NOI REFFORMATORI
Dello Studio di Padoa.

AVendo veduto per la Fede di revisione, ed approbazione del P.F. Tomaso Maria Gennari Inquisitore nel Libro Intitolato: *Jus Canonicum Clara Methodo juxta Titulos quinque librorum Decretalium. Auctore Rev. P. F. Anacleto Reiffenstuel Ord. Min: S. Francisci Refformat. Tomus Quintus*, non vi esser cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Secretario Nostro, niente contra Prencipi, e buoni costumi, concediamo Licenza ad Antonio Bortoli Stampatore, che possi essere stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle Publiche Librarie di Venezia, e di Padoa.
Dat. li 3. Febraro 1714.

(*Francesco Loredan Kav. Proc. Refform.*
(*Alvise Pisani Kav. Proc. Refform.*

Agostino Gadaldini Segr.

PRÆFATIO.

DAnte DEO (cui soli omnis honor & gloria) habes Benevole Lector nunc etiam Quintum, & Ultimum Tomum Juris Canonici universi, ordine, methodo, doctrinæ securitate, brevitate, & claritate prioribus, uti spero, similem. De quo eadem, quæ de præcedentibus Tomis te monitum, & rogatum, ipsum Tomum verò, unà cum toto Opere quoad omnia & singula, Judicio, Censuræ, & Correctioni sanctæ Ecclesiæ Catholicæ subjectum volo.

ELEN-

ELENCHUS
TITULORUM, PARAGRAPHORUM, ET QUÆSTIONUM
In Tomo Quinto Juris Canonici Universi Contentorum.

TITULUS I.

De Accusationibus, Inquisitionibus, & Denuntiationibus.

§. I.

De variis modis procedendi contra Criminosos, ubi etiam de Accusatione in specie.

QUæstio I. Quibus generatim modis in foro Canonico procedatur contra Criminosos? fol. 1
II. Quid sit accusatio criminalis? quomodo fieri debeat? & in quo differat ab actione, & accusatione civili, & a Denuntiatione, ac inquisitione? 2
III. Quinam criminaliter accusare possint? 2
IV. An supra specificatas accusationes inhabiles, ab accusatione repelli possint non tantùm à accusatore contra talem excipiat, sed etiam nemine excipiente ex solo officio Judicis? 4
V. An, & quando quis obligetur ad accusandum. 4
VI. Quinam possint accusari? 4
VII. An possit quis defittere ab accusatione jam inchoata, & quas pœnas desistens incurrat? 5
VIII. Quinam sint effectus accusationis, seu quid operetur, & quas obligationes, favores, vel odia causet tam respectu judicis, quàm respectu accusatoris, & accusati? 5

§. II.

De Denuntiationibus.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit Denuntiatio? 6
II. Quid sit Denuntiatio Evangelica, seu quod idem est, paterna, fraterna, charitativa, quæ requiratur ad eam, & quomodo fieri debeat? 7
III. Quomodo in praxi habere se debeat Superior, vel judex facta sibi Denuntiatione Evangelica seu paterna? præsertim an etiam & quomodo ratione illius possit instituere processum criminalem ad publicam vindictam Delinquentis? 8
IV. Quinam, & quæ peccata solum Evangelicè denuntiare possint, vel etiam debeant? 9
V. Quid, & quotuplex sit Denuntiatio judicialis? a quo, contra quos, & de quibus criminibus fieri possit? 9
VI. Quomodo fieri debeat Denuntiatio judicialis? seu quæ requiruntur ad eam rite faciendam? præsertim utrùm ad eam etiam prærequiratur, duplex monitio, seu correctio Evangelica charitativa. 10

Jur Can. Anacl. Reiff. Tom. V.

VII. An etiam, & quando teneatur quis facere Denuntiationem judicialem 11
VIII. Qualiter in compendio, & per modum Corollarii scire possit, quando & quomodo quis possit aut debeat denuntiare, vel executiva Denuntiatione tam Evangelica, quàm judiciali? 12
IX. Quinam sint effectus Denuntiationis judicialis, seu quid operetur tam respectu judicis, quàm Denuntiatoris sistem ad quid ipsos obliget, præsertim si probatio defuit, & Reus nec confessus, nec convictus haberur. 13
X. Quem effectum habeat Denuntiatio judicialis respectu Rei denuntiati? 13
XI. Quid sit Denuntiatio Canonica? Et quid Denuntiatio Civilis? de quibus flatim ad initium hujus §. in 56. 13

§. III.

De Inquisitione.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit Inquisitio. 15
II. An, & quando à Superioribus institui possit, vel debeat Inquisitio generalis proprie talis, seu generalissima: Et utrùm ad eam præerequiratur infamia. 15
III. An, & quando institui possit, aut debeat inquisitio mixta, seu generalis secundùm quid explicata n. 133 16
IV. Quandonam fieri possit, vel debeat inquisitio specialis, item an, & quando ad eam præerequiratur infamia? 17
V. Qualis requiratur diffamatio ad inquisitionem specialem? item an, quando, & quomodo probari debeat. 18
VI. An, & quando teneantur Superiores instituere inquisitionem criminalem. 19

§. IV.

De aliis requisitis ad Inquisitionem spectantes: præsertim de corpore delicti, de Capitulis, & Articulis Rea communicandis: item de ordine illius: ac nonnullis aliis hac facientibus.

Quæstio I. Quænam adhuc requiruntur ad inquisitionem specialem criminalem. 20
II. Quomodo inquisitio specialis, & Requisita ad eam fieri debeant? Et quid juris, si unum eorum omittatur, aut debitus ordo non servetur. 21
III. Qualis inquisitio specialis pariat effectus respectu Rei, seu incaitrendi, aut inquisiti. 21
IV. An, & quando Reus in judicio interrogatus teneatur in conscientia fateri veritatem? item an possit inter-

rogari de sociis criminis, & quid, si interrogatur. 21
V. An Reo, dum in processu interrogatur, possit ac debeat imponi juramentum de dicenda veritate? Et quid, si dein perjurium committat. 22
VI. An liceat Judici blandis verbis, aliisque modis, remediis vel arte involvere, aut inducere Reum ad confitendum delictum. 22
VII. An in processu criminali testis esse possit Denuntiator, & socius criminis. 22

§. V.

De exceptionibus; ubi etiam de Criminibus sine ordine puniendis, Notoriis nempe, ac illis, quæ in flagranti deprehenduntur.

Quæstio I. quid sit exceptio. 23
II. Quid sit occultum, & quid publicum prout occulto opponitur? item quid manifestum, & quid notorium, ac in quo differant. 23
III. Qualiter ergo, & quomodo judex sine ordine, seu non servato juris seu processus judicialis ordine contra crimina notoria procedere, eaque punire valeat. 24
IV. Quid sit, & quando dicatur delictum in flagranti deprehensum, & quomodo procedetur. 25

§. VI.

De Visitatione Regularium, præsertim ordinis nostri Seraphici.

Quæstio I quid sint ordinariæ Regularium Visitationes? Ad quem finem, a quo, & quoties fieri possint, & debeant. 26
II. Qualis inquisitio sit visitatio ordinaria Regularium, quomodo Superior visitans in ea procedere, quomodo item, & de quibus interrogare seu inquirere possit, aut debeat, & quæ requirantur ad hanc visitationem ordinariam. 28
III. Quænam delicta, crimina, defectus, aut excessus subditi in visitatione ordinaria visitatori manifestari possint, vel debeant. 29
IV. An, & quomodo possit Superior delicta occulta per visitationem paternam cognita manifestare? quomodo item contra delinquentem procedere, & punire illum possit ratione delictorum in visitatione cognitorum. 29
V. An, quando, & quomodo Superior visitans ex notitia per visitationem ordinariam acquisita devenire possit ad inquisitionem judicialem, præsertim specialem. 29

§. VII.

De Processu criminali Regularium, simulque de ordine, & praxi ejusdem, præsertim in Religione nostra Seraphica.

Quæstio I. An ordo, & ea cuncta, quæ in jure communi de processu criminali, ac pertinentibus ad eum statuta sunt, servari etiam debeant in processu criminali Regularium. 30
II. Quænam processus criminalis Regularium specialia habeat? Et quæ in illo omitti aut necessario observari debeant. 30
III. An, & quæ specialia habeantur circa processum criminalem in ordine nostro Seraphico. 30

§. VIII.

Compendiosa, & clara instructio practica ritè formandi processum criminalem apud Regulares, præsertim in ordine nostro Seraphico.

De praxi formandi processum via Accusationis institutum.

Quæstio I. Qualiter in praxi institui, & formari debeat processus criminalis per modum, vel etiam accusationis. 34
De Creatione Notarii, initio processus, & Libelli oblatione, ibid.
De visitatione Corporis delicti. 36
De examine testium ante Constitutionem Rei.
De Recognitione, & Comparatione Litterarum seu Scripturæ.
De carceratione Rei custodiæ causa.
De Constitutione Rei.
De Recusatione Judicis, Actuarii, vel Assessoris.
De examine Rei.
De confrontatione Rei cum testibus.
De concedendis, & admittendis Patrono, Procuratore, Defensionibus.
De iis, quæ agere debet Patronus, vel Procurator, aut ... Reus pro defensione causæ.
De Responsionibus Actoris, vel Advocati fiscalis contra ... sensiones Rei.
De Tortura.
De Sententia, & observandis, faciendisque ante illam.
De Appellatione, & aliis observandis post sententiam.
De observandis a Judice, ad quem appellatur.

De praxi formandi Processum per viam denuntiationis judicialis.

Quæstio II. Qualiter in praxi institui, & formari possit ... debeat processus criminalis per viam denuntiationis ... dicialis.
Praxis formandi processum criminalem via inquisitionis ... mero officio.

De praxi instituendi processum contra delinquentem in præsentia judicis pro tribunali sedentis, & jurisdictionem exercentis.

Quæstio III. Quomodo practicè institui, & formari debeat processus contra delinquentem in præsentia judicis ... tribunali sedentis, aut ... seu exercitio jurisdictionis suæ exercentis.
De praxi formandi processum contra delicta notoria commissa.
De praxi formandi processum contra Reum in flagranti deprehensum.

TITULUS II.

De Calumniatoribus.

Quæstio I. Quid sit calumnia? Et quid calumniator? ... quas pœnas incurrat?
II. Quæ sit pœna Calumniatorum?
III. An, & quando Accusator, vel judicialis Denuntiator in probatione deficiens immunis sit a nota calumniæ præsumptæ?
IV. Num enarratæ justæ causæ non tantùm a nota ... Calumniatoria, & pœnis ejus, sed etiam ab actione ... juriarum immunem reddant Accusatorem deficientem in probatione criminis objecti?
Quibus aliis modis Accusatores delinquant? & pœnas ... incurrant?

TITULUS III.

De Simonia, & ne aliquid pro Spiritualibus exigatur, vel promittatur.

§. I.

De ordine, natura, & malitia Simoniæ.

Quæstio I. Quid? & quotuplex sit Simonia.
II. An detur in Simonia levitas materiæ excusans saltem ... mortali?

§. II.

De divisione Simoniæ in mentalem, conventionalem, realem, confidentialem, & in eam, quæ est Juris divini & humani.

Quæstio I. Quid sit Simonia Mentalis? Quid Conventionalis? Et quid Realis. 75
II. Quid sit Simonia juris Divini, & quid Simonia juris Ecclesiastici? item an benè dividatur Simonia in hæc membra. 76
III. Quid sit Simonia confidentialis, seu (uti ab aliis, sicut etiam in Bullis vocatur) confidentia Beneficiorum, & quando committatur. 77

§. III.

De Materia, seu merce Simoniæ, re videlicet spirituali vel spirituali annexa.

Quæstio I. Quid & quotuplex sit Res spiritualis, quatenus est materia Simoniæ, & quid intelligatur per eam. 79
II. Quid & quotuplex sit res spirituali annexa, & quid intelligatur per eam, quatenus est materia seu merx Simoniæ. 80

§. IV.

De pretio seu munere simoniaco.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit pretium Simoniacum, vel Simoniæ. 80
II. An pretium aliquod simoniacum interveniat, aut Simonia committatur, si alicui datur spirituale v.g. Beneficium ratione & intuitu amicitiæ, vel consanguinitatis. 81
III. An pretium simoniacum interveniat, & Simonia committatur, si quis alteri confert spirituale v.g. Beneficium ex timore damni, aut nocumenti temporalis, aut disgratiæ aliàs incurrendæ. 81
IV. An pretio simoniaco annumeretur, vel ei æquiparetur, consequenter simoniam inducat, si quid temporale datur, offertur, aut promittatur non tanquam pretium, sed tanquam motivum consequendi spirituale, seu ea intentione, fine, aut motivo, ut obtineatur spirituale. 81

§. V.

De pacto, seu contractu simoniaco: Et an hoc etiam interveniat, consequenter simonia committatur, si temporale datur, aut præstatur non tanquam pretium, sed præcisè ut motivum obtinendi spirituale.

Quæstio I. An & quale requiratur pactum, seu contractus ad hoc, ut Simonia committatur. 82
II. An, & quomodo pactum seu contractus saltem implicitus interveniat, consequenter committatur Simonia, casu quo temporale pro spirituali, aut econtrà offertur, datur, præstatur, aut præstari proponitur, non ut pretium, sed ut motivum consequendi spirituale, seu ideò, hac intentione, & fine, ut mediante tali temporali alter moveatur ad dandum spirituale, vel econtrà. Et quoniam quæstio hæc summè practica, & valdè frequenter occurrens est, ideò pro majori ejusdem resolutionis intelligentia casus aliquos practicos præmittemus. 83
III. An etiam, & quando tacitum, seu implicitum interveniat pactum, consequenter vera committatur Simonia, si absque omni pacto expresso offertur, datur, aut præstatur temporale pro spirituali, non tanquam motivum, sed tantùm sub spe consequendi spirituale, vel si datur ad captandam duntaxat benevolentiam, & conciliandam amicitiam, ut posteà sui memor ex benignitate conferat beneficium, aut aliam rem spiritualem, vel econtrà. 84
IV. Unde desumendum sit, temporale principaliter dari, aut præstari animo consequendi spirituale, consequenter ex pacto saltem tacito, & implicito: vel potiùs ex alio justo titulo, sicque Simoniam committi, vel non. 86

§. VI.

De Simonia, quæ committitur, quando temporale offertur, datur, aut præstatur pro spirituali, vel econtrà ex titulo gratitudinis, aut gratuitæ compensationis.

Quæstio I. An Simonia committatur, si sit pactum, aut promissum tacitum vel expressum dandi, aut præstandi temporale pro spirituali, aut econtrà ex sola gratitudine. 86
II. An, & quando committatur Simonia, per communem illum modum & praxin, qua sollicitantes aut rogantes pro aliqua re spirituali v.g. Beneficio, ordine sacro, dispensatione &c. dicere solent: rogo, habeat me sibi recommendatum, vel dignetur mei esse memor, vel, quæso, conferat, aut procuret mihi hanc Parochiam, illud Beneficium, jam exhibebo me gratum, vel, ero certò gratus, vel, non ero ingratus, vel promitto me futurum gratum &c. 87
III. An, & quando simonia committatur, si post acceptum jam spirituale ex gratitudine datur, aut præstatur temporale, vel econtrà. ibid.

§. VII.

De Simonia, quæ committitur promittendo, dando, vel præstando temporale pro precibus, intercessionibus, recommendationibus in ordine ad obtinendum spirituale, ubi etiam de nonnullis aliis dubiis circa Simoniam in genere.

Quæstio I. An simoniam committat, qui temporale promittit, dat, vel præstat alteri v.g. Ministro Episcopi, præsentatoris &c. vel alicui alteri, quem apud collatorem, præsentatorem &c. quid valere putat, hac intentione, seu hoc motivo, ut apud collatorem, vel præsentatorem intercedat, roget, vel ipsum commendet in ordine ad obtinendum spirituale v.g. Beneficium Ecclesiasticum. 88
II. An etiam Simoniacum sit, Ministro, vel famulo Episcopi, collatoris, ac Patroni dare, vel promittere temporale, non ut pro dante intercedat, aut ipsum commendet, sed tantùm audientiam procuret, vel aditum faciat apud ipsum monendo v.g. adesse, qui audientiam petit, vel aliquid proponere habet, aperiendo januam, aut monendo supplicantem, quando sit opportunum audientiæ tempus, &c. 89
III. An Simoniæ, & pœnarum contra illam statutarum reus sit, qui fictè promittit dare temporale pro spirituali, vel pro precibus, ac recommendatione in ordine ad spirituale obtinendum fundendis, aut qui falsò simulat, gratum se fore dando temporale pro spirituali absque animo promissum adimplendi. ibid.

§. VIII.

De quibusdam Simoniis in specie, illis videlicet, quæ committuntur in Electione, Postulatione, Collatione, Præsentatione, Commutatione, & Resignatione Beneficiorum Ecclesiasticorum.

Quæstio I. Quando, quomodo, & à quibus committatur Simonia in Electione, & Postulatione. 90
II. Quomodo, quando & à quibus committatur simonia in collatione, & Præsentatione Beneficiorum. ibid.
III. Quando, & quomodo committatur simonia in Resignatione Beneficiorum. ibid.
IV. Quando, & quomodo committatur simonia in permutatione Beneficiorum. 91
V. An, quomodo, & qua authoritate absque labe Simoniæ fieri possit permutatio & Resignatio Beneficiorum cum reservatione pensionis annuæ. ibid.
VI. Quænam, & quot Personæ in conferendis, vel acquirendis Beneficiis labe Simoniæ contaminari possint. ibid.

§. IX.

De Simonia, quæ committitur ingressu, vel Receptione ad Religionem.

Quæstio I. An, & quando committatur Simonia in receptione ad Religionem, vel professionem. 93
II. Pro compendiosa notitia, à quibus, & quando occasione ingressus in Religionem committatur Simonia. 96

§. X.

De Simonia, quæ committitur in administratione Sacramentorum, & Sacramentalium, præstatione munerum, functionum, & actuum spiritualium, v. g. sepulturæ, Benedictionum, Dispensationum, Absolutionum, Precum, Orationum, Missæ, &c.

Quæstio I. An, & quando committatur Simonia, si pro administratione Sacramentorum, vel Sacramentalium, vel pro functionibus Ecclesiasticis v.g. Sepultura, Benedictionibus &c. datur, vel accipitur temporale. 97
II. An Ecclesiæ Ministri non tantùm oblatum recipere, sed etiam exigere, & in pactum deducere possint temporale per modum stipendii pro administratione Sacramentalium, & aliis functionibus spiritualibus. 97
III. An omnes etiam divites, vel aliundè sufficientibus redditibus iam provisi Clerici Ecclesiæ Ministri, & de quavis functione Ecclesiastica, illa quoque, quam aliàs vi officii præstare tenentur, possint per modum stipendii temporale quid exigere. 97
IV. Specialiter de Missis, an, & qualiter pro ipsis temporalia non tantùm accipere, sed etiam exigere liceat absque labe Simoniæ. 98
V. An, & quando committatur Simonia in exercitio potestatis, & jurisdictionis Ecclesiasticæ. 110
VI. An, & quando committatur Simonia, si pro precibus, aut orationibus, vel pro virtutis exercitio, aut alio bono opere supernaturali exigatur, aut detur temporale. ibid.
VII. An & quando committatur Simonia venditione, aut commutatione rerum sacrarum, seu sacratarum, vel benedictarum. ibid.

§. XI.

De Pœnis Simoniæ.

Quæstio I. An ob quamvis Simoniam incurrantur Juris pœnæ. 112
II. Quæ pœnæ in jure sint statutæ contra Simoniam, quæ committitur in Religionis ingressu. 114
III. Quas pœnas inducat Simonia realis in Ordinibus. ibid.
IV. Quas pœnas inducat Simonia realis in Beneficiis Ecclesiasticis commissa. 115
V. Quid juris circa Simoniam, & pœnas illius, casu, quo quis beneficium, aut Ordines acquirit per Simoniam non ab ipso, sed ab alio commissam. ibid.
VI. An, & quid speciale sit circa pœnas Simoniæ confidentialis. 116

§. XII.

De restitutione simoniacè acceptorum.

Quæstio I. An & qualis detur obligatio restituendi spiritualia simoniacè accepta. 117
II. An, & cui restitui debeant temporalia simoniacè accepta pro spirituali. 118
III. An, & qualis sit obligatio restituendi simoniacè accepta temporalia pro ingressu in Religionem, collatione Ordinum, aliorumque Sacramentorum & Sacramentalium, vel aliarum quarumcunque rerum spiritualium administratione. 119

§. XIII.

De Caussis & Titulis excusantibus à Simonia, vel pœnis, ac restitutione simoniacè acceptorum.

Quæstio I. Quæ causæ, vel tituli excusent a Simonia. 119
II. An, & qualis ignorantia excuset à Simonia. ibid.
III. An, & qualis labor excuset à Simonia. 120
IV. An, & quando à Simonia excuset Redemptio vexationis. ibid.
V. An, & quæ causæ excusent à pœnis Simoniæ. ibid.
VI. An, & quæ causæ excusent a restitutione simoniacè acceptorum. 121

§. XIV.

De dispensatione in pœnis Simoniæ, & absolutione a Censuris ob eam incursis: ubi etiam de Judice Simoniæ, & Testibus contra eam.

Quæstio I. Quinam possint absolvere ab excommunicatione, & dispensare in pœnis ob Simoniam incursis 122
II. An Episcopus, vel alius præter Papam dispensare possit in pœna nullitatis, & inhabilitatis ad idem, vel aliud Beneficium, ita ut vi talis dispensationis possit quis Beneficium simoniacè obtentum retinere, vel illud, aut aliud de novo acquirere. ibid.
III. An, & ex quibus causis soleat Papa dispensare in pœnis Simoniæ, item, quid observandum in praxi pro obtinenda dispensatione hujusmodi. 123
IV. Quænam observanda sint in executione Dispensationis Apostolicæ in pœnis Simoniæ pro solo Foro interno à Pœnitentiaria datæ ibid.
V. Quis sit Judex in causis Simoniæ? quis item accusator, & Testis esse valeat. ibid.

TITULUS IV.

Ne Prælati vices suas, vel Ecclesias sub annuo Censu aliis relinquant.

TITULUS V.

De Magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

Quæstio I. Quid hic intelligatur nomine Magistri. 125
II. An & qualia privilegia habeant Magistri, Doctores, & licentiati. ibid.
III. Quale privilegium ratione perceptionis fructuum Beneficii specialiter competat Doctoribus, & Magistris, & docentibus Theologiam, vel Jus Canonicum, seu Professoribus Theologiæ, ac juris Canonici, necnon studentibus hujusmodi facultatibus. 12[illegible]
IV. Utrùm illicitum, simulque simoniacum sit, exigere aliquid pro licentia docendi. ibid.
V. An sit simoniacum, vel saltem illicitum, exigere, vel accipere aliquid pro lectione S. Scripturæ, Professura Theologiæ, Philosophiæ, & aliarum scientiarum. ibid.
VI. Quid ad hoc disponatur in hoc Titulo. 12[illegible]

TITULUS VI.

De Judæis, & Saracenis, & eorum Servis.

Quæstio I. Quid sit Judaismus, & quid Judæi. 12[illegible]
II. An Principes Christiani in suis Territoriis licitè recipiant & tolerent Judæos, ritusque & Synagogas eorum. ibid.
III. An, & qualis communicatio Christianis cum Judæis prohibita sit, vel concessa. ibid.
IV. Quænam ulteriùs Judæis de jure concessa sint, & quæ prohibita. 13[illegible]
V. Quinam veniant nomine Saracenorum? Et quid juris de illis. ibid.
VI. An Principes Christiani Judæos, & Saracenos, aliosque Infideles sibi subditos ad Fidem, vel Baptismum cogere, & ob infidelitatē è Territorio suo ejicere valeant. 130

VII. An Judæis & infidelibus non subditis ob solam infidelitatem, idololatriam, aliave peccata contra naturam, Christianis tamen, aut innocentibus non injuriosa bellum indici, iique ob hanc solam causam bello expugnari, terrisque & possessionibus suis privari valeant. 131
VIII. An Judæorum, & infidelium liberi inscііs, aut invitis parentibus licitè baptizari valeant. 132

TITULUS VII.

De Hæreticis.

§. I.

De Natura, ac Divisione Hæresis, & Hæreticorum.

Quæstio I. Quid sit hæresis, & quid Hæreticus. 133
II. Num etiam censeatur Hæreticus formalis, qui positivè dubitat de Fide, vel aliquo illius articulo sufficienter sibi proposito, pertinaciter asserendo, vel judicando, non esse omninò certum, vel esse dubium, an sit certus, vel verus talis articulus Fidei. 134
III. Quotuplex sit, seu quomodo dividatur Hæresis. ibid.

§. II.

De Communicatione, & disputatione cum Hæreticis, necnon de Prædicatione ad eos, & Catholicos facienda.

Quæstio I. An, & qualis Communicatio cum Hæreticis prohibita, vel licita sit Catholicis. 137
II. An, quibus, quando, & quomodo liceat Catholicis disputare cum Hæreticis. ibid.
III. An etiam, & quinam prohibeantur prædicare Hæreticis, vel aliis. 138

§. III.

De Lectione, Retentione, impressione, & defensione Hæreticorum, & aliorum prohibitorum Librorum.

Quæstio I. Quorum librorum lectio, Retentio, impressio, & Defensio prohibita sit per Bullam Cœnæ, & quomodo. 139
II. Quinam libri, & qualiter legi prohibiti sint in indice librorum prohibitorum. 146
III. Quid ergo faciendum cum libris Hæreticorum, & aliis prohibitis. 150
IV. Quid juris circa impressionem librorum Hæreticorum, & aliorum prohibitorum. 151

§. IV.

De tolerantia Hæreticorum, & liberi exercitii Religionis eorum, ubi etiam de Fœderibus Principum Catholicorum cum Hæreticis, & Infidelibus, nec non de bello cum ipsis, & contra ipso.

Quæstio I. An Principes, aut status, & Reipublicæ Catholicæ recipere, vel tolerare in suis Territoriis possint Hæreticos, & ritus, seu exercitia Religionis eorum? 153
II. An & qualiter possint Principes Catholici in bello, quod intenditur, aut actu jam geritur, sub certo fœdere auxilium promittere, vel præbere Infidelibus, vel Hæreticis: vel hos in auxilium vocare contra alios, præsertim Principes Catholicos: vel cum illis fœdus, ut vocant, defensivum, & offensivum inire de mutuo ferendo auxilio contra quoscunque? 156
III. An liceat Principi Catholico contra Hæreticos ob solam Hæresin bellum gerere, eosque bello adigere, ut Hæresin deserentes, veram amplectantur Religionem? 162

§. V.

De Pœnis Spiritualibus Hæreticorum.

Quæstio I. Quænam hæresis, & quas in compendio contrahat pœnas spirituales? 164
II. An & qualiter Hæretici, eisque credentes, ac Receptores, Fautores, & Defensores eorum subjaceant primæ pœnæ spirituali, excommunicationi videlicet. 164
III. An, & qualiter ob Hæresin quis contrahat pœnam irregularitatis. 165
IV. An, & qualiter Hæresis inducat pœnam inhabilitatis ad Dignitates, Beneficia, & officia Ecclesiastica. 166
V. An, & qualiter Hæresis privet Beneficiis, & officiis Ecclesiasticis priùs ritè obtentis. 166
VI Quid juris circa privationem sepulturæ, quam Hæresis inducit. 166
VII. An etiam, & quas pœnas spirituales incurrant filii, & nepotes Hæreticorum. 166
VIII. Quid juris de illis, qui ad preces vel recommendationem Hæreticorum acquirunt Beneficia. 168

§. VI.

De pœnis Hæreticorum temporalibus, & corporalibus.

Quæstio I. An, & qualiter Hæretici contrahant pœnam infamiæ. 169
II. An, & qualiter hæresis inducat pœnam intestabilitatis. 169
III. Qualiter Hæretici amittant patriam potestatem. 169
IV. An, & qualiter Dotem, & alia privilegia amittant mulieres hæreticæ. 169
V. An, & qualiter in pœnam confiscentur Bona Hæreticorum. 169
VI. An Vassalli & servi, aliique liberentur a privata obligatione debita Hæretico, & fide eidem servanda. 170
VII. Qualiter pœna corporalis carceris præsertim, & ultimi supplicii statuta sit in Hæreticos. 171
VIII. An, & quibus pœnis temporalibus vel corporalibus ex allegatis subjaceant filii Hæreticorum. 172
IX. Num pœnæ temporales & corporales afficiant etiam Hæreticos in Germania, & Romano Imperio. 172

§. VII.

De potestate absolvendi ab Hæresi, & aliis casibus reservatis, competente Episcopis.

Quæstio I. An, & quomodo Episcopi habeant facultatem absolvendi ab hæresi, & aliis Casibus Papæ reservatis? præsertim an concessa eisdem a Concilio Tridentino facultas absolvendi pro foro conscientiæ ab hæresi, & aliis reservatis Casibus occultis fuerit illis adempta per Bullam Cœnæ. 174
II. An Impeditus adire summum Pontificem possit jure ordinario, & secluso speciali privilegio a proprio Episcopo absolvi ab excommunicatione propter hæresin incursa, & aliis Censuris Papæ etiam in Bulla Cœnæ reservatis. 175
III. Quænam censeantur in jure esse impedimenta adeundi Papam. 175
IV. An quis in casu, quo impeditus personaliter adire Papam, teneatur mittere Procuratorem, vel scribere ad sacram Pœnitentiariam pro obtinenda absolutione à Censuris Papæ reservatis. 176

De

§. VIII.

De potestate absolvendi ab hæresi, & aliis Casibus Papæ reservatis, competente aliis Confessariis, præsertim tempore Jubilæi, & in mortis articulo.

Quæstio I. An impeditus adire Papam possit à quocumque Confessario absolvi à casibus Papalibus, etiam ab hæresi. 176

II. An virtute Jubilæi, in quo datur Confessariis facultas absolvendi à quibusliet peccatis & censuris, etiam in Bulla Cœnæ contentis, non exprefsis tamen crimine hæresis, censeatur concessa facultas absolvendi ab hæresi. 177

III. Quid pofsint Confessarii circa absolutionem ab hæresi, & aliis casibus Papæ reservatis in vero mortis articulo. ibid.

IV. An similiter in mortis articulo absolvitâ casibus reservatis ejus Episcopo, sed nullam censuram annexam habentibus, tenentur, si convaluerint, comparere coram Superiore, sicuti tenentur absolusi ab aliqua cenfura. 178

§. IX.

De potestate absolvendi ab Hæresi, & aliis Casibus reservatis, competente Regularibus tam respectu suorum subditorum, quàm Sæcularium.

Quæstio I. Qualem potestatem habeant Superiores Regulares absolvendi à Reservatis quibuscumque Subditos. 178

II. An, & qualem potestatem absolvendi Sæculares ab Hæresi, vel aliis Casibus Papæ, vel Episcopo reservatis habeant Regulares, tam subditi, quàm Superiores. 179

§. X.

De Judice Criminis Hæresis.

Quæstio I. Quis sit, vel esse possit judex criminis Hæresis. 180

II. Quid ejusmodi officium Inquisitionis, quid inquisitores, & quæ potestas eorum in causa Hæresis. 181

III. Qualiter Principes, aliique potestates, & judices sæculares habere se debeant, ac pofsint in causa hæresis, præsertim in casu, quo ab Inquisitoribus, vel Episcopo intendatur, vel formatur processus. 182

TITULUS VIII.

De Schismaticis, & Ordinatis abeis.

Quæstio I. Quid sit schisma, quid schismaticus, & quemodo differant ab hæresi, & hæreticis. 183

II. Quæ sint pœnæ schismaticorum. ibid.

III. Quid incitendum, & cui adhærendum tempore schismatis, quo duo habentur Pontifices electi. 184

TITULUS IX.

De Apostatis, & reiterantibus Baptisma.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit Apostasia. 185

II. Quid sit Apostasia, & Apostata à Fide, ac quibus subjaceat pœnis. ibid.

III. Quid sit, & quæ pœnas secum trahat Apostasia, & Apostata à Religione, seu statu Religioso. ibid.

IV. Quid sit, & quibus pœnis subjaceat Apostasia, & Apostata ab Ordine sacro. 186

V. Circa alteram Rubricæ partem, quid intelligatur per Reiterantes Baptisma, seu Anabaptistas? Qualiter delinquant, & quas pœnas incurrant. ibid.

VI. Num etiam ob iterationem Sacramenti Confirmationis contrahatur irregularitas. 187

TITULUS X.

De his, qui filios occiderunt.

Quæstio I. Quid sit Parricidium, & quæ pœnæ ipsius. ib.

II. Specialiter, quibus pœnis subjaceant Parentes, & abortum procurantes. 188

TITULUS XI.

De infantibus, & Languidis expositis.

Quæstio I. Quid sit præsens intelligitur per expositionem infantium? an & qualiter liceat, & quibus subjacent prohibita. ibid.

II. Quibus pœnis subjaceat Parens infantem exposuit. ibid.

III. Quis alimentare & educare debeat infantes expositos, quorum parentes ignoranur? Et quid jurisdicti omnis accrescat expositum ex obligatione, vel charitate alimentibus, & educantibus. ibid.

IV. Utrûm infantes expositi habendi sint pro legitimis. 190

V. Quid intelligatur per Languidos? Et quid jurisdicti guidis expositis. 189

VI. An, & qualiter teneatur Dominus de necessaria cura, & alimentis providere famulo ægrotanti. 190

TITULUS XII.

De Homicidio voluntario, & casuali.

§. I.

De natura, & divisione Homicidii.

Quæstio I. Quid & quotuplex sit Homicidium. 191

§. II.

De Homicidio voluntario illicito, sive injusto, & pœnis illis; ubi de vulnerantibus, & mutilantibus, pœnisque illis.

Quæstio I. Quæ sint pœnæ Homicidii voluntarii injusti. 191

II. Num baptismo contractæ juris pœnæ, præsertim irregularitatem incurrant, qui mandant, vel consilium homicidium injustum. ibid.

III. Num illidem pœnis subjaceant etiam cooperantes homicidium. ibid.

IV. An, & quando irregularitatem contrahant illi, qui dum possent, homicidium non impedient. 192

V. An, & quando approbantes, seu ratum habentes injustum homicidium incurrant irregularitatem. ibid.

VI. An etiam, & quando vulnerans pœnas ordinarias homicidii incurrat. ibid.

VII. An, & qualem pœnam inducat Mutilatio. 193

VIII. An majores, & quas pœnas inducant homicidia qualificata à n. 9 recensita. 195

§. III.

De Homicidio voluntario justo, & licitè commisso authoritate publica, vel in bello justo, & irregularitate inde provenente.

Quæstio I. An, & qualiter licitum sit authoritate publica Principis, Judicis, seu Magistratus Maleficiorum, proferrim Banniosi, seu publicè proscriptos, occidere. 195

II. An, & qualiter in bello licitum sit occidere. ibid.

III. An, quinam, & quando contrahant irregularitatem, qui authoritate publica ex justa causa per Leges comprobata Maleficiores licitè occidunt, aut mactant, vel ad id concurrunt. 200

IV. An, & quando ob homicidium vel mutilationem in bello commissam contrahatur irregularitas. 205

§. IV.

De homicidio, & mutilatione ab necessitam sui defensionem facta, & irregularitate inde secuta.

Quæstio I. An, & quomodo licet occidere aliquem ob defensionem vitæ, & membrorum. 205

II. Num etiam licitum sit ob defensionem bonorum fortunæ occidere injustum invadentem. 207

III. Utrûm licet etiam pro necessaria defensione honoris, & famæ occidere. 206

IV. An, & quando irregularitatem contrahat, qui pro justa defensione vitæ, membrorum, vel bonorum famæ, & honoris, vel fortunæ proximum occidit. 206

V. An irregularitatem contrahat, qui tertiam moderamine incolupatæ tutelæ occidit proximum pro defensione bonorum temporalium. 207

§. V.

De homicidio casuali, & irregularitate inde provenente, aliisque pœnis illius.

Quæstio I. An, & quando homicidium casuale ex opere, vel actione licita secutum inducat irregularitatem, vel allas juris pœnas. 209

II. An, & quando Homicidium casuale ex opere illicito secutum inducat irregularitatem, & alias juris pœnas. 210

III. An, & quando Homicidium in ebriatate commissum inducat irregularitatem & alias juris pœnas. 210

§. VI.

De dispensatione in irregularitate orta ex homicidio vel mutilatione.

Quæstio I. An, & in quibus irregularitatibus ex homicidio provenientibus dispensare valeat Papa. 211

II. An, & in quibus irregularitatibus ex mutilatione provenientibus dispensare valeat Episcopus. 212

IV. An, & in quibus irregularitatibus ex homicidio & mutilatione provenientibus dispensare valeant Superiores Regulares. 212

V. Quodnam dicatur delictum occultum, & quod non dedicatum ad forum contentiosum. 212

TITULUS XIII.

De Torneamentis.

Quæstio unica. Quid, & quotuplicia, quibus, & sub quo pœna prohibita sint Torneamenta. 213

TITULUS XIV.

De Clericis pugnantibus in Duello.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit duellum. 214

II. An, & sub quibus pœnis prohibitum sit duellum. 214

III. An, & ex quibus causis licitum, vel saltem à pœnis immune sit duellum. 217

IV. An omnes pœnæ à Concilio Tridentino, & constitutionibus Pontificis supra allegatis contra duellantes statutæ locum habeant in Germania. 219

V. Num vulneratus in duello, si sanè mortem signo pœnitentiæ dedit, & tamè occessit, quòm Canonis sunt absolutus, in loco sacro sepelri valeat. 219

VI. Quanam personæ præter duellantes subjacant pœnis, & quibus. 219

VII. Quis possit absolvere ab Excommunicatione ob duellum incurrita. 219

TITULUS XV.

De Sagittariis.

Quæstio unica. Quid ad propositum intelligatur per Sagittarios, & quid iteratur de illis per jura. 220

TITULUS XVI.

De Adulteriis, & Stupro.

§. I.

De Adulteriis.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit adulterium. 220

II. Qualiter, & sub quibus pœnis prohibitum sit adulterium. 221

III. Quinam, & quando admittantur ad accusationem adulterii. 222

IV. Qualis requiratur, & sufficiat probatio ad condemnandum Reum adulterii. ibid.

V. Quis sit judex in causis adulterii. 223

§. II.

De Stupro.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit stuprum. 223

II. Quas pœnas tam de jure Civili, quàm Canonico inducat stuprum. ibid.

§. III.

De alia vitiosa Carnis, fornicatione videlicet, concubinatu, incestu, sive virgin. carnis & sodomia.

Quæstio I. Quid, quocuplex, & quantæ malitiæ sit fornicatio. 224

II. Quæ sint pœnæ fornicationis. 224

III. Quid, & quotuplex, quibusque pœnis subjectus sit concubinatus. 224

IV. Quid, quibusque pœnis subjectus sit incestus. 225

V. Quid sit, & quibus pœnis subjaceat Sacrilegium. 225

VI. Quid sit, & quibus pœnis subjaceat Sodomia. 226

TITULUS XVII.

De Raptoribus, & Incendiariis, & Violatoribus Ecclesiarum.

§. I.

De Rapiu, ac Rapina, & Raptoribus tam personarum, quàm rerum.

Quæstio I. Quid, & quibus pœnis sit subjectus Raptus Personæ, prout est species luxuriæ, & quid difficilium à raptu constituantur impedimentum Matrimonii. 227

II. Quid sit, & quibus pœnis subjaceat rapina, & raptor rerum. 227

§. II.

De incendiariis, & violatoribus Ecclesiarum.

Quæstio I. Quid sit incendiarius, & quibus pœnis subjaceat. 229

II. Quid juris de incendio alicubi ira exorto, ut de authore, & causa illius non constet, an nempe alicubi, & cujus culpa vel dolo præsumatur fuisse. & an aliquis præsertim paterfamilias, vel alii inhabitantes teneantur ad reparationem damni aliquibus ex ea vicinis inde facti? 229

III. Quid ad propositum fiat, & quibus pœnis subjaceant violatores Ecclesiarum. 230

TITULUS XVIII.

De Furtis.

§. I.

De Natura, & variis modis Furti.

Quæstio I. Quid sit, quomodo, & à quibus fiat furtum. 231

§. II.

De Pœnis Furti, restitutione furto ablatorum, nec non de Remediis illa lædentium recuperandi: ubi etiam de nonnullis Pœnis in specie, & pœnis earum.

Quæstio I. Quæ sint pœnæ furti de jure communi Cæsareo constituræ. 233

II. Num res furtivæ apud forum à Judice apprehendam immutatæ Fisco, aut Judici vel officialibus, ac Ministris justitiæ adjudicari, vel potiùs verè Dominis, quibus fuerat ablatæ, restitui debeant. 234

III. Quæ sint pœnæ contra furem jure canonico staturæ. 234

IV. Quid sit, & quas pœnas secum trahat crimen Sacrilegii. 234

V. Quid sit, & quibus pœnis subjaceat Plagium. 235

VI. Quid, & quibus pœnis subjectum sit Abigeratur. 235

VII. Quid sit, quas pœnas contrahat Peculatus. 235

VIII. Quid sit, & quas pœnas habeat crimen de Residuis. 235

IX. Quid sit crimen expilatæ Hæreditatis, & quæ pœna illum. 235

X. Quid sit sepulchri violatio, & qualiter punitatur. 235

XI. Quid sit, & qua pœna afficiatur à noxio terminal. 235

TITULUS XIX.

De Usuris.

§. I.

De Natura & divisione usuræ.

Quæstio I. Quid sit usura. 236

II. Quotuplex sit usura. 236

§. II.

De prohibitione, & malitia usuræ propriè dictæ, seu lucrativæ.

Quæstio I. An & quo jure usuræ, seu lucrum ex mutuo immediatè provenienz, sint prohibitæ. 237

II. An usuræ sint etiam jure naturali illicitæ ac prohibitæ. 237

III. De usuris usurariis in specie ac, & qualiter sint prohibitæ, quid sit usura usurarum. 238

§. III.

An & quamdiu de Jure civili, vel authoritate Principis, vel statuto, aut consuetudine usuræ propriè dictæ, seu lucrativæ illicitæ sint, aut sint pœnæ licitæ, ut etiam in specie ac consuetudine Germaniæ, Danziæ & extendi quinque pro centum, nullo attento, vel deliberato stylo.

Quæstio I. An usuræ propriè dictæ, seu lucrativæ defactò permissæ, & licitæ centeantur de jure civili. 239

II. Utrùm authoritate suprem Legislatoris civilis per novam Legem universalem, vel authoritatem alterius Principis per statutum locale in suo territorio possint usuræ reddi licitæ. 240

III. Num vigore consuetudinis validæ ac licitæ reddi valeant usuræ propriè dictæ, seu lucrativæ. 241

IV. Num licita, vel potiùs usuraria ac illicita sit praxis & consuetudo Germaniæ, in qua pro forte principali, sive summa capitali centum florenorum passim & indifferenter sine ullo scrupulo exiguatur quinque florenj, quod interesse vocant. 241

§. IV.

De usura compensatoria, seu refomentaria & de titulis, ex quibus sit de licitatione, lucro videlicet cessante, damno emergente, & periculo perdendæ sortis.

Quæstio I. Quid sit, & ex quibus titulis licita fiat usura compensatoria, seu refomentaria. 242

II. An in mutuo licite, & absque usura possit aliquid exigi ultra forem ratione lucri cessantis, aut damni emergentis inde ipsi mutuatori. 242

III. An, & qualiter ratione periculi amittendi summam capitalem licitæ in mutuo aliquid exigere ultra forem. 243

§. V.

De usura mercatoria, seu punitoria, & de titulis, ex quibus, & licita redditur, pœna videlicet, quæ ob culpabilem moram solvendi opponitur.

Quæstio I. Quid, an, & quibus titulis licita sit usura mercatoria, seu punitoria. 244

§. VI.

Examinantur variæ controversiæ, & calliones, an sint usurarii necne.

Quæstio I. An ratione cæcentiæ pecuniæ, vel obligationis repetendi eam certo tempore possit aliquid similitem minus datam exigi. 244

II. Utrùm fit licitum accipere aut exigere ex mutuo lucrum vel commodum, quod ex bene volentia, gratitudine, aut liberalitate mutuatarii provenit 245

III. An etiam, & quando usurarium sit, ultra fortem aliquid ulla pactione aliquid intendere solummodò, & spectare, vel rogare dandum, aut præsumdum à mutuatariis benevolentiæ & gratitudinis. 245

IV. Utrùm obligatum dilatam solutionem vendere res pretiis, quibus intra justum pretium valet, usurarium fabere pactiarum commitat. 245

V. Utrùm usurarium sit contractus, quo frumentum, vinum, vel alia res, præsertim vita consumptibilis in vente mutuò datur, aut venditur ea condictione, ut in eadem mensura restituatur forsitan verno tempore, vel redditur pretium, quo verno tempore conflat. 247

VI. Utrùm, si emptor chirographium, sine nomenclatione alicujus minori pretio v.g. debitum centum florenorum odoginta florenj emat, usura commitatur. 247

VII. Utrùm non fabere ob favorem causæ pix, vel obtinere opus bonum absque alio justo titulo licitum sit, etiamultra forem. 248

§. VII.

De Pactis Antichresis, & legis commissoriæ, ac de Mortibus pactatis, an sint usurarii necne.

Quæstio I. Quid, an, & quando usurarium sit pactum Antichriseos. 248

II. Quid, & an licitum, vel potiùs usurarium sit pactum Lejis commissoriæ. 248

III. Quid sint, unde veniant, & an liciti vel potiùs usurarii existant montes pietatis. 249

§. VIII.

De Cessibus, an sint liciti, vel usurarii.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit census. 248

II. An census configuratus realis per emptionem, & venditionem constituræ sit licitus vel potiùs usurarius. 249

III. Quæ conditiones requirantur ad hoc, ut validè ac licitè sint ex hoc census fatis. 250

IV. Num etiam census personalis sit licitus. 252

§. IX.

De obligatione solvendi usuras, & Dominio fructuarium, nec non de restitutione earundem.

Quæstio I. An Debitor promissas, aut pactas ob mutuum tenetur solvere ultra lucratorias. 253

II. An usurarius acquirat Dominium earum rerum, quas per versam usuram accepit. 253

III. An usurarii, eorumque hæredes teneantur ad restitutionem. ibid.

IV. An etiam usura mentalis obligat ad restitutionem. ibid.

§. X.

De Pœnis & Judice usurarum.

Quæstio I. Quænam sint pœnæ in usurarios staturæ. 254

II. Quis sit legitimus judex criminis usuræ. 255

TITULUS XX.

De crimine Falsi.

Quæstio I. Quid sit falsum, & quot modis committatur. 256

II. A quibus dicto committatur crimen Falsi. ibid.

III. Quotuplex crimen Falsi committatur scripto. ibid.

IV. Quot modis possit contingere falsitas circa Bullas Pontificias. ibid.

V. Quibus modis fiat dicto committatur falsum. ibid.

VI. Quibus modis falsitas monetæ fiat falsum committatur circa monetam. 257

VII. Quibus modis falsum committatur usu, seu potiùs abusu. ibid.

VIII. Quas pœnas incurrant falsarii, seu commentores crimen falsi. ibid.

TITULUS XXI.

De Sortilegiis.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit sortilegium. 258

II. An etiam in Electionibus valeat ulus Sortium divisioranum aut consultorium, puta, si duo electi habeant parità vota, & neutra Electorum parà velit cedere, an sortis possit divini quæstio. ibid.

III. Quid, & quotuplex sit Magia. 259

IV. Quæ sint pœnæ Sortilegii & Magiæ. ibid.

V. Quæ sit judex Sortilegii & Magiæ. ibid.

TITULUS XXII.

De Collusione detegenda.

Quæstio I. Quid sit, & circa quas causas fiat collusio. 259

II. Quid juris, & quæ pœnæ sequantur casu, quo fat collusio. ibid.

De

TITULUS XXIII.

De delictis puerorum.

Quæstio unica. Num etiam, & qualiter pueri subjaceant pœnis delictorum hactenus recensitorum, casu, quo aliquod ex eis committere. 260

TITULUS XXIV.

De Clerico Venatore.

Quæstio unica. An, & qualis Venatio, quibusque sub pœnis prohibita sit Clericis. 261

TITULUS XXV.

De Clerico Percussore.

Quæstio I. An, & qualiter, quibusque sub pœnis prohibitus sit Clericis percutere Laicum 262

II. An, & qualiter prohibitum, vel permissum sit Superioribus Ecclesiasticis tam Sæcularibus, quam Regularibus correctionis causa percutere, seu verberibus castigare, & punire Clericum subditum. ibid.

TITULUS XXVI.

De Maledicis.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit maledictum, vel maledictio, & maledicus. 263

II. Quid, & quotuplex sit, quibusque pœnis subjecta sit blasphemia. 264

III. Quid sit judex blasphemiæ. 265

TITULUS XXVII.

De Clericis excommunicato, deposito vel interdicto ministrante.

Quæstio I. Quæ pœnas incurrant Clerici censorum violantes, seu qui in excommunicatione, suspensione, vel interdicto existentes aliquem actum ordinis exercent. 266

II. Utrùm dubitans, an verè sit excommunicatus, nec ne, incurrat irregularitatem exercendo aliquem Actum Ordinis. 267

III. An peccantes irregularitatis incurrat non tantùm excommunicatus vitandus, sed etiam tolerandus, præsertim occultus, si aliquem actum ordinis exercet. ibid.

IV. Num etiam in excommunicatione minori existens contrahat irregularitatem celebrando aliquem actum ordinis. 268

V. Utrùm irregularitatem etiam incurrat, si actum ordinis minoris Acolythatus v.g. exercent. 268

TITULUS XXVIII.

De Clerico non ordinato Ministrante.

Quæstio I. Quæ pœnas incurrat actum ordinis exercens, quem non habet. 268

II. Utrùm Laicus exercendo actum ordinis præter ordinem majoris v.g. celebrando Missam, absolvendo sacramentaliter, irregularitatem vel aliam pœnam, & quam incurrat. 269

III. Quit dispensare valeat in irregularitate per maximum ordinis contradis justa hæc præcedentia, & etiam sequentem Rubricam. ibid.

TITULUS XXIX.

De Clerico per Saltum promoto.

Quæstio I. Quibus pœnis subjaceat Clericus per Saltum ordinatus. 269
II. Utrùm etiam suspensus sit, qui ordinem absque prævia prima tonsura, vel absque confirmatione suscepit. 270
III. Quis possit dispensare in pœnis ad ordines per saltum susceptos contractis. ibid.

TITULUS XXX.

De eo, qui furtivè ordinem suscepit.

Quæstio I. An furtivè suscipientes ordinem non tantùm illicitè, sed etiam invalidè ordinentur. 270
II. Quæ sint pœnæ furtivè suscipientium ordines. ibid.
III. Quis possit dispensare in pœnis ob ordinem furtivè susceptum contractis. ibid.

TITULUS XXXI.

De Excessibus Prælatorum, & Subditorum.

Quæstio I. Quinam ad propositum hujus Rubricæ sint excessus Prælatorum. 273
II. Quinam ad propositum hujus Rubricæ speciales hìc notati sint excessus subditorum. ibid.

TITULUS XXXII.

De novi operis Nuntiatione.

Quæstio I. Quid sit Nuntiatio novi operis, a quo, quomodo, quando, ubi, & cui fieri possit, ac debeat. 274
II. Ex quibus causis fieri possit novi operis nuntiatio. 275
III. Quis sit effectus nuntiationis novi operis. ibid.
IV. An quis propria authoritate violenter impedire, aut destruere valeat, si alter post factam denuntiationem novi operis, ab illo non desistit. ibid.
V. An, & in quibus casibus nuntiatio supra annotatis careat effectibus, ita ut ea non obstante opus novum v. g. ædificium aliquod continuari valeat. 276
VI. An quilibet in suo fundo ædificare valeat, quidquid & qualiter sibi placuerit. 277

TITULUS XXXIII.

De Privilegiis, & Excessibus Privilegiatorum.

§. I.

De Natura & divisione Privilegiorum.

Quæstio I. Quid sit privilegium. 278
II. Quotuplex sit privilegium. ibid.

§. II.

De concessione, & acquisitione privilegiorum: ubi etiam de tempore, quo valere incipiunt.

Quæstio I. Quis possit concedere privilegium. 279
II. Quibus, & quomodo, quave de causa possit concedi privilegium. ibid.
III. Quibus modis acquiri valeant privilegia. 280
IV. An privilegium ritè concessum statim habeat effectum a tempore collationis, vel potiùs primum, quando devenit in notitiam privilegiati. 281

§. III.

De Communicatione Privilegiorum.

Quæstio I. Quid sit, & quomodo fiat Communicatio privilegiorum. ibid.
II. An, & qui ordines, ac qualem habeant Communicationem privilegiorum. ibid.
III. Utrùm ordines habeant Communicationem omnium privilegiorum Societati Jesu concessorum. ibid.
IV. An Religiosi communicantes in privilegiis, etiam communicent in pœnis, & prohibitionibus alterius ordinis. ibid.
V. Quid Juris? si privilegium alteri communicatum, per primum privilegiatum restringatur, vel usu communi penitus aboleatur. ibid.
VI. An Religiosi communicantes in privilegiis possint uti in judicio contra eosdem Religiosos, quibus ea primitùs fuerunt concessa. ibid.

§. IV.

De Innovatione, Confirmatione, & usu Privilegiorum.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit confirmatio, seu innovatio privilegiorum. ibid.
II. Quid operetur confirmatio, vel innovatio privilegiorum, præsertim an Jus novum tribuat. ibid.
III. Unde cognoscatur confirmationem esse in forma speciali, seu ex certa scientia. ibid.
IV. An defactò, & qualiter confirmata sint privilegia singularium. ibid.
V. Quomodo intelligendæ sint primùm allegatæ privilegiorum constitutionibus insertæ, & reliquis Bullis confirmationum hoc tempore inseri solitæ clausulæ, videlicet, quatenus, vel dummodo sint in usu, nec sint revocatæ, sacris Canonibus, & Concilii Tridentini Decretis &c. non adversentur. ibid.

§. V.

De Extensione, & Interpretatione Privilegiorum.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit ad propositum Extensio, & interpretatio privilegiorum. ibid.
II. A quo fieri possit interpretatio privilegiorum. ibid.
III. An privilegium uni concessum possit extendi ad alium. ibid.
IV. Qualiter facienda sit interpretatio privilegiorum, strictè nempè, vel latè. ibid.
V. Quomodo in interpretatione privilegiorum sit servanda proprietas verborum. ibid.
VI. Qualiter intelligenda sit clausula confirmatoriis privilegiorum Bullis apponi solita, *dummodo sint in usu*, vel *quatenus sunt in usu*. ibid.
VII. Quomodo intelligenda sit, & quid operetur clausula: *Dummodo sacris Canonibus, & Decretis Concilii Tridentini non adversentur*. ibid.
VIII. Quomodo intelligenda sit, & quid importet clausula: *quatenùs, & dummodo non sint revocata, vel sub revocatione comprehensa*. ibid.

§. VI.

De renovatione privilegiorum &c, & in specie de illa, quæ facta est a Concilio Tridentino.

Quæstio I. An quodlibet privilegium semel concessum possit denuò revocari à concedente, vel ejus successore. ibid.
II. Quotuplex sit, quomodo fieri possit ac soleat, quando facta censeatur revocatio privilegiorum. ibid.
III. Quo tempore Revocatio privilegii habeat vim suum effectum. ibid.
IV. An, & quænam privilegia Regularium revocata fuerint à Concilio Tridentino. ibid.
V. An Regulares saltem in foro conscientiæ possint suis privilegiis uti, a Concilio Tridentino expressè revocatis, vel eidem contrariis. ibid.

§. VII.

De privilegiis vivæ vocis oraculo concessis; ac Revocatione, & Valore illorum.

Quæstio I. Quid, & cujus valoris sit privilegium vivæ vocis oraculum. 294
II. An, & quæ oracula vivæ vocis defactò sint revocata, & quæ non. ibid.

§. VIII.

De amissione privilegiorum per interitum personæ, aut Rei privilegiatæ, ac propter abusum, damnum superveniens, lapsum temporis, & cessationem causæ.

Quæstio I. An privilegium amittatur non solùm per interitum personæ privilegiatæ, sed etiam privilegiantis. 297
II. Quando per interitum Rei privilegiatæ amittatur privilegium. ibid.
III. An, & quando per abusum perdatur privilegium. ibid.
IV. An, & quomodo propter enorme damnum superveniens amittatur privilegium. ibid.
V. An, & quando privilegium cesset per lapsum temporis. ib.
VI. An, & quando cesset privilegium propter cessationem causæ. ibid.

§. IX.

De amissione privilegii per Renuntiationem. Et quando ea fieri possit.

Quæstio I. An pariter privilegium principaliter concessum in favorem alicujus communitatis, dignitatis, vel loci, possit renuntiari à personis particularibus cum ejusdem præjudicio. 298
II. An saltem tota aliqua Communitas v.g. Religio, Prælatus cum Capitulo, Civitas, vel Conventus possint renuntiare Privilegiis sibi concessis. ibid.

§. X.

De amissione privilegiorum per non usum, vel actum contrarium, ubi etiam de privilegiis in specie usu adhuc vigentibus.

Quæstio I. An, quando, & quæ privilegia affirmativa amittantur per non usum. 300
II. An, & quando, & quæ privilegia negativa amittantur per usum contrarium. ibid.
III. An privilegium cum onere aliorum concessum etiam per unicum actum amitti valeat via tacitæ renunciationis. ib.
IV. Quanto tempore censeatur privilegium amissum per non usum, vel usum contrarium. ibid.
V. Quænam privilegia in specie pro Regularibus Mendicantibus, præsertim Ordinis nostri adhuc valeant, & subsistant, ita, ut nec revocata, nec per non usum, aut actum contrarium, Renuntiatione, præscriptione, aut alia via sint amissa, consequenter vel in utroque, vel saltem in foro interno eis uti liceat. 301

TITULUS XXXIV.

De Purgatione Canonica.

Quæstio I. Quid sit, & quomodo fieri debeat Purgatio Canonica. 302
II. A quo, & quando indici possit, ac debeat purgatio Canonica. 303
III. Quid juris, & qualis effectus sequatur, si quis in purgatione sibi indicta deficiat, vel econtrà si eam ritè faciat. 303

TITULUS XXXV.

De Purgatione vulgari.

Quæstio unica. Quid, & an licita vel valida sit purgatio vulgaris. 304

TITULUS XXXVI.

De Injuriis, & damno dato.

§. I.

De Injuriis.

Quæstio I. Quid sit, & quibus modis inferatur injuria. 304
II. An, quando, & qualem actionem in foro externo pariat injuria alteri illata. 305
III. Quibus modis tollatur actio injuriarum. 306
IV. Num etiam, & quando in foro conscientiæ quis possit, aut teneatur instituere actionem injuriarum, vel ad Palinodiam. ibid.
V. An, & qualiter licitum sit injuriam retorquere. ibid.

§. II.

De Damno dato & Repressaliis.

Quæstio I. Quid ad propositum sit, & quot modis contingere possit damnum datum. 307
II. Qualis tam pro foro externo, quàm interno oriatur obligatio resarciendi damnum datum. ibid.
III. Qualis detur actio ob damnum datum. 308

TITULUS XXXVII.

De Pœnis.

§. I.

De Pœnis in genere.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit pœna. 308
II. An, & quatenus Judex possit augere vel minuere pœnam. 309
III. An, & quando pœna latæ, vel ferendæ sententiæ obliget in conscientia. ibid.
IV. An quis excusetur à pœna ex eo, quòd legem culpabiliter quidem transgrediatur, ignoret tamen pœnam Transgressoribus positam. 310

§. II.

De pœnis Ecclesiasticis in specie, præsertim verò de privatione Beneficiorum, Depositione, Degradatione, Infamia, & Irregularitate.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit pœna Canonica seu Ecclesiastica. 310
II. Quid sit inhabilitas ad Beneficia, Dignitates, & officia Ecclesiastica, & quomodo obliget. ibid.
III. Quid, quotuplex, & quomodo intelligenda sit, ac quomodo obliget privatio Beneficii, ac dignitatis. 311
IV. Quid, & cujus effectus sit depositio simplex, seu verbalis, ac ob quæ crimina contrahatur. ibid.
V. Quid, cujus effectus sit degradatio, & ob quæ crimina inferatur, & qualiter infligatur. ibid.
VI. Ob quæ crimina imponatur pœna degradationis, & traditionis Curiæ seculari. ibid.
VII. A quibus, & quomodo fieri possit & debeat tam verbalis, quàm realis Depositio seu degradatio. 312
VIII. Utrùm judex sæcularis contra Clericum degradatum sibi traditum possit instituere novum processum, vel formatum à Judice Ecclesiastico pro revisione, an justè formatus fuerit, petere, vel utrum teneatur stare formato à Judice Ecclesiastico. 313

TITULUS XXXVIII.

De Pœnitentiis, & Remissionibus.

Quæstio I. Quæ sint pœnæ violantium sigillum confessionis Sacramentalis. 318
II. Quis sit Judex in causa violati Sigilli. ibid.

TITULUS XXXIX.

De Sententia Excommunicationis, Suspensionis & Interdicti.

§. I.

De Natura, & divisione Censuræ.

Quæstio I. Quid sit Censura. 320
II. A quibus in specie infligi possit censura. ibid.
III. Quibusnam causam ferri possit censura. ibid.
IV. Quibus possit censura infligi. 321
V. An, & qualia præmitti debeat monitio, & quænam alia requiratur ad censuram legitimè ferendam ibid.
VI. An, & quando ignorantia, metus, vel alia causa excusset ab incurrenda censura. ibid.
VII. An, quando, & quomodo censuræ excommunicationis v.g. & effectibus ejusquis subjacent, vel ab eis immunis fit, qui vel absque ulla veré subsistente causa, sicque innocens, vel saltem sine legitima causa censuratur, v. g. excommunicatur. 321
VIII. Quotuplex sit censura Ecclesiastica. ibid.

§. II.

De Excommunicatione absolutè, & de excommunicatione majori in specie.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit excommunicatio. 323
II. Quinam sint effectus excommunicationis majoris. ibid.

§. III.

Solvuntur quædam dubia de excommunicatione.

Quæstio I. Quinam excommunicatio censeatur latæ, & quinam ferendæ sententiæ. 325
II. An quis sæpiùs possit excommunicari. 326
III. In quo differant sententiæ excommunicationis, & declaratio, seu sententia declaratoria excommunicationis. ibid.
IV. Quibus competat potestas ferendi excommunicationem majorem. ibid.

§. IV.

De excommunicatione Canonis, seu In persecutores Clericorum, & de excommunicationibus Bullæ Cœnæ.

Quæstio I. Quid sit, contra quos, & à quo statuta sit excommunicatio Canonis. 328
II. Quænam dicatur violenta manus injectio in Clericum, vel Monachum, ad hoc, ut propterea præfatam excommunicationem ipso facto quis incurrat. ibid.
III. Unde dicantur, quid, & quotuplices sint excommunicationes Bullæ Cœnæ, ac quid speciale habeant. 329

§. V.

De excommunicatis vitandis, & Casibus, In quibus vitari debet ubi etiam de excommunicatione minori.

Quæstio I. Quinam excommunicati, in quibus, & quotuplices sint vitandi? 332
II. An, & quæ sint causæ, ob quas à peccato, & excommunicatione excusetur is, qui cum excommunicato vitando communicat. 334
III. Quid sit, quem effectum habeat, & quando incurratur excommunicatio minor. ibid.

§. VI.

De Suspensione.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit suspensio. 335
II. In quem possit cadere censura suspensionis. ibid.
III. An Suspensio ab officio includat suspensionem à Beneficio, & econtrò. ibid.
IV. An Suspensio possit ferri non solùm per modum censuræ propriè dictæ, sed etiam per modum pœnæ, atque ob culpam merè præteritam. 336
V. Quid sit effectus Suspensionis. ibid.
VI. Quibus modis tollatur Suspensio. ibid.

§. VII.

De Interdicto.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit interdictum. 337
II. Quinam (sub interdicto generaliter lato contenentur, & quinam obligentur ad illud. ibid.
III. Qui sint effectus interdicti, & quomodo iidem intelligendi. ibid.
IV. Qualis, & sub quibus pœnis sit obligatio servandi interdictum. 339

§. VIII.

De Judice Censurarum, & de absolutione ab eisdem; præsertim ab excommunicatione, ubi etiam quædam de potestate absolvendi à Censura, ac aliis tam reservatis, quàm non reservatis peccatis competente Regularibus.

Quæstio I. Quis sit judex censurarum, ad hoc, ut de illarum justitia, vel injustitia, & valore, vel nullitate judicium, consequenter censuratos præsertim excommunicatos à censura, & effectibus illius immunes, & deobligatos obligatos declarare valeat. 340
II. Quis possit absolvere à censuris excommunicationis. 341
III. Quis absolvere possit à Suspensione & interdicto. 342
IV. An, quando, & qualem potestatem absolvendi à censuris, & casibus Papæ reservatis ex delegatione, privilegio, vel jure habeant Episcopi, Regulares, & alii Confessarii. ibid.
V. Quotupliciter, & quomodo fieri possit, & debeat absolutio à censuris? Item quid circa eam dandam observare debeant absolventes, præsertim Regulares. 343

TITULUS XL.

De Verborum Significatione.

Non habet quæstiones.

TITULUS XLI

De Regulis Juris.

Non habet quæstiones.

JURIS CANONICI UNIVERSI CLARA METHODO JUXTA TITULOS QUINQUE LIBRORUM DECRETALIUM

In quæstiones distributi, solidisque responsionibus, & objectionum solutionibus dilucidati,

LIBER QUINTUS.

PRÆFATIO.

PROfquam in Secundo Libro Decretalium de ordine judiciario in causis civilibus observando, & in tertio ac quarto de materia, seu rebus tam Clericorum, tam Laicorum, quæ in judicium Ecclesiasticorum civile deducuntur, tractatum fuit, pergit Compilator Juris Canonici hoc Quinto Libro Decretalium ad disputandum ea, quæ in Judicium Ecclesiasticorum Criminale veniunt. Differt autem hoc judicium à Civili: quia in civili non agitur super crimine, sed super re aliqua vel jure debito, vel si quidem agatur super crimine, non tamen ad vindictam publicam, sed ad interesse privatum. Judicium verò criminale est, quando agitur super crimine ad publicam vindictam; id est, eo fine, ut Reus criminis publicè seu judicialiter puniatur. De hoc igitur judicio criminali, quantum attinet ad Forum Ecclesiasticum, ex professo tractat Liber Quintus Decretalium, in quo imprimis toto Titulo primo docetur, quæ ratione adiciones criminales sint instituendæ: dein agitur de variis delictis; quæ ad Forum Ecclesiasticum deducti, illique dijudicari, & puniri debent: tandem etiam sequitur de pœnis Ecclesiasticis, arque censuris in criminosos statutis. Et horum quidem materia adeò ardua est necessaria, ut plura eorum etiam Theologia à fore Canonico mutuet: nos verò principaliorà DEO FAVENTE discutiemus.

TITULUS I.

De Accusationibus, Inquisitionibus, & Denuntiationibus.

a *Objectum Tituli præsentis.*

PRæsens Titulus tractat de ordine, seu rela judiciaria Criminali, potestatem, quæ sunt propria in judicio criminali, tam reliqua, quæ hoc judicium cum Civili habet communia, ex a. de Decretalium Libro desumenda sunt. Cæterum materia præsentis Tituli est complexissima, quam nonnulli integrè Tomis declarant: nos præcipua, & ad forum Ecclesiasticum magis spectantia, sequentibus Paragraphis explicabimus.

§. I.

De variis modis procedendi contra Criminosos, ubi etiam de Accusatione in specie.

SUMMARIUM.

2 *Generatim duobus modis contra Criminosos proceditur.*
3 *In specie verò tribus, nempe Accusatione, Inquisitione, & Denuntiatione.*

4 *Solvitur instantia.*
5 *Definitur Accusatio Criminalis.*
6 *Plura ad eam requiruntur, veluti I Ut fiat in scriptis: quod tamen hodie non attenditur.*
7 *II. Ut fiat apud competentem Iudicem.*
8 *III. Ut exprimatur nomen Judicis, Accusatoris, Accusati, delicti, mensisque, & annus, in quo commissum fuit.*
9 *Dies tamen, & hora delicti necessariò non exprimitur.*
10 *IV. De Iure requiritur etiam inscriptio.*
11 *Secus de consuetudine.*
12 *In Religione nostra adhuc est in usu vi Statutorum.*
13 *V. Debet fieri ad publicam vindictam: in quo differt ab Accusatione Civili.*
14 *Accusatio Criminalis, in quo differat à Civili? item ab Inquisitione, & Denuntiatione.*
15 *Plures non possunt accusare.*
16 *Veluti I. Impuberes: item Minores respectu adulterii, non item aliorum criminum.*
17 *II Mulieres.*
18 *III. Servi, & juxta aliquos filiifamilias.*
19 *IV. Clerici, Religiosi; nisi accusent suum Prælatum, qui ad litem etiam expensas subministrare debet.*
Quomodo possint Religiosi & Clerici crimina aliorum accusare? ibid.
20 *V. Milites: & Membra Magistratus superiorem non agnoscentes.*
21 *VI. Surdi muti: item mente capti.*
22 *VII. Infames; ac criminosi, & quomodo?*
23 *VIII. Criminaliter accusati; & quomodo.*
24 *IX. Excommunicati.*
25 *X. Inimicus capitalis accusans, & cohabitantes cum tali inimico.*
26 *Limitatur præcedens doctrina.*
27 *XI. Merito suspecti; & quinam? item specialiter pauperes; & qui?*
28 *XII. Infideles, & hæretici nequeunt accusare Christianum.*
29 *XIII. Sanguine juncti: & quinam.*
30 *Omnes recensiti inhabiles accusare valent in certis criminibus, & quibus. Et n. seq.*
32 *Inhabilem potest Judex nulla facta instantia ex officio repellere.*
33 *An, & quinam teneatur quis accusare Criminaliter.*
34 *Plures accusari nequeunt: veluti I. Carentes usu rationis.*
35 *Impuberes accusari, & puniri valent, sed mitius.*
36 *II Absentes: limitatur tamen hæc doctrina.*
37 *III. Mortui in ordine ad puniendos hæredes.*
38 *IV Superiorem non agnoscentes, uti Papa, Imperator, Reges &c.*
39 *V. Legati Imperatoris.*
40 *VI. Qui crimen jam præscripserint: quænam crimina, & quando præscribantur, ib. Remissivè.*
41 *Absolutus à Crimine, vel Accusatione de illo crimine, non ab eodem, nec ab alio amplius accusari valet.*
42 *Limitatur tamen hæc Doctrina in multis casibus, usque ad num. 50.*
50 *Accusator oblato jam libello non amplius potest desistere ab Accusatione.*
51 *Benè tamen ante libellum, si tantum minatus est Accusationem.*
52 *Deprehendens, se errasse accusando, tenetur in foro interno desistere.*
53 *Desistens punitur in foro externo, & quomodo.*
54 *Accusatione facta potest, & debet Judex formare Processum.*
55 *Potest insuper, & debet Reum, etiam ante citationem carcerare, si est suspectus de fuga, aut si est periculum, ne subornet, vel impediat testes.*
56 *Accusator tenetur plenè probare delictum: deficiens tenetur ad Talionis & alias pœnas; à quibus subinde excusatur. Remissivè.*
57 *Accusatio respectu Accusati habet eosdem effectus, quos habet Denuntiatio respectu Denuntiati.*

Quæritur I. Quibus generatim modis in foro Canonico procedatur contra Criminosos? Resp. I. cum Alphonso Vigliut. *lib. 10. Practicæ Canonicæ criminalis, concl. 2.* & aliis, id generatim fieri duobus modis, nimirum vel ad instantiam partis vel ex officio Judicis. Priori modo Judex procedit, quando pars offensa, vel alius, ad quem de Jure spectare potest jus accusandi, vel deferendi, porrigit accusationem seu querelam, & super ipsa postmodum per judicium proceditur. Posteriori modo, sive ex officio Judicis id fit, quando Judex ex seipso, seu ex officio suo inquirit, seu assumit informationem contra Delinquentem, & contra eum procedit. 2

Resp. II. Magis loquendo in specie sunt tres potissimum modi, quibus crimina in judicium deducuntur, videlicet *Accusatione, Inquisitione, & Denuntiatione, c. qualiter 22. §. penult. h. t.* ibi; *Contra quos* (Criminosos) *tribus modis possit procedi: videlicet pro accusationem, denuntiationem, & inquisitionem ipsorum*, quod idem habetur *c. Licet 31. princ. de Simon.* de quibus tribus modis proinde loquitur Rubrica præsentis Tituli. Dico notanter *tres potissimum modi*: nam addi debent alii duo modi deducendi crimina in judicium, nimirum ope exceptionis *c. 9. h. t.* & processus ordine, uti fit, quando Reus in flagranti crimine deprehenditur; aut quando delictum est notorium *arg. can. Prohibemus 14. & can. 16. caus. 2. q. 1.* ac amplius patebit infrà §. 5. 3

Nec dicas, *c. super his h. t.* tres tantùm modos, & quidem alios à suprà dictis tribus enumerari à Pontifice, quem tamen non est censendum mutilatè vel malè locutum, dum ait. *Respondemus, quod tribus modis valet crimen opponi, denunciando, excipiendo, & accusando.* Resp. enim cum Abbate ibidem §. *in Glossa*: & aliis Doctoribus, quòd aliud sit quærere, quot modis possit agi de crimine; aliud opponere crimen: nam opponere crimen denotat factum partis adversæ, nec propriè fit nisi aliquo istorum trium modorum; sed agi de crimine potest omnibus quinque modis, quibus crimina in judicium deducuntur. 4

Quæritur II. Quid sit accusatio Criminalis? quomodo fieri debeat? & in quo differat ab actione, & accusatione Civili, & à Denuntiatione, ac Inquisitione? Resp. I. Accusatio Criminalis est criminis alicujus apud Judicem competentem legitimè facta delatio ad publicam vindictam. Ita in re communis *arg. l. fin. C. h. t.* quamvis addant *interveniente inscriptione*, tamen hæc verba omittimus, quia implicitè continentur in verbo *legitimè*, prout & tota definitio statim patebit ex responsione sequenti. 5

Resp. II. Ad hoc fit accusatio Criminalis legitimè fiat, requiruntur plura. Patet inductione. Nam I. Requiritur, ut accusatio Criminalis fiat in scriptis per libellum rite formam *l. Libellorum 3. ff. h. t. & can. 1. caus. 2. quæst. 8.* ibi: *Accusationes nunquam recipiantur sine scripto.* Nisi crimen sit de levioribus, utpote quæ in scriptis accusare necesse non est, cum de plano discutiantur *arg. l. Levia ff. eod.* Imò vigore hodiernæ consuetudinis communiter receptæ, etiam de gravioribus criminibus sine scriptura oretenùs accusatio fieri potest, teste Julio Claro §. *fin. q. 12. n. 6. & 7. Salicet in l. penul. C. h. t.* Azor. *p. 3. lib. 13. c. 19. dub. 3.* Pirhing. *h. t. n. 2.* & aliis, dummodo accusatio, seu querela oretenùs proposita, per Notarium, vel Actuarium publicum in scriptis redigatur, & de reliquo serventur servanda, prout vult Constitutio Caroli V. *ar. 5. 89. & seqq.* benèque advertit Clarus *l. c.* Cæterùm cur Jura velint, ut accusatio in scriptis fiat, Ratio est: tum ut constet, quid accusator probare debeat, & ne quid mutare valeat, si videt, se in probatione deficere, tum etiam, ut Judex accusationi conformiter sententiam facilius ferre queat, prout debet. 6

II. Requiritur, ut fiat apud competentem; secus enim processus & sententia foret nulla, *leg. 1. & l. fin. C. si a non competens.* Hinc dictum est in definitione *apud Iudicem competentem.* 7

III. Requiritur, ut exprimatur nomen Judicis, apud quem fit accusatio, quatenus cognosci valeat, an sit competens. Item nomen accusatoris, & accusati; ut appareat, an sint tales qui accusare, vel accusari possunt: Nec non species delicti, sicut etiam locus & tempus delicti, annus saltem, & mensis, in quo perpetratum fuit; prout apertè liquet ex *can. fin. §. Libellorum, cau. 2. qu. 8. & l. libellorum 3. ff. h. t.* Ratio est: tum ne accusatio vaga & obscura fiat: tum ne Accusato desit occasio defendendi se: tum etiam ut videre valeat Judex, an Crimen non jam sit præscriptum: quòd si unum ex memoratis circumstantiis omittatur; libellus tanquam vitiosus ex officio rejici debet, Clarus *loc. c. qu. 12. nu. 9.* Gailus *1. Observat. 64. n. 9. & seqq.* Et hæc omnia de substantia Accusationis esse, cum communi docet Clarus *lib. 5. §. fin. q. 12. num. 9.* 8

9 Expressio tamen diei & horæ, in qua delictum commissum fuit, necessaria non est, *cit. l. 3. ff. h. t.* ibi; *Neque autem diem, neque horam invitus comprehendet.* Nisi forsan talis expressio Accusatori facilis, & Accusato ad sui defensionem utilis, aut necessaria foret, eamque propterea exigeret Accusator: hoc enim in casu etiam diem & horam Reo exigente exprimi debere, bene advertit Guazzin. *Reor. defens. 3. c. 3. n. 7. & 10.* cum aliis.

Requiritur tamen, ut exprimatur dies, & à fortiori Accusationis factæ per Jura *n. præced.* allegata. Quod etiam de substantia requiri, bene docet Ameno *Ti. IX. V. Denuntiatio §. 4. qu. 4. n. 34.* Tum quia in Jure, ubi præscribitur forma, requiritur dies, *cit. l. 3. ff. h. t.* tum quia bene potest contingere, ut valor Processus à die hac dependeat; ut si tali die Judex fuisset suspensus, vel Accusator inimicus Accusati, &c. Et quamvis Clarus in aliquo putet, non de substantia opponere diem Accusationis, tamen id omninò fieri debere fatetur. Imò hæc omnia de substantia Accusationis esse, cum communi docet Clarus *lib. 5. §. fin. q. 12. n. 9.*

10 IV. De Jure requiritur Accusatoris *inscriptio*, seu *subscriptio*, qua se obliget ad crimen objectum probandum, vel, si in probatione defecerit, ad pœnam Talionis, id est, ad subeundum eandem pœnam, quam Reus pati debuisset, si crimen probatum fuisset, *cap. Super his 16. h. t. can. quisque 3. & can. qui crimen. 4. cau. 2. q. 8.* junctâ *l. Si cui 7. ff. h. t.* ibi: *Si cui crimen objiciatur, præcedere debet in crimen subscriptio.* Ratio ibidem additur illis verbis: *Quæ res ad id inventa est, ne facile quis prosiliat ad Accusationem, cum sciat, inultam sibi Accusationem* (si esset injusta) *non futuram.*

11 Verùm defactò hæc inscriptio non ampliùs est in usu, sed per contrariam consuetudinem abrogata, & pœna Talionis in arbitrariam, & extraordinariam commutata: quia propter Talionis pœnam multi etiam à justa Accusatione fuere deterriti, & sic delicta manserunt impunita cum gravi Reipublicæ damno; prout cum aliis optimè advertit Clarus *Prax. Crim. lib. 5. §. 2. q. 81. n. 3.* Covar. *Var. Res. lib. 2. cap. 9. num. 6.* Gailus *lib. 1. de Pace publ. cap. 9. num. 3.* Felinus *in c. Super his h. t. num. 5.* Si quis tamen convinceretur, quòd innocentem verè malitiosè accusasset, aut denuntiasset, pœnam Talionis sustinere adhuc deberet vigore Constitutionis S. Pii V. *Cùm primum*, innovantis pœnam Talionis. Quamvis enim ibi tantùm sit sermo de objectione criminum sodomiæ, blasphemiæ, & concubinatus, tamen dictam Constitutionem etiam ad Accusatores de aliis criminibus extendit Passerinus *Tribun. reg. q. 7. n. 44.*

12 Illud certum est, pœnam Talionis adhuc procedere, & infligi debere in illis locis, vel Religionibus, ubi specialim de illa extant Statuta, prout est in Religione nostra Seraphica; Nam Statuta Generalia *c. 7. §. 6. num. 26. & 27.* pœnam Talionis justis de causis præcipiunt illis verbis: *Pœna Talionis puniri debent, qui falsum testantur, & etiam accusatores qui crimen objectum legitimè, ac sufficienter non probaverint, qua puniri debuissent Accusati, si crimen contra eos objectum legitimè probatum fuisset: qua pœna etiam puniantur, qui scienter de crimine alias sufficienter punito, quempiam accusaverint, à quibus aliàs accusatus judicialiter, ac ritè fuit absolutus juxta Decreta per Constitutionem S. Damasi Papæ. Et quia hæc Apostolica S. Damasi Papæ Constitutio ad præcludendam calumniis, ac imposturis, ac indebitis vexationibus viam, & ad calumniatores, & impostores justè compescendos, valdè opportuna quidem & salutaris est, id circò ab omnibus Ordinis Superioribus, & Prælatis sub gravi suspensionis pœna, vel privationis contrafacientibus, aut negligentibus subeunda, eam servari omninò præcipimus.*

13 V. Requiritur, ut Accusatio fiat ad publicam vindictam, quatenus videlicet ob bonum publicum, ad terrorem, & exemplum aliorum Reus publicè puniatur pœna corporali, aut pœna pecuniaria Fisco applicanda, vel privetur dignitate, officio, beneficio &c. Quando enim Delatio criminis non ad publicam vindictam, sed solummodò ad satisfactionem & utilitatem illius, qui damnum, aut injuriam passus est, jam non Accusatio Criminalis, sed Accusatio seu Actio Civilis est; possunt namque crimina non tantum Criminaliter, sed etiam Civiliter in judicium deduci, §. *In summa 10. Inst. de Iurejur.* Et ex his facilè patet responsio ad tertiam partem Quæsiti.

Resp. ergo III. Accusatio Criminalis differt ab accusatione, seu actione Civili, quòd illa intendat vindictam publicam, hæc verò commodum, aut satisfactionem Agentis, vel Accusantis, aut injuriam vel damnum passi. A Denuntiatione differt; tum quia hæc de Jure non requirit inscriptionem, nec tantas solemnitates, uti accusatio, ut benè advertit Gonzalez *in c. 1. h. t. n. 6. arg. c. Super his 16. eod.* Ab Inquisitione differt; quia hæc ex officio Judicis, accusatio verò ad instantiam partis incboat; prout amplius §. 2. & 3. aliæque differentiæ patebunt. 14

Quæritur III. Quinam Criminaliter accusare possint? Resp. Omnes posse, qui ob *ætatem, sexum, statum, officium, defectum, delictum, suspicionem calumniæ, sanguinis conjunctionem, vel reverentiam* à Jure non prohibentur, prout habetur *can. Prohibentur 4. cau. 2. q. 1. & l. qui accusare 8. ff. h. t.* uti ampliùs de singulis patebit ex statim dicendis. 15

I. Ob *defectum ætatis* accusare non potest impubes seu pupillus *cit. can. 14. cau. 2. q. 1. & l. 8. ff. h. t.* ibi: *Alii propter ætatem ut pupillus.* Minor autem 25. annis excluditur ab accusatione adulterii, nisi ipsius proprium Matrimonium esset violatum, *l. Si maritus 15. §. 6. ff. ad L. Jul. de Adult.* ibi: *Lex Iulia de Adulteriis specialiter quosdam adulterii accusare prohibet, ut Minorem 25. annis.* Ratio additur: *Nec enim visus est idoneus accusator, qui nondum robustæ ætatis est: Quod ita verùm est, si non matrimonii sui injuriam prosequatur.* Quia verò Minores à sola hac accusatione excluduntur, & exclusio unius sit inclusio alterius, alia crimina accusare benè poterunt, dummodo illius sint ætatis, quòd postulare, seu in publicum procedere valeant, videlicet 17. annorum, *l. 1. §. 3. ff. de postuland.* eisque assistat Curator *l. Clarum 4. C. de Auth. præstand.* & bene docet Clarus §. *fin. q. 14. n. 7.* Addens consuetudine hodierna indistinctè admitti omnes Minores ad accusandum, dummodò 14. annum expleverint. 16

II. Ob *sexum* ab accusando repellitur mulier *cit. can. Prohibentur 14. caus. 2. q. 1. & l. 8. ff. h. t.* ibi: *Alii propter sexum ut mulier*, nisi accuset de criminibus exceptis, juxta dicenda infrà *n. 30.* 17

III. Ob *statum* ab accusando repelluntur servi: cum enim hi nequeant agere Civiliter, *l. Servus 6. C. de Iudiciis*, multò minùs Criminaliter. Ob statum aliqui cum Glossa *in l. fin. pr. V. Necessitate C. de Bonis, quæ liberi* volunt, filium familias sine consensu patris accusare non posse, Farinac. *Prax. Crim. Tit. de Accus. q. 12. n. 10.* Bartol. *in l. Inter liberos 6. ff. ad l. Iul. de Adult.* Clarus *in Pract. Crim. §. fin. q. 14. n. 5.* Alii filium familias etiam sine consensu patris ad accusandum admittunt ex illa ratione; quia accusatio pertinet ad jus publicum, causam nempe publicam, in iis verò, quæ ad jus publicum spectant, non attenditur jus patriæ potestatis, *l. Filius familias 9. ff. de His, qui sui, vel alieni* cum Concordant. Hinc Clarus *l. c.* ait, se in praxi de hac doctrina nunquam dubitari vidisse. Illud certum est; quòd filius familias cum consensu patris accusare valeat. 18

Rursus ob *Statum* criminaliter accusare non possunt Clerici & Religiosi, *can. Sacerdotes 51. cau. 2. q. 7. can. sicut 6. ead. caus. & q.* præsertim si infligenda esset pœna sanguinis, *c. Sententiam 9. Ne Clerici, vel Monachi.* Et licet ad arcendam suam, suorumque injuriam, vel pro utilitate Monasterii etiam Laicos accusare valeant, tamen si esset causa sanguinis, deberent expressè protestari, se non agere ad publicam vindictam, sed præcisè ad avertendum damnum; aliàs peccarent mortaliter, & secuta morte, vel mutilatione, accusantes fierent irregulares, *c. 21. de Homicidio, & c. 2. eod. in 6.* Religiosi tamen ab accusatione sui Prælati nullatenus sunt repellendi, ut dicitur *c. Ex p. 11. h. t.* quia interest Monasterii, ne malum habeat Prælatum. Hinc tenetur Prælatus etiam ministrare expensam pro lite contra se mota, *c. c. 11. h. t.* & ibi Glossa *V. Alia*, communiter recepta. 19

IV. Ob *officium* accusare nequeunt primo Milites, 20

cit. l. 8. ff. h. t. nec occasione Accusationis à signis & castris avocentur. Secundò Magistratus Membra l. 8. ff. h. t. ibi: Alii propter Magistratum: cum enim hi ob potestatem in jus vocari, seu accusari nequeant, cit. l. 8. h. t. æquum non videtur, quod ipsi alios accusare valeant. Id tamen cum communi DD. intellige de Magistratu more Romanorum, supremam potestatem & jurisdictionem exercente, alium Superiorem non agnoscente, non item de Magistratibus inferioribus, & Judicibus ordinariis Superiorem habentibus, & cognoscentibus, l. Nec Magistratibus 22. ff. de jurejur. & leg. de Ordinando 4. C. de Offic. Præfect. præt. Orient.

21 V. Ob *Defectum* corporis scilicet vel animi accusare non possunt primò surdi & muti à natura, arg. l. 1. §. 3. ff. de Postulan. Secundò furiosi, & mente capti, quia, quæ geruntur, non intelligunt. l. Dummodò 2. §. 1. ff. de Procurat. & mortuis æquiparantur, leg. Qui ad certam. ff. Locati.

22 VI. Ob *Delictum* ab accusando repelluntur primò *infames*, & *criminosi*, ut cit. l. 8. ff. h. t. ibi, *Alii propter delictum, ut infames*, c. Infames 17. cau. 6. q. 1. Ubi tamen differentia est inter Jus Civile & Canonicum. Nam Jure Civili soli illi infames ab accusando repelluntur, qui laborant infamia Juris, id est, tales, qui per judicium publicum infamiam incurrunt, damnati sunt, aut qui ex delicto aliquo infamiam ipso Jure, & absque damnatione contrahunt, l. Is qui 4. ff. h. t. De Jure Canonico autem non tantum Infames infamia Juris, sed etiam infamia facti, & criminosi nondum accusati, aut condemnati, arg. can. Si quis sunt 17. & can. quærendum 17. cau. 2. qu. 1. juncto c. cum in tua 27. de Sponsal. Clarus §. fin. q. 14. à n. 9.

23 VII. Dein ob *delictum* actu jam accusatus, nequit accusare alium, vel reaccusare suum Accusatorem, si jam est facta litis contestatio; nisi priùs purgaverit se, & appareat innocens, can. 1. & 3. cau. 3. q. 11. cap. fin. de Test. ibi: *Cum etiam accusati (nisi priùs se probaverint innocentes) ab accusatione repellantur*; & l. Negandæ 19. C. de his, qui accusar. vel nisi majus crimen illo, de quo ipse fuit accusatus, suo Accusatori vel alteri objiciat. l. 1. C. eod.

24 VIII. Ulterius ratione *delicti* accusare non possunt excommunicati, can. Omnes 7. cau. 3. q. 4. can. 1. & 2. cau. 4. q. 1. c. Intelleximus 7. de Judic. & c. 1. de Except. quod extendunt communiter etiam ad casum, quo suam aut suorum injuriam prosequuntur, idque ut contumaciæ vitium reprimatur.

25 IX. Ob *suspicionem calumniæ* ad accusandum non admittuntur inimici, non quidem leves, sed graves, & capitales, can. 2. cau. 3. q. 5. ibi: *Accusatores, & testes esse non possunt, qui inimici fuerunt*: ratio additur: *Ne irati nocere cupiant, aut læsi se ulcisci velint*; concordat c. Meminimus 13. & c. Cùm oporteat 19. Imò etiam cum inimico Accusati, cohabitantes, aut frequenter versantes ab Accusatione repelluntur, can. Accusatoribus 3. cau. 3. q. 5. ibi: *Accusatoribus inimicis, vel inimicis domo prodeuntibus, vel qui cum inimicis immorantur, aut suspecti sunt, non credatur, ne irati nocere cupiant, vel ulcisci se velint* & c. 7. h. t. ibi: *Repelluntur ab accusatione cohabitantes inimicis*. Nam amici Accusatoris censentur esse inimici Accusati, cau. 1. dist. 93. Nec refert, quod Accusatus culpa sua dederit causam inimicitiæ; nihilominùs enim excipere potest contra inimicum Accusatorem; dummodò ex fraude & dolo ut nempe Accusatorem repellere possit, causam inimicitiæ non dederit, prout benè advertit Abbas in c. Repelluntur 7. h. t.

26 Limitatur tota doctrina præc. n. in casu, quo quis accusat suum inimicum ob injuriam aut damnum sibi illatum; talis enim Accusator, si repelleretur, nullus potest alterum ob grave vulnus v. g. cædem, aut injuriam sibi, suisvè illatam accusare; cùm ex hoc plerumque inimicitia oriatur, ut benè advertit Mascardus de prob. concl. 899. à n. 1. Menochius de Præsumpt. lib. 5. præsumpt. 43.

27 X. Ab accusando repelluntur propter *suspicionem calumniæ* illi, qui aliquando falsum testimonium subornati dixerunt, l. Alii 9. h. t. Item qui semel calumniati sunt, l. Si cui 7. §. 3. h. t. Item qui pecuniam recepit, ut Reum accusaret, aut ne ipsum accusaret, l. Is qui 4. & l. 8. ff. h. t. sicut etiam pauperes, qui minus, quam quinquaginta aureos in suis bonis habent, l. Nonnulli 10. ff. h. t. ibi: *Nonnulli propter paupertatem, ut sunt, qui minus quàm quinquaginta aureos habent*; nisi tam honestæ esset vitæ, & bonæ famæ, ut ab omni suspicione merito censeantur liberi: tales enim pauperes sicut admittuntur ad ferendum testimonium, juxta dicta Lib. II Tit. XX. de testib. n. 100. ita etiam ad accusandum, prout benè advertit Menochius de Arbitr. Judic. & praxis comprobat. Quinam autem pauperes suspecti, vel à suspicione liberi habendi sint, Judicis judicio relinquitur, can. si quis can. quærendum 18. cau. 2. q. 1.

28 XI. Ob *suspicionem calumniæ Pagani, Hæretici, sive Judæi non possunt Christianos accusare, aut vocem eis infamationis inferre*, can. Pagani 24. cau. 2. q. 7.

29 XII. Ob *conjunctionem sanguinis & reverentiam* liberi accusare non possunt parentes, Novel. 115. c. 3. §. 3. Nec econtra parentes liberos, arg. l. 3. C. de Patriæ potestat. Nec fratres, aut sorores invicem, l. si magnam 13. D. de his, qui accusare non possunt. Nisi crimen sit leve, l. si sororem 18. C. eod. Nec liberti patronum, aut ejus hæredem, l. qui accusare 8. ff. h. t.

30 *Hi tamen omnes* (exceptis privatis ratione per dicta n. 21. & excommunicatis, per dicta n. 24.) si *suam injuriam exequantur*, (id est, si contra injuriam sibimet illatam agant) *mortemve propinquorum defendant, ab accusatione non excluduntur*, l. Hi tamen 11. ff. h. t. Item quando agitur de crimine læsæ Majestatis, vel aliis atrocissimis, vel exceptis; qualia sunt, quæ directè sunt contra Deum, ut blasphemia, apostasia, hæresis, simonia, magia, sacrilegium, vel magis adversantur bono Publico, ut crimen læsæ Majestatis, Rebellionis, Latrocinii, falsæ Monetæ, fraudatæ Annonæ, falsi Testamenti &c. arg. l. 7. & 8. ff. ad Leg. Jul. Majest. l. 21x certis §. de Jud. l. 1. & 13. §. h. t. c. 7. de Simonia c. 10. de Hæret. l. 10. C. de Episc. & Cleric. &c. de quibus ampliùs vide Lib. II. Tit. XVIII. de Confess. à n. 99. & Canonistas. Solùm nota, Clericos, & Religiosos etiam in iis criminibus ad publicam vindictam & pœnam sanguinis criminaliter accusare non posse, per dicta: sed si propria, aut Ecclesiæ utilitas Accusationem exigit, debere expressè protestari contra pœnam sanguinis, juxta dicta suprà n. 19. & textum expressum, c. 2. de Homic. in 6.

31 Advertit insuper Decian. Tr. crim. l. 3. c. 25. n. 7. & 8. Capitales inimicos etiam à criminum exceptorum Accusatione esse repellendos: etsi enim Reipublicæ maximè intersit, ne crimina ista excepta maneant impunita, eidem tamen non minùs interest, ne quis injustè damnetur quod facile fieret, si capitales inimici ad accusandum inimicum in criminibus præfatis admitterentur. Reliqua de inimicis vide suprà n. 26. & 27.

32 Quæritur IV. An suprà specificati ad accusandum inhabiles, ab Accusatione repelli possint, non tantum si Accusatus contra talem excipiat, sed etiam nemine excipiente ex solo officio Judicis? Resp. Affirmativè, c. 1. h. t. ubi universaliter traditur: *Si legitimus non fuerit accusator, non fatigetur accusatus*. Quòd si tamen contra talem nec Accusatus excipiat, nec Judex illum repellat, valet Processus; prout cum communi observat Clarus §. fin. q. 15. n. 4. Pirhing. h. t. n. 17.

Porrò si Reus contra Accusatorem excipiat, debet id facere ante litis contestationem: quia postea non ampliùs auditur, Abbas in c. 1. h. t. n. 2. arg. l. Si maritus §. Præscriptiones §. de Adult. Nisi prius ignoraverit, sibi competere exceptionem, ut bene ibidem limitat Abbas arg. c. Nulli de elect. in 6.

33 Quæritur V. An, & quando quis obligetur ad accusandum? Resp. Quamvis privatorum *nemo invitus agere, vel accusare cogatur*, ut dicitur l. un. C. Ut nemo invitus: Nihilominus, si crimen aliquod in grave damnum spirituale, aut temporale Reipublicæ vergens, nec Denuntiatione, nec monitione, nec alio modo, quam accusatione averti potest, tenetur privatus quoque, cum proprio etiam damno accusare; dummodo crimen probare valeat; ita communis cum D. Thoma 2. 2. q. 68. à 1. can. Quapropter 47. cau. 2. q. 7. & ibi Glossa V. Deferre. Ratio est; quia quivis tenetur, si potest, malum avertere, per Jura allegata infra §. 2. n. 106. & bonum privatum postponere bono publico, per vulgaria.

34 Quæritur VI. Quinam possint accusari? Resp. Sicut non omnes accusare, sic non omnes accusari possunt. Patet inductione. Sic enim I. Accusari nequeunt, qui ad delinquendum usu rationis carent, ut sunt infantes, furiosi, amentes, l. Quod infans 60. §. de Rei vindic. l. Infans 12. §. ad Leg. Crimin. de Sicar.

Aliud

35 Aliud est de delictis illorum, qui usum rationis jam habent; hi enim, etsi adhuc Minores, vel etiam impuberes sint, accusari & puniri possunt, pœna tamen mitiori, habita ratione ætatis, & imprudentiæ c. 1. de Delictis puer. l. Auxilium ff. de Minoren. & l. Ferè ff. R. J. ibi: *Ferè in omnibus pœnalibus Judiciis, & ætati, & imprudentiæ succurritur*.

36 II. Accusari *absentes* non possunt cum effectu, ita ut contra illos fiat Processus, & feratur sententia can. 1. cau. 2. q. 8. ibi; *Nec absente eo, quem accusare voluerit, quilibet accusare permittatur*, l. 1. prin. ff. de Requir. & absent. damn. ibi: *Rescriptum est, ne quis absens puniatur; & hoc jure utimur, ne absentes damnentur*. Ratio ibidem subjungitur illis verbis: *Neque enim inaudita causa quemquam damnari, æquitatis ratio patitur*. Potest tamen absens ad eum effectum accusari, ut à Judice legitimè citetur, l. 1. §. 2. ff. eod. quo dein ad diem deputatum non comparente, annotantur, seu legaliter describuntur, obsignantur, & attestantur ejus bona, quæ habet, cit. l. 1. §. 2. Et si contumaciter non comparet, potest etiam puniri pœna pecuniaria, infamiæ, ac relegationis, non item graviori pœna capitis v. g. aut Metalli &c. textu expresso l. 5. ff. de Pœnis; & c. Veritatis 8. de Dolo & Contum. Imò si citati intra annum, qui ad se defendendos eis conceditur, l. 1. ff. & C. de Requir. Reis non compareant, bona ejus arrestata fisco remanent l. fin. de requir. vel absent. damn. nisi contumaciam purgaverint, probando legitimum non comparendi impedimentum, arg. l. Succurritur 9. ff. Ex quibus causis major.

37 III. Accusari non potest *Mortuus*, l. fin. ff. ad reg. Jul. Majest. ubi ratio additur ibi: *Extinguitur enim crimen mortalitate*. Accedit, quòd etiam delicta suos tantùm tenere debent Authores, per vulgaria. Unde nec Accusatio, nec pœna ad hæredes transit, etsi Accusatio jam inchoata, & lis contestata, non tamen condemnatio secuta fuerit, l. Ex judiciorum 20. ff. h. t. *nisi forte quis Majestatis (læsæ) reus fuit; nam hoc crimine, nisi à Successoribus purgetur, hæreditas Fisco vindicatur*, ut expressè statuitur cit. l. fin. ff. ad L. Jul. Majest. & cit. L. 20. ff. h. t.

38 IV. Accusari non possunt illi, qui superiorem se non agnoscunt, uti Papa, c. Nemo 13. cau. 9. q. 3. ibi: *Nemo judicabit primam Sedem. Neque enim ab Augusto, neque ab omni Clero, neque à Regibus, neque à populo Judex judicabitur*, & can. Aliorum 14. can. Facta 15. ead. cau. & q. ibi: *Facta subditorum judicantur à Nobis, nostra verò judicat Deus*. Item Imperator, qui tamen civiliter accusari potest juxta Bullam auream c. 5. §. 3. ibi: *Imperator sive Rex Romanorum super causis, super quibus impeditus fuerit, habeat, sicut ex consuetudine introductum dicitur, coram Comite Palatino Rheni sacri Imperii Archidapifero Electore Principe respondere*. Item Reges Superiorem non agnoscentes, uti sunt Reges Galliæ, Hispaniæ &c.

39 V. Durante officio *accusare non licet Legatum Imperatoris; id est, Præsidem Provinciæ: item Legatum Provincialem*, l. Hos accusare 12. ff. h. t. Tenetur tamen talis reus criminis cautionem præstare de judicio sisci, finito aliquando officio, l. Si adulterium 38. §. fin. ff. ad Leg. Jul. de Adulter.

40 VI. Accusari non possunt, qui crimen, seu actionem, vel Inquisitionem criminalem præscripserunt. Quo autem tempore crimina, & actiones criminales præscribantur ita ut Reus criminaliter accusari, inquiri, aut denuntiari non ampliùs possit, vide Lib. II. Tit. XXVI. de Præscr. à num. 174.

41 VII. Qui de aliquo crimine jam absolutus, vel condemnatus est, de illo nec ab eodem, vel alio Accusatore accusari potest, c. de his 6. h. t. ibi: *De his criminibus, de quibus absolutus est accusatus, non potest accusatus replicari*. Concordat l. licet ff. Nautæ, caupones & l. Sancimus 41. ff. de Pœnis, Ratio est; quia ab eodem delicto hominis sæpius quæri non debet, ut dicitur cit. l. Licet. Idque ad imitationem Divinæ Clementiæ, quæ dimissa semel peccata in ultionem redire non patitur, can. si illic. 29. cau. 23. qu. 4.

42 Limitatur tamen hæc doctrina I. Si secundus Accusator docet priorem non fideliter egisse, sed prævaricatum fuisse, L. 3. §. 1. ff. de Prævar. l. Si quis Homicidii C. de Accus. aut collusionem intercessisse, c. fin. h. t. Nam si hoc non liceret, facile possent duo colludere, & personam Accusatoris assumens, falsas aut infirmas probationes adducere, verasque dissimulare, aut Reus inde absolutus à nullo amplius accusari posset.

43 Limitatur II. Quando secundus Accusator suam, vel suorum injuriam prosequitur, simulque docet, se ignorasse Accusationem ab alio institutam, l. Sicut 7. §. 2. de Accus. ubi ratio additur: *Quoniam res inter alios judicatæ, aliis non præjudicant*.

44 Limitatur III. Si Reus tantùm est absolutus ab observatione judicii; quia v. g. inhabilis erat Accusator, aut ineptus libellus, l. 3. ff. h. t.

45 Limitatur IV. Si quis non per sententiam, sed per viam Transactionis fuit absolutus; tunc enim saltem ab alio denuo accusari poterit, Clarus §. fin. q. 57. n. 6. Abbas in c. de his h. t. n. 3. Covarruv. lib. 2. var. resol. c. 10. n. 1.

46 Limitatur V. Si quis fuit absolutus per viam Exceptionis, quam Reus excipiendo proponit contra aliquem, non ut puniatur, sed ut à testificando, vel accusando repellatur, Covar. l. c. n. 5. Decian. tr. crim. lib. 3. c. 30. n. 2. in fine, & c. 2. de Ord. cogn.

47 Limitatur VI. Si Reus tantùm est absolutus quoad forum internum; tunc enim in foro externo accusari & puniri omninò potest, Abbas l. c. n. 3. Covar. l. c. n. 3. cum communi & certa, praxique recepta.

48 Limitatur VII. In criminibus mixti fori. Nam si quis in uno foro, Ecclesiastico v. g. absolvitur, vel condemnatur, potest adhuc in altero accusari & puniri; saltem si in priori foro pœna condigna non fuit imposita, Abbas in c. c. de his h. t. cum communi aliorum, arg. c. Felicis 5. §. Per hoc quoque, de Pœnis, in 6. Ratio est; quia Jurisdictio Ecclesiastica, & Sæcularis sunt prorsus separatæ ac distinctæ, adeoque sententia lata in uno foro, non parit Exceptionem in altero.

49 Dicitur notanter, *saltem si in priori foro pœna condigna non fuit imposita*; prout plerumque fit in foro Ecclesiastico utpote quod semper mitius punit, arg. can. Admonere 8. cau. 33. qu. 2. vel non nisi pœnitentiam medicinalem, v. g. excommunicationem imponit. Si enim in uno foro pœna jam sufficiens & proportionata delicto fuit imposita, in alio foro accusari & puniri non amplius potest. Covar. l. c. Joan. Andreas in c. c. Felicis de Pœnis in 6. Abbas in c. Tuæ de Procur. text. speciali c. fin. de Except. in 6. Et per istam sublimitationem optimè concordantur Doctores.

Alias limitationes vide apud Covarruviam lib. 2. var. res. cur. 10. per totum.

50 Quæritur VII. An possit quis desistere ab Accusatione jam inchoata? Et quas pœnas desistens incurrat? Res. I. Post litem contestatam, vel saltem post libellum Judici oblatum, Accusator in foro externo Accusationem impunè deserre non potest, l. In Senatus consultum 10. §. 5. ff. ad S. C. Turp. & Auth. qui semel. C. Quomodò & quando, l. Miles 11. §. 3. ff. ad Leg. Jul. de adult. Ratio est: quia interest Reipublicæ, ne deseratur Accusatio semel cœpta, sive vera sit, sive falsa: si enim vera est eam prosequi oportet, ne delicta maneant impunita, si falsa, eam prosequi expedit, ut Calumniator debitè puniatur; ut benè advertit Valensis h. t. 2. n. 8.

51 Resp. II. Ante libellum oblatum, licitè, & impunè quis desistit ab Accusatione, etiamsi priùs publicè dixerit, se accusaturum. Imponitur tamen eidem perpetuum silentium, ita ut ampliùs de tali crimine Reum accusare non possit, c. licet 14. h. t. ubi Summarium sic habet: *Dicens se aliquem accusaturum coram Judice, ante inscriptionem potest sine pœna desistere, & non accusare, sed ei desistenti imponitur silentium perpetuum*: Concordat c. l. Miles ff. ad L. Jul. de Adult. & l. Miles 6. C. de his, qui accusar.

52 Resp. III. Si quis falsò accusavit, vel bona fide quidem, deprehendit tamen, se errasse, & Accusatum esse innocentem, vel incipiat dubitare, si facta diligenti inquisitione dubium perseverat, in foro interno non tantùm potest, sed etiam tenetur desistere ab Accusatione. Communis & certa ex Tit. de Calumn. Ratio patet; quia aliàs calumniaretur, in foro externo tamen incurrit Juris pœnas.

53 Resp. IV. Ab Accusatione criminis publici post oblatum libellum desistens tenetur ad expensas l. qui Crimen 3. C. de his qui accus. Incurrit infamiam, l. Si pro eo 2. C. de his, qui accus. & pœnam librarum auri Fisco restituendarum l. Prævaricationis 3. in fine ff. de Prævaric. Si quis verò desistat ab Accusatione criminis privati, pœ-

nam extraordinariam Judicis arbitrio incurrit, *l. Si quis 7. §. 1. ff. ad S. C. Turpill.*

54 Quæritur VIII. Quinam sint effectus Accusationis? seu quid operetur, & quas obligationes, favores, vel odia causet, tam respectu Judicis, quam respectu Accusatoris, & Accusati? Resp. I. Primus effectus respectu Judicis est, quod facta Accusatione possit, ac etiam teneatur Judex incipere processum capiendo informationem, citando reum, aliaque faciendo, quæ ad Processum requiruntur juxta dicenda: patet Conclusio in dicendis infrà *§. seq. n.* 125. ubi dicemus, teneri Judicem ad faciendum Processum facta sibi Denuntiatione Judiciali; ergo multò magis facta Accusatione, utpote quæ fortior est illa.

55 Alter effectus est; quòd possit ac debeat Reum, etiam ante citationem incarcerare custodiæ causa, si est suspectus de fuga, vel si meritò timendum, ne testes subornet, impediat, terreat &c. juxta dicenda infrà *§. seq. n.* 127.

56 Resp. II. Effectus Accusationis respectu Accusatoris est, quòd teneatur delictum, de quo accusavit, probare, probatione plena ac perfecta, & quæ sit luce meridiana clarior, uti expressè statuunt Jura, *l. fin. C. Accus. can. Sciant. 2. cau. 2. q.* 8. ibi: *Sciant cuncti Accusatores, eam se rem deferre debere in publicam notionem, quæ munita sit idoneis testibus, vel instructa apertissimis documentis, indiciis ad probationem indubitatis, & luce clarioribus expedita.* Quod si non probet, ad pœnam Talionis tenetur juxta dicta suprà *num.* 10. 11. *&* 12. nec non ad alias, de quibus *Tit. seq. de Calumniatoribus à n.* 6. ubi etiam dicemus, quandonam etiam deficiens in probatione excusetur à pœna Talionis, & aliis.

Quid autem sit, & quando censeatur plena probatio haberi, vide *Lib. II. Tit. XIX. de Probationib.*

57 Resp. III. Accusationis effectus ratione Accusati sunt iidem cum effectibus Denuntiationis Judicialis respectu denuntiati, de quibus vide infrà. *§. seq. n.* 130.

§. II.

De Denuntiationibus.

SUMMARIUM.

58 *Definitur Denuntiatio.*
59 *Alii eadem dividunt in Evangelicam, Canonicam, & Civilem: meliùs tamen dividitur in Evangelicam & Judicialem.*
60 *Denuntiatio Evangelica quid? fieri potest Superiori ut patri privato, & ut patri communi.*
61 *Vocatur etiam Paterna, charitativa & fraterna: ejus finis quis?*
62 *Denuntiatio Evangelica ut licitè fiat, debet præmitti monitio, seu correctio fraterna.*
63 *Idque Jure Divino & naturali.*
64 *Omittens eam peccat.*
65 *Limitatur I. Si crimen jam est notorium, aut manifestum, aut famosum.*
Publica commissa crimina publicè puniri debent. Ib.
66 *Limitatur II. Si crimen vergit in damnum commune, vel tertii, quod monitione secreta certò averti non potest.*
67 *Limitatur III. si prævia monitio nihil profutura videtur.*
68 *In delictis nocivis Communitati vel tertio, requiritur moralis certitudo effectus ad hoc, ut teneatur prius monere.*
69 *Limitatur IV. Si correctio aut monitio prævia esset monenti præjudiciosa.*
70 *Limitatur V. In Religionibus, in quibus vi Statutorum potest, & debet fieri Denuntiatio absque prævia monitione secreta, uti in nostra.*
71 *VI. Universaliter in quavis Religione.*
72 *Ordinariè loquendo.*
73 *Ad denuntiationem faciendam in Societate JESU, & Religione nostra nunquam prærequiritur monitio fraterna: in aliis Religionibus rarissimè: in Sæculo rarò.*
74 *Si crimen occultum, nemini nocivum Evangelicè denuntiatur, tenetur Superior se accomodare petitioni denuntiantis.*
75 *Secus, si Evangelicè denuntiat crimen jam publicum: tunc enim ex officio inquirere, aut Denuntianti mandare potest, ut judicialiter denuntiet.*
76 *Idem est, si crimen est nocivum Communitati, vel tertio.*
77 *Denuntiare Evangelicè quivis potest, etiam infamis &c.*
78 *Et quodvis peccatum occultum etiam nemini nocivum.*
79 *Imò tenetur quivis denuntiare Evangelicè.*
80 *Et quomodo? Remissivè.*
81 *Debet subinde fieri Denuntiatio Judicialis. Remissivè.*
82 *Dantur causæ excusantes à Denuntiatione Evangelica.*
83 *Denuntiatio Judicialis quid?*
84 *Alia est publica, alia privata.*
85 *Inhabilis ad accusandum, etiam est inhabilis ad denuntiandum. Et qui nequit accusari, nequit etiam Judicialiter denuntiari.*
86 *Contraria opinio & praxis.*
87 *Quæ in ordine nostro non procedit.*
Judicialiter denuntiari non possunt Patres graviores ab infimis plebis hominibus. Ib.
88 *Omnia delicta etiam occulta, & nulli nociva Judicialiter denuntiari possunt; dummodo probari valeant.*
89 *Non item penitus occulta, & quæ probari nequeunt; nisi sint præjudiciosa.*
90 *Delictum, quod præter Delinquentem unus solus scit, denuntiari Judicialiter nequit.*
Quid faciendum in praxi, si duo tantum sciant delictum? Ib.
91 *Et quid, si præter unum scientem adsunt indicia?*
92 *In dubio, an Judicialiter quid denuntiari possit aut debeat: quid faciendum?*
93 *Delicta præjudiciosa etiam occulta, Judicialiter denuntiari possunt, & debent. Remissivè.*
94 *Ad Denuntiationem ritè faciendam requir[illegible] ferè, quæ ad Accusationem. Et quæ illa [illegible]?*
95 *Denuntiator Judicialis tenetur denominare testes, & probationis media suggerere Judici.*
96 *Denuntiator non tenetur probare, sed tantum testes denominare, & media probationis suggerere, & Judici probationem relinquere: secus est in Accusatore.*
97 *Concordat cum dictis praxis Criminalis nostri Ordinis.*
98 *Ad valorem Denuntiationis Judicialis non requiritur prævia monitio, vel correctio Evangelica.*
99 *Confirmatur ex fine illius.*
100 *Confirmatur ulterius.*
101 *Solvuntur Jura contraria.*
102 *Quæ etiamsi quid probarent, jam essent abrogata consuetudine.*
103 *Num etiam licitè fieri possit Denuntiatio Judicialis sine prævia monitione?*
104 *Causæ excusantes à monitione prævia in Denuntiatione Evangelica excusant etiam in Judiciali.*
105 *Etiam ad licitè faciendam Denuntiationem judicialem non requiritur monitio prævia.*
106 *Delictum Communitati, aut tertio præjudiciosum etiam tenetur quis Judicialiter denuntiare.*
107 *Nisi certa spes appareat, damnum sola Evangelica denuntiatione impediri posse.*
108 *Si tamen tale delictum probari nequit, non tenetur quis strictè judicialiter.*
109 *Benè verò minùs strictè judicialiter, nempè indicare Judici ad hoc, ut vigilet, inquirat, & damnum avertat.*
110 *Probatur ratione.*
111 *Confirmatur per declarationem Cardinalium.*
112 *Monitio ad Judicem, & Denuntiantem tale crimen.*
113 *Delicta notoria, manifesta, & famosa etiam soli peccanti nociva Judicialiter denuntiari debent.*
114 *Tenetur etiam superior ex officio de illis Judicialiter inquirere.*
115 *Etiam occulta nemini nociva delicta debent subinde Judicialiter denuntiari.*
116 *Deductio practica ostendens, quod sæpè præsertim in Religione fieri debeat denuntiatio Judicialis.*
117 *Delicta publica & privata in ordine nostro quæ?*
118 *Compendiosa notitia, quando, & quomodo possit, aut teneatur quis denuntiare: & quando excusetur usque ad num. 125.*
125 *Facta Denuntiatione judiciali, tenetur Judex inquirere, & processum formare.*
126 *Si denuntiatio ritè fiat.*
127 *Si suspicio est, ne Reus fugiat aut testes subornet impe-*

pe-

pediat &c. potest etiam post citationem carcerari custodiæ causa.
128 *Quod apud nos fieri debet cum consilio Peritorum in Conventu.*
129 *An teneatur Denuntiator, præsertim si crimen non probetur?*
130 *Denuntiatus Judicialiter pendente Denuntiatione non potest promoveri ad dignitatem, honorem, ordines, nec potest esse testis, nec alium accusare &c. usque ad num. 133.*
133 *Limitatur I. Si crimen non est grave: crimen grave, & leve quid.*
134 *II. Si apparet Denuntiationem ex calumnia fieri.*
135 *III. Si non fit in requisita forma.*
136 *IV. Si non criminaliter, sed tantùm civiliter intentatur.*
137 *V. Post lapsum unius anni.*
138 *Denuntiatio & Accusatio non impediunt officii aut dignitatis priùs habiti administrationem, & Jurisdictionem.*
139 *Excepta causa, & negotio, in quo fit Denuntiatio; & causa dilapidationis.*
140 *Accusatio, & Denuntiatio accusatum non faciunt ineligibilem.*
141 *Nisi infamia præcesserit.*
142 *Reus legitimè interrogatus sub peccato mortali tenetur fateri veritatem.*
143 *Reus confessus, vel convictus condemnatur ad pœnam ordinariam.*
144 *Ad quam tamen condemnari nequit, nisi adsit plena probatio.*
145 *Bene verò ad extraordinariam.*
146 *De probatione criminis remissivè.*
147 *Quid sit Denuntiatio Canonica?*
148 *Ad eam quinam teneatur?*
149 *Quid sit Denuntiatio civilis: Et quid Juris de ea?*

58 QUæritur I. Quid, & quotuplex sit Denuntiatio? Resp. I. *Denuntiatio est criminis alicujus delatio, seu manifestatio sine inscriptione apud Superiorem legitimè facta:* Ita in re communis. Dicitur *delatio, seu manifestatio criminis* loco generis, in quo convenit cum Accusatione. Dicitur *sine inscriptione*, loco differentiæ. In hoc enim principaliter differt Denuntiatio ab accusatione, quod denuntians non teneatur ad subscriptionem, seu ut sub pœna Talionis se obliget ad probandum, prout tamen requiritur in Accusatione juxta dicta *§. præc. n.* 10. Dicitur *apud Superiorem*; quia quantumvis crimen alicujus manifestetur aliis, si Superiori non manifestatur, Denuntiatio non est; licèt ad quamlibet Denuntiationem non requiratur, ut fiat superiori qua tali, sed potest fieri eidem tanquam patri: prout patet in Denuntiatione Evangelica, de qua statim infrà. Additur *legitimè facta*: Licèt enim Denuntiatio non tantas requirat solemnitates, quantas Accusatio, tamen aliquas requirit juxta dicenda infrà.

59 Resp. II. Quamvis Denuntiatio à variis variè, & quidem frequentius dividatur in Evangelicam, Canonicam & Civilem: cui addunt aliqui Regularem. Optima tamen, & clara, praxique inserviens est divisio, quâ eam in Evangelicam (quæ etiam Paterna, Fraterna, & charitativa dicitur) ac in Judicialem dividit cum communi TT. D. Antoninus *p. 3. tit. 19. c. 9.* quos sequitur Ameno *in Pract. crim.* Conclusio patebit ex natura harum Denuntiationum, quam per sequentia quæsita declarabimus, incipiendo ab his ultimis duabus principalibus.

60 Quæritur II. Quid sit Denuntiatio *Evangelica?* seu, quod idem est (*Paterna, Fraterna, Charitativa?*) Quæ requirantur ad eam? & quomodò fieri debeat? Resp. I. Denuntiatio Evangelica est, quæ fit Superiori tanquam patri non ad publicam vindictam, sed ad emendationem, & paternam correctionem Delinquentis denuntiati. Hæc definitio communis est, & clara, indéque nec probatione nec declaratione indiget. Solùm notandum, hanc Denuntiationem fieri posse Superiori tanquam patri privato, vel tanquam patri communi. Priori modo, seu patri privato fit, quando Denuntians accedit Superiorem, eique secretò denuntiat crimen fratris rogando, & instando, ut illum non nisi secretò, ac nemine sciente moneat, corrigat, vel paternè puniat & ad emendationem perducat, crimen illius nullatenùs pandendo. Alio modo, seu tanquam patri communi fit, quando Denuntians vult, & insistit, ut Superior denuntiatum, etiam coram aliis; vel in publico Capitulo Fratrum (quorum omnium pater communis est Superior) sed tamen non nisi charitativè, & paternè moneat, corrigat, ac castiget, atque ad meliorem frugem reducat: ut benè observat *practica Roderici.*

Finis Principalis hujus Denuntiationis est emendatio, & resipiscentia Delinquentis, quam ex charitate fraterna erga eundem principaliter intendit Denuntians; Vocatur *Denuntiatio Evangelica*, quia Evangelio præscripta habetur: item *Paterna*, quia fit Superiori tanquam Patri, & non Judici: item *Fraterna & Charitativa*; quia non ad vindictam, sed emendationem, & bonum Delinquentis, ex fraterna charitate tendit. 61

Resp. II. Ad hoc, ut *Denuntiatio Evangelica* ritè & debitè fiat, necessariò requiritur prævia duplex monitio seu correctio fraterna Delinquentis per Denuntiantem facienda, una privatim, & in secretò nemine præsente; altera coram uno, vel duobus testibus, si peccatum est occultum & nemini præjudiciosum, simulque probabilis apparet spes, quòd sola prævia monitione sine præjudicio Denuntiantis, emendatio Delinquentis sit secutura. Ita communis tam Canonistarum, quam Theologorum. Patetque ex claro textu Evangelii Matth. 8. *Si peccaverit in te frater tuus; vade & corripe eum inter te, & ipsum solum: si autem te non audierit adhibe tecum unum, vel duos; quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ:* quæ verba, quia ponuntur imperativo modo, vim præcepti habent, teste communi TT. Concordat *can. si peccaverit* 19. *cauf. 2. q. 1.* 62

Quinimò hoc præceptum non solummodò est Divinum positivum, sed etiam naturale; quia correctio proximi ex præscripto luminis naturalis est facienda cum minimo, quantùm fieri potest, damno ipsius corrigendi, & bonæ famæ ejusdem; ad hoc enim obligat lex de dilectione proximi, ergo si crimen potest emendari correctione prævia fraterna, malè revelatur, & denuntiatur Ecclesiæ, seu superiori; cum inde apud hunc saltem lædatur fama Delinquentis. Unde benè dicitur *cit. can. Si peccaverit 19. cau. 2. q. 1. si solus nosti, & vis eum revelare, jam non es correptor, sed proditor.* Accedit, quod generaliter in lege Evangelica nullum præceptum Divinum contineatur, quod non sit Juris naturalis, præter præcepta de Sacramentis, & de Fide; prout passim fatentur Doctores cum D. Thoma 1. 2. *q.* 108. *ar.* 1. *&* 2. 63

Infertur proin, quòd pro qualitate materiæ & circumstantiarum graviter vel leviter peccet, sicut rarò juxta dicenda infrà *n.* 37. qui non observato modo per Evangelium præscripto, etiam paternè tantùm apud Superiorem denuntiat occultum nemini præjudicans crimen delinquentis, de quo probabilis spes erat, quod illud non ampliùs esset perpetraturus, aut se ad secretam præviam correctionem Evangelicam efficaciter emendaturus. 64

Dicitur autem notanter in concl. *n.* 62. posita, *si crimen est occultum, nemini præjudicans &c.*

Limitatur enim I. Conclusio *n.* 62. posita, & licitum imò persæpe obligatorium est, Delinquentem sine ulla prævia monitione Evangelica non tantùm charitativè, sed etiam Judicialiter (juxta dicenda infrà) denuntiare superiori, si crimen illius non amplius est occultum, sed jam manifestum, famosum, notorium. Ratio est; quia tunc jus ad famam amisit Delinquens. Nec ampliùs urget textus Evangelii, qui præcepit ordinem præfatum tunc tantum. *Si peccaverit in te*, id est, si te solo sciente peccavit; prout explicant communiter DD. & concordat *cit. can. Si peccaverit* 19. *cau. 2. q. 1.* ibi: *Quid est, peccavit in te? tu scis, quia peccavit:* sicque tu solus, & nullus alius per notitiam suo modo læsus es; consequenter si alii præter te sciunt jam non solum in te, sed & in alios peccavit, sicque favorem Evangelii non ampliùs meretur. Hinc dicit Apostolus 1. *ad Timot.* 4. *Peccantes coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant.* Et Augustinus relatus *can. quis aliquando §. Hæc ergo de pœnit. dist.* 2. ibi: *Publica noxa, publico eget remedio.* Concordat Conc. Tr. *Sess.* 24. *de Refor. c.* 8. quibus adde dicenda infrà §. V. *à n.* 253. 65

Limitatur II. Si crimen vergit in præjudicium, vel damnum Reipublicæ, ut hæresis, proditio, falsificatio monetæ &c. Vel tertii privati, v. g. in ipsius cædem, incendium, ruinam spiritualem &c. quod secreta moni-

tione averti non potest. Sanchez *lib.6. Consil. c.2. dub.5. n.2. & 5.* Item *lib.6. Moral c.18. n.50.* dicens ita docere omnes. Ratio est tum quia bonum commune prævalet privato. Tum quia Delinquens non habet jus ad famam in malo supposito fundatam cum injuria & præjudicio tertii; cum utique melior sit conditio damnum patientis, quàm inferentis. Tum etiam; quia qui sic occultè peccat, non solùm in te, sed etiam in alios peccat, consequenter favoris & ordinis Evangelii particeps non est.

67 Limitatur III. Si prævia correctio, aut monitio nihil profutura videtur. Communis & certa, *arg. can. si quis. 4. dist. 7. de Penit.* ibi: *Si scirem, non tibi prodesse, non te monerem.* Ordinariè autem nihil proficeret prævia secreta monitio, si Delinquens est majoris conditionis, aut dignitatis; talis enim inferiorem corrigentem spernit, vel parum curat: vel si in malo jam est habituatus, aut superbus, aut teste experientia monitionibus non acquiescens, nam talibus & similibus in casibus monitio ordinariè planè nihil proficeret, sed sæpè plus noceret, utpote id causans, ut delinquens imposterùm magis occultaret sua delicta, cautiùs incederet, sicque frequentiùs ac impunitè peccaret, & consequenter periret.

68 Ubi etiam illud cum Palao *de Char. Fr. tr.6. disp.3. pun.13. n.7.* advertendum, quod, licet aliqui teneant, etiam in occultis peccatis, quæ in præjudicium tertii vergunt, esse servandum ordinem Evangelicum, & premittendam monitionem præviam; fateantur tamen iidem, in his peccatis necessariam non esse monitionem, nisi adsit certitudo moralis, ac spes certissima per secretam monitionem omnia prorsus damna, ac præjudicia proximi tam præterita, quàm futura fore avertenda. In peccatis autem occultis soli Delinquenti nocivis sufficiat probabilis spes emendationis per secretam monitionem obtinendæ.

69 Limitatur IV. Quando monitio ac correctio charitativa prævia ipsi monenti aut corrigenti damnosa vel prejudiciosa esset futura, ut si ex tali monitione rationabiliter timetur offensa personæ delinquentis, quæ aliàs obesse & prodesse potest Denuntianti & monenti: quia lex charitatis non obligat, ut quis cum periculo proprii damni agat, quo parcat famę alterius. Palao *l.c. pu.14. n.7.*

70 Limitatur V. In Religionibus, in quibus vi statutorum defectus, seu delicta graviora sine ulla monitione prævia denuntiari debent Superiori, uti in Religione nostra Seraphica, cujus statuta Generalia *c.10. §.1. n.2. & 3.* graviter præcipiunt, ut quivis notabiles alterius excessus, quos extra confessionem scit, Superiori denuntiet, etiam sine prævia monitione: imò præcipiunt, ut denuntiet, etsi in secreto Delinquentem jam fraternè correxerit, uti patet ibidem ex textu: *Insuper statuimus, ut cùm primùm fratres ad Conventum redierint; sociorum excessus notabiles, si quos commiserint, Guardianis atque Superioribus secretò insinuare teneantur; quòd si excessus hujusmodi* alio tamen modo *eis innotuerit, quàm per Confessionem Sacramentalem, non propterea minùs tenentur manifestare illos, maximè cùm per obedientiam fuerint requisiti, quia hoc Sacramentali Confessioni non præjudicat; quinimò si tacuerint, inobedientiæ notam incurrunt, & si contrarium asserere præsumpserint, & moniti revocare noluerint, actibus legitimis careat Superiorum arbitrio, & perseverantes in sua contumacia, carceribus etiam mancipentur, & gravius puniantur. Si quis prætereà ausus fuerit dogmatizare, quod frater, qui fratrem in occulto secundum Evangelium corripuerit, non teneatur hujusmodi excessus Superiorem admonere, quamvis ab eo per obedientiam requiratur, vel quod Socii criminum socios non teneantur revelare Superiori, qui potest, & debet omnibus prodesse, & animarum periculis providere, declaramus, doctrinam hanc pestiferam esse, ac in perniciem Ordinis & Regularis disciplinæ tendere, ac proptereà taliter dogmatizantes, non modo actibus legitimis privandis, verùm etiam carceribus mancipandos esse decernimus, & jubemus.*

71 Limitatur à pluribus DD. VI. Universaliter in cunctis Religionibus, ita ut in his nunquam necessaria sit correctio aut monitio fraterna, seu Evangelica prævia, sed ordinariè loquendo absque illa quodvis etiam occultissimum, & soli delinquentis nocens delictum statim paternè denuntiari possit Superiori; dummodo extra Sigillum Confessionis, & sine secreto naturali illud sciat Denuntians. Ita docent Sanchez *lib.6. Moral. c.18. n.46. & 50.* Castropalao *de Charit. tr.6. disp.3. pun.10. n.2. & 3.* citans Coninch. *2. disp.28. dub.11. n.202.* Suarez *to.4. de Relig. lib.10. c.9. n.11.* Layman *lib.3. tr.3. p.2. c.4. n.5.* ac plurimi alii tum à Sanch. *n.46.* Tum à Laymano *n.5. §. prætereà*, ad finem citati. Ratio est; quia ordinariè loquendo, Superior meliùs & efficaciùs potest corrigere, monere, & emendare delinquentem, quàm subditus; tum quia Superior facilè potest removere occasiones, quod non potest subditus: Tum quia monitio, seu correctio paterna Superioris magis movet, & terret delinquentem, præsertim si eidem minatur, quod ei invigilare, & deprehensum publicè processare velit: Tum quia Delinquens difficiliùs simulat Prælato emendationem, quàm subdito: atqui quando emendatio Delinquentis magis speratur per correctionem, seu monitionem Paternam superiori, quàm subditi, potest hic absque ulla monitione prævia Delinquentem statim denuntiare paternè. D. Bonav. D. Th. cum communiori, & verè aliorum docet, & latè probat Sanch. *l.c. n.46.* Accedit quòd delicta Religiosorum ordinariè cedant in præjudicium & damnum temporale, vel spirituale Religionis, vel tertii privati: talia autem peccata juxta omnes absque ulla prævia monitione possunt denuntiari Superiori, juxta dicta *n.66.* ergo. Unde bene argumentatur Suarez apud Layman *l.c. §. Deinde: vel peccatum Religiosi leve est, tunc infamatio sequens ex Denuntiatione apud Superiorem utilis, utilitas vero plerumque major eveniet, præterquam quod consuetudo denuntiandi delicta parva Regularium, quòd valde consentanea, & quasi necessaria sit Religiosæ virtutis conservationi, vel augmento. Vel peccatum Religiosi est grave, tunc vix fieri potest, quòd non noceat multis propter magnam familiaritatem, quæ inter Religiosos ejusdem Domûs est: sæpè etiam impendet periculum famæ ipsi Religioni, quare tale peccatum denuntiari potest tanquam perniciosum; imò sæpe debet, præsertim si Prælatus interrogat.*

72 Dicitur tamen notanter *Ordinariè loquendo*; quia negari non potest, quin dari possit casus, quod etiam in Religione teneatur quis prius fraternè monere, antequam Superiori paternè denuntiet; si nempè certè appareat, quòd sciens occultum soli delinquenti nocivum delictum æquè idoneus sit ac Superior ad efficaciter emendandum delinquentem; prout Sanchez & Layman *l.c.* bene advertunt, addentes tamen, id rarò contingere. Addi id contingere non posse in Religionibus, in quibus vi statutorum sine prævia monitione Superiori paternè denuntiari possunt, vel debent, prout sunt Societas JESU, & Religio nostra Seraphica, juxta dicta *n.70. & 71.*

73 Infertur, quòd ad faciendam Denuntiationem paternam Superiori in Societate JESU, & Religione nostra nunquam, in aliis Religionibus rarissimè, & vix unquam apud Sæculares etiam rarò prærequiratur correctio, seu monitio fraterna, seu Evangelica; quia etiam in Sæculo plerùmque, & ferè ordinariè adest una ex limitationibus *à num.65.* positis, à fraterna tali monitione excusantibus.

74 Quæritur III. Quomodò in praxi habere se debeat Superior, vel Judex facta sibi Denuntiatione Evangelica, seu paterna? Præsertim; an etiam & quomodò ratione illius possit instituere Processum Criminalem ad publicam vindictam Delinquentis? Resp. I. Si delictum est occultum & nemini præjudiciosum, Superior seu Judex debet se accomodare justæ & rationabili intentioni, seu petitioni Denuntiantis, illiusque modo denuntiandi. Ita ut si hic eidem solùm ut patri privato crimen Delinquentis denuntiare volens, quòd eum non nisi secretò, nemine, vel non nisi uno altero've taciturno præsente moneat, corrigat, aut puniat, sicque emendare conetur, id omnino observare debeat Superior aut Judex; adeò ut graviter peccaret, si Denuntiatum publicè confunderet, aut puniret. Communis, *arg. can. si peccaverit 19. can.2. q.1.* Ratio est; quia alias injustè, & graviter diffamaret subditum, consequenter graviter peccaret, nec paternus Corrector, sed injustus proditor esset; *cit. can. si peccaverit &c.*

75 Resp. II. Si crimen jam est notorium, aut majori parti Communitatis cognitum non est necesse, ut Superior juxta petitionem Denuntiantis corrigat, vel puniat Denuntiatum, sed potest, imo plerumque tenetur etiam Processum Criminalem contra Denuntiatum instituere per modum Inquisitionis, maximè si delictum est scandalosum. Ludov. de Ameno *in Praxi Crim. tit.9. ℣. Denuntiatio. §.1. nu.7.* Ratio est; quia hoc ipso, quòd delictum occasione

sione Denuntiationis Evangelicæ resciat notorium, ex officio de illo inquirere, sicque per modum Inquisitionis Processum instituere potest, & exigente bono communi tenetur, per dicenda infra *§. IV. n.305. & seq.* quamvis nullam de facta sibi Denuntiatione Evangelica mentionem in Processu facere, neque Processum Denuntiationis Evangelicæ, sed vi officii sui per inquisitionem formare valeat, quo casu potest etiam Denuntiantem pro teste adhibere, aut ei mandare, ut Judicialiter denuntiet, adhortari, juxta dicenda infrà. Et hinc in præcedenti Conclusione notanter dictum est: *Si crimen est occultum.*

76 Resp. III. Pariter Superior non tenetur ad petitionem Denuntiantis, Evangelicè seu paternè procedere, sed potest statim ex officio inquirere, aut Denuntianti mandare, ut Judicialiter denuntiet, si delictum vergit in præjudicium Communitatis vel Tertii. Communis. Ratio patet; quia cùm in tali casu subditus Judicialiter denuntiare teneatur per dicenda infrà *n.106.* irrationabiliter petit solum Denuntiationis Evangelicæ effectum, consequenter exaudiri non debet, sed potius ad satisfaciendum obligationi suæ urgeri potest, & debet juxta dicenda infrà *num.308.* Unde dictum etiam est in Conclusione *num.74. Nemini præjudiciosum.*

77 Quæritur IV. Quinam, & quæ peccata saltem Evangelicè denuntiare possint, vel etiam debeant. Resp. I. Quilibet rationis capax etiam infamis, mulier, vel alias ad accusandum inhabilis, servatis servandis facere potest Denuntiationem Evangelicam, etiamsi juraverit, se non denunciaturum. Omnes, & *c. Quemadmodùm. 26. §. fin. de Jurejur.* Ratio est; quia cùm hæc Denuntiatio non intendat vindictam Delinquentis, sed bonum emendationem ipsius, seu ut anima illius salvetur, utique per quemvis fieri potest, cum non referat, quis denuntiet, dummodo animam fratris quis lucretur *ar. cap. In omni, de Testib.*

78 Resp. II. Quod vis peccatum etiam occultum, & nemini, quàm soli peccanti nocivum denuntiari Evangelicè potest. Rursus communis, patetque clarè ex allegato textu *Matth.18.* ubi per verba: *Si frater tuus peccaverit in te.* principaliter intelliguntur occulta, & non nisi nemini preter Delinquentem nota *ar. ca. si peccaverit cau.2. q.1.*

79 Resp. III. Quilibet non tantùm potest, sed etiam tenetur saltem Evangelicè denuntiare crimen quodcunque alterius, Abbas *in c. Novit. de Judiciis*, *n.34.* cum communi. Probatur ex claro textu *Matth.18.* ubi, quia indistinctè præcipitur, ut peccata proximi indicentur Ecclesiæ, id est, Superiori, indistinctè obligat.

80 Utrum autem cum vel sine monitione seu correctione prævia fieri possit, vel debeat, vide dicta *à n.62.*

81 Dicitur *saltem Evangelicè*; quia dantur casus, in quibus non sufficeret facere Denuntiationem Evangelicam, sed necesse est, facere judicialem juxta dicenda infrà *num.106.*

82 Dantur tamen causæ excusantes ab obligatione Denuntiationis Evangelicæ; ut si nihil profutura, vel majus damnum allatura, aut Denuntianti præjudiciosa futura videtur, de quo magis T.T.

83 Quæritur V. Quid & quotuplex sit Denuntiatio Judicialis? A quo, contra quos, & de quibus criminibus fieri possit? Resp. I. *Denuntiatio Judicialis* est, quæ fit Superiori tanquam Judici, judicialiter proptereà procedenti; ob quod etiam hæc Denuntiatio *Judicialis* dicitur. Et in re com. nec indiget declaratione, utpote clara ex terminis.

84 Resp. II. Hæc Denuntiatio alia est *privata* alia *publica*. *Privata* est, qua Denuntians solùm proprium interesse, damni sui reparationem, aut debiti satisfactionem, non verò publicam vindictam quærit & intendit, licèt occasione illius Judex subinde etiam ad publicam vindictam procedat. Abbas *in c. Novit. 13. de Judiciis*, *n.48.* Pirh. *h.t. n.87.* *Publica* est, quæ principaliter fit ad publicam vindictam seu punitionem delinquentis in aliorum exemplum: quæ Denuntiatio vel à Ministris publicis ad hoc deputatis fit, *ar. l. ea quidem. 7. de accus.* & proptereà à nonnullis *publica* dicitur, vel ab alio etiam privato, ad accusandum tamen habili. Et hæc *publica* Denuntiatio propriè est, ac dicitur *Criminalis*, utpote Criminalem Processum & publicam vindictam intendens. *Privata* verò potiùs *Civilis* est, & dici debet, cùm vi illius non Criminaliter ad vindictam publicam, sed præcisè ad interesse proprium ipsius Denuntiantis procedatur; uti post Layman *lib.3. tr.3. p.2. c.4. n.1.* Pirhing. *h.t. n.87.* Alii vero Denuntiationem privatam vocant illam omnem, & solam, quæ non fit à Ministro publico ad denuntiandum deputato, sed ab alio, sive dein criminaliter, sive civiliter denunciet. *Publicam* verò vocant illam omnem & solam, quæ fit à Ministro publico, sive civiliter, sive criminaliter fiat. Dein quamlibet harum dividunt in *criminalem*, & *civilem*. Hæc est, quæ ad proprium aut aliorum interesse privatum fit: *Criminalis* verò, quæ ad vindictam publicam instituitur. In præsenti, & subsequentibus erit potissimus sermo de Denuntiatione judiciali crimin.

85 Resp. III. Inhabilis ad accusandum, est etiam inhabilis ad faciendam Denuntiationem judicialem publicam, seu criminalem, ad publicam nempe vindictam. Et qui non potest accusari, non potest judicialiter denuntiari. Bart. *in l. Divus n.3. ff. de Custod. reor. specul. h.t. §. quis possit. ℣. Canonica*, cum communiori *arg. c. cum Dilectus 20. h.t.* Ratio est; quia hæc denuntiatio habet eundem finem, & principalem effectum cum Accusatione publica, nempe vindictam ob bonum Communitatis, in exemplum aliorum, agitque vices Accusationis. Hinc valet argumentum ab accusatione ad Denuntiationem, & viceversa. Salicet. *in l.7. n.11. C. h.t.*

86 Notat tamen Ludovicus Ameno *Tit.9. ℣. Denuntiatio §.3. n.15.* Ex communi Tribunalium praxi, ac recepta consuetudine hodie quemvis, licet aliàs inhabilem admitti ad Denuntiationem judicialem etiam *publicam*, seu *criminalem*, eò quòd per Denuntiationem solum sternatur via ad Inquirendum.

87 Verùm in ordine nostro Conclusio adhuc habet locum; quia in forma Processus nostri criminalis (quam sub pœna nullitatis sequi tenemur juxta statuta generalia *c.10. §.1. n.11.*) expressè habetur: *Inhabilis ad accusandum, est etiam inhabilis ad denuntiandum Judicialiter.* In eodem nostro processu Criminalis ulterius cavetur circa denuntiandos, illis verbis: *Adversus Prælatos magni nominis viros ab infimæ plebis hominibus Denuntiationes nullo pacto recipi debent, sed contra ipsos ut plurimum per Accusationem procedendum est.* Ubi per Prælatos intelliguntur Generales, Provinciales, Diffinitores, Guardiani, quibus etiam ad hunc effectum annumerantur Patres Ordinis, & Provinciæ, Lectores Jubilati, & Generales, Prædicatores Clarissimi, uti patet ex processu criminali, *℣. Accusatio §.6.* Per *infimæ plebis homines* autem in Ordine intelliguntur servitiales Monasterii, Tertiarii, Laici conversi, simplices Patres, vel tales, qui ratione inhabilitatis ad nullam ordinis dignitatem officium honorificum applicari possunt; uti bene notat Ameno *℣. denuntiatio §.4. n.20.*

88 Resp. IV. Omnia crimina etiam merè præterita, & jam emendata, nec ampliùs committenda, tam privata, quàm publica; tam aperta, quàm occulta, & de quibus nulla adhuc existit infamia delinquentis (dummodo probari valeant.) *Judicialiter* denuntiari possunt. Fagn. *in c. qualiter. 24. h.t. n.72.* Passerinus *in Tribun. Regul. q.7. a.3. n.15.* Laym. *lib.3. tr.3. c.4. n.13.* citans Lessium *lib.2. c.30. dub.3.* Petrum Navar. *lib.2. c.3. n.254.* D. Thomam, Sylvestrum, & alios *arg. can. præcipuè 3. in fine cau.11. q.3. can. Si tantum can. Placuit. 2. cau.6. q.2. can. Plerumque 27. cau.2. q.7.* Ratio est; tum quia publicitas, seu infamia delicti tantum requiritur ad Processum media Inquisitione instituendum *arg. c. Inquisitionis 21. & c. qualiter 24. h.t.* ubi infamia supplere debet vices Accusationis, sine quo nullus condemnari debet *c.c.24. h.t. & can. Si quis 31. cau.23. q.4.* Secus in Denuntiatione, utpote in qua ipse Denuntiator accusatoris vices supplet, licèt per inscriptionem ad probandum se non obliget. Tum quia Denuntiatio *Judicialis* principaliter non respicit bonum Delinquentis, & ejus emendationem, sed publicam vindictam delinquentis in exemplum, & terrorem aliorum; idque ob bonum publicum, ut videlicet cæteri publica delinquentis pœna deterriti, delinquere desinant, vel omittant. Hinc etiam Denuntiatio judicialis non attendit durantem adhuc bonam delinquentis famam, quia hæc tanquam bonum privatum bono publico, seu communi, quod ex justitia vindicativa sequitur, postponendum est; uti post D. Th. bene advertit Passerinus *l.c. n.17. arg. c. Licet de Regul.* Præsertim, quia aliàs malitiosi homines cum ingenti communis boni damno ac præjudicio audaciores & frequentiores essent in delinquendo, si nec accusari, nec judicialiter denuntiari, nec inquiri, &.

con-

consequenter nec puniri possent, nisi delicta eorum publica aut famosa sint. Accedit, illud, quod per testes sufficientes probari potest, non ampliùs esse occultum, uti bene advertit D. Thomas *2. 2. q. 68. a. 1. ad 3.* Passerinus *l. c. n. 15.* & patet ex dicendis *à n. 241.*

Dicitur autem notanter in conclusione. *Dummodo probari possit*: Nam

89 Resp. V. Crimen omnino occultum, aut saltem ita occultum, ut legitimè probari nequeat, *Judicialiter* denuntiari non potest, nisi vergat in præjudicium Communitatis, vel tertii. Communis & certa, *ar. can. si tantum 2. & can. Placuit. 3. cau. 6. q. 2. can. qui crimen. 4. cau. 24. q. 8. l. nostris 8. & l. fin. C. de Calumn.* Ratio est; quia cum Denuntiatio *Judicialis* ad vindictam publicam publico judicio inferendam tendat sicut Accusatio, publico autem judicio sine legitima probatione puniri nemo possit, injustè quis *Judicialiter* denuntiatur de crimine, quod probari nequit cum sine fructu fama ejus læderetur. Et licèt Denuntiator de Jure non incurrat pœnam Talionis, ut in probatione deficiens accusator, reputaretur tamen calumniator, & ut talis punitur, juxta dicenda *Tit. seq.*

Imò nec potest Judex recipere Denuntiationem *Judicialem*, vel vi illius ad Inquisitionem procedere, & Processum instituere, nisi videat à Denuntiatore tales denominari testes, aut offerri probationis media, per quæ delictum sufficienter probari valeat: secus faciens censetur etiam esse calumniator, utpote Judicium publicum sine probationibus attentans; nec evadit pœnas calumniatoris, saltem extraordinarias arbitriò Judicis imponendas, ut vult Ameno *l. c.* citans alios.

90 Ex quo infertur, delictum soli Delinquenti nocivum *Judicialiter* denuntiari non posse, si illud unus solus præter Delinquentem scit nulla alia indicia, aut probationis media habens: bene verò, si duo sciunt; quia duo sufficienter probant *c. Licèt 23. de Prob.* Advertendum tamen, quòd si duo tantùm præter Delinquentem sciant tale delictum, & Judicialem denuntiationem ex certis causis utilem, aut necessariam judicent, nullus eorum Judicialem Denuntiationem facere, sed alicui alteri, ut faciat, ambo relinquere debent, quia si unus ex illis duobus denuntiat, non potest ampliùs esse testis, juxta dicenda *§. IV. n. 226. & n. 228.* consequenter delictum probare amplius nequit, cùm alter adhuc sciens utpote unicus testis ad probationem non sufficiat, *c. c. 13. de Prob.* E contra verò si tertius aliquis delictum ex visu aut sensu proprio non sciens denuntiet, bene possit duos illos delictum scientes allegare, ac per eos delictum sufficienter probare

91 Insuper pro praxi advertendum, etiam in casu, quo præterquam quòd unus solus delictum sciat, adsint etiam sufficientia indicia commissi ab aliquo criminis, non expedire, ut *Judicialiter*, sed ut *paternè* denuntietur, ad hoc, ut, si dein Superior ob cognita indicia Judicialiter inquirit, prout potest juxta dicenda infrà *n. 173.* Denuntians testis esse valeat: nam solum *paternè* denuntians bene potest esse testis, per dicenda infrà *n. 226.*

92 Porro in dubio, an quis *Judicialiter* denuntiare valeat, aut debeat; vel an præstet *paternè*, aut *Judicialiter* denuntiare; optimum erit ab initio rem paternè deferre ad Superiorem, eumque consulere, ac judicio illius relinquere; num etiam debeat Judicialem Denuntiationem facere vel non: cum enim Superior supponatur, ordinariè magis intelligere, quid fieri oporteat, aut debeat, utique optimum erit, in dubio ejus consilio, & judicio se committere.

93 Cæterum notanter dicitur in Conclusione *n. 89.* posita: *Nisi vergat in præjudicium Communitatis, aut tertii*; quia etiam occultum delictum vergens in hujusmodi præjudicium *Judicialiter* denuntiari potest, ac debet juxta dicenda infrà.

94 Quæritur VI. Quomodò fieri debet Denuntiatio *Judicialis*? seu quæ requirantur ad eam ritè faciendam? præsertim utrum ad eam etiam prærequiratur duplex monitio seu correctio Evangelica charitativa? Resp. I. Ad Denuntiationem *Judicialem* ferè eadem requiruntur, quæ ad Accusationem requiruntur, excepta inscriptione, juxta dicta *§. præc. à nu. 6.* Clarus *l. c.* citans Communem, simulque cum aliis asserens, ita observari in toto Mundo. Ratio est; quia agit vices Accusationis: hinc sicut ad Accusationem, ita etiam ad Denuntiationem *Judicialem* requiritur I. Ut in scriptis offeratur, vel oretenus à Denuntiatore proposita, saltem per Actuarium, vel Notarium publicum scribatur, & in Acta redigatur. Requiritur II. Ut exprimatur nomen Judicis (apud nos tamen sufficit exprimere nomen Officii, v. g. Provincialis) III. Nomen Denuntiantis, & Denuntiati; qualitas seu species delicti; item locus & tempus illius, annus saltem, & mensis, per Jura, & rationes *§. præc. à n. 6.* allegatos. Et quidem hæc omnia sunt de forma substantiali, & ita necessaria, ut si aliquid horum omitteretur, Processus esset nullus, & Reus absolvendus, etsi nemo quidpiam opponat; ut cum Communi aliorum præsertim *in l. Edit. q. 12. n. 9.* bene docet Clarus, & sequitur novissimè Ludov. de Ameno *Tit. Denuntiatio §. 4. q. 4. n. 36.*

IV. Requiritur, ut exprimatur dies, & à fortiori annus Denuntiationis factæ, & quidem probabilissimè etiam de substantia, juxta dicta *§. præc. n. 9.*

95 V. Requiritur, ut Denuntiator denominet testes, probationes, media ac instrumenta, quæ scit, vel habet, Judici suggerat, *ar. l. Ab accusatione 6. §. 3. ff. de S. C. Turpill.* & ibi DD. Ratio est; ut ex tali instructione Judex cognoscere queat, an delictum sufficienter probari, consequenter ille Denuntiationem recipere, & inquirere, Processumque formare valeat, an verò Denuntiationem rejicere debeat? juxta dicta *n. 89.*

96 Et in hoc etiam differt Denuntiatio ab Accusatione, utpote in qua non requiritur, ut accusator statim ab initio denominet testes, sed sufficit, si eos producat tempore, quo erunt ad probationem necessarii, prout bene observat Ludov. de Ameno *Tit. 8. V. Accusatio ad 6. 3. n. 22.* quamvis etiam Accusator, si velit, statim ab initio una cum libello denominare testes, aliasque indigitare possit probationes juxta dicenda *n. 552. & n. 553. & seqq.* Est etiam aliud discrimen inter testes in Accusatione & Denuntiatione; quia in illa producuntur ab Accusatore, & ut ab eo producti examinantur; in ista verò assumuntur ex officio, & non ad instantiam partis, sed tantum ad suggestionem, seu subministrationem Denuntiantis. Unde per testes delictum non probat; nec probare tenetur ipse Denuntiator, sicut facere debet Accusator: sed tantum testes & media probationis Judici suggerit, & suggerere debet, relinquens Judici, ut mediantibus illis ad probationem descendat.

97 Ferè totum hoc de requisitis ad Denuntiationem judicialem præscribitur etiam in praxi Criminali Ordinis nostri *tit. 6. V. Denuntiatio, §. 3.* illis verbis: *Denuntians judicialiter tenetur tempus, locum, crimen, adstare, ac testes nominare, quos dein Judex ex officio examinare debet, si Denuntiatorem accusare judicaverit rationabiliter.*

98 Resp. II. Ad valorem *Denuntiationis Judicialis* nullatenus requiritur, ut monitio, seu correctio *Evangelica* præcedat, Layman citatus *n. 88.* Lessius *lib. 2. c. 3. dub. 2.* cum Palao *de charit. tr. 3. Disp. 3. pun. 16. n. 3.* Ludov. de Ameno *tit. 9. V. Denuntiatio §. 1. n. 9.* Molina *tr. 4. disp. 32. n. 6.* Palud Adrian. Soto, & alii contra Azorium *p. 3. lib. 13. c. 21. dub. 5.* Pirhing. *h. t. n. 9.* aliosque volentes, ad Denuntiationem judicialem faciendam in foro sæculari non requiri monitionem prævium Evangelicam, bene tamen ad illam, quæ fit in foro Ecclesiastico. Ratio est; quia nec Divinum, nec humanum Jus illam præscribit in Denuntiatione judiciali; cum, ubi Jura eam requirere videntur, loquantur vel de denuntiatione Evangelica, vel de consilio, vel præcisè narrent speciem facti. Confirmatur. Consuetudo est optima legum interpres *l. 37. ff. de Legib.* atqui consuetudine, usu, & praxi omnium Tribunalium constat, quòd nullus Judex judicialiter Denuntiantem de prævia correctione fraterna interroget, aut, ut de ea priùs doceat, mandet; quod tamen fieri deberet, si prævia secreta correctio fraterna ad valorem, seu substantiam Denuntiationis requireretur. Imò non potest Judex à Denuntiante rationabiliter interrogare de prævia secreta monitione facta; vel ut de illa priùs facta doceat, exigere; hoc ipso, quod prima monitio seu correctio Evāg. secretò fieri debeat, & cōsequēter probari nequeat.

99 Confirmatur ulteriùs ex fine principalis denuntiationis *Judicialis*. Hujus enim Denuntiationis finis principalis non est emendatio, & privatum bonum Delinquentis, sed vindicta publica illius ob bonum publicum, quatenus nēpe tali publica vindicta seu pęna alii terreantur, & delinquere cessent, vel omittant, & delinquendo, bono publico non noceant. Quapropter etiam fieri potest, de delictis

lictis jam plenè emendatis, & per Delinquentem non ampliùs committendis, per dicta *n. 88.* Consequenter prævia correctio & monitio delinquentis ad eam nullatenus requiritur; cum hæc denuntiatio emendationem Delinquentis, & bonum illius privatum, ob quod fieri monitio prævia deberet, non attendat, nec respiciat. Unde etiam potiùs actum justitiæ, quam charitatis continet; prout bene notatur in praxi criminali nostra *tit. IX. V. Denuntiatio. §. 1.* illis verbis *Evangelica seu fraterna Denuntiatio respicit emendationem fratris, actum charitatis, & bonum delinquentis, ut scilicet resipiscat: Judicialis verò respicit punitionem, actum justitiæ, bonum privatum, aut communitatis, ut malus puniatur in exemplum aliorum.*

100 Confirmatur. Omnes DD. etiam illi, qui volunt, ad Denuntiationis *Judicialis* valorem saltem subinde requiri monitionem præviam Evangelicam, ultrò fatentur, hanc ad illam non requiri, quando peccatum jam est publicum (intellige, prout opponitur occulto) atqui Denuntiatio ordinariè non fit, nec fieri potest, nisi peccatum jam sit publicum, ita saltem, ut probari valeat, juxta dicta *num. 89.* ergo ad ejus valorem monitio prævia Evangelica non requiritur, præsertim cùm hoc ipso, quòd ita sit publicum, ut probari valeat, non ampliùs obliget textus, & præceptum Evangelicum, utpote tunc solùm vim obligandi habens, quando Frater *in te*, id est te, vel aliquo alio solo sciente, *peccavit*, sicque uni soli per peccatum, vel notitiam illius nocuit, per dicta suprà *num. 65. & seq.*

101 Nec obstant Jura, & Canones, quos pro se citant Adversarii, præsertim verò *c. 2. h. t. & c. cum dilectus 20. eod. & c. Novit. §. 1. de Judiciis.* Resp. enim *primo*. Universaliter, Jura, dum correctionem præviam Evangelicam requirunt ad Denuntiationem, non loqui de Denuntiatione Judiciali criminali ad publicam vindictam; sed vel loqui de Evangelica, vel de Canonica, quatenus ad illam reducitur; vel in ordine ad infligendam pœnam, quæ de Jure speciali requirit monitionem præviam, prout advertit Glossa *in c. Licèt V. Inscriptio de Simon.* Vel loquuntur de consilio, & præcisè narrant speciem facti. Et quidem in specie *c. 2. & 20. h. t.* videntur loqui de Denuntiatione Canonica in ordine ad pœnas, vel personas de speciali Jure requirentes præviam monitionem, *c. Novit. de Judiciis*, autem narrat laudabile factum Regis Angliæ, quod non facit Juris dispositionem. Vel dic, cum Ameno *Tit. IX. V. Denuntiatio q. 1. n. 24.* Canones illos antiquos universaliter requirentes, ut Denuntiationi monitio fraterna præmittatur, de Denuntiatione *Judiciali* ideò non fuisse locutos; quia illam utpote tunc temporis in usu non existentem non cognoverunt, agnoscentes tantum duos modos *Judicialiter* procedendi per viam Accusationis, & Inquisitionis, quibus tamen jure novo, & consuetudine accessit tertius modus, nempe per viam Denuntiationis verè *Judicialis*, quæ hodie loco accusationis frequentissimè adhibetur; & ferè eosdem cum illa effectus habet.

102 Dein respondetur ulteriùs, quòd si de Jure ad valorem Denuntiationis vere *judicialis* in foro Ecclesiastico faciendæ requireretur monitio prævia, Jus illud consuetudine contraria jam pridem esset abrogatum.

Nec dicas, Jus Canonicum requirens monitionem præviam fundari in Jure Divino Evangelico *Matth. 18.* contra Jus Divinum autem non dari consuetudinem *cap. fin. de cons.* Resp. enim, quod Jus Divinum Evangelicum, etiamsi dato non concesso, etiam ad Judicialem Denuntiationem requireret monitionem præviam, eam exigere, non ad valorem, sed ut licitè fiat, ac sine peccato; quod præcipuè intendit Evangelium. Dein argumentum hoc nimium, illud scilicet probaret, etiam in foro sæculari ad Denuntiationem *Judicialem* prærequiri monitionem (cum Jus Divinum non minùs in foro sæculari, quàm in Ecclesiastico obliget) quod tamen negant Adversarii nostræ conclusionis.

103 Dicitur autem notanter in Conclusione *n. 98.* posita: *Ad valorem Denuntiationis judicialis non prærequiritur monitio.* Nam utrum requiratur monitio, ut licitè fiat, quæstio potius Theologica, quàm Canonica est; & ideo Theologis exactè discutienda relinquitur. Juvat nihilominùs breviter saltem de hac quæstione resolvere. Hinc

104 Resp. II. Omnes causæ vel circumstantiæ, ob quas juxta dicta *à n. 65.* sine monitione prævia tacitè fieri potest Denuntiatio *Evangelica*, faciunt à fortiori, quòd etiam sine monitione licitè fieri valeat Denuntiatio *Judicialis*, Est certa apud omnes. Et patet; magis requiritur monitio prævia ad Denuntiationem *Evangelicam*, quàm *Judicialem*; ergo casu quo ad illam non requiritur monitio, multò minùs requiretur ad istam. Et sicut ibi *n. 73.* diximus, ordinariè non esse obligationem præmittendi Denuntiationi Evangelicæ monitionem; ita à fortiori dicimus idem de Denuntiatione *Judiciali*.

105 Resp. III. Denuntiatio verè *Judicialis* etiam adhuc occultorum criminum, & quæ jam merè præterita, emendataque existunt, ac quæ ex sua natura non nisi Delinquenti nocent, consequenter cujusvis delicti absque prævia monitione *licitè* quoque fieri potest; dummodò probari valeat. Layman *lib. 3. tr. 3. p. 2. c. 4. n. 13.* & alii ab eodem ibidem, & suprà à nobis *n. 98.* citati, Palao *h. t. n. 104.* Probatur Juribus & rationibus suprà *n. 88.* & *n. 98.* allatis, eam enim satis probare videntur, quod de his peccatis Denuntiatio *Judicialis* non tantum validè juxta dicta *n. 98.* sed etiam licitè fieri possit; præsertim cum Jura, quæ ad esse licitum requirere videntur monitionem, etiam quoad consuetudinem sunt abrogata.

106 Quæritur VII. An etiam, & quando teneatur quis facere Denuntiationem *Judicialem*? Resp. I. Delicta publica (prout publicum opponitur privato) id est in publicam perniciem, aut damnum Reipublicæ seu Communitatis vergentia, de quibus suprà *n. 30.* Item etiam delicta in damnum aut præjudicium alicujus tertii vergentia, tenetur quis etiam *Judicialiter* denuntiare, si Denuntiatio paterna seu Evangelica damnum sufficienter & certissimè impeditura, aut sublatura non videtur, Sanch. *lib. 6. consil. dub. 9. n. 4.* Sylvester *V. Denuntiatio q. 1.* Fach. *lib. 9. contr. c. 86.* cum communi aliorum, *arg. l. Quisquis 5. §. Id quod ff. ad Leg. Jul. Majest. l. si fortè de Pœnis l. Nostris 8. C. de Calumniat.* cum Concordant. Ratio est; quia juxta communem Theologorum, quivis, si non ex justitia, saltem ex charitate tenetur malum Communitatis, aut proximi avertere, si potest. Hinc etiam, qui sciunt malum Communitati, aut proximo imminere, illudque non impediunt, dum possunt, rei sunt culpæ, *arg. c. 4. de Furtis c. 47. de sent. excom. l. 1. §. 8. de S. C. Silano l. quisquis 5. §. Id quod 6. ad leg. Jul. Majest.* cum Concordant. & puniuntur, si non denuntiant hujusmodi delicta Communitati perniciosa *cit. l. Si fortè de Pœnis, & l. ff. ad Legem Pomp. de Parricid.*

107 Dicitur autem notanter in Conclusione, *si Denuntiatio paterna Evangelica damnum certissimè impeditura non videtur*: etenim; si certè impediri potest damnum, potest quis eam, omissa Denuntiatione Judiciali, adhibere prout cum Communi bene docet Palao *de Charit. Tr. 6. de 3. pun. 13. n. 8.* nisi specialiter expediat, ut delictum ad exemplum aliorum publicè vindicetur, Layman *lib. 3. tr. 3. p. 2. c. 4. n. 13. §. Dico secundò.* & alii. Ratio est; quia bonum commune sequens ex publica vindicta præferendum est particulari, *argument. canon. Sciat. 39. caus. 7. quæst. 1.*

108 Notandum tamen, quòd si perniciosum tale delictum sufficienter probari non valeat; uti si uni tantum præter Delinquentem constat, non teneatur is illud strictè *Judicialiter* id est ad publicam vindictam, & cum obligatione, in pœnas calumniæ, deficiente probatione, incidendi, denuntiare; prout cum Communi aliorum docet Navar. *lib. 3. de Rest. c. 2. n. 358.* Suarez *de Charit. Disp. 8. sect. 6. n. 6. in fine.* Durandus, Soto & alii, *ar. can. Hoc videtur. cau. 22. q. 5. & can. Erubescant. 11. dist. 32.* Ratio patet ex dictis: quia de occultis fieri non potest verum judicium, nec sumi publica vindicta, sed Judex & vindex Deus est: *arg. c. Erubescant*, ibi: *De manifestis loquimur; secretorum autem & cognitor Deus & Judex est.*

109 Resp. II. Quo non obstante tenetur quis tale Communitati, aut tertio perniciosum, etsi penitus occultum crimen Superiori denuntiare ut Judici, non principaliter ut puniat, & publicè vindicet, sed ut generaliter inquirat, vigilet, attendat, & omni meliori modo præcaveat, mediaque adhibeat, quantum possibile est, ut damnum Communitatis, aut etiam privati avertatur, vel impediatur; licèt dein per accidens hac via manifestum fiat, & publicè puniatur Delinquens. Ita cum Communi docet Sylvester *V. Correptio q. 5.* Sanchez *lib. 3. de Matrim. disp. 13. num. 2.* Lessius *lib. 2. de Just. c. 30. dub. 2. n. 13. & dub. 6. num. 43.* Palao *loc. c. pun. 13. num. 10.* concilians DD videli-

delicet, quod illi, qui dicunt, peccatum occultum, etsi in damnum communitatis, aut tertii vergat, *Judicialiter* denuntiari non posse, intelligi debere de Denuntiatione strictè, & propriè *Judiciali*, principaliter intendente publicam vindictam ob bonum commune, non autem de Denuntiatione minùs propriè *Judiciali*, de qua *in num. præsenti*.

110 Ratio est; quia juxta sæpè jam dicta quivis tenetur impedire damnum Communitatis, & proximi; si potest, per Jura citata; ergo si non potest id præstare per Denuntiationem *Evangelicam*, nec alio modo, tenetur omnino arripere Denuntiationem *num. præced.* præscriptam. Et certè impium & iniquum videtur dicere, illum, qui solus scit Delinquentem intendere comburere Civitatem aut prodere, vel occidere proximum, aut in secreto talia patrare scelera, quæ in grave præjudicium Communitatis, aut tertii vergunt, non teneri id denuntiare Superiori, ut Judici, si rationabiliter judicat, per Denuntiationem *Evangelicam* malum non tolli aut impediri, uti bene argumentatur Palao *loc. cit.*

111 Confirmatur ex declaratione Cardinalium, quam Palao *l. c.* allegat sequentis tenoris: *Quando prudenter judicatur non posse adhiberi sufficiens remedium, quo bono communi, vel tertiæ personæ provideatur, nisi assumatur ea in re persona Judicialis, tunc tenebitur subditus ad Judicialem Denuntiationem faciendam Superiori*: ubi nota, quòd Congregatio loquatur de delictis omnino occultis.

112 Ubi tamen monemus Superiorem, & subditum, hunc quidem, ut Superiori sincerè manifestet, se delictum probare non posse, proinde præcisè dicere, ut conscientiæ suæ satisfaciat, damnum avertere intendens, proin à pœnis calumniæ immunis esse velit; Superiorem verò, ut attendat, & circumstantias bene consideret, an non fiat injuria Denuntiatio; vel si Denuntiationem veram judicat, ut ita cautè & prudenter procedat, ne reveletur, & inde patiatur Denuntians.

113 Resp. III. Si delictum etiam solius peccati nocivum jam est notorium, aut saltem manifestum, vel famosum, ita ut illud major pars communitatis jam sciat, ignoret autem Superior, datur obligatio illud verè *Judicialiter* denuntiandi, etsi Delinquens jam emendarit se, & non ampliùs delinquere credatur, Sanchez *lib. 6. Consil. c. 2. dub. 5.* Sylvester *V. Denuntiatio q. 3.* & alii, *arg. can. Sed illud 17. dist. 47. & can. Si peccaverit, cau. 2. q. 1.* Ratio est; quia nisi denuntietur *Judicialiter*, graviter patitur Communitas, dum cæteri faciliùs peccant, videntes delicta manere impunita: scandalum autem & malum Communitatis quivis avertere tenetur, si potest, per dicta *n.* 106.

114 Dicitur notanter: *ignoret autem Superior*; hic enim, si jam scit, tenetur ipsemet ex officio procedere, per *dicenda infrà*: Consequenter subditus ab obligatione immunis est; nisi forsan videret, Superiorem ex inordinato affectu, aut respectu simulare ignorantiam, aut nolle officio satisfacere, nisi Denuntiatione urgeatur; tunc utique amore Communitatis, & ad avertenda scandala denuntiare oportebit, ut Judex ad inquirendum & procedendum adigatur: facta enim Denuntiatione *Judiciali* tenetur Judex inquirere, ac procedere, juxta *dicenda infrà*.

115 Resp. IV. Etiam non notoria, & manifesta, nec famosa, sed aliquo modo adhuc occulta, solique peccanti nociva delicta potest & tenetur quis *Judicialiter* denuntiare, si probari possunt, & spes probabilis non appareat, quòd alio modo emendetur Delinquens si *Judicialiter* denuntietur, aut tale delictum forsan jam valde grassans ad terrorem aliorum publicè puniatur. Patet Conclusio ex dictis suprà *n. 88. & n. 105.* Quibus accedit, quòd quivis ex charitate teneatur proximum liberare à gravi malo animæ, si potest; ergo si id fieri nequit alio modo quàm *Judiciali*, utique fieri oportebit. Nec refert, exinde pati bonum famæ ipsius, quia hoc tanquam minùs postponendum est bono animæ; præsertim si ex publica delicti vindicta bonum, & utilitas communis speranda sit, *arg. can. Sectas 39. cau. 7. qu. 1.*

116 Atque ex his infertur, quàm sæpè teneantur subditi facere denuntiationem *Judicialem*, si non semper strictè, & propriè, saltem minùs strictè, talem *num.* 109. descriptam, præsertim in Religionibus, ubi ferè quævis gravia aliàs ex natura sua, solùm privata, v. g. fornicationes, & alia delicta carnis, censentur publica; id est, in publicam confusionem, diffamationem, aut præjudicium Religiosæ communitatis redundantia; quæ proin absque ulla monitione prævia *Judicialiter* denuntiari possunt ac debent, si probari possunt, juxta dicta *n.* 106. imò, etsi probari nequeant per dicta *n. 107. & 108.* si ita qualificata videntur, ut Denuntiatio, vel monitio *Evangelica* certò non profutura, sed id potiùs effectura credatur, quod Delinquens malitiam suam imposterùm magis abscondat, & cautiùs procedat, intereà peccare, ac Religionem prostituere, aut periculo prostitutionis & confusionis exponere non desinat; quod de malè habituatis, aut superbis, aut jam correptis, & non emendatis, aut alias malitiosis timendum, & propterea contrà illos saltem per viam Denuntiationis *Judicialis* procedendum est, præcipuè in materia luxuriæ, utpote in qua delictum commissum, semper graviter præjudicat Communitati, si innotescat, ob quod in Religione nostra fornicationes, adulteria, peccata nefanda, inter peccata publica, seu in publicam perniciem redundantia, consequenter absque omni monitione prævia, *Judicialiter* denuntianda statuuntur, etiamsi occultè committantur; dummodo periculum sit (prout ordinariè est) quod *publicari possint*; uti loquitur textus Processus Criminalis *Tit. IX. V. Denuntiatio. §. 2.* ubi peccata publica & privata ita enarrantur.

117 *Privata delicta dicuntur, quæ privatam Denuntiantis, aut propriam Delinquentis perniciem concernunt, ut Gula, superbia, ira &c. Publica verò, quæ in publicum Religionis detrimentum vergunt; ut crimen læsæ Majestatis Divinæ, vel humanæ, ut hæresis, blasphemia, sortilegia, profanationes Sacrorum, conspirationes in Generalem, qui est Princeps Religionis, & in Provinciales, eorumque Commissarios, ac Superiores locales; eorumque vulnerationes, percussiones, homicidia, subornationes in electionibus, furta, peccatum nefandum, fornicationes, adulteria dummodò periculum sit, hæc tria (ultima) publicari posse, secus inter publica, & perniciosa numerari non debent.* & de his publicis etiam occultè commissis delictis expressè tractatur in Processu Criminali *l. cit. §. 1.* Sic. *In Judiciali Denuntiatione, si delicta sint publica & exceptuata, correctio charitativa non est necessaria.*

118 Quæritur VIII. Qualiter in compendio, & per modum corollarii sciri possit, quando, & quomodò quis possit, aut debeat denuntiare, vel excusetur à facienda Denuntiatione tam *Evangelica*, quam *Judiciali*? Resp. I. Quando delictum est penitus occultum in nullius quàm Delinquentis damnum vergens, & non nisi uni præter Delinquentem notum, excusatur quis à Denuntiatione illa tam *Evangelica*, quàm *Judiciali*, si probabiliter credit, illud sola correctione seu monitione secreta, vel etiam absque illa emendandum, & non amplius committendum fore. Omnes. Ratio patet; quia in tali casu juxta dicta *n.* 62. non potest; ergo multò minùs tenetur denuntiare: diffamaret enim sine causa proximum.

119 Resp. II. Quando crimen penitùs occultum vergit in præjudicium tertii, aut Communitatis, excusatur quis ab utraque Denuntiatione, si certissima, seu moralis certitudo habetur, quòd Delinquens absque Denuntiatione se emendaturus, & Communitati, aut tertio, cui nocuit, plenè satisfacturus sit. Palao *de Char. tr. 6. disp. 1. pun. 4.* allegans ferè communem. Patet Conclusio: Nam in tali casu non tenetur ad *Evangelicam* Denuntiationem; quia hujus finis est emendatio, quæ ex supposito jam habetur nec ad propriè *Judicialem* strictè talem, cum hæc fieri non possit, quando delictum probari nequit, juxta dicta *n.* 108. Nec ad *Judicialem* minùs propriam; quia hæc præcisè fieri deberet ad avertendum, vel resarciendum damnum, juxta dicta *n.* 109. quod jam factum, vel alia via certissimè faciendum supponitur.

120 Dicitur tamen: *Si certissima spes & moralis certitudo habetur*; quia, quando hæc non adest, sed solùm spes aut opinio probabilis habetur de avertendo, vel resarciendo damno Communitatis, aut tertii, tenetur quis tale delictum de præsenti jam, vel in futurum præjudiciosum denuntiare: Et quidem Denuntiatione *Judiciali* saltem minùs strictè tali juxta dicta *num.* 109. nisi rursus certissima spes sit, damnum averti vel resarciri posse sola Denuntiatione Evangelica.

121 Resp. III. Si delictum nondum quidem est notorium, sed tamen ita publicum, ut probari valet, uti si duobus, aut tribus constat, potest quis, sed non tenetur illud *Evangelicè*, *vel Judicialiter* denuntiare; si delictum soli Delinquenti nocet, & probabilis spes appareat, illud per solam monitionem secretam, aut absque illa fore emendandum, vel jam esse emendatum. Quod possit denuntiari, patet ex dictis *n. 88. & n.* 105. Quòd non teneantur, patebit ex statim dicendis. Idem est; si existente peccato pernicioso certitudo moralis habetur emendationis, & satisfactionis juxta dicta supra, nullumque periculum sit, tale delictum fore divulgandum: quòd non sit obligatio illud in tali casu denuntiandi: ratio est; quia cessat finis obligans, emendatio nempe, & satisfactio, quæ utraque in hoc casu jam supponitur. Quòd autem possit etiam *Judicialiter* denuntiari, patet ex dictis *n.* 88.

122 Dicitur autem notanter: *nullumque periculum sit Divulgationis*: hoc enim ubi adest, etiam quandoque saltem in Ordine nostro obligatio est; tale delictum, etsi soli Delinquenti nocivum, denuntiandi, juxta dicta *n.* 116.

123 Resp. IV. Si delictum quodcunque tandem jam est notorium, aut manifestum, ita ut fama jam de illo existat; tenetur quivis, & quidem *Judicialiter* denuntiare, si superior id ignorat, aut id sciens procedere contra Reum culpabiliter omittit, juxta dicta *n. 113. & 114.*

124 Resp. V. Excusatur quivis à Denuntiatione tam *Evangelica*, quàm *Judiciali* cujuscunque delicti, quod absque gravi suo damno & incommodo, vel saltem gravi periculo damni denuntiare nequit, excepto delicto, quod in grave damnum Communitatis cedit, nisi denuntietur. Palao *l. c. pun. 14. n. 7.* Navarrus, Covarruvias, Sanchez, Lessius cum Communi. Ratio est; quia juxta communem Theologorum nemo tenetur cum proprio gravi detrimento impedire damnum sive spirituale, sive corporale proximi, nisi ratio officii sui cõsequenter justitia id exigat.

Dicitur notanter: *excepto delicto &c.* quia quivis tenetur etiam cum aliquo suo damno grave malum Communitatis impedire; hoc ipso, *quòd communis utilitas speciali præferatur*, *c. Licèt 18. de Regular.*

125 Quæritur IX. Quinam sint effectus Denuntiationis *Judicialis*; seu quid operetur tam respectu Judicis, quàm Denuntiatoris? Item ad quid ipsos obliget, præsertim si probatio deficiat, & Reus nec confessus, nec convictus habeatur? Resp. I. Denuntiatio *Judicialis* imprimis efficit hoc, quod aperiat viam ad Inquisitionem specialem, ita ut Judex facta sibi Denuntiatione verè Judiciali non tantum possit, sed teneatur ex officio inquirere, & Processum incipere citando & examinando testes, & alia probationis media per Denuntiatorem contra Delinquentem suggesta, adeò, ut si omittat, peccet ob denegatam seu neglectam justitiam, teneaturque ad Syndicatum, & amittet Jurisdictionem quoad illam causam, Braneman *in Process. inquis.* Gailus *lib. 1. Observ. 28. n. 1.* Ameno *in Praxi Crimin. Tit. 12. V. Denuntiatio §. 3. n. 16.* textu valde claro *Novell. 17. §. si cap. 3. Si tibi quoque* cum Concordantiis.

126 Limita Conclusionem in casu, quo Denuntiationem sine allegatione testium, & mediorum probationis fieri contingeret; tunc enim Denuntiationem rejicere debet juxta dicta *num.* 89. nisi crimen denuntiatum in damnum Communitatis, aut tertii vergeret, sicque Denuntiatio *Judicialis* minùs propria fieret; quia in tali casu procedere deberet modò suprà *n.* 109. allegato.

127 Resp. II. Si facta Denuntiatione Reus est suspectus de fuga, vel ne testes subornet, impediat, terreat &c. potest conjici in carcerem custodiæ causa, etiam ante citationem dummodò delictum sit grave, & adsint sufficientia indicia delicti à carcerando commissi, aut semiplena probatio, v. g. per unum testem omni exceptione majorem. Passerinus *in Tribun. Reg. q. 20.* Clarus *§. fin. q. 28. nu. 2. & seqq.* & ibi Barcad. *n.* 11. Ludov. de Ameno *Tit. XIX. V. Reus n.* 6. cum communi, *arg. c. Si Clericos, de Sent. Excommun. in 6. & L. 3. de Custod. Reor.* ibi: *Facta præsumptione tanquam Reus sit, in custodia maneat, donec causa terminetur.*

128 In Ordine nostro ut Reus custodiæ causa carcerari queat debet adhiberi etiam consilium Patrum, & magis peritorum in Conventu, ut statuitur *in praxi Criminali Tit. XIX. §. II.* & bene ibidem docet Ameno *n.* 6. addens *n.* 8. quòd si Conventus haberi nequeant, aut tales essent amici ipsius carcerandi, aut alias suspecti, posset Judex se solo carcerationem demandare. Cæterùm in decreto carcerationis debet Judex exprimere causam, ob quam incarceravit Reum. Ameno *l. c. n.* 8.

Resp. III. Quamvis Denuntiator non teneatur probare crimen, tenetur tamen denominare testes, & suggerere probationis media, quæ habet, si verè *Judicialiter* denuntiat. Patet Conclusio ex dictis suprà *n.* 95. ubi *num. præc. & subseq.* etiam habetur, quæ requirantur ad Denuntiationem rite faciendam. Cæterùm, an, & quas pœnas Denuntiator incurrat, si fideliter non probetur, vide *Tit. seq. de Calumn.* 129

Dicitur: *Si verè Judicialiter denuntiat*; si enim denuntiat delicta penitus occulta, in damnum tamen Communitatis vergentia, sicut testes & probationes suggerere nequit, ita nec tenetur, sed observare debet, quod dictum est suprà *n.* 112.

Quæritur X. Quem effectum habeat Denuntiatio *Judicialis* respectu Rei denuntiati? Resp. I. Licet per solam Denuntiationem, vel Accusationem non illico evadat quis Reus, nisi priùs convictus, vel confessus sit *can. fin. in fine cau. 15. q. 8.* ibi: *Non statim, qui accusatur, reus est, sed qui convincitur criminosus*: Nec etiam per illam statim infamis fit *l. Furti 6. §. 1. de His, qui notant. infam. nihilominus Denuntiatio Judicialis*, & à fortiori Accusatio, sicut etiam inquisitio aggravat, minuitque æstimationem, & famam ipsius, idque illico efficit, ut pendente Denuntiatione, & donec terminetur causa, Denuntiatus nec ad Ecclesiasticas, nec ad sæculares dignitates vel honores promoveri valeat, *arg. c. Tanti 3. dist. 81. & c. Omnipotens 4. h. t.* ibi: *Grave est ut vir, de quo tanta, & talia denuntiantur (cùm antea inquiri, & discuti debeant) honoretur.* Et ibi DD. communiter, in specie Barbosa *num. 1. & 2.* Abbas, Felinus, Archidiac. Anchor. Jo. Andreas, Butrius, Fagnanus, & alii cum Glossa *ibid. V. Nuntiatur* concordat *l. Reus 7. ff. de Mun. & honor.* ibi: *Reus delatus etiam ante sententiam honores petere, principalibus constitutionibus prohibetur. Nec interest plebejus sit, an decurio, & l. Reus C. de Reis postum.* Ratio est; quia opinio & fama promovendi non debet vacillare, ut bene advertit Glos. *in c. Omnipotens h. t.* 130

Quòd si pendente Denuntiatione, vel Accusatione dignitas vel honor Denuntiato conferretur, collatio esset nulla, nec convalesceret, etsi posteà per sententiam absolvatur Reus, & innocens declaretur, sed requiritur nova promotio. Fagnanus *in c. Omnipotens 4. h. t. n.* 23. Gotfred. & Vincens. *In sum. de Test.* Pirhing. *h. t. n. 24. arg. l. qui status ff. de re milit. & l. cum uno §. Rem* Ratio est; quia in his spectatur principium, an videlicet ab initio, seu tempore collationis, aut promotionis quis habilis existat, *arg. c. dudum 24. de elect. & c. si eo tempore 45. eod. in 6.* consequenter si quis ab initio, seu tempore collationis, vel promotionis inhabilis est, subsequens declaratio innocentiæ non retrotrahitur, ut bene advertit post Card. *in c. Omnipotens 4. h. t. n. 1.* Anchor. *n.* 7. & Fagn. *n.* 24. 131

Ampliatur Conclusio, ita ut Accusatus, & Denuntiatus, aut etiam inquisitus pendente Denuntiatione, aut Processu, nec ad Ordines promoveri valeat, Fagnanus *l. c. nu. 7. can. Tantis 3. dist. 81. can. Laici dist. 33. c. fin. de testib.* & ibi Glossa *L. Pendente Accus.* Nec potest alium accusare, *l. Is qui ff. de Public. Judic.* Nec esse testis in casu Criminali, nisi agatur de criminibus exceptis, *c. c. fin. de testib.* Nec potest esse procurator alterius *l. Reum de Procur.* quæ omnia refert Glossa, *in fine, de testib.* & benè advertit Anchor. *in c. c. Omnipotens 4. h. t. in Notabili I.* Item non potest promoveri ad Officia, nec ad Beneficia, Abbas *in c. Omnipotens h. t.* & ibi Fagnanus *n.* 3. 132

Limitatur tamen Conclusio, potestque Accusatus, Denuntiatus, vel Inquisitus, ad Honores, Dignitates, Officia, & Beneficia &c. etiam durante Processu promoveri, si crimen, de quo Accusatus, aut Denuntiatus existit, non est grave, sed leve, Hostiens. & Jo. Andre. *in c. Omnipotens 4. h. t.* ac ibi Fagnanus *n. 7. arg. c. c. omnipotens h. t.* ibi: *De quo tanta & talia*, id est, tam gravia nuntiantur. Inter gravia autem numerantur *c. Unum 3. dist. 25. Sacrilegium, homicidium, adulterium, fornicatio, falsum testimonium, furtum, rapina, superbia, invidia, avaritia, & si longo tempore teneatur, iracundia, & ebrietas; si assidua sit, in eorum numero reputantur: & ea demum, quæ semel commissa ad Denuntiationem sufficiunt*; id est peccata mortalia. Inter levia reputantur, quæ ibidem ad longum referuntur, quæ nempè peccatum duntaxat veniale efficiunt. 133

Limitatur II. Si ex conjecturis appareat, aliquem ex calum- 134

lumnia, & eo animo accusari vel denuntiari, ut accusatus, vel Denuntiatus ab acquirendis honoribus, dignitatibus, officiis &c. arceatur, Fagnanus *in c. Omnipotens* 4. *h. t. n.* 23. & ibi Felinus *n.* 3. Jo. Andreas *n.* 3. Pirhing. *h. t. n.* 42. *arg. l. Qui de libertate* 29. §. *si verò ff. de liberali causa* Glossa *in can. Tantis* ℣. *Obrepsit dist.* 81. aliàs enim quivis malitiosus posset impedire quemvis honestum virum, dummodò accusaret, aut denuntiaret illum.

135 Limitatur III. Si accusatio, aut Denuntiatio non sit legitima ex defectu formæ requisitæ, per dicta *num.* 94. aut si fit ab eo, qui accusare nequit, Felin. *in cap. Omnipotens h. t. num.* 2. & ibi Fagnanus *num.* 14. *arg. c. Meminimus* 13. *h. t.*

136. Limitatur IV. Si Accusatio, aut Denuntiatio criminis non *Criminaliter*, sed *Civiliter* tantùm intentatur, quia hæc Accusatio infamiam non aggravat, Fagnanus *l. c. n.* 15. Innoc. *in c. qualiter h. t. arg. c. Tua* 5. §. *& Procurator &c. Super his* 16. *ad finem h. t.*

137 Limitatur V. post lapsum unius anni à tempore factæ Accusationis, aut Denuntiationis; nisi per Reum steterit, quo minus intrà annum causa terminetur. Communis, textu claro *l. Reus* 7. *ff. de Mun. & honor.* ibi: *sed post annum, quàm reus delatus est, petere honores non prohibetur; nisi per ipsum stetit, quominùs causa intra annum expediatur.*

138 Resp. II. Accusatio vel Denuntiatio non impedit honoris, dignitatis, aut officii administrationem, aut exercitium, Bartol. *in l. Post contractum ff. de Donat.* Abbas *in c. Omnipotens* 4. *h. t. n.* 3. & ibi Felinus *n.* 1. Fagnanus *num.* 8. & alii communiter, *arg. l. qui à latronibus* §. 1. *ff. de Test. l. quod si fortè* §. 1. *ff. de Solut. l. Reo Criminis ff. eod. & l.* 1. §. *quamvis autem ff. de Postulat.* ibi: *Sed melius est, ut retinere quidem dicamus jam acceptum Magistratum posse; aspirare autem ad novum penitus prohiberi.* Ratio est; quia Accusatio & Denuntiatio non impediunt jam quæsita & habita, sed quærenda, uti Glossa *in c. Sæpè* ℣. *Rata manet, de appel.* bene, & universaliter notat, Abbas *in c. Omnipotens n.* 3. *h. t.*

139 Infertur, quòd etsi Prælatus, aut Superior à subditis, vel aliis accusatus sit, vel denuntiatus, ab administratione tamen, & jurisdictione sui Officii, aut Dignitatis minimè impediatur, ut bene advertunt Doctores citati; ac alii communiter. Limitatur tamen Conclusio, & illata doctrina in causa & negotio, in quo Prælatus fuit denuntiatus, vel accusatus. Pirhing. *h. t. arg. c. olim* 26. *h. t.* & ibi DD. Item limitatur in casu, quo Superior de dilapidatione bonorum accusatus, vel denuntiatus existit; tunc enim Denuntiatione pendente suspensus manet ab administratione bonorum, *c. fin. h. t.* ubi ex hoc, quòd Canonici Frisingenses accusaverint Episcopum suum de bonorum dilapidatione, administratio eorum interim ei fuit interdicta: ibi: *Potestas vendendi, dandi, infeudandi, seu quomodolibet alienandi bona Ecclesiæ interim eidem penitus sit interdicta.*

140 Resp. III. Quamvis teste Fagnano *in c. Omnipotens h. t.* plures velint, quòd Accusatio & Denuntiatio Accusatum reddant etiam inelligibilem, melius tamen sublimitatione, ita docetur, si Accusationem aut Denuntiationem nulla præcessit Juris, aut facti infamia Rei, non impeditur, quin pendente Accusatione vel Denuntiatione eligi possit. Fagnan. *in c. Omnipotens h. t. n.* 1. circa finem, & ibi Anchor. *n.* 5. Ratio est: Tum quia si sola Denuntiatio redderet aliquem inhabilem ad electionem passivam, daretur locus multis fraudibus, ac figmentis; dum vacante Dignitate aut Beneficio electivo quivis quemvis facilè inhabilem reddere, & impedire posset ab electione; dummodò scilicet denuntiaret illum.

141 Resp. IV. Denuntiatio & Accusatio, sicut etiam inquisitio id quoque respectu Rei efficit, quòd legitimè interrogatus teneatur fateri veritatem. Patet Conclusio ex *lib. II. Tit. XVIII.* §. 7. *per totum.* Estque in ordine nostro certa; cum in praxi nostra expressè ita decisum habeatur *Tit. Reus* §. 6. ibi: *Reus legitimè interrogatus, sub mortali culpa (à qua, nisi dicat veritatem, in foro pœnitentiæ absolvi non possit) tenetur de plano respondere ad mentem Iudicis interrogantis.* Accedit, quod in ordine nostro Reo imponatur juramentum de dicenda veritate.

142 Resp. V. Alius principalis effectus respectu Rei est, quòd crimen confessus, aut de illo legitimè convictus afficiatur pœna Jure præscripta, vel, si in Jure nulla præscribitur, arbitrio Judicis juxta exigentiam delicti, lata priùs sententia: juxta præscriptum *l.* 2. *&* 3. *C. de Sent. ex breviculo recit. & Novel.* 71. *c.* 1. circa quam sententiam tamen hodie in Tribunali sæculari observari debet Constitutio Caroli V. *art.* 92. *& seqq.* ubi ordinatur, ut causa plene discussa, & facta per utramque partem conclusione, cuncta acta in medium proferantur, ut singulis diligentissimè perpensis, denuo collectis singulorum Assessorum suffragiis sententiam scriptis comprehensam Judex per juratum Actuarium publicari, & elata voce in præsentia prælegi jubeat.

Resp. VI. Ad hoc, ut Reus denuntiatus ad pœnam ordinariam condemnari possit, debet adesse probatio plena ac perfecta luce meridiana clarior. Communis, & certa claris Juribus *l. Fieri C. de Accus. & can.* 2. *cau. quæst.* 8. Et amplius dictum est. *Lib. II. Tit. XXIII.* §. 3. *à numer.* 63. 143

Dicitur notanter; *ad pœnam ordinariam*; quia an, & quomodò deficiente plena probatione ob graves præsumptiones & indicia saltem ad pœnam extraordinariam condemnari possit, habes etiam *cit.* §. 3. *à n.* 71. 144

Cæterùm quomodò probatio fieri possit ac debeat? quæ sit plena, quæ semiplena, &c. copiosè habes *lib. II. Tit. de Prob. Tit. de Confessis. Tit. de Testibus. T. de Fide Instr. T. de Præsumpt. &c.* 145

Quæritur XI. Quid sit *Denuntiatio Canonica?* Et quid *Denuntiatio Civilis?* de quibus statim ad initium hujus §. *n.* 59. Resp. I. *Denuntiatio Canonica* (sic dicta, quia à SS. Canonibus inventa) est & dicitur illa, quæ fit ad avertendum damnum spirituale Communitatis, aut personæ privatæ. v. g. ne indignus ordinetur, vel ab beneficium, vel Officium Ecclesiasticum promoveatur; vel ut indignus jam promotus amoveatur, ne plebi perniciosus existat, *can. Metropolitanus* 44. *can. Sicut* 45. *cau.* 2. *q.* 7. Item ne matrimonium contrahatur cum impedimento dirimente, vel impediente, aut ut contractum dissolvatur, vel ne quid aliud illicitum fiat; nam de omni peccato mortali spectat ad Ecclesiam judicare, *cap. Novit* §. *Licet autem, de Judiciis.* 146

Ad Denuntiationem *Canonicam*, quæ fit, ne indignus eligatur, vel promoveatur, aut ut jam promotus iterum amoveatur, non quivis, sed illi tantum tenentur, quorum interest, bonum habere Prælatum, Pastorem &c. Abbas *in c. Novit. de Judiciis n.* 59. Ad illam verò, quæ fit ad impediendum matrimonium cum impedimento contrahendum, vel ad aliud peccatum impediendum tenetur quivis si absque magno incommodo suo potest, ut diximus *lib. IV.* §. 1. *n.* 49. Et ideo hæc *generalis*, utpote generaliter omnes obligans: illa verò *specialis*, quippe non nisi speciales concernens, dicitur. 147

Resp. II. Denuntiatio *Civilis* prout à Canonica distinguitur, quæ fit ab Officialibus, Ministris publicis ad hoc deputatis, ut crimen in Communitate scrutentur, & ad judicium deferant; quatenus dein facta eorum Denuntiatione Judices exactam inquisitionem instituere, & cognita veritate Reos castigare, sicque bono communi providere valeant, *arg. l. Ea quidem* 7. *& l. Singulis* 14. *C. de Accus.* Quæ Denuntiatio sæpè etiam *Judicialis* est, & ad eam reducitur, habetque illud speciale, quod ea facta nullis à Denominatore nominatis testibus, nec solemnitatibus suprà *à n.* 94. præscriptis, statim inquirere possit per leges citatas; & Denuntiator ad nullas teneatur pœnas, Delato reperto innocente. Denuntiatio *Civilis* subinde etiam vocatur illa, quæ à privato fit non ad vindictam publicam, sed ad interesse proprium juxta dicta *n.* 84. Verùm de hac in præsenti non est Quæstio. 148

§. III.

De Inquisitione.

S U M M A R I U M.

149 *Inquisitio quid?*
150 *Alia est Generalis.*
151 *Alia Specialis.*
152 *Alia Mixta, quæ etiam ad Generalem reducitur.*
153 *Generalis, & Specialis alia, Paterna.*

154 *Alia Judicialis.*
155 *Quando institui possit Inquisitio.*
156 *Inquisitio Generalis potest & debet subinde institui.*
157 *Et quoties? Remissivè.*
158 *Potest institui absque præcedenti infamia inquisitio generalis.*
159 *Etiam Judicialis.*
160 *Solvuntur Jura contraria.*
161 *Requiritur tamen ad eam saltem suspicio, vel præsumptio, vel indicia &c. de delictis.*
162 *Nemo potest condemnari sine Accusatore, vel aliquo supplente vicem ipsius.*
163 *Judex si inquisitionem Generalem Judicialiter instituere vult, debet priùs monere interrogandos.*
164 *Inquisitio Mixta, seu Generalis duntaxat respectu personæ debet institui, si jam constat de delicto.*
165 *Probatur ratione.*
166 *Hæc inquisitio aperit viam ad specialem.*
167 *Potest etiam institui, etsi certò non constet de delicto.*
168 *Et quomodò.*
169 *Inquisitio Mixta illa, quæ est Generalis respectu criminum, & Specialis respectu delinquentis, pariter fieri potest.*
170 *Non autem Judicialiter.*
171 *Inquisitio Specialis institui potest, vel ex mero Officio;*
172 *Vel ad instantiam partis.*
173 *Ex mero officio institui judicialiter nequit sine præcedente infamia, vel sufficientibus indiciis visis ab inquirendo commissi.*
174 *Probatur ratione Juris.*
175 *Potest tamen paternè institui sine infamia.*
176 *Item etiam ad delationem publici Ministri adhoc deputati: cujusmodi apud nos sunt lictores.*
177 *Ad prævìam Denuntiationem Judicialem potest institui inquisitio specialis absque præcedenti infamia inquirendi.*
178 *Confirmatur I.*
179 *Confirmatur II.*
180 *Confirmatur III.*
181 *Confirmatur IV.*
182 *Solvuntur Jura contraria.*
183 *Quæ etsi quid probarent, essent abrogata consuetudine.*
184 *Observantia practica.*
185 *Potest insuper fieri specialis inquisitio absque Præcedente infamia, si adsint sufficientia indicia commissi ab aliquo criminis.*
186 *Item si crimen est conjunctum cum illo, de quo prius est confessus, aut diffamatus Reus.*
187 *Item si in inquisitione Generali Judiciali aliquis in specie nominatur.*
188 *Dummodò prudenter & considératè fiat.*
189 *Item in delictis in damnum Communitatis, aut Tertii, ac aliis exceptis.*
190 *Ac tandem contra servos domus, in qua invenitur herus occisus.*
191 *Qualis debeat infamia esse, quæ prærequiritur, ad inquisitionem specialem.*
192 *Quamvis prærequiratur infamia, tamen non prærequiritur probatio infamiæ; si inquisitio fiat ex mero Officio;*
193 *Securiùs tamen fit, ut probatio præmittatur.*
194 *Si inquisitio fit ad instantiam partis, nec infamia, nec probatio ejusdem prærequiritur.*
195 *Nisi denuntians ipsemet ad famam loco testium se remittat.*
196 *Rarissimè, & vix unquam prærequiritur ad inquisitionem specialiter probatio famæ.*
197 *Si absque fama, & probatione ejus fit specialis inquisitio, casu quo fama, & ejus probatio prærequiritur, valebit processus, nisi Reus præsens reclamet.*
198 *De natura, & probatione famæ. Remissivè.*
199 *Superiores tenentur subindè ex justitia instituere inquisitionem tam Generalem, quàm Specialem, & quando.*

QUæritur I. Quid, & quotuplex sit Inquisitio? Resp. I. Quamvis ly *Inquisitio* in Jure quandoque denotet cujuscunque rei indagationem, seu investigationem, *arg. c. per inquisitionem* 26. *de elect. & c. fin.* §. *de Offic. deleg.* Ad præsens tamen agitur de ea, prout significat investigationem in materia Criminali, & bene describitur dicendo: *Inquisitio ut sic, est criminis vel criminosi per Judicem legitimè facta investigatio*, Gonzalez *in c. Inquisitionis* 21. *h. t. n.* 8. Patet ex terminis, dicitur *criminis vel criminosi*, ut comprehendatur quævis inquisitio non solùm Generalis, sed & specialis, per quam non tantùm de crimine, sed etiam de criminoso in specie investigatio sit. Dicitur *legitimè facta*, id est, juxta præscriptum Legum, & Canonum. 149

Resp. II. Inquisitio principaliter, ac potissimum dividitur in *Generalem*, & *Specialem*, cui addunt aliqui *Mixtam*. Inquisitio *Generalis* propriè talis, seu ut alii dicunt *Generalissima*; est, quando Judex, vel Superior nulla expressa persona, vel delicto in specie, ex mero officio suo generatim indagat, & inquirit, an in provincia aliqua, vel loco, Diœcesi, Civitate, Monasterio fiant, & facta sint aliqua delicta, an leges, & statuta serventur, vel fiat transgressio eorum &c. *arg. c.* 1. *de offic. ordin. c. grave* 29. *de præb. & dign. c. sicut olim* 25. *h. t.* quam Inquisitionem ordinariè faciunt Episcopi, dum visitant Diœcesim, Superiores Regulares, in visitatione Provinciarum, & Monasteriorum per Jura citata. Item Præsides, aut Magistratus sæculares indagando, an crimina & legum transgressiones fiant in districtu sibi subdito, *arg. l. congruit* 13. *ff. de offic. præsid.* 150

Inquisitio *Specialis* propriè talis est; quando judex vel ex mero Officio, vel ad alicujus privati querelam seu Denuntiationem, vel ad Denuntiationem alicujus privati vel Officialis seu Ministri publici ad id destinati inquirit, seu indagat de delicto aliquo in specie contra certam & determinatam personam: investigando v. gr. an Titius commiserit homicidium, vel fornicationem, Fagnanus *in c. qualiter ii* 2. *h. t. n.* 62. Maranta *de ord. Jud. p.* 6. *Ti. de Inquisit. n.* 12. cum communi, *arg. c. cum dilecti* 18. *& c. qualiter* 24. *h. t.* 151

Inquisitio *Mixta*, prout à Generalissima, & propriè strictèque Generali distinguitur, est, quando Judex aut Superior nulla determinata, vel expressa persona de certo aliquo crimine inquirit indagando v. g. generaliter respectu personarum, quisnam earum hoc furtum, vel illud homicidium commiserit. Et hæc inquisitio ad *Generalem* reducitur, passimque Generalis, & meritò dicitur. Vel econtrà nullo expresso crimine, de certa persona indaget, an aliqua crimina commiserit, an Leges observet, aut violet, quomodò in officio suo se habeat &c. 152

Inquisitio præsertim *Generalis* ulterius ratione finis dividitur in Paternam, & Judicialem. *Paterna* est, quæ à Superiore instituitur non ad publicam vindictam, sed ad dignoscendam vitam & mores subditorum, eo fine, ut errantes & defectuosi paternè corrigantur, & emendentur, præscribantur convenientia media pro observatione Legum, vel disciplinæ Regularis: & ut boni ad Gradus, & Officia pro bono communi evehantur &c. Qualis inquisitio fit ordinariè à Superioribus Regularibus, dum etiam Canonicè visitant Provincias, aut Monasteria, juxta dicenda infrà. 153

Judicialis verò est, quæ instituitur à Superiore ut Judice ad vindictam publicam, publicèque puniendos Delinquentes ad exemplum aliorum. 154

Quæritur II. An, & quando à Superioribus institui possit vel debeat Inquisitio *generalis* propriè talis, seu *generalissima*: Et utrum ad eam prærequiratur infamia? 155

Resp. I. Inquisitio *generalis* propriè talis non tantùm potest, sed ex officio suis temporibus etiam debet fieri. Unanimis ac certa, claris juribus tam Civili, quàm Canonico, *c.* 1. *de Offic. Ord. c. Romana, de censib. in* 6. *c. in singulis, de Statu Monach.* juncto Concilio Trident. *Sess.* 25. *de regul. c.* 8. *& l. congruit.* 13. *ff. de offic. præsid.* Ratio est; quia bonum commune talem Inquisitionem exigit, ut scilicet ea mediante innotescat, an, & qualia crimina vigeant, an, & quinam existant malefactores, quatenus cognito rerum statu, pro exigentia circumstantiarum, Superiores malis præcavere, delin- 156

quentes corrigere, & emendare, convenientia media ordinare, vel ulteriùs ad inquisitionem specialem progredi valeant &c.

157 Quoties autem institui debeat *generalis* (quæ ordinariè est paterna) partim patet ex dictis *lib. 3. t. 39. n. 65.* partim ex *§. seq.* partim ex Tribunalium consuetudine, & statutis Municipalibus.

158 Resp. II. Memorata inquisitio *generalis* propriè talis, seu *generalissima* etiam Judicialis institui potest ex mero officio Judicis, etsi nulla de delictis, vel delinquentibus præcedat infamia, nec alicujus urgeat Denuntiatio, Maranta *in praxi Iudic. p. 6. t. de inquisit. num. 29.* Clarus *§. fin. qu. 6. num. 1.* Farin. *in praxi criminal. par. 1. l. 1. de inquisit. t. qu. 9. num. 18.* Navarrus *cap. 18. num. 38.* Abbas *in c. 1. de Offic. Ordin.* Pirhing. *h. t. nu. 50.* cum Communi aliorum. Patetque clare per jura *n. præc.* citata; utpotè vi quorum non tantum possunt, sed jubentur etiam Superiores quandoque instituere Inquisitionem Generalem, nulla facta mentione, de præcedente infamia, aut Denuntiatione alicujus. Quibus accedit adhuc Concilium Tridentinum *sess. 7. cap. 8. & sess. 21. cap. 8.* Confirmatur universali, & quotidiana praxi Tribunalium tam sæcularium, quàm Ecclesiasticorum, & Regularium. Ratio est tum eadem, quæ in priori Conclusione. Tum quia per talem inquisitionem Generalem etiam nulla præcedente infamia aut Denuntiatione factam nulli fit injuria, hoc ipso, quòd de nullo in specie investigetur.

159 Dicitur notanter in Conclusione: *etiam Iudicialis*; quia quamvis Inquisitiones Generales præsertim apud Regulares, imò etiam apud Episcopos ordinariè nonnisi paternè (Canonicè tamen, & legitimè) fiant ad emendationem, & non ad publicam vindictam, uti bene observat Ameno *tt. 21. V. Inquisitio §. 1. n. 8.* Tamen etiam *Iudicialiter*, & in publicam vindictam fieri possunt, prout cum Communi allegari docere videntur DD. per Jura *n. 151. & 156.* allegata: Nam *c. 1. de offic. ord.* expresse habetur: *habeant Episcopi singularum urbium in suis diœcesibus potestatem, adulteria, & scelera inquirere, ulcisci, & judicare*, ubi de Inquisitione Generali etiam *Iudiciali* sermonem esse, patet ex verbis *ulcisci, & judicare*. Et *l. congruit 13. ff. de Offic. præsid.* de Generali Inquisitione disponens vult, ut *Præsides in sacrilegos, latrones &c. inquirant, & prout quisque deliquerit, in eum animadvertere, receptoresque eorum coercere &c. debeant*, ubi verba, *prout quisque deliquerit, in eum animadvertere*, satis indicant Inquisitionem Generalem *Iudicialem*.

160 Nec obstant textus in Jure passim existentes, qui ad Inquisitionem expressè requirunt præcedentem infamiam. Resp. Enim cum Communi, textus illos non loqui de Inquisitione *Generali*, sed de *Speciali*; vi cujus inquiritur contra delinquentem in specie, ut cum Ameno *l. c. n. 8.* bene observat Pasterin. *in tribun. reg. q. 8. n. 13. & 14.*

161 Qui ambo tamen etiam notant, quod etsi vera non requiratur infamia, requiratur tamen aliqua suspicio, vel præsumptio, vel indicia aliqua, vel confusa relatio, alicubi fieri delicta, aut homines ibi non bene vivere, si Inquisitionem judicialem instituere vult. Ratio est; quia, cùm Inquisitiones Generales ordinariè nonnisi *paternè* fiant sine omni causa, aut motivo prudenti, *Iudicialiter* instituere non debet Inquisitionem Generalem.

162 Accedit, quòd Inquisitio *Iudicialis* tendat ad publicam vindictam, & pœnam, juxta dicta *n. 155.* ad hanc autem nemo condemnari possit sine Accusatore, *c. un. ut Ecclesiastica beneficia sine diminut.* ibi: *Cum nullus debeat damnari, & idem non possit esse Accusator & Iudex can. de manifesta 17. §. Sed sciendum, can. 2. q. 1. lib. 1.* ibi: *Nullus simul potest esse Accusator & Iudex*; ergo adesse quid debet vicem Accusatoris supplens, Denuntiatio nempe, vel fama, vel saltem aliquid loco famæ deserviens, præfata scilicet delictorum indicia, præsumptiones, suspiciones, mussitationes &c. ut favere possit textus, *c. qualiter 24. h. t. Non tanquam idem sit accusator & Iudex, sed quasi denuntiante fama, vel deferente clamore officii sui debitum exequatur*.

163 Illud etiam notandum Superioribus, quòd si Inquisitionem Generalem Judicialem instituere, & per eam immediatè *Iudicialiter* procedere velint, id iis, quos examinant & interrogant, indicare debeant, ut sciant, quomodo respondere possint, & debeant; cum non una & eadem sit potestas, nec obligatio respondendi, seu detegendi delinquentium crimina in Inquisitione judiciali, & paterna; juxta dicenda infrà.

Quæritur III. An, & quando institui possit, aut debeat Inquisitio *Mixta*, seu Generalis secundum quid explicata *n. 153.* Resp. 1. Inquisitio *Mixta*, seu Generalis duntaxat respectu personæ, quam videlicet generatim & non in particulari de persona, an sit author, vel reus criminis, quod commissum esse jam constat; v. gr. dum constat commissum esse homicidium, & investigatur tantum in genere, quis illud commiserit, non verò an Titius illud commiserit, non tantùm potest, sed etiam debet institui, etsi nulla infamia, aut suspicio de certa persona existat, Clarus *§. fin. q. 5. n. 5.* Innocentius *in c. Bonæ, il 1. de Elect. n. 5.* cum Communi, *arg. l. 1. de Elect. n. 1.* dicens ita servari in toto Mundo, Pirhing. *h. t. n. 54.* Lessius *lib. 2. de Iust. & Iur. c. 26. n. 14.* cum Communi, *arg. l. 1. §. Qui quæstionem 21. ff. de q.* ibi: *qui quæstionem habiturus est* (per Inquisitionem præfatam Generalem) *non debet specialiter interrogari, an Titius homicidium fecerit, sed generaliter, quis id fecerit; alterum enim magis suggerentis, quam requirentis est*. 164

Ratio est: Tum quia, nisi talis inquisitio fieret, gravi cum detrimento boni communis scandalizarentur, & ad malefaciendum ulteriùs invitarentur tam delinquentes, quàm reliqui videntes, Judices non inquirere in Authorem criminis etiam notorii, consequenter impunè peccare posse. Tum quia per talem Inquisitionem Generalem respectu personæ nulli fit injuria, nullius fama læditur, hoc ipso, quòd de nullo in particulari indagetur. 165

Aperit tamen præfata Inquisitio *Mixta*, seu Generalis respectu personæ, viam ad Inquisitionem specialem; quando videlicet in genere interrogati, an non sciant, qui crimen hoc fecerit, nominant Delinquentem in specie, aut produnt indicia, ac probabiles suspiciones, aut famam contra ipsum, prout *l. c.* bene observat Clarus *num. 5.* allegans Communem, Aret. *in c. cum oporteat. h. t. n. 44.* Pirhing. *l. c.* 166

Resp. II. Præfatam inquisitionem *Mixtam* de delicto in specie potest Judex instituere, etiamsi nondum certò constet, nec fama extet, illud esse commissum: dummodò adsint præsumptiones, indicia, suspiciones &c. de illo, homicidio v. g. commisso. Patet Conclusio per Jura & rationes suprà *à n. 158. usque ad n. 163.* allegatas, utpote etiam hic militantibus. 167

Notandum verò, quod quando Judex de delicto in specie, de quo nondum certò constat, Inquisitionem *Mixtam* instruit, de delinquentibus nec in genere inquirere possit, donec certo constet, delictum esse commissum. Ratio est; qui antequam de delinquente etiam in genere indaget, debet certò constare de corpore delicti, de quo in specie est Inquisitio, juxta dicenda infrà *num. 201. & seqq.* 168

Resp. II. Inquisitio *Mixta*, seu Generalis duntaxat respectu criminum, qua scilicet inquiritur contra personam in particulari, & de criminibus in genere: v. g. An Titius non sit reus alicujus, vel aliquorum criminum? *paternè* quidem, non verò *Iudicialiter* fieri potest. Ludov. Ameno *in praxi crim. tt. 11. V. Inquisitio §. 2. num. 2. & 12.* cum aliis. Quòd *paternè* fieri queat, patet ex universali tam sæcularium, quàm Ecclesiasticorum Superiorum praxi & consuetudine; quæ est optima Legum interpres *l. 37. ff. de legib.* constat enim, quod Episcopi, eorumque Visitatores in Diœcesis Visitatione, quam ordinariè nonnisi *paternè* faciunt; de Parochis, & aliis Clericis in specie inquirere, & indagare soleant; quomodò se gerant, an leges & decreta observent, an verò transgressores earum existant? Item etiam Superiores Regulares & bene faciunt in suis Visitationibus, quas ordinariè quoque non *Iudicialiter*, sed *paternè* tantùm, Canonicè tamen ac legitimè instituunt; dum Generalis, vel ejus Commissarii Visitatores de Provincialibus, & aliis Superioribus, Provinciales item de Guardianis & aliis in specie interrogant, quomodò in Regimine se habeant, an disciplinam & statuta observent, vel trangrediantur, &c. Quod specialiter etiam conceditur in nostræ Religionis praxi Criminali *tt. 11. V. inquisitio §. 2.* diceturque amplius *§. sequenti*. Sæculares quoque Superiores dum Territo- 169

ria

ria suæ jurisdictionis ordinariè visitant, idem practicant.

170 Quod autem *judicialiter* id fieri nequeat. Ratio est; quia, ut benè advertit Ameno *l. c. V. Inquisitio, §. 1. n. 2.* de delictis in genere, quæ in specie non exprimuntur, & Superiori ut Judici proponuntur, nemo potest legitimè accusari, denuntiari, aut infamari ad hoc, ut Superior Judicialiter inquirere, & procedere valeat.

171 Quæritur IV. Quandonam fieri possit, vel debeat Inquisitio *Specialis*? Item an, & quando ad eam prærequiratur infamia? Ante responsionem notandum, Inquisitionem *specialem* dupliciter fieri posse, videlicet, vel ex mero officio Judicis, vel ad instantiam alterius Accusantis vel Denuntiantis. Ex mero officio fit, quando nemine *judicialiter* instante, id est, nemine accusante, aut Judicialiter denuntiante, exigentibus rerum circumstantiis, & muneris sui ratione, vel obligatione, ex officio Judex etiam instituit. Quod etiam tunc facere censetur, quando occasione Denuntiationis *Charitativæ*, aut Inquisitionis *Generalis* venit in notitiam Delinquentis in specie, & contra illum Inquisitionem specialem instituit; quia *charitativè* denuntiantes, aut in *Generali* Inquisitione respondentes non instant, ut Judex ulterius, & ad vindictam publicam *judicialiter* procedat: consequenter si occasione horum specialiter inquirit, ex mero officio agere dignoscitur.

172 Ad instantiam partis verò specialiter inquirit, quando Inquisitionem instituit præcedente Accusatione, vel Judiciali Denuntiatione alterius instantis, ut Judex Processum faciat, & publica pœna pro vindicta publica Delinquentem ad aliorum exemplum afficiat. Quamvis enim etiam in inquisitione *speciali* ad Denuntiationem Judicialem prævium facta, Judex ex officio inquirere dicatur, ut bene notat Clarus *§. fin. q. 7. n. 1.* tamen hoc ipso, quia Judicialiter Denuntians vindictam publicam intendit, & pro ea instat, jam non ex mero officio, sed ad instantiam partis agere, & inquirere censetur Judex. Hoc notato

173 Resp. I. Regulariter, seu ordinariè loquendo, nullus Judex, aut Superior ex mero officio instituere potest *judicialiter* Inquisitionem *specialem* contra personam aliquam in specie de delicto, contra quam ratione talis delicti non præcessit infamia, aut sufficientia indicia delicti ab ea commissi. Clarus *§. fin. qu. 6. num. 1.* Fagnanus *in c. Qualiter il 2. h. t. num. 46.* cum Communi & certa aliorum, *arg. c. Cum oporteat, 19. cap. Inquisitioni 21. c. Qualiter, & quando 24. h. t.* cum Concordantiis, ubi expressè est sermo de Inquisitione *speciali judiciale* in ordine ad publicam Depositionis pœnam.

174 Ratio est: Tum quia Inquisitio *specialis* est de genere prohibitorum, sicque regulariter illicita, exceptis casibus in Jure expressis, ut loquitur Vilagut. *lib. 3. Tit. de Inquisit. c. 3.* Siquidem *sine Accusatore nemo est condemnandus*, *arg. l. Rescripto ff. de Muner. & honor.* juncto *can. de Manifesta 17. cau. 2. q. 1.* ibi: *Judicis non est, sine Accusatore, damnare; quia & Dominus Judam, cum fur esset, sciebat; sed quia non accusatus minimè abjecit*: atqui in Inquisitione *speciali* ex mero officio assumpta, nullus adest Accusator; ergo debet adesse saltem infamia, aut indicia vicem Accusatoris agentia, *arg. c. qualiter 14. h. t.* ibi: *Quasi denuntiante fama, aut deferente clamore*. Tum quia per talem Inquisitionem specialem sine prævia infamia institutam, graviter læderetur fama, & æstimatio proximi. Atque ideo & Dominus in veteri Testamento contra Sodomitas *Genes. 18.* & Evangelicus Paterfamilias contra Villicum *Luc. 16.* nonnisi prævio clamore multiplicato suorum scelerum, seu diffamatione Inquisitionem instituit, prout bene notatur *c. c. qualiter 24. h. t.*

175 Dicitur autem notanter in conclusione, primo: *Judicialiter*, sive ad penam seu vindictam publicam; si enim non ad hanc, sed solum in ordine ad correctionem, vel ad salutem animæ, consequenter non *Judicialiter*, sed tantum *paternè* fit, non solum potest, sed quandoque etiam ex officio debet saltem summariter, & absque strepitu fieri, etsi nulla præcedat infamia, Abbas *in c. qualiter 21. h. t.* & ibi Fagnanus *num. 45.* Sylvestr. *V. Inquisitio, q. 3. d. 3.* Pirhing. *h. t. num. 64.* patetque clare ex Jure: sic enim talis inquisitio etiam nulla præcedente infamia fieri jubetur, ne contrahatur Matrimonium cum impedimento dirimente, *c. fin. de clandest. Despons.* similiter ne quis

vitiosus, aut indignus eligatur ad Prælaturam, aut jam electus confirmetur, jubetur præmitti Inquisitio super vita, moribus, & idoneitate promovendi, *cap. Postquam, & c. Nihil de Elect.* cum Concordantiis. Idem fit, quando imminet periculum animarum *arg. cap. ad nostram il 2. de Jurejur.* vel quando ex debito officii id competit Judici, ut prius inquirat personam, si est apta ad tutelam. Omitto similia alia.

Dicitur secundo: *ex mero Officio*; quia potest Judex nulla præcedente infamia instituere Inquisitionem specialem ad præviam Denuntiationem Ministri, seu Officialis publici ad indaganda, & denuntianda crimina ex officio Deputati, Felinus *in c. Licet 3. h. t. n. 3.* Pirhing. *h. t. nu. 31.* Tuschus *Litt. I. concl. 180. n. 32.* Fagnanus *in c. c. qualiter 46. arg. l. Divus Adrianus 6. ff. de Custod. reorum, & l. Ea quidem 7. C. Accusat.* ibi: *Ea quidem, quæ per officium Præsidibus denuntiantur citra solemnia accusationem posse perpendi incognitum non est*. Et in hoc satis conveniunt DD. maxima autem inter illos controversia est, an etiam ad instantiam seu Denuntiationem privati instituere possit Inquisitionem *specialem* sine præcedente infamia: pro qua controversia decidenda ponitur Conclusio sequens. 176

Resp. II. Quando ab aliquo etiam privato legitimè fit Denuntiatio verè *Judicialis*, videlicet ad publicam vindictam Denuntiato in exemplum, & terrorem aliorum pro bono communi imponendam, potest Judex *specialem* Inquisitionem Judicialem instituere contra personam Denuntiatam, etsi nulla adhuc infamia præcesserit, Clarus *lib. 5. §. fin. q. 7. n. 1.* Lezana *To. 1. c. 17. n.* [illegible] citans Suarez *To. 4. de Relig. lib. 10. c. 12. nu. 35.* Item Ludov. Ameno *in praxi Crimin. Tit. 9. V. Denuntiatio §. 4. q. 1. n. 24.* Passer. *Tribunal. Reg. q. 8. a. 4. n. 17.* Lugo *de Just. & Jur. Disp. 37. n. 64.* & alii, contra non paucos alios. Probatur Conclusio; quia infamia in Inquisitione ideò requiritur ut suppleat vicem Accusatoris, juxta omnes, *arg. cap. qualiter 24. h. tit.* atqui in Inquisitione facta ad præviam Denuntiationem *Judicialem*, ipse Denuntiator agit vicem Accusatoris, ut bene advertit Lezana *l. c.* adeò, ut, licet se non inscribat, nec subeat pœnas Talionis ut Accusator, tamen uti Accusator tenetur ad pœnas calumniæ, per dicenda *Tit. seqq.* 177

Confirmatur primò: in Denuntiatione verè *Judiciali* Denuntians denominat testes, vel suggerit alia sufficientia probationis media, juxta dicta suprà *n. 95.* per quæ sufficienter jam censetur diffamatus saltem apud Judicem ille, qui fuit denuntiatus, Ameno *l. c.* ergo non prærequiritur alia diffamatio. 178

Confirmatur secundo: Juxta dicenda infrà *n. 185.* & communem DD. etiam Adversariorum Conclusionis, potest institui Inquisitio *specialis* contra aliquam personam absque præcedente illius infamia, quando adsunt saltem indicia delicti ab ea commissi; atqui quando quis denuntiatur *Judicialiter*, non tantum indicia, sed etiam plenæ ordinariè afferuntur probationes; ergo etiam tunc non prærequiritur diffamatio. Nam à minori ad majus bene valet argumentum, *arg. Authen. Multo magis C. de Sacros. Eccl.* 179

Confirmatur tertio. Non est major ratio, cur judex ad Denuntiationem Officialis publici statim & sine præcedente infamia instituere possit Inquisitionem specialem contra personam denuntiatam, & ad denuntiationem Judicialem alicujus privati viri (uti supponitur) probatæ vitæ. Imò major videtur ratio pro hujus, quam illius Denuntiatione: tum quia in Denuntiatione *Judiciali* per privatum facta; sufficienter semper exhibentur veritatis argumenta, testes nempe, aut alia probationis media, juxta dicta *n. 95* quod non semper, imò nec plerumque fit per officialem publicum: ergo si hæc sufficit, quod Judex absque præcedente infamia, aut Inquisitione illius possit instituere Inquisitionem *specialem* contra personam denuntiatam; etiam & quidem à fortiori sufficiet illa. Præsertim quia etiam privatus Denuntians *Judicialiter* in casu isto est persona jurata, utpote juramentum deponens per dicenda infrà. 180

Nec dicas, de ista, non autem illa haberi dispositionem Juris suprà *n. 167.* allegati. Respondetur enim: ubi eadem vel major est ratio, eadem est Legis dispositio.

Confirmatur insuper; quando occasione Inquisitionis *Generalis* testes generaliter interrogati deponunt contra 181

perso-

personam in specie, potest Judex sine ulla precedente infamia *specialem* Inquisitionem instituere contra Denuntiatum; quia talis depositio aperit viam ad illam, juxta dicenda infrà *n.* 187. Atqui etiam Denuntiatio *Judicialis* aperit viam ad *specialem* Inquisitionem, juxta dicta supra *n.* 125. ergo etiam illa habita potest sine infamia præcedente Inquisitio *Specialis* fieri.

182 Nec obstant, quos Adversarii copiosè allegant, & sequuntur, Canones, quibus absolutè requiri videtur, quod quævis Inquisitio *Specialis*, quæ non ad instantiam veri Accusatoris, sed ex officio Judicis etiam præcedente Denuntiatione fit, prævium infamiam inquirendæ personæ requirat. Respondetur enim, Canones volentes, quod ad illam quoque Inquisitionem *Specialem*, quæ Denuntiatione præcedente ex officio instituitur, prærequiratur infamia, non loqui de denuntiatione verè *Judiciali* ad vindictam publicam tendente, sed de *Evangelica* seu fraterna, vel ad summum de *Canonica*, aut minus propriè Criminali; quia illi antiqui Canones Denuntiationem verè *Judicialem* non agnoverunt, utpote Jure, consuetudine, & praxi nova primum introductam loco Accusationis, prout ex eo liquet, quod dicti canones ad quamvis Denuntiationem prærequirant correctionem seu monitionem Evangelicam, *c. qualiter & quando* 24. *§. penult. h. t.* ibi: *Sicut Accusationem legitima debet præcedere inscriptio, & denuntiationem charitativa monitio, & Inquisitionem clamorosa insinuatio prævenire*; cum tamen ad Denuntiationem verè *Judicialem* nulla prærequiratur monitio charitativa, per dicta suprà *§. præc. n.* 98.

183 Quod si contendas, Canones etiam de verè *Judiciali* Denuntiatione loqui, & ad Inquisitionem illâ quoque factam, prærequirere infamiam. Respondetur dictis Canonibus quoad hoc jam esse derogatum consuetudine contraria, quæ licita & valida utique agnosci debet; tum quia ad Inquisitionem *specialem* infamia non Jure Divino, sed humano duntaxat requiritur, ut post Lessium *lib.* 2. *c.* 26. *n.* 172. benè advertit Pirhing. *h. t. num.* 64. *ad finem*, *arg. c. cap. qualiter & quando* 24. *h. t.* ubi clare habetur, ex quibus Authoribus novi, & veteris Testamenti postea processerunt Canonicæ Sanctiones: Tum quia hæc consuetudo est pro bono communi ad coercendos malefactores, qui liberius procederent, si scirent, contra illos *Judicialiter* nec inquiri posse, nisi publicè jam sint diffamati.

184 Et hæc doctrina ac declaratio Denuntiationis *Judicialis*, & *paternæ*, Item Inquisitionis *Judicialis*, ac *paternæ*, atque distinctio inter illas bene observanda; hanc enim quia non observarunt, sed *Judicialem* cum *paterna* confuderunt, nonnulli DD. summa cum difficultate & obscuritate de hac materia scripserunt, & sibimet necessario contradixerunt; aliqui verò nonnisi confusionem in intellectu, & tædium in animo legentis causant, ac difficillimè intelliguntur.

185 Resp. III. Dantur insuper alii casus, in quibus ad faciendam Inquisitionem *specialem* nulla prærequiritur infamia personæ inquirendæ; quapropter etiam in Conclusione 1. *n.* 173. posita notanter dictum est, *regulariter, seu ordinariè loquendo*; quia patitur illa Conclusio plures Limitationes, prout patet ex jam dictis à *n.* 175. & patebit adhuc ex hac conclusione, quæ probatur inductione; siquidem preter jam enumeratas à *n.* 175. tres Limitationes, quòd *specialis* Inquisitio fieri possit sine infamia præcedente, *primò* nempe, si tantum fit paterne; *secundò*, si fit ad relationem publici Ministri; *tertiò*, si fiat ad præviam Denuntiationem verè *Judicialem* à quocunque legitimè factam; Ulterius etiam *quartò*, non requiritur previa infamia, seu diffamatio, quando sufficientia contra Delinquentem adsunt indicia commissi ab eo criminis, Clarus *lib.* 5. *§. fin. qu.* 20. *n.* 2. Marian. *in c. Qualiter* 24. *h. t.* post *n.* 108. Boss. *Tit. de Inquisit. n.* 8. Pirhing. *h. t. nu.* 61. Farin. cum communi; hæc enim loco diffamationis succedunt, & plerumque fortiora sunt, quam ipsa diffamatio. Nam ut habetur *c. Cum in Juventute de Purg. can. Dictum unius faciliè sequitur multitudo*. Econtra de indiciis *l. Indicia certa* 19. *C. de Rei vindicat.* ibi: *Indicia certa, quæ Jure non respuuntur, non minorem probationem, quàm instrumenta continent fidem*. Nec requiritur, quod indicia sint certa aut plena, sed sufficit, si sint etiam minora & levia, dummodò verisimilia, & probabilia, probabilem suspicionem generantia, cum aliis bene advertit Clarus *l. c. q.* 20. *n.* 2. allegans Communem. Quę autem, & quando sint talia indicia, judicio Judicis relinquitur, juxta Clarum *l. c.* Cæterum quid sit indicium *certum*, seu *plenum*, quid, *grave*, quid *leve*, &c. vide *Lib. II. Tit. XXIII. de Præsumpt. à n.* 9.

Quintò, fieri potest Inquisitio *specialis* sine diffamatione: si delictum, de quo est quæstio, plerumque solet esse connexum aut conjunctum cum illo, aut circumstantia illius, de quo Reus jam est confessus, aut convictus, aut saltem diffamatus, vel per indicia gravatus, Abbas *in c. qualiter* 17. *h. t. n.* 7. Sanchez *lib.* 6. *c.* 3. *dub.* 21. & alii. Ratio est; quia *connexorum idem est judicium*, *arg. l. Proinde.* 32. *ff. ad leg. Aquil.* cum Concordantiis. 186

Sextò, quando constat de delicto, Delinquens autem ignoratur, & propterea *Generalem* Inquisitionem de Delinquente instituenti, ac in genere interroganti Judici, aliquis in specie pro Delinquente nominatur: tali enim casu potest Judex *specialem* Inquisitionem Instituere sine alia infamia, Clarus *§. fin. q.* 5. citans Communem, & dicens, esse generalem totius Orbis consuetudinem. Ratio est: tum quia *Generalis* Inquisitio, in qua generatim interrogati aliquem in specie nominant, sine alia forma aperit viam ad *specialem* Inquisitionem, ut dicunt citati DD. *arg. c. Excommunicamus §. Adjicimus*, *de Hæret.* Tum quia, si in tali casu non liceret Judici specialiter inquirere de specificè nominatis, frustranea & sine effectu videretur Inquisitio *Generalis*. Hæc tamen intellige, de Inquisitione *Speciali*, quæ ex Generali Judiciali descendit. Nam si in Inquisitione Generali *paterna* generatim interrogati Delinquentem in specie denominant, Superior seu Visitator ex solo hoc specialem Inquisitionem *Judicialem* contra ita nominatum instituere non potest; nisi aliud concurrat ex iis, de quibus infrà *§. VI. à n.* 304. 187

Intereà illud advertendum, quod dum Superior in *Generali* Inquisitione, sive *paterna*, sive *Judiciali* crimina de personis in specie inaudit, non præcipitanter agere, aut resolvere, nec illico credere, neque statim ad Inquisitionem specialem descendere debeat, nisi priùs consideratis considerandis benè perpendat, an, & quales probationes, aut indicia adsint, aut haberi possint, ne sine effectu & fructu fama proximi, & ipsa Superioris authoritas prostituatur; circa quod elegans extat textus *in can.* 30. *q.* 5. ibi: *Mala audita nullum moveant, nec passim dicta; absque certa probatione quisquam unquam credat, sed ante, audita diligenter inquirat, ne præcipitanter quisquam agat.* Concordat *l. fin. §.* 6. *C. de Modo mult.* 188

Septimò, juxta Communem sine præcedenti infamia fieri potest Inquisitio *Specialis* de delictis in damnum tertii, & a fortiori in damnum Reipublicæ sicut etiam de criminibus aliis exceptis. Passerinus *in Trib. Reg.* 4. 7. Abbas *in c. Licet de Simonia*, *num.* 1. cum Communi; dummodò aliqua saltem indicia adsint; quia ad inquirendum contra hæc crimina sufficiunt minora, ac leviora indicia *arg. l. quisquis §. fin. ad Legem Jul. Majestat. & L.* 1. *de Falsis monetis*. 189

Octavò fieri potest contra servos domus, in qua invenitur herus occisus, *l.* 1. *princ. ff. ad S. C. Syllan.* sicut & contra nautas navis, quæ submersa est, *l. quoties* 3. *C. de Nauf.* 190

Quæritur V. Qualis requiratur diffamatio ad Inquisitionem *specialem*? Item an, quando, & quomodo probari debeat? Resp. I. In casu, quo juxta dicta requiritur infamia, seu mala fama ad Inquisitionem *specialem*, non sufficit quævis, sed esse debet talis, ut 1. originem non habeat à malevolis, vel maledicis, sed honestis, & fide dignis personis. 2. Ut ad aures ipsius Superioris. 3. Et quidem ut sæpius perveniat. Ita clare desumitur ex *c. qualiter & quando* 24. *h. t.* ibi: *Si per clamorem & famam ad aures Superioris pervenerit, non quidem à malevolis, & maledicis, sed à providis, & honestis, nec semel tantum, sed sæpè, quod clamor innuit, & diffamatio manifestat.* Ratio est quia alias, si ex qualibet fama contra aliquem inquiri posset, nullus quantumvis honestus vir nunquam securus esset à *Speciali* Inquisitione, & inde sequentibus præjudiciis, cum ex una parte vix ullus esset, contra quem malevoli, & improbi non male loquantur: ex altera verò parte *dictum unius facile sequatur multitudo*, ut dicitur *c. cum in Juventute de Purgat. Can.* 191

Resp. II. Quando Judex non facit Inquisitionem *specialem* ad instantiam partis accusantis, vel denuntiantis, sed ex mero officio juxta dicta, prærequiritur quidem 192 diffamatio, seu infamia personæ specialiter inquirendæ (nisi casus sit de exceptis juxta dicta à *n.* 175.) tamen non requiritur, ut probatio dictæ infamię precedat, sed ut Judex probationem illius priùs faciat, sicque Processum Inquisitionis à probatione infamię incipiat, sed sufficit, si eidem de illo constet, Fagnanus *in cap. qualiter* 24. *h. t. nu.* 94. & ibi Abbas *n.* 17. Pirhing. *h. t. n.* 74. post Glossam *ib. V. Ad acquirendum* contra communiorem aliorum, quos tamen cum conclusione conciliat Fagn. *l. c.* dicendo: aliud esse ad Inquisitionem *specialem* prerequiri infamiam, aliud verò prerequiri probationem ipsius. Primum omnes, ac etiam Conclusio concedit (exceptis casibus à *n.* 185. positis) magis enim videtur exigi infamia, dum Judex procedit ex mero officio, quam si ad instantiam partis, quia in illo, non item in isto modo infamia prærequiritur, ut agat vices accusatoris seu partis, ut bene advertit Clarus *§. fin. q.* 6. *n.* 3. Alterum autem, videlicet, prerequiri probationem famę, negat conclusio, quod multi DD. non attigerunt, & ideò etiam contrarii videntur.

193 Fatetur tamen Fagn. *l. c.* post Jo: Andream *in c. c. qualiter* 24. *h. t. n.* 36. Abb. *n.* 17. & alios, quod si Inquisitus appellaret, deberet Judex à quo coram Judice ad quem, facere plenam fidem de infamia; Quod cum absque premissa probatione infamiæ difficulter faciat, utique consultum erit, ut in casu, quod sine previa infamia ex mero officio nequit inquirere, probationem infamię premittat.

194 Resp. III. Quando Judex faciat Inquisitionem *Specialem* ad instantiam partis accusantis, vel *Judicialiter* denuntiantis, cum testium denominatione, aut alterius probationis suggestione, nullatenus prerequiritur probatio infamię. Hęc conclusio sequitur & probatur ex conclusione suprà *n.* 177. cum enim ibidem dictum, & probatum sit, in tali Inquisitione infamiam omnino non prerequiri, sequitur, & à fortiori probatum manet, quod neque requiratur probatio ejus. Cęterum militat contra communem DD. qui, quia tenent, quod ad Inquisitionem ad instantiam alterius factam, prerequiratur infamia, docent etiam, quod ejusdem probatio prerequiratur. Sed tenenda est conclusio nostra, presertim quia teste Claro *§. fin. q.* 6. *n.* 1. & 4. universali consuetudine & praxi Tribunalium confirmatur.

195 Dicitur autem notanter in conclusione *cum testium denominatione &c.* quia si pars instans id non faciat, aut facere nequit, sed forsan ipsemet ad famam se remittit, tunc utique Judex prius informationem & probationem de fama sumere debet, *arg. c. qualiter* 24. *h. t.* nisi dilata Inquisitione *speciali* velit assumere Inquisitionem *generalem* tentando, an non occasione illius eveniant indicia, vel tales circumstantię, vi quarum ad Inquisitionem *specialem* absque ulla infamia procedere possit, conformiter utili praxi *n.* 230. allegandæ.

196 Infertur ex dictis, rarissimè, & vix unquam necessitariam esse prevìam probationem infamię ad Inquisitionem *specialem*; cum enim sæpè non requiratur, quando Judex procedit ex mero officio, nec si procedit ad instantiam partis testes denuntiantis, aut probationis media; alia autem Denuntiatio *Judicialis* raro vel nunquam fiat, *arg. can. Plerumque* 27. *cau.* 2. *q.* 7. consequens est, eam vix unquam esse necessariam, ut proin meritò credendum Claro *§. fin. q.* 6. *n.* 1. dicenti, se nunquam vidisse, fieri aliquem Processum, qui inciperet ab informatione, seu probatione infamię; & alibi dicentem, infamationem, seu potius probationem ejus recessisse ab Aula.

197 Cœterum quid sit fama, & in quo differat à Rumore, & quomodo probari possit, & debeat? vide *lib.* 2. *tit.* 20. *de Testib. & attest. §.* 12. *a.* 385. vide etiam praxim nostram Criminalem *tit.* 14. *V. Fama*, *& Infamia*, *ac ib.* Ludov. de Ameno.

198 Resp. IV. Si Judex etiam in casu, quo prærequiritur infamia, & probatio illius, sine hac instituit Inquisitionem *specialem*, validus erit Processus, si Reus præsens non reclamet. Communis, & certa DD. textu claro *c.* 1. *&* 2. *h. t. in* 6. Dicitur tamen notanter, *si Reus non reclamet, vel excipiat*; hoc enim si faceret in tali casu esset processus nullus, juxta Communem *arg. c. ad petitionem h. t. & c.* 1. *&* 2. *h. t. in* 6. à sensu contrario.

199 Quæritur VI. An, & quando teneantur Superiores instituere Inquisitionem *Criminalem*? Resp. omnino, & quidem ex justitia tenentur subinde Superiores instituere Inquisitionem *Criminalem* seu *Judicialem*. Communis ac certa. Patet inductione: sic *in primis*, quando certò constat de gravi delicto, v. gr. homicidio, adulterio, falsa moneta &c. non constat de delinquente, tenetur Superior servatis Regulis prudentiæ, in locis, & apud personas generaliter inquirere, ubi putat, notitiam haberi, aut indicia ad manus dari posse.

Secundo tenetur *specialem* etiam Inquisitionem instituere, quando quis Judicialiter denuntiatur, juxtà dicta *n.* 125.

Tertio tenetur etiam ex mero officio *specialem* instituere Inquisitionem, quando de aliquo jam extat communis fama vel jam est notorium, quòd reus sit certi alicujus gravis delicti, & multò magis, si ipsum reum esse, manifestum, aut notorium est. Ratio est; quia si de notoriis, manifestis aut famosis delictis Superiores ut Judices *Criminaliter* non inquirerent, ad hoc, ut *Judicialiter* cognita publicè punirentur, in exemplum aliorum, plurimi videntes de delictis etiam publicis non inquiri, nec curari, scandalizarentur, & liberius peccarent, cum ingenti Reipublicæ utriusque, ac privatorum, prejudicio & damno tam temporali, quam spirituali, ad quod avertendum Superiores ex officio utique tenentur.

§. IV.

De aliis requisitis ad Inquisitionem Specialem; præsertim de Corpore delicti, de Capitulis, & Articulis Reo communicandis; item de Ordine illius: ac Nonnullis aliis huc facientibus.

SUMMARIUM.

200 *Ad specialem Inquisitionem ulterius requiritur, ut a competente Judice.*
201 *Item, ut ante omnia constet de Corpore delicti. Et quid sit hoc.*
202 *Aliud est, & dicitur delictum Facti permanentis, aliud facti transeuntis.*
203 *Aliud debet constare de Corpore delicti facti permanentis: & quomodò?*
204 *Aliter de delicto facti transeuntis, & quomodo?*
205 *Ad habendam notitiam de Corpore delicti transeuntis non requiritur, ut specialis & distincta instituatur indagatio.*
206 *Nec de necessitate notitiæ Corporis delicti Facti transeuntis est, ut fiat ocularis inspectio.*
207 *Ad Inquisitionem specialem insuper requiritur, ut fiat Reo præsente.*
208 *Item ut Reo tradantur Capitula vel Articuli, una cum depositione & nominibus Testium, ac recipiantur ejusdem defensiones & exceptiones.*
209 *Apud Regulares tamen nomina Testium ordinariè non communicantur: nec apud Sæculares, si inde Testis præjudicium timere haberet.*
210 *Requiritur adhuc, ut exprimatur circumstantia delicti: & quomodò?*
211 *Ordo, quo fieri debet Inquisitio specialis.*
212 *Si aliquid ad Inquisitionem requisitum omitteretur, & Reus reclamat, Processus est nullus.*
213 *Limitatur hoc in Processu Regularium.*
214 *Si autem non reclamat, valebit Processus.*
215 *Postquam Reus in Judicio crimen sine tortura est confessus, non amplius potest reclamare contra Processum; etsi hic inordinatè formatus sit.*
216 *Nisi fieret Inquisitio nondum habita notitia de Corpore delicti.*
217 *Deductio practica consolatoria inordinatè procedentibus Judicibus.*
218 *Inquisitio specialis quales habet effectus respectu Inquisiti.*
219 *Inquisitus confessus, vel convictus de Jure Canonico potest extraordinaria, de consuetudine autem ordinaria, Juris pœna affici.*
220 *Quæ consuetudo confirmatur utroque Jure.*
221 *An Reus teneatur fateri veritatem? & an possit interrogari de Sociis criminis? Remissivè.*
222 *Reo, dum interrogatur, potest & debet imponi juramentum*

mentum de dicenda veritate: præsertim in ordine nostro.

223 *Si dein falsò respondet, non incurrit pœnas perjurii in Foro externo: potest tamen propterea torqueri.*

224 *Licitum est, Reum blandis verbis, variisque modis & arte involvere ad fatendam veritatem.*

225 *Dummodò semper absit mendacium & falsitas.*

226. *Qui tantum Evangelicè denuntiat, potest in Processu esse Testis.*

227 *Sicut etiam Denuntians judicialiter ex Officio.*

228 *Non item alius voluntarius Denuntiator judicialis.*

229 *Bene verò Denuntiator necessarius, id est urgente & obligante conscientia Denuntians.*

230 *Deductio practica.*

231 *Socius criminis non potest esse Testis.*

232 *Limitatur hoc pluribus in casibus: Remissivè.*

200 QUæritur I. Quænam adhuc requirantur ad Inquisitionem *Specialem Criminalem?* Resp. præter Infamiam, & probationem ejus (quæ juxta dicta *n.* 196. rarò aut vix unquam requiritur) requiruntur adhuc alia duo. Patet inductione. Nam I. Requiritur, ut fiat à Judice competente, *arg. Rubr. & text. C. si à non competen. Judic. & L. 1. C. ubi de Crimine agi oportet.* Quis autem sit Judex competens, vide *Lib. 2. Tit. 2.* præsertim parag. 3. ubi agitur de modo sortiendi Forum ratione delicti. Defectu hujus Requisiti Inquisitio facta à Judice laico contra Clericum est ipso Jure nulla, *c. At si à Clerico 4. de Judiciis, & cap. Si diligenter de Foro competent.*

201 II. Debet ante Inquisitionem contra personam constare de corpore delicti, id est, debet constare, delictum, ratione cujus Inquisitio contra personam intenditur, esse reverà commissum, ut proin ante omnem aliam informationem teneatur Judex inquirere de Corpore delicti, seu facere constare, quod delictum (de quo est quæstio) fuerit commissum, v. gr. non potest Judex inquirere, quis occiderit, nisi prius constet, homicidium reverà esse commissum, juxta unanimem DD. *l. 1. §. Item 24. ff. ad S. C. Syllan.* ibi: *Item illud sciendum est, nisi constet aliquem esse occisum* (idem dic de aliis criminibus) *non haberi de familia quæstionem &c.* quod adeò verum est, ut Processus sit ipso facto nullus, si ante omnem aliam inquisitionem prius legitimè non constet de Corpore delicti; etiamsi illud Reus in processu sponte sit confessus, quod diversis verbis etiam habet nostra praxis Criminalis *tt. 10. ℣. Corpus delicti §. 1.* & ibi docet Ameno *nu. 2.* Maranta *de Ord. Jud. p. 6. n. 17. & 18.* Clarus *§. fin. q. 4. num. 1.* Passerinus *in Tribun. Reg. q. 20. n. 2.* & alii communiter asserentes, Corpus delicti, seu legitimam notitiam illius, esse fundamentum totius Processus Criminalis.

202 Notandum autem, aliter debere Judici constare de Corpore delicti, seu commisso delicto Facti permanentis, aliter de commisso delicto facti transeuntis. Delictum *Facti permanentis* dicitur, quod vestigia post se relinquit, cujusmodi delictum est incendium, homicidium, vulneratio, falsificatio monetæ, furtum cum effractione &c. Delictum *Facti transeuntis* est, quod nullum post se vestigium relinquit, ut blasphemia, injuriæ verbales, fornicatio &c. Clarus *l. c. n. 4.* Passerinus *Tribun. Reg. q. 19. n. 4.* & Criministæ communiter.

203 Itaque de Corpore delicti *Facti permanentis* debet Judici, certò ac liquidò, per ocularem inspectionem constare, ita, ut si vel publica fama, vel ad instantiam partis moveatur ad faciendum Processum contra homicidam v. gr. aut incendiarium, debeat ante omnem aliam informationem ipsemet accedere, vel Notarium mittere ad cadaver occisi, aut ad ædes exustas, ibique in præsentia duorum testium oculariter inspicere, & videre homicidium reverà esse commissum; aut incendium revera esse factum &c. Clarus *cit. §. fin. q. 4. n. 4.* dicens ita tenere omnes: limitans tamen id in casu, quo etiam tale delictum esset occultatum, ut si cadaver occisi esset projectum in profluentem, falsa moneta esset abscondita &c. tunc enim sufficeret, si de tali corpore delicti constaret per testes, qui homicidio interfuerunt, aut falsam monetam viderunt &c. vel per alias conjecturas, præsumptiones, vel indicia, Clarus *l. c.* Menochius *lib. 1. de præsumpt. 58. n. 2.* cum communi.

204 De Corpore delicti, seu commisso delicto *Facti transeuntis* autem sufficit, quod prius constet Judici per conjecturas, quæ probent, delictum esse commissum, Clarus *l. c. n. 3.* Guazzin. *Reor. defens. 4. c. 3. n. 13.* Farin. cum communi aliorum, quod totum etiam præscribit praxis Criminalis Ordinis nostri *Tit. 10. ℣. Corpus delicti.* Et licèt circa dictam differentiam de corpore delicti, *Facti permanentis, & transeuntis* clarus textus in Jure non habeatur, tamen, quia est universalis consuetudo omnium tribunalium, inducit obligationem: ut bene observat Passerinus *arg. §. constat autem 4. & §. Sine 6. Inst. de Jure natur.* ibi: *sine scripto jus venit, quod usus approbavit; nam diuturni mores consensu utentium comprobati legem imitantur.*

Porro quando agitatur causa de Corpore *delicti transeuntis*, & procedit Judex ad instantiam alterius, non est necesse, ut Judex prius distinctam Inquisitionem instituat de corpore delicti, & posteà aliam de Reo; sed potest ita examinare testes, & capere informationes, quæ unico contextu probent, delictum esse commissum, & quidem à tali delinquente, ut bene notat principalis Criminalista Clarus *§. fin. q. 9. n. 3.* & expressè etiam habetur in nostra praxi Criminali *l. c. §. 2.* Debet tamen Judex inquirendo ita se gerere, ut priùs constet, delictum esse commissum, quam quis delinqueret; quod si autem testes statim ipsum delinquentem denominent, per accidens erit, nec Processum inficiet, uti *ib.* habetur. 205

Imò docet Ameno, & satis probat in praxi Criminali *l. c. §. 2. n. 3. & 4.* quod, etsi obligatorium sit, & à Judicibus omnino observari debeat, ut fieri potest, de Corpore *delicti permanentis* ante omnia hauriatur notitia per *inspectionem ocularem*, juxta dicta suprà, tamen Processus adhuc valeat, si omissa inspectione oculari alio modo hauriatur notitia de Corpore delicti. 206

III. *Debet esse præsens* (Reus nempe) *contra quem facienda est Inquisitio, nisi contumaciter se absentaverit*, prout expressè statuitur *c. Qualiter 24. h. t.* & docent ibi DD. Advertit tamen Clarus *§. fin. q. 11. n. 2.* consuetudine introductum esse, quod etiam contra absentem non citatum de delicto inquiratur. 207

IV. Debent Reo tradi Capitula, seu omne id, super quo, exigente fama, vel instantia partis fuit inquisitus; nec non cunctæ depositiones, seu dicta testium, & nomina eorum (non quidem ante, sed post examen Rei juxta dicenda infrà *n.* 408.) ut sciens Reus, quid à quovis contra ipsum, aut pro ipso depositum, aut propositum sit, facilius excipere, aut se defendere, suamque innocentiam ostendere valeat; prout etiam ipsius exceptiones ac defensiones à Judice recipiendæ, audiendæ sunt, textu claro *c. qualiter & quando 24. h. t.* ibi: *Exponenda sunt ei illa Capitula, de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem habeat defendendi seipsum: & non solùm dicta, sed etiam nomina ipsa testium sunt ei, ut quid, & à quo sit dictum, appareat, publicanda, nec non exceptiones, & replicationes legitimæ admittenda, ne per suppressionem nominum infamandi, per exceptionem, vel exclusionem deponendi falsum audacia præbeatur.* 208

Advertit tamen Clarus *l. c. q. 49. n. 3.* Barbosa *in c. fin. de Hæret. n. 6. & 7.* & alii ab eo citati, testium publicationem Reo fieri non debere, si eis exinde grave immineret periculum, *arg. c. c. fin. de Hæret. in 6.* Ratio est; quia alias multi testes se subtraherent, aut veritatem edicere timerent cum gravi præjudicio Reipublicæ. Hinc juxta dicenda infrà *à n.* 321. in Processu Regularium nomina testium Reo ordinariè non publicantur: quod expressè etiam cavetur in nostra praxi Criminali *Tit. 20. ℣. Patroni §. 4.* ibi: *Nomina Accusatorum, & testium nullo modo reis publicanda sunt, nisi ubi, & quando, eorum* (Superiorum) *judicio in oppositione alicujus gravis infamatorii criminis justitia periclitaretur.* Cæterum eodem loco juri conformiter præcipitur, *ut Reis Processus copia ex integro, & gratis tradatur, nisi aliqua brevitatis causa relinquerentur, quæ ad defensionem non facerent:* ubi ad finem alia adhuc cautela præscribitur, quam ibi vide.

V. Requiritur, ut Inquisitio specialis contineat circumstantias delicti, speciem scilicet, locum, & tempus, annum saltem & mensem, quo delictum commissum est; prout suprà *§. 1. n. 8. de Accusatione* dictum est, Clarus *l. c. q. 32. n. 11.* allegans communem. Farinac. *Prax. crim. quæst. 1. num. 12. arg. l. Libellorum 3. ff. de Accus. can. fin. §. Libellorum can. 2. quæst. 8.* Et meritò: quia ex tali circumstantiarum expressione Reo subinde suspenditur medium suam innocentiam ostendendi, & defendendi. Notat tamen Farinacius exactam hanc circumstantiarum expressionem necessariam non esse, quando crimen jam pridem contingit, ita ut verisimile sit, testes circumstantiarum non ampliùs recordari: Idem dic cum Tuscho *℣. Libellus, concl. 320. n. 32.* Menoch. *vol. 1. consil. 100. nu. 91.* Farinac. & aliis, quando crimina habent tractum temporis, ut concubinatus, usura, hæresis &c. 210

211 Quæritur II. Quo ordine Inquisitio *specialis*, & Requisita ad eam fieri debeant? Et quid Juris, si unum eorum omittatur, aut debitus ordo non servetur? Resp. Quamvis ex dictis jam satis pateat ad Quæsitum, tamen pro faciliori captu & praxi, id compendiosè repetere, & hic apponere juvat. Sive ergo ex mero Officio, sive ad instantiam partis procedat Judex *Primò*, & ante omnia debet ei constare de Corpore delicti juxta dicta *n. 201 Secundò*, si ex mero officio inquirit, debet informationem, & probationem habere de fama, in casu, quo requiritur juxta *n. 173. Tertiò*, debet citare Reum, & postquam examinavit illum, eidem proponere Capitula, super quibus exigente fama, aut instantia partis fuit inquisitus, necnon depositiones testium juxta dicta *n.* 208. & dicenda *n.* 408. ut se defendere valeat. *Quartò*, debet Reo subinde communicare etiam nomina testium, juxta dicenda *à n.* 321. Et *quintò* recipere, audire, ac examinare ejus exceptiones ac defensiones. Et hæc cuncta, ordoque eorum, omninò necessaria sunt. Nam

212 Resp. II. Si unum prædictorum omitteretur (salvis limitationibus in hoc, & *præc. §.* appositis) aut ordo debitus non servaretur, & Reus reclamaret, seu exciperet, & protestaretur, Processus esset nullus. Communis, & certa, patetque ex *c. Ad petitionem, 22. h. t.* ibi: *Quamvis restituendus foret propter judiciarium ordinem non servatum*, unde *c. qualiter 17. h. t.* dicitur: Quòd Inquisitores, si debitum non observaverunt ordinem, prudenter, & cautè se corrigere debeant: *ne inde nascuntur:* Hinc etiam conscientias eorum desuper onerat, & adhortando ulterius addit Pontifex: *Non pudeat vos errorem vestrum corrigere, qui positi estis, ut aliorum corrigatis errores, &c. Quoniam ex his, quæ in ordine sunt acta, non potest ordinabiliter agi.* Concordat *c. 1. & 2. h. t.* à sensu contrario. Hinc Fagn. *in c. 24. h. t. n.* 30. notat, quòd si priùs fieret Inquisitio, & posteà primùm Reo traderentur capitula, nihil ageretur, quia inverteretur ordo, *arg. Cum post petita, 46. de Elect.*

213 Limitatur tamen utraque Conclusio in processu Criminali Regulari *arg. c. qualiter, 24. h. t.* ad finem ibi: *Hunc tamen ordinem circa Regulares personas non credimus usquequaque servandum:* de quo specialiter infrà *§. 7.*

214 Resp. III. Si Reus præsens non reclamet, valebit Processus, etsi aliquid Requisitorum omissum, aut ordo debitus servatus non sit. Rursus communis, & certa textu claro *c. 1. & 2. h. t. in 6.* ubi *c. 1.* ita habetur. *Si is, cui contra te simpliciter fuerat commissa Inquisitio super certis criminibus facienda, processerit te præsente, nec reclamante, nec quidquam contra hoc excipiente (infamiæ inquisitione missa) ad veritatem eorundem criminum acquirendam: Processum hujusmodi ex eo, quod non fuit de infamia prius inquisitum* (idem dic de defectu alterius Requisiti) *ulterius impugnare nequibis*, & ibi DD.

215 Resp. IV. Postquam Reus crimen in judicio spontè, & absque Tortura confessus est, non ampliùs potest excipere contra Processum, vel impugnare illum, sed valebit, etsi defectu ordinis, aut requisitorum aliàs defectuosus sit, Barbosa *in c. 1. h. t. in 6.* & ibi Jo: Andreas, Mascard. *de prob. concl. 363. n. 34.* cum Glossa communiter recepta in dictum *c. 1. h. t. in 6. ℣. Confessus*, dictumque est *lib. 2. tit. 18. de Confessis, n.* 66. textu claro *cit. cap. 1. h. t. in 6.* ibi: *Postquam coram eo, qui contra te super certis criminibus Inquisitor fuerat deputatus, eadem crimina fuisti confessus; frustra confessionem tuam (quo minùs puniaris ex ea, prout justitia suadebit) eo prætextu impugnare intendis, quod super iisdem criminibus anteà non fueras diffamatus; vel quod per eundem Inquisitorem Capitula super quibus contra te volebat inquirere, tibi tradita non fuerint.* Rationem ibidem dat Glossa illis verbis: *Quid enim quæremus de infamia vel Capitulis, ex quo claret de crimine, c. Cùm super 2. de confessis.* Jam enim notorium censetur crimen, *cap. fin. de cohab. cler. & mulier.*

Limitatur tamen Conclusio in casu, quo fit Inquisitio, antequam constet de corpore delicti, saltem per conjecturas, & indicia; juxta dicta suprà *num.* 201. *arg. l. 1. §. 27. ff. de quæst.* 216

Cœterum infertur, multis Judicibus præfatam conclusionem *n.* 215. positam pro singulari consolatione esse posse, dum considerant, suos quantumvis inordinatos processus criminales factos, ampliùs impugnari non posse ex eo, quod ex iisdem Processibus id saltem constet, Reos crimen suum confessos esse: Licèt per hoc coram Deo excusati non sint, quod contra Leges, & Juris præscripta non sine injuria Reorum tam inordinatè Processus forment. 217

Quæritur III. Quales Inquisitio *specialis* pariat effectus respectu Rei, seu inquirendi aut inquisiti? Resp. I. Eam in primis producere eosdem effectus, quo Accusatio, ac Denuntiatio, ita ut pendente illa Reus non possit promoveri ad honores, dignitates, beneficia, & Ordines, &c. per Jura, & Doctores *§. præc. à num.* 130. citatos. 218

Resp. II. Quamvis Judices de Jure Canonico possint Reum per viam Inquisitionis convictum, aut confessum condemnare ad pœnam extraordinariam, seu ordinariam *moderari secundum personæ merita, & qualitatem excessus &c. nisi sit tale crimen, quod ordinis executionem, aut retentionem beneficii etiam post peractam pœnitentiam impediret*, ut homicidium, simonia &c. prout expressè statuitur, *c. Inquisitioni 21. h. t.* tamen ad id non tenentur, sed possunt, & exigente consuetudine solent Reum ad ordinariam Juris pœnam condemnare, etiam in foro Ecclesiastico, præsertim ubi ob qualitatem delicti id exigit exemplum & terror aliorum. Quod non teneantur, patet ex textu *c. c. Inquisitioni*, ubi Papa non dicit, *debet* vel *tenetur*, sed *poterit judicantis discretio moderari pœnam*, Prout *in c. Cùm super, 2. de Confess. nu.* 10. bene observat Abbas, & ibidem Gonzalez *n. 7.* qui etiam *in c. c. Inquisitioni, h. t. num.* 11. Post Anquianum *de legib. lib. 2. c. 6. n. fin.* de communi consuetudine Tribunalium Ecclesiasticorum testatur. 219

Et hæc consuetudo tanquam rationabilis firmatur etiam *c. fin. de Celebr.* ubi Sacerdos etiam per viam Inquisitionis processatus, ad pœnam ordinariam fuit condemnatus. Et à Jure Civili, vi cujus non tantùm potest, sed etiam debet ad pœnam ordinariam condemnari per Inquisitionem processatus; prout cum aliis docet Abbas *in cit. c. Inquisitioni, h. t. n. 8.* & ibi Felin. *n. 3. arg. l. Ordo, 8. ff. de publ. jud. l. qui sepulchra 4. C. de sepulch. violat. & l. Abolitio, 2. C. de Abolit.* ibi: *Inquisitione facta pœna competens*, id est, à Jure statuta, seu ordinaria. 220

Quæritur IV. An, & quando Reus in Judicio interrogatus teneatur in conscientia fateri veritatem? Item, an possit interrogari de sociis criminis? & quid, si interrogatur? Resp. Ad primam partem hujus quæsiti plenè patere *lib. 2. tit. 18. de Conf. §. 7.* per totum: vide etiam dicta supra *n.* 142. Ad alteram partem quæsiti patet eodem *lib. 2. tit. 18. de Confess. à n.* 96. 221

Quæritur V. An reo, dum in Processu interrogatur, possit ac debeat imponi Juramentum de dicenda veritate? Et quid, si dein perjurium committat? Resp. I. Ad primam partem affirmativè, Bartolus *in l. Inter omnes, §. Rectè in fine, ff. de Furtis.* Qui teste Claro, *§. fin. q. 45. n. 9.* communiter ab omnibus in hoc approbatur, *arg. c. Qualiter, 17. & c. cum dilecti, 18. h. t.* Confirmatur universali praxi Tribunalium utriusque fori, præsertim Italiæ; ita, ut licèt Clarus *l. c.* unà cùm aliis præsertim Theologis conquerantur contra hanc consuetudinem, utpotè ansam & occasionem multorum perjuriorum, teste quotidiana experientia, fatetur tamen ipsemet Clarus *l. c.* se non audere ab ista consuetudine recedere, nec debere alios Judices recedere ab illa. In ordine nostro rescaret difficultate; quia praxis nostra Criminalis, quàm sequi tenemur, dictum juramentum expressè præscribit *tit. 19. ℣. Reus, num. 4.* 222

Resp. II. Loquendo de jure communi, si Reus deposito juramento de dicenda veritate falsò deponit, in foro externo nullas propterea pœnas incurrit, sed à solo Deo punitur. Ita post Alexandrum docet Clarus *§. fin. q. 45. num. 10.* asserens, in hoc neminem contradicere, *arg. l. 2. C. de Rebus credit.* Addit tamen ibidem Clarus, sicut & *q. 21. n. 39.* (ubi communem allegat) quod si Reus ad inter- 223

interrogationem Judicis falsò respondisse convincitur, possit posteà torqueri. Dicitur autem notanter, *loquendo jure communi*, quia si alicubi aliud habent statuta Municipalia, illis erit standum.

224 Quæritur VI. An liceat Judici blandis verbis, aliisque modis, remediis, vel arte involvere aut inducere Reum ad fatendum delictum? Resp. Affirmativè; dummodò omne adsit mendacium, aut falsa promissio impunitatis, levioris pœnæ, aut alterius gratiæ, Farin. *Praxi Criminal. p. 3. q. 81. n.* 308. ubi etiam de se fatetur, quòd blandis verbis sæpiùs adegerit Reos ad fatendam veritatem, quàm per torturam: Conclusionem practicandam etiam suadet Ludovicus de Ameno *in practica sua criminali*. Ea probatur *ex 3. Reg. c. 3.* ubi Salomon ad cognoscendam veritatem ex materna affectione eruendam, simulavit dividi infantem, *& c. 2. de præsumpt.*

Ratio est; quia hujusmodi blanda verba, aut modi inducendi, si mendacio carent, & falsitate, neque dolum, neque fraudem involvunt; cum illis non utatur ad decipiendum, sed potiùs ad fraudem, & mendacium excludendum, *arg. l. 1. §. 3. ff. de Dolo malo*.

225 Dicitur tamen notanter, *dummodò omne semper absit mendacium, & falsa promissio, &c.* quia, cum istud contra legem naturalem, & Divinam sit, nunquam licet, & in Judicio, ubi summa veritas vigere debet, specialem iniquitatem continet; Unde etiam confessio, falsa spe aut promissione veritatis elicita non sufficit, ut reus ad pœnam ordinariam condemnari valeat, prout amplius dictum est *lib. 2. tit. 18. de Conf. à n.* 149. ubi vide.

226 Quæritur VII. An in Processu Criminali testis esse possit Denuntiator, & socius criminis? Resp. I. Qui denuntiat tantùm *Evangelicè*, seu paternè benè potest esse testis, casu quo dein Superior Processum ex Inquisitione, vel ad alterius instantiam instituit, Maschardus *de probation. concl. 507. n. 12.* Ameno *in praxi crim. tit. 9. ℣. Denuntiatio, n.* 37. cum communi aliorum, *arg. c. In omni, 4. de Testib.* Ratio est; quia talis non agit vices accusatoris, nec denuntiat, ut Reus puniatur, sed ut paternè corrigatur; consequenter in Processu præter intentionem suam posteà instituto benè potest esse testis.

227 Resp. II. Denuntiator publicus, seu ex officio etiam *judicialiter* denuntians potest esse testis, Passerinus *in Tribunal. Reg. q. 29. n. 6.* cum communi, *arg. c. præterea, 7. de testib. cogend.* Ratio est; quia cùm isti non voluntariè, sed necessariè, utpote ex officio obligati denuntiant, tanquam suspecti à testimonio ferendo non sunt repellendi: si alias omni exceptione majores existunt.

228 Resp. III. Quicunque voluntariè facit Denunciationem *judicialem*, non potest in hac causa esse testis, Mascardus *de prob. concl. 507. n. 12.* Passerinus *l. c.* Ameno *l. c. ℣. Denuntiatio, n. 22.* cum Communi, & certa aliorum. Ratio est: Tum quia, qui Judicialiter denuntiat, agit vices Accusatoris, juxta sæpiùs dicta; nemo autem potest esse accusator simul, & testis *arg. cap. Foras, 10. de V. S. can. testes, cau. 4. q. 3.* Tum quia Denuntiatores Judiciales voluntarii censentur habere interesse in causa hoc ipso, quod, nisi delictum probetur, subjaceant pœnis calumniæ, patiaturque eorum æstimatio, &c. *Nullus autem idoneus testis in re sua intelligitur, l. Nullus, ff. de testib.* & amplius diximus *lib. 2. tit. 20. de testib. §. 7. per totum.*

229 Dicitur autem notanter in Conclusione, qui *voluntariè facit Denuntiationem judicialem*; quia, qui necessariò eam facit, putà, sub peccato ad eam obligatus, ex charitate v. g. vel justitia, aliavè virtute juxta dicta superiùs *à nu.* 106. testis esse potest etiam Regularis, juxta Passerinum *l. c. q. 28. n. 5.* & expressè tenet Navarrus *c. 25. n. 33.* Ratio est; quia, si quis sub peccato, consequenter sub pœna externa adstrictus Denuntiationem *judicialem* facit, æquè ac Denuntiatores ex officio necessarii dicuntur, ut *l. c.* observat Passerinus, ac proin non minùs ac illi testes esse possunt: quidquid Passerinum impugnans dicat Ameno *tit. ult. ℣. Sententia, num.* 7. docens, Regulares omnes Judicialiter denuntiantes, non nisi voluntarios esse; ex eo, quod nullo præcepto ad denuntiandum *judicialiter* adstringantur; cum præceptum, Visitationis tempore eis impositum, illos solùm ad paternè denuntiandum obliget. Nam contra est: quod etsi Regulares vi præcepti in Visitatione impositi non obligentur denuntiare *judicialiter*, & consequenter *necessarii* Denuntiatores judiciales non sint, obligantur tamen ad eam alio, charitatis præsertim, præcepto juxta dicta suprà *n.* 106. Et consequenter *necessarii* delatores sunt.

Infertur proin; posse etiam Judicem Regularem in casu, quo Religiosus aliquis omni exceptione major, de quo nulla potest esse suspicio, urgente conscientia quendam *judicialiter* denuntiat, eundem pro vero teste citare, & examinare; præsertim si aliàs præter illum unus tantùm testis, vel alia semiplena probatio adesset; consequenter sine ipso plena probatio haberi non posset. Quamvis in hoc casu etiam alia via finis obtineri valeret; si videlicet cognoscens delictum, illud tantùm *paternè* denuntiaret, simul tamen Superiori talia indicia suggeret, vi quorum ipse ex officio inquirere, & *paternè* Denuntiantem pro teste citare, & examinare posset; vel si cuidam alteri suaderet, ut judicialiter denuntiaret, quatenus dein ipse testis esse posset, quod nullo Jure prohibitum videtur, si fraus, & dolus, passio, & mala collusio abest; ac non nisi ex charitate, & Zelo Religionis, hujus aut illius delinquentis bonum urgente conscientia intenditur: secùs enim testem agere utique non posset alterum dolosè instigans, utpotè meritò suspectus; & omni exceptione major non existens. Et in hoc sensu, non autem universaliter accipienda vel sequenda est doctrina Ameno *l. c. n. 69. &* 70. Cœterùm num ex charitate, & zelo, an verò ex iniqua fraude tertius aliquis fuerit ad *judicialiter* denuntiandum persuasus, ex circumstantiis personarum facilè prudens Superior colliget. 230

Resp. IV. Socii criminis non possunt esse testes. Communis, & certa, claris Juribus, *c. personas, 20. de test. 1. de Confess. l. quoniam, 11. de testib.* cum concordant. Ratio est; quia hoc ipso, quod quis sit socius criminis, criminosus, sicque ad testificandum inhabilis, censetur. 231

Limitatur tamen Conclusio I. In criminibus exceptis. 232
II. In criminibus, quæ ex natura sua socium requirunt. III. Si adsint alia indicia, & adminicula, prout ampliùs dictum est *lib. 2. tit. 18. §. 4.* vide etiam Ameno *tit. 15. ℣. Testes, n. 52. & 53.*

§. V.

De Exceptionibus; ubi etiam de Criminibus sine ordine puniendis, Notoriis nempè, ac illis, quæ in Flagranti deprehenduntur.

SUMMARIUM.

233 *Ratio continuationis, & ordinis.*
234 *Exceptio quid?*
235 *Potest fieri Civiliter,*
236 *Vel Criminaliter.*
237 *Si tantùm Civiliter fit Exceptio, non potest Judex punire illum, contra quem facta est Exceptio, opponendo ei grave, vel verum crimen.*
238 *Nisi alium processum instituat, prout benè potest.*
239 *Si exceptio Criminaliter intentatur, induit naturam Accusationis, & ejus conditiones requirit.*
240 *De reliqua materia Exceptionis. Remissivè.*
241 *Occultum aliud est propriè tale, puniturque à solo Deo.*
242 *Aliud penè tale. Et quid?*
243 *Publicum quid, & quotuplex?*
244 *Famosum quid?*
245 *Manifestum quid, & in quo differat à famoso, & publico?*
246 *Notorium propriè quid?*
247 *Sumitur subindè pro Manifesto, sed differt ab eo, & dicit plus.*
248 *Notorium multiplex. Remissivè.*
249 *Quod fit coram majore parte Communitatis, Notorium facti est.*
250 *Non est necesse ad Notorium, ut fit coram majori parte Communitatis; si hæc magna est.*
251 *Nec ut fiat coram majori parte populi totius loci; sed sufficit, si fiat coram majori parte Viciniæ, Parochiæ, Collegii, Monasterii, &c.*

252 Ne-

252 *Necesse tamen est, ut fiat in præsentia saltem sex hominum. Occultum adhuc dicitur, quod coram quinque fit.*
253 *Delicta verè notoria puniri possunt non servato juris ordine.*
254 *Et non requiritur Accusator, vel Denuntiator.*
255 *Nec potest recusari Judex.*
256 *Nec requiruntur testes ad probandum delictum, benè verè ad probandum notorietatem.*
257 *Neque requiritur citatio.*
258 *Neque sententia cum solemnitate.*
259 *De consuetudine tamen fertur sententia.*
260 *In Notoriis item non datur Appellatio.*
261 *Nisi appelletur contra sententiam declaratoriam Notorii.*
262 *Ut delictum notorium sine ordine puniri valeat, requiritur I. Ut sit verè ac propriè notorium.*
263 *II. Ut de notorietate legitimè Judici constet: quod dupliciter fieri potest. Et n. seq.*
264 *III. Ut constet de malitia delicti.*
265 *Consultum praxique conforme est, ut nullus etiam notoriè condemnetur sine citatione, & sententia.*
266 *Quid, & quotupliciter dicatur vitium in Flagranti deprehensum? & quo ordine puniatur? Et n. seq.*
267 *Delictum in Flagranti deprehensum quid?*
268 *In Flagranti deprehensus punitur, non servato Juris ordine. Et quomodo?*
269 *Judex pro Tribunali non sedens, haud dicitur aliquem in Flagranti deprehendere.*

233 POstquam ordinarios tres Modos, mediantibus quibus crimina, & criminosi in Judicium deducuntur, & ibidem judicantur, & puniuntur, hactenus examinavimus: restant duo extraordinarii Modi, eadem crimina in Judicium deducendi, *Exceptio* nempe, & *Modus* crimina quædam puniendi *non servato juris ordine*.

234 Quæritur I. Quid sit *Exceptio?* Resp. I. Quamvis *Exceptio* ut sic sit, & dicatur actionis, vel intentionis exclusio; prout latè patet ex dictis *lib. 2. tit. 26. de Exceptionibus*: tamen ad propositum melius describitur dicendo: *Exceptio* est criminis, vel alterius oppositio à Reo facta ad hoc, ut Judicem ab Officio aut jurisdictione, vel Accusatorem ab Accusatione, Denuntiatorem à Denuntiatione, Testem à ferendo testimonio &c. repellat, aut impediat, vel etiam ut publicam vindictam subeat is, cui crimen oppositum est. Descriptio hæc majoris claritatis gratia, longior quidem, sed in re communis est, uti videre est apud Clarum *§. fin. q. 19. n. 2.*

235 Resp. II. *Exceptio* potest dupliciter fieri, *Civiliter* nempe, & *Criminaliter*. *Civiliter* fit, quando Reus crimen, vel quid aliud præcisè ideò opponit, aut objicit, ut Judicem ab exercenda in se jurisdictione, Accusatorem ab accusando &c. repellat, aut impediat; non verò ut talis, contra quem excipitur, ob crimen oppositum puniatur, sic *Civiliter* excipit Reus, si v. g. dicit: *Hic Judex est de factò suspensus ab Officio; hinc contra illum excipio: vel, excipio ac protestor contra hunc Accusatorem, vel Denuntiatorem, quia est v. g. meus capitalis inimicus, vel criminosus, &c. ac propterea incapax ad accusandum, vel denuntiandum:* vel, *hic testis est meus capitalis inimicus, quapropter contra eum excipio, vel protestor:* vel *crimen, de quo sui accusatus, denuntiatus &c. jam pridem est præscriptum, hinc excipio & protestor contra totum processum.* De Exceptione *Civiliter* intentata ampliè diximus *lib. 2. tit. 26. de Exceptionibus*, per totum, ubi vide.

236 *Criminaliter* fit Exceptio, quando crimen opponitur non tantum, ut criminosus repellatur aut impediatur, ut suprà, sed etiam ut pro vindicta publica, pœna Jure futura eidem per sententiam infligatur, Clar. *l. c.* cum communi aliorum.

237 Resp. III. Si Reus *Civiliter* tantùm excipit, non potest Judex illum, cui crimen à Reo opponitur, propterea punire, etsi crimen probaverit Reus opponens (nisi alium processum instituat) sed debet statim in eodem adhuc Processu ex probationibus Rei, vel alias conoscere, & judicare, an Exceptio illius sit justa, & legitima: si justam agnoscit, debet eam per sententiam interlocutoriam admittere, & ei conformiter juxta intentionem Rei excipientis se habere: si verò injustam, aut frustratoriam deprehendit, illam rejicere, eaque non obstante in Processu pergere, Clarus *l. c.* Barbosa *in c. cum dilectus, 2. de Ordin. cognit. n. 5.* Pirhing. *h. t. n. 1. c.* cum communi, *arg. c. c. cum dilectus, 2. §. Verùm de ordin. cogn.* Ratio est: quia judex debet se accomodare intentioni, & fini agentis, formæque Libelli ab illo propositæ, *arg. cap. Qualiter, 24. h. t. & cap. Licet, 30. de Simonia*, ibi: *Ut juxta judicii formam sententia quoque dictetur*, ergo.

Dicitur autem notanter: *Nisi alium Processum instituat;* 238
quia talis *civiliter* facta Exceptio benè potest Judici aperire viam, ut ex Officio novum Inquisitionis Processum instituat contra illum, contra quem Exceptio facta est, si nempè ex probationibus, aut indiciis appareat, crimen objectum reverà fuisse commissum, aut si fama de eo volet, prout benè advertunt DD. citati.

Resp. IV. Quando Reus *Criminaliter* excipit, assumit 239
Exceptio naturam Accusationis, *arg. l. si cui, 7. ff. de Accus.* debetque propterea conditiones ad Accusationem requisitas habere, v. g. speciem, locum, & tempus delicti exprimere, & alia continere, quæ suprà *à num.* 6. sunt recensita, *arg. leg. libellorum, 3. ff. de Accusat.* Hinc etiam ille, contra quem excipitur, non tantùm à facta jam Accusatione v. g. Denuntiatione, ferendo testimonio removetur, sed etiam vindictam publicam per statutas Juris pœnas sustinere debet, si excipiens crimen objectum probat, vel absolvi, & econtrà Excipiens pœna Talionis puniri debet ut Accusator, si in probatione deficiat, Clarus *l. c.* cum communi aliorum, *arg. cit. l. Si cui, ff. de Accusat.*

Reliqua de Exceptionibus vide *cit. lib. 2. Tit. 26. de Except.* per totum. 240

Circa alteram Paragraphi partem notandum priùs, duo esse genera delictorum, quæ puniri possunt non servato Juris ordine, aliàs ad Processum Criminalem requisito; videlicet *crimina notoria*, & *crimina in Flagranti* deprehensa. Pro quorum majori intelligentia

Quæritur II. Quid sit *occultum*, & quid *publicum*, prout 241
occulto opponitur? Item quid *manifestum*, & quid *notorium?* ac in quo differant? Resp. I. Quamvis variè sumatur *occultum*, præcipuè tamen dupliciter quid est, & dicitur occultum? videlicet *propriè*, & penè *tale Occultum propriè* dicitur illud, quod nulla ratione probari potest, Jo: Andreas *in c. Vestra de cohabit. clericor. & mulier. n.* 12. & ibi Anchoranus *n.* 14. Abbas *n.* 10. Fagnanus *n.* 12. dicens, nullum discrepare, *arg. c. Ut Eccles. Beneficia*. Et de his occultis soli Deo relinquitur judicium, *can. Erubescant. 11. dist.* 32. ibi: *Secretorum est cognitor Deus, & Judex*, Juncto *can. Consuluisti, 20. ℣. spontanea, cau. 2. q. 5.* cum concord.

Penè, vel *quasi occultum* est, quod probari quidem potest, non tamen à multis, sed tantum à paucis, v. g. à duobus, tribus, vel etiam quinque scitur; nam *secretum* adhuc dicitur etiam illud, quod in præsentia quinque personarum dicitur, *can. quis aliquando, 87. de Pœnit. dist. 1. §. Hæc ergo secreta, ℣. Filiam Archisynagogi*, & notat ibi Glossa *℣. Secreta*, observans *esse secreta, quæ sunt sub præsentia quinque personarum;* intellige, quandiu ad Judicium non deferuntur, seu judicialiter non discutiuntur, nec plus manifesta sunt, ut benè observat Fagnanus *l. c.* & alii ab eo citati, *arg. c. Vestra 7. de cohab. cleric. & mulier*, ibi: *Aliud est penè occultum, quod ab Ecclesia toleratur &c. utpote ad judicium nondum deductum, nec habet operis evidentiam*, Dicitur autem *penè occultum;* hoc ipso enim, quod probari, & manifestum fieri possit, non ampliùs propriè occultum, sed tam aliquo modo publicum est, & dicitur; prout statim patebit. 242

Resp. II. *Publicum* multipliciter sumitur, præcipuè autem sunt tres gradus seu species illius, ut potest Suarez, *de Charit. Disput. 8. sect. 6. in princ.* benè notat Palao, *Tract. 6. disp. 3. pun. 13. n. 1.* Prima species, primusve, & maximè genericus gradus *publici* est id, quod saltem à duobus scitur, & consequenter probari potest: Tale enim à Jure jam publicum, item probabile dicitur, *arg. hæredes palam ff. de Testam. & qui testan. can. Consuluisti, 20. ℣. Spontanea, cau. 2. q. 5.* Fagn. *l. c. n. 53. & n.* 121. ac citatis cum aliis: quod *publicum* cum *penè occulto* convenit. Alter gradus *publici* est, quod non tantum probari potest, sed jam pluribus ita notum est, ut fama de illo existat; quod etiam *Manifestum* dicitur; item etiam *Famosus*. Tertius, & supremus *publici* gradus est, quod ita jam notum est, ut 243

nullo modo amplius celari, aut negari valeat; & tunc etiam *Notorium* dicitur. Unde *Publicum* se habet tanquam genus, *Manifestum* autem, *Famosum*, & *Notorium* tanquam species; ut proin omnia notoria, & manifesta, sint etiam publica; sed non omnia publica sint manifesta. Navarrus *cap. 27. Manual. num. 255.* Fagnanus *in c. Vestra de Cohabit. Cleric. & mulier. num. 52.* post Abbatem *ib. n. 11.* & alii.

244 Resp. III. *Famosum* est, quod per publicam famam innotescit; quid autem sit *Fama*, & quæ requirantur ad ea ac quomodò differat à *Rumore*: ad longum habes *Lib. 2. Tit. 20. §. 12.*

245 Resp. IV. *Manifestum* (propriè loquendo) dicitur, quod est publicè, & famosè notum ex certa scientia, & certis Authoribus. Ita in re communis, Ioan. Andreas *in cap. Vestra de Cohab. Cler. & mulier. n. 9.* & ibi Abbas *num. 12.* Fagnanus *n. 55.* Tuschus *litt. N. concl. 104.* Dicitur *famosè notum*; quia ut quid verè dicatur *manifestum*, debet concurrere fama; quæ tamen ad esse *publicum* non requiritur ut proin *manifestum* & *publicum* in hoc distinguantur, quòd ad *manifestum*, non autem ad *publicum* requiratur fama. Fagnanus *loc. c. num. 65.* & ibi Butr. *n. 33. arg. c. 1. de postul. Prael.*

Dicitur *ex certa scientia*, & *certis Authoribus*. In quo differt à *Famoso* & *Rumore*. Nam *Fama* non requirit certam Scientiam, nec *Rumor* certum Autorem, ut constat ex *Lib. 2. Tit. 10. §. 12.* Sed illa provenit etiam ex sola suspicione, & *Rumor* ex incerto Authore, uterque est quandoque fallax, Abbas *l. c. n. 12.* Fagnanus *l. c. n. 93.* Non sic *manifestum*, utpotè pro quo necesse est, quòd plures certi adfuerint Authores, qui, qui per certam Scientiam & sensum corporeum cognoverunt, & desuper testimonium dare possunt. Butr. *l. c. n. 33.* Fagnan. *l. c. n. 63.*

246 Resp. V. *Notorium* (propriè loquendo) est, & dicitur illud, quod *constat vel per evidentiam rei, quæ nulla possit tergiversatione celari*, ut dicitur *c. fin. de cohabit. Cler. & mulier*, *& c. Cùm olim 24. de V. S.* ut si fiat coram omnibus, vel majori parte Communitatis. Nam per majorem partem populus universus designatur, *l. Aliud 150. ff. de R. J.* ibi: *Refertur ad universos, quod publicè fit per majorem partem*: vel de quo constat per confessionem Rei factam in Judicio, uti habetur in citatis Juribus, & *c. Cum speciali de appell.* Quod tamen intelligendum est de confessione spontè facta, & non metu gravi, aut vi tormentorum extorta, Pirhing. *h. t. n. 20. de appel. n. 30.* vel de quo patet per sententiam condemnatoriam, à qua non fuit appellatum, *5. c. fin. de cohabit. Cleric. & Mulier.* juncto *c. 1. de except.* aut de quo constat per testes idoneos, aliasve legitimas probationes, si nihil possit opponi, sitque jam in causa conclusionis, *c. c. Olim, de V. S.* juncta Glossa *in c. Significavit*, *V. Liquere de Testib.* Pirhing. *h. t. n. 55.*

247 Hinc quamvis *Notorium*, & *Manifestum* subindè pro eodem sumantur, *arg. c. Constitutionem de V. S. in 6.* ac *c. cum olim, eod.* ubi manifestum eodem prorsus modo explicatur, quo *notorio*, & *c. fin. de cohabit. Cleric. & mulier*: Nam priori loco ita habetur: *Offensam illam nos inscribimus intelligere manifestam, quæ vel per confessionem, vel probationem legitimè nata fuerit; aut evidentia rei, quæ nulla possit tergiversatione celari.* Posteriori autem loco taliter legitur. *Nisi peccatum hujusmodi sit notorium per sententiam, seu per confessionem factam in Jure, aut per evidentiam rei, quæ tergiversatione aliqua celari non possit.* Tamen propriè loquendo, & prout *notorium* propriam speciem constituit, differt à *manifesto*, & quidem principaliter in hoc, quod *manifestum* minus sit quàm *notorium*, prout benè observat Abbas *l. c. n. 12.* Fagnanus *l. c. n. 54.* Tuschus *l. c. num. 19. arg. c. De hoc 13. de Simonia*, ut proin omne quod est *notorium*, sit etiam *manifestum*, sed non econtrà.

248 *Notorium* aliud est *Juris*, aliud *Facti*. *Notorium facti* rursus aliud *facti transeuntis*, aliud *permanentis*, aliud *interpolati*, Item aliud *notorium* est *præsumptionis* seu *præsumptum*. De quibus omnibus *Lib. 3. Tit. 2. de cohabit. Cleric. & mulier. à n. 15.* ubi vide, ne inutilis fiat repetitio. His prænotatis

249 Difficultas & dubium est, quot hominum præsentia requiratur; ut factum coram eis delictum, verè, & propriè dicatur *notorium* notorietate *facti*. Circa quod licet variæ sint opiniones DD, ut videre est apud Fagnanum *in c. Vestra, de cohab. Cler. & Mulier. n. 88.* Sanchez *lib. 6. consil. c. 3. dub. 3.* & alios: conveniunt tamen ferè omnes in hoc, semper sufficere majorem partem populi, Viciniæ, Parochiæ, Collegii, Communitatis, &c. dummodò in tali Communitate non sint pauciores homines quàm decem, Sylvester *V. Notorium q. 4.* Abbas *in c. vestra de cohabit. Cleric. & mulier. num. 16.* Navarrus *c. 27. num. 55.* Ratio est: quia decem constituunt populum, *arg. c. unico, 3. cau. 10. q. 3.* consequenter quod coram majori parte talis communitatis fit, coram omnibus ejusdem, & sic *notoriè* fieri censetur: quia juxta jam dicta suprà *n. 246.* per majorem populi partem totus populus designatur, *l. Aliud, 160. ff. de reg. jur.*

250 Num autem semper necessariò requiratur major pars Communitatis, etiamsi hæc magna copia hominum v. g. 300. constet, valdè controversum est. Et quidem Sanchez *l. c.* cum nonnullis aliis videtur affirmativam tenere; Abbas tamen *l. c. n. 16.* & ibidem Fagnanus id prudenti Judicis arbitrio relinquendum censent: qui ex circumstantiis, qualitate actus, loci, temporis, & personarum judicare debebit, hoc ipso, quod circa hoc in Jure nihil habeatur decisum, *arg. l. 1. §. 2. ff. de jure deliber. l. Continuò §. 1. & 2. de V. S.* Et certè ridiculum videtur dicere, non esse *notorium*, quod in præsentia 100. hominum factum est, ex eo, quod Communitas constet 300. hominibus.

251 Illud etiam cum dicto Sanchez *l. c. num. 12.* Abb. *l. c. n. 16.* Navarr. & Sylvestro citatis notandum, ad hoc, ut quid dicatur *notorium*, non requiri esse factum in præsentia majoris partis totius populi in aliquo loco, sed sufficere si fiat in præsentia majoris partis, Viciniæ, Parochiæ, Collegii, aut Communitatis, respectu cujus dicitur *notorium*.

252 Cæterum infertur, semper necessariò requiri, ut saltem in 6. hominum præsentia fiat: (nisi in conspectu Judicis peccetur, juxta dicenda infrà *n. 263.*) Tum quia minor numerus non facit majorem partem minimi populi, juxta dicta *n. 249.* Tum quia factum coram 5. adhuc in aliquo gradu dicitur *Occultum*, per dicta suprà, à num. 241. Hinc etsi Religiosus v. g. in Monasterio 12. Religiosos habente, publicè in præsentia 5. Fratrum delinqueret, qui illud dein statim propalarent aliis, ita ut publica fama de illo esset, non diceretur *notorium* ad effectum, ut non servato juris ordine posset puniri: Nec facerent ad hoc fama, quia hæc tantùm id efficeret, ut factum redderet *manifestum*, non autem *notorium*, per dicta *n. 245.* quæ benè sunt notanda.

253 Quæritur III. Qualiter ergo, & quomodo Judex sine ordine, seu non servato Juris seu Processus judicialis ordine contra crimina notoria procedere, eaque punire valeat? Resp. I. Regula universalis est: contra crimina verè notoria Judex non servato Juris ordine procedere, eaque punire potest; Unanimis & certa, ob clara Jura, *can. prohibentur, 14. §. His omnibus, cau. 2. q. 1.* ibi: *Quæ manifesta* (idest notoria) *sunt, judiciarium ordinem non requirunt*: *can. Lotharius, 16. ead. cau. & quæs. 1.* ibi: *In talibus* (notoriis scilicet) *judiciarius ordo non requiritur*, *c. Super eo. 3. de Testib. cog.* ibi: *In talibus* (notoriis scilicet) *judiciarius ordo non requiritur*, *c. Super eo 3. de Testib. cog.* ibi: *si factum est notorium, non eget testium depositionibus, cum talia probationem, & ordinem judiciarium non requirant*, cum concordantiis. Ratio est; quia Juris ordo inductus est, ut veritas debitè indagari, & malitiis Accusantium obviari possit, & ne quis innocens condemnaretur, sed quivis, se causamque suam tuendi, ac defendendi plenam haberet facultatem *arg. cit. can. Lotharius, 16. cau. 2. q. 1.* Ergo ubi veritas aperta jam habetur, ordo judiciarius tanquam medium ad eam obtinendam necessarius non est.

254 Et ut in specie loquamur, Non requiritur ad puniendam notoria Accusator, vel Denuntiator, multò minus Libellus, sed potest Judex absque his ex Officio procedere contra *notoriè* delinquentem, *c. Evidentia, 9. h. t.* ibi: *Evidentia patrati sceleris non indiget clamore Accusatoris. Manifesta, 15. cau. 2. q. 1.* ibi: *Manifesta accusatione non indigent*, & *Clem. Sæpè, 2. V. Non autem*, ubi habetur, quòd Libellus etiam ad summarium Processum non requiritur, multò minùs ergo ad procedendum contra notoria, utpotè quæ nec summarium ordinem requirunt.

255 II. In *notoriis* non potest excusari Judex tanquam suspectus, *arg. c. Proposuit, 24. de Appel.* & ibi Glossa *V. manifesto*. Hoc tamen intelligè de criminibus, quæ taxatam

tam in Jure pœnam habent; in aliis enim, quæ arbitrio Judicis puniuntur; benè potest Judex recusari, si legitimam recusandi causam Reus habet. Ratio est; quia in his *notoriis* facilè suspicio esse potest, ne Judex ex odio, aut inordinato affectu in puniendo excedat, Farinac. *in Prax. Criminal. q. 21. n. 117. & 130.*

256 III. Non requiritur productio, nec examinatio testium ad probandum crimen *notorium*, *can. de manifesta, 17. cau. 2. q. 1.* ibi: *De manifesta, & nota pluribus causa non sunt quærendi testes*, juncto *c. Super eum, 3. de Testib. cog.* cujus textum lege suprà *n. 253.* Ratio patet, quia Judex testes requirit, & examinat, ut certam acquirat de crimine veritatem; ergo si ex *notorio* certus jam est, frustra testes adhibet: nam *Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet, c. 31. de Reg. jur. in 6.* Dicitur autem notanter, *ad probandum crimen*; quia ad probandum notorietatem testes subindè adhiberi omnino debent, juxta dicenda *num. 264.*

257 IV. Non requiritur citatio, casu quo crimen non tantùm *notorium* est, sed insuper evidenter constat; quòd nulla defensio competere possit Reo, prout cum Abbate, & Innocentio docuimus *Lib. 2. T. 3. de Libell. oblat. §. 2. à num. 70.*

258 V. Non requiritur sententia in scriptis, & cum aliis Juris solemnitatibus, Innocentius *in c. Ex parte, ii 1. de V. S. n. 1.* Calderin. *in c. vestra, de cohabit. Cleric. & mulier. nu. 47.* Farinac. *q. 21. n. 115. arg. Novell. 8. c. 9.* ibi: *Et causam ex non scriptis examinante*. Ratio est: Tum quia Jura universaliter statuunt, quòd in *Notariis* ordo, seu solemnitates Juris necessariò non sint observandæ; ergo nec in sententia: Nam Jus universaliter loquens, universaliter est intelligendum, *c. 22. de Privil.* unde Passerinus *in Tribunal. reg. q. 10. n. 12.* Bossius *Ti. Quomodò procedendum in crimine notorio*, & alii docent, in *notoriis* loco sententiæ sufficere solum præceptum Judicis Reo pœnam imponentis.

259 Clarus autem *§. fin. q. 5. n. 8.* Fagnan. *in c. vestra, de cohabit. Cleric. & mulier. n. 96.* docent, quidquid sit de Jure, consuetudine tamen observari, etiam in *notoriis* sententiam fieri: Pro quorum concordia dici potest, requiri sententiam, sed non cum solemnitate Juris: vel requiri sententiam declaratoriam super *notorio*, juxta dicenda infrà *n. 264.* non autem condemnatoriam ad pœnam.

260 VI. In *notoriis* non datur Appellatio, potestque Judex illa non obstante procedere ad executionem pœnæ, *c. cum sit, 5. §. fin. c. Pervenit, 13. de appel.* ibi: *Si verò publicus, & notorius, appellationis obtentu non prætermittas, quin eos excommunicatos denunties, ipsosque facias sicut excommunicatos cautius evitari.* Concordat *c. Consuluit, 14. & c. Proposuit 14. eod.* Ratio est; quia in *notoriis* Judicis pronuntiatio potiùs executio Juris, quàm sententia est, contra quam Appellatio aliàs datur, Speculator *Ti. de notoriis crim. §. 8. n. 15.* & alii.

261 Limitatur tamen præcedens doctrina in casu, quo reus appellat contra sententiam declaratoriam de ipsa *notorietate* criminis, prout benè fieri potest, quia *multa dicuntur notoria; quæ non sunt*, ut dicit Pontifex *c. Consuluit, 14. de Appell.*

262 Resp. II. Ad hoc, ut sine præfato Juris ordine contra *notoriè* delinquentem procedere, eumque punire Judex possit, quædam etiam requiruntur. Veluti I. Ut delictum verè ac propriè sit *notorium*, juxta dicta *à nu. 246.* ut, si agatur de *notorio facti*, in præsentia sex saltem personarum, juxta dicta suprà *n. 252.* ut proin non sufficiat, crimen esse manifestum, & plenè jam famosum, id est, mediante fama quasi omnibus notum; sed debet verè, ac propriè esse *notorium*.

Nec obstat can. Prohibentur, *14. §. His omnibus, can. 2. q. 1.* & alia Jura apertè dicentia, in *manifestis* non esse necessarium Juris ordinem. Respondetur enim, in citatis locis *manifestum* sumi prout idem significat ac verè *notorium*, *arg. c. Cùm olim, de V. S. & c. fin. de cohabit. Cler. & mulier.* quia omne *notorium* est etiam *manifestum*, licèt non econtrà juxtà dicta *n. 247.*

263 II. Requiritur, ut Judici de Notorietate delicti priùs legitimè constet; quod dupliciter fieri potest, veluti *primò*, si Reus delinquat in præsentia, & conspectu ipsius Judicis pro Tribunali sedentis, aut in actu, & exercitio jurisdictionis suæ existentis; idque præsente etiam Communitate, aut majore parte illius, ut vult Passerinus *in Tribunal. Reg. q. 10. n. 6.* & alii: vel præsentibus Assessoribus, aut saltem Actuario, seu Notario publico: ut probabilius docet Ludovicus de Ameno *in Pract. Crim. Ti. 3. V. Canones circa Recursum, n. 38.* ex illa ratione, quod, cum acta coram Judice per Notarium in Judicio scripta aliàs plenè probent, non appareat, cur non etiam sufficienter probent contra Reum in conspectu Judicis, & Notarii delinquentem.

264 *Secundò* potest constare per Testes, si nempè absente, aut pro Tribunali non sedente, nec actum Jurisdictionis tunc exercente delictum commissum est: quo casu tamen requiritur, ut duo saltem Testes omni exceptione majores (si est sermo de *notorietate facti*) qui ex proprio sensu deponunt, non solum de commisso delicto, sed etiam quòd *notoriè*, id est, coram populo, aut majori parte ejus fuerit perpetratum, juxta dicta superius *à n. 246.* Ludovicus de Ameno *l. c. n. 56.* Farinacius *q. 21. n. 105.* Passerinus *q. 10. n. 9.* cum communi aliorum, *arg. c. cum dilectus 15. de Purg. Canon.* Vel si quæstio est de *notorietate juris*, per Authenticum extractum, aut attestationem Judicialem. Ratio horum est; quia, cùm Judicium sine ordine de crimine *notorio* factum, principaliter fundetur super *notorietate criminis*, utique de hac ante omnia legitimè constare debet. Quo constito debet Judex etiam de Notorietate pronuntiare, Ludov. de Ameno *l. c.* Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. Alleg. 106. num. 18.* Tambur. *de Jure Abbatum, Tom. 3. disp. 7. q. 2. n. 19.* & alii docentes, quòd, si Judici de *notorietate* criminis prius legitimè non constat, aut Judex de ea in sententia mentionem non faciat, Processus sit nullus, & consequenter contra illum benè appellari valeat: Non autem est necesse, ut Judex per interlocutoriam super Notorietate pronuntiet, sed sufficit; si id in principali pronuntiatione aut sententia faciat, inserendo eidem hæc, aut similia verba; *Quandoquidem notorium sit Titii crimen, Condemnamus ipsum ad pœnam N. N.* Ludov. de Ameno *l. c. num. 57.* citans communem Legistarum, & Canonistarum.

265 III. Requiritur, ut non tantum constet de *notorietate* delicti, sed etiam de formalitate, aut malitia delicti; adeò, ut non sufficiat *notoriè* esse commissum homicidium, sed insuper *notoriè* constare debet, quòd culpa, vel dolo, & non cum defensione inculpatæ tutelæ, aut casu fortuito, &c. commissum sit, Clarus *§. fin. q. 9. n. 3.* dicens, esse communem conclusionem, Farinacius *q. 21. num. 49.* Passerinus *in Tribunal. Regul. q. 10. num. 5.* Quod si de hoc *notoriè* non constaret, saltem citatione Rei opus esset, juxta dicta *num. 257. arg. c. fin. de offic. deleg. in 6. can. Caveant. 1. cau. 3. q. 9.* Concordant, quæ *Lib. 2. Tit. 3. à n. 97.* diximus.

266 Cæterùm licèt juxta dicta *n. 257.* & 288. Citatio, & sententia cum solemnitate Juris in verè *notoriis* necessariæ non sint, tamen DD. communiter & praxis suadent, ne Judex aliquem etiam *notoriè* delinquentem, sine citatione & sententia condemnet; nec temerè *notoria* asserat; Tum quia citatio, quæ principaliter eò tendit; ut Reus priùs audiatur, & defendere se valeat, videtur esse Juris naturalis, per dicta *Lib. 2. T. 3. n. 68.* Tum quia *multa dicuntur notoria, quæ non sunt*, *c. Consuluit, 14. de Appell.* consequenter omninò decet, ut in hac re cautè procedatur, & mediante citatione Reus prius audiatur; ac denique si verè *notorium* appareat, id, juxta dicta, sententiæ inseratur, sicque causa sine sententia non decidatur.

267 Quæritur IV. Quid sit, & quando dicatur delictum *in Fragranti deprehensum?* & quomodò procedendum? Resp. Delictum in Fragranti deprehensum dicitur tripliciter. *Primò*, quando quis in actu alicujus delicto, furto v. g. fornicatione, &c. non tantùm deprehenditur, & comprehensus statim ad Judicem à Justitiæ Ministris, vel aliis ducitur. *Secundò*, quando ipse Judex coram testibus aliquem in flagranti delicto deprehendit, ut si v. gr. priùs monitus Cajum solere tali die, & hora, tale delictum committere, assumptis secum testibus accedit locum, & deprehendit in *Fragranti* Reum. *Tertiò*, quando quis in præsentia Judicis pro Tribunali sedentis, vel jurisdictionem exercentis delinquit.

268 Resp. II. *In Fragranti* deprehensus puniri potest non servato juris ordine: Communis, & certa. Et quidem ad processandum, & puniendum non requiritur ullus Accusator, vel Denuntiator; nec requiritur sententia cum juris

juris solemnitate; imò potest pena infligi per simplex Decretum, vel præceptum Judicis. Requiritur tamen, ut in primo, & secundo modo prius examinentur testes super delicto, & apprehensione: Et dein examinetur Reus qui si fatetur delictum, statim per Decretum, vel sententiam sine solemnitate ferendam puniri potest: si verò negat, nec afferat aliqua pro sua excusatione, res magis examinanda, & defensiones, ac Patroni ei sunt concedendi, Clarus *in Praxi Criminal. §. fin. q. 8.* Passerinus *in Tribunal. Regul. q. 10. n. 1.* Farinacius *q. 21. n. 152. & seqq.*

Porrò quomodo in praxi circa quemvis trium horum modorum, sicut etiam circa notorium delictum formari debent Processus, dicemus infrà §. 5.

269 Resp. III. Quando Judex pro Tribunali non sedens, nec jurisdictionem exercens, sed alia occasione oculis propriis videt Reum delinquentem, non dicitur exinde *in Flagranti* deprehensus, ad hoc, ut possit non servato juris ordine *Criminaliter* contra ipsum procedere: licet possit sine alia Denunciatione, & Accusatione inquirere contrà ipsum, & informationem capere servato in cæteris juris ordine, Clarus *§. fin. q. 8. nu. 5.* Farin. *q. 21. nu. 162.* Passerinus *q. 10. n. 162.*

Quæritur V. Qualiter in praxi formari debet Processus contra *notoriè*, præsertim in præsentia judicis delinquentem, vel in Flagranti deprehensum? Resp. ad hoc Quæsitum patere *§. 5. à n. 547. & à 553.*

§. VI.

De Visitatione Regularium, præsertim Ordinis nostri Seraphici.

S U M M A R I U M.

270 *Visitatio Regularium est vera Inquisitio.*
271 *Et quidem ordinariè Generalis, ac paterna: Ad quem finem fiat? Ib.*
272 *Superiores Regulares possunt, & debent Jure Divino, & humano visitare suos Subditos.*
273 *Per seipsos, nisi legitimè impediantur.*
274 *Et quidem frequenter, bis nempe, vel semel in anno.*
275 *In Ordine nostro Seraphico quoties fiat?*
276 *Superiores Regulares non tantùm semel, vel bis in anno, sed toties, quoties eis necessarium videtur, visitare possunt.*
277 *Probatur ab exemplo Episcoporum.*
278 *Et pro Ordine nostro ex Bulla Gregorii XIII. & num. 2. seqq.*
281 *Probatur ratione.*
282 *Satisfit Objectionibus. Et n. seq.*
284 *Respondetur ad statutum nostrum Generale.*
285 *Visitatio ordinaria Regularium licet Generalis, & paterna sit.*
286 *Tamen in eadem Visitatores possunt inquirere de Superioribus in specie, & quomodo?*
Superiorum transgressiones pejores, & majori pena sunt dignæ, quàm subditorum. Ib.
287 *De causa rationabili potest Visitator in visitatione ordinaria etiam de subditis in specie inquirere.*
288 *Solvitur instantia.*
289 *Etiam in ordine nostro id fieri potest.*
290 *Ex causa rationabili.*
291 *De quibus interrogare, & indagare debent visitator?*
292 *In visitatione sub obedientia præcipitur, ut subditi fideliter manifestent visitatori, quæ manifestare oportet.*
293 *In visitatione ordinaria non adhibetur Secretarius.*
294 *Sed debet ipse visitator excipere, & notare dicta.*
295 *In visitatione ordinaria tenentur subditi manifestare visitatori non tantum delicta, & defectus in damnum Communitatis, vel tertii vergentia.*
296 *Sed etiam defectus, & peccata soli delinquenti nociva, & penitus occulta.*
297 *Probatur satis clare. Et n. seq.*
299 *Solvitur objectio.*
Peccata occulta sub sigillo, & secreto naturali cognita, in visitatione ordinaria manifestari non debent, ibid.
300 *Delicta quævis sine monitione aut correctione Delinquentis prævia manifestari possunt visitatori.*
301 *Delicta etiam gravia occulta, in visitatione, cognita potest visitator uni, vel pluribus consilii causa revelare.*
302 *Et potest ab illa Delinquentem à loco amovere, & alia facere, quæ ad avertenda delicta conducunt.*
303 *Non tamen potest propterea publicè illum punire, & corrigere, benè vero occultè adhibitis etiam uno vel altero teste.*
304 *Contra Delinquentem, vi solius visitationis ordinariæ nullum potest instituere processum criminalem visitator.*
305 *Benè tamen occasione illius subindè non tantùm potest; & debet processum instituere veluti. I. Si in visitatione ordinaria proponitur peccatum jam notorium.*
306 *II. Si jam existit fama de delicto.*
307 *III. Si quis in visitatione ordinaria Judicialiter denunciat aliquod delictum.*
308 *IV. Etiamsi jussus à visitatore id faciat.*
309 *V. Si in visitatione ordinaria manifestantur delicta excepta. Crimina excepta quæ? Ib.*
310 *VI. Si adsunt sufficientia indicia criminis ab aliquo commissi.*
311 *VII. Si delictum vergit in damnum tertii, vel communitatis.*
312 *VIII. Si delinquens deprehenditur in flagranti.*

POstquàm egimus tam de Generali, quàm speciali In- 270
quisitione, ut sic, abstrahendo an à Sæcularibus, vel Regularibus fiat; non incongruè hìc annectitur Paragraphus de Visitatione Regularium utpotè quæ vera Inquisitio est, & frequenter à Prælatis Regularibus instituitur; idque vel ordinariè, vel extraordinariè, tam generaliter, quam specialiter, tam judicialiter, quàm paternè, quamvis sæpius, imò ordinariè, & paternè, & generaliter, juxta dicenda.

Quæritur I. Quid sint Ordinariæ Regularium Visita- 271
tiones? Ad quem finem? A quo, & quoties fieri possint, & debeant? Resp. I. Visitatio ordinaria Regularium est Inquisitio generalis de vita, & moribus Regularium ad hoc instituta, ut Prælatus tanquam Pastor vultum pecoris sui cognoscens, delinquentes contra Regularem observantiam, & disciplinam, aliasque obligationes corrigere, castigare, & emendare, benè ambulantes verò præmiare, ac quemvis juxta qualitates, & merita promovere, media convenientia contra defectus, vel excessus præscribere, sicque observantiam, & disciplinam Regularem restituere, conservare, & augere valeat. Ita in re communis, *arg. c. Romana, §. Sanè, de testib. in 6. & Concil. Trid. sess. 25. de regular. c. 1.* Patetque ex terminis. Solum hic nota ex data descriptione, quod licet Visitationes Ordinariæ Regularium principaliter instituantur ad cognoscendos, & tollendos defectus vel excessus Regularium; tamen etiam illuc tendant, ut ea mediante cognoscantur quoque boni Religiosi, & qualitates eorum, quatenus sciat Prælatus Major, quales Religiosos quosque aliis præficere, vel ad officia applicare possit, & debeat, ut benè notat Antonius à Spiritu Sancto *p. 3. Director regular. tr. 4. disp. 3. sect. 2. n. 8.* quia plurimum refert in Religionibus, ut nonnisi boni, & debitè qualificati ad gradus, dignitates, ac officia in Ordine promoveantur.

Notandus insuper terminus *Inquisitio Generalis*; quia Visitationes Ordinariæ Regulares non sunt *speciales*, sed reverà *Generales* Inquisitiones, de quibus suprà *num. 151.* prout magis patebit ex dicendis infrà.

Resp. II. Superiores Regulares Majores præsertim, 272
Generales v.g. & Provinciales, non tantùm de Jure humano Ecclesiastico, Statutisque Ordinum, sed etiam jure naturali, & Divino possunt ac debent Visitationes per se, vel per alios facere. Communis & certa. Et quidem de jure humano patet ex *c. in singulis, 7. de Statu Monach.* item ex Concil. Trid. *Sess. 25. de regul. c. 1. c. 8. & c. 20.* Accedunt cujusvis Ordinis statuta, & nostra quidem *c. 8. §. 56.* Ipsa quoque Regula Visitationes præcipit *cap. 10.* Altera pars de jure naturali desumitur ex ipsa natura Officii Pastoralis, ratione cujus tenentur Superiores tanquam veri Pastores inquirere, & corrigere subditorum excessus; *Ne sanguis eorum de suis manibus requiratur, arg. c. Irrefragabili, 13. de Offic. Ordin.* ubi propterea

propterea etiam declaratur, quòd Visitatio nulla possit consuetudine impediri.

273 Dicitur *per se*, vel *per alios*; quia si in persona impediti sunt etiam per alios visitare possunt potestate visitandi ejusdem delegata, *arg. can. Episc. 11. cau. 10. & c. inter cætera, 13. de off. ord.* Ratio est; quia juxta *Reg. jur. 68. in 6. potest quis per alium, quod potest facere per seipsum.* Notat tamen Lezana *V. Visitator, n. 3.* Antonius à Spiritu S. *Direct. regul. l. c. n. 5.* quòd si Superiores Regulares, quibus Visitatio jure ordinario competit, absque legitimo impedimento aliis Visitationes committerent, peccarent mortaliter; quia esset trangressio præcepti Ecclesiastici graviter obligantis, *Conc. Trid. l. c.* Nec relevat allegata *reg. 68. & 72. jur. in 6. Qui facit per alium, est perindè, ac faciat per seipsum.* Respondetur enim, utramque hanc Regulam limitari in iis, in quibus electa est industria personæ; *arg. c. fin. §. fin. de offic. ordin.* sicut etiam in iis, quæ æquè utiliter per alium expediri non possunt, uti sunt Visitationes, quæ experientia teste, utique majori cum effectu, & fructu procedere solent, si ab Ordinariis, quam si à delegatis Superioribus fiant. Hinc in nostra Religione expressè prohibetur Provincialibus, ne per alios visitent, & non nisi urgente de causa Commissarios ad certa negotia mittant.

274 Resp. III. Superiores præfati tenentur frequenter Visitationes instituere. Ita expressè *Conc. Tr. Sess. 25. de regul. c. 8.* ibi: *Teneanturque suæ Congregationis Monasteria frequenter visitare, & illorum Reformationi incumbere.* Et quidem, si fieri poterit, bis in anno, *arg. can. Non semel 29. cau. 18. q. 2. c. Cum Venerabilis, 21. de censib.* cum concordant. vel saltem semel, *arg. can. Episcopum, 11. caus. 10. q. 1.* Nisi forsan statuta particularia aliud habeant, Visitationemque sæpius vel rarius præscribant, quæ proin inspicere, & observare oportebit, uti benè notat Pelliz. *tom. 2. tr. 9. c. 4. sect. 1. q. 3.*

275 Et quidem in nostra Religione, cum eam ob sui latitudinem Generalis ipse toties, quoties opus est, personaliter visitare nequeat, singulis Trienniis Provincias per delegatum à se Commissarium Visitatorem Generalem visitat juxta statuta Generalia *cap. 8. §. 26. de Commissariis visitatoribus.* Provinciales verò Provincias sibi subditas, *singulis annis bis, aut semel saltem universam Provinciam visitare teneantur, &c.* prout expresse disponunt præfata statuta Generalia *c. 8. §. 47. n. 2.*

276 Resp. IV. Superiores Regulares, præsertim Generales, & Provinciales non tantum semel, vel bis in anno, sed etiam toties, quoties eis expediens visum fuerit, Provincias sibi subditas per se, vel per alios visitare possunt, & debent, nisi statuta particularia in vigore existentia id inhibeant, Passerinus *in trib. reg. q. 8. c. 8. n. 35.* Ludovicus de Ameno *in pract. crimin. tit. 3. Canon. circa Recursum, q. 4. à n. 101.* ubi Conclusionem prolixè, & solidè probat, ac quidem in specie demonstrat, quod nostri Superiores Generales, non tantùm quovis Triennio (prout ad minimum fieri debet, & ordinariè fieri solet) sed etiam toties, quoties eis expediens visum fuerit, Commissarios Visitatores Generales ad Provincias mittere, easque per illos visitare valeant. Probatur *primò ex Conc. Trid. sess. 25. de reg. c. 8.* ubi vult, ut Superiores Regulares *frequenter* visitent.

277 Probatur *secundò.* Superiores Majores Regulares in facultate visitandi respective comparantur Episcopis, & Archiepiscopis, ita ut quoties isti suas Diœceses, aut alia Monasteria sibi subjecta visitare possunt, possint etiam illi; atqui Episcopi singulis annis non tantùm semel, aut bis, sed etiam toties, quoties eis expediens videbitur, visitare possunt. *Major* est communis DD. *Minor* clare probatur ex *cap. perpetuò, 5. de censib. in 6. cap. mandamus 6. de offic. Archid.* item *can. visitandi, 28. cau. 18. q. 2.* ibi: *Visitandi, exhortandique gratia ad Monasterium, quoties placuerit, ab Antistite civitatis accedatur.* Item, *can. Non semel, 29. ead. cau. 18. q. 2.* ibi: *Non semel, sed sæpiùs in anno Episcopi visitent Monasteria Monachorum, & si quid corrigendum fuerit, corrigatur.* Accedit Glossa *in can. Episcopum, 11. cau. 10.* ubi expressè tenet: *Quandoquidem, & quotiescunque opus est, potest Episcopus visitare:* ergo id respectu suarum Provinciarum, aut Monasteriorum etiam poterunt Superiores Regulares; nam consequentia est in forma.

278 Probatur *tertiò*, & quidem in specie de Ordine nostro: ubi in primis de Provincialibus non est difficultas; nam hoc ipso, quòd statuta Generalia id mandent, ut in anno bis, aut semel saltem universam Provinciam visitare teneantur, consequens est, quod sæpius possint. Neque est in hoc controversia aliqua.

Probatur itaque in specie de Superioribus Generalibus 279
ex Bulla Gregorii XIII. *Quoniam nostro*, quæ est 27. inter Constitutiones dicti Pontificis in Bullar. Cherub. ubi §. 5. ita statuitur: *Volentes eundem Ministrum Generalem, quotiescunque sibi expedire videbitur, quos voluerit Commissarios, ad quascunque sibi Ordinis, utriusque Familiæ Provincias, quibuscunque consuetudinibus, & statutis, per quaslibet personas incontrarium factis, non obstantibus, liberè mittere posse.* Vi ejusdem Bullæ Excommunicationem ipso facto incurrunt, & ab ea extra mortis articulum per neminem, quàm Romanum Pontificem absolvi possunt; privanturque Officiis, & inhabiles fiunt in futurum, qui quocunque prætextu, aut colore contra tales Commissarios ad Tribunalia sæcularia recurrunt, vel recurrentibus favorem, aut consilium præbent. Item illi, qui à dictis Commissariis rectè ordinata, aut facta, mutare, alterare, aut pervertere præsumunt sine expressa Ministri Generalis licentia.

Et hæc facultas à Gregorio XIII. Ministro Generali 280
concessa, sine dubio ad Commissarium Generalem Ordinarium extenditur, qui hic eadem authoritate, & potestate, ac favoribus, præsertim in puncto Visitationis quoad Subditos suæ Familiæ gaudet, quo gaudet Generalis, juxta statuta Generalia *c. 7. §. 28.* Et per consequens etiam Vicecommissarius Generalis, utpotè qui in vices Commissarii Generalis pleno jure succedit per eadem statuta, accedente etiam Regula Juris in *6. vi cujus favores convenit ampliari.*

Ratio autem, & convenientia Conclusionis *n. 276.* po- 281
sitæ est; quia sæpè contingit, quod etiam extra tempus ordinarium Visitatio in Provincia, vel Conventu summè utilis, aut necessaria sit; dum v. g. alicubi ex factionum divisione, aut alia causa suscitantur periculosæ discordiæ, quæ nisi citò per extraordinariam Visitationem tollantur, gravia incurrantur mala: vel dum in aliqua Provincia irrepunt mali abusus, & corruptelæ, aut alii excessus, & defectus contra observantiam, & disciplinam Regularem, talibus cum circumstantiis, ut nisi extra tempus Commissarius Visitator à Superiori Generali maturè mittatur, disciplina & observantia Regularis, spiritus & devotio graviter non solùm patiatur, sed malum ita invalescat, ut difficilè ampliùs eradicari valeat, corruptelis, & abusibus successivè sub facie consuetudinis incedentibus: Vel dum experientia docet, quòd Provincia aliqua suis abusibus, vel excessibus ita inhæreat, ut ab eis non diutius, quàm Commissarius Visitator præsens adest, desistat, illo autem discedente iterum reassumat, ac per reliquum Triennii tempus continuet, magisque firmet, & novissima pejora prioribus efficiat; nisi etiam tempore aliquo extraordinarium Visitatorem jugiter, & tam diu sibi invigilantem habeat, donec spes constantis emendationis appareat. Et certè si in hujusmodi casibus manus Superioribus Generalibus essent ligatæ, profectò non satis provisum esset Religionibus.

Nec obstant Canones *n. 274.* citati, præscribentes, ut 282
semel, vel bis in anno Visitatio fiat. Resp. enim, per illos Canones tantùm haberi, quòd *saltem* semel, vel bis debeat fieri, ita ut Superior præcepto ordinariè satisfaciat, si semel, vel bis visitet, non autem quòd sæpius visitare nequeat, si circumstantiæ exigunt.

Neque obstat consuetudo in contrarium. Respondetur 283
enim, visitare per se, vel per alium toties, quoties expediens visum fuerit, esse potestatis facultativæ gratuitæ, contra quàm non datur præscriptio contrariæ consuetudinis, juxta dicta *lib. 2. tit. 26. de præscr. n. 38.*

Denique non obstat statutum Generale *c. 8. §. 46.* Re- 284
spondetur enim illud (præterquam quod teste Ludovico de Ameno *loc. c. n. 107.* statutum istud sit adulteratum) non contra, sed pro Conclusione militare prout patet ex contextu statuti, & statuto immediatè *præc. nu. 4.* ubi sic statuitur; *Visitatores nostri boni regulariter mittendi sunt, quando Provincialis electio celebranda est*, finito nempe Triennio ipsius, hoc ipso enim, quod dicatur *regulariter*, implicite conceditur, quod causa exigente, extraordinariè quoq; fieri valeat: uti expressè etiam innuitur ipso statuto

sequenti

sequenti *n.* 5. ibi: *Missus à Generali pro arduo negotio, vel ad Provinciæ postulationem:* ubi vides, quòd non tantùm ad Provinciæ Postulationem, sed etiam pro solo Generalis arbitrio mitti valeat Commissarius extraordinarius: dicitur etiam *Vel pro ardua causa, vel negotio*, quod utique etiam est, si observantia & disciplina totius Provinciæ patitur nisi extraordinario tempore Commissarius eidem deputetur. Plura vide apud Ludovicum de Ameno *l. c.*

285 Quæritur II. Qualis Inquisitio sit Visitatio Ordinaria Regularium? quomodò Superior visitans in ea procedere? quomodo item, & de quibus interrogare seu inquirere possit, aut debeat? Et quæ requirantur ad hanc Visitationem Ordinariam? Resp. I. Regularium Visitatio Ordinaria est Inquisitio generalis paterna; vi cujus prout Superior non ut Judex, sed ut Pater procedere potest, ac debet, Ludovicus de Ameno *in pract. criminal. tit. 11. Inquisitio, §. 1. n. 6. & 8.* Conclusionem praxi omnium Regularium confirmans, *arg. Conc. Tr. sess. 25. de regul. c. 8. & c. Romana, de censib. in 6.* Ratio est; quia hæc Visitatio non ad vindictam publicam, sed ad correctionem, & emendationem Delinquentium per secretas monitiones, salutares ordinationes, & medicinales pœnitentias obtinendam, indeque ad Reformationem principaliter tendit, per Jura citata: Nam etsi Visitator Ordinarius occasione Visitationis Ordinariæ aliquos Delinquentes subindè etiam publicè coram aliis Fratribus puniat, id non vindicativè, & judicialiter, sed per pœnam medicinalem paternè facit: consequenter talis Visitatio non Judicialis, sed paterna Inquisitio est, juxta dicta §. 3. *n.* 154. & quidem Generalis; cum vi illius Visitator de omnibus delictis, & delinquentibus in genere inquirat, quod utique Inquisitionem Generalem sapit per dicta §. 3. *num.* 151.

286 Resp. II. Non obstante, quòd Regularium Visitatio Ordinaria sit Inquisitio Generalis de cunctis delictis, & delinquentibus in genere indagans, v. g. an Regula & statuta à fratribus serventur, vel violentur? an Divinum Officium ritè celebretur, an Fratres exemplariter, vel scandalosè vivant? an corruptelæ vel abusus vigeant, &c. potest nihilominùs saltem in nostro Ordine Visitator Generalis de Provinciali, & Superioribus in specie inquirere, quomodò in Officio, & in Regimine suo se habuerint, qualem vitam, qualesque mores exhibuerint, &c. Ita clare habetur in Statutis nostris *c. 8. §. 57.* ubi ad finem eorum, de quibus Fratres Visitator interrogare debet, statuitur, ut in specie interroget, *an Guardianus in obeundo suo munere prudenter, fideliter, ac diligenter se habeat? An vitæ exemplo, & doctrinæ opportunitate omnes ædificet?* Et infrà: *de Provincialis etiam, & sociorum ejus officio, moribus ac vita diligenter inquirat, ut pro sua prudentia, & Religione expedire judicaverit.* Item ordinatur in praxi nostra Criminali *tit. 11. V. Inquisitio §. 2.* ubi, postquam prohibitum est, ne in Inquisitione Generali inquiratur de personis in specie, apponitur limitatio illis verbis: *Ab hac tamen restrictione Provinciales excluduntur, ad quos syndicandos destinantur Visitatores; unde illis integrum erit, de Provincialium Regimine in genere, & in specie inquirere nominatim, etiam nulla infamia præcedente (non tamen ad illorum vitam, & mores descendendo) quod etiam de Guardianis fieri debet.*

Ratio jam insinuata est; videlicet, quia ad syndicandos Superiores Visitatio specialiter etiam ordinatur; eo, quod Superiorum delicta, & transgressiones longè plus nocivæ, utpotè Subditis plurimum scandalosæ sint, consequenter strictiori Inquisitione, reprehensione, & punitione dignæ, *can. præcipuè, 3. cau. 11. q. 3.* ibi: *Deterius quippè in populis Prælati delinquunt, ac per hoc ipsi crudelius quàm cæteri puniuntur, ut ait Beatus Gregorius: scire etenim Prælati debent; quia, si perversa unquam perpetrant, tot mortibus digni sint, quot ad Subditos perditionis exempla transmittunt: unde necesse est, ut tantò se cautiùs à culpa custodiant, quantò per prava, quæ faciunt, non soli moriuntur.*

287 Resp. III. In Visitatione Ordinaria potest Visitator ex causa rationabili, putà, ad cognoscendum, an promoveri possit, aut debet: vel an suos jam notorios malos mores, aut certum vitium emendaverit; vel an delictum, de quo suspectus est, commiserit? etiam in specie de Subditis generatim inquirere, v.g. quomodo hic vel ille se gerat, qualem vitam, aut mores habeat, & Ludovicus de Ameno *in pract. criminal. tit. 11. V. inquisitio, n. 12.* Ratio est; quia cùm Visitatio Ordinaria sit Inquisitio *paterna*, non vindictam, sed solam emendationem, & bonum Delinquentis respiciens, juxta dicta *n.* 485. nulla fit ei injuria, nec præjudicium, etsi de illo in specie, aut de vita illius *paternè* inquirat Visitator.

288 Nec dicas, quòd tali modo invertatur natura Visitationis Ordinariæ, dum in ea, quæ ex natura sua est inquisitio Generalis, instituit Visitator Inquisitionem specialem. Resp. enim, ipsam Visitationem tamen esse, & manere Inquisitionem Generalem, hoc ipso, quod principaliter, & à potiori in ea nonnisi genericè procedatur, & per accidens sit, quod de uno vel altero ex causa specificè inquirat Visitator, præsertim cum non *judicialiter*, & ad vindictam, sed *paternè*, ad correctionem, & bonum Delinquentis id faciat, ut jam dictum.

289 Et hoc etiam in Ordine nostro Seraphico procedit, non obstante, quod in praxi Criminali *tit. 11. V. Inquisitio, §. 2.* prohibeatur, *ne de speciali persona, vel delicto occulto in Inquisitione Generali perquiratur.* Respondetur enim: ibidem esse sermonem de Inquisitione Generali *judiciali*, non de *paterna*, qualis est Visitatio Ordinaria, uti benè ibidem *n.* 12. advertit Ludov. de Ameno, conquerens, quod in dicto *tit. 11. V. Inquisitio*, Judicialis, & paterna Inquisitio sæpè confundantur, & ita commisceantur, ut non liquidò appareat, de qua sit sermo; consequenter facilè error contingere possit in intellectu legentis.

290 Dicitur tamen notanter in conclusione *n.* 287. posita, *ex causa rationabili*; quia sine hac, in Visitatione Ordinaria seu paterna de Subditis in specie inquirere non debet, ne videatur ex ordinato affectu, vel passione procedere, & cum Visitatione Ordinaria, tanquam Inquisitione Generali *paterna* Inquisitionem specialem Judicialem cumulare, aut intendere cum injuria Legis, & Delinquentis.

291 Cæterum de quibus in genere Visitator in Visitatione Ordinaria seu *paterna* inquirere seu indagare, & Subditos interrogare debeat, videantur cujuslibet Ordinis statuta; & quidem nostra *c. 8. §. 57.* ubi cuncta etiam interrogatoria Subditis ordinariè proponenda ad longum habentur, ex eisque, sicut etiam ex aliis colligitur, Visitationem Ordinariam non esse generalissimam, sed generalem, & aliquo modo mixtam Inquisitionem juxta dicta §. 3. *n.* 153. cùm in ea inquiratur de certis delictis, & transgressionibus in specie & de delinquentibus in genere, v. gr. an nullus *violet paupertatem? an non fiant inordinatæ potationes,* &c. ubi etiam notandum, liberum esse Visitatori præter interrogatoria ibidem specificata, plura alia de transgressionibus in specie, & de personis in genere facere, prout nempè expediens judicaverit; quia specificata ibidem tantum pro exemplo adducuntur.

292 Resp. III. Quamvis in Visitatione ordinaria non requiratur, ut Visitator illis, quos interrogat, imponat juramentum de dicenda veritate; hoc ipso, quod non sit judicialis. consuetudo tamen, & statuta Religionum volunt, ut Subditis per sanctam obedientiam præcipiat, ne aliquid retineant, sed cuncta Visitatori fideliter revelent, quæ ad tollendos abusus, vel scandala, & pro conservanda vel restauranda observantia, ac disciplina Regulari dicenda sunt: ita statuta nostra &c.

293 Resp. IV. Dum in Visitatione Ordinaria Subditos interrogat, & audit Visitator, nullus requiritur, nec adesse potest Secretarius, vel Notarius, sed Visitator solus, nemine præsente dicta Subditorum excipere, & ex iisdem, quæ graviora videntur, scribere ac notare debet, Ludovicus de Ameno *l. c. §. 4. n.* 25. cum aliis. Ratio est; quia cùm hæc Visitatio sit *paterna*, solam emendationem, & correctionem paternam (ad quam nulla requiritur probatio Juridica, & contra quam nulla Appellatio datur, juxta dicenda *infrà*) intendens, nullum Secretarium, vel Notarium exigit, imò nec admittit; quia cùm in illa, etiam occulta delicta pandantur, minori, qua potest, famæ jactura fieri debet, ac propterea subinde etiam delicta nonnisi ab ipso Visitatore in secreto moneri, & corrigi debent, juxta dicenda infrà *n.* 303. Secùs est in Inquisitione Generali *judiciali*; utpotè in qua ad faciendum fidem Actis, Notarius Juratus interesse debet.

294 Quod autem saltem ipse Visitator graviora notare, & scribere debeat, ratio est: ut ex ipsis dein colligere valeat, quid paternè corrigendum & reformandum; vel quid statuendum, & ordinandum sit: Item an & quando contra unum

unum vel alterum, specialem Inquisitionem instituere possit, vel debeat, prout re verà subinde potest, & debet, juxta dicenda infrà *à n.* 304. Totam hanc Conclusionem innuit etiam specialiter nostra *practica Criminalis l. c. §. 4.*

295 Quæritur III. Quænam delicta, crimina, defectus, aut excessus Subditi in Visitatione Ordinaria Visitatori manifestari possint, vel debeant? Resp. I. Non tantùm possunt, sed tenentur Subditi in Visitatione Ordinaria Superiori Visitanti manifestare, & saltem *paternè* denuntiare omnia delicta, excessus, defectus, transgressiones, & abusus Fratrum, & Conventus, aut Provinciæ, tam occultos, quàm publicos, qui in damnum observantiæ, & disciplinæ Regularis, aut in præjudicium Communitatis, vel tertii privati cedunt. Hæc Conclusio caret controversia, cùm teste Sanchez *lib. 8. moral. c. 18. nu.* 50. eam teneant omnes, patetque ex dictis suprà *§. 2. à n.* 106. ubi probavimus, quòd quis hujusmodi etiam occulta delicta teneatur denuntiare extra Visitationem, aut Inquisitionem; ergo multò magis in illa, utpotè in qua speciale etiam accedit obedientiæ præceptum Subditos ad manifestandum, seu *paternè* saltem denuntiandum obligans, juxta dicta *n.* 293.

296 Resp. II. Subditi non tantum possunt, sed tenentur etiam omnia illa crimina, peccata, vel delicta, quæ in solius Delinquentis damnum vergunt, Superiori Visitanti *paternè* manifestare, etiamsi omnino occulta sint, & nullatenus probari valeant, dummodò sciatur extra sigillum Confessionis, & secretum naturale. Hæc Conclusio rursus patet ex dictis *§. 2. à n.* 179. ubi probavimus, ad id teneri quemvis extra Visitationem: ergo à fortiori in illa, ob accedens obedientiæ præceptum. Docent hanc Conclusionem præter citatos *§. 2. n.* 179. etiam Ludovicus de Ameno *in pract. crim. tit. 11. V. Inquisitionum, n.* 5. Lezana *tom. 1. c. 27. n. 5. circa medium*, citans Suarez *tom. 4. de relig. lib. 10. de regim. societ. c. 11. n. 4.* Angelus *V. Denuntiatio, nu.* 10. Pelliz. *in manual. regul. p. 1. tr. 9. c. 4. sect. 1. n. 24.* Palao *de Char. tr. 6. disp. 3. pun. 10. n. 13.* Sylvester, *V. Denuntiatio, q.* 4. citans D. Thomam, & communem; quamvis enim horum aliqui expressè non doceant, quod teneantur, sed tantùm, quòd possint peccata etiam occulta, nulli præterquam peccanti nociva, denuntiare Superiori ut *Patri*, tamen ex hoc ipso sequitur eos etiam teneri; quod probatur.

297 Quandocunque Subditi possunt occultum aliquod peccatum Prælato ut *Patri*, seu paternè denuntiare, tenentur etiam facere, si Prælatus id præcipit, ut cum communi aliorum docet Layman *l. c. n.* 8. Sed Subditi quodlibet, ac quantumvis etiam occultum peccatum possunt manifestare Superiori ut *Patri* juxta dicta *n. præc.* ergo id facere tenentur, si Prælatus præcipit: atqui in Visitatione Ordinaria Superior semper, & quidem in virtute obedientiæ præcipit, ut eidem omnia delicta manifestentur; ergo. Confirmatur Conclusio etiam ex dictis *§. 2. n.* 79.

298 Probatur ulteriùs ex natura Visitationis Ordinariæ: quia hæc præcipuè est instituta, ut illa mediante secretè, & occultè transgressiones, defectus ac delicta Superiori ut *Patri* patefiant; quatenus dein contra illa competens remedium per correctionem privatam, aut medicinalem pœnitentiam, aliove modo paternè disponere valeat; ut benè advertit Ludovicus de Ameno *l. c. n.* 5.

299 Nec obstat quoad Ordinem nostrum, quod in praxi nostra Criminali sæpiùs dicatur, in Inquisitione Generali (qualis etiam est Visitatio) manifestari non debere delicta occulta. Resp. enim cum Ludov. de Ameno, praxin illam vel loqui de Inquisitione *judiciali*, vel de occultis notis præcisè per sigillum Confessionis, aut naturale, unde etiam in Conclusione *n.* 296. posita additum est: *dummodò sciantur extra sigillum Confessionis, aut naturale*; quali secreto sciunt delictum illi, quibus id Delinquens revelavit per modum consilii, vel auxilii; vel cum obligatione de servando secreto, ut benè docet Pelliz. *in manual. reg. p. 1. tr. 9. c. 4. sect. 1. n.* 21. Palao *l. c. pun. 14. n.* 4. cum Communi aliorum docentium, peccata sub secreto naturali cognita, nec debere, nec posse manifestari (nisi in præjudicium tertii vergerent) alias miseri arcerentur à petendo consilio.

300 Resp. III. Ad hoc, ut delicta etiam occultissima, solique peccanti nociva, in Visitatione Ordinaria denuntiari, seu manifestari possint, ac debeant, non prærequiritur monitio seu correctio fraterna, seu Evangelica, præsertim in Ordine nostro. Patet hæc Conclusio, ex dictis §. 2. *n.* 70. & 71.

Quæritur IV. An, & quomodò possit Superior delicta occulta per Visitationem paternam cognita manifestare? 301
Quomodò item contra Delinquentem procedere, & punire illum possit ratione delictorum in Visitatione cognitorum? Resp. I. Quamvis Visitator gravia delicta per Visitationem paternam cognita, publicè in Capitulo cuivis pro libitu manifestare sine peccato non possit, potest tamen ea revelare uni, vel pluribus consilio, & cum eisdem de illis differere pro remedio adhibendo, si ita necessarium, aut expediens esse judicaverit, Pelliz. *in manual. regul. p. 1. tr. 9. c. 4. sect. 1. n. 17.* Palao *de Charit. tr. 6. disp. 3. pun. 11. n. 5.* citans Torres, *2. 2. q. 33. disp. 89. dub. 4.* Ratio est; quia tali manifestatione intenditur utilitas Delinquentis, quæ præferri debet levi illius detrimento famæ, præsertim cum etiam illi, cum quibus Visitator consilii causa differit, ad idem cum Visitatore teneantur secretum.

Resp. II. Potest, imò tenetur subinde Superior Visitans 302
ob delicta per Visitationem paternam cognita a loco removere, & Superiori locali alterius Conventus aut Monasterii oretenus, vel etiam per litteras revelare, ad hoc, ut eidem invigilare queat. Item potest ei certas domos, aut loca, vel societatem prohibere: potest item eidem fidelem socium assignare, socioque mandare, ut observet illum. Item potest alia remedia eidem præscribere, prout nempè in Domino necessarium, vel expediens pro emendatione Delinquentis judicaverit: dummodò in his omnibus ita prudenter agat, & caveat Superior Visitans, ne ulteriùs diffametur Delinquens; ob quod etiam illos, quibus delictum occultum ex præfata causa manifestat, de obligatione secreti monere debet; nisi ipsimet obligationis suæ satis gnari supponantur, Palao *l. c. n.* 2. Pelliz *l. c. à n.* 34. Bannez, Torres, & alii. Ratio est; quia Visitatio etiam paterna non tantùm instituitur, ut delicta, & delinquentes cognoscantur, sed etiam, ut remedia ad emendationem necessaria, aut utilia (qualia sæpè sunt memorata) adhibeantur; cum finis sine mediis non obtineatur, indeque qui efficaciter vult, vel intendit finem, debeat quoque velle, adhibere, & sustinere media, *arg. l. Nam ut ait, 13. ff. de legib.* ibi: *Quoties Lege aliquid unum, vel alterum introductum est, bona occasio est, cætera, quæ tendunt ad eandem utilitatem vel interpretatione, vel certè jurisdictione suppleri.*

Resp. III. Si delictum in paterna Visitatione cognitum; 303
est grave & occultum, ita ut probari nequeat, non potest illud Visitator publicè, benè verò occultè punire, imponendo Delinquenti aliqualiter proportionatam pœnitentiam in secreto peragendam, v.g. jejunium, flagellationem &c. Item potest ipsum in Secreto gravissimè objurgare, corripere, minis terrere sub excommunicatione aliquid prohibere; idque etiam adhibitis duobus, vel tribus, ad magis confundendum, & commovendum, si ita expediens judicaverit: dummodò de delicto mortaliter certò constet v.g. per testem omni exceptione majorem, de quo prorsus nulla falsæ depositionis potest esse suspicio, Palao *l. c. n.* 10. Pelliz. *l. c. n. 34. & seqq.* Ratio est, quæ in priori Conclusione. Cui accedit, quod omnia non excedant limites correctionis paternæ, & potestatem Superioris, tanquam in filios; cum hæc omnia non vindictam publicam, sed meram emendationem Delinquentis, consequenter Munus paternum sapiant: & aliàs semiplena probatio sufficiat ad memorata præstanda, ut cum aliis Suarez apud Palao *loc. c.*

Quæritur V. An? quando? & quomodo? Superior Visi- 304
tans, ex notitia per Visitationem Ordinariam acquisita devenire possit ad Inquisitionem *judicialem*, præsertim specialem? Resp. I. Superior nullum potest *judicialiter* tractare, condemnare, aut punire ob peccata per solam visitationem Ordinariam cognita. Unanimis & certa. Ratio est; quia visitatio Ordinaria non est Inquisitio *judicialis*, sed *paterna*, nec eidem ut *judici*, sed tanquam *patri* (nisi Denuntians aliud exprimat) delicta denuntiantur, & denuntiata censentur, juxta dicta suprà *n.* 285. consequenter vi illius *judicialiter* contra Delinquentem procedere nequit.

Resp. II. Potest nihilominus Superior occasione Visita- 305
tionis Ordinariæ, subindè Inquisitionem *judicialem* institue-

tue-

tuere, ac Processum *Criminalem* facere contra Delinquentes. Patet inductione. Sic enim I. Quando delictum, quod ei in visitatione denuntiatur, jam est notorium, potest, & ad avertendum scandalum pro terrore, & exemplo aliorum debet instituere Inquisitionem *judicialem*; idque ex Officio, & modo suprà §. 2. n. 75. allegato; non obstante protestatione unius, vel alterius Denuntiantis; quia tunc Superior procedit non vi depositionis ab eis paternè solummodò factæ, sed vi *Notorii* occasione Denuntiationis paternæ cogniti. Idipsum habetur etiam *in pract. nostra Crim. tit. 11. V. Inquisitio*, §. 7.

306 II. Si ex visitatione Ordinaria deprehendit, existere jam communem famam; ut si plures de aliquo delictum denuntiant, vel dicitur ejusdem extare jam famam, rursus ex Officio inquirere potest, & debet, *arg. c. qualiter*, 24. *h. t.* ibi; *Quasi denuntiante fama*, & quomodo probetur, habes *lib. 2. tit. 20. de testib. §. 12.* Hic solùm notandum cum Ludovico de Ameno, ad hoc, ut visitator contra *famosum* delictum ex Officio *judicialiter* procedere valeat, non requiri, ut de illo in publico fiat sermo, sed sufficere etiam, si de illo opinio sit apud majorem partem populi, vel Communitatis; quia sæpè contingit, quod de delicto quodam ob timorem peccantis, vel ei adhærentium nemo publicè loqui audeat, licet apud majorem partem communitatis jam sit opinio, & æstimatio, atque de illo in secreto plures loquantur, prout contingit tempore Christi *c. 7. Joannis*, ibi: *Nemo palam loquebatur de illo ob metum Judæorum.*

307 III. Si sua sponté quis in visitatione Ordinaria *judicialiter* denuntiat, juxta dicta suprà §. 2. n. 125. prout sæpè fieri potest, & debet, per dicta suprà §. 2. à n. 206.

308 IV. Si Subditus facta Denuntiatione *paterna* ad Superioris adhortationem, vel mandatum judicialiter denuntiat, prout Superior adhortari ac jubere potest, ac sæpè etiam debet, casu, quo Subditus *judicialiter* denuntiare tenetur, ut si delictum vergit in damnum Communitatis; vel tertii, certitudine morali non existente, quòd per denuntiationem paternam satisfiat: vel si quidem delictum soli Delinquenti nocet, ob rationes tamen, vel circumstantias expedit, ut *judicialiter* puniatur: quando enim Subditus tenetur *judicialiter* denuntiare, utique Superior illum suæ obligationis monere potest, & ratione Officii debet, teneturque Subditus Superiori monenti, aut præcipienti morem gerere.

309 V. Si in visitatione Ordinaria eidem etiam paternè tantùm denuntiantur crimina excepta, vel publica, prout *publicum* opponitur *privato*, quę videlicet in publicum detrimentum vergunt, qualia sunt. 1. Hęresis. 2. Crimen lęsæ Majestatis. 3. Blasphemia. 4. Crimen Sacrilegii, ut sortilegia, & prophanationes Sacrorum. 5. Latrocinium, & grassationes viarum publicarum. 6. Crimen Assassinii, 7. Crimen falsę Monetæ. 8. Simonia, prout ampliùs probavimus ex Jure *lib. 2. tit. 18. à nu. 99.* & expressè statutum etiam habetur *in practica nostra criminal. tit. 9. V. Denuntiatio*, §. 2. & *tit. 11. V. Inquisitio* §. 7. contra hęc igitur excepta, vel publica per visitationem *paternam* cognita vitia, *judicialiter* procedere potest, inquirendo ex Officio, etsi nulla infamia, nec Denuntiatio, aut Accusatio *judicialis* pręcedit, juxta dicta suprà §. 3. n. 189. Quomodo autem id facere debeat, dicetur infrà.

Porrò in dicta nostra Practica Criminali pro Ordine nostro Seraphico, inter crimina excepta, & publica insuper numerantur Conspiratio in Generalem, vel Provincialem, vel eorum Commissarios, aut etiam in Superiores locales: eorum item homicidia, vulnerationes, vel percussiones: item subornationes in Electionibus, & meritò; quia reverà singula hæc in damnum commune Religionis cedunt. Item peccatis exceptis annumerantur Sodomia, & Sacrilegium cum Monacha. Item fornicationes, & adulteria, casu quo periculum sit, aliquod ex ultimis his duobus delictis publicari posse; siquidem etiam fornicationes simplices, & à fortiori adulteria, si innotescant, à Religioso perpetrata, mirum in modum confundunt, & diffamant Religionem, eique nocent; consequenter, ubi periculum publicationis eorum est, publicis, & exceptis meritò annumerantur; secùs si penitùs nullum periculum publicationis illorum subsit; tunc enim inter delicta privata requiruntur *l. c. V. Denuntiatio* §. 2. ubi licet etiam de Sodomia pariter discurratur, tamen *tit. 11. inquisitio* §. 7. exceptis absolutè annumeratur, ad hoc, ita ut contra Reum illius sine omni infamia, ac sine Denuntiatione, aut Accusatione specialem Inquisitionem instituere possit Superior.

VI. Si adsunt sufficientia indicia contra aliquem criminis ab eo commissi juxta dicta *n.* 185. 310

VII. Si delictum vergit in damnum, vel prejudicium communitatis, vel tertii juxta dicta *n.* 109. & 189. 311

VIII. Si delinquens deprehenditur in Flagranti, per dicenda infrà *à n.* 560. 312

Ex quibus patet, quòd Superior persępè possit, ac sępè etiam debeat instituere processum criminalem occasione visitationis ordinariæ.

§. VII.

De Processu Criminali Regularium, simulque de ordine, & praxi ejusdem; præsertim in Religione nostra Seraphica.

SUMMARIUM.

313 *In processu Criminali regularium non omnia servantur, quæ in processu aliorum.*
314 *I. Est enim tantùm processus Summarius.*
315 *II. Non necessario observantur apices Juris.*
316 *III. Prælati Regulares facilius amoventur.*
317 *IV. In illo non communicantur nomina testium, & quid apud nos de hoc?*
318 *V. Potest formari juxta statuta, & consuetudinem cujusvis Ordinis.*
319 *Teneantur nihilominùs Regulares in processu Criminali observare essentialia juris, & quæ ad defensionem, ac probationem faciunt.*
320 *Quænam in specie observari debeant?*
321 *Nomina Accusatoris, & Testium non semper manifestanda sunt Reo etiam petenti.*
322 *Probatur.*
323 *Confirmatur.*
324 *Solvitur instantia.*
325 *Debent autem manifestari Reo petenti, quando id servit ad ejus defensionem; aut quando certò non constat, id Reo ad nihil servire.*
326 *Probatur efficaciter.*
327 *Satisfit Objectionibus. Et n. seq.*
329 *Sæpè debent Reo manifestari nomina Accusatoris, & Testium.*
330 *Si Reus non petit, non est necesse ei manifestare nomina præfata.*
331 *Concordat nostra practica Criminalis.*
332 *Respondetur ad declarationem Ludovici de Ameno.*
333 *Pro Ordine nostro extat præscripta specialis practica Criminalis plane insignis, Jurique communi ferè per totum conformis.*
334 *In ea clarè, & solidè commendatus est Pater Ludovicus de Ameno. Et seq.*
336 *Cujus Commentarii Judicibus Regularibus cunctis, imò & sæcularibus plurimum serviunt.*

QUæritur I. An ordo, & ea cuncta, quæ in Jure communi de Processu Criminali, ac pertinentibus ad eum statuta sunt, servari etiam debeant in Processu Criminali Regularium? Resp. Negativè. Communis, & certa, *arg. c. Qualiter, & quando*, 24. §. *fin. h. t.* ibi: *Hunc tamen ordinem circa Regulares personas non credimus usquequaque servandum*, juncto *c. olim*, 26. *eod.* 313

Quæritur II. Quænam Processus Criminalis Regularium specialia habeat? Et quæ in illo omitti, aut necessariò observari debeant? Resp. I. Processus Criminalis Regularium plura habet specialia, pluraque in eo omitti possunt. Nam *primò* is non ordinarius, sed tantùm summarius est, in eoque non nisi simpliciter, & de plano proceditur, *c. Olim*, 26. *h. t.* ubi mandat Papa, ut procedatur *de plano*, & *absque judiciorum strepitu*: Ratio ibidem subjungitur illis verbis: *Cùm talibus non deceat servos Dei involvi.* 314

Et ideò *secundo* non sunt necessariò observanda, sed omitti 315

omitti

omitti possunt apices, solemnitates, & rimuli Juris: Cujusmodi sunt citatio Rei, die non feriata, libelli porrectio in scriptis, litis contestatio, testium multitudo, prolixæ dilationes, sententiæ sedendo prolatio, citationum intervalla, interlocutoriæ &c. prout benè refert Practica nostra Criminalis *Ti. 7. quam formam juris*, §. 2. & patet ex *Clem. sæpè contingit; de V. S.* ubi Papa declarat, quòd quando summariè seu simpliciter, & de plano proceditur, hæc necessariò servari non debeant.

316 *Tertiò* Quòd Prælati Regulares facilius, quàm Prælati sæculares amoveri possint à suis administrationibus, levioresque ad id causæ, ac probationes sufficiant, *arg. c. c. qualiter, & quando*, 24. §. *fin. h. t.* ibi: *quæ* (personæ Regulares) *cum causa requirit, & liberius à suis possint administrationibus amoveri.*

317 *Quartò.* Juxta communem DD. uti videre est apud Engel *h. t. n. 27.* etiam illud speciale habet Processus Regularis, quòd depositiones quidem, non verò nomina testium Reo communicari possunt, ac debeant: Idque probare nituntur ex *c. qualiter, & quando*, 24. *h. t.* ubi licet præceptum sit: *non solum dicta, sed etiam nomina testium sunt ei* (Reo videlicet) *ut quid, & à quo sit dictum appareat, publicanda*, tamen ad finem additur clausula limitans suprà jam allegata: *Hunc tamen ordinem circa personas Regulares, non credimus usquequaque servandum.* Rationem dant; quia si nomina testium publicarentur, periculum esset discordiæ, inimicitiæ, & aversiones animorum, quæ apud Regulares ut octo vitandæ sunt. Verum hæc quantumvis communis doctrina non videtur vera, utpotè necessariç defensioni Rei Jure naturali debitæ contraria, prout solidè demonstrat Ludovicus de Ameno *à n.* 36. ubi econtrà absolutè docet, etiam in Processu Regularium tam nomina, quàm dicta, seu depositiones testium esse communicanda Reo. Cui tamen absolutè adhærere etiam non possumus, sed media via, & tam naturali quàm positivo communi, & Municipali Juri conformiter in hoc puncto incedemus juxta dicenda infrà *à n.* 321.

318 *Quintò.* Illud etiam speciale habet Processus Regularis, quod formari valeat juxta rationabiles consuetudines, & statuta Generalia cujusvis Ordinis, prout à Bonifacio VIII. Dominicanis, & per consequens etiam aliis Communicationem privilegiorum habentibus concessum fuit in Constitutione, *ad argumentum*, quę est quarta dicti Pontificis, *in 1. to. Bul.* ibi: *Ad correctionem, & punitiones Fratrum rimulis, & apicibus juris postpositis, liberè procedere valeant secundum consuetudines approbatas, & Generalia facta, vel etiam facienda ipsius Ordinis statuta.*

319 Resp. II. Quamvis juxta dicta Regulares in formandis suis Processibus criminalibus non teneantur ad apices, & solemnitates Juris; possintque excluso ordinario Processu summariè ac de plano procedere, tenentur nihilominùs ad essentialia Juris, & ad ea, quæ ad probationem, vel defensionem requiruntur aut faciunt, ac quæ sunt de substantia processus summarii. Communis ac certa. Ratio est; quia Regulares in puncto processus non omninò seu totaliter, sed aliquantum solummodo eximuntur à Jure communi, in tantum nempè, in quantùm non *usquequaque* tenentur ad processum ordinarium, juxta solemnitates, & apices Juris, sed possint procedere summariè, seu de plano; & simpliciter, *arg. c. c. qualiter, & quando. h. t. & c. olim, eod.* atqui etiam ad processum summarium, in quo de plano ac simpliciter proceditur, requiruntur essentialia Juris, debentque necessariò servari illa omnia, quæ ad probationem, vel defensionem requiruntur, aut faciunt, *arg. Clem. sæpè contingit, de V. S.* ubi Papa, postquam declaravit, quid sit de plano procedere, & quæ in tali processu possint omitti, explicavit, statim subjunxit: *Non sic tamen Judex abbreviet, quin probationes necessariæ, & defensiones admittantur. Citationem verò, & præstationem juramenti de calumnia vel malitia, sive de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per commissionem hujusmodi (procedendo de plano) intelligimus, non excludi.*

Infertur proin, ea quæ *in libro 2. de Foro competenti, & de testibus, de probationibus, & Fide Instrumentorum &c.* diximus, sicut & alia, quæ, & in quantum ad probationem & defensionem, veritatemque eruendam, ac justè judicandum faciunt, aut requiruntur, etiam in processu Regularium observari debere.

Ut autem etiam in specie sciantur essentialia, seu necessaria Juris requisita ad processum Regularem, aliqua saltem, tamen nonnisi compendiosè, & remissivè adducemus.

Itaque etiam ad processum Criminalem Regularem necessariò requiritur. I. Ut nullus instituatur sine prævia legitima Accusatione, vel Denuntiatione Judiciali, vel infamia aut indiciis, aut aliis vices Accusatoris agentibus & causam inquirendi ex Officio præbentibus, vel Exceptione. Ratio est; quia substantiale Juris est, ne idem simul sit Accusator, & Judex, *contra vulgaria juris.* 320

II. Ut adsit Judex competens, per dicta *lib. 2. tit. 1. & 2.*

III. Ut Libellus sive in scriptis, sive ad Protocollum detur, habeat necessaria requisita juxta dicta suprà *n.* 8.

IV. Ut inhabiles ad accusandum, vel denuntiandum non admittantur per dicta *à n. 15. & à n. 85.*

V. Ut Notarius publicus pro Actuario adhibeatur.

VI. Ut tam Accusator, quàm Denuntiator adigantur ad præstandum juramentum Calumniæ, *Clem. sæpè contingit, de V. S.*

VII. Ut testes tam pro, quàm contra Reum nonnisi præstito juramento Calumniæ audiantur, *arg. cit. Clem. de V. S.*

VIII. Ut Reus legitimè citetur, & inauditus nisi contumax non condemnetur.

IX. Ut tempus sufficiens ad probationes, & defensiones concedatur.

X. Ut Reo articuli, aut saltem dicta testium pro sua defensione communicentur, *arg. c. qualiter, & quando, h. t.*

XI. Ut Reo petenti Consiliarius peritus, seu Patronus idoneus tanquam Advocatus concedatur.

XII. Ut justæ rei exceptiones admittantur, testesque ab eo nominati, super Interrogatoriis, vel articulis ab eo justè propositis legitimè examinentur.

XIII. Ut Reus nonnisi confessus, vel convictus ad pęnam ordinariam condemnetur.

XIV. Ut sententia secundum allegata, & probata, Jurique conformiter, & quidem Judice præsente legitimè feratur, & publicetur, per dicta *lib. 2. Tit. de sent.*

XV. Ut Appellationes justę, non item frivolę, aut frustratorię admittantur juxta dicta *lib. 2. Ti. 28. de Appell.*

XIV. Ut Ordinis statuta circa processum Criminalem præscripta serventur.

Hæc & plura alia ad probationes, & defensiones, eruendamque veritatem à Jure præscripta, etiam in processu Regulari necessariò observari debent; de quibus ampliùs suo loco. Nec in his est aliqua controversia inter DD. benè verò controvertitur, num Reo una cum articulis, & depositionibus testium, etiam nomina Accusatoris, vel Denuntiatoris Judicialis, ac testium in processu Regularium sint communicanda? pro cujus Decisione sit specialis etiam Conclusio sequens.

Resp. III. Non quidem semper, sed tamen in omni, & solo illo casu præter articulos, & depositiones testium, etiam nomina eorum, sicut & Accusatoris, vel Denuntiatoris Judicialis Reo petenti communicari debent, quando Judex ipse vel positivè censet, noticiam dictorum nominum Reo pro defensione servire posse; vel quando saltem non apparet, quòd eidem talis nominum notitia ad defensionem nullatenus serviat, & consequenter Justitia nullatenus patiatur, etsi illi nomina non manifestentur. *Prima pars* Conclusionis, quod non semper communicari debeant nomina Accusatorum, & testium, est communissima Doctorum, utpotè universaliter, & absolutè volentium, quòd nunquam, & per consequens à fortiori non semper communicari debeant. Est tamen contra Ludovicum de Ameno *in Practica sua criminali tit. patronus*, 20. §. 4. universaliter docentem, quòd Reo petenti non tantùm Articuli, & depositiones, sed etiam Nomina Accusatoris, & Testium sint communicanda: Probatur autem Conclusio nostra ex *c. c. qualiter, & quando*, 24. §. *fin. h. t.* ubi post dispositionem communem de communicandis Reo Nominibus Testium, expressè dicitur, *Hunc ordinem circa personas Regulares non credimus usquequaque esse observandum*: ubi notandus terminus *usquequaque*, id est non omnia, nec in omni casu, sed tantum, in quantum ad probationes, & defensiones, eruendamque veritatem, & justitiam ritè administrandam, necessaria, & conducentia sunt. 321

Ratio est; quia Jura hoc ipso, quod disponant, Regulares in suis Processibus non teneri ad apices, & rimulos, nec ad communem, & ordinarium processum Juris, sed 322

posse

posse summariè procedere, simpliciter & de plano, *arg. c. qualiter, & quando* 24. *& c. Olim*, *h.t.* voluerunt, ut lites apud illos pro possibili abbrevientur, & consequenter omittantur, & amputentur, quæ nec ad essentialia Juris, nec ad defensionem, vel probationem, eruendamve veritatem spectarent; hoc enim importat *procedere summariè, & de plano*, juxta dicta superiùs, *arg. cit. Clem. sæpè contingit, de V.S.* ibi: *Litem, quantum poterit, faciat breviorem*; atqui sæpè contingit, evidenter constare, quòd communicatio, seu publicatio nominum Testium, Reo ad defensionem suam minimè serviat; facta autem litem inutiliter protrahat, utpotè ansam præbens, ut Reus omni casu etsi frustraneo conetur, quatenus contra testes quid exceptione dignum afferat, &c. ergo non semper, nec ordinariè fieri debet. *Major* caret controversia.

Minor patet experientia multiplici docente, sæpè constare ex processu, crimen, de quo quis accusatus, & denuntiatus, aut inquisitus existit, plenè esse probatum per Testes omni exceptione ita majores, ut evidenter appareat, Reum nihil posse excipere contra illos, consequenter eidem pro sua defensione minimè servire, si nomina Testium eidem communicentur; ergo in hujusmodi casibus talis nominum publicatio, utpotè inutilis, & non necessaria, omitti potest, *arg. cit. Clem. sæpè contingit, de V.S.* Idem videtur esse in casu, quo ex processu constat, quòd, uti sæpè fit, reus crimen jam sit confessus; profectò enim non apparet, ad quid serviat, si ei in tali casu communicentur nomina Testium; cum, etsi contra illos legitimè excipere posset, nihilominùs ex propria confessione condemnaretur: Hinc in hujusmodi casibus Judex Reo petenti manifestationem nominum negare potest, eumque assecurare, quòd non fiat ei injuria; cum evidenter pateat, non posse fieri utilem aliquam exceptionem contra Testes.

323 Confirmatur. Jura concedendo Regularibus processum summarium, & de plano, voluere præter litis abbreviationem, specialiter etiam consulere paci, & concordiæ Regularium, & consequenter ea cuncta amputare, quę ansam discordiarum, aversionum, rancorum, & inimicitiarum prębere possent, *c. olim, h.t.* dummodò salva necessaria probatione, & defensione, salvaque justitia omitti queat, *arg. cit. Cl. sæpè contingit, de V.S.* atqui certum est, ansam, & periculum esse discordiarum, & aversionum inter Regulares si nomina Accusatorum, & Testium Reis manifestarentur; ergo talis manifestatio omitti potest saltem in casu, quo ad probationem, & defensionem minimè necessaria apparet: uti juxta dicta *n. præc. Sæpè contingit*.

324 Nec faciunt contra hanc conclusionem, quæ *l.c.* adducit Ludovicus de Ameno; quia tantum probant, debere Reo communicari nomina Testium, & Accusatoris, quando talis manifestatio ei servire potest pro defensione, aut quando certò non constat, inutilem esse talem communicationem, quod etiam nos concedimus; non item universaliter, seu in omni casu & semper, quod negamus.

325 *Altera pars* Conclusionis, videlicet, quod tunc saltem Reo communicari debeant una cum articulis, & depositionibus, etiam nomina Accusatoris, vel Denuntiatoris, ac Testium, quando ei pro defensione servire possunt, aut quando certò non apparet, talem manifestationem esse pro defensione Rei prorsus inutilem, est contra communem DD. absolutè volentium, dicta nomina nunquam manifestari debere Reo apud Regulares: Eam tamen efficaciter tuetur Ludovicus de Ameno *in pract. Crim. cit. tit. Patronus* 20. §. 4. hoc ipso, quod ibidem doceat, dictam manifestationem semper fieri debere, quod etiam docet Rodriq. *tom. 2. q. 16. a. 1. in fine*.

326 Probatur ergo hæc pars Conclusionis. Defensio competit Reo Jure naturali, per vulgaria; ergo quæ ad illam servire, & facere possunt, sunt eidem Jure naturæ concedenda; atqui sępè Reo servit pro defensione sua, si habet individualem cognitionem Testium: sępè enim contingit, quòd Testes non sint omni exceptione majores, contra quos proin legitimè excipere, sicque defendere se potest Reus, juxta dicta *lib. 2. tit. 22. de Testib. & Attest.* pręsertim si est inimicus Rei; inimicitia siquidem reddit inhabilem testem, & annullat in quacunque causa etiam Criminum *exceptorum*, juxta dicta *cit. lib. 2. tit. 20. §. 5. n. 133.* Item ex hac cognitione personarum testantium Reus se subinde defendere potest ostendendo, aut probando v. g. Testem tunc temporis non fuisse in loco, ubi deponit, se delictum vidisse. Pariter excipere potest contra Accusatorem, vel Denuntiatorem, ostendendo v. g. ipsum esse inhabilem ad accusandum, juxta dicta *à n. 16.* Quibus, & aliis hujusmodi defensionis mediis planè privatur Reus, si nomina pręfata eidem non manifestantur; quomodò enim contra personam Testis, vel Accusatoris excipere, & se defendere potest, si ignorat, quis eum accusarit, aut quis contra illum testatus sit.

Nec quidquam in contrarium probat, quod communis DD. pro se allegat *c. qualiter, & quando, §. fin. h.t.* ubi ab ordine Juris eximitur processus Regularium, illis verbis: *Hunc tamen ordinem circa regulares personas non credimus usquequaque servandum.* Nam contra est, quod per hunc textum, uti patet, non *usquequaque*, id est, non universaliter, & simpliciter, nec semper & pro omni casu eximantur à Juris ordine in eodem Capitulo antecedenter pręscripto, sed tantum à rimulis, apicibus, & solemnitatibus Juris, non item ab essentialibus ejusdem, nec ab iis, quę ad probationem, & defensionem requiruntur, consequenter nec à publicatione nominum Testium, casu quo ad defensionem Rei servit, prout sępè contingit.

327 Nec quidquam probat ratio, quam communis DD. pro sua opinione allegat, dicendo, ex tali manifestatione Denuntiatoris, & Testium sequi periculum discordiarum, & aversionis animorum inter Regulares. Nam contra est, quòd magis sit cavendum periculum injustitię, & ne innocens carens defensionis mediis damnetur, & ne quivis honestus vir à malignis Detractoribus, & Testibus colludentibus ab omni manifestationis periculo semper securis iniquè deferri, & diffamari valeat, quam periculum discordiarum. Imò etiam respectu ipsorum Accusatorum, Denuntiatorum, & Testium, *periculum discordiæ, quod eis evenire potest, levius est audacia, quam ex subticendis dictis, & nominibus eorum sumere possent ad falsè, confusè, temereque deponendum*, ut bene advertit Rodriquez *to. 2. qq. regul. q. 16. a. 1. in fine*. Hinc sufficere debet Accusatoribus, Denuntiatoribus, & Testibus, quod nomina eorum non manifestentur, casu quo evidenter apparet, talem manifestationem Reo pro defensione non esse necessariam, nec servire, prout dicit *prima pars* Conclusionis.

328 Dices, si apparet exceptio contra Accusatorem, vel Testes, potest & debet ipse Judex ex Officio illos repellere juxta dicta *lib. 2. tit. 20. de testib. §. 2. & 3.* ergo non est necesse, nec expedit, ut cum periculo discordiarum nomina manifestentur Reis. Resp. Sępè contingere, quòd una, vel alia inhabilitas aut causa exceptionis contra Accusatorem, vel Testes lateat, & abscondatur, indeque Judex eam ignoret, & consequenter ex ignorantia invincibili eos pro habilibus admittat; Reus econtrà hujusmodi inhabilitatis, vel causę excipiendi notitiam forsan habeat, aut habere possit; pręsertim cum in causa tanquam sibi propria magis quàm Judex indagare, & eam examinare censeatur; consequenter defensio jure naturæ debita requirat, ut, si Judici evidenter non appareat, Accusatorem, & testes esse omni exceptione majores, nec quidquam servire Reo, etsi eidem Nomina pręfata manifestentur, illa eisdem pro sua defensione manifestet.

329 Ex quo infertur, quod cùm persępè Judex evidenter, & certò scire non valeat, an non Accusator, Denuntiator, vel Testis occulta inhabilitate, vel causa Exceptionis laboret, eamque ipse Judex ignoret, Reus verò forsan sciat, & consequenter contra eum excipere, sicque defendere se valeat, profectò persæpè etiam dicta nomina Reo petenti manifestanda sint.

330 Dicitur autem notanter in Conclusione *n. 321.* posita: *Reo petenti communicari debent nomina*; quia si non petit, non est necesse, ut eidem tradantur, uti *l. c. n. 59.* post Clarum benè docet Ludovicus de Ameno.

331 Conclusio *nu. 321.* posita, & hactenus probata quoad utramque partem videtur planè conformis Practicę Criminali Ordinis nostri, ubi *cit. tit. Patronus*, 20. §. 4. Ita statutum habetur. *Nomina verò Accusatorum, & Testium nullo modò Reis vel petentibus, vel non petentibus communicanda sunt, nisi ubi, & quando eorum judicio in oppositione alicujus gravis, & infamatorii criminis justitia periclitaretur nam eo casu, si Reus petat Accusantium, & Testium nomina sibi notificari, non est ei denegandum.* Subjungitur dein consilium bonum per modum cautelę illis verbis. *Poterit tamen Judex ea uti cautela, ut Testium nomina à Depositionibus separata assignet. Melius etiam futurum credimus, si in casu, [quo justitia periclitari] teretur, ex suppressione Nominum Accusatoris & Testium, quod Judex in sua Aula ostendat Processum Patrono, vel Procuratori Rei, eumque diligenter lustrari faciat, imposito præcepto, & exato juramento, de servando secreto, circa talium nominum publicationem; Remittitur tamen pio & prudenti Judici alterutrum Reis exhibere, prout timor Dei, fraterna charitas, & justitiæ defensio suaserit.*

Hæc dispositio, ut patet, idem planè volt, quod Conclusio nostra, videlicet; quod Reo etiam petenti nomina Accusatorum & testium non sint manifestanda, nisi aliàs justitia periclitaretur; quod idem est, ac dicere, non semper sunt manifestanda, sed tunc tantum, quando horum notitia Reo ad suî defensionem servire forsan potest; quia si tali casu negaretur, justitia utique periclitaretur ex eo, quod denegarentur Reo media defensionis debita jure naturali juxta dicta.

332 Ludovicus de Ameno suam sententiam manutenere volens, conatur quidem hunc textum explicare dicendo, eum loqui de casu, quo *Civiliter*, & non *Criminaliter* agitur, contra regularem vel de casu Visitationis ordinarię. Verùm cum venia tanti viri loquendo, hæc explicatio videtur potiùs torquere textum, quam sensum ejusdem aperire; nam ex Rubrica Practicæ evidenter patet, quod in ea sit sermo de *Criminali* Processu, & non de *Civili*, nec in præfato textu esse possit sermo de Visitatione ordinaria, utpote quæ est Inquisitio Generalis & paterna nullum requirens, aut supponens verum Accusatorem, reum, & Testes, de quibus tamen ibi loquitur textus.

333 Quæritur III. An, & quæ specialia habeantur circa Processum *Criminalem* in Ordine nostro Seraphico? Resp. Quamvis habeamus in ordine nostro specialem Practicam *Criminalem*, juxta quam vi statutorum Generalium *cap. 10. §. 1. num. 11.* sub pœna nullitatis formare debemus Processus *Criminales*, tamen præfata nostra Practica *Criminalis* ferè in omnibus conformis est Juri communi, utpote ex eodem compendiosè collecta, adeò, ut quæ de Jure communi circa Criminales Processus Regularium disposita, & concessa inveniuntur, etiam in memorata Practica contineantur, paucis, quæ specialiter pro Ordine faciunt, exceptis, prout patet ex Titulo, seu Rubrica allegatæ Prædictæ ita sonante: *Practica Criminalis ad sanctè administrandam justitiam in Ordine Fratrum Minorum S. Francisci Regularis observantiæ juxta præscriptum statutorum Generalium ex SS. Canonibus, & probatis Authoribus compendiosè collecta, Generali Capitulo Romano 1638. probante, & mandante.*

334 Et licèt Practica hæc Criminali Juri conformis sit, solida, clara; & planè insignis, tamen quia etiam compendiosa est, & ferè in cunctis notitiam Juris communis supponens. Glossam & Commentarios desiderabat, hoc ipso, quod non omnes Judices Regulares æqualem Jurium notitiam habeant, & vel ideò memoratam Practicam sufficienter non penetrant. Hinc Ludovicus de Ameno Reformatæ Provinciæ Trident. Lector Emeritus, vir profundè doctus, & maximè expertus, in Practicam præfatam glossatus, & commentatus est, edendo interim Tomum in Folio (cui Titulus, *Practica Criminalis Illustrata &c.*) in quo priùs semper ponit textum Practicæ Criminalis, dein eum explicat & declarat, practicisque Quæstionibus, miraque claritate, & soliditate pro praxi rem totam ita ad captum proponit, ut vix aliquid amplius desiderari possit. Quapropter etiam Capitulum Generale Victoriense statuit, ut dictum Authorem imposterum sequerentur Judices nostri Regulares in formandis processibus criminalibus; prout videre est in statutis memorati Capituli Generalis *fol. 39.*

335 Porrò supradicta P. Ludov. de Ameno *Practica Criminalis Illustrata*, ità est composita, ut non tantùm nostræ, sed etiam aliarum Religionum Superioribus & Judicibus, imò etiam sæcularibus Judicibus apprimè serviat. Invenitur etiam in Compendio Sanctorii de Melphi ad finem.

§. VIII.

Compendiosa, & clara Instructio practica rite formandi Processum Criminalem apud Regulares, præsertim in Ordine nostro Seraphico.

SUMMARIUM.

336 *Causa tradendi hanc Instructionem, & modus scribendi de illa.*
337 *Adjungitur integer Processus formalis Criminalis: & quomodò?*
338 *Processus Criminalis ordinariè institui nequit sine præcedente Accusatione, vel denuntiatione, vel exceptione, vel infamia, indiciis, aut aliis causam præbentibus processum ab Inquisitione formandi.*
339 *Nisi crimen sit notorium, aut in flagranti deprehensum.*

336 QUamvis juxta dicta §. *præc.* pro Ordine nostro pulcherrima jam extet Practica Criminalis, & insigniter in eam practicè simul & theoricè commentatus sit P. Ludovicus de Ameno, nihilominùs quia memorata Practica, utpote Municipalis, non pro quavis Religione plenè quadrat, nec pro quovis Judice Ordinis etiam nostri sufficit, & insuper Commentarii dicti Ludovici de Ameno valde prolixi sint, ita ut Superiores & Judices ob temporis angustias, & negotiorum copiam ea, quæ pro servando debito Juris ordine & forma, scitu necessaria, vel utilia sunt, legere & conquirere non semper possit; consultum judicavimus, compendiosam hic annectere Instructionem, eamque ita simplicem & claram, ut quivis etiam minus peritus in Jure facilè scire valeat, quomodo in Religione Processum Criminalem à principio usque ad finem instituere possit, ac debeat.

337 Pro cujus majori claritate & facilitate integrum adjungimus Processum formalem, ut in Jure minus peritus, vel in causa Criminali minus expertus Judex in exemplo videre valeat, qualiter instructio hęc practica in praxi actu producatur. Processui huic formali immiscentur breves instructiones practicæ, ita tamen, ut hæ litteris Typi ordinarii, ipse autem Processus litteris cursivis exprimatur, quatenus qui desiderat aliquem Processum integrum rite formatum, quasi ex Protocollo legere, id habere possit, dummodo omissis iis, quæ ordinariis Typi litteris exprimuntur, legat ea, quæ litteris cursivis (uti vocantur) comprehenduntur. Econtrà qui de quavis parte Processus compendiosè instrui cupit, Instructionem practicam cujusvis annexam ad manus habeat. Ubi tamen benevolum Lectorem monitum volumus, quod, quia non pro doctoribus in Jure, vel bene practicatis, sed pro minùs peritis in Jure, minusve expertis in causa Criminali, & quidem non nisi compendiosè hæc scribimus, simpliciter tantùm, & breviter incedamus, nil vel parum ex Jure, vel Doctoribus simus allegaturi, probaturi, aut dicturi, doctrinam tamen securam tradituri, ejus probationes, & fundamenta aliunde supponentes, præsertim ex *lib. 2. Titulis v. g. de Libelli Oblatione, de Juramento Calumniæ, de Dolo, & Contumacia, de Confessis, de Attestationibus, de Fide instrumentorum, de præsumptionibus, de Exceptionibus, de Sententia, & re judicata, de Appellationibus &c.*

Et quia nihilominus §. *præsens* valde longus erit, illum in plures *sub* §. dividemus, cuivis Rubricam & Summarium addentes pro majori claritate.

Cæterùm Lector ob prolixitatem hujus §. non terreatur; quia dum Processum *Activè*, vel *Passivè* habet, non est necesse totam hanc materiam simul legere, sed sufficit, & proposito suo satisfaciet, si unum *sub* §. post alium, semper nempe illum legat, de cujus objecto pro tempore agere habebit, ordinem, & seriem videbit ex Elencho ad initium Libri posita.

338 Sciendum itaque in primis, & bene notandum, quod cùm ordinariè Processus Criminalis non nisi quadruplici via institui queat, videlicet vel media *Accusatione*, vel *Denuntiatione Judiciali*, *Inquisitione*, vel *Exceptione* Judex Proces-

Processum instituere non debeat, nec possit, si nemo accusat, vel *Judicialiter* denuntiat, nec adest infamia, vel indicia, aut alia ad inquirendum requisita, juxta dicta suprà *§. præc.*

339 Dicitur autem *Ordinariè*; quia in delictis sine ordine puniendis, notoriis nempe, & in flagranti deprehensis, nec Accusatio, nec Denuntiatio, nec Fama requiritur per dicta suprà §. 5. Hoc notato praxin procedendi, & ipsum Processum pro quovis ex prædictis modo, seu via subjungemus, præfixa cuivis modo, & partibus ejus, Rubrica, majoris claritatis gratia.

De Praxi formandi Processum via Accusationis institutum.

S U M M A R I U M.

340 *Si per Accusationem instituitur Processus, debet Accusator prius Judici ordinario offerre libellum, vel ei insinuare, quod accusare velit.*
341 *Dein liberum est Judici ordinario, an per se, vel Delegatum instituere velit Processum.*
Quinam, & quomodo delegari possint, ac debeant? Ib.
342 *Delegatus ante omnia quid facere debeat?*
343 *An, & quando Delegatus Judex habeat præcedentiam ante Superiorem localem?*

340 QUæritur I. Qualiter in praxi institui, & formari debeat Processus Criminalis per modum vel viam *Accusationis*? Resp. per viam Accusationis Processus apud Regulares taliter instituitur. Inprimis requiritur, ut adsit Accusator Judici ordinario (qui apud nos est A. R. P. Provincialis) libellum Accusationis debitè formatum juxta exemplar *n. 354.* præsenti offerat, vel absenti mittat. Potest autem etiam Accusator, si vult, prius, id est, ante libelli oblationem oretenus, vel per litteras Judici insinuare, quod Reum aliquem de certo crimine accusare intendat; idque adeò, ut Judex ordinarius se preparare, & Notarium, ut pro Actuario inserviat, creare, & deputare (nisi jam aliquis adsit; prout in pluribus Provinciis sunt Secretarii Provinciæ) cum eoque vel ipse in persona, vel per Delegatum rite, ac Judicialiter inchoare valet Processum.

341 Accepto libello, vel insinuatione Accusationis percepta Judex Ordinarius debet citare vel vocare Accusatorem, tum ut coram se, vel coram delegato libellum personaliter offerat: tum ut juramentum calumniæ, vel potiùs malitiæ præstet juxta dicenda infrà *n.* 349.

342 Si per Judicem delegatum Processum instituit Judex ordinarius, debet ei in forma debita suam jurisdictionem per scriptas Patentales delegare, ut iisdem legitimare se valeat Delegatus, & ipsa delegatio Actis inseri queat. Ubi attendendum, ut nonnisi debitè qualificatus delegetur: quasnam verò qualitates delegandus habere debeat in Ordine nostro, habetur in Practica Criminali *tit. 1. quid Judex*, & ibi Ludov. de Ameno. Solùm notandum, quod apud nos Guardianus non possit delegari ab A. R. P. Provinciali, nisi gaudeat qualitatibus *l. c.* requisitis. Porrò in Patentalibus delegativis debet ordinarius exprimere, an usque ad sententiam definitivam inclusivè vel exclusivè jurisdictionem deleget. Forma autem delegandi potest esse sequens, vel similis, quam habet Ludov. de Ameno *in Formul. Crim. sect. 2. n. 47.*

Nos F. N. Minister Provincialis Dilecto nobis in Christo R. P. N. N. salutem in Domino, qui est vera salus.

Exigit muneris nostri ratio, exacta boni Pastoris diligentia, omnem coram Ovilis à Deo nobis commissi habere, ita ut Oves nostræ custodiæ demandatas, non solùm suavi exhortationis sibilo ad salutis pascua dirigamus, & virtute deficientes medicinalibus correctionibus sanemus, sed etiam devios à semita rectitudinis, & per culparum prærupta errantes adhibita rigoris virgâ ad caulam reducamus. Cùm igitur ex Accusatione coram nobis producta, vel ex Denuntiatione Judiciali oretenus, vel per litteras, quas hic accludimus nobis facta, vel ex fama ad nos delata, non sine animi merore intelleximus, F. N. in Conventu N. de familia commorantem, diabolo instigante commisisse &c. (Hinc recensentur delicta Rei processandi) *nos verò Officii nostri gravissimis negotiis implicati, judicialem indaginem debitam personaliter instituere non valeamus, cogimur hoc munus alteri delegare. Tibi ergo, cujus prudentia, Jurium perita, verum Criminalium praxis, ac junctus discretioni Zelus nobis abunde sunt perspecta, Provinciam nostram duximus demandare; prout harum serie Te Judicem nostrum delegatum constituimus, Tibique committimus, ut assumpto tibi benevisso socio, & Actuario (quem priùs in notarium debitè crees) ad memoratum Conventum te conferas, & super præfato delinquente ac delictis ejusdem Processum Criminalem usque ad sententiam definitivam exclusivè, vel inclusivè instituas, pro quo omnem nostram facultatem ac potestatem necessariam, & opportunam delegamus. Proinde omnibus, & singulis dicti Conventus præcipimus, ut te tanquam Judicem nostrum delegatum recipiant, & agnoscant, atque in hac causa, ac spectantibus ad eam, tibi ut nobis obediant sub pœnis per Constitutiones nostras contra Rebellos & contumaces latis. Data.*

Ego F. N. Minister Provincialis.

Delegatus, si format Processum, debet ante omnia se legitimare faciendo, ut in Conventu, vel Monasterio, ubi Jurisdictionem exercet, ejus delegatio publicè legatur; nisi magis expediret, ut coram aliquibus Discretis in secreto fiat legitimatio, ne Reus fugiat, aut subornet testes; prout facilè contingere potest, quia in hoc casu non tantùm Judex ordinarius, sed etiam delegatus Reum ad carcerem per modum custodiæ detrudere potest, ac debet, per dicenda infrà *n. 398. & seqq.* & sufficit, legitimationem totam Discretis fieri.

Vi Delegationis nulla competit Delegato ad causam Criminalem præcedentia extra locum Judicii; consequenter nullatenus præcedere potest Superiorem localem extra Judicium, nisi ordinarius aliter disponat, vel nisi contra ipsum Superiorem localem Processus esset formandus, uti bene advertit Ludov. de Ameno *in Pract. Crim. tit. 1. Quid Judex §. 4. q. 18. n. 143.* vel nisi Superior Accusator, aut Denuntiator, & consequenter Actor esset; tunc enim æquè ac Reus est principalis persona ad Judicium requisita, Judici à principio usque ad finem specialiter subjecta. Tres siquidem personæ principales ad Judicium requiruntur, videlicet *Actor*, *Reus*, & *Judex*, inter quas Judex respectu duarum aliarum durante Judicio est legitimè superior, cui *Actor* non minus quàm *Reus* est specialiter & continuò subjectus, & usque ad sententiam nec dum securus, an non contra ipsum potiùs, quam contra Reum sententia feratur, ipseque ad pœnam Talionis, vel calumniatoris prout fieri debet partim juxta dicta suprà partim juxta dicenda *tit. seqq.* Hinc sicut ex eo, quod Superior localis ut *Reus* sicut persona principalis Judicii, indeque specialiter Judici etiam delegato subjectus, Delegatus illum in & extra Judicium etiam in publico Refectorio præcedit. Quod in Ordine nostro olim jam declaratum exstit. Nam teste Ludov. de Ameno Judex delegatus præcedit Superiorem localem etiam extra locum Judicii, quando lis est inter Caput & Membra; prout reverà est, ubi Superior localis est *Actor* Judicialis, & Subditus *Reus*. 343

De Creatione Notarii, initio Processus, & Libelli Oblatione.

S U M M A R I U M.

344 *Judex ante omnes alios Jurisdictionis actus debet creare Notarium: quare, & quomodò. Et n. seq.*
346 *Expedit subinde, statim ab initio adhibere Assessores: quando autem constituitur, & examinatur Reus, necesse est: quales debeant esse? Ib.*
347 *Forma incipiendi Processum; si Judex adest ordinarius.*
348 *Forma, si adest Judex delegatus.*
349 *Citatio Accusatoris, oblatio & acceptatio Libelli.*
350 *Juramentum Calumniæ quid? & quomodo præstetur à Sacerdote? & quomodò à Laico?*
351 *Libellus quid? & quomodo debeat esse formatus?*
352 *Expedit ut articulatus, & cum denuntiatione Testium offeratur. Et n. seqq.*

353 *Quamvis*

353 *Quamvis non teneatur statim denominare Testes, & edere probationes, sed sufficiat, si cum tempore successivè id fiat.*
354 *Forma Libelli Articulati cùm denominatione Testium.*
355 *Alia forma.*

344 FActa Legitimatione debet Judex delegatus ante omnes alios actus Jurisdictionis sibi creare Notarium publicum (nisi à Judice ordinario jam sit deputatus, vel creatus) quod etiam ante omnes actus in Processu facere debet Judex ordinarius, si ipse in persona Processum format: cùm enim ad hoc, ut actus in judicio sint legales, & authentici, fidemque publicam mereantur, scribi debeant vel à Notario publico, vel à duobus Scriptoribus idoneis, *arg. c. quoniam de prob.* & *c. Ut officium de Hæret.* consequens est, ut ante omnes alios actus creetur Notarius (duo siquidem Scriptores non amplius sunt in usu) ut subsequentibus Actibus fidem publicam faciat. Creato Notario debet dein à Judice deferri; & à Notario præstari juramentum de Officio fideliter exequendo; idque totum fieri debet in præsentia duorum testium, & Actis inseri, cum subscriptione præfatorum testium; ut de creatione, & juramento Notarii tanquam parte essentiali Judicii ex Actis legitimè constet.

345 Forma creandi Notarium facilis est, plus enim non requirit, quàm ut Judex sive Ordinarius, sive Delegatus coram duobus testibus ad id vocatis, hæc aut similia dicat: *Notum est Patres NN. quod ad Processum ritè formandum omninò requiratur Notarius publicus, ut Actis, quæ ut Actuarius scribere debet, fidem publicam faciat; hinc in vestra tanquam testium ad id specialiter rogatorum præsentia hunc NN. ex competente nobis privilegio Apostolico in Notarium publicum de facto creamus, creatum pro Actuario deputamus, eique juramentum de officio fideliter exequendo imponemus*; quod deputatus Actuarius illicò etiam in præsentia testium deponit, more Sacerdotibus consueto; tangens nempe manu pectus, & dicens, v. g. *Juro per Deum quod velim officium meum fideliter exequi.*

346 Poterit etiam, & si arduitas causæ, vel Rei nequitia specialis adest, expedit, deputare duos Assessores; quamvis enim sola præsentia Judicis & Notarii plenam faciat fidem in judicio, tamen quia subinde rei tam malitiosi sunt ut negent aliquando jam confessa, Judicem, vel Notarium de falsitate insimulent, Protocollum falsificatum proclament, justitiam sibi denegari lamententur &c. Omninò conducit adhibere duos Assessores, ut Judex à dicteriis obloquentium se immunem reddat. Ubi per Assessores hic non intelligimus peritos in Jure, & expertos in re Criminali; sed viros omni exceptione majores: qui quasi testes adsunt pro majori fide Processus ritè & fideliter formati; quamvis loco horum duos, vel saltem unum in Jure peritum & expertum adhibere possit Judex, & ut adhiberet sæpè necesse foret, prout pluribus demonstrat Ludov. de Ameno *in pract. Crim. tit. Canones 3. q. 5. n. 117.* Porrò, si ab initio Processus non adhibentur Assessores, saltem ex tunc adhibeantur, quando constituitur, & examinatur Reus, idque ob rationes dictas, & dicitur adhuc infrà *n.* 404.

347 Creatione Notarii finita, inchoat Actuarius scribere Actus Processus, & imprimis refert factam legitimationem Judicis (si adest delegatus) suique creationem in Notarium, cui præmittit competens Processus initium sequenti, aut simili modo.

In Nomine Domini Amen.

Hic est Processus Criminalis, quem ad instantiam Patris, vel Fr. Titii NN. via Accusationis incedere volentis formare intendit A. R. P. N. N. Minister Provincialis, cum enim coram illo comparuisset dictus Fr. N. & porrexisset libellum Accusationis contra Fr. N. volens A. R. P. Provincialis procedere prout Juris, vocavit me ad suam cameram, & in Notarium publicum, quatenus pro Actuario inservire valerem, creavit, atque juramentum de officio fideliter exequendo detulit: quod etiam in præsentium testium præstiti. Acta sunt hæc Anno. Mense. Die. Loco &c.

Quod si verò Accusator ante libelli oblationem Judici prius oretenus, vel in scriptis insinuat quod accusare intendat juxta dicta *n. 304.* Poterit initium processus ita notari.

Hic est Processus Criminalis &c. ut suprà *cùm enim coram illo comparuisset dictus Fr. N. & oretenus, vel in scriptis proposuisset, vel scripserit eidem, quod unum, vel alterum ex Zelo Religionis intendit accusare de certo, vel pluribus criminibus, A. R. P. Provincialis verò respondisset, paratum quidem se esse ad justitiam administrandam, sed necessarium ad hoc esse, ut prius offerat libellum Accusationis in præsentia Notarii publici, validè proin intereà & ritè formaret, aut formari faceret hujusmodi Libellum, vel certè præpararet se, ut veniente Notario ad Protocollum oretenus dictare valeat, dictus Titius discessit: ipso autem discedente A. R. P. Provincialis me infrascriptum ad suam cameram, in qua suum Tribunal erexit & in præsentia testium NN. me in Notarium publicum creavit, ut pro Actuario inservire valerem, mihique juramentum de officio fideliter exequendo detulit, quod & in præsentia præfatorum Testium præstiti. Acta sunt hæc Anno. Mense. Die. Loco &c.*

Dein fit subscriptio tali modo.

Ego N. Minister Provincialis.
Ego N. Testis fui præsens.
Ego N. Testis fui præsens.
Ego N. Actuarius.

Quod si verò Judex delegatus Processum format; tunc observatis prius observandis, præmissa nempe legitimatione, & Notarii creatione Processus ita inchoatur. 348

In Nomine Domini Amen.

Hic est Processus Criminalis, quem via Accusationis formare intendit NN. Judex Delegatus: Cùm enim &c. ut suprà *n. 346.* usque ad verba: *A. R. P. Provincialis aliis negotiis impeditus Jurisdictionem suam super hac causa specialiter delegasset NN. Præfatus NN. Judex delegatus ad locum NN. se contulit, ibique ante omnia se legitimavit, faciendo ut publicè in Refectorio, vel coram Testibus NN.* (si ita fieri oportet juxta dicta suprà *n. 342.*) *legerentur Litteræ patentales Jurisdictionis delegatæ: posteà me infrascriptum &c.* ut suprà *n. 347. Acta sunt hæc Anno &c.*

Dein fit subscriptio ut suprà.

Ego NN. Judex delegatus.
Ego NN. &c.

Inicio ita facto Judex sive ordinarius, sive delegatus (qui quoad subsequentia æqualiter procedit) tempore opportuno vocat Accusatorem, vel accusare intendentem, eumque admonet; ut juxta extrajudicialiter proposita, vel Litteras missas, offerat modo, si in proposito manere velit, in loco Judicii Libellum: quem ille offeret, Actuarius autem cuncta Protocollo inserit hoc vel simili modo. *Consequenter vocatus comparuit F. Titius N. quem monuit NN. Judex ordinarius vel delegatus, ut juxta extrajudicialiter proposita nunc in loco Judicii offerret Libellum, quem ille etiam porrexit, instando, ut acceptaretur, & prout Juris procederetur. A. R. P. Judex &c. verò illum accepit, & legit, consideratisque considerandis decrevit, illud acceptare, si, & in quantum &c. provisurumque prout Juris, ita tamen, ut Accusator priùs deponeret juramentum Calumniæ, vel potius malitiæ, quod ille statim præstitit; ego verò juxta mandatum A. R. vel R. N. Judicis delegati &c. Libellum Actis inserui, prout videre est in adjacenti charta sibi. Lit. A. Libellus: incipit &c. & desinit &c.* (scribatur tenor initii, & finis Libelli) *Acta sunt hæc Anno. Mense. Die. Loco. N.* uti suprà. 349

Ego N. Judex delegatus.
Ego Fr. Titius N.
Ego N. Actuarius.

Notandum hic, quòd apud nos Judex non possit acceptare Accusationem, *nisi prius Accusator juret, se malo zelo ad accusandum non moveri*; prout expressè habetur in Practica Crim. Titulo. *Accusatio §. 3.* quod juramentum calumniæ, vel potiùs malitiæ dicitur.

Si adsunt Assessores, etiam ut illi subscribant, consultum est, & quidem ante Actuarium. Per *juramentum calumniæ* intelligitur illud, quo Accusator jurat, se non odio, vel animo calumniandi accusare, quod hac vel simili forma fieri potest. *Juro per Deum, quod non odio, nec animo calumniandi Fr. Mævium accusem.* Ubi notandum, 350

quòd Sacerdotes tacto pectore, Laici vero tacta sacra Scriptura, Evangelio v.g. jurare debeant; prout benè notatur *in nostra Practica Criminali tit. Inquisitio 9. §. 8.*

351 Per *Libellum Accusationis* verò intelligitur Scriptura, in qua Accusator rite exprimit ea, de quibus Reum accusat. Ad quem debitè formandum attendere debet Accusator, ut observet requisita ad illum juxta dicta suprà *§. 1. à n. 6.* si aliquo ex necessario requisitis caret, Judex illum acceptare non debet, sed monere minùs peritum Accusatorem, ut defectum hunc suppleat; si non potest suppleri, illum rejicere, & à Processu supersedere debet.

352 Et licèt sæpè præsertim in Actionibus Civilibus Libellus inarticulatus, seu sine Articulis offeratur, & primum post litem contestatam Articuli unà cùm denuntiatione ac Directorio testium, aut aliorum mediorum probationes Judici offerantur, qui dein illos ante omne examen testium communicat Reo ad hoc, ut quid ipse negat, vel fatetur, pateat, & ut si aliquas exceptiones habet, sive contra ipsos Articulos quasi irrelevantes, sive testes opponere valeat, tamen quia in Processu Criminali ante omnem litis contestationem, & antequam quidquam de accusatione facta communicetur Reo, testes pro summaria informatione Judicis super Accusationis punctis prævié examinentur ad hunc finem, ut saltem semiplena habeatur probatio, & consequenter ut Reus constitui, & legitimè examinari valeat (neque enim is constitui, vel legitimè interrogari potest super re, quæ saltem semiplenè probata prius non existit) ideò omnino expedit, & pro utili brevitate Processus omnino servit, ut statim ab initio Libellum rite articulatum, seu cum Accusatoris Articulis, quos probare confidit Accusator, ac denominatione & directorio Testium Judici offerat.

353 Enimverò quamvis juxta dicta jam dicta *n. 96.* Accusator in Libello non teneatur statim denominare Testes, & edere vel indicare probationis Instrumenta aut media, sed sufficiat, si ad probandum sub pœna Talionis se obliget, & Testes, aliaque suo tempore successivè producat, ne forsan citiùs manifestati Testes à Reo, vel aliis subornentur, impediantur, terreantur & c. ipseque propterea in probatione succumbere, & Talionem subire debeat, prout benè advertit Ludov. de Ameno; tamen quia ordinariè nihil horum timendum est; cum Judex Testes in Libello jam denominato usque ad examinis, vel citationis tempus manifestare nequeat, bonum & commodum est, ut illos statim in Libello denominet Accusator, simulque exprimat, super quo Articulo; vel Capitulo quivis examinari debeat. Ad quem finem servit, si totum Libellum in Articulos, seu Capitula ordinatè dividat.

354 Ut autem constet, quomodò Libellus Articulatus in praxi formari debeat, subjungitur forma sequens.

Forma Libelli Accusatoris.

Coram A. R. P. N. N. Ministro Provinciali (si causa delegata est alteri, exprimatur nomen illius) *comparet F. Titius N. & non odio, vel passione, nec animo calumniandi, sed justo zelo Religionis ductus, ut videlicet delicta in uno publicè punita alios à delinquendo terreant, accusat Fr. Mævium N. tanquam furem sacrilegum, injustum percussorem, violentum carceris effractorem, & malitiosum Apostatam. Ponit enim Accusator, & dicit verum esse.*

Primò: Quòd pretiosissima monilia, de miraculosa B. V. Maria ordinariè pendentia de pretio circiter 3000. florenorum: sicut etiam duos pretiosos calices à Sacristia fuerint ablata.

Secundo: Quòd dictus Fr. Titius N. habuerit clavem Regiam.

Tertiò: Quod memoratam clavem furtivè sibi fieri curaverit.

Quartò: Quod noctis tempore inopportuno, & postquam janua etiam interior jam erat clausa, visus fuerit in templo imaginem B. V. M. hinc inde circumspiciens, an nemo illi attenderet.

Quinto: Quod die 5. Maii hoc anno, in Mense Aprilis in Sacristia clausa fuerit deprehensus.

Sextò: Quod habeat correspondentiam litteralem cum puella Bibiana N.

Septimò: Quod apud dictam puellam præfata monilia fuerint visa.

Octavò: Quod ipse monilia & calices reverà furatus fuerit. Anno. Mense. Die.

Nonò Custodiæ causa carceratus carceres violenter effregerit.

Decimò: Quod Fr. Justum N. accurrentem graviter percusserit, & vulneravit.

Undecimò: Quòd per octo dies, postquam è Monasterio aufugit in domo præfatæ puellæ delituerit.

Ad quæ in judicio legitimè probanda sub pœna Talionis se offert, & subscribit Accusator. Instat proin, ut Libellus acceptetur, & prout Juris procedatur, compertaque veritate propositorum Reus juxta Juris, & statutorum tenorem puniatur. Atque hoc, & omni meliori modo &c. Dat. Die ..... Mense. Anno &c.

Fr. Titius N.

Directorium Probationis, & Denominatio testium.

Super 1. constabit per visitationem Corporis.
Fr. Homobonus N. super 2. 4. 5. & 7.
Fr. Justus N. super. 2. 8. 9. & 10.
Servitialis N. & Faber ferrarius N. super 3.
Fr. Benedictus N. super 4. & 7.
Fr. Benignus M. super 10.
Fr. Fidelis N. & Fr. Angelus N. super 11.
Super 6. Articulo Litteræ A. & B. interceptæ.

Hujusmodi directionem, & denominationem Testium statim in eadem Libelli charta subjungit nisi forsan timeret subornationem Testium; tunc enim denominationem Testium omittere, & eo suo tempore successivè producere poterit, juxta dicta *n. 353.*

Porrò, si unum, vel plura delicta, in quibus aliquem quis accusat, absque aliis indiciis statim per sufficientes Testes vel alia Instrumenta plenà probare potest, v. gr. per duos Testes omni exceptione majores vel per unum, & propriam scripturam Rei, non est necesse, ut faciat Articulos de indiciis & conjecturiis, sed ipsa delicta pro Articulis ponere potest, v. g. Ponit enim Accusator verum esse.

Primò: Quod furatus fuerit pretiosa monilia pendentia è statua B. V. M. in templo N. Mense. Die.

Secundò: Quod furatus sit calicem ex Sacristia mense. die.

Tertiò: Quod graviter vulneraverit Fratrem propè portam mense, &c.

Testes Examinandi.

Fr. N. & Fr. N. super 1. & 3.
Fr. N. super 2. & super eodem Littera A. B.

De Visitatione Corporis delicti.

SUMMARIUM.

356 *Visitatio Corporis delicti, facti permanentis fieri debet ante ullum aliud examen Testium, vel Rei.*
357 *Et quomodo?*
358 *Forma visitandi; & notandi Visitationem factam.*
359 *Quando ad visitandum Corpus delicti requiruntur periti in arte, quid faciendum?*
Sæculares non adhibeantur, quandiù haberi possunt Regulares ex proprio Ordine.

356 OBlato, & acceptato Libello, juramento calumniæ per Accusatorem præstito, & facta horum narratione in Actis modo suprà allegato, procedit Judex ad visitandum Corpus delicti, seu ad cognoscendum, quod delictum reverà sit commissum. Et quidem, si delictum est *Facti permanentis*, id est, relinquens post se vestigium, juxta dicta suprà *n. 202.* vadit ipse in persona; vel mittit suum Actuarium cum duobus testibus, & per inspectionem ocularem videt an delictum sit commissum; si autem delictum est *Facti transeuntis*, talis inspectio ocularis utpote impossibilis non sit, sed delictum unà cum delinquente simul cognoscuntur, juxta dicta *§. 4. à n. 201.*

357 Porrò visitatio & cognitio Corporis delicti *Facti permanentis* debet circumstantionatè describi, & inseri Actis quòd vulgo dicitur *visum, & repertum*: cum igitur publicè pendentium monilium ablatio, sicut & carceris effractio, ac etiam vulneratio in primo, nono, & decimo articulo Libelli propositæ, sunt delicta *Facti permanentis*: eorum visitatio & cognitio facta ita describitur.

Conse-

358 *Consequenter A. R. P. Provincialis Judex ordinarius volens debito Juris ordine procedere, associatus à me, & duobus testibus NN. ad hoc specialiter vocatis se contulit ad visitandum Corpus delicti in libelli articulo primo propositi, visumque, & repertum fuit, quod monilia è statua B. V. M. aliàs dependentia, amplius non adessent. Acta sunt hæc Die. Mense. Anno.*

Ego Fr. N. Ministr. Provin.
Ego Fr. N. testis fui præsens.
Ego Fr. N. testis fui præsens.
Ego Fr. N. Actuarius,

Dein habita commoditate contulit se A. R. P. Provincialis ad vulneratum Fr. Justum N. visumque & repertum fuit, quòd &c. (hic describitur locus loci, in quo est Corpus delicti, & omnes circumstantiæ, quæ in Corpore delicti apparent v. gr. de vulneratione juxta Articulum decimum) *quòd in præfati Conventus infirmaria Fr. Justus N. decubuerit in lecto, caput habens involutum fasciis, quibus per NN. remotis apparebat satis notabile vulnus figuræ talis, longitudinis talis &c. Acta sunt hæc Anno. Mense. Die. Loco quo suprà.*

Ego N. Minister Provincialis.
Ego N. Testis.
Ego N. Testis.
Ego N. Actuarius.

Visitato præfato Corpore delicti perrexit mecum, & memoratis testibus ad visitandum Corpus delicti Articulo nono propositis, visumque & repertum fuit, quod janua carceris in duas partes confracta ibidem adhuc jacuerit, postibus & vectibus è loco suo amotis &c. Acta sunt hæc &c. ut suprà.

Ego N. Minister Provincialis.
Ego N. Testis.
Ego N. Testis.
Ego N. Actuarius.

359 Quòd, si ad plenè cognoscendum Corpus delicti, requirantur etiam periti in arte, prout contingere potest, debent vocari, & viso corpore delicti, quid sentiant juratò examinati, habita prius ad id licentia suorum Superiorum (si sæculares vel alterius Religionis Regulares adhibendi sunt) de cujus praxi vide Ludov. de Ameno *Formulario Criminali sect. 3. n. 4. & seqq.* Ubi tamen monemus Judices, ut ad avertenda scandala, & Religionum confusiones nunquam adhibeant sæculares, nec alios extra propriam Religionem, quandiu haberi possunt artis periti in propria Religione; prout plerumque haberi possunt Chirurgi ad agnoscendum vulnus, si (quod Deus avertat) in Religione aliquod cuidam infligeretur, item boni scriptores ad comparationem Litterarum &c. cum quævis Religio ferè semper similes Religiosos in arte peritos habeat.

De Examine Testium ante constitutionem Rei.

SUMMARIUM.

360 *Visitato Corpore delicti facit Judex Decretum ad ulteriora procedendi, & quomodò?*
361 *Statimque incipit examinare Testes ad hoc, ut saltem, semiplena probatio habeatur ante constitutionem, & examen Rei.*
Quid? & quomodò probent testes in hoc examine? Ib.
362 *Potest Judex, & expedit plures examinare Testes ante examen Rei; & quare.*
363 *Regulæ, & principia, quæ Judex observare debet in examine Testium, usque ad n. 370.*
368 *Actuarius debet omnia dicta Testium tam pro, quàm contra Reum fideliter scribere, & quidem in lingua vernacula Testis, in qua Judex etiam proponit interrogatoria, quamvis hæc idiomate latino scribere debeat Actuarius.*
369 *Si Testis est absens, quomodò citandus?*
370 *Si Accusator Testes in Libello nondum denominavit, jubeatur ante examen, ut illos producat: & praxis. Ib.*
371 *Potest autem dein simul & semel omnes, vel unum post alium nominare, & producere.*
372 *Forma & praxis examinandi testem, & proponendi eidem interrogatoria Generalia.*
373 *Fiunt interrogatoria Generalia, ut Judex à quo, & ad quem cognoscere valeat qualitates & habilitatem Rei.*
374 *Finitis Generalibus proponuntur specialia.*
375 *In quibus non est necesse per multas ambages, & à longè Testes interrogare, si sit Processus ad præcedentem accusationem, vel Denuntiationem Judicialem per Inquisitionem, specialem: Et n. seqq.*
377 *Solvitur instantia: Et n. seqq.*
378 *Reus tamen per ambages interrogatur: & quare?*
379 *Potest etiam Testem per ambages, & à longè interrogare, si ei ita videatur.*
380 *Forma, & praxis proponendi interrogatoria specialia,*
381 *Qualiter claudatur cujusvis Testis examen, & quid fiat dum clauditur.*
382 *Quid, & quomodò agendum, si alicujus Testis examen non totaliter absolvitur, sed interrupi debet.*
383 *Modus iterum reassumendi interruptum examen unius Testis.*
384 *Completo examine unius vocantur, & examinantur alii, uti primus. Examen Testis 2.*
385 *Testes sæculares pro possibili vitare oportet.*
386 *Examen 3. Testis.*
387 *Examen 4. Testis.*
388 *Testis 5. examen interruptum.*
389 *Interrumpitur, & iterum assumitur examen Testis 5.*
390 *Examen 6. Testis.*

360 VIsitato & probato Corpore delicti debet Judex facere Decretum de procedendo ad ulteriora, sequenti aut simili modo.

Cum ex hactenus agitatis appareat delicta Articulo nono, & decimo exposita fuisse commissa, videlicet monilia fuisse ablata, Fr. Justum N. graviter vulneratum, & carceres effractos &c. A. R. P. Provincialis decrevit, prout præsenti Decreto decernit ad ulteriora procedere inquirendo de Delinquente per examen Testium, & alia præstando. prout de Jure. Acta sunt hæc. Anno. Mense. Die.

Ego N. Minister Provincialis.
Ego N. Actuarius.

361 Conformiter itaque huic Decreto, & ordini Juris incipit vocare, & pro informatione summaria per Processum informativum examinare Testes ad hoc, ut saltem semiplenam probationem delicti, vel delictorum in Libello expositorum ante citationem, & constitutionem Rei habere valeat; cum minàs nullus possit ante semiplenam probationem delicti contra eundem, quamvis enim testes etiam jurato examinati ante constitutionem Rei plene non probent ad convincendum & condemnandum Reum, imò ad hunc finem ante litem contestatam à Reo nec citari & examinari valeant, & *claris Juribus*, sed, si velit Reus, post factam ipsius constitutionem, & examinationem, examen eorum denuo repeti debeat, tamen sufficienter probant ad hoc, ut Reus constitui, & legitimè examinari valeat. Quapropter examen hoc Testium, quod ante litem contestatam, & Rei constitutionem fit, est tantùm & vocatur informatio summaria & offensiva, seu Processus informationis, seu potiùs pars illius ad hoc principaliter instituta, ut Reus legitimè constitui, & examinari valeat.

Dicitur notanter *principaliter ad hoc instituta*; quia, si Reus repetitionem illorum Testium non desiderat, consequenter illos pro ritè examinatis habet, etiam ad convincendum, condemnandum Reum plenè probare valent, ut bene observat Ludovicus de Ameno *in Pract. Crim. tit. Quam formam 7. q. 2. n. 15.* & alii. Hinc

362 Providè facit Judex, si in Summaria informatione ante constitutionem rei tot examinet testes, quot etiam ad plenam probationem sufficiunt, ut, si dein Reus illorum repetitionem non urgeat, nec contra aliquem legitimè excipiat, sine ulteriori examine ad convincendum etiam & condemnandum Reum sufficere valeant.

363 Porrò ut testes tam ante, quàm post constitutionem Rei ritè examinentur, sequentia bene observet. *Primo*, an testis non sit inhabilis ad testificandum. Quinam autem testes sint habiles, & qui inhabiles, habes amplè *lib. 2. tit. 20. de Testibus*, ac etiam *in Practica Crim. nostra tit. 15. Testes*. Ad cognoscendum autem, an sit habilis, juvat præmittere interrogat. generalia modo infrà ponendo *n. 372.*

364 *Secundò*, ut statim ante initium examinis, exprimat, an Testis ex Officio sit assumptus, seu ab Accusatore productus vel examinatus.

Tertio, ut ante examen eidem imponat juramentum de

dicenda verdata, ipsumque monetur de obligatione, quam habet ad dicendam veritatem, & quasi Deo, ut ipse, ne quo ipse proximo injuria inferatur, si veritas tacetur, vel mendacium in judicio proferatur.

366 *Quarta*, ut omnes fugitiantes, & non quos fimul cum mirer; aliis examen esset nullum.

367 *Quinta*, Bene facit, ut interrogatoria, quæ Testibus proponunt intendit, prinin in Curia Ecbedia, Testi tacentem non manifestanda annotet, pro adjuvatio memoriæ, debet etiam adhibere, ut clara & distincta habeatur depositio Testis, qui, & variatio, variatio, aut interpretari videatur, adhortatione urgeri, & interrogatoriis fatigari debet interrogando etiam; *Quare modo Ita deponas, cum prius aliter dixeris? quomodo potuerit hoc esse, Iterata vel circumstantia, quæ afferuit &c.*

Secundo, debet Judex ex interrogare de causa scienti-ca, ut ait, ut, unde scias hoc, quod deponis: Et hoc interrogatorium fieri foleat, etsi jam patetat ex depositis causa scientiæ; quia exacuatur debet, quomodo ut autem ab alio. *Interrogare in causa scientiæ.* Resp. & ex Si autem jam constat de ea Resp. Intellectum; suprà nempe.

Tertiam, fumoperet, & fals per ut nullatinus ad verbe ab his interrogatoriis suggestivis, id est est tallibus, quibus quæ suggestivæ Testi quid respondere debeat.

368 *Quarta*, debet Advocatus dida, ; ies depositiones Testium tam pro, quam contra Reum fideliter scribere, & inferere Actis; & quidem lingua vernacula, ac spontaneo ferri potest, de verbo ad verbum; vel fiteam genuinum ipsum deponentis. Pariter debet Judex interrogatoria in lingua vernacula proponere Testibus, & alibi; Adunatim vero inferi illi Actis idiomate latino.

369 *Nona*, si Testis illabens, & ipse Superior Major tanquam Judex ordinarius format Processum, potest ipsum vocare per literas familiares Missivas; quod idem facere potest Judex delegatus, si petat, quod Testis ad hasi fit Iitis comparitum, si vero judicat, vel ipsum Testem non venerum, vel Superiorem ipsius localem non daturum licentiam ad comparendum ad folas literas familiares, debet illum citare *juridice* [illegible]

Frater N. Commissarius Judex delegatus
F. N. Sacista Salutem & Dominos.

Cum nobis ab A.R.P. Minister Provincialis delegata fit commissio in causa, quam ex lectura literarum patentium Deliegationis nobis factæ, & quarum exemplar authenticum mum infra ne Notarii nostri subscriptum, ac sigillo Conventus Nostri, ad dictum Minister, omnium hic occludimus; ego infrascriptus; Ut; Persona vero Reverendæ vestræ NN. ibidem in causa Ad; Ipsa vestra, harum fide & veritate Reverendam eidem procaipimus, ut affinnpto facto per Superiorem localem affinnatio, ad Nos quamprimum fe conferat. Ita enim prætiptis etiam Superioris locali significamus, ut Reverendam vestram cum Facto Religioso ad Nos dimittat. Datat Die Mensis Anno Loco Ser.

Fr. NN. Commissarius Ser.

Si Superior, vel Subditus pro videretur inhobedire, poterit etiam ni vetera dilationis termini inferri, ita, ut si intra illos non obediant, pœnis contumaciæ, aut rebellis subjacerant.

Concesum, si Testis est præsens, per quemvis ad Jocum Tribunalis vocari potest; qui tamen, si secularet venire, *juridice* citari debeat, modo supra dicto, mutatis mutandis.

370 Porro, si Accusator Testes in Libello nondum denominavit, jubetur illas adducere seu denominare specialis Decreto Actis inferendo, v. g.

Quandoquidem accusator nullus adhuc denominavit ad probandi Testes, vocantur ipsum Ut Judex Deputatus ut ea producant (si verò Accusator sit absens, aut alias videtur confusum, ut in scripsis mittatur illi Decretum, vocc loco vocantis dicitur) *Idcò N. Judex deputatus Decrevit dictum, ut illos producat. Actum sunt hoc Anno Mensis Die Loco.*

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Adjunctus.

371 Accusator autem habito Decreto poterit testes vel simpul, vel unum post alterum denominare, si tamen, ne fimul nominati fuborinent, retractant &c. & quidquid facit, notat Adjunctus v. g.

Accusator autem percepto mandato respondit: Se dicentum, natarum quidem Testes, verumtamen ipse multos non ennes, fimul, sed fuscitatim unum post alterum examinatum, propterea denominavit NN. Petita ipsis examen Testium modo, quo jequitur.

Facitur igitur coram A.R.P. Provinciali NN. comparuit Fr. Hieronimus N. Testis à parte prædicta, qui dictus filius Veneratus de dicitur N. Testis, cui Testi, ut pollere nunc Iuridicali, vel tactile facrit Pugilis (si est Laicus) per ensis ad fortitatem dictus deposuit, ut sequitur.

Testis i. Fr. Hieronimus.

Ad Interrogatoria Generalia.

1 Interrog. Quomodo vocetur? Resp. vocor Fr. Hieronimus.

2 Interrogatum, quod quamvis depositiones ex respectu Testium debeant fieri idiomate materno, & consequenter apud non Germanos, tamen hic experimentar latuit, ut eo quia non qui vel Lector Interpretatorum intelligit.

3 Interrogatum: Cujus ætatis existis? Resp. ignoramus quantæ ætatis.

4 Interrog. Ubinam existis de Familia, & quamdiu? Resp. fum per annos in hoc Conventu N.

5 Interrog. Cujus conditionis, vel Officii existis? Resp. Sum Secretarius in hoc Conventu.

6 Interr. An fuis, vel imaginari fibi possit causam vocationis hujus? Resp. Testius, & alibi; Adunatim vero inferi illi Actis idiomate latino.

169 *Nona*, si Testis illabens, & ipse Superior Major tanquam Judex ordinarius format Processum, potest ipsum vocare per literas familiares Missivas; quod idem facere potest Judex delegatus, si petat, quod Testis ad hasi fit Iitis comparitum, si vero judicat, vel ipsum Testem non venerum, vel Superiorem ipsius localem non daturum licentiam ad comparendum ad folas literas familiares, debet illum citare *juridice* [illegible]

Frater N. Commissarius Judex delegatus
F. N. Sacista Salutem & Dominos.

Cum nobis ab A.R.P. Minister Provincialis delegata fit commissio in causa, quam ex lectura literarum patentium Deliegationis nobis factæ, & quarum exemplar authenticum mum infra ne Notarii nostri subscriptum, ac sigillo Conventus Nostri, ad dictum Minister, omnium hic occludimus; ego infrascriptus; Ut; Persona vero Reverendæ vestræ NN. ibidem in causa Ad; Ipsa vestra, harum fide & veritate Reverendam eidem procaipimus, ut affinnpto facto per Superiorem localem affinnatio, ad Nos quamprimum fe conferat. Ita enim præcipitis etiam Superioris locali significamus, ut Reverendam vestram cum Facto Religioso ad Nos dimittat. Datat Die Mensis Anno Loco Ser.

Fr. NN. Commissarius Ser.

Si Superior, vel Subditus pro videretur inhobedire, poterit etiam ni vetera dilationis termini inferri, ita, ut si intra illos non obediant, pœnis contumaciæ, aut rebellis subjacerant.

Concesum, si Testis est præsens, per quemvis ad Jocum Tribunalis vocari potest; qui tamen, si secularet venire, *juridice* citari debeat, modo supra dicto, mutatis mutandis.

370 Porro, si Accusator Testes in Libello nondum denominavit, jubetur illas adducere seu denominare specialis Decreto Actis inferendo v. g.

Quandoquidem accusator nullus adhuc denominavit ad probandi Testes, vocantur ipsum Ut Judex Deputatus ut ea producant (si verò Accusator sit absens, aut alias videtur confusum, ut in scripsis mittatur illi Decretum, vocc loco vocantis dicitur) *Idcò N. Judex deputatus Decrevit dictum, ut illos producat. Actum sunt hoc Anno Mensis Die Loco.*

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Adjunctus.

371 Accusator autem habito Decreto poterit testes vel simpul, vel unum post alterum denominare, si tamen, ne fimul nominati fuborinent, retractant &c. & quidquid facit, notat Adjunctus v. g.

Accusator autem percepto mandato respondit: Se dicentum, natarum quidem Testes, verumtamen ipse multos non ennes, fimul, sed fuscitatim unum post alterum examinatum, propterea denominavit NN. Petita ipsis examen Testium modo, quo jequitur.

Facitur igitur coram A.R.P. Provinciali NN. comparuit Fr. Hieronimus N. Testis à parte prædicta, qui dictus filius Veneratus de dicitur N. Testis, cui Testi, ut pollere nunc Iuridicali, vel tactile facrit Pugilis (si est Laicus) per ensis ad fortitatem dictus deposuit, ut sequitur.

Testis i. Fr. Hieronimus.

Ad Interrogatoria Generalia.

1 Interrog. Quomodo vocetur? Resp. vocor Fr. Hieronimus.

2 Interrogatum, quod quamvis depositiones ex respectu Testium debeant fieri idiomate materno, & consequenter apud non Germanos, tamen hic experimentar latuit, ut eo quia non qui vel Lector Interpretatorum intelligit.

3 Interrogatum: Cujus ætatis existis? Resp. ignoramus quantæ ætatis.

4 Interrog. Ubinam existis de Familia, & quamdiu? Resp. fum per annos in hoc Conventu N.

5 Interrog. Cujus conditionis, vel Officii existis? Resp. Sum Secretarius in hoc Conventu.

6 Interr. An fuis, vel imaginari fibi possit causam vocationis hujus? Resp. Testius, & alibi; Adunatim vero inferi illi Actis idiomate latino.

dictaliter jam fit manifestata, & Judex non procedat ex meo Officio, fed ad Indantiam Partis, quæ debet fatisfactionem poenitere, fi in probatione deficat, nulla videtur necessitas prijdin in genere, ac per ambages, & à longe interrogare de delicto, & Delinquente, prætertim fi Libellus Articularis, seu cum articulis, & denominatione Testium offertur juxta formam Papæ v. 374. specificatam Equidem communis Tribunalium praxis habet, ut Testes denominati fuper Articulis obliqua, non per ambages & à longe, fed nisi interrogatorii generalitam immediate & directe interrogantur, ut ex Actis Antecedentibus ex prælegitur, esse verum: dein interrogentur de causa licentiæ, circumstantiis, concebitus &c.

376 Accedit, quod Inquisitio *specialis* in hoc essentialiter differat à *Generali & notata*, quod in his generaliter ramen, in illa verò specialiter indagetur de delicto & Delinquente, confequenter necessitas est, ut in Inquisitione *specialis* ad indantiam Partis accusantis, vel *judicialiter* denominatis intimes, & Testes de delicto & Delinquente in genere, & per ambages interrogentur, fed deinde illi dum fatisfacit ipsa ratione Accusationis vel Denominationis interrogari, prout in Libellis vel Articulis offertur, demum vitimoque suggestiva interrogatoria.

377 Ex dictis, hoc ipsum esse interrogatorium suggestivum, & Testes flatim in specie interrogentur de delicto & Delinquente, v. g. *An Fr. Martius vulneravit Fr. Jufinum? i.g. Qualiterum fit de Reflo, ajiinguendo accedens, ; ut interrogatorium fuggestivum in Inquisitione Generali & notata; vel specialis ex mero Officio, ; in specialis autem ad influxum Partis cum denominatione Testium, ; illutria, negatur, hoc ipso enim, quod in hac jam præfuppoaunur ter indicia, aut probationes media; ut probari valeat, interrogatorium de delicto & Delinquente in specie fieri poteat, prætertim, fi Libellus Articularis cum denominatione Testium.*

378 Dicet, Reus etiam in Inquisitione *specialis* non flatim in specie & directè, fed à longe & per ambages interrogatur de delicto: ergo non fit, quod Regularis *Cod. de probationes*. Dilapitatis est; quia, cum de Reis publica agatur vindicta, prudentes esse, ; ; ;

Si verò addere, vel demere, aut mutare quid vult; etiam notatur in Actis, & post illa verba *prælegi Testi suam depositionem*, ponitur, *cùm audisset, dixit, in illo loco, ubi sonat &c. addatur, vel dematur, vel ponatur &c. recordor enim, quod fuerit ita &c.* dein fit subscriptio.

382 Quod si examen unius testis ob interveniens negotium aut impedimentum, vel temporis circumstantiam interrumpitur, ita ut absolvi nequeat, debet in Actis notari sequenti modo.

Quoniam ob horæ tarditatem, seu ob urgens negotium A. R. P. Provincialis examen præfati testis completè expedire non potuit, decrevit illud ad interim terminare, animo tamen id ipsum opportuno tempore iterum reassumendi, & perficiendi; Testis verò prælecto sibi examine, acceptisque si, & in quantum ipsius depositionibus subscribere jussus, & imposito silentio dimissus fuit, salvo jure &c. Acta sunt hæc die, mense, anno, &c. loco.

Ego Fr. N. Testis affirmo ut suprà.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

383 Quando posteà iterum reassumitur, & continuatur examen ejusdem Testis priùs interruptum, sequenti modo registratur in actis.

Die. Mense. Anno. Loco.

A. R. P. *Provincialis volens continuare examens Testis N. ex causa præfata interruptum, vocari illum coram se fecit, & denuo obtulit juramentum de dicenda veritate, quod ille deposuit tacto &c. ac ulterius respondit, ut sequitur.*

8. Interrogatus: &c.

384 Si verò examen unius testis completur, fit clausula uti suprà *n.* 381. & vocatur examinaturque alius testis sequenti modo.

Testis secundus Fr. Justus N.

Quia hic Testis ob vulnus ad constitutum locum Tribunalis venire non poterat, A. R. P. *Provincialis me socio accessit illum in infirmaria decumbentem, qui deposito juramento more Laicis consuetudo deposuit, ut sequitur.*

Ad Generalia.

1 Interrogatus, Quomodò vocetur? Resp. Vocor Fr. Justus.
2 Interr. cujus ætatis, conditionis & officii existat? Resp. annum 45. jam complevi, ex obedientia ago officium sartoris.
3 Inter. &c. suprà de Generalibus interrogatoriis.

Ad Specialia super Articulo secundo.

1 Inter. An sciat Articulum esse verum? Resp. Ita, scio Articulum esse verum.
2 Inter. In causa scientię? Res. vidi apud Fr. Mævium propriis oculis talem clavem.
3 Iter. Quando, & ubi viderit illum? Resp. Fr. Homo bonus aliquando perdiderat clavem suam ad cellam quod audiens Fr. Męvius dixit ad illum, se velle statim aperire, uti & fecit per clavem regiam è sacco extractam.
4 Inter. Quando id contigerit? Resp. Diei determinatæ non ampliùs recordor, bene tamen scio, id hoc mense contigisse.
5 Inter. de Contestibus? Resp. Intellectum.
6 Inter. quare non indicaverit Superiori? Resp. Non libenter incæpi turbationem in Conventu, quæ secuta fuisset, ex correctione & confusione Fr. Męvii, utpote hominis perditi, & vix non desperati.

Et quia idem Testis super aliis quoque Articulis octavo nempe, nono, & decimo fuerat denominatus, super iisdem etiam statim examinavit illum A. R. P. Provincialis. Et quidem

Super Octavo Articulo.

1 Inter. An sciat Articulum esse verum? Resp. scio certò, Articulum esse verum.
2 Inter. In causa scientiæ? Resp. vidi monilia & calices in ipsius Cella.
3. Inter. quomodò, & qua occasione eas videre potuerit? Resp. Aliquando assuens Fr. Męvio habitum, subito, & nihil mali cogitans intravi cellam, ubi vidi quod præfatos calices, & monilia imponere vellet magnæ cuidam sclatulæ: Ego terrefactus interrogavi ipsum, amore Dei, unde habet ipse hęc? ipse verò magis territus & confusus statim ad genua provolutus rogavit me per omnia, ne ipsum patefacerem, fateri se, quod à diabolo deceptus ea sit furatus; hodie verò ad noctem aliis dormientibus iterum certo restituere vellet. Ego correctione fraterna, quantum potui, ei data discessi, expectans, an promissum esset servaturus. Et, cum viderem, illum promisso non stetisse, accessi illum altera die, & monui eum serio, ut illico redderet furtivè ablata, ni vellet, ut statim adirem Superiorem. Ad quod ille; scito F. Juste, quod ego ista jam miserim aliò, & omnia non tantùm negaturus, sed etiam contra te tanquam Calumniatorem acturus sim, si me apud Superiorem manifestas; quia nihil potes probare.
4 Interrogatus, quando id contigerit? Resp. primùm ante 14. dies.
5 Interr. An indicarit Superiori locali? Resp. Non statim sed tunc primum, quando inaudivi, quod & alii dicta monilia & claves viderint apud puellam Bibianam, cum qua est suspectus Fr. Męvius, & quod essent interceptæ litteræ idem annuentes.
6 Inter. Quid fecerit dein Superior? Resp. Custodiendi causa inclusit illum in carcerem.
7 Inter. De Contestibus? Resp. fui solus.

Super Articulo nono.

1 Interrogatus, an scias Articulum esse verum? Res. Utique scio, esse verum.
2 Inter. In casu scientiæ? Resp. Superior *deputaverat* me, ut subinde viderem, an non Fr. Mævius tentaret effringere carceres; hinc quia aliquando noctu diu audieram strepitum, surrexi; & accessi locum carceris, quem januis confractis vidi apertum, &c. Fr. Męvium actu currentem contra me. Ego apprehendi ipsum, & clamavi pro auxilio, ille autem fortior prostravit me in terram, & quia dimittere illum nolui, scilicet ibidem jacentem aliquoties gravissimè me percussit in capite, & semimortuum relinquens cucurrit ad portam, quam aperuit, utique clave sua regia.
3 Inter. Quando hoc contigerit? Resp. Ante 13. dies.
4 Inter. De Contestibus? Resp. Eram solus, quando res contigit, venerunt quidem posteà alii, sed nimis serò.

Super Articulo decimo.

1 Interrogatus, An sciat Articulum esse verum? Res. Proh dolor! non tantum scio, sed etiam sentio esse verum.
2 Inter. In causa scientiæ? Resp. Intellectum suprà.
3 Inter. De Contestibus? Resp. Intellectum suprà.
4 Inter. An & nil aliud habeat, quod diceret? Resp. Nihil aliud habeo, quàm quòd amore Dei rogem pro ipso, ne propter me puniatur: ego enim ex corde eidem ignosco, paratus etiam pro ipso sustinere pœnam, quæ eidem dictabitur.

Quibus habitis, ac si, & in quantum acceptatis, ad mandatum A. R. P. Provincialis prælegi Testi suam depositionem, cui cùm nil addere, nec demere vellet, jussus est manu propria formare hic in actis signum Crucis, utpote litterarum ignarus, & imposito formali obedientiæ præcepto servandi secretum de depositis in examine, dimissus est. Acta sunt hæc die. Mense. Anno. Loco.

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Testem in ordine denominationis tertium & quartum, quia sæculares erant, Servitialis scilicet noster N. & Faber Serarius N. A. R. P. Provincialis examinare distulit, ut si forsan eis non indigeret, illos omnino omittere posset; hinc assumpsit testem in ordine denominationis quidem quintum, & ordine examinis verò tertium.

385 Notandum hic, debere Judicem Regularem ad vitanda scandala, & parcendum famę Religionis pro possibili supersedere à testibus sæcularibus, ita, ut quamdiu spes superest, posse absque illius sufficientia haberi ad Reum constituendum, & veritatem eruendam, ab eis abstinere debe-

debeat: quamvis enim sæculares potius ædificari, quàm scandalizari deberent videntes, quod delicta etsi rarissima in religione commissa, tam exactè inquirantur, & tam severè puniantur; nihilominùs, quia ab uno statim ad alios argumentari solent, pro possibili abscondere expedit causas hujusmodi sæcularibus.

Testis tertius Fr. Benedictus.

Ad Generalia.

386 1 Interrogatus, quomodò vocetur? Resp. Vocor Fr. Benedictus.
2 Interrog. cujus ætatis, conditionis, & officii existat? Resp. 50. annum jam complevi, sum simplex Confessarius in hoc Conventu aliud officium non habens.
3 Inter. &c. Fiunt reliqua Generalia ut suprà *n.* 372.

Ad Specialia super Articulo quarto.

1 Inter. An sciat, Articulum esse verum quoad omnes circumstantias? Res. Ita, excepta illa circumstantia, qua dicit Articulus Fr. Męvium hinc inde circumspexisse, an nemo eum observaret, quia ad hoc non attendi.
2 Inter. In causa scientiæ? Resp. quia dum illo tempore eram superius in Oratorio visitans Venerabile, & peragens meam exiguam devotionem, vidi illum, ut habet Articulus.
3 Interrog. de Contestibus? Resp. postquam Fr. Mævius aliquali tempore erat propè Altare B. V. M. venit Sacristianus Fr. Homobonus, & allocutus est eum: quid autem dixerit, non benè percepi.

Super Articulo septimo.

1 Inter. An sciat Articulum esse verum? Resp. quamvis non physicè, tamen moraliter scio esse verum.
2 Inter. In causa scientiæ? Res. inde scio; quia, dum nuper cum Fr. Homobono iveram ad puellam Bibianam, vidi duos calices linteo involutos, ac penes illos monilia secundum partem.
3 Inter. Ubi erant illi calices? Resp. erant in cista semiaperta.
4 Inter. Quomodò scire potuit, esse calices, cum fuerint involuti? Resp. ex figura facilè cognovi.
5 Inter. Quomodò scire potest, esse nostros calices? Resp. Ideò præcipuè; quia dum posteà ex mandato Superioris eam iterum accessimus ad disponendam, ut nobis mysterium patefaceret, & injustè accepta restitueret, ipsa negavit, quòd aliquando calicem habuerit & monilia, prout etiam à cista removit: Profectò si non nostri, sed alii calices fuissent, causam ita negandi non habuisset.
6 Inter. De Contestibus? Resp. Intellectum.
7 Inter. An nil aliud haberet dicere? Resp. Non.

Quibus habitis, si & in quantum acceptatis &c. *fit clausula ut suprà n.* 381.

Ego Fr. Benedictus affirmo ut suprà.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Arrepto jam ad subscribendum calamo dixit: audivi, quod etiam suspectas litteras scripserit puellæ Bibianæ, sed quia apud Acta jam erant, ulteriùs desuper non interrogavit, sed subscribere Testem fecit A. R. P. Provincialis.

Ego Fr. Benedictus N. Testis deposui ut suprà.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Testis quartus Fr. Benignus.

Ad Generalia.

387 1 Interr. quomodò vocetur, &c. ponuntur Generalia uti suprà *n.* 372.

Ad Specialia supra Articulo decimo.

1 Inter. An sciat Articulum esse verum? Resp. certò quidem non scio (quia non interfui) tamen non dubito esse verum.
2 Inter. in causa scientiæ, vel opinionis? Resp. Audivi in mea cella prius strepitum, dein Fr. Justum alta voce clamantem, accurrite, juvate, Fr. Mævius vult aufugere; quo audito statim cucurri, & Fr. Justum graviter vulneratum penes carceres jacentem inveni, qui mihi narravit eum à Fr. Mævio, quem aufugientem apprehendit, & dimittere noluit, ita esse vulneratum, cui utique in istis circumstantiis credendum est.
3 Inter. de Contestibus? Res. post me plures accurrebant quibus eadem narravit Fr. Justus.
4 Inter. An nihil aliud haberet dicere? Resp. Non: sed laudo divina Judicia, quod ille infelix homo ad propriam suam salutem tandem in manus Judicis venerit, qui ob tepidam suam vitam & alia mala signa aliàs planè in periculo perditionis æternæ fuisset, præsertim, quia correctiones & monita Superiorum haud ampliùs curabat.

Quibus habitis & si & in quantum acceptatis &c. *fit clausula & subscriptio ut supra n.* 381.

Ego Fr. Benignus ita deposui.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Testis quintus Fr. Fidelis.

Ad Generalia.

1 Inter. Quomodo vocetur, &c. ut supra *n.* 372. 388

Ad Specialia.

Super Articulo undecimo.

1 Inter. An sciat Articulum esse verum? Resp. Utique scio. 389
2 Inter. In causa scientiæ? Resp. Dum actu inciperet Testis narrare causam scientiæ, venit Janitor, & dixit adesse Excellentissimum Dominum N. & velle in ardua causa loqui A. R. P. Provinciali, qui proinde decrevit examen Testis interim terminare, animo tamen illud opportuno tempore iterum reassumendi, Testis verò prælecto sibi examine, acceptisque si & in quantum ejus depositionibus subscribere, & silentium de depositis servare jussus est. Acta sunt hæc die. Mense. Anno. Loco.

Ego Fr. Fidelis ita deposui.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Eodem die & loco A. R. P. Provincialis volens continuare examen Fr. Fidelis, prius ex præfata causa interruptum, vocare illum coram se fecit, qui præstito iterum juramento de dicenda veritate deposuit, ut sequitur. 390

3 Interrogatus igitur de novo in causa scientiæ? Resp. Postquàm Superior localis à viro fide digno certificatus, & planè informatus, quod Fr. Mævius in domo Bibianæ, & quidem in certo loco lateret, animo, data occasione, nescio quorsum fugiendi, misit me, & Fr. Angelum ad præfatam domum data priùs instructione, quomodò nos habere deberemus, ut F. Mævium capere, & ad Monasterium reducere possimus. Obedientię & instructioni conformiter accessimus domum memoratam, & habito priùs discursu indifferenti manifestavimus Bibianæ nostram commissionem; illa indagata negavit, & pernegavit omnia, jurans, quòd jam per 14. dies non viderit Fr. Męvium. Nos econtrà petivimus, ut aperiret nobis cameram, ubi Fr. Męvius esse dicebatur; renuit illa; nos minitabamur Potestatem sęcularem: ipsa verò magis indignata, & plena furia jussit nos è domo sua discedere. Nos minimè attendentes ejus furiam, adhuc instabamus, ut illico aperiret, aliàs essemus vim illaturi, timebamus enim ne Mævius cuncta audiens è fenestra prosiliret: Et cum verbis nil efficeremus, Fr. Angelus januam vi effregit; qua effracta Fr. Męvium sub lectica absconditum invenimus, quem optimis verbis rogavi & monui, ut ad evitanda sçandala ultro nobiscum ad Monasterium se conferret, alias vim certè experturus. In discursu fatebatur, quòd per 8. dies hic jam hæreret absconditus, expectans occasionem Romam ad Generalem se conferendi.
4 Inter. de Contestibus: Resp. Intellectum, Fr. Angelus erat presens, & Bibiana.

5 In-

5 Inter. An nihil aliud haberet dicere? Resp. Non.
Quibus habitis &c. *Clausula ut suprà n. 381.*

Ego Fr. Fidelis confirmo ut suprà.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Testis quartus Fr. Angelus.

Ad Generalia.

1 Interrogatus, quomodò vocetur, &c. *ut suprà numer. 373.*

Ad Specialia supra Articulo Undecimo.

1 Inter. An sciat Articulum esse verum? Resp. Omnino.
2 Inter. In causa scientiæ? Resp. Audivi ex ore ipsius, quando Fr. Fidelis, & ego ipsum è domo Bibianæ ad Monasterium reduximus.
3 Inter. de Contestibus? Resp. Intellectum.
4 Inter. An quid aliud haberet dicere? Resp. Non: nam qualiter peracta sint, dum Fr. Mævium deprehendimus, jam notum suppono.
Quibus habitis &c. *fit clausula ut suprà n. 381.*

Ego Fr. Angelus ita deposui.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

De Recognitione, & Comparatione Litterarum, seu Scripturæ.

S U M M A R I U M.

391 *Decretum, & modi recognoscendi Litteras, seu scripturas.*
392 *Modus examinandi Testes super Recognitione Litterarum.*
393 *Debet subinde etiam fieri comparatio Litterarum, & quomodo? ac n. seq.*
394 *Præstat ad eam assumere peritos in arte ex Ordine.*
395 *Praxis deputandi pro Comparatione peritos in arte.*
396 *Judicium peritorum de Litteris, & oblatio illius.*
397 *Non semper requiritur; ut Recognitio, & Comparatio litterarum simul fiant, sed plerumque sufficit una.*

391 *Auditis præfatis Testibus A. R. P. Minister Provincialis volens pergere ad Recognitionem & Comparationem Litterarum Fr. Mævii interceptarum juxta Articulum 6. tum misit ad cellam dicti Fr. Mævii, & curavit sibi afferri ex illa alias scripturas manu illius certò exaratas, si quæ ibidem invenirentur. Et inventi atque allati sunt ad A. R. P. Provincialem aliquot quaterniones, qui manu Fr. Mævii dicebantur scripti, quibus habitis curavit sibi afferri varias diversarum manuum epistolas & scripturas, ad videndum, an Testes ex illis scripturam Mævii eisdem commixtam noscerent. Ad quem finem decrevit vocare, & examinare Testes manum & characterem Fr. Mævii bene agnoscentes. Acta sunt hæc Die. Mense. Anno. Loco.*

392 *Vocatus igitur comparuit Fr. Gervasius N. & deposito juramento de dicenda veritate deposuit, ut sequitur.*

Ad Generalia.

1 Inter. Quomodò vocetur? Resp. Vocor Fr. Gervasius N.
2 Inter. &c. *Fiunt interrogatoria Generalia ut suprà num. 372.*

Ad Specialia.

1 Inter. An cognoscat Fr. Mævium. Resp. Optimè cognosco.
2 Inter. An habeant, vel habuerint familiaritatem & correspondentiam ad invicem? Resp. Ante hac bene, sed per duos annos non amplius.
3 Inter. An scripserint etiam ad invicem, & quoties? Resp. Ita, valde sæpè ad invicem scripsimus.
4 Inter. An bene cognoscat characterem & manum Fr. Mævii? Resp. Perfectè cognosco.
5 Inter. An habeat adhuc aliquas epistolas ab eo? Resp. Jam omnes combussi.
Si respondet affirmativè, jubetur illas afferre, & quod fit, inseritur Actis, v. g.
Jussus dein attulit duas epistolas à Fr. Mævio acceptas, quarum prima data Monachii die... incipit, *ponatur initium Epistolæ*; altera Landishuti die, incipit &c.
6 Inter. An inter. alias plures Scripturas cognosceret manum, & characterem Mævii? Resp. Inter mille cognoscerem.
Tunc A. R. P. Provincialis varias scripturas una cum scriptura Fr. Mævii posuit ante Testem, ita tamen, ut nullibi alicujus subscriptio pateret: Et dixit ei, ut seligeret modo scripturam Fr. Mævii, qui non multum deliberans extraxit unum solum dicens: Hæc est scriptura Mævii, prout etiam erat.
Quibus habitis si, & inquantum acceptatis &c. fit clausula, & subscriptio ut suprà *n. 381.*

Ego Fr. Gervasius affirmo ut suprà.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Simili modo examinatur alius manum scribentis Rei cognoscens (si haberi potest) ut adsint duo Testes de Recognitione Litterarum. 393

Si causa & circumstantiæ requirunt, potest & debet etiam fieri Comparatio Litterarum: quæ tali modo fit. Una vel plures scripturæ, de quibus certò constat, esse scripturas manu Rei exaratas, afferuntur, & comparantur cum scriptura illa, de qua est quæstio, ad videndum, an characteres sint similes vel non, & consequenter, an ab eadem vel diversa manu proveniat.

Et quamvis de Jure ad hanc comparationem debeant adhiberi periti in arte, id est Magistri, qui alios scribere & litteras formare docent, ut bene advertit Ludovicus de Ameno, tamen apud Regulares, qui ad Juris apices non tenentur, sufficere videtur, si assumantur ex Ordine aliqui in arte scribendi perfectiores, præsertim tales, qui in sæculo apud Tribunalia fuere Scribæ, aut Præceptores, qui Juvenes docuerunt scribere; quia etiam in arte censentur periti: tales ergo vocantur, & quod fit inseritur Actis, sequenti modo. 394

Postea pro majori veritatis certitudine vocati comparuere F. Guido N. & F. Magnus N. quorum prior per tres annos agebat Scribam apud Judicem NN. alter verò ut Præceptor plures Juvenes scribere docuit, ambo in arte scribendi satis perfecti, qui deposito juramento de fideliter exequendo officio in comparatione litterarum exercendo, & veritate dicenda, jussi sunt ab A. R. P. Provinciali, ut Scripturas, quas de manu Mævii esse, certò jam constabat, cum interceptis litteris accuratè, diligenter, & exactè considerent, atque examinent; suumque posteà judicium manifestent, num ab una, eademque, vel diversa manu sint exarata. Acta sunt &c. ut suprà. 395

Accepta commissione ad faciendam comparationem Litterarum, Deputati singula juxta artem scribendi exactè considerant, atque examinant, suumque judicium in scriptis præsentant, quod Actis inseritur sequenti modo. 396

Consequenter præfati duo Fratres in arte scribendi periti, scripturas sibi consignatas, & sequens desuper judicium, sive in scriptis præsentarunt: incipit &c. & desinit &c. ponatur tenor judicii ab eis datus. *Quod cum ad mandatum eisdem denuo prælegerem, confirmarunt. Acta sunt hæc Die. Mense. Anno. Loco.*

Ego Fr. Guido affirmo ut suprà.
Ego Fr. Magnus confirmo ut suprà.

Notandum hic, non semper esse necessarium, *ut recognitio litterarum per testes, & comparatio per peritos simul fiat*, sed tantum si rationabilis sit suspicio, ne Litteræ sint imitatæ; secus enim quævis harum sufficit semiplenè, aut etiam plus quam semiplenè ad probandum contra scribentem per dicta *lib. 2. tit. 22. §. 5.* 397

De Carceratione Rei custodiæ causa.

S U M M A R I U M.

398 *Reus quandocunque est suspectus de fuga, aut ne impediat, subornet &c. Testes, custodiæ causa incarcerari potest, etiam ante initium processus.*
399 *In Ordine nostro requiritur ad hoc consilium peritorum in Conventu, si haberi possunt.*
400 *Antequam incarceretur, Reo fit Decretum, & exprimitur causa.*
401 *Forma hujus Decreti.*
402 *Si Reus à Decreto carcerationis custodiæ causa facta appellet, executio non impeditur.*

398 Jam alibi diximus, quod quandocunque Reus est suspectus de fuga, aut ne terreat, impediat, vel subornet Testes, possit, imò debeat custodiæ causa carcerari etiam ante Constitutionem ipsius, imò ante initium Processus, ex habita sufficienti informatione extrajudiciali, si crimen est atrox. Potissimum autem id facere potest, & debet Judex, quando ex Processu informativo jam adsunt sufficientia ad constituendum, & examinandum Reum de gravi delicto, si, ut dictum, Reus est suspectus de fuga, subordinandis testibus, prout etiam statuitur in Practica nostra Criminali *tit. Reus*, *§. 2.* & ibi Ludov. de Ameno.

399 Juxta citatum locum in Ordine nostro judex etiam existentibus præfatis causis, custodiæ causa nullum carcerare potest, nisi cum consilio peritorum in Ordine, id est in Conventu illo, ubi Judex tunc temporis existit. Nec est necesse, ut sint Diffinitores, uti *l. c. n. 8.* benè advertit Ludovicus de Ameno, addens, quod in casu, quo desunt in simili causa periti, & periculum fugæ requirat, possit se solo carcerationem decernere judex.

400 Porro si Judex cum, vel sine consilio peritorum, custodiæ causa carcerare vult Reum, debet desuper facere Decretum, & in illo exprimere causam, ob quam incarcerat Reum, & ante omnia advertere, ne in Rei captura sæcularibus scandalum ingeratur; nisi summum aliquod scelus, & publicum commisisset, quo scandalum sæcularium inferius esset, ut bene statuitur in nostra Practica Criminali *l. c.* Decretum autem incarcerandi statim ad, vel ante initium Processus potest fieri, ut sequitur.

401 *Cùm Fr. N. fuerit accusatus de gravi crimine N. trahente secum gravem pœnam, ita ut inspecta natura vel malitia Rei aliunde cognita, meritò suspicandum sit, ne fugiat, aut testes subornet, impediat, vel terreat, ac insuper vi informationis extrajudicialis satis appareat, ipsum reverà fore condemnandum: Hinc ne Justitia fine suo frustretur, A. R. P. Provincialis cum consilio P. N. N. quos magis peritos & habiles ad propositum in hoc Conventu reputavit, decrevit, prout præsenti Decreto decernit, præfatum Fr. N. carceri custodiæ causa tradere, data commissione P. N. Priori, vel Guardiano* (si in nostro Ordine est addatur) *ita tamen, ut nec chorda, nec caputium eidem auferatur. Acta sunt hæc Die.... Mense. Anno. Loco.*

Ego Fr. N. ita consului.
Ego Fr. N. ita consului.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Intimato per me hoc Decreto P. N. Priori, vel *Guardiano dixit ille se statim executurum commissionem; prout post spatium iterum coram me comparuit, & retulit, se executioni jam mandasse Decretum. Acta sunt hæc &c.*

Ego Fr. N. Actuarius.

Si post Processum informativum incarcerare reum vult ante constitutionem ipsius, pauld aliter, & quidem tali modo fit initium Decreti.

Consequenter cùm A. R. P. Provinciali consideratis considerandis, & attentis depositionibus testium, ac indiciis constet, crimen non tantum semiplenè vel ultrà jam esse probatum, sed etiam tam grave, ut pœnam gravem secum trahat, adeoque inspecta natura &c: Reliqua ut suprà.

Si Reus à Decreto carcerationis appellat, non attendatur, sed executio fiat; quia talis appellatio effectum suspensivum non habet sed tantùm devolutivum. 402

De Constitutione Rei.

S U M M A R I U M.

403 *Examinatis Testibus in processu informativo, seu offensivo, & habita saltem semiplena probatione delicti, fit Decretum de constituendo Reo. Et quomodo? ibid.*
404 *Dein assumuntur assessores (si nondum adsunt) qui intersint examini Rei.*
405 *Posteà citatur, & constituitur Reus. Et quomodò? ib.*
406 *Qualiter ante omnia monere, & adhortari debeat Judex Reum constitutum.*
407 *Si Reus ante sui examen, & responsiones à se dandas, petit Advocatum, vel copiam actorum, vel nomina accusatoris, aut testium, nullatenus exaudiri, sed urgeri debeat, ut prius respondeat. Et n. seq.*
408 *Aliter res se habet in processu Civili.*
409 *Si Reus est excommunicatus, prius absolvitur.*

Quando Judex cognoscit, quod ex Processu informativo, seu ex informatione summaria, seu offensiva (ita dicta, quia per visitationem Corporis delicti, examen Testium & scripturarum, quæ in illa fiunt, informatur judex, & offenditur Reus, contra quem præfata militant) delictum, in quo Reus fuit accusatus, jam plenè vel saltem semiplenè existat probatum, procedit ad constituendum, & examinandum Reum, nisi enim ex processu informativo constet, delictum esse saltem semiplenè probatum, non potest constitui, & examinari Reus, prout jam dictum est suprà *n. 361.* Unde si Judex ante semiplenam probationem delicti Reum citaret, & constitueret, illicitè & invalidè ageret, ac saltem in nostra Religione peccaret mortaliter, uti constat ex praxi *Crim. tit. Reus §. 3.* & ibi ampliùs notat Ameno. Pro quo fine facit Decretum, ut sequitur. 403

Cùm ex actitatis hactenus ad minimum semiplena habeatur probatio, Fr. Mævium saltem esse Reum furti moniliam, suspectivum Litterarum, violentæ effractionis carceris &c. (& quando non de omnibus, sed tantùm de uno, vel altero, aut aliquibus, in quibus accusabatur Reus, adest semiplena probatio, & de illis solis constituatur, & examinetur) *sicque sufficientia adesse, ut Reus constitui, & constitutus legitimè examinari valeat. A. R. P. NN. Judex decrevit, dictum Fr. N. Reum constituere, & examinare, aliaque, prout de Jure prosequi. Acta sunt hæc Die. Anno. Mense. Loco.*

Ego Fr. N. Judex &c.
Ego Fr. N. Actuarius.

Dein assumit duos Assessores Patres graves, qui obligati ad secretum intersint examini Rei, illudque semper subscribant; licèt enim necessarii non sint præsertim in Processu informativo, tamen ut examini Rei intersint, necesse videtur ob multas rationes, de quibus suprà *n. 346.* 404

Assessoribus assumptis, & jam præsentibus citatur, & constituitur Reus vel familiariter, vel juridicè, eo modo, quo diximus suprà *n. 369.* de citatione Testium. Casu quo autem Reus jam aufugit, citatur etiam absens, de quo vide Ludovicum de Ameno *in practica Criminali formul. sect. 5. num. 10.* 405

Si Reus nondum fugit, sed citatus comparet, & constituitur coram Judice, debet hic ante omnia charitativè Reum admonere de statu suo, videlicet, quod modo ut legitimè constitutus Reus compareat, debet ipsum adhortari debitè, & imponere illi juramentum de dicenda veritate: Adhortatio præcipuè fieri potest de obligatione sub mortali peccato duplici tam contra obedientiam, quam contra Religionem (contra quam perjurando ageret) sinceré in omnibus fatendi veritatem, & ad sensum Judicis sine æquivocatione, aut restrictione mentali respondendi: In eadem adhortatione præmonere poterit, quod nisi in cunctis 406

dis fuerit & verificè respondeat, brevi temporis spatio plurima sic commissurus peritiam (quorum gravitas etiam declarare) indequè causam sibi duriorem facere; Deinde Advocatorum reddat; Judici liget manus ad clementiam exhibendam: econtra si ipsorum faceatur, signaque poenitentiæ & emendationis edat, Deum & Ecclesiam patronum pro se habituros, pœnam diminuturus, clementioque sententiam habituris fit Rec. Præcipuè autem debet cognitor, quod delictum, vel delicta, de quibus interrogabitur, sint taliter in Adis probata, ut Judex ipsum legitimè interrogare, & consequenter Reus ad interrogatorium delictorum, (sub oneris, ac pœnæ periculo) respondere teneatur.

407 Quod si Reus id credere nolle, sed se innocentem dicere, ac probatorè potereat copiam Processus habendam fieri, vel Libellum accusatorium, aut depositionem testium, aut nomina eorum dari, nullo modo id deferre possit, aut debet Judex, sed contra urgere Reum, ut pribad confta proponenda respondeat, aliàs enim, si prius fecit Reus, quæ contra ipsum proponitur, & deposita effetat, item quæ, & qualiter probata existerent; facilè prorpatere se posset ad respondendum, usque per relpondens indicia evacuare, & facere posse, ut Processus effectus careat.

408 Hinc quæritur in causa & Processu Civili Libellis communicetur, ductum ac Reus citatur, & post litis contestationem etiam communicetur Articuli &c. idemque de rigore Juris fieri debere in Processu Criminali, vellon nonnulli, tamque confirmabat (quæ eli optima Legum interpres) jam introducum habetur; in antiquum ad cuius Rei confirmat Reus, nec Libellus, nec depositionem testium, nec quid aliud ex Adis communicet, nec Patronus seu Advocatus affignetur; idque ob rationes 2. & 3. allegatas. ut cum aliis bene adverit Ludovicus de Ameno Tit. XIII. §. II. n. 11.

Adiuncta verò ladam Rei confratrionem ejusque prefbium prarteatum ac Judicis adhortationem prempitum, Adis inferte legunti modo.

Anno Menfis. Die In Conventu &c. in Camera Rauque loco P. Thiaudi ordin vocatus & demandatus, qui certitus fuit coram A.R.P. Provincialis, & R.R.PP. NN. Affefforibus, & me Actuario N.N. Magiftri N. Reus in caufa principali, qui declaratio illi facta eiuf. (videlicet, quod in aliis habeantur ea, quæ requiruntur ad cum Judice confitendum & examinandum ut Reum, prarmiffa, ac monitione, quod fibi tranfiftum pacem, & mente, & aeterna damnatione teneatur ad fenfum, & mentem Judicis fine dolofo aquivocatione, aut reftrictione mentali fincere ac fimpliciter, verificando, vel abnegando fuperiori accedente prarfertim juramento de dicenda veritate (quod tafto pedore prarftitit) ad faftas interrogationes relpondere.

409 Nonnadum hic, quòd fi Reus ex delictis aliquis, de quo jam conftat, effet excommunicatus, deberet, dum confitetur, ab eo jam abfolvi ab excommunicatione, & abfolutio fafta inferi rationi hujus conftitutionis, v. g. poft verba illa: Reus in caufa principali: ita ferre relatus Ex quia per legitimas probationes, prout in Adis fufficienter conftat Reum commiffe delictum, ac propterea in excommunicationem incidifle, idcò A.R.P. Provincialis & discipiens tamen quo pacto, vinculo fe refpofio, quod pœnam ejufdem in hac caufa fibi fufficere ex, quia (fic exprimit caufa fufficiens, ac ex confequenter relaxat Judicio) Propterquam cum ex fuis concedant fufficiens Judicem delinquat, reputat retentatis & humilitate debitas, ipfum ad Judicem contra fuum meliori Juris forma ab prafatum confemum vocatus fuit Fabulamitas caufa fuis fe commiffere contra Juris formam antecedit, ex nunc, & tunc dicit & mandat absque appellatione ad quem, & ad quos de Jure, atque vinculo petit ad Superiorem: fi verò primum poftquam citatus, Judicem recufat & libellum offerre vult, cum fimmitfiquenti ani fimili modo.

Compertum quam A.R.P. Provincialis P. N. N. & dicit ceti debita retentatis, quod perfona ipfa fum Ordi. ut fupra. Adis funt hac die &c.

Ego Fr. N. Rta recufo, appello, recurre.

Ego Fr. N. Arbiter.

Poteft etiam Reus, fi ex caufa Superiorem adire non vult, coram Tribunali Ordinarii Judicis, & Libellum ad ipfum mittere fubfcriptum à Teftibus.

410 Porro Advocatus Reus Confitentes, & obtulumen Libelli Actis inferit, licet etiam relaftionem Judicis defiper faftam, vag.

Die Menfis Anno, Loco coram A.R.P. Provincialis comparuit Fr. N. Cerrafter vulgo Judicem pafcentem Reus, qui exhibuit libellum Actorum fequentem Litter D. Incipit Ex defuncto Ser. ceteri autem ipfum eft fequens: fcribitur ut hac Libelli.

Obtinuit nunc Libellum, poftquam A.R.P. Provincialis confiderandis confiderandis fatis perpendit, admiffi, & fe ipsum cum Rec. discuccitur, prout prafenti Litteris decretit ipfum ad fufficiens Judicem effe, vel rem ad Superiorem dirigere, vel (fi Judex eft delegatus) A.R.P. Provincialem referre, ut illum res deputet Judicem. Adia funt hac Die Menfis A. M. Loco.

Ego Fr. N. Miniffer Provincialis.

Ego Fr. N. Actuarius.

411 Si caufa excludendi Ifcipem non eft aperta ipfa, fed dubia, & Judex eft Ordinarius, poteft pro libito fuo Reo fumeam vel delegare ad Superiorem, vel ei aliam non libebam Judicem, ac Reus ad Superiorem, vel ad aliam non libebam committere, ita ut Judex aliquem, & Reus aliquem denominet; vel etiam Reus plures nominet; ex quibus libetum fit Judici, vel aliquem ex illis, & Reo denominatis eligere.

Si autem Judex ad delegandum, debet exhibere dubia recufationis caufa admittere, ut caufa per Arbitros probatur modo infrà modo difudicetur, nifi vel caufam ad Superiorem delegare nominet.

416 Porro Ifcipe Judex fit delegatus, five ordinarius, poteft, & debet Arbitris eleftis prafigere terminum ad pronuntiandum Ifcipes caufam, ac Reus, ut ita certiorantur, prefignum non pronuntiaverint, in casu procedere valeat, nifi forfan ad inftantiam Arbitrorum, aut Reti terminus alterius prolongatus eft. Adversus deputandi Arbitris, & terminum eis prafigendi fequens eft.

Poft obtatum nunc Recufationis libellum, caufam nonnulli dubium continentem Judex infinuat Reo, quod vel in fimul velint unum, aut plures Arbitros affumere, vel ipfe Reus denominet Judex, ex cubus Judex, aut Accuftator dein aliquem affumere pro libito poftea, que fado fit regiftratio per Notarium modo fequenti.

417 *Obtato per reus. & Ad Affeftorem per ipfum A.R.P. Provincialem nonnulli recufationis libelle relafoti eidem A.R.P. Provincialis caufam recufationis commitere arbitris, prout Juris Rhio ita intimavit, quod vel in fimul velint unum aut plures denominare, aut quatis aliquem, aut ipfi reus fuas denominet plures, vel aliquem ex illis, ut Judex, aut Accuftator affumendi ex illis unum, vel plures qui fuper voluftatis caufa cognoftere, quo pacto Reus gratias egit A.R.P. Provincialis, de cuius pari ad dictum Reum P. N. vel denominet hos P. P. N. N. Ofa fuit hac die.*

Ego Fr. N. nunciati ut fupra.

Ego Fr. N. Miniffer Provincialis.

Ego Fr. N. Actuarius.

Confequenter etiam A.R.P. Provincialis nominavit in arbitrium ex parte Fr. N. Ordinis Minorum, in arbitrium communem deputavit P.N. vel P.P.N.N. Minorum, qui ad illas caufam fe vocari fecit, & eidem illum in arbitrium manifeftabit. Et cum arbitrium acceptaverit, affignavit illis terminum ufq; ad diem ad pronuntiandum; proceffum in caufa, prout de Jure, & fuit illud tempus non pronuntiaverit. Ada funt hac Die Menfis &c.

418 Poftea Arbiter, vel Arbitri examinant caufam, & tuetur à Reo productos, aliafque probationes ut vert Judices requirit, adhibito jud id etiam Notario, pro Actuario cundia notarie, prout de Jure (de quo amplius videri poteft Ludovicus de Ameno in Formali Crim. fol. 11. n. 41. Caufa fufficienter examinata fecunt fententiam in Capita, citato prius Reo fufficante. Forma fententiæ effe poteft fequens.

*In Nomine SS. Trinitatis & B. V. M. Amen. JESU Christi Salvatoris Nomine invocato, Nos F. N. N. Arbitri Juris electi, & repofiti à partibus deftinati ad judicandum in caufam recufationis in Judicio Fabulæ à Fr. N. ex parte Reus de perfona A. R. P. Provincialis, examinatis Teftibus, & probationibus hinc inde productis, & multis partibus; per Deum Solum omnis juftitiæ fontem per omnia habentes; JESU Christi Nomine repetito dictum, nullatenus, ne pleni, ne fimpliciter confiter de caufa recufationis offerta, verumtamen recufationis affectum effe frivolum videlicet quod (exceptionem ita caufa) prudent fententiam, prudentem recufationem nullo effe habere, & per nos nulla modo bonafide juftificatum à A.R.P. Provinciali, qua ratione caufam contra Reum ad Superiorem dirigere, vel ad Superiorem deputare, & ad Ordinarium Judicem, & Reo Ordinarium Judicem, & Reo Ordinarium Judicem, & Reo

422 QUando Reus citatus comparet, & neminem recusat, vel si Recusatio ejus fuit rejecta, incipit Judex examinare Reum modo statim allegando. Notandum autem priùs, quod Judex in examinando prudenter & caute procedere debeat: pro quo servient ei Regulæ examinandi Reum à DD. passim præscriptæ, ut à Ludov. de Ameno *l. c. à n. 17.* Passerin. *in Trib. Reg. q. 22 art. 1.* Præcipuè autem observare debet:

423 *Primò.* Ut se accomodet conditioni, & qualitati Rei.

424 *Secundò.* Ne facilè excandescat contra Reum quantumvis criminosum, pertinacem, & mendacem; quamvis exigentibus circumstantiis etiam increpare, confundere, indeque illum ad veridicè respondendum adigere valeat. Imò potest Reum in sua præsentia delinquentem statim etiam punire, juxta dicenda infrà *n. 437.*

425 *Tertiò.* Ut non statim de ipsa substantia delicti, sed à longè incedat incipiendo à Generalibus ad particularia descendendo, interroget priùs de indiciis, & circumstantiis variis etiam talibus, ut Reus non statim advertat, quo tendat Judex, quia tali modo multa concedet Reus, quæ sibi non nocere existimat, quibus posteà concessis & combinatis, cum aliis cogitur fateri, quod alias nunquam fassus esset. Ad quem finem etiam non ordinatè & secundùm seriem eventus interrogare, sed interrogatoria perturbare, & miscere debet; quia si Reus consecutivè interrogatur facilè fingere potest mendacia sibi non repugnantia, vel facilè non capitur in sermone. Econtra si interrogatoria sine ordine confunduntur, Reus mendax difficillimè recordari poterit, quæ hinc inde deposuit, & inde illicò variæ contradictiones, mendacia ac perjuria evenient, ex quibus Reus confundi, & ad dicendam veritatem efficacius urgeri poterit.

426 Ad eundem finem poterit Reus de eadem re, aut circumstantia per intervallum denuo & sæpius interrogari ad videndum, an sibi sit constans; quòd si intentionem Judicis advertens Reus & timens, ne sibi contradicat, ad prius responsum se remittere velit, dicendo, *de hoc jam respondi, quod dixi, dixi,* urgeri debet, & potest etiam per torturas, ut de novo per extensum respondeat.

427 Si ad evadendas contradictiones, & pallianda forsan mendacia petit spatium deliberandi, & se recolligendi, non debet ei concedi; quia in criminalibus non datur Reo spatium ad deliberandum. Pariter gratificari eidem non debet, si petit, ut sibi prælegantur antecedentia responsa ab eodem facta; quia hoc esset ipsum instruere, ut contradictionem evadere, & consequenter mentiri posset. Secus est de Teste cui petenti depositio sua prælegitur, cum enim non de propria sed aliena causa respondeat, minùs recordari, minùsque suspectus de falsitate censetur. De quibus fusius Ludovicus de Ameno *tit. Reus XIX. §. IV. à num. 23.*

428 *Quartò*, Si Reus incipiat delictum fateri, debet Judex uti occasione, & indefessè pro tunc prosequi examen; quia Reus pro tunc videtur dispositus ad confitendum; unde etiam habita confessione delicti, debet omnes circumstantias loci, temporis, occasionis, causæ, finis, modi, complicum &c. indagare.

429 *Quinto.* Suggestiva interrogatoria quoque vitare oportet, & ut suggestio cognosci valeat, debet quodvis interrogatorium ex integro clarè & distinctè registrari, consequenter illud vitari, quod in Protocollo tantum ponitur: *ad opportunam interrogationem, Respondit &c.*

430 *Sextò.* Si Reus custodiæ causa est in carcere, ordinariè extra illum in loco libero examinari debet, ita tamen, ut si est robustus, & fortis, ac perditæ vitæ, consequenter rationabiliter timeri posset fuga; aut alia insolentia ipsius, ligatus manicis ferreis duci possit ad locum examinis. Quod si modestè, vel absque scandalo extra carcerem examinari nequit, etiam in illo examinari poterit.

431 Tandem scire debet Judex, quòd non tantùm ter sicut aliqui minùs rectè senserunt, sed toties quoties ei videbitur, constituere & examinare Reum, sicut & Testes possit.

Facta itaque constitutione, & adhortatione rei, præstitoque per eum juramento examinatur, ut sequitur.

Ad Generalia.

1 Interrogatus, quomodo vocetur? Resp. vocor Fr. Mævius.

Notandum, quòd etsi juxta dicta suprà *n. 368.* responsiones Testium, & Rei debeant idiomate materno inseri, tamen ut omnes cujuscunque Lectores eas intelligant ad evitandam repetitionem, hic latinè tantum ponere intendamus.

2 Inter. Cujus ætatis, & status existat? Resp. Ago 40. annum, & sum indignum membrum hujus Ordinis.

3 Inter. In quo Conventu de familia existat, & quamdiu? Resp. Jam 2. annos in isto Conventu moror.

4 Interr. Quale officium ibidem habeat? Resp. Sum communis Sacerdos.

5 Inter. An sciat, vel imaginari sibi possit causam vocationis suæ? si respondit: ita vel bene mihi possum imaginari, urgeat ipsum edicere causam, & unde eam sciat, continuetque pro diversitate responsionum interrogatoria: si autem respondeat se nescire, ulteriùs pergat, & si fuit incarceratus.

6 Inter. A quo loco veniat? Resp. E carcere.

7 Inter. An sciat, aut imaginari sibi possit causam incarcerationis suæ? Si Resp. Affirmativè, continuetur interrogatio de causa scientiæ, si minùs, pergatur ulterius.

Inter generalia interrogatoria poni volunt aliqui etiam illud. *An, & quales Reus habeat inimicos?* vel *quid de his (nominantur aliqui promiscuè, inter quos etiam misceantur Testes, vel accusator, vel Denuntiator Judicialis) sint viri boni?* & *an nullus inter hos sit ejus inimicus?* Et hoc interrogatorium fieri ideò suadent, ut si Reus ignarus, an, & quis ex istis sibi contrarius sit, illos vel certos aliquos sibi inimicos non esse asserat, contra illos posteà nunquam sui inimicos excipere non valeat.

Verùm alii, & in specie Ludovicus de Ameno contra hujusmodi interrogatoria multum clamant, dicentes, illis adimi defensiones Reo jure naturæ debitas.

Nos media via incedentes arbitramur, docendo, prædictum interrogatorium non ordinariè, sed subinde & tunc præcipuè fieri posse, & debere; quando ex una parte jam satis constat de Rei crimine, ex altera parte autem non latet malitia, & astutia Rei omnibus etiam modis quærentis evadere, & consequenter etiam viros omni exceptione notoriè majores suspectos. & inhabiles reddere ad testificandum, vel accusandum, prætereà ob falsò prætensam inimicitiam, bono communi interim exigente, & ad exemplum aliorum, & tollenda scandala publicè puniatur, quando autem circumstantiæ ita se habeant, judicis arbitrio & conscientiæ relinquitur.

Ceterùm his & similibus generalibus expeditis ad specialia descendit Judex, & si Libellus articulatus fuit oblatus, potest pro sua propria majore commoditate sibi fingere & ante oculos habere separatam & privatam aliquam rubricam, super quo articulo, & qualibus interrogatoriis velit ipsum examinare; nam in ejus libertate est, per ultimo, aut secundo, vel primo Articulo examen instituere; pariter in ejus libertate est, num velit in examine super uno Articulo aliqua admiscere pertinentia ad alium Articulum; imò hoc expedit, ut si Reus mentiatur, facilius confundatur, & ad fatendam veritatem adigatur: vel potest Rubricam ponere super aliquibus, aut omnibus Articulis promiscuè juxta dicenda infrà.

Potest autem Judex Reum non tantùm ter, ut aliqui minùs rectè putarunt, sed sæpiùs, & prout ei visum fuerit, constituere & examinare in quovis constituto juxta arbitrium suum. Quamvis enim ordinariè in primo constituto à remotis indiciis incipere, & ad proximiora successivè in secundo & tertio constituto descendere expediat, tamen bene, & sæpè contingere potest, ut exigentibus circumstantiis, præsertim in examine emergentibus, statim in primo constituto de proximi indiciis, & super ipso delicto interrogari possit ac debeat; ut proin Judex non multum attendere debeat ad numerum constituti, seu an prima, secunda, vel alia vice sit constitutus, sed ut ita prudenter examinet Reum, quatenus veritas eruatur. Itaque

Ad Specialia super Articulis promiscuè, præsertim super secundo, quinto, & sexto.

1 Interrogatus, An noscat puellam Bibianam N. Resp. Cognosco.

2 Inter. Unde & qua occasione illam noscat? Resp. visitavi illam una vel altera vice in domo.

3 Inter. Quare ipsam visitarit? Resp. Pro discursu spirituali.

4 Inter. An cum licentia Superioris illam visitarit? Resp. Non, præsumpsi tamen, illum non fore contrarium.

5 Interrog. An unquam ei scripserit Litteras? Resp. Non.

Monitus ab A. R. P. Provinciali, ut bene se reflecteret, simulque in memoriam revocaret gravissimam obligationem, quam tum ex obedientia, tum ex juramento habet, dicendi nudam veritatem: Respondit non scripsi eidem.

Posteà A. R. P. Provincialis accepit Litteras indifferentes, quas ipse Reus F. Pio aliquando scripserat, & manu tegendo cuncta, tantum nomen ipsius subscriptum exhibuit eidem, & interrogavit: An non sit hæc scriptura ejus? Ad quod Reus nesciens, an non forsan esset aliqua intercepta epistola Bibianæ scripta: audacter respondit: Non est meus character.

6 Interr. Quomodò non possit esse suus, cum sit simillimus? Resp. Fateor esse similem, tamen meus non est, sæpiùs fiunt imitationes litterarum.

7 Inter. Quomodò dicere possit, non esse suum characterem, cum fateatur esse simillimum? Resp. Quidquid sit, non est meus character.

8 Inter. An unquam scripserit F. Pio: Resp. scripsi ei sæpius.

Dein A. R. P. Provincialis exhibuit ei totam epistolam, dicto Fr. Pio per ipsum scriptam, de cujus subscriptione priùs interrogaverat, an non hanc epistolam totam ipse scripserit? Resp. Verum est, hanc epistolam scripsi totam.

9 Inter. Cur ergo hactenus tam audacter negaverit esse suum characterem? Reus verò confusus diu non respondit, tandem dixit, non putavi meum esse characterem.

A. R. P. Provincialis eum tanquam suspectissimum de perjurio objurgavit, & ad dicendam veritatem, declinandamque gravissimam Dei offensam omnibus modis cohortatus est: posteà accepit epistolam signatam Litt. B. à Reo Bibianæ scriptam, & rursus cuncta præter subscriptum Nomen, vel mediam lineam tenendo interrogavit, an non hic esset character ipsius? Reus nesciens, utrum non ut prius induceretur, fassus veritatem respondit. Ita, hic est meus character.

Tunc A. R. P. Provincialis totam exhibuit epistolam dicens: Ecce! juxta propriam confessionem hæc epistola à Reverentia vestra est scripta; reus verò videns initium Epistolæ sonare Charissima Bibiana, totus expalluit, quod illico advertens A. R. P. Provincialis cum indignatione interrogavit, quare superius juratò negaverit, se unquam scripsisse Bibianæ, reus totus confusus & timidus tacuit, & mussitavit. A. R. P. Provincialis verò urgebat, ut citò responderet. Resp. Non fui recordatus. Ob quod responsum tanquam perjurus rursus increpatus, & de novo admonitus ad dicendam veritatem.

10 Inter. An non plures alias epistolas puellæ Bibianæ scripserit? Resp. Non recordor, me sæpius quàm semel scripsisse.

Jussus dein ab A. R. P. Provinciali, ut bene se recolligat, & cathegoricè respondeat. Resp. absolutè: Non sæpius scripsi.

Dein A. R. P. Judex accepit Epistolam signatam Lit. C. & cunctis occultatis exhibens partem lineæ interrogavit, an non hic esset character ipsius? Resp. Ita est. Ad quod A. R. P. Provincialis denuo discooperiens totam exhibuit Epistolam; Ecce iterum tuum characterem, reus se rursus confusum videns tacuit.

11 Inter. Qua fronte prius iterum perjurare & dicere ausus sit, unam tantùm se scripsisse Epistolam. Reus autem erubescens tacuit.

12 Interr. An præter has duas non alias scripserit Bibianæ Epistolas, & quot? Resp. Scripsi etiam alias: quot autem, non ampliùs scio.

13 Inter. Quid scripserit eidem? Resp. Non ampliùs recordor.

14 Inter. An nunquam scripserit eidem inter alia etiam hæc verba: Charissima Bibiana collige cuncta, quæ misi, & ita compinge, ut portatu difficilia non sint: Præpara etiam reliqua ad abitum. Consultum enim est, ut adhuc ista septimana simul discedamus, quia ob varias mussitationes in Conventu periculosum judico, diutius manere; audio enim, Superiorem in secreto jam indagare; Certè si manifestus fierem, in perpetuos carceres conjicerer: severissimè enim apud nos omnia puniuntur. Reus utique advertens, præter alias, etiam litteras hunc tenorem continentes, fuisse interceptas, noluit respondere: Cùm autem urgeretur ab A. R. P. Provinciali; rogavit pro facultate parum discedendi, & urgenti naturæ satisfaciendi, A. R. P. Provincialis non obstante præsumptione, quod hac occasione tantùm intendat lucrari tempus, ad recolligendum se, quomodò vellet respondere, nihilominus facultatem dedit, ita tamen ut duobus sociatus iret, & statim iterum rediret.

15 Remansit autem ferè per quadrantem, & rediens denuò interrogatus: Num verba illa scripserit? Resp. potest esse, quod scripserim. Ad quod A. R. P. Provincialis: Non tantùm potest esse, sed certum est, quod scripseris; ita enim habet illa Epistola, quam à se scriptam esse, jam fassus est: Quam etiam ex mandato A. R. P. Provincialis alta voce legi: Reus verò totaliter confusus tacuit.

16 Inter. Quid miserit puellæ? Resp. Misi eidem quædam munuscula spiritualia.

17 Inter. An nihil aliud? Resp. Nihil scio.

18 Inter. An unquam fuerit deprehensus solus in Sacristia? Resp. Fui deprehensus.

19 Interr. Quid fecerit, vel quæ quæsierit ibidem? Resp. Volebam accipere stolam ad benedicenda Numismata.

20 Inter. Quomodò potuerit intrare clausam Sacristiam Resp. Jam erat aperta.

21 Inter. Quo tempore fuerit deprehensus in Sacristia? Resp. Noctu hora decima.

22 Inter. Quomodò tunc potuerit esse aperta, cum illo tempore semper alias sit, & debeat esse clausa? Resp. Nescio causam.

23 Inter. An priùs, antequam adiverit Sacristiam jam sciverat esse apertam? Resp. Non scivi.

24 Inter. Si prius non sciverat, Sacristiam esse apertam, quare adiverit illam, sciens, illo tempore semper esse clausam? Resp. Volui videre, an non esset aperta.

25 Inter. Cur tam importuno & nocturno tempore accesserit? Resp. Non potui dormire, ideò cogitavi, quod vellem benedicere Numismata.

26 Inter. An clauserit post se Sacristiam in illa jam existens; vel apertam reliquerit? Resp. Semetipsam clausit, janua violenter ad seram prolabente.

27 Inter. An non sciat F. Homobonum perdidisse aliquando clavem ad suam cellam? Resp. Recordor.

28 Interr. Quis aperuerit ei dein cellam? Resp, Ego aperui.

29 Inter. Quomodò potuerit aperire? Resp. habui Patronum.

30 Inter. Unde acceperit clavem Regiam? Resp. Inveni eam.

31 Inter. Ubinam, & quando eam receperit? Resp. Jam pridem inveni illam in platea.

32 Inter. Quare ausus sit tam diu retinere, & cur non potius exhibuerit P. Superiori? Tacuit reus aliquandiu, compulsus tandem respondit, ut in casu necessitatis illa uti possem.

Super aliis Articulis promiscuè, præcipuè super quarto, septimo & Octavo.

33 Inter. An non subinde solus accesserit Altare B. V. M. Resp. Accessi subinde.

34 Inter. An die, vel de nocte? Resp. Subinde de die, subinde de nocte.

35 Inter. Cur solus de nocte? Resp. Majoris devotionis causa.

36 Inter. An etiam, quando interior janua jam fuit clausa? Resp. Ita.

37 Interrogatus, Quis aperuerit die? Respon. Ego

aperui

aperiis claves regia, quam, nei jam dixi, inveni.

58 Interrog. An clave hac etiam aperuit claſtum ja-nae Sacriſtiæ, quando ad illam pro ſibi accedit? Respond. Ita.

59 Interr. Quare ergo ſuperius reſpondeſti janam Sacriſtiæ fuiſſe ſub aperam? Resp. Erravi.

60 Interr. An ſciat, in hoc Conventu, forto abſlata eſſe Monilia B. V. M. confectrata, & calices è Sacriſtia? Resp. Audivi.

61 Interr. An ſciat, a quo furum hæc fit factum? Resp. Non ſcio: nec enim ſum cuſtos harum rerum.

62 Interr. An ſit ſuſpicio de eo vel alterio? Et de quo? Resp. Ego de nullo ſuſpicor, quia alii ſuſpicentur, ignoro.

63 An non ſuerit incarceratus? Resp. Fui proh dolor!

64 Quare fuerit incarceratus? Resp. Neſcio, quia nullus mihi confeciſt ſum: unde nullus me carceravit.

65 An ſemper manſerit in carcere? Resp. Non: reſſed carceres.

66 Interr. An habuerit ad juvantem ſe? Resp. Nemini habui, niſi ſolum Deum, Innocenti aſſiſtentem.

67 Interr. Quomodo ſolus deſtructus omni Infirmorum, carcerem tam arctè claſtum effringere potuerit? Resp. Et narravit totam ſpeciem ſacti, videlicet &c.

Scribitur hic ſpectes Paſſi ab ipſo narrata.

68 Interr. An nemo ipſum impulerit, aut detinuerit? Resp. Fr. Juſtus accurrebat & apprehendens me detinere voluit, ſed juvante Deo project ipſum ad terram, & ſic evaſi manus ejus.

69 Interr. An perceſſerit in vicem? Resp. Non.

70 Interr. Unde ergo vulnera Fr. Juſti? Resp. Neſcio: poteſt eſſe, quod cadens in terram, alliſerit caput ad lapides.

71 Interr. Quare effringere carcerem aufugerit? cum Innocens timere ſibi non debuiſſet? Reſp. etiam innocens timere ſibi non debuiſſet?

72 Interr. Quo aufugerit? Resp. Ad puellæ Bibianæ domum.

73 Interr. Quare ad hanc domum? Resp. Quia notus eram ibi.

74 Interr. Quamdiu ibidem manſerit? Resp. Per octo dies, donec nempe F. Fidelis N. & F. Angelus N. me interim diuertire ad Monaſterium.

75 Interr. An in illa domo etiam alii homines habitent? Resp. Nemo, præter unam ancillam Bibianam.

76 Interr. An illa ancilla ſciverit ejus profectiam? Resp. Quia aperuit mihi januam.

77 Interr. Quomodo aufus ſit tam diu foras morari in domo inter puellas? Resp. Iuter homines puellæ.

Et quia non ingrediebat, non valens A. R. P. Provincialis examen Rei omnino complere, ſtatuit illud pro nunc terminare ratione tamen ſiſplum reponendum tempore ſecum reſſumendi, & perſiculendi. Hinc rei depoſitiones, ſi & in quantum acceptabiles, Deo Juſtitiæ, & Reipublicæ proſpicientes, ipſe vero illis prælectis fuiſſe Conſcriptas, & illiuſdem eſſe ſalva jure &c. Adſa ſunt hæc Die. Menſe. Anno. Loco.

Ego Fr. Matthæus ita depoſui.
Ego Fr. N. Aſſeſſor.
Ego Fr. N. Aſſeſſor.
Ego Fr. N. Miniſter Provincialis.
Ego Fr. N. Adſuarius.

436 Quamvis juxta dicta ſuperius in primo ſtatum conſtitutum, ſic quando prima vice conſtituitur reus, poſſit Judex ex legentibus circumſtantiis de proximis indicibus, ſed deſuto diredè interrogare, tamen id plerumque eſt in ſecundo, & tertio, conſtituto, ubi ex depoſitionibus Teſtium, & reſponſionibus à Reo in primo conſtituto jam dictis ſatiſfit formati poſſunt interrogatoria Reum ſomnet ſtringentia; præſertim, quia plerumque in primo conſtituto multimodi Rei ſippius mentiuntur, & plura committunt perjuria, quæ Judex in ſecundo, & alis conſtitutis Reo exprobrant, judexque ad veritatem dicendam zeloſè adhortari debet. Continuatur ergo Proceſſus in ſecundo conſtituto, ut ſequitur.

Die. Menſe. Anno. Loco. Secundo vocatus & conſiſtutus comparuit coram A. R. P. Provinciali F. Matthæo, & exhortatiſe de Zeloſo ſimul monitus, ne cum tantis mendaciis, & perjuriis, ut in primo confiſtitio reſponderet, & gravia Deum offenderet, iuſi enim modo confeſſum jam non mentiretur, ſed dexterioris efforet, Deumque, & Judicem ſibi redderet innocuum &c. Deinde juſſus ut de novo deponeret juramentum de dicenda veritate; ſudo pedore illud profeſtus, & refutatus, ut ſequitur.

1 Interr. An confiteatur interiora periculoſum ſit, vitæ ſtatum, & gravitatem peccati, ac perjurii perpetrati reſolverit ſinceri impoſitorum & veridici reſponſeri, in virtè deliberatiſſimi Amantiſſimum, & ſemper ſe ſtrenuiſſimum Deum pariviſer diſtedere, & in illum continuamquidum demonstri permanere? Resp. Nihil dicit intendit, quam veritatem dicere.

2 Interr. Cut in primo conſiſtuto non reſpondeſti ut dicit, ſed retinet, & perjurare audiuſ ſic? Ref. Tum necmendacium nec perjurium ſciri, ſed nudam dicentatem.

Ad quod A. R. P. Provincialis: Ecce hoc ipſum eſt primi formam & ſuppoſitionem perjurium; tum quidem, ut tiplum in conſiſtet, illum in poterſcentiſtus & ennumeratiſſimi perjuria. An non ſimum fiſt, ne ab tum deliberata, & ſed per ſcrutiſtum, continuum graviſſimum perjurii, Deo illum ſubjicis omnium. Ecce Chiam Sacr. ejus inaque tum non effundere Deum.

3 Interr. Quid velinſ ſibi illa verba *confuſum eſt, ſi ita ſuppoſuerat aliquo ſimul diſcedomus*? quonam voluerint ſicdere. Resp. Ivimus ad Capellam B. V. M. nudatur ut hinc diſtinctum.

4 Interr. Ad quid ergo verba ſequentia? *i perſuaſiſſe judex, dixitque nonnunquam*? Resp. Quia ſortan poſſet non amplius fuiſſet tam ſuperiorem occaſio.

5 Interr. Quomodo quadret cum hiſ, & quid velint verba ſtatim ſequentia? *Cerviſ ſonantiſſimi ſonum, in propriis carceres conjiciere*? Quid eſt illud, ſanum dicit carceres perpetuos? Ad hoc reus ſic reſpondet notuit, continuum autem nunquam reſpondeſt A. R. Provincialis tandem reſpondit. Ipſemet neſcio, quare, vel quomodo hoc verba ſtulta ſcriſperim; cum nullus mihi conſiſtion.

A. R. P. Provincialis autem hoc ſimul intimavit ut ſuo ſtatim reſponſum: Reus verò tacuit, & reſpondere infamiam ſibi ſuam, ut ſuam quod dixi, dixit.

Necandum hic, quod ſi reus vel omnino reſponſet ad ſingulas interrogationem aliquod vel non abſolutè reſpondere velit dicendo: *Non recordor, non ampliùs, ſi commentiſe ſe ad puerile dicta, vel vacillat, vel diu tincitat contradicit, poſſe ſibi carceris, qui alia parte aliquid abſolutè, & ſimpliciter reſpondeat, adhibito tamen (præſertim ſi carcer imponitur) conſilio Diſcretorum. Et ſic ſuo tractatione, quod hoc præcisè factum, in mundat ad debitè reſpondendum, de quo vide Lauterium in Amendæ Formal. Crim. ſect. 3. n. 20. Sic etiam ad prudentiam nolitum.*

*Verum A. R. P. Provincialis ulteriùs urgebat ob illum ſpontaneum, abſolutè repetitis mihi verisimile ut illum ſpontaneum, non mentiri ratum, reus ſpontaneè, & ſimpliciter dicere ſolebat per omnia? ut ibus curiæ ſuffiemis acquiſitis non ſint, prout poteſt Decreto decretui cum conſilio diuentiſ Diſſorum, ſuperiè alia Diſſorum Commentis (& Adnotationes non adhiberi, ali adhiberi, & exprimi in Decretis bereres.) Reum tendit plus ex aqua pauline, dum ad ſolum non interrogationem ad ſingulas reſpondere reſponſum: ſic dicit tamen A. R. P. Provincialis, quod hoc tonamen ſicut ad Juer, & ut ſimum ſium ſuum abſolutè, ut Reus ad reſpondendo Alia ſint hoc ſimul Ecce Ecce Ecce

Inter. In causa scientiæ? Resp. Quia jam per duos annos simul sumus de Familia.

Tunc A. R. P. Provincialis conversus ad Reum interrogavit ipsum, an noscat hunc coram se stantem virum? Resp. Optimè nosco.

Casu quo Reus negaret, se noscere, non impedit, quin pergere possit Judex, si manifestum est, quod illum noscat.

Postquàm Reus & Testes, se invicem noscere fassi sunt, A. R. P. Provincialis rursus ad Testem.

Inter. An hic coram se existens sit ille ipse, de quo nuper in examine juratò deposuit. Resp. Is ipse est.

Inter. An in illo examine veridice deposuerit? Resp. Utique, est enim gravissima res.

Interr. An recordetur, quod nuper deposuerit F. Mævium furatum esse calicem & Monilia, & quidem his formalibus. Prælegi testi formalia depositionis suæ nuper factæ ad interrogatorium 3. super Articulo 8. Quo percepto. Resp. Omnino recordor.

Inter. An vera sint ista, quæ deposuit Reverentia vestra? Resp. Verissima sunt, & sicut nuper jam sub juramento, sic etiam modo juratò affirmo, & desuper mori volo.

Tunc A. R. P. Provincialis ad Reum conversus interrogavit eum: Quid modo ipse dicit.

Notandum, quod durante Confrontatione Actuarius cuncta notare, & scribere debeat, responsiones Rei, replicationes Testis, verba, motus, gestus & alia ad rem facientia accidentia tam Rei, quam Testis; sicut in casu nostro.

Resp. Reus, mentitur, & gravissimè mihi detrahit.

Fr. Justus N. verbo, Charissime Fr. Mævi putasne, me deliberatè velle committere gravissimum peccatum mortale, dicendo talia de ipso, si non scirem.

Fr. Mævius, si nunquam peccavit graviter, modò peccavit tum graviter mentiendo.

F. Justus N. Amore Dei, quomodo potest negare? Nonne ipsum deprehendi, dum in cella volebat involvere & mittere ad Bibianam? Nonne statim flexis genibus me rogavit, ne ipsum manifestarem? Nonne ipsum sui adhortatus, ut a lurida & tepida sua vita aliquando desisteret, & ablata in secreto statim iterum restitueret? Ipse vero omnia facturum se promisit? dummodo non manifestaretur.

Hæc dum Fr. Justus N. serena mente, cordate, & sine mutatione coloris aut vultus diceret, Fr. Mævius mutato subinde colore vultus F. Justum N. aspicere non audebat, sed in terram, vel ad latus respiciens, dicebat, sunt mera mendacia, sunt mera mendacia loquitur ex odio & passione.

Fr. Justus N. Quomodò ex odio? tamen per totum annum nec verbo, nec facto offendimus invicem; imo speciali charitate & condolentia semper prosecutus sum eundem.

Fr. Mævius: quidquid sit: modo mentitur.

Tunc A. R. P. Provincialis: Miserrime Mortalium, quousque malitia sua eum deducit, ut non expavescat, continuis & gravissimis perjurorum peccatis mortalibus offendere præsentem Deum, qui in ictu oculi potest ipsum perdere in gehennam. Recipiscat aliquando, & det gloriam Deo, fateatur humillimè suam culpam: Ecce vultus & omnia ipsum produnt. Ecce non audet aspicere aliquem Fr. Mævius vero solum dicebat: sum innocens.

Fr. Justus N. econtra, quæ dixi, verissima esse, jurato repeto, Deumque Judicem justum denuo in Testem invoco, & desuper mori volo.

Fr. Mævius, Et ego mori volo. Cum itaque uterque in suo dicto persisteret, & A. R. P. Provincialis cum Reo etiam hoc medio nil effici cerneret, ambos dimittere, & ulteriùs, prout Juris progredi decrevit, dato prius ambobus mandato, ut depositionibus sibi prælectis subscriberent. Acta sunt hæc Die. Mense. Anno. Loco.

Ego Fr. Mævius confirmo ut suprà.
Ego Fr. Justus ita deposui.
Ego Fr. N. Assessor.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

De concedendis & admittendis Patrono, Procuratore, & Defensionibus.

S U M M A R I U M.

441 *Finito examine Rei, sive confessus, vel convictus sive non, debet Judex Reo etiam non petenti offerre patronum, & Defensiones, easque concedere; nisi esdem sponte renuntiet.*

442 *Reus potest etiam ex alieno Conventu, imò & Provinciâ petere Patronum, si causa esset valde ardua: sæcularis vix concedi debet.*

443 *Si ipse Reus vult facere suas Defensiones, loco Advocati petere potest Procuratorem.*

444 *Forma offerendi, deputandi, ac acceptandi patronum & Defensiones.*

445 *Si Reus renunciat Defensionibus repetita vice, acceptatur, & Actis inseritur.*

446 *Patronus a Reo nominatus vocatur ad Judicem, & si acceptat munus, debet jurare de officio fideliter exequendo.*

447 *Si nominatus patronus ex causa rationabili munus recusat, alium concedere debet Judex: si vero ex causa insufficienti recusat, illum instante Reo compellere debet ad acceptandum.*

448 *Patrono acceptanti munus, consignat Actuarius copiam Actorum; priùs tamen a se authentisatam; Et quomodo?*

Examine Rei finito debet Judex Reo offerre Patronum, seu Advocatum ex Ordine tamen, & Defensiones cum competenti termino trium, vel quatuor dilationum, assignato pro quovis spatio trium dierum v. g. Quæ oblatio fieri debet, etiamsi Reus jam confessus, & convictus esset; nisi ipsemet Patrono, & Defensionibus sponte renuntiaret; quam renuntiationem Judex non facile, vel statim recipere, sed oblationem adhuc repetere debet assecurando, quod libentissimè audire & examinare velit, quidquid pro sua Defensione attulerit. Quo facto, si Reus nihilominus in sua Renuntiatione manet, eam acceptare, & ad sententiam progredi poterit. 441

Cæterùm patronum etiam ex alio Conventu, imo exigentibus circumstantiis, & gravitate causæ etiam ex alia Provincia, rarò autem sæcularem sibi ipsi eligere poterit Reus, quem electum Judex admittere & deputare, eique juramentum de Officio fideliter exequendo offerre debet. 442

Si Reus ipsemet defensiones suas facere, & loco Patroni seu Advocati Procuratorem petit, etiam deferri debet. 443

Forma autem offerendi, & deputandi Patronum, ac Defensiones patebit ex sequentibus casus nostri.

Cùm ex Actitatis hucusque contra F. Mævium accusatum de delictis, prout suprà in libello Accusationis, tales emerserint probationes, & indicia, ut verisimiliter appareat ipsum revera commisisse delicta, de quibus accusatus fuerat; quia verò Reus principalia delicta, videlicet sacrilegia, furta Monilium e statua B. V. M. pendentium, & calicum constanter negat, uti patet ex Actis, A. R. P. Provincialis ordinem Juris servare volens, eundem in rigoroso examine per torturam constituere decrevit. Quoniam vero tortura adhiberi nequit ante datas & concessas Reo Defensiones. Hinc ulterius decrevit, prout præsenti Decreto decernit, memorato Reo offerre Patronum, & copiam Actorum (*absque tamen nominibus Accusatoris & Testium*) cum spatio octo dierum ad hoc, ut intrà hoc spatium quidquid pro innocentia & defensione sua conducere putaverit, producere valeat: vel, si mavult loco copiæ Actorum per suum patronum lustrare in camera nostra ipsum processum originalem, id etiam concedit; habitis tamen prius a Reo pro rectè receptis, & examinatis, salvis que exceptionibus & repetitione &c. ac sine præjudicio ulterioris Processus & examinis; hoc, & omni meliori modo &c. Datum Die. Mense. Anno. Loco. 444

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Si ex Actis apparet, Reum jam esse confessum, & plene convictum de crimine, consequenter tortura ne-

cessaria non sit, tunc conformiter circumstantiæ mutatis mutandis fit Decretum præfatum v. g.

Etsi ex actitatis hucusque liquidè constet, Reum F. N. jam esse confessum, vel convictum de crimine N. volens nihilominus A. R. P. Provincialis ordinem Juris servare, decrevit, prout, &c. ut suprà.

Potest etiam unico Decreto tres dilationis terminos simul concedere v. g. cum spatio 12. dierum, ita ut 4. pro uno, alii 4. pro secundo, ultimi 4. dies pro tertio dilationis termino peremptoriè serviant.

Decretum dein potest Judex vel ipsi Reo præsenti oretenus intimare, vel eidem per Notarium notificare. Quidquid sit, inseritur Actis v. g.

Præfatum Decretum per me infrascriptum fuit intimatum Reo Die... Mense... Anno... Loco.

Ego F. N. Actuarius.

445 Si Reus renunciat Patrono, & Defensionibus repetita vice oblatis, diligenter inserendum est Actis: Si verò reus acceptat, debet sibi Patronum eligere, & coram Judice manifestare, Judex verò acceptare sequenti forma.

Anno... Mense... Die... Loco. comparuit coram A. R. P. Provinciali F. Mævius N. & gratiis actis pro oblatis Patrono, & Defensionibus, ac termino concesso, omnia acceptavit, & patronum suum elegit P. Justinianum N. Theologiæ Lectorem, cujus electionem A. R. P. Provincialis acceptavit, & memoratum P. Justinianum N. reo in Patronum indulsit.

Ego Fr. Mævius acceptavi, nominavi.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

446 Postea vocatus coram A. R. P. Provinciali comparuit P. Justinianus N. Theologiæ Lector, & fuit ei intimatum, quatenus illum Fr. Mævius in Advocatum elegerit in causa Criminali, quæ actitatur contra ipsum, hinc interrogatus, num onus acceptare velit? Et respondente ipso affirmativè, A. R. P. Provincialis eidem juramentum de officio fideliter exequendo obtulit, quod ipse tacto pectore etiam præstit. Acta sunt hæc Die. Mense &c.

Ego Fr. Justinianus N. acceptavi, & juravi.
Ego Fr. Pomponius ita deposui.
Ego Fr. N. Actuarius.

447 Si nominatus Patronus officium ex causa rationabili & legitima, v. g. quia actu docere, vel conciones inevitabiliter habere deberet, Reus autem est in alio Conventu, ad quem patronus conferre se deberet, debet Reus alium nominare, &. quod fit, Actis inseri.

Si verò absque rationabili causa recusat; v. g. quia hoc officium est ei odiosum, vel quia non vult se reddere odiosum, quia deberet multum temporis insumere &c. debet Judex, si Reus instat, recusantem sub pœnis Juris compellere ad munus acceptandum. Formam talis compulsionis vide apud Ludovicum de Ameno *in Formul. Crim. sect. 6. num. 7.*

Non videtur causa sufficiens ad recusandum munus Advocati, seu patroni, quod quis dicat, se non esse versatum in Jure, nec Juri studuisse, neque habere praxim ullam in hac re, debere primùm diu studere; si Reus hæc omnia jam scit, & ipsum elegit, quia sibi computare debet Reus, quod talem & non alium eligat. Debet tamen dein taliter electus studere, legere, & peritiores etiam (si ad manus habeat) interrogare, ut officio suo rite satisfacere queat. Serviunt pro hoc libri praxin Criminalem tradentes, inter quos ad hominem omnino est Ludovicus de Ameno *in Pract. Crim.* Serviet etiam, si legit ea, quæ hic pro praxi damus.

448 Postquam Patronus acceptavit munus: & juramentum de officio suo fideliter exequendo præstitit, debet eidem vel ipsi Reo, aut Procuratori ipsius, si Advocatum nolens, seipsum defendere vult Reus, Actuarius dare copiam Actorum (nisi potius Patronus velit lustrare originalem Processum) copiam a se prius authentisatam, ita tamen ut in copia occultet nomina Accusatoris, & Testium: potest etiam brevitatis causa omittere ea, quæ Reum non gravant, nec ad defensionem ejus serviunt. Cæterùm

collationem & authentisationem facit sequenti forma, legit nempe solus, aut cum alio de verbo ad verbum, & confert cum Originali copiam a se, vel alio descriptam, & subscribit eidem, ut sequitur.

Suprascripta copia fuit de verbo ad verbum cum originali per me infrascriptum collationata, & in omnibus, quantùm de Jure, concordat. In quorum fidem &c.

Ego Fr. N. Actuarius.

Dein consignat Patrono Rei, vel ipsimet Reo, vel Procuratori illius, factamque consignationem, & tempus illius inserit Actis.

Anno... Mense... Die.. Loco per me infrascriptum Actuarium fuit P. Justiniano N. Patrono vel Procuratori Fr. Mævii præsentata copia Actorum de verbo ad verbum collationata, & authentisata, qui eam recepit reservatis sibi de Jure reservandis, in quorum fidem &c.

Ego Fr. Justinianus N. Patronus, vel procurator.
Ego Fr. N. Actuarius.

De, iis quæ agere debet Patronus, vel Procurator, aut etiam Reus pro Defensione causæ.

S U M M A R I U M.

449 *Advocatus seu Patronus debet ex actis, & Reo se bene informare in causa: Et si necesse est, aut utile judicat, petere prorogationem termini, ac nomina Testium & accusatoris.*

450 *Forma hujus petitionis, & concessionis.*

451 *Ex causa rationabili debet Judex sæpiùs prorogare terminum: Et quomodo?*

452 *Si Reus intra peremptoriè præfixum terminum non comparet, vel non respondet, vel defensiones suas non producit, pro contumaci declarari, & etiam sententia contra ipsum fieri potest, & debet: Quomodo?*

453 *Patronus non potest suadere Reo, sed potiùs dissuadere debet ut delictum verè commissum neget.*

454 *Si Reus jam apparet confessus, vel convictus, suadeat ei, ut desistat, & se humiliet &c.*

455 *In casu quo defendendus videtur Reus, potest & subindè debet Patronus facere Articulos interrogatoriales, seu interrogatoria Testibus jam examinatis proponenda.*

456 *Quid sint, & quomodo formari, ac præsentari debeant?*

457 *Oblatis interrogatoriis examinantur super illis Testes, & quomodo?*

458 *Quid faciendum, si Testis in hoc secundo examine variat.*

459 *Testium repetitio facta communicatur patrono.*

460 *Post factam repetitionem Testium, potest, & debet subinde offerri Articulos defensionales.*

461 *Forma & praxis offerendi hos articulos.*

462 *Si Articuli aliqui impertinentes ponuntur, moderari, corrigi, vel etiam deleri possunt: & quomodò?*

463 *Super Articulis defensoriis a patrono propositis examinantur Testes ab eo producti: & quomodò?*

464 *Patronus potest appellare, si Judex Testes pro Reo adductos non debitè examinaret.*

465 *Examen Testium pro Reo completum communicatur patrono.*

466 *Quo habito præparat se ad Defensiones.*
Forma defendendi Reum. Ib.

467 *Patronus potest, & debet etiam contra unum vel plures ex Diffinitorio excipere; si videntur suspecti: praxis hujus Exceptionis.*

468 *Si causa Exceptionis est justa excluditur; contra quem fuit exceptum, si non est justa, rejicitur: Et num. præced.*

449 PAtronus ante omnia cædbi informare se debet in causis, tum ex Actis, tum ex Reo. Ad quem finem debet Reus eidem fidelissime aperire, & sincere fateri ab, & qualiter sit Reus, nihil proritus eundem celando (tenetur enim Patronus ad fecretum graviter) Patronus verò debet diligenter luftrare Acta, & notanda sibi notare pro meno; te proft. Crim. tit. de quo vide Ludov. de Ameno tit. patronus 30. §. 1. n. 2. 16. §. 3.

Si ex Actis, & discursu coqn Reo judicat, Reum si non totaliter, tamen ex parte defendi, & falsem a pena ordinaria liberari posse, impendat omnes vires. Et si confederatis confederandis ad finem bonæ necessitatem habere cognam Actorum, & verbo ad verbum una cum nominibus Accusatoris & Testium, illam petere, & Judex date debet, prout amplius demonstrat Ludov. de Ameno tit. patronus, 30. §. 4. an 36. Partes fi videt, terminum præfixum sibi non sufficere, petere, & Judex concedere debet prorogationem illius, Formam petitionis post ex cusu notro.

450 Corem A. P. Provincialis Minifro N. P. Iufitanus N. Patronus (vel ipse Reus, aut Procurator illius) petit, & petit terminum concessum utpote ex certis causis sibi minis brevem prolongari. Insuper petit, integrum capiam Advocatum, ipsoffit eiam fuo loco nominandum, & Testium, & Testium eiam instendat contra earum personas legitimé excipere, proefundo &c. Salva semper ergo A. R. P. Provincialem reverentia, & sic iustus aunt nostiori modo. &c.

Ego Fr. Iufitanus N. petes, & Iusfitut supra.
Ego Fr. N. Adhaurius.

Huiusmodi petitionem Actuarius registrat, ut sequitur: *Pre fatus transpo Iusfitut & petitam ia profentem fuit per eundem Patronum Fr. Iufitanum N. & recepta inter Acta. Die — Mensis — Anno — Loco.*

Ego Fr. N. Adhaurius.

Percepta Instantia Judex deliberat, & nisi causa urgens ac evidens obfiet, detiert Instanti & petenti; facto ad id Decreto: &

Conferata rationabili instantia P. Iufitanuli N. Patroni, cum adhaurius, §. & in quantum Or. A. R. P. Provincialis præcepit prorogari terminum ad ofto alios dies ad procuradum ea, quæ pro defensione Rei fuerat postuli. Indulgetur, ut integra copia Adhaurius cum nominibus Accusatoris & Testium eidem daretur. Ada fuit hoc Die &c.

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Adhaurius.

Die prefati Mensis, & Anni prefatum Decretum Patrono intimatum, & copia integra juxta petitionem data est.

Ego Fr. Adhaurius.
Ego Fr. Iufitanus Patronus.

451 Si lapsus etiam ultra tres vices petitur prorogatio, ex causa intentionali, cum concedere, sicut eximali rejicere debet Judex, & manifestè patet, tantum ad procurandum judicium petti prorogationem, vel det oblata terminum ad sitionem ex abundantia, ut prorogatio ad tempus sequenti Forma.

Quamvis Reo, vel patrono Rei sufficientissimum sum indulgentia Jusfitum, & etiam hinc vice prorogatione illud, (ut patet ex Actis) ad producenda ea, quæ pro defensione sua fore judicavit, nihilominus ex abundanti terminum indulgeo adhuc semel, & quidem ad alios quatuor dies pro temporis tamen, & ex prorogare decrevisti, ut, si intra prefatos dies defensiones sua non produxerit, impossibiliter ex eque Iuris tum, adhuc, & ad ulteriora progressuri fuisse, Actu fuit hoc &c.

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Adhaurius.

452 Si intra terminum peremptorie prefixum Patronus, vel Reus sua defensiones non offerret, per hoc intentionali prorogatione, ac ad ulteriora procedi debet; adeo, ut etiam ad definitivam sententiam devenire Judex possit, nisi per rationabilem causam a contumacia se purgaverit. Idem cæsidentia, & Reus ipse, quatenus declarandus est, si peremptorie citatus non comparet; tunc durante Procesu interrogatus non respondet. Nonnullam tamen, quod, quoniam Judex, potiquam Reus petiliris contestationem pro contumaci jam declaravit, petitentiam examinatis & considerata causæ meritia, & probationibus decretorie ad terminum definitivum, tamen tunc etsi jam contumacem declaravim debeat adhuc eiam ad sententiam definitivam, modo infra num. 456. allegandus.

Porro Formula declarandi aliquem pro contumacia substantia ita fieri potest.

Ego Iusfitut Iusfitut ad comparendum, vel respondendum, vel defensiones suas producendas, & A. R. P. Provincialis adhuc per aliquot dies expedissit, vera vocatione tum comparuisti, vel non respondeisti, vel nulla defensiones produxerit, idcò cum pro contumaci, pro suque vinacia incurrisse declaravit, ex contumacia, & contumacia, ac contumacia proinde, & pregredi decrevit. Ita declaratur ad audiendam sententiam, quæ fieri potest contra contumacem juxta dicenda infrà. Jam verò ad causam ipsam.

Illud specialiter observare debet Patronus, quod nunquam fiadere potest Reo, ut negat delictum sibi commissum, nec ut ad interrogatoria sincerè non respondeat, fed ad potius diffudere, & corrigere Reum debet, si hadetur; jam falsè responsis, hoc ipso, ad duplici peccato mortali contra obedientiam suæ, & virtutem Religiosi teneatur Reus verificat respondere.

Hinc & Clients suas verò reus est criminalis, non debet, nec potest in defensione fin articulare, quod eximes non commisisse, nec fit in: ;cons &c. Sed debet aliende quæ ere remedium juvaral. Clientem ; & eum falsem in ordinaria pœna liberaui, ;impugnando ; & ;ratiaiam ;ra Patron Procesu, vel demonstrando ;ccidentem ;ffe ipse per probatum, vel Testes non ob ;ssium exceptione mires &c.

Si verò deprehendit ex Actis, Reum jam esse condemnatum, aut convictum, fundeat Reo, ut à causa desistat, Judicique clementia se fubjiciat, & pœnam ;ssium concern dilli condemnatione, ac ;ntur pœnam ;ssium contentionis ;gna Judicem ad mitiorem ;ntentiam ;ssium ;ubi enim Reus jam convictus, aut legitimè condemnatus ;ssium, tempus ;ssium Procedendi ;ssium ;ssium perditur, & Rei causa non melior, fed deterior evadit, propterque ipsius non minuitur, fed augetur.

In casu autem, quo defendere Reum, debet ut ante omnia formare, & Judici offerre Articulos interrogatorios, seu interrogatoria, & iuliare, ut ;ssium petitio Testium, seu proponunt illa interrogatoria. Testibus jam examinatis contra Reum pro reso, ;ssium, quod existo aliquod argumentum ;ssium defensionis, & fibi favorabile ;ssium ;ssium, ;ssium contestes petit, & offerre Articulos, & Defensiones probationes, vel ipsiam ;ssium Defensionem. Nec tamen ;ssium folum necessitatem ;ssium ad defendendum Rei offerre Articuli, fed dari potest casus, quod absque illis ;ssium, ex ipso Processu fatis sufficiunt formetur, ;ssium ;ssium ;ssium non esse probatione, ;ssium ;ssium ;ssium ;ssium contrarietate, vel non esse omni exceptione majores, non esse obstetrix fabulantalia &c.

Porrò Articuli interrogatoriales nil aliud concernere debent, quam majorem declarationem illorum, quæ Testes jam deposuerunt, ita quod declarationes ;ssium ;ssium ;ssium ;ssium

Ego Fr. Justinianus Patronus Rei.

462 Notandum, quòd, si Reus, aut Patronus Articulos impertinentes, superfluos, ad rem non facientes, periculosos &c. proponeret, Judex illos corrigere, moderare, differre, vel totaliter delere & omittere posset, apponendo cuivis causam, & censuram, cur id faciat: sic in casu nostro.

Consideratis, & benè ponderatis Articulis Defensoriis A. R. P. Provincialis censuit primum differre, & si necessarii non fuerint, omnino omittere; Tum quia Testes speculares super illo fuere denominati: tum quia denominati notoriè patiuntur exceptionem. Sextum autem etiam tanquam ad causam nihil facientem omnino delevit: sicut & septimum utpote non Facti, sed Juris quæstionem continentem: Reliquos si, & in quantum de Jure, admisit, salvo Jure. Acta sunt hæc Die. Mense. Anno. Loco.

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Si verò Articulos absolutè acceptat Judex, notatur in Actis ita.

Præsentati fuerunt suprascripti Articuli, & ab A. R. P. Provinciali acceptati, si & in quantum, salvoque Jure illos moderandi Die. Mense. Anno. Loco.

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

463 Oblatis & acceptis Articulis Defensoriis Judex Testes à Patrono nominatos vocat, & examinat in favorem Rei eodem modo, quo priùs Testes in Processu informativo contra Reum examinari solent, ita tamen, ut illos super Articulis à Reo propositis non per ambages, sed simpliciter interroget, v.g. An sciat, vel putet Articulum esse verum, quamvis in causa scientiæ, & de Contestibus interrogatoria ex officio facere, simulque attendere debeat, an non Testes sint subornati, & inique instructi, cum præjudicio justitiæ vindicativæ.

Porrò Testes super Articulis Defensoriis producti etiam super Generalibus interrogari debent; quia ordinariè sunt novi Testes in causa nondum examinati, sicut jam examinati sunt illi, qui super Articulis interrogatoriis Rei examinantur, & consequenter super generalibus non amplius interrogantur. Res patebit in casu nostro.

Consequenter vocatus comparuit Fr. Primitivus denominatus Testis à Patrono, & præstito juramento de dicenda veritate respondit, ut sequitur.

Testis primus F. Primitivus. Ad Generalia.

1 Inter. quomodo vocetur? Resp. Vocor Fr. Primitivus.

2 Inter. *Fiunt interrogatoria ut supra n. 37. mutatis mutandis.*

Ad Specialia super Articulo secundo.

1 Inter. An sciat Articulum esse verum? Resp. scio pro certo.

2 Inter. In causa scientiæ? Resp. Quia die Septimo Maii legi in Altari B.V.M. & meis oculis adhuc tunc vidi Monilia pendere; habuique unum ex calicibus, qui tunc dicuntur perditi.

3 Inter. de Contestibus? Resp. Monilia viderunt omnes in Ecclesia existentes: de Calice notitiam habebit Sacristanus, utpote præparans illum quotidie pro usu Sacerdotum.

4 Inter. An nil aliud haberet, quod proponeret? Resp. Non.

Quibus habitis fit clausula ut suprà.

Ego Fr. Primitivus.
Ego Fr. N. Ministr. Prov.
Ego Fr. N. Actuarius.

Post hunc vocatus comparuit Servitialis Sacristiæ, Testis a Patrono productus, cui juramento præstito, & audita exhortatione, A.R.P. Provincialis sequentia proposuit.

Testis Secundus Servitialis ad Generalia.

Inter. Quomodo vocetur? Resp. &c. *fiunt proposita Generalia ut suprà n. 372.*

Ad Specialia super Articulo Secundo.

1 Inter. An sciat Articulum esse verum? Resp. Ita A. R. P. Provincialis.

2 Inter. In causa scientiæ? Resp. Quia Monilia, & calices ambo adhuc vidi hora prima quando finitis Missis claudebam Ecclesiam, & Calices ad suum locum reposui.

3 Inter. An bene sciat, fuisse illos Calices, qui modo sunt perditi? Resp. Optimè scio, quia perfectè cognosco.

4 Inter. de Contestibus. Resp. Non dubito, quin plures viderint Monilia, & plures Sacerdotes habuerint calices ad sacrificandum.

5 Inter. An nil aliud haberet dicere? Resp. Non. Quibus habitis &c. clausulæ ut suprà.

Ego Joannes Servitialis ita deposui.
Ego Fr. N. Minist. Prov.
Ego Fr. N. Actuarius.

Subsequenter vocatus comparuit Fr. Aurelius Testis à Patrono productus, & deposito juramento respondit, ut sequitur.

Testis Tertius Fr. Aurelius, ad Generalia.

1 Inter. Quomodò vocetur? Resp. ut suprà.

Ad Specialia super Articulo Quinto.

1 Inter. An sciat Articulum esse verum? Resp. Puto esse verum.

2 Inter. In causa scientiæ? Resp. Audivi ab aliis.

3 Inter. A quibus audierit? Resp. Non amplius bene recordor.

4 Inter. An F. Titius tanquam Accusator in probatione deficiens fuerit punitus? Resp. Hoc non audivi.

Quibus habitis, fit clausula ut suprà.

Ego F. Aurelius ita deposui.
Ego F. N. Minist. Provin.
Ego F. N. Actuarius.

Posteà vocatus comparuit Fr. Pomponius Testis à Patrono productus, qui præstito juramento deposuit, ut sequitur.

Ad Generalia ut suprà.

Ad Specialia super Articulo Quinto.

1 Inter. An sciat Articulum esse verum? Res. pro certo non possum dicere, quia tantum audivi a Fr. Aurelio, quasi Fr. Titius in Conventu N. accusasset Fr. N. & probare non potuisset.

Quibus habitis &c. ut suprà.

Ego F. N. Pomponius ita deposui.
Ego F. N. Minist. Prov.
Ego F. N. Actuarius.

464 Si Patronus ex relatione Testium a se productorum rescirет, quod Judex illos pro favore rei deponentes, aut deponere volentes increparit, deterruerit, impedierit, vel Actuario prohibuerit, ne Depositiones aliquas scriberet, vel ipse Judex dictans non fideliter dictaret &c. potest Patronus contra illum tanquam suspectum appellare: vide quæ vide Ludov. de Ameno *in formular. Criminal. sect. 6. num. 32.*

465 Completo examine Testium a Patrono designatorum, aut productorum, consignatur copia authentica examinis Patrono.

Anno

Anno.. Mense.. Die.. Cum Testium à Patrono super Articulis defensoris productorum completum esset examen, decrevit A.R.P. Provincialis copiam illius authenticam Patrono communicare, prout Juris, in quorum fidem &c.

Ego N. Fr. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Conformiter Decreto eadem die Patrono ad me vocato memoratam Copiam prius de verbo ad verbum collationatam consignavi, qui ea recepta gratias egit. In quorum fidem &c.

Ego Fr. Justinianus Patronus.
Ego Fr. N. Actuarius,

466 Habita copia hujus examinis rursus videt Patronus, an Judex super cunctis Articulis, & alias ritè perfecerit examen: si reperit defectus, instat, si minùs, præparat se ad faciendas Defensiones. In faciendis autem Defensionibus studeat, claritati, brevitati, & soliditati, omittenda minora motiva & argumenta, si efficacia & demonstrativa habet. Studeat etiam efficaciora ad finem allegare. Forma Defensionum aliqua patet ex sequenti.

In Nomine Domini Amen.

A.R.P. Provincialis, & AA. RR. PP. de V. Diffinitorio &c. Constat AA. RR. Paternitatibus, quòd infrascriptus ego considerans in me defectum tam scientiæ, quam praxis in re Criminali, munus patrocinandi meo Principali, Reo prætenso nonnisi invitus, & ex obedientia susceperim, susceptum autem fideliter exequendi juramentum deponere debuerim, consequenter non uno, sed pluribus titulis obstrictus maneam, Clientem meum pro possibili defendendi. Hinc omni, qua decet reverentia sequentia pro Defensione Principalis mei propónere volui, firmiter sperans, fore, aut AA.RR. Paternitates Vestræ, præsertim A.R.P. Provincialis tanquam Judex ordinarius ex officio suppleturi sint ea, quæ tenuitas mea, vel omninò omisit, vel defectuosè adduxit: cum juxta communissimam DD. in Jure fundatam doctrinam, Judex ex officio non tantum debeat indagare, & facere, quæ pro Rei favore salvis Jure & Justitia servire possunt, sed Lex etiam præcipiat, ut pro favore rei suppleat ea, in quibus tenuitas Advocati defecit.

Ad propositum itaque pro plena defensione mei Principalis facit.

Primò quod nullum ex delictis principalibus plenè fit probatum.

Secundò Quod etsi dato non concesso, probatio aliqua appareret, nullius efficaciæ contra Principalem meum esset, eoquod (salvo semper respectu A.R.P. Provincialis) in Processu nec forma debita, nec essentialia Juris sint observata.

Tertiò &c. Quo ad primum constat ex Actis, principalia, in quibus Fr. Mævius Principalis meus fuerat accusatus, esse furtum Monilium è Statua B.V.M. pendentium, & Calicum è Sacristia; ac vulneratio F. Justi, neutrum autem horum in Actis apparet probatum.

Nam de furtis loquendo, patet ex Actis, quod unicus Testis de visu fuerit adductus nempe Fr. Justus, qui nec plenè, nec semiplenè, imo nihil probat in hac causa, quia notissimi juris est, quod unicus etiam omni exceptione major Testis plene non probat, unde c. Veniens; de Testib. expressè statuitur, quod nec unius testimonium ad condemnationem sufficiat alicujus; *quia juxta vulgarem relatum* in summario, c. cum nobis, de Test. Vox unius, vox nullius.

Neque semiplenè, imo nil probat; quia est inimicus mei Principalis; cum testibus Actis ex propria ipsius confessione (quę contra ipsum; non verò contra meum Principalem probat) fuerit a prætenso Reo graviter vulneratus, gravis autem vulneratio omnino facit, quod vulneratus a tempore vulnerationis, præsumatur inimicus vulnerantis, seu habeatur pro prçsumpto gravi inimico vulnerantis; prout cum *communi aliorum Ludovicus de Ameno in pract. Criminal. Quales esse debeant 11. §. 2. n. 39.* bene docet.

Nec dicat aliquis, furtum Sacrilegum esse unum de exceptis criminibus, contra quæ etiam inhabiles probant. Nam contra est, quod inimicitia adeo inhabilitet testem, ut in nullo quantumvis aliàs excepto crimine contra inimicum testificari valeat, juxta communem DD. *arg. c. per tuas 32. §. Nos vero, de Simonia*

Accedit prçsumptio contra hunc testem ex ipsius Depositione: Ad interrogatorium enim tertium eidem in repetitione propositum: Respondit, quòd antequam ingressus fuerat Cellam F. Mævii, prius pulsaverit ad januam cellæ; quis autem credat, quod F. Mævius ad pulsantem non clamasset, ut expectaret, si memoratas res furtivas ibidem apertas habuisset.

Nec gravatur indiciis: Inventa enim ab eo clavis regia nullam facit prçsumptionem. Nocturna visitatio B.V.M. sapit devotionem. quod fuerit in Sacristia, sufficientem allegavit causam. Ex Litteris nil clare habetur; ut legenti patet. Effractio carceris nec delictum nec indicium importat; quia fuit justa, & licita, hoc ipso, quod Fr. Mævius innocens; consequenter injustè fuerit incarceratus; injustè autem incarceratus potest sine culpa & pęna effringere carceres juxta communem DD.

Pariter nec plenè, nec semiplenè probata existit vulneratio F. Justi meo Principali imputata, ob fundamenta dicta: cum de illo unicus iterùm testis F. Justus F. Męvii inimicus, consequenter nil probans existat; prout etiam solempiter contra illum tanquam inhabilem testem excipio

Cùm itaque ex hucusque deductis satis constet, quod de F. Mævio delictum aliquod nec plene, nec semiplene sit probatum, nec indicia contra ipsum militent, rectè concluditur, meum Principalem sine ulteriori dilatione esse absolvendum, nec torqueri posse: Econtra Accusatorem Talione esse puniendum. Quod cum Justitiæ conforme sit, ab Æquitate AA. RR. Paternitatum Vestrarum indubitatè speratur. Ita &c. Salvo &c.

Ego Fr. Justinianus Patronus.

Hoc vel simili modo facta Defensio præsentatur Judici, & præsentata registratur. Si in defensione contra aliquam personam excipit ex causa Criminosa, vel turpi: debet apponere clausam protestatoriam, videlicet, *quod hęc proponat absque animo injurandi, offendendi, aut diffamandi, ad puram nempe, & necessariam Defensionem sui Principalis:* ob quod etiam crimen simpliciter, sine exageratione, imo diminutè quasi proponere debet. Relatio prçsentationis fit sequenti modo.

Præsentatæ, & Actis oppositæ fuerant F. Męvii vel Defensiones, quæ incipiunt &c. & desinunt &c. Die.... Mense... Anno... Loco. In quorum fidem &c.

Ego Fr. N. Actuarius.

Si Reo, vel Patrono unus, vel plures ex Diffinitorio meritò sunt suspecti, potest oblatis Defensionibus etiam contra illos excipere instando apud A.R.P. Provincialem, ne illos ex causa allegata meritò suspectos ad judicandum in hac causa admittat. In qua tamen Exceptione, seu Recusatione causa suspicionis legitima allegari, & probari debeat per Testes, vel alia legitima probationis media a Patrono exhibita; quod si causa insufficiens quidem, sed non probata intelligatur, rejicitur instantia Patroni: si verò legitima & probata, vel alias evidens apparet, admitti, & illi, qui recusantur, per Decretum a judicatura excludi debent, v. g. 467

Comparet coram A.R.P. Provinciali F. Justinianus Patronus F. Męvii Rei prætensi de Criminibus, prout in Processu, & dicit, personas P.N. & P.N. sibi meritò esse suspectas, eo quod notorium sit, unum esse Fratrem Accusatoris, alterum verò patruelem; quapropter ex causa præfata in Jure fundata illos ut Conjudices recusat, & vult, ut nullo modo, & nunquam in Diffinitorio admittantur ad consulendum, vel judicandum in hac causa, protestando de nullitate Actuum, si aliter fieret, prout etiam in eventu appellat ex nunc pro tunc, & petit Apostolos instanter, instantiùs, instantissimè. Acta sunt hæc Die... Mense... Anno.

Ego Fr. Justinianus Recuso, appello, ut suprà.

Die... Mense... Anno... præfata instantia præsentata, ac si, & in quantum acceptata, Actisque inserta, in quorum fidem &c.

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

D 4 Si

368 Si causa Fiscalitionis liquido non constat, coram A.R.P. Provinciali legitimè probari debet, juxta Ordin. de quo videatur Ludovicus de Ameno in Formul. cit. §. 6. n. 34. & 40. Si probatur, vel aliàs in facto evidens, ac in Jure fundata existit, deferenda pronunciatur. In casu nullo cum causa recusandi in facto & Jure liquida suppanatur, fit Decretum exclusionis, sequenti modo:

Consequenter cùm A.R.P. Provincialis velit congregare Definitorium, vel eidem communicare Acta ad consultandum, ex, & quamodò Reus sententiam, vel torquet debet, vel non, vel Patronus illius recusabit, A.R.P. Vi de Pr. N. ut unquam admittentur in hac causa ad consultandum, vel judicandum, idque expressè manifesta causa, quod solitus unus effet Accusatorio Praetor gravamen, alter verò patrialis, decretis, prout defuisse decretis praefatos PP. NN. excludunt. Ut autem pariam loco alii sufficiunter, mandat A.R.P. NN. Professor crucialis, quatenus loco exclusorum substituendos putarit, & audiris eorum consilia decretis subsistere PP. NN. Alia sunt hae Die — Mensis, Anno.

Ego F. N.
Ego F. N.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

De Responsionibus Actoris, vel Advocati Fiscalis contra Defensiones Rei.

SUMMARIUM.

469 *Obiectis Rei Defensionibus, si Processus per Accusatorem, vel Denuntiatorem judicialem fit, debet Actuarius, vel Denuntiator ad eas respondere, vel impugnare; si verò per Inquisitionem ex mero officio fit, praesus hoc Advocatus Fiscalis, & non Judex.*

Processus innovatur reprobatur. Ib.

470 *Praejudicialis Accusatorem ad impugnandas Defensiones Rei.*

471 *Quomodo Accusator, Denuntiator, aut Advocatus Fiscalis ad Defensiones Rei respondere, easque impugnare debet?*

Forma hujus practica. Ib.

469 PRaesentatis per Patronum Defensionibus Rei, citatur Accusator, vel Denuntiator Judicialis, & monetur, ut, si quid contra Defensiones Rei proponere velit, intra ter ceram diguandum Terminum facultatem habet. Vel si Processus fit per viam Inquisitionis ex mero officio, deputatur Advocatus Fiscalis ad respondendum contra Defensiones Rei pro justitia vindicatiua.

Quamvis enim apud nonnullos Regulares aliàs, & praesio opinetur, in complexo examine Rei, obiatiuae Defensionibus Patroni, Judex ipse obiectiuas ad iura, & rationes Defensionis pro Reo oblatas; Give dein Processibus ad instantiam partis, sive ex mero officio Judicis inquirentis fac, Patronus mellius, Justius, ac Iniliius consulit Reo (prout bene demonstrat Ludov. de Ameno in *Praeli. Criminis. Patronus, n. 18.*) in la cuio, quo Processus ad instantiam partis, putà Accusatoris, vel Denuntiatoris Judicialis fit, Adeo post oblatas à Reo Defensiones clientes, & mogetur, ut si quid dicere habet contra Processus Defensionum (hanc nomine venium omnia, quae pro Defensione Rei post communicationem Adorum facta fuit, puta, interrogatoria & Articuli à Reo, vel Patrono ipso obiati, Respectio istium, Defensiones, Exceptiones &c.) iuera termium eidem praefigendum proponat. Ad quem finem eidem etiam debet Copia omnium Actorum, quae fuerunt communicati. Hoc ipso enim, quod Accusator in probatione deficiens, ad poenam Talionis, & calumniae tenetur, ei non minus quam Reo communicari debent Acta, ad defendendum se, & ostendendum quod rite accusaverit. Item ad resicandas Defensiones a Reo propositas, & dedicendum, quod etiamsi obstantibus Reus ad exemplum aliorum vindicta publica affici debeat. Id, quod Accusator in iustaquitur latentiae.

Quod si Processus ex mero Officio Judicis inquirentis instituatur, deputatur Advocatus Fiscalis, qui Defensiones Rei impugnet, ejus Accusator: de quo vide infra n. 471. Caeterùm Citatio, & monitio Adoris fec Accusatoris, vel Denuntiatoris in casu nostro fit, ut sequitur.

Receptis Defensionibus Rei, volens A.R.P. Provincialis uberius procedere citatur Fr. Titium Accusatorem, cum omnibus, ut, si quid forsan contra Processum Defensionum poterit habere, id in tempore faceret. Accusator autem ovetenus praesepis fiatum ingrossit, ut eidem prius communicentur Acta, quatenus velitur pofsit, ut, si quid adhuc in causa expedient. Cui illico deferens A.R.P. Provincialis mandavit nihil, ut permittirem diuersum suffere alia, & tenebatur ambiuitum Copiam illorum, quae per Processum fuit deceni, affignato quatuor dierum spatio, intra quod proponenda propone. Ala fuit hac Die — Mensis — Anno.

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Dein deferibit Actuarius, vel deferibi facit Acta, (ut fi Actor concentes est, breviatis causis permittitur illustrare Originale) eaque prius debitè collationata, & abbreuiatis praeterit Actuarius, vel Denuntiator, aut Advocato Fiscali (si Processus per viam Inquisitionis fabricatur) & praetentationem regiftrat; ut sequitur.

Anno. Die. Mensis. per me Actuarium Pr. Tibi Accusatori praesentata fuit Copia Actorum de verbo ad verbum collationata, & authentica, & ipsa Actorum praesentatione respondendo indicatus eidem, qui referuatis sibi de jure superandi accepit, & gratias egit. In quorum fidem.

Fr. Titius Actuarius.
Ego Fr. N. Actuarius.

Porrò sive Accusatore, sive Advocatus Fiscalis pro Justitia vindicatiua respondet, & Defensiones impugnat, debet in modo respondendi idem ferè observari, quod prò Actore dictum est. Sed ut ex eum dubitatione, ut fictus hic pro Reo, ita ille contra Reum & Defiones ejus pro justitia vindicatiua, quidquid potest, ponere debeat. In casu nostro Accusator contraeuens, Defensiones illius ita respondit.

In Nomine Domini Amen.

AA. RR. Patres de V. Diffinitorio, officio fidelis cum reverentia & obedientia intrà certminum diffinitum fatisfactionis comparet Fr. Titius, & contra Reum Defensiones illius pro Justitia vindicatiua respondet, ut officium Judicis exigit, ut Judex pro eius indulgentia faciat, quas pro ut favore ferre poffunt, ut se pro etiam temuitium Patrum Diffinitorum debeat ejusdem Judicis Officii in etiam reponite, ut pro Justitia vindicatiua quoque omnibus viribus vigilet & laboret, indeque ab Iram & remissionem Rei [illegible] vel Advocatus Fiscalis fatrem, quas Iuris fuit, suppleat; ne aliis delictis multitibus impunitis, alii liberius peccent, fandalis crescit, mala in malefacere, mala in malefacere, & Ordo Monasterii, Provincialis, & Religionis, Religiosorum ita in qua delicta manent impunita, ruina proximum, & ad jam miseram, malaque ruin, [illegible] Ordo Fratrum Seraphicus S. Bonaventura afferens diffinitorium tenet bonam & malam Religionem dicendo, hanc diabolo certum esse ex, quod ejus in Patrum non [illegible] aliqua mala, fed quia in hac, mala non manent impuna. Accedit, quod ubi Superiores delicta non punit, Conspira, & necessitat Commissorum [illegible] Cuper per non minus ac Patronus Rei confidit in nos AA. RR. & Justitia AA. RR. Patrum [illegible] Patrum AA. R. P. Provincialis cunquam Judicis ordinarii, [illegible] bitans, ea majorem habitures respectum pro Reo [illegible] mul, quam unjus privati, praeferim [illegible] malitiosus liquidè apparet. Nec enim pro illo quod facient Defensiones a Patrono illius allatae, quibus [illegible] dere fruitur nitiqui, delitis principalis, quibus Accusatoriae, [illegible] ostendere probata, consequenter [illegible] esse absolvendum, & Accusatorem esse ad poenam [illegible] nis condemnandum.

Nam contra eff, quod ex Aliis evidenter apparet, delitis principalis, in non plenè, falsum pilis quam [illegible] ne, & probatione, & per consequens, à non ordinaria, fal. tem extraordinaria poena Reum affici, vel torquet posse, Accusatorem verò ab omni poena immunem esse, cum juxta vulgaria Iuris etiam simplicitè tantùm probans poenis Talionis ac calumniae minitie fubjacetur, juxta communem DD. de Praxin, nostramque criminalem V. Accusatio §. IV.

Quod autem delitis principalis, & in primis Sacrilegii Prima plus quàm probatum esse Reum, patet ex Processu offensionis quidem de memoratis fatis adeò in primis Tetis die vifo F. Julius, qui etiam folus jam femiplenè probatur; cum autem omni exceptione major Teffis de vifu fidem plenè probet, juxta Gl. communiter receptam in l. 3. Cod. Reb. Cred. & decisio oportet, per Jura ibi copiosè allegata. Nec obstat, quod eidem Testimonio praesumptionem ex fasda violentiae ipsàmicum, & consequenter inhabilem excepere Patronus: Tum quia reffilum Adis F. Julius fatis clarè fatus de F. Mevio, Sacrilegium in manifestavit, antequam à F. Mevio vulneratus, & Inde ex praesumptione inimicitiae illius factus erat. Tum quia etiam poft vulneratione amicus illius permanfit, & reliam amicitiam erga illum exhibuit, regando pro illo apud Judicem, ne ob vulnera fibi inflictum Fr. Mevius pœnam; quod verò illum amicitiae signum omnem inimicitiae perfumptionem excludit, nunquae quae femper cedit cognitio veritati, per vulgaria Iuris. Tum quia fimul plurac de eodem Teste concurrunt indicia, quae una cum ipso (fetis dato non concesso perfumptionis inimicus, & consequenter Teffis omni exceptione major non esset) à non plenè probatis, plia quàm femiplenè probant.

Indicia autem funt *Primò*, Confessata clavis Regia, feu adsiteria, quae ordinariè furcam indicat.

Secundò, quod in locis furti, in Ecclesia fellicet, & Sacrilitia jundi clandestinè, nonnisi Nocte, & quidem impostuno, ac folus fuerit deprehensus.

Tertiò, quod per duos Teffes omni exceptione majores plenè probatum est, ejus furtum fuisse ejus quod pretendit Jam Bibliotam, cum qua suspectissimum conforium Fr. Malvvin habet, & cum quo alteri die ocsayis, quòd à duobus vinum effiquod ipsum pueliam pecus [illegible] reddit.

Quartò, effractio carceris ejusdem fugie Rei gravat indicium facit.

Qui-to, furtum praefarum clari indicatis litterae à Reo ad Bibliotam [illegible], prius fatpius perjuri negatur, poftea cum confitione confiteri, & [illegible] cpia expeffit continente F. Mevvim mitiffe Bibliotae aliqua, ratione quorum, ji manifestis fatcent, perpetuo timet carceres, quod gravet indicium, [illegible] Quidem talea, quorum furtum, ficut apud fatculares mortem, ficaqui Regularis perpetuo carceres indicit, Monitia nempe, Accusatorem, & [illegible] Bibliotae in cella P. Mevvii vidit, & ex ore ejus audivit, ac ejusdem alio in domo Bibliotae, ut furtum mitfi, propter [illegible] carceres, quae gravissima indicia simul junctà & sub Teffis de vifu conjunctà plenam probationem facere videntur, vel certè probationem semiplenam [illegible] Adversarii Reo [illegible] tum quia frigura propria confessata plenè probat contra [illegible] Publica [illegible] Sin. Depositi. Cum concord. Ac indicia simul junctà praefertim gravia indicunt praesumptionem Juris.

Pariter plus quam femiplenè probata existit vulneratio, dictum verò ejus vulneratis, effiffiffiff

torqueri: si ex Processu constat, Reum jam esse confessum, vel convictum, nil in contrarium probantibus Defensionibus, torqueri apud nos non potest, hoc ipso, quod exinde condemnari valeat, consequenter Tortura amplius necessaria non sit, ut benè habet textus *Practicæ nostræ Crim. tit. Tortura §. 4.* Si autem non confessus nec convictus existit Reus, & tamen semiplena, vel plus quàm semiplena adest probatio contra ipsum, torqueri potest leviter vel graviter pro diversitate delicti, juxta *cit. Pract. nostram, l. c. §. 5.*

475 Modi torquendi sunt varii; inter quos apud Regulares frequentior, & commodior est arctatio Rei (ut vocant) quæ consistit in repetita flagellatione, propriis manibus Rei facienda, ac jejunio in pane, & aqua. Item flagellatio, qua per unum, vel duos alios Fratres Laicos Reus omnino nudus solis indutus femoralibus per tria intervalla flagellis, nodosis funibus, aut virgis acutis tot ictibus graviter cæditur, quot Judex determinaverit (quos cædentibus non item Reo priùs indicat) quod etiam bis vel ter repeti poterit; ut habet textus *nostræ practicæ l. c. §. 2.*

Debiles autem, infirmi, pueri, & senes sexagesimum annum attingentes apud nos torqueri non possunt.

476 Ante Torturam debet fieri Decretum, & inseri Actis subscriptum à consultis & consentientibus Diffinitoribus, aut probis & peritis, contra quod Decretum, si appellat Reus, attendi non debet, sed Tortura executioni mandari, in Actis autem notari, quod Reus ad effugienda tormenta appellarit quidem, sed appellatio non fuerit attenta.

477 Sub Actuali Tortura Actuarius notare debet, & scribere in Actis omnia, quæ dicit, vel facit Reus in tormentis.

Consequenter A. R. P. Provincialis attendens, quod Fr. Mævio N. super principali Articulo de furto calicum, & Monilium nec confessus, nec plenè convictus, bene verò graviter indiciatus, & plùs quàm semiplenè probatus appareat, inhærendo Constitutionibus Ordinis, consilium eorum, quorum de Jure, adhibere voluit, num & quomodò torqueri debeat Reus. Et quoniam eidem summè incommodum videbatur congregare ob causam hanc totum Diffinitorium, Patribus, per plures distantes Conventus dispersis, vocavit ex hoc Conventu M. V. P. N. Lectorem Theologiæ, & ex illo Conventu P. N. &c. in re Criminali magis expertos, eosque requisivit, ut lustratis, & pensatis Actis solum Deum præ oculis habentes, suam manifestarent mentem, & præberent consilium, num, & qualiter in hac causa locus sit Torturæ. Acta sunt hæc Die. Mense &c.

Ego F. N. Theologiæ Lector.
Ego F. N. Theologiæ Lector.
Ego F. N. Lector Jubilatus.
Ego Fr. N. Ministr. Provin.
Ego N. Actuarius.

478 Altera die, eodem loco omnes præfati rursus convenerunt, & habita conferentia concluserunt; quòd cum testibus Actis super principali aliquo Articulo, de furto videlicèt monilium & calicum &c. non tantùm semiplenè, sed etiam plus quam semiplenè probatio adsit, eamque non infirmarint Defensiones à Patrono rei oblatæ: delictum verò gravissimum furtum Sacrilegum sit satis atrox, reus præmissa adhuc semel gravi monitione, & minis, omnino torqueri possit & debeat: & quidem ita, ut per duos Fratres Laicos virga acuta nudus per tria intervalla graviter cædatur, dando eidem primo intervallo 20. ictus: altera vice, & tertia vice 20. idque tribus sequentibus diebus pro arbitrio A. R. P. Provincialis repeti possit, si in perjuria negatione persistat. Acta sunt hæc Die, &c.

Ego F. N. Theologiæ Lector.
Ego F. N. Theologiæ Lector.
Ego F. N. Lector Jubilatus.
Ego F. N. Minister Provincialis.
Ego F. N. Actuarius.

Anno...Mense...Die..., Loco volens satisfacere votis Patrum peritorum decrevit A. R. P. Provincialis F. Mevium N. reum in rigore constituere, & torquere, prius tamen adhuc monere, & minis terrere. Quapropter vocavit ipsum, & delato ipsi, præstitoque juramento de dicenda veritate, charitativè & seriò ipsum admonuit, quod quamquàm apud Judicem, certum & indubitatum sit, ipsum esse Reum furti monilium & calicum, tamen conclusum fuerit hoc scire ex proprio ore Rei, det ergo gloriam Deo, & dicat sincerè, quare furatus sit præfata. Resp. Jam dixi me esse innocentem.

Dein rursus fuit monitus, ut sponte fateretur veritatem, aliàs per Torturam cogetur ad fatendum. Resp. In Nomine Domini; incipiant mecum, quidquid velint: ego sum innocens, & vindicabit Deus, si innocentem hominem torquebunt.

Videns autem A. R. P. Provincialis, quod veritas aliter quàm confessione ipsius haberi non posset, Reus verò in pertinaci negatione permaneret, decrevit, prout defactò decernit, Reum juxta vota Proborum & Peritorum, ut suprà, torquere, ita ut nudatus, manibus ligatus à duobus Fratribus Laicis virgis acutis graviter, toties, quoties eis visum fuerit, cæderetur: ubi tamen protestatus est, hanc Torturam fieri absque præjudicio jam probatorum, aut confessatorum ad solum finem habendi veritatem super cæteris; & hoc Decretum in facie ipsius Rei lectum, & intimatum fuit Die...Mense...Anno...Loco.

Ego Fr. N. Assessor.
Ego Fr. N. Assessor.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

479 Pro Decreti executione vocati sunt F. N. & F. N. Laici, qui ex mandato A. R. P. Provincialis duxerunt Reum ad Cameram N. tanquam locum pro Tortura electum, & spoliaverunt eum usque ad femoralia, manusque illius ligarunt; sub spoliatione autem non cessavit A. R. P. Provincialis charitativè monere, ut fateretur veritatem, & sincere dicat, quare, & quomodò furatus fuerit Monilia B. V. M. & calices; adhuc esse tempus evadendi tormenta. Resp. Reus, jam dixi, non possum aliter respondere, patiar innocens propter Deum, qui propter me graviora passus est innocens.

Postquam spoliatus, & ligatus fuerat, jussit A. R. P. Provincialis Laicos, ut arriperent virgas. Reo autem dixit, jam ultimò moneo ipsum verbis, ut fateatur veritatem, posteà incipient verbera. Resp. Jam dixi veritatem, & propter veritatem volo pati, nolo enim mentiri.

Tunc mandavit A. R. P. Provincialis, ut incipiant validè percutere, donec juberet cessare, interposito spatium dimidiæ Ave Mariæ inter unum & alium ictum, quod & fecerunt, numerante interim A. R. P. Provinciali ictus in secreto per globulos Rosarii sui.

Ad primum statim validum ictum exclamavit, O injustitia;

Pergentibus autem Fratribus percutere, rursus exclamavit, O Crudelitas injusta!

A. R. P. Provincialis verò intereà continuo variè exhortatus est Reum ad fatendam veritatem. Resp. Etiamsi occident me, non possum aliter dicere; O Juste Deus adjuva me, & vindica hanc injustitiam.

Finitis 10. ictibus præcepit Laicis, ut cessarent ad aliquod intervallum, Reum verò alloquens ait: Videat Charissime Fr. Mævi! qualiter existat diaboli Mancipium, qualiter suis perjuriis cruciet animam & corpus: vult vitare pœnas temporales; & conciliat sibi æternas, ipsasque temporales augebit; quo magis enim perjuria multiplicabit, eo magis augebit pœnas per sententiam inferendas, & eò gravius adhuc torquebitur: Dicat ergo, & fateatur veritatem.

Resp. Reus, Amore Dei, ergo nondum satis sæviit in me? Adhuc semel tam crudeliter tractabunt me.

A. R. P. Provincialis: utique non tantum semel, sed sæpiùs adhuc, & semper severius ita excipietur virgis hisce, donec fateatur veritatem.

Resp. Non possum aliter respondere.

Tunc mandatum est Fratribus Laicis, ut denuo inciperent, & validius quam priùs ictus facerent, vix autem unus primum perfecit ictum statim clamavit Reus dicens: Censet, cesset, non possum amplius pati, volo itaque cuncta fateri.

Dictum est ei, ut incipiat fateri, posteà illico cessabitur: cùm autem tergiversaretur, alter illum percussit. Reus

Reus autem rursus clamavit: Cessate: fateor me furatum fuisse calices & monilia.

Tunc mandavit A. R. P. Provincialis, ut cessarent: Ad Reum autem conversus ait: Laudetur Deus, quòd tandem aliquando incipiat sapere, & desinat Deum tot perjuriis offendere &c. Dicat ergo, quare, & quomodo furatus sit? Resp. Rogo per amorem Dei pro meo habitu, omnia dicam.

A. R. P. Provincialis ei statim gratificavit, & permisit habitum: quo indutus Reus in genua provolutus inter copiosas lachrymas rogavit veniam de tot mendaciis & perjuriis hucusque factis; fui deceptus à diabolo, & putavi, quòd cum unicus testis, videlicet F. Justus, sciret meum delictum, & consequenter plura probare non posset, vellem cuncta negare, & negando evadere pœnas, sed fateor proh dolor! me tam monilia, quam calices furatum fuisse.

Inter. Quomodo potuerit furari? Resp. Maledicta clavis Regia serviebat ad hoc.

Inter. Unde habuerit hanc clavem Regiam? Resp. Magister N. mihi eam fecit.

Inter. Quando perpetrarit hoc furtum? Resp. die N. de nocte circa horam 11.

Interr. Quare furatus sit ista? Resp. Non libenter dico.

Tum A. R. P. Provincialis ipsum adhortatus est, ut sincere fateretur, fore enim, ut per humilem confessionem, & spontaneam sui confusionem Deum (cui aliàs jam cuncta sunt cognita) sit aliqualiter placaturus, & veniam tot scelerum impetraturus. Resp. In nomine Domini, propter Deum ergo fatebor: Volui pro dolor! apostatare, & cum Bibiana discedere; priùs autem per res furtivas pretio vendendas, tot media procurare, ut inde commodè possemus vivere.

Inter. An propterea alia adhuc furatus sit? Resp. Ita.

Inter. Quæ? Resp. &c.

Inter. Ubinam habeat modò res furtivas omnes? Resp. partim misi, partim portavi ad Bibianam.

Inter. De sociis criminis? Resp. Sum solus in hoc, quia nulli fidebam.

Et quia hora erat tarda, fit clausula, & subscriptio, ut suprà n. 382.

Ego Fr. Mævius depono ut suprà.
Ego Fr. N. Assessor.
Ego Fr. N. Assessor.
Ego Fr. N. Minister Prov.
Ego Fr. N. Actuarius.

480 Notandum hic, quod confessio, quàm Reus occasione Torturæ facit, non probet ad pœnam ordinariam Rei, nisi altera die extra locum Torturæ, & absque vinculis in Banco Juris, id est, ubi Tribunal erexit Judex, denuo cuncta, quæ ei ab Actuario prælegunter, ratificet. Hinc sequenti die rursus vocatur; & examinatur Reus, ut sequitur.

Anno. Mense. Die. Loco coram A. R. P. Provinciali, & RR. PP. Assessoribus ac me infrascripto F. Mævius Reus, vinculis solutis, & extrà locum tormentorum positus, vocatus fuit ad ratificandum ea, quæ heri in Tortura deposuit, prout suprà in Actis, cui, postquàm de dicenda veritate juravit, clara, & intelligibili voce prælegi suam depositionem. Qua audita

Inter. fuit I. An modo bene audiverit, & intellexerit id, quod heri confessus erat? Resp. Ita.

2 Inter. An sint omnia vera, quæ tunc dixit? an ea ratificet; & an reverà commiserit illa delicta, quæ confessus erat? Resp. Sunt omnia vera; proh dolor! & utinam non essent vera.

3 Inter. An liberè ac sponte, vel potiùs ex metu ulterioris Torturæ præfata crimina confiteatur, & ratificet? Resp. Coactus à veritate & timore Dei confiteor.

4 Interr. An confessioni huic ratificatæ vellet addere aliquid, vel minuere, vel quid aliud proponere? Resp. Nihil habeo dicere, quàm ut pro clementia & misericordia humillimè rogem.

Tunc A. R. P. Provincialis acceptatis, si, & in quantum Depositionibus Rei ratificatis examen terminavit, & Reum ad carcerem reduci mandavit, simulque decrevit, ut Patrono daretur Copia confessionis ratificatæ, & constitutorum, nec non impugnationis, & Defensionum ab Accusatore oblatarum, assignato termino trium dierum ad producenda Jura, quare non debeat Reus condemnari ad pœnam ordinariam. In quorum fidem &c.

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Assessor.
Ego Fr. N. Assessor.
Ego Fr. Mævius confirmo ut suprà.
Ego Fr. N. Actuarius.

481 Finito examine datur Patrono Copia Confessionis & constitutorum conformiter Decreto.

Die...Mense...Anno...Loco... per me Actuarium Fr. Justiniano consignata fuit Copia confessionis à Reo ratificatæ, & intimatum Decretum Judicis, ut intra triduum Defensiones præstaret, qui gratias agens terminum acceptavit, reservato sibi Jure petendi legitimas Delationes, si opus fuerit. In quorum fidem &c.

Ego Fr. Justinianus Patronus.
Ego Fr. N. Actuarius.

Si posteà intrà terminum assignatum Patronus nil amplius proponit, vel solùm dicit, quod id clementiæ Judicis committat, uti fit, si Reus in & post Torturam confitetur delictum, registratur in Actis, & servatis servandis proceditur ad Sententiam.

482 Si verò post Torturam novas Defensiones, novaque Jura allegat, debent ea pro responsione communicari Accusatori, vel (si ex mero Officio Processus fit) Advocato Fiscali, & hujus responsio denuo communicari Patrono, ut ultimatè respondeat: quæ tamen breviter fieri possunt, v. g. si Patronus post ratificatam confessionem in Tortura factam ita patrocinaretur.

Die..Mense..Anno..Loco comparet F. N. Patronus &c. & dicit, quod quamvis multa haberet contra suarum Defensionum impugnationem ab Accusatore factam, nihilominus, quia Reus modò cuncta delicta sponte confessus est, nil amplius proponere habeat, nisi hoc unicum, quod hoc ipso, quia delicta sponte confessus est, mitiùs, & consequenter non ordinaria, sed extraordinaria pœna afficiendus sit, cum juxta Municipalia, & communia Jura sponte confessus mitius puniri debeat, arg. can. Presbyterum 3. & can. de his 38. dist. 50. & l. 1. C. Quæ Appellat. non recipiend. Ita, & omni meliori modo &c.

Ego Fr. Justinianus Patronus.

Posset Actor, vel Advocatus Fiscalis breviter etiam oretenus coram Judice ita respondere.

Multa illa, quæ Patronus contra meam impugnationem habere se dicit, paucis, juvante Deo, & justitia refutare sperarem: Ad id, quod de novo producit, videlicet, suum Principalem, utpote sponte confessum esse, mitiùs, consequenter; non ordinaria, sed extraordinaria pœna afficiendum per Jura à se allegata. Resp. breviter, Reum Fr. Mævium neutiquam annumerari posse sponte Confessis, de quibus Jura allegata; siquidem hæc solùm illos sponte Confessos mitius puniri volunt, qui vel ante Accusationem; aut Inquisitionem seipsos produnt, & humiliant, prout cum Glossa & aliis vult Abbas in c. de hoc de Simonia n. 8. vel qui præcedente Accusatione, aut Inquisitione citati, in primo examine interrogati statim sine ulla negatione delictum fatentur, ut docet Farinacius in Praxi q. 8. n. 177. & alii. Vel si omnino favorabiliter loqui velimus, qui in primo examine, seu constituto negavit, in secundo, vel saltem tertio confitetur, ut videre est apud Ludov. de Ameno in Pract. Crim. Tit. Reus 11. à nu. 58. Neutiquam autem si etiam in tertio constituto neget, Decreta, & minas tormentorum expectet; & multo minus, qui ipsa tormenta sustinere incipit, prout repetitis, ac deliberatissimis cum perjuriis malitiosissimè fecit F. Mævius testibus Actis, qui propterea non tantùm mitiùs, sed graviùs pœna ordinaria merito puniendus venit. Ita & omni meliori &c.

Fr. Titius Accusator.

Adhanc vero impugnationem utpote sat claram Patrono communicatam, is, & quidem ultimò respondere posset.

posset. *Remitto me in cunctis Judicio & Clementiæ Judicis &c.*

Ego Fr. Justinianus Patronus.

Quòd si Reus in Banco Juris constitutus iterum negaret, quæ pridie in Tortura confessus est, posset ac deberet denuo torqueri. De quo vide Ludovicum de Ameno *in Formularis Crim. sect. 7. n. 37.*

De Sententia, & Observandis, faciendisque ante illam.

S U M M A R I U M.

483 *Breviter recapitulando recensentur, quæ fieri debeant ante Sententiam.*
484 *Citatio Rei ad audiendam sententiam est de substantia Processus.*
485 *Citatio oretenus fieri potest, si Reus & Actor sunt præsentes: si sunt absentes per Deputatum fit in præsentia testium.*
486 *Forma hujus Citationis.*
Non est necesse, ut Reus vel Actor intersint Sententiæ, dum fertur, nisi jam essent in loco. Ib.
487 *Recensentur plura necessariò requisita, & observanda circa ferendam Sententiam usque ad n. 500.*
500 *Forma Sententiæ Definitivæ.*
501 *Si Judex delegatus fert sententiam debet esse præsens, & alios præcedere.*

483 Constat jam ex dictis, quod finito benigno, id est, sine Tortura facto examine Rei debeant I. Reo offerri Defensiones, cum assignatione termini juxta dicta *à nu.* 441.

II. Si Reus non acceptat, sed forsan jam convictus vel confessus eis plenè renuntiat, negotium & Processus brevi finitur; potest enim dein statim deveniri ad Sententiam, præmissa tamen Citatione juxta dicta *num.* 441. & dicenda *infrà*.

III. Si Reus Defensiones per Patronum oblatas acceptat, debet ei concedi Patronus, quem sibi elegerit, & petenti etiam communicari Copia Actorum, etsi jam confessus, vel convictus esset, juxta dicta *à n.* 441.

IV. Debent Interrogatoria, Articuli, & Defensiones Patroni acceptari, & Processus Defensivus formari juxta dicta *à n.* 450.

V. Debent Defensiones oblatæ communicari Actori, vel si Processus ex mero Officio Judicis Inquirentis instituitur, Advocati Fiscalis, & Responsio ac Impugnatio illius exspectari.

VI. Habitis Defensionibus Rei, & Responsione Actoris vel Advocati Fiscalis ad eos data, examinantur cuncta ab iis; quorum est judicare (apud nos sunt Patres de V. Diffinitorio, quibus communicantur Acta) & videre, an Reus torqueri, vel sine Tortura sententia ferri possit, ac debeat.

VII. Si apparet, quod Sententia absque Tortura ferri debeat, quia forsan Reus ex Actis jam habetur confessus, vel convictus; vel quia ex alia ratione Tortura omittenda judicatur, & communicatur Patrono Defensio, & Impugnatio ab Actore, vel Advocato Fiscali facta, & datur ei terminus ad replicandum, Replicatione autem illius accepta, fertur Sententia, nisi talia nova specialia à Patrono essent proposita, ut necessarium videretur Judici, illa ad refutandum communicare Actori, vel Advocato Fiscali.

VIII. Si vero consideratis considerandis videtur adhibenda Tortura, decernitur illa, & fit, juxta dicta *à n.* 474.

IX. Finita Tortura communicatur nova Rei Depositio Patrono illius. Et hujus nova Defensio, Actori (si necesse videtur) illius verò Depositio rursus Patrono; ac posteà fit Sententia juxtà dicenda *à n.* 484.

X. Si completis cunctis his Defensionibus, & Responsionibus apparet, quod Reus per Defensiones suas ita evacuaverit indicia & probationes Processus Offensivi, ut Crimen nec semiplenè quidem existat probatum, debet Accusator, vel Denuntiator condemnari ad pœnas calumniæ (& apud nos etiam Talionis, ita tamen, ut ante Sententiam citetur ad dicendum; quare non debeat condemnari ad dictas pœnas, pro quo in citationis Decreto assignatur ei terminus, intrà quem defendere se potest. De quo vide Formulam apud Ludov. de Ameno *in Formul. Crim. sect. 8. n. 3.* Nos hic damus dictorum Formulas practicas pro casu nostro.

XI. Quando autem ex Actis apparet, Reum esse confessum, vel convictum, vel crimen saltem semiplenè, aut plus quam semiplenè probatum, citantur, tam Actor quam Reus ad audiendam Sententiam certa die in Decreto citationis exprimenda faciendam. Ubi specialiter notandum, quod hæc Citatio Rei ad audiendam Sententiam sit de substantia Processus. 484

Citatio tam Rei quam Actoris oretenus, vel in scriptis, & per quemcunque ad hoc Deputatum fieri potest. Et deinde, si reus & Actor sunt præsentes, expedit, ut statim oretenus citentur; Citatio facta Actis inseratur. Si autem reus est absens, (prout plerumque fit, hoc ipso, quod fabricato Processu non statim feratur Sententia, sed Acta prius communicentur aliis (apud nos Diffinitorio) ut contracta bene ponderent, an, & qualiter delictum sit probatum, qualiter condemnari vel absolvi possit ac debeat reus, vel Accusator; (intereà autem Judex tandiu non manet in loco, in quo reus, & Accusator existit) commodum est, si det alicui commissionem, ut nomine ejusdem in præsentia testium citet, aut citationem scriptam consignet, & quod factum est, referat. In nostro casu res ita fieri potest. 485

Postquam A.R. Provincialis Acta jam completa prius à SS. bene perpensa AA. RR. & RR. Patribus de Deffinitorio communicavit, & quibus eorum consideratis considerandis ac probè cognitis meritis causæ votum suum de sententia ferenda manifestavit, idem decrevit, prout præsenti Decreto decernit, ut citentur Fr. Titius N. Accusator, & Fr. Mævius Reus, illiusque Advocatus ad audiendam Sententiam die. Mensis...ferendam, & promulgandam in Conventu nostro N. Et quoniam citandi ita absentes distant, ut ad locum ferendæ sententiæ personaliter venire ob certas causas commodè non possint, decrevit idem A. R. P. Provincialis eisdem Sententiam, postquàm lata fuerit, & promulgata in Præfato Conventu N. publicare per P. N. per quem etiam eosdem in præsentia duorum Testium nunc citari vult ad audiendam Sententiam. Acta sunt hæc. Die &c. 486

Notandum, non esse necesse, ut Reus vel Actor sint præsentes in loco, ubi fertur Sententia, dummodò eis postea promulgetur; si tamen jam existunt in Monasterio, ubi fertur, omnino convenit, ut personaliter intersint, dum fertur, & promulgatur sententia.

Postquàm Citatio est facta, fit relatio illius, & inseritur Actis.

Anno. Mense. Die missa in Scriptis fuit relatio Citationis factæ, sequentis tenoris. Nos infrascripti testamur, quòd per P. N. Nomin. A. R. P. Provincialis ad audiendam Sententiam definitivam die. ferendam citati fuerint Fr. Titius N. Accusator, & Fr. Mævius N. ejusque patronus Fr. Justinianus N. In quorum fidem &c.

Ego Fr. N. citavi.
Ego Fr. N. interfui.
Ego Fr. N. fui præsens.
Ego Fr. N. Actuarius.

Si post factam Citationem Accusator, vel reus adhuc aliquid proponit, debet illud Judex bene perpendere, & prout æquum videtur, admittere, vel reiicere, & Sententiam die determinata ferre.

Porrò circa Sententiam ferendam plura observanda habet Judex *Primò*, quod ferri debeat juxta causæ merita ex Actis habita, & consequenter debet esse absolutoria, si reus invenitur *Innocens*, vel condemnatoria, si reperitur *nocens*; vel partim condemnatoria, partim absolutoria, si quoad aliqua *nocens*, ad aliqua *innocens* dignoscitur. 487

Secundò. Nullus condemnari potest ad pœnam ordinariam, nisi ex Actis appareat confessus vel convictus, vel utrumque. 488

Tertiò. Potest aliquis condemnari ad pœnam ordinariam, etiamsi non sit confessus, dummodò plenè & rite convictus, v.g. per duos Testes omni exceptione majores, vel alia media plenam probationem facientia.

Quartò, quando reus confessus, vel convictus est, debet necessariò condemnari ad omnem, & solam pœnitentiam ordinariam, id est, à SS. Canonibus & Constitutionibus Ordinis sancitam, nisi causa aliqua minuendi, vel augendi pœnam ordinariam adsit, quæ causa necessariò exprimi debet in Sententia, si ob eam pœna ordinaria augetur, vel minuitur. Nec enim potest Judex Regularis dispensare in Lege communi, neque in Statutis Ordinis, prout circa pœnas Practica nostra Criminalis expressè ordinat *Tit. 6. Applicatio pœnarum §. fin.* ibi: Et licèt pœnas has per statuta Generalia impositas Judex commutare, alterare, & moderare regulariter non possit, tamen in aliquo casu mutatis circumstantiis, & qualitatibus, cum consilio Patrum, qui ad ferendam Sententiam concurrunt, poterit augere, vel minuere lenitatem, vel rigorem pœnarum, prout excessus, & defectus criminis, sive scandalum, aut peccandi fragilitas, & consuetudo suaserit. Item persona, locus, modus, & alia hujusmodi. Nullum tamen ei relinquitur arbitrium circa moderationem pœnarum, ubi delicta, prout recensita sunt, committi contigerit. 489

490 *Quintò*, licet Reus, qui nec confessus, nec convictus est, ad pœnam ordinariam condemnari nequeat, potest tamen condemnari ad extraordinariam minorem ordinaria, si reus graviter indicatus existit præsertim, si plus quam semiplena probatio contra ipsum adest; nisi se per Torturam purgaverit.

491 *Sextò*, Si reus Torturam negando sustinet super illo, super quo tantùm semiplene, vel plus quam semiplene probatio habetur, nulla nec extraordinaria pœna ob id ampliùs puniri valet.

492 *Septimò*, Antequam feratur Sententia, de substantia requiritur, ut citetur reus juxta dicta *n.* 484.

493 *Octavò*, Si ex Processu reus ita reperitur innocens, ut nec semiplena probatio contra ipsum existat, absolvi, & Accusator ad pœnas calumniæ (apud nos etiam Talionis) condemnari, priùs tamen citari, & audiri debet juxta dicta *n.* 483.

494 *Nonò*, Debet Sententia in Scriptis ferri, & legi, id est, debet priùs Scriptis mandari, & dein ex Scriptura legi.

495 *Decimò*, Si Reus est absens, debet eidem etiam in præsentia Testium in faciem legi Sententia, & legendo promulgari.

496 *Undecimò*, Apud nos necessariò requiritur, ut feratur cum consilio & consensu V. Diffinitorii: & quidem in præsentia V. Diffinitorii, vel saltem majoris partis, utpote conjudicis actu congregati, ut habet textus *in Pract. Crim. tit. Sententia*, §. 4. & ibi Ludovicus de Ameno *num.* 32. Item debet esse subscripta manu Judicis, & Diffinitorii: ac promulgari publice in Refectorio, aut saltem Diffinitorio, & post factam promulgationem subscribi à Testibus ad id rogatis, ut testentur de promulgatione facta.

497 *Duodecimò*, Convenit, ut Sententia etiam promulgetur in locis delicti (non tamen extra Ordinem) ut ubi scitur delictum, sciatur etiam pœna: & in loco, ubi punitur reus, quatenus appareat, quare ita puniatur.

498 *Decimotertiò*, In Sententia debet Judex recensere delicta per extensum, ut ex illis Delinquens, & æquitas pœnæ cognosci, cæteri autem à similibus delictis abstinere valeant.

499 *Decimoquartò*, si reus pœnæ statutariæ capax non est, mutanda est in æqualem aliam. Ut autem in praxi res appareat, datur hic Sententia pro casu nostro hactenus ventilato.

In Nomine Domini Amen.

500 *Hæc est Sententia definitiva, in casu Criminali lata contra Fr. Mævium N. accusatum* (vel Judicialiter denuntiatum, aut ex Officio inquisitum) *prout in Processu.*

In Nomine Sanctissimæ ac individuæ Trinitatis, ac B. V. Mariæ Amen. Christi Jesu Sacratissimo Nomine vocato, Nos Fr. N. Minister Provincialis &c. ac Judex Ordinarius, visis, ac diligenter consideratis omnibus & singulis in causa & causis, coram Nobis (si Judex delegatus formavit Processum, dicatur loco Nobis, *coram Judice nostro delegato Fr. NN. &c.*) *actitatis de, & super* (recensentur delicta v.g. in casu nostro) *Furtis Sacrilegis, gravi vulneratione, & violenta injusta carcerum effractione, de quibus Fr. Mævius fuerat accusatus; mature quoque consideratis testium Depositionibus, indiciis, & probationibus, contra præfatum Fr. Mævium militantibus; ipso etiam Reo citato, & interrogato, ac sufficienter audito, visis tandem omnibus videndis; & consideratis considerandis, habito insuper consilio, & assensu V. Diffinitorii; Deum solum præ oculis habentes, ut de illius vultu judicium nostrum prodeat.*

Christi Jesu Salvatoris nostri Nomine repetito, & invocato, per hanc nostram definitivam Sententiam, quam in scriptis ferimus, dicimus, declaramus, pronuntiamus, & sententiamus Fr. Mævium N. esse confessum, & ex parte convictum de criminibus, de quibus fuit accusatus, & processatus, videlicet primò, quod sacrilege furatus sit Monilia pretiosa è statua B. V. Mariæ in Capella N. pendentia. Secundò, quod itidem sacrilege furatus sit duos calices è Sacristia. Tertiò, quod violenter ac injuste effregerit carceres. Quartò, quod graviter percusserit pro custode carceris deputatum F. Justum; dum fugientem ex officio apprehendere, & detinere voluit. Et quia memoratus reus præfata crimina furti & vulnerationis saltem, in pluribus constitutis malitiosissimè negavit, perjuria sæpius considerate, ac deliberate repetendo, ac nonnisi post adhibitam Torturam, consequenter non tam libere, quam timore pœnarum adactus delicta confessus est, eum utpote nulla remissione dignum ad pœnam ordinariam, juxta Ordinis Constitutiones condemnamus. Et quia ob repetita sacrilegia, pessimeque qualificata furta de Jure Civili mortem, consequenter apud Regulares perpetuos carceres promeritus est, ad dictos perpetuos carceres una cum omni effectu eorum illum ob præfata condemnamus. Ob injustam, & violentam carcerum effractionem, licèt eidem pœnę de Jure Civili subjacere; quia tamen illam ex priori delicto impositam jam habet, commutantes eam condemnamus ad jejunium in pane & aqua ter in Septimana per 10. annos sustinendum. Ob gravem vulnerationem declaramus ipsum excommunicatum, & loco carceris ejusque effectum, memoratum jejunium ad alios tres annos condemnando extendimus, Volentes insuper, ut etiam, in reliquis diebus, communibus Fratrum alimentis privatus, nonnisi parce, ac frugaliter pascatur. Atque hoc, & omni meliori modo Sententia isthæc lata, lecta, & publicata fuit Die.... Mense.... Anno in Conventu N.

Ita pronuntiavimus pro Tribunali Sedentes.

Fit subscriptio Judicis, & eorum, quorum de Jure, Statuto aut consuetudine: apud nos fit ut sequitur.

Fr. N. Diffinitor.
Fr. N. Diffinitor.
Fr. N. Diffinitor.
Fr. N. Diffinitor.
Fr. N. Provinciæ Custos.
Fr. N. Minister Provincialis.
Fr. N. Actuarius.

Fr. N. Testis rogatus promulgationi interfui,
Fr. N. Testis rogatus etiam interfui.

Ita mutatis mutandis fertur Sententia etiam in aliis, quorum Formulas absolutorias, partim condemnatorias; item partim absolutorias, qui cupit habere, inveniet apud Ludovicum de Ameno *in Formul. Criminal. sect. 8.* & Passerinum *in Praxi Causarum Judicialium*, & alios.

Si Judex delegatus usque ad Sententiam definitivam 501 inclusivè procedit; & fert ipse sententiam (prout sæpe fieri debere suadet Ludovicus de Ameno) dum eam fert, necessariò præsens est, ac præsidet; utpote tunc loco A. R. P. Provincialis, aut alterius Judicis Ordinarii, existens & tanquam verus Judex jurisdictionem in loco Judicii exercens, consequenter omnes alios præcedens per dicta *nu.* 343. & 496.

De Appellatione, & aliis Observandis, post Sententiam.

S U M M A R I U M.

502 *Sententiæ executio debet per decem dies differri ad videndum, an, & qualiter Reus appellet.*
503 *Si Appellatio est manifeste frivola rejicitur. Appellatio frivola quæ? Ibid.*
504 *Appellatio dubia vel nō manifeste frivola debet admitti.*
505 *Quomodo Appellatio fieri possit, ac debeat?*

Po-

506 *Potest quivis pro Reo, sive præsente, sive absente appellare.*
507 *Ad quem, & quo ordine appellari debeat?*
508 *Quid debeat facere Judex* à Quo, *dum eidem Appellatio insinuatur.*
509 *Frivole appellanti potest Judex dare Apostolos refutatorios; Et quales.*
510 *Rite appellanti debent dari Apostoli dimissoriales, vel reverentiales; una cum sigillata Copia Actorum.*
Expedit subinde, ut Copia Actorum non detur Reo appellanti; nec statim transmittatur. Ibid.
511 *Appellatio potest etiam fieri coram honestis viris, vel per Edictum.*
512 *Appellatio facta, etiam debito tempore introduci debet, aliàs censetur deserta.*
513 *Sicut à definitiva, sic etiam ab interlocutoria appellari potest, & quando.*
514 *Ea interposita quid facere debeat Judex* à Quo.
515 *Pœna per Sententiam imposita, an, à quo, & quando possit minui.*

502 POst latam, & publicatam Sententiam attendi debet, an non, qualiter, & quando Reus, vel Patronus ejus appellet.

Si Reus expresse dicat, quod sententiam acceptet, vel ei se submittat, consequenter appellare nolit, statim fieri potest executio Sententiæ. Si tacet, & nil dicit, nec aliàs manifestat, quod appellare nollet, executio Sententiæ differri debet, donec decem dies elabantur, intrà quos, si non appellat Reus, transit Sententia in rem judicatam, & fit executio. Quod si Reus est suspectus de fuga, potest & debet etiam intrà decennium custodiæ causa carcerari.

503 Si audita Sententia statim, vel saltem intra decendium appellat; videndum, an Appellatio sit legitima, vel frivola, seu frustratoria. Si non legitima, sed illegitima, utpote in Jure prohibita, vel frivola manifeste apparet, non attenditur; sed ea non obstante ad executionem proceditur.

Appellationes frivolæ, & à Jure prohibitæ inter alias censentur, 1. Appellatio à Sententia contra delicta notorie commissa. 2. Appellatio Rei confessi, & convicti. 3. Appellatio Rei condemnati ex eo, quod contumax fuerit in comparendo, vel respondendo; nisi priùs purgaverit moram. 4. Appellatio à sententia Judicis arbitri, in quem appellans priùs consenserat. 5. Appellatio post fatalia, decem nempè dies à lata & intimata Sententia, interposita. 6. Appellatio contra Jus clarum, id est, Sententiam vel Decretum, quod Judex juxta clarum Juris textum fecit. 7. Appellatio interposita, postquam Reus sententiam jam acceptavit, de quibus ampliùs vide *lib. 2. tit. 28. §. 11. & 12.* ac *Pract. nostra Criminal. tit. Canones circa recursum*, *§. 11.* & ibi Ludovicum de Ameno.

504 Si verò Appellatio legitima, vel saltem dubia, aut non manifeste frivola est, eam admittere, & Appellanti Apostolos concedere Judex debet.

505 Qui vult appellare à Sententia definitiva, potest id facere vel statim incontinenti, seu stante pede, postquam audivit Sententiam, vel post intervallum, dummodo intra decem dies faciat, & Apostolos debitè petat. Etsi incontinenti appellat, eam oretenùs proponere potest. Nec est necesse, quod causam Appellationis assignet, sed sufficit, quod Appellationem insinuet, & Apostolus petat; potest tamen, si vult addere causam in genere, dicendo, se esse gravatum v. g. *Quandoquidem per Sententiam hanc inveniam me gravatum, ideò ab eadem appello, & peto Apostolos instanter, instantius, instantissime.*

506 Porrò, quamvis Appellatio à Definitiva valida sit, si coram Judice, vel solo Actuario fiat; tamen bene fecit appellans, si in præsentia testium eam faciat, saltem dum dubitat de integritate Judicis, vel Actuarii, an Appellationem factam Actis inserant.

507 Eodem modo, quo ipse Reus potest appellare, potest etiam Patronus ejus; imò quivis alius extraneus, sive amicus, vel consanguineus Rei sit; sive non, pro illo appellare, sive dein Reus absens sit, vel præsens taceat; & hoc contingere potest, si Reus simplex rem non intelligens tacet, bonus autem amicus injuriam ei fieri cernit, & propterea pro illo appellat.

508 Debet autem appellans observare debitum ordinem, qui est, ut fiat Appellatio ad proximum Superiorem illius, à quo appellat. Item à Delegata ad Delegantem à Subdelegato autem non ad Subdelegantem, sed ad primum Delegantem, nisi delegatus quis fuisset ad universitatem causarum. In Ordine nostro fit à Provinciali ad Generalem Superiorem, ab hoc ad Protectorem, à Protectore ad S. Congregationem, & ab hac ad Papam: quo ordine non servato non auditur, sed punitur, prout habet *Practica nostra Criminal. tit. Canones §. 4.* Porrò, si horum aliquis causam alteri delegat, fit Appellatio etiam à Delegato ad Delegantem, ad Provincialem v. g. si hic delegavit aliquam causam.

509 Facta Appellatione Judex non statim resolvit, an Appellationem rejicere, vel acceptare, item an, & quales Apostolos impertiri velit, sed dicit, se facturum ea, quæ Juris sunt. Dicta hactenus patent in casu nostro.

Anno ... Die ... Mense ... comparet Fr. Justinianus N. Patronus Fr. Mævii, & dicit, quod cùm per sententiam definitivam die &c. latam dictus Fr. Mævius multum gravatus existat, contra eandem omni cum humilitate & reverentia, salvoque respectu A. R. P. Judicis *à Quo*, in præsentia testium secum assumptorum appellet, & Apostolos instanter, instantiùs, instantissime petat.

Ego Fr. Justinianus N. Patronus.

Supra posita Appellatio insinuata & præsentata fuit Die. Mensis. Anno. loco. qua percepta respondit A. R. P. Provincialis se præstiturum ea, quæ Juris esse judicaverit. In quorum fidem &c.

Ego Fr. Justinianus appello, & peto, ut supra.
Ego Fr. N. Testis fui præsens.
Ego Fr. N. Testis interfui.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Eadem adhuc die A. R. P. Provincialis consideratis considerandis invenit, Appellationem esse manifeste frivolam, & à Jure prohibitam, utpote à Confesso factam: quapropter eandem ut talem rejiciendam, illaque non obstante ad executionem Sententiæ procedere decrevit, prout de facto decernit.

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Decretum rejectæ Appellationis debet indicari Reo, 510
si acquiescit, res est salva, & fit executio Sententiæ: si denuo etiam à Decreto hoc appellat, vel Appellationi priori inhæret, potest Judex ei dare Apostolos refutatorios, quos etiam statim unà cum Decreto rejectæ Appellationis dare potest, assignando causam Appellationis.

Cùm memoratum Decretum Reo intimarem, denuo etiam à præsenti Decreto appellavit, ac iterum Apostolos instanter, instantius, instantissime petiit, A. R. P. Provincialis verò eam rursus rejecit, simul tamen decrevit eidem Apostolos refutatorios concedere. Die ... Mensis ... Anno.

Ego Fr. N. Actuarius.

Apostoli *refutatorii* (qui aliud non sunt, quam litteræ, quibus Judex *à quo* testatur Reum appellasse quidem, Appellationem verò à se esse rejectam ex causa, quam necessariò apponere debet) sequenti vel simili modo fieri

Apostoli refutatorii.

Reverendissimo in Christo P. N N. totius ordinis N. Generali, Nos Fr. NN. Provincialis omni, qua decet, reverentia tenore præsentium notum facimus, & significamus, quod postquam in causa Sacrilegi furti, violente effractionis carceris, & gravis vulnerationis, de quibus apud nos accusatus fuerat F. Mævius, contra illum Sententiam tulimus, ille appellaverit quidem, & Apostolo petierit; Nos verò eandem Appellationem tanquam aperte frivolam utpote à libere confesso factam speciali Decreto rejecerimus. Verùm quia Reus ab hoc Decreto rejectionis denuo appellavit, vel appellationi suæ institit, & Apostolos de novo petiit, Nos Decreto priori inhærentes, eidem Apostolos nonnisi refutatorios hosce impertimur, Sententiam non

non obstante hac manifeste frivola Appellatione, prout Juris executori, & Reum sub jurisdictione nostra conservaturi Dat. Die .... Mense .... Anno ... Loco &c.

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

510 Quod si Judex Appellationi defert, prout tenetur, si legitima, vel dubia, vel saltem si non aperte frivola erit, debet Appellanti dare Apostolos *Reverentiales*, vel *Dimissoriales*, quibus testatur, quod quamvis Appellatio Rei meritò rejici deberet, ex reverentia tamen Judicis *ad Quem* eidem deferat, & hisce notum faciat, quod Reus appellaverit, eique detulerit Judex, propterea illum cum sigillata Copia Actorum dimittat ad Judicem *ad Quem*; nisi expediat Copiam Actorum alia via transmittere Judici *ad Quem*.

Notandum hic, quod si Judex *ad quem* longe distet, expediat, ut Reus in persona non dimittatur ad Judicem *ad quem*, sed priùs scribatur eidem, & rogetur, quatenus Judicem delegatum destinare vel indicare dignetur, quid habere velit; intereà Reus, si est suspectus de fuga, custodiæ causa detineatur in carcere: si non est suspectus, conservetur in suo Monasterio. Constita voluntate Judicis *ad quem*, eidem Judex *à quo* se accomodet.

Si Reus suspectus de fuga domi retinetur, potest ipse Judex per se, vel per alium Copiam Actorum sigillatam transmittere ad Judicem *ad quem*, si ipse velit causam assumere, vel Judici delegato consignare, si alicui causa delegatur. Consultissimum autem videtur, ut donec de voluntate Judicis *ad quem* constet, ob periculum perditionis, & confusionis Acta ad illum, si longe distat v. g. Romæ existit, non transmittantur.

511 Ulteriùs notandum, quod in casu, quo Reus appellare volens, non potest habere præsentiam Judicis, vel eam timeat, possit à Sententia contra se lata appellare coram honestis viris, qui eidem dant Apostolos *Testimoniales*, id est, litteras, quibus testantur, Reum coram ipsis appellasse: vel si viros, qui eidem attestari nollent, non inveniret, posset per Edictum appellare affigendo in publico aliquo Monasterii loco Appellationem suam. Formulam, qui vult, habet apud Ludovicum de Ameno *in Formul. Criminal. sect. 9. n. 4.*

512 Facta Appellatione tenetur Reus intrà sex Menses introducere, & prosequi suam Appellationem, nisi eidem brevior terminus à Judice præfigatur, prout fieri potest; & solet: quod si intra terminum à Jure, vel per Judicem præfixum Appellationem non introducat apud Judicem *ad quem* & eam prosequatur, censetur Appellatio deserta, & proceditur ad executionem Sententiæ.

513 Porrò sicut juxta hactenus dicta potest Reus appellare à Sententia *definitiva*, ita etiam appellare potest ab *interlocutoria*, durante Processu, lata, seu à Decreto aliquo, v. g. à Decreto de notorietate delicti, à Decreto non admissi, sed indebite rejecti, aut correcti unius vel plurium interrogatoriorum, vel Articulorum à Reo porrectorum, à denegata exclusione Diffinitorii, Assessoris, Actuarii, à Decreto rejiciendi recusationem Judicis &c. à Decreto carcerationis, à Decreto Torturæ &c.

Notanda tamen notabilis differentia inter Appellationem *à Definitiva*, & eam, quæ fit ab *interlocutoria*. Videlicet, quod in illa non teneatur Appellans allegare causam Appellationis, bene verò in ista. Item, quod Appellatio, quæ fit *à Definitiva* possit fieri oretenus, si in continenti interponitur: ab *interlocutoria* verò debeat fieri in scriptis, loquendo de Jure. Item quod Appellans ab *interlocutoria* non possit alias Appellationis causas allegare coram Judice *ad quem*, quam allegavit in ipsa Appellatione coram Judice *à quo* insinuata: secus est in Appellatione à Definitiva.

514 Appellatione ab interlocutoria, facta, Judex *à quo* considerat Appellationis causam: quam si aperte invenit frivolam, vel falsam, Appellationem ipse rejicit, & pergit in causa, sicut suprà *nu. 503.* diximus de Appellatione à *Definitiva*: Si causa est legitima, vel dubia, vel saltem non aperte frivola, aut falsa, ei deferre tenetur.

515 Illud etiam hic observandum, quod Judex latam Sententiam definitivam non ampliùs mutare, nec pœnam in ea taxatam augere, vel minuere possit, nisi habeat appositam clausulam. *Reservata V. Diffinitorio potestate, pœna post tempus &c. minuendi, si Reus intereà specialia pœnitentiæ, & emendationis signa dederit* quam clausulam subinde apponendam suadet Ludovicus de Ameno *tit. Sententia q. 8. n. 142. & 143.* ubi etiam addit, quod si aliàs apud nos A. R. P. Minister Provincialis, vel V. Diffinitorium vellet minuere pœnas, deberet recurrere ad Generalem.

De Observandis à Judice ad quem appellatur.

SUMMARIUM.

516 *Quid debeat facere Judex* ad quem *in casu Appellationis ab* interlocutoria.
517 *Cognita frivola, aut mala Appellatione remittitur Reus ad Judicem* à quo.
518 *Cognita verò legitima Appellatione, prosequitur Judex* ad quem, *causam.*
519 *Quid facere debeat Judex in causa Appellationis à* Definitiva.
520 *Si constat, Judicem malitiose, ac dolose, ac non servato Juris ordine judicasse, punitur: Et quomodo?*
521 *Debet tamen priùs etiam audiri Judex* à quo, *& eidem communicari Appellatio apud Judicem* ad quem *introducta; Et nu. præced. ac seq.*
522 *Praxis introducendi Appellationem, eam communicandi Judici* à quo, *hujusque responsionis, ac informationis, nec non procedendi, & sententiandi per Judicem* ad quem, *usque ad n. 532.*
523 *Praxis petendi revisionem, & collationem Actorum, ubi est suspicio, an non sint vitiata.*
524 *Finis Processus contra Fr. Mævium.*

QUamvis hactenus breviter & compendiose tantùm adduxerimus, quæ pro praxi formandi Processum serviunt, tamen in hoc *sub §. vox* adhuc breviores erimus, quia totam hanc praxin solummodo scribimus pro minùs peritis, vel expertis in Jure, & re Criminali: non item pro doctis, & expertis, quales supponuntur Superiores Majores, Generales, & Provinciales, quos tangit hæc Rubrica. Hinc potiùs per modum recollectionis, quam instructionis pauca sequentia subjungimus. 516

Itaque in memoriam revocandum: quando Judici *ad quem*, v. g. A. R. P. Provinciali Reus aliquis præsentat Appellationem ab ejus Delegato, debet Judex *ad quem* ante omnia videre, an sit ab *interlocutoria*, vel *definitiva*: si est ab *interlocutoria*; puta, Decreto aliquo durante Processu, per Delegatum facto, debet iterum videre, an materia vel Articulus circa quem appellat, sit appellabilis, an nempe ab *interlocutoria* contineat gravamen per *definitivam* non ampliùs reparabile; vel habeat vim Sententiæ *definitivæ*; & si materia non est una ex his, consequenter non appellabilis, Appellatio rejici, & Appellans ad Judicem *à quo* remitti debet.

Dein debet considerare, an, & qualis allegata sit causa Appellationis, & si videt, quod sit causa notorie frivola, vel falsa, pariter Appellatio illius rejicienda, & Appellans ad Judicem *à quo* remittendus est. Si vero causa est rationabilis, vel dubia, aut saltem non evidenter frivola, vel falsa, Appellatio admittenda, & judicialiter examinanda est.

Et quidem, si causa in facto consistit, per Testes, & alia probationis media per Appellantem producenda probari, ac propterea Notarius pro Actuario serviens creari, & Processus institui debet.

Si verò Appellationis causa dependet à puncto Juris Reus loco Testium Jura allegare debet, quæ si Reus ignorat, debet Judex *ad quem* petenti concedere Patronum.

Examinata rite causa citat Appellantem ad dicendum, 517
an aliud adhuc habeat ad probandum causam, & postea cum consilio & consensu V. Diffinitorii (apud nos) Sententiam super validitate Appellationis ferre; ac si invalida agnoscitur, debet Reus remitti ad Judicem *à quo* unà cum Sententia, & toto Appellationis Processu, qui dein inseritur Actis propriis Processus.

Si valida agnoscitur Appellatio, causa terminari debet 518
apud Judicem *ad quem* servato Juris ordine hactenus recensito. Cæterùm qualiter fieri debeat Processus Appella-

ladionis *ab interlocutoria* habet amplius apud Ludovicum de *Amento in Formular. Criminali fol. 9. a. n. 15.*

519 Quod si verò Appellatio fiat *à Definitiva*, debet etiam ante omnia videre, an de Appellatione habeat Judex: dein, an latum & absque iustratione Abbatum ex ipsa Appellatione pateat, Appellationem esse manifestè frivolam, & unde ex illis, de quibus fuerit n. 503. Sic, tum flatim etiam absque Abbatum iustratione per Sententiam cum conscnsu, & conclusio V. Diffinitorii reiicere appellationem, & (apud ipsos) appellantem de eodem plenam condemnare debet. Si verò Appellatio manifestè frivola non apparet, iustrare atta, & ex eis videre debet, an latum male, vel bene iudicaverit, Decessoresque riteformaverit; ita sic, rursus cum consensu & conclusio V. Diffinitorii fiet Sententia, *quod bene iudicatum, & male factis appellantem* &c. & non non duplicat ro primam: si verò invenit male iudicasse, fiet contra Sententiam, *quod male iudicatum, & bene appellantem*, & quidquidam non vel extorti, vel parte, iuxta merita causæ: Cenfetur autem omnis illa sententia etiam injusta, quæ ex Abbatis iudicari nequit.

520 Si ex Abbatis parte, aut Reus appellans demoustrat, quod Judex non tantùm male iudicaverit, vel debitum Iuris ordinem non servaverit, sed id etiam dolosè, & malitiosè fecerit, debet Judex à quo per Judicem ad quem publicè punita contra Judices malè iudicantes, vel Iuris ordinem non servantes latis, ut habet textus *vel Pontifex Ecclesiastici Tit. Sententia* §. 3. & ibi Ludovicus de Amento n. 23. & seqq. quod ad Reum meritò subiungit, quod Judex de male iudicatis poenit non debeat, nisi prius audiatur: legatur super hoc *loc. cit.*

521 Imò ante Sententiam Judex ad quem ordinariè audire debet Judicem à quo, & ab illo audire ad impugnandam appellationem, & manutenendam Sententiam & latam; licet etiam ad manutenendam suam Jurisdictionem, cuiusque, ipse erectam ne Judex, ipsam amplius desistere quod Ludovicus de Amento *loc. Cominent. à n. 12.*

522 Hinc inundata, & meritò ubique mirandda videur praxis de conclusio Juri conformis in pluribus Germaniæ partibus vigens; Vicijus Judex *ad quem* poterdo & introducta apud Appellantem Appellatione *Ainsi* Judicem *Judex*, vel revertentiales, conseguenter per Judicem à quo admissa, eum una cum causa illius, & alias à reodendis in Cogia vel Original cum consilio Judicis à quo, cuique mandat, ut desuper respondeat, & necessariam informationem cum actis transmittat, v. g. Si Reus iniendendi appellationem

523 *Revereadissimo Pater Ex ex officio Appellatis poti, quod legitimæ appellationem à Sententia per NN. contra nos latæ Causa Coptionis adjacentem; quia nervo pro nunciatam Sententiam plenissimè gravatus existo; Cum primis &c. ponit causas & fundamenta sua ex actis, rationibus, & Jure; ac denique concludit: Ex omnibus omnibus dicendis petit; quod per Sententiam Judicii à quo plurimum & immensis gravatus existam &c. Quapropter ad Reverendissimum Patrem Vestrum Ecclesiasticum Judicem plenè Relatum recurro humillimè orans, ut &c.*

Reverendissime Paterrelatis.

Fr. NN.

Appellatio inquam ita introducta, à Judice *ad quem* communicatur Judici à *quo* ipsi Appellato, prout erexit, vel jam existente alimpuso Notario publico pro Actuario, per eundem incaptæ conferibere Processum apud fe per appellationem inchoatum, eo fere modo, quod ipse primo ut infinitiæ facit iuxta tipsa à n. 344. mutatis mutandis. Communicatio autem fieri potest tuliter.

524 *Ut Pater Reverendissime Pater Reverendissime, & quidquid de causa à Sententia per Vestrum Paternitatem latæ appellavit Fr. N. Quapropter à scriptum, ut desuper respondeat, & deducta informationem in loco cuiusdam Actis Nobis transmittat.*

P. Paterelis.

NN.

Receptis hujusmodi Mandatis Judex à quo una cum actis suam transmittit Responsionem & informationem (permanice appellationis *Berich*) in eo allegatis causis, rationibus, & Juribus Sententiam à se latam justificans, & appellationem, ejusque causas refutare conatur, v. g.

Reverendissime Pater Ex.

Mandatum Reverendissimi Patris Vestri tam nostrum actis: vos habuisse; cui omni, quo par est, reverentia obtemperatis humilimè respondens, & partim ex Actis, quæ juxta mandatum Ac actis; partim ex Sententia à Vestra Reverendissima Paternitate, sententiam à me latam justitiæ effectæ conformem.

Et quidem primò, hic dicitur in Jura, & rationes, deinde refutant causas appellationis v. n.

Nec obstant quæ in contrarium adducit Appellans; Nos Ex Dein concludit: Quibus omnibus conspectis, Judicium à Sententia per Reverendissime Paternitatis Vestræ latum, & Reum vera male appellasse. Hoc perlectum, ac cum Consiliariis hinc inde Vestris, ut ita demissiè tamen Dominus Dn. — Mensis — Anno Dn.

Reverendissime Paterrelatis.

Infimus.

Fr. NN.

Accepto responsione & informatione Judicis à quo, adhuc ipsum primo ad Judicem à quo ipsum Appellatum legit, perpendit, & considerat, simulque Tetius à Inthumenna, & quod Partibus de novo producendis, in primis examinat, & perpendit, Processum, & Sententiam confidentiatis confidentiatis Sententiam ipso, vel contra Reum profert, v. g.

In Nomine Domini Amen.

Nos ex Sententia definitiva à Reverendissimo Dn. Ex. in Nomine Sanctissimæ & individuæ Trinitatis, & B. V. Mariæ Virginis.

Christi Jesu Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, Nos NN. Tunc Ordini N. Generali, & Judex Ordinarius, vel Generalis, ac Ultimus Ordinis & Apostolicæ Sedis Nuntius, Provinciali N. Provinciæ N. contra Fr. N. Ordinem, vel monachum, vel subditum demutatum de Ex. Provinciæ Ordine, Ville Iuris nostrum, & Fama, & fuit ad Sententiam dicti Reverendissimi Patris Vestri Sententia contra eum ipsum latæ: Visa tamen appellatione apud Nos introducta, & Ipsius Causæ, & Processus, & Sententiæ prout jacet, & Nunda produtis, Visis ipsisque relationibus Judicis à nobis super dicta: Visis tandem omnibus & detectis, & quibus confidentiatis, & maturè, & ex, per hanc nostram definitivam Sententiam, quam in Scriptis ferimus.

Christi Jesu Sacrosanctum Nomine, ac de ipsius voluntate, & ejusdem Judicis protestatio, & diffinimus, & declaramus à prefatos P. N. Provincialis hoc Judicium, & Reo malè appellatum; Quapropter Sententiam Iuris confirmamus. Reum verò condemnamus ad Ord. vel malè Judicium, & bene appellantem ejus: Quapropter Reum absolvimus &c. Ex Ex Reum bene Judicatum, & male Ex, & ut publicetur fuit, Die — Mensis — Anno — Loco &c. Ita pronunciamus pro Tribunali Judicum.

Ego N. Generalis.
Ego N. Secretarius Generalis.
Ego N. Tetius Judicum.
Ego N. Tetius Iustitiæ.

Eodem modo procedit, etiamsi Reus Appellans nisi refutaverit Iustam, & appellatio tamquam nullatenus fivola per Judicem à quo rejecta fit; excepto, quod *ad quem*, dum Judicii à quo conclusione appellatione fiat apud fe introducibam, cum unà dedoctione ejusdem Iuris non flatim petat alia, sive facit, & admittit appellationem Reus Appellatus diffinitivaliter, & reverentiales Iudicis principiter mandat Judici à quo, ut respondeat informationem necessariam transmittat, principalem autem causam allegat, quare appellationem reiecerit, & eam causa rejectionis in Facto, & Jure manifestè ipsum esse illicitum, necesse non amplius ad petere, & Iudicem à Reo petit & deet Judice *ad quem* ob causam eadem causa ulteriori Processu per Sententiam pariter rejicere appellationem.

Dinem apud fe introducibam, & Sententiam Judicis à quo confirmat: quod idem fieri oportet, si Judex *ad quem* ex ipsa Appellatione introducibam, & deducibam eius manifestè videt, Appellationem esse frivolam; Imò in hoc casu interlocutorio est, & Iudice à quo reconsiderem & informationem petere; hoc ipso, quod, in supponitur, ex ipsa Reo appellante & refutata conquæstæ ex propria illius confidentiæ Appellatione esse frivolam diffinitivam. Et ita Judex Iuliæ abbreviatur lites. Si verò ex Appellatione introducibam, vel ex reprobione & informatione Iudicis à quo manifestè non appareat, Appellationem esse frivolam, & Actis per Iudicem *ad quem*, vel Delegatum utique petit, & Iustrari debent.

525 Post hæc tandem circa Ordinem eorum, quibus fieri in Processu commendat, Commentarius Rewsfeins §. Ebenso, ita sicut Appellationem recusat Judex à quo ad Iudicem ad quem appellantem &, per ipsum Reum Copia Sententiam, & quæ confirmat, fieri tandem iustrata Gravamina & Appellationis Iuliæ, & ab Appellante, & Reo, & Iudicem à quo, aliquod decretum iustrata ipsa illius partium Iuriscundiæ, quidem ipsum ad Judicem à Judice *ad quem* ordinandum Ordinem Iuris, & Iuliæ, & Iure ordinatæ appellant, Appellationem illa mutuatis mutandis, ipsum quoque Iudicem & Iudicium & Iuliæ

hujus dein dicantur ex Officio assumpti; quia in Denuntiatione non ipse Denuntiator probare dicitur, vel tenetur sed tantùm testes & media suggerere, quibus dein ex Officio Judex assumptus probationem facit; hinc quamvis facta Denuntiatione Judex non *ex mero Officio*, sed ad instantiam Partis procedat; adhuc ex Officio inquirere, & procedere dicitur.

III. Accusator debet citari ad audiendam Sententiam definitivam, non item Denuntiator Judicialis: sicut etiam ille, non iste appellare potest, si Judex malè, vel remissè judicet; quamvis alia via dein contra Judicem agere valeat Denuntiator Judicialis.

IV. Quòd Accusator juramentum Calumniæ, Denuntiator Judicialis verò juramentum de dicenda veritate deponat; quamvis & hoc, juramentum Calumniæ tacitè includat; ut bene advertit Ludovicus de Ameno.

V. Volunt aliqui, quòd ad Processum via Denuntiationis Judicialis instituendum prærequirantur, infamia, & probatio ejus. Verùm, uti dictum, si Denuntiator instat, ut Reus puniatur, uti in vera Judiciali Denuntiatione fit, evadit Accusatori similis: specialiter autem notavimus, & probavimus §. 3. *à num.* 117. Infamiam, vel probationem ejus non requiri ad instituendum Processum via Denuntiationis Judicialis.

356 Hinc eadem, quæ requiruntur ad Accusationem, requiritur etiam ad Denuntiationem verè Judicialem, juxta dicta *à n.* 94. Potest etiam Libellus verè articulatus in Denuntiatione offerri, sicut in Accusatione, per dicta *à nu.* 353. unde qui scire cupit, quomodò Processus per Denuntiationem in praxi fieri debeat, videat dicta *à num.* 240. de praxi Processus per Accusationem.

537 Porro Denuntiator Libellum informem reddit, vel Denuntiationem oretenùs minùs rite profert, Judex ex officio debet ipsum monere, ut Libellum rite formatum afferat, vel sub juramento ipsum examinare pro informatione necessaria, v. g. facta creatione Notarii, ut suprà *n.* 344. & posito initio Processus *n.* 347. ponit Actuarius, ut sequitur.

Quoniam verò Denuntiator cum requisitis circumstantiis Denuntiationem non proposuit; hinc A. R. P. Provincialis ea solùm acceptata sic, & in quantùm &c. pro pleniori necessaria circumstantiarum informatione circa Factum, de quo denuntiavit, Denuntiatorem delato priùs, & ab eo præstito juramento de dicenda veritate, & consequenter, quòd animo calumniandi non denuntiaverit, examinavit, ut sequitur.

Interrogat. Unde sciat ea, quæ denuntiavit? Resp. &c.
Interrog. Quo tempore? quo loco? quibus præsentibus?
Interrog. An ea viderit, vel ab aliis audiverit? Item quando? ubi? quibus præsentibus.
Interrogat. An fuerit instigatus ad denuntiandum? A quo? Quomodò &c.
Interrogat. An non monuerit Superiorem? Et de circumstantiis?
Interrogat. Quare tamdiu distulerit?
Interrog. An quid aliud pro informatione dicere habeat?

358 Quibus & similibus interrogatoriis paucioribus aut pluribus pro exigentia circumstantiarum, & Denuntiationis ad necessariam informationem factis, concluditur examen.

Quibus auditis, & responderit relictis: cùm aliquid addere, vel minuere nollet, subscribere jussus est.

Ego Fr. N. affirmo ut suprà.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Facto, sive omisso tali examine, fit dein examen Testium, constitutio Rei, defensio illius, Tortura, Sententia, Appellatio &c. uti in Accusatione, de quibus vide *à n.* 340. *usque ad n.* 535.

Et ex his patet, eum, qui ex zelo Religionis desiderat, ut alicujus crimina ad exemplum aliorum & tollenda scandala, vindicta publica afficiantur, meliùs facere, si formaliter accuset, libellumque Accusationis offerat, quàm si Judicialiter tantùm denuntiet: Tum ad evitandas controversias, quæ forsan ratione Denuntiationis possent oriri: Tum ad evitandum odiosum sui examen suprà *n.* 519. allegatum; Tum quia Accusator habet favorem, quem non habet Denuntiator etiam Judicialis: Tum etiam quia Accusatoris in probatione deficientis pœnæ non sunt majores, quàm Denuntiatoris Judicialis; cùm juxta dicta *num.* 10. & dicenda *tit. seq.* hic æque, ac ille subjaceat pœnæ Calumniæ; Talionis autem jam abierit in desuetudinem juxta dicta *num.* 11. (apud nos tamen viget) Accedit, quòd Accusator deficiens in probatione, facillimè evadat pœnas, juxta dicenda *n. seq.*

Praxis formandi Processum Criminalem via Inquisitionis ex mero Officio.

S U M M A R I U M.

539 *Processus via Inquisitionis plerumque etiam absque præcedenti infamia fieri potest.*
540 *Quomodò inchoetur?*
541 *Quando requiritur prævia infamia, non requiritur juridica probatio ejus: quamvis utilis sit.*
542 *Ubi prærequiritur infamia: quomodò probari possit, aut debeat?*
543 *Si non constat de infamia, in casu, quo requiritur, ulteriùs contra Reum procedi non potest.*
544 *Examen Testium, constitutio Rei, & alia fiunt in Processu per Inquisitionem, sicut per Accusationem.*
545 *Excepto, quòd Testes super delicto non nudè ac statim apertè de delicto, sed à longè, & per ambages examinari debeant.*
546 *Praxis hujus.*

Supponitur ex dictis §. 3. Quòd possit Judicialiter institui Inquisitio, vel Generalis, vel mixta, vel specialis. 538
Et *specialis* quidem plerumque etiam absque infamia non tantùm, quando ad instantiam Partis, denuntiantis nempe, sed etiam quando ex mero Officio instituitur; præsertim si adsunt sufficientia indicia delicti ab aliquo commissi, vel si fit contra delicta cit. §. 3. *à n.* 185. specificata.

Quando itaque Judex via Inquisitionis Processum Judicialiter instituere vult, creat ante omnia Notarium ut supra, qui creatus statim inchoat scribere initium Processus, & annotare, qualis sit Processus; & qua occasione, vel causa institutus; putà, quia ex Visitatione Paterna, vel aliunde Judex sufficientia indicia criminis ab aliquo commissi habet, vel quia fama est contra aliquem &c. v. g.

In Nomine Domini Amen.

Hic est Processus Criminalis, quem ex speciali Inquisitione ex mero Officio instituere intendit A.R.P. Provincialis NN. contra Fr. NN. eò, quòd in Visitatione ordinaria (vel habita, vel aliunde) plura contra eum emerserint indicia delicti N. vel commissi, prout ampliùs in Actis Visitationis. Quæ propter, ne delicta manerent impunita, Officio suo satisfacere volens decernit vult super hoc informationes sumere, testes examinare, & alia de Jure præstanda facere. Hinc me infrascriptum ad suam Cameram, ubi Tribunal erexit, vocavit, & in præsentia Testium me in Notarium creavit &c. ut suprà.

Notandum, quòd ubi indicia commissi ab aliquo criminis adsint, nulla prærequiratur infamia, multò minùs probatio ejus ad instituendam Inquisitionem specialem.

Si autem indicia non adsunt, nec est casus ex illis, in quibus §. 3. *à nu.* 186. utique prærequiritur infamia; quamvis non requiratur probatio ejus Juridica, sed sufficiat, quòd Judici extrajudicialiter constet de fama delicti ab aliquo commissi, prout ampliùs diximus *cit.* §. 3. *nu.* 192. attamen *n.* 193. addidimus consultum esse, ut Judex creato Notorio a probatione infamiæ incipiat Processũ. Quando itaque sine indiciis aliis ob solam famam vigentem instituere vult Processum, creatus Notarius ita incipit registrare.

In Nomine Domini Amen.

Hic est Processus Criminalis, quem via Inquisitionis specialis ex Officio formare intendit contra Fr. NN. cùm enim perveniret ad aures A. R. P. Provincialis communem extare famam etiam apud graves, & non malevolos Religiosos, dictum Fr. commisisse N. (hic narratur delictum) Officio suo satisfacere volens decrevit. prout Juris, inquirere (si vult prius assumere probationem infamiæ, seu malæ famæ, uti potest, sed non tenetur, addit) *Et quidem in primis super ipsa fama, hinc me infrascriptum &c.*

Porro si à probatione infamiæ incipere vult, ab illa post creatum Notarium incipit Processum, vocando successivè saltem duos Testes, qui si de ea rite testentur, Judex pronuntiat constare de Fama, v. g.

Consequenter idem A. R. P. Provincialis vocari coram se fecit P. NN. Testem ex Officio assumptum, qui præstito priùs juramento de dicenda veritate, & facta debita exhortatione respondit, ut sequitur.

Ad Generalia.

Inter. Quomodo vocetur? Resp. &c. & fiunt interrogatoria Generalia, ut suprà *n.* 372.

Ad Specialia.

Inter. An Fratres de Conventu bene ac exemplariter vivant? Et an de nullo mala fama vigeat? Resp. De F. N. viget non satis bona fama.
Inter. Qualis fama? Resp. Dicitur de eo, quod &c.
Inter. Quis hoc dicat de eo? Resp. Est communis loquela in Conventu.
Inter. A quibus signanter audiverit? Resp. Audivi à P. Lectore N. à P. Concionatore N. & P. N. &c.
Inter. An non sciat, vel audiverit, hos esse inimicos F. N. diffamati? Resp. Nec scio, nec audivi, eos ipsi contrarios; imò potius P. N. esse F. diffamati alias specialem amicum.
Inter. Qua occasione, vel a quo ortum hæc mala fama? Resp. &c.
Inter. Quanto tempore jam vigeat hæc fama? Ref. &c.
Quibus habitis &c. fit clausula & subscriptio ut suprà *num.* 381.

Ego Fr. N. Testis ita deposui.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Similiter examinatur adhuc unus vel alter de fama, ut plenè de ea constet, quo habito pronuntiatur, constare de Fama, v. g.

Consideratis considerandis Testium præfatorum Depositionibus A.R.P. Provincialis pronuntiavit constare de Fama, decrevitque contra Fr. N. tanquam diffamatum ulterius, prout Juris procedere. Acta sunt hæc Die &c.

Ego Fr. N. Minist. Prov.
Ego Fr. N. Actuarius.

Quod si fama rite non probata pateret in casu, quo requiritur ad specialem Inquisitionem, pronuntiat Judex non constare de Fama, ac decernit, non esse ulterius procedendum, v. g.

Consideratis depositionibus Testium videns A. R. P. Provincialis, quod Fama ortum habeat ab inimicis, vel factionariis, garrulis &c. vel non esset satis probata; & ipse Fr. N. apud viros probos, & prudentes non esset diffamatus &c. pronuntiavit, legitimè non constare de mala fama, ac proptereà ex illa ulterius non esse procedendum. Acta sunt hæc Die &c.

Ego F. N. Minist. Provin.
Ego F. N. Actuarius.

Facta, vel omissa (prout omitti potest juxta dicta) Judiciali indagine de fama, procedit Judex ad probandum delictum, examinandos Testes super delicto, constituendum Reum, dandas eidem confessiones, Torturam illius, si necesse est, Sententiam &c. eodem modo, sicut in Processu per viam Accusationis instituto: Sciendum enim, quod ad condemnandum aliquem, vel puniendum Judicialiter non sufficiat, extare de illo famam plenè probatam, sed debeat etiam probari ipsum delictum ab eo esse commissum ut proin aliud sit probatio famę, aliud probatio delicti.

Illud etiam specialiter notandum, quod juxta dicta *nu.* 375. quando instituitur Processus per viam Inquisitionis mero Officio, testes examinandi super delicto non possint statim nudè ac simpliciter interrogari super delicto, v. g. *An non sciat, à Laico fuisse occisum Sempronium*, vel *An Titius commiserit fornicationem &c.* Sicut fieri potest in Processu per viam Accusationis, vel Denuntiationis instituto, si Accusator, vel Denuntiator Judicialis libellum rite articulatum offert, juxta dicta *n.* 374. & 375. sed debet Judex absolutis interrogatoriis Generalibus interrogatoria Specialia ita proponere, ut non nisi à longe, & per ambages incedat, donec ad ipsum delictum deveniat, & de ipso apertè interroget: quod etiam observare debet, si ipsum Reum examinat.

Modum & praxin Testes à longe examinandi super variis Criminibus habes apud Ludov. de Ameno *in Form. crim. sect.* 4. Nos unicum exemplum afferamus de hujusmodi examine Testis super furto.

Absolutis Generalibus interrogatoriis ut suprà *num.* 372.

Ad Specialia.

Inter. An sciat in hoc Conventu delictum aliquod esse commissum contra Legem Dei? Resp. Quantum audio, grave delictum esse commissum.
Inter. Quale delictum sit commissum? Resp. Furtum calicis.
Inter. Ubi, & quando fuerit commissum? Resp. Ante octiduum è Sacristia.
Inter. An sciat, quis furatus sit, vel saltem habeat aliqua indicia, vel suspicionem contra aliquem? Resp. F. N. furatus est.
Interr. In causa scientiæ? Resp. Audivi ab aliis pro certo.
Inter. A quibus audierit? Resp. Ab N. N. N.
Inter. An ex his fuerit aliquis præsens, & deprehenderit furem? Resp. Quantum audio, F. N. ipsum vidit.

Tali modo vocat dein, & examinat alios, & præcipuè illos, qui Testes de visu, vel plura scire perhibentur. Quod si Testis aliquis à longè interrogatus delictum, & Delinquentem statim specificat, & speciem Facti narrat, non erit necesse alia interrogatoria per ambages facere, sed de causa scientiæ, contestibus, & aliis pro diversitate circumstantiarum examinare poterit.

Reliqua, ut jam dictum sicut in Processu per viam Accusationis instituto, de quo vide *a n.* 340. & Elencham Rubricarum ad initium hujus *tit. a §.* 7.

De Praxi instituendi Processum contra Delinquentem in præsentia Judicis pro Tribunali sedentis, & Jurisdictionem exercentis.

S U M M A R I U M.

547 *Hic Processus paucis & breviter absolvitur.*
548 *Praxis & forma hujus: si Reus delictum in præsentia commissum fatetur.*
549 *Praxis, & forma illius, si negat.*
550 *Quamvis hic Processus statim incontinenti fieri possit, expedit tamen, ut primùm post unum, vel alterum diem fiat.*
551 *Sententia hoc Processu quomodò fiat?*
552 *Potest apud nos fieri non petito consilio, vel consensu Diffinitorii.*

Quæritur IV. Quomodò practicè institui, & formari debeat Processus contra Delinquentem in præsentia Judicis pro Tribunali sedentis, aut in actu seu exercitio Jurisdictionis suæ existentis? Resp. Si Reus in conspectu ipsius Judicis pro Tribunali sedentis, & reum forsan examinantis peccat, v. gr. blasphemat, Judicem percutit, gravi calumnia afficit, statim incipere & finire potest Processum incontinenti, examinando ipsum, & sententiando tali modo. Actuarius ad mandatum Judicis sive Ordinarii, sive Delegati, incipit, ut sequitur.

In Nomine Domini Amen.

Hic est Processus Criminalis contra Fr. Rusticum in conspectu Judicis pro Tribunali Sedentis delinquentem.

548 *Cùm A.R.P. Provincialis pro Tribunali sederit, & dictum F. Rusticum, testemque cum ipso confrontaret, ipse Reus timore Dei postposito, Testi alapam inflixit, ipsum quoque Judicem aggredi tentavit, à me tamen, & Assessoribus impeditus fuit. Hinc A.R.P. Provincialis ad eum coercendum vocavit Laicos F.N. & F.N. Justitiæ satisfacere volens statim.*

Interrogavit Reum? Quare ausus sit in conspectu sui Testem percutere? Resp. Quia mentitus est.

Dictum est ei, hoc restare incertum, & de incerto existente, non debere ipsum vindictam sumere, sed Judici relinquere.

Inter. Quare ausus sit ita blasphemare? Resp. Feci ex nimia iracundia.

Inter. Quare ausus fuerit tentare, manus injicere ipsi Judici? Resp. Contigit mihi ex prædominante iracundia.

Inter. Quare non debeat condemnari in pœnam Ordinariam? Resp. Spero, A. R.P. Provincialem fore mihi propitium, eò quòd præ ira vix mihi fuerim præsens.

Notandum hic, quod in Notoriis non interrogetur reus an commiserit delictum, cùm de hoc notoriè constet, sed quare id fecerit? Et, si fatetur delictum, interrogatur, quare non debeat condemnari ad pœnam Ordinariam? Quibus absolutis condemnari potest ad pœnam delictis debitam ita tamen, ut pœnam aliqualiter minuat, si causa invenitur, ratione cujus aliqualiter excusetur, uti esse potest vehemens passio iræ. Sententia autem fertur sine solemnitatibus, ut infra *n.* 551.

549 Si verò Reus delictum negaret, statim examinat desuper illos, qui fuere præsentes, v.g. Assessores, delato priùs & præstito ab eis juramento de dicenda veritate, v.g.

Cùm autem Reus delictum palam in conspectu nostro commissum negaret: examinavit præsens Assessores delato eis priùs juramento de dicenda veritate:

Ad Generalia.

Inter. Quomodo vocetur? Resp. Vocor &c.

Inter. Cujus ætatis, & conditionis existat? Resp. &c.

Inter. An fuerit præsens, quando F. Rusticus examinabatur, Resp. Ita

Ad Specialia.

Inter. Quid viderit, & audiverit à Fr. Rustico, cùm examinabatur? Resp. Vidi, proh dolor! quod A.R. Paternitatem voluerit aggredi, & F.N. Testem cum ipso confrontato inflixerit alapam; Audivi insuper horrendè blasphemantem, & quidem in specie &c.

Ita etiam interrogatur alius Assessor, si quis adfuit. Posteà ad reum convertere se potest Judex, & interrogare, ut sequitur.

Dein conversus A.R. Judex ad Reum, ipsum interrogavit, quare non debeat modò condemnari? si respondendo adhuc negat delictum, non curet Judex, sed eum tanquam convictum condemnet.

Si autem ad hoc interrogatorium responderet, *ideo non possum condemnari, quia hi Testes nil probant, cùm sint mei inimici, vel quia non sunt omni exceptione majores, utpote jam olim perjuri inventi.* Non curet Judex, si satis ei constat, Reum mentiri, & hæc tantùm ad evadendam pœnam proponere: imò etsi de hoc non constet, sed dubium existat, nihilominùs pergat, nisi etiam rationabilem causam, & exceptionem contra ipsum quoque Judicem, & Actuarium proponere; alias enim sola Judicis & Actuarii Actis inserta testificatio plenè contra Reum probat, per dicta *n.* 263. Pro majori tamen securitate in casu, quo excipit contra Assessores pergat ulterius interrogare.

Inter. Reus, quare non prius exceperit contra assessores, modò testes; cum jam diu adsint, & prius subscripserint ipso tacente? Resp. &c.

Dein dictum est ei, quòd etsi dato, non concesso, assessores non essent omni exceptione majores; tamen ipse Judex, & ego Actuarius viderimus, & audiverimus delinquentem ut suprà.

Si ad hoc proponit contra Judicem, & Actuarium causam vel exceptionem apertè frivolam, aut falsam; contemnat, & ad condemnationem pergat: si verò dubiam aut apparentem, ulterius

Inter. Quare non prius exceperit contra Judicem, & me Actuarium; cum tamen aliquos jurisdictionis actus in ipsum jam exercuerimus, ipseque sese subjecerit, comparendo, respondendo, jurando &c. Et quoniam ad hoc efficaciter respondere ordinariè non possit; fit sententia non obstante negatione delicti à Reo commissi.

Porrò, si Reus coram Judice & Actuario solo, utpote Assessores forsan non habentibus deliquit; tunc statim postquam interrogavit Reum; *quare hoc delictum fecerit?* & Reus fatetur, condemnet ipsum; si autem neget; jubeat ei prælegi delictum Actis jam insertum, & ad Reum conversus dicit.

Quomodò potest hoc negare, quod coram me & Actuario factum est, Actisque propterea insertum est? Resp. &c.

Dein interrogat ulterius: quare non debeat condemnari ad pœnam ordinariam? Resp. &c. Posteà condemnet eum ad correspondentem delicto pœnam.

Notandum hic, quod quamvis Judex Reum in conspectu, & præsentia sua delinquentem, statim in continenti, modo prædicto processare, & condemnare, ac punire valeat; tamen plerumque expediat, ut altera, vel tertia die id faciat; Tum ut maturiùs procedat: Tum ne ex passione, & præcipitantia nimia agere videatur.

Ceterum necesse non est, ut Sententia cum requisitis aliàs Juris solemnitatibus feratur: imò ad puniendum Reum coram Judice pro Tribunali sedente non requiritur vera formalis Sententia, sed sufficit, si per Decretum Judicis condemnetur, modo sequenti.

Cùm Fr. Rusticus in causa Criminali constitutus, timore Dei postposito ausus fuerit in præsentia A.R.P. Provincialis pro Tribunali sedentis Fr. N. testi alapam infligere, & insuper graviter blasphemare, nec non aggredi [illegible] ipsum A.R.P. Provincialis temerariè attentare, prout in Actis continetur; hinc A.R.P. Provincialis decrevit; prout præsenti Decreto decernit, quod quamvis vi Legum, & Constitutionum nostrarum deberet (adducantur pœnæ) *sustinere, tamen quia ex fervore iracundiæ, sicque animo aliqualiter indeliberato deliquit, eum ad pœnas nonnisi moderatas condemnat, hoc, ut &c.* (exprimitur pœna sustinenda) *sustinere debeat; prout illum de facto ad præfatas pœnas condemnat. Acta sunt hæc Die.... Mense... Anno... Loco. &c.*

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Si Assessores adsunt, etiam illi se subscribant. Decretum ita factum intimatur dein Reo per Actuarium, ut quod fit Actis inseritur, v.g.

Memoratum Decretum per me Actuarium, Reo in præsentia duorum Testium intimatum, & ab eo humiliter acceptatum fuit. Acta sunt hæc Die... Mense ... Anno &c.

Ego F. N. Actuarius.
Ego Fr. N. interfui.
Ego Fr. N. præsens fui.

Si Reus a tali Decreto appellaret, & appellatio appareret frivola, rejiciatur, & Decretum executioni mandetur; salvo tamen effectu ejus devolutivo.

Notandum hic specialiter pro Ordine nostro, quod, licèt aliàs apud nos nec Provincialis, nec alius Judex possit aliquem Reum absque consilio & consensu Diffinitorii punire per Sententiam, vel Decretum aliquod Sententiæ in effectu æquivalens (uti est positum *n.* 533.) ad pœnas debitas condemnare; tamen id possit in casu, quo Reus in præsentia Judicis pro Tribunali sedentis delinquit, ut bene advertit Ludovicus de Ameno *in Pract. Crim. tit. inquis.* ... *n.* 37. ut proin hic casus sit exemptus, utpote in quo ex abrupto statim, & incontinenti proceditur.

De Praxi formandi Processum contra delicta notoriè commissa.

SUMMARIUM.

553 *Quæ requirantur ad puniendum sine ordine Juris delictum notoriè commissum?*
554 *Qualiter inchoetur hic Processus?*
555 *Testes in hoc non examinantur ad probandum delictum, sed super notorietate illius. Et quomodo?*
556 *Reus constituitur, & præcisè interrogatur, quare non debeat condemnari ad pœnam Ordinariam?*
557 *Quid si Reus in casu* Notorii *appellet?*
558 *In nostra Religione etiam in* Notoriis *Sententia ferri non potest sine consilio & consensu Diffinitorii.*
559 *Forma Sententiæ in casu* Notorii.

553 Suppositis iis, quæ §. 5 *à n.* 240. diximus, videlicet, quòd licèt delicta *Notoria* sine ordine, id est, non servato ordine Juris puniri valeant, tamen requiritur I. Ut delictum sit vere *Notorium*. II. Ut de *Notorietate* per testes legitimè constet. III. Ut etiam constet de malitia Delinquentis. Et IV. Ut pro majori securitate prius citetur, & audiatur Reus, ac Sententia saltem absque Juris solemnitate fiat prout ampliùs *l. c.*

Notandum ad propositum, quod etsi delictum in præsentia Judicis pro Tribunali sedentis, etiam reputetur inter *Notoriè* commissa delicta, de eo hic non esse quæstionem, utpote de quo *sub §. vos præc.* diximus, sed de *Notorio* in absentia Judicis, vel pro Tribunali non sedentis, sed coram Communitate: aut majore, vel saltem tanta parte illius commissum, ut tergiversatione aliqua celari nequeat, consequenter verè *Notorium* sit, juxta dicta §. 5. *à n.* 243.

554 In casu ergo, quo *Notorium* hujusmodi delictum quacunque via venit ad aures Judicis Regularis Ordinarii, Provincialis v.g. confert ipse se, vel delegat aliquem ad locum ubi casus contigit, & unà cùm Actuario inquirit ibidem, an constet de *Notorietate* delicti, eaque habita pronuntiat constare de *Notorietate* delicti, & constituit Reum, ac punit. Praxis est sequens.

In Nomine Domini Amen.

Hic est Processus Criminalis per viam Notorii contra F. N. Cum enim ad aures A.R.P. Provincialis modo fide digno pervenisset, præfatum Fratrem in publico Refectorio, vel in horto coram omnibus, vel majori parte, vel tot præsentibus, temerariè ac malitiosè alapam infligere ausus sit, ita ut delictum à se commissum nulla tergiversatione celare, vel negare valeat, ideo A.R.P. Provincialis obligationi & muneri suo satisfacturus contra memoratum Reum per viam Notorii procedere, & informationes debitas super Notorietate sumere decrevit, meque propterea ad cameram suam, ubi Tribunal erexit, vocatum in præsentia Testium in Notarium creavit, ac Juramentum de Officio fideliter exequendo detulit, quod etiam præstiti. Acta sunt hæc &c. Et subscribunt se Testes, Provincialis, & Notarius.

555 Notandum, quod Testes non examinentur ad probandum delictum, sed ad probandam *Notorietatem* illius v.gr.

Vocatus, & ex Officio assumptus fuit Testis F.N. qui præstito juramento de dicenda veritate deposuit, ut sequitur.

Ad Generalia.

Inter. Quomodò vocetur? Resp. &c. Et fiunt interrogatoria Generalia, ut suprà *n.* 372. Quibus absolutis.

Ad Specialia.

Inter. An sciat aliquod inconveniens, aut scandalum in Conventu esse commissum? Resp. &c.

Inter. Quomodo? & quando? & ubi contigerit? Resp. &c.

Inter. In causa scientiæ? Resp. Ipsemet interfui.

Inter. De Contestibus? Resp. &c.

Inter. An hoc jam sit publicum & Notorium? Resp. &c.

Interr. Quid intelligat per Notorium & publicum? Resp. &c.

Quibus habitis &c. fit clausula ut suprà.

Pariter examinatur alius Testis, quia duo saltem requiruntur ad probandum *Notorietatem*, quibus probat, & pronuntiat Judex constare de *Notorietate*, & decernit constituere Reum sequenti modo.

Consequenter A.R.P. Provincialis maturè consideratis Testium depositionibus, pronuntiavit constare de Notorietate delicti asserti; proinde decrevit ad ulteriora procedere, prout Juris. Acta sunt hæc Die &c.

Ego Fr. N. Minister Prov.
Ego Fr. N. Actuarius.

Constito per Testes de *Notorietate* delicti, constituit Reum, eumque constitutum examinat, non de delicto commisso, quia jam Notorium supponitur, sed quare non debeat condemnari ad pœnam Ordinariam. Praxis est sequens. 556

Anno... Mense... Die &c. vocatus & constitutus fuit coram A. R. P. Provinciali præfatus Fr. N. qui, uti probatum in Actis habetur Notoriè infligit alapam Testi, cumque de statu suo monitum, prius ad effectum standi in Judicio ab Excommunicatione absolvit cum reincidentia & non aliter, dein improperato ei delicto, quòd timore Dei postposito Notoriè perpetrare ausus sit ipsum.

Inter. Quare non deberet condemnari ad Ordinariam? Resp. &c.

Si delictum negaret, non curet Judex, sed pergat, v.g.

Fuit ei dictum, quod non interrogetur, an delictum commiserit; de hoc enim, & Notorietate ejus jam plenè constat: dicat ergo solummodò, quare non debeat condemnari ad pœnam Ordinariam? Resp. &c.

Dein lectam depositionem subscribere jussus, ac dimissus est.

Ego Fr. N. affirmo ut suprà.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Si Reus appellaret forsan allegando nullam vel falsam vel frivolam causam; decernat Judex Appellationem tanquam frivolam rejicere, & Reum per Decretum, vel (quod melius ac securius est juxta dicta) per Sententiam ad pœnam debitam condemnet: si verò contrà Testes tanquam sui inimicos exciperet, aut alias Notorietatem obfuscaret, vel ab eadem rite appellaret, deberet contra illum via Juris ordinaria procedi, ac petenti Patronus concedi.

Porrò in Ordine nostro, antequam Sententiam contra *Notoriè* delinquentem ferat, debet priùs Acta communicare Diffinitorio, & nonnisi cum ejusdem consilio & consensu Sententiam ferre; quia apud nos nullus (exceptis solis delinquentibus in præsentia Judicis juxta dicta) Criminaliter condemnari, aut sententiari potest sine consilio, & consensu Diffinitorii. Non videtur autem requiri, ut feratur & promulgetur in præsentia Diffinitorii, & aliæ solemnitates Juris adhibeantur, quæ ad alias Sententias requiruntur; eò, quòd in casu *Notorii* delicti solemnitates Juris non sint necessariæ ad Sententiam, per dicta.

Sententia autem in *Notoriis* ferri potest, ut sequitur.

Hæc est Sententia definitiva in causa Criminali per viam Notorii lata contra Fr. N.

In Nomine Individuæ &c. ut suprà *n.* 500.

Christi Nomine reperito &c. Sententiamus, & dicimus, quòd, cùm Notoriè constet, F.N. alapam &c. coram &c. infixisse Fratri N. via Notorii, consequenter absque Juris ordine puniri possit ac debeat. Quapropter ipsum ad pœnam à Statutis *c... §... n...* impositam condemnamus, ut proin vi illius debeat &c. (specificatur pœna) si adest causa minuendi, vel augendi pœnam, addatur. Ita hoc, & omni alio meliori modo Sententia hæc lata, lecta, & promulgata fuit; Die.. Mense.. Anno.. Loco &c.

Ita pronuntiavimus pro Tribunali sedentes.
Fit subscriptio ut suprà.

De Praxi formandi Processum contra Reum in Flagranti deprehensum.

S U M M A R I U M.

560 *Quotuplex dicatur qui in Flagranti deprehensus?*
561 *Modus inchoandi Processum contra deprehensum in Flagranti ab ipso Superiore.*
562 *Examen Testium.*
563 *Constitutio, & examen Rei.*
564 *Sententia contra illum.*
565 *Modus formandi Processum contra reum ab aliis in Flagranti deprehensum, & apprehensum, atque ad Superiorem ductum.*

560 CONstat ex dictis §. 5. *à num.* 267. Triplici modo dici quem in *Flagranti* deprehendi. I. Si in præsentia Judicis pro Tribunali sedentis, aut Jurisdictionem exercentis delinquit. II. Si Judex cum testibus ex Officio ei invigilat, & deprehendit. III. Si absente Judice ab uno vel pluribus, sive ministris Justitiæ duplicis, sive aliis in actuali delicto deprehenditur, simulque apprehenditur, & statim ad Judicem ducitur, & intereà custodiæ causa incarceratur.

Qualiter praxis servanda sit circa primum modum, jam constat ex dictis *à n.* 529.

561 Circa secundum vero modum praxis sequens est Videlicet primò Judex creat, & assumit Notarium pro Actuario. Dein examinat testes, qui cum ipso fuere. Posteà constituit, & examinat Reum.

Praxis est sequens.

In Nomine Domini Amen.

Hic est Processus Criminalis ab A. R. P. N. formatus contra Fr. N. in Flagranti deprehensum. Cum enim ad præfati A. R. P. Provincialis aures pervenisset, Fr. N. solere &c. (*ponatur crimen, de quo est processandus*) voluit in persona oculari testimonio se certificare. Ideò serò, Die Mense, hora, ut asseritur, assumptis secum sociis tanquam testibus P. F. N. & F. N. abscondit se in loco, ut commodè observare, & videre, ac deprehendere posset Reum; ubi post spatium contigit (*describatur factum cum circumstantiis*) volens proin A. R. P. Provincialis satisfacere Officio suo, me ad se vocatum, in Notarium creavit coram Testibus, coram quibus etiam juramentum mihi detulit, & ego præstiti de Officio fideliter exequendo. Acta sunt hæc Die... Mense...

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Testis.
Ego Fr. N. Actuarius.

562 Facto taliter initio Processus vocantur dein, & examinantur jurato Testes, qui interfuere, dum Reus in delicto erat deprehensus v. g.

Consequenter vocavit Testem Fr. N. ex Officio assumptum, qui præstito prius juramento de dicenda veritate deposuit, ut sequitur.

Ad Generalia.

Inter. Quomodo vocetur? Resp. &c. ut suprà.

Ad Specialia.

Inter. Ubi fuerit illo tempore? (quo videlicet cum Judice deprehenderit Reum.) Resp. Fui cum A. R. P. in loco N. &c.

Inter. In causa scientiæ? Resp. Intellectum &c.

Inter. An benè cuncta observaverit? Resp.

Inter. Quid sentiat de Fr. N. Reo videlicet? Resp. &c.

Quibus habitis, &c. fit clausula & subscriptio solita. Et ita examinantur alii Testes, qui fuere præsentes.

563 Finito examine constituitur, & examinatur Reus, ut sequitur.

Anno... Mense... Die vocatus, & coram A. R. P. Provinciali constitutus fuit F. N. ut suprà in Flagranti deprehensus, qui de statu suo monitus, & jussus, juramentum de dicenda veritate deposuit (si delictum Excommunicationem secum trahat, absolvatur ab ea, ad effectum standi in Judicio, & cum reincidentia, addatur in Actis v. g. Ac postquàm ab Excommunicatione standi in Judicio & non aliter fuit absolutus) respondit que, ut sequitur.

Inter. Quoties, vel quandiu hoc scelus &c. committere ausus sit? Resp. &c. Si omnino negaret, se delictum commisisse.

Inter. Nonne ab ipso A. R. P. Provinciali, & aliis NN. fuit in actuali scelere deprehensus? Resp. &c.

Possunt fieri etiam alia interrogatoria pro diversitate circumstantiarum: principaliter autem

Inter. Quare non debeat condemnari ad pœnam Ordinariam? Resp. &c.

Si Reus pertinaciter persisteret in negatione criminis, in quo fuit deprehensus, non attendat Judex, sed objurget eum de temeritate, malitiosissimo perjurio &c. ipsumque urgeat, ac etiam non confitentem condemnet, utpote jam convictum, ita tamen, ut si petat Patronum, ei concedat, qui intrà terminum assignandum proponenda proponat, quare non debeat ad pœnam Ordinariam condemnari.

Condemnatio autem per Decretum, vel Sententiam ita fieri potest. 564

In Nomine Sanctissimæ ac individuæ Trinitatis &c. ut suprà *n.* 50. Declaramus, sententiamus, & pronuntiamus F. N. fuisse deprehensum in Flagranti delicto (hic describitur Factum circumstantionatè) ac propterea esse puniendum juxta tenorem SS. Canonum, & Statutorum Ordinis. Prout etiam eundem hic &c. condemnamus ad pœnam (ponitur pœna infligenda add [illegible] causis minuendi vel augendi si minuitur, vel augetur) Ita & omni meliori modo &c.

Circa tertium modum Judex primò creat, & assumit Notarium pro Actuario ut suprà *nu.* 344. Dein examinat Testes super apprehensione, & delicto: & tandem constituit Reum, v. g. 565

In Nomine Domini Amen.

Hic est Processus Criminalis ab A. R. P. Provinciali N. institutus contra F. N. in Flagranti deprehensum. Cum enim dictus F. N. ut ajunt, actu perpetraret crimen N. (*quod hic describitur*) ab aliquibus, videlicet. N. & N. deprehensus, & apprehensus, atque ad A. R. P. Provincialem adductus esset, volens idem A. R. P. Provincialis procedere prout Juris, me infrascriptum vocavit, & in Notarium coram testibus creavit, creato detulit juramentum de fideliter exequendo officio, quod etiam præstiti. Acta sunt hæc &c. Fit subscriptio solita [illegible] Provincialis, Testium, & Actuarii.

Posteà statim vocavit, & ex officio assumpsit Fr. N. unum ex illis, qui dicebant deprehendisse & apprehendisse & adduxisse Reum; is præstito juramento de dicenda veritate, deposuit, ut sequitur.

Ad Generalia ut supra num. 372.
Ad Specialia.

Inter. Quare apprehenderint, & adduxerint Reum ad Judicem? Resp. &c.

Inter. In quo actu deprehenderint? Resp. &c.

Inter. Quando, & in quo loco? Resp. &c.

Inter. Quantum temporis inter delictum, & apprehensionem intervenerit? Resp. &c.

Inter. De contestibus? Resp. &c.

Quibus habitis &c. fit communis clausula, & subscriptio. Dein vocatur, constituitur, & examinatur Reus, ut sequitur.

Anno... Mense... Die... Loco &c. ut suprà mutatis mutandis.

Inter. Quomodo vocetur? Resp.

Inter. Cujus ætatis & conditionis sit? Resp.

Inter. Quare fuerit incarceratus? Resp.

Inter. Ubi intereà fuerit? Resp.

Inter. Quarè non debeat condemnari ad pœnam? Resp.

Quibus dictis Reus dimissus, prius autem depositionem suam sibi prælectam subscribere jussus fuit.

Ego Fr. N. confirmo ut suprà.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Si petit, conceditur ei patronus, ut intra terminum ei assignandum producat, si quæ habet, quare non debeat condemnari ad pœnam ordinariam.

Posteà fit sententia, addita causa minuendi, vel augendi pœnam. Si minuitur, vel augetur, ut suprà, *num.* 500. mutatis mutandis: fitque subscriptio debita, & quidem apud nos A. R. P. Provincialis, & totius Diffinitorii, Actuarii, ac Testium ad id rogatorum; ut de lata, & promulgata Sententia testificentur.

T I T U L U S II.

De Calumniatoribus.

1 *Ratio continuationis.*

1 PRæcedentem Titulum de Accusationibus, Denuntiationibus, & Inquisitionibus recto ordine sequitur Titulus præsens *de Calumniatoribus*, eò, quòd isti non appareant in illis.

S U M M A R I U M.

2 *Calumnia, & calumniator quid?*
3 *Calumniator præsumitur, qui probare non potest delictum, de quo accusavit.*
4 *Vel denuntiavit Judicialiter alterum.*
5 *An? & quomodo præsumatur calumniator denuntiare ex officio?*
6 *Pœnæ Calumniatoris tam veri, quàm præsumpti sunt. I. Quod debeat refundere expensas litis.*
7 *II. Incurrit infamiam Juris post sententiam: & n. seq.*
9 *III. Contrahit pœnam Talionis.*
10 *IV. Clericus calumniator privatur Beneficio, & verberari potest.*
11 *V. Si calumniator unius pœnæ non est capax, ea mutari potest in aliam.*
12 *Recensentur variæ causæ, quæ Accusatorem, vel Denuntiatorem in probatione deficientem à præsumpta calumnia, & pœnis ejus excusant, usque ad nu. 22.*
22 *Ut autem excusent, debent priùs probari.*
23 *Dictæ causæ etiam excusant ab actione injuriarum: & n. seqq.*
25 *Si Accusatio caret omni culpa.*
26 *Præter calumniam Accusatores etiam prævaricando, & tergiversando delinquunt.*
27 *Prævaricari quid?*
28 *Pœnæ prævaricatoris.*
29 *Tergiversari quid?*
30 *Tergiversationis pœna.*

2 QUæritur I. Quid sit *Calumnia*? & quid *Calumniator*? Item quas pœnas incurrat? Resp. I. *Calumnia* est delictum, quo quis falsum crimen alteri in judicio scienter & dolosè intendit, id est, contra alterum proponit. *Calumniator* verò est is ipse, qui hoc facit. Est in re communis *arg. l. 1. §. ff. S. C. Turpil.* Definitio ex terminis liquet; Solus notandus terminus *in judicio intendit*, *seu proponit* ad insinuandum, non illum solum, qui aliquem scienter falso accusat, vel denuntiat, sed & quemcunque alium, qui falsum crimen judicio contra alium proponit, *Calumniatorem* esse, pœnisque subjacere, *l. Ab Accusatione 6. §. fin. ff. eod.* ibi: *Calumniæ causa puniuntur, qui in fraudem alicujus librum, vel testimonium, aliudvè quid conquisisse, vel scripsisse, vel in judicium protulisse dicuntur.*

3 Resp. II. Qui accusat alterum de crimine, quod probare non potest, hoc ipso *Calumniator* præsumitur. Communis *arg. c. 4. h. t.* juncto *can. calumniator. 2. q. 3.* ibi: *calumniator, si in Accusatione defecerit, Talionem recipiat*, & *can. qui non 3. ead. cau. & q.* ibi: *qui non probaverit, quod objecit, pœnam, quam intulerit, ipse patiatur.* Nam qui alium accusare, vel denuntiare vult, debet paratas habere probationes, *l. qui accusare C. de edendo*; hinc, si in probatione deficit, falsò, & dolosè, sicque calumniosè litem movisse censetur, uti bene advertit Glossa communiter recepta *in c. 2. h. t. V. calumniari*; quamvis talis præsumptio non sit juris & de jure, consequenter adversus eam pro innocentia admittatur probatio. Abbas *in c. c. 2.* *h. t.* & alii, patebitque ex dicendis *à num.* 12.

Resp. III. Sicut qui accusat, sic etiam qui judicialiter, sed non ex officio denuntiat alium, *calumniator* est, & præsumitur, pœnasque Calumniatoris incurrit, si scienter falsè denuntiat, vel in probatione criminis intentati deficit, Clarus §. *fin. q. 7. n.* 12. Farin. *in praxi crim. q.* 16. *n.* 15. & 17. cum communi *arg. l. Patronum* 10. *ff. de Jure Patr.* ubi expressè cavetur: *qui nomen detulit, accusasse censendus est.* Ut proin Accusationis, & Denuntiationis effectus quoad pœnas (Talionis excepta) idem sint. Accedit clarus textus *c. c. 2. h. t.* Denuntiator tanquam Calumniator habetur, & punitur, *donec canonicè suam purgaverit innocentiam*, scilicet, *quod non calumniandi animo ad hujusmodi crimina proponenda processerit.* Ubi etiam ratio subjungitur illis verbis: *Ut cæteri simili pœna perterriti ad infamiam suorum facilè non prosiliant.* 4

Dicitur autem notanter in Conclusione: *qui non ex officio denuntiat*; qui enim ex officio denuntiant, Calumniatores non præsumuntur, nec Calumniatorum pœnas incurrunt, etsi in probatione deficiant, nisi scienter falsò denuntiaret, uti benè advertit Clarus §. *fin. q. 7. n.* 12. Farinacius *in praxi crim. q.* 16. *n.* 17. cum communi. Ratio est; quia oblatio officii eos excusat à præsumpta, non item à vera Calumnia. 5

Quæritur II. Quæ sint pœnæ calumniatorum? Resp. esse plures. Patet inductione. Nam I. tenetur Calumniator Reo refundere expensas litis, & resarcire omne damnum eidem secutum. Farinacius *in praxi crim. q.* 16. *à n.* 10. id tanquam certam regulam asserens, atque extendens non solum ad veros, sed etiam præsumptos Calumniatores, hoc est, in probatione deficientes, & meritò, cum enim hac sustinere debeant etiam, qui *civiliter* accusant, & in probatione deficiunt: multo magis eidem subjacent *criminaliter* accusantes, utpote qui ob majus periculum, cui subjicitur accusatus, majori cautela procedere debent. Menochius *de Arbitr. casu* 321. *n.* 1. & *seqq.* Clarus *q.* 62. *n.* 4. cum communi *arg. l. Eum quem* 79. *ff. de Judiciis l. Properandum* 13. *C. eodem c. finem* 5. *de Dolo*, cum concord. Hinc Carolus V. statuit, ut Accusator idoneam cautionem præstaret, quod delicto non probato, expensas litis refundere, & omnia damna secuta resarcire velit; Accusati autem judicio relinquitur, num preterea apud Judicem Ordinarium, vel apud eum, coram quo *criminaliter* fuit accusatus, pro his instare velit. *Const. crim. art.* 12. 6

II. Calumniator incurrit infamiam Juris *can. 1. cau. 2. q.* 3. ibi: *Si quis circa hujusmodi personas non probanda detulerit, authoritate hujus sanctionis intelligat se jacturam infamiæ sustinere*, *l. 1. & l. 4. §. 4. ff. de His, qui notantur infamia* juncta *l. Nostis 8. C. h. t.* quapropter evadit etiam irregularis, ita ut neque Ordines suscipere, neque susceptos exercere valeat, *can. fin. dist.* 51. *can. Infames 17. cau. 6. q.* 1. ac inhabilis ad Beneficia, ac Dignitates Ecclesiasticas, *arg. c. Inter 11. de Excess. Prælat.* 7

Notandum tamen, hanc pœnam infamiæ non statim ipso Jure, sed tunc primum incurri postquam per sententiam tanquam Calumniator quis condemnatus est *arg. l. 4. ff. de His, qui notantur infamia*, ibi: *calumniator ita demum notatur, si fuerit calumniæ causa condemnatus; neque enim sufficit calumniatum.* Hinc bene attendi debet ad verba Judicis sententiam ferentis. *Nam si quidem ita pronuntiaverit*, non probasti, *pepercit ei: sin autem pronuntiaverit*, calumniatus es, *condemnavit eum*, ut dicitur *l. 1. §. 4. ff. ad S. C. Turpil.* 8

III. Qui accusando evadunt Calumniatores, de Jure incur- 9

Incurrunt pœnam Talionis *can. calumniator 2. cau. 2. q. 3.* ibi: *Calumniator, si in Accusatione defecerit, Talionem recipiat. can. qui non 2. ead. cau. & q. l. fin. C. h. t.* cum concordantiis. Et licet juxta jam dicta *tit. præc. n. 10. & seqq.* consuetudine contraria pœna Talionis videatur abrogata, & in arbitrariam commutata, tamen à S. Pio V. *const. cùm primùm quæ est ordine 5. inter constitutiones dicti Papæ, in Bullar. Cherub.* denuò renovata saltem respectu verorum Calumniatorum, id est, illorum, qui innocentem scienter falso accusasse confessi, vel convicti fuerint: vide Passerinum *in Trib. Reg. q. 7. n. 44.*

Porrò in Ordine nostro pœnam Talionis in Calumniatores etiam tantum præsumptus vi Statutorum adhuc locum habere, patet *cit. tit. præc. n. 12.*

10 IV. Præter enumeratas pœnas Clericus alium Clericum *Calumniosè* accusans, Beneficio, & Officio suo privari & verberibus castigatus in exilium mitti potest, *c. 1. h. t.* ibi: *Subdiaconatus, quo indignus fungitur, privari officio, & verberibus publicè castigatum in exilium deportari.* Et quamvis verberatio Clerici per longam consuetudinem non ampliùs sit in usu, teste Claro *§. fin. q. 70. n. 2.* tamen de Jure fieri potest; dummodò absque sanguinis effusione, & non enormiter, sed moderatè fiat, Clarus *l. c.* Diana *in Pract. Crim.*

11 Resp. II. Si Calumniator non est capax pœnæ Talionis debet ea commutari arbitrio Judicis in aliam proportionatam, *arg. c. 1. h. t.* ubi Subdiaconus in supplementum fuit verberatus *can. juxta 3. cau. 5. q. 6.* & notant *in c. 1. h. t.* Abbas *in fine*, Felinus *n. 1.* cum Glossa.

12 Quæritur III. An? & quando Accusator, vel *Judicialis* Denuntiator in probatione deficiens immunis sit à nota *calumniæ præsumptæ*? Resp. I. quandocunque justa causa, vel errore probabili quis ductus accusat, vel denuntiat, tam à Calumnia, quam pœnis ejus immunis est. Communis, ac certa, *arg. l. 1. §. 3. ff. ad S. Turpil.* Unde non statim ex eo, quod quis in probatione deficiat, *Calumniæ*, & pœnarum illius reus censeri, sed res prius discuti, & videri debet, qua mente, vel qua causa ductus accusaverit; ut si appareat, justa causa, vel errore id contigisse, absolvi, sin minùs, condemnari queat, ut expressè statuitur *cit. l. 1. §. 3. ff. Ad S. C. Turpil.*

13 Resp. II. Quamvis arbitrio Judicis relinquatur, quæ causa sufficiens censenda sit ad excusandum à *Calumnia*, & pœnis ejus, Accusatorem, Denuntiatorem in probatione deficientem, *arg. cit. l. 1. §. 3. ff. Ad S. C. Turpil.* tamen dantur etiam quædam causæ id præstantes. Veluti I. quando quis accusat, vel denuntiat ex officio juxta dicta suprà *n. 5. arg. l. 2. c. de His, qui accusat. & l. 2. c. de delat.*

14 II. Infirmitas sexus, si mulier accusat, vel denuntiat *cit. l. 1. §. 10. ff. Ad S. C. Turpil.*

15 III. Si saltem semiplenè, v. g. per unum testem omni exceptione majorem delictum probavit. Farin. *in Praxi Crim. qu. 16. n. 41.* Menochius *de Arbitrio Judicis casu 321. num. 17. & 18.* Felinus *in c. 2. h. t. num. 3.* cum communi, Cui concordat nostra Praxis Criminalis *tit. Accusatio §. 4.*

16 IV. Si quis immenso dolore incitatus accusat, ut si parentes necem prolis vel econtrà aut si maritus necem uxoris, vel adulterium cum illa commissum accusat *l. 2. c. h. t. & l. Quamvis 30. C. ad legem de Adult.*

17 V. Si jam præcessit infamia, vel alia indicia sufficientia ad inquirendum de delicto contra accusatum. Farinac. *l. c. n. 61. & 62.* Pirhing. *l. c. n. 5.* cum communi.

18 VI. Si Accusans probat, se audivisse à viris fide dignis crimen à Reo fuisse commissum: vel si fuit deceptus à Testibus promittentibus priùs, se plenum daturos testimonium, posteà verò in Judicio vacillantibus, aut negantibus, Farinacius *cit. q. 16. n. 49. & 50.* Abbas *in c. 2. h. t.* cum Communi. Concordat Praxis nostra *l. c.* Idem est, si Testes ab eo nominati, intereà fuere mortui, vel a perhibendo testimonio malitiosè impediti.

19 VII. Si probavit, vel probare vult per Testes, qui ob testificandi inhabilitatem Accusatori priùs ignotam rejiciuntur, Farinacius *l. c. n. 59.* Menochius *in Arbitr. Jud. casu 321. n. 31.* cum Communi.

20 VIII. Quando Accusatur talis, quem lethalem percussorem fuisse, ante mortem suam dixit lethaliter vulneratus, & posteà mortuus. Farinacius *l. c. n. 60.* cum Glossa communiter recepta *in l. Mater C. h. t.*

21 IX. Si fit Accusatio, vel Denuntiatio de Crimine in damnum & grave periculum boni communis redundante, uti Crimen læsæ Majestatis &c. Abbas *in c. 2. h. t. n. 2.* & ibi Felinus *n. 6.* Farinacius *l. c. n. 57.* Ex his ergo ac similibus causis justis arbitrio Judicis cognoscendis excusatur Accusator, & Denuntiator a *Calumnia*, & pœnis ejus; etsi in probatione criminis deficiat. De quibus amplius vide Farinacium *in Praxi Crim. cit. q. 16. à num. 32.* Menochium *de Arbitrar. Judicis casu 321.* Abbatem *in cap. 2. hoc tit.*

22 Illud tamen hic notandum venit, quod justa hujusmodi causa in dubio non præsumatur, sed eam Accusator, vel Denuntiator in probatione delicti deficiens, probare debeat, ad quod eidem præfigendus est terminus, intra quem nisi causam justam legitimè probet, *Calumniator* præsumitur, pœnisque *calumniatoris* subjacet, ut bene cum aliis docet Farinacius *l. c. n. 38.* Pirhing. *h. t. n. 5.* & quod in contrarium militet Juris præsumptio *c. 2. h. t.* Hinc Accusator in probatione deficiens, a *calumnia*, & pœnis ejus non excusatur per hoc; quod dicat: *Audivi hoc à viris fide dignis*, vel *fuit communis fama de hoc &c.* nisi hoc etiam legitimè probet.

23 Quæritur IV. Num enarratæ justæ causæ non tantum à nota *calumniatoris*, & pœnis ejus, sed etiam ab actione *injuriarum* immunem reddant Accusatorem deficientem in probatione criminis objecti? Resp. Affirmativè, saltem si justa causa talis sit, quæ non tantum à dolo, sed etiam a culpa, & temeritate excusat. Farinacius *l. c. n. 67. & 71.* Covarruvias *var. res. lib. 1. c. 11. nu. 6.* Menochius *consil. 145. n. 14.* Cæpol. *in consil. crim. 70. dub. 3.* cum communi contra Alexand. *consil. 11. n. 4. volum. 1.* Bossius *de Accus. n. 19. ad finem.* Bajard. ad Clarum *§. fin. q. 62. n. 34.* & alios volentes, quod etsi Reus contra Accusatorem in probatione deficientem tanquam *calumniatorem* agere, & ab eo qua tali expensas litis, & alia prætendere non valeat, possit tamen contra illum instituere actionem *injuriarum*, quæ ad damna & interesse etiam competit. Ratio autem Conclusionis nostræ est; quod justa causa à dolo, & animo injuriandi excusat, per dicta; injuria autem sine dolo, & animo injuriandi non committatur, *l. §. ultim. & penultim. l. 4. ff. de Injur.* & *l. g. si non convitii cap. eod.* ergo ubi adest justa accusandi causa, nulla infertur *injuria*, & per consequens non datur actio *injuriarum*.

24 Confirmatur DD. omnes etiam Adversarii concedunt, quòd in actione *civili* justa causa excusat ab expensis etiam in *criminali*, ut bene docet Bart. *in l. Non ignorat c. de Fruct. & Lit. expens.* præsertim, quod aliàs nemo accusare auderet, sicque delicta manerent impunita, si justa causa Accusantem non excusaret ab actione *injuriarum*, & expensis litis, prout consideranti patet.

25 Dicitur tamen notanter in Conclusione, *si justa causa non tantùm a dolo, sed etiam ab alia culpa Accusantem immunem reddit*, aliàs enim illum saltem actione *injuriarum* ad expensas teneri volunt plures, quia si Accusatio temeritati & culpæ obnoxia est, tanquam iniqua causa damni accusantem ad refundendas saltem expensas obligat; textu valde claro, *l. Eum qui 79. ff. de Judiciis.* Menochius *consil. 149. n. 14.* & alii.

26 Quæritur V. Quibus aliis modis Accusatores delinquant? & pœnas Juris incurrant? Resp. Præter Calumniam etiam *prævaricari*, & *tergiversari*, ac propterea etiam puniri possunt Accusatores, uti patet ex *l. 1. §. 1. ff. ad S. C. Turpil.* ibi: *Accusatorum temeritas tribus modis detegitur, & tribus pœnis subjicitur; aut enim calumniantur, aut prævaricantur, aut tergiversantur.* Quid sit, & quibus pœnis subjaceat *calumniari*, jam patet ex dictis.

27 *Prævaricari*, dicitur, qui vel verus, vel simulatus Accusator existens, posteà incipit cum Reo iniquè colludere, veras probationes delicti dissimulando, vel falsas, aut frivolas exceptiones admittendo, sicque partes Rei, cujus adversarium se simulat, fovendo *cit. l. 1. §. 6. ff. ad S. C. Turpil.* ibi: *Prævaricatorem eum esse, ostendimus, qui colludit cum Reo, & translatitiè*, id est, obiter *munere accusandi fungitur, eo quod proprias probationes quidem dissimularet, falsas verò Rei exceptiones admitteret.* Concordat *l. 1. & 2. de prævaric.*

28 Pœna *Prævaricatoris* est, quod contrahat Infamiam Juris, textu expresso *l. si is 4. ff. de Prævaric.* & hoc ipso etiam irre-

gularitatem, *can. Infames caus. 6. q. 1.* cum Concordantiis. Præterea puniuntur pœna extraordinaria ad arbitrium Judicis *l. 1. & 2. ff. de prævar.* ibi: *Sciendum est, quod hodie iis, qui prævaricati sunt, pœna injungitur extraordinaria:* de Prævaricatione adhuc *tit. 22. de collusione detegenda.*

29 *Tergiversari* (quasi tergum vertere) dicitur, qui post litem contestatam ab Accusatione criminis citra abolitionem desistit, *L. 1. ff. ad S. C. Turpil.* ibi: *tergiversari est, in universum ab Accusatione desistere.* Et hoc delictum est; quia juxta dicta *tit. præc. n. 50.* ab Accusatione, vel Denuntiatione semel instituta, post litem contestatam non licet amplius desistere citra abolitionem, quæ est Accusationis institutæ peremptio, qua nomen Accusati cum omni Inscriptione jam facta totaliter aboletur, remissa necessitate accusandi; quæ abolitio impetrari debet vel a Principe, vel alia publica authoritate, *arg. l. si interveniente 12. ff. ad S.C. Turpil.*

30 Pœna *Tergiversationis* est quinque librarum auri, juxta *l. 3. ff. de prævar.* aut juxta *l. 1. C. ut intra certum tempus accusator non comparens debito tempore* quarta omnium bonorum parte privatur, & infamis evadit: & consequenter etiam irregularis.

TITULUS III.

De Simonia, & ne aliquid pro Spiritualibus exigatur, vel promittatur.

1 *Ratio continuationis.*

1 VIsis de Processu Criminali in genere, nimirum de Accusationibus, Inquisitionibus, & Denuntiationibus, simulque de Calumniatoribus malitiosè proximum accusantibus; pergit Compilator Juris Canonici ad ipsamet Crimina in specie, & singillatim discutienda, ob quæ Processus, & Judicium Criminale instituitur: incipiendo à Simonia, utpote gravissimo & Ecclesiæ maximè noxio Crimine, adeò ut *omnia crimina ad comparationem Simoniæ, & hæresis, quasi pro nihilo reputentur; c. patet 27. cau. 1. q. 7.* prout magis dicetur infra *n. 6.*

§. I.

De Origine, Natura, & Malitia Simoniæ.

SUMMARIUM.

2 *Simonia derivatur à Simone Mago: & quare?*
3 *Definitur Simonia, & explicatur definitio, & duobus seqq.*
6 *Est peccatum mortale gravissimum, & omnium maximum.*
7 *Probatur ex Jure.*
8 *Et Ratione.*
9 *Vocatur etiam, sed non semper est hæresis.*
10 *Simonia est perniciosissima Ecclesiæ.*
11 *Non datur in ea levitas materiæ, nec ex parte rei temporalis, & seq.*
13 *Nec ex parte rei spiritualis.*

2 PRo prima §. 1. parte communiter receptum est, Simoniam secundum Nominis etymon a Simone Mago derivari. Quamvis enim jam a pluribus ante ipsum vitium istud commissum sit, ut a Balaam, pretio conducto per Balac Regem, ut malediceret populo Israel *n. c. 22.* a Giezi famulo Elisæi Prophetæ *4. Reg. 5.* a Jasone, qui pro Sacerdotio multa talenta Regi Antiocho obtulisse legitur *2. Machab. 5.* & a Juda Mercatore pessimo, qui triginta argenteis infinitum bonum, Christum Jesum vendidit, *can. Qui studet cau. 1. q. 2.* Tamen non ab istis, sed à Simone Mago crimen istud nomen accepit: Tum quia primus in novo Testamento per Apostolos jam promulgato, crimine isto gravissimè, & manifestè se inquinavit, dum rem maximè spiritualem, videlicet mirabilem illam potestatem conferendi Spiritum S. vili pecuniarum pretio malitiosè emere volebat, *Act. 8.* ibi: *Obtulit eis* (Apostolis) *pecuniam dicens: date & mihi hanc potestatem, ut cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum S.* Cujus malitiam illico increpans Petrus dixit ad eum *pecunia tua sit tecum in perditionem, quoniam Donum Dei existimasti pecunia possideri.* Tum quia pessima intentione malitiam hanc duplicante id attendebat, ut scilicet potestatem illam pecunia consecutus, eandem cum quæstu & lucro temporali majori exercere posset, uti habetur *can. Salvator 8. cau. 1. q. 3.* ibi: *Simon Magus, qui ad fidem fictè accessit, non Spiritum S. propter Spiritum S. quo ipse erat indignus (quoniam ut scriptum est, Spiritus S. disciplinæ effugiet fictum) sed ideò, quantùm in ipso erat, emere voluit, ut ex venditione signorum, quæ per eundem fierent, multiplicatam pecuniam lucraretur.* Nota igitur Nominis Simoniæ origine.

3 Quæritur I. Quid? & quotuplex sit Simonia? Resp. I. *Simonia est studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum.* Ita Glossa communiter recepta ad Rubricam *h. t.* Explicantur verba singula. Dicitur primò, *studiosa voluntas*, id est, deliberatus, & cum advertentia mali habitus actus voluntatis: Nam Simoniæ reus saltem coram Deo non est, qui vel ex inadvertentia temporale pro spirituali, vel reciprocè emit, aut vendit: vel qui ex ignorantia *Juris* aut *Facti* id facit; dum videlicet vel ignorat, id esse illicitum, vel non scit, rem esse spiritualem.

4 Dicitur *emendi*, vel *vendendi*, quibus verbis non sola emptio, & venditio propriè dicta, sed omnis alius gratuitus, tacitus, vel expressus Contractus onerosus, tam nominatus, v. g. permutatio, locatio, transactio, datio in solutum &c. quàm innominatus *do ut des, do ut facias &c.* Intelligitur: nam ratio materiæ subjectæ id postulat, funditurque talis acceptio in Jure *l. statu liberi 29. ff. de statu liber.*, ibi: *Lex duodecim Tabularum, exceptionis verbo omnem alienationem complecti videtur.*

5 Dicitur *aliquid spirituale, vel spirituali annexum*, per quæ verba quid intelligatur, plenè declarabitur infrà *§. seq.* Addunt aliqui majoris claritatis gratia, *pro re temporali*; verum sicut Glossa omittit illa verba, ita & nos illa hic in definitione Simoniæ omittimus; quia tacitè jam includuntur in verbis *emendi, vel vendendi*, hoc ipso, quod in emptione, & venditione semper necessariò interveniat pretium temporale.

6 Resp. II. Simonia est peccatum mortale Sacrilegii gravissimum. Ita unanimis & certa. Quod sit Sacrilegium, patet ex *can. 1. cau. 1. q. 3.* Ratio est; quia per eam indignè ac irreverenter tractantur res sacræ seu spirituales, quod semper Sacrilegium est; prout magis Theologi. Quod autem sit mortale, & quidem gravissimum, ex sacris Litteris, Jure, & multiplici ratione constat. Ex sacris paginis *Act. 8.* ubi S. Petrus in Simonem Magum cum æternæ perditionis comminatione graviter invehendo dicit: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam Donum Dei existimasti pecunia possideri.*

7 Ex Jure verò variis in locis id manifestè patet; uti *can. reperiuntur 7. cau. 1. q. 1.* ubi Simonia vocatur *execrabile flagitium*. Item *can. Læsæ Majestatis* æquiparatur *c. Cùm in Ecclesiæ 9. h. t.* dicitur *horribile nimis*. Item *can. Quisquis 5. cau. 1. q. 1.* nominatur *piaculare flagitium*. Gelasius Papa gravissimam hujus vitii malitiam & pravitatem paucis exprimere volens *can. fin. cau. 1. q. 7.* dicere non dubitavit: *Omnia Crimina, ad comparationem Simoniæ, quasi pro nihilo reputantur.* Unde non immeritò statuitur *can. Erga Simoniacos 109. cau. 1. q. 1.* ut contra Simoniacus absque ulla misericordia procedatur.

8 Ratio tantæ malitiæ multiplex quidem, potissima autem hæc est: quia per Simoniam res sacræ ac spirituales,

seu

feu ſuperioratus, ac dona Spiritus Sanctæ profnnantur, Indignifſimi tractantur, à parte nei iniquiſſimi contemnuntur, & vilipendantur, hoc ipſo, quòd, dum Simoniacè dantur, aut procuratur, re ac pretio temporali aſſimentur, eique ut ſuperaeqnentur; cùm tamen quæ vis etiam minima res ſpiritualis, ſeu ſuperioratus omnia mundi pretia longè ſuperet. Imò per Simoniam non tantùm res ſpirituales, ſed in rebus ſpiritualibus ipſe Spiritus Sanctiſſimus tractatur, & pretio vilifſimo æſtimatur, emendoque & venundato ſervus creatoranum, in liberis carne & ſanguine redemptis, execrabili Sacrilegio efficitur, prodem pocefſae poſitus, execrabili Sacrilegio efficitur, prout verbis expreſſis habetur *can. Ban xi. can. 1. q. 3.* ibi: ſi (Simonia) *Spiritum Sanctum efficiat ſuum ſervorum Omnipotentis, cum pro nummorum cultore coepit, erg. can. Non offerimus 11. can. 1. q. 3. & can. quæſtiut 2. de dis.* ; *quæ ſunt à majori Dominio ipſo ſubnet eſſe, quam ſervorum, per pretium pro ſervis illud acquirit. Da & qui haut injuriam affinum operantur, detrahunt Spiritui S. æqualiter peccantes hi, qui diſcipulorum ſuorum, ergo Paſtoralem ſuperioratum, ut ſed diſcipulorum Christum vendidit.* Quid amplius ad probandum, & declaſſandam malitiam Simoniacæ gravitatem dici poſſet?

Hinc ſecedit, malitiamque Simoniæ auget, quod in Impaſſim vocetur *Hæreſis*, eique æquiparetur, *ut can. Propterea, can. qui ſudet 11. c. qui ſudet 12. c. clam ſuperiore 1. can. 1. q. 1.* cum concordantiis; *imò cancſin. can. 1. q. 7.* dicit: *Simoniacus nihil primus & præcipuus hæreticus ob omnia falſitas refpuendo aſſe.* Verum hæc Simoniæ malitia hæreſi commiſſi poſſit, & nonnunquam commitatur, quando videlicet committens illam, vere eſt illiterata, res ſpirituales ſed ſuperioratus, & dona Spiritus Sanctæ nia, ſeu alia re temporali acquiri, ac poſſideri poſſit; hoc enim ſpiritus, eſt formalis hæreſis, ac detaſtabilis hæreſis *Mandaud, can. Ban, quicum 1. q. 1.* (prout etiam Simon Magus in hoc ſenſu commitens, veram commiſſit hæreſin, verufque fuit hæreſiarcha) tamen ſed hæc hæreſis, minus pretii Simonia, quando ſciant quia bene ſcit, & credit, ſpiritualia pro temporalibus emi aut vendi non poſſe, & nihilominus ex avaritia, aut alio quovis affectu, dictam hæreſim, ut prout plerumque fit, dum hæ temporibus Simonia committitur.

Augmentat gravitatem Simoniæ malitia, quod Eclesiæ Dei pericuſiſſimum, & vel inde etiam peſſimum vitium ſit, prout bene obſervat Layman *lib. 4. tr. 4. c. 8. n. Pirhing, l. 2. n. 3.* cum concordantiis. Raiſonell. quia per Simoniam facile ſit, & utinam non ſuſpe ſerret, quod indipſi affimantur ad Prælaturas cum gravi Eclesiæ, & Reſtorum damno ac ſcandalo, quorum, Beneficia conferantur ilis, qui parum attendentes omera Beneficiorum, ſolia inhiant reddibus, non fine Injuria & defraudatione Wſpiritualium: ad Religionem ſpiritalis diſciplinæ diſciplinarum, aut inepti magno cum Religionum detrimento: Eclesiæ Parochialibus tuler, qui vel defectu Eclesiaſtica (ſcientia & morum, neceſſarium dotibus, & exempli paſtoralem ſubrahunt ovibus, eaſque lenta & ſine pentorum, vel, quod deterius eſt, malè habituatum, vitiis, aspectu indebondo, eaſdem malis exemplo cruciellicet maldant, indeque non tam paſtorem, quam lupum pro cuſtodia ſua habere cogunturmiſſæ ac ſimpliciores, cum ingenuit ratundo ſtrage de Inferni; ſicut enim per bonos & dignos Paſtores plurimus ſalvari oves, ingeſque emolumentum ſpiritualè provenire certum eſt, ſic pro malis & indignis, non ſaeca parte, ſed plurimum, dumque detrimentum ſpiritualè ſequi, comperium eſt. Proprer quæ, *c. Sicut Sanctorum*, & ſolitamam damna, manifeſtiſſima aliis Chriſti Sponſa Eccleſia per Sſ. Canones juſta indignatione mirum in modum invehitur in Simoniacos Sacrosanctos, ita ut nullam miſericordiam exhiberi velit Simoniacis, *cit. can. Erga Simoniacos 109. can. 1. q. 1.* Simoniaci verò propter graviſſimam intra ſ. 11. allegandas penas variis, uſque peſſimis afficiuntur illis *can. 1. & 2. de. Pacis omnes alios morbos vincens*, ab Eccleſia Dei illico eliminada dictur *can. Reprehnitur 7. can. 2. q. 1. Valens vacuum* nominatur, *can. clam ordinetur 2. c. ordeca. 6. q.* Lepra appellatur, *Dec.* Vaſomnibus, qui ſimoniaci, vel dant, vel obtinent Beneficia maximè *ovarum*; proferendum vice ſit (excepta ignorantia invincibili) quod à Simonia excuſet, ut magis dicetur infrà *q. 3.*

11 Quartus II. An detur in Simonia levius materiæ excuſans ſalvam à mortali? Reſp. Nec ex parte rei ſpiritualis, nec ex parte rei temporalis (quæ pro invicem fantur, aut prominitur &c.) datur levitas materiæ, ut omnis Simonia etiam in minimo, & per minimum ad retentur commiſſa, gravidiſſimam ſupra declaratam malitia continens, peccatum mortale eſt. Sanchez *lib. 1. in Decal. q. n. 1.* Layman *l. c. n. 4.* Navarrus *l. c. cap. 25. n. 3.* Pala *de ſimonia punct. 1. n. 7.* Bonacina *de Simonia q. 3. n. 13.* cum communi. Quod non detur ex parte rei temporalis, quæ ſunt non ſufficiunt ſpiritualia, ſed ſpiritualia, ut *Deut. 20. b.* ubi Clericus, qui ſex tantùm ſolidos pro ordinatione ſolvit, perpetua ſuſpensionis fulgiciter, quæ pro utroque pretio unique ſpiritualia, ſed ſpiritualia, cum pro nummorum cultore coepit, *erg. can. Non offerimus 11. can. 1. q. 3. & can. quæſtiut 2. de dis.* ; *quæ ſunt à majori Dominio ipſo ſubnet eſſe, quam ſervorum, per pretium pro ſervis illud acquirit. Da & qui haut injuriam affinum operantur, detrahunt Spiritui S. æqualiter peccantes hi, qui diſcipulorum ſuorum, ergo Paſtoralem ſuperioratum, ut ſed diſcipulorum Christum vendidit.* Quid amplius ad probandum, & declaſſandam malitiam Simoniacæ gravitatem dici poſſet?

Hinc ſecedit, malitiamque Simoniæ auget, quod in Impaſſim vocetur *Hæreſis*, eique æquiparetur, *ut can. Propterea, can. qui ſudet 11. c. qui ſudet 12. c. clam ſuperiore 1. can. 1. q. 1.* cum concordantiis; *imò cancſin. can. 1. q. 7.* dicit: *Simoniacus nihil primus & præcipuus hæreticus ob omnia falſitas refpuendo aſſe.* Verum hæc Simoniæ malitia hæreſi commiſſi poſſit, & nonnunquam commitatur, quando videlicet committens illam, vere eſt illiterata, res ſpirituales ſed ſuperioratus, & dona Spiritus Sanctæ nia, ſeu alia re temporali acquiri, ac poſſideri poſſit; hoc enim ſpiritus, eſt formalis hæreſis, ac detaſtabilis hæreſis *Mandaud, can. Ban, quicum 1. q. 1.* (prout etiam Simon Magus in hoc ſenſu commitens, veram commiſſit hæreſin, verufque fuit hæreſiarcha) tamen ſed hæc hæreſis, minus pretii Simonia, quando ſciant quia bene ſcit, & credit, ſpiritualia pro temporalibus emi aut vendi non poſſe, & nihilominus ex avaritia, aut alio affectu, dictam hæreſim, ut prout plerumque fit, dum hæ temporibus Simonia committitur.

Augmentat gravitatem Simoniæ malitia, quod Eccleſiæ Dei periculoſiſſimum, & vel inde etiam peſſimum vitium ſit, prout bene obſervat Layman *lib. 4. tr. 4. c. 8. n. Pirhing, l. 2. n. 3.* cum concordantiis. Raiſonell. quia per Simoniam facile ſit, & utinam non ſuſpe ſerret, quod indipſi affimantur ad Prælaturas cum gravi Eccleſiæ, & Reſtorum damno ac ſcandalo, quorum, Beneficia conferantur ilis, qui parum attendentes omera Beneficiorum, ſolia inhiant reddibus, non fine Injuria & defraudatione Wſpiritualium: ad Religionem ſpiritalis diſciplinæ diſciplinarum, aut inepti magno cum Religionum detrimento: Eccleſiis Parochialibus tuler, qui vel defectu Eccleſiaſtica (ſcientia & morum, neceſſarium dotibus, & exempli paſtoralem ſubrahunt ovibus, eaſque lenta & ſine pentorum, vel, quod deterius eſt, malè habituatum, vitiis, aspectu indebondo, eaſdem malis exemplo cruciellicet maldant, indeque non tam paſtorem, quam lupum pro cuſtodia ſua habere cogunturmiſſæ ac ſimpliciores, cum ingenuit ratundo ſtrage de Inferni; ſicut enim per bonos & dignos Paſtores plurimus ſalvari oves, ingeſque emolumentum ſpiritualè provenire certum eſt, ſic pro malis & indignis, non ſaeca parte, ſed plurimum, dumque detrimentum ſpiritualè ſequi, comperium eſt. Proprer quæ, *c. Sicut Sanctorum*, & ſolitamam damna, manifeſtiſſima aliis Chriſti Sponſa Eccleſia per Sſ. Canones juſta indignatione mirum in modum invehitur in Simoniacos Sacrosanctos, ita ut nullam miſericordiam exhiberi velit Simoniacis, *cit. can. Erga Simoniacos 109. can. 1. q. 1.* Simoniaci verò propter graviſſimam intra ſ. 11. allegandas penas variis, uſque peſſimis afficiuntur illis *can. 1. & 2. de. Pacis omnes alios morbos vincens*, ab Eccleſia Dei illico eliminada dictur *can. Reprehnitur 7. can. 2. q. 1. Valens vacuum* nominatur, *can. clam ordinetur 2. c. ordeca. 6. q.* Lepra appellatur, *Dec.* Vaſomnibus, qui ſimoniaci, vel dant, vel obtinent Beneficia maximè *ovarum*; proferendum vice ſit (excepta ignorantia invincibili) quod à Simonia excuſet, uti magis dicetur infrà *q. 3.*

Q. II. De Divisione Simoniæ in Mentalem, &c.

§. II.

De Divisione Simoniæ in Mentalem, Conventionalem, Realem, Confidentialem, & in eam, quæ eſt Juris Divini, & humani.

SUMMARIUM.

14 Ratio hujus divisionis.
15 Simonia mentalis, & interna quid? ac quomodo differant? Eccleſia tantum judicat de externis, ibidem.
16 Simonia Mentalis ſubſiſtit ex parte intellectus, ſubſiſtit ex parte voluntatis, & quidem perſeqit ſit: Exemplificatur, & in fine.
17 Tertiò ſequitur Conventionalem & Realem.
19 Simonia Mentalis quid?
20 Et quid Realis?
21 Non ſit ſimonia Realis, quæ utrinque non eſt completa, & perfecta.
Qui promittit temporale pro ſpirituali, non tamen ad illud, ret illud ſum accepit, ibi.
22 Sufficit ad ſimoniam Realem, eſt non tantùm ſed ſolum quando dantur dicunt promiſſum temporale, ut contrà.
23 Non eſt neceſſe datum tradatur, ſed ſufficit, & perfecit ibidem.
24 Simonia Juris Divini quid?
25 Simonia Juris Eccleſiaſtici quid?
26 Simonia Mentalis, & Realis, ſunt ſub genere Simoniæ.
27 Solumtur objectione contra hanc Divisionem ufque ad num. 32.
28 Simonia Confidentialis quid?
29 Illam annumerantur acquisitio Beneficii ex pacto Confidentiali, & Reprehendit, & quid ſit?
30 Sunt prohibita hæc pacta à Concilio Tridentino, & ſpecialiter à Pio IV. ac V.
31 Propositum Aquilæ non commiſſa circa ſimoniam Confidentialem, & n. ſeq.
32 Qui refugiat aliqui Beneficium reſervata ſibi penſione, non eſt ſimoniæ confidentialis.
33 Limitatur.
34 In permutatione Beneficiorum non committitur ſimonia Confidentialis ex parte permutantium.
40 Bene verò commitit pactum ex parte Ordinarii, vel alterius Collatoris Permutationem permittentis, & quomodò?
41 Simonia Confidentialis eſt ſubinde Juris Divini, ſubinde Eccleſiaſtici.
42 Bulla Pii IV. per totum de Simonia Confidentiali.

14 NOtandum primò, ſimoniam communiter dividi in præfata Rubricæ membra, de quibus liceſt peculiis difficultas aut controverſia apud DD. non exiſtat, exactè tamen illorum membra ad ſimoniam eſt neceſſaria cit ad cognoſcendum, an, & quibus penis ob commiſſam ſimoniam in foro externo, vel interno quis ſubjacat; cùm non quæ vis ſimonia pœnam ſecum ferat, nec alia pœna ſpiritualis incurratur, prout patebit ex §. 11. Hinc pro debita horum notitia ſpecialem §. *cum de Divisione*, & membris ſimoniæ ſpiritualis dicitur.

15 Quartus I. Quid ſit ſimonia *Mentalis? Quid Conventionalis? Et quid Realis?* Ante reſponſionem nota, mentis illa una Deputatione Sinonia mentiria tunc Simonia, quia cognitio unius à cognitione alterius dependet, eamque jungat. Notandum ulterius, ita ad propoſitum confidetari poſſe in ſimonia, videlicet interna voluntas ſeu intentio, pacto externa ſignis vel verbis expreſſis, & exterior ſimonia, ſed ſecundum hæc tria commiſcere dividunt Canoniſtæ ſimonium in *Mentalem, conventionalem & Realem* prout ſtatim magis patebit. Nam

Reſp I. Simonia *Mentalis* illa (de qua DD. & Jura loquuntur) eſt, quando quis dat temporale pro ſpirituali, aut reciprocè hoc pro illo, ſine ullo quidem pacto expreſſo vel tacito externè manifeſtato, hac tamen interna intentione, ſeu propoſito, ut alterum obligat, movet, aut allicias ad dandum ſpirituale Beneficium v. g. Eccleſiaſtium pro temporali, aut reciprocè ad dandum temporale pro ſpirituali.

Dicitur notanter, *quando quis dat*; quia, quod aliter det, ad hanc ſimoniam neceſſariò requiritur, aut omnino coram Deo cuium verè & moraliter peccaminoſum ſimonium quis committat, quando præcite interne propoſitum dare, aut præſtare temporale pro ſpirituali, aut contrà, etè nonium ſe excuſatur propoſitum, tamen hæc ſimonia non dicitur *Mentalis* in ſenſu, in quo de illo communiter loquuntur DD. ſed potiùs dicitur *Realis*, & *Reprehendit interna*. *Mentalis* verò, de qua loquimur, ſi illa, quæ quidem dicitur *Mentalis*, ſed, malitia tamen illius ſit non prodit externa, ſed in ſola mente remanet. Hiſuſmodi ſimonia *Mentalis* referuntur *c. Non mirum 3. 34. & Dec. 6. c. Sacrilegium*, illas ab Eccleſia, prudentiam manifeſtè tantùm judicante, non punit leges *apud diſciplinam Judicum ſequi eſt ſeratione eorum, & cognitur ſeruam? ſed ſolum ſecundum ſuo judicium*, ut dicitur *can. 3. b.* unde & *in ſeli cuſe delinquentibus ſufficit, per ſolam pœnitentiam ſua ſatisfacere Creatori*, prout additur *tit. cap. 3.*

Hæc ſimonia *Mentalis* a pœnis Eccleſiæ libera, quando ex parte unius tantùm, quandoque ex parte utriuſque, ſed non ſimul, ſed non ſimul ut ſunt, & ſecundum quidpiam Simoniaca intentione, ita tamen, ut nullus ſiam malitiam intentionem internam verbis vel ſignis externis manifeſtet. Et hæc ſimonia Conventionalis, proprè dolor conſingit, ut ſi quis v. g. Eversur Epiſcopus, Patrono, vel alio pro eaſdem, aut incompetente fulatio, hac intentione occulta, nullo ſigno externo manifeſtata, ut ab eo in competentiorem, aut cognitionem pretiſſe ſervisi conferant Beneficium Ecclæ. Iſtoſ, ſi quis Canonicus, Parochiæ. aut alii Beneficio inhiant munera offert, aut obſequia ſive perſonalia, ſive realia præſtet Collatori, Eleſtori, Patronus, Condemnatori (ſed illi, quem prætaſ pollere apud Collatorem v. g. ſciſ) ut ſecunda ſimulando, quaſi omnino gratis, & neſciens, ut illicito ita fieceret, ita hæc intentio in mens ſe ſolum, ſed ſi ſi ſi

sa pudo seu convento de danda re spirituali pro temporali, aut contra, ex utraque parte sallem inchoate impetur, id est, quando tuus rem spiritualem, beneficium vel ꝛc. alter illud pro illis jam adhuc tenet, & habet. *Sylv. v. Simon. 3. §. 3. Dubit. 6. n. 36. Pithing. b. 1. n. 69. Henriqu. de Simon. q. 1. n. 9. Gutier. cap. 99. lib. 1. cap. 9. n. 10. Covarruvias in Reg. Peccatum 2. §. 9. nu. 7. Hamin. Pasit. de Reg. gnat. lib. 7. q. 2. n. 3. Suarez, cum communi, & veriori aliorum, contra Sotum lib. 4. q. 2. a. 1. Palaus Simonia punct. 2. n. 2. Calder. 2. a. 4. q. 10. con. 6. & nonnullos alios poletes, ad Simoniam Realem committendam sufficere, si adutrahitur, aut pratiatur res temporalis, quamvis non sit, & ut pretium temporale solutum aut præstitum non fit.*

Verum à priori & communiori sententia recedendum non est, ut probat Simonia quatenus tandem pro Beneficiorum collatione commissa, tamdiu manere solummodo *Conventionalis*, & consequenter à pœnis Canonicis immunis, quamdiu res utrinque fatetur non esse dandam.

Inferitur: si quis etiam ferio promittit temporale pro spiritali, vel eccnta, & pelitia Beneficio v. g. jam accepto, poterit ista dolus promittendo non esse adimplere, temporale videlicet promittum dare, aut præstare teculat, & omittit, Simonia *Realis*, & pœnarum Juris non tenetur. Neque habet, quod ex Simonia Realis spiritualis sibi timeat, quia res facræ in commercium, & contractum humanum venire non possunt, *l. 1. tit. de Sacrilegis §. 1. §. 3. §. 4. & 5. C. eodem.* Ergo illa per aliquid temporale acquirendis invalida est, consequenter nullam obligationem induxit: *arg. can. Si quis 8. conf. 1. q. 1. Sylvest. Ceffolin. d. v. Simon. Reg. 2.*

22. Dicitur autem *falsum in bonis*, quia, et licet cum pratiatis obtineat Ecclesiam *Sic. tit. ad Simoniam Reum* non pœnitentia, in tenus, quod promisit, quia tradat, sed sufficit, si locutus, seu ex parte det.

Inferitur, quod, si quis promittit Ecclesiam recentor florenos pro Beneficio v. gr. & illo accepto, interdum accumum, vel quinquagintà, vel etiam minus, Simonia *Realis* pœnas Juris incurrit, quia id habetur pretium, & ut sic plura promittit obsequia temporalia, & accepto Beneficio unum summodo, idque exigit præstare, ita Doctores citati.

23. Porrò non requiritur ad Simoniam *Realem*, ut res temporalis pro spiritali aut economia mutos fiatim limit vel tradatur, dic fallitur, & poli alioqui certum pretium temporalis fratium, annum v. g. tradatur. Hinc licet Simonia *mutatio Mutualis*, vel *Conventionalis*, dicere ex utraque parte fit inclusus fatiem tradito, tamen ab illo pœnitatio, quo etiam poliea fit alterius traditio, Simonia *Realis* complectur, & quoad pœnas Juris retrahitur ad tempus pallionis præteritæ, prout magis dicetur infra §. 5.

24. Quæritur II. Quid fit Simonia *Juris Divini*, & quid Simonia *Juris Ecclesiastici?* Item an bene dividatur Simonia in hanc duplicem? Resp. I. Simonia *Juris Divini, seu Naturalis* est, quando pro re temporali datur, vel prominitur res vera spiritualis, aut hanc tenuit, ita Sicut mutatio, Beneficium, Calix consecratus proper Consecrationem &c. Cum enim natura res fui unum naturale dicitur, indecorum, & ritiosum videtur, quod res fit quid à fola liberali Dei manu dependeo, omniaque temporalia sine comparatione superat, non ut talem tractatur? sed ut res temporalis, & ut ipsa temporalis, ita illo & affimationi fabjacere; theriti vocatur Simonia *Juris Divini, & Naturalis*. Elicere propriissime dicitur Simonia, contra quam pœnitentiam fulminant Sancti Pontifices, ac SS. Canones. Et et proprie convenit Simonia definitio Supra §. 3. data.

Simonia *Juris divini*, *Ecclesiastici* (ec dicta, quia oritur habet à lege fola Ecclesiastica) est, & committitur, quando ipse quidem datur temporale pro spiritali, ita quoque, quod spiritualia promittitur, vel temporalia pro temporali, sciatta legem tamen Ecclesiasticam ex mutuo Religiosis positam sub pœna Simoniæ *Juris Divini*, ob peccatum, & periculum cuidam Simoniæ Juris Simonia *Juris Ecclesiastici*, omnis permutatio Beneficiorum facta sine authoritate Superiorum, licet enim per talem permutationem contrahitur non datur temporale, sed spiritualis pro spirituali, nihilominus quia tardum Simoniacum, & sub pœna funeraria ab Ecclesia prohibitum est, ideo illa authoritate Ecclesiæ, *prohibitum est, & non sine pœna de Rerum Permutatione*, habent *Simonia Ecclesiastica* continet. Talis etiam committitur, quando Collegiatus, per lice benefitali translationem facient propria animi tratat *arg. c. sicut primo, de Pallis, & c. Confratrum, de Translatione.* Talis item Simonia *Juris Ecclesiastici*, quando vendunter officia Oeconomi, vicedomini, thesaurii, Sacristæ, & alia similia Officia ad eorum Ecclesiarum temporalium administrationem, defensionem, vel cultum ordinata; licet enim hæc Officia fint quod ante temporalia, conferuntur tamen conventionalibus pactis, quemadmodo temporale pro temporali, tamen quia Ecclesiæ tanquam Simoniacum prohibitis, *cum Stipulatione Ecclesiæ* (ut ait *c. 1. c. cum Ecclesiæ Sanctæ*) *de Simonia* 1. 1. Venditio hujusmodi labi & pœnit Simoniæ subjacet.

Resp. II. Simonia vel Ecclesiastica in Simoniam *Juris Divini*, & *Ecclesiastici* dividitur, ut ex Gabelli *Simonia Juris Divini*, *Ecclesiastici*, *Simonia Juris Ecclesiastici*, *Simonia Juris Divini

prout liquet ex utriusque autoru supra nu. 16. declarata.

Cæterum quia cæsa *Confidentialis Simonia* non raro occurrit, placuit unam saltem ex eiusdem *Confidentialis Pij V.* videlicet, per extensum hic subjungere, ut quivis sontem ad manum habeat, ex quo vitia pedit; an, quando, & cuibus consentiatur *Simonia Confidentialis*, quomodo ob eam incurrantur pœnæ, & quomodo probetur. Licet de pœnis illius etiam infrà §. 11. à num. 58. in specie fimus locuti.

Declaratio casuum, ac præsumptionum, in causis Confidentiæ Beneficialis contra quoscunque, etiam S.R.E. Cardinales, cum appositione pœnarum.

Interdo abiliis multorum perversiones, qui sacrosanctas Constitutiones novis quotidie Pseudolitus eludere nituntur, Igitur illum authenticum in necessitatem redacta, cuiusque prudentiæ, ad hæc pernicienta animi ab impiorum conatibus grauiore fuit, Hæc proposita reprimunt.

§. I. Bene quidem, & providenter fel. rec. Pius Papa V. pædecessor noster ad tollendam fiduciariæ mancipationis Beneficiorum Ecclesiasticorum corruptelam, hanc & decreuit.

Ut in bulla cit. in rub.

§. II. Verentamur propter improbos malorum cupiditates pullulare, quæ ad purgandam hanc pernicie Ecclesiam & animarum salutem ab ipso prædecessore edita fuit, in multis deprehendimus viam aperuisse graue detrimentum. Siquidem cum frequentissimi plurium quærelis prædem conciteit, quod Judices in causis hujusmodi confidentiarum expeditendis remiliores esse, omnes & singulas causas fidei ipsis obiciunt, ac nos advocaui fimus, ad omnimodam hujusmodi causarum, præscisionem & futuram, rerumque omnium ipsis refundandis engaiscimus nobis & Successoribus nostris reservavitimus, & super quibusdam coram nobis procellum fuisset, variisque ter in eiusdem conspectu ventilatis, visum quidem confidentiæ occulte repsisse, fed plerique causis præsumptionis, & conjecturæ, quæ ad illud probandum fufficiunt, minime fufficere, cæsque ut plurimum, qui ante litterarum prædiarum editionem hujusmodi confidentias exercebant; ubi cognoverunt obstitisse verisimum proprer difficiores probandi in ceiliciis Confidentias ipsas contempto Confinione prædicta, Ecclesias, Monasteria, & Beneficia de cetero, quibuscunque ipsorum fuduis, pactionibus, & aliis ex accepere, aliosque eorum exemplo ad similia & gravioria fitiis commoveri. Multi enim Ecclesiarum & Beneficiorum cæcorum, ac alii ne cognoscant factos Ordines, ad redendam, ad incedendam in habitu Clericali, ut ad beneficium proficiantur, in minimis occidunt, alii ut ulterius nomen litis agant, aut defendant, alii propter criminis incapaces, quibus ut purgato cælibi, vel abdicatione conjugum, illa repetant, cæcitate, & cæcitate, & in plerisque fructus ipsorum aut eis ministrantur, aut quibus ipsi fiaunt, sæpe Laicis, & inhabilibus. Plerique vel fures, vel infemi, vel bastardi, vel Clerici, qui perpetuæ, illis renunciarunt, & renunciant in alios, qui vel profanam familiam cœdentium de fructibus Ecclesiastica aiant, vel illam etiamnum inhabitant, aut sacrificarii, afferunt, facro interdum circuitu retroceffionis cum reservatione fructuum, & aliarum rerum, aut cum prædicta ab illis, qui prædamentum illum Cam. Apost. fuit immunes, aut incapaces, aut alias beneficiis omnibus aut Ecclesiæ ordinis fede tamen, aut ipsorum, aut mere laici Beneficia Ecclesiastica aliis conferunda procurant, ut de illis postmodum ad libitum fuum disponant, fructus etiam perceptiri illorum. Ad hæc plerique Ordinarii, & Collatores, ac etiam Patroni laici, cuiusdam dependendo Beneficia ut fructus, feu pensiones capiant condam, alii vel factum ministrat. Alii item permulti eiusdem administrantur, quibus immaculata rerum Divinarum partitas impie violatur, Disciplinæ Ecclesiasticæ nervus dirumpitur, & imminent pariterque excitiun animarum.

§. III. Quare nos volentes periculum talium audacia avertere, & fubdolo cohibere, præsentium auctoritate statuimus.

Ut si quis quæcunque auctoritate Ecclesiam, vel Monasterium, aut aliud beneficium Ecclesiasticum quocunque titulo, vel colore, cujuscunque personæ, simpliciter, aut cum cicatrice retrocessionis, cum regressu vel occasu etiam sub dimissionis intentione receperit, ut illa, vel illud etiam in eventum regressus vel accessus, eidem dimittatur, vel dimissa posse conferatur, aut illius fructus, vel eorum pars alii vel alis concedantur, vel pensiones solvantur, ex eisdem hæc confidentia confetur.

Item, si Ordinarius, vel alius Collator, cum in suo hac, aut conferat in futurum, beneficium Ecclesiasticum, quo modo tacuerit, ea conditione, cuius vel regressus, vel pensiones illorum pro eorum Collatori, fiue alterius capitulo ex eorum facti commoda ordinationem disponat, fiuve de eo prouiso, fructus illius, vel partem ad illiatum vel illium conferat, aut decretorii, aut alterius relationis, ut remittat fuo perfonem illi vel illi, quem vel quos illo Collator, aut ordinat, vel illius per fe vel alium, firipta ad verba ipsorum fiu fiuffi conferat, & partem, fi, & partem etiam illo, vel alteri profectatori fiu cellitui ministrarit, aut contingat id fieri.

Ad hæc fiuberius prouidere & cuncta, cum Cardinalis, aut alius à fiuuium iurium ipsius concrat, vel etiam Cancellariæ Apostolicæ exemptis, qui refignationem vel cessionem ad eorum, de Beneficiis, Monasteriis, vel aliis beneficiis Ecclesiasticis in Sæ. Apostolica, vel alias auctoritate fiuffiuum admittere, illum, vel illium etiam confestis litteris Apostolicis, & confiscione, ipsorum fiuffiuum, ad illum, vel illos, dentum, modicis fiuuis interfiectis, velut duarum vel trium mensium excessiu, aut retrocessiu, in forma, & ut illa receffiue fiuffiu Beneficia, feu Monasteria, aut beneficia, vel eorum pars, feu pensio, fiu quid aliud fiuo his verbis iuium aut regiffiu, fiu ad Cardinali, aut alii eiusmodi fiu fiuffiu, Ordinarii, fiu ad Cardinali, aut alii eiusmodi fiu fiuffiu conferre.

Præterea, fi quis etiamsi aliqua obfiuata, aut cum qua fiuffiu per irregularem dispensationem, demus receperit eumque auctoritate Ecclesiam, Monasterium, vel aliud beneficium Ecclesiasticum, quod ipse, vel alii, ipsorum, aut eorum, aliorum irregularitatem dimiserit, in eadem forma cessum confidentiæ pactitas fiu contentis, cessione ipsorum, & iuium, prædictis conditionibus, vel alis, fiu fiuffiu expressi fiuffiu, licet ipsum confidentiæ etiam alterius tamen pactis conficientis fiu dimittat.

§. IV. Ad probationem, quæ confiscione Confidentiarum ab iuum, inter alias etiam præsumptiones, & conjecturæ habeantur legitimæ. Videlicet.

*Si quis pro fiuffiu, & fiuffiu, vel Monasterium, aut beneficium, & publicatione refignationem, fiu cessionem, ipsorum & Successore pofiuffiuum, fiu fiu fiu fiu, & fiu fiuffiu, & fiu fiuffiu, & fiu fiuff

§. IV.

De pretio, seu Munere Simoniaco.

ftate, vel Jurisdictione spirituali tanquam causa proxima procedunt. Tale plura sunt, & oriuntur in primis sunt Patriarcharum, quæ utpote a gratia spirituali dependentes, vocantur, seu Simoniacæ sint, specialiter prohibitæ *Chalcedon. Martin. 10. V. 8. dicens: gratis accepisti, gratis date.*

58 *Item* ex illa etiam lata a Sha Officium, & ex pactis tum spiritualium, v. g. ordinare, confirmare, legitime *Ex. quod in Ecclesia, p. 6. c. de ad nostram 21. c. c. fraudem 29. de c.*

59 *Tertia* Talis fonte omnes ad jus Jurisdictionis spiritualis; Fori interni, & externi, v. g. Dispensatio in votis, jurramentis, impedimentis, legibus Ecclesiasticis, quas Marcirium Simonie reperies *can. Nulla Ecclesiastica, 12. can. 1. q. 1. C. Nemo 14. d. 1. c. Ad aures, 34. cod. de nonviliue in Concilia Trident. Seff. 24. cap. 5. de Reformat. matrim.*

60 *Quarta* Talis ex relatione & frequentia Concurrentia fonte, Electio, Postulatio, Præsentatio, Nominatio, Institutio, Collatio, Investitura & ad Beneficia, Dignitates, & Prælaturas Ecclesiasticas, & ad Simoniam Simoniacam, pasim prohibetur *in Jure, uti De Sac. 11. c. Matthæus, 23. q. 1. Innocentius 36. d. 1. cum Concordant.*

61 Et sane Pastor talis tum temporis ante omnia ab Ecclesia Jurisdictionis Ecclesiasticæ tam voluntaria, quam contentiosa, per Jura citata, quibus addit *cap. Vendentes, 10. contentiosa, per Jura citata, quibus addit cap. Vendentes, 10. can. 1. q. 3. ibi Glossam V. Fustitum. Item c. Item ab can. 1. q. 3. de vita, & honest. Clericr.* Rationem, *quamvis omni 11. de vita, & honest. Clericr.* Rationem, quamvis omnibus ab actus fonte ministrium quodcunque Ecclesiasticum, quod per temporali Simoniacæ profitetur, universaliter prohibetur: *Ad nostram 21. d. 1.*

62 Quæritur II. Quid? & Quotuplex sit res *spiritualis annexa?* & quid intelligatur per eam, quatenus est *Materia, seu Merx* Simoniæ? Resp. I. *Per Rem spiritualem annexam seu Merx* Simoniæ? Resp. I. *Per Rem spiritualem annexam* intelligitur illa, quæ quidem in se, & intrinsice spiritualis non est, ibi tamen annexam & conjunctam, & Dari hæc rem spiritualem, inepte *Materiam, seu Merx* Simoniæ ingreditur, ita Doctores communiter, & illatum magis patebit ex dicendis.

63 Resp. II. Triplicet quod, aliquid esse annexum Res Spiritualis, *Antecedente*, videlicet, *Concomitante*, & *Subsequente*, *Antecedente* Rei spiritualis annexa fiunt, quæ quidem jam exstitunt, & præsupponuntur, antequam Rei spiritualis annotuntur, vel cum ea conjungantur: Hujusmodi res Templa, Altaria, Calices, Vestes, & Vasa sacra, omnique alia res consecratæ, & benedictæ, prique quæ omnia tanquam quid ex se profanum prius jam exstitunt, antequam beneficiantur, vel consecentur, ita antequam Benedictionis, & Consecrationis tanquam Res Spiritualis annexa fiantur, & cum ea conjungantur: Ita quidem hæc omnia *Materiam* Simoniæ esse, pasim habetur in Jure, præsertim verò *ex can. Si quis obiecerit, 7. can. 1. q. 3.*

64 *Concomitantes* annexa sunt, quæ cum re aliqua spirituali intrinsice, & inseparabiliter sunt conjuncta; uti est v. g. labor aliquis, qui exercetur corporis in celebratione Missæ, administratione Sacramentorum & aliorum Officiorum Divinorum. Inonius cujus commeniunt *Materiæ, seu Merx* Simoniæ fiant, ita, ut pro tali labore dari, velaccipi temporale non possit; prout magis dicetur infra §. 10.

65 *Subsequentes* connexa res spiritualis sunt, quæ hanc non quam cum re præsupponunt, eamque ceu effectus sequuntur; uti fiunt Beneficia, & pensiones Ecclesiasticæ, Officiaque Dc. Primitiæ, Oblationes, & ceu Jura hæc pertinendi; hæc enim officium, vel Ministerium spirituale, tanquam sui causam, & originem præsupponunt, cum Beneficium, seu pari pensionibus redditus detur proprer Officium. Et hæc quoque *Materiæ* Simoniacæ esse, cospicuo effectuum Jura, *ut can. Si quis detur 3. can. Si quis Episcopus, 5. can. Si quis obiecerit, 7. can. 1. q. 3.* cum Concordant.

Verbum, uti jam ipsum dictum, de his omnibus amplius dicetur infra agendo de Simoniacæ in specie.

§. V.

De Pacto, seu Munere Simoniaco.

SUMMARIUM.

66 *Ad Simoniam necessaria requisita pactum, vel contractus.*

67 *Sufficit tamen tacitus, & implicitus.*

68 *Ex parte unius dumtaxat intentus, vel intentus.*

69 *Contractus Simoniacus.*

70 *An intercedat implicitum pactum, & committatur Simonia, si subjuge ullo extrero pacto, condatione, vel obligatione ad Simoniam, hoc modo intercedunt Interna offertur, vel pro aliquo temporali, ut alter mutuetur ad demandam spiritualis?*

71 *Explicatur Resp. affirmatur tertia casibus prædictis quatuor, ut sequitur ad n. 78.*

72 *Respondetur ad Quæstionem, & Casus, videlicet, veram commisit Simoniam in Jure quæsitum.*

73 *Probatur ex Decreto Innocentii XI. contextum opinionem dominantis.*

80 *Probatur ex Jure.*

81 *Solutio Instantiæ.*

82 *Probatur alterius ex clave Juris textus.*

83 *Probatur ratione.*

84 *Confirmatur.*

85 *Confirmatur alterius ex absurdis sequelis.*

86 *Hæc* Simonia *potest esse* Mentalis, Conventionalis, & Realis.
87 *An sit* Simonia, *dare temporale sub spe consequendi spirituale?*
88 *Idem videtur temporale dare sub motivo, ac sub spe consequendi spirituale, ac captandi benevolentiam. Et n. præc.*
89 *Non est* Simonia, *dare temporale sub spe consequendi spirituale, si habetur alius principalis finis dandi temporale.*
90 *Probatur ex Jure.*
91 *Probatur ratione. Et n. seq.*
93 *Confirmatur timoratorum consuetudine.*
94 *Dare temporale sub spe consequendi spirituale, seu captandi benevolentiam in ordine ad illud consequendum, est* Simonia, *si spirituale principaliter intenditur.*
95 *Probatur ex Jure.*
96 *Probatur ratione.*
97 *Demonstratur ad oculum in casibus practicis.*
98 *Et ex manifesta pessima sequela.*
99 *Mediante temporali parare sibi viam ad spirituale,* Simonia *est.*
100 *Unde colligatur, an quis principaliter, vel minùs principaliter intendat per temporale consequi spirituale? Et num. seq.*
101 *Non bene infert: dari principaliter, si quis temporale non dedisset, nisi spirituale consequi sperasset. Et num. seq.*
103 *Unde cognoscatur pro Foro externo?*
104 *Casus practici, in quibus committitur* Simonia *ad propositum.*
105 *Alii Casus, in quibus non committitur.*

68 Quæritur I. An? & quale requiratur pactum, seu contractus ad hoc, ut *simonia* committatur? Resp. I. Certum est, & apud DD. indubitatum, ad rationem Simoniæ requiri pactum aliquod, aut contractum expressum, vel tacitum, saltem ex una parte inchoatum, vel intentum dandi vel præstandi temporale pro spirituali, aut econtrà. Patet hoc ex ipsa definitione *n.* 3. data, in qua ly *emendi*, vel *vendendi*, tacitum, vel expressum pactum importat, juxta dicta *ib.* quamvis non negetur, posse dari *simoniam* unius duntaxat, si videlicet unus tantum promittendo, dando, aut præstando temporale intendit alterum obligare aut movere ad reciprocè dandum spirituale, aut econtrà; consequenter facere talem contractum, aut pactum.

69 Resp. II. Non necessariò requiritur pactum, aut contractus expressus; quo quis v.g. dicat, *promitto, do, præsto*, vel *dabo*, aut *præstabo* tibi hoc temporale, hac tamen conditione, seu onere, ut mihi *des*, *conferas*, aut *præstes* hoc vel illud spirituale, v. g. Beneficium, sed omnino sufficit etiam pactum, seu contractus tacitus, & implicitus, saltem ex una parte inchoatus, vel intentus, quo quis temporale quidem dat, aut præstat, aut præstare proponit animo, & intentione alterum obligandi, aut movendi ad reciprocè dandum spirituale, aut econtrà, sicque aliquam commutationem, & appretiationem rei temporalis cum spirituali faciendi, ita tamen, ut hunc animum suum verbis, aut signis expressis non manifestet, sive dein alter id advertat, sive non. Rursum communis ac certa, patetque passim ex SS. Canonibus, præsertim ex *c. Tua nos* 34. *c. Etsi quæstiones* 18. *h. t.*

70 Dicitur tamen notanter in utraque Conclusione, *Contractum saltem ex una parte inchoatum, aut intentum*, idque ideò, quia potest dari *simonia* ex parte unius duntaxat; quando videlicet unus offert quid, dat, aut præstat, aut præstare proponit temporale, animo alterum obligandi, aut movendi ad reciprocè dandum spirituale, sicque contractum, aut permutationem ex sua parte facere intendit; alter verò id vel non advertit, vel advertens non consentit, & propterea non acceptat, vel spirituale reciprocè non dat, aut dat quidem, non tamen intuitu illius temporalis. Ita ex parte unius duntaxat Simonis Magi, non item S. Petri fuit Simonia commissa; dum ille huic obtulit quidem pecuniam pro dono Spiritus S. Petrus verò non acceptavit, sed recusavit dicens, *pecunia tua sit tecum in perditionem, quoniam Donum Dei existimasti pecunia possideri.* Hic in Definitione *simoniæ* non dicitur esse contractus, seu emptio vel venditio, seu contractus; sed *qualiscunque voluntas* emendi vel vendendi rem spiritualem pro temporali.

At verò gravis, & quoad praxin maximi momenti, simulque periculosa difficultas est, an etiam, quando, & quomodò pactum saltem implicitum intercedat, consequenter *simonia* committitur, casu quo temporale pro spirituali, aut vicissim offertur, datur, aut præstatur, non ut *pretium*, sed ut *motivum*, intentione & animo, vel etiam sub spe consequendi spirituale. Et quia de his duplex distincta difficultas est, duo distincta ad eam resolvendam ponemus quæsita. 71

Quæritur igitur II. An? & quomodo pactum seu contractus saltem implicitus interveniat? & consequenter committatur *simonia*, casu quo temporale pro spirituali, aut econtrà offertur, datur, præstatur, aut præstari proponitur, non ut *pretium*, sed ut *motivum* consequendi spirituale, seu ideò, hac intentione, & fine, ut mediante tali temporali alter moveatur ad dandum spirituale, vel econtrà. Et quoniam quæstio hæc summè practica, & valdè frequenter occurrens est, ideo pro majori ejusdem resolutionis intelligentia casus aliquos practicos præmittemus. 72

Cajus Clericus venit in notitiam, vacare Parochiam, Canonicatum, vel aliud Beneficium, quod ipse libenter haberet. Verum, quia videt, adesse jam, vel certè brevi venturos etiam alios, & forsan digniores, aut potentiores se, illicò se confert ad Collatorem, seu Præsentatorem, eique se commendat, & pro collatione Beneficii, aut præsentatione ad illud supplicat, simul etiam per se, vel illum offert eidem aliquod *honorarium* (uti vocant) v. g. aliquam certam quantitatem pecuniæ, vel pretiosam picturam, vel artificiosam statuam, vel aureum aliquod, aut argenteum vas, vel quid aliud absque ullo quidem pacto externo, conditione, aut externè imposita obligatione, ut pro tali temporali eidem conferatur beneficium; hac tamen interna intentione, fine, & animo, ut intuitu illius Collatorem, vel Patronum moveat, & obliget, ad beneficium sibi præ aliis conferendum. 73

Titius in simili vel alia vacatione beneficii, scit hunc vel illum Consiliarium, Ministrum, aut alium, apud Collatorem, aut Præsentatorem omnia, aut certè tantum valere, ut mediante illius recommendatione, aut intercessione beneficium obtinere valeat: Hinc illi per se, vel alium aliquid temporale offert sine ullo pacto expresso, aut obligatione, hac tamen intentione, & animo, ut eum moveat, & obliget, quatenus ipsum in ordine ad Beneficium consequendum recommendare, suaque recommendatione, & intercessione Beneficium impetrare dignetur, quam intercessionem ut faciat, etiam rogat ipsum. 74

Sempronius videns, quod ob defectum suarum qualitatum, vel meritorum, vel ob copiam Cleri, ac competitionum tam brevi aut facilè Beneficium aliquod obtinere non valeat, resolvit se ad tempus aliquod gratis, vel pro minori ac competenti salario agere Capellanum apud Episcopum, Præpositum, Decanum, vel alium Collatorem, Præsentatorem, agere Instructorem, Moderatorem Juventutis apud Præsentatorem, aut talem, qui sua potentia, & intercessione Beneficium impetrare facilè possit; idque facit quidem absque ullo pacto expresso, conditione, aut obligatione imposita, occulta tamen interna intentione, & animo, ut talem moveat; obliget, quatenus suo tempore Beneficium vacans conferat, vel ad illud præsentet, aut sua intercessione juvet. 75

Similiter Episcopus habens jus conferendi Canonicatus, Parochus habens *Turnum*, aut *vocem* in Capitulo, aut Patronus habens jus præsentandi ad Beneficium vacans, bene videt, vel saltem sibi imaginatur, quod si huic, vel illi Beneficium conferat, aut ad illud præsentet, recepturus sit ab illo, ejusve parentibus, aut consanguineis insigne honorarium, aut obtenturus pro se, vel suis Officium, promotionem, aut aliud utile obsequium temporale. Hinc illi præ aliis Beneficium confert absque ullo pacto externo, vel conditione aut obligatione imposita, hac tamen intentione, & animo, ut illum, aut consanguineos illius moveat, & obliget, ad hujusmodi honorarium, vel aliud obsequium temporale præstandum. His præmissis, ad quæsitum *n.* 72. positum 76

Resp. I. In singulis specificatis, & in aliis similibus casibus et ac universaliter, quotiescunque offertur, datur, aut præstatur quid temporale absque omni quidem pacto expresso & sine ulla conditione, & obligatione externè apposita, intentione tamen interna, & animo, seu ex hoc fine & motivo, ut acquirat spirituale, vel ut alium moveat, alliciat, inducat, & saltem tacitè obliget, quatenus sibi spirituale, v.g. Beneficium conferat, vel ad illud præsentet, aut sua intercessione juvet, implicitum, & ad *simoniam* sufficiens intervenit pactum, perfectaque committitur *simonia*. Hæc Conclusio, quamvis olim plures habuerit Adversarios, moderno tamen tempore ob Decretum Innocentii XI. statim allegandum, est certa, adeò, ut post memoratum Decretum de veritate Conclusionis dubitare non amplius liceat. Eamque expressè tenet Cardenas *in Crisi Theologica dissert. 27. super damnata Propositione* 45. & 46.

79 Probatur igitur Conclusio I. & quidem efficaciter ac fortissimè ex *Decreto Innocentii XI. edito 2. Martii* 1679. utpote in quo doctrinam seu opinionem contrariam damnavit tanquam scandalosam, & in praxi perniciosam, simulque in virtute obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibuit, ne ullus fidelium, cujuscunque status aut conditionis sit, in praxin deducat memoratam opinionem aut doctrinam, *quæ in Propositione 45. dicti Decreti* sic sonat: *Dare temporale pro spirituali; non est Simonia, si temporale non datur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale.* Cùm itaque hæc Propositio, doctrina, & opinio sit falsa, scandalosa, & perniciosa, necessariò erit vera doctrina eidem contraria, quam ponit nostra Conclusio; cum duo contradictoria nequeant esse simul falsa. Et quamvis stante allegato Decreto Conclusio ulteriori probatione non indigeret; præsertim cum Pontifex etiam in Decretis *Morum* sit infallibilis; nihilominùs ut veritas illius, & error antiquus magis appareat, praxisque contraria magis eliminetur.

80 Probatur II. Ex jure *c. Etsi quæstiones* 18. *h. t.* ubi Episcopus Strigoniensis dubitans, an non saltem indirectè sit reus *simoniæ*, ex eo, quod illius Frater obtulerit equum Cardinali pallium afferenti, Papam consuluit, causam sui scrupuli inter alia allegans illud Scripturæ: *Beatus, qui excutit manus suas ab omni munere*, & in responsis tulit illum *simonia* esse immunem: ad allegatum verò textum respondit Papa illis verbis: *Quod autem scriptum est (beatus, qui excutit manus suas ab omni munere) de illis donis dictum est, quæ accipientis animum allicere, & pervertere solent; quoniam si ipsa persona Electi offerat Ordinatori, aut Consecratori suo Electuarium aut de vino, aut de aliis hujusmodi, quæ modici pretii fuerit, & quæ voluntatem accipientis inclinare, & movere non debeant; non tamen Ecclesia Romana interpretari consuevit, accipientes in his delinquere, vel donantem*: Ergo à sensu contrario, si talia munera offeruntur, quæ accipientis animum movere possunt, & allicere ad dandum spirituale, *simoniacum* est; consequenter qui dat temporale hac intentione, fine, & animo, ut accipientem moveat ad reciprocè dandum spirituale, etsi expressè id non paciscatur, simoniam committit.

81 Dices ex hoc Textu, & explicatione illius sequi, saltem illum à *simonia* excusari, qui esculenta, & poculenta, vel alia modici pretii, offert animo, & intentione movendi accipientem ad dandum spirituale; quod est contra dicta supra *n.* 11. ergo. Resp. Negando *Antec.* licèt enim Ecclesia pia Mater benignè interpretetur, modica gratis dari, & accipi, consequenter *Simoniam* in illis non præsumat, tamen coram Deo Simoniæ, & pœnarum ejus reus est etiam ille, qui esculenta, & poculenta, vel quid aliud modicum dat, si reverà non gratis, sed ea intentione, & animo dat, ut alterum ad reciprocè dandum moveat, & alliciat: cum juxta dicta in *simonia* non detur levitas materiæ; imò eo gravior inferatur injuria rei spirituali, majusque committatur *simoniæ* peccatum, quo minoris pretii est res temporalis, intuitu cujus datur res spiritualis.

82 Probatur III. Manifestè ex *c. tua nos* 34. *h. t.* ubi postquam Papa consultus respondit, esse *Simoniam*, si quis Ecclesiæ offerat sua bona cum pacto, & conditione, ut in Canonicum recipiatur; ab eadem verò immunem esse, si hujusmodi bona purè ac sine pacto vel conditione qualibet offerat, rogans tamen humiliter, ut in Canonicum recipiatur, subjungit, talem sine ullo expresso pacto, & conditione bona sua offerentem, & præcisè humiliter rogantem pro Canonicatu, nihilominus *Simoniæ* esse reum, si ea intentione interna, fine, & animo id fiat, ut recipiatur in Canonicum, seu ut acquirat spirituale; uti patet ex textu sic sonante: *Si tamen is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, ut per temporalia bona, quæ offert, spiritualia valeat adipisci, & Clerici, qui eum in fratrem admittunt, non essent eum, nisi commoda temporalia perciperent, admissuri, sine dubio tam ille, quam illi apud districtum Judicem (qui est scrutator cordium, & cognitor secretorum) culpabiles judicantur*, utique ob *simoniam*, utpote de qua ibi agitur, & præter quam alia culpa in hoc intervenire non cognoscitur. Hæc Pontificis responsio veritatem nostræ Conclusionis, & falsitatem doctrinæ contrariæ tam clarè manifestat, ut sanè mirari liceat DD. tam insignes prius in hoc puncto nihilominùs fuisse hallucinatos.

Probatur IV. Ratione: quando temporale offertur, datur, aut præstatur eo modo, qui in prudenti, & communi hominum æstimatione saltem tacitè, virtualiter, & æquivalenter est emptio, ac continet tacitum pactum aliquod, seu contractum onerosum, certa committitur *simonia*, juxta unanimem DD. & clara jura manifestè innuentia, ad *simoniam* non requiri expressum, sed sufficere tacitum, & implicitum pactum, seu id, quod virtualiter, & æquivalenter est pactum: Sed qui dat, vel præstat temporale eo animo, & fine; ut accipientem moveat ad reciprocè dandum spirituale, consequenter eo motivo, & intentione, ut mediante tali re temporali acquirat spirituale, dat modo, qui virtualiter ac æquivalenter est emptio, continetque in se pactum, seu pactum tacitum ac implicitum; ergo. Minor probatur à simili: quando quis absque ullo pacto aut conditione expressa, & sine obligatione, vel onere externè imposito, hoc tamen animo, fine, & intentione offert Judici pecunias, vel aliud munus temporale, ut moveat illum ad ferendam pro se injustam sententiam, seu ut mediante tali pecunia, vel munere eam pro se acquirat, & Judex intuitu illius pecuniæ motus sententiam injustè pro tali pronunciet, reverà in communi æstimatione hominum virtualiter, & æquivalenter censetur, & dicitur emisse, Judex verò vendidisse sententiam, simulque intervenit inter illos tacitum saltem, vel implicitum pactum seu contractus; cum à parte rei in prudenti hominum æstimatione idem sit justiciam vendere, ac pecunia Judicem corrumpi. Itaque mediante ad committendam injustam, ferendamque injustam sententiam moveri; ergo etiam qui sine ullo pacto expresso, & absque conditione vel obligatione externè apposita, eo tamen animo, & fine dat temporale, ut moveat accipientem ad dandum spirituale, seu ut mediante tali temporali acquirat spirituale, virtualiter, & æquivalenter dicitur emere spirituale, tacitoque, & implicito pacto, aut contractu illud acquirere. 83

Confirmatur: qui offert, dat, aut præstat temporale pro spirituali, aut econtrà, sine omni quidem pacto expresso, & sine conditione aut obligatione externè apposita, eo tamen animo, fine, & intentione, ut alterum moveat, & inducat ad reciprocè dandum spirituale, seu ut mediante tali re temporali acquirat ab illo spirituale, non dat omnino gratis, & liberaliter, sed onus, & obligationem non quidem expressè, sed tacitè, & implicitè imponit, videlicet, ut accipiens temporale, reciprocè det spirituale, vel temporale non accipiat, hoc ipso, quòd alio fine temporale alteri non det, quam ut ab ipso spirituale recipiat, non daturus, si sciret, quod ab illo reciprocè non esset accepturus, indeque tacitè velit, ut alter vel det vicissim, aut si dare nolit, oblatum non accipiat, vel certè restituat; prout colligere est ex illo, quod, si suo munere spirituale non acquirat, conqueratur, & murmuret; sicut in simili conqueritur, qui Judici munera offert, & sententiam pro se non obtinet. Tali autem modo si datur temporale pro spirituali, tacitum, & implicitum pactum intervenire, consequenter Simoniam committi, clarum est. 84

Confirmatur ulterius, si dare temporale pro spirituali non ut pretium, sed tanquam motivum obtinendi, mediante illo aliquid spirituale, vitio careret Simoniæ, facilè eluderetur omnis simonia, omnesque Canones simoniam tam zelose, tantisque sub pœnis prohibentes, sicut eludebantur ante Decretum Innoc. XI. dum *Simoniacè* agentes, omissis terminis expressi alicujus pacti, conditio- 85

nis, aut obligationis appositæ, dicebat, & impoluerim dicturi esse, se temperiale non dare, *sed sub prætendito temporium*, aut per modum contractus, sed præcisè ut mutuum consequenti spiritualis, seu ut alterum inducerent ad reciprocè donandum spiritualia.

Inferitur proin in omnibus n. 73. usque ad n. 78. specificatis, & aliis similibus casibus reverè perfectam commutatio *simoniam*.

86 Siquoties, quales sunt *ex simonia*, offerre, præstare, aut dare temporale pro spiritualibus, consentiendo expressè, & pactis, conditione, aut obligatione appositis, *nec ut servitium pretium*, sed precisè *ut mutuum* consequendi spiritualia, fecisse animo & intentione, ut accipiens mox cum, & inducens ad donandum spiritualia? *Bellarm. Tom. 1. controversiarum Fidei Disput. 1.* Et quidem, si quis hoc facere interne tantum propensè, *ex simonia Interna*, & non exterè quidem, reus coram Deo, nullas tamen Juris poenas inducens, juxta dicta n. 51. & dicenda infra §. *1. de poena simoniæ*. Si propositum *finem* ipsis, ipsa exterior simonia, *Simonia Interna*, *Simonia Externa*, quæ vel ex parte unius, vel ex parte utriusque contingit posset, juxta dicta n. 13. & *num. 16.* Quod si, ex utraque parte complexus, *Simonia Mixta*, seu, pactus Juris fecisse tenebunt, juxta dicta n. 20. & discenda infra §. 1.

Porrò etiam hæc dicta à n. 74. hucusque, hodie certa sunt, & extra controversiam apud Doctores; sed quia, ut modo, & fusè dilecitata ac periculosa est Quæstio sequens.

87 Quæritur III. An etiam? & quando rationis, seu similitudinis interveniat pactum, conferenter vera commutatur *simonia*, & aliquo modo pactio offerendi, dare, aut præstare temporale pro spiritualibus, non tantum *mutuum*, sed tantum *sub fide* consequendi spiritualia? Vel Dantur ut capitaliter dicunt hæc Doctores olim, & concludunt amicitiam, ut potest fal memore ex benignitate conferat Beneficium aliam ratio sum spiritualem, vel eximia? Respondetur, in tantum dictum, & difficillimæ solutionis esse hæc Quæstio. Ratio difficultatis est, quia ex una parte, Commutatio DD. habet, dare temporale sub fide consequendi spiritualia, non esse *simonium*, juxta dicenda infra. Ex altera, vero parte in contrarium urget, quod dare temporale sub fide, ut consequendi spiritualia, vel eximia, idem videtur esse, ac dare temporale ex *merito*, seu tanquam *retribution* consequendi spiritualia, cum qui dat temporale fide, *mediante* ut tanquam *Accipitrum* spiritualia, vel eximia conferatur dare ex motivo consequendi spiritualia; nam etiam dans temporale pro spiritualibus, vel eximia, *non* regardat, quatenus, aut pro spiritualibus, vel eximia, *ut* ipsa respondeant; qui per hoc ipso confequi ab eo spiritualia, vel Beneficium, *Et nutem refpondebit* ipso conferendo? Indicavit, *nutrimum* dandi esse confectionem Beneficii, aut quod temporale ut *mutuum* consequendi spiritualia ut *sub pretendito* juxta *dicta à num. 78.* ergo eximia dans temporale fub *pro* consequendi spiritualia, erit *Simonia*.

88 Respondetur, dare aliquid ad capitanam alterius benevolentiam, ut potest ea benignitate conferat beneficium, idem à parte videre ejus, ac dare temporale tanquam *mutuum* consequendi spiritualia, cum quod dans temporale ad capitandam alterius benevolentiam in ordine ad confequendum ab ipso beneficium, reverè *pro merito*, & quidem *pretium*, ac ultimatio habet consecutionem spiritualis, vel Beneficii, cum talis per temporale benevolentiam alterius non alio fine, & ratione capiatur intendans, & quærat, quatenus ut beneficium ab ipso conferatur, & proin confecutio beneficii fit ultimum, & principale motivum dandi temporale; atqui dare temporale tanquam *mutuum* consequendi spiritualia, vel eximia est *pro merito* juxta dicta n. 78. & *Propositionem demonstratam n. 79.* allegatam; præterea fi spiritualia fit principale motivum dandi temporale, aut eximia, cf quod specialiter damnarum fit ab eodem Innocentio XI. *in Propositione sequenti, quæ est 58. ex. inter damnatas: Id quoque licam habet, etiamsi temporale fit principale motivum dandi spiritualia*; ergo etiam dare temporale ad capitandam dunaxat alterius benevolentiam, ut potest mercor ex benignitate conferat beneficium, erit *simonia*; quod tamen multi Doctores negant, & inde solutionem Quæstionis difficilem reddunt. Nihilominus ad eam

89 Resp. I. Offerre, dare, vel præstare temporale fub *pro* consequendi spiritualia, vel eximia dare spiritualia, vel eximia, *pro* temporale *pro*, vel, *sub fide* consequendi temporale, non est *simonia*, si dans temporale pro fine & motivo principali non habeat confectionem rei spiritualis, fed hæc fuerit dandi tantum. & per accidens fperet, & intendat, etsi causa impulsiva, & excitativa sit: Sic etiam contrà, si dans spiritualia pro fine, aut motivo principali non intendat acquirere temporale, fed illud fecundatis tantùm, & per accidens fperet, aut intendat, non commutat simoniam: Ita in communissima Theologorum, & Canonistarum, fignanter Navarrus *Manual. c. 27. n. 75.* Suarez *de Relig. lib. 4. c. 4. n. 4.* ubi dicere non dubitat, hanc effe fententiam communem. *Bonacina de Simonia. l. 6. disp. 4. Pirhing. l. 1. n. 86. Abbas in c. Cum ex. 22. n. 2. & ibi Barbosa n. 4. post Gloffam in idem. Cum effet. 3. Petrus Francisci. 1. n. 3. Pontas, parte prima Decisionum Jurisprudentiæ, vel alii fpe fumar remunerationis, non constituitur Simonia in tali casu; cum fine omni pactione vel conditione fervatur; damnabili principalitur hoc intentionem servari.*

Probatur Conclusio 1. iterum ex c. *Tua nos 34. c. 1. de* colligendis Papa ait: Contractus, qui bona temporalia Ecclesiæ regunt, & fperavit recipi in Canonicum, ita respondit: *Si quod, ac fine pactio vel conditione qualibet* (secracia videlicet, nec expressa) *regunt bonorum temporalia Canonicum admittitur, & bona fua fibi retinere licet pro prebenda, & Clericis ipsiferm pro conferitur, disfundat rectoris pecunia ad pretium spiritualium, & prebendarum.* Etiam subjungit: *Si tamen is, qui eiam donationem fecit, restituitur ad Canonicum, ut ne temporalia, quæ ipse fibi retinuit, ad Clericos, qui eum in fuum ad mittunt, non offerri cum admittit, fine dubitatione illapsa fit, & quod ab illis, quia non ad Canonicum, sed ad Cognitor fecerunt) impedire indicantur.* Quia distinctio respondione manifestè distinxit Pontifex, non esse simonium offerre, vel præstare temporalia *sub fide* consequendi spiritualia, vel eximia; dummodo hæc conditionem mediante temporali principaliter quis non intendat, fed illa tantum fecundatis habet (quibus in hoc casu bene habere poterat, Clericus bona fua offerendo, movere ex gaudium Divinum in illis Ecclesiæ) & fecundatis habet, & per accidens fperet, & principaliter fperet, ac intendat consequi spiritualia, quæ ut intentio principalis ipsi bene fecum, atque licet hoc ipso, quod quæ temporalia ad acquirendum spiritualia, ab Ecclesia sperantur, per consecutione Canonicatus legitur, consequentur ipsum fperare licit spiritualia; cum nemo quæ temporalia, quæ ipsi fperant, quam spiritualia, à Deo mediantibus fecundatis, & per accidens intendat.

Probatur II. Quia ipsa verba in Conclusione n. 14. 77. prefdo dare temporale *sub fide* consequendi spiritualia, profius nullum nec expressum, nec implicitum intentionem pactum, conditionem, aut pactio de varia ac vehementi rali consequendi spiritualis, ergo non committitur *simonia* cum juxta dicta ad hanc necessitatis reparatur falsum pactum intendit, aut pactio de varia ac vehementi rali, dare temporale *sub fide* consequendi spiritualia, alterum enim modo nec ex justitia, nec ex gratitudine, neque ex benignitate obligatur, qui, ad recipiendi ab eo spiritualia, ergo nullus vel spiritualis interventi contractus onerosus, nec etiam spiritualis per temporale pactum, nec intendatur; ergo nullus, & per accidens fperatur qui aliud habeant, & spiritualia secundatis, & per accidens tantùm fperetur, ac intendatur; ergo non est pactum de *simonia*, nec temporale pro spiritualibus, cum ipsa conscientia ex gratitudine, & obligationis *contractus*, juxta dicenda infra *num. 19.* vel benevolentiæ, aut alia tantò mihi recipiendi fperet, vel præstare spiritualia; ergo possum id etiam licite fperare, minimè vero alterum ad id fperandum, vel implicitè obligare, vel ut ipse dicendine *antecedenti* det, exigere vel prætendere, juxta dicta *num. 10.*

Confirmatur universali præsumptione, & consuetudine urbis, & orbis; quo videmus, quod timorati quique urbis & orbis rum fervitutem Cardinalibus, Patronis, & aliis, ut ipsi theologi temporalia, principalitèr ut principaliter ob causam, ac bonum licitum, fecundatis tantùm, & per accidens fperant pro spiritualibus, & consequentibus ex illis, & per ea fine & intentione, ut capiant eorum benevolentiam, & amicitiam, ut ipsi ex benignitate eum spiritualia; atqui temerariè videtur damnare, aut damnatam censere, universiem timoratorum confuetudinem, præferim cum fit etiam communis communis DD. juxta dicta; ergo. Verum pro maiori horum intelligentia lege infra pofita *n. 89. fequ. ex ff. ban. Bellum.*

90 Resp. II. Offerre, dare, aut præstare temporale etiam *sub fide* pro consequendi spiritualia, vel fpe, & animo capiendi eximia bona temporalia, & ut ea capiant, & consequendum ab eo spiritualia, *Simonium* est, si per talem donationem, & præstationem res spiritualis confecutio principaliter intendatur, & fit principalis, & proinde illicita est carita, motivum, & finis principalis, ob quem temporale dant, vel præstant, aut contrà. Ita *Bellarmine cum Gloffa in c. 1. n. 2. & 3. Pontas, n. 3.* Quod ex Textu Tertum habet fupra *Tom. 1. Mon. cit. 3. n. 10.* Adrian. *Quodlib. 4. n. 1. Sylv. in L. Bell. Barbos. in c. Cum effet. 3. n. 1. & 2. & Sylvester F. Simonia. q. 16. dub. 4.*

Probatur Propositio: *Confinis ex Capo jam citato Cum ex 34. & 1.* ubi declarat Pontifex, *quod fi quis etiam pari, ac fine pacto & conditione qualibet temporale dat, aut præstat, pro spiritualibus* secundatis *beneficiis* tantùm, *consequentur sub fide* consequendi spiritualia, vel fola fpe & animo capiendi benevolentiam in ordine ad consequendum spiritualia, & talia, *Et per hoc* fundatur, & per hoc principalitèr eiam liberalem jactantia donationem rei temporalis intendit (falem principaliter) adipisci spiritualia, aut contrà. Confirmatur ex *Bellarmine*.

91 Ratio Conclusionis est, quia quandoque per temporale *principaliter*, *quia* intendit spiritualia, *sub fide* consequendi hoc ipso à parte rei dat temporale tanquam *mutuum* consequendi spiritualia, juxta amplitudinem n. 3. & 88. Nec verosimile, & dicat, *pro motivo principali* temporale consequendi spiritualia, fed tantum *sub fide* consequendi illud, *fola fpe & animo* capiendi benevolentiam in ordine ad consequendum spiritualia, & talia, *Et per hoc principalitèr* fundatur, & per accidens fperat, & coram Deo pulchra valoris fulio in vita, & *ultimo* fine, & motivo principali, & principaliter, & principaliter ut temporalia spiritualia consequendi principaliter intendit, cum hoc ipso, quod per *principaliter* intendit, aut contrà, *Et per hoc principalitèr* fundatur, & per accidens fperat, illud acquirendi habeat; hoc autem Simonium effe, certum est ex Conclusione n. 78. data; ergo. Secundò, & per accidens intendere, & fperare conditiones, & *motivo principali*, seu secundatio, & quasi per accidens intendere, & fperare.

92 Confirmatur Conclusio, 1. quia non obliatur, quod per temporale fperet, & *principaliter* intendat acquirere temporalia, secundatis tantùm, & per accidens Pontificia, omnibus Canones Simoniam Ecclesiæ tanquam *ex nutrimum*, tantùs fub pretii prohibitione, quatis tacitè eludere possit, nihil ibi non secundatis, & per accidens tantùm fperetur, ac intendatur; ergo non fit principaliter principaliter, & principaliter

102 Notandum siquidem pro consolatione multorum ex Navar. *l.c.* citante Maironium *in 4. dist. 25. qu. 1.* D. Thom. *quodlib. 8. art. 2.* contra Bartolum *in L. 2. §. fin. ff. de donat.* benè fieri posse, quod quis certum, eumque principalem ac præcipuum finem motivum, & causam agendi habeat, tamen non ageret, nisi ab alio minùs principali fine, & causa ad id excitaretur, & impelleretur; adeòque universaliter verùm non sit, causam seu motivum principale alicujus actionis esse, quo cessante, cessaret, vel non fieret actio; cum hæc definitio multis causis principalibus non conveniat, ut pluribus ostendit Navar. *l.c.* & ad propositum patebit in exemplis infrà ponendis.

103 *Resp. II.* Pro Foro externo, utrum temporale *principaliter* aut præcipuè datum, aut præstitum sit animo consequendi spirituale, in dubio ex circumstantiis dijudicari debet. Et quantum ad hoc tria sunt maximè attendenda: *Personæ* scilicet dantis, & accipientis *qualitas*; *Quantitas muneris*; & *Donationis tempus*, prout habetur, & amplius declaratur *Etsi quæstiones*, 13. *h.t.* de quo etiam magis infrà.

104 Cæterùm ex dictis in hoc §. *vi* colliges pro praxi *simoniam* committi I. In omnibus illis casibus, quos suprà *a n.* 73. usque ad *n.* 78. attulimus; etsi loco termini *sub motivo*, utantur terminis *sub spe*, seu *animo captandi benevolentiam*.

II. Illos, quos *n.* 97. induximus.

III. Omnes illos, qui temporale offerunt, dant, vel præstant ex solo, & principali fine, & motivo consequendi spirituale, quibuscunque tandem utantur verbis, dicendo v.g. se tantùm dare *gratis*, vel *sub spe* consequendi spirituale, vel *ad captandam benevolentiam* in ordine ad consequendum spirituale.

105 Econtrà verò à *simonia* immunes esse, qui primariò & principaliter ex alio fine dant, vel præstant temporale, licèt etiam sperent, & secundario, ac per accidens intendant consequi spirituale, indeque ad dare alliciantur, non daturi, nisi etiam hæc spes adesset, ob dicta *n.* 101. & *n.* 102. Tales in specie sunt

I. Capellani, vel alii Clerici, qui pro competenti salario serviunt Episcopis, Præpositis, vel aliis Collatoribus, aut Patronis, etsi inde sperent, & secundariò intendant consequi Beneficium.

II. Studiosi, Pædagogi, & hujusmodi, qui pro competenti salario præfatis serviunt, instruendo v.g. Juventutem, etsi inde sperent etiam cum tempore promoveri ad Ordines, ad Beneficium &c.

III. Clerici, & Laici quicunque, qui principaliter ex charitate, vel gratitudine, vel justitia, aut alio justo titulo offerunt, vel dant temporale, aut præstant obsequium temporale; etsi *secundariò* sperent, inde etiam directè, vel indirectè promoveri ad spirituale.

IV. Omnes, qui serviunt quidem pro nullo, aut incompetenti salario, ideò tamen, ut hac occasione pateant ipsorum qualitates, & talenta, quatenus dein intuitu horum Beneficium eisdem conferatur: vel occasione habeant sibimetipsis vigilandi, & tempore Vacaturæ, debito & licito modo pro beneficio sollicitandi.

V. Pariter a *simonia* immunes sunt, qui alicui conferunt Beneficium, vel ad illud præsentant, aut votum dant &c. ideò principaliter, quia illum digniorem agnoscunt; vel quia a Principe, vel Magnatibus specialiter commendatur; vel quia obligationi gratitudinis, quam erga talem, vel propinquos ipsius habent, satisfacere volunt &c. licèt *secundariò* etiam sperent pro se, suisque obtinere quid temporale &c.

§. VI.

De Simonia, quæ committitur, quando temporale offertur, datur, aut præstatur pro spirituali, vel econtrà ex titulo gratitudinis, aut gratuitæ compensationis.

SUMMARIUM.

106 *Tria quæruntur ad propositum.*
107 *Simoniacum est, si fit pactum tacitum vel expressum dandi temporale pro spirituali ex gratitudine.*
108 *Probatur, & n. præc.*
109 *Obligationem* Antidoralem *gratitudinis quivis contrahit, qui Beneficium ab alio accipit.*
110 *Vi illius tamen nullus tenetur ad compensandum seu retribuendum quid certum, ac determinatum.*
111 Simoniam *committit, qui pro obtinendo Beneficio spirituali dicit*, ero gratus, *vel* gratum me exhibebo &c. *si his verbis intendit dare temporale ex gratitudine.*
112 *Solvitur Objectio.*
113 *Non est* Simonia, *pro obtinendo Beneficio promittere,* gratum fore, *si quis temporale pro tunc non intendit.*
114 *Dummodè ex parte alterius absit scandalum.*
115 *Solvitur instantia.*
116 *Dare ex gratitudine temporale pro spirituali jam accepto,* simonia *est, si fit vi pacti antecedentis.*
117 *Secus est, si ex mera gratitudine sine præcedenti pacto fiat.*
118 *Probatur ratione.*
119 *Et universali etiam piorum consuetudine. Et numer. seq.*
121 *Sunt aliqua, pro quibus etiam gratis oblatum non licet acceptare ob specialem Juris prohibitionem.*

TRia potissimum circa primam partem *hujus §. vi* examinandi sunt. I. An *simoniacum* sit, facere pactum, aut promissionem dandi *ex gratitudine*, vel præstandi temporale pro spirituali, aut econtrà? II. Quid juris de communi illo modo, & praxi, qua sollicitantes seu rogantes pro spirituali dicere solent: *Ero gratus*, vel *non ingratus*: *certò exhibeo me gratum*: *assecuro, quod gratus sim futurus*, &c. III. An? & quomodò liceat, post acceptum jam spirituale *ex gratitudine* dare temporale, aut econtrà? 106

Quæritur itaque I. An *simonia* committatur, si fit pactum aut promissum tacitum vel expressum dandi, aut præstandi temporale pro spirituali, aut econtra ex sola *gratitudine*? Resp. Affirmativè, Suarez *to. 1. de relig. lib. 4. de simonia c. 45. n. 11.* Gibal. *de simonia q. 10. consect. 3. n. 5.* cum communi, & hodie certissima aliorum ob Decretum Innocent. XI. qui damnavit propositionem, seu doctrinam, & opinionem contrariam sic sonantem: *Dare temporale pro spirituali, non est simonia, quando temporale fit solum gratuita compensatio.* Probatur Conclusio in primis omnibus fundamentis, quibus *præc.* §. ostendimus, dare temporale pro spirituali, aut econtrà, ex pacto sive tacito, sive expresso esse *simoniam*. 107

Probatur ulterius ex Definitione *simoniæ*, qua dicitur *studiosa voluntas emendi, vel vendendi, temporale pro spirituali*; ubi per ly *emendi*, vel *vendendi* intelligitur quivis tacitus, vel expressus contractus onerosus; qualis utique etiam est contractus dandi *ex gratitudine*; cùm hic æquè ac alius onus, & obligationem imponat. 108

Confirmatur: si offerre, promittere aut pacisci temporale pro spirituali, ex sola *gratitudine*, non esset *simonia*, posset quivis facillimè eludere omnes leges, & pœnas contra *simoniam* latas, dicendo: *non promitto, vel præsto temporale pro spirituali ex obligatione justitiæ, sed gratitudinis*, prout in simili diximus suprà.

Objicies I. Potest quis licitè, consequenter absque *simonia* pacisci, & promittere id, ad quod aliàs Jure Divino, & naturali tenetur, seu obligatur; sed qui accipit spirituale, vel quodcunque aliud sive spirituale, sive temporale beneficium ab alio, contrahit obligationem *antidoralem* gratitudinis, seu tenetur ex gratitudine ad compensandum; cum juxtà communem Theologorum, & Juristarum accipere beneficium aliquod, & suscipere in se obligationem *antidoralem*, seu obligationem *gratitudinis*, qua beneficium acceptum gratè compensare tenetur, necessariò cohæreant, *arg. l. Sed etsi*, 25. *§. consuluit*, 11. *ff. de Petit. hæred.* ergo licitè, & absque *simonia* potest quis etiam pacisci, & promittere, quod ex *gratitudine* velit dare temporale pro spirituali, aut econtrà. Resp. Concessa *Major.* disting. *Minor.* Qui accepit Beneficium ab aliquo, contrahit obligationem *antidoralem*, seu tenetur gratus esse, & ex gratitudine beneficium acceptum compensare, dando vel faciendo in bonum benefactoris aliquid determinatum, negatur *min.* aliquid indeterminatum, juxtà arbitrium & beneplacitum Compensantis, conceditur *min.* & sub hac distinctione negatur, & conceditur *Consequentia*. 109

110 Pro majori Distinctionis intelligentia notandum cum Cardenas *in Propositiones damnatas, c. 3. art. 2.* & communi DD. quod licèt ex quovis dono, aut beneficio sive temporali, sive spirituali accepto, quilibet de jure, & æquitate naturali contrahat aliquam gratitudinis obligationem, *antidoralem* communiter dictam, tamen vi hujus nemo teneatur ad aliquid certum, vel determinatum dandum, vel retribuendum Benefactori, sed duntaxat ad gratificandum, retribuendum, vel benefaciendum eidem, modo, quem ipse retribuens posteà elegerit, seu pro suo arbitrio, & beneplacito, ita ut temporale tam per temporale, quàm spirituale etiam solis precibus ad Deum pro Benefactore suis compensare, suæque obligationi *antidorali*, seu *gratitudinis* satisfacere, & eam delere valeat; ut proin, quando vi pacti taciti vel expressi accipiens donum, beneficium aliquod, obligatur ad aliquid certum, & determinatum dandum, seu retribuendum, jam excedatur *antidoralis*, seu *gratitudinis* obligatio, novaque novum onus habens, non ex sola gratitudinis, sed ea alio titulo profecta imponitur. Hinc etiam ad propositum, si quis vi pacti taciti vel expressi obligatur pro temporali; determinatè dare aliquid spirituale vel econtrà, jam exceditur obligatio *gratitudinis*, seu *antidoralis*, hoc ipso, quod obligetur ad aliquid certum, & determinatum, ad quod nullo Jure Divino aut naturali, sed vi solius pacti taciti, vel expressi, consequenter *simoniacè* obligatur.

111 Quæritur II. An? & quando committatur *simonia*, per communem illum modum & praxin, qua sollicitantes, aut rogantes pro aliqua re spirituali v.g. Beneficio, Ordine sacro, Dispensatione &c. dicere solent: *rogo, habeat me sibi recommendatum*, vel, *dignetur esse mei memor*, vel, *quæso, conferat, vel procuret mihi hanc Parochiam, illud beneficium, jam exhibebo me gratum*, vel, *ero certò gratus*, vel, *non ero ingratus*, vel, *promitto me futurum gratum &c.* Resp. I. Vera committitur *simonia* non tantum, quando quis expressè paciscitur, aut promittit dare ex gratitudine temporale pro spirituali, aut econtrà, dicendo v.g. ad Collatorem; *si mihi confers beneficium*, vel ad Præsentatorem; *si me præsentas ad Beneficium*; vel ad quemcunque alium; *si mihi procuras, aut impetras hoc beneficium, vel Parochiam, promitto ex gratitudine tibi dare, aut præsentare hoc, vel illud temporale*: Sed eadem etiam committitur per illos in quæsito specificatos modos, quotiescunque hujusmodi modo, aut verbis utens reverà intendit, dare aut præstare temporale pro spirituali; aut econtra. Conclusio post Decretum Innocentii XI. est certa, eamque expressè tenet *in Propositiones damnatas* scribens Cardenas *in Crisi Theolog. dissert. 27. c. 1. & 2.* patetque ex fundamentis jam allegatis suprà, quibus probavimus, etiam ex sola gratitudine promittere temporale pro spirituali, vel econtrà, vel dare aut offerre temporale, ut alter moveatur ex gratitudine dare spirituale pro temporali, vel econtra, esse *simoniam*.

112 Dices, præfatis modis fit assecuratio, oblatio, aut promissio grati animi, vel gratitudinis in genere duntaxat, abstrahendo à temporali, vel spirituali, atqui accipiens spirituale tenetur ex *gratitudine*, seu obligatione *antidorali* saltem ad aliquid pro tunc indeterminatum, & in genere, pro accepto beneficio tribuendum, juxta dicta *num.* 109. & 110. ergo ad idem in genere potest quis se obligare. Resp. Transmisso toto argumento, negando *Suppositum*; quia si quis utendo hujusmodi oblatione, aut assecuratione *gratitudinis*, reverà intendit temporale ex gratitudine date pro spirituali, jam non ampliùs offert solam *gratitudinem* in genere, nec solam observationem obligationis *antidoralis* (cui pro libitu satisfacere posset vel per spirituale v.g. preces, vel per temporale) sed offert & promittit temporale pro spirituali, aut econtrà in specie, saltem internè, quod coram oculis etiam interna intuentis Divini Judicis sufficit, ergo.

Resp. II. Si quis aliquem ex præfatis modis in procurando spirituali adhibet, dicendo v.g. *ero gratus*, vel *promitto me futurum gratum &c.* & per hoc determinatè non intendit dare, aut præstare temporale, sed gratum duntaxat animum, suamque obligationem *antidoralem* exponere, eamque observare promittit vel assecurat, nullius *simoniæ* reus erit, si ex parte alterius scandalum abest, Cardenas *l. c. n.* 65. Patetque Conclusio ex dictis *n.* 109. quia nemo prohibetur, id pacisci & promittere, ad quod Jure Divino naturali obligatur, atqui Jure naturali tenetur quis ex obligatione *antidorali*, seu ex *gratitudine* pro beneficio etiam spirituali esse gratus, gratumque se exhibere, dando vel faciendo aliquid pro arbitrio suo in bonum Benefactoris; ergo id etiam potest promittere; dummodò, ut dicit Conclusio promittendo se gratum, temporale dare non intendat. 113

Dicitur tamen notanter, *si ex parte alterius absit scandalum*: si enim hujusmodi assecurationem aut promissionem generalis gratitudinis faciens, studiò utitur talibus verbis, ut alter decipiatur, & credat, se offerre, vel promittere, quòd gratum animum per temporalia exhibiturus sit, scandalum committit, reusque & particeps *simoniæ* alienæ, ad quam alterum inducit; licèt ipse internè temporale ex gratitudine non intendat. Ejusdem scandali, & ex illo *simoniæ* reus est etiam ille, qui hujusmodi oblatione *gratitudinis* alterum decipere, & inducere non intendit, scit tamen, vel advertit, illum per talem gratitudinis oblationem intelligere oblationem temporalium, ac propterea dare beneficium; quia licèt non intendat ipsum ad *simoniam* inducere, tamen re ipsa, & quidem illicitè inducit, hoc ipso, quod ponat actum, ex quo illum ad *simoniam* induci, benè cognoscit, & quem facillimè omittere posset, ac consequenter teneretur juxta communem Theologorum de materia scandali; posset enim vel omninò abstrahere à tali oblatione *gratitudinis*, vel dicere se fore gratum apud Deum, per preces, vel Sacrificia &c. & sic rependere spirituale pro spirituali, quod licet. 114

Dices, si quis pro obtinendo beneficio, Parochia, &c. nullam gratitudinem, vel solam spiritualem offert, nil acquirit; ergo necessariò offerri, & promitti debet *gratitudo* saltem in genere. Resp. Ita dicendo, clarè manifestas, quòd simili modo velis audientem decipere; hoc ipso, quia scis, & credis, te nil obtenturum, nisi talem *gratitudinis* oblationem facias, quam ipse per temporalia futuram existimat. 115

Quæritur III. An? & quando *simonia* committatur, si post acceptum jam spirituale, ex *gratitudine* datur, aut præstatur temporale, vel econtrà? Resp. I. Si post acceptum jam spirituale datur ex *gratitudine*, vel præstatur temporale, aut econtrà; vi pacti aut contractus taciti vel expressi ante Collationem rei spiritualis modo aliquo ex allegatis *n.* 111. jam tacti, *simonia* committitur, & quidem *Realis* pœnas Juris inducens. Conclusio probata manet ex dictis. Patetque ex Decreto Innocentii XI. in quo tanquam *simoniacum* damnatur, dare temporale pro spirituali per modum compensationis gratuitæ; intellige, si talis compensatio fiat vi pacti antecedentis adeptionem rei spiritualis, prout benè observat Cardenas *l. c. c. 3. art. 1. 2. & 3.* & patebit ex conclusione sequenti. Nam 116

Resp. II. Si post acceptum jam spirituale promittitur, datur, vel præstatur temporale, aut econtra, non vi taciti vel expressi pacti antecedentis, ex mera gratitudine, & ad satisfaciendum obligationi *antidorali* nulla penitus committitur *simonia*, Navar. *Manual. c. 23. n. 106.* Sotus *lib. 9. de just. qu. 7. art. 1. & 3.* Maya *p. 2. select. qq. disp. 1. q. 3. n. 2.* dicens, in hoc Neminem dissentire. Verum licet hæc opinio sit communis, aliquos tamen Contradictores habet. Probatur Conclusio ex *can. Quidquid* 101. *cau. 1. q. 1.* ibi: *Nisi voluntariè oblata, &c.* & c. Dilectus 30. *h. t.* ibi: *Illud tamen gratanter recipi poterit, quod fuerit sine taxatione gratis oblatum, &c. Etsi Quæstiones*, 18. *eod.* cum concordant. 117

Ratio Conclusionis est: Tum quia ad *simoniam* necessa- 118

 riò

riò requiritur pactum aliquod expressum, vel saltem tacitum, & implicitum juxta dicta *n.* 68. nullum autem horum adest in casu Conclusionis, ergo: Tum quia obligatio *Antidoralis* ob acceptum Beneficium contracta, non est determinata ad retribuendum Beneficium eodem genere beneficii, v.g. spirituale pro spirituali, temporale pro temporali, sed est indeterminata, ita, ut eidem quivis pro libitu & arbitrio suo satisfacere queat, etiam temporale pro spirituale, aut econtrà rependendo.

119 Confirmatur consuetudine, & praxi quotidiana, qua videmus, quod etiam Sedes Apostolica, & innumeri imò teste Navarro *l.c.* ferè omnes Ecclesiarum Prælati, Jurium quoque peritissimi ac timorati Beneficia Ecclesiastica iis, qui de se, vel Ecclesia per dona, & obsequia temporalia benè sunt meriti, conferant, sicque obligationi *Antidorali*, seu *gratitudini*, qua illis sunt obligati, rependendo spirituale pro temporali satisfaciant. Pariter constat ex universali ubivis locorum vigente consuetudine, & praxi, quòd piissimi, & doctissimi post acceptum jam spirituale v.g. Beneficium Ecclesiasticum, temporale ex gratitudine promittant, & ad satisfaciendum obligationi *Antidorali* sine ullo scrupulo offerant suis Benefactoribus, istique ex gratitudine datum, sine scrupulo recipiant, Jure nullibi reclamante, sed potius approbante; dummodò nullum tacitum, & expressum pactum Collationem rei spiritualis præcedat, & vi illius nil fiat, prout dictum. Peccari tamen potest alio genere peccati, v.g. contra illam legem, qua beneficia præsertim Curata conferri debent dignioribus.

120 Ulterius manifestè constat, omnes ferè homines Christianos obligationi *Antidorali* seu *gratitudini*, qua aliis ob accepta beneficia temporalia astringuntur, satisfacere per spirituale, fundendo videlicet preces (quæ utique sunt quid spirituale) pro Benefactoribus ob temporalia bona accepta, sicut & alii propter obsequia spiritualia à Religiosis v.g. accepta ex gratitudine dant, vel præstant temporalia, nemine somniante, id *Simoniacum* esse; præsertim cum ipse Apostolus Paulus id approbet dicens ad Cor. 9. *Si nos vobis spiritualia seminamus: magnum est, si nos carnalia vestra metamus &c.*

121 Limitatur tamen Conclusio in iis, ob quæ jam accepta, etiam gratis aliquid acceptare, Jura specialiter prohibent; uti v.g. prohibet Conc. Trid. *sess.* 24. *de ref. c.* 18. Examinatoribus venientium ad concursum pro Parochia, ne ante vel post etiam gratis oblata recipiant. Item *sess.* 21. *de reform. c.* 1. ubi prohibet, ne etiam gratis oblata recipiantur pro collatione Ordinum: similes prohibitiones speciales extant, ne ante vel post recipiantur gratis oblata pro recognitione, aut expeditione Indulgentiarum, &c. De quibus alibi.

§. VII.

De Simonia, quæ committitur promittendo, dando, vel præstando temporale pro precibus, intercessionibus, recommendationibus in ordine ab obtinendum spirituale: ubi etiam de nonnullis aliis dubiis circa Simoniam in genere.

SUMMARIUM.

122 *Dare, aut præstare temporale pro intercessione, aut recommendatione in ordine ad obtinendum beneficium spirituale*, Simoniacum *est*.
123 *Probatur ratione.*
124 *Confirmatur.*
125 *Dare temporale alicui, ut sollicitantem pro Beneficio præcisè informet de illius qualitatibus*, Simonia *caret*.
126 *Non tamen periculo* simoniæ.
127 *Non est* simonia, *dare alicui pecuniam, ut audientiam procuret, sollicitantem insinuet &c.*
128 *Neque vitium, benè verò periculum* simoniæ *est, dare, aut promittere temporale pro labore, quem subit ille, qui aliquem ad Beneficium commendat.*
129 *Post preces, aut commendationem ad obtinendum Beneficium jam factas, non est* simonia, *promittere, vel dare temporale.*
130 *Qui fictè promittit dare temporale pro spirituali, simoniam directè non committit.*
131 *Nec pœnas illius incurrit.*
132 *Non est* simonia, *conferre alicui spirituale intuitu Consanguinitatis, amicitiæ &c.*
133 *Solvitur instantia.*

Experientia constat, spiritualia, præsertim beneficia Ecclesiastica persæpè procurari, & obtineri etiam per preces, intercessiones, & recommendationes aliorum. Hic pro praxi meritò instituitur specialis *hic* §.

122 Quæritur I. An *simoniam* committat, qui temporale promittit, dat, vel præstat alteri v.g. Ministro Episcopi, Præsentatoris, &c. vel alicui alteri, quem apud Collatorem, *Præsentatorem* &c. quid valere putat, hac intentione seu hoc motivo, ut apud Collatorem, vel Præsentatorem intercedat, roget, vel ipsum commendet in ordine ad obtinendum spirituale, v.g. Beneficium Ecclesiasticum? Resp. I. Talem reverà committere *simoniam*, Navarrus *Manual. c.* 23. *n.* 106. Bonacina *de simonia q.* 1, *§.* 1. *p.* 14. Barb. *in c. Nemo, h. t. n.* 4. Layman. *de simonia, §.* 6. *n.* 65. Sylvester V. *simonia, q.* 6. cum communi, & certa aliorum, *arg. can. fin. cau.* 1. *q.* 5. ubi tanquam *simonia* reputatur promotio ad Sacerdotium obtenta per pecuniam, non Episcopo, sed cuidam Principi ejus (id est, alicui familiari, vel principali Ministro illius) datam, Et *can. Statuimus*, 107. *cau.* 1. *q.* 1. ubi Papa tres enumerat species *simoniæ*, quarum unam esse asserit, quando *simoniaci simoniacè à non simoniacis ordinantur*; quales sunt, qui pecuniam, vel aliud temporale non Episcopo Ordinanti, sed alicui alteri hac intentione, vel motivo offerunt, ut ipsis per intercessionem, aut recommendationem Ordines apud Episcopum hujus ignarum, consequenter ex parte sua *simoniacè* non ordinantem, obtineat.

123 Ratio Conclusionis est; quia talis per temporale parat sibi viam ad acquirendum spirituale, simulque illud pro isto dare censetur. Quamvis enim preces, & intercessio sint quid temporale; consequenter pro illis dare temporale, quantum est de se, non sit *simoniacum*; nihilominus, si datur pro illis temporale in ordine ad obtinendum spirituale, ita ut *principaliter* nonnisi propter hoc, seu ad hoc per preces obtinendum detur temporale, nec alia ratione preces curentur, vel æstimentur, jam connexionem aliquam cum spirituali habent, & virtualiter spirituale quid esse censentur; consequenter pro illis hac ratione, & motivo temporale dare, *simoniacum* est, DD. citati.

124 Confirmatur; quia alicui promittit temporale pro precibus aut intercessione, sub hac expressa conditione *si fuerint efficaces*, seu, *si per illas re ipsa Beneficium pro se obtineatur*, certissimè committit *simoniam*, uti cum Suarez *lib.* 4. *de simonia, c.* 53. *n.* 15. fatentur omnes; eo, quod tunc temporale detur pro precibus ut habentibus effectum spiritualem, sicque pro causa morali ipsius spiritualis; ergo etiam si quis absque conditione expressa dat temporale pro precibus, ac principali intentione, & motivo, ut per eas spiritualem effectum consequatur; cum etiam in hoc casu preces nonnisi ut causa moralis obtinendi spirituale, principaliter respiciantur, & prorsus per accidens sit, sive effectus sequatur, sive non; ergo. Accedit, quod tanquam *simoniacum* ab Innocentio XI. damnatum sit, dare temporale ex *motivo* consequendi spirituale, quale in tali casu virtualiter saltem sunt preces, intercessio, aut recommendatio.

125 Resp. II. Qui alicui dat, aut promittit temporale, pro sola informatione, seu præcisè ideò, ut Collatorem, Patronum Beneficii nuda veritate informet de suis qualitatibus & meritis, non verò, ut pro ipso intercedat, ipsumque in ordine ad beneficium commendet, speculativè loquendo, *simoniam* non committi, Diana *p.* 11. *tr.* 6. *ref.* 31. Matth. de Moya *p.* 2. *select. qq. tr.* 2. *disp.* 1. *q.* 4. *n.* 9. cum communi aliorum. Ratio conclusionis est; quia talis informatio non est causa moralis collationis vel Præsentationis ad Beneficium, sicuti sunt preces & intercessio; hæc enim interpositæ quia immediatè movere censentur, ad conferendum Beneficium, vera causa moralis sunt hujus collationis; non item informatio, utpote quæ, dum fit, non ipsa, sed merita per ipsam posita movent, & causa moralis sunt collationis; ipsa informatio verò est nuda causæ applicatio.

Dixi

126 Dixi *speculativè*, simoniam non committi; quia practicè loquendo hujusmodi informationes pro temporali vix, aut rarò absque *simonia* petuntur, & præstantur; eo, quòd pecuniæ, vel aliud temporale ordinariè non pro sola & nuda veritatis informatione, (utpotè quæ plures parùm juvarent ad finem intentum) sed etiam pro precibus, intercessione, & recommendatione dentur; qua ratione jam committitur *simonia* ob rationem *n.* 123. & 124. allegatam, uti benè advertunt DD. citati, & cum ipsis etiam Palao *de simonia punct.* 11. *n.* 5. rem valdè periculosam agnoscens. Quod si tamen pecunia vel aliud temporale pro nuda informatione, modo in Conclusione allegato detur (prout fieri etiam in praxi impossibile non est) benè enim contingere potest, ut vix aliquis solis suis qualitatibus, & meritis confidens, præcisè petat, ut de his Collator, vel Præsentator verè informetur, & propterea alteri pecuniam offerat, *simonia* non committitur, saltem si pecunia modica, vel aliud temporale modici pretii sit equivalens & correspondens labori, quem in facienda informatione alter subit. Nec refert, si dein talis informator suum officium excedat, laudes, preces & recommendationes addendo; dummodo hoc gratis, & non ad instantiam petentis beneficium, nec intuitu temporalis ex tacito vel expresso pacto faciat.

127 Quæritur II. An etiam *simoniacum* sit, Ministro, vel famulo Episcopi, Collatoris, ac Patroni dare, vel promittere temporale, non ut pro dante intercedat, aut ipsum commendet, sed tantum audientiam procuret, vel aditum faciat apud ipsum, monendo v.g. adesse, qui audientiam petit, vel aliquid proponere habet, aperiendo januam, aut monendo supplicantem, quando sit opportunum audientiæ tempus, &c. Resp. Pro hoc dare temporale, caret *simonia*, Suarez *de simonia, cap.* 53. *n.* 17. Palao *de simonia punct.* 11. *n.* 1. illoque teste DD. omnes. Ratio est; quia hujusmodi obsequium, quod à tali famulo, vel ministro præstatur, est quid merè temporale, & quid indifferens, nullamque connexionem cum spirituali habens, & nulla etiam ratione, causa illius moralis est; consequenter temporale pro illo dare, aut promittere, omni labe *simoniæ* caret.

128 Imò ex eadem ratione non tantùm memoratis Ministris, & famulis, sed etiam ipsis, qui pro aliquo ad obtinendum Beneficium intercedunt, potest promitti, & dari aliquid temporale, non quidem pro precibus, intercessione, aut recommendatione, sed pro labore, quem occasione hujus subire debent, v.g. eundo, & redeundo, vel scribendo supplicem libellum; ac multò magis, si propter operam alicui impensam, lucrum cessans, aut damnum emergens patiuntur. Dummodò non plus detur, quam hujusmodi labor, aut lucrum cessans, vel damnum emergens spectatis personæ & aliis circumstantiis reverà valet; aliàs enim *simonia* non evaderetur, uti benè observat Palao *l.c.* qui etiam cum aliis monet, pro labore, quem intercessores, aut recommendatores hujusmodi, eundo, redeundo, vel scribendo subeunt: temporale dare, aut præstare, valdè periculosum, & ideò in praxi ab eo abstinendum esse; cum plerumque aut intuitu precum, & recommendationis, & non laboris temporale promittatur, aut certè in dando temporali, respectu laboris excedatur, sicque labes *simoniæ* contrahatur, hoc ipso, quod excessus ille non intuitu laboris, sed precum, aut Beneficii desiderati fiat.

129 Resp. II. Non est *simoniacum*, nec alia ratione illicitum, post preces, aut recommendationem in ordine ad obtinendum spirituale jam factas, promittere, dare, aut præstare temporale; dummodò nullum tacitum vel expressum pactum de illo præcesserit. Communis, patetque ex dictis *n.* 117. si enim spirituali jam accepto licet ipsi etiam conferenti spirituale ex gratitudine promittere, dare, aut præstare temporale, juxta *ib.* dicta, multò magis id promittere, aut dare intercessori, argumento desumpto à majori ad minus *l. In suis, in fine, ff. de liber. & posthum.* cum Concord.

130 Quæritur III. An *simoniæ*, & pœnarum contra illam statutarum reus sit, qui fictè promittit dare temporale pro spirituali, vel pro precibus, recommendatione in ordine ad spirituale obtinendum fundendis, aut qui falsò simulat; gratum se fore dando temporale pro spirituali absque animo promissum adimplendi? Resp. quamvis talis gravissimè peccet ratione scandali, quo alterum ad *simoniam* inducit, aut saltem inducere intentat, nihilominùs ipse *simoniam* directè non committit, ac propterea nec pœnas illius ab Ecclesia statutas incurrit. *Prima* pars Conclusionis de peccato scandali est extra controversiam, nullaque indiget probatione. *Secundam* partem, quòd *simoniam* directè non committat, docent Suarez *lib.* 4. *c.* 42. *n.* 4. Eman Rodériquez *V. simonia, c.* 56. *n.* 6. Sotus *de Just. l.* 9. *q.* 8. *a.* 1. *§. Dubium* Castro Palao *de simonia disp.* 3. *punct.* 6. *n.* 2. Lessius *de just. & jur. c.* 35. *dub.* 1. *n.* 11. cum communi aliorum contra Navarrum *c.* 23. *n.* 106. Ratio est, quia deest essentiale requisitum ad *simoniam*, voluntas videlicet emendi, vel vendendi spirituale per temporale, quam voluntatem utique reverà non habet, qui illam se habere tantùm fingit, & simulat.

131 *Tertia* pars, quod talis non incurrat Juris pœnas, sequitur ex *secundo*; hoc ipso enim, quòd fictè promittens temporale pro spirituali, *simoniam* directè non committat, pœnarum illius coram Deo reus non est; præsertim cum odiosa & pœnalia sint strictæ interpretationis, *arg. l.* 42. *ff. de Pœnis & c. in Pœnis cap. odia, de R. J. in* 6. Et ideò hanc partem tenent etiam omnes *num. præc.* citati DD. ac ipse quoque *secundæ* parti aliàs contrarius Navarr. *Man. c.* 23. *n.* 106.

132 Quæritur IV. An *simoniam* committat; qui Beneficium Ecclesiasticum alteri confert intuitu Consanguinitatis, affinitatis, vel amicitiæ? Resp. Negativè D. Thomas 2. 2. *q.* 100. *art.* 6. *ad* 2. Navarrus *Man. c.* 23. *n.* 107. Azorius *p.* 3. *lib.* 12. *c.* 2. cum communi aliorum contra paucos. Ratio est; quia nullum pactum nec tacitum, nec expressum intervenit, nec datur aliquid temporale pro spirituali, præsertim, cum ipsa consanguinitas, affinitas, aut amicitia, intuitu cujus datur spirituale, jam præexistat. Et certè, si dare Beneficium Ecclesiasticum intuitu Consanguinitatis esset *simonia*, foret etiam *simonia* intuitu consanguinitatis fundere pro aliquo preces, quod nemo adhuc somniavit. Peccatur tamen alio genere peccati, si ex tali respectu vel motivo Beneficia, aut alia spiritualia conferantur indignis, aut minus dignis, dignioribus neglectis.

133 Nec obstat *c. Nemo* 16. *h. t.* quia licèt ex hoc capite habeatur, peccari, si intuitu consanguinitatis, familiaritatis, &c. spiritualia indignis conferantur, tamen ex illo non probatur, inde committi *simoniam*, præsertim, quod ultima verba, quibus dicitur, *utrumque esse simoniacum*, non ad priora, ubi agitur de consanguinitate, sed ad alia referri possint ac debeant, ob rationem in Conclusione allegatam.

§. VIII.

De quibusdam Simoniis in specie, illis videlicet, quæ committuntur in Electione, Postulatione, Collatione, Præsentatione, Commutatione, & Resignatione Beneficiorum Ecclesiasticorum.

SUMMARIUM.

134 *Ratio ponendi hunc paragraphum.*
135 *Promittere, dare, vel præstare temporale pro voto ad Beneficium, simonia est.*
Solvitur objectio. Ib.
Tria in Beneficio Ecclesiastico sunt consideranda, inter quæ jus percipiendi redditus est quid spirituali annexum. Ib.
136 *Si datur pro voto etiam per tertium, ignorante Electo, simoniaca, & nulla est electio.*
137 *Multæ Electiones præsertim Episcoporum, &c. sunt nullæ, & quare?*
138 *Pessimè sibi & aliis consulunt qui pro aliquo* Simoniacè *procurant votum in Electione.*
139 *Sanctum statutum, & juramentum præsertim. Ecclesiæ Frisingensis ad evitandam omnem simoniacam Electionem.*
140 *Quid possint agere Legati Principum, vel alii ad sollicitanda pro aliquo voto deputati?*
141 *Rogare pro beneficio, & istud ad preces conferre, non est* simonia.
142 *Pro Voto promittere Officium, aut Beneficium spirituale*, simonia *est*.

Etiam

143 *Etiam Ie Electione Regularium facilè committi potest simonia.*

144 Simonia *est, dare temporale, ne eligatur dignus.*

145 *Dare temporale, ne eligatur indignus, simonia est.*

146 *Nil dare, ut ius indigni aliquis certus eligatur.*

147 *Dare temporale pro Confirmatione, aut ne impugnetur Electio, simonia est.*

148 *Compendiosa relatio casuum, quibus committitur simonia in Electione, & Praesentatione Beneficiorum.*

149 *Et in Regularibus Electionibus, ad n. 150.*

151 Simonia *est, si reficiunt Beneficiatum conditione, ut Regularibus fuerat expensas in obtinendo prius beneficio factas.*

152 *Reficere Beneficiatum in favorem Tertii simonia est, nisi accedat confinitas Papae.*

153 *An refugiant pacis faltem aliquem commendare, & eligere illum, ut Beneficium refugiatum eidem conferatur? Et n. prae.*

154 *Beneficium in favorem Tertii refugiatum, non potest Episcopus alteri conferre.*

155 *In quibus casibus commutatur simonia in Permutatione Beneficiorum?*

156 *Et commutantur spiritualia annua? Remissio.*

157 *Eximuntur ab Electione, quae in simoniaca Collatione, vel Praesentatione beneficiorum Infra pofitum simonia, usque ad n. 163.*

VIsa ita, quae de *simonia* in genere sicut necessaria sunt, vel magis opportuna, quibus *simoniaca* in specie, nunc, hoc, & *sequenti* §. examinabimus. Quemvis enim *hydrotaxia de simonia* intercurre dicit, simoniam in specie bene cognosci possent; nihilominus quia in nonnullis speciales difficultates occurrunt, & specifica retum tractatio ex quo praxi magis clara est, quam ex generali, ipsam reddit, de nonnullis in specie egere, utile duximus, praesertim, cum non paucis fint, qui Doctores & Ecclesiastes Regulares, agentes, in Electione, & Praesentatione, quotrunur; qui tamen velpia nolunt intelligere, ut bene egant. Itaque

Quaeritur I. Quando? Quomodo? & à quibus committatur *simonia* in Electione, & Postulatione? Resp. I. Quoties: etiam expressionem dignissimus per se, vel per alium mittis, *ut Electio, vel dare, aut praesentare, sive Vicario, sive manutiere legitimo, sive ab episcopo*, expressè vel tacitè, seu pactio, aut conditione, vel ex hoc motivo, ut ei in Electione, vel Postulatione detur Vicarius aliquis Beneficium, Praelaturam Ecclesiasticam, fecus ad eam eligatur, aut postuletur, vetam committit *simoniam*. Compendiosè, pro eo Decretum Innocentii Tertii, & certa, per fura juraeh allegata. Ratio est; quia quoties Beneficium Ecclesiasticum est quid spirituale, conferque offertur, dare, aut praestare temporale, *pro eo, ut eligatur*, etiam, temporale ex fola gratuitudine tantè, vel expressè promittat, modo aliquo ex allegatis fupra *n. 144. & 145.* Ut Electori detur textus *n. nobis 2.*

Dicens temporale non dari, aut promitti ex eo, quod est in Beneficio spirituale, fed quod est temporale, pro pure videlicet principiis ordinis ecclesiastici, quod est quid spirituale, fiunt ipsi reddita funt quid temporale. Antequam ad hanc objectionem respondeatur, notandum, *Tria* in quovis Beneficio Ecclesiastico, quae sunt, 1. Ius spirituale Officium, & jus ac obligatio ad obeundas aliquas functiones spirituales. Et hoc omninò quid spirituale, ab eo conferitur. II. Ius temporale, quod est temporales retinere Beneficii, fed potiùs officii spiritualis, quod vel Beneficii praestatur; quod jus licet in se sit quid temporale, tamen ex quia spiritualibus adhaeret, & annexum est, Officio nempè spirituali, à quo proveniit, quid spirituale, fiu postus spiritualis annexum est. III. Sunt ipsi reditus, & fructus temporales, qui ex bonis Ecclesiae fin Beneficii percipiuntur, & hi quid mere temporale sunt. Hoc notato respondetur. Ius percipiendi reditus est quid temporale, quamvis in specie sua, concedatur quando, vel quatenus, id quid annexum, & adhaerens Officio, fuerunt.

Ex Canonismis & certa doctrina est, beneficium etiam quà jus percipiendi reditus temporales pro temporali, ac hoc proilio dari absque *simonia* non posse *arg. can. 1. & seqq. can. 1. q. 3.* fcrè per totum, & *c. 7. de translat. & c. quantum. 3. de Simonia* quia dicit, le obliceri ad jus spirituale gratia dare, & follum vendere, feu dare pro temporali, percipiendi reditibus temporalis, aut, certè, clarè, illicitum, *ex Jequi objecerit, 7. can. Sabatur 8. dist. 1. can. 1. q. 3.* nullo *can. preth. can. 1. q. 1.* Ratio affignatur *ex can. 3. quia objecerit, can. 1. q. 3.* videlicet; quia *quisquis hanc illorum testatur, fac ajo nec alterum proveniet, neutrum introducum desciplinari*

Resp. II. *Simoniaca*, indeque nulla est Electio, vel Postulatio, si temporalis, deferendo, conferendo, & accepto pro procuratur unum, vel plura vota per Tertium, quamvis ignorante illo, pro quo procuratur; nil in hujus praejudicium transfertur fuit 1. Tertius Electori, & Electo, ut ex certo, per textum expressum *cit. c. Nobis 14. d. 2.* ubi ait propterea eulum, *quod cum quaerunt offere à Capitulo, & ab illorum quorundam, pro pecunia, ut Electo, & Electo, eligo Electione fpes habebatur, vel vel omnibus Electoribus pronuntiavit, pecuniam se soluturos, cum tamen ignorant, ipsi quod pecunia ita in nomine suo promittitur, & ipse, ita respondit Pontifex quod nifi confirmet, illa, qui promittunt tale facerunt, per fraudem in disparatum illius, qui dedit, & ipsum, id, nullatenus profiteri, quamvis hoc, quod cuncta non fuerit, ejus tamen electio, tanquam Tertium praestitus praesumpsit, ab pontifex reprehendit.* Concinit *c. Matthaeus 23. can.* Licet enim Electio non fit, quam fit tamen Electio vitiosa, quia Electores *simoniaci*, emiquantur in forma Electionis pecuniam, fiequin nullius ejus, quia ipse habuerunt vitio *Gl. Reprehendit, arg. Cumana, & Ecclesia vetera, de Electi.*

Inferior I. Pluresve vera fuitie, & offerunt Electio, vel Episcopatum, Praebendam, aliquam Ecclesiam, nec non Canonicorum, & Beneficiatorum, qui per Electionem conferuntur, quia nihil videmus, & multa, quod vetantibus Ecclesiis, quarumvis, dimissis, mutantur, & deputentur aliquali Magis Principium, aut, aliis qui promittendo, efficiendo, aut & aliis, & aliis, aliis obtinendo, aut praestando, aut Ecclesiis Ecclesiastibus, aut illorum familiis conferuntur, & procurant, follicitant, & obtinent Vota pro illis vel, nomen Principum, aliquibus aliis, quibus, aliquibus, aliquibus, modi Electionem nullis, est unus tantum digestum, in totius talis *simoniae* follicitatione vocum *dei*, & idem praeparare illo, pro eo non Electo, aut Electo.

Cultro Palao *de simonia part. 1. §. 2. n.* 3. nullus hujus tanione, nec jure Iustitiae consideration in casu, quisque quidem, vel plures in Ecclesiae nomine, aut Ecclesiae, aliquo nomen, & ad Canonicum Electionem illis, dicens parvendum legitimè, & absque *simonia* eligit, ut ita ea electionem nullatenus, aut, ab, ipsum, Electo Abbatem *in Cum fuper de offic. delegat. & Garzias p. 5. n. 1. num. 74.*

Verum Limitatio hac manifestè adversatur cum *cit. c. Nobis 14.* ubi expressè dicitur, in tentandum esse Electionem, vel unt ex quatuor Eligentibus promittunt, *ut non, vel omnibus Electoribus*. Ita Iudicet quo tertentem DD. praefertim in hoc Capitulum scribentes *Ex Abbatem in verbo nul.*, Anchoranus *in nullis*, Cardinal *Imol. n. 8.* Ioannes *in Pap. n. 1.* Ioannes *Ioannes* de Anna Marian Socin. *nonnes in Notabili 1. Novar. in Man. q. 3. & alios plurimos*, qui omnes ex clarissimo textus ordine fatentur, Electionem esse *simoniacam*, & nil ubi Electoribus pro voto dantur, ipsa liquet cuncta rite, & legitimè eligentibus, prae eum decidit Rota apud Farin. *dec. 1.*

Adde ex eodem Rota in Cairo Palao citat Abbatem, & Garziam, quibusdem Ill. Dn. loco, per illum citatos, ut praesent de calle pacto, & in illa nullo, & locum Electionis DD. omnino convenient, & expressè decendo, Electionem *simoniacam*, & nullam esse, si vel aut dantur, aut promittuntur pro voto, sui videre ex quod Abb. *in c. Nobis 14. notab. 3. & Garziam p. 8. n. 1. n. 2. & seq.*

Aliud est in Praesentatione, quia plures Patroni ut Eccl. Ipsum jure communitatis, vel Collegii praesentandi, & sic Praesentatione, quos Patroni, una Praesentatione, *licet*, & violfa non vitiat aliam, nec influit in illam, *licet* in Electione, & Praesentatione illa, quae omnes possunt per Communitatis, & Collegii, indeque fit, quod Electio ab uno *simoniacè* commissa in fuo fensu adhaerit eum, quod Electio, & Praesentatione, quae omnes possunt per Communitatis, & Collegii, indeque fit, quod eum

ubi *Simoniacum* expressè declaratur, offerre, vel dare temporale pro Confirmatione, eo quòd confirmatio reverà sit spirituale aliquid.

Secunda pars est communis, patebitque ex dicendis infrà §. 13. *à n.* 416. ubi agemus de Redemptione vexationis justæ, ac injustæ.

148 Quæritur II. Quomodo? quando? Et à quibus committatur *Simonia* in Collatione, & Præsentatione Beneficiorum? Resp. Ad hoc quæsitum jam patere ex dictis, quæ proin solùm breviter recapitulando dicimus, quod *Simonia* committatur. I. Si quis temporale promittit, dat, aut præstat tacito vel expresso pacto, conditione, aut motivo, ut eidem conferatur Beneficium, vel præsentetur ad illud, aut econtrà, si fit Collatio, aut Præsentatio ad beneficium, ut detur, aut præstetur temporale juxtà dicta *à n.* 135. II. Si fit sub spe, casu quo consecutio spiritualis per temporale, aut econtrà *principaliter* intendatur, juxta dicta *n.* 87. Secùs si principalis intentio quid aliud respicit. III. Si temporale pro Collatione, aut Præsentatione facienda, aut econtra promittitur ex titulo *gratitudinis* per dicta *n.* 107. Secùs si post Collationem, sine ullo antecedenti tacito, vel expresso pacto datur temporale, aut post acceptum temporale datur Beneficium, ex sola *gratitudine* ad satisfaciendum obligationi *antidorali*, juxta dicta *n.* 116. *& seqq.* IV. Si datur temporale pro precibus, aut recomendatione in ordine ad obtinendum beneficium a Collatore, vel Præsentatore juxta dicta *à n.* 122. Non item, si datur pro simplici informatione, aut procuratione audientiæ, &c. juxta dicta *n.* 125. V. Quod *Simoniam* directam, & pœnam inductivam non committat, qui fictè promittit temporale pro spirituali, aut econtrà, juxta dicta *n.* 103. Sicut nec si intuitu consanguinitatis, aut ex timore mali temporalis beneficium confertur, per dicta *num.* 132.

VI. Quòd *Simonia* committatur in casibus *a n.* 73. positis.

149 Quæritur III. Quando? Et quomodò committatur *Simonia* in Resignatione beneficiorum? Resp. Ad istud quoque quæsitum patere tum ex dictis *lib. 1. tit. 9. de Renuntiatione* §. 4. & 5. Tum ex dictis in præsenti Titulo de *simonia*, quæ tamen pro majori commoditate Lectoris breviter recapitulando dicimus, quod *simonia* certò committatur.

I. In cunctis casibus, in quibus juxtà *n. præc.* committitur in Collatione, & Præsentatione per Jura, & rationes ibidem *Remissivè* allegatas, & dicta *lib. 1. tit. 9. de Renuntiatione* §. 4. & 5.

150 II. Committitur *simonia juris* saltem *Ecclesiastici*, si fit cum aliquo qualicunque pacto, conditione, vel modo (etsi vi illius non detur temporale pro spirituali, aut econtrà) propria authoritate apposito, per dicta *cit. lib. 1. tit. 9. de Renuntiatione à n.* 80.

151 III. Committitur *Simonia*, si fit Resignatio cum conditione aut pacto, ut Resignatarius Resignanti solvat expensas, quas in assecutione Beneficii fecit, juxta dicta *cit. tit. 9. de Renuntiatione n.* 76. Imò *Simonia* est, resignare cum pacto, ut Resignatarius solvat expensas, cæteroquin ab utroque faciendas pro expeditione Litterarum ratione Resignationis faciendarum, per dicta *ib. n.* 79.

152 IV. Committitur *Simonia juris* saltem *Ecclesiastici*, quotiescunque absque consensu summi Ponticis fit Resignatio in favorem Tertii, seu non aliter, per dicta, & fusè probata *cit. lib. 1. n. 9. à n.* 105. ubi tamen *à nu.* 112. addidimus, non esse *Simoniacum*, nec alia ratione in Jure communi Corpori Juris inserto prohibitum, si quis dum liberè, & purè resignat beneficium in manus Papa inferioris, Episcopi v.g. eidem certum aliquem commendet, simulque roget, ut huic conferre dignetur Beneficium resignatum; cum vi talium precum Episcopus non obligetur tali recommendato Beneficium resignatum conferre, quamvis possit, si aliàs idoneus sit; per dicta *ib.*

153 Dicitur tamen notanter, *de jure communi Corporis juris inserto*, non esse prohibitum Resignanti, aliquem certum recommendare, & pro illo rogare, nec Episcopo, talem respuere; quia etiam hoc prohibitum est ex speciali Constitutione Pii V. licèt in aliquibus locis quoad hoc punctum in tanto rigore illa Constitutio usu non sit recepta, prout *cit. tit. 9. n. 114. de Renuntiatione* diximus. Et certè, quòd in pluribus Germaniæ Diœcesibus quoad istud punctum receptum non sit, constat cum passim videamus, quod, dum aliquis resignat, certum aliquem ad Beneficium recommendet, & pro eo preces interponat, quas etiam Episcopus, etsi non teneatur, plerumque exaudire solet, si commendatus cæteroquin est dignus.

Porrò illud etiam *cit. loc. n.* 120. diximus, quod si quis propriè in favorem, & *non aliter* resignare velit, Episcopus non possit Resignationem acceptare, & posteà conditione tanquam turpi rejecta Beneficium resignatum conferre alteri. 154

Quæritur IV. Quando? & quomodo committatur *Simonia* in permutatione beneficiorum? Resp. I. Committi in primis omnibus illis modis, quibus eam committi diximus in Collatione, & Præsentatione beneficiorum, juxta dicta *n.* 148. per jura, & rationes remissivè ib. allegatas. 155

II. Specialiter committitur *Simonia Juris* saltem *Ecclesiastici*, si privata authoritate, quacunque tandem conditione fiat permutatione beneficiorum per dicta *lib. 1. tit. 9. de Renuntiatione, à n.* 82.

III. Committitur *Simonia*. & quidem Juris Divini, si sine consensu summi Pontificis in Permutatione inæqualitas beneficiorum quoad fructus, aut dignitatem &c. pensione annua, vel pecunia, vel alia re temporali compensatur, casu quo, beneficia in titulum possideantur, secùs si jure proprietatis possidentur, per dicta *lib. 3. tit. 19. à n.* 25.

Quæritur V. An? quomodo? & qua authoritate absque labe *Simoniæ* fieri possit Permutatio, & Resignatio beneficiorum cum reservatione pensionis annuæ? Resp. Ad hoc patere *lib. 3. tit. 12. ut Beneficia Ecclesiastica sine diminutione conferantur*, §. 4. *per totum*. 156

Quæritur IV. Quænam? Et quot personæ in conferendis, vel acquirendis beneficiis labe *Simoniæ* contaminari possint? Resp. Plures, præcipuè verò sequentes. I. Omnes illi, qui pro temporali obtinendo beneficium ipsimet conferunt, vel ad illud præsentant, eligunt, postulant, aut illud resignant, permutant, &c. 157

II. Omnes illi, qui per se vel alios temporale ad beneficium pro se obtinendum offerunt, promittunt, præstant &c. 158

III. Omnes illi, qui pro tertio aliquo etiam ignorante. v.g. Filio, Fratre, Consanguineo, per oblationem aut præstationem rei temporalis procurant beneficium; ut præter dicta clarè patet ex *c. Sicut tuis*, 33. *h. t.* ubi hujusmodi procurantes *Simoniæ* rei, & pœnis digni expressè declarantur. Nec excusantur, quod non pro se, sed pro alio per temporale procurent spirituale; sicut enim à furto non excusatur, etsi quis non pro se, sed pro alio furetur, ita nec a *Simonia* excusabitur, qui non pro se, sed pro alio spirituale per temporale, aut econtra procurat; cum non minùs huic procurationi definitio Simoniæ, quàm illius oblationi, definitio furti conveniat. 159

IV. Omnes illi, qui promittunt, dant, vel præstant temporale pro precibus aut commendatione in ordine ad obtinendum beneficium, juxta dicta *n.* 122. 160

V. Omnes etiam illi, qui intuitu promissi, aut præstiti temporalis preces aut recommendationem pro dante, aut promittente interponant in ordine ad obtinendum pro se beneficium, Navar. *Man. c. 23. n. 106.* Sylvester, *V. Simonia*, *q. 6.* Innocentius *in c. tuam, de ætate, & qualit.* Ferdinand. Felin. *in c. Tanta*, *h. t.* Layman *de Simonia*, *l. 6. c.* 65. cum communi, *arg. can. Præsentium*, 3. *cau. 1. q. 5. c. sicut tuis*, 33. *h. t.* juncta *Extrav. 2. h. t.* Ratio est; quia paria sunt, ajunt citati DD. dare Collatori, & dare Mediatori; ut moveat Collatorem ad dandum beneficium; atqui si datur Collatori temporale, ut beneficium conferat, dans & acceptans sunt *simoniaci*; ergo etiam si datur Tertio dans, & tertius ille acceptans incurrent *simoniam*. Accedit, quod qui temporale preces, aut recommendationem interponit ad obtinendum spirituale, *moraliter* censeatur etiam ipsemet dare spirituale pro temporali, ergo. Vide etiam dicta *n.* 122. 161

§. IX.

De Simonia, quæ committitur in ingressu, vel receptione ad Religionem.

SUMMARIUM.

162 *Dare, vel accipere temporale pro ipso ingressu, aut receptione ad Religionem,* simonia *est.*
Referuntur specialia ad propositum ex Jure, ib.
163 *Inops Monasterium potest petere, & accipere temporale pro honesta sustentatione ingredientis.*
164 *Solvuntur Objectiones: usque ad n.* 169.
169 *Si Monasterium non est inops,* simoniam *committit, si sub prætextu sustentationis temporale datur, vel accipitur ab ingredientibus.*
170 *Et quidem Juris Divini. Et n. seq.*
172 *Idque etiam procedit de opulentis Monasteriis Monialium.*
173 *Solvuntur Objectiones usque ad n.* 181.
Contraria Monialium Consuetudo illicita, & invalida est, ibid.
175 *Non datur in contrarium, privilegium.*
176 *Tum, quia nihil valet: tum quia tantùm à pœnis, non item ab ipsa* Simonia *eximit Moniales. Et num. seq.*
178 *Multæ Moniales* Simoniam *committunt.*
179 *Non est durum, nec præjudiciosum Regularibus, nil exigere ab ingredientibus. Et n. seq.*
180 *Non sunt facienda mala, ut eveniant bona.*
181 *Possunt Regulares etiam divites, gratis oblata, ab ingredientibus accipere.*
182 *Et cum eorum Consanguineis pacisci de certa quantitate, cum conditione renuntiandi hæreditati futuræ.*
183 *Compendiosa relatio Casuum, in quibus etiam Moniales committunt* simoniam.
184 *Inter quos est, si pauperes Moniales plus exigunt ab ingrediente, quam ad illius sustentationem necesse est.*

Rarò quidem his temporibus Quæstio auditur, aut timor concipitur, an non in admittendo ad Religionem vel Professionem committatur *simonia*? qui tamen sæpè concipi posset, ac deberet, ut patebit *ex seq.*

162 Quæritur I. An? & quando committatur *simonia* in receptione ad Religionem, vel Professionem? I. Si exigitur, promittitur, datur, aut præstatur temporale quid pro ipso ingressu ad Religionem, vel admissione ad Professionem, vera committitur *simonia*, & quidem Juris Divini. Est certa & unanimis, claris Juribus *c. Non satis h. t.* ubi Summarium sic habet: *simoniacum est; pretium recipere pro ingressu Religionis.* Textus verò, *Tam ille, qui dederit, quam ille, qui receperit, vel consenserit. partem se cum Simone non dubitet habiturum.* Concordat *c. veniens* 19. *eod.* ubi etiam reprobatur consuetudo contraria, & *c. Dilectus* 30. *h. t.* ubi injungitur Episcopis, ut pœnis Canonicis procedant contra *simoniacè* recipientes, & ingredientes ad Religionem, non obstante multitudine Delinquentium, ac *c. quoniam* 40. *eod.* Specialiter verò *extrav. Sanè*, 1. *h. t.* ubi præmissa execratione *simoniæ*, quæ in ingressu, vel admissione ad Religionem committitur, & contraria consuetudine tanquam corruptela reprobata, *simoniaci*, & pœnarum rei declarantur etiam illi, *qui in personarum ad Religionem receptione ante, vel post illam quoscunque pastus, prandia, cœnas, pecunias, jocalia, aut res alias, etiam ad usum Ecclesiasticum, sive quemvis pium usum alium deputata, vel deputanda; directè vel indirectè petere, vel exigere quovis modo præsumunt: sed eas potiùs cum omnimoda pietate suscipiant, ac in victu & vestitu sicut alias personas suarum Ecclesiarum, & Monasteriorum &c. sincera charitate pertractent. Illa duntaxat, quæ personæ ipsæ ingredientes purè, & spontè, & pie liberalitate, omnique pactione cessante dare, vel afferre Ecclesiis &c. voluerunt, cum gratiarum actione licitè recepturi.* Ratio est; quia Religio omninò est quid spirituale, consequenter pro admissione ad eam etiam in Novitiatum *simonia est.*

163 Resp. II. Si Monasterium aliquod est inops, mediis vel redditibus non sufficienter fundatum, licitè, consequenter absque *simonia* peti, & accipi possunt temporalia ab ingredientibus Religionem, non quidem pro ipso ingressu, seu non pro admissione ad Religionem, vel Professionem, sed pro honesta sustentatione Ingredientis, D. Thomas 2. 2. *a. 3. ad* 4. Marchant. *tom. 3. tr. 10. tit. 6. qu. 10. concl. 1.* Sylvester, *V. simonia, q. 15. dict. 2.* Lessiu. *lib. 2. c. 35. dub. 12. assert. 3.* Laym. *de simonia, n.* 38. Navar. *de Reddit. Eccles. q. 1. monit.* 61. Tambur. *de Jure Abbat. tom. 3. disp. 6. q. 9.* Pirhing. *h. t. n.* 59. cum communi aliorum tam Theologorum quàm Canonistarum, cum Glossa *in c. quoniam*, 40. *h. t. V. Paupertatis*, & expressè concessit Clemens VII. uti habetur apud nos *in Compendio Privil. V. Moniales.* Ratio est, quia in tali casu non datur, nec exigitur temporare pro spirituali, ingressu videlicet in Religionem, sed ut quid necessarium pro victu, vestitu, ac honesta sustentatione ingredientis, quod etiam quid merè temporale est.

Nec obstat *Extrav. 1. h. t.* ubi etiam pro victu, & vestitu ingredientis aliquid exigere, ut *simoniacum* damnari videtur, Resp. enim, *Extrav.* illam non esse intelligendam de Monasteriis pauperibus, sed de divitibus, vel saltem talibus, quæ sufficientia media pro sustentatione ingredientis jam habent, uti apertè colligitur ex textu, quo dicitur, ut suscipientes ingredientem, *in victu, & vestitu, sicut alias Monasterii personas tractent*, quod Papa dicere non potuisset, si etiam de Monasteriis media ad id sufficientia non habentibus locutus fuisset. Accedit, quod *cit. Extrav.* præter additionem novarum pœnarum nihil novi statuat, sed tantùm renovet, & confirmet Jura antiqua (prout patet ex illis verbis, *quamvis sit eis à Jure prohibitum*) Jura autem antiqua Conclusioni non adversantur; ergo. 164

Dices, *c. Quoniam* 40. *h. t.* tanquam *simoniacum* prohibetur, etiam sub prætextu paupertatis aliquid temporale exigere ab ingredientibus Religionem; ergo etiam tenue, & inops Monasterium non potest aliquid pro honesta sustentatione exigere ab ingredientibus. Resp. cum DD. & Glossa *c. c. quoniam*, non prohiberi ex causa veræ, sed ex prætextu & sub colore paupertatis falsæ & fictæ aliquid ab ingredientibus exigere. Vel dic, ibi tanquam *simoniacum* prohiberi, ne Monasterium cæteroquin inops sub prætextu vel ex causa paupertatis plus exigat, quam pro sustentatione talis personæ necessarium est; quia tunc reverà non ampliùs pro honesta sustentatione, sed pro ipso ingressu, consequenter *simoniacè* exigeretur illud superfluum, uti magis dicetur infrà *n.* 184. 165

Instabis *c. Periculosa unic. §. Sane de statu regular. in* 6. *Districtius*, inquit Pontifex, *prohibemus, ne in Monasteriis Mendicantium aliquæ recipiantur in Sorores, nisi quot poterunt de ipsorum Monasteriorum bonis, sive proventibus absque penuria sustentari; si secùs autem actum fuerit, irritum decernentes.* Quod idem statuit, & ad omnia Monasteria virorum, & mulierum extendit *Conc. Trid. sess. 25. de Reg. c. 3.* illis verbis: *in Monasteriis tam virorum, quàm mulierum bona immobilia possidentibus, sive non possidentibus, is tantum numerus constituatur, ac imposterum conservetur, qui ex redditibus propriis Monasteriorum, vel ex consuetis eleemosynis commodè possit sustentari.* Cui accedunt plures aliæ Constitutiones, & Decreta Pontificia id ipsum expressè statuentia: inter quas constitutiones etiam est celebris illa Clementis VIII. Constitutio pro Reformatione Regularium edita, quæ incipit: *Nullum omninò*, estque 6. *in Bullar. Cherub.* inter constitutiones dicti Pontificis, ibi §. 7. ita statuit: *In unoquoque Conventu Fratrum in tantum deinceps constituatur, & impostorum retineatur numerus, qui ex redditibus illius propriis, vel ex communibus, consuetis, vel etiam singulorum eleemosynis, aliisque quibuscunque obventionibus, in commune, ut præfertur, conferendis, commode possit sustentari.* 166

Ex his itaque Juribus, ita argumentari quis posset: vel Monasterium est opulentum; aut saltem ita constitutum, ut vel ex propriis redditibus, vel consuetis eleemosynis possit Candidatum sufficienter alere, vel non est ita constitutum; Si *primum*; palam & quasi ab omnibus concessum est, quod sub prætextu insufficientiæ, vel pro sustentatione supplicantis nil exigere valeat, juxta dicenda infrà *n.* 169. Si *secundum*; jam hoc ipso non potest supplicantem recipere ad Religionem ob *Jura nunc præc.* allegata; consequenter etiam inops Monasterium ab ingrediente pro susten- 167

fundatorum illius exigere aliquid non potest, quin laedat *Ecclesiastici* contrahat.

168 Verum ad aliquem, & argumentum inde facium Ref. His efficitur, ad probari contra Conclusionem: Tum quia dotes, & alia bona temporalia; quæ sive mulieres, sive viri pro hoereda fuitentatione suoqu Monasterio tribuunt, bona propriae sunt ipsorum Monasteriorum eiusdem; quam (non confiscum est, ut tributantur) vel faltem nonnisi aliarum obventionum consequentur, cum Bulla Gregorii VII. ad mentem Conc. Tr. dicat, poffe constitui & conferuari in quoque Conventu tantum numum Fratrum &c. *Qui de consortio, sive communitate, sive fraternitate Monasterii, aliisve subsistunt obventionibus quomodo fuisserint petiti*, minime agit contra allegata Jura, & quoqo Monasterium Supplicum non fuscipit, qui bona temporalia sin fundus obventionis Monasterio offert, ex quibus ipse commodo fuisserint valet. Tum etiam, quia est dato, non concesso Conclusion, & Bulla in fine ab adversarium inquoriens: Tum Conclusion non probefer, eo quod in hoc fenfu vel non effet recepta, vel certe contingente legitimi praeciptia iterum abrogata; quin potius omnia pulsin videantur, Conclusionis tus cum conditione vel pacto certa tribuendi Monasteriis inopi bona temporalia (aliuqe pro hoereda fuitentatione) sufficiantur, quæ confuetudo non exposi fol. Lateranensis contraria, valida & licita est, *arg. c. fin. de confuet.*

169 Resp. III. Si Monaliterium eft quoadum, aut aliam fundatione, exclusque habeat fundatus, ex quibus eos, quos fuscipit, fufficienter ex eo commodo fuitentare valeat, *fimiliter* concurrentibus etiam, & fub illis conditionibus, in fuitentationem, ab ingredientibus temporale exigitur, nel & cum eis fit pactum, aut convenit de dando temporali praeterea fuitentationis, Monasterium ex Bulla *Gregorii VII. & D. Thomas 2. q. 100. ar. 3. ad 4.* cum communissima sententia, per jura *n. 165.* allegata. Ratio efficitur à Majoritate, qui eft opulentior, ut bona temporalia, ut fuscipere commodo fuitentare valeat, fub titulo feu pretexta fuitentationis aliquid exigere non potest, eo quod pura, commodum omnium, redatur Monasterii; ita ut ex fens Ecclesiae ad fuitentationem Membrorum illius feu Religiosorum gratia faciendam ordinati, ita ut hoc ipso, quod ab ingredientibus fuitentationem ex redditibus Monasterii capiendam, ergo fub titulo fuitentationis, temporale ab ingredientes exigi non potest, quod quidem ex fub hoc titulo aliquid exigitur, fub falso pretexto, revera autem pro ipso ingressu, fiaque *simoniae* exigitur; cum aliis titulis allegari non poffit.

170 Et quidem ex hac ratione apparet exigi posse, hanc *simoniam* non tantum esse Juris Ecclesiastici, prout non nolli volunt, sed Palao *de simonia part. 1. n. 3.* fed etiam Divini; cum enim pars unaniimem fit Monasterii, *Divini*, fed pro ingressu Religionis exigitur temporale per dicta ipsa *n. 165.* In cafu autem Conclusionis temporale revera exigetur pro ipso ingressu, (Titulo fuitentationis falso allegato) evidens videtur, *simoniam* hanc esse *Juris Divini*, prout expressis etiam Divinae Matrimonii *Sacrificio*, & *Sacramento* debent exteri? Dic hoc ipso, quod ex allegata *n. praec.* ratione Conclusionis probant, *simoniam* communiter, & Monasterium fufficienter hoereda reddere, exigit temporalia ab ingredientibus etiam fub praetexta fuitentationis.

Porro hoec *simoniam* esse Juris Divini, probatur ipsoet ex Jure *c. quantum 40. d. 1.* quod fuit in Concilio Generali editum, ubi innuunt ad Conditiones, & penas Ecclesiasticas devenisse; praefupponitur, esse *simoniam* esse Juris Divini, quando etiam Monasteria temporalia quid exigunt à Suffiscipiendis fub praetexta pauperiatis, id est, quod incaepent pro hoereda fuitentatione; cum nonnisi fufficienta jam habeant. Pariter tanquam *simoniam* Jure Divino id fuppont, & dein primum novas penas Ecclesiasticas super imponit *Barbosa de Jure Eccles. c. 1. n. 1.* ut tudo constaria, *Corrupela* effe declarat, inqd jam prudem & SS. Canonibus reprobata *abusio* dicitur.

171 Resp. IV. Non tamnum in Virorum, fed etiam monialium Monasteriis opulentis, vel faltem fufficientes redditus pro hoereda fuitentatione habentibus committitur *Simonia Juris Divini*, si aliquid temporale ab ingredientibus exigitur, etiam fub titulo, feu praetexta honeste fuitentationis. Ita expressè Matthaeus *tit. 20. q. 1. n. 10. & 11.* cum *Bonacina tom. 2. q. 99. ar. 3. dicens*, ita fentire fere omnes DD. Juris Canonici. Patetque ex *c. per hoec. n. quantum 40. d. 1.* ubi in specie de Monialibus loquitur. *Quaesitum Simoniae: Utrae ordo plerafque Moniales infirmi, ut nihil aliquis fine pecunia recipiatur in loncro, praepositis hoereditatibus hoc vitium polluitur*, &c. ac Extrem. Sanct. ubi de Viris Religiosis, & Monialibus ad propositum in *Concilio Generali* Lateranensi *Quarto* celebrato *Decretum* quod in *monasteriis Ecclesiae, Monasteriis, Prioratibus, & aliis locis Religiosis tam Virorum, quam mulierum, nemo, nisi Religiosus, & professus, aut Novitius Ecclesiae, & à Canonibus reprobata forsitan abusio quod perfonae aliquae recipiuntur ordinis ad obferuantiam Regularem, non tamen ad Professionem, & Ordinem Sacrum, & Capitulis, & Conventibus ipsorum Ecclesiarum, Monasteriorum, Prioratuum, & locorum, aut personis, aut locis, pro suis Ecclesiis, Monasteriis, Prioratibus, & locis, seu Professionibus eis factis, seu confuetudine, quae corrupela est potius dicenda, tribuere conspiuntur.* Enimvero postquam ab Ecclesiae Conciliis *Quinto Regularibus Privis, & similiribus, ut tam à Marthius, quam à Mulleribus volentibus ingredi Religionem*, Qu. *ante vel post Professionem, vel prandia, seu hoereditatem, aliquid incaelat, sed aliis vel etiam ad ipsum Ecclesiae, seu quantuis pauperibus aliquid dare, deputando, dantur hoeredibus petere, vel exigere quocumque modo, vel ratione, Illis dantur, quae perfonae ipsae ingredientes pari, & quae Monasteria, ut Interpretes, quos ipse refert effere Ecclesiae, Monasteriis, Prioratibus, Domibus, & locis hujusmodi voluerint, cum gratarum aliisve loci recepiunt.*

Ratio Conclusionis est eadem, quae ad probandam Conclusionem *n. 169.* allegavimus; cum reddita Monasterii Monacharum, & Virorum fuitentatione, ex Bonacina ad sufficientiorem Membrorum gratia faciendam, *proxi. n. 8.* diximus; ut proin etiam Monasterium Monialium ex quo fufficiens redditus fuitentationi ordinatus, ut ingredientes quid temporale; consequenter è nihilominus exigere, revera pro recepione exigunt (cum alias tenetur ex Concilio Generali certa *quantia, Juris Divini* pro dicta fuperius, ergo.

Nec dicas, Moniales faltem titulo confuendinis *Jure* fe. Ratione quarta 77. Tum quia dotes, & alia bona Divinum nec valida, nec licita fit, *arg. c. fin. de Confuet.* & amplius diximus *lib. 1. tit. 4. de confuet. n. 4. 5. 6. 7.* Nam Ecclesiae, & Monasteria Monialium, ut Ecclesiae, & Monasteria Monachorum, & Virorum, ad sufficientiorem Membrorum gratia faciendam, *prout etiam* diximus, *n. praec.* Tum quia contra Conclusionem conceditur hoec ipsa ratione non esse Divinum, fed humanum dunaxat; tum quia contra consuetudine, & invalida fuerit, eo quod Jure Canonico *Decretum* est, *quod quantum ad Ecclesiae, & Monasteria, & Monasteria Monachorum, & Virorum, & Monialium, & Canonicorum reprobata fuerunt abusio

Moniales sibi etiam temporaliter magis noceant, quam prosint, si Monasterio sufficientes redditus pro sustentatione ingredientium jam habente, sub falso prætextu honestæ sustentationis, consequenter *simoniacè*, & contra legem Divinam temporalia exigunt, Deo illicitis conatibus, & temporalibus curis adversante, & econtrà sanctam confidentiam observantium Dei mandata specialiter benedicente, & secundante.

181 Resp. V. Possunt quævis Monasteria etiam opulentissima licitè, & absque ulla *simoniæ* labe accipere ea, quæ ingredientes sine pacto aliquo, vel exactione gratis ac liberè dant, vel offerunt. Unanimis & certa claris Juribus *c. Dilectus*, 30. *h. t.* ibi. *Illud tamen gratanter recipi poterit, quod fuerit sine taxatione gratis oblatum*, & *Extrav. Sanè*, 1. *h. t. Illa duntaxat, quæ personæ ipsæ ingredientes purè, & spontè, & plena liberalitate, omnique pactione cessante dare vel offerre &c. voluerint, cum gratiarum actione licitè acceptari.*

182 Resp. VI. Possunt insuper Regulares tam Viri, quàm mulieres quorumvis Monasteriorum etiam divitum, cum parentibus, vel pacisci, & exigere certam quantitatem pecuniarum, vel aliorum bonorum temporalium sub conditione, ut suscepta ad Religionem & professa persona omni juri hæreditatis, vel alterius justæ prætensionis temporalis renunciet. Ratio est, quia in tali casu justè exigitur temporale pro temporali, jure nempè hæreditatis, vel alterius boni temporalis; cum enim quidquid Monachus, acquirat Monasterio, per vulgaria Juris, Monasterium verè acquirit, & habet omne jus temporale, quod habuit persona suscepta ac professa, indeque (nisi ingressa faciat ante Professionem testamentum) licitissimè potest pro remissione illius sibi competentis juris temporalis, aliud temporale exigere. Et hoc est, vi cujus excusari subindè possunt à *simonia* Regulares divites.

183 Quæritur II. Pro compendiosa notitia, à Quibus? & quando occasione ingressus in Religionem committatur *simonia*? Resp. I. Eam committi in sequentibus casibus.

I. Committunt *simoniam* omnes tam pauperum, quàm divitum Monasteriorum personæ Religiosæ Viri, & Mulieres, qui pro ipso ingressu paciscuntur, vel exigunt temporalia, juxta dicta *n.* 162.

II. Omnes illi, qui pro ipso ingressu in Religionem obtinendo promittunt, paciscuntur, aut dant temporalia, juxta dicta *n.* 162.

III. Viri Religiosi in Monasterio opulento, vel saltem sufficientes redditus pro sustentatione ingredientium habente, si sub prætextu honestæ sustentationis temporalia paciscuntur, vel exigunt ab ingredientibus; sicuti econtrà etiam qui sub eodem prætextu, vi pacti dant temporalia, juxta dicta *n.* 169.

IV. Moniales quoque in Monasteriis sufficientes pro sustentatione ingredientium redditus habentes *simoniam* committunt, si dotes, vel alia temporalia paciscuntur, vel exigunt ab ingredientibus; cum enim certum sit apud omnes, quod redditus Monasterii cujuslibet tam Virorum, quàm Mulierum principaliter sint ordinati ad sustentationem Religiosarum personarum in eis existentium, ita, ut hoc ipso, quod quis suscipiatur ad Monasterium, habeat jus ad sustentationem ex redditibus Monasterii capiendam, non potest sub titulo honestæ sustentationis aliquid exigi consequenter, si nihilominus aliquid exigitur, sub falso prætextu, & nulliter, reverà autem pro ipso ingressu, seu susceptione ad Religionem (nam nullus alius titulus allegari potest) exigitur, indeque vera *simonia* contra *Jus Divinum* committitur, exigendo videlicet temporale pro spirituali, ingressu vel susceptione scilicet in Religionem, juxta dicta *n.* 172.

184 V. Etiam in pauperibus tam Virorum, quàm Mulierum Monasteriis *simoniam* committunt Religiosæ personæ, si plus temporale paciscuntur vel exigunt ab ingrediente persona, quàm ad ejus honestam sustentationem necessarium est. Ratio patet; quia cum illud superfluum exigendi nullus adsit titulus, reverà pro ingressu ipso exigitur, sicque *simonia* committitur. Et hoc sæpè contingere solet, quando intuitu majoris dotis ad sustentationem non necessariæ minùs habiles suscipiuntur, in quo suscipientes etiam Moniales, quæ alias à pœnis *simoniæ* per Concessiones Pontificum immunes sunt, eisdem subjacent juxta specialem Dispositionem Innocentii VIII. qui Moniales à pœnis *simoniæ* eximens, excepit casum, quo recipiunt inhabiles ob spem habendi aliquid, quia tunc illa est principalis intentio; uti videre est in Compendio Privileg. *V. Moniales n.* 16.

Colliges, non rarò his temporibus committi *simoniam* in Receptione ingredientium, præsertim Mulierum ad Monasteria, uti consideranti patet.

§. X.

De Simonia, quæ committitur in Administratione Sacramentorum, & Sacramentalium, Præstatione munerum, functionum, & Actuum spiritualium, v. gr. Sepulturæ, Benedictionum, Dispensationum, Absolutionum, Precum, Orationum, Missæ, &c.

SUMMARIUM.

185 *Pro administratione Sacramentorum, vel Sacramentalium. Si temporale accipitur per modum pretii, simonia est.*
186 *Non item si accipitur per modum stipendii ad honestam sustentationem ordinati.*
187 *Secundùm aliquos non licet exigere, vel pacisci temporale per modum stipendii pro spirituali.*
188 *Contrarium est verius.*
189 *Solvitur Objectio.*
190 *Confirmatur consuetudine.*
191 *Solvitur alia Objectio.*
192 *Quid in Praxi faciendum?*
193 *Pro functionibus spiritualibus temporale per modum stipendii accipere possunt Clerici etiam aliunde divites.*
194 *Et alios redditus Ecclesiasticos abundantes habentes.*
195 *Solvitur Objectio.*
196 *An? & quandò temporale exigere possint, pro Functionibus, quas ex Officio præstare tenentur?*
197 *Practica instructio de accipiendo, & exigendo stipendio pro Functionibus spiritualibus, & n. seqq.*
201 *Quivis etiam dives Clericus potest pro Missa accipere consuetum in locis stipendium.*
202 *Etiam regulares tam superiores*
203 *Quàm privati.*
204 *Practica Doctrina ad propositum de Missis privatorum Religiosorum, & n. seq.*
206 *Non potest pro Missa per modum stipendii plus exigi, quàm habet loci consuetudo, aut dispositio Superiorum. Et duobus n. seqq.*
209 *Exigentes pro Missa stipendium tenentur sub mortali observare Decreta Pontificia.*
210 *Decretum de Applicatione Missarum per Parochos facienda.*
211 *Hoc Decretum olim impugnatum, nunc verò denuò S. Congr. confirmatum est.*
212 *Aliud Decretum priori simile, in authentica forma.*
213 *Novissima Constitutio Innocentii XII. super Celebratione Missarum.*
214 *Pro actu, vel exercitio Jurisdictionis Ecclesiasticæ temporale per modum pretii accipere, simonia est.*
215 *Doctrina practica ad propositum.*
216 *Quare Romæ pro dispensationibus dari absque simonia vel exigi possit temporale?*
217 *Episcopi pro dispensationibus temporale quid accipere non possunt; nec valet in contrarium consuetudo.*
218 Simonia *est, pro Orationibus, aut aliis bonis operibus exhibere temporale per modum pretii.*
219 *Non item per modum stipendii.*
220 *Nec si fiunt sub specie obtinendi temporale, vel contra.*
221 *Res sacratæ & benedictæ absque* simonia *vendi, commutari pro re temporali possunt, & n. seq.*
223 *Dummodò plus non detur, quàm temporale seu materiale in illis valet.*

Et

224 *Et specialis prohibitio Ecclesiæ non obstet.*
225 *Debet tamen priùs ita tractari, ut Benedictionem censeantur omittere.*
226 *Licitum est, rem spiritualem pro spirituali commutare, excepta materia Beneficiaria.*
227 *Doctrina practica ad propositum.*

185 Quæritur I. An? & quando committatur *simonia*, si pro administratione Sacramentorum, vel Sacramentalium, vel pro functionibus Ecclesiasticis, v. g. Sepultura, Benedictionibus &c. datur, vel accipitur temporale? Resp. I. Si pro horum aliquo, ex pacto tacito vel expresso datur, vel accipitur quid temporale per modum pretii, *simonia Juris Divini* est. Communis, & certa ob Jura clara *c. Cùm in Ecclesiæ* 9. *c. Ad Apostolicam* 42. *h. t.* item *can.* 1. & 2. *cau.* 2. *quæst.* 1. & *c. si quis objecerit*, 7. *cau.* 1. *quæst.* 3. cum Concordantiis. Ratio patet; quia cùm hæc cuncta sint quid spirituale, utique *Simoniacum* est, temporale per modum pretii pro illis dare, aut accipere, per dicta suprà.

186 Resp. II. Pro sacramentis, aut Sacramentalibus, aliisque functionibus spiritualibus licitè, & absque omni labe *simoniæ* possunt Ecclesiæ Ministri recipere, & reliqui dare temporale per modum stipendii ad honestam sustentationem ordinati. Communis, & certa: Patetque ex variis scripturæ locis, ut Luc. 10. ℣. 7. *Dignus est enim operarius mercede sua*, & ad Corinth. 9. ℣. 7. *quis militat suis stipendiis unquam? quis plantavit vineam, & de fructu ejus non edit? quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?* & infra ℣. 11. *si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus? Nescitis, quoniam qui in Sacrario operantur, quæ de Sacrario sunt, edunt; & qui Altari deserviunt, de Altari participant? Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere.* Similia passim inveniuntur in SS. Canonibus, præsertim vero *can. Ex his* 22. *cau.* 12. *quæst.* 1. ibi: *Lex enim Dei præcipit, ut qui Altari deserviunt, pascantur de ipso:* & *c. Cùm secundùm* 16. *de Præb.* ibi: *Cùm secundùm Apostolum, qui Altari servit, vivere debet de Altari; & qui ad onus eligitur, repelli non debet à mercede &c.*

Ratio est; quia in hoc sensu non datur, nec recipitur temporale tanquam pretium commensuratum, aut commensurabile rei seu functioni vel ministerio spirituali, sed tantum, ut quid Jure Divino & naturali debitum personæ ministranti spiritualia ad necessariam & honestam illius sustentationem.

Et quidem hucusque dicta, carent controversia: magna vero difficultas & controversia apud Doctores est, de sequenti quæstione, qua

187 Quæritur II. An Ecclesiæ Ministri non tantum oblatum recipere, sed etiam exigere & in pactum deducere possint temporale per modum stipendii pro administratione Sacramentalium, & aliis functionibus spiritualibus. Plures ex antiquis, ut Cardin. *in c. Tua nos h. t. nu.* 2. Sylvester ℣. *simonia, quæst.* 9. §. 2. & 7. & alii cum D. Thoma 2. 2. *q.* 100. *a.* 3. *ad secundum* id negant, eo quòd id tanquam *Simoniacum* expressè videatur prohibitum per plures SS. Canones, quibus universim pacta in spiritualibus prohibentur; & licet concedant temporale pro spirituali gratis, aut per modum stipendii datum accipere, inhibent tamen illud ex pacto dare, vel exigere, *can. Placuit*, 1. *can. Quàm pio* 2. *cau.* 1. *q.* 2. *can. Nullus Episcopus* 100. *cau.* 1. *q.* 1. *c. fin. de Pactis.* Quibus non obstantibus.

188 Resp. Ministri Ecclesiæ pro spiritualibus functionibus non tantùm sponte oblata temporalia accipere, sed ea etiam pacisci, & exigere possunt tanquam debitum stipendium ad honestam sustentationem necessarium, ubi specialis non obstat Juris prohibitio, Glossa *in cap. significatum, de Præb.* & ibi Abbas *n. ult.* ac sequitur Layman *de simonia*, §. 2. *n.* 15. Palao *de simonia punct.* 4. *num.* 4. Gutierez *Canon. qq. cap.* 29. *num.* 13. Cajetanus, Soto, Navarrus, Suarez, & alii. Ratio est; quia quilibet illud potest pacisci, & ex pacto pretendere, quod sibi aliàs jam Jure naturæ debetur; atqui temporale per modum stipendii pro spirituali, Jure naturæ jam debetur ministranti spirituale, uti juxta dicta *num.* 186. fatentur omnes; ergo poterit etiam vi pacti exigi, saltem mutua conventione determinando quantitatem stipendii ad sustentationem Jure naturali debiti: Hac enim ratione non exigunt temporale tanquam pretium rei sacræ, sed tanquam stipendium sibi debitum.

Confirmatur rationibus Abbatis: sic enim Vicariis Ecclesiarum constituitur certa portio ex redditibus Ecclesiæ *c. Cùm ex eo de Elect.* & *c. Pervenit. il* 2. *de Appellat.* & alibi. Imò generaliter videmus, quòd Beneficia dentur propter Officia, *arg. c. fin. de Rescript. in* 6. Et assignantur certi redditus cum pacto, & conditione certas legendi Missas, & obeundi functiones spirituales.

Nec obstant Jura in contrarium citari solita. Nam inprimis illa Jura, quibus pacta in spiritualibus universim prohiberi dicuntur, loquuntur de pactis inhonestis, vi quorum datur, vel exigitur pro spirituali functione aliquid temporale tanquam pretium per modum commutationis, uti bene exponit Glossa *in cit. c. ult. de Pact.* & *can. Quam pio* 2. *cau.* 1. *q.* 2. ℣. *Pactio* ubi ait: *Non removetur, nisi pactio inhonesta, nam honesta non removetur;* atqui in casu nostro non intervenit tale pactum inhonestum, eo quòd functiones spirituales præstentur omnino gratis, exactio verò & pacto fiat præcisè de quantitate stipendii Jure naturæ debiti. Alia vero Jure loquuntur de iis rebus spiritualibus, quibus temporale pacisci, vel exigere, specialiter prohibitum est. 189

Confirmatur Responsio. *Consuetudo est optima legum interpres l.* 37. *ff. de legib.* atqui habetur universalis Consuetudo in Ecclesia, quòd in spiritualibus functionibus ex pacto præstetur, & exigatur temporale ab Ecclesiæ Ministris tanquam stipendium honestæ sustentationis, prout videre est in Fundationibus, vi quorum Clericis Regularibus assignantur certi redditus, & bona temporalia sub certo pacto & conditione, ut legant certas missas, vel ut Chorum frequentent, laudem divinam persolvant, concionentur &c. 190

Dices: juxta præceptum Christi cuncta spiritualia præstari debent gratis: dicit enim Matth. 10. *gratis accepistis, gratis date*; ergo nil pro iis potest exigi. Resp. Nil exigi pro functionibus spiritualibus, sed has gratis exhiberi, & tantum fieri pactum de quantitate stipendii ex Jure naturæ debiti Ministro spiritualia subministranti, juxta dicta *num.* 186. Non enim pugnant inter se, sed bene simul verificari possunt, gratis exhibere spiritualia, & occasione horum exigere, atque accipere stipendium sustentationis. Prout patet ex ipso oraculo Divino; cùm Christus ipse, licet *Matth.* 10. præcipiat, ut sacros labores gratis exhibeant Ecclesiæ Ministri, nihilominus etiam *Luc.* 10. ℣. 7. ait: *In eadem autem domo manete edentes & bibentes, quæ apud illos sunt; dignus est enim Operarius mercede sua.* 191

Notandum tamen, quòd, si Ecclesiæ Ministri pro functionibus spiritualibus temporalia paciscuntur, & exigunt, id non pro libitu suo, sed prout vel lex Synodalis, aut Diœcesana, aut, his deficientibus, ipsa discretionis, & charitatis virtus, consideratis personarum & rerum circumstantiis præscribit, vel permittit, facere debeant; prout amplius jam diximus *Libro* 3. *tit.* 28. *de Sepultura* §. 2. *à num.* 70. ubi etiam excessus, qui circa hoc fieri solent, annotavimus, simulque ex *c. Audientiam*, 29. *h. t.* ostendimus, quod in casu, quo Laici vel alii stipendium debitum dare recusarent, ipsos, non ipsi Ecclesiæ Ministri, v. g. Parochi, sed Episcopus cogere posset, ac deberet. 192

Quæritur III. An omnes etiam divites, vel aliunde sufficientibus redditibus jam provisi Clerici Ecclesiæ Ministri, & de quavis functione Ecclesiastica, illa quoque, quàm aliàs vi officii præstare tenentur, possint per modum stipendii temporale quid exigere? Resp. I. Etiam divites, & ex proprio patrimonio sufficientia habentes Clerici possunt pro functionibus spiritualibus temporale per modum stipendii exigere. Communis, *arg. can. fin. cau.* 1. *quæst.* 2. ibi: *Clerici omnes* (nota *omnes* sine distinctione) *qui Ecclesiæ fideliter, vigilanterque deserviunt, stipendia sanctis laboribus debita, secundum servitii meritum, per ordinationem Canonum à Sacerdotibus consequantur.* Ratio est; quia juxta Apostolum ad Corinth. 9. Nullus etiam dives tenetur militare suis stipendiis, consequenter si ob ministeria spiritualia debetur stipendium, etiam divitibus ea præstantibus debetur: sicut etiam dives mercenarius est dignus mercede sua, hæcque illi debetur. Neque argui possunt alicujus avaritiæ, si Clerici divites pro functionibus Ecclesiasticis temporalia exigunt; quia nemo dici potest avarus ex eo, quòd ea petat, quæ sibi de jure debentur. Ac- 193

cedit

cedit Ecclesiarum universalis consuetudo optima legum interpres, *L. 37. ff. de Legib.*

194 Resp. II. Et si Clerici sufficientibus redditibus Ecclesiasticis aliunde jam sint provisi, nihilominus pro functionibus Ecclesiasticis, etiam illis, quas ex officio præstare tenentur, exigere temporalia, quæ vel Jure Ecclesiastico, vel consuetudine Diœcesana, vel legitimæ præscripta dare debent. *arg. cit. can. fin. cau. 1. quæst. 2.* & toto *tit. de Decimis*. Quas utpote à Jure constitutas exigunt Clerici etiam aliunde jam sufficienter provisi: & Episcopi redditibus aliunde abundantes possunt exigere procurationes tempore Visitationis, ad quam ex officio tenentur, quia id eis indistinctè conceditur à Jure, *c. conquerente de offic. Ordin. c. cùm Apostolus, 6. c. Procurationes, de censib.* cum Concordantiis. Ac insuper *c. Ad Apostolicam, 42. h. t.* injungitur Episcopis, ut Laicos compellant ad danda temporalia, quæ ex laudabili consuetudine pro Sacramentorum, & Sacramentalium administratione dare consueverunt, nulla facta distinctione inter Clericos pauperes, vel redditibus jam provisos. Ratio est; quia ut pro Sacramentorum administratione, Sacrificii oblatione, & aliis functionibus Ecclesiasticis per modum stipendii dentur temporalia (quæ communiter fructus seu redditus *Stolæ* vocantur) ab Ecclesia statutum, vel laudabili consuetudine introductum est, quatenus nulli Ecclesiæ Ministro necessaria sustentatio deesset; præsertim cùm in multis locis magna pars Decimarum devoluta sit vel ad Laicos, vel ad *Mensam* Episcopalem, vel ad Ecclesias Collegiatas, aut Cathedrales, vel ad Monasteria &c. Et per accidens est, si quis Ecclesiæ Minister absque his fructibus aliunde sufficientes habeat redditus; cùm exinde privari non possit aliis fructibus, qui ei de Jure scripto, statutario, vel consuetudinario debentur.

195 Objicies contra hanc & priorem Conclusionem *can. Pastor 6. & can. Si quis, 8. cau. 1. quæst. 2.* ubi prohibetur, Clericis sufficientia aliunde habentibus, aliquid dare, addita illa ratione, quòd aliud *non sit, habentibus dare, quàm perdere*; ergo. Resp. Per illos Canones tantum prohiberi, ne de Ecclesiæ bonis illis, quæ destinata sunt ad sustentationem pauperum, detur aliquid sufficientia jam habentibus; non verò, quòd temporalia pro ministerio Ecclesiastico debita Clerici aliunde jam provisi percipere, vel exigere non valeant: secus enim Clerici divites nec Decimas exigere possent.

196 Resp. III. Clerici Ecclesiæ Ministri *Simoniam* committunt, qui pro functionibus Ecclesiasticis, quas ex Officio, pro quo sufficientes ad sustentationem jam habent redditus, præstare tenentur, temporalia etiam per modum stipendii exigunt, quando illa exigere nec jus, nec publica authoritate, nec consuetudo permittit. D. Thomas 2. 2. *quæst. 100. a. 3. ad Tertium*, cum Communi aliorum. Ratio est; quia in tali casu deest omnis justus titulus exigendi temporale; consequenter si nihilominus exigitur, pro ipsa re spirituali, sicque *simoniacè* exigitur.

197 Ex hactenus dictis facilè colligitur, an, & quando committatur *simonia*, accipiendo, vel etiam exigendo temporale pro Sacramentorum administratione, & aliis functionibus spiritualibus. Et quidem *primò* semper committitur, quoties pro iis ex pacto tacito vel expresso per modum pretii datur temporale.

198 Quod si per modum stipendii datur temporale, attendendum est, an exigendi temporale pro aliqua functione spirituali exstet aliqua publica authoritas, vel jus, vel consuetudo, aut non. Si exstat publica aliqua authoritas v. gr. Constitutio Synodalis, vel Diœcesana, vel Jus commune, possunt pro illa per modum stipendii temporale exigere etiam divites Clerici, etsi illam functionem ex Officio, pro quo sufficientes ad honestam sustentationem jam habent redditus, peragere debeant, juxta dicta *num. 194.* & exemplificatur per Decimas, oblationes, & procurationes &c. Idem est, si quidem nulla authoritas publica, vel jus commune scriptum, legitimè tamen præscripta laudabilis existit consuetudo, per dicta *suprà*.

199 Si nec authoritas publica, nec jus, nec consuetudo adest exigendi etiam per modum stipendii aliud temporale pro functionibus spiritualibus, attendendum est, an Clerici jam aliunde v. g. ex Decimis, vel aliis proventibus habeant sufficientes redditus pro Officio, ex quo functiones spirituales peragunt, vel non: Si habent, possunt quidem post peractas functiones gratis oblata accipere temporalia, neutiquam tamen absque labe *Simoniæ* illa exigere valent, juxta dicta: Si non habent sufficientem sustentationem, accipere, petere, & exigere pro illis poterunt temporalia tanquam stipendium sustentationis, juxta dicta *num. 188.* quamvis dare recusantes compellere non valeant, juxta dicta *nu. 192.*

Porro si ex justo titulo exigunt temporale, attendere debent, ne in modo exigendi errent; quia *simoniam* non tantum committunt, si nullo existente pro illis jure, aut consuetudine, pro spiritualibus functionibus temporale etiam per modum stipendii exigunt, sed etiam si justum habentes titulum id modo illicito faciunt: ut si antea extorqueant, negando spiritualem functionem ex officio debitam, nisi priùs detur temporale, aut cautio de illo dando præstetur contra *c. In tantum 36. c. Audivimus, 41. & c. Apostolicam 42. h. t.* Item si pro functionibus plus exigunt, quàm jus, vel praxis, & consuetudo Diœcesis, aut approbatio Superiorum permittit; eo quod pro illo excessu, nullum justum habeant titulum exigendi. Circa quæ, ne fiant, utique attendere, & vigilare debent Episcopi, ac corruptelas, ubi aliquas irrepere, vel irrepsisse cernunt, eradicare. 200

Quæritur IV. specialiter de Missis, an, & qualiter pro ipsis temporalia non tantùm accipere, sed etiam exigere liceat absque labe *Simoniæ*? Resp. I. Omnes etiam divites Sacerdotes, qui ex Officio, Beneficio, vel alia obligatione Missas ad certam intentionem applicare, non tenentur, possunt pro singulis, quas legunt Missas, non tantum accipere, sed etiam temporalia per modum stipendii ad honestam sustentationem ordinari, in quantitate vel pretio per praxin & consuetudinem locorum, aut Superiorum approbationem determinata. Conclusio caret controversia. Patetque ex dictis *num. 188.* Tum ex Constitutionibus Pontificiis, præsertim Urbani VIII. ubi omnibus & singulis, nullo (qui aliunde non est obligatus ad certam intentionem celebrare) excepto conceditur, vel potius concessum supponitur, accipere pro Missis stipendium, debito tamen in Bulla Urbani expresso modo, quam Bullam una cum Sac. Congregationis Declarationibus habes *l. 3. tit. 41. De Celebratione Missarum, n. 30.* 201

Infertur I. Posse etiam Religiosos, maximè Superiores, sive bona in Communi habentes, sive non, temporale per modum stipendii accipere, pacisci, & exigere pro missis legendis. 202

Infertur II. Posse insuper Religiosos privatos de Superiorum suorum tacita, vel expressa licentia temporale per modum stipendii accipere, pacisci, & exigere pro missis illis, quas de memoratorum Superiorum licentia pro libitu suo applicare valent, dummodo consuetam stipendii quantitatem, vel valorem non excedant. Nec obstat, si Monasterium sit opulentum, aut aliàs satis provisum, ita ut aliunde, ac independenter à stipendio missarum sufficientia pro sustentatione Religiosi habeat; consequenter ex titulo honestæ sustentationis temporalia accipere non valeat, præsertim Religiosi privati, utpote pro quibus Superiores vigilare, eisque de sufficienti & honesta sustentatione providere debent, & provident, ita ut hæc nullus quam deesse censeatur, ac per consequens nullus aliquod temporale per modum stipendii ad honestam sustentationem requisiti pro missis accipere valeat. Nec obstat, inquam, quia sicut juxta dicta *num. 193. & 194.* non obstante, quod Clerici sæculares sint divites, ita ut rebus temporalibus, quæ per modum stipendii pro functionibus spiritualibus dari solent, pro sua sustentatione nullatenus indigeant, possunt temporalia per modum stipendii pro dictis functionibus, ac etiam pro Missis votivis accipere, & exigere, ob rationes *cit. num. 193. & 194.* allegatas, sic etiam Religiosi divites, vel saltem aliunde sufficientem sustentationem jam habentes poterunt pro Missis votivis temporale per modum stipendii accipere; quia æque de his, ac sæcularibus divitibus, vel sufficientia habentibus, ac sæcularibus divitibus, vel sufficientia habentibus Clericis rationes ibi allegatæ procedunt; videlicet, quod nullus etiam dives Operarius sit dignus mercede sua, & nullus, neque dives, aut sufficientia habens, militet propriis stipendiis, ac recipientes spiritualia Jure Divino, ac naturali teneantur ad dandum stipendium sustentationis ministrantibus spiritualia; consequenter ministrantes spiritualia possint illud, ad quod recipientes tenentur, accipere, & exigere. 203

204 Infertur III. In specie à peccato *Simoniæ* immunes esse Religiosos etiam privatos, si cum Superiorum licentia tacita vel expressa accipiunt, paciscuntur, vel exigunt pro Missis per modum stipendii temporalia, v. g. vestes, Medicinas, imagines, pecunias (si harum aliàs non sunt incapaces) vel alias res temporales; præsertim ad honestam distractionem, recreationem, aut alium utilem, ac licitum usum conducentes; eo quòd præsertim hæc nomine honestæ sustentationis etiam veniant.

205 Infertur IV. Posse eosdem Religiosos etiam privatos de Superiorum suorum tacita vel expressa licentia suis conreligiosis Confratribus vel etiam aliis dare & offerre temporalia, quæ habent, v. g. Imagines, Candelas, Rosaria non benedicta, profana instrumenta per modum stipendii &c. pro Missis, sicut has pro illis; quia sicut sæcularis aliquis absque *simonia* potest similia temporalia per modum stipendii ex pacto dare & offerre pro missis, poterit id etiam facere Religiosus; cùm circa hoc in puncto *simoniæ* nulla sit differentia, nec afferri possit ratio, cur uni & non alteri id liceat; præsertim cùm ex Bullis Pontificis præsertim Urbani VIII. temporale per modum stipendii exigere, pacisci, & dare universaliter videatur concessum cuivis.

206 Dicitur notanter in Conclusione *n. 201.* posita; *in quantitate, vel pretio per praxin & consuetudinem locorum, aut Superiorum approbatione determinato*: ob sequentem Conclusionem. Enim vero

Resp. II. Non potest quis pro Missis rem temporalem per modum stipendii pacisci, vel exigere in eo pretio, vel quantitate, quæ sibi libet, sed quæ vel per praxim, consuetudinem Diœcesium, vel Superiorum approbationem est determinata, adeoque Simoniam committere censentur, qui temporale in majori pretio, aut quantitate paciscuntur, vel exigunt. Ratio est; quia qui quantitatem stipendii à Consuetudine vel Superioribus determinatam exigendo, vel paciscendo excedit, jam hoc ipso illud excessivum non per modum stipendii, sed per modum pretii pro Missa exigere, & Missam appretiare censetur; præsertim, cùm, licèt quivis etiam privatus stipendium pro Missa exigere possit, tamen in privatorum potestate non sit, introductas consuetudines, aut superiorum ordinationes circa stipendii quantitatem invertere, aut excedendo eisdem contraire, quamvis, si major quantitas gratis pro missa offeratur, eam quis accipere, sicut etiam minore stipendii quantitate, quàm praxis vel consuetudo loci habet, contentus esse valeat.

207 Cæterum infertur I. Peccatum *simoniæ* committere, qui in partibus nostris, ubi medius florenus ex consuetudine, & Superiorum dispositione ordinarium pro missa stipendium est medium thalerum, aut integrum florenum exigeret.

208 Infertur II. Illos quoque, qui in nescio qua æstimatione Missas se habere putant, dicunt, eas minimè pro re temporali in pretio & quantitate stipendii consueti, bene vero pro re temporali majoris pretii celebrare volunt, *simoniam* committere; quia revera missam appretiare videntur.

209 Resp. III. Qui stipendium pro missis accipiunt, sub mortali tenentur exactè observare Bullam Urbani VIII. & Cardinalium Declarationes desuper editas, & suprà *lib. 3. tit. 41. de celebratione Missar.* allegatas, nec non alia Pontificia Decreta, & Cardinalium Declarationes, præsertim illas, vi quarum prohibetur, vel prohibitum declaratur, ne illi, qui ex fundatione, vel ex officio Missas ad certam intentionem applicare tenentur, stipendium pro Missis ad illam intentionem celebrandis accipiant. Inter quas est etiam illa, quam de Parochis adduximus suprà *cit. lib. 3. tit. 41. de celebratione Missarum. 22.* ubi quia dies dati, & alia ad rem facientia, apposita non fuere, id in præsenti, præstatur. Memorata ergo Declaratio & Decretum Romæ missum ita sonat.

DECRETUM

Sacræ Congregationis Concilii super applicatione Sacrificii à Parochis.

IN LUCANA.

Cùm præcepto Divino iis, quibus Animarum cura commissa est, mandatum sit pro Ovibus suis Sacrificium offerre, sæpe aliàs Sacr. Congregatio Concilii censuit, Parochos teneri pro Parochianis Sacrificium applicare, atque ea cum distinctione, ut si redditus pingues sint, singulis diebus; si vero tenues saltem diebus Festivis. Idem nunc censet quoad Parochos istius Civitatis; & Diœcesis &c. Romæ 10. Maii 1681. 210

F. Cardinal. Columna.

Porro hoc Decretum, ac Declaratio, quia pluribus valde dura videbatur pro Curatis (quamvis verè durum non sit, cum ab Ecclesia Catholica piissima & benignissima in cunctis Matre, & non Noverca proveniat) adeo ut non pauci etiam valde docti & timorati de vera existentia illius dubitarint, quæstio Romam delata, & apud S. Congregationem Cardinalium Concilii Interpretum proposita fuit, ad hoc, ut si dictam Declarationem, ac Decretum non extare, aut non subsistere constaret, ex tertio Decretalium Libro, ne animæ illaqueentur, deleretur, & revocaretur; si vero subsisteret, pro veritate & justitia, nec non pro debito bono cõmuni tot animarum in quavis Parochia existentium confirmaretur, & manuteneretur. Verum Sacr. Congregatio quæstione percepta, pro veritate & existentia memoratę Declarationis non tantum respondit, sed insuper aliam priori similem in *forma authentica* quæstionem proponenti transmisit, sequentis tenoris. 211

Lucana. *Reverendissimo Episcopo. Cùm præcepto Divino iis, quibus Animarum Cura commissa est, mandatum sit pro ovibus suis Sacrificium offerre: sæpe aliàs sacra Congregatio censuit, Parochos teneri pro Parochianis Sacrificium applicare, atque ea cum distinctione, ut, si redditus pingues sint, singulis diebus; si vero tenues, saltem diebus Festis. Idem nunc censet quoad Parochos istius civitatis, & Diœcesis, hoc insuper addens; ut detrectantes Reverendissima Dom. Vestra pro suo pastorali Zelo compellere non gravetur. Romę Decima Maii 1681.* 212

Ita reperitur in Registro authographo Litterarum ejusdem Sacrę Congregationis Concilii lib. 18. fol. 133. In quorum fidem Datum Romæ 11. Decembris 1709.

(L. S.)

(Nomen Reverend. D. Secretarii.)

Steph. Archiep. Brancaccius S. Cong. Secret.

Et hoc etiam habetur ex Trident. Sess. 23. de Reform. Sac. Congreg. Conc. in Civit. Castellan. 26. Aug. 1628. ... 1639. ac Hydruntin. 13. Februarii 1639. Romana ... Julii 16... Clusin. 5. Julii 1670.

Quoniam verò quidam Domini Parochi tenuibus duntaxat redditibus provisi novum dubium proposuerunt, an videlicet vi Tridentini, ac præfati, præcedentiumque similium Decretorum, Dominicis, & Festivis diebus Missam pro ovibus applicare tenerentur etiam illi, quibus ita tenues sunt redditus, ut inde nec congruam habeant: Eadem Sac. Congregatio 10. *Maii* 1692. respondit; etiam hos teneri, ita ut dictis diebus aliud stipendium, vel eleemosynam pro Missa accipere non valeant, sive dein congruam habeant, sive non; prout habet memoratum Sac. Congregationis Decretum; postea ab Innocentio XII. specialiter confirmatum 24. Aprilis, per Constitutionem tenoris sequentis.

Innocentius Papa X I I.

Ad futurum rei memoriam

213 *Nuper à Congregatione Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum emanavit super quodam dubio pro parte Venerabilis Fratris nostri Petri Filipeschi, & Praetorii Congregationis hujusmodi proposito Decretum tenuit, quod sequitur, videlicet. Filipeschi & Praetor cum Parochii Beneficorum Filipeschi & Praetoris unice ejusque Dominus Dominus Petrus, negligent in illis celebrandum, & respectivè applicationem Sacrificii pro populo juxta dispositionem Sacrorum Canonum, & Concilii Tridentini, Episcopus ad consultandum tedium propere, perque etiam diffirum Parochorum confistentiae, supplicibus declarari, ad illi Parochi tenuerunt omnibus diebus Festis applicare Sacrificium pro populo, sive habendo, sive non habendo non? die 14. Februarii 1699. Sac. Congregatio Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum sibi facultatem Ordinarii Episcopi, ubi hoc ex edicto, & Sententia in Nullius Nonantulana Eminent. Abbatis 30. augusti 1689. tenuit, ut infra. Cum pracepto Divino ita, quibus Animarum Cura commissa est, mandatum sit, pro Ordine sui Sacrificium offerre, sive alias Sac. Congrega. Concilii consulit, Parochos teneri pro Parochiis Sacrificium applicare, & Episcopos ad id illis applicandum Sacrificii pracepto, & respectivè refulata sub die 10. Maii 1694. his pracipitè mentis concepta, ut Parochus Missam celebrare, & Sacrificium applicare pro Parochianis in diebus Dominicis, & Festivis, sive habeant omnipotent, sive non? Sac. Congregatio iuxta alias declarationes Consulit teneri, ne possit Episcopus aliquam circumstantiam, ac proinde idem non respondendum esse consultum Eminentissimi patres, quod Parochi Nonantulanae Diocesis, adeantur insuper, quod E. P. pro suo pastorali Zelo, deterrentes Parochos compellere non gravetur Etc.*

I. Cardinalis Sacripanteus Praefectus.

Loco ✠ Sigilli.

*Cum autem, Ecclesiae Episcopus Petrus Salviatus exposuerit, quod Dominus Imbaldus, qui Sacrum Concilium, Sacrorum Rituum Congregationi, Apostolicae Constitutionis Interpretum consultat plurimum defertur, sic petentem ipsi Episcopo gratum, ac ratum esse, cumque à quibusque non recusandum, ut Sacrificium, & Parochiis Sacrificii, & Parochiis, & Parochis, & Parochis, & Paroch

cumque honore & potestate præditis, præsentia Decreta declarandi, vel interpretandi facultate penitus interdicta.

§. XVIII. Non obstantibus, quòd suprascripta omnia, & singula in præsentibus Decretis contenta, Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis in favorem quarumcunque personarum, atque Ordinum, tam Mendicantium, quam non Mendicantium, Militiarum, etiam sancti Joannis Hierosolymitani, Congregationum, Societatum, ac cujuslibet alterius Instituti, etiam necessario, & in individuo exprimendi, Ecclesiarum, Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, Capitulorum, Hospitalium, Confraternitatum, & aliorum quorumcunque, tam Sæcularium, quàm Regularium locorum, nec non illorum, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, Statutis, ac Consuetudinibus, etiam immemorabilibus, Privilegiis quoque, Indultis, & Litteris Apostolicis, etiam Mari magno, seu Bulla aurea, aut alias nuncupatis, sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis, etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, nec nõ irritantibus Decretis, etiam proprio motu, & ex certa scientia, ac de Apostolicę potestatis plenitudine, aut alias quomodolibet, etiam per viam communicationis, seu extensionis concessis, & iteratis vicibus approbatis, & innovatis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, & formis, specialis & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales mentio, seu quævis alia expressio habenda esset, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nil penitus omisso, & forma in illis tradita observata, inserti forent, præsentibus pro expressis habens, quibus, quoad ea, quæ præsentibus adversentur, illis alias in suo robore permansuris, Sacra Congregatio Sanctitatis suæ auctoritate specialiter, & expresse derogat, cæterisque contrariis quibuscunque.

§. XIX. Et ne præmissorum ignorantia à quoquam prętendi possit, voluit eadem sacra Congregatio, ut præsentes Ordinationes in Valvis Basilicarum S. Joannis Lateranensis, & Principis Apostolorum de urbe, ac in Acie Campi Floræ, ut moris est, affixæ, omnes, ad quos pertinet, ita arctent, & afficiant, ac si unicuique personaliter intimatæ fuissent.

§. XX. Utque earumdem pręsentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & Sigillo personę in Dignitate Ecclesiastica constitutę munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quę pręsentibus adhiberetur, si forent exhibitę, vel ostensę. Dat. Romę die 21. Junii 1625.

Cosmus Card. de Torres.

Prosper Fagnanus S. Congregat. Secret.

§. XXI. Excitatis autem super premissorum Decretorum intelligentia, seu interpretatione, infrascriptis dubiis, prodierunt à memorata Sac. Congreg. simili auctoritate illi à præfato Urbano Papa VIII. specialiter attributa, responsiones, seu declarationes inferiùs apponendæ.

Super *Primo* Sac. Congregationis Decreto de celebratione Missarum, quo prohibetur, ne Episcopi in Diœcesana Synodo, aut Generales in Capitulis Generalibus, vel alias quoquomodo, reducant onera ulla Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis.

Quæritur, quid, si legatum sit ita tenue, ut non sit, qui velit onus illi injunctum subire, & si recurrendum sit ad Sedem Apostolicam pro moderatione oneris, totum, aut fere totum insumendum sit pro expensis ad id necessariis?

Et quid, si permittatur Episcopo in fundatione, ut possit hujusmodi onera moderari.

Secundo, super secundo ejusdem Congregationis Decreto, quo cavetur, ut celebrentur tot Missæ, quot ad rationem tributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint.

Quæritur, an verba illa (præscriptæ fuerint) *intelligenda sint de præscriptione facta ab Offerente, vel ab Ordinario?*

Tertio, an, cùm Ordinarius præscripserit eleemosynam congruam juxta qualitatem loci, personarum, & temporum, Sacerdotes accipientes stipendium minus congruo, teneantur Missas illas ab offerente præscriptas celebrare?

Quarto, an Sacerdotes, qui tenentur Missas celebrare ratione Beneficii, seu Capellæ, legati ac salarii, possint etiam manualem eleemosynam pro Missis votivis, aut defunctorum recipere, & unico Missæ Sacrificio utrique oneri satisfacere?

Quinto, posito, quòd Testator relinquat, ut celebrentur pro ejus Anima centum Missę, absque ulla prescriptione eleemosynæ.

Quæritur, an liberum sit hæredibus eleemosynam sibi bene visam præscribere, an vero eadem eleemosyna præscribenda sit ab Ordinario?

Sexto, super tertio Sac. Congregationis Decreto, in quo eadem Congregatio revocat Privilegia, in quibus indulgetur, ut certarum Missarum, vel Anniversariorum celebratione, aut aliquibus Collectis, seu Orationibus, plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiat.

Quæritur, an verba (in futurum suscipiendis) *intelligenda sint de oneribus suscipiendis post Privilegium?*

Septimo, super quarto ejusdem Congregationis Decreto, quo prohibetur Sacerdoti, qui suscepit Missam celebrandam cum certa eleemosyna, ut eandem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat.

Quæritur, an permittendum sit Administratoribus Ecclesiarum, ut retineant aliquam eleemosynarum portionem pro expensis manutentionis Ecclesiæ, Altarium, inservientium, paramentorum, luminum, vini, hostiæ, & similium?

Octavo, an Decretum habeat locum in Beneficiis, quæ conferuntur in Titulum, id est, an Rector Beneficii, qui potest per alium celebrare, teneatur Sacerdoti celebranti dare stipendium ad rationem redditu um Beneficii?

Decimo, an Sacerdotes, quibus aliquando offertur eleemosyna major solita pro celebratione Missæ, debeant dare eandem eleemosynam iis, quibus Missas celebrandas committunt; an vero satis sit, ut dent celebrantibus eleemosynam consuetam?

Undecimo, super quinto ejusdem Congregationis Decreto, quo inter cætera statuitur in hæc verba. *Eleemosynas vero manuales, & quotidianas pro Missis celebrandis, ita demum iidem accipere possint, si oneribus antea impositis ita satisfecerint, ut nova quoque onera obire valeant: alioquin omnino abstineant ab hujusmodi eleemosynis etiam sponte oblatis in futurum recipiendis, & capsulas auferant. &c.*

Quæritur, an hoc Decretum probibeat absolutè, quominus accipiant novas eleemosynas ii, qui acceptis non satisfecerunt; & quid, si congruo tempore possint omnibus satisfacere?

Duodecimo, quid si offerens eleemosynas, audito impedimento consentiat, ut Sacerdos Missam celebret, cùm primum poterit?

Decimotertio, an pœna Interdicti, & aliæ appositæ, in eodem decreto afficiant tam eos, qui accipiunt eleemosynas contra formam ibi præscriptam, quàm eos, qui non auferunt capsulas ab Ecclesiis, ut ibidem præscribitur.

Decimoquarto, an in hoc Decreto comprehendantur illæ capsulæ, quæ apponi solent in Ecclesiis in die Commemorationis omnium Sanctorum, & vulgo dicuntur *Capse de Morti?*

Decimoquinto, an Administratores Ecclesiæ magnæ devotionis & concursus, possint eleemosynas pro Missis celebrandis accipere, si iisdem Missis nonnisi post longum tempus satisfacere valeant, ne alias cultus Ecclesię, & devotio, ac concursus Fidelium, ut ajunt, minuatur?

Decimosexto, quia probibitio dicti decreti videtur aliquibus directa solis Capitulis, Collegiis, Societatibus, Congregationibus, nec non omnibus, & singulis Ecclesiarum, piorum locorum, tam sæcularium, quàm Regularium Superioribus, de quibus fit expressa mentio: non autem privatis Sacerdotibus, qui tamen comprehendi videntur sub clausula generali (*& aliis, ad quos pertinet*) supplicatur pro opportuna declaratione.

Decimoseptimo, super septimo ejusdem Congregationis Decreto, quo cavetur, ut in singulis Monasteriis Religiosorum præfigatur numerus, qui ex consuetis redditibus, aut eleemosynis commodè possit sustentari.

Quæritur, an ubi hæc præfixio facta jam fuit in vim similis Decreti Sanctæ memoriæ Pauli V. absque tamen computatione redditum cujuscunque Religiosi, sit denuò facienda, nec non?

Decl-

Decimooctavo, an Novitii ad habitum Regularem admissi, possint admitti ad Professionem in Monasteriis, in quibus habita, ut supra, præfixione numeri, commodè alii non possunt.

Decimonono, super ultimo, quo cavetur, ut nullibi recipiantur Conventus Regularium, nisi præter alia ad id requisita duodecim saltem Fratres in eis degere, & competenter sustentari valeant, ita ut alioquin subsint Jurisdictioni Ordinarii.

Quæritur, an hoc Decretum, quod videtur editum in ordinem ad celebrationem Missarum, comprehendat eas Religiones, quæ non consueverunt onera Missarum recipere, ut sunt Religiones Capucinorum, ac Societatis Jesu?

Ultimo, an idem Decretum, ubi disponit; ut nullibi recipiantur Monasteria, nisi &c. habeat locum in Italia duntaxat, ad quam est restrictum Decretum proximè antecedens; an verò etiam extra Italiam.

Declarationes, aut Responsiones ad supradicta Dubia.

§. XXII. Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum auctoritate sibi a sanctissimo Domino Nostro attributa ad singula Dubia superius proposita, ad hunc modum respondit, videlicet.

Ad Primum, etsi legatum sit adeo tenue, nihilominus pro reductione oneris, ut supra, impositi ab iis, ad quos pertinet, Sedem Apostolicam esse adeundam, quæ absque ulla impensa id statuet, quod magis in Domino ex re esse judicaverit. Verumtamen, in ipsa Beneficii erectione expresse cautum fuerit, ut liceat Episcopo injunctum onus reducere, ac moderari, legem hanc fundationis, quam Decreta hac de re edita non sustulerunt, esse validam & observandam.

Ad Secundum, esse intelligenda de præscriptione facta ab eo, qui Eleemosynam tribuit, non autem ab Ordinario. Quòd si tribuens Eleemosynam numerum Missarum celebrandarum non præscripserit, tunc tot Missas celebrari debere, quot præscripserit Ordinarius, secundum morem civitatis, vel Provinciæ.

Ad Tertium, Teneri.

Ad Quartum, Sacerdotes, quibus diebus tenentur Missas celebrare ratione Beneficii, seu Capellæ, legati, aut salarii, si Eleemosynas pro aliis etiam Missis celebrandis susceperint, non posse eadem Missa utrique obligationi satisfacere.

Ad Quintum, censuit, ubi nullam certam eleemosynam Testator reliquit, esse ab Episcopo præscribendam eleemosynam congruam, quæ respondeat oneribus Missarum celebrandarum secundum morem Civitatis, vel Provinciæ.

Ad Sextum, ita esse intelligenda.

Ad Septimum, respondit, permittendum non esse, ut Ecclesiæ, ac Loca pia, seu illorum Administratores, ex eleemosynis Missarum celebrandarum ullam utcunque minimam portionem retineant, aut ratione expensarum, quas subeunt in Missarum celebratione, nisi cùm Ecclesiæ, & Loca Pia alios non habent redditus, quos in usum earumdem expensarum erogare licite possint: & tunc, quam portionem retinebunt, nullatenus debere excedere valorem expensarum, quæ pro ipsomet tantùm Missæ Sacrificio necessario sunt subeundæ; & nihilominus eo etiam casu curandum esse, ut ex pecuniis, quæ supersunt, expensis ut supra deductis, absolute tot Missæ celebrentur, quot præscriptæ fuerint ab offerentibus eleemosynas.

Ad Octavum, non habere locum, sed satis esse, ut Rector Beneficii, qui potest Missam per alium celebrare, tribuat Sacerdoti celebranti eleemosynam congruam, secundùm morem Civitatis, vel Provinciæ, nisi in fundatione ipsius Beneficii aliud cautum fuerit.

Ad Decimum, debere absolute integram eleemosynam tribuere Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem sibi retinere posse.

Ad Undecimum, respondit, non prohibere absolute: ac propterea, etsi oneribus jam susceptis non satisfecerint, posse tamen nova etiam onera suscipere Missarum celebrandarum, dummodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere.

Ad Duodecimum, quamvis onera suscepta infra modicum tempus adimpleri nequeant, si tamen tribuens eleemosynam pro aliarum Missarum celebratione id sciat, & consentiat, ut illæ tunc demum celebrentur, cùm susceptis muneribus satisfactum fuerit, Decretum non prohibere, quominùs eo casu eleemosynę accipiantur pro iisdem Missis, juxta Benefactoris consensum celebrandis.

Ad Decimumtertium, has pœnas non habere locum, nisi in suscepturis onera perpetua missarum celebrandarum sine licentia Episcopi, vel ejus Generalis Vicarii, aut Generalis, vel Provincialis.

Ad Decimumquartum, comprehendi.

Ad Decimumquintum, non posse, nisi de consensu eorum, qui eleemosynas tribuunt, ut supra in responsione ad Duodecimum.

Ad Decimumsextum, comprehendi etiam privatos Sacerdotes.

Ad Decimumseptimum, numeri præfixionem esse iterum faciendam, servata forma ultimi Decreti hac de re editi.

Ad Decimumoctavum, esse admittendos ad Professionem, si alias habiles existant, ac deinde in aliquo alio Monasterio ejusdem Religionis esse collocandos, ubi commode ali possint.

Ad Decimumnonum, censuit comprehendere.

Ad Ultimum, habere locum extra Italiam.

Cosmus Card. de Torres.

Prosper Fagnanus S. Congr. Secret.

§. XXIII. Cùm autem super præmissis diversi irrepserint abusus, illorumque occasione, quamplures querelæ, & recursus ad Sedem Apostolicam pervenerint; audiens eadem congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum hujusmodi detestabiles abusus a Christiana Republica pro viribus evellere, ac opportune providere, ut sublatis fraudibus, ac emendata negligentia piè disponentium, seu Benefactorum voluntati fides illibata servetur, Defunctorum animabus integra, & prompta præstentur suffragia, itidemque Deo major gloria, & Ecclesiis præstantior cultus reddatur, prævia auctoritate per SS. Dominum Nostrum Innocentium Divina Providentia Papam XII. ei specialiter attributa, infrascripta Decreta prius in particulari nonnullorum ex præfatis Cardinalibus per Sanctitatem suam deputata, & postea in generali hujusmodi Cardinalium Congregatione mature, ac accurato discussu, recognita, & examinata edidit.

§. XXIV. In primis, incerta Decreta cum præmissis illorum declarationibus plenissime, & amplissime approbat, confirmat, & innovat, omniaque & singula ibidem contenta, & expressa, iterum omni meliori modo decernit, statuit, ac ab omnibus, & singulis, etiam speciali, & individuali nota, seu expressione dignis, penitus observari, & omnimodæ executioni demandari decernit, sancit, ac precipit.

§. XXV. Insuper, ut in re tanti momenti consultius, ac majori, ut par est, circumspectione procedatur: si qui forsan fuerint, vel sint, qui suis pravis, & erroneis intentionibus, seu opinionibus blandiri volentes, Missarum celebrationem omittant, sub maliciosa, ac irrationabili spe earundem condonationem, vel reductionem a Sede Apostolica, vel compositionem a Reverenda Fabrica Sancti Petri de Urbe obtinendi: Congregatio præfata, tum eosdem, tum quoscunque alios, qui post hac in adeo detestabiles abusus ausi fuerint offendere, certiores fieri, & monitos esse voluit, præfatas condonationes, & reductiones ab eadem Sede, nonnisi ex rationabili causa, seu æqua commiseratione. compositiones verò a dicta Fabrica, utente suis facultatibus & privilegiis, nonnisi ex causa pariter rationabili, & cum clausulis opportunis, & præsertim cum illa: *Dummodò malitiose non omiserint animo habendi compositionem, alias gratia nullo modo suffragetur*, admitti consuevisse, & solere; qua propter, ut locus omnis imposterùm hisce prætextibus præcludatur, memorata Congregatio tales intentiones, opiniones seu spes, ac eleemosynarum, sive in toto, sive in parte versiones in alium, quàm præfatarum Missarum usum, seu satisfactionem, & quascunque alias directas, vel indirectas, immediatas, vel mediatas contraventiones, seu circumventiones declarat prorsus irrationabiles, injustas, & illicitas, illasque omnino reprobat, damnat, & interdicit.

§. XXVI. Cumque hujusmodi absurda ex eo plerumque proveniant, quod onera Missarum suprà vires suscipientur; caveant omnes, & singuli Rectores, Superiores, & Ministri quarumcunque, tum Sęcularium, tum Regularium Ecclesiarum, seu illarum Capitula ne onera, seu Missas,

tum perpetuas, tum temporales, tum certam mansales, quarum facultatem impetrare fuerint quomodocumque, atque idipsum quod ad fieri poterit, parabat, teneantur libenter conferre, semperque in loco magis patenti, & obvie retinere tabellas earum perpetuarum, & temporalium literis perspicuis, & intelligibilibus descriptorum, quorum implemento fi prætulerit, & intra quinque dies, seu breve tempus satisfacere non posse, seu illa dunxaxat, & non solertiora adimplere fore crediderint, fin cenfere debuerint, alias Missas illas perpetuas, & temporales, sive pro mansalibus, sive pro interpositis personis quoquomodo recipere, seu accepta omnino desistant, seu abstineant, & ulterius tali casu in eaqua tabella Sinilitur expunganturque Missarum Missis Missis acceptandis, & celebrandis imparcs esse.

§. XXVII. Idemque teneantur pariter in Sacrario duas libras retinere, ac in eorum altaribus singulis omnes perpetuas, & temporalia; in altero autem Missas manuales, & cum illorum, quibus illarum adimplementum, & elemosinyas difficile difficultatem annotare, & annotatas, ac ipsarum tabellas curare, singulisque annis die Sopradictis adimplementis, elemosynis, ac oneribus pariter exactam rationi Iuis Superioribus reddere, ac omnes, & singulas rationes hasfumodi in prædictis respective libris fimili distinctione, & diligentia, tam prælati, a quibus rationes debent reddi, quam Superiores, quibus reddendæ sunt, describere, fin autem notare five defectibus, vel annorandas respective curare.

§. XXVIII. Quibus semper fabris, debeant uterius Regulares prædicti, omnia, & sibolo quæcumque elemosynas, tum manualium, cum perpetuarum & temporalium Missarum reponere in capsa particulari sub duabus clavibus, quarum una penes Superiorem Conventus, altera vero penes alium a Capitulo Conventuali deputandum, retineatur, ac de illorum elemosynis, & celebratione Missarum coram Patribus Discretis, seu Consiliariis, vel alis simili modo nuncupatis, singulis mensibus distinctam rationem exigere, & respective reddere.

§. XXIX. Quod si prædicti, ac ipsorum cura tabellæ, caufæ, & librorum præfatorum respective pertinet, seu pertinere debet, ipsum operam prætinitis, ut præfertur, minimè nancyeze, & Superiores tum Regulares, tum Regulares, & tum Ecclesiarum rationem prædictam non exegerint, seu non levigiarum, sed prædictis, ac ipsorum in curam tabellarum & librorum incumbunt, fin mancat, & negligentia, ac culpa fiant, in singulis respective cultibus, feculares panum Sufficientes mensarum, Regulares vero ex officiis, & Sufficiaque gradibus & Officiis, quæ obtinent, ipso facto, & absque alia declaratione privati fint, & intelligantur, nec non ad Inhabilitandi gradus & Officia, ipsos

Formula juratæ attestationis a Regularibus præstanda.

Cunctis præsentes inspecturis notum sit, qualiter nos infrascripti sacerdotes Monasterii N *vel* Conventus N. visis, & diligenter examinatis libris, qui in sacristia dicti Monasterii, *vel* Conventus asservati, tum Missarum onera cuncta, tam perpetua, quàm temporalia, & Manualia: *tum* eorundem satisfactiones, & adimplementa juxta præscriptum Constitut. Innocentii XII. *Nuper*, Annotata continent; invenerimus, Missas ex vi legati perpetui vel contractus singulis diebus, vel septimanis, vel singulis mensibus, vel quolibet anno celebrari debere, ... (exprimatur distinctè numerus v.g.) pro Serenissimo &c. NN. singulis diebus unam, pro defuncta Familia N. qualibet septimana tres; pro defuncto Reverendissimo singulis quatuor temporibus unam, celebrari debere, & celebratas esse..... (exprimatur veritas) v.g. hucusque omnes exceptas .... celebrandas verò intuitu manualis eleemosynæ fuisse a die &c Mensis &c. Anni &c. usque ad diem &c. Mensis &c. Anni &c. sub Priore, vel Guardiano fuisse .... (designetur numerus) ac sub eodem, sine gravi alicujus dilatione celebratas esse .... consequenter adhuc celebrandas restare ..... quod juxta tenorem & annotationem præfatorum librorum, & non aliter, nec alio modo, hisce sub juramento testamur, sub eodem etiam asserentes, nostrum quemlibet juxta intentionem a Superiore immediate vel mediate nobis datam semper celebrasse. In quorum majorem fidem, præsentes propria manus subscriptione, & consueto Conventus sigillo munimus. Datum &c.

Quòd si sacerdotum unus, vel plures in præfatis libris vel fraudem vel errorem, defectum, negligentiam, vel nimiam Missarum dilationem aut etiam omissionem deprehenderent, illum in attestatione exprimere, vel a subscriptione & attestatione omnino abstinere; & Superiorem Majorem desuper informare utique deberent.

Ad quem finem, & ut quivis, quantùm requiritur, & sufficit, libros Missarum lustrare, suamque attestationem juratam conscientiosè, & veridice dare queat, ulteriùs necessarium erit, ut Superior localis suis subditis sacerdotibus in simul congregatis libros sæpe allegatos legendos, & examinandos tempore opportuno tradat (singulis enim privatim ad cellam libros committere non expedit) quatenus quivis eorum necessariam pro jurata attestatione præstanda cognitionem haurire valeat.

Notandum tamen, quòd licèt Superiores locales singulis annis exactam rationem reddere debeant qualiter oneribus Missarum satisfecerint, attestationem tamen juratam a subditis sacerdotibus de memorata satisfactione, tempore sui Regiminis præstita, secum afferre duntaxat debeant in Capitulis aut Congregationibus Provincialibus, uti liquet ex §. 27. & 33.

Si quæras, quomodo apud Regulares in praxi conficiendi, & ordinandi sint duo Missarum libri a Constitutione Innocentii XII. præscripti? Resp. Relinqui hoc prudenti Superiorum judicio, juvat tamen hic adducere, quòd aliqui, ut fini & intentioni legis satisfaciant, Regulas, & methodum sequentem observent.

Regula prima: Liber celebrandas Missas continens habeat plures Rubricas, & quævis Rubrica habeat plura in proportionato numero, aut quantitate folia, diversis signaculis a foliis alterius Rubricæ distincta.

Regula secunda: memoratus liber potest habere sequentes Rubricas.

RUBRICA I.

Onera Missarum perpetua & temporalia.

RUBRICA II.

Missæ currentes, seu Manuales pro stipendio eleemosynario celebrandæ.

RUBRICA III.

Missæ currentes, seu manuales aliæ ob stipendium eleemosynarium specialiter pro defunctis celebrandæ.

RUBRICA IV.

Missæ pro Xenio, dono natalitio, vel gratitudinis, aut alio simili titulo sponte oblatæ Benefactoribus aliisve personis, & ab eis acceptatæ, consequenter etiam sub obligatione legendæ.

RUBRICA V.

Missæ vi statutorum pro defunctis Fratribus, Parentibus, Consanguineis, Benefactoribus, & Confæderatis celebrandæ.

Circa primam Rubricam nulla in conficiendo reperitur difficultas, cum plus non requiratur, quàm ut exactè specificetur, quot, quo tempore, qua intentione, quo loco, & quo modo sint celebrandæ, sequenti aut simili modo.

RUBRICA I.

Onera Missarum tam perpetua, quàm ad certum tempus in Conventu N.

Pro Anno 1712. adimplenda a die 18. Septemb singulis diebus legi debet una Missa pro fundatore NN.

Feria 2. cujuslibet septimanæ una Missa in honorem B. V. Mariæ pro vivis & defunctis Familiæ NN. idque vi legati perpetui a D. N. facti, Conventui annuatim ferentis eleemosynam fl. .... X.

Qualibet septimana duæ Missæ pro defuncto N. in Altari privilegiato, ex fundatione D. N. importante annuam eleemosynam fl. .... X.

Singulis Mensibus Officium solemne de Requie pro defuncta Familia N. ex perpetuo legato ferente eleemosynam annuam fl. .... X.

Quinto Maii cujuslibet anni, Officium solemne in honorem B. V. M. sine labe Conceptæ, in Altari ejusdem pro Extirpatione hæresum ex fundatione Domini N. ferente annuam eleemosynam fl. .... X.

Et sic de aliis. Quæ an, & qualiter adimpleta sint, facilè cognosces, si cum hoc confers librum alterum, in quo satisfactio & adimplementum missarum principaliter continetur; præsertim quia juxta dicenda infra, refertur ibidem præter Missas quotidie lectas, etiam dies, qua Missæ petitæ sunt, aut debentur, & Rubrica, ad quam quævis pertinet: quamvis etiam optimè fieret, si post hujusmodi relationem de oneribus adimplendis inferius referretur, qualiter, & a quo cuivis suo tempore fuerit satisfactum.

Anno sequenti, poterit in libro hujusmodi eadem Rubrica, &, si nullum onus de novo advenit, remissio fieri ad annum præcedentem v g

RUBRICA.

Onera Missarum tam perpetua, quàm ad certum tempus in Conventu N.

Pro Anno 1712. adimplenda a die 19. Septembris sunt eadem, quæ anno priori.

Post quam remissionem iterum referendum, qualiter & à quo dictis oneribus hoc anno fuerit satisfactum, si vero onus aliquod additum, demptum, vel mutatum est, exprimatur.

Circa secundam Rubricam major, ac exactior requiri videtur observantia, & attentio ad hoc, ut inspicientes, examinantesque librum commodè, & sufficienter cognoscere valeant, an, & qualiter satisfactum sit hujus Rubricæ Missis. Servire tamen poterunt ad hoc sequentes Regulæ.

I. Eligantur in cujusvis folii latere ad primam extremitatem duo spatia diversis lineis distincta, in quorum uno notetur dies, anni, & mensis, in quo Missæ manuales, seu currentes pro eleemosyna petitæ fuere, vel obligare cœperunt: in altero autem numerus Missarum hujusmodi, quæ quovis die fuere petitæ.

II. Post hæc spatia in linea recta ad præfatum numerum scribatur intentio Missarum petitarum cum necessariis circumstantiis, præsertim talibus, ex quibus cognosci valeat, num statim legi debeant, vel aliquam saltem dilationem patiantur. Si enim Missa petitur pro felice morte alicujus v.g. Agonizantis, vel eras ad patibulum ducendi, vel alterius causæ, aut negotii de præsenti urgentis, utique nullo modo differri poterit persolutio talis Missæ.

III.

III. Posteà ad alteram extremitatem fiant alia duo spatia, duabus aliis lineis distincta, & in eorum uno scribatur pariter in linea recta ad præcedentia dies anni, & mensis, quo Missæ in linea recta specificatæ, fuere celebratæ: in altero autem nomen Sacerdotis, qui celebravit, quatenus inde illico cognosci valeat, an, & quamdiù aliqua Missa, ac qualis fuerit dilata: Item an correspondeat liber celebrandarum Missarum cum libro, in quo Missæ jam celebratæ præcisè continentur. Capies hoc magis ex sequenti schemate.

Dies Anni & Mensis, quo Missæ fuere petitæ.	Numerus Missarum petitarum.	RUBRICA II. *Missæ currentes, seu Manuales pro stipendio eleemosynario celebrandæ.*	Dies Anni & Mensis, quo hæ Missæ fuere celebratæ.	Nomen cujusvis Sacerdotis, qui aliquam ex his Missis celebravit.
Anno 1710. Januarius.		*In honorem S. Antonii pro felici partu*		
		In honorem Spiritus S. pro felici electione crastina	1 Januarii.	P. Petrus
1	1	*Ad intentionem petentis*	1 Januarii.	P. Massæus
	1	*Pro felici morte Agonizantis*	2 Januarii.	P. Xistus
	1	*Pro felici regimine noviter electi Decani, de quibus legerunt*	1 Januarii.	P. Leo
	1	*P. Andreas, P. Tobias, P. Eligius.* 3		
	12	*P. Albanus, P. Ivo* 2	2 Januarii.	
		P. Alexius 1	2 Januarii.	
		P. Antonius, P. Oddo, P. Leo, P. Pius 4	5 Januarii.	
			9 Januarii.	
		NB. ex hoc vides, quomodo numerus & dies Missarum, nec non nomen Sacerdotis legentis signari debeant, pro debita cujusvis notitia, casu quo, plures ab aliquo petuntur ad eandem intentionem. Debent nempe Sacerdotes celebrantes, & numerus Missarum lectarum in medio hoc spatio scribi, quia in extremitate sufficiens non esset spatium. Hinc pro numero Missarum ad eandem intentionem petitarum relinquendum est proportionatum spatium, in quo Nomina sacerdotum & numerus Missarum præfato modo scribi valeant		
2 Janua.	1	*Pro serena tempestate*	2 Januarii.	P. Ivo
	1	*In hon. SS. Trinit. pro gratiarum actione N.*	2 Januarii.	P. Andreas
	1	*Pro impetranda virtute humilitatis*	2 Januarii.	P. Gabriel.
	latus			

Pari modo inscribuntur, & notantur celebrandæ Missæ de quarta Rubrica pro Defunctis hoc addito, ut quæ in Altari privilegiato petuntur, diligenter notentur. Pro majori captu annectitur etiam schema sequens.

Dies Anni & Mensis, quo hæ Missæ sunt petitæ. Anno 1710. Januarii.	Numerus harũ Missarum petitarum.	RUBRICA III. *Missæ Currentes seu Manuales celebrandæ ob stipendium elemosynarium pro defunctis.*	Dies Anni, & Mensis, quo hæ Missæ fuere lectæ.	Nomen cujusvis Sacerdotis aliquam ex his legentis.
2	1	*Pro defuncta Maria*	2 Jan. 1710.	P. Ivo
	1	*Pro defuncto Marco in Alt. privil.*	2 Jan. 1710.	P. Petrus
	1	*Pro defunct. Petro in Alt. privil.*	7 Jan. 1710.	P. Emanuel
15	1	*Pro defunct. Anna*	18 Jan. 1710.	P. Paulus
17	1	*Pro defuncto Alexio in Alt. privil.*	19 Jan.	
24	4	*Pro defunct. Ursula de quibus legit.* 1	24 Jan.	P. Ivo
		P. Largus, P. Zeno 2	25 Jan.	
		P. Liborius 1	26 Jan.	
		Pro defunct. Elia.	3 Febr.	P. Ivo
29				
		Pro defunct. Ursula in Alt. privil.	1 Febr.	P. Andreas
Februar.		*Pro defuncta Rosina*	3 Febr.	P. Ivo
1	1	*Pro defunct. Anna*	8 Febr.	P. Remigius
5	1	*Pro defunct. Rosalia*	8 Febr.	P. Laurentius
6	1	*Pro defunct. Elia*	10 Febr.	
	1	*Pro defuncto Antonio in Altari privil. de quibus P. Emanuel.* 1	10 Febr.	
	2	*P. Thomas.* 1	11 Febr.	
18		*Pro defunct. Joanne*	8 Febr.	P. Justus
14	1	*Pro defunct. Antonia*	14 Febr.	P. Festus
16	1	*Pro defunct. Alexio*	16 Febr.	P. Ivo
20	1	*Pro defunct. Andrea*	20 Febr.	P. Paulus
28	1	*Pro defunct. Elia.*	29 Febr.	P. Antonius.
	1			
	latus			
	22			

Eodem ferè modo inscribantur, & notentur Missæ quartæ Rubricæ sponte oblatæ quidem, sed acceptatæ, indeque sub obligatione legendæ ubi tamen loco ly *petitæ*, ponitur *oblatæ* Missæ. Juvat brevem Annectere formulam.

RUBRI-

RUBRICA IV.

Dies Anni & Mensis quo Missæ obtinet.	Numerus Missarum.	*Missæ pro Xenio, dono Natalitio, gratitudinis, aut alio titulo sponte oblatæ, beneficiorum aliisque personis, & ab eis accepptatæ, indeque obligatoriæ.*	Dies Anni, & Mensis, quo hæ Missæ fuerunt lectæ.
Anno 1710. Januar.	6	*Pro Xenio oblatæ Reverendissimo N. ad intentionem ejusdem legendæ, de quibus Leg. erant P. Ivo, P. Ferdinandus.*	3 Jan. 1710.
		P. Leonardus	6 Jan. 1710.
		P. Andreas	8 Jan. 1710.
		P. Ivo, & P. Alexius	13 Jan. 1710.
	16 3	*Pro Natali oblatæ illustrissimo N. pro ejus defunctis familiæ legendæ, de quibus P. Odilo legit*	1 20 Jan. 1710.
		P. Ivo	2 24 Jan. 1710.
		P. Amadeus	3 25 Jan. 1710.
Februar.	5 10	*Ex debito gratitudine oblatæ Reverendissimo ad præsentem signum beneficiorum N. de quibus legerant P. Ivo, P. Odilo, P. Paulus*	3 5 Feb. 1710.
		P. Tiburtius, P. Antonius	8 Feb. 1710.
		P. Leo	9 Feb. 1710.
		NB. & fic confequenter; relinquitur propterea fpatium proportionatum,	
	16 V	*Pro Natali die oblatæ Magiftrato N. de quibus legit P. Leo*	1 17 Feb. 1710.
	20 7	*P. Ivo*	2 19 Feb. 1710.
		Pro natali oblatæ ab houfio uiro N.	3 20 Feb. 1710. P. Leo
	62		

Pro Rubrica quinta paulò aliter ordinatur fchema Miffarum celebrandarum ita videlicet, ut in extremitate primæ Januarii, unum dunxaxat per lineam diftinctum relinquatur fpatium, in qua fignatur Dies Anni, & Mensis, quo nam Xenia, vel donationes, beneficiorum, & aliorum, annuatim pemittur numerus Miffarum, quæ pro tali defunctus, & fantorum, vel eorum, quos fuperiuspam celebrari debent. Poftea fcribatur pars qui Miffa pro illo legerint, & dinio numero illorum, quæ in quo die Mensis (qui etiam exprimi debet) fuere celebratæ, ad quem finem fufficiens pro fuccinctiori, fuccinctiori Patribus pro tali defuncto celebrantibus relinquatur fpatium, fequenti, ut fimilimodo

RUBRICA V.

		Missæ vi statutorum pro defunctis Fratribus, Parentibus, Consanguineis, Benefactoribus, & Confœderatis celebrandæ.	Dies Mensis, & Anni, quo hæ Missæ leguntur.
Anno 1710. Mais innocuit Mors F. Lin. pro quo legi debent Missæ 60.		*Pro Fr. Lino celebrandæ P. Alexius*	3 Mail 1710.
		P. Ivo, P. Leo & P. Judius	3 Mail 1710.
		P. Petrus, P. Marcus, P. Paulus	20 Mail 1710.
		P. Ivo, & P. Leo	1 Juni 1710.
Anno 1700. 8. Sept. Innocuit mors Regis Hispaniæ, qui ex man dato Rev. P. Generalisqui, & fic confequenter, ut fupra.		Et fic fubfequenter donec præfatus numerus 60. Miffarum adimpleatur, *pro Rege Hispaniæ Missæ celebrandæ P. Leo*	3 Sept. 1700.
		P. Ivo, P. Judius, P. Sanctius	5
		P. Gabriel, P. Xaverius, P. Daniel, P. Leo	6
		P. Xaverius, P. Petrus	7
		P. Petrus, P. Marcus, P. Paulus	8
		P. Ivo, & P. Leo	9
		P. Petrus, P. Marcus, P. Paulus	10

vjs. Sacerdos NB. Si fortàn tempore aliquo fuperior fat magnum numerum Miffarum in ordine tredibabeus Miffæ pro hujusmodi defunctis celebrandas commiferet pro eorum Lebere debent perpetui clemofyna aliqui alteri Miffis defituto conventui, diligenter hic Miffas, ficin notetur, addito etiam die, quo id factum ? 9. Pro Rege Hispaniæ Miffas conventui non celebrandæ commiffæ R. P. Prior, vel Guardianus conventui N. 18 ter eraut legendæ 58.

Alter liber, folas videlicet continens Miffas jam celebratas, feu adimplementum omnium quarumcunque Miffarum, Sacrificiorum ordinationis, fiquidem in eo non fuint plures Rubricæ, fed præcisè quoad ipsa, & qui ab initio fempiternum, & ultimo ad

beant ordinare duos Missarum libros ab Innocentio XII. præscripos, ex pretiis colligere poterunt, vel ipsimet pro arbitrio judicent. Nos tollim hic notare volumus pro facilitando eorum negotio opprimere fervire; sic hac ordinario, ut quivis facerdos post Missam celebratam, pro pria manu in libro ad id paratum, suam nomen, & intentionem, pro qua Missam legit, inscribat, prout decollo Romæ universitatem fieri debet, ex novissimo Decreto Clementis XI. quod proin etiam Regulares in his publicis utilitate inirari poterunt.

Tandem pro iisdem facerdotibus secularibus, nec non pro Regularibus beneficiatis quæ concernunt, quoddam Bulla Innocentii p. 27. expressè requirat, ut etiam *Missæ solutæ pro nihilo dicant, difficultatis* notetur, necessarium videatur, ut dum Missarum libros inscribunt, simul etiam quantitas eleemosynæ pro illis obtatæ apponatur; quatenus etiam de hoc vel Bulla præcipit, exacta ratio, & annum cum quo facerdotes secularibus, reddi valeat.

Dicitur autem notanter *Regularibus bonorum capacibus*; quia olim fratres minores ex ratione rationum & eleemosynæ exigere non valebant, nec quidem pro illis in Curiis habere poterant, aut debebant, ita dicta ab ipsa apostolica quantitatis eleemosynæ ratione; quemadmodum Apostolo benevolus Lector prolixam hanc, & simplicem ratione obiter vandis Bullam Innocentii XII. difcutiendam cum ipsius explicationibus, & expositionibus, in publicum conventibus ac thesaurariis dirigendam deliberandam illis Bellæ monarchias difficultates & dubia; ex legislatione quidem obscurioribus, ac ambiguis, ut Regularibus, & eorum non modicus, ac *Insuper Sacra Romana* obfervantiam illius difficultimæ, & non obliterantes quibuscumque præcepta, ac quoque Generales Ministeriales identem per vicinatores incluserit, & sub pena centum nollitatum ingrant, prohibita, & simplicitas simulque practicè de ea Scriptor, utile duximus, ut quivis etiam Regularis sacerdos necessariam notitiam habere valeat. Subjicio autem eructa nullum aliorum judicio, & aliter ac perfectius in hac materia consulere quis; jam redeundo ad priorem ostendam materiam.

212 Quæritur V. An 2. & quando committatur *Simonia in* exercitio spiritualis, & in ministerio Ecclesiastico? Respondetur quidem aliquem Ordinis, vel ministratis & Justificationem spiritualis pro pretio temporali exercet, *Simoniam* committit: sic ex Concilio, clarissimis Patribus *Non solum* S. *Ioan in Ecclesia* p. 4. *Cum sit Romana* 10. c. *Nemo* 3. 4. *ad nolentes* 1. c. 1. cum Concordant. Ratio patet; quia jurisdictio & potestas Ecclesiastica est quoad spiritualia, consequenter pro ejus administratione pretium temporale exigere, *Simoniam* est.

Inferur, *Simoniam* committere sequentes. 1. Omnes, qui pro pretio temporali Dispensationem impertiunur in gracia ipsa Ecclesiæ, v. g. Spiritualia, quin laborantes dia Pedinos, Nepotes non celebrandi diebus vetitis. Item qui pretium recipiunt pro aliis Dispensationibus, v. g. super Matrimonio, Impedimentis Matrimonii, *Mensa Consensus*, Hæredibus, Irregularitate.

2. Illi, qui pro pretio interno, sive externo abfolvunt Ecclesiæ Ecclesiastica.

3. Illi Parochi, vel alios Curatos, qui pro pretio temporali, aut Matrimonio, aliisve spiritualibus, aliquid exigunt ut fructus *Tiolet*.

4. Illos, qui pro pretio alii, etiam pro unico ad reparandum, aut committunt jus religiosi, præsentandi, conferendi, aut institutandi ad Beneficia.

5. Qui Superiores Officium, aut potestatem spiritualem, vel ecclesiasticam, vicariam Generalem, aut Officialem pro pretio, quod tanquam *Simoniacum* pecuniam etiam declaratur *Ad nolentes* 1. *Et Consulere* 3. *Ut*.

213 Dicam, quod Simonia spiritualis contingit, in Curia Romana, fideliter & non contradicente, imo approbante Pontifice pro Dispensationibus exigi, & recipi *Taxas* temporales, & quidem ad majorem, discriptione etiam Dispensationis, ergo salthem non ex *Simonia* pro Dispensatione exigere, aut recipere temporalia. Resp. prædictas *Taxas* non exigitur tanquam pretium Dispensationis, sed vel dari ut liberalia in Beneficiatorum Summi Pontificis, & Officialium, & ad omne alium Pontifici subrogandum, vel ut pro ratione expensarum uniformes emuntur ab omnibus Christi. Vel petuntur illæ exigunter per modum *Mulctæ* ad quem tam ex ea, per hujusmodi *Mulctam* aliqualiter obpenseunt recipiendi Jure communi (siquidem expiatio libi concedatur exempcio à Lege communi, licitum est, ut quæ rationabile imponere aliud omnis, quo compensetur, ac discriminatim, jejunium v. g. vel elemosynam, pro ejus cultus) Tum ex eo, in sufficiatio Dispensationum, quæ exemptionem est obtatio, ac valuus furti, vel datur difficilius, ficque reftituatur Ecclesia ita petendi ejus: ob quam caudam etiam fieri poterit, ut qui difficile ob Dispensationem, ob magnam patentia quantitas exigatur per modum *Mulctæ Tortius* in *Ecclesia* 3. *Ut*. Resp. cum Suarez, Lessium & aliis, ex quibus nonnulli alias adhuc aliquot causas ad hanc rem adducunt, incapaliores.

Inflabis: ergo etiam Episcopi, & alii Ordinarii Dif. 21. pensiandi, vel aliam jurisdictionem spiritualem exercendi habentes, qui pro pretio temporali exercere possunt: Resp. Negando *Consequentiam*, ita hoc de specialiter prohibitum est à SS. Canonibus, & Concilio Tridentino *Ad nolentes* 1. *Et Consulere* 3. *Ut*. *Et Concilium cap. 5. sess. 23. de Reformat. cap. 16.* In quibus Papa ejudem, non item Prælati Papa inferiores dispensare possunt: Si quidem Tridentinum *Sess. 25. cap. 18. & 19. n. 11.* Soles, & alii veliut, pofte Episcopos pro laboris, ut habent in exercitione Dispensationum Matrimonialium? Sed de Apostolica, fibi commissam, exercitione spiritualis rale, ubi ita exigendi viget consuetudo legitime positum, ex tamen meritis de negotii alii cum Curia *de Rescriptis* 8. c. 3. *de rescriptis*. Suspendere possunt non prohibet Tridentinum *loc. cit.* Tum ex varia Decretorum Cardinalium apud Pontifices, quibus Ecclesiæ, ut Regularibus, & eorum non modicus, ac *Insuper Sacra* Romana obfervantiam illius difficultimæ, & non obliterantes quibuscumque præcepta, ac quoque Generales Ministeriales identem per vicinatores includerit, & sub pena centum nollitatum ingrant, prohibita, & simplicitas simulque practicè de ea Scriptor, utile duximus, ut quivis etiam Regularis sacerdos necessariam notitiam habere valeat. Subjicio autem eructa nullum aliorum judicio, & aliter ac perfectius in hac materia consulere quis; jam redeundo ad priorem ostendam materiam.

212 Quæritur V. An 2. & quando committatur *Simonia in* exercitio spiritualis, & in ministerio Ecclesiastico? Respondetur quidem aliquem Ordinis, vel ministratis & Justificationem spiritualis pro pretio temporali exercet, *Simoniam* committit: sic ex Concilio, clarissimis Patribus *Non solum* S. *Ioan in Ecclesia* p. 4. *Cum sit Romana* 10. c. *Nemo* 3. 4. *ad nolentes* 1. c. 1. cum Concordant. Ratio patet; quia jurisdictio & potestas Ecclesiastica est quoad spiritualia, consequenter pro ejus administratione pretium temporale exigere, *Simoniam* est.

Inferur, *Simoniam* committere sequentes. 1. Omnes, qui pro pretio temporali Dispensationem impertiunur in gracia ipsa Ecclesiæ, v. g. Spiritualia, quin laborantes dia Pedinos, Nepotes non celebrandi diebus vetitis. Item qui pretium recipiunt pro aliis Dispensationibus, v. g. super Matrimonio, Impedimentis Matrimonii, *Mensa Consensus*, Hæredibus, Irregularitate.

2. Illi, qui pro pretio interno, sive externo abfolvunt Ecclesiæ Ecclesiastica.

3. Illi Parochi, vel alios Curatos, qui pro pretio temporali, aut Matrimonio, aliisve spiritualibus aliquid exigunt ut fructus *Tiolet*.

4. Illos, qui pro pretio alii, etiam pro unico ad reparandum, aut committunt jus religiosi, præsentandi, conferendi, aut institutandi ad Beneficia.

5. Qui Superiores Officium, aut potestatem spiritualem, vel ecclesiasticam, vicariam Generalem, aut Officialem pro pretio, quod tanquam *Simoniacum* pecuniam etiam declaratur *Ad nolentes* 1. *Et Consulere* 3. *Ut*.

214 Dicam, quod Simonia spiritualis contingit, in Curia Romana, fideliter & non contradicente, imo approbante Pontifice pro Dispensationibus exigi, & recipi *Taxas* temporales, & quidem ad majorem, discriptione etiam Dispensationis, ergo saltem non ex *Simonia* pro Dispensatione exigere, aut recipere temporalia. Resp. prædictas *Taxas* non exigitur tanquam pretium Dispensationis, sed vel dari ut liberalia in Beneficiatorum Summi Pontificis, & Officialium, & ad omne alium Pontifici subrogandum, vel ut pro ratione expensarum uniformes emuntur ab omnibus Christi. Vel petuntur illæ exigunter per modum *Mulctæ* ad quem tam ex ea, per hujusmodi *Mulctam* aliqualiter ob-

benedicta Numismata, Cruces, Agnus Dei, Cereæ, vel ficus, item & vasis benedicta, aqua, panis, sal, oleum, & alia quæ benedicta, & Sacramentalia, Ecclesiæ, & spiritualibus annexa dicuntur illa temporalia, in quibus tanquam ornamenta & receptacula res spirituales continentur, ut Reliquiæ *Ecclesiæ*.

Resp. I. Supradictæ omnes, & aliæ hujusmodi res consfecratæ, aut benedictæ abfque vitio *Simoniæ* vendi, aut pro alia re temporali exigendi possunt, dummodo ratione spiritualitatis res benedictione, & consecrationis, sic ea res, quod fieri potest, ut Ecclesiæ, & Sacramentalia, ut, aut existant, quam res illa temporalis independenter à benedictione vailer, & dummodo alias illius rei vendito, vel permutatio juri prohibitæ non sit. In casu Ecclesiæ Thoma 2. 2. q. 100. a. 4. ad 2. 2. Navarrus cap. 23. num. 108. Pirhing. *lib. 1. num. 9.* & hodie communis contra nonnullos antiquos Canonistas. Ratio est, quia res temporales, & materiales per benedictionem, & consecrationem necdentem non amittunt suam naturam, vel affinationem temporalitatis, & ita habent.

Nec obstat celebris illa *Cum Ecclesiæ* 3. *Ut*. *Ecclesiæ* 3. *Ut* ibi inquit Papa: *Quisquis Ecclesiæ aliquam vendit, sive quæ ad ornatum pertinent, sive quæ ad Sacramentum*, Respondeo, illam Canonem non loqui de rebus benedictionem, seu consecrationem necdente ab illius, sed de rebus quæ prius sunt existentibus, quales sunt præsertim, Calices v. g. vasa Ecclesiastica &c. fed de illis, quæ *ex spiritualis* confequunur, illaque non temporalia, quia ex Ecclesiæ, & ipsa tamquam accessorium sequuntur, & adhærent, vel ipsi per principali reddiatur res spiritales; hæc enim præpingenti Officium, & munus, vel dignitatem spiritualem, cunque pranibus fequitur, vel ex eo provenit juxta illud *cap. fin. de Reliquiis*: *Reliquiæ illi ad ipsi* principali reddiatur *Ecclesiæ* 3. *Ut*. *Ecclesiæ* 3. *Ut*. *Ecclesiæ* 3. *Ut*.

264 *II. Quòd Collatio Beneficii sit nulla & irrita.*
265 *Confirmatio tamen, vel institutio* Simoniacè *obtenta, non reddit priorem Electionem aut Collationem nullam.*
266 *III. Est inhabilitas perpetua ad idem Beneficium.*
267 *IV. Et ad quodvis aliud obtinendum; quæ tamen pœna usu non videtur recepta in his partibus.*
268 *V. Est depositio ab Altaris ministerio.*
269 *VI. Privatio etiam aliorum Beneficiorum priùs ritè obtentorum; quæ tamen pœna ante sententiam Judicis non ligat.*
270 *Qui privatur Beneficiis priùs ritè obtentis, fructus perceptos restituere non tenetur.*
271 *Doctrina practica ad propositum de restitutione Beneficii & fructuum.*
272 *Juris pœnas etiam inducit* Simonia *Juris Ecclesiastici in Permutatione Beneficiorum commissa.*
273 *Non item* Simonia *commissa in obtinenda Capellania, Vicaria &c. temporali.*
274 *Qui Beneficium per* Simoniam Realem *ab alio commissam obtinuit, tenetur illud ante omnem sententiam dimittere, quamprimùm rescit* Simoniam *esse commissam.*
275 *Non tamen fructus bona fide intereà perceptos: Et num. seq.*
277 *Beneficium restituere non tenetur ille, in cujus odium ipso ignorante* Simonia *est commissa.*
278 *Sicut nec ille, qui Beneficium per* Simoniam *alterius obtentum, per triennium bona fide possedit.*
279 *Solvitur Objectio: Et n. præced.*
280 *Qui contra* Simoniam *ab alio pro obtinendo Beneficio committendam protestatur, non amittit Beneficium.*
281 *Nisi alter non ignaro priùs contradicente in* Simonia *pergat, & per eam Beneficium obtineat.*
282 *Vel nisi tacitè consentiat.*
283 *Pœna* Simoniæ *per Tertium commissæ pro obtinendis Ordinibus.*
284 Simoniæ Confidentialis *pœnæ recensentur.*
285 *Et declaratur una earum de privatione Beneficii priùs ritè obtenti.*

228\. Quoniam *plus pœnarum gravitas, quàm Dei timore arcere solet à voluntate peccandi*, ut dicitur *Extravag. Cùm detestabile h. t.* Hinc Ecclesia ad eliminandum perniciosissimum sibi crimen *simoniæ* varias, easque graves contra illud constituit pœnas, quas videre licet tum *in cit. Extravag.* tum in hoc Titulo passim. De quibus proin *in præsenti §.*

229 Quæritur I. An ob quamvis *simoniam* incurrantur Juris pœnæ? Resp. I. Pœnæ in Jure contra *Simoniacos* statutæ non ob quamlibet, sed ob eam solam *simoniam* ipso Jure & facto incurrantur, quæ committitur vel in susceptione Ordinum, vel Religionis ingressu, vel Beneficiis Ecclesiasticis. Navarrus *in Manual. cap. 23. numer. 111. §. 60. & 67.* Palao *de Simonia punct. 21. num. 2.* Suarez *lib. 4. cap. 55. num. 5.* Sylvester *vers. Simonia quæst. 19.* Lessius *lib. 2. cap. 35. dub. 23. numer. 120.* Layman *lib. 4. tr. 10. cap. 8. num 69.* Pirhing *hoc tit. num. 134.* & alii communiter. Ratio est; quia nec in novo, nec in antiquo Jure reperitur aliquis textus imponens *Simoniacis* pœnam, nisi *Simonia* committitur in uno præfatorum, Religionis videlicet ingressu, Ordinum susceptione, & Beneficiis Ecclesiasticis; ergo ad nullam aliam *simoniam* pœnas extendere debemus; *nam odia restringi, & favores convenit ampliari, cap. Odia 15. de reg. Jur. in 6. Et in pœnis benignior est interpretatio facienda c. in pœnis 49. eod.*

230 Quòd autem propter prædictas tres species *simoniæ* incurrantur pœnæ Juris ipso facto, præter *cap. Reperiuntur 1. quæst. 1.* & quosdam alios Canones, qui de Excommunicatione loquuntur, habetur clarissimè *in Extravag. Sanè* & *Extravag. Cùm detestabile hoc tit.* inter communes, ubi committentes *simoniam* in ingressu Religionis, in ordinibus, aut Beneficiis ipso facto excommunicantur, aliisque pœnis subjiciuntur.

231 Concordat Bulla S. Pii V. *Cùm primum* (& habetur in Bullario Romano ordine 5.) in qua contra dictas tres *simoniæ* species tantummodò pœnæ ipso Jure infliguntur, aliæ autem *simoniæ* Sacramentales per locorum Ordinarios puniri jubentur.

232 Nec obstat, quòd Paulus II. In Extravag. *Cùm detestabile h. t. Omnes & singulas Excommunicationes, suspensiones, censuras & pœnas, dudum à Romanis Pontificibus contra Simoniacos quomodolibet latas, & eorum quemlibet tam manifestum, quàm occultum, quas ipso facto eos incurrere voluit, innovaverit &c.* Ex quibus verbis, ne superfluè forent, videtur inferendum contra 1. partem Responsionis, omnes pœnas Juris contra *Simoniacos*, quæ olim erant ferendæ sententiæ, nunc ipso facto incurri. Resp. enim negando *seq.* quia (ut patet ex verbis mox sequentibus, & sub eodem verborum contextu prolatis, *innovantes declaramus, quòd omnes illi, qui simoniacè ordinati fuerint,*) ibi est sermo de *simonia* in Ordinibus contenta, quam una cum *simonia* in Religione & Beneficiis commissa magis punire volunt Summi Pontifices propter majus detrimentum, quod inde universali Ecclesiæ bono infertur.

Nec tamen superfluunt prædicta verba; Nam iisdem facta est extensio pœnarum à publicis *Simoniacis* ad occultos ita, ut omnes pœnæ, quæ contra publicos *Simoniacos* in Ordinibus olim fuerant statutæ, nunc etiam ipso facto incurrantur ab occultis. Non verò illis verbis facta est extensio pœnarum quoad omnem prorsus *simoniam*, ita, ut ipso facto incurrantur pœnæ ibidem expressæ per quoscunque *Simoniacos*; cùm de cæteris nulla fiat mentio, & pœnæ potiùs sint restringendæ, quàm ampliandæ per dicta *num. 129.* 233

Resp. II. Ob *simoniam* duntaxat *Mentalem* (qualis sit, vide suprà *numer. 15.*) nulla incurritur pœna, etiamsi in susceptione Ordinum, vel Religionis ingressu, vel Beneficiis Ecclesiasticis committatur. Communis & certa Ratio est; quia contra hanc *simoniam* nulla invenitur pœna statuta in Jure; imò ibidem pro conclusione expressè decimatur, dum dicitur *cap. fin. hoc tot.* quòd pro *Simonia* quæ nullo pacto, sed affectu animi præcedente committitur (uti fit per Simoniam Mentalem) *sufficit per solam pœnitentiam suo satisfacere Creatori.* Cur autem contra hanc *simoniam* Ecclesia nullam statuerit pœnam, rationem reddit Papa *cap. Tua nos 34. hoc tit.* quia *Ecclesiæ datum est de manifestis tantùm judicare: de internis enim apud districtum Judicem (qui scrutator est cordium & cognitor secretorum) culpabiles judicantur, cit. cap. fin. hoc tit.* quod etiam experientur committentes *simoniam* duntaxat *Mentalem*; licèt enim in hoc mundo nullas Juris pœnas incurrant, pœnis tamen manus Divinæ non evadent, nisi condignam pœnitentiam agant. 234

Resp. III. Etiam propter *simoniam* purè, seu merè *Conventionalem* (id est illam, qua quidem pactum externum dandi temporale pro spirituali, aut econtra intervenit, ex nulla tamen parte adhuc adimpletum est, juxta dicta *num. 19.*) nulla incurritur Juris pœna, in quocunque tandem committatur. Rursus certa apud omnes teste Palao *de simonia p. 12. num. 2.* & aliis. Ratio est; quia Canones, in quibus in *Simoniacos* statuuntur pœnæ, non de pactis conventionibus, sed actibus inde provenientibus, actuali nempe datione, & receptione loquuntur; uti patet ex verbis *Extravag. Cùm detestabile 2. h. t.* ibi: *Universi, qui dando, vel accipiendo Simoniam commiserint, sententiam Excommunicationis incurrant:* item ex illis verbis: *Tam dantes, quàm accipientes Excommunicationis sententiis subjaceant. Extravag. Sanè eod.* qualia etiam alibi habentur passim in Jure, uti *can. Presbyter. 3. can. quisquis 5. can. quos 6. &c. 1. q. 1.* Cum Concordantiis. 235

Nec dicas. Emptio & venditio perficiuntur solo consensu in rem & pretium ejus, uti habetur *§. 1. Instit. de Emption.* atqui *simonia* est aliqua emptio; ergo solo consensu perficitur, etiam ante traditionem rei spiritualis, aut solutionem pretii, & consequenter etiam *simonia Conventionalis* subjacebit pœnis, cùm jam sit *simonia* perfecta. Resp. enim negando hanc ultimam *seq.* nam ex hoc, quòd *simonia conventionalis* jam sit perfecta *simonia*, solùm sequitur eam esse non tantùm grave peccatum, sed insuper subesse Foro Ecclesiæ, ac puniri posse, quod ultrò fatemur: non autem sequitur, quòd de facto per Ecclesiam pœnæ sint contra eam impositæ, & de quo solummodò quæritur, quodque à nobis negatur. Siquidem pœnæ istæ eatenùs solùm incurruntur, quatenùs Jure humano Ecclesiastico exprimuntur: nulla autem habetur expressa contra *simoniam* purè *Conventionalem*: ergo. 236

Excipe cum Fagnano *in c. Nobis de simon. nu. 13.* Simoniam *Conventionalem* in electione summi Pontificis commissam. Quia Julius II. in sua Constitutione, *Cùm tam divino* &c. (& habetur *tom. 1. Bullarii const. 3. ipsius*) etiam in eam pœnas statuit, ut patet ex illis verbis dictæ Constitutionis: *In dando, promittendo, vel recipiendo pecuniam:* necnon ibi, *promissiones & obligationes.* Sed hoc est speciale, quia specialiter expressum, ut eò sanctiùs celebretur electio summi Pontificis, Christi in terris Vicarii. 237

238 Et quidem hactenus dicta de pœnis *simoniæ* sunt certa: sed gravissima controversia est apud DD. an Juris pœnæ in *simoniacos* statutæ incurrantur propter *simoniam conventionalem mixtam*, si videlicet saltem ex una parte pactum *simoniacum* completum, & temporale vel spirituale *simoniacè* promissum, actu jam traditum est? (de qua Simonia vide suprà *nu. 19.*) Affirmativam tenent non pauci primæ classis DD. ut D. Thomas *2. 2. q. 100. ar. 6.* Sotus *lib. 9. de justit. q. 8. a. 1.* Cajetanus *2. 2. qu. 100. a. 6.* Palao *de simonia pun. 22. n. 5.* Valentia *tom. 3. disp. 6. q. 16. p. 6.* & alii, idque probare conantur pluribus juris textibus, quos infrà loco objectionum adducemus; intereà tamen fatemur, sententiam præfatorum DD. spectando jura, reverà omnino probabilem esse. Quo non obstante

239 Resp. IV. Propter *simoniam conventionalem mixtam* etiam illam, in qua spirituale v. g. Beneficium Ecclesiasticum, non item temporale *simoniacè* pro illo promissum, actu jam traditum est, nullæ incurruntur pœnæ contra *simoniacos* in jure statutæ. Navarrus *in Manual. cap. 23. nu. 104.* Zoesius *h. t. nu. 92. & seq.* Covarr. *in Regul. peccatum p. 2. §. 9. n. 7.* Guttierez *Canon. qq. lib. 1. cap. 9. num. 10.* Flaminius Parisien. *de Resign. lib. 7. qu. 2. n. 16.* Lessius *lib. 2. cap. 35. dub. 27.* Suarez *lib. 4. de simonia cap. 56. n. 33.* Gonzalez *de Regul. Cancell.* Glossa *L. 15. n. 69. & 70.* Engel *h. t. n. 34.* cum communi aliorum. Ratio est; quia nullibi in jure reperitur aliqua pœna clarè expressa contra aliquam *simoniam conventionalem mixtam*, seu utrinque nondum completam; atqui in dubio non est asserenda pœna, siquidem juxta *c. in pœnis 49. de R. I. in 6. in pœnis benignior est interpretatio facienda:* & *l. 42. ff. de pœnis: Interpretatione legum pœnæ molliendæ sunt potiùs, quàm exasperandæ* ac *c. 30. de R. I. in 6. in obscuris minimum est sequendum.* Accedit, quòd teste Navarro, Lessio, Gomez, & Cassado, ita etiam observet stylus Curiæ, vi cujus non censentur pœnæ contractæ, nisi *simonia Realis* utrinque completa habeatur, atqui stylus Curiæ habetur pro jure & lege juxta Communem DD. *arg. c. ex litteris de constit. & c. quàm gravi de crimine Fals.*

240 Nec obstat I. Quòd in *extravag. cùm detestabile h. t.* pœnæ imponantur sub disjunctione illis, qui *dando, vel recipiendo simoniam admiserint*; & consequenter videatur sufficere, eam ex una parte esse completam, licèt nondum ex altera. Resp. enim negando *seq.* nam particula disjunctiva additur ad indicandum, pœnas illas v. g. Excommunicationis non tantùm à dante, sed etiam à recipiente Beneficium Ecclesiasticum per *simoniam* contrahi. Quinimmò cùm *Extravagans* illa non magis de datione unius quàm alterius loquatur, intelligenda est de utraque (ut notat Navarrus *loc. cit.*) sicque de *simonia* utrinque completa, ut odia restringantur, quantum salva verborum proprietate fieri potest.

241 Nec obstat II. Textus *c. si quis 44. h. t.* ubi dicitur, quòd tam Ordinans, quàm Ordinandus sub promissione, quod non postulabit Ordinatus ab Ordinante provisionem (id est, sustentationem alioquin de jure debitam Ordinato ad Sacros sine Titulo, *arg. c. cùm secundùm 16. de præbend.*) incurrat suspensionem per Triennium; cùm tamen hæc videatur esse sola *simonia conventionalis mixta*. Cui simile quid habetur *c. per tuas II 3. h. t.* Resp. enim cum Pirhing *h. t. n. 159.* allegante Suarezium, ibi fuisse commissam *simoniam perfectam*: licèt enim pecunia aliqua data non fuerit pro ordinatione ipsa, tamen obligatio de non petenda provisione, seu remissio juris ad istam erat res pretio æstimabilis, & jam actu perfecta. Ad Textum *c. per tuas h. t.* respondet Abbas *ibid.* conformiter dictis: nam & ibi remissa fuit obligatio rei temporalis, ut acquireretur spirituale; remittere verò, idem est ac dare, *arg. c. Veniens II 1. de Testib.* unde negatur *assumptum*.

242 Nec obstat III. Bulla S. Pii V. quæ incipit, *intolerabilis*, ubi §. 3. declarat, pœnas ibidem statutas incurri, *licèt ipsum confidentiæ crimen alterius tantùm partis conscientia sit admissum.* Resp. enim, dictam Bullam loqui de *simonia confidentiali*, in qua hoc est speciale, neque extendendum ultra casum expressum, cùm sit odiosum. Quòd si alia aliqua Bulla S. Pii V. hac de re edita sit, ea non videtur usu recepta, uti inquit Lessius *loc. cit. n. 149.*

Nec obstat IV. *c. ea quæ 1. q. 3.* ubi Urbanus II. sic loquitur *quidquid ergo vel in sacris Ordinibus, vel in Ecclesiasticis rebus, vel data, vel promissa pecunia acquisitum est, nos irritum esse, & nullas unquam vires habere censemus.* Nota ly, *vel promissa pecunia*; ergo sufficit sola promissio pecuniæ ad pœnas incurrendas, cùm ly, *vel*, sit disjunctiva. Resp. enim cum Navarro *cap. 23. Manualis n. 104.* quòd Rotæ Prætorium propter talem *simoniam* super Beneficio Ecclesiastico commissam soleat Reum illo privare, licèt, quia non pervenit ad *Realem*, non declaret eum ipso jure privatum. Ita Navarrus: unde Urbanus II. intelligendus est post sententiam Judicis, non autem ipso jure: nam solùm confirmavit, quæ prius à SS. Patribus de *simoniacis* statuta sunt, ut patet ex prioribus verbis ipsius. 243

Resp. V. Si tamen postmodum pactio *simoniaca*, quæ prius fuerat solum *conventionalis*, utrinque in totum vel in partem fiat completa, ut si quis saltem partem etiam modicam v. g. sex aureos det, qui centum pro spirituali promisit, incurruntur pœnæ juris, & retrotrahuntur ad tempus pactionis præteritæ. Ita Navarrus *loc. cit.* & Lessius *nu. 151.* Id enim erat stylus antiquus Curiæ, cui standum est; licèt alioquin faciliùs dici posset, pœnas ejusmodi primùm incurri à tempore *simoniæ* ab utraque parte completæ, nisi contrarium suaderet stylus antiquus Curiæ, ut subdit Navarrus. Hinc 244

Infertur: Si Collator conferat Titio Beneficium Ecclesiasticum sub pacto 100. aureorum sibi solvendorum, quos Titius primum solvat post annum, ante annum, seu ante factam solutionem nondum incurritur pœna excommunicationis, nec Collatio illa erit irrita: si tamen post annum solvatur pecunia, sicque utrinque compleatur *simonia*, jam censebitur incursa Excommunicatio ab utroque, & inhabilitas Titii ad Beneficium ab initio contractus, seu integro retrò anno, & ipsamet Collatio nulla ab initio. Et hoc variis exemplis, in quibus similis retrotractio pœnæ fit, declarant Navarrus & Lessius *loc. cit.* 245

Nec obstat I. Quòd collatio Beneficii purè facta sine conditione non possit esse pendens, sed statim aut sit valida, aut irrita, ut latè traditur per Felinum *in cap. 2. de election. in 6.* Resp. enim Navarrus *loc. cit.* spectato jure antiquo ita fuisse; secus autem esse dicendum spectato jure novo, scripto vel non scripto, quod per stylum Curiæ, Papa sciente, & non contradicente hactenus observatum, atque intepretantem sæpè dictam *Extravagantem* singulariter habetur & probatur. 246

Nec obstat II. Quòd si Excommunicatio post completam utrinque *simoniam* retrotrahatur ad tempus initi contractus *simoniaci*, videatur sequi, Celebrantem intereà postmodum etiam fieri irregularem, quia celebravit in excommunicatione, quæ per fictionem Juris fuit retrotracta. Resp. enim negando *seq.* quia, ut notat Lessius *n. 154.* post alios, hæc retrotractio per Juris fictionem fit quidem in excommunicatione, non verò in Irregularitate: Tum, quia hæc non incurritur, nisi per violationem Censuræ absolutè incursæ, nam quæ nondum est, nequit violari: Tum quia ignorans Censuram, celebrando in ea non fit irregularis, ut expressè habetur *cap. Apostolicæ, de Cleric. excommun.* talis autem ignorantia Excommunicationis habetur, antequàm ea sit actualiter contracta, uti patet; ergo. 247

Accedit manifestum discrimen, cur excommunicatio retrotrahatur, faciatque, ut collatio Beneficii interim facta sit nulla & invalida, non item Irregularitas arcens hominem ab executione Ordinum. Nam ibi agitur de lucro captando, hîc de damno incurrendo: Unde quia ignorantia *Juris*, aut *Facti* juvat ad vitandum damnum seu pœnam, non autem ad captandum lucrum *l. 7. & seqq. ff. de Juris & facti ignorant.* non est mirum, retrotrahi Excommunicationem, ut impediat lucrum captandum, v. g. Beneficium acquirendum, non verò Irregularitatem, utpote quæ novum damnum infert, arcendo hominem à susceptione vel executione Ordinum. 248

Resp. VI. Ob solam ergo, & omnem *Simoniam Realem* utrinque saltem ex parte completam (de qua *num. 20.*) in susceptione Ordinum, vel ingressu Religionis, & Beneficiis Ecclesiasticis commissam, ipso Jure & 249

facto incurruntur pœnæ contra *Simoniacos* in jure statutæ; quòd ob hanc solam, constat ex hactenus dictis, quòd ob eam omnem, tenent omnes. Ratio patet, quia, cùm jura velint *simoniacos* ipso jure & facto incurrere pœnas, & hactenus probatum maneat, eas non incurri propter *Mentalem*, nec propter *Conventionalem* aliquam, necessariò sequitur, eos saltem propter *Realem* incurri. Et quidem propter omnem etiam *occultam*; eò quòd præter jura antiqua id tacitè jam volentia, utpote generaliter loquentia, consequenter nullam nec *occultam* excipientia, *arg. c. quia circa 22. de privil.* specialiter autem, & manifestè declaratur, ac deciditur *extravag. cùm detestabile h. t.* per textum suprà allegatum *n. 131.*

250 Resp. VII. Quamvis ipso facto nulla incurratur juris pœna, nisi committatur *Simonia Realis* utrinque saltem secundùm partem completa in susceptione Ordinum, Religionis ingressu, & Beneficiis Ecclesiasticis; possunt tamen, & subinde debent etiam Reverendissimi Ordinarii ob alias *Simonias* in quacumque materia commissas pœnam aliquam prudenti suo arbitrio imponere. Patet hoc ex Bulla S. Pii V. citata *suprà;* & ratio est; quia cùm quævis *Simonia* sit gravissimum crimen juxta dicta *num. 6.* proculdubio quamlibet possunt, & subinde debent punire Ordinarii, utpote qui soli in hoc crimine sunt Judices competentes tam contra Laicos, quàm Clericos, ut cum Glossa *in c. quàm sit verf. Malefactores de Foro competent.* Abbas *n. 20.* Pirhing *h. t. n. 142.* & alii bene advertunt.

251 Quæritur II. Quæ pœnæ in jure sint statutæ contra *Simoniam*, quæ committitur in Religionis ingressu? Resp. I. Contra hanc *simoniam* sequentes tres ipso facto incurrunt pœnas *simoniaci*. *Prima est quòd tam dantes, quàm recipientes aliquid simoniacè pro ingressu Religionis* (juxta dicta superiùs §. 9.) si sunt personæ singulares, Excommunicationem, si verò Capitulum, vel Conventus ad id consentientes fuerint, suspensionem ab Officio capitulari ad jurisdictionem, vel administrationem pertinentem, ipso facto incurrant, aliis etiam pœnis in suo robore duraturis. Ita clarè statutum habetur *extravag. Sanè 1. h. t.*

252 *Altera* pœna est, quòd *c. Veniens c. de Regularib. & c. quoniam h. t.* Religiosi *Simoniacè* suscepti jubeantur de suo Monasterio expelli, & in arctioribus Monasteriis ad agendum ibi pænitentiam detrudi; quamvis in nonnullis casibus ibidem expressis possint dispensativè in priori Monasterio remanere. Insuper Abbas, & Majores personæ Monasterii jubentur suspendi, imò etiam de Monasterio in arctius detrudi, *cit. c. Quoniam h. t.* Licèt etiam isti in certis casibus possint dispensativè in priori Monasterio permanere. Neque illi, neque isti tenentur inde discedere donec per Superiorem compellantur aliud monasterium ingredi, ut probat Lessius *lib. 2. cap. 35. n. 132.*

253 Denique incurrunt etiam *infamiam Juris*, & per consequens fiunt irregulares, saltem si crimen est notorium notorietate *juris*, aut *facti*, prout ex *cit. extravag. 1. h. t. §. Certum,* rectè docet Anton. Thesaur. *de pœnis Ecclesiast. p. 2. V. simonia cap. 10. n. 3. & 4.*

254 Illud tamen cum Lessio *loc. cit.* Sanchez *lib. 2. Consil. cap. 3. dub. 104. num. 5.* Navarro, & aliis notandum, quòd Professio *simoniacè* susceptorum non sit invalida, consequenter ita susceptus, ad sæculum redire, & nubere non valeat; licèt mandante legitimo Superiore ad arctius Monasterium transire debeat, eò quod licet sit, & manere debeat Religiosus, tamen firmum non acquirat jus Præbendæ Regularis, seu portionis ordinariæ, vocisque *activæ & passivæ* in Capitulo, quod est jus ad instar Præbendæ Canonicæ, uti post Navarrum bene observat Lessius *loc. cit.*

255 Ulteriùs notandum cum Castro Palao *de simonia pun. 23. num. 3.* Pirhing *h. t. n. 71.* & aliis, quod etsi committatur *simonia* statim per *simoniacum* ingressum ad Novitiatum, præfatæ tamen Juris pœnæ non incurrantur, nisi secuta Professione, consequenter ab eis Regulares immunes esse, si pecuniam, vel quid aliud *simoniacè* promissum non recipiant, vel Receptum iterum ante Professionem tradant, aut ingressus professionem non emittat, sed iterum ad sæculum redeat.

256 Resp. II. Quamvis Moniales in Monasterio sufficientes pro ingredientibus redditus jam habente æquè, ac alii Regulares veram *simoniam* committant, si pro ingressu ad Religionem aliquid temporale exigant; etsi illud loco dotis ad honestam Ingressæ sustentationem id facere dicant; tamen pœnas Juris non incurrunt. Tota Conclusio patet ex dictis suprà *à num. 172.* ubi vide, ne superflua fiat repetitio.

257 Quæritur III. Quas pœnas inducat *simonia Realis* in Ordinibus? Resp. Conferens & Recipiens Ordines per *simoniam Realem* est ipso facto excommunicatus. Ita habetur in *extravag. cùm detestabile h. t.* cùm, ubi priùs §. 1. facta fuisset mentio de Ordinibus, postmodùm *§. Statuentes &c.* fertur sententia Excommunicationis Summo Pontifici reservatæ in omnes & singulos, qui quomodolibet dando vel recipiendo *simoniam* commiserint.

258 Nec dicas, hanc pœnam solùm pertinere ad *simoniacos* in Beneficiis, utpote de quibus immediatè ante loquitur Pontifex; non autem ad *Simoniacos* in Ordine, utpote de quibus ibi non est sermo, sed jam in fine *primi §.* alia pœna est decreta, nempe pœna Suspensionis *in omnes illos, qui simoniacè ordinati sunt.* Resp. enim cum Pirhing *h. t. n. 156.* Lessio, Laymano, & aliis, verba illa generalia, *qui quomodolibet dando vel recipiendo Simoniam commiserint, sententiam Excommunicationis incurrant,* referri tam ad dantes, quàm recipientes in Ordinibus, vel Beneficiis, de quibus *cit. Extravag.* fit mentio; siquidem generalis illa locutio totam præcedentem materiam concludit atque complectitur, quamvis ulteriùs, *Simoniacè* Ordinati (non autem Ordinatores vi hujus *Extravag.*) sint suspensi.

259 Resp. II. Spectato Jure communi Decretalium Ordinans *Simoniacè* ipso facto est suspensus à Collatione Ordinum, saltem per Triennium. Ita desumitur ex *c. si quis h. t.* & tenet Pirhing *nu. 158.* Dixi notanter *saltem per Triennium*: nam Abbas *in cit. c. ult.* vult, quòd si Ordinator propriè committat *Simoniam* in Ordine conferendo, ipse sit perpetuò suspensus à collatione Ordinum.

260 Deinde Responsio nostra solum procedit, quando crimen *Simoniæ* est occultum, nam si foret manifestum, & Reus accusaretur, atque convinceretur, etiam à suo gradu & officio Ecclesiastico deponeretur *c. si quis Episcopus & seqq. cau. 1. q. 1.* Quamvis hujusmodi pœna Depositionis ipso Jure non incurratur, sed per sententiam Judicis sit imponenda, Pirhing *h. t. n. 168.*

261 Addit insuper *nu. 102.* *Spectato Jure communi Decretalium.* Etenim ex nova Constitutione Sixti V. *Sanctum & salutare* (quæ habetur *tom. 1. Bullarii Romani, constit. 91. ejusdem*) Ordines *Simoniacè* conferens à *Collatione quorumcunque Ordinum, atque adeò ipsius Tonsuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium eo ipso suspensus, & ab ingressu Ecclesiæ interdictus existit;* prout loquitur *cit. Bulla*, postmodùm harum censurarum absolutionem, tametsi *Simonia* foret occulta, Sedi Apostolicæ reservans. Et quamvis Clemens VIII. allegatam Bullam Sixti V. quoad aliqua puncta revocaverit ad terminos juris communis, idem tamen expressas *Censuras & pœnas contra* Simoniacè *Ordinantes, & Ordinatos inflictas in suo robore permanere voluit,* prout loquitur Constitutio 40. *Romanum tom. 2. Bullarii Romani.* Quod si interdictum violat, præter Irregularitatem, quam incurrit vigore *c. 1. & c. is cui 20. de sentent. excom. in 6.* etiam suspensus est à Regimine, & administratione suæ Ecclesiæ, & perceptione omnium fructuum à Beneficiis suis provenientium, uti expressè habet memorata Bulla Sixti V.

262 Resp. III. Ordinatus *Simoniacè* scienter præter Excommunicationem (quam ipso facto contrahit *arg. c. Reperiuntur 1. quæst. 1.* juncta *Extravag. cùm detestabile h. t.*) est suspensus ab executione omnium suorum Ordinum, tam *Simoniacè* susceptorum, quàm aliorum, etiamsi crimen sit occultum. Ita desumitur ex *citat. Extravagant. cùm detestabile §. 1.* ibi: *Omnes illi, qui Simoniacè ordinati fuerint; à suorum Ordinum executione sint suspensi.* Et licèt hæc verba probabiliter intelligi possunt de Ordinibus dumtaxat *Simoniacè* susceptis, ut, in quo quis peccat, in eo & puniatur, simulque pœnæ restringantur potiùs, quàm extendantur: nihilominùs quia indefinitè loquuntur: *à suorum Ordinum &c.* de omnibus Ordinibus, etiam non *simoniacè* susceptis, communiter à Doctoribus intelliguntur, ut notat Pirhing *h. t. numer. 160.* Lessius *loc. cit. numer. 135.* & Layman *numer. 71.* Si

posteà

posteà in tali suspensione aliquem actum Ordinis exercet, incurrit pariter Irregularitatem, *c. Apostolicæ 9. de Cleric. excommunic. c. is cui de sentent. excomm. in 6.* ac insuper privationem Officiorum, & Beneficiorum omnium, atque inhabilitatem ad ea, si fuerit Sæcularis, si verò Regularis privationem Vocis *activæ & passivæ*, atque inhabilitatem ad eam. Ita clara verba *cit. Bullæ*, quæ etiam hactenus dictarum pœnarum absolutionem soli Sedi Apostolicæ reservat, cum derogatione Conc. Triden. *sess. 24. c. 6.* ut proin etiam circa crimen in hoc passu occultum nil valeat Episcopus.

263 Quæritur IV. Quas pœnas inducat *simonia Realis* in Beneficiis Ecclesiasticis commissa? Resp. Hanc *Simoniam* plures & graves inducere pœnas, Patet inductione. Nam I. Omnes tam illi, qui Beneficium aliquod Ecclesiasticum, vel Officium sive *simplex*, sive *Curatum*, sive Sæculare, sive Regulare, v. g. Episcopatum, Præposituram, Decanatum, Canonicatum, Parochiam, Generalatum, Abbatiam, Provincialatum, Prioratum, Rectoratum, Guardianatum *Simoniacè* conferunt, aut directè vel indirectè procurant conferendo v. g. eligendo, postulando, præsentando, commendando ad illud &c. vel etiam confirmando, instituendo, aut alia quacunque ratione providendo; quàm illi, qui aliquo præfatorum modo Beneficium, aut Officium hujusmodi acquirunt, ipso jure & facto incurrunt Excommunicationem Summo Pontifici reservatam. Unanimis & certa ob claram Dispositionem Juris *extravag. cùm detestabile h. t.* & Bullam S. Pii V. quæ incipit, *cùm primùm* estque ordine 5. inter Constitutiones illius.

264 II. Quævis collatio, provisio, & acquisitio hujusmodi Beneficii, aut Officii Ecclesiastici *simoniacè* facta, est ipso Jure irrita, & nulla, ita ut *simoniacè* provisus, prorsus nullum *acquirat jus, nec faciat fructus suos, sed ad illorum omnium restitutionem, sub animæ suæ periculo sit adstrictus,* uti expressè statuitur *cit. extravag. cùm detestabile h. t.* Concordat textus *can. si quis neque cau. 1. q. 1. & c. Matthæus h. t.* ubi Simoniacè adeptus Beneficium tenetur illud sponte dimittere, alioquin procul dubio in æternum periturus.

265 Notant tamen Valensis *h. t. §. 4. numer. 12.* post Lessium *loc. cit. nu. 138.* quòd si Electus, vel præsentatus legitimè, posteà committat *Simoniam* pro confirmatione, vel institutione acquirenda, non vitietur Electio, vel Præsentatio, sed sola irritetur confirmatio, vel Institutio, in qua vitium illud est commissum. Et hoc probatur à simili ex *c. si confirmationem, de election. in 6.* ubi habetur, cassata confirmatione ob defectum alicujus solemnitatis, non propterea cassari Electionem præcedentem Canonicè factam. Unde in tali casu sufficeret, si per legitimam dispensationem tolleretur inhabilitas contracta per actum posteriorem; nec opus esset nova Electione, aut præsentatione, secus dicendum, si in priori actu commissa fuisset *Simonia*, nam tunc omnes sequentes actus forent irriti.

266 III. Qui Simoniacè Beneficium aliquod obtinet, illud, utpote nulliter obtentum, ante omnem sententiam non tantùm dimittere tenetur, sed ad illud obtinendum perpetuò inhabilis evadit, ut proin *perpetua inhabilitas ad idem Beneficium* acquirendum sit *tertia* pœna. Ita clarè desumitur ex *c. pen. de election. & c. nobis fuit 27. h. t.* ac Bulla S. Pii V. *cùm primùm*, quæ est ordine 5. *inter constit. dicti Pontificis, Bullar. Cherubin. tom. 2.* ibi: *qui Beneficium aut Officium Ecclesiasticum Simoniacè adeptus fuerit, illis similiter ipso Jure sit privatus, & ad fructuum omnium quos perceperit, restitutionem teneatur, & perpetuò sit inhabilis ad ea, & quæcunque alia Beneficia obtinenda.* Hinc licèt *in c. pen. de election.* videatur *Simoniacè* obtinentem Beneficium, tantùm ea vice esse inhabilem ad idem obtinendum, quod ibidem, sicut & *c. nobis fuit h. t. V. ab Episcopo,* etiam Glossa tenet: tamen post præfatam constitutionem, ob illius verba, res controversia caret, quòd perpetuò sit inhabilis ad idem Beneficium iterum obtinendum, intellige, nisi Papa dispenset.

267 IV. Vi ejusdem Bullæ (uti liquet ex verbis textus præallegati) *simoniacè* obtinens aliquod Beneficium, est etiam *perpetuò inhabilis ad quæcunque alia Beneficia Ecclesiastica obtinenda.* Verum Navarrus *consil. 92. h. t.* Palao *de Simonia punct. 25.* Pirhing *h. t. num. 170.* & alii volunt, memoratam constitutionem, quo ad hanc pœnam vel usu non esse receptam vel ante sententiam Judicis condemnatoriam, aut saltem declaratoriam Judicis in Foro conscientiæ non obligare, ut proin tuta conscientia, & absque omni alia dispensatione Beneficium aliquod licitè & validè obtinere valeat, qui priùs aliud *simoniacè* obtinuit, nisi hujus *simonia* acquisita jam fuerit deducta ad Forum contentiosum; & talis pro *Simoniaco* condemnatus vel declaratus.

268 V. Pœna est, quòd *Simoniacè* obtinens Beneficium aliquod, perpetuò deponendus sit ab Altaris ministerio, *arg. can. erga Simoniacos cau. 1. qu. 1. & c. de hoc 11. h. t.* cum concordantiis: quæ tamen pœna ipso facto non incurritur, sed primùm per sententiam Judicis est infligenda, uti colligitur ex *cit. Juribus*, præsertim *c. 11. h. t.* ibi: *Confessi, vel legitimè convicti ab Altaris ministerio sunt perpetuò deponendi.*

269 VI. Pœna est, quòd, qui *Simoniacè* obtinent aliquod Beneficium, priventur etiam aliis Beneficiis prius legitimè obtentis, quæ tamen ante sententiam Judicis condemnatoriam non obligat, uti bene advertit Navarrus *loc. cit.* Palao *loc. cit. n. 4.* Felinus *in c. insinuatum h. t.* Abbas *in c. cùm Clerici de Pactis n. 2.* & fusè deducit Suarez *lib. 4. cap. 58. n. 6.* Pirhing *h. t. n. 169.* Ratio est; quia nullibi reperitur textus hanc pœnam ipso Jure inducens; consequenter nec nos eam inducere debemus, contra *c. odia, & c. in pœnis de R. J. in 6.* Quòd autem per sententiam Judicis *Simoniacus* condemnari, & aliis ritè obtentis Beneficiis privari valeat, tenent citati, & alii Doctores, satisque clarè patet ex *c. 2. de Confessis*, ibi: *Quoniam vitium hujusmodi persequi volumus, ut debemus, ipsum per definitivam sententiam duximus, ab omni Beneficio, & Officio Ecclesiastico deponendum* cum concordantiis. Accedit, quòd hæc pœna includatur etiam in priori pœna, depositionis nempe perpetuæ ab Altari.

270 Porro si quis ob *simoniam* per sententiam Judicis privetur aliis Beneficiis prius ritè obtentis, non hoc ipso privatur etiam fructibus priùs legitimè perceptis, nisi exprimatur in sententia; quia aliud est privari Beneficio ritè prius obtento, aliud fructibus ejusdem: hinc nisi aliter in sententia exprimatur, fructus prius legitimè perceptos restituere non tenetur. Pirhing. *h. t. num. 169.* Suarez & alii.

271 Colligitur, quòd etsi quis ante omnem Judicis sententiam Beneficium, quod *Simoniacè* obtinuit, ipso facto perdat, illudque una cum fructibus restituere in Foro conscientiæ teneatur, sitque ad illud perpetuò inhabilis, licèt *simonia* sit occultissima, delinquenti soli, & Deo nota, alia tamen Beneficia prius ritè obtenta, tuta conscientia retinere, & alia etiam justo titulo acquirere, fructusque illorum percipere valeat, donec *simonia* illius pateat, & ad Forum contentiosum deducatur, atque sententia condemnatoria, vel declarativa Judicis aliud statuat.

272 Resp. II. Recensitas hactenus Iuris pœnas incurrunt etiam illi, qui propria authoritate commutando Beneficia, committunt *simoniam Juris Ecclesiastici.* Abbas *in c. cum universorum de Rerum permut. n. 6.* Layman *c. ult. de simonia n. 66.* Pirhing. *h. t. n. 155* Suarez cum communiori aliorum contra paucos alios. Ratio est: Tum quia SS. Canones, & Constitutiones Pontificiæ, dum pœnas contra *simoniam* statuunt sæpè in genere, ac indiscriminatim de quavis *simonia Reali* loquuntur; ergo etiam de *simonia* Ecclesiastica, *arg. c. quia circa 22. de privil.* Tum quia plures Canones expressè loquuntur de *simonia Juris humani*, eamque pœnis Iuris subjiciunt, uti patet ex *c. cùm olim, & c. quæsitum, de Rerum permutat. c. de hoc 11. h. t.* cum Concordantiis: præsertim *extrav. 2. h. t.* ubi omnes *simoniaci* pœnarum rei dicuntur, *qui quomodolibet dando, vel recipiendo Simoniam commiserunt.*; ergo.

273 Resp. III. Pœnæ contra *simoniam* in materia Beneficiorum commissam statutæ non afficiunt *simoniam* commissam in pensiones, Vicarias & Capellanias. Communis. Ratio est, quia Extravagans *cùm detestabile h. t.* pœnas statuens solùm loquitur de Dignitatibus, Personatibus, Officiis Ecclesiasticis, & quibuscunque Beneficiis; qualia non sunt pensiones &c. ut patet ex *lib. 3. tit. 5. de Præbend. & Dignit.*

274 Quæritur V. Quid Iuris circa *simoniam*, & pœnas

illius,

illius, casu, quo quis Beneficium, aut Ordines acquirit per *Simoniam* non ab ipso, sed ab alio commissam? Ante Responsionem notandum, hoc quæsitum solvi non posse una eademque Responsione; sed attendi debere, an *Simonia* à Tertio sit commissa sciente, vel ignorante, contradicente, vel non contradicente illo, pro quo Beneficium, vel Ordo *Simoniacè* procuratus fuit; item an id contigerit in ejus favorem, vel odium. Loquendo igitur de *Simonia* sic commissa circa Beneficium. Resp. I. Qui Beneficium per *Simoniam Realem* ab alio parente v.g. consanguineo, amico &c. Commissam acquirit, nulliter acquirit, teneturque unà cum fructibus ante omnem Judicis sententiam dimittere, quamprimùm rescit, *Simoniam* esse commissam, etsi id priùs ignoraverit & propterea Beneficium bona fide acceptaverit, eoque frui cœperit, supponens omnia esse ritè & canonicè facta. Unanimis & certa ob claram dispositionem Juris *c. non fuit* 27. & *c. sicut tuis* 33. *h.t. c. penult. de election.* & *cap.* 2. *cau.* 1. *q.* 5. Nam *secundum canonum statuta etiam parvuli, qui cupiditate parentum Ecclesias per pecuniam sunt adepti, eas dimittere tenentur*, ut dicitur *c. sicut tuis* 33. *h.t.* ulteriori *arg. can.* 2. *caus.* 1. *q.* 5. cum concordantiis. Ratio est, quia omnis provisio Beneficii *Simoniacè* facta, irrita est & nulla, per Jura suprà *n.* 264. allegata; ergo.

275 Hinc non obstat conclusioni, quod *c. sicut tuis* 33. dicatur, *Electionem, ignorante Electo, Simoniacè factam penitus esse reprobandam*, ex quibus verbis colligi videtur hujusmodi collationem Beneficii proviso ignorante *Simoniacè* factam, non esse ipso Jure irritam, sed primùm irritandam. Nam contra est, quòd, uti bene observant citati Doctores, dum ibi Electio *irritanda* præcipitur, idem est, ac *rejicienda*, seu tanquam nulla *declaranda*, utpote talis per plures alios canones; quidem frequens est in Jure, ut, quod uno loco dicitur *irritum*, altero dicatur *irritandum*, hoc est, tanquam *irritum rejiciendum*, & *declarandum*; sic v.g. etiam *c. in Genes.* 55. *de election.* Electio contra formam Juris celebrata dicitur *irrita*, & *c. Ecclesia* 57. *in fine* dicitur *irritanda*, id est, per sententiam declaratoriam irrita declaranda, si deducitur ad Forum contentiosum.

276 Notat tamen bene Suarez *lib.* 4. *c.* 57. *n.* 36. & alii, quod talis, cui ignoranti Beneficium *Simoniacè* collatum fuit, non teneatur restituere illos fructus, quos bona fide jam consumpsit, aut quos percepit tanquam condignum stipendium sui Ministerii spiritualis bona fide præstiti; *quia dignus est Operarius mercede sua*, per Vulgaria.

277 Cæterùm limitatur Conclusio, si ex fraude, & in odium illius, qui Beneficium obtinet, illo ignorante ab alio committitur *Simonia*; tali enim casu provisio Beneficii valida est, potestque ita provisus validè & licitè illud retinere, etsi post Beneficium jam adeptum resciat, *Simoniam* ab alio esse commissam. Communis, ac certa; textus clarus hunc casum excipiens habetur *c. nobis fuit* 27. *h.t.* ibi: *Nisi constaret illos, qui promissum tale* (Simoniacum) *fecerunt per fraudem in dispendium illius, qui eligendus erat, id malitiosè fecisse*. Ratio, & æquitas hujus Limitationis est; *quia non est indulgendum malitiis hominum, & non debet aliquis alterius odio prægravari*, *c. non* 22. *de Reg. jur. in* 6.

278 Limitatur II. Si ille, quo ignorante per alium *Simonia* commissa est, bona fide, nil sciens de *Simonia*, Beneficium per Triennium possidet. Palao *de Simonia punct.* 25. *n.* 3. Suarez *lib.* 4. *cap.* 57. *n.* 9. Lessius *cap.* 35. *dub.* 25. *num.* 140. §. 4. & alii. Ratio est; quia juxta *Regulam Cancellariæ*, 36. *de Triennali*, illa, qui per Triennium Beneficium aliquod titulo colorato pacificè possidet, non potest ampliùs desuper molestari. Nec obstat, quòd ad fruendum favore hujus Regulæ expressè requiratur, ut *absque ingressu Simoniaco* Beneficium obtinuerit. Resp. enim, quòd, cùm dicta Regula in quantùm favorabilis *latè*, & in quantùm odiosa *strictè* interpretanda sit, *arg. c. odia de reg. jur. in* 6. bene dici possit, clausulam illam tantùm intelligendam esse de illo, qui vel ipse per propriam *Simoniam* Beneficium obtinuit, vel *Simoniam* alterius, qua mediante obtinuit Beneficium, statim, vel saltem infrà Triennium rescivit; consequenter bona fide non possedit. Nullatenus verò esse intelligendam de illo, qui *Simoniæ* alterius penitus ignarus, optima fide per Triennium pacificè possedit. Cæterùm dictam Regulam habes *lib.* 3. *tit.* 5. *de Præb. ubi à num.* 487. per extensum habentur Regulæ Cancellariæ, inter quas ad propositum 36. est de Triennali.

Dices: *secundum canonum statuta etiam parvuli, qui* 279
cupiditate parentum per pecunias Ecclesiam adepti sunt, eam dimittere tenentur, *c. sicut tuis* 33. *h.t.* ergo etiam ignorantibus, & per Triennium bona fide possidentibus Beneficium, per *Simoniam* alterius impetratum non prodest *Regula de Triennali*. Resp. Textum hunc posse intelligi de parvulis, qui vel de *simonia* parentum ab initio fuere conscii, vel etiam intrà Triennium resciverunt, ut facilè contingere potest, dicentibus, & lamentantibus subinde parentibus, quantùm jam expenderit, vel expendere debeant pro filiis: vel dic, *Regulam de Triennali* esse conditam post illos Canones, consequenter ei derogari in casu nostro, cum Lex posterior deroget priori, *arg.* §. 1. *de constitut. in* 6.

Resp. II. Si Beneficium interveniente *Simonia* ab alio 280
commissa obtinetur, sciente illo, pro quo obtinetur, & ante Collationem expressè contradicente, non vitiatur, sed valida est collatio Beneficii, etsi alter contradicente ignorante in *Simonia* pergat, eaque mediante Beneficium reverà obtineatur. Communis & certa textu expresso cit. *c. sicut tuis* 33. *h.t.* ibi: *Quoniam ex eo, quòd contra prohibitionem & voluntatem tuam (à qua postmodùm minimè recessisti) aliquis te penitus ignorante promisit pecuniam, & exsolvit, nihil tibi debet ad pœnam, vel ad culpam imputari*.

Secus foret, & collatio invalida esset, si quis sciret, 281
quòd alter non obstante contradictione, & protestatione sua nihilominùs in *Simonia* pergeret, eaque mediante Beneficium obtineret; uti colligitur ex eodem *c. sicut tuis* 33. *h.t.* ubi tantùm ille excusatur à pœna nullitatis, qui post contradictionem ignorat, Beneficium ab alio *Simoniacè* pro se obtineri; consequenter ille, qui scit, non excusatur, hoc ipso, quòd sciat, Beneficium *simoniacè* esse obtentum, & tamen illud acceptat; cùm sic acceptando videatur in re approbare *Simoniam*, & consentire in illam. Lessius *c.* 35. *dub.* 25. *n.* 143.

Multò magis invalida est provisio Beneficii per *Simo-* 282
niam alterius obtenta, sciente & penitus non contradicente illo, pro quo obtinetur, *arg. à Majori ad Minus* per Vulgaria. Cujus ulterior ratio est; quia talis planè consentire videtur, uti benè advertit Glossa *in cit. c. sicut tuis* 33. *h.t.* ibi: *Nam sæpè qui tacet, consentire videtur, can. si servus sciente dist.* 54. & *l. si, ut proponis C. de nupt.* quod ipsum etiam satis clarè innuitur *cit. c. sicut tuis* 33. *h.t.* ibi: *Quia longè diversum est, non præbere consensum* expressum & *expressè contradicere*.

Resp. III. Si quis ignoranter per *simoniam* alterius 283
ordinatur, de rigore Juris, tenetur ab executione Ordinis abstinere, postquam *simoniacam* Ordinationem resciverit, *arg. can. præsentium, cau.* 1. *quæst.* 5. & *c. de Regularib. h.t.* potest tamen cum tali Episcopus dispensare; prout habetur *cit. cau. præsentium, cau.* 1. *quæst.* 5. juncta Glossa *ibid.* quia tales, etsi *simoniacè* ordinati sint, ipsi tamen *Simoniaci* non sunt, ut dicitur *cit. cap. de Simoniacè h.t.*

Quæritur VI. An? & quid speciale sit circa pœnas *Simoniæ confidentialis*? Resp. *Simonia confidentialis* (de qua suprà à *n.* 32.) ipso Jure, & facto sequentes specialiter secum trahit pœnas.

I. Præter Excommunicationem ipso facto incurrendam privat non tantùm Beneficio, circa quod *Simonia confidentiæ* commissa fuit, sed etiam aliis Beneficiis, & pensionibus ritè obtentis.

II. Inhabilem reddit ad idem, & alia quæcunque Beneficia obtinenda.

III. Facit, quòd Beneficium per *Simoniam confidentiæ* nulliter acquisitum reservetur Summo Pontifici, ita ut nullus præter illum Beneficium hujusmodi conferre valeat.

IV. Id etiam speciale habet, quòd fructus ex tali Beneficio malè percepti applicari debeant Cameræ Apostolicæ.

Et tandem V. Id specialiter operatur, quòd præfatæ pœnæ contrahantur non tantùm per *Realem*, sed etiam per *conventionalem Mixtam*, uti patet ex Bulla Pii V. *Intolerabilis*, præsertim §. 3. ubi decernitur, pœnas contra

Simo-

Simoniam Confidentialem statutas incurri, licèt ipsum *Confidentiæ crimen alterius tantùm partis conscientia sit completa*. Porro reliquæ enarratæ pœnæ expressè habentur in Bulla Pii IV. *Romanum*, & Pii V. *Intolerabilis*, quam vide suprà *n.* 42.

285 Notandum tamen cum Lessio *cap.* 35. *dub.* 26. *num.* 147. Suarez *lib.* 4. *cap.* 43. *num.* 13. & aliis, quòd pœna privationis aliorum Beneficiorum priùs ritè obtentorum, ante sententiam Judicis declaratoriam non obliget, eò quòd pœna etiam ipso Jure lata, ante sententiam Judicis declaratoriam non obliget, si externam executionem requirit; prout ampliùs diximus *lib.* 1. *tit.* 2. *de constit.* §. 10. *nu.* 227. Quæ ratio, cùm non procedat in pœna inhabilitatis ad alia quæcunque Beneficia obtinenda, non apparet quare nonnulli dicant, etiam ad eam, ratione *Simoniæ Confidentialis* incurrendam requiri Judicis sententiam: Contrarium siquidem clarè patet ex generalibus fundamentis de Lege pœnali datis suprà *lib.* 2. *tit.* 2. *numer.* 216.

§. XII.

De Restitutione Simoniacè acceptorum.

SUMMARIUM.

286 *Nulla est obligatio restituendi* Simoniacè *accepta spiritualia: Et nu. seq.*
288 *Exceptis Beneficiis Ecclesiasticis, quæ una cum fructibus ante omnem Judicis sententiam restitui debent.*
289 *Qui temporale accepit pro spirituali quocunque, tenetur illud restituere ante omnem Judicis sententiam.*
290 *Qui temporale accepit pro Beneficio Ecclesiastico, tenetur temporale restituere.*
291 *Et quidem de jure Divino.*
292 *Solvitur Objectio.*
293 *Qui pro resignatione Beneficii accipit temporale, secundùm aliquos tenetur solo jure humano illud restituere.*
294 *Doctrina practica de Restitutione* Simoniacè *acceptorum.*
295 *Qui temporale accepit ratione Beneficii Ecclesiastici, tenetur illud restituere Ecclesiæ, vel pauperibus.*
296 *Ante sententiam judicis tamen potest, imò tenetur restituere illi, à quo accepit: Et n. seq.*
298 Simoniacè *accepta temporalia pro ingressu in Religionem possunt manere penes Monasterium.*
299 Simoniacè *accepta pro administratione Sacramentorum, & Sacramentalium restitui debent ante omnem judicis sententiam.*
300 *Etiam propter* Simoniam Mentalem.
301 *Solvitur Objectio.*
302 *Accipiens temporale pro temporalibus annexis spirituali non tenetur ad restitutionem.*

286 Quæritur I. An? & qualis detur obligatio restituendi spiritualia *Simoniacè* accepta? Resp. I. Nulla datur obligatio restituendi *Simoniacè* accepta spiritualia, exceptis Beneficiis Ecclesiasticis. Suarez *lib.* 4. *cap.* 59. Bonacina *de Simonia q.* 7. Palao *de Simonia punct.* 26. *n.* 1. Lessius *cap.* 25. *dub.* 29. *num.* 66. cum communi aliorum. Ratio est; quia nullum nec Divinum nec humanum reperitur Jus, hujusmodi obligationem inducens; præsertim cum illam pro re temporali comparans, nec contra justitiam, sed præcisè contra Religionem peccet.

287 Nec dicas: qui *Simoniacè* accipit temporale pro spirituali, debet illud restituere; ergo etiam qui accipit spirituale pro temporali, debet spirituale restituere. Resp. negando *conseq.* & *paritatem*. Disparitas est, quod accipiens temporale pro spirituali faciat danti injuriam, utpote qui spirituale gratis dare debuisset juxta mandatum Christi Matth. 10. *gratis accepistis, gratis date*. Nam sicut Dispensator eleemosynam gratis dispensare jussus pauperi facit injuriam, & ad restitutionem tenetur, si pro eleemosyna tradita à paupere exigit, vel vi contractus accipit pecuniam, ita ad restitutionem tenetur, qui pro spiritualibus, quæ tanquam dispensator juxta præceptum Domini gratis distribuere debet, temporalia exigit. Econtra verò qui spirituale accipit, tradenti non facit injuriam, utpote qui illud aliàs gratis dare debuisset.

Dicitur autem notanter in Conclusione *exceptis Beneficiis*. Nam

Resp. II. Qui *Simoniacè* accipit Beneficium aliquod 288
Ecclesiasticum qualecunque tandem; sub gravissimo peccato Mortali tenetur ante omnem Judicis sententiam illud unà cum omnibus fructibus perceptis restituere, ac dimittere, etiamsi *Simonia* sit occultissima, & quidem, si *Simonia* est *Confidentialis*, etiam pretio non soluto; si verò est *communis Simonia*, tunc, quando utrinque saltem ex parte jam est completa, accipiendo spirituale, & tradendo temporale saltem secundùm partem. Ita unanimis & certa, prout amplius patet, & ex Jure clarè probatum est §. *præced.*

Quæritur II. An? & cui restitui debeant temporalia 289
Simoniacè accepta pro spirituali? Resp. I. Qui accepit temporale sub conditione dandi, vel præstandi spirituale, & conditionem non implevit, tenetur Jure Divino, & naturali ex justitia restituere acceptum. Unanimis & certa. Ratio patet ex dictis *n.* 287. si enim restituere tenetur ille, qui pactum servando dedit spirituale pro temporali; multò magis tenebitur, qui temporale sub conditione dandi spirituale accepit, & hoc non dedit; eò quòd tunc prorsus nullus nec apparens adsit titulus retinendi; econtrà verò vigeat titulus restituendi ob conditionem non impletam.

Resp. II. Qui *Simoniacè* temporale pro, vel propter Be- 290
neficium aliquod Ecclesiasticum, quodcunque tandem, putà, quia ad illud aliquem elegit, vel postulavit, vel præsentavit, vel commendavit, vel idem alicui contulit vel resignavit, tenetur sub peccato Mortali (si temporale est materia gravis) & ante omnem Judicis sententiam restituere. Certa & communis omnium signante D. Th. 2. 2. *q.* 100. *art.* 6. *in corp.* Palao *loc. cit. n.* 4. Suarez *lib.* 4. *cap.* 60. *n.* 3. Lessius *lib.* 2. *c.* 35. *dub.* 30. *n.* 169. Bonacina *de Simonia q.* 7. *pun.* 3. *diffic.* 1. *n.* 7. Sylvester V. *Simonia* [illegible] *arg. c. de hoc* 11. *h.t.* ibi: *Reges, & Principes* [illegible] *ut si quæ receperint, à præfato Episcopo, ut ejus Electioni præstarent assensum, Ecclesiæ Oxoniensi sine diminutione restituant, cùm ea sine gravi salutis periculo retinere non possint*. Ex quo Doctores rectè inferunt; *Simoniacè* accepta temporalia pro spiritualibus, sub gravi culpa ante omnem Judicis sententiam restitui debere, hoc ipso, quòd sine salutis periculo retineri non valeant.

Et quidem hæc restituendi obligatio non tantùm Juris 291
humani Ecclesiastici, sed etiam Divini est, casu quo accipiens temporale pro spirituali non se privat bono aliquo temporali fortunæ, aut honoris, sed absque omni sui præjudicio & damno temporali simpliciter dat, vel procurat spirituale, conferendo v.g. Beneficium, aut postulando ad illud, vel eligendo, vel præsentando, vel commendando &c. prout Communiter tenent DD. Ratio est; quia cùm talis non sit Dominus, sed Dispensator tantùm hujusmodi rei spiritualis, jussus à Domino Deo, ut *gratis* distribuat *Matth.* 10. Domino, & illi à quo pro re spirituali temporale exigit, facit injuriam, peccatque contra justitiam, consequenter ex Jure Divino ad restitutionem tenetur, si aliquid exigit, prout à simili demonstravimus suprà *n.* 287. in dispensatore eleemosynæ.

Nec excusatur ab hoc injustitiæ peccato, si dicat, se 292
temporale non exigere pro spirituali, sed pro emolumento temporali, quòd ex Beneficio alteri provenit, & quia hoc illi præ aliis conferat, vel contulerit, ad quod non tenebatur. Nam contra militant tum ea, quæ suprà jam dicta sunt *à numer.* 135. Tum Decretum Alexandri VII. hoc effugium damnantis in sequenti Propositione: *Non obstat contra justitiam, Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia Collator conferens illa Beneficia pecunia interveniente non exigit illam pro collatione Beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur*.

Casu tamen, quo dans Beneficium privat se com- 293
modo, & honore temporali (prout fit in Resignatione Beneficii, utpote per quam Resignans ultrò

 se

se privat temporali honore, fructibusque temporalibus, quos ex Beneficio ipse priùs recepit) putant aliqui, obligationem restituendi *Simoniacè* accepta temporalia, non oriri ex Jure Divino, sed Ecclesiastico duntaxat; eò, quod (ajunt) talis licèt secundùm Omnes committat *Simoniam* Juris Divini per dicta suprà *n. 24.* tamen non peccet contra justitiam; cùm resignando Beneficium, seipsum privet commodo etiam temporali, & pro illo temporale iterum exigat. Verùm quidquid sit de hoc, *Simoniacos* nil juvat; cùm juxta Unanimem per dicta suprà *n. 290.* etiam talis, sicut omnes alii propter Beneficium *simoniacè* accipientes temporalia, sub gravi culpa ante omnem Judicis sententiam teneantur ad restitutionem, sive dein hæc obligatio ex Jure Divino, sive humano procedat.

294 Videant igitur, suamque examinent conscientiam illi, qui Beneficium aliquod contulerunt, vel resignarunt, vel ad illud præsentarunt, elegerunt, aut postularunt, commendarunt &c. an propterea *Simoniacè* exegerint, vel receperint temporalia; &, si quis reum se invenit, illico restitutionem facere non omittat: Secus enim in continuo statu disgratiæ, & æternæ damnationis periculo versabitur nisi aliquem ex infrà *à n. 324.* ponendis titulum à restitutione excusantem habeat, qualis certè non est risus & contemptus hujus tam certæ doctrinæ, nec crassa, vel affectata ignorantia illius, minùs vero stulta pertinacia, qua nonnulli vermem conscientiæ sopire cupientes, vel nolentes intelligere, ut benè agant, mentem & aures à rationibus, & fundamentis doctrinæ sibi contrariæ avertunt, ac simpliciter & sine ullo fundamento dicunt: *non credo: non teneor credere.* Tales utinam non in æternum sentirent, quod modò credere nolunt. Certè his & similibus restitutionem *simoniacè* acceptorum temporalium facere negligentibus, sequentia scribere non dubitavit Panormitanus *c. de hoc h. t. num. 6. multi tales sunt hodie in orbe, de quorum salute diffidendum est, cum decedant in tali peccato: Nam peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.*

295 Resp. Temporalia *Simoniacè* accepta intuitu Beneficii Ecclesiastici, de Jure Ecclesiastico restitui debent non ipsi danti, sed Ecclesiæ, in qua Beneficium est. Ita Communis, patetque clarè ex *cit. c. de hoc 11. h. t.* ubi expressè præcipitur, ut *Simoniacè* accepta hujusmodi restituantur Ecclesiæ Oxoniensi. Notant tamen DD. cum D. Thoma *2. 2. qu. 100. a. 6. ad tertium*, Superioris arbitrio posse ea restitui pauperibus. Imò cùm obligatio *Simoniacè* accepta restituendi Ecclesiæ, & non alii, sit tantùm Lex humana, cui per consuetudinem derogatur *c. fin. de consuetud.* omnino potest consuetudine introduci, & jam introductum esse, multi asserunt, quòd restituantur pauperibus.

296 Porro plures ut Palao *de Simonia pun. 26. n. 5.* Lessius *cap. 35. dub. 31. n. 171.* & alii probabile censent, temporalia intuitu Beneficii *Simoniacè* accepta, ante Judicis sententiam restitui posse ipsi, qui prius dedit. Imò ante Judicis sententiam necessariò esse huic restituendum, absolutè docent Sotus *lib. 9. q. 8. a. 1. de Simonia & §. ad sextum* Matth. de Moya *tract. 6. Miscell. disp. 4. q. 6. §. 2. num. 13.* Bannez *2. 2. q. 32. art. 7. dub. 2.* & alii, cum quibus & nos sentimus ob sequentem rationem; quia *simoniacè* dans temporalia pro Beneficio non transfert, sed in affectu reverà adhuc retinet dominium illorum temporalium; cùm enim illud in nullum alium, quàm in illum, qui directè, vel indirectè dedit Beneficium, transferre intendat, hic autem illius recipiendi sit incapax, manifestum est, quod apud dantem remaneat, consequenter ante Judicis sententiam eidem tanquam vero domino restitui debeat.

297 Si dicas, quòd *Simoniacè* dantem temporalia, Ecclesia in pœnam delicti privet dominio præfatorum temporalium & velit, ut Ecclesiæ restituatur *cit. c. de hoc 11. h. t.* Resp. Ex hoc tantum sequi, quòd post sententiam Judicis non ipsi danti, sed Ecclesiæ, vel aliis juxta tenorem sententiæ restitui debeant; non verò ante sententiam; cùm nulla lex pœnalis jure suo jam quæsito privans, vel externam executionem exigens, obliget ante sententiam Judicis, prout ampliùs diximus *lib. 1. tit. 2. de constit. à n. 227.*

298 Quæritur III. An? & qualis sit obligatio restituendi *simoniacè* accepta temporalia pro ingressu in Religionem, collatione Ordinum, aliorumque Sacramentorum & Sacramentalium, vel aliarum quarumcunque rerum spiritualium administratione? Resp. I. Nulla est obligatio ante Judicis sententiam restituendi *Simoniacè* accepta in ingressu Religionis pro honesta sustentatione, Pirhing *h. t. num. 183.* Palao *De Simonia pun. 26.* Lessius *c. 35. dub. 30.* & alii *arg. extravag. sanè h. t.* ubi Papa concedit, quod *simoniacè* accepta in ingressu Religionis possint retinere, dummodò non in privatum Abbatis, vel Abbatissæ, vel alterius, sed in communem usum convertantur. Ratio est; quia licèt Regulares Monasterii opulenti peccatum *simoniæ* committant, etiamsi pro honesta sustentatione quid exigant ab ingredientibus per dicta suprà *§. 11.* tamen quia Papa concedit, quòd hujusmodi *Simoniacè* recepta communi Monasterii usui tanquam piæ causæ remanere, & applicari valeant, favore hoc utique frui poterit Monasterium juxta tenorem textus *in Extravag. sanè h. t.* sic habentis: *Insuper erga personas illas, quæ in præmissis recipiendo aliqua contra Canonicas Sanctiones peccare noscuntur, volentes nos reddere gratiosos, omnia recepta hujusmodi, si ad communem usum Monasteriorum, seu locorum eorum sunt applicata, ea ad dictum usum concedimus retineri: si verò ad specialem usum Abbatis, vel Abbatissæ, Prioris, aut Priorissæ, aut alterius singularis personæ retineantur, illa venire præcipimus in Communi.*

Resp. II. Qui temporalia *simoniacè* accepit pro collatione Ordinis, aliorumve Sacramentorum, vel Sacramentalium, aut rerum quarumcunque tandem spiritualium, quæ conferentur sine damno aut incommodo temporali conferentis; cujusmodi sunt Dispensationes, Absolutiones, Indulgentiæ &c. *Jure Divino*, consequenter ante omnem Judicis sententiam restitui debent, Suarez *lib. 4. de simonia cap. 56. n. 11.* Lessius *lib. 2. cap. 35. dub. 28. num. 162.* Layman *de simonia §. 7. n. 79.* Pirhing *h. t. num. 175.* Ratio est; quia cùm ex mandato Domini Dei, *Matt. 10.* hæc & similia spiritualia gratis conferre debeant Dispensatores (cujusmodi & non dominus respectu spiritualium est quivis conferens illa) injustè agit, & injuriam facit alteri, qui ab illo pro tali re spirituali gratis exhibenda, pretium exigit, prout supra *num. 291.* jam dictum, *num. 287.* à simili demonstratum est in eleemosynæ dispensatore contra voluntatem Domini pretium aliquod exigente, cui eleemosynam dispensat. 299

Et quidem Conclusio etiam procedit in *simonia Mentali* quia, cùm juxta dicta *nu. præced.* obligatio restituendi *simoniacè* accepta procedat ex Jure divino, non declinat illam, qui quantumvis occultè, simoniacè, & injustè accipiendo, injuriam facit Tertio. Confirmatur à pari de usura *Mentali*, utpote quæ de Jure naturæ, & in conscientia ante omnem Judicis sententiam æquè obligat ad restitutionem, ac manifesta, textu claro, *c. consuluit 9. de usuris.* 300

Dices; *c. tua nos 34. & c. fin. h. t.* expressè habetur, eos *simoniam* absque pacto externo commissam nullis subjacere Juris pœnis, quod etiam nos diximus suprà *num. 254.* ergo nec oneri restituendi. Resp. Negando *conseq.* quia onus restituendi *simoniacè* accepta temporalia non est pœna Juris, sed obligatio ex justitia & jure Divino procedens, ob injuriam illatam *Tertio*. Quæ obligatio etiam occultissima delicta afficit, hoc ipso, quòd juris Divini *Conditor*, *scrutator sit cordium, & Cognitor secretorum, c. tua nos h. t.* 301

Dicitur autem notanter in Conclusione: *Quæ conferentur sine damno, aut incommodo temporali conferentis*; quia in casu, quo conferens Sacramentalia, subit damnum temporale, privando se commodo aliquo temporali, prout fit in rebus spirituali annexis, ut dum v. g. vendit sacrum calicem, oleum &c. non tenetur ad restitutionem; si plus non exigit quàm res illa spirituali annexa valet, aut in commodum temporale, quod subit, efficit: imò hoc nullam committit *Simoniam*; per dicta suprà *n. 221.* 302

De

§. XIII.

De Causis, & Titulis excusantibus à Simonia, vel pœnis, ac restitutione Simoniacè acceptorum.

SUMMARIUM.

303 *Tituli excusantes à* Simonia *recensentur.*
304 *Ignorantia invincibilis etiam excusat à* Simonia.
305 *Sicut & labor extrinsecus, non item intrinsecus.*
306 *Pro Missa & aliis ob laborem extrinsecum plus exigitur.*
307 *Nisi talis labor aliunde jam debeatur.*
308 *Vexatio potest esse varia.*
309 *Non est* Simonia *alicui cuicunque dare temporale, ne injustè te vexet in spirituali jam acquisito.*
310 *Vel etiam acquirendo, si injustè vexat, qui solùm nocere, non autem prodesse potest de Jure.*
311 *Ut si vexat te injustè diffamando.*
312 *Injustè detinendo.*
313 *Aut importunis precibus alium minùs dignum commendando.*
314 Simoniacum *est, dare temporale, ne talis, qui de Jure prodesse potest injustè vexet, injustè negando Votum v. g.*
315 *Doctrina practica ad propositum.*
316 Simoniacum *est, dare alicui cuicunque tandem temporale, ne Vexationem justam incipiat, vel prosequatur, justè accusando v. g. vel defectum Canonicum manifestando &c. Et tribus n. seq.*
320 *Causæ & Tituli, qui excusant à peccato seu culpa* Simoniæ, *excusant etiam à pœnis.*
321 *Ignorantia pœnæ non excusat ab ea, qui peccatum* Simoniæ *committit.*
322 *Transgressores legis puniuntur etiam pœnis, quas ignorarunt: Et n. præced.*
323 *Ignorantia Censuræ excusat ab ea.*
324 Simoniacè *accepta temporalia tenetur quis restituere etsi accipiendo illa ignorarit, se peccare.*
325 *Præsertim* Simoniacè *acceptum ob Beneficium Ecclesiasticum.*
326 *Nisi quis hujusmodi* Simoniacè *accepta jam præscripserit.*
327 *Quantùm temporis requiratur ad hanc præscriptionem? Remissivè.*
328 *Doctrina practica de præscriptione* Simoniacè *acceptorum temporalium.*
329 *Qui Beneficium Ecclesiasticum ab aliis ipso ignorante* Simoniacè *procuratum per Triennium bona fide possedit, non tenetur ampliùs illud restituere.*
330 *Bene verò, si intra Triennium id rescit.*
331 Simoniacè *Beneficium procurans non gaudet Regula de Triennali, sed tenetur illud unà cum fructibus restituere.*
332 *Illis exceptis, quos præscripsit.*

303 Quæritur I. Quæ Causæ, vel Tituli excusent à *simonia*? Resp. Sequentes potissimùm. I. Si temporale pro spirituali aut econtrà omnino gratis sine ullo explicito & implicito pacto datur, juxta dicta *§. V. supra.* II. Si post acceptum spirituale datur temporale, aut econtrà, ex gratitudine ad satisfaciendum obligationi *Antidorali*, per dicta suprà *num. 117.* III. Si Ministris Ecclesiæ temporale per modum stipendii ad honestam sustentationem pro administratione Sacramentorum, pro Missis, & aliis functionibus spiritualibus, per dicta suprà *à numer. 186.* IV. Excusat ignorantia invincibilis juxta dicenda *numer. seqq.* V. Labor extrinsecus, per dicenda infrà *numer. 305.* VI. Redemptio *Vexationis injustæ*, juxta dicenda *à num. 308.*

304 Quæritur II. An? & qualis Ignorantia excuset à *simonia*? Resp. Ignorantia, quæ non est crassa vel supina, sed invincibilis excusat à peccato *Simoniæ*. Communis & certa. Ratio est; quia Ignorantia à quovis alio, ergo etiam à *simoniæ* peccato excusat. Quòd autem à quovis alio peccato excuset, latè probant Theologi præcipuè ex illo fundamento, quòd ad peccatum requiratur consensus, ignorantis autem nullus est consensus, *l. si per errorem 15. ff. de Jurisdict. omnium Judic.*

Dicitur autem notanter, *invincibilis*, quia vincibilis, crassa nempe & supina, vel affectata ignorantia, uti à nullo alio, ita nec à peccato *simoniæ* excusat. Num autem quis reverà habeat ignorantiam invincibilem, cujusvis conscientiæ relinquitur. Illi, quòd sibi timeant, certè habent, qui de *simonia* nec audire, nec legere aliquid volunt nolentes intelligere, ut bene agant; vel qui legunt quidem, aut ab intelligentibus rem audiunt, tamen statim excutiunt, aut parùm curando rident, & contemnunt: relege etiam dicta ad propositum *n. 294.*

Quæritur III. An? & qualis labor excuset à *simonia*? Resp. Propter laborem functioni aut ministerio spirituali extrinsecum, & per accidens conjunctum, non item propter intrinsecum absque *simonia* acceptari & exigi potest temporale pro spirituali, consequenter *labor extrinsecus* (alias non debitus) non item *intrinsecus* ab illa excusat, Palao *de Simonia punct. 11. numer. 3.* Gutier *Canon. qq. cap. 29. numer. 25.* Lessius *lib. 2. cap. 35. dub. 8. numer. 45.* Bonacina *de simonia Disp. 1. quæst. 6. punct. 3. numer. 2.* cum Glossa communiter accepta *in cap. Significatum de Præbendis*. Pro intelligentia Conclusionis notandum, cum Communi DD. illum *laborem* esse, & dici *extrinsecum* functioni alicui spirituali, eique per accidens conjunctum, sine quo Ministerium, seu functio hujusmodi spiritualis in se bene fieri potest: sic v. g. celebrationis Missæ *Labor extrinsecus* & per accidens conjunctus est itineratio per unam vel alteram horam à loco distantem: Econtrà verò pronuntiatio verborum, motus membrorum &c. in celebratione Missæ facta necessarius, est *labor* Missæ *intrinsecus*, eò quòd sine illo, non item sine isto Missa celebrari valeat. Ratio Conclusionis est, quia hoc ipso, quòd labor *primi generis* ab extrinseco, & per accidens tantùm sit conjunctus functioni spirituali, non perdit per hujusmodi conjunctionem, æstimationem, & valorem suum, quem ex se tanquam quid temporale habet; consequenter pro illo, seu propter illum rei spirituali annexum, temporale quid absque ulla *simonia* exigi poterit. Econtra verò, quia *labor intrinsecus* ab ipsa actione sacra non distinguitur, sed cum ipsa unum opus efficit, totusque sacer est, exigi pro illo aliquid spirituale absque *simonia* non poterit, verificaturque de illo id, quod dicitur *can. si quis objecerit. 7. cau. 1. quæst. 3.* ibi: *Quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit.* 305

Infertur cum communi DD. à *Simonia* excusari illos, qui plus, quàm in tali loco dari solet, pro Missa exigunt ex eo, quòd sua cum incommoditate debeant eam celebrare certo tempore, vel in loco distanti, vel (uti Bonacina vult, & consuetudo approbat) alta voce. Idem est de aliis functionibus spiritualibus, si tali aut simili cum labore extrinseco, incommoditate, lucro cessante, aut damno emergente fieri debeant, dummodò plus non exigatur, quàm talis labor, incommoditas, aut damnum extrinsecum à parte rei juxta prudentem æstimationem valet: Secus enim haud dubiè *simonia* committeretur, cùm excessus ille jam non pro temporali, sed pro spirituali exigeretur; uti benè advertunt cum communi aliorum citati Doctores. 306

Dicitur autem notanter in Conclusione *labor extrinsecus aliunde non debitus.*: Nam si quis ad extrinsecum talem laborem, vel incommoditatem aliundè, v. g. ex officio, fundatione, contractu &c. tenetur, ac pro tali labore &c. spiritualibus conjuncto competens salarium, aut stipendium habet, pro illo neqnaquam aliud ulteriùs exigere valet absque peccato *simoniæ*; quia cùm in hujusmodi casu, talis careret omni justo Titulo aliquid exigendi, pro ipsa re spirituali temporale exigere censeretur prout bene advertunt DD. Hinc Parochus, vel Capellanus vel nil, vel non plus, quàm pia & laudabilis consuetudo habet, exigere potest pro itinere, & incommoditate, quam habet portando Sanctissimum ad infir- 307

mum Parochianum una vel duabus horis distantem; quia Officio tenetur, ob quod suos redditus & stipendium jam habet.

308 Quæritur IV. An? & quando à *simonia* excuset *Redemptio vexationis*? Ante Responsionem notandum *Vexationem*, aliam esse justam, & aliam esse injustam; item aliam esse, quæ fit ab illo, qui solùm obesse, non verò de Jure prodesse potest: rursus aliam esse, qua quis vexatur in jure ad rem, uti est v. g. electus, sed nondum confirmatus, præsentatus, sed collationem nondum consecutus, vel hanc quidem, sed investituram nondum habens; & aliam, qua quis vexatur in jure quod habet in re. Hoc notato

309 Resp. I. Non est *simonia*, pretium temporale dare ad redimendam *injustam Vexam*, quam quis patitur in Iure spirituali jam plenè quæsito, & quod habet in re, à quocunque tandem vexatio hæc proveniat. Navarrus *Manual. cap. 23. num.* 102. Abbas *in cap. Dilectus 28. h. t. numer.* 3. Palao *de simonia pun.* 20. *num.* 1. D. Thomas 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 2. *ad* 5. Pirhing. *hoc tot. numer.* 105. cum communi aliorum, *arg. can. Quæsitum 4. cau. 1. quæst. 3. & cap. Dilectus 28. hoc tot.* ubi *simoniæ* non arguuntur, qui ad redimendam *injustam Vexam*, quam passi erant in jure jam quæsito, temporalia dederunt. Ratio est; quia qui dat temporale ad redimendam *injustam Vexam* in jure spirituali, quod plenè jam habet, non dat illud pro jure spirituali, utpote quod jam habere supponitur, sed pro tollenda vel impedienda injusta molestia & injuria, quod est quid temporale.

Infertur, illum immunem esse à *Simonia*, qui dat, vel præstat temporale alicui, ne injustè vexet ipsum diffamando, accusando; & talia proponendo, ob quæ collatio Beneficii, quod actu licitè & validè jam possidet, de Jure haberetur nulla, vel eo privari posset &c.

310 Resp. Non est *Simonia*, pecunias, aut quid aliud temporale dare ad redimendam *injustam Vexam* etiam in jure spirituali nondum plenè quæsito, si vexat, seu molestat talis, qui vel penitus non, vel ab obtinendum Beneficium de Jure prodesse non potest, eligendo v. g. præsentando, conferendo, confirmando &c. licèt obesse valeat infamando v. g. vel alia injusta obstacula, aut impedimenta ponendo, ne ritè electus confirmetur, aut ne præsentatus instituatur &c. Suarez *de Simonia* cap. 50. numer. 23. Palao *de Simonia §. 2. numer.* 22. Ugolin. & Communis aliorum. Ratio est; quia etiam in tali casu non datur temporale pro spirituali Jura acquirendo, hoc ipso, quòd injustè vexanti temporale non dem, ut mihi conferat spirituale, utpote qui ex supposito non potest, nec, ut pro illo acquirendo me commendet, ac preces interponat, sed præcisè ut injusta impedimenta non ponat, aut *injustam Vexam* non incipiat, vel inceptam continuare desinat, quod cuivis licitum est; cùm quivis habeat jus quæsitum in libertate & fama sua, omnemque injuriam à se repellere valeat, *per vulgaria*.

311 Infertur, *simonia* non committi in sequentibus. I. Casu, quo Sempronius de Jure ad Beneficium obtinendum prodesse nil valens, injustè vexet Mævium, infamando ipsum, vel denigrando apud eligentem, confirmantem, præsentantem, conferentem &c. vel aliàs injustè agendo contra ipsum, ut vel non eligatur, vel electus Confirmationem non obtineat, vel non præsentetur, vel præsentatus non instituatur, vel aliàs à Beneficio acquirendo impediatur; *Simonia*, (inquam) non esse, si Mævius pecunias offerat Sempronio, ut ab injusta Vexatione desistat, aut eam non incipiat.

312 II. Pariter non committitur *Simonia* quando quis alicui dat pecuniam, ne ipsum injustè detineat, aut impediat venire ad concursum, Electorem, præsentatorem conferentem &c. ibique pro Beneficio acquirendo laborare.

313 III. Non est *simonia*, si promittas, aut præstes alicui temporale, ne importunis precibus, aut muneribus animum eligentis, præsentantis, confirmantis &c. à te avertat, illumque pro alio minùs digno disponat, uti specialiter advertunt Palao *loc. cit. numer.* 5. Lessius *loc. cit. num.* 109. Suarez *loc. cit. numer.* 25. Valentia cum Communiori aliorum contra Sotum. Ratio est: Tum quia etsi talis non faciat tibi injuriam contra justitiam commutativam, facit tamen tibi nocumentum contra charitatem, & malè agit etiam contra justitiam saltem distributivam. Tum etiam, quia in tali casu non das pecuniam, ut illam accipiens tibi Beneficium conferat, aut ad illud te promoveat, sed tantùm ne te per suas preces, vel munera contra charitatem impediat; ergo.

314 Resp. III. Si talis, qui de Jure prodesse potest, injustè vexat, v. g. injustè negando votum in electione, vel confirmatione, vel præsentatione, vel institutione, vel collatione &c. *simoniacum* est, promittere, dare vel præstare temporale ad tollendam injustam illius Vexam. D. Thomas 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 2. *ad* 5. Suarez *loc. cit. numer.* 18. Palao *de Simonia numer.* 4. Pirhing *hoc tit. numer.* 109. Lessius *loc. cit. numer.* 106. cum Communi aliorum, & apertè constat ex *cap. Tuis 33. hoc tit.* ubi tam episcopus injustè negans confirmationem ritè electo, quàm illi, qui ad tollendam *injustam* Episcopi *Vexam*, pro obtinenda debita confirmatione pecuniam dederunt, *Simoniaci* habentur. Idem etiam patet ex *cap. Matthæus 23. eod.* Ratio est, quia, dum quis alicui dat temporale, ne votum, confirmationem, collationem, institutionem injustè deneget, hoc ipso temporale illi porrigit, ut spirituale hujusmodi sibi tribuat; eo quòd etiam injusta negatio voti, confirmationis &c. non tollatur nisi actuali datione illius; dare autem temporale, ut detur spirituale, aperta *Simonia* est, per hactenus dicta, ergo.

315 Infertur, *Simoniam* committere illum, sive sæcularem, sive Regularem, qui sciens & timens, aliquem sibi adversarium vel inimicum, vel iniquè corruptum, aut corrumpendum, temporale *Munus à lingua, à Manu*, vel *obsequio* eidem præstat, vel offert hoc pacto, vel etiam ex hoc motivo, ne injustè sibi votum deneget in futura electione ad Episcopatum, Decanatum, Abbatiam, Provincialatum &c.

316 Resp. IV. Certò committit *Simoniam*, qui alicui cuicunque tandem sive de Jure ad beneficium prodesse valenti, sive non, temporale dat vel præstat, ne *Vexationem justam* incipiat, vel ut ab incepta desistat in Beneficio, sive acquirendo, sive acquisito, Barbosa *de Off. & pot. Episcop. allegat.* 60. *numer.* 55. Suarez *loc. cit. cap.* 50. *num.* 20. & 21. Abbas *in cap. Cùm pridem. 4. de Pactis &* [illegible], Glossa ℣. *Non duximus*. Palao *de Simonia, punct.* 20. *n.* 2. Lessius *loc. cit. num.* 107. Reginaldus, eoque teste Omnes, *arg. cit. cap. Cùm pridem. 4. de Pactis*, & *cap. Matthæus 23. hoc tit.* Ratio est; quia, quando quis in Beneficio acquirendo, vel acquisito, justè impugnatur, aut impugnari potest, jus vel nullum, vel saltem non firmum habet ad Beneficium; consequenter si mediante temporali justam impugnationem, seu *Vexam* avertit, viam per temporale ad spirituale sibi parat, & mediante temporale jus ipsum, autem saltem firmitatem ejus procurat.

317 Infertur, *Simoniam* committi I. Si duobus de Beneficio aliquo litigantibus unus det alteri temporale, ut à lite desistat; prout etiam jam diximus *lib. 1. tit. 36. de Transact. numer.* 36. ubi tamen *numer.* 40. & *seqq.* addidimus, interveniente authoritate Episcopi fieri posse Transactionem.

318 II. Si alicui detur temporale, ne electionem, præsentationem, collationem, aut ipsum Beneficium jam possessum impugnet, quod de Iure bene impugnare potest, aut ut ab impugnatione justa desistat.

319 III. Si alicui datur, aut præstatur temporale, ne alterius defectum, vel impedimentum Canonicum in ordine ad privandum alterum Beneficio, aut impediendum ab eo revelet.

320 Quæritur V. An? & quæ Causæ excusent à pœnis *simoniæ*? Resp. I. Omnes Causæ, & Tituli, qui per dicta *à numer.* 303. excusant ab ipsa *simonia*, seu quæ faciunt, quòd quis dando temporale pro spirituali, aut econtrà, culpam seu peccatum *simoniæ* non committat juxta dicta suprà *à numer.* 303. excusant etiam à pœnis contra *simoniam* statutis. Communis & certa. Ratio est; quia ubi nulla culpa, ibi nulla pœna, *arg. leg. si putatur 31. ff. ad Legem Aquiliam, l. Sancimus 22. C. de Pœnis*, & *cap. sine culpa de Reg. Jur. in 6.* ibi: *sine culpa, nisi causa subsit, non est puniendus*, cum Concordantiis. Nec est in hoc aliqua controversia. Et procedit Conclusio etiam de ignorantia, ita, ut casu, quo hæc excusat à culpa; excuset etiam à pœnis: si verò à culpa non excusat, nec à pœnis excuset, etsi hæ invincibiliter ignorentur, ut patebit ex sequenti Conclusione. Nam

Resp. II.

321 Resp. II. Qui scit, vel dubitat (nam universaliter, qui cum dubio practico antecedenter operatur, eodem peccato se inquinat, quo scienter peccans, juxta communem Theologorum) se peccare, & *simoniam* committere dando rem temporalem pro spirituali, aut econtra, non excusatur à pœnis *simoniæ* ab Ecclesia contra *simoniacos* statutis, etsi has invincibiliter ignoret: exceptis Censuris. Sotus *in 4. Dist. 6. quæst.* 8. Jul. Clarus *§. fin. quæst.* 85. ℣. *Secundus est casus*. Azorius *p. 1. lib. 1. cap. 15. quæst.* 1. & 2. Covarruvias *in cap. Alma Mater. p. 1. §. 10. num.* 9. Herincx *p. 2. tract. 3. Disp. 5. q. 3. num.* 28. & 29. Layman *l. 1. tract. 4. cap. 20. nu.* 6. Sanch. *lib. 9. de Matrim. Disp.* 32. *num.* 21. Molina *tract. 5. Disp. 71. num.* 9. Suarez, Sotus, Corduba, Avila, Ledesma, & contra paucos quosdam communissima aliorum, universaliter docentium, quòd ignorantia pœnarum à Lege impositarum non excuset eum, qui Legem culpabiliter transgreditur. Inter quos Azorius ait, rem esse certam; Covarruvias autem non dubitat dicere, contrarium esse *errorem admodùm manifestum*, imò *maximam, ne dicam* (ait ipse) *pudendam oscitantiam*, probatque dein ad longitudinem, & defendit suam opinionem. Ratio Conclusionis est: Tum quia ignorantia solius pœnæ non tollit causam pœnæ, id est; culpam; ergo nec effectum seu ipsam pœnam: Tum quia qui scienter & culpabiliter transgreditur legem, jam hoc ipso reum se facit pœnæ delicto proportionatæ à lege jam impositæ, vel imponendæ, & jam saltem implicitè scire, indeque etiam in eam consentire videtur, hoc ipso, quòd cuivis notorium sit, crimina & legis transgressiones justa, & proportionata pœna vel per Legem jam imposita vel per Judicem imponenda puniri.

322 Confirmatur universali praxi omnium Tribunalium Ecclesiasticorum, & Laicalium, qua constat, Malefactores & legum Transgressores variis affici pœnis, rotæ v. g. patibuli, gladii, combustionis, exilii, etsi invincibiliter ignorarint, delicta à se committenda, & commissa pœnis hujusmodi subjacere. Quinimo Ter Optimus, ac Justissimus Judex Deus variis pœnis æternis & temporalibus peccatores & Legis suę transgressores affligit, etsi peccantes ignorent, se ob peccata has pœnas in specie incurrere, quia sufficit, eos scire, quòd legem transgrediendo culpam & peccatum committant, peccatum verò pœna proportionata justa puniri.

323 Dicitur autem notanter, *exceptis Censuris*: Omnes enim fatentur, ignorantiam Censurę excusare ab ea incurrenda, etsi cæteroquin contra legem agendo, gravissimè quis peccet, Ratio est; quia ad incurrendam Censuram requiritur contumacia, hæc autem non adest, ubi ignorantia Censuræ habetur, uti magis dicetur infrà *tit. 29. de sent. Excommunicat.* ergo.

324 Quæritur VI. An? & quæ Causæ excusent à restitutione *simoniacè* acceptorum? Resp. I. Quicumque *simoniacè* accepit aliquid temporale pro, vel propter spirituale, præsertim Beneficium Ecclesiasticum, indeque ad restitutionem illius temporalis tenetur, juxta dicta *à num.* 289. nullatenus excusatur à restitutione hujusmodi rei temporalis, licèt accipiendo talem rem invincibiliter ignoraverit obligationem, & onus restituendi illam, imo etiamsi invincibiliter ignoraverit, se ita accipiendo peccare, indeque bona fide acceperit, & possidere inceperit; nisi jam adsit *Præscriptio*. Hæc Conclusio necessariò sequitur ex dictis *à num.* 289. Quia, cùm juxta ibidem dicta onus restituendi acceptum temporale pro spirituali, non tam sit pœna à Jure humano proveniens, quam obligatio consurgens à Jure Divino, & naturali, vi cujus quivis tenetur restituere rem alienam, palam est, eum, qui *simoniacè* accipit temporale pro spirituali, teneri illud restituere, quamprimum rescit illud tanquam rem alienam restitutioni esse obnoxiam; etiamsi prius illam accipiendo id ignoraverit.

325 Dicitur notanter *præsertim Beneficium Ecclesiasticum*, quia *simoniacè* accepta pro, vel propter hoc temporalia, esse obnoxia restitutioni ex justitia, consequenter ex Jure Divino, specialis habetur certitudo ob damnatam ab Alexandro VII. opinionem contrariam allegatam supra *num.* 292.

Limitatur tamen Conclusio in *simoniacè* acceptis pro ingressu in Religionem, juxta dicta *n.* 298.

326 Resp. II. *Præscriptio legitima* excusat à restitutione *simoniacè* acceptorum; consequenter, qui *simoniacè* accepit temporale pro spirituali bona fide putans, id esse licitum, vel sciens quidem, id illicitum & *Simoniacum*, ignorans tamen invincibiliter, hoc etiam contra justitiam, & consequenter ita acceptum tanquam rem alienam restitutioni esse obnoxium, talis rem præscribit, & facit suam, nec tenetur illam ampliùs restituere, sed validè ac licitè retinere potest, si tempore ad *Præscriptionem* requisito eam bona fide possidere continuat. Hæc Conclusio, ejusque probatio desumitur ex generali doctrina de *Præscriptione*, vi cujus juxta communem omnium quivis acquirit dominium rei alienæ, quam vero, vel colorato titulo, bona fide, legitimo tempore possedit, prout amplè dictum habetur *lib. 2. tit. 26. de Præscriptione*, ergo etiam, qui *simoniacè* pro spirituali accepit rem temporalem, eamque ut suam legitimo tempore bona fide possidere continuat, dominium illius acquirit; præsertim quia semper adest etiam titulus saltem coloratus, tacitum nempe, vel expressum pactum.

327 Si quæras, quantum temporis requiratur ad *Præscriptionem*? Resp. Id patere ex dictis *cit. lib. 2. tit. 26. de Præscript.* ubi §. VI. plenè declaratum, & probatum habes, quòd ad præscribendas *Res mobiles* requiratur, & sufficiat Triennium cum titulo & bona fide: *Res immobiles* vero præscribantur Decennio inter præsentes, & viginti annis inter absentes.

328 Infertur, eos qui vel *simoniam*, vel obligationem restituendi *simoniacè* accepta ignorantes pro spiritualibus accipiunt bona aliqua mobilia, & bona fide per Triennium retinent, ad restitutionem illorum non ampliùs teneri: Eos vero, qui vel ab initio sciunt, vel intra Triennium legendo, vel audiendo sufficientem notitiam acquirunt, temporalia pro spiritualibus justè accipere non posse, & accepta restitutioni obnoxia esse, ea Jure Divino & naturali restituere debere, quantumvis posteà longo tempore ea possideant.

329 Resp. III. Qui Beneficium Ecclesiasticum ab aliis, ipso ignorante, *simoniacè* procuratum, bona fide per Triennium possidet, non tenetur illud, vel fructus inde perceptos restituere. Patet Conclusio ex dictis *nu.* 278. & *seq.*

330 Resp. IV. Qui intra Triennium rescit Beneficium, quod habet, ab aliis, ipso ignorante, *simoniacè* procuratum, collatum fuisse, tenetur illud illico restituere; fructus tamen interea bona fide perceptos retinere potest. Constat Conclusio ex dictis suprà *numero* 274. & *seqq.*

331 Resp. V. Quicunque Beneficium *simoniacè* scienter procurat, tenetur illud unà cum fructibus ante omnem Judicis sententiam restituere. Hæc quoque Conclusio patet ex dictis suprà *nu.* 264. & 265. ac procedit, etsi *simoniacè* procurans ignoraverit, Beneficium ita procuratum, esse nullum, & dimissioni seu restitutioni obnoxium. Ratio est; quia juxta dicta 321. Ignorantia pœnarum *simoniæ* (inter quas etiam est nullitas Collationis Beneficii per dicta *n.* 264.) non excusat ab illis, si quis ipsius culpæ *simoniacæ* reus est.

332 Circa fructus tamen illud advertendum, quòd, qui Beneficium *simoniacè* procuravit quidem, ignoraverit tamen Collationem Beneficii *simoniacè* factam, esse irritam, & Beneficium dimittendum, fructus illos, quos bona fide interea percepit, & per Triennium possedit, restituere non ampliùs teneatur; quia, cùm in tali casu fructus tanquam quid mobile cum titulo saltem colorato, & bona fide possederit, suffragatur ei *Præscriptio* prædicta.

De

§. XIV.

De Dispensatione in pœnis Simoniæ; & Absolutione à Censuris ob eam incursis: ubi etiam de Judice Simoniæ; & Testibus contra eam.

SUMMARIUM.

333 *Ab Excommunicatione ob* Simoniam *incursa solus Papa potest absolvere.*

334 *Et Mendicantes vi privilegii, si incurritur hæc pœna ob* Simoniam *in Beneficio, vel Religionis ingressu.*

335 *In pœnis ob* Simoniam *in Collatione, vel susceptione Ordinum commissam etiam occultam, nullus præter Papam dispensare potest.*

336 *Si Beneficium* simplex *Simoniacè fuit obtentum Beneficiario ignorante, potest Episcopus dispensare, quòd illud retineri valeat.*

337 *Idem potest, si est Prælatura aut Beneficium* Curatum, *dummodo Collatio illius per sententiam reprobata non sit.*

338 *Pœnam inhabilitatis ad beneficium Episcopus dispensando tollere non potest, quando* Simonia *ab ipso Beneficiario, vel illo sciente ab aliis fuit commissa.*

339 *Idque procedit etiam in Foro interno, quidquid dicant alii; Et num. seq.*

340 *Episcopus non habet potestatem dispensandi in Foro interno in cunctis pœnis occulto delicto per Papam impositis.*

341 *Licet Papa dispensare possit in quavis pœna* Simoniæ, *tamen rarissime dispensat; & quare.*

342 *Causæ dispensandi allegari possunt scandalum, & paupertas Rei.*

343 *Quando* Simonia *est publica, Dispensatio pro Foro externo obtineri debet à* Dataria.

344 *Quando verò est occulta, procuratur pro Foro interno* in Pœnitentiaria.

345 *Quid in praxi observandum pro Dispensatione obtinenda?*

346 *Quænam observare debeat Executor Litterarum Dispensationis in pœnis* Simoniæ?

347 *Et quibus verbis, vel qua Formula dispensandi uti debeat?*

348 *In causis* Simoniæ *solus Judex Ecclesiasticus cognoscere potest.*

349 *Ad accusandum Simoniam quivis etiam Criminosus admittitur.*

350 *Facta accusatione accusatus statim suspensus est à celebrandis Missarum solemniis, si de* Simonia *jam est diffamatus.*

351 *Contra* Simoniam *quivis etiam aliàs Criminosus potest esse Testis, dummodo non sit inimicus capitalis Rei, nec perjurus.*

352 *Verumtamen Testes de Jure inhabiles etiam in hac causa sine adminiculis plenè non probant.*

333 QUæritur I. Quinam possint absolvere ab Excommunicatione, & dispensare in pœnis ob *simoniam* incursis? Resp. I. Ab Excommunicatione, quam incurrunt committentes *simoniam* in ingressu in Religionem, vel Beneficio Ecclesiastico, solus Papa absolvere potest, Omnes. Ratio est quia Papa illam sibi specialiter reservavit, *Extravag. 1. & 2. h. t.*

334 Ex privilegio tamen, quo Mendicantes absolvere possunt à casibus Papæ reservatis, etiam ab ista Excommunicatione absolvere valent; dummodo non sit publica, & ad Forum contentiosum deducta. Palao *de simonia punct. fin. n. 2.* Suarez *lib. 4. de simonia c. 61. n. 4.*

335 Resp. II. Nullus præter Papam absolvere potest ab Excommunicatione, Suspensione, Interdicto, vel aliis pœnis, quæ ob *simoniam* in susceptione, & collatione Ordinum committitur, etiam si *simonia* sit occulta. Ratio est; quia præterquam quòd dispensatio in his pœnis de Jure expressè sit reservata Summo Pontifici *c. penult. h. t. can. Ergo* 110. *cau. 1. quæst. 1.* Sixtus V. in Bulla *Sanctum & salutare*, quæ est 91. inter Const. dicti Papæ *in Bull. Cherub.* Dispensationem etiam à Simonia in collatione, & susceptione Ordinum commissa, soli Sedi Papali reservavit, cum expressa derogatione omnium Privilegiorum, ac etiam Concil. Trident. *Sess. 24. de Reformat. cap. 6.* vi cujus aliàs Episcopi possunt in omnibus Suspensionibus, & Interdictis occultis (excepto proveniente ex homicidio voluntario) dispensare, & ab omnibus casibus occultis absolvere. Et quamvis Clemens VIII. reduxerit hanc Bullam ad terminos Juris communis, tamen in iis, quæ Sixtus V. statuit contra *Simoniacos*, eandem confirmavit. Putat autem Lessius *l. 2. c. 35. dub. 24. n. 134.* Hanc Bullam circa hoc non esse ubique usu receptam.

336 Quæritur II. An Episcopus, vel alius præter Papam dispensare possit in pœna nullitatis, & inhabilitatis ad idem, vel aliud Beneficium, ita ut vi talis Dispensationis possit quis Beneficium *simoniacè* obtentum retinere, vel illud aut aliud de novo acquirere? Resp. I. Quando *Beneficium* aliquod *Simplex* Simoniacè procuratum est ab aliis, Beneficiario invincibiliter ignorante, consequenter Beneficium bona fide acceptante, potest cum illo dispensare Episcopus, ut illud de novo acquirere valeat; dummodo id prius resignet. Abbas *in c. de simoniacè 22. h. t.* Palao *de simonia punct. fin. n. 3.* Pirhing *h. t. nu. 173.* cum Communi & certa aliorum, ob claram Juris dispositionem *cap. penult. de Election.*

337 Dicitur autem notanter, *Beneficium simplex*, quia si Prælatura, vel Dignitas aliqua præfato modo *simoniacè* procuratur, aut Beneficium *Curatum*, quæ in hoc æquiparantur *arg. cap. de Multa, de Præbend.* non potest Episcopus dispensare, ut talis Beneficium *illa vice* retinere, vel de novo acquirere valeat, sed debet tale priùs alteri conferri, & postea, si iterum vacare contigerit, poterit, rursus conferri tali *simoniam* ab alio commissam ignoranti, uti advertunt Doctores citati, *arg. cit. cap. penult. de Election.* Verùm si istud *cap. penult.* bene examinatur, clare apparet, hoc intelligendum esse de casu, quo ob *simoniam* alterius per sententiam fuit reprobata, vel irrita declarata Electio, vel Collatio; consequenter, si per sententiam in Foro externo reprobata non fuit talis Beneficii provisio, etiam *pro illa vice* dispensare poterit Episcopus, quod quis Dignitatem quoque, aut Beneficium *Curatum* per Simoniam alterius, bona fide obtentum retinere, vel potius de novo acquirere valeat, si prius illud resignet. Sic enim habet textus: *Si alicujus electionem propter Simoniam eo ignorante ac ratum non habente commissam contigerit reprobari; cum eo super prælatione, ad quam taliter fuerat electus, illa vice non potest Episcopus dispensare: quamvis circa eum, qui ignoranter accepit Simplex Beneficium per Simoniacam pravitatem post liberam resignationem Dispensatio Episcopi toleretur.*

338 Resp. II. Si Beneficium aliquod, qualecunque tandem per alium *simoniacè* fuit obtentum, Beneficiario sciente, & tacitè, vel expressè consentiente, aut ipsomet *simoniacè* procurante, Episcopus nec pro Foro externo, nec pro interno potest dispensare, ut Beneficium hujusmodi retinere aut idem *hac*, vel *alia vice* de novo iterum acquirere valeat *Simoniacus*, etiamsi *simonia* sit occulta. Quòd pro Foro externo dispensare nequeat, certum est apud Omnes. Et ratio est; quia *simoniacè* acquirens Beneficium redditur ad illud perpetuo inhabilis per Jus commune, & Constitutiones Pontificias, in quibus Episcopus dispensare nequit per jura dicta *lib. 1. tit. 2. de Const. §. 18.*

339 Quod nec in Foro interno, *simonia* existente occulta id possit, tenent Palao *de simonia punct. ultimo num. 3.* Suarez *libro 4. de simonia, cap. 61. num. 10. & 11.* Lessius *lib. 2. cap. 35. dub. 25. num. 140.* Pirhing *h. t. num. 173.* & Communissima aliorum contra Henriquez *libro 3. de Excommun. cap. 56. num. 1.* putantem, probabile esse, quòd Episcopus pro Foro interno dispensare valeat, si *simonia* est *occulta*, cui adhærent etiam Palao, & Lessius *loc. cit.* qui, etsi fateantur, Conclusionem nostram esse communiorem, probabiliorem, & praxi magis conformem, censent tamen opinionem Henriquez probabilem, Ratio autem Conclusionis nostræ est; quia Episcopus non pro Foro interno dispensare potest in lege Superioris, & pœna per eum imposita, nisi id ei specialiter concedatur; ergo.

340 Confirmatur, & probatur ulterius Conclusio nostra; Si

Si posset Episcopus dispensare in pœna inhabilitatis ad idem Beneficium, & dispensando facere, quod quis illud *Simoniacè* obtentum retinere, aut de novo obtinere valeret; ideò posset juxta citatos paucos Adversarios, quia vi Concilii Tridentini *sess. 24. de reformat. cap. 6.* habet facultatem dispensandi *in omnibus Irregularitatibus, & Suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ provenit ex homicidio voluntario, & absolvendi in Foro conscientiæ ab omnibus casibus occultis etiam Papæ reservatis*; atqui vigore hujus facultatis non potest dispensare Episcopus; Tum quia hæc inhabilitatis pœna non est casus occultus pertinens ad absolutionem Sacramentalem: Tum quia etiam non est censura, nec Irregularitas, sed alia pœna particularis vindicativa per Pontificem imposita *Simoniæ*: Per Concilium Tridentinum autem *loc. cit.* non datur facultas dispensandi in omnibus pœnis Papæ reservatis, juxta Declarationem apud Suarez *lib. 4. de Simonia, cap. 61. num. 11. in fine.* Tum denique quia illa pœna nullitatis, & inhabilitatis ad idem Beneficium introducta est post Concilium Tridentinum, consequenter ad dispensandum in ea se non extendit facultas à Concilio Tridentino Episcopis data; prout in simili Gregorius XIII. respondit audita relatione Sacræ Congregationis. Accedunt aliæ adhuc Declarationes Cardinalium Conclusionem nostram certam reddentes, inter quas est illa apud Palao *loc. cit.* ita sonans: *Episcopus etsi à Simonia occulta absolvere possit, non potest tamen simoniacum rehabilitare ad Beneficia imposterum obtinenda, neque ad ea retinenda, quæ per simoniam occultam retinet.* Ex quibus proin satis liquet, contrariam sententiam in praxi esse minimè tutam, & consequenter nullatenùs practicandam.

341 Quæritur III. An? & ex quibus causis soleat Papa dispensare in pœnis *simoniæ*? Item quid observandum in praxi pro obtinenda Dispensatione hujusmodi; Resp. I. Quamvis Papa possit, tamen rarissimè solet dispensare in pœnis *simoniæ*, sive pro Foro interno, sive externo petatur Dispensatio, etiamsi gravissimæ allegentur causæ, teste Pyrrho Corrado *in Praxi dispensan. lib. 5. cap. 9. num. 7.* dicens, se id experientia tot annorum, quibus Prætorio Apostolico servivit, didicisse: ubi *num. 5.* etiam ait: *Sæpissimè hujusmodi supplicationes proponuntur in plena Congregatione Sacræ Pœnitentiariæ, & nimis raræ sunt, quæ signantur.* Id ipsum experti testantur qui pro Dispensatione in casu *simoniæ* supplicant S. Pœnitentiariæ. Imò ipsimet id testari possumus, utpote, qui aliquoties pro obtinenda Dispensatione in casu *simoniæ* apud S. Pœnitentiariam, allegatis etiam urgentibus causis supplicavimus, sed nil obtinuimus. Ratio autem, cur tam difficile in concedenda hac Dispensatione se exhibeat Curia Romana, est; quia vitium *Simoniæ* tanquam pestem extremè aversatur Ecclesia, illudque omni quasi misericordia indignum reputat, & ordinaria negatione Dispensationis ac indulgentiæ alios ab illo committendo deterrere vult.

342 Resp. II. Quamvis rarissimè, tamen nonnunquam dispensare solet Pontifex in pœnis *simoniæ*, ita ut illius Reus non tantùm absolvatur ab omnibus Censuris, & Irregularitate, sed dispensetur etiam in inhabilitate ad idem & alia Beneficia retinenda, ac obtinenda; simulque immunis reddatur à restitutione fructuum perceptorum. Pro qua Dispensatione obtinenda, inter alias causas serviunt scandalum in dimissione Beneficii timendum, & paupertas Supplicantis, rarissimè tamen, uti jam dictum, & bene advertit summè practicus in Curia Pyrrhus Corradus *in praxi dispensat. lib. 5. cap. 9. & 11.* Quando autem ex hujusmodi causis, vel cum quibus dispenset, & quando, vel cum quibus non, nullam certam habemus Regulam. Hinc *simoniæ* Reus rem quidem tentare, & supplicare potest, committere tamen Deo debet, num mentem Cardinalium hic & nunc pro petita gratia concedenda moveret.

343 Resp. III. Quando *simonia* est *publica*, & consequenter Dispensatio necessaria est etiam pro Foro externo, debet fieri recursus ad Datariam Apostolicam, eique offerri supplicatio, in quo præter alia exprimendi sunt fructus quoque ex Beneficio *simoniacè* obtento percepti, eò quòd casu existente publico consignari debeant summo Datario; quamvis hodie super illis fiat Transactio, ita ut ex illis *tertia*, vel etiam major pars remittatur Delinquenti, pront visum fuerit Datario. Pyrrhus Corradus *loc. cit. c. 9. n. 13. & 14.*

Resp. IV. Quando *simonia* est *occulta*, & consequenter Dispensatio necessaria pro solo Foro interno, supplicari debet S. Pœnitentiariæ, inscribendo supplicam Cardinali summo Pœnitentiario, eo ferè modo, quo suprà *lib. 4. in Appendice §. 9. à num. 425.* diximus, supplicari debere pro obtinenda Dispensatione in causa Matrimoniali. 344

Ut autem debitè formetur sive pro Foro interno, sive pro Foro externo, consultum est, ut casus unà cum causis dispensandi exactè scribatur alicui Procuratori Generali, vel cuidam alteri Romæ existenti, qui vel ipse bonus practicus Supplicationem juxta stylum Curiæ debitè formet, vel ab alio practico formari faciat; quia cùm aliàs difficile impetratu sint Dispensationes in pœnis *simoniæ*, expedit, ut Supplicatio omni meliori modo, & juxta stylum concipiatur, ne vel ex hoc defectu gratia denegetur. 345

Quæritur IV. Quænam observanda sint in executione Dispensationis Apostolicæ in pœnis *simoniæ* pro solo Foro interno à Pœnitentiaria datæ? Resp. Esse benè attendendum, & observandum tenorem Litterarum Dispensationis; in quibus, si circa restitutionem fructuum non dispensatur, injungi solet Confessario, ut cum *simoniaco* anteà non dispenset, *nisi postquàm fructus ex illo Beneficio indebitè perceptos, in totum restituerit, vel si ob ejus paupertatem in præsentiarum non potest, se restituturum promiserit, cùm primùm poterit*, etiam cum aliquali sui incommodo, & indigentia. Ita Pyrrhus Corradus *loc. cit. cap. 11.* Item injungitur, ut priusquam ad dispensationem procedatur, Beneficium *simoniacè* obtentum dimittat, & novam provisionem à Confessario per S. Congregationem deputato, pro Foro conscientiæ obtineat. 346

Cæterùm ad Absolutionem, & Dispensationem à Confessario faciendam nulla reperitur certa formula præscripta; unde non refert, qualia adhibeantur verba, dummodò iis satis exprimatur, pœnas tolli. Observandum tamen est, quòd ad tollendas censuras, & alias pœnas meritò adhibeatur verbum *Absolvo*, ad tollendam Irregularitatem autem, verbum *Dispenso*: sic v. g. sequenti formula ritè exequitur Confessarius commissam sibi Dispensationem. 347

Misereatur tui &c. *Indulgentiam, absolutionem* &c. uti ante absolutionem Sacramentalem. *Dominus noster Jesus Christus absolvat te, & ego authoritate Apostolica, in hac parte tibi concessa, & mihi commissa, absolvo te à quibuscunque sententiis, censuris, & pœnis Ecclesiasticis, quas ob simoniæ labem in assecutione talis Beneficii Ecclesiastici quomodolibet incurristi; item dispenso tecum super irregularitate, si quam Censuris ligatus celebrando contraxisti, teque habilem reddo executioni Ordinum & Officiorum tuorum, tibique titulum dicti Beneficii restituo, ac fructus ex eo malè perceptos condono* (si id commendant Litteræ Dispensationis) *teque ad omnes actus legitimos pariter restituo. In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.*

Quæritur V. Quis sit Judex in causis *simoniæ*? Quis item Accusator, & Testis esse valeat? Resp. In his causis solus Judex Ecclesiasticus cognoscere, & definitivè pronuntiare potest, etiamsi reus sit Laicus. Clarus *lib. 5. §. simonia num. 7.* Pirhing *h. t. num. 142.* Abbas *in cap. Cùm sit 8. de Foro competent.* & ibi Glossa, *vers. Malefacteres*, communiter recepta. Ratio est; quia *Simonia* versatur circa objecta spiritualia, consequenter causa spiritualis est; causarum autem spiritualium cognitionem, & sententiæ pronuntiationem ad solos judices Ecclesiasticos pertinere, certum est ex *cap. 2. de Judic. & Concord.* 348

Resp. II. *Tanta est labes hujus Criminis, ut etiam servi erga Dominos, & quilibet Criminosi admittantur ad accusationem.* Ita in terminis habetur *c. Tanta 7. h. t.* Et quidem tam contra d[illegible], quàm contra recipientem aliquid *simoniacè*, *arg. c. Non satis 8. h. t.* 349

Porrò quamprimum quis accusatur de *simonia*, ipso facto est suspensus à celebrandis solemniis Missarum, *c. Accusatum 3. & c. Quoties 5. h. t.* (intellige, si jam publicè sit infamatus de hoc Crimine,) aliàs non, uti 350

benè

bene advertit Glossa *in cit. cap. Accusatum h. t. V. Solemnia.*

851 Resp. III. Sicut quilibet aliàs de Jure inhabilis, v.g. Criminosus potest esse Accusator, ita etiam Testis esse valet contra *Simoniam*, dummodò non sit capitalis inimicus Rei, aut conspirator in eum, uti satis clarè habetur *c. Licèt Heli 31. c. per tuas 32. h.t.* & ibi DD. communiter. Et hoc præcipuè verum est, si Testis criminosus ex Crimine suo jam emendatus est, *cit. c. per tuas 32. h. t.* ibi: *Præsertim cùm Testes de crimine fuerint emendati*; nisi sit perjurus, hic enim etiam emendatus non ampliùs admittitur ad testificandum, uti post Glossam *in c. per tuas h. t. V. Furti* bene docet Abbas *n. 10.* Pirhing *h. t. num. 150.* textu satis claro *can. parvuli 14. cau. 22. q. 5. & c. Testimonium, de Testib.* Ratio est, quia, qui semel perjurus est, meritò timetur rursum perjurare *arg. l. si cui §. 3. ff. de accusat.*

Notat tamen bene Abbas *in c. per tuas h. t. n. 4.* Pirhing *h. t. num. 150.* quòd etsi criminosi admittantur pro testimonio ferendo contra *Simoniacos*, tamen sine adminiculis, vel indiciis aliis plenè non probent *arg. cit. c. per tuas h. t.* ibi; *aliis adminiculis suffragantibus.* Plura de testimonio Testium aliàs inhabilium contra *Simoniacos* lege *in cit. c. licèt Heli 31. & c. per tuas 32. h. t.* 852

T I T U L U S IV.

Ne Prælati vices suas, vel Ecclesias sub annuo censu aliis relinquant.

S U M M A R I U M.

1 *Prælati Ecclesiæ nequeunt alteri committere suam jurisdictionem pro annuo censu.*
2 *Solvitur Objectio. Et num. seq.*
4 *Redditus Ecclesiæ sub annuo censu benè possunt elocari.*
5 *Pœnæ contravenientium Rubricæ Tituli.*

1 Viso de *Simonia* in genere, succedunt in hoc, & sequendi Titulo quædam *Simoniæ* in specie. Et quidem per Rubricam hujus Tituli, totumque Titulum reprobatur certa *Simoniæ* species, quæ olim in quibusdam locis vigebat, dum Prælati vices suas, aut Episcopi suam jurisdictionem Episcopalem aliis sub annuo censu seu pretio exercendam relinquebant, uti conquerendo refert Papa *c. 1. & 2. 3. h. t.* consuetudinemque contrariam *enormem* vocat, ac reprobat: idque meritò, quia jurisdictio Episcopalis, & quodque aliud Ecclesiasticum Officium est quid spirituale, & propterea pretio conferri nequit absque labe *Simoniæ*; prout ampliùs diximus *tit. præced. à nu. 48.*

2 Nec obstat, quòd Episcopus possit, imò & debeat suo Vicario Generali, seu Officiali constituere salarium ex Camera Episcopali. Resp. enim, aliud esse jurisdictionem suam sub annuo censu sibi præstando aliis relinquere, aliud Vicario Generali constituere salarium; quia Vicarius recipit salarium per modum stipendii *arg. can. Charitatem 12. qu. 1.* ibi *Justum namque est; ut illi consequantur stipendium, qui pro tempore suum commodare reperiuntur obsequium;* imò pro laboribus temporalibus Officio per accidens annexis, etiam per modum mercedis, *arg. c. quicunque 12. q. 2.* ibi: *Dignus est operarius mercede sua*, cum concordantiis.

Secus fieret, si Episcopus sub annuo censu suam jurisdictionem alteri relinqueret: Tum quia eam ex debito sui Officii tenetur gratis administrare: Tum quia alioquin suam jurisdictionem exponeret venalem. Adde cum Fagnano *in c. quoniam h. t. num. 8.* Quamvis ut Officium Ecclesiasticum committatur sub datione pecuniæ, sit illicitum tam ex parte dantis, quàm recipientis: nihilominùs commisso jam Officio licitum est, per modum salarii dare pecuniam ei, cui committitur, idque per Jura allegata *num. præced.* 3

Verùm dictis non obstantibus licitum & neutiquam *Simoniacum* est, possessiones & redditus Ecclesiæ sub annuo censu alicui elocare; cùm ea res sit merè temporalis. Ita habetur *cap. ult. h. t.* ubi nomine Ecclesiæ ad annuum censum datæ intelliguntur possessiones seu fructus Ecclesiæ ut explicat Glossa *ibid. V. Præfatam Ecclesiam*, alioquin enim Decretalis illa contrariaretur Rubricæ Tituli, ac prioribus Capitulis. 4

Cæterùm pœnæ contravenientium huic Rubricæ & Titulo sunt. I. Quòd tam dans, quàm recipiens excludantur ab Ecclesia, in cujus contumeliam res data, & accepta est *c. Consulere 38. de Simonia*. II. Qui dat pecuniam pro Officio, aut jurisdictione spirituali, tale Officium perdit, malè autem ita conferens amittit conferendi illud potestatem *c. 1. h. t.* III. Dans pecuniam removetur à Clero; Episcopus verò pro illo conferens spiritualem jurisdictionem suspenditur ad tempus pro qualitate delicti *c. 2. h. t.* & ibi Glossa *V. Percellatur.* 5

TITU-

T I T U L U S V.

De Magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

S U M M A R I U M.

1 *Ratio continuationis.*
2 *Magister quid? Convenit cum Doctore.*
3 *In aliquibus locis supremam lauream in Theologia consecuti, non vocantur Doctores, sed Magistri Theologiæ: Alibi aliter se res habet.*
4 *Licentiati quid.*
5 *Baccalaurei quid.*
6 *Plura sunt privilegia Magistrorum, & Doctorum: veluti I. Quòd sint in dignitate constituti.*
7 *II. Quod æquiparentur Nobilibus.*
8 *III. Quod in conferendis Officiis & Beneficiis cæteris præferri debeant.*
9 *IV. Quod sint exempti à communibus oneribus.*
10 *V. Quod rei criminis mitiùs puniantur.*
11 *VI. Doctores, & Magistri actu docentes præter allegata ad hunc specialia habent privilegia.*
12 *In favoralibus nomine* Doctorum *veniunt etiam Licentiati, & gaudent illorum privilegiis.*
13 *Excepta executione Litterarum Apostolicarum.*
14 *Actuales professores Theologiæ, vel Philosophiæ percipiunt fructus grossos Beneficiorum suorum, etiam quando causa docendi absunt.*
15 *Si docent in studio generali, seu universitate.*
16 *Distributiones tamen quotidianas nonnisi in certis casibus percipiunt.*
17 *Studentes quoque Theologiæ, vel Juri Canonico in absentia percipiunt fructus Beneficii.*
18 *Exigere aliquid pro licentia docendi est illicitum.*
19 *Et impropriè, non tamen strictè* Simoniacum.
20 *Solvitur Objectio.*
21 *Pro actuali lectione, seu Professura profanæ scientiæ aliquid per modum pretii accipere, non est* Simonia *Et nu. seq.*
23 *Pro actuali lectione S. Scripturæ, seu Theologiæ potest aliquid accipi per modum stipendii.*
24 *Et pro aliquibus illius actibus etiam per modum pretii. Et nu. seq.*
26 *In Ecclesiis Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis erigendæ sunt Scholæ pro erudienda Juventute.*
27 *Professoribus Theologiæ assignanda est integra Præbenda Canonicatus, Grammatices Professori verò debitum stipendium. Et nu. præc.*
28 *Seminarium in quavis Diœcesi erigi debet, & quomodò?*

1 Duas partes continet Rubrica hujus Tituli. *Prima* est de Magistris, & occasione horum, *Secunda* est, ne pro licentia docendi exigatur quid temporale, quod, quia speciem *simoniæ* præsefert, rectò ordine statim hic ponitur post Titulos de *simonia in genere*, & præcedentem de quadam *simoniæ in specie*. Circa *primam* Rubricæ partem.

2 Quæritur I. Quid hic intelligatur nomine *Magistri*? Resp. Quamvis generaliter loquendo nomine *Magistri* veniat quivis cujuscunque Disciplinæ præceptor, *l. cui præcipua 57. ff. de V. S.* tamen ad propositum nomine Magistri venit omnis, & solus ille, qui in scientia seu facultate Theologica, vel Juridica, vel Medica, vel Philosophica supremum gradum, & insignia legitimè fuit consecutus. In quo sensu à Doctoribus non distinguuntur, ut bene observat Zoesius *in l. quidquid ff. de V. O.* & notat Glossa *in Clement. 2. h. t. V. Doctoratus* per textum ibidem *Doctoratus, & Magisterii*. Quòd autem quivis ex aliqua dictarum facultatum supremum gradum legitimè consecutus sit, & vocetur *Magister*, vel *Doctor* patet tum ex *cit. Clemen. 2. h. t.* ibi: *Qui in quavis scientia ad Doctoratus, vel Magisterii assumuntur honorem:* Tum ex aliis Juris textibus, in quibus tam Theologiæ, quàm Juris, & Medicinæ, ac liberalium Artium *Magistros*, & *Doctores* legere est.

Verùm quamvis de Jure res ita se habeat, consuetudo tamen, & particularia Statuta locorum id fecerunt, quòd alicubi, ut in Universitate Sorboniensi, Lovaniensi, Salmaticensi, ipsaque Curia Romana supremam lauream consecuti in Theologia, non *Doctores*, sed *Magistri* in Theologia, supremam verò lauream habentes in Jure vel Medicina, *Doctores* Juris Civilis, vel SS. Canonum, vel utriusque Juris, & *Doctores* Medicinæ vocentur, uti jam dictum *lib. 4. in Appendice §. 9. num. 441.* Alicubi verò, præsertim in Universitatibus superioris Germaniæ Ingolstadiensi v.g. Salisburgensi &c. omnes in præfatis facultatibus, etiam Theologica supremum gradum assecuti, ordinariè dicantur *Doctores* Juris, vel Medicinæ, vel SS. Theologiæ &c. Illi autem, qui Philosophiæ curriculo confecto supremum in ea gradum adepti sunt, *Magistri* Philosophiæ vocentur. 3

Magistris, & Doctoribus affines sunt *Licentiati*; quorum nomine veniunt illi, qui supremum in aliqua Scientia sive Theologica, sive Juridica, sive Medica gradum Doctoratus, vel Magisterii insignia publicè capessendi, quandò volunt, licentiam, seu facultatem habent, eò quòd pro talibus post prævium examen non tantùm digni judicati, sed ut *Licentiati* ritè & solemniter creati sint. 4

Licentiatis paulò inferiores sunt *Baccalaurei*, sive, ut alibi vocantur, *Baccaularii*, vel *Batallarii*, quorum appellatione illi intelliguntur, qui in scientia vel facultate aliqua sui profectus primum testimonium, primumque gradum sunt adepti; quod pro locorum diversitate variè contingit. In celeberrima Universitate Ingolstadiensi *Baccalaurei* creantur ad finem primi, vel initium secundi anni Philosophiæ. Ex Theologia verò ad finem secundi, aut initium tertii anni. 5

Quæritur II. An? & qualia privilegia habeant Magistri, Doctores, & Licentiati? Resp. Magistros, & Doctores tam Theologiæ, quàm Juris sive Civilis, sive SS. Canonum, & Medicinæ plura habere privilegia: quorum aliqua brevissimè hic adducimus communia omnibus Magistris, & Doctoribus. *Primum* est, quod à plebeja conditione exempti, in dignitate censeantur constituti, *arg. c. quanto 3. h. t. & Clem. 2. eod.* 6

Secundum est, quòd Nobilibus annumerentur veramque Nobilitatem consequantur *arg. l. 2. §. ult. in fine, & l. 4. §. 1. in fine ff. de excusat. tut.* Qua propter etiam gaudent Nobilium prærogativis, *arg. c. de multa 28. de præbend.* 7

Tertium est, quod pro Doctoribus, & Magistris militet præsumptio integritatis ac innocentiæ; adeout proptereà cœteris paribus, illi in assequendis Dignitatibus & Beneficiis Ecclesiasticis præferri debeant, *cit. c. de multa de præbend. c. cùm in cunctis de elect.* juncto *Conc. Trident. sess. 24. de reform. c. 12.* 8

Quartum privilegium est, quòd exempti sint à muneribus tam realibus, quàm personalibus, textu expresso *l. Medicos 6. & l. 11. Cod. de Professorib. & Medicis.* 9

Quintum est, quòd criminum rei mitiùs puniendi sint, quàm plebei, adeoque criminis etiam Capitalis suspecti, potiùs domi aut alio certo loco arresto, quàm publico carcere custodiri debeant, nec Torturæ præterquam in criminibus exceptis subjiciendi, nec pœna Triremium, fustibus, 10

stibus, laqueo, vel alio ignominiosiori pœnæ genere, sed ultimum supplicium meriti, gladio puniri debeant, *arg. l. custodiam ff. de custod. Reorum l. 4. C. ad leg. Jul. Majest. l. Moris 9. §. 11. ff. de Pœnis &c.*

11 Præter enumerata cunctis Magistris, & Doctoribus communia privilegia, Magistri & Doctores, Professores, id est, qui actu docent in aliqua Academia, habent adhuc specialia privilegia, inter quæ *principale* est, quòd, dum Theologiam, vel Jus Canonicum docent, etiam absentes percipiant fructus Beneficii, juxta dicenda infrà *num. 14.*

12 Resp. II. In favorabilibus nomine Doctorum, & Magistrorum veniunt etiam Licentiati, ita, ut etiam illorum privilegiis suprà enumeratis fruantur. Alciatus *in l. cui præcipua ff. de V. S.* Leander *de Privileg. Doctor. par. 4. num. 11.* & alii. Ratio est; quia privilegia Doctoribus & Magistris conceduntur principaliter ob excellentem, & legitimè approbatam eorum doctrinam bono communi servientem, & non propter illam solemnitatem, & ceremonias, quibus Doctores inaugurantur; consequenter, cùm Licentiati illam etiam habeant, etsi ista careant, eorundem privilegiorum meritò participes reputandi sunt; præsertim, cùm licentiam & facultatem proximam habeant, statim, si volunt, supremam Doctoratus lauream accipiendi, illaque digni jam sint declarati, ac per consequens eis serviat illud Juris: *Proximè accingendus habetur pro accincto, l. penult. ff. de Testament. milit.* Hinc *Concilium Trident.* in assequendis Dignitatibus, ac Beneficiis, Licentiatos æquiparat Doctoribus, *sess. 22. de reformat. cap. 2.* & *sess. 24. de reformat. cap. 12.* & alibi; ac optima Legum interpres *consuetudo* id habet, quòd si alicubi ad Collegium, Ordinem, vel Dignitatem aliquam vel statuti requiritur Doctor, Licentiatus quoque admittitur.

13 Limitatur tamen Conclusio in Executione litterarum Apostolicarum, quas Doctori, vel Magistro inscriptas aperire, & exequi non potest Licentiatus per dicta *lib. 4. in Appendice §. 9. n. 442. & 443.*

14 Quæritur III. Quale privilegium ratione perceptionis fructuum Beneficii specialiter competat Doctoribus, & Magistris, ac docentibus Theologiam, vel Jus Canonicum, seu Professoribus Theologiæ, ac Juris Canonici, nec non Studentibus hujusmodi Facultatibus? Resp. I. Qui actu docent Theologiam, vel Jus Canonicum in aliquo studio Generali, vel Universitate, percipiunt fructus, sui, quod habent, Beneficii Ecclesiastici, etiam tempore, quo causa docendi absint; etiamsi per plures annos abessent. De Professoribus Theologiæ res certa est ob claram Juris dispositionem, *c. super specula 5. h. t. §. Docentes*, confirmatam *à Concilio Tridentino sess. 5. de reformat. cap. 1.* De Professoribus autem Juris Canonici docent Sylvester *V. Residentia.* Felinus *in cit. cap. 5. h. t. num. 2.* & ibidem Abbas *num. 6.* & Fagnanus *numer. 4.* dicens, ita sæpius declaratum fuisse à Sacra Congregatione. Ratio hujus privilegii est; quia Beneficiarii quicunque, æquè, imò magis prosunt Ecclesiæ cultumque Divinum augent, si docendo absunt, quàm si in Beneficio resident.

15 Dicitur autem notanter *in studio Generali, seu Universitate aliqua.* Professoribus siquidem in tali Studio non docentibus, dictum privilegium minimè competit, prout declaravit Sacra Congregatio teste Garzia *de Benefic. par. 3. cap. 2. num. 55.* ubi *num. 60.* addit, memorato privilegio tamen gaudere Professores in *universitate* docentes, etiamsi ibidem nullum habeant stipendium nec sint conducti mercede, sed voluntariè doceant, dummodò id faciant cum facultate seu licentia *universitatis* sive *Collegii* DD.

16 Resp. II. Professores Theologiæ, sive Juris Canonici quamvis causa docendi absentes percipiunt fructus grossos suorum Beneficiorum, distributiones tamen quotidianas non recipiunt, Glossa communiter recepta *in c. fin. h. t. V. Integrè*, textu claro *c. licèt 22. de Præb.* ibi: *Nolumus tamen, ut quotidianas distributiones, quæ tantùm residentibus in Ecclesiis, & his, qui intersunt Horis Canonicis et* (Magistro videlicet Theologiam docenti) *tribui factas*, nisi forsan redditus omnes in distributionibus quotidianis consisterent; tali enim in casu saltem duas partes reddituum perciperent, tertia parte accrescente præsentibus, uti ex Declaratione Cardinalium bene refert Garzias *de Benefic. par. 3. c. 2. n. 531.* Fagnanus *in c. ult. h. t. n. 2. & 3.* vel nisi alicubi contrariè vigeret consuetudo, Glossa *loc. cit.* Moneta *par. 2. de distribut. c. 10. n. 28.* vel denique nisi ad id concurrat, quod diximus *lib. 2. tit. 4. de Clericis non resident. n. 215.*

Resp. III. Non tantùm actualiter docentes Theologiam, vel Jus Canonicum, sed etiam studentes eidem, in absentia percipiunt fructus suorum Beneficiorum, saltem per quinquennium. Conclusionem hanc amplius declaratam, & probatam habes *lib. 3. tit. 4. de Clericis non residentibus* ferè per totum, ubi vide. 17

Circa *secundam* partem hujus Rubricæ quæritur IV. Utrum illicitum, simulque *Simoniacum* sit, exigere aliquid pro licentia docendi? Resp. I. Graviter prohibitum, consequenter illicitum est, exigere aliquid pro licentia docendi, etiamsi in contrarium vigeat consuetudo. Unanimis & certa, claris Juribus *c. 1. 2. & 3. h. t.* Transgressores tenentur ad restitutionem perceptorum appellatione posita, *cit. c. 2. h. t.* & puniri jubentur privatione Officiorum ac Beneficiorum, *c. 1. & c. quanto 3. h. t.* ubi ratio conclusionis redditur *cit. c. 2. h. t.* ex Matth. *cap. 10. Gratis accepistis, gratis date.* 18

Resp. II. Quamvis illicitum sit, & impropriè seu largè loquendo *simoniacum* dici possit, tamen strictè, & propriè loquendo non esse *simoniam*, pro licentia docendi aliquid exigere. Fagnan. *in c. 1. h. t. n. 12.* Gonzalez *in c. Quia nonnullis 4. h. t. n. 6. in fine*, Suarez *de Simonia c. 18. n. 15.* Engel *h. t. n. 8.* post Glossam *in c. 1. h. t. V. Consuetudinis*, ubi ait: *Quasi Simoniacum reputatur hoc.* Nam dictio quasi regulariter est nota improprietatis. Ratio conclusionis est; quia Professura seu traditio doctrinæ nec in se est quid spirituale, sed Officium merè temporale, nec dirigitur ad actus, qui per se spirituales seu supernaturales sunt; quamvis se habeant ad instar spiritualium, eò quod entitativè sint spirituales, utpote subjectati in intellectu tanquam potentia spirituali. 19

Nec obstat, quòd scientia sit donum Dei, *arg. c. Revertimini §. si quis doctus 16. qu. 1.* adeoque tanquam res spiritualis non videatur posse vendi scientia, aut etiam licentia docendi absque *simonia.* Resp. enim, scientiam esse quidem donum Dei, non tamen semper esse donum supernaturale: sicuti etiam sanitas vires, & artes sunt à Spiritu Sancto, & donum Dei, non tamen supernaturale. 20

Quæritur V. An sit *Simoniacum*, vel saltem *illicitum*, exigere vel accipere aliquid pro ipsa lectione Sacræ Scripturæ, Professura Theologiæ, Philosophiæ, & aliarum scientiarum? Resp. I. Certum esse, quod pro opere & labore tradendi scientias naturales, v. g. Philosophiam, Grammaticam, Medicinam licitum sit, & nullatenus *Simoniacum*, exigere temporale etiam per modum pretii: quia hujusmodi doctrina non est res supernaturalis, & consequenter neque labor in ea procurand impensus. 21

Quinimò potest æstimari pretium non solùm ex labore, qui ponitur in studendo & erudiendo alios; sed etiam ex sublimitate rei ac veritatis, ad quam inducit: nam quamvis sic veritas intellectus videatur vendi, saltem indirectè (propriè enim venditur labor Magistri, ut utilis ad gignendam in intellectu discipuli veritatem) ea tamen veritas est purè naturalis; neque à Spiritu S. per donum supernaturale, sed naturale tantùm, prout etiam sanitas, vires, artes sunt à Deo. 22

Nec obstat, quod dicitur Proverb. 23. *Noli vendere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam*, & *l. 1. §. 5. ff. de Extraord. Cognit. Est res sanctissima civilis sapientia, sed quæ pretio numerario non sit æstimanda*, nec dehonestanda. Resp. enim, textum Scripturæ loqui de scientia infusa, uti interpretatur S. Thomas; per textum autem Juris Civilis tantùm commendari scientiam, ne vilipendatur.

Resp. II. Certum etiam est, pro lectione seu traditione Sacræ Scripturæ, Theologiæ, ac hujusmodi, non tantùm dari & accipi, sed etiam exigi posse justum stipendium seu salarium. Patet hoc ex *tit. præced.* Utrum autem per modum pretii quid exigi possit: Quæstio manet, pro qua 23

Resp. III. Pro quibusdam actibus Theologiæ pretium accipi potest, pro quibusdam non. Ita Lessius *lib. 2. de Just. & jur. cap. 35. dubit. 13.* hoc modo facilè concordans Doctores, cæteroquin in hac materia non adeò convenientes. Ratio est, quia Theologia potest considerari secundùm quatuor functiones. *Primò*, ut tradens doctrinam Evangelicam. *Secundò*, ut dat responsa ad pacandas conscientias. *Tertiò*, ut ex sacris Doctoribus interpretatur Divinas Scripturas. *Quartò*, ut ex principiis Fidei deducit conclusiones, sive necessariò, sive probabiliter, prout fit in Theologia speculativa, quam Scholasticam appellant. 24

25 Pro primo igitur, & secundo actu pretium exigere, est *simoniacum*, ut fatentur passim Doctores; quia hi actus immediatè referuntur ad *Fidem, Spem, & Charitatem*, aliosque actus supernaturales, ut proin etiam Concionatores, Catechistæ, Confessarii pro doctrina, quam impertiuntur, nil exigere valeant per modum pretii, bene verò per modum stipendii. Pro tertio, & quarto actu licitum esse accipere pretium, tenet Lessius *loc. cit.* & communis Doctorum apud Laymanum *lib. 4. tract. 10. cap. ult. nu. 30.* Probatur hoc ex eo, quia in actu docendi Theologiam, vel explicandi Scripturas, non habetur ratio assensus supernaturalis, sed solùm suppositis Fidei revelatæ propositionibus fit instructio, mediante qua possit Discipulus ex propositionibus revelatis discurrere, & inferre non revelatas: unde sic eam spectando est scientia merè naturalis acquisita, ac potest dari in Hæreticis.

Quæritur VI. Quid adhuc disponatur in hoc Titulo? Resp. Inter alia præcipi, ut in Ecclesiis Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis erigantur Scholæ pro erudienda Juventute tam in inferioribus, quàm Theologia, uti patet *ex cap. 1. & cap. Quia nonnulli. 4. h. t.* ubi etiam mandatur, ut idonei ad hunc finem deputentur Magistri, seu Professores, eisque assignetur debitum salarium, seu stipendium, ita, ut cuivis etiam Grammatices Magistro detur una integra *Præbenda*, seu id totum, quod redditus, seu proventus unius Canonicatus efficit. 26

Totum hoc confirmatur à Concilio Tridentino *sess. 5. de reformat. cap. 1.* hac tamen cum distinctione, & nova dispositione, quòd non tantum in Metropolitana (uti statutum erat Jure communi *c. quia nonnulli 4. h. t.*) sed etiam in quavis Ecclesia Cathedrali constituatur unus Magister, seu Professor Theologiæ, eique integra *Præbenda*, seu redditus Canonicatus modò ibidem specificato assignentur. Magistro Grammatices verò, vel fructus alterius simplicis Beneficii, vel de mensa Episcopali, aut Capitulari condigna merces seu salarium constituatur. 27

Huc pertinet etiam dispositio Concilii Tridentini *sess. 23. de reformat. cap. 18.* de erigendo in quavis Diœcesi *Seminario.* De quo ipsam Tridentini dispositionem intellectu facilem, & prolixam lege *loc. cit.* Vide etiam de hoc Fagnanum *in cit. c. quia nonullis 4. h. t.* 28

TITULUS VI.

De Judæis, & Saracenis, & eorum Servis.

SUMMARIUM.

1 *Tres sunt species infidelitatis*, Paganismus *videlicet*, Judaismus, & Hæresis.
2 Judaismus, & Judæi *quid? ac unde sic dicti?*
3 *Quòd* Judæi *à Principibus Christianis nec recipi, nec tolerari deberent in locis Christianis, plura militant argumenta.*
4 *Quibus non obstantibus licitè tolerari possunt & ipsi, & ritus, ac Synagogæ eorum, & quare?*
5 Judæi *antiquas suas Synagogas restaurare possunt, non autem novas erigere.*
6 Judæi *ubi de facto non existunt, recipiendi non sunt, & quare?*
7 Judæi *semel recepti, ampliùs expelli non possunt.*
8 *Nisi justa illos expellendi adsit causa.*
9 Judæi *certis legibus, & pœnis constringi possunt & debent; ut avertatur omne periculum & damnum tam Religionis, quàm Reipublicæ.*
10 *Christiani non possunt cum Judæis habitare in eadem domo, nec uti eorum Medico, aut Medicina.*
11 *Christianus Judæis pro mercede servire non potest nec in domo.*
12 *Nec extra domum illius.*
13 *Solvitur instantia.*
14 *Christiani non possunt in sua domo habere* Judæum *pro servo.*
15 *Nec possunt aliquos* Judæos *invitare ad convivia, nec possunt invitati in conviviis Judæorum comparere.*
16 *Christiani non possunt* Judæis *committere Officia publica.*
17 *Nec aliquid eis relinquere in Testamento.*
18 *Licitum tamen est Christianis emendo, & vendendo contractus inire cum* Judæis.
19 *Ac etiam curiositatis causa intrare Synagogas eorum, & ritus eorum observare; cum cautela tamen.*
20 Judæi *semel legitimè recepti possunt sua Sabbata celebrare.*
21 *Gaudentque jure Civium aliorum.*
22 *Conversis nil mali irrogare possunt alii* Judæi.
23 *Litigantes cum Christianis, coram Iudice Christiano comparere debent.*
24 *Delinquens contra Clericum* Judæus *qualiter puniendus?*
25 Judæi *debent portare habitum à Christianis distinctivum.*
26 Saraceni *quinam, & unde dicti?*
27 *Etiam* Pagani, *sed minùs propriè veniunt eorum nomine.*
28 Saracenorum, & Paganorum *personæ, non autem Templa permittuntur in locis Christianis.*
29 *Quare horum, non autem* Judæorum *Templa prohibeantur?* Judæi *pejores sunt* Paganis. *Ibid.*
30 *Sub Excommunicatione & aliis gravissimis pœnis prohibitum est Christianis, ne aliquod armorum genus ad* Saracenos, *aliosve Infideles deferant.*
31 *Etiam tempore pacis.*
32 *Quo, non item belli tempore, aliarum rerum commercium cum illis licitum est.*
33 *Qualiter in Bulla Cœnæ probibeatur, ne aliquod armorum genus deferatur ad* Infideles, & Hæreticos.
34 *Ratio prohibitionis.*
35 *Etiam qui aliud auxilium vel consilium* Infidelibus *contra Catholicos præbent, excommunicati sunt.*
36 *An liceat inire fœdus belli cum* Infidelibus, *aut* Hæreticis? *Remissivè.*
37 *Quod* Judæi *ad Fidem & Baptismum directè cogi valeant, videntur suadere rationes.*
38 *Jura.*
39 *Et exempla.*
40 *Contrarium est verius.*

41 Sol-

41 *Solventur retinens oppositæ.*
42 *De Jure.*
43 *Indeterbiè tamen ad Fidem cogi possunt: Et quomodo?*
44 *Judæi & Saraceni semel recepti, & de hoc testatione promissa est pacto offerentes; etiò ab infidelitatem non possunt.*
45 *Bene verò eos alio cogit.*
46 *Quæ fidem suscepterunt Infideles, ad Fidem cogi possunt.*
47 *Ob falsum infidelitatem bellum Infidelibus indici nequit.*
48 *Salvitur infinitis.*
49 *Servi Infidelium alio cogi possunt.*
50 *Aut & Infideles detinent licentiam prædicandi Evangelium.*
51 *Inter communicarem liberi Infidelium invitis parentibus baptizari licitè non possunt.*
52 *Nihil certis confirmat.*
53 *Valde probabilis est, eos semper baptizari licitè posse invitis parentibus, præsertim si adhibeatur decisio cautela ofjoue ad n. 57.*
54 *Solvuntur infinitis.* Ex sum. sup.

V Iso de *Simoniacis*, qui Spiritum S. vendendo per *Simoniam* labefhanent, gregit Compilator ad eos, qui in Christum, quique Unigenitum Filium Jesum Christum per *infidelitatem* peccat. Tres autem sunt species *infidelitatis*, ut poli D. Thomam 2. q. 10. 10. art. 5. notant communiter Theologi: *Paganismus* videlicet, *Judaismus*, & *Heresis*. De hac ultima in sequenti, de duobus prioribus verò in præsenti Titulo erit quidem.

Quantum itaque I. Quid ex *Judaismus*, & quid *Judæi?* Resp. *Judaismus* est infidelitas seu error illorum, qui Legem dumtaxat Mosaicam absque Fide in Christum fecunda Christi Nunc *Judæi* sunt, qui Mosaicam, cum veteri Testamentum ad litteram superstitiosè adhuc obtervant absque Fide in Christum verum Messiam & Salvatorem nostrum, quem nondum venisse, sed primum venturum credunt. Cæterùm Judæi dicuntur à Tribu *Juda*, quæ inter cæteras nobilior erat, & bellicior, & ex qua Rex Israël habebatur, ac Deus populi, licet de Tribu Levitæ, & Sacerdotes illorum.

Quærisur II. An Principes Christiani in fuis Territoriis licit Judæos & tolerent *Judæos*, ritusque, & Synagogas eorum? Ratio dubitandi, & negandum tenendi; cit; quod cum jubeantur Temple *Paganorum* ejicere, *Deut. 12. & Jonam 3. C. de Paganiis*, & SS. Patres laudent eorum everfionem, ac Simulacrorum demolitionem, immo etiam Hæreticos *Jubeantur expelli, & exterminari tanquam à de haeret.* multò magis de Judæis, & Synagogis eorum idem licentiendum videtur; eò, quod impietas, ulura, inhibitis, & invidia Judæorum, autumque abominandis, & continue blasphemiæ in Christum, ac Christianam Religionem majora cavalet damna & pericula tam Ecclesiæ, quàm Reipublicæ. Porro pro Oratio negativa stat Lex Pontificum Ecclesiæ, *cap. 1. & 2. de Judæis*, & Synagogis, ac Ecclesiæ, quæ efficacior fuadet videntur; adeò, ut properetur à plurimis Regnis Christianis, Hispania, Belgio, Gallia &c. eliminari fint. Quo non obstante

Resp. I. Christiani Principes licitè tolerare in fuis Territoriis Judæos, ritusque & Synagogas eorum. Barbosa in *c. fuit Judæi 5. b. 1. Pignatell. cit. tom. 3. consultat. 4. n. 20.* plures allos citans, Engel *d. c. num. 3.* cum communis allentum, *apud Pignatell. d. n. 20. & Barbosa 1. c. b. 1. ibi: Ejus Judæus, quæ propria culpa submissi perpetua servitutis pœnas Christianorum recipiet, & sufficiunt cohabitationem illorum, juncta i. Nullus 14. C. de t. & Novell. 146. cap. 1.* Ratio illa quia Judæi tamquam figura veritatem Evangelicam tamquam figuratum confirmant, & Judæi, dum pregerunt, Legem, & traditiones fuas à Moyse, & Prophetis confligere derivant, testimonium perhibent Sacrip Scriptura, ut ab Atheis & Paganis tamquam notum figmentum explodantur. Ob quam causam fortasse Deus permittit Judæorum non penitus delerri, sed toto orbe spargi permisit, ut testimonia videant S. Augustinus contra Faustum *cap. 13. Quod ob illud bedie geni Ps. 58. nisi quidem fyrannis habiliter Legem, & Prophetas ad testimonium affumentis Ecclesiæ, ut non obnoxerius per dispersionem, quam illa numtiat per litterem.* Quæ ratio, quia non tamen Pagania, & Hæreticis, tam horum quàm illorum decepto & tolerantia meritò prohibetur

Resp. II. Quamvis Principes Christiani licitè tolerent Judæos, ritusque & Ecclesiæ illorum, simulque conventus valeant, ut Synagogas ab antiquo recepta laterent, tamen permittere non valent, ut novas erigant vel aliquos, aut omnes tamquam Deos, ita clarè Barbosa *Judæi 3. & consultat 3. hi: ibi: Judæi de non condendis Synagogis, ubi non habuerint, post non debet. Verum antiquæ conservanda, ut ab eorum redditu, & usu retrahantur, potest aquamilitter tolerari, non autem ut condant, aut amplificent, aut prestiferos fatiant, quin eius Jaffo affirmat Pignatell. ibi: quibus facere modica Judæorum disperiio per totum orbem videtur servire pro cultione veræ noltræ Religionis, ita nimia eorum abundantia periculosè fore videtur Ecclesiæ Christianæ, & publicæ Christianæ: hinc ne cum damno & periculo Ecclesiæ abundare incipiant, metrità prohibetur, ne Synagogas novas aliquibi erigant, & solæ pro fine bono retinentur antiquæ.*

Colliges, quod, cùm abundantia Judæorum periculosa, & damnosa Reipublicæ Christianæ, immanitas blasphemiæ, & injuriæ ab eisin Christum redundans, laudè faciant Principes Catholici, obiiqui ac fabulis Christi, ab eorum Honori Jesu Christi, ejusque Religioni plurimum confularet, si ibi, ubi Judæi nondum fint, non recipient, ne pestis hujus damnosa & periculosa abundantia ulterius repat, præsertim cùm hodie ab omni tolerantur Judæi, per jam paltim exiftentes infiltrantes obtinentur. Terribilis, similique verificata in laudem in finis hoc, quæ contra Judæos Christi Pignatell. *tom. 3. consult. 14.* quæ efficaciter probant, & convincunt, quod licet abhinc loquendo recipi possint Judæi, tamen illicitè recipiendi amplius non sint. Longum est in fine movebunt.

Resp. III. Judæi, quin in Christianorum Territoriis fint recepti, & de prædictione affecurati fint, fine jiffa & legitima causa expelli non possunt. Barbosa in *cap. 1. de Judæis, b. 1. n. 4.* Dicit ita *Ex primis lib. 1. cap. 1. sect. 1. n. 6. ibi:* Vafquez *Illustrat. Ecclesiast. 1. d. 8. n. 1. ibi: Ex Rati. 1. c. b. 1.* Ratio est, quia *contra iuram Jaffo, & generali fidei publ. data, fervantia est, ut g. 1. Sum. 3. C. de Dibaptis. & Alii.*

Dixi *fine jiffa causa*, ob hanc enim Judæi fenti recepti non eximuntur à jiffa, tenent enim *Jiffa* Ecclesiæ, inter quos etiam est Tulchus *dict. 1. Judæi sunt 3. 1. 28. Fatinatius Progn. criminis. per 2. lib. 1. n. 6. Regimen trad. de jure pontificum. cura germinal. Ecclesiastica 1. 2. cap. 3. ibi: n. 9. recentiores, ob, quas Judæi expulsi poliunt: Inter has causas jiura Barbosiam in. cit. tom. 3. maximè, ob ex illorum cohabitationem Christianis laedum immitet Christianis, vel si machinationes, aut enormia præparant contra Ebiem, aut Fideles Christianos, *arg. 1. Judæus 11. 1. Judæi 16. C. de. cum. Ecclesiaedant.*

Resp. IV. Etsi Judæi semel recepti fint cum cultiva valeant, possint tamen ut publicè exercere cultum etiam jam receptorum ritus, & sacrificiorum, & publicè vivendi & conversandi, legibus & pœnis ita constituendis quidquam non valeant, vergentia in Religionem ipsum, aut periculum, vel Reipublicæ damnum, & communis, & præsti confirmata doctrina, *arg. 1. Jubemus 8. 1. Nullus 14. C. de t. & Novell. 146. cap. 1.* Ratio est, quia aliàs nec Religioni, nec Reipublicæ Ecclesiæ cultum foret, ob inexplicabilem necessitatem invidiam Judæorum erga Christianos, & Religionem.

Quærisur III. An, & qualis communicatio Christianis cum Judæis prohibita sit, vel concessa? Resp. I. In quentibus prohibiri Fidelibus communicationem cum Judæis.

Ut non possit cohabitare in eadem domo cum Judæis.

II. Nec simul Ingredi cum illidem idem balneum: Neque adhibere Medicum Judæum.

III. Nec lumere medicinam à Judæo præparatam: Pagania, & Hæreticis, tam horum quàm illorum decepto & tolerantia meritò prohibetur

Resp. II. Quamvis Principes Christiani licitè tolerent Judæos, ritusque & Ecclesiæ illorum, simulque conventus valeant, ut Synagogas ab antiquo receptas laterent, tamen permittere non valent, ut novas erigant vel aliquos, aut omnes tamquam Deos, ita clarè Barbosa *Judæi 3. & consultat 3. hi: ibi: Judæi de non condendis Synagogis, ubi non habuerint, post non debet. Verum antiquæ conservanda, ut ab eorum redditu, & usu retrahantur, potest aquamilitter tolerari, non autem ut condant, aut amplificent, aut prestiferos fatiant, quin eius Jaffo affirmat Pignatell. ibi: quibus facere modica Judæorum disperiio per totum orbem videtur servire pro cultione veræ noltræ Religionis, ita nimia eorum abundantia periculosè fore videtur Ecclesiæ Christianæ, & publicæ Christianæ: hinc ne cum damno & periculo Ecclesiæ abundare incipiant, metrità prohibetur, ne Synagogas novas aliquibi erigant, & solæ pro fine bono retinentur antiquæ.*

Colliges, quod, cùm abundantia Judæorum periculosa, & damnosa Reipublicæ Christianæ, immanitas blasphemiæ, & injuriæ ab eisin Christum redundans, laudè faciant Principes Catholici, obiiqui ac fabulis Christi, ab eorum Honori Jesu Christi, ejusque Religioni plurimum confularet, si ibi, ubi Judæi nondum fint, non recipient, ne pestis hujus damnosa & periculosa abundantia ulterius repat, præsertim cùm hodie ab omni tolerantur Judæi, per jam paltim exiftentes infiltrantes obtinentur. Terribilis, similique verificata in laudem in finis hoc, quæ contra Judæos Christi Pignatell. *tom. 3. consult. 14.* quæ efficaciter probant, & convincunt, quod licet abhinc loquendo recipi possint Judæi, tamen illicitè recipiendi amplius non sint. Longum est in fine movebunt.

Resp. III. Judæi, quin in Christianorum Territoriis fint recepti, & de prædictione affecurati fint, fine jiffa & legitima causa expelli non possunt. Barbosa in *cap. 1. de Judæis, b. 1. n. 4.* Dicit ita *Ex primis lib. 1. cap. 1. sect. 1. n. 6. ibi:* Vafquez *Illustrat. Ecclesiast. 1. d. 8. n. 1. ibi: arg. 1. Nullus 14. c. b. 1.* Ratio est, quia *contra iuram Jaffo, & generali fidei publ. data, fervantia est, arg. 1. Sum. 3. C. de Dibaptis. & Alii.*

Dixi *fine jiffa causa*, ob hanc enim Judæi semel recepti non eximuntur à jiffa, tenent enim *Jiffa* Ecclesiæ, inter quos etiam est Tulchus *dict. 1. Judæi sunt 3. 1. 28. Fatinatius Progn. criminis. per 2. lib. 1. n. 6. Regimen trad. de jure pontificum. cura germinal. Ecclesiastica 1. 2. cap. 3. ibi: n. 9.*

Et quid fiet de illis? Resp. 1. Nomine horum veniunt omnes illi, qui impie Mahometice fecitæ adhærent, ejusque dogmata in Alcorano conscriptæ fectantur, & nec non Vetus Testamentum recipiunt, quod Christiani ut partem amplectuntur; quales sunt non solùm Turcæ, sed etiam *Persæ, Tartari, Ægypti*, & plurimi in *Africa*, omnes illi, qui dogmata Mahometis frequentant, qui non alibi hæc obtrerat Barbosa *in c. Ita quorundam 6. b. 1. num. 3.* Dici volunt *Saracenis* Sarai autore Abraha, quali ab Sara filiorum derivatum, quemadmodum Abraha, & matre Ismaelis originem trahant. Verumne ab ancilla deferendo communiter fecantur, ad declinandam ignominiam, & ipsorum Sarai, ut *Sarae* ancillæ proprietatem mentiuntur, indeque *Saracenos* se intitulant, ut bene observant Covarruvias *Variar. Resolut. lib. 4. cap. 9. Vasquiola 3. num. 6. & alii.*

17 Nomine *Saracenorum* etiam *Pagani*, ac omnes Infideles veniunt Voetius *de 1. num. 3. & alii, ejusque Quæstiones de 1. & 2. Tit. c. 6. & 7.* Quibus Deum cœli & terræ negantes, idola colunt, & adorant; prout alibi latiùs diximus.

18 Resp. II. Circa *Saracenos*, & *Paganos* sequentia habent fancta in jure.

1. Quòd quamvis tam *Saracenos* quàm *Paganos*, ac Judæos ipsi tantùm quoad spiritualia Principum Christianorum vivere, & jure Civium Romanorum uti permittan. *tur l. Christianos, 5. C. de Paganis*, Templa tamen, & Sacrificia omnia in pace tolerantur, ut *Paganis* quidpiam clandi, imò penitus dirui ubique locorum Christianorum jubentur, textu expresso *l. 1. Sicut, 3. & l. Omnes, 5. C. ead.*

19 Dices: *Judæi* pejores fuit *Saracenis*, & *Paganis*. *ergo Nonne 33. can. 1. q. 1. ibi: Nonne Sodomitæ Ethnici sunt, ipsi Gentiles? Respondeo* cum *Paganis* Judæos Dominos dicit: *Tolerabilius erit Sodomis in die Judicii quam vobis*: ergo ei Synagogæ *Judaeorum* tolerantur & Sacrificia, cum *Paganorum* tolerantur, non obstante. Respond. tertiò *Anteced.* negando *Consequent.* quia quòd ritus & Sacrificia *Judaeorum* tolerentur, Ratio & ultima ratio Ecclesiæ, quòd Christiani, utpote cujus ipsa ut ritus *Judaeorum* tamquam figuram nullùm confirmant, sed amplùs diffitentur illa spiritu: quæ Ratio, quia in Sacrificiis *Paganorum* nullatenus, ut illa ratio cessat tolerantiam fundet, meritò absque extensa prohibeatur; cùm etiam universaliter loquendo, nonsit permittendum bonum, cum periculo alterius, quod non in modo restitutum vel ut malum aliud per illa evitetur.

20 II. Per varios Canones, & Constitutiones Pontificias, & quidem ipsi Concessionemque ipso facto incurrenda, ac Pontifici reservata, aliique gravissimis poenis prohibentur, ne ullum arrorum, aut instrumentum, seu materiam bellicam, quamvis grassari Christianis Christianos fervens, ad *Saracenos* deferant, transmittant, eique vendant aut fabricitent Christianorum textus, *Barosa, c. Ita quorundam 6. 1. Significavit 6. 6. ad Ultramondanos 17. 6. 1. Item Extravag. 1. ead. inter communes, & Extravag. Cupiens, Innocentii 8. 6. Pudet accedere*, Bulla Cœnæ Domini, *Leges Civiles, vel 1. Nemo 2. C. quæ res exportari non debent*, ubi fub poenis Capitali, & confiscatione omnium bonorum inhibetur, quòd *Barbaris* Christianorum gentis, ipsorum fidei fpecie Legatorum ad Christianorum Civitatis pervenientibus, aut alia quacumque occasione vel præterea, aliquod quidpiam, tanquam armorum, aut instrumentorum bellicorum genus, vel etiam ferrum adhuc infectum vendere, & forsitan ne ad injuriosos furiatur. Item *Mirabiliis, 23. C. de Pœnis*, ubi etiam *ibi, qui conficiendis navis Incogitum ante perfidam Barbari tradidrunt, capitale judicium* proponitur.

21 Et hæ prohibitiones de non vendendo *Paganis*, ac *Saracenis* ullo armorum genere, & de non deferendo alijs ad eos procedit non tantùm durante Christianorum cum Infidelibus bello, sed etiam tempore pacis, uti patet ex citatis Juribus, atque clim communi doctor Barbosa *in c. Quod olim, 12. b. 1. num. 2.* & ibi Abbas *num. 1.*

34 Aliàs tamen mercus aullum armorum naturam habentes, ad *Saracenos* & *Paganos* tempore pacis (non item tempore belli) deferre, eisque vendi bene poffunt, uti ex fensu contrario refert Barbosa *in c. Quod olim 12. b. 1. num. 8.* & ibi Abbas *num. 1.* Pirhing *b. 1. num. 38. in c. Quod olim*, ubi penitùs omne commercium cum *Saracenis* prohibetur tempore *Quaresimæ* belli; ergo cum tempore *Quaresimæ* non cessaretur, illud tantùm prohibetur, quo venditur, aut transfertur aliquod armorum genus contra Jura sæpius *num. 30. citatum.*

Porro Decretum illi, qui *Sarae* deferunt ad Infidelis *num. 3. Saracenos*, quàm *Paganos*, *Ethnicos*, *Judaeos*, vel *Christianos* Ecclesiastici non fint excommunicati, res quidem non ipsa Ecclesiastica (ubi, ut diximus, *num. 30.* citati de foliis *Saracenis* loquuntur, consequentem quam odiet excerit non debent, *reg. 1. ulti. de R.J.* quod ipsi *Canonistæ 1. 6. 1. Sed 3. 6. 1. Mense* mag. Barbosa *in c. Ita quorundam, 6. b. 1. num. 3.* Pirhing *b. 1. num. 34.* Etenim, ut licentiatim adhuc, vel *Bulla Cœnæ* in illi fuit, *Saracenis* Christianorum Ecclesiæ Bulla de pœna gravissimae prohibetur illis verbis: *Item communicantes, & communicantes omnes illos, qui ad Saracenos, Turcos, & alios Christiani Nominis Hostes ferrum, per nefandas, fine S. Sedis sententias expressè, & nominatim prohibitas deferunt, sive transferunt quos, omnes, ferrum, flamferra, & armorum, cujuscumque generis, vel telliorum genere, atque bellica instrumenta, ipsorumque camporum, sunt ferro ipsis conferre, quam alia materia, & ipsorum materiam, aliaque prohibitorum, & quibus Christianos Christianos, non non illos, qui per se vel per alios ad Saracenos, Christianos & Religionis contrariorum, in Christianorum perniciem & damnum, ipsis Christianis, & Christiana Religionis inimicis in damnum Christiane Religionis vestiaria ferrum, illisque ad bellandum, oeillum, & ferrum quomodolibet praestant etc.* Talea aliquot armorum genus vendens cuicumque tandem genti Barbara, fin Christiana, excommunicatione ipso facto incurrere legat Civiles 2. citatas, earumque poenis subjacent.

Caterùm quare sit usque pure tam gravitet, tanti quoque ipsi prohibeantur, ne ullo etiam pacis tempore aliquod armorum genus *Saracenis*, & alijs Christiani Nominis inimicis vendatur, vel ad eos deferatur. Rationem, *quia indigere convenient, ipsos tam, & valdè nocibunt, infirmari, vel dicitur 1. Nemo 2. Que res exportari non debent*, & ipsorum Christianorum Christianorum de rebus alijs licitis prohibentur, rationem, ne occasione alicujus commercii inique manifestetur occultis machinationes, ac fant proditiones, vel aliæ periculosæ Machinationes.

Enim verò gravissimè, & quidem ipso facto Excommunicationis infrangere, quod Christianos ut *Saracenis* nullum Armorum genus, nullumque aliud quodcumque subdimus, vel auxilium prestent, item ne etiam aliquod illi contrahant cum Christianis, quemadmodum, ut expressè statuitur *c. Quod olim 12. b. 1. Nec alia quamquam nonis, aut ingenio ejus certitur, vel alia facilitate contrahit, & 2. Ad Ultramondanos 17. quod ibi: Sed aliquod impedunt conditions, vel auxilium.* Quos poenis Idem Concilium Generale merito vocat *Scelus*, & *Impius Crimen*, *Item Extravag. Cupiens*, quod facinus, & Ecclesiastice, quam Civiles leges sam partim obtrectantem, poh dolor! non rarò, praeterim frigidis hibernis portibus, *Saracenis*, *Barbaris*, *Infidelibus* Christis & Fidei veræ inimicis contra Catholicos tam tempore belli, quam pacis non tantùm omnigenis arma & tela, ipsorumque armorum, ferrum, & ferrum, quod ipsis fuggerantur, ac, quod deplorandum, ardissima etiam fodera cum illisem habeagnur.

Occasione hujus Bullæ Cœnæ Pontificum aliquam Quæstionem inficiunt Doctores, qua

Quæritur. An? Ex qualibet prohibitum, ac Scelus ei Christianis fieri federe *Saracenis*, *Paganis*, vel alijs Infidelibus, vel etiam *Haereticis*? Verum ad hanc Quæstionem petabit *Tit. seq. num. 136.*

Quæritur VI. An Principes Christiani, *Judaeis*, & *Saracenis* aliisque *Infidelibus* fibi subditos ad Fidem, vel Baptismum cogere: aut ob *Infidelitatem* e Territorio fuo ejicere valeant? Rarissime & omnino dubitandi, affirmant, quæ tenendi, plura sunt. Imprimis enim certum est apud Theologos quemvis hominem etiam *Judaeum*, & *Infidelem* jure Divino, & naturali teneri ad Baptismum & Fidem sufficienter propositam sufficiendam; ergo cum Superiores tam secutares, quam Ecclesiastici tamquam Cultodes, & Ultores legis Divinæ universaliter poffint fubditos ad hanc obedientiam cogere; ad illam, ergo poterunt etiam *Judaeos*, ac *Infidelis* fubiti fibi fubditos ad observantiam hujus legis Divinæ cogere.

Pro eadem parte affirmativa videntur etiam favere Jura, ut *cum, fum verò 4. cap. 23. q. 4.* ubi Gregorius Papa Januario Episcopo mandat, ut Rafficum quemdam impofitione oneris ad Fidem veniræ cogat. *Item 1. C. de Paganis*, ubi *Pagani* tenuerunt baptizati, confiscatione bonorum, & exilio puniuntur, *l. Cattiviatum C. de Judaeis*; quæ proprietas, ut Pontifex Gregorius Magnus cum converti tenuerunt, illdem, qua *haeretici* litigantur punit: *haeretici* autem ad Fidem Catholicam cogi poffunt, juxta dictenda *Tit. seq. num. 136.*

Accedunt exempla praeclarissimorum Regum, & Principum, ut Silebeni Gothorum Regis, qui Judaeos in Hispania baptizari retentes, turpiter declaravit, flagellis cædi, & eorum bonis *Fisco* adsciti, exilio punit jubit, uti confitat ex *Concilio Toletano 4. cap. 57. Item Ferdinandi II. & Elisabeth*, qui *Judaeos*, & *Saracenos* baptizari recusantes, in toto Hispaniæ Regno exterminarunt, & ejecerunt; ac *Ferdinandi Regis Hispaniarum* Decretum *Judaeis* Bonorum publicatione, & ejectione *Tit. Stat. Judaeorum 9. b. 1. num. 3.* Quibus non obstantibus

Resp. I. Non deficiunt Principes Christiani *Judaeos*, & *Saracenos*, aliosque *Infideles*, cùm fibi fubditos, directè cogere ad suscipiendam Fidem, vel Baptismum S. Ambrosius *Serm. 1. in Psalm. 118. Thomas 2. 2. q. 10. art. 8. Bardulo in c. Stat. Judaeorum 9. b. 1. num. 9.* & ibi Gonzalez *num. 5. Becanus de Fide cap. 15. q. 4. num. 2. Ex Pontifice de Officio Inquisit. 3. b. 1. de Jud. n. 3. Suarez de Fide Disp. 12. sect. 1. & cap. Pirhing b. 1. n. 16.* cum communi Theologorum, quam Canonistarum, ob *Cap. Quod olim 12. b. 1. Ubi ait: De Judaeis etiam pratipit S. Synodus, nemini debitum ad credendum non fuerit, aut rationem, inferitur Deus, & quem ad credendum, & cum. Ad fidem 33. can. 3. q. 1. ibi: ad fidem nullus ab ingenuo invitus sit. Stat. Judaeorum 9. b. 1. Item, nemo nolens, volens, ad Fidem Christi, vel Baptismum venire compellatur.* Ratio ulterior fubjungitur *eod. cap. de Judaeis ibi.* Illa verba: *Non enim invitis fubmittendi sunt, sed volentes, ut Christiani fiant, ne forsitan enim proprio arbitrio sibi, quod in Christum credere, & Christum credere fibi quoque Deo, proprie necessitatem fumere fumus quisque credendi, fuerit, & Christum credere fibi quoque credendi fibi fuerit Christianum exofam, & de Tyrannide suspectam redderet, multaque alia mala secum haberet:*

Nec obstant Moriera in contrarium: Nou Ratio *num. 37.* allata; Tum quia Ecclesia Christiana *Ecclesiastica* quoque *Judaeis*, & *Infidelis* jurisdictionem Ecclesiasticam non habent juxta illud Paulli *1. Cor. 5. Quid enim mihi de iis, qui foris sunt. Secularibus* autem, quia eorum jurisdictio ordinatur ad finem naturalem, ac temporalem, non verò ad finem Supernaturalem, Gonzalez, quamdiu Infidelis fuperum, & alia ad finem Fidei, & Baptisma. Gonzalez *loc. cit. n. 8.* Vel fi etiam circa eas, quæ sunt Ordinis superinaturalis, & ad finem Supernaturalem pertinent, secularibus in fuos fubditos aliqua jurisdictio competit pro custodia legum Divinarum, sui competere videtur hoc ipso, quòd Transgressores, vel violatores legum Divinarum, non illi pœnis etiam mortis afficiant, tamen hæc eis non competit in fubditos, ut cogere possint ad Fidem ob fpeciales pœnas, quas ipsi pro fupra *numer. 40. citata.*

Ad Ratio in contrarium allegata refpondetur, illi intentio quod ejiciendi de coaditione *indirecta*, qui overa alias quidem delitta, fed rigoroso jure imponitur, quæ *Fidelibus* vel extotis, vel ex parte tantùm ejiciuntur, vel quia pœna conditionis bonum, vel exilii &c. alis delictis quidem promittur *Judaeis*, aut *Pagenis* titulo jure fulguratur, quæ *Fidelibus* gratiosè conceduntur. *Palacios Rubio 4. diffp. 2. p. 8. n. 9.* Gonzalez *loc. cit. n. 9.* & alii. Ad quæ si quis respondat, hanc Legum interpretationem non longè abesse a toribus eorum. Respondetur in fuadere clarissimos aliorum Jurium textus, confiscationem *Infidelium* ad Fidem manifestè prohibentes, quibus ne dicendum est, fed concordent alia, incerpretatione eorum minùs clarum adhibet operam, cum expedit *Jura* juribus concordare, & eorum correctio-

Cursus Servis.

nes, fi fuffineri valent, evitati, *c. Cum expedit, 3. Eod. tit.*

Dicitur tamen notanter in Conclusione *directè*; quia in *directè* cogi ad Fidem, & Baptismum poffit *Judaeis*, *Paganis*, *Saracenis*, *Christianis* Doctores; *quæ indirectè* ea coactio fieri poteft variis modis, 1. per promissione, aut obtatione praemiorum, bonorum, privilegiorum, Officiorum, remissionem alicujus aut partis debitorum, ejiciendi fibi fidem fufficiant, aut rigorosa eorum exactione, ab iis, qui non fidem, aut Fidem Dei fuscipiunt, ejicitur, aut ejicere Reipublicæ necessum prohibendo, captivos liberando &c. quia hæc coactio nec injustitiæ, nec alii virtuti adversatur, cum ex consequenti ad bonum licitum tendit, & ex tum fanfum consequentum omnino applicari poterit, quod idem D. Gregorius praefatur, prout patet ex illis verbis, quibus Bardulo, & habetur: *Persuasi ergo ut Fidelibus ea in possessionibus nostris, qui convertit ad Deum nullatenus venit. Sed videtur nobis, quod per omnes possessiones in Regno Hispaniæ Christianorum, ejusdem Ferdinandi debeat, cum ea specialiter prouideatur, quàd quicunque ad ve. nam Dominum nostrum Jesum Christum ex converso fuerit non ea propter Christianorum, ut ea ipsa poenitentiam, quod ipsi ea quoque fuerunt, ut fiquis ex eis convertus fuerit, id fefi proprium habet, remittit ei relaxari debeat. Et ita, vel quamvis, non ipse fuerit, ut ipse, fi quod, vel non, juxta quodam modum debet relaxis fuit, vel erit, juxta quod Deli. Illius non prouidet, ut fiet, quicunque, non ratione, ut ipse, ut ipse, ut ipse

minis etiam legi Divinæ adversi punitio: Sicut enim ex defectu jurisdictionis Rex Hispaniæ non potest punire Gallorum delicta, etiam legi Divinæ, & naturali adversa, nec illos bello adigere ad observantiam Divinæ legis, ita neque Principes quicumque tandem Catholicos bello adigere poterit *Infideles* ad Fidem, servandasque leges Divinas. Confirmatur: Princeps Christianus non potest *Infideles* sibi subditos cogere ad Fidem; ergo multo minùs alienos; atqui bello hos adigere ad Fidem esset *directè* cogere illos ad Fidem, ergo.

48 Nec pro affirmativa militat, quòd olim Israelitæ infideles, plures ob solam *Infidelitatem* bello expugnaverint, terrisque & possessionibus suis spoliaverint. Resp. enim id eos fecisse ex speciali jussu, & concessione Dei, qui totius Universi plenissimus Dominus est: Nam *Domini est terra, & plenitudo ejus, & universi, qui habitant in ea.*

49 Dicitur autem notanter, *ob solam Infidelitatem*, si enim injuriam inferunt Christianis, utique bello expugnari poterunt; ob hanc enim sibi illatam supremi Principes justam causam habent, bello expugnandi injuria inferentes quoscumque etiam sibi non subditos. Pariter bello expugnari poterunt *Infideles* ob peccata, quæ in injuriam innocentium vergunt. Innocentes enim defendere permissum est a Deo, juxta illud Proverb. 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses.*

50 Limitatur etiam Conclusio in casu, quo *Infideles* Prædicatoribus Evangelii resisterent, & denegarent licentiam prædicandi Evangelium, vel si subditis suis Fidem a Prædicatoribus audiendi, eamve suscipiendi recusarent licentiam; tali enim in casu ob injuriam illatam S. Evangelio, quod prædicari in universo Mundo præcepit Christus Marci 15. *Euntes in Mundum universum prædicate Evangelium universæ Creaturæ*, bello expugnari licitè posse *Infideles*, plerique fatentur cum D. Thoma 2. 2. *q.* 8. *art.* 8. Becanus *de Fide cap.* 13. *q.* 4. *concl.* 3. Layman *lib.* 2. *tr.* 1. *cap.* 17. *n.* 3. Engel *h. t. num.* 10. Et cùm hæc causa apud *Infideles* plerumque inveniatur, ansam eos bello justè expugnandi, ferè semper habuerunt, & etiamnum haberent Principes Christiani.

51 Quæritur VIII. An *Judæorum*, & *Infidelium* liberi insciis, aut invitis parentibus licitè baptizari valeant; Resp. I. Spectando communiorem Doctorum, ordinariè loquendo de liberis hujusmodi, ante usum rationis id licitum non esse. Barbosa *in c. Sicut Judæi h. t. num.* 3. & *ibi* Abbas, ac Felinus, Navarrus *Consil.* 4. *de Convers. Infidel.* D. Thomas 2. 2. *quæst.* 10. *art.* 2. Engel *h. t. num.* 11. & communior aliorum, quos secuti sumus in Theologia nostra Morali *Tract.* 14. *dist.* 3. *quæst.* 1. *numer.* 8. Ratio est; quia liberi *Infidelium* ante usum rationis secundùm Jus naturale sunt sub cura parentum, quibus proin injuria contra Jus naturale fieret, si illis invitis, liberi eorum baptizarentur. Accedit, quòd valde periculosum esset, ita baptizare tales liberos, utpote qui remanentes apud parentes (eis enim invitis auferri nequeunt) ex affectu erga illos, & seductione eorundem facillimè ad *Infidelitatem* redirent, non sine injuria Baptismi. Hinc neque Ecclesia unquam consuevit liberos *Infidelium* invitis parentibus baptizare.

52 Dicitur autem notanter *Ordinariè*. Limitatur enim Conclusio in nonnullis casibus.

I. Si proles, a parentibus jam separata, iis ampliùs restitui non posset, aut non deberet, uti fit, si parentes jam sint mortui, aut a Christianis in justo bello capti.

II. Si unus parentum altero dissentiente in Baptismum consentiat; quia tunc parentis consentientis voluntas justior in favorem prolis præferenda est.

III. Si proles ad usum rationis jam pervenit, aut pervenisse præsumitur, baptizarique velit; quia in iis, quæ concernunt animæ salutem, homo non dependet a parentibus.

IV. In articulo mortis: sicut & si liberi etiam adulti censentur perpetuò amentes, insciis vel etiam invitis parentibus baptizari valerent; dùmmodò id in his ultimis duobus casibus absque gravioribus incommodis fieri possit; quia in his casibus cessat periculum perversionis, ac injuriæ Baptismi, prout jam docuimus in Theologia nostra Morali *cit. loc.* Imò

53 Resp. II. Valde probabile est, *Judæorum*, & *Infidelium* liberos ante usum rationis insciis & invitis parentibus semper licitè, quin & laudabiliter baptizari posse, præsertim si adhibeatur cautela, ne a parentibus in odium Fidei occidantur, & spes sit, quòd religiosè educari valeant. Scotus *in 4. Dist. 4. qu.* 9. Mastrius *in 4. Disput. quæst.* 4. Sannig *Tom. 3 Disp.* 2. *q.* 13. citans Poncium, Brancatum, Hicquæum. & communem Scotistarum, cum quibus etiam sentiunt Joan. Andreas, Archidiaconus, Geminianus, & alii apud Barbosam *loc. cit.* Probatur Ratione Scoti: quando dominia & potestates sunt subordinatæ, obediendum est habenti potestatem majorem neglecto præcepto, vel contradictione habentis potestatem & dominium minus, juxta illud D. Augustini hom. 6. de Verbis Domini: *Si aliquid jubet potestas, quod non debes facere, hic sanè contemne potestatem, timendo potestatem majorem*, sed Deus habet majorem potestatem majusque jus in filios *Infidelium*, quam parentes eorum; ergo magis parendum Dei, quam parentum voluntati circa eorum filios; atqui Deus præcipit universaliter omnes, & consequenter etiam *Infidelium* liberos baptizari, juxta illud, *docete omnes gentes, baptizantes eos &c.* ergo etiam invitis parentibus baptizari possunt.

Confirmatur: si *Infideles* parentes prolem suam negando, aut subtrahendo ei alimenta, aut alia vitæ necessaria vellent occidere, aut nollent ab aliquo alio manifesto vitæ periculo liberare, profectò posset quivis insciis, vel etiam positivè invitis parentibus talem prolem curare, eique necessaria vitæ præbere, & è vitæ periculo liberare, non obstante, quòd proles jure naturæ sit sub cura parentum; quia hæc eis potestatem, vel jus in vitam prolis ita ut eam pro libitu perdere, vel negligere possent, non tribuit, sed potius obligationem pro possibili conservandi eamdem imponit, prout omnes fatentur; ergo etiam potest quis tali proli invitis parentibus præbere necessaria ad vitam animæ, cujusmodi est Baptismus, utpote sine quo anima est, & in æternum manet mortua; cum parentum curæ jure naturæ in prolem competens multo minus tribuat jus in animam, aut potestatem perdendi, vel negligendi eamdem, sed potiùs imponat gravissimam obligationem, adhibendi omnia ad vitam animæ necessaria: inter quæ vel maximè est etiam Baptismus. 54

Confirmatur ulteriùs, si proles *Infidelium* non posset baptizari invitis parentibus, hoc ideò esset, quia parentes vi curæ paternæ habent jus naturale, ne illis invitis proles eorum baptizetur; & consequenter, quia eis fieret injuria contra jus naturæ, ut ergo volunt Adversarii; atqui falsum est, quòd parentes habeant tale jus in filios; quia jus naturale non est contrarium sibi, aut Juri Divino; nec ejus impeditivum; cùm gratia naturam non destruat, sed perficiat; Proles autem *Infidelium* habet jus Divinum naturale, quòd possit baptizari, & parentes illius tenentur etiam Jure Divino naturali & ipsi Baptismum suscipere, & procurare, vel permittere, ut proles eorum baptizetur: ergo. 55

Confirmatur adhuc: Jus naturale non est sibimetipsi contrarium: sed *Infideles* parentes vi curæ paternæ jure etiam naturali tenentur proli suæ procurare, vel permittere necessaria ad vitam animæ; ergo vi ejusdem curæ paternæ non habent jus necessaria ad vitam animæ impediendi: atqui Baptismus est proli eorum necessarius ad salutem, & vitam animæ: ergo vi curæ paternæ jure naturæ tenentur eum proli procurare, vel permittere; consequenter vi curæ paternæ non habent Jus naturale Baptismum impediendi. 56

Dices: parentes *Infidelium* bona fide procedunt resistendo Baptismo suæ prolis, eo quòd rectam Fidem lumine naturæ sibi minimè notam ignorantes putant se benè agere; ergo non agunt contra jus naturale; consequenter confirmationes præcedentes nil probant. Resp. Si *Infideles* vivunt in locis Fidelium, ut Judæi a fortiori vivunt, falsum est, eos ignorantia invincibili, & bona fide procedere, eo quòd in talibus locis Fides, & necessitas Baptismi eisdem passim, & sufficienter proponatur; consequenter potiùs Pertinaces, quàm in bona fide esse censendi sunt. Resp. II. Dato; quòd plures *Infideles* ex ignorantia invincibili, & bona fide resistant Baptismo suæ prolis, tamen exinde nullum competit parentibus Jus naturale, ne ipsis invitis proles eorum baptizetur, nec fit illis injuria, si eis invitis proles baptizetur; quia, sicut non fieret injuria, si invito Rustico Catholico ex invincibili ignorantia necessitatem Baptismi ignorante, proles ipsius à Parocho baptizaretur; quia invincibilis ignorantia, & bona fides parentum etiam *Infidelium* non facit, nec excusat, quin Baptismus proli sit necessarius, & hæc sine illo pereat; neque facit, quin proles Jus Divinum naturale habeat ad Baptismum: consequenter parentes non habent jus naturale, ne baptizetur, nec fit injuria contra jus naturale, si invitis eisdem baptizetur, aliàs jus naturale manifestè sibi esse contrarium, ut consideranti patet. Et per hoc patet sufficienter responsio ad rationem in contrarium *numer.* 51. allegatam. 57

58 Ad illud, quod *num.* 51. dicitur, *ob periculum perversionis Baptismo fieri injuriam*. Resp. Plurimas esse vias, quibus tale periculum evitetur, etiam absque hoc, quòd proles à parentibus separetur, ut si verbi gratia sub eorum cura usque ad usum rationis relinquatur, & posteà primùm separetur; prout absque injuria parentum fieri posset, quia tunc proles in iis, quæ contra salutem animæ, obedire non teneretur, sed potiùs Ecclesiæ, cujus membrum mediante Baptismo priùs collato jam esse effectum. Dein negari potest, ob periculum futuræ Apostasiæ fieri injuriam Sacramento Baptismi, conferendo illud infanti *Infideli*: sicut enim non obstante periculo relapsus, nulla fit injuria Sacramento Confirmationis, Eucharistiæ &c. ita etiam nulla dici debet fieri injuria, si stante periculo Apostasiæ confertur infanti *Infideli*. Præsertim quia non obstante tali periculo apud plures optimum effectum habere potest, illos nempe, qui adhuc ante usum rationis moriuntur, qui utique sunt multi; & illos, qui contra legem naturæ non peccant, & bona fide contra præcepta Ecclesiæ agunt, utpote qui sic Baptismo provisi, æternum salvarentur. Plura de hac materia, qui cupit, videat Mastrium *loc. cit.*

TITULUS VII.

De Hæreticis.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis, nec non laus Italorum, & Hispanorum, ac econtra negligentia Germanorum in hac materia.*
17 *Hæreses, & hæretici dividuntur pro diversitate hæresiarcharum, quos sequuntur.*
18 *Enumerantur in specie hæreses antiquæ.*
19 *Enumerantur in specie etiam recentiores.*
20 *Recentissimæ quoque in specie recensentur.*
21 *Etiam Jure Civili omnes censentur hæretici, qui vel leviter dissentiunt à judicio Catholicæ Religionis.*

1 Post præcedentem Titulum, in quo agebatur de iis, qui Baptismo carentes, Deum blasphemant vel negando, vel malè colendo, recto ordine sequitur de iis, qui Baptismo jam imbuti Deû inhonorant à vera Fide deficiendo, quales sunt Hæretici. De quibus ad hanc Rubricam fusè agunt, Canonesque, Jura & Leges contra illos emanatas exactè observant Itali, & Hispani; idque sanctè & meritò: sic enim à pestifera, & maxima nociva Hæresi Provincias suas conservarunt, & etiamnum conservant immunes: Dum econtra Germani negligendo, & transgrediendo præfatos sanctissimos Canones & Leges in causa fuere, quòd Hæresis successivè in tantùm invaluerit, ut non solùm integra Regna, & Provincias illa infectas videre, sed insuper pati debeant, quòd Heretici in memoratis Provinciis plures Episcopatus, ac bona illorum possideant, totaq; in Germania plenam cum Catholicis communicationem habentes ferè sine omni pœna in Heresi liberè vivant, factis ad id etiam publicis pacis tractatibus, & fœderibus. De quorum valore infrà §. IV.

§. I.

De Natura, ac Divisione Hæresis; & Hæreticorum.

SUMMARIUM.

2 *Hæresis unde dicta?*
3 *Hæresis formalis quid?*
4 *Requiritur ad eam error in intellectu, & pertinacia voluntatis.*
5 *In quo consistat hæc pertinacia?*
6 *Externè tantùm negans fidem, non est Hæreticus.*
7 *Nec internè errans circa illam, si paratus sit se submittere judicio Ecclesiæ. Et nu. seq.*
9 *Etiamsi ex ignorantia crassa erret circa fidem.*
10 *Hæreticus est, qui dubitat de fide, vel aliquo fidei articulo.*
11 *Sufficienter proposito.*
12 *Hæresis alia est formalis, alia materialis.*
13 *De Vulgo Hæreticorum plurimi sunt materiales.*
14 *Observatio practica circa Hæreticos vulgares, & praxis eos faciliter ad Fidem reducendi.*
15 *Hæresis formalis alia est externa, alia interna.*
16 *Externa, alia publica, alia occulta.*

Quæritur I. Quid sit Hæresis? & quid Hæreticus? 2
Ante Responsionem nota, Hæresin esse verbum Græcum, idem ac lectionem, vel eligere ac sectari significans, eò quòd sit novæ, & à Communi Ecclesiæ, & Spiritus sancti vero sensu, alienæ doctrinæ, & opinionis electio, aut secta, *can. hæresis* 17. & *can. hæreticus* 28. *cau.* 24. *quæ.* 3. Hoc notato

Resp. I. *Hæresis formalis* (hanc siquidem hic definimus & non materialem, de qua infrà) *est error voluntarius, quem homo baptizatus pertinaciter tenet contra aliquam veritatem Fidei Catholicæ*. Ita in re cum communi Catholicorum S. Thomas 2. 2. *q.* 11. *a.* 1. Farinacius *Prax Crimin. q.* 178. *numer.* 5. Sanchez *lib.* 2. *Moral. cap.* 7. *numer.* 1. Pirhing. *h. t. numer.* 1. & alii. Dicitur notanter, *homo baptizatus*; quia errores, quos non baptizati, verbi gratia Turcæ, Gentiles, Judæi contra Fidem Catholicam habent, non *hæreses*, sed Paganismi, vel Judaismi sunt, & vocantur, ac propterea pœnis *hæreticorum* ab Ecclesia in hos latis non subjacent, uti post Suarez *Disp.* 19. *de Fide sect.* 5. bene observat Pirhing. *h. t. n.* 3. *arg. c. Odia de Reg. Jur. in* 6. 3

Resp. II. Ad *hæresim formalem* duo copulativè requiruntur, nimirum error in intellectu, & pertinacia in voluntate. Communis & certa *arg. can. Dixit Apostolus* 29. & *can. qui in Ecclesia* 31. *cau.* 24. *q.* 1. Et quidem quòd requiratur *error*, id est erronea opinio, vel judicium intellectus contra Fidem Catholicam, patet; quia Hæresis est species infidelitatis, hæc autem importat errorem intellectus contra veram Fidem, ut notant Theologi. Quòd verò requiratur pertinacia ex parte voluntatis, clarè habetur ex *c. Damnamus* 2. *de Summa Trinitat.* & *cit. can. Dixit Apostolus* 29. *cau.* 24. *q.* 3. 4

Solùm notandum, pertinaciam ex parte voluntatis ad constituendam *hæresim* requisitam non consistere in hoc, quòd quis acriter, & quasi mordicus diu retineat, defendat, vel tueatur errorem contra Fidem, sed in hoc, quòd hujusmodi errorem retineat, postquàm contrarium eidem sufficienter jam est propositum, vel etiam quando scit, contrarium teneri à vera universali Ecclesia Catholica, cui judicium suum præferre præsumit, prout benè cum communi aliorum advertit Mastrius *in Theolog. Morali Disp.* 10. *numer.* 24. Ratio est; quia in rebus Fidei quilibet tenetur se subjicere judicio, ac definitioni 5

Ecclesiæ, utpote *quæ est columna & firmamentum veritatis*, ut ait Tiimoth. 3. 15. *ut porta Inferni non prævalebunt adversus eam*, Matth. 16. 18. *Ecclesia Sancta Catholica*, inquit, jam plurimum, & superbi nubentes propriæ opinioni, vel judicio forentur, consequenter pertinaxin fine retorquet. Caterum ex dictis

6 Infertur 1. Eum, qui mere mortis, vel ex alia causa negat ex variis Fidem, autaliquid Fidei contrarium affirmat absque incertitudine affensi, quam concedat, quod ore profert, gravitet quidem peccatis contra præceptum profitendi Fidem, propitiatione, ac vere *Hæreticum* non esse. *Dicunt Doctores Moralis. Lugo. tom. 2. num. 16. Sanchez. tit. cap. 7. num. 8.* & communis aliorum: Ratio est, quia *Hæresis* etiam affectus contrarius in interno judicio erroneis intellectionibus fidem, quæ in fide non adhæret, Nihilominus in Foro externo talis conferetur *Hæreticus*, & ut *Hæreticus* meritò punitur, quia *Ecclesia non judicat de occultis. Estius. tract. de Hæresibus.*

7 Infertur II. Quod exiguamentis erasus contra Fidem, & fimo tantum indicio Fidei, & Ecclesiæ, pertinaxiter, & ore, quam Hæreditate intellexerit, non fit *Hæreticus*, quia in eo ratione non est pertinax contra Fidem. *arg. C. Dominus. 3. in nativ. Sancti Joannis Baptistæ. Sanchez. Glossa. tit. 8. Parvulus* ubi hæc de casu Joachim Abbas non conferit *Hæreticus*, non obstante, quod decuerit Incertium *hæreticum* habendum damnatur, quia videlicet Scriptura ita habuit: Ecclesia Sedis Apostolicæ, Disque non fuit pertinax. Glossa S. Augustinus relatus. *Disputatio. 8. q. 3. facati: Sic pertinaxitas fuerit quantitas, quæ ut ingue perforem nulla pertinacia quæ defendens, propterea quam non audeat pro professionis peperentur, sed à fidelitate quæ in reverentia sapientiæ accipiatur, quorum autem causa sufficiunbus certitudi, certigi parvi, ab non reverentia, nequaquam sunt tacet. Hæretici. Aquinas. Hæc Bil.*

8 Hinc Fagnanus in c. *Dominicus de Summa Trinitate. num.* 23 ait de Joachim Abbate, quod licuerit ita protestatione, quam dictus verbis tam relicet, non fuerit Hæreticus, & certaticus, quia nobis ut dicendo à Christo. Ita autem diffinitum Hæreticum *Bonaventura*, de *Hæreticis*: non simplices homines (ita quo ex simplicitate concretus circa Fidem, ; tamen fiam opinione Fidei Ecclesiæ supponat) sunt *Hæreticis* qui quidem, & ut Christum, & Ecclesiam, & Sacramenta à Christo dicendo, ut post Baldum loquitur Fagnanus in c. *Formitter. de Summa Trinitate. num. 20. Concordat c. Hæretiter. de q. 3. fin. Hæretiter* Hæreticorum *Hæretiter, Hæretiter, Hæretiter,

ipsamque Trinitatem in officiorum nominibus, non in personis accipiunt. Unde & *Patripassiani* vocantur, quia Patrem passum dicunt.

Sabelliani ab eodem Noeto pullulasse dicuntur; cujus discipulum perhibent fuisse Sabellium, ex cujus nomine maximè innotuerunt: unde Sabelliani vocati sunt. Hi unam personam Patris, Filii, & Spiritus sancti astruunt.

Ariani ab Ario Alexandrino Presbytero sunt orti, qui coæternum Patri Filium non agnoscens, diversas in Trinitate substantias asseruit, contra illud, quod ait Dominus, *Ego & Pater unum sumus.*

Macedoniani à Macedonio Constantinopolitano Episcopo dicti sunt, negantes, Deum esse Spiritum sanctum.

Apollinaristæ ab Apollinare vocati sunt; dicentes Christum corpus tantummodò sine anima suscepisse.

Antidicomaritæ appellati sunt pro eo, quòd Mariæ virginitati contradicunt, asserentes, eam post Christum natum viro suo esse commistam.

Metangismonitæ, ideò tale nomen acceperunt, quia ἄγγος græcè, vas dicitur. Asserunt enim, sic esse in Patre Filium, tanquam vas minus intra vas majus.

Patritiani à quodam Patrio nuncupati sunt, qui substantiam humanæ carnis a diabolo conditam dicunt.

Colluthiani a quodam Collutho nominati, qui dicunt, Deum non facere mala contra illud, quod scriptum est, *Ego Dominus creans mala.*

Floriani a Floriano, qui è contrario dicunt. Deum creasse mala, contra hoc, quod scriptum est: *Fecit Deus omnia bona.*

Donatistæ a Donato quodam Afro nuncupati, qui de Numidia veniens totam pene Africam sua persuasione decepit, asserens, minorem Patri Filium, & minorem Filio Spiritum sanctum, & rebaptizans Catholicos.

Bonosiani a Bonoso quodam Episcopo exorti produntur, qui Christum Dei Filium adoptivum, non proprium asserunt.

Circumcelliones dicuntur, eò quòd Agrestes sunt, quos *Scotopicos* vocant, supradictæ hæresis habentes doctrinam. Hi amore martyrii semetipsos perimunt, ut violenter de hac vita discedentes, martyres nominentur.

Priscillianistæ a Priscilliano vocati, qui in Hispania ex errore Gnosticorum, & Manichæorum permisum dogma composuit.

Luciferiani a Lucifero Sardiniæ Episcopi orti, qui Episcopos Catholicos, qui Constantii persecutione perfidiæ Arianorum consentientes erant, & postea correcti in Catholicam redire delegerunt, damnantes, sive quòd crediderant, sive quòd se credidisse simulaverant, quos Ecclesia Catholica materno recepit sub sinu, tanquam Petrum post fletum negationis, hanc illi matris charitatem superbè accipientes, eosque recipere nolentes, ab Ecclesiæ communione recesserunt, & cum ipso Lucifero auctore suo, qui manè oriebatur, cadere meruerunt.

Jovinianistæ a Joviniano quodam Monacho dicti, asserentes, nullam nuptarum, & virginum esse distantiam, nullumque inter abstinentes, & simpliciter epulantes esse discrimen.

Helvidiani ab Helvidio nominati, qui dicunt, post Christum natum, alios Mariam Filios de viro suo Joseph peperisse.

Paterniani a Paterno quodam exorti, inferiores partes a diabolo factas opinantur.

Arabici nuncupati, eo quòd in Arabia exorti sunt, dicentes, animam cum corpore mori, atque in novissimo utramque resurgere.

Tertullianistæ dicti a Tertulliano Presbytero Africanæ provinciæ civitatis Carthaginensis, animam immortalem esse, sed corpoream prædicantes, & animas peccatorum hominum post mortem in dæmones verti putantes.

Tessarescæ, decatitæ dicti, quòd decima quarta Luna Pascha cum Judæis observandum contendunt, nam τέσσαρες quatuor, δέκα decem significat.

Nyctages a somno nuncupati, quòd vigilias noctis respuant, superstitionem esse dicentes, jura temerari divina, qui noctem ad requiem tribuit.

Pelagiani a Pelagio Monacho exorti. Hi liberum arbitrium divinæ gratiæ anteponunt, dicentes sufficere voluntatem ad implenda jussa divina.

Nestoriani a Nestorio Constantinopolitano Episcopo nuncupati, qui B. Mariam Virginem non Dei, sed hominis tantummodò matrem asseruit; ut aliam personam carnis, aliam faceret Deitatis: nec unum Christum in verbo Dei, & carne credidit, sed separatim atque sejunctim alterum filium Dei, alterum hominis prædicavit.

Eutychiani dicti ab Eutyche Constantinopolitano Abbate, qui Christum post humanam assumptionem negavit existere in duabus naturis, sed solùm in eo divinam asseruit esse naturam.

Acephali dicti, id est, sine capite. Nullus enim eorum reperitur auctor, a quo exorti sint. Hi trium Chalcedonensium capitulorum impugnatores, duarum in Christo substantiarum proprietatem negant, & unam in ejus persona naturam prædicant.

Theodosiani, & *Gajanitæ* appellati a Theodosio, qui temporibus Justiniani principis in Alexandria, populi perversi electione, una die ordinati sunt Episcopi. Hi errores Eutychetis, & Dioscori sequentes, Chalcedonense Concilium respuunt; ex duabus unam in Christo naturam asserunt, quam *Theodosiani* corruptam, *Gajanitæ* incorruptam contendunt.

Agnoitæ, & *Tritheitæ*, a Theodosianis exorti sunt, ex quibus *Agnoitæ* ab ignorantia dicti; quia ad perversitatem, a qua exorti sunt, id adjiciunt, quòd Christi Divinitas ignoret futura, quæ sunt scripta de die, & hora novissima, non recordantes Christi personam in Esaia loquentis, *Dies judicii in corde meo.*

Tritheitæ verò vocati, quòd sicut tres personas in Trinitate, ita quoque tres asserunt Deos esse, contra illud, quod scriptum est; *Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est.*

Sunt & aliæ Hæreses sine auctore, & sine nominibus. Ex quibus aliæ putant, triformem esse Deum; aliæ Christi Divinitatem possibilem dicunt: aliæ Christi de Patre nativitati initium temporis dant, aliæ liberationem hominum apud inferos factam Christi descensione non credunt: aliæ animam imaginem Dei negant; aliæ animus converti in dæmones, & in quæcumque animalia existimant: aliæ de Mundi statu dissentiunt: aliæ innumerabiles Mundos opinantur: aliæ aquam Deo coæternam fiunt: aliæ nudis pedibus ambulant: aliæ cum hominibus non manducant. Hæ sunt hæreses adversum Catholicam Fidem exortæ, & ab Apostolis & a sanctis Patribus, vel Conciliis prædamnatæ, quæ dum in se multis erroribus divisæ, invicem sibi dissentiunt, communi tamen nomine adversùs Ecclesiam Dei conspirant.

Recentiores aliquæ adducuntur *c. Excommunicamus* 15. *h. t.* & Clement. Ad nostrum 3. eod. ibi: Ad nostrum (qui desideranter in votis gerimus, ut Fides Catholica nostris temporibus, & pravitas hæretica de finibus Fidelium extirpetur) non sine displicentia grandi pervenit auditum, quòd Secta quædam abominabilis quorundam hominum malignorum, qui Beguardi, & quarundam infidelium mulierum, quæ Beguinæ vulgariter appellantur in regno Alemaniæ (procurante satore malorum omnium operum) damnabiliter insurrexit: tenens, & asserens doctrina ista sacrilega, & perversa inferiùs designatos errores.

Primò videlicet, quòd homo in vita præsenti tantum, talem perfectionis gradum potest acquirere, quòd reddetur penitus impeccabilis, & ampliùs in gratia proficere non valebit: nam (ut dicunt) si quis semper posset proficere, posset aliquis Christo perfectior inveniri.

Secundò, quòd jejunare non oportet hominem, nec orare, postquàm gradum perfectionis hujusmodi fuerit assecutus; quia tunc sensualitas est ita perfectè spiritui, & rationi subjecta, quòd homo potest liberè corpori concedere, quidquid placet.

Tertiò, quod illi, qui sunt in prædicto gradu perfectionis, & spiritu libertatis, non sunt humanæ subjecti obedientiæ, nec ad aliqua precepta Ecclesiæ obligantur, quia (ut asserunt) ubi spiritus Domini, ibi libertas.

Quartò, quod homo potest ita finalem beatitudinem secundùm omnem gradum perfectionis in præsenti assequi, ut eam in vita obtinebit beata.

Quintò, quod quælibet intellectualis natura in seipsa naturaliter est beata, quodque anima non indiget lumine gloriæ ipsam elevante ad Deum videndum, & eo beatè fruendum.

Sextò, quod se in actibus exercere virtutum, est hominis imperfecti, & perfecta anima licentiat a se virtutes.

Septimò, quòd mulieris osculum (dum ad hoc natura non inclinet) est peccatum mortale: Actus autem carnalis (cùm ad hoc natura inclinet) peccatum non est, maximè cum tentatur exercens.

Octavò, quòd in elevatione corporis Jesu Christi non debent assurgere, nec eidem reverentiam exhibere: asserentes, quod esset imperfectionis ejusdem, si a puritate, & altitudine suæ contemplationis tantùm descenderent, quòd circa mysterium, seu Sacramentum Eucharistiæ, aut circa passionem Christi aliqua cogitarent. Nonnulla etiam alia sub simulata quadam sanctitatis specie dicunt, faciunt, & committunt, quæ oculos Divinæ Majestatis offendunt, & grave in se continent periculum animarum.

20 Recentissimas verò *Hæreses*, & *Hæreticos* recenset Bulla Cœnæ §. 1. videlicet, *Hussitas*, *Wicklevistas*, *Lutheranos*, *Zuinglianos*, *Calvinistas*, *Hugonotos*, *Anabaptistas*, *Trinitarios*, ut proin apud Catholicos nefas sit dubitare, an hi modò recensiti sint veri *Hæretici*, nec ne; cùm ut tales ab Ecclesia sint declarati, ac propterea etiam, sicut & alii quicunque *Hæretici*, eorumque receptores, fautores, defensores per eandem Bullam excommunicati.

21 Generaliter etiam *Hæreticos* pulchrè declarat Jus Civile *l. Omnes* 2. *C. de Hæreticis*: ibi: *Hæreticorum autem vocabulo continentur, & latis adversus eos Sanctionibus succumbere debent, qui vel levi argumento à judicio Catholicæ Religionis & tramite, detecti fuerint devLare.*

§. II.

De Communicatione, & Disputatione cum Hæreticis; nec non de Prædicatione ad eos, & Catholicos facienda.

SUMMARIUM.

22 *Si abest scandalum, & perversionis periculum, licitè, & absque Excommunicatione possunt Catholici cum Hæreticis communicationem habere.*
23 *Etiam cum Lutheranis, & aliis in Bulla Cœnæ expressè excommunicatis.*
24 *Possunt cum iis varios contractus, non tamen Matrimonii inire, præsertim in locis, ubi tolerantur.*
25 *Ubi verò scandalum, vel perversionis periculum, illicitum est.*
26 *Cum Hæreticis disputare, Laici sub excommunicatione prohibentur.*
27 *Etiamsi sint docti.*
28 *Ista tamen Juris probibitio in locis, ubi Catholici cum Hæreticis permixti vivunt, usu vel non est recepta, vel per consuetudinem contrariam abrogata.*
29 *Clericis non est prohibitum disputare cum Hæreticis.*
30 *Si sint Clerici sufficienter docti, & debitas circumstantias prudenter observent.*
31 *Prædicare nec Hæreticis, nec Catholicis possunt Laici.*
32 *Neque Clerici sine licentia Episcopi.*
33 *De potestate prædicandi competente Regularibus. Remissivè.*

22 QUæritur I. An, & qualis Communicatio cum *Hæreticis* prohibita, vel licita sit Catholicis? Resp. Quamvis olim Communicatio cum quovis *Hæretico* utpote excommunicato fuerit prohibita, tamen hodie licitum est Communicare cum omnibus, notoriis quoque & manifestis etiam in Bulla Cœnæ, & alibi in Jure contentis *Hæreticis*, specialiter & nominatim non excommunicatis, si abest scandalum, & perversionis periculum. Sanchez *lib.* 2. *Moral. cap.* 9. *num.* 3. Azorius *part.* 1. *lib* 8. *cap.* 11. *quæst* 1. Pirhing *h. t. num.* 22. & 23. cum communi aliorum. Ratio est; quia Martinus V. in Concilio Constantiensi per Constitutionem, quæ incipit, *Ad vitanda*, atque refertur a Navarro *in Manual. cap.* 27. *num.* 35. & Sylvester V. *Excommunicatio* 5. *num.* 7. moderando declaravit, nullum excommunicatum imposterum esse vitandum, nisi a Judice specialiter, & nominatim ut Excommunicatus sit denuntiatus, aut nisi sit publicus & notorius percussor Clerici. Quæ Bulla, cùm sit generalis, nullum nisi præfatos excipiens, & *Hæreticos* comprehendit: Tum quia verba Legis generalia, generaliter sunt intelligenda, *l. de Pretio ff. de Publican. in rem action.* cum Concordantiis: Tum quia *exceptio unius firmat regulam in contrarium*, *l. in iis*, *quæ ff. de Legibus*.

Nec refert, quod Lutherani, Calvinistæ, & quidam alii *Hæretici* nominatim declarentur, & singulis annis publicè denuntientur excommunicati per *Bullam Cœnæ*. quia illa denuntiatio non est specialis circa aliquas personas in specie, & nominatim expressas. sed generalis duntaxat, omnes Lutheranos, Calvinistas &c. in genere complectens, cujusmodi generalis denunciatio vi Constitutionis Martinianæ non sufficit ad hoc. ut Excommunicatus sit vitandus, uti Doctores citati benè observant. 23

Infertur proin cum iisdem DD. licitum esse Catholicis præsertim in locis, ubi cum *Hæreticis* permixti vivunt, uti in Germania, Hungaria, Polonia &c. I. Inire, & habere cum eis Civiles contractus. II. Admittere filios *Hæreticorum* ad scholas, vel studia Catholica, non tamen econtrà filios Catholicorum ad scholas *Hæreticorum* ob perversionis periculum. III Servire, seu famulari *Hæreticis*. IV Adire & visitare templa *Hæreticorum*, ibique ritu Catholico orare; quin etiam Conciones *Hæreticorum* audire ex justa aliqua causa, v. gr. ut annotentur errores Prædicantis hæretici, vel si famulus comitatur Dominum hæreticum. Sanchez *lib.* 2 *Moral cap.* 4 *num.* 26. Layman *lib.* 2. *tract.* 1 *cap.* 11. *num* 5. Azorius *loc. cit quæst* 4. Pirhing *h. t. a num.* 24. & alii. Matrimonium tamen inire cum *Hæreticis* non licet Catholico, prout amplius dictum est *lib.* 4 *tit* 1. *num* 36. 24

Dicitur autem notanter in Conclusione *num.* 22 data, *Si abest scandalum, & periculum perversionis*; hoc enim alterutrum ubi intervenit in Communicatione cum *Hæreticis*, etsi alias licita, vitari de jure divino debet juxta omnes, eo quòd tam scandalum, quam propriæ animæ, & peccati verum periculum jure divino vitare quivis teneatur, prout latè Theologi. ex illo S. Scripturæ. *Qui amat periculum, peribit in illo.* Hinc in resolutione casuum circa communicationem cum *Hæreticis* benè attendere oportet, an non exinde detur scandalum aliis, vel interveniat propriæ animæ periculum. 25

Quæritur II. An? Quibus? Quando? Et quomodo liceat Catholicis disputare cum *Hæreticis*? Resp. I Laicis omnibus sub pœna excommunicationis ferendæ sententiæ probibitum est, disputare cum hæreticis de Fide. textu expresso, *cap* 2. *hoc tit. in* 6 ibi: *Jubemus quoque, ne cuiquam Laicæ personæ liceat publicè, & privatim de Fide Catholica disputare, qui verò contra fecerit, Excommunicationis laqueo innodetur*. Ratio est; quia cum Laici a potiori minus docti, minusque instructi præsumantur in Mysteriis Fidei. periculosum eis est. de Fide disputare cum *Hæreticis*, utpote in falsa sua Secta apprimè imbutis, ita ut in simili disputatione plerumque majus periculum timendum, ne Catholicus pervertatur, vel *Hæretici* in sua falsa Religione firmentur, quam convertantur. 26

Et quidem hæc Juris prohibitio non tantùm de indoctis, sed etiam de doctis Laicis procedit, ut contra Cajetanum 2. 2 *qu.* 10. *art* 7 *ad* 1. bene tenet Sylvester V. *Disputatio num.* 1. Farinacius *Prax. Criminal. qu.* 178. *num.* 112. cum Glossa communiter recepta *in cit. c.* 2. *h. t in* 6. *vers. Tenet*. Ratio est: Num quia jus indistinctè ac generaliter loquitur, consequenter etiam indistinctè intelligi debet, *arg. c. Quia circa* 22. *de Privileg.* Tum quia Leges feruntur de iis, quæ frequenter, vel plerumque accidunt, *l. Nam ad ea* 14 *ff. de Legib.* Laici autem frequentius, imò plerumque sunt indocti, aut certè minus sufficienter instructi in Mysteriis Fidei; consequenter universim omnibus meritò probibita est Disputatio de Fide cum *Hæreticis*, ne alioquin disputante Laico verè docto, etiam rudes, & imperiti de sufficientia sua male præsumentes ansam disputandi accipiant, non sine gravi periculo *num. præced.* allegato. 27

Notat tamen rectè Herincx *Disp.* 9 *de Fide qu.* 3. *num.* 34. Palao *Tract.* 4 *Disput.* 2 *punct* 4 Sanchez *lib.* 5. *Moral. cap.* 6. *num.* 7 & alii Legem, seu prohibitionem hanc vel casu nunquam esse receptam, vel contraria consuetudine iterum abrogatam in locis, in quibus *Hæretici* cum Catholicis permixti vivunt; quia passim ibidem cum 28

Hære-

Hæreticis in privatis colloquiis disputant Laici, idque sæpè necessarium est pro avertendo pusillorum scandalo, præsertim ubi ob persecutionem Hæreticorum contollerantur Clerici.

29 Resp. II. Quamvis non desint, volentes, etiam Clericis prohibitum esse disputare cum *Hæreticis*, *arg. l. Nemo 4. C. de Summa Trinit.* ibi: *Nemo Clericus, vel Militaris, vel alterius cujuslibet conditionis de Fide Christiana publicè turbis coadunatis, & audientibus tractare conetur imposterum*, & *can. Cum quibus 36. in fine caus. 24. quæst. 3.* Nihilominus Clericis per dicta Jura prohibitum non esse, publicè & privatim disputare cum *Hæreticis*, si debitæ serventur circumstantiæ, communis & universali praxi Ecclesiæ consirmata tenet opinio aliorum, eo quod tam *leg. Nemo*, quam *can. Cùm quibus* citati loquantur in casu, quo fit Disputatio dubitativa de Fide, seu ratione dubii, quod Clerici de Fidei articulo aliquo jam definito habent, vel eum vocare volunt in dubium, uti de *can. Cum quibus*, bene *ibid.* advertit Glossa *V. Certamen.* & *l. Nemo* constat ex contextu statim subsequente: ibi: *Nam & injuriam facit Romæ Synodis, si quis semel judicata, & rectè disposita revolvere, & publicè disputare contenderit.* Accedit, dictam Legem, *Nemo*, ab Ecclesia non fuisse approbatam, consequenter omni valore carere, hoc ipso, quòd nulla Lex Civilis, quæ de Ecclesiis, vel rebus spiritualibus, aut personis Ecclesiasticis etiam in favorem eorum disponere habeat valorem, nisi ab Ecclesia approbetur, textu expresso *c. Ecclesia 10. Constitution.* ibi: *Nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum*: concordat *c. fin. de Rebus Eccles. non alien.*

30 Dicitur tamen notanter in Conclusione, *si debitæ serventur circumstantiæ*: Tum respectu Disputantium, utvidelicet nonnisi sufficienter docti, & instructi hujusmodi Disputationes assumant; ne alias eadem, quæ a Disputatione Laicorum pericula eveniant: Tum respectu Audientium, loci, insuper ac temporis, uti bene observat, & materiam hanc ulteriùs bene deducit Gonzalez *in c. Cùm ex injuncto 12. h. t.*

31 Quæritur III. An etiam, & quinam prohibeantur prædicare *Hæreticis*, vel aliis? Resp. I. Sicut prohibitum est Laicis disputare cum *Hæreticis* de Fide, ita etiam prohibitum eis quoque est, ne *Hæreticis*, vel quibusvis aliis etiam Catholicis prædicent, textu claro *c. Cùm ex injuncto 12. & c. sicut h. t.* ibi: *Cum igitur nonnulli Laici prædicare præsumant, & verendum nimis existat, ne vitia sub specie virtutum occultè subintrent &c. Mandamus, quatenus cum alios Dominus dederit Apostolos, alios Doctores, alios Prophetas, interdicas Laicis universis cujuscunque Ordinis censeantur, usurpare officium prædicandi.*

32 Resp. II. Graviter insuper, & quidem sub Excommunicatione prohibitum est Clericis, ne publicè vel privatim sive *Hæreticis*, sive Catholicis prædicent; nisi ad Prædicationis officium legitimè deputentur. Ita clarè statuitur *c. Excommunicamus 13. §. Quia verò h. tit.* ibi: *Quia verò nonnulli sub specie pietatis virtutem ejus (juxta quod Apostolus ait) abnegantes, authoritatem ejus vindicant prædicandi, cum idem Apostolus dicat*: Quomodo prædicabunt nisi mittantur: *Omnes, qui prohibiti, vel nonnisi missi præter authoritatem ab Apostolica Sede, vel Catholico Episcopo loci susceptam, publicè vel privatim Prædicationis officium usurpare præsumpserint, Excommunicationis vinculo innodentur. & nisi quam citius resipuerint, alia competenti pœna plectantur.*

33 Porro qualiter Regulares indigeant licentia, vel saltem benedictione Episcopi ad prædicandum in suis, vel alienis Ecclesiis, ex parte diximus jam supra *Lib. I. Tit. XXXI. de Officio Judicis Ordinarii*, & magis adhuc dicemus infra *Tit. 33. de Privilegiis.*

§. III.

De Lectione, Retentione, Impressione, & Defensione Hæreticorum, & aliorum prohibitorum Librorum.

SUMMARIUM.

34 Hi libri dupliciter prohibentur, per Bullam Cœnæ videlicet, & Indicem Librorum prohibitorum.
35 Per Bullam prohibetur sub Excommunicatione Lectio omnium, & solorum librorum hæresin continentium, vel de Religione tractantium.
36 Ad incurrendam tamen hanc Excommunicationem requiruntur plures conditiones, & quidem I. ut Author libri sit hæreticus.
Hinc legere librum Infidelium, vel Catholicorum etiam hæresin continentem contra Bullam Cœnæ non agit. Ibidem.
37 Etsi mala fide illud legat.
38 Quid Juris de Libellis Controversiæ; quæ in his partibus Catholici, & Hæretici contra se invicem edunt.
39 Lectio libri Hæretici per Bullam Cœnæ est prohibita, sive liber sit impressus, sive manuscriptus.
40 Secundùm aliquos nomine libri hic non veniunt Epistolæ. Conciones, Orationes, & aliæ breves Scripturæ Hæreticorum.
41 Contrarium est probabilius, probatur a paritate rationis. Et cum seq.
43 Et per declarationem Cardinalium.
44 Solvuntur fundamenta Adversariorum.
45 Confirmatur.
46 II. Conditio est, ut liber tractet de Religione: vel hæresin contineat.
Quando dicatur de Religione tractare? Ibid.
47 Magna Controversia inter Doctores est: An, & quando liber hæreticis principaliter de alio objecto tractans, unam tamen, vel alteram hæresin inspersem habens dicatur in sensu Bullæ continere hæresin? Et duobus num. seqq.
49 Juxta aliquos sufficit, si vel unica simpliciter, ac brevissimè proposita, nul'oque modo propugnata, hæresis per accidens inspersa habeatur.
50 Contrarium docet Layman ex fundamento tamen minus solido.
51 Idem Contrarium & nos, ut satis probabile tenemus, sed alio ex fundamento.
52 Quia videlicet circa tales libros universaliter dectratio, & finis Legis. Et duobus n. seqq.
55 III. Conditio est, ut scienter, seu sciens legat, id est, sciat, librum esse Authoris hæretici, & de Religione tractare, ac hæresin continere.
56 IV. Conditio est, ut quis legat talem librum sine facultate Apostolica directè, vel indirectè concessa.
57 Facultatem legendi libros prohibitos ex speciali Indulto Pontificio habent Germaniæ Episcopi, eamque communicare possunt aliis, sed nonnisi Sacerdotibus. Et num præced.
58 Idque ordinariè ad solum Quinquennium.
59 Minimè verò in perpetuum.
60 Imò nec ad Quinquennium licentiam legendi libros prohibitos aliis concedere possunt Ordinarii illo tempore, quo facultas ipsis concessa per quinquennium non ampliùs durat. Et tribus n. seqq.
64 Compendiosa relatio, & remissio conditionum requisitarum ad hoc, ut librum per Bullam Cœnæ prohibitum legens, incurrat Excommunicationem.
65 Non excusantur ab Excommunicatione docti, solo animo errores confutandi, & sine perversionis periculo legentes librum Bulla Cœnæ prohibitum. Et n. seq.
67 Bene tamen ab illa excusat parvitas materiæ, quæ legitur.
68 Quam parvitatem aliqui volunt esse paucas lineolas: alii integram etiam magni libri paginam, sed nimis latè. Et num. seq.
70 Excommunicatur, qui legit notabilem partem, etsi in illa hæresis non contineatur; imò qui legit solam Epistolam dedicatoriam, vel Proœmium libri. Et nu. præced.
71 Omnium, & solorum librorum Hæreticorum quorum lectio est prohibita per Bullam Cœnæ, est etiam prohibita Retentio, Impressio, & Defensio.
72 Sive dein suo, sive alterius nomine, in propria, vel aliena domo quis eos retineat.
73 Etiam partem retinens pro involutione verbi gratia peccat.
74 Datur tamen in ista Retentione parvitas materiæ, & quæ? Et nu. seq.
76 Quid incipiendum sum libris hæreticis? Remissivè.
77 Quinam veniant nomine Imprimentium *libros per Bullam Cœnę prohibitos?*
78 Et quinam nomine Defendentium?
79 Laymani, & Becani Assertum, Bullam Cœnæ in his partibus, vel omnino non, vel non tanto cum rigore esse receptam.
80 Sequuntur, & practicare audent plures ingenti cum præjudicio Immunitatis Ecclesiasticę.
81 Impugnatur ex professo, & demonstratur, quòd Bulla Cœnę in aliqua quacumque tandem Provincia vel loco licitè, & validè non possit non recipi, consequenter malè non recepta nihilominùs obliget.
82 Fundamentum præcipuum est, quod juxta communiorem, veramque sententiam ad obligationem justę Legis non requiratur acceptatio illius. Et num. seq.
84 Et juxta certam doctrinam (nam contraria damnata est) omnes peccent, qui absque justa causa Legem non acceptent.
85 Ostenditur in nulla Provincia dari, aut excogitari posse justam causam vel rationem non acceptandi Bullam Cœnę.
86 Præsertim quoad prohibitionem librorum hæreticorum. Et duobus nu. seq.
89 Objectio, quòd Bulla Cęnę per contrariam consuetudinem legitimè præscriptam fuerit abrogata, vel saltem derogatum eidem.
90 Solvitur, & ostenditur, quòd contra Bullam Cęnę nunquam introduci, & legitimè præscribi valeat consuetudo aliqua.
91 Et quare? ac nu. preced.
92 Consuetudines contrarię sunt abusus.
93 Objectio Hęreticorum, quod libros eorum prohibeant, & comburant Catholici.
94 Solvitur.
95 Et justificatur hęc prohibitio exemplo antiquę Ecclesię, ac Legibus Civilibus. Et nu. seq.
97 Atque sacra Scriptura.
98 Ratio prolixę discussionis materię de prohibitione librorum hęreticorum per Bullam Cęnę.
99 Index librorum prohibitorum unde?
100 Per illum prohibentur Libri triplicis Classis. Primę Classis libri prohibiti qui?
101 Secundę Classis libri quinam?
102 Et quinam tertię Classis?
103 Libri primę & secundæ Classis ob Hæresin, quam continent, prohibiti, prohibentur Excommunicatione non reservata per Indicem.
104 Et reservata per Bullam Cœnæ.
105 Libri Secundæ & tertiæ Classis ob aliam non sanam doctrinam prohibiti, sub peccato gravi quidem, sed nulla sub Excommunicatione prohibentur.
106 Tertiæ Classis libri subinde sunt pejores, quam primæ Classis.
107 Unde desumendum, qualiter Libri tertiæ Classis, tacito videlicet Authore editi, sint prohibiti.
108 Si constat, librum hæreses continentem esse ab Authore hæretico, censetur per Bullam Cœnæ prohibitus, etsi nomen Authoris non sit appositum.
109 Defactò novus confectus est Index librorum prohibitorum, qui continuò crescit.
110 Et easdem cum antiquo Regulas habet.
111 Regulæ Indicis librorum prohibitorum.
112 De Instructione ad expurgandos libros prohibitos præscripta. Remissivè.
113 Asserunt aliqui, Indicem librorum prohibitorum absolutè non esse receptum: aliqui verò non esse receptum quoad libros Secundæ Classis.
114 Assertum de absolutè non recepto Indice in facto, non subsistit, nec in Jure.
115 Idem est de Asserto absolutè dicentes, non esse receptum Indicem quoad libros Secundæ Classis. Et duobus num. seqq.
117 Plures Pontifices Indicem de novo confirmarunt, & consuetudines contrarias revocarunt: idemque facient Successores.
118 Ut proin difficile sit probare de Jure, non receptionem, vel consuetudinem contrariam.
119 De Indice quoad aliquos libros Secundæ Classis non recepto, Assertum non subsistit.
120 Speciale Notabile circa libros primæ Classis.
121 Etiam Regulares tenentur ad observantiam Indicis.
122 Quia privilegia eorum sunt revocata.
123 Nec valet violenta quædam interpretatio à nonnullis allata.
124 Præsertim ob Constitutionem Alexandri VII. omnium privilegiorum &c. derogatoriam.
125 Lectores, & Professores Controversiæ vi officii tacitè sibi concessam non habent licentiam legendi libros hæreticos. Et nu. seq.
127 Qui librum hæreticum, aut alium prohibitum habet, debet eum tradere Inquisitoribus, ubi Officium viget. Et num. seq.
129 In aliis locis, sufficit, si comburatur, vel tradatur aliquibus habentibus facultatem legendi, præsertim Monasteriis: & quare?
130 Declaratur Indultum, seu facultas Pontificia legendi, & tenendi libros prohibitos concedi solita Regularibus, & demonstratur, quòd non obstantibus clausulis in ea contentis dicti Regulares asservare, & bene custoditos habere possint libros prohibitos in suis Bibliothecis, usque ad nu. 135.
135 Quid juris de Impressione librorum prohibitorum per Bullam Cœnæ?
136 Et quid de impressione librorum in genere vi Concilii Tridentini?
137 Et vi Indicis librorum prohibitorum? referuntur Ordinationes utriusque per extensum.
138 Causa prolixioris discussionis hujus materiæ.

Notandum priùs duplicem præcipuè circa hos libros extare prohibitionem: unam videlicet in Bulla Cœnæ: alteram verò in Indice librorum prohibitorum, authoritate Concilii primitus, & Pii IV. erecto, posteà per Successores Pontifices continuato, confirmato, & aucto. 34

Quæritur itaque I. Quorum librorum Lectio? Retentio? Impressio, & Defensio prohibita sit per Bullam Cœnæ? & quomodò? Resp. I. Per Bullam Cœnæ gravissimè, & quidem sub Excommunicatione Papæ reservata prohibetur Lectio omnium & solorum librorum hæreticorum illorum, qui ab Authore hæretico compositi hæresin continent, vel de Religione tractant. Unanimis, & certa, ob clarum dictæ Bullæ Cœnæ textum §. I. ita sonantem: *Excommunicamus, & anathematizamus &c. Omnes, & singulos Hæreticos, quocumque nomine censeantur &c. ac eorumdem libros hæresin continentes, vel de Religione tractantes, sine authoritate nostra, aut Sedis Apostolicæ scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa, publicè vel occultè, quovis ingenio, vel colore &c.* Pro majori intelligentia hujus Legis pono sequentem Conclusionem, qua 35

36 Resp. II. Ad hoc, ut libri alicujus Hæretici censeatur prohibita Lectio vigore Bullæ Cœnæ, & pœnis ejusdem subjacere, requiruntur sequentes conditiones. I. Ut liber sit alicujus veri Hæretici, seu ut Author, qui librum composuit, sit Hæreticus: hinc Excommunicationem Bullæ Cœnæ non incurrit, qui legit librum Pagani, Judæi, Turcæ, vel alterius Infidelis non baptizati, etsi de Religione tractet, & hæresin contineat. Nec ille, qui legit librum Authoris Catholici, etsi unam, vel plures hæreses ex imprudentia inspersas habeat: vel in quo de verbo ad verbum etiam per integra folia referuntur textus, & doctrinæ alicujus Hæretici, vel hæreses Scriptoris hæretici.

tici. Navarrus *Manual. cap. 27. numer. 36.* Palao de Infidelitate *Tract. 4. Disp. 2. punct. 3. §. 1. Sanchez lib. 2. Moral. cap. 10. num. 23.* Layman *lib. 3. tr. 1. cap. 13. numer. 1.* Ratio est: quia dicta Bulla, vel potest extorqui, concomitari illos solos, qui legunt librum *Hæretici*; consequenter si Author libri versus *Hæreticos* noverit, Lectio illius fit dolo prælumptus, atque edosta non comprehendatur, vel quod Lex penalis, & omnis alia odiosa strictè interpretanda, prout amplius diximus *lib. 1. tit. 2. de Constitut. §. 17. n. 2. num. 427. arg. 1. Inpruni, tr. 2. Ordo de Reg. par. 1. n. 6.*

37 Necessitet, quòd quis Authoris Catholici, aut alterius non hæretici librum Hæreses, aut doctrinas hæreticas continuentes legat mala intentione, vertti gratia fola delipidè; quidquid, vel animo defendi Hæretici, impugnandi Catholicos &c. ut hinc adverunt DD. citati. Ratio est, quia Ecclesia non judicat, nisi intentionem, & propter eam malum punit delictum, arg. *c. Brachiolum tit. 2. juncta Glossa V. Necessarium.*

38 Inferes, Quod Bulla Gratianiana libris, ac libellis, quos in his partibus Catholici contra *Hæreticos*, & hi contra illos de Controversiis Fidei pullum edunt, videlicet, quòd est contra Bullam Cœnæ agat, perinde illos incurrat, qui legit aliquem hujusmodi libellum ab *Hæretico* editum (cum vere fit liber *Hæretici* de Religione tractans, quin & hæretici continens) nam ab eodem Bullæ ingressione dicitur Bullæ, ac pœna illius immunitis, qui legit hujusmodi librum, vel libellum à Catholico editum, cùm ex illo in hæresis, & doctrinæ *hæreticorum* ad longum de verbo ad verbum pro refutatione referatur.

39 Cæterùm si Author libri est *hæreticus*, & liber hæreticis continet, vel de Religione tractat, Lectio illius vi Bullæ Cœnæ prohibetur, (vt liber ipse typis impressus, sive manuscriptus. Cajetan Palao *loc. citt. Suarez Disp. 30. sect. 10. numer. 2.* Layman *loc. citt.* Sanchez *lib. 1. moral. 2. cap. Commun*) quia non prohibetur ut vere sit liber, & liberi liber *hæretici*; consequenter ac quæ imprefsa, & cæterùm prohibitæ, prohibentur ab omnibus & illis, ac libellis tantùm, ubi autem eadem est ratio, eadem est Legis diffositio, *arg. l. Ubi, l. ff. de Legib. tit. Non plebi ff. eod. cum Concordantiis.* Et ablata facilè studii profectu laboriosa hæc prohibitio.

40 Controversia autem inter DD. cit. numeratum vi prædictæ Bullæ Cœnæ, quæ Hæreticorum, Hæreticorum, & Cæterorum, vel aterius similis hæreticis scripti, & tamen illi sancta fidei dumtaxat continentes libelli, aut Gentili, de Religione tamen agentes, aut Hæreticis contraria, & eadem impugnantes, & *ab hæreticis* edita? Layman *loc. citt. Suarez 2. tr. 1. cap. 5. num. 3.* Sanchez *lib. 2. Moral. cap. 10. num. 23.* Bonacina *Disp. 1. de Cœna §. 1. punct. 4. Duranda lib. 2. in Cœn. 1. n. 44. numer. 6.* Herine *Disp. 3. de Fide q. 8. nu. 16.* negativam tenet pugnabilem esse potuit, ducti ratione: Tum quia hujusmodi Epistolæ, Concciones pascorum fidelorum in Tradatum non redactæ, propriè non vocantur libri nomine facultatis communem loquendi usum accepto; consequenter, cùm verba Legis penalis stricte iter interpretanda, *c. Quia de Reg. jur. in 6.* In Bulla Cœnæ Lectionem hæreticorum prohibente, non prohibendi non videntur: Tum quia veri libri dicti conservari, latitia diffundi, majorique authoritatis effe, & conlequenter magis periculum generare folent, quàm fimiles Epistolæ, Concciones &c. ferunt? Tadi vnus non obstat.

41 Eccontrà verò Farinacius *de hæresi q. 80. numer. 30. cit. 31. Suarez Disp. 30. fect. 2. num. 10.* & alii Affirmativam tenent: Quam etiam ut probabilem Layman *loc. citt.* tenendam confert *Palao de Infidelitate Tr. 4. Disp. 2. punc. 10. §. 1. num. 4. & 5.* Layman quoque eam verifimilem dicit. Cajetanetenet plures afferunt rationes. *Primò*, quia ratio Legis, periculum videlicet perverfionis, obiqued Bulla Cœnæ prohibetur ed Lectio librorum hæreticorum, Idem reperitur in hujusmodi, etsi pauciorum foliorum Concionibus, Epistolis, aliisve parvis Scripturis, quod in majori aliquo tomo, vel alterum folummodò hæretim concinente libro; præterim, &, in fine, in hujusmodi Concionibus hæreticis ex profetto propugnant, & refutare emulque vivibus fatagunt. Ubi autem eadem ratio, eadem est Legis diffositio, *arg. l. Ubi, ff. de Legum æquit. & l. Interpretari. de Transilat.*

Secundò ratio est, quia dum Bulla prohibetur liber Authoris hæretici, prohibetur quoque quævis pars tantum illius libri, vestis gratia Prosaicum, Poetaicum, Epistola, Dedicatoria illius, prout omnes etiam Adversarii fatentur, ergo etiam Conciones, & alia separatæ parva Scripturæ hæretici Authoris; cùm licet ablà non ità pars magni libri, tamen esse valeant, & interea Idem, quòd Iobinde longè majus perversionis periculum, quàm plurium integrorum Operum libri, vel totus liber ipse bezant.

Tertia ratio desumitur ex Declaratione Congregationis, quæ interrogata circa Decretum *Concil. Tridentin. Sess. 4. Editione Romanum*, emanatum, quoqum comprehendatur illudem Nomine libri? Respondit: Comprehendi fuis illo etiam *Conciones*, *Lectiones*, *Disputationes*, & similia. Ergo etiam in casu nostro, Bulla Cœnæ prohibendo Lectionem Authoris hæretici, & Cæterorum, eità prohibere quoque Conciones, & alias pascorum fidelium; præterim cùm in his eadem ratio, & idem, vel majus periculum perversionis, necessitatem dare, & deteneda infidi.

Necin contrarium efficaciter quid probare videntur fundamenta Adversariorum *num. 40.* polita. Nam *primò* quasi verò non militaret eadem ratio, jam pars per dilia *Concilii*. Ad *prius* ergo, Concilium, Epistolæ &c. non veniunt Nomine libri, respondetur, Authoris Bullæ Cœnæ prohibendo libros *hæreticorum*, revera loquitur, & solummodò, vel maximè, Libros Operum, sive magna, sive parva, sive impressa, sive ipsa, ex quorum Lectione immunere notell legenti periculum perversionis, sive dein in Bibliotheca Hæreticorum libri vel valeat, sive non. Consequenter, cùm parta illa *numer. 41.* etiam in Lectione similium Concionum, ac Scripturarum pascorum idem, imò fundatè major perversionis periculum fubiti, propter verbum Legis, contra intentionem illius Legislatoris non definendum, *ex ratione ipsa verba Legis conciderare, sed voluntatem Legislatoris; quia aut dolus latentis urbis forsitè, sed verba Legis, ut dicitur ex Bonacina Disp. 1. de Cœna §. 1. Sicre 16. ff. de Leg. lib. 1. Sicre Legem, non ne ab, verba Legum tenere, sed sensu, & potestatem: ut ex Cerano ad de Reg. Jur. in 6. Sicre Legem, non ne ab, Legum in Legem, qui legis verba complectens, contra Legislatorem sublimentes; quæ etiam in parabilia, & similia inoccasionem, & ratione amplitudinis Legis. Tit. 2. de Constit. §. 17. n. 2. num. 429.*

Confirmatur: Si ex hac ratione, quòd Conciones &c. non veniant nomine libri propriè accepti, non comprehenderetur ab prohibitione Bullæ Cœnæ, ergo non prohibetur, Ergo Lectio illarum, & Operum Authoris Catholici, & Cæterorum, vel aterius hæretici, ac Libri, & Libri, & Libri, &

Hinc qui vel a Summo Pontifice, vel alio habente facultatem Pontificiam concedendi Lectione librorum *hæreticorum*, specialem habet licentiam, legendi dictos libros, a Censura utique immunis erit. Et talem facultatem a Summis Pontificibus specialiter sibi concessam ordinariè habent Episcopi Germaniæ, vi cujus non tantùm ipsimet legere, sed etiam aliis concedere possunt licentiam legendi libros hæreticos, & alios quomodolibet prohibitos paucis exceptis; uti patet ex Copia hujusmodi facultatum a Sede Apostolica concessarum moderno nostro Reverendissimo ac Celsissimo S: R: I. Principi, & Episcopo Frisingensi, quam per extensum adduximus *in Tom. 4. in Appendice num. 22.*

57 Circa quæ tamen privilegia, seu potiùs facultates (privilegia enim ex natura sua perpetuò durant, hæ verò facultates ordinariè ad quinquennium dumtaxat per dicenda *n. seq.*) aspiciendus, & exactè observandus est tenor ipsarum, ne excedatur. Et hinc licèt Pontifices concedendo Ordinariis præsertim Germaniæ hujusmodi facultates, etiam addere soleant potestatem communicandi etiam aliis has facultates, tamen quia hæc potestas communicandi plerumque non universaliter, sed quoad Sacerdotes dumtaxat datur, ut passim videre est ex Copiis facultatum, & in specie ex Copia illarum, quæ nostro Reverendissimo & Celsissimo Ordinario Frisingensi sunt concessæ, & *Tom. 4. in Appendice num. 22.* allegatæ: ibi: *numer. 20. Communicandi has facultates in totum, vel in partem, prout opus esse secundùm conscientiam judicaverit*, N. B *Sacerdotibus idoneis in conversione animarum laborantibus*, non potest noster Reverendissimus & Celsissimus Ordinarius facultatem tenendi & legendi libros *hæreticos*, & alios prohibitos communicare alicui quantumvis docto Laico, nec cuivis simplici Sacerdoti, sed *solis Sacerdotibus idoneis in Cura animarum laborantibus*, & quidem his non aliter, quam ad finem *& effectum eos impugnandi, præter opera Caroli Molinei, Nicolai Machiavelli, & libros de Astrologia judiciaria principaliter aut incidenter de ea tractantes*, quia ita & non aliter sonat tenor facultatis Apostolicæ *numer. 2. & 20.* Quod idem observare debent alii Reverendissimi Ordinarii, nonnisi similis tenoris facultatem habentes; qui tenor proin bene inspiciendus, considerandus, & observandus est.

58 Porro memoratæ a Sede Apostolica Reverendissimis Ordinariis concedi solitæ facultates, ordinariè ad solum quinquennium, vel quadriennium datur, quo elapso iterum necessario de novo peti, & renovari debent; adeò, ut, si Ordinarius post elapsum hujusmodi tempus, tali facultate alias de Jure sibi non competente uteretur, verbi gr. dispensare super *dirimente* impedimento Criminis, non tantum graviter peccaret, sed nulliter etiam ageret, per ea, quæ de Dispensatione Legum diximus *Lib. 1. Tit. 2. §. 18.* Qua propter illi, quibus ex Officio incumbit, bene attendere debent, quandonam tempus præfixum elabatur; quatenus renovatio facultatum in tempore fieri, & nullitates evitari valeant.

59 Dubium hic moveri potest, an Reverendissimus Episcopus, qui vigore hujusmodi facultatum Apostolicarum ad quinquennium libros *hæreticos*, aliosque prohibitos, tenere, & legere, atque hanc legendi facultatem etiam aliis idoneis Sacerdotibus communicare potest, possit eam communicare perpetuum, vel saltem ad quinquennium, etiam tunc, quando eam communicat tempore, quo ob lapsum illius, per unum, vel alterum dumtaxat annum ampliùs durant facultates eidem concessæ, postea de novo renovandæ? Et quidem circa *primam* partem dubii videtur certum, quòd, cùm ipse Ordinarius non in perpetuum, sed ad quinquennium dumtaxat concessam habeat facultatem tenendi ac legendi libros *hæreticos* &c. Eam in perpetuum, vel ultra quinquennium aliis concedere minimè valeat; *Quia nemo non potest dare, quod non habet*: per vulgaria.

60 Circa *alteram* verò dubii partem non modica videtur difficultas: pro *Negativa* enim militare videtur sequens argumentum: tempore & casu, quo facultas legendi libros *hæreticos* Ordinario specialiter concessa, defacto non ampliùs, quam per unum dumtaxat, vel alterum annum durat, ipsemet non ampliùs habet potestatem per quinquennium legendi & tenendi libros *hæreticos*; ergo eam nec aliis ulterius concedere potest; juxta illud vulgatum: *Nemo potest dare, quod non habet*.

61 Confirmatur: Reverendissimus Ordinarius aliquis vigore præfatarum facultatum non habet majorem potestatem communicandi aliis verbi gratia suo Vicario Generali, aut aliis idoneis Sacerdotibus facultatem legendi libros prohibitos, quam facultatem dispensandi super certis impedimentis Matrimonii: atqui hanc non potest ultra tempus sibi concessum communicare, seu non potest ultimo verbi gratia vel penultimo quinquennii sibi concessi anno dictam facultatem dispensandi super impedimentis Matrimonii, ad novum integrum quinquennium communicare suo Vicario Generali, ita ut hic etiam elapso in facultatibus præfixo quinquennio, per tres adhuc, vel quatuor annos sine renovatione facultatum expiratarum validè & licitè dispensare valeat: Tum quia contrarium habet consuetudo (quæ est optima legum interpres, *L. 37 ff. de Legib.*) vi cujus constat, quod elapso præfato quinquennio nullus ab Episcopo communicatam facultatem dispensandi habens v. gr. Vicarius Generalis ea uti audeat: Tum quia alias Reverendissimi Ordinarii intentionem summi Pontificis in quinquennio positam, facilè eludere, & facere possent, ut facultates ad quinquennium sibi concessæ, ad decennium sine ulla renovatione durarent; dummodò videlicet ultimo quinquennii mense aut die, eas alicui alteri, verbi gratia Vicario Generali, vel Consiliario alicui Ecclesiastico communicarent; tali enim in casu a die communicationis adhuc ad integrum quinquennium novum valerent, & sic utique in effectu ad decennium durarent, quod menti Pontificis adversari videtur; ergo.

62 Dices Reverendissimus Ordinarius pro tanto tempore communicare valet facultates præfatas, quanto eas ipse a Papa concessas habet, uti patet ex tenore concessionis, atqui ille ad quinquennium illas habet; ergo ad idem easdem communicare valet. Resp. Distinguendo *Majorem*. Si illas statim a die receptionis alteri communicat, concedo *Majorem*; Si post tres, vel quatuor annos jam elapsos, primum communicat, nego *Majorem*; quia cùm pro tunc ipsemet ad unum dumtaxat, vel alterum annum eas habeat, easdem ad tempus ulterius amplius communicare nequit.

63 Verùm circa hanc difficultatem *a num. 60.* hucusque ventilatam, positivè aliquid resolvere non audemus, sed potiùs Oraculum S. Congregationis exoptamus, illud tamen ad vitanda nullitatis pericula humiliter suademus, ut dum Reverendissimi Ordinarii facultatem legendi libros *hæreticos*, & alios prohibitos, aut dispensandi verbi gratia aliis concedunt, nulli ad plures annos, aut longius tempus, quam ipsi eandem tempore communicationis adhuc habent, communicent; consequenter in Communicatione scripto tenus, vel oretenùs facienda, memoratum tempus specificent, ne alias Communicatarii talem facultatem vel in perpetuum, vel saltem ad quinquennium sibi concessam, bona fide existiment, eaque cum memorato nullitatis periculo utantur, prout a parte rei factum esse, novimus.

64 Cæterum, ut in compendio habeatur notitia de Lectione librorum *hæreticorum* per Bullam Cœnæ prohibita, breviter capitulando dicimus; ad hoc, ut liber aliquis censeatur per Bullam Cœnæ sub Excommunicatione prohibitus, requiruntur sequentes conditiones.

I. Ut ipse Author libri sit *hæreticus*, juxta dicta *numer. 36.*

II. Ut de *Religione* tractet, vel *Hæresin contineat*, conformiter dictis, *n. 47.*

III. Ut quis scienter, id est, sciens librum ab *hæretico* compositum, de *Religione* tractare, aut *hæresin* continere illum legat, secundùm dicta, *n. 55.*

IV. Ut sine Sedis Apostolicæ facultate directè, vel indirectè sibi concessa eum legat per dicta *n. 56.*

65 Resp. III. Ab excommunicatione per Bullam Cœnæ in legentes librum prohibitum lata, non excusantur docti, qui concurrentibus hactenus quatuor conditionibus hujusmodi librum *hæreticum* legunt, etiam solo animo errores *hæreticos* impugnandi, & confutandi. Farinacius *de hæresi q. 180. numer. 39. & 42.* Suarez *Disp. 10. sect. 2. num. 21.* Palao *de Infidelitate Tr. 4. de Fide Disp. 2. punct. 10. num. 8.* Sanchez *lib. 2. Moral. cap. 10. num. 55.* cum Communi aliorum, contra Felinum *in c. si quis Episcopus h. t.* Mascard. *de Probat. concl. 862. num. 14.* Ratio est; quia Bulla generaliter & indistinctè loquitur, ergo in-

go indistinctè erit intelligenda, *arg. c. Quia circa de Privileg.* præsertim cùm addatur clausula, qua prohibetur librorum præfatorum Lectio; *Ex quavis causa, ingenio vel colore*.

66 Nec juvat, si dicas; apud hunc, vel illum non adest, sed cessat ratio, seu causa Legis prohibentis, videlicet, perversionis periculum. Nam contra est; quòd causa, seu ratione legis respectu unius, aut plurium in particulari dumtaxat cessante, obligatio legis etiam respectu talium non cesset, si respectu totius Communitatis adhuc durat, ut habet communissima & certa tam Theologorum, quam Canonistarum *ad Tit. de Constitut.* cùm alias facilè eliderentur leges, & magna atque scandalosa confusio foret in populo, quolibet pro libitu dicente, apud me non militat ratio, seu finis Legis.

67 Resp. IV. Excusat tamen ab Excommunicatione Bullæ Cœnæ parvitas materiæ, quæ in libro *hæretico* legitur. Sanchez *loc. cit. num. 13.* Layman *lib. 2. tract. 1. cap. 15. numer. 5.* Palao *loc. cit. numer. 5.* Bonacina *de Censur. q. 5. punct. 4. numer. 13.* cum communi aliorum, contra Toletum & paucos alios volentes, Excommunicationem incurrere illum, qui modicissimam materiam, v. g. unam, vel alteram lineam legit; præsertim, si intentionem habuit plura legendi. Ratio Conclusionis nostræ est; quia cùm universaliter loquendo, in aliis legibus Ecclesiasticis præsertim gravissimam Excommunicationis Censuram infligentibus excuset parvitas materiæ, juxta unanimem DD. non apparet, quare in hac Lege non excuset.

68 Parvitatem autem materiæ communiter dicunt, esse paucas, verbi gratia quinque, sex, vel etiam decem lineolas. Sanchez verò *loc. cit.* post Vivaldum, & Sà extendit illam usque ad unam integram paginam libri etiam in Folio impressi; eo quòd regulariter loquendo non videatur subesse aliquod perversionis periculum in Lectione unius paginæ. Verùm Layman *loc. cit. num. 5.* Suarez, Bonacina, & alii hanc extensionem nimiam esse, meritò dicunt, eo quòd versemur in materia periculosa, in qua non sunt laxandæ habenæ; cùm in pagina magni libri in Folio impressi hæresis inspersa facilè ita deduci, ac propugnari possit, ut periculum perversionis subsit, consequenter ratio legis, indeque obligatio adsit, *arg. can. Consuetud. dist. 1.*

69 Accedit, ipsum Sanchezium, & alios fateri, excommunicari legentem, si tantùm Epistolam dedicatoriam, vel Præfationem legat; uti videre est apud Sanchez *loc. cit. num. 3.* Ergo multò magis, si ipsam libri substantiam in quantitate Præfationi æquali legat, *arg. a Minore ad Majus* desumpto. Illud communiter concedunt, eum, qui plus, quam hujusmodi paginam legit, Excommunicationem certò incurrere.

70 Nec excusatur, si in illis paginis, quas legit, de *Religione* nullatenus tractetur, nec *hæresis* contineatur, ut cum Communi bene advertunt Sanchez *lib. 2. Moral. cap. 10. num 33.* Layman *lib. 2. tract. 1. cap. 15. num. 5.* Suarez, Ugolinus, &c. Ratio est; quia Bulla Cœnæ, quæ omnem aditum legendi libros *hæreticos* præcludere intendit, ad incurrendam dictam Censuram non requirit, ut quis legat ipsam *Hæresin*, vel materiam de Religione tractantem, sed tantùm ut legat librum, in quo *Hæresis* continetur, vel de *Religione* tractatur. Quapropter citati DD. insuper volunt, Excommunicatione subjacere etiam illum, qui Procemium, Epistolam Dedicatoriam ad Lectorem, vel Indicem talis libri legat, juxta jam dicta.

Jam circa Retentionem, Impressionem, & Defensionem librorum *hæreticorum*.

71 Resp. V. Omnes, & soli libri Authoris *hæretici*, quorum Lectio per Bullam Cœnæ est prohibita, prohibentur etiam retineri, imprimi, & defendi, adeò, ut sicut Excommunicationem Papæ reservatam ipso facto incurrit, qui talem librum scienter, & absque speciali Sedis Apostolicæ licentia legit, ita etiam eamdem incurrat, qui retinet, vel imprimit. Omnes ob claram Bullæ dispositionem §. 1. eodem modo tam de retinentibus, & imprimentibus, quam de legentibus loquens illis verbis: *Legentes, & retinentes, aut imprimentes, aut quomodolibet defendentes ex quavis causa*.

72 Dicitur autem *retinere*, sive suo, sive alterius nomine, sive in propria, sive in aliena domo librum retineat, ex quacumque dein causa aut fine id faciat, curiositatis v. gratia, aut ad Bibliothecæ ornamentum, confutandum *Hæreticos*, distrahendum, commutandum illos &c. Sanchez *lib. 2. Moral. Disp. 10 num. 52. & 53.* Castro Palao *Tr. 4. de Fide Disp. 2. punct. 10. §. 2. numer. 7. & seqq.* eoque teste Omnes. Layman *lib. 2. tr. 3. cap. 15 numer. 7* Ratio est; quia Pontifex absolutè prohibet omnem retentionem hujusmodi librorum, sub quacumque tandem causa fiat; cùm velit eos penitus exterminari. Hinc inferunt præfati DD. excommunicatos etiam esse Bibliopolas, & Bibliopegas, qui hujusmodi librum ad distrahendum, vel compingendum retinent.

73 Sufficit quoque ad incurrendam Excommunicationem, si quis partem libri retineat, Sanchez *loc. cit. numer 54.* quia verè dicitur *retinere* librum, sicut dicitur *legere* librum, qui partem illius legit, juxta dicta. Hinc idem Sanchez *loc. cit. num. 53* excommunicatos censet Aromatarios, Mercatores, & quosvis alios, qui hujusmodi libros, aut partes eorum retinent ad involvendas merces, aut similia.

74 Verùm sicut in legendo, ita etiam in retinendo datur parvitas materiæ, ut si quis brevi tempore per unum vel alterum dumtaxat diem verbi gratia librum retinet. Sanchez *loc. cit. numer. 7.* vel si unum, duo, aut tria folia retineat; quia etsi non respectu Lectionis, tamen respectu Retentionis hæc videntur esse parvitas materiæ. Sanchez *loc. cit. num. 54.*

75 Excusatur etiam a peccato, & Censura, qui longiori tempore librum talem retinet ex eo; quia non habet opportunum tempus; & occasionem illum tradendi Inquisitoribus, vel habenti licentiam eos legendi, & retinendi. Layman *loc. cit. n. 7.* Palao *loc. cit. n. 10.*

76 Si quæras: Quid ergo faciendum cum istis libris, si ad manus alicujus deveniat? Resp. Ad id patere infrà.

77 *Imprimentes* quod attinet, notandum cum Sanchez *lib. 2. Disp. 10. numer. 57.* Layman *lib. 2. tract. 1. cap. 15. numer. 7.* Palao *de Fide Tract. 4. Disp. 2. punct. 10. § 2. numer. 13.* Ugolino *de Censuris Papæ reservatis p. 2. cap. 1. ℣. Imprimentes* & aliis, hoc nomine comprehendi omnes, qui ad libri Impressionem propinquè concurrunt, & veræ illius causæ sunt, veluti *primò* illos, qui librum imprimendum tradunt, seu illos, quorum nomine liber imprimitur. *Secundo* Typographum, aut Patronum Officinæ, qui suscipit, etsi propriis manibus non laboret. *Tertio* Omnes, qui ad Typum actualem in opere concurrunt, v. g. qui collocant litteras, qui præparant, aut apponunt papyrum, atramentum, seu colorem, qui premit torcular; quia omnes isti verè sunt causa Impressionis. Idem dic de iis, qui librum pro Typo corrigunt, præsertim, quia, etiamsi dato non concesso, nomine *Imprimentium* non venirent, tamen nomine *Legentium* venirent, & excommunicati essent. Palao *loc. cit. n. 3.*

78 Quantùm ad *Defendentes* notandum, horum nomine venire, qui quocumque prætextu vel causa librum *Hæretici*, quatenus talis, defendunt, & tuentur verbis, vel facto: abscondendo v. g. illum, aut impediendo, ne Inquisitoribus tradatur, aut ne comburatur: aut idem verbis suadendo, sive publicè vel occultè id faciant. Layman *loc. cit. num. 7.* Sanchez *loc. cit. num 58.* Palao *loc. cit. numer. 14.* cum Communi aliorum, textu claro Bullæ §. 1. Meritò tamen *loc. cit.* observat Sanchez, eum, qui librum aliquem defendit, verè demonstrando, illum prohibitum non esse, vel approbando, quod in eodem Catholicum est; aut præcisè laudando ingenium Authoris, vel stylum libri, idque non in ordine ad tuendum, ne comburatur, aut Inquisitoribus tradatur, Excommunicationi non subjacere.

79 Objicies contra hactenus dicta, & responsa ad Quæsitum *a num 35.* de librorum hæreticorum Lectione, Retentione, Impressione, Defensione per Bullam Cœnæ prohibita, dicendo, Bullam Cœnæ vel omnino, vel non tanto cum rigore esse receptam in Germania, consequenter ibidem penitus non, vel non tanto cum rigore obligare.

80 Hanc Objectionem aliquoties non absque justa indignatione & audivimus, & legimus, in quibusdam recentioribus Scriptoribus, nullum aliud fundamentum afferentibus, quam quòd ita dicat Layman, quem proin solum allegant: hinc enim cæteroquin Classicus, clarissimus & doctissimus Author *Lib. 2. Tract. 1. capit. 15. num. 4.* vo-

volens defendere, quòd librorum *hæreticorum* obiter tantùm *Hæresin* inspersam habentium Lectio in his partibus non sit prohibita, præfato utitur argumento illis verbis. *Veruntamen in partibus nostris Septentrionalibus Bullaris hæc Constitutio secundùm talem rigorem recepta non est. Multi enim frequenter prodeunt Hæreticorum libri, Juridici, Medici, Historici, quibus plerumque reperias unam, vel plures Hæreses obiter admixtas; & tamen passim in Catholicorum Bibliothecis asservantur, leguntur.*

Eodem *numer.* paulò inferius adducit Becanum supponentem, Bullam Cœnæ in aliquibus præsertim Germaniæ locis omnino non esse receptam, ac propterea ibidem non obligare. *De reliquis verò præsertim remotioribus Diœcesibus* (pergit Layman) *non satis mihi constat. Ait autem Becanus 2. 2. cap. 15. q. 8. num. 4. ubi Bulla Cœnæ, vel Index librorum prohibitorum receptus non est, Catholicos in Germania non excommunicari, qui legunt libros hæreticos.*

80 Sola itaque hac Laymani assertione, & allegatione plures moti docent, Bullam Cœnæ quoad Lectionem librorum *hæreticorum* in Germania secundùm rigorem non esse receptam: Immò in discursibus aliquos & quidem (quod dolendum est) etiam Ecclesiasticos sæculares & Regulares nonnunquam audire est, qui dicere audent, Bullam Cœnæ absolutè non esse receptam; & per consequens non obligare in his partibus. Quæ doctrina cùm non tantùm sit prorsus insolida, sed etiam Statui Clericali, atque Immunitati & Jurisdictioni Ecclesiasticæ (cujus potissima, firmissima, ac quasi unica adhuc columna est Bulla Cœnæ) extremè præjudiciosa ex professo refutare, utile & necessarium esse duximus.

81 Quapropter ad Objectionem *numer.* 79. positam, & tam ad Laymani, quam Becani, eorumque simplex Assertum respondetur, absolutè negando totum Suppositum, quòd Bulla Cœnæ in aliqua quacumque tandem Provincia, vel loco justè possit non recipi; & per consequens etiam negando, quòd alicubi ita recepta non sit; quin ibidem plenè & secundum omnem suum verum sensum omnes obliget.

82 Fundamentum Responsionis nostræ desumimus ex *Titulo de Constitutionibus*, seu legibus, & natura; ac qualitatibus Bullæ Cœnæ. Ex *Titulo de Constitutionibus* habemus, quòd juxta communiorem & veram Sententiam ad obligationem Justæ Legis non requiratur ejusdem acceptatio ex parte Subditorum, prout laté probavimus *Lib. 1. Tit. 2. de Constit. § 6* per totum; atqui Bulla Cœnæ est Lex justissima, uti Omnes concedunt; ergo ad obligationem illius nulla requiritur acceptatio; consequenter ex ratione non acceptatæ hujus Bullæ malè arguitur, eam non obligare.

83 Nec dicas, esse saltem aliquos Doctores volentes, ad Legis obligationem requiri acceptationem ejusdem; Nam contra est *primo*, quòd Doctorum horum rationes & fundamenta ita docendi minùs subsistant, prout *cit. Lib. 1. Tit. 2 § 6.* satis claré ostendimus, & Sententiam contrariam firmavimus.

84 Contra est *secundò*, quòd etsi dato non concesso, probabile forer, ad obligationem justæ Legis Pontificiæ quoque requiri acceptationem, tamen hodie certum est, quòd populus semper teneatur acceptare justam Legem, & propterea continuo peccet, si eam absque justa causa non acceptet; quia Sententiam contrariam damnavit Alexander VII. in Propositione 28 ita sonante: *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a Principe promulgatam.*

85 Ex quo sic argumentamur: Pro nullo loco, Regno, aut Provincia datur vel assignari potest justa & rationabilis causa non acceptandi justissimam & sanctissimam legem in Bulla Cœnæ comprehensam; ergo non potest non acceptari; consequenter omnes ubique, semper, & continuò peccant, si eam non acceptant. *Antecedens* patet: Tum quia nullus Doctorum hucusque, quantùm nobis constat, ausus est scribendo allegare aliquam rationem vel causam in specie, & dicere: hæc est justa & rationabilis causa in hoc, vel illo loco non acceptandi Bullam Cœnæ: Tum quia tota Bulla ex omni parte, ac respectu omnium est justissima, & æquissima, utpote quæ præter excommunicationem omnium *Hæreticorum* (quæ utique justissima est) in hoc principaliter consistit, quòd sub gravissima Excommunicatione Papæ reservata prohibeat actus, ex quibus *Hæresis*, aut periculum illius sequi, vel introduci, vel jam introducta foveri, & ulterius dilatari posset, uti sunt fovere, & defendere *Hæreticos*, legere, retinere, imprimere, aut defendere illorum libros: Item actus, qui adversantur, & præjudicant sanctissimæ libertati, immunitati, aut jurisdictioni Ecclesiasticæ, vel juribus Ecclesiæ Romanæ, vel potestati, authoritati, & Jurisdictioni Christi in terris Vicarii, Summi Pontificis. Quæ omnes utique ex omni parte evidentissime justissimæ sunt prohibitiones, adeò ut eas non acceptandi justam & rationabilem causam nullus habere posse videatur; præsertim cùm imaginariæ forsan rationes ac interesse privatorum, bono communi, præcipuè verò universalis Ecclesiæ Dei (ob quod prohibitiones memoratæ factæ sunt) semper postponi debeant, *arg. can. Scias 35. caus. 7. q. 1.*

Et profectò ut ad propositum in specie loquamur de pro- 86
hibitione periculosæ Lectionis, Retentionis, Impressionis, ac Defensionis librorum *hæreticorum*, quænam etiam in Germania, & aliis Provinciis, ubi *Hæretici* cum Catholicis permixti vivunt, vel a longè excogitari, aut fingi potest justa ratio, aut rationabilis causa, hanc sanctissimam prohibitionem non acceptandi? si enim esset aliqua, esset, quia in his partibus jugiter conversari, & continuum commercium cum *Hæreticis* habere debemus; at hoc fieri potest absque ulla Lectione, vel Retentione librorum *hæreticorum* de *Religione* tractantium, aut *Hæresin* continentium, ut consideranti patet.

Vel quia cum *hæreticis* subinde etiam de *Religione* di- 87
scurrere & disputare, consequenter ex libris eorum ad confutandos eorumdem errores, nos informare oportet: sed nec ista ratio quid valet; quia illi, quibus id ex officio, aut cura incumbit, statim impetrare & habere possunt a Sede Apostolica specialem facultatem legendi ad hunc finem libros *hæreticos*: reliquis verò præsertim Laicis ordinariè loquendo, non expedit, minùs necesse, imò Jure communi *c. Quicumque 2 § Inhibemus h. t. in 6.* prohibitum est disputare cum *Hæreticis* de *Religione*; qui proin *Hæreticos* prudenter allegant ad pastores animarum, vel tales, quibus id incumbit, ac concessum est. Quòd si subinde in aliqua Provincia, vel loco ob certas circumstantias id etiam respectu Laicorum aut simplicium sacerdotum necesse, vel expediens videatur, poterunt hi ex libris præsertim Controversisticis Catholicis pro statu suo sufficienter se informare ad hunc finem; aut, si speciales circumstantiæ etiam Lectionem libri *hæretici* exigerent, facultatem ad hoc impetrare vel Immediatè a Sede Apostolica, vel ab Episcopo loci; cùm juxta dicta omnes Episcopi Germaniæ, & aliarum Provinciarum *Hæresi* infectarum habere soleant specialem facultatem legendi libros *hæreticos*, & hanc facultatem etiam aliis saltem sacerdotibus communicandi juxta dicta *num. 56.*

Vel denique quia in his partibus ferè omnes *Hæreti*- 88
corum libri, etiam Medici, Historici, Philosophici, Politici, unam, vel plures *Hæreses* inspersas habent, vel aliquid de *Religione* incidenter tractant; difficile autem, & quasi impossibile forer in his partibus abstinere a Lectione, & Retentione omnium librorum *hæreticorum*. Verùm nec hoc justam causam non acceptandi Bullam Cœnæ præbet, eo quòd *Hæreticorum* libri profani, qui *Hæresin* unam vel plures obiter tantùm, & sine vera periculosa aliqua propugnatione aut defensione continent, aut similiter, aut non aliter de *Religione* incidenter in eis tractent, per Bullam Cœnæ prohibiti non censeantur per dicta supra *a num. 50.* Copia verò, aut multitudo eorumdem *Hæresin* modò *numer. 46. 47. & 48.* specificato continentium, vel de *Religione* principaliter, aut incidentaliter ex instituto tamen tractantium, justam causam non acceptandi prohibitionem minimè tribuat, sed potiùs eamdem faciendi, necessitatem imponat; cùm ex copia & multitudine talium librorum crescat; & augeatur periculum perversionis animarum, dilatationis *hæresis*, veræque *Religionis* & Ecclesiæ grave præjudicium, indeque consurgat necessitas, aut certè justissima prohibendi hos libros causa. Accedit, quòd nulla sit necessitas habendi prohibitos *Hæreticorum* libros, cùm de quavis materia & objecto libri Catholicorum, aut certè *hæreticorum* Bulla Cœnæ non prohibiti ad abun-

abundantiam habeantur. Consequenter a primo ad ultimum, quia nulla datur justa ratio, vel rationabilis causa non acceptandi sanctissimam Bullam Cœnæ non potest non acceptari cum eam non acceptantes semper & continuò peccent.

89 Dices: dato quod nulla detur justa causa non acceptandi sanctissimam Cęnæ Bullam, consequenter primi illam non acceptantes tempore aliquo semper, & continuò peccent; tamen saltem successu temporis praxi & consuetudine contraria legitimè præscripta abrogari potest; cum quævis lex humana (qualis est Bulla Cęnæ) consuetudine legitimè præscripta abrogari possit juxta unanimem DD. *arg. c. fin. de consf.* & amplius diximus *lib. 1. tit. 2. de constit. & tit. 4.* præsertim *§. 5. a n. 142.* ubi docuimus etiam mala fide, & per actus peccaminosos introduci posse consuetudinem abrogantem Leges. Censetur autem defacto jam in Germania & aliis quibusdam *hęresi* infectis Provinciis similes per actus, etsi ab initio peccaminosos introducta consuetudo Bullæ Cęnæ contraria, eamque abrogans; eo, quod ibidem in pluribus non observetur, sed passim, & libere violetur, Violatoribus propterea nec declarationem Excommunicationis incursæ, nec illam pœnam sentientibus.

90 Ad hanc Objectionem (quam a nonnullis in Jure minus fundatis sæpius audire est) respondetur rursus, negando *Suppositum*, videlicet, quod contra Bullam Cęnæ introduci, aut legitimè præscribi valeat rationabilis aliqua consuetudo legitima: Tum quia consuetudo adversus libertatem, & immunitatem Ecclesiasticam etiam immemorialis, semper invalida ac illicita est, prout ex utroque Jure laté probavimus *lib. 1. tit. 4. de consuet. a n. 61.* consuetudo autem contra Bullam Cœnæ, vel maximè adversatur libertati, & immunitati Ecclesiasticæ, utpote pro qua principaliter edita, & cujus defacto firmissima, & quasi unica columna existit. Tum & quidem præcipuè; quia sæpe dicta Bulla Cęnæ continuò revocat, & annullat omnes & singulas etiam immemoriales, & longissimis temporibus præscriptas consuetudines, & alia quæcumque excogitabilia effugia, per saluberrimam Clausulam dignissimam, ut per extensum hic referatur, quæ sic sonat: *Non obstantibus privilegiis, indulgentiis, indultis, & litteris Apostolicis generalibus, vel specialibus supradictis, vel eorum alicui, seu aliquibus aliis, cujuscunque Ordinis, status, vel conditionis, & preeminentię fuerint etiamsi ut premittitur, Pontificali, Imperiali, Regali, seu quavis Ecclesiastica, & mundana præfulgeant dignitate, vel eorum Regnis, Provinciis, & Civitatibus, seu locis a prædicta Sede ex quavis causa etiam per viam contractus, aut remunerationis, & sub quavis alia forma, & tenore, ac cum quibusvis Clausulis, etiam derogatoriarum derogatoriis concessis, etiam continentibus, quod excommunicari, anathematizari, vel interdici non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam, ac expressam, ac de verbo ad verbum, de privilegiis, indulgentiis, & indultis hujusmodi, ac de ordinibus, locis, & nominibus propriis, cognominibus, & dignitatibus eorum mentionem, necnon de consuetudinibus etiam immemorabilibus, ac prescriptionibus quantumcumque longissimis, & aliis quibuslibet observantiis scriptis, vel non scriptis, per quę contra hos nostros processus, ac sententias, quo minus includantur in eis, se juvare valeant, vel tueri.*

91 Urgebis, per hanc Clausulam revocari, & annullari duntaxat consuetudines priores, seu Bullam Cęnæ antecedentes, non vero posteriores, seu illas, quæ post Bullam jam conditam de novo fuere introductæ; Clausulæ siquidem derogatoriæ ac revocatoriæ consuetudinum, præcisè afficiunt, & annullant consuetudines antecedentes, non vero subsequentes legem, nec obstant, quin post talem legem de novo introduci valeat consuetudo legi contraria, prout cum communi aliorum amplius dictum est *lib. 1. tit. 4. de consuet. n. 85.* atqui consuetudines Germaniæ, & aliarum Provinciarum *hęresi* infectarum, etiam post conditam Bullam Cęnæ adhuc introductæ, & legitimè præscriptæ fuere: ergo. Resp. Transmissa *Majore*, iterum negando *Minoris* suppositum, videlicet, quod post Bullam Cœnæ iterum introducta, & præscripta fuerit, aut præscribi potuerit valida aliqua consuetudo contraria: Tum ob rationem *n. præc.* dictam: Tum & præcipuè, quia quivis Pontifex Bullam Cœnę de novo tanquam novam Legem condit, eamque singulis annis in Cœna Domini solemniter renovat, & confirmat, atque omnes consuetudines etiam immemorabiles, ac longissimas pręscriptiones annullat, & revocat, sicque facit, quod nullo unquam tempore legitimè introduci, & præscribi valeat aliqua consuetudo, etsi alias dato, non concesso rationabilis, ac præscriptibilis esset; cum quævis consuetudo ei contraria introduci cępta, per jugiter sequentes novas Bullæ emanationes, & renovationes, Clausulasque derogatorias, statim iterum, & antequam tempore ad eam præscribendam requisito continuari valeat, revocetur, & sic subsequenter; ut proin impossibile sit, ullam consuetudinem tempore ad eam pręscribendam requisito introducere, hoc ipso, quod quævis introduci cępta, statim iterum revocetur.

Et ex his manifeste patet, omnes praxes, & consue- 92
tudines sive in Germania, sive in aliis Provinciis defacto existentes, nullo modo legitimas, licitas, & validas esse consuetudines, sed mores, abusus, & corruptelas, a peccato, & censura minimè excusantes; non ostante, quod locorum Ordinarii contra Transgressores plerumque non procedant, nec illos excommunicatos declarent; quoniam hi dum ad avertenda majora mala, & aliis justis de causis similes etiam patentes Bullę violationes necessario dissimulant, eas minimè approbant, sed Deo vindicandas relinquunt, coram quo sicut sub inani prætextu non acceptæ, aut consuetudine abrogatæ Bullæ, aut similium futilium rationum nullus a culpa est liber, sic nullus pœnam nec hic nec ibi evadet. Quod utinam magis considerarent quidam Politici, & occulti vel etiam aperti Jurisdictionis & immunitatis Ecclesiasticæ, potestatisque & authoritatis Pontificiæ inimici, irrisores & contemptores, nec non statui suo Ecclesiastico difformes, tepidi ejusdem defensores, aut neglectores.

Objiciunt quidem etiam, vel potius immeritò murmu- 93
rant, & injustè conqueruntur ipsi *hęretici*, quod apud nos libri eorum prohibeantur, quin & igni tradantur. Mentiuntur enim plebi, id à nobis fieri partim ex odio veritatis & fuga lucis; partim quia timemus, ne (ajunt) Lectores invenientes in eorum libris nostros errores, & ipsorum solida fundamenta, à nostra ad ipsorum Religionem (veram *scilicet*) transeant; partim quia non possumus rationes ac fundamenta ipsorum solvere. Unde ex justissima prohibitione occasionem etiam inique sumunt jactandi se, & superbiendi, indeque ulterius decipiendi, & in falsa Secta confirmandi communem plebem, addita etiam dolosa, & venenosa Clausula, Pontifices adimere Catholicis non tantum libertatem, sed etiam occasionem & potestatem in maximè momentoso, & æternam salutem principaliter concernente puncto *Fidei*, ac *Religionis* scitu necessariam veritatem indagandi.

Verum quam iniquæ, dolosæ, mendaces, injuriosæ, 94
& calumniosæ sint hæ querelæ, & dicteria *hęreticorum* cuivis vel parum experto, & erudito patet. Enimvero nequaquam ex allegatis causis, vel aliqua ipsarum, sed ideo prohibentur libri *hęreticorum* de *Religione* tractantium, aut *heresin* ut suprà continentium; quia fere omnes repleti, vel certe infecti sunt mendaciis, calumniis, fallaciis, falsis allegationibus, textibus dolosè truncatis, vel injustè falsificatis Sophismatibus &c. idque sub specie boni, uti Catholici Scriptores præsertim Controversistæ passim demonstrant. *hęreticorumque* librorum rationes, & fundamenta ad oculum tam claré refutant, ut quivis errores eorum apertè videre, quin & palpare valeat. Ex quibus Catholicorum libris controversisticis quilibet securissimam occasionem, & plenam libertatem habet in puncto *Religionis*, & *Fidei* sufficienter se informandi, principia & fundamenta, veritatisque signa, & notas Catholicorum cum principiis, fundamentis &c. Hæreticorum conferendi, simulque videndi, quinam pro sua *Religione* majora, certiora, securiora, ac solida veritatis fundamenta, signa, & notas habeat.

Porro quod ex dictis, & aliis justis de causis libri *hęreticorum*, & alii nocivi meritò prohibeantur, quin & igni tradantur, sancto etiam antiquæ Ecclesię (quam *hęretici* quoque veram fuisse fatentur) exemplo & praxi, necnon ipsis antiquorum Imperatorum sanctionibus & legibus probatur, & confirmatur. De qua praxi antiquissimi testantur Scriptores, ut Clemens *lib. 1. Apost. Constit. cap. 7.* Alexander Episcopus Alexandrinus *in Epistola ad Alexandrum Episcopum Constantinopolitanum*, apud

Theod. 1. 1. *Bibl. 4. de 10. 1. Concil.* Severini Binel *fol. 28 1.* Constantinus Imperator in Epistola ad Episcopos, de populum apud Socratem *lib. 1. bist. c. 6.* Porphirii Scribit; *Impiorum libros perimo, & exstinctis fruitur, ac eos omittere iussum, & quod Opus ab dere confestipsio reperiatur, illud verneandum esse. Addit etiam poenam: si Iquis librum ab eis compositum scrutatus deprehensus fuerit, ejus mox flamma in medium adducitur, igne combusteria, morte multatur.* Quod Decretum de Arii libris combustendis fuerat etiam Decretum in Concilio Nicæno apud Nicepho. *lib. 8. hist. cap. 18.*

98 Audiamus etiam Leges Clarissimi *l. Decret. 3. tit. 6. de 55. Tribuit. Sanctissimi legitur, ut omnia quecunque Porphirius sua pessima insania fari quibus aliis ? contra Religionem Christianorum cultum conscripsit, apud quemcunque sunt, vel fuerint, qui manipenetur. Omnia enim proscriptorum Dei ad vocationem perfiqua, ne ad aures quidem hominum venire merebuntur. Et infra: 3. Quantum vero pertinet ad Porphirii quos nuper ? quod quidem doctrinas quasdam conferipserunt, & ceteroeum omnibusque, & non per omnia congruunt, ex quibus perchaeres Porphirii fundo Pyrrhonis, quod Nicæ, & Ephesi convenerunt Ex. jubemus fuitu hujusmodi scripta, sive antea, sive nunc ? positionum autem ex, quae Deiferis fuit ; combust. 4. & perfectissimum interim excipiant, in ut in multisque conjiciuntur nonnulle possint : Hi, qui talia scripta, aut tales libros habent, aut legere fuitinent, ultimum supplicium experiuntur.*

Partitur ad propositum fonant sequentes Leges, videlicet, *l. Quicumque 5. §. De C. de Haeret. hi. Nulli etiam omnes Venerabilem Chalcedonensem Synodum licere aliquid retiudere, vel tollere, vel edere, aut alterum dilit ? ut sollicitus Ipse eadem perfere. Nemo hujusmodi libros libros. Ut incredula Scripturum audent momentis ferrare : quod, 3. quia in his criminibus fuerint comprehendi, perpetua deportatione damnentur* Item *l. Ex Manichaeis 16. §. 1. de Haeret. vel. Qui habet libros Manichaeos, & non manifestat eos, ut comburatur, punietur ; cum* Concordantiis.

Quibus accedit, & causam ex integro prohibetur ipsa S. Spiritus doctrina *ad. 19.* registrata illis verbis: *Multitudo illis, qui fuerunt curiosa fellari, comulerunt libros, & combuserunt eos coram omnibus.*

Et hæc de facto per Bullam Concilii Tridentini tum *haereticorum de Religione* Constitutum, aut *haereseos* constitutum prohibuit dicere oportuit ? Cum ad tolendos reipublorum Christianorum Catholicorum repida circa illam prohibitam, & malae mentionis, fomentum perniciosissimas corruptelas, tum ad reprimendas Haereticorum lapsorum calumnias, falsas simulationes & mendacia, periculosiqne & dolosas fuis specie boni libris fuis in operias decepiorum.

99 Quaeritur II. Quinam libri ? Et qualiter legi possint ? Ut in Indice librorum prohibitorum ? Ante respondeo nomatanam, facrosanctum Concilium Tridentinum, nec non plures Pontifices, in specie vero Pium I V. Sixtum V. & Clementem VIII. voluisse occurrere malis, & periculis, quae ex *haeteriorum*, & alorum pernicioiorum librorum Lectione pafim fequuntur, & necessitate, ac conducentem esse ut ? ? ?

prohibeantur, sicut nec sermones populares, vulgari lingua habiti.

Quod si hactenus in aliquo Regno, vel Provincia, aliqui libri sunt prohibiti, quod nonnulla continerent, quæ sine delectu ab omnibus legi non expediat, si eorum Auctores Catholici sunt, postquam emendati fuerint, permitti ab Episcopo, & Inquisitore poterunt.

Regula VII.

Libri, qui res lascivas, seu obscænas ex professo tractant, narrant, aut docent, cum non solùm fidei, sed & morum, qui hujusmodi librorum lectione facile corrumpi solent, ratio habenda sit, omnino prohibentur; & qui eos habuerint, severè ab Episcopis puniantur.

Regula VIII.

Libri, quorum principale argumentum bonum est; in quibus tamen obiter aliqua inserta sunt, quæ ad Hæresin seu impietatem, divinationem, superstitionem spectant, à Catholicis Theologis Inquisitionis generalis auctoritate expurgati, concedi possunt.

Idem Judicium sit de Prologis, Summariis, seu annotationibus, quę a damnatis Auctoribus, libris non damnatis appositæ sunt: sed posthac non nisi emendati excudantur.

Regula IX.

Libri omnes & scripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Pyromantię, sive in quibus continentur sortilegia, veneficia, augnria, auspicia, incantationes artis magicæ, prorsus rejiciuntur.

Episcopi verò diligenter provideant, ne Astrologiæ judiciariæ libri, tractatus, indices legantur vel habeantur, qui de futuris contingentibus, successibus, fortuitisve casibus, aut iis actionibus, quæ ab humana voluntate pendent, certò aliquid eventurum affirmare audent.

Permittuntur autem judicia, & naturales observationes, quæ navigationis, agriculturæ, sive Medicæ artis juvandæ gratia conscripta sunt.

Observatio,

Circa Nonam Regulam.

Circa Regulam IX. ejusdem Indicis ab Episcopis, & Inquisitoribus Christi fideles sedulò admonendi sunt, quòd in legentes, aut renitentes contra Regulam hanc libros hujusmodi Astrologię judiciarię, divinationum, & sortilegiorum, rerumque aliarum in eadem Regula expressarum procedi potest, non modo per ipsos Episcopos & Ordinarios, sed etiam per Inquisitores, locorum ex constitutione fel. rec. Sixti Papæ V. contra exercentes Astrologiæ judiciariæ artem, & alia quæcunque divinationum genera, librosque de eis legentes, ac tenentes promulgatæ sub Datum Romæ, ad S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ 1585. Nonis Januarii; Pontificatus sui anno primo.

Regula X.

In librorum aliarumve scripturarum impressione servetur quod in Concilio Lateranensi sub Leone X. sessione decima statutum est.

Quare si in alma Urbe Romana liber aliquis sit imprimendus, per Vicarium summi Pontificis, ac sacri Palatii Magistrum, vel personas à SS. D. N. deputandas, prius examinetur.

In aliis verò locis ad Episcopum, vel alium habentem scientiam libri, vel scripturę imprimendæ, ab eodem Episcopo deputandum, ac Inquisitorem hæreticæ pravitatis, ejus Civitatis, vel Dioecesis, in qua impressio fiet, ejus approbatio & examen pertineat; & per eorum manum propria subscriptione gratis, sine dilatione imponendam, sub pęnis & censuris in eodem decreto contentis approbetur, hac lege & conditione addita, ut exemplum libri imprimendi authenticum, & manu Auctoris subscriptum, apud examinatorem remaneat.

Eos verò, qui libellos manuscriptos vulgant, nisi antè examinati, probatique fuerint, iisdem pęnis subjici debere judicarunt Patres deputati, quibus Impressores, & qui eos habuerint, legerint, nisi auctores prodiderint, pro auctoribus habeantur.

Ipsa verò hujusmodi librorum probatio in scriptis detur & in fronte libri scripti, vel impressi authenticè appareat, probatioque & examen, ac cætera gratis fiant.

Præterea in singulis Civitatibus, ac Dięcesibus domus, vel loci, ubi ars impressoria exercetur, & Bibliothecæ librorum venalium sæpius visitentur à personis ad id deputandis ab Episcopo, sive ejus Vicario, atque etiam ab Inquisitore hæreticæ pravitatis, ut nihil eorum, quæ prohibentur, aut imprimatur, aut vendatur, aut habeatur.

Omnes verò Librarii, & quicunque librorum Venditores habeant in suis Bibliothecis indicem librorum venalium quos habent cum subscriptione dictarum personarum, nec alios libros habeant, aut vendant, aut quacunque ratione tradant, sine licentia eorundem deputandorum sub pęna amissionis librorum, & aliis arbitrio Episcoporum, vel Inquisitorum imponendis; Emptores verò, lectores, vel impressores eorundem arbitrio puniantur.

Quod si aliqui libros quoscunque in aliquam Civitatem introducant, teneantur iisdem personis deputandis renuntiare, vel si locus publicus mercibus ejusmodi constitutus sit, Ministri publici ejusdem loci prædictis personis significent, libros esse adductos.

Nemo verò audeat librum, quem ipse, sive alius in Civitatem introduxit, alicui legendum tradere, vel aliqua ratione alienare, aut commodare, nisi ostenso priùs libro, & habita licentia à personis deputandis, aut nisi notoriè constet, librum jam esse omnibus permissum.

Idem quoque servetur ab hæredibus, & executoribus ultimarum voluntatum, ut libros à defunctis relictos, sive eorum indicem illis personis deputandis offerant, & ab illis licentiam obtineant, priusquam eis utantur, aut in alias personas quacunque ratione eos transferant.

In his autem omnibus & singulis pęna statuitur, vel amissionis librorum, vel alia arbitrio eorundem Episcoporum, vel Inquisitorum pro qualitate contumaciæ, vel delicti.

Circa verò libros, quos Patres deputati aut examinarunt aut expurgandos tradiderunt, aut certis conditionibus, ut rursus excuderentur, concesserunt, quidquid illos statuisse constiterit, tam Bibliopolæ, quam cæteri observent.

Liberum tamen sit Episcopis, aut Inquisitoribus generalibus secundum facultatem, quam habent, eos etiam libros, qui his Regulis permitti videntur, prohibere, si hoc in suis Regnis, aut Provinciis, vel Dięcesibus expedire judicaverint.

Cæterum nomina librorum, qui à Patribus deputatis purgati sunt, tum eorum quibus illi hanc Provinciam dederunt, eorundem deputationum Secretarius, Notariæ sacræ universalis Inquisitionis Romanæ descriptæ, Sanctissimi Domini nostri jussu tradidit.

Ad extremum verò omnibus fidelibus præcipitur, ne quis audeat contra harum Regularum præscriptum, aut hujus indicis prohibitionem libros aliquos legere, aut habere.

Quod si quis Hæreticorum, vel cujusvis Auctoris scripta, ob hæresin, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, sive habuerit, statim in Excommunicationis sententiam incurrat.

Qui verò alio nomine interdictos legerit, aut habuerit, præter peccati mortalis reatum, quo afficitur, judicio Episcoporum sęvere puniatur.

Observatio,

De Thalmud, & aliis libris Hebręorum.

Quamvis in tertia Classe Indicis prædicti Pii Papæ IV. sub littera T. Thalmud Hebræorum, ejusque glossæ, annotationes, interpretationes & expositiones omnes prohibeantur, sed quod si absque nomine Thalmud, & sine injuriis & calumniis in Religionem Christianam aliquando prodiissent tolerentur; quia tamen Sanctissimus Dominus noster Clem. Papa VIII. per suam Constitutionem contra impia scripta & libros Hebræorum sub Datum Romæ, apud S. Petrum, ann. Incarnationis Dom. M.DLXXXXII. pridie Kal. Martii Pontificatus sui anno secundo, illos prohibuit atque damnavit: mens ipsius non est, eos propterea ullatenus etiam sub illis conditionibus permittendi, aut tolerandi, sed specialiter & expresse statuit, & vult, at hujusmodi impii Thalmudici, Caballistici, atque nefarii Hebræorum libri omnino damnati, & prohibiti maneant & censeantur, atque super eis, & aliis libris hujusmodi, prædicta Constitutio perpetuò, & inviolabiliter observetur.

De Libro Magazor.

Ad hæc sciant Episcopi, Ordinarii, & Inquisitores locorum, librum Magazor Hebræorum, qui continet partem officiorum & cæremoniarum ipsorum & Synagogæ, Lusitanica, Hispanica, Gallica, Germanica, Italica, aut quavis alia vulgari lingua, præterquam Hebræa editum, jam diu ex speciali Decreto rationabiliter prohibitum esse. Idcirco provideant illum nullatenus permitti, aut tolerari debere, nisi Hebraica lingua prædicta.

112 Post has Regulas subjuncta etiam habetur instructio illis serviens, qui libris tum imprimendis, tum expurgandis deputati sunt, quam lege in fine Conc. Trid. post memoratas Regulas positam; servit præcipuè Reverendiss. Ordinariis, & eorum Vicariis Generalibus.

113 Quæritur III. Utrum Index librorum prohibitorum in Germania receptus sit, & obliget? Ratio dubitandi, & negativam tenendi est assertum quorumdam absolutè dicentium, Indicem librorum prohibitorum in Germania non esse receptum; & aliorum inter quos est Layman *lib. 2. tr. 1. c. 15. n. 8.* volentium, eum non esse receptum quoad prohibitionem librorum *secundæ classis*: in specie verò non esse receptam Regulam IV. Indicis de lectione sacræ Scripturæ in vulgari idiomate. Num autem opinio & assertum horum DD. ut præfertur, in facto & Jure subsistat, patebit ex sequentibus Conclusionibus. Nam merito movetur Controversia.

114 Resp. I. Certum videtur, quod Assertum de Absolutè non recepto Indice, in Facto minimè subsistat. Ratio est: Tum quia nemo præsumitur dicere; Germanos posse omnes & singulos, quantumvis ab Indice prohibitos, etiam *primæ classis*, & quorumvis *hæreticorum*, ac *hæresiarcharum*, de quacumque tandem materia *Religionis*, aut *hæresis* &c. perniciosè, & periculosè tractantes legere: Tum quia prudentes, & timentes Deum passim sollicitè petunt, & obtinent, vel immediatè à Sede Apostolica, vel ab Episcopo speciali facultate prædito licentiam legendi libros prohibitos, & hoc ipso indicant. Assertum de absolutè non recepto Indice carere solido fundamento. Immo id ipsi etiam Reverendissimi Germaniæ Ordinarii aperte innuunt, cum facultatem legendi libros prohibitos pro speciali gratia per Sedem Apostolicam sibi concessa, & singulis quinquenniis necessario renovandam habeant; prout etiam pro eadem elapso quolibet quinquennio sollicitè de novo instant, & hoc ipso fatentur, Indicem librorum prohibitorum etiam ibi obligare, ac per consequens receptum esse. Quod etiam in Jure non subsistat dictum de Indice absolutè non recepto Assertum, patebit ex dicendis infra *n. 116.*

115 Resp. II. Etiam alterum Assertum absolutè dicens, Indicem quoad libros *secundæ classis* non esse receptum in Germania, nec in facto, nec in Jure videtur subsistere. Nam quod in facto non subsistat, militare etiam videntur rationes *n. præc.* allatæ. Quibus accedit, quod prohibitio Indicis etiam in Germania usu recepta patet quoad plures libros ad *secundam classem* spectantes, aut reducibiles, veluti libri à Catholicis Autoribus de rebus obscęnis, vel practicandis sortilegiis, maleficiis, incantationibus &c. scripti, vel certò prædicentes futura contingentia, quæ dependent a libera voluntate humana; quos & plures similes libros editos vel edendos ob prohibitionem Indicis in Germania quoque legi non posse, passim fatentur DD. etiam Germani, ipse quoque Layman *cit. lib. 2. tr. 1. c. 15. n. 8.* etsi memorati libri ad *secundam classem* spectare videantur, ut pote non propter Authorem *hæreticum*, nec propter *hæresin* inibi contentam, sed ob non sanam, suspectam, moribus fidelium contrariam a Catholicis scriptam doctrinam sunt prohibiti juxta dicta *n. 101.* consequenter in facto non videtur subsistere Assertum Layman, & aliorum absolutè dicentium, prohibitionem Indicis quoad libros *secundæ classis* non esse receptam.

Quod etiam in Jure non subsistat memoratum Assertum 116
absolutè prolatum, militare videtur; Tum quia ad obligationem justæ legis non est necessaria acceptatio per dicta *n. 82.* Tum quia legem justam, qualis utique est prohibitio librorum etiam *secundæ classis*, subditi tenentur acceptare juxta dicta *n. 83.* Tum etiam quia, etsi hæc lex per consuetudinem contrariam legitimè prescriptam abrogata fuisset, tamen etiam eidem consuetudini diversis successivis temporibus rursus derogatum fuit per plures Constitutiones Pontificias subsequentes.

Nam, quod bene notandum, postquam prima vice 117
Authoritate Conc. Tr. & Pii IV. per Bullam *Dominici Gregis* (quæ est 77. *in tom. 2. Bullarii inter Constitutiones dicti Pontificis*, & reperitur etiam ad finem Conc. Trid. Indicis librorum præfixa) Index librorum prohibitorum fuit confectus & absolutus, eumdem posteà Clemens VIII. in Constitutione, *Sacrosanctum Ecclesiæ*, quæ est 36. *inter Constitutiones dicti Pontificis in tom. 3. Bullarii Cherub.* denuo confirmavit, innovavit, & ab omnibus observari de novo præcepit, cunctisque consuetudinibus contrariis, intereà introductis, expresse derogavit. Eundem etiam Gregorius XV. in Constitutione, *Apostolatus Officium* (quæ est 40. *inter Constitutiones dicti Papæ in 3. tom. Bullarii*, & habetur insuper post Indicem librorum prohitorum Conc. Tr. annexa) observari de novo præcepit, simulque revocavit, & annullavit omnes licentias legendi libros prohibitos à Prædecessoribus cuicumque concessa: quod idem, & quidem adhuc magis expresse fecit Urbanus VIII. in Bulla *Apostolatus Officium* quæ est 116. *in Bullario.* Eundem cum Regulis illius ulterius innovavit, confirmavit; & exactè observari præcepit, consuetudinisque contrariis forsan intereà de novo introductis derogavit Alexander VII. in suprà *n. 110.* citata Bulla *Speculatores Israel*: Idem facere, & observationem Indicis præcipere videntur Pontifices Successores, dum fere omnes ad hæc usque tempora libros aliquos de novo prohibent, eosque Indici librorum prohibitorum inseri mandant, ita ut memoratus Index continuo augeatur, sicque auctus una cum antiquis Regulis Indici ab initio stati a præfixis authoritate eorumdem prodeat, & exactè observari præcipiantur.

Ex quibus utique patet, quam difficile sit; absque ma- 118
nutenere, Indicem etiam quoad libros *secundæ classis* in Germania non esse receptum, vel eidem consuetudine contraria legitime prescripta derogatum, cum novę Const. ejusdem observationem de novo præcipientes jugiter emanentur, quæ consuetudinibus contrariis derogant & quas utpote justas acceptandi gravis obligatio est.

Quod si quis contendat, Assertum de non acceptato, 119
vel consuetudine contraria abrogato Indice librorũ prohibitorum *secundæ classis* saltem ex parte verificari, videlicet quoad Lectionem & Retentionem librorum prohibitorum, qui cæteroquin boni & optimi ob unam vel alteram, aut plures doctrinas sacræ Theologiæ minus convenientes aut sacris Canonibus, ac Constitutionibus Pontificiis contrarias, aut qui in certa materia excedunt, vel quia scripserunt de aut super materia, de qua scribere, aut glossare non licet &c. facilius intentum assequetur, quia tales libros in Germania non obstante Indice expresse illos prohibente passim teneri, & legi in comperto est; quales v. g. in specie sunt *Francisci Pellizarii Manuale Regularium*, *Brunonis Chassacini Privilegia Regularium*, *Augustini Barbosæ Collectanea*, Declarationes, & Remissiones &c. circa quos tamen os in cęlum ponere, & positivè aliquid dicere non audemus, sed id S. Congregationi ad id per Sixtum V. erectę relinquimus id solum dicentes, & securius, & laudabilius esse, etiam in his simpliciter obedire Sedi Apostolicæ.

Illud tandem etiam observandum circa libros in Indi- 120
cę prohibitos, quod si dato non concesso verum esset, illum vel ex toto vel ex parte non receptum, vel eidem consuetudine legitime præscripta derogatum esse in Germania, consequenter libros in eo prohibitos legi ibidem posse, & retineri, tamen libros *primæ classis* editos ab Authore *hæretico* & de *Religione* tractantes, vel hæresin continentes, ab eodem prohibitos, legi, aut non retineri non posse; quia libri etiam prohibentur per *Bullam cęnæ*, quæ non potest non recipi nec consuetudine contraria abrogari, juxta dicta *n. 28.*

132 Quæritur II. Utrum etiam Regulares teneantur ad observantiam *Indicis?* Ratio dubitandi, & *negativam* tenendi est, quod Gregorius XIII concederit Societati, & conquisitori per communicationem Privilegiorum etiam alia, præterim Mendicantibus Regularibus, quod Superiores eorum Generales possint fas, & licitè concedere facultatem legendi libros *hæreticos*, & alios prohibitos, ut videre est in *Bullario ejusdem Societatis*; ob quod etiam Peyrinadum *negativam* tenuit. Sed *affirmativam* tenent Communis. Ratio est, quia Greg. XV. & Urb. VIII. supra n. 127. citati revocarint omnes licentias facultatis legendi, quæcunque etiam Regularibus, & quomodo-libet concessas tenendi, & legendi libros prohibitos.

133 Nec quidquam valet, quod pro sententia contrariæ affertur ex *Bullario*, quia Pontifices, & Cardinales, quibus *Bullarium* tres *tit. 6. c. 5. n. 37.*) dicens, dictas revocationes tantum afficere licentias particulares via ordinaria concessas, non autem facultates generales, & privilegia regularibus concessa legendi, & tenendi libros *hæreticos*, & alios prohibitos. Nam contra est, quod Urb. VIII. revocat *licentias & facultates quibuscunque, & quomodo-libet* concessas etiam per modum privilegii, & *ex quacunque causa concessas*; ut videre est ex textu Bullæ ita fonante: 134 Quæpropter, cum librorum prohibitorum lectio magnos fructus fideli cultoribus detrimento esse noscatur, & licui accepimus, nimis excessiva fit hujusmodi libros legendi licentiarum copia: Nos, ut hanc malo mature occurramus, & impotentum quibus cautissimè licentiæ hujusmodi concedantur, quantum cum Domino possumus, providere volentes Motu proprio, & ex certa scientia, & maiura deliberatione notra, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, Omnes & singulas licentias legendi, & habendi libros quoscunque ab hæresim, vel falsa doctrina suspicioneem, per quas Constitutiones Apostolicas, etiam ratione Ordinis, quibuscunque, vel alias quomodo-libet prohibitos, quibuscunque pontificis laicis, & ecclesiasticis, jam Secularibus, quam regularibus quibuscunque Ordinis, Societatis, Institutis, existentibus, ac quacunque Dignitate, etiam Episcopali, & Cardinalitia, cujuscunque Ecclesiasticæ, & Monachalis, quæ Ordinarii, & Inquisitores, etiam speciali nota & mentione digni, ac per litteras Apostolicas ad tempus, seu ad vitam, & aliter quomodo-libet concessas, & quomodo-libet, ac tempore, & ex quacunque causa, & per quomodo-cunque, & ex quacunque Brevia, quam à libro quomodo-cunque, & ab excessibus notitiis Ro. Pontificibus, seu à quibuscunque aliis à Nobis, vel ab eis facultatem, & authoritatem habentibus, non tamen à Nobis simpliciter per litt. Apostolicas, etiam in forma Brevis, seu Chirographum nostro Pontificatu, & Anno, concessas, ac rarum tenores præsentibus pro expressis, & inserris habentes hac nostra perpetuo valitura constitutione revocamus, cassamus, & annullamus, ac pro revocatis, cassis, & annullatis haberi, nullique unquam suffragari.

Quia nimis libros per licentias hujusmodi permissos legerent, aut habentes, penas in facris Canonibus, Constitutionibus Apostolicis, & indulgentiis Pontificum prohibitis eas exercere videntur, & declaramus.

135 Patriti ait vel ex, quod pro indulto petitione Peyrinadum affert Pontificiarum I. & Clementinarum, videlicet, per dictam Urbani Constitutionem revocari dumtaxat licentias legendi libros, non vero facultatem concedendi licentias legendi, quam facultatem, vel privilegia habent Superiores Generales Regulares. Nam rursus contra est: Tum quia Pontifex per illa verba: *Quæcunque & Pro-ductiones Romanis Pontificibus, seu DB. a quibuscunque alis, vel ab ipso, vel ab eis facultatem, & authoritatem habentibus concessas & revocamus*, manifeste etiam revocare videtur licentias vi similium facultatum habitas, vel habendas: Tum quia certum videtur, per hanc Urbani Constitutionem, ipsos Superiores Generales privatos esse facultate legendi, & tenendi libros prohibitos ob generalem Clausulam, *Seculariibus, quam Regularibus cujuscunque Ordinis, Societatis, ac quacunque Dignitatis fuerint* &c. Atqui si ipsi eorum facultate legendi libros prohibitos eam alis communicare nequeunt; *cum nemo possit dare, quod non habet*; ergo. Tum etiam quia hæc quæstio interpretatio aperitur militat contra sententiam & finem Legis; hinc quæstor contra Legem ipsam. Cum ratio legis sit finita legis, per vulgaria

134 Axiomata, & eam extra omnem Controversiam posit Constitutio Alexand. VII. *Speculatores Ifrael* citata fupra n. 106. quæ Indicem ab omnibus etiam Regularibus tractandi observari vult, Non obstantibus Apostolicis, & in universalibus, Provincialibus, & Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel specialibus confirmationis, & ordinationibus, non obstantibus etiam juramento, & confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus privilegiis quoque, indulgiis quibuscunque tenorem, & formam, ac quibuvis dalibus, & decretis in contrarium præmissorum quomodo-libet concessis, confirmatis, approbatis, & renovatis.

Ex ea hoc inferitur, cuiam Regularibus fundamentum, id quod quidem ex eorumque Dodissimus manuscriptus videbitur illis, qui ab Ordinis fuis Superioribus applicam docendis Fidei controversiis, & contendendis *hæresibus*, in particulari *hæresibus prædicti ad alioquem manus detentant, sed eum cum libris, quos ipse legit, & retinebit, redderit ipsi omnimodè*, posse in recentiorum hujusmodi Indicis regulam, ut delicatis, & nimis suspectis libros *hæreticos*, & alios prohibitos ipsi combinendo non reddi prohibitum. Egualiter, ut Catholicis Fidei & retinendi hæresibus tradi debere. Non obstat inquam: Tum quia Papa per dictam Clausulam solum intendit, ne Sectæ eorum facilitatem, quam Regulares legendi quæ dentium manus deveniant, neve ipsi facultate prædicta ut statuit, polluantur; jam expiravit, ut patet ex eadem opposita illi verba: *Ab ea ipsorum Regularium* [illegible] utrumque abesse combustione librorum prafatorum hæretic cavetur, (decedente aliquo fideliam fundatione hæresim, libros ipsorum, qui ipsi, ad fepeunitum fidei, & bene cisium deferantur, quantumvis ad conversionem, vel confutandos *hæreticos, opiniones*, & facerefice aliquo similem facultatem habentes, ad hæresim, quomodo-libet appropinquantes, [illegible] ad quod facultas concedi [illegible] [illegible] Ratio [illegible]

137 Necessitas, [illegible] [illegible] [illegible]

homines, temeratores & violatores verbi Dei, Juris & arbitrii pœnis per Episcopos coerceantur.

Index vero librorum prohibitorum ita ordinat de Impressione librorum prohibitorum.

§. II.

Nullus liber impressorum excudatur, qui non in fronte nomen, cognomen, & patriam præferat Auctoris.

Quod si de Auctore non constet, aut justam aliquam ob causam tacite ejus nomine Episcopo, & Inquisitori liberet esse posse videatur, nomen illius omnino deferibatur, aut librum examinaturi, atque approbaveri.

In hic verò generibus librorum, quæ ex variorum ferupturum dictis, aut exemplis, aut vocibus compilari solent, ipse, labores colligenti, & compilanti fuscepti, ipso Auctore habeatur.

§. III.

Regulares præter Episcopi & Inquisitoris licentiam (de qua Regulas ad ista diduim est) membranæ tenuri fu sacri Conc. Tridentini, operis in lucem edendi facultatem Parisiis, cum habeatur, obtineri.

Exemplar autem contestionem, quæ appareat, ad principium Operis, imprimi faciant.

§. III.

Curent Episcopi, & Inquisitores, pœnis etiam propositis, ne imprimantur arcem exercentes, obscenas imaginibus, turpeve in grandiusculis literis imprimi consultas, in librorum delinceps impressione apponant.

Ad libros verò, qui de rebus Ecclesiasticis, aut spiritualibus conscripti sunt, in quibus ejusdem prædinibus, tuantur, in publice expressè appareat aliquis vel propriæ nominis, aut obscenæ species.

Qui etiam in aliquibus summopere, ut in singulorum impressione librorum, aspectu Inquisitoris, ipsi principium, & antea [illegible] ut in principium, [illegible]

§. IV.

Qui Operis alicujus editionem parat, integrum ejus Exemplar exhibebit Episcopo, vel Inquisitori, id ubi recognoverint, probaverint, penes se retinent, quod Exemplar [illegible] in archivio Magistri sacri Palatii, extra Urbem [illegible] ubi [illegible] quem Episcopus aut Inquisitor [illegible] licent cuiusdam [illegible] Operis [illegible] Exemplar [illegible] Operis [illegible] Exemplar [illegible] Operis [illegible] Exemplar

nuit S. Ambrosius *de Pœnit.* 3. differit sit *hæreticus effugiendæ Salutis tuæ, fuerit, qui ceteros Christi crucifixerunt. Sanctificet, & adhuc gravius etiam ab SS. Patres locupletissimis, & adhuc gravius etiam ab SS. Patres locupletissimis, & adhuc gravius etiam ab SS. Patres locupletissimis

tione, & potestatis plenitudine paribus damnamus, reprobamus, irritamus, cassamus, annullamus, viribusque de effectu evacuamus, & contra illa, deque eorum multitudine quæ per eam fuerunt, Ex quatenus iudem opus fit eam Ecclesiæ, ac quoslibet loca pia, & quæcumque personas Ecclesiasticas adversitas illa in integrum, ac pristinum statum, in quo ante prædictam, & quæcumque alias afferentes, in quo ante prædictam, & quæcumque alias afferentes, in quo ante prædictam, & quæcumque alias afferentes

167 Ob eandem rationem pariter graviffimè peccat Princeps Catholicus, etiam aliquæ hujusmodi graviter præjudicia Ecclesiæ conditione expressa *Infideles, aut hæreticos* invocat, vel juvat calu, quo prædicti, exinde ob alias circumstantias graves Ecclesiæ, aut Religioni Catholicæ damnum aut præjudicium certò secuturum, quod ipse impedire nequit.

168 V.G. Sic Rex Galliæ prudenter prævidet, si in bello quod quidem jullum ex parte mea contra Carlarum adhibeo, *Turcos* pro auxilio invoco, ut ipsi Carlarum Provinciam, quam ipse ab eorum fratre Ecclesiarum, Monasteriorum quin pariter per ipsos, ut ferè, ut plurimum fit, fiet, rapinæ, rapinæ, & alia innumera facrilegia Christiana Provincialis Catholica Carlarum, easque concapabile illis aliquos Provincias Catholicas, easque concavabit.

169 Vel si idem prævidet, quod si conflio, vel auxilio diteè, & indirectè *Turcis* contra Carlarum *aut Holandis*, vel *Anglis* contra Regem Hispaniæ fuccurram, *Turcos* quam vel plures Provincias Catholicas à Carlarum, vel à Regi Hispaniæ aliquas Provincias, vel Insulas Catholicas certò occupabunt, & retinebunt.

170 Vel si Imperator vides, si *Anglis, & Holandis*, vel *Hæreticis*, qui in bonis fuis temporalibus injuftam aggreffionem à Regie Galliæ, pati, indeque *juftum bellum defenfanum* pro fe habere videntur, pratio auxilio fuccurrerem, procul dubio usam, vel alteram Provinciam, aut Civitatem Catholicam ei cripient, & obtinebunt, aut Ecclesiæ Provincia à Catholicis ad hæreticos transibit.

171 Secus forte, si Imperator, aut alius Princeps Catholicus *hæreticos* contra aliam Catholicam Principem invocaret, ipsi aggrediendum pretile juvaret ad hoc, ut ab injuriis & aggressione defisti, in fui per publicam, & validam pacem fibi acquirat, & fubditis bonis temporalibus nocent, non verò ut novà à Catholicis cum Religione Catholica.

172 Nec quidquam valet, neque pro excusatione Principum Catholicorum juvat, quod objicient *Politici* dicendo: *Necessitas non habet legem, ut ibi etiam fit, ubi tutor est. Quod Cursus, & Doctores Theologi, cum Canonistis. Et quod Cursus, & Doctores in Legis, necessitas facit licitum, & quod non non est licitum in Legis, necessitas facit licitum, & quod non de Reg. Jur.* Aiunt fæpè dantur casus, ubi Principes Catholicos, vel necessitatis, *Infideles & hæreticos* cum conditionibus Ecclesiæ graviter præjudicialis, aut cum certè futuro Ecclesiæ & Religionis grave damno, pro auxilio invocare, eo quod *Infideles* aut *hæretici* fine conditionibus, aut circumstantiis hujusmodi auxilium præbere recusent; fine illorum autem auxilio contra aliam Principem Catholicum præveniere, eumque ut injuftè abusta temporalia retinent, vel ab injuftis aggressione aut prætentione desistat, adigere nequent. Confequenter ceteris conditionibus Ecclesiæ aut Religioni graviter præjudicialis, aut manifesto cum periculo gravis præjudicii Ecclesiæ fecuturi, *Infideles*, aut *hæretici* contra dicti Ecclesiæ Catholicam invocare non licent, tamen ut Principem Catholicum ad hæreticum aut Infidelem, ut ipsum pratia ac limitibus Regnum, & fimilia restituat, aut *Bellum Iustum*, & fimile jus *Iustitiæ*, *Iustitiæ*, unicè ferfaliter non procedere, & quidem in specie locum non habere, ubi transgressio legis vergit in detrimentum Ecclesiæ, aut Religionis Catholicæ, aut Religionis Catholicæ habet unanimis DD. fignanter, *Suarez de Conjuratio diffin. 6. Layman lib. 1. tr. 4. c. 4. n. 6. Pontius lib. 1. c. 1. n. 1. Coninch. p. 1. q. 1. dif. 3. 1. dub. 1. n. 1. Medin. 1. 1. q. 9. & 4. q. 8. Sequitur præjudicium dubium, cum quibus ad propositum Ecclesiæ etiam fecuturi, ut ipsi opponant, cum fequente ad hoc conservandum, vel obtinendum, in gravè præjudicium illius nihil attinent.*

173 Dicet, ex hoc fequeretur, quod Principes Catholici efent detinentiæ conditionis, impotè, qui nec ea, quæ jiè possident, fecure retinere, nec injuftè fibi abusta recuperare possint, cum potenciores alii Principes Catholici illius rebus & locis pro libitu privare possint, & infligantur subditos, amicos, & interessi profogio, passionesque injuftè, vindictæ causa pro privarent hoc ipso, quod fecerint. Adversarium vires ad resistendum sufficientes non habere, alios verò fine conditionibus præjudicialis Ecclesiæ auxilium non præbere, aut alias fine gravi Ecclesiæ damno auxilium illorum invocari non posse: ut ipsi fequela hæc videtur nimis difficilis Principibus Catholicis, imò manifestè abfurda, ergo.

174 Ad hæc Objectionem respondetur, ordinariè loquendo, de ullo Principe Catholico quamvis in potestate fuo pond debere, quod aliqua Principem Catholicum fine ipsa causa, delicto aggressa, vel non locis Principis, aut illis rebus fibi injuftè privare velit, fed, fi aggrediatur, aut privare attentet, id facere ex causis, quas post fuffciencas ad hoc fuffcit, & ad ipsa, cum omnibus fuis, ut ferè id injuftè, & cum fui injuria fieri putet, cum *Iudicum* ex utraque parte formaliter judicum est, & quatenus Deo ac conscientiæ fuæ pertinet, & ordinariè fuffcit, fi habere justum causam, & justitiam *bellitatem* pro fe, ut communicet cum Theologi, quibus, cum nominitat ad id, *Principes* fuffcit, fi in tali autem casu non ad *Infideles, aut hæreticos* cum injuriis, & Ecclesiæ fumme præjudicialis conditionibus, aut alias cum gravi damno Ecclesiæ & retentionis non ad eò, fed ad alia licita, & consentiencia media, quæ ordinariè non deficiunt.

Siquidem fi Principes Catholici ad *Infideles, hæreticos*, cum fiddiaia aut controversia exiftit, quibuler exiftimare injuftitiam *bellit quod*, vel magis pro fe, quam alio fiatus, petit Principem Catholicum vel ad *transfiguendum* ipsum, aut compromittere in *Arbitros*, præfertim verò Sedem Apostolicam, cum in conditis juftis fempet existent, & fpecialis affectus Sedis Apostolicæ, nihil pertinent, ut tamen cuique certò tribuat, prout in familiari cubiculum non ing adhibentur totius Mundi experientia probat. Principes Catholici, cum fiddiaia, & controversia, Principes Catholici fecus fiffent, vel ad hoc fequentur, nec tam copiofus Christianorum Imperatoris, nec tot Pontifices, nec tot populorum ruine fecuta fuffent, nec *hæreses* cantopere invaluiffent, fed potius pridem jam extinctæ fuffent.

175 Vel fi Principes *Infideles*, & *Arbitrii* media recusans potentior Principes Catholicos rem absolutè pretendit, petit Principes debitor recurrere ad Sedem Apostolicam, ut ipsum ad id, quod ipsi cuique cum requirere, ut potentiam vel ad fanicra diffponat, vel Conciliis, aliisque medicis competentibus adigat; vel ad Principes Catholicos, ut ipsum fibi deficientibus, aut inefficientibus, aut iniquitate nolentibus, petit invocare & adhibere auxilium, ut ipsum ad id, quod ipsi petit, ad Principis Ecclesiæ conditionibus juxta vetustiaet, & alias existente nullum periculum Ecclesiæ, aut Religioni Imperat, quod ipsi petit, ad id, quod ipsi petit, & nullum ex allegatis, nec aliud medium, quam *Bellum Iustum*, aut *hæreticorum* auxilium non nisi cum gravi Ecclesiæ Catholicæ, & Religionis conditionibus, aut gravi damno ejusdem inde fecuturo prohibendum, hoc ut distinct, nullatenus ipsi necessarium, aut minimè accepte potest, fed ipsi gravissimo peccato Mortali repicere obligant, ut ipsum ad id, quod ipsi petit, adigere, & ipsum, ac permittisem humillimè adorare, & credere debet, quod cum *non fit malum* (*pœnæ*) *in Civitate quod non fecit Dominus*, nec fieri, nec permittit aliquid valere fine illa, vina ejusdem dispositione, aut permittione, Deum vel ob ita, vel populi adimpletam peccatorum mensuram, vel ex aliis causis, quas ipse Deus, ut Deus, ut Deus, causis malum hoc fuper ipsum, vel populum immittere, vel permittere ad ipsius & alterum fatisum spiritualem, & fi hæc non possit, ipsum ad id, quod ipsi petit, adigere, conversuram.

176 Hinc cum refignatione in Divinum voluntatem fequentes, ut fimilez virtutis alias hæreticis fanctifiimè & utilissimè producere possint.

Iuvare, cæ fersi cuiferter judicis jufitiæ tiæ, & petitus omnia perdere, quam aliquid eorum cum gravi tui offensa conservare, aut recuperare. Malo omni auxilio carere quam à Deo alienare, illorum, & Ecclesiæ, aut Religionis interitum exultiim: Iuvge prælat, ut ego & domus mea influrum temporalium, quam ut Ecclesiæ & Religio, indeque innumeri erarum prosiliffiam Regnum Christi redimpiæ, & spiritualem potiamur influrum.

Iuvas et Domine, & reliquum Iudicium tuum.

Obtinuisti, & non aperte meum, quantum in fecisti.

Sicut fuerit voluntas in Cœlo, fit fiat.

Sicut Deum, & Ecclesiæ, & Regni, & fe nonum Deum intuebantibus: Bonum nihil, quia humilissimè, ut diffcam justissimum tuus.

Cuperet Deus, & ipse æquitas iudicis tua, & in verbatim tua humilissimè, melius nihil & terrestre quam cœlesti Regnum, perdere.

Deus, & Ecclesiæ nihil prodesse, & mundum universum lucrari, animæ autem detrimentum patiri?

177 Deberentne, & possent Principes confidere in Deo, qui fiat facile potest, ita ordinaciè iolet, mare juvare illos, qui fperatis auxiliis illicitis in ipso firmiter confidunt, & confidentes dicere:

Non est ibi difficile salvare vel in multis, vel in paucis.

Dominus mihi Adjutor, non timebo, quid faciat mihi homo.

Dominus mihi Adjutor, & ego despiciam inimicos meos.

Si confistant adversum me castra, non timebit cor meum; si exurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo.

Non timebo millia populi circumdantis me; exurge Domine, salvum me fac.

178 *Persecutores mei fiat ergo, fed fiat tui vis: fiat fiat voluntas tua in cœlo, fic fiat.*

Tuum est Regnum Domine, tua potestas Dei.

Ita, ita, Domine, Pater cœlestis, ita fiat, ita fiat.

Dominus est terra & plenitudo ejus, orbis terrarum & universi qui habitant in eo.

Dominus est, quasi homo est in oculis suis, fecit.

Ad hoc, & similes allus, & contempto præjudicioso Ecclesiæ, aut Religionis, in particulari ad Principes Catholicos Principes Catholici, utique mitum in modum expectantur auxilium illorum, ac fummopere promoverent gloriam Dei, & Sponsæ Ecclesiæ, fiduciæ & Dominiæ temporaliter, & fpiritualiter longè magis consulerent, quam fi timore Dei, & confidentia in ipsius pofiqufitia, ad male conducta, vel alias præjudicia Ecclesiæ & Religioni auxilia inique recurrant, providentia Divina oculis ita diffponente, dirigente, & permittente, ut cum tempore cuique redditur justa opera fua, ut vel flatim ac de præsente, vel faltem in filis punitantur, & pæmiantur fuis pænitentia, ut patet exemplis infra n. 199. pænenda.

179 Et hactenus quidem, videlicet quod Principes Catholici non poffi *Infideles*, aut Hæreticos juvare, vel auxilium eorum pro conservandis, aut recuperandis bonis temporalibus jure fibi debitis, fiquæ in Bello jofiinvocare, aut *Bellum* cum illis contra Ecclesiæ Catholicæ, & Religionis Catholicæ gravior præjudicioso fit, vel cum manifesto periculo gravis damni. Eidem inde certo fecuturi, certa & indubitata fant apud Deo.

Magna autem controversia eft inter eosdem, num liceat unemoratos *Infideles*, aut *hæreticos* juvare, vel illorum auxilium invocare, aut *Bellum* cum eiffdem inire, fi illæ conditiones Ecclesiæ, aut Religionis Catholicæ, nec alias illicitæ, fed honestæ adhibeantur, & aliunde nullum Ecclesiæ, vel Religionis periculum fubeat, aut hæreticorum periculum.

Circa quam Controversiam, licet non deficit, qui Neapolitanum acrimiæ defendunt, docendo, absolute & temperaliter *Infideles*, & *hæreticos* posse *Principes* Ecclesiæ, vel Ecclesiæ juvare, & auxilium eorum invocare falsem contra Principes Catholicos; quia putant, omnqua fieri possit, ut Ecclesiæ, & Religioni Catholicæ damnum, aut detrimentum aliquod, vel potius ab eisdem, quin vel fanatum, vel propter Ecclesiæ, & Religionis defectu aut indirectè fequatur. Tamen aliqualiter mitius loquendo.

Ut Ecclesiæ, & Religionis Catholicæ, & communis Ecclesiæ, & Religionis Catholicæ gravior præjudicioso fit, vel

cum excritus Iſrael, non enim eſt Dominus cum Iſrael, et reddis filis Ephraim. Et ut conſtituerent Principem Politicorum, qui diſſidentes auxilio Divino, vel omnem vel poſtiſſimam ſpem ſuam in brachio carneo, & viribus exercitus, addit Propheta: *Dixiſti: Quid faciamus in robore exercitus bello conſiſtere, ſuperari et facile Deus ab hoſtibus.* *Deuteronomio 28.* *Et adjutore, et in fugam converterit.* Patrii ſuiſtolo Conſilio Amaſias, & abjecto Jupiterium; ſpretaque dulcra contra Talionem, quia *Iehoſiphat* ſum expendere, ſed ſolum Deum ſuum Idumæos gloriofus evaſit.

192 Hac facit illud, quod Propheta improperavit Joſaphat Regi Judæ, dum impio perpetrato auxilium 2. Paralip. 19. *Impio præbes auxilium, & odit, qui odiverunt Dominum, mitetur ira ſuper te.* *Et idcirco iram eidem Domini merebaris, ſed bona opera tua inventa ſunt in te.* *Et quod abſolutis laudibus ejus.*

193 Probatur ſententia Oraculis SS. Pontificum, SS. PP. & aliorum Doctorum. Eſt Claim verſo Clementem VIII. ſignificari ſecit Henricus IV. Regi Gallie, quem ceu filium unicè diligebat, ut videre eſt in *Epiſt. 37.* Cardinalis Perronius *Ut ſpiritus ſanctus ſum, cuius impio perpetrato auxilium 2. Paralip. 19.* *Et adversus Sedem Tua ſi, quod intentio Dei ſum perfidia, & adversus Sedem Tua ſi, quod intentio Dei ſum perfidia, & adversus Sedem Apoſtolicam exacerbatus, qui anno retro ſed ſpiritus ſum, & ſtatim ſum ſum ſum Eccleſiae, licentiae ſum perſecutorum, ſuppritis, & favor e fabiovari ab eo concerna, quam ſum Sedes ſum bona omnia, quibuſcumque ſum ſum ſum

contra Imperatorem *Turcharum*, & Engel *de Treuga & pace* testatur de communi DD. licere Principi Catholico invocare pro auxilio *Infideles*, aut *hæreticos* contra alios *Infideles*, vel *hæreticos*.

215 V. Posset Princeps Catholicus *Infideles*, aut *hæreticos*, contra alios *Infideles*, aut *hæreticos* cum modico, aut minore Ecclesiæ præjudicio pro auxilio invocare, casu quo id omnino necessarium esset, ad evitandum longè majus Ecclesiæ, aut Religionis damnum; ut si evidens, aut humanitus certum esset, quod Princeps Catholicus v. gr. Imperator, aut Rex Galliæ sufficientibus propriis, & aliorum Catholicorum auxilio carens, *Infidelibus* vel *hæreticis*, cum quibus bellum gerit, integrum Regnum, aut plures Provincias cedere debeat, nisi *Infideles*, aut *hæreticos* alios vocet, & adhibeat pro auxilio; quale hi sine aliqua modica, aut minore Ecclesiæ præjudicio, v.g. nisi Religionis *Acatholicæ* exercitium in certa aliqua Civitate, vel Provincia *Catholica* permittatur, aut nisi Civitas aliqua eisdem cedatur, non præstarent. Ratio patet; quia inter duo Ecclesiæ mala, utique minus eligere, & permittere oportet, si utrumque evitare, sed alterutrum necessario permittere debemus *arg. can. Hac ratione 9. caus. 31. qu. 1. & leg. Legis virtus 7. ff. de Legib.* cum Concordantiis.

216 VI. Potest Princeps Catholicus in bello apertè justo *Infideles*, aut *Hæreticos* pro auxilio invocare contra alios, etiam Catholicos, si absque ulla conditione Ecclesiæ, & Religioni præjudiciosa id facit, ac cæteroquin tales circumstantias adhibet, ut moraliter certum appareat, nullum exinde grave damnum, vel præjudicium nec Ecclesiæ aut Religioni in communi, nec locis, rebus, ac personis sacris secuturum; si v.g. *Infideles*, aut *hæreticas* Copias pro certa mercede pecuniaria assumit non in magna, sed in modica, vel tali quantitate, ut cum exercitu suo notabiliter excedens eas, disciplinam militarem exactè servare, & cavere possit, ne tales *infidelium*, aut *hæreticorum* Copiæ respectu Ecclesiarum, Monasteriorum, aliarumque rerum, personarum, & locorum sacrorum, ruinas, injustas spoliationes, rapinas, violentias, aut alia sacrilegia committant, simulque a periculosa, & scandalosa conversatione cum Catholicis abstineant.

217 Minimè verò potest Princeps Catholicus *Infideles*, aut *hæreticos* contra Catholicos pro auxilio invocare & adhibere in tali quantitate, vel talibus cum circumstantiis, ut prudenter prævideat, se prohibere non posse, quin grave damnum, & præjudicium Ecclesiæ & Religionis Catholicæ inde sequatur, vel saltem respectu locorum, rerum, & personarum sacrarum, multæ & graves ruinæ, rapinæ, violentiæ, sacrilegia &c. ut cum aliis bene advertit March. *to. 2. tr. 6. tit. 3. q. 1. dub. 4. res. 2.*

218 Nec excusat Principem Catholicum, si dicat, se ista nec velle, nec intendere, sed quia prohibere non potest, præcisè permittere; nam ut bene ex D. Thoma *1. 2. q. 20. art. 5. & q. 73. art. 8.* communis Theologorum arguit, hoc ipso, quod Princeps certò provideat, se prohibere non posse, quin similia mala Ecclesiæ, vel Religioni sequantur, si *Infideles*, aut *hæreticos* pro auxilio implorat, præfata indirectè velle, eorumque coram Deo reus esse censetur, si hujusmodi auxilium nihilominus adhibet: Quod Theologicè ulterius egregiè deducit, & exemplis declarat Pignatelli *cit. to. 9. consul. 185. a n. 119. usque ad n. 136.* quem lege.

219 Multo minus potest Princeps Catholicus invocare *Infideles*, vel *hæreticos* pro auxilio contra alium Principem Catholicum cum conditione aliqua Ecclesiæ apertè præjudiciosa, & damnosa, v.g. *Si juvatis me, cedam vobis hanc vel illam Civitatem, Provinciam Catholicam &c.* vel *quidquid de Terris, Regnis, Provinciis adversarii mei Catholici obtinuerimus, vel occupaverimus, inter nos dividamus*: vel *Relinquam vobis, vobisque maneat illa certa Provincia, vel Civitas Catholica, si illam ab Adversario meo occupaverimus.* Cum enim hæ, aut similes conditiones sint graviter præjudiciosæ, & damnosæ Ecclesiæ ac Religioni Catholicæ, ut consideranti patet, neutiquam licet Principi Catholico sub aliqua earum invocare *Infidelium*, aut *hæreticorum* auxilium pro recuperanda, vel conservanda re temporali, quantumvis Jure sibi debita, prout ex unanimi, & certa DD. amplius diximus supra *n. 160.*

220 Breviter autem recapitulando prolixius dicta *a n. 156.* hucusque, certa ac indubitata sunt sequentia. I. Certum est, non licere Principi Catholico inire *Fœdus* cum *Infidelibus*, aut *hæreticis*, nec auxilium eis præbere, nec petere ab iis in Bello patenter injusto, sive contra Catholicos, sive Acatholicos juxta dicta *n. 157.*

Certum est II. Quod Princeps Catholicus nec vi *Fœderis*, nec alias, præbere possit Infidelibus auxilium ad bellum pro dilatanda, aut promovenda sua, & infirmanda, restringenda, aut minuenda nostra vera Religione directè, aut indirectè institutum, aut instituendum per dicta *num. 158.*

Certum est III. Quod Princeps Catholicus sine gravissimo peccato Mortali *Infidelibus*, aut *hæreticis* nec auxilium possit præbere, nec auxilium ab eis petere, vel *Fœdus* cum illis inire contra alios præsertim Catholicos cum conditionibus Ecclesiæ, & Religioni Catholicæ graviter præjudiciosis, vel si inde certo secuturum prævideatur grave damnum aut præjudicium Ecclesiæ, vel Religionis Catholicæ, juxta dicta *n. 159. item n. 160. & seqq. usque ad n. 184. ac n. 217.* 221

Communissima ulterius, quasi unanimis, & certa doctrina est IV. Quod, etsi conditiones Ecclesiæ, & Religioni Catholicæ præjudiciosæ non adhibeantur, & grave aliquod præjudicium, vel damnum inde secuturum non prævideatur, tamen ordinariè, & regulariter loquendo, illicitum sit Principi Catholico cum *Infidelibus*, aut *hæreticis* inire *Fœdus*, vel eorum auxilium invocare, vel juvare eosdem contra alios saltem Catholicos, juxta dicta *n. 185. usque ad n. 209.* 222

Quibus non obstantibus probabile & tutum est, quod si nullæ adhibentur conditiones Ecclesiæ, vel Religioni graviter præjudiciosæ, aut alias iniquæ, & negotium ita tractetur, ut grave aliquod Ecclesiæ damnum sequi non posse moraliter certo cognoscatur, possit Princeps Catholicus *Fœdus* inire cum *infidelibus*, & *hæreticis*, vel auxilium eorum invocare contra alios *Infideles*, vel *hæreticos*; item possit eosdem juvare contra alios *Infideles*, vel *hæreticos* præsertim cum conditionibus Ecclesiæ utilibus, vel cum emolumento inde secuturo juxta dicta *a n. 209.* Item possit etiam id facere in Bello aperte justo contra alium Catholicum Principem, si omne Ecclesiæ, ac Religionis damnum & periculum illius certo abest, juxta dicta *n. 216.* 223

Ignoscat benevolus Lector, quod materiam hanc de *Fœdere* Catholicorum cum *Infidelibus* & *hæreticis*, atque auxilio, quod petitur ab illis, vel præstatur eisdem, tam prolixè, repetendo etiam subinde aliqua, egerimus. Impulit ad hoc amor & cura erga Ecclesiam & Religionem Catholicam, quæ a plurimis jam annis passa est, & etiamnum patitur gravissima, lachrymis sanguineis deploranda, damna ac præjudicia in diversis terræ partibus præsertim in Europa ex eo, quod plures Principes Catholici spreta, vel neglecta, & non observata supradicta quantumvis certa doctrina, sequendo sola principia politica & statistica pro obtinendis, vel conservandis bonis temporalibus, pro dilatanda, & exaltanda Domo sua, alioque hujusmodi fine temporali cum *Infidelibus vel hæreticis* Belli *Fœdus* inire, eorumque auxilium invocare, vel præstare eisdem contra alios etiam Catholicos sub conditionibus Ecclesiæ & Religioni graviter præjudiciosis summè peccaminosè passim præsumpserit. Infinita Dei bonitas faciat, ut vel unicus Princeps Catholicus, vel Consiliarius, aut Confessarius horum lectione pro avertendis tot, tantisque Ecclesiæ & religionis damnis, indeque subsequente tot animarum jactura moveatur. 224

Quæritur III. An liceat Principi Catholico contra hæreticos ob solam *hæresin* bellum gerere, eosque bello adigere, ut *hæresin* deserentes, veram amplectantur Religionem? Resp. I. Loquendo de Jure communi, & nisi publicæ, validæque pacis, vel alius legitimus contractus & pactum publicum resistat, non tantum possunt, sed tenentur Principes Catholici contra *hæreticos* sibi subditos ob solam *hæresin* bellum gerere, eosque bello expugnare, si alio modo eos coercere non valent. Communis & certa. Patetque ex dictis supra *a n. 139.* ubi ex Jure utroque, & ratione probavimus, quod Principes Catholici tolerare in suis Territoriis non possint, sed exterminare teneantur *hæreticos* sibi subditos; ergo si id aliter quam bello præstare nequit, *hæreticis* forsan invalescentibus, & aliorum *hæreticorum* auxilium implorantibus, nequit, bello eos expugnare potest, ac tenetur Princeps Catholicus.

Di-

226 Dicitur tamen notanter, *nisi publicæ validæque pacis, vel alius legitimus contractus vel pactum obstet*; quia cuivis etiam Infideli, & Hæretico fides servanda est prout amplius diximus suprà *n. 105.* meritò tamen *n. 151.* addentes, nisi nova justa causa superveniat, ob quam juste ejici valent, ut si v. gr. periculosas machinationes, aut alia enormia, vel graviter præjudiciosa præparant, aut perpetrant contra veram Religionem, Principem, Provinciam, pacem publicam &c. juxta dicta *n. 151.* & *tit. præc. num. 8.*

227 Cæterum ex Conclusione infertur, non solùm posse, sed & teneri Principem Catholicum, qui in suo Territorio Hæreticos nunquam recepit, vel semel receptos, justè iterum expulit, v.g. Imperatorem, Regem Galliæ, Hispaniæ &c. bellum contra Hæreticos gerere, & bello illos impugnare, si v.g. in Bohemiam, Austriam, Galliam, Hispaniam se rursus intrudere vellent, aut ibidem occulto intrusi jam invalescere inciperent, aut si proprii Subditi a vera Fide deficere attentarent.

228 Resp. II. Quamvis Princeps Catholicus propria authoritate non possit ob solam Hæresin gerere bellum contra Hæreticos sibi non subditos, tamen licitè, & meritoriè hoc potest authoritate summi Pontificis ad id exhortantis, suadentis, vel mandantis. *Prima* pars Conclusionis patet ex dictis in simili *de Judæis T. præced.* ob easdem verè rationes, præsertim verò quia caret omni jurisdictione, &c.

229 *Secunda* pars probatur; quia Papa tamquam supremus & universalis Ecclesiæ Pastor habet jurisdictionem in omnes Christi Fideles, etiam Hæreticos, utpote qui per Baptismum tamquam januam, Ecclesiam ingressi, veri Subditi illius facti sunt, & semper manent; etiamsi in facto rebelles & inobedientes ei sese exhibeant; consequenter sicut Princeps profanus suos Subditos rebelles, vel a Fide deficientes & ad hæresin deviantes bello coercere, & expugnare potest per dicta *n. 250.* sic idem per se, vel per alios ad id invocatos, aut demandatos, atque hi de voluntate vel mandato, consequenter authoritate ipsius poterunt.

230 Confirmatur: Præcipua ratio, quare non liceat Principibus Catholicis Judæos, aut Infideles propter solam infidelitatem, aut Judaismum impugnare, est; quia deest eis jurisdictio puniendi, & bello coercendi infidelitatis crimina alienorum sibi non subditorum, prout amplius diximus *T. præc. n. 47.* atqui hæc ratio cessat in casu, quo Princeps Catholicus ob solam Hæresin bellum gerit contra Hæreticos sibi non subditos, authoritate Summi Pontificis; utpote cui plena competit jurisdictio etiam in Hæreticos, in crimina eorum, non obstante rebellione illorum; immo quo magis eidem rebelles sunt, eo majorem causam habet, illos bello per se, vel per alios coercendi, præsertim ubi eos nimium invalescere, & nisi bello coerceantur, pacem Ecclesiæ per eos turbari, graviaque mala, ac præjudicia inferri, aut certo Ecclesiæ imminere cernitur; quia sicut juxta dicta, rebellio Subditorum erga Principem seu potestatem sæcularem, aut si per illos pax Reipublicæ injustè turbatur, justam causam Principi præbet Subditos bello coercendi, ita multo magis justam causam belli præbet, si Subditi rebelles sunt contra potestatem, & Caput suum spirituale, pacemque Reipublicæ Christianæ, seu Ecclesiæ Catholicæ perturbant; cum hæc rebellio longè pejor sit illa, & longè majus malum commune fit turbatio pacis respectu Religionis & Ecclesiæ, quam politicæ Reipublicæ.

231 Accedit, quod Hæretici una cum pace Ecclesiæ, plerumque etiam perturbent pacem Reipublicæ politicæ: Tum quia, ubi non est unitas Fidei, ibi pax Reipublicæ diu conservari nequeat: Tum quia Hæretici sunt superbi, ubi autem superbia, ibi discordia.

232 Nec dicant Hæretici, se nec Reipublicæ politicæ, nec Ecclesiæ turbare pacem: Nam contra exempla clamant innumera, & continua quasi experientia, qua constat, quas turbationes tam respectu Ecclesiæ, quam respectu Reipublicæ politicæ ubiq; semper causarint, & etiamnum causent Hæretici. Quis enim vel parum eruditus ignorat, quas turbationes respectu utriusque causarint in toto Oriente *Ariani*? quas in Græcia Macedoniani? quas in Africa *Donatistæ*? quas in Romano Imperio *Lutherani*, & *Calvinistæ*? quas iidem in Hungaria, & Polonia? quas *Hussitæ* in Bohemia? quas *Hugonotæ*, & *Calvinistæ* in Gallia, Anglia, Belgio? quos Hæreticos subditos suos, sive alienos propria, sive aliena, videlicet Pontificia authoritate, si Principes Catholici seposita omni æmulatione, ac inordinato amore, aut interesse proprio saltem in principio, antequam invalescebant, bello compescuissent, innumera eaque gravissima tam Ecclesiæ, & Religionis, quam Reipublicæ communia mala, ac innumerabilium animarum ruinam videre non fuisset, nec de facto esset.

Dicitur autem notanter in Conclusione: *Nisi publicæ validæque pacis, aliusve legitimus contractus, aut pactum publicum obstet*; quia sicut Infidelibus, sic etiam Hæreticis servanda est fides publica, *arg. l. Sicut 5. C. de obl. & Act. & c. Noli cau. 23. q. 1.* cum concordantiis. Et ad longum probat Laym. *l. 2. tr. 3. c. 13. n. 15. per tot.* ubi etiam docet, quod, Principis Catholici Fœdus, aut pacem publicam cum Infidelibus, aut Hæreticis initam, Papa tollere aut relaxare etiam ex parte Catholici nequeat; quæ tamen intellige; dummodo tale Fœdus, aut alius contractus publicus ex objecto malus vel iniquus non sit: Nam hoc ubi esset, utique etiam publicum hujusmodi fœdus, aut pacis Tractatum tollere, & relaxare posset, prout actu fecit juxta dicta supra *n. 154.* 233

§. V.

De Pœnis spiritualibus Hæreticorum.

SUMMARIUM.

234 *Sola hæresis formalis.*
235 *Externa contrahit pœnas spirituales.*
236 *Quid requiratur, quod sit, & dicatur externa?*
237 *Pœnæ spirituales hæresis enarrantur in compendio.*
238 *Quævis hæresis ipso facto inducit Excommunicationem Papæ reservatam.*
239 *Si est* Formalis,
240 *Et* Externa.
241 *Animo eam asserendi manifestè seu externo prolata.*
242 *Atque peccaminosa.*
243 *Doctrinæ practicæ ad propositum de hæresi* Formali externa, *usque ad n. 247.*
247 *Excommunicationem dictam Papæ reservatam ipso facto incurrunt etiam credentes Hæreticis, & num. seqq.*
249 *Item eorum Receptores.*
250 *Defensores.*
251 *Et Fautores,*
252 *Et qui horum aliquem sepeliunt.*
253 *Receptores, Defensores, aut Fautores hæreticorum sunt excommunicati, etsi sint tales solius; amicitiæ, aut consanguinitatis causa.*
254 *Hæretici* publici.
255 *Et probabilius etiam occulti sunt irregulares.*
256 *Hæretici omnes, eorumque Receptores, Defensores, & Fautores sunt inhabiles ad Beneficia, & Officia Ecclesiastica.*
257 *Et tenentur Beneficium in hæresi receptum, una cum fructibus dimittere, & restituere.*
258 *Etiamsi convertantur, & hæresim abjurent, si fuere notorii hæretici.*
259 *Num etiam occulti hæretici post conversionem maneant inhabiles, controversia est apud DD.*
260 *Sunt insuper privati Beneficiis prius obtentis.*
261 *Ad quam tamen juxta aliquos requiritur Sententia condemnativa Judicis.*
262 *Sed verius est, eam non requiri.*
263 *Solvitur objectio contra hanc doctrinam.*
264 *Et confirmatur consuetudine, & stylo Curiæ Romanæ.*
265 *Requiritur tamen sententia declaratoria criminis commissi.*
266 *Hinc ob hæresim occultam nemo tenetur restituere Beneficium prius ritè obtentum.*
267 *Hæretici, eorumque Receptores, Defensores ipso Jure priventur etiam Sepultura Ecclesiastica.*
Quid Juris? si hæreticus in loco sacro sepeliatur? ibid.

268 *Filii, Nepotes etiam Catholici Patris hæretici, soli autem Matris hæreticæ filii sunt inhabiles ad officia, & Beneficia Ecclesiastica, & n. seq.*
270 *Nisi Parentes eorum ante mortem se convertant.*
271 *Quamvis conversi Parentes maneant adhuc inhabiles.*
272 *Sicut & conversorum filii, si sunt de relapsis in hæresin parentibus.*
273 *Secundum aliquos Filii, & Nepotes hæreticorum in Germania non sunt inhabiles ad Beneficia.*
274 *Statuitur, & probatur sententia.*
275 *Cui non derogant publica pacta & fœdera cum hæreticis in Germania inita.*
276 *Infamia non est causa, ob quam hæreticorum filii sunt irregulares, & inhabiles.*
277 *Probatur ad hominem,*
278 *Non est universalis consuetudo in Germania admittendi hæreticorum filios ad Beneficia.*
279 *Cum de contraria experientia constet.*
280 *Si alicubi viget dicta consuetudo, legitimè præscripta, valet, si probari potest; quod difficile est.*
281 *Filii hæreticorum &c. ipso facto etiam privantur Beneficiis prius ritè obtentis.*
282 *Non tantum post; sed etiam ante lapsum parentum in hæresin ritè obtentis, uti contra Sanchez & alios habet probabilior & Juri conformior, usque ad n. 286.*
286 *Spiritualibus pœnis subjacent hæreticorum filii etiam ante lapsum parentum in hæresi nati.*
287 *Ut magis castigentur in Filiis parentes.*
Filii innocentes ob delicta parentum divino, & humano judicio puniri solent. Ib.
288 *Probatur alia ratione.*
289 *Et consuetudine Legem interpretante.*
290 *Plures probabiliter cum Sanchez docent, filios hæreticorum ante eorum lapsum natos, non incurrere pœnas Juris.*
291 *Qui per preces hæretici Beneficium obtinent, privantur sic obtento, & fiunt inhabiles ad alia.*

NOtandum, duplici generis esse pœnas contra Hæreticos utroque Jure latas, Spirituales videlicet, & Temporales. De illis in præsenti, de istis verò in sequenti §. agemus.

234 Quæritur itaque I. Quænam hæresis, & quas in compendio contrahat Pœnas spirituales? Resp. I. Omnis, & sola *hæresis formalis externa* spirituales pœnas coram Deo, & in conscientia contrahit. Communis, & certa. Ratio *primæ partis*, videlicet, quod omnis, & sola *formalis* pœnas secum trahat, est; quia *materialis* Hæresis, nec vera hæresis, nec culpa, vel peccatum est juxta dicta suprà *n.* 12. consequenter nullam pœnam meretur. Palao *de hæresi tr. 4. dis. 3. n. 16.* Sanchez *l. 7. c. 7. n. 8.* cum ubi nulla culpa, ibi nulla sit pœna, *per vulgaria Juris*.

Dicitur autem notanter, coram Deo, & in conscientia, quia in foro externo quævis *hæresis externa* ordinariè præsumitur *formalis*; cum Judices tam Ecclesiastici, quam Sæculares in Foro externo judicent secundum externa, hoc ipso, quod interna cognoscere nequeant, *c. sicut 33. de Simonia*. Farinacius *de hæresi q. 179. nu. 55. & seqq.* Palao *l. c. n. 17.* bene advertens, quod alias quivis hæreticus pœnas in Foro externo facilè eludere posset dicendo, se internè aliter sensisse, & veram habuisse Fidem.

235 Ratio *secundæ partis*, videlicet, quod omnis & sola *hæresis externa* pœnas secum trahat, est; quia *cogitationis pœnam nemo patitur*; *can. Cogitationis 14. de pœn. dist. 1.* cum Ecclesia, quæ non judicat de occultis, *c. sicut 33. de Simonia*, sed tantum de manifestis, *occulta & interna, seu mentalis districtio Judici Deo (qui scrutator est cordium, & secretorum cognitor) relinquit punienda. c. Tua nos 34. eod.*

236 Ubi tamen advertendum, *hæresim externam*, in ordine ad contrahendas pœnas *spirituales*, sufficienter esse & dici, si signo, verbo, vel facto aliquo *hæresim internam* sufficienter expressivo in ordine ad eam externè manifestandam posito, aut prolato manifestatur, etiamsi quis in occulto, & nemine prorsus præsente id faciat, Sanch. *l. 2. mor. c. 8. n. 6.* Pirh. *h. t. n. 16.* Layman *l. 2. tr. 1. c. 14.* Barbosa *de Offic. & potest. Episc. alleg. 40. n. 10.* cum communissima tam Theologorum, quam Canonistarum. Ratio est quia verba, & signa & facta hujusmodi *externa*, quibus *hæresis interna* quantumvis in occulto, & nemine præsente manifestatur, ex natura sua sunt cognoscibilia, & judicio Ecclesiæ subjecta; per accidens autem est, quod hic & nunc sint occulta, & nemine præsente edita: siquidem ex hoc præcisè habetur, quod puniri nequeant pœna per accusationem, vel cognitionem judicialem, minimè vero, quod plecti non valeant pœna, quæ ab ipsa Lege, vel Canone jam est imposita, & quæ nec sententiam requirit judicialem, qualis est Excommunicatio. Exemplificatur hæc doctrina infrà *num. 243. & seq.*

Resp. II. *hæresis formalis externa* sequentes annexas habet pœnas *spirituales*, videlicet I. Est excommunicatio Major. II. Irregularitas. III. Inhabilitas ad officia, dignitates, & beneficia Ecclesiastica. IV. Privatio eorumdem etiam prius ritè obtentorum. V. Privatio sepulturæ Ecclesiasticæ. VI. Quod *hæresis* parentum afficiat, & ad officia & Beneficia Ecclesiastica inhabilitet Filios ac Nepotes etiam Catholicos. VII. Quod intuitu, & odio *hæresis* Catholicus privetur beneficiis per preces *hæretici* acquisitis, simulque inhabilis fiat ad illa, & alia. Quæ cuncta clarè patebunt ex sequentibus; quia pro majore claritate & intelligentia harum pœnarum, de quavis earum specialem ponemus Quæstionem. Itaque 237

Quæritur II. An? & qualiter *hæretici*, eisque Credentes, ac Receptores, Fautores, & Defensores eorum subjaceant *primæ Pœnæ spirituali*, Excommunicationi videlicet? Resp. I. Certum est, omnes & singulos, cujuscumque nominis existant, *hæreticos formales externos* ipso facto subjacere Excommunicationi Majori Papæ reservatæ. Unanimis & certa ob clara Jura *c. sicut 8. c. ad abolendam 9. c. Excommunicamus 13. h. t.* ibi: *Excommunicamus, & anathematizamus universos hæreticos &c. quibuscumque nominibus censeantur, facies quidem habentes diversas, sed caudas ad invicem colligatas; quia de varietate conveniunt in idipsum &c.* cum Concordantiis. Accedit Bulla Cœnæ hanc Excommunicationem soli Papæ reservans §. 1. ibi: *Excommunicamus, & anathematizamus ex parte Dei Omnipotentis Patris & Filii, & Spiritus S. authoritate quoque Apostolorum Petri, & Pauli, ac nostra, quoscumque Hussitas, Wiclephistas, Lutheranos, Zwinglianos, Calvinistas, Hugonotos, Trinitarios, & a Christiana Fide Apostatas, ac omnes & singulos alios hæreticos, quocumque nomine censeantur, & cujuscumque Sectæ existant.* 238

Verum ut quis ob *hæresim* dictæ Excommunicationi subjaceat, sequentes requiruntur conditiones, videlicet: 239 I. Ut quis sit *Hæreticus formalis*, juxta dicta num. 234. Hinc Rustici, & alii plebei Lutherani, & Calvinistæ, si redeuntes ad Fidem nostram soli *materiales* Hæretici fuisse cognoscuntur, in Foro interno a quolibet absolvi possunt, uti benè advertunt Layman *l. 2. tr. 1. cap. 13. n. 4.* Pirh. *h. t. num. 16.* quamvis laudabilis plurium Diœcesium consuetudo ubique merito imitanda habet, quod etiam tales mittantur ad Episcopum, vel eos, qui specialem facultatem absolvendi ab *hæresi* habent, ut ibidem quoad utrumque Forum, emissa etiam publica fidei professione absolvantur; idque pro majori securitate fori non tantum externi, sed etiam interni; cum sæpè dubium & periculum sit, an non tales sint, vel fuerint etiam *hæretici formales*.

II. Conditio est, ut *hæresis* sit *externa*, modo nu. 236. explicata, ob rationem ibidem allegatam. Hinc *Hæreticus* merè *mentalis*, seu *internus* a quovis absolvi potest, utpote Excommunicationi minimè subjectus. 240

III. Conditio est, ut actus externus, quo *hæresis interna* manifestatur, fiat animo & intentione asserendi seu profitendi *hæresim*. Sanchez *l. 2. c. 8. n. 7. & 1* ... Layman *l. c. 14. num. 3.* Pirhing. *h. t. num. 19.* cum Communicatio lata est propter externum peccatum *hæresis*; quale non est, nisi illud, quod ab interna *hæresi* procedit, & informatur, quod fit, dum quis eam actu externo asserere, & profiteri intendit. 241

Additur communiter *Conditio* IV. Videlicet, ut actus externus, quo res interna proditur, sit moraliter malus. Verum hæc *Conditio* in præcedenti jam includi videtur; quia quandocumque actus externus fit animo asserendi, seu profitendi *internam hæresim*, jam hoc ipso est moraliter malus, etsi aliàs ex natura sua talis non esset; uti benè advertit Sporer *tom. 3. tr. in primum præcep. Dec. c. 3. num. 23.* 242

243 Cæterum ex dictis *conditionibus* infertur; verè incurrere Excommunicationem, illum qui *hæresin*, cui internè adhæret, v. g. non dari Purgatorium; Christum non esse Deum; Præcepta Ecclesiæ non esse servanda &c. verbis, scriptis vel alio signo externè sufficienter expressivo, animo camdem asserendi, seu contestandi, vel profitendi, manifestat: v. g. qui etiam solus secum loquens dicit: *non datur Purgatorium; Christus non est Deus*; vel qui animo camdem profitendi die veneris comedit carnes; vel die festo non audit Missam; coram Sanctissimo Sacramento non flectit genu, caput non denudat.

244 Econtrà ab Excommunicatione immunem esse I. Qui *hæresin* animo conceptam externè manifestat alteri, consilii gratia; vel ut ab eo magis instruatur; quia hic actus non est peccaminosus.

245 II. Qui legendo, narrando, disputando, externè profert *hæresin*, quam internè fovet, non animo eam confirmandi, aut exprimendi, sed præcisè legendi, disputandi, aut narrandi gratia; quia non profert illam ut propriam, sed ut alienam; consequenter deest secunda Conditio.

246 III. Qui hæresin suam internam externè quidem profert, verbis tamen, aut signis ex natura sua camdem non sufficienter exprimentibus; v. g. si quis internè credens, *Christus non est Deus*, vel *Christus non est sub speciebus panis aut vini*; externè solum diceret, *non est Deus*; vel *credo sub speciebus non esse*; quia hæc verba non sufficienter exprimunt dictam hæresin, nec posset Ecclesia ex illis solis aliquem hæresis reum judicare; cum ex se sint indifferentia, & posset quis subintelligere, & dicere velle *Murus non est Deus*; *credo sub speciebus non esse solum hominem &c.* deest ergo in similibus tertia Conditio. De his *a num. 243.* positis & aliis pluribus hujusmodi exemplis videri poterit Sanchez *cit. cap. 8. num. 8.* Layman *l. c. a n. 1.* Pirbing. *h. t. a num. 16.*

247 Resp. II. Non tantum hæretici, sed etiam Credentes eis, Receptatores item, Defensores & Fautores eorundem Excommunicationi summo Pontifici reservatæ subjacent. Rursus certa ac unanimis claris Juribus, *cit. c. Excommunicamus 13. h. t.* ibi: Credentes præterea, receptores, defensores, & Fautores hæreticorum Excommunicationi subjacere decernimus, cum Concordantiis; & Bulla Cœnæ, quæ textui *n. præc.* allegato immediatè subjungit. Ac eis credentes, eorumque receptores, fautores, & generaliter quoslibet illorum defensores.

248 *Credentes* autem ad propositum censentur non tantum illi, qui uni alterivè errori hæreticorum contra fidem credunt, & signo externo assentiunt, sed etiam, qui in communi eis assentiunt, v. g. verbo vel facto externo manifestantes, se credere quidquid Lutherani, vel Calvinistæ credunt Barbosa *in c. Excommunicamus 13. h. t. n. 20.* Pirh. *h. t. n. 106.* Navarrus *Manual. c. 27. n. 55.* Layman *lib. 2. tr. 1. c. 14. n. 5.* & alii bene etiam advertentes, quod etsi hi Credentes, re ipsa, veri sint hæretici, ac horum nomine veniant, tamen ne quis de eorum Excommunicatione dubitare posset, specificè expressi sint. Inter Credentes Hæretici reputantur etiam illi, qui implicitè eis credunt; idque facto, aut signo externo absque voce manifestant, v. g. qui in infirmitate hæreticum Pastorem vocant, ab eoque manus impositionem, pro sua consolatione, & auxilio petunt, Pirbing. *loc. cit. num. 109. argum. c. Filii 3. hoc tit. in 6.* ibi: Filii eorum, qui dum in lecto infirmi decumberent, petierunt hæreticos Consolatores, ut per manus impositionem ab eis consolationem reciperent &c.

249 *Receptores* Hæreticorum sunt, & dicuntur illi, qui hæreticum ob causam hæresis fugientem, seque occultantem, ne in manus Judicis veniat, alicubi recipiunt, & multo magis, si ad hunc finem abscondunt. Sánchez *lib. 2. Mor. c. 10. n. 10.* Farinacius *de hæresi qu. 182. nu. 152.* Layman *l. c.* Pirhing. *l. c. n. 112.* Nec refert, sive privata persona id faciat, sive publica, aut Princeps recipiendo hæreticum in Provinciam, aut Civitatem, sive in propriam, sive alienam domum, quia Jus quoad locum non distinguit. Sanchez *l. c.*

250 *Defensores* sunt, qui quovis modo, vi aut dolo, verbis, aut calamo hæreticorum errores, vel personas defendunt, ut etiam in hæresi manentes tuto possint vivere, aut ne in manus Judicis veniant, neve ab eis puniantur; item qui ob hæresin captos, e carceribus, aut manibus Judicum eripiunt; eos puniri prohibent, impediunt &c. Barbosa *in cit. c. Excommunicamus 13. h. t. num. 2.* Pirhing. *l. c. num. 113.* Azorius *p. 1. lib. 8. cap. 15. quæst. 6.* Sanchez *c. c. 10. num. 18.*

Fautores (qui cum Receptoribus subinde coincidunt) dicuntur, qui quovis modo, sive *positivè*, sive *negativè* auxilium, & favorem præbent hæreticis, ne ob hæresin capiantur, puniantur, ejiciantur, vel ut è manibus Judicum liberentur, aut pœnas evadant. *Sic positivè* favent, qui ob dictum finem dant eis auxilium, consilium, ne ob *hæresin* è Regno, vel Provincia ejiciantur, coerceantur, vel qui executionem justitiæ directè aut indirectè impediunt, dissuadent, allegando, eos esse viros probos, fieri eis injuriam &c. vel qui directè aut indirectè præbent auxilium vel consilium, ut alicubi recipiantur in libero suæ Sectæ exercitio permittantur &c. *Negativè* verò favere dicuntur, qui quod contra *hæreticos* ob *hæresin* ex Officio facere debent, omittunt, ut si v. gr. Magistratus vel alii Ministri justitiæ ibi, ubi vi validæ pacis, aut tractatus non impediuntur, *hæreticos* capere, vel captos debitè custodire, aut punire omittunt. Azorius *c. c. 15. q. 7.* Layman *lib. 2. tr. 1. c. 14. num. 5.* Sanchez *lib. 2. cap. 10. num. 11. & seqq.* & alii. 251

Eidem Excommunicationi ipso facto etiam subjacent, qui hæreticum, aut ejus Fautorem, Receptorem, vel Credentem eidem corpus in loco sacro sepeliunt, textu claro *c. quicumque 2. h. t.* ibi: *Quicumque hæreticos, credentes, receptores, defensores, vel fautores eorum scienter præsumpserint Ecclesiasticæ tradere sepulturæ, usque ad satisfactionem Excommunicationis sententiæ se noverint subjacere.* Hæc tamen Excommunicatio nullibi reperitur reservata Papæ; consequenter ab ea quivis absolvere poterit, dummodo Excommunicatus prius faciat, quod jus præscribit *c. 2. h. t. in 6.* præscribit illis verbis: Nec absolutionis beneficium mereantur, nisi propriis manibus publicè extumulent, & projiciant hujusmodi corpora damnatorum. 252

Resp. III. Receptores, Defensores, & Fautores Hæreticorum Excommunicationem Papæ reservatam incurrunt, etiamsi non habeant formalem & directam intentionem ideò receptandi, vel defendendi hæreticos, vel eisdem favendi, ut in sua hæresi permaneant, vel eam docere, defendere, vel alterius diffundere valeant, sed propter aliud motivum, amoris v. g. amicitiæ, commiserationis, consanguinitatis, affinitatis &c. Dummodo sua receptione, defensione, aut favore, re ipsa scienter faciant, aut impediant, ne ob hæresin accusentur, capiantur, puniantur, aut idipsum ex officio facere omittunt &c. Sylvester *V. hæresi 1. q. 7. §. Fautores.* Ugolinus *de censuris Papæ reservatis p. 1. c. 1. V. Receptores §. 1. n. 3.* Vivaldus in Explanat. Bullæ Cœnæ, cum communi aliorum contra Sanchez *lib. 2. c. 10. n. 5.* Layman. *lib. 2. tr. 1. c. 14. n. 5. arg. l. 2. ff. de recept.* ubi habetur, etiam illum, qui causa consanguinitatis latronem recipit, puniendum esse. Ratio verò est; quia re ipsa, & in effectu potest quis tali receptione ad conservandam, vel promovendam Hæresin contribuere, adeoque vere ac propriè Receptator Hæretici est, quamvis id non faciat ex formali, ac directa intentione. 253

Quæritur III. An? & qualiter ob hæresin quis contrahat pœnam Irregularitatis? Resp. I. Omnes hæretici notorii, seu publici notorietate facti, vel juris, ipso facto sunt irregulares, ita ut nec suscipere Ordines, nec susceptos exercere valeant, etiamsi convertantur, & ab hæresi absoluti sint. Communis, ac certa, *arg. can. 1. & can. Salaberrimum 21. cau. 1. q. 7.* juncto *c. 2. §. hæretici & c. Statutum 15. de hæreticis in 6.* ubi hæretici redduntur inhabiles ad beneficia Ecclesiastica, ad quæ etiam Ordo pertinet. Porro pœna irregularitatis afficit etiam Credentes Hæreticis, eorumque receptores, defensores, & fautores *c. c. 2. §. hæretici, & c. Statutum h. t. in 6.* 254

Resp. II. Quamvis non improbabile videatur, quod nec hæreticus occultus, nec receptores, vel defensores illius sint irregulares, uti tenet Avila *part. 7. disp. 4. dub. 2.* Henriquez *lib. 14. c. 4. num. 6.* Layman *lib. 1. tr. 5. part. 5. c. 4. num. 12.* Farinacius *de Hæresi q. 192. num. 70.* Pirhing. *h. t. n. 46. arg. c. Ad abolendam 9. h. t.* ubi sermo est de Hæretico publico; uti etiam *in can. Salaberrimum cau. 21. caus. 1. q. 7.* Rationem allegant, videlicet, quia non propter hæresin solam, sed quatenus annexam habet Juris infamiam, irregularitas decreta videtur in Hæreticos, 255

quæ infamia locum non habet in *hæresi occulta*; tamen probabilius, Jurique conformius est, etiam *occultos hæreticos, Receptatores, Defensores*, &c. esse *irregulares*. Farin. *hæresi q.* 192. *n.* 68 Sanchez *lib. 2. Moral. c. 25. n. 2.* Sylvester *V. Crimen q. 2. n. 3.* Azorius *p. 1. lib. 8. c. 11. q. 3. & c. 21. q.* 8. cum Communiori & veriori aliorum. Tum quia Jura universaliter loquuntur: Tum quia Clemens VII. Inquisitoribus concedit facultatem dispensandi in *Irregularitate* ob *hæresim occultam*: Tum quia ratio ab Adversariis allata non subsistit juxta dicenda *n.* 276. Hinc sicut ob *hæresim occultam* contrahitur Excommunicatio, ita & *Irregularitas*.

256 Quæritur IV. An? & qualiter *hæresis judicat* pœnam *Inhabilitatis* ad Dignitates, Beneficia, & Officia Ecclesiastica? Resp. I. Certum est, hanc pęnam ipso facto incurrere *hęreticos*, & *credentes* eisdem nec non *Receptatores*, & *Fautores* eorum. Omnes, claris Juribus *c. quicumque 2. §. Hæretici h. t. in 6.* ibi: *Hæretici autem credentes, receptatores, & fautores eorum, ipsorumque filii usque ad secundam generationem ad nullum beneficium, seu officium publicum admittantur. Quod si secus actum fuerit, decernimus irritum, & inane.* Quod quidem statuitur *c. statutum 15. eod. in 6.*

257 Quare collatio beneficii facta *hæretico* est ipso Jure nulla teneturque illud in *hæresi* accipiens iterum dimittere, & fructus inde perceptos restituere ante omnem Judicis sententiam, hoc ipso, quod injustè, ac sine justo titulo sint recepti, Far. *de hęresi q. 189. n. 71.* Castro Palao *de hęresi tr. 4. disp. 4. pun. 5. n. 1.* Sanch. *lib. 2. Mor. c. 26. n. 4.* Garc. *p. 11. de Benef. c. 10. n. 72.* & 80. Pirhing. *h. t. n. 49.*

258 Resp. II. *Hęreticus* est, & manet, *irregularis*, & *inhabilis* ad beneficia, & Officia Ecclesiastica, etiamsi *Hęresim* abjuret & absolvatur ab ea, saltem si fuit *hæreticus* manifestus, seu *notorius*. Palao *l. c. n. 2.* dicens, id esse certum, Hostiensis *in summa h. t. §. quando, & qualiter num. 12.* Geminianus *in cap. Super eo h. t.* & alii relati a Farinacio *de hæresi qu. 193. num. 68.* Ratio est; quia *hæreticus notorius* est *irregularis* perdicta supra *num. 254.* *Irregularis* autem est inhabilis ad beneficia, donec absolvatur ab ea, ergo.

259 Dicitur autem notanter, *saltem si hæreticus fuit notorius*, quia num etiam *hęreticus occultum* maneat inhabilis, postquam ab *Hæresi* conversus, & absolutus est, controvertunt DD. uti videre est apud Far. *de Hæresi q. 189. n. 82. & seqq. & q. 193. a n. 66.* & alios DD. quos consule. Nobis, spectando Jura utpote indistinctè loquentia *Affirmativa* videtur probabilior.

260 Quæritur V. An? & qualiter *hæresis* privet beneficiis, & Officiis Ecclesiasticis prius ritè obtentis? Resp. I. Certum est, Beneficiis, & officiis, prius ritè obtentis privari omnes in *hæresim* labentes, eorumque *Receptatores*, & *defensores*. Communis & certa, *arg. c. ad Abolendam 9. h. t.* ibi: *Omni officio & beneficio spoliatus sæcularis relinquitur arbitrio potestatis, & c. ut commissi 12. eod. in 6.* ibi: *Privandi præterea vel privatos nuntiandi dignitatibus, ac aliis beneficiis Ecclesiasticis &c. & Officiis, ac honoribus publicis quibuscumque eosdem Hęreticos, Receptatores, ac Defensores eorumque filios & nepotes.*

261 Controversia autem est inter DD. utrum in *hęresim* lapsus ipso Jure sit privatus, vel primum per sententiam Judicis condemnatoriam privandus? Hanc *posteriorem* partem tenent Vasquez *1. 2. disp. 172. c. 2. n. 11.* Alphonsus de Castro *lib. 2. de justa hęretic. punitione*, & alii apud Castro Palao *de hęresi tr. 4. disp. 4. pun. 5. n. 3.* ex illo fundamento, quod, quando dubium aut controversia est, an pęna aliqua ipso Jure censeatur inflicta, an vero per Judicis sententiam infligenda, benigniorem sententiam oportet eligere, *argum. c. In pœnis de R. J. in 6.* atqui dubium & controversia, est, num Beneficiorum prius ritè obtentorum pęna ipso Jure incurratur, an vero per sententiam Judicis infligenda veniat, præsertim, quia etiam *cap. ut commissi* dicitur, *vel privatos nuntiandi*; ergo. Quibus non obstantibus

262 Resp. II. Qui in *hęresim* labuntur, eorumque *receptatores*, & *fautores* ipso Jure Beneficiis, & Officiis Ecclesiasticis privati existunt. Farinacius *de hęresi qu. 189. nu. 77.* Garcias *de beneficiis p. 11. c. 10. n. 66.* Gonzalez *de Regular. Cancellar. Glossa 15. n. 65.* Sanchez *lib. 2. c. 26. n. 6.* Flaminius *lib. 3. q. 1. n. 31.* Castro Palao *l. c.* Covarruvias *Var. res. c. 8. n. 4.* Sanchez *lib. 2. c. 26. n. 6.* cum communiori, & probabiliori aliorum, *arg. c. ad abolendam h. t.* ubi per ly *Spoliatus* actualem privationem ab ipso Jure impositam denotari, satis liquet; & *c. ut commissi 12. eod. in 6.*

263 Nec obstat, quod *c. ut commissi 12. h. t.* dicatur *privandi*, vel *privati* nuntiandi; Nam, uti bene advertunt DD. citati, ibi dictio vel, non disjunctivè, sed expositivè, seu declarativè accipienda est, ut sensus sit *privandi*, hoc est *privati* nuntiandi: idque ob dicenda *infrà*.

264 Confirmatur praxi, & consuetudine, *quæ est optima legum interpres*, *c. cum dilectus de consuet.* præsertim quam observat stylus Curiæ Romanæ, utpote quæ pro lege haberi solet, *arg. c. ex litteris de Const. & c. quam gravi de crimine falsi*; atqui juxta consuetudinem, & stylum Curiæ Romanæ *hęreticus* a die commissi Criminis *hæreseos* censetur privatus beneficio; ita ut à lapsu in *hæresim* nulli amplius resignari, sed a quovis impetrari valeat, de quo stylo Sanchez, & Farinacius citati; ergo

265 Illud tamen notandum, quod, licet ob lapsum in *hæresim* quis ipso Jure privetur beneficiis prius obtentis; tamen ante sententiam Criminis declaratoriam illud dimittere, & fructus post privationem ipso Jure statutam perceptos restituere non teneatur. Farinacius *cit. q. 189. n. 80.* Sanchez *l. c. n. 7.* Castro Palao *l. c. n. 5.* Azorius *p. 1. lib. 5. c. 8. q. 3.* Ratio est; quia quandocumque pęna ipso Jure lata etiam externam exequutionem requirit, tunc ad inducendam obligationem in conscientia requiritur sententia declaratoria Criminis commissi, prout amplius diximus *lib. 1. tit. de const. a num. 227. argum. cap. Cum secundum 19. h. t. in 6.*

266 Infertur proin, *privationem* beneficiorum prius ritè obtentorum locum non habere, quandiu *hæresis* manet *occulta*; licet cæteroquin vere sit *externa* in sensu *n. 236.* explicato; quia quandiu *occulta* est, declarari non potest, ut consideranti patet.

267 Quæritur VI. Quid Juris circa privationem *Sepulturæ*, quam *hęresis* inducit? Resp. I. Quicumque *hæreticus*, in *hęresi* notoriè degens, sicut etiam *receptatores, fautores*, & *defensores* eorum ipso Jure privati existunt *sepltura Ecclesiastica*, ut jam diximus *lib. 3. de sepulturis a n. 78. arg. Sicut 8. h. t. & c. 2. eod. in 6.* ubi ulterius disponitur, quid juris, si *hęreticus* in loco sacro sepelitur? ibi: Quicumque hereticos, credentes eis, receptatores, defensores vel fautores eorum scienter præsumpserit Ecclesiasticæ tradere sepulturæ, usque ad satisfactionem idoneam, excommunicationis sententiæ se noverint subjacere. Nec absolutionis beneficium mereantur, nisi propriis manibus publicè extumulent, & projiciant hujusmodi corpora damnatorum, & locus ille perpetua careat sepultura. Vide etiam quæ diximus *cit. lib. 3. de Sepultura n. 78.*

268 Quæritur VII. An etiam, & quas Pœnas Spirituales incurrant filii, & nepotes Hæreticorum? Resp. I. Tam filii quàm nepotes patris hæretici, soli autem filii, non item nepotes matris hæreticæ ipso Jure sunt inhabiles ad Officia, & Beneficia Ecclesiastica, & irregulares. Omnes ob clara Jura *c. Quicumque 2. §. hæretici h. t. in 6.* in cujus textum lege supra *nu. 256.* & *c. Statutum 15. eod. in 6.* ubi idem repetitur, simulque additur: Primum & secundum gradum (consequenter filios, & nepotes) per paternam lineam, per maternam verò ad primum (filios scilicet) duntaxat volumus hoc extendi. Idem est de filiis & nepotibus Credentis, Receptatoris, Defensoris, & Fautoris aliorum heret. utpote de quibus pręfata Jura pariformiter loquuntur.

269 Infertur: Filium Matris *hæreticæ* esse inhabilem ad Officia, & Beneficia, ac Ordines, etiamsi pater illius esset *Catholicus*; item filium, & nepotem patris esse *inhabilem*, etsi mater esset *Catholica*, uti post Glossam *in c. cap. statutum 15. h. t. in 6. Ver. Inane*; bene advertit Far. *de hæresi q. 191. n. 63.* Pirhing. *h. t. n. 104.* & alii.

270 Limitatur tamen Conclusio in casu, quo parentes dictorum filiorum se convertunt, atque Ecclesiæ credunt, & obediunt, aut obedire parati sunt, ab eo enim tempore filii eorum Ordinum, Officiorum, & Beneficiorum Ecclesiasticorum; capaces sunt sive de in ante, sive post conversionem eorum nati sint; prout satis clare dispositum habetur *cit. ca. Statutum 15. §. Hoc sanè h. t. in 6.* ibi: *hoc sanè de filiis, & nepotibus hæreticorum credentium, & aliorum hujusmodi, qui tale esse, vel tales etiam decessisse probantur; intelligendum esse; videtur non autem illorum, quos emendatos esse constiterit, & reincorporatos Ecclesiæ unitati, & pro culpa hujusmodi ad mandatum Ecclesiæ, pœnitentiam recepisse; quam ipsi vel jam perfecerunt, vel humiliter persecutioni ejus insistunt, vel parati fuerint ad recipiendam eandem.*

271 Hinc Sanchez *lib. 2. Moral. c. 37. n. 6.* bene advertit discrimen inter parentes hęreticos, credentes &c. & descendentes illorum quoad hanc pęnam, videlicet, quod parentes maneant ad cuncta Officia, & Beneficia Ecclesiastica inhabiles, etiam postquam fuerint conversi, nisi dispensetur cum eis, per dicta *n. 258.* Filii verò illorum per parentum conversionem a pęna hac *inhabilitatis* fiant immunes, ita ut absque ulla dispensatione Beneficium, vel ordines suscipere valeant.

272 Nisi sint de parentibus in heresim relapsis, horum enim filii, sicut & parentes remanent *inhabiles*, etiamsi parentes hujusmodi denuo convertantur. Farinac. *de hæresi q. 191. n. 65.* Ancharanus *in c. c. statutum h. t. in 6. not. 3.* Sanchez *lib. 2. c. 27. n. 23.* Pirhing. *h. t. n. 105.* cum communiori & probabiliori aliorum cum Gl. ib. *V. Incorporatos*. Ratio est; quia ad hoc, ut filii hæreticorum sint habiles ad beneficia duo requiruntur, videlicet I. Ut parentes eorum sint emendati, & conversi. II. Ut Ecclesiæ unitati sint incorporati, seu reconciliati: Quod posterius deest in relapsis etiam pęnitentibus; utpote, qui non obstante iterata conversione, & pęnitentia illorum, sine ulla Ecclesiæ audientia puniendi relinquuntur Curiæ, & potestati sæculari, textu expresso *c. super eo 4. h. t. in 6.* consequenter Ecclesiæ verè *reconciliati*, aut unitati ipsius *incorporati* non censentur; quamvis aliqui contrarium sentiant.

273 Nonnulli Conclusionem ulterius quoad filios, & nepotes *hæreticorum, receptorum, fautorum &c.* in Germania limitant: Tum quia *irregularitas*, & *inhabilitas* ad beneficia afficiens Hæreticos videtur provenire ex radice infamiæ, cui de Jure subjacent hæretici per dicenda infra *n. 293.* atque in Germania hæretici infamia non laborant; utpote qui per *Fœdera, & pacta publica*, præsertim pacem *Monasteriensem*, & *Osnabrugensem* ab omni Juris pęna immunes, pari libertate, privilegio & favore cum Catholicis gaudent; ut proin causa & radice *irregularitatis*, & *inhabilitatis* ad Beneficia in eis cessante, effectus quoque in eisdem cessare merito censeatur; *arg. c. cum cessante causa 60. de Appel.* ibi: *Cum cessante causa cessat effectus*: Tum quia in eadem Germania Juri contrario derogatum videtur per consuetudinem legitimè præscriptam, *c. fin. de cons. & l. de quibus 32. ff. de leg.* constat enim, tam ad Ordines, quam ad Beneficia sine difficultate, ac sine dispensatione admitti filios, & nepotes hęreticorum, eorumque *defensorum, receptorum* &c. in Germania. Quibus non obstantibus.

274 Resp. II. Etiam in Germania, & Romano Imperio filii, ac nepotes hæreticorum ipso Jure sunt *irregulares*, & *inhabiles* ad Dignitates, Beneficia, & Officia Ecclesiastica, nisi alicubi consuetudo legitimè præscripta in contrarium existat, & prout Juris, probari valeat. Ita communissima DD. etiam Germanorum, utpote qui indistinctè & sine exceptione Germanorum docent, filios, & nepotes omnium hęreticorum esse *irregulares*, & *inhabiles* ad Beneficia & Officia Ecclesiastica. Conclusio, loquendo de Jure communi, est certa, prout ipsi fatentur Adversarii; eo, quod Jus universaliter, & sine ulla distinctione omnes hęreticorum filios, & nepotes præfatæ *irregularitati* & inhabilitati subjiciant; Juris autem verba generalia generaliter sunt intelligenda, *c. quia circa 22. de priv.* & ubi *lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*, per *vulgaria*. Hinc solum probandum, quod Juri communi circa has pęnas in Germania non fuerit derogatum per fundamenta ab Adversariis allegata, publica videlicet *Pacta* & *Fędera* infamiam abolentia, ac consuetudinem contrariam.

275 Et quidem, quod per memorata publica *Fœdera* & *Pacta* Principum Catholicorum cum Hęreticis inita nullatenus SS. Canonibus, & legibus Ecclesiasticis, pęnisque præsertim spiritualibus per eas statutis fuerit derogatum, patet; quia Laici in Lege Ecclesiastica, vel pęnis per eas latis dispensandi, vel per *Pacta Fœdera*, & *Statuta* illis derogandi, vel tollendi easdem, penitus nullam habent potestatem; cum respectu SS. Canonum omnes Christi fideles etiam Principes, immo & hęretici sint veri Subditi, & teneantur eisdem, ut cum communi & certa aliorum supra *ll. 1. t. 2. de const. §. 12.* diximus; consequenter *Pacta* & *Fœdera* & *Statuta* eorum contra Canones nil valent, nisi ab Ecclesia acceptentur, & approbentur; at qui memorata, *Pacta*, *Fœdera* Catholicorum cum hæreticis contra leges & pœnas Ecclesiasticas facta, ab Ecclesia non fuere acceptata, & approbata, sed potius positivè reprobata, juxta dicta suprà *n. 154.* ergo.

276 Confirmatur; quia si dato, non concesso per memorata *Fœdera*, & *Pacta* publica omnis etiam Jure Canonico inducta infamia fuisset sublata, tamen per hoc non esset sublata irregularitas, & inhabilitas ad beneficia, & Officia Ecclesiastica, eo quod pęna irregularitatis, & inhabilitatis ad Beneficia ab Ecclesia non fuerit lata ob infamiam eorum, prout malè, & sine fundamento supponit objectio sed in odium hæresis, ad eamque avertendam, & extirpandam, ob quem finem ipsa quoque infamiæ pęna in eos statuta est, quatenus nempe timore similium pęnarum deterriti alii ab hæresi sibi caveant, & alii ab eadem convertantur; ergo.

277 Confirmatur: hæretici omnes etiam in Germania juxta ipsos quoque Adversarios sunt irregulares, & inhabiles ad Officia & beneficia Ecclesiastica non obstante, quod juxta eosdem Adversarios a pęna infamiæ in Germania sint immunes, ergo infamia Hæreticorum non est causa & radix irregularitatis, & inhabilitatis ad eorumdem officia, & Beneficia Ecclesiastica; consequenter etiam filii eorum sunt, & manent irregulares, & inhabiles ad beneficia, etsi dato, non concesso ab omni Juris infamia essent immunes.

278 Probatur nunc etiam, quod neque per consuetudinem derogatum sit præfato juri communi quoad filios, & nepotes hæreticorum: Tum quia de illa universaliter non constat, nec universaliter pro Germanis probari poterit, quod tamen requiritur ad hoc, ut effectum contra Juris dispositionem universaliter habeat per dicta *lib. 1. tit. 4. §. 6.* Hinc etiam Papa casu ad Curiam suam delato, juxta dictam legem judicat, & filios, nepotesque hæreticorum etiam in Germania irregulares, & inhabiles ad beneficia declarat, ut testatur summè in his practicus Corradus *Prax. disp. Apost. lib. 3. c. 4. a n. 1.* ergo.

279 Accedit; in ipsa etiam Germania filios hæreticorum ut irregulares & inhabiles ad beneficia in praxi reputari; prout ipsi vidimus, dum quidam de Nobilissima Familia, & optimè Catholicus ideò præcisè, quia a Matre hæretica, & in hæresi defuncta erat genitus (Patre ipsius tunc jam converso existente) non fuerit admissus, donec Roma dispensationem attulerit.

280 Dicitur autem notanter in Conclusione *n. 274.* posita: *Nisi alicubi consuetudo legitimè prescripta in contrarium existat, & prout Juris probari valeat*; cum enim pęna irregularitatis, & inhabilitatis ad beneficia a sola Lege humana proveniat, ei per consuetudinem legitimè præscriptam derogatur in loco, ubi verè existit, *arg. c. fin. de consuet.* dummodò, prout Juris, probari valeat, quod difficillimum est, ut constat ex dictis *lib. 1. tit. 4. de consuet. §. 7. per tot.* ubi etiam *n. 171.* cum communi, & certa aliorum diximus, illum teneri probare consuetudinem, qui eam pro favore sui allegat, *arg. l. 2. de prob.* Porro per hoc, quod quis probet consuetudinem existere in una vel altera Diœcesi, aut Prov. Germaniæ non hoc ipso probat, eam etiam in alia Diœcesi, vel tota Germania existere; cum vis & effectus consuetudinis contra Legem in uno loco, aut Diœcesi non se extendat ad alia loca, ubi dicta consuetudo nondum existit; *per vulgaria*, ut proin ex eo, quia in una vel altera Germaniæ Diœcesi existit consuetudo, filios hęreticorum admittendi ad Beneficia universaliter inferri, & doceri non possit, dicendo: In Germania filii, & nepotes Hæreticorum non sunt inhabiles ad beneficia.

281 Resp. III. Filii *hæreticorum, Credentium, Receptatorum, Defensorum &c.* non tantum sunt *inhabiles* ad Officia, & beneficia Ecclesiastica, sed insuper ipso jure etiam privantur iis prius ritè obtentis. DD. supra *n. 262.* citati; item Farin. *de hæresi q. 191. n. 57.* Jo: Andr. *in c. ut commissi 12. h. t. in 6.* Gut. *qq. can. lib. 2. c. fin. n. 38.* Tum per jura & rationes ibidem adductas, præsertim ex *c. c. ut commissi 12. h. t. in 6.* cujus textum vide suprà citato *n. 260.* ibi. *Eorumque filios, & nepotes &c.*

282 Vult quidem Sanchez *lib. 2. Moral. c. 28. num. 28.* Abbas *c. vergentis 10. nu. 4. h. t.* & ibi Felinus *num. 3.* Menochius *consil. 805. n. 33.* Clarus *§. hæresis n. 14.* Pirhing. *h. t. numer. 106.* & plures alii à Sanchez citati, filios Hæreticorum privari quidem Beneficiis obtentis post lapsum parentum in Hæresim, non verò illis, quæ obtinuerunt an-

te parentum lapsum in Hæresin: quam sententiam idem Sanchez pluribus probat contra Ju-
283 Verùm hæc sententia non caret difficultate ob *c. ut conqueri* 2. *c. 1.* ubi Papa pariter, & fine distinctione inter parentes hæreticos, & filios eorum loquitur de pœna privationis Beneficiorum illos afficiente; atqui parentum privantur ipso Jure Beneficiis ante hæresim obtentis per dictum *c. ut conqueri*, ergo filios eos sequitur.

284 Confirmatur: Sanchez, & alii suprà n. 282. citati fatentur, filios hæreticorum privari Beneficiis priùs illis obtentis, *per c. conosilij* 12. *c. 1. ex quo* Beneficiatus privatur Beneficiis obtentis ante parentum lapsum in hæresim hoc ipso, quod poli lapsum parentum in hæresim, & eum parentes illi fuit hæretici, Beneficium aliquod ritè & validè obtinere non valeant; cum talium parentum filii ipso Jure intestabiles ad Beneficium ritè & validè obtinendum, juxta Doctrinam *Glossæ in c. 2. §. 8. ex quo, quæ c. 2. de 2. & 6. consequentur*, si filij ob hæresim parentum privantur Beneficiis priùs obtentis, necessario privari debent ob hæresim ipsorum parentum.

285 Confirmatur ulterius ex pluribus Constitutionibus Pontificis, quas refert Sanchez *lib. 2. moral. c. 2. §. 8. n. 3.* quarum in *n. 37.* etiam Pontifex, eatque pro re interpretari conatur) ut proin tentantia dicens, filios hæreticorum ipso facto privari Beneficiis ante illorum parentum in hæresim obtentis, spectando Jura, omnino probabilior videatur; quamvis etiam Sanchez contraria sententia suprà *n. 282.* allegata, fatis quoad se omnino probabilis appareat, quam etiam tenent Abbas *in c. Dignetis. de n. 18.* ibi Felinus *n. 3.* Burr. *n. 39. Cov. var. resolut. 2. c. 8. n. 4. in fine*, & plures alii à Sanchez citati.

286 Resp. III. Hæresim allegatis *penuis spiritualibus* subjacent *hæreticorum* filii non tantum illi, qui poli, sed etiam qui ante lapsum parentum in hæresim nati sunt: Farinac. *de hæresi. q. 2. n. 2.* Cov. *var. resolut. lib. 2. c. 8. n. 5. per totum*, ubi relatis, & reprobatis contrariis fundamentis Conclusionem latè probat. Sanchez *ibi §. 8. n. 7.* Azorius *t. 1. lib. 8. c. 2. §. 1. Hæresis de quarta Hæresi pœna qu. 8.* Menochius *de præsumpt. lib. 3. præs. 33. à n. 17.* Barbosa *in c. Statutum n. 5. n. 8.* Nicolaus *de fure parentum non erguolum rubrica n. 1.* plures alii citati à Sanchez *lib. 2. c. 2. n. 9.* Eduque tepidus desciam in Rota Romana, telle Farinacio *l. c. q. 2. quæstione 2. n. 6. & quæstione 3. à n. 1. usque in n. 6.* Quæ & alia Jura filios hæreticorum indifinitè subjiciunt pœnis. Rationes pro nec tentantia plures affert Sanchez *l. c. n. 9.* Inter quas certè sunt:

287 *Primò*, ut ex filiorum pœna gravius pupillum sentiant parentes hæretici; quæ ratio æquè, imò fortius multo, ac ipsa, quam poli delictum parentum ratio, cum longè vehementior sit amor parentum in filios jam natos, ut poto quod præ oculis habent, quam in nidificatos, quos non videt. Nec fœcundatem, fœtum, quod proles innocentes propter subsequens delictum parentum punitur, Nam contra est: Tum quia juxta Doctrinam Jurisconsultorum & Catholici parentum propter antecedentem hæresim parentum; ergo etiam propter subsequentem, cum non sit major ratio de parentum delicto antecedente, quam subsequente. Tum quia ipse Deus quoque filios ante delictum parentum natos, ob subsequens illorum delictum subinde punire solet, prout bene quoad *Originalis* 1. *c. 6. n. 1.* ubi postquam de pœna filiorum parentum hæreticorum ordinariam fecit Papa, subjungit: *Nec hujusmodi severitatis conformes Deiudicamus, quod ipsos filiorum, quos ejusdem malefactoris pro peccata debet ulterius impedire; cum in multis casibus, etiam secundum Divinum Judicium, filios parentibus temporaliter punitos fuisse.*

288 *Secundò* ratio est, quia Jura præsumunt fore ut filii imitentur morem parentum, *arg. d. quæstiones 5. Filii C. ad l. Jul. Majest. & plurimum*; ut probat Sanchez.

289 *Accedit* pœna, ex consuetudo *optima legum interpretes, & interpretatione fori de legibus* vi cujus contulit, etiam ante crimen hæresis natos filios hæreticorum punitri, & quo praxi plures etiam præclari fellarum DD. in specie Simancas *de Catholicis Inst. tit. 29. n. 2.* Rojas *de hæres. n. 1. 3. 5.* Pena, & quibus cum telle Sanchez *l. c.* fuerint Ju-
quisitores Fidei, utique credendum.

290 Plures rationes & fundamenta hujus sententiæ, qui defendit, videat apud Sanchez *l. c. n. 8.* Cov. *l. c. n. 6.* Quod tamen ultimus postquam longè lateque probavit noxiorem, *pœnam mortis evadunt.*

291 *Si quatenus contra aut contiteres.*

292 *Quatenus pertinet ad filios illos illi, qui poli sententiam ab Ecclesia contra se latam pentiet, antequam tradatur curiæ Seculari.*

293 *Hæretici etiam non relapsi, & filium pœnitentes propriis subjacent carceribus.*

294 *Deprehendi in hæresi qui dictantur, & n. 295.*

295 *Cum domestici ad carceres perpetuos pœnitentiæ ipsorum.*

296 *Hæretici & filii.*

297 *Filii & Filiæ etiam Catholici hæreticorum pertinentur omni fœcundæ, & boni pœnitentiæ, & n. 298.*

298 *Filii hæreticorum pœnitentiam, collaterialem, vel aliorum Catholicorum.*

299 *Sunt etiam infames, & n. 300.*

300 *A relaxatio temporalibus, & corporalibus pœnis sunt immunes.*

301 *De Filiis hæreticorum natis ante hæresim patris, Respondetur.*

302 *In Germania hæretici Lutherani laici sunt immunes à pœnis hæreticorum temporalibus.*

303 *Non iron Clerici hæretici.*

304 *Utrum ultrica, quam Augustinus Confessorius, & Sedis hæretici laici in Germania sint immunes à pœnis hæreticorum? ufque ad n. 346.*

292 PŒNÆ *Hæreticorum* temporales in compendio funt fequentes: I. *Eli Infamia*, & inde fequens inhabilitas ad omnes Jura Civilia, & Ecclesiastica, quam affert Canon passiva. III. *Amissio* patriæ potestatis in filios. IV. *Dotis*, & aliorum privilegiorum muliebrium de Jure concessorum. V. *Confiscatio bonorum*. VI. *Quod* Vitalia & temporalia, aliique liberentur ab omnibus etiam juratis obligationibus Domino, vel illi debitis. VII. Pœnæ corporales, mortis perfectæ, & perpetuæ carceris. Deqnibus omnibus fpecialia inftitutus Quæftia. Hinc

293 Quæritur I. An 2. *Quæftio hæretici* contrahant pœnam infamiæ? Refp. I. *hæretici* omnes funt infames *Infamia Juris*. Communis, & certa cum *Infamia 17. can. 6. q. 1. Excommunicatio 6. c. 6. de Sententia Excommunicationis. c. 1. in.* Quæ *hæretici turbafque fcinus quo, usque Nomine conficiunt, per pœnas damnatione nitrio.* Ad quam tamen incurrendam quinque fententiæ non quidem exteriores demonstratæ, fed declaratoria criminis commiffi, ut cum communi bene adverti Sanchez *lib. 2. Moral. c. 2. n. 11. Azorius 3. lib. 8. c. 3. §. 3. Sapientia Pontifex. Sanchez. Layman lib. 3. tract. 5. c. 16. & alii.*

294 Nifi crimen fit fecretum, & notorium, tunc enim adhuc alia fententia declaratoria ipfo facto *infames* efl Hæreticus, ita tamen, ut per excommunicationem ipfo facto declaratur *Infamis*, Sanchez *l. c. n. 2. Azorius l. c.*

295 Refp. II. Pœna *infamiæ* etiam Receptores, Defensores, & Fautores *hæreticorum* afficit, non ante tamen, quam fuerint declarati excommunicati, & ab eo tempore intra annum intitiaceæ contemplerint Texto claro *c. c. Excommunicamus 1. de Hæreticis in 6.* Quæ pœna *Receptores, receptores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicatorum, similiter fautoriis, ut pofquam qui talium fautores excommunicatorum, & fautoriis non pœnitentiam, ipsorum ipfa fuere de fadtus infamis.* Eo quo textu patet, hujusmodi Receptores &c. ab *Infamia* efle liberos, fi intra annum fatisfecerint.

296 Refp. III. *Hæretici* omnes, & *Credentes*, & Receptores & fautores *hæreticorum*, inhabiles, & omnes actus Civiles, ita ut nec Judices, nec Advocati, nec Teftes, nec Conftituti, aut alii Officiales, vel Miniffri publici efle valeant. Barbosa *in excommunicatione 13. de 2. n. 2.* Farinacius *de hæresi q. 89. n. 43.* eoque telle Canonifta omnes, *arg. c. 2. Excommunicamus 13. §. credentes de 5.* ibi poli textum *Pro excellgum* immediatè fubjungitur. *Nec ad publicos officia, feu confilia, nec ad eligendos aliquos ad hujusmodi, nec ad teftimonium admittatur*: Concordat *c. quæcunque 5. §. hæreticis. eod. in 6. I. Manibosco 4. c. Quæ Somaritis 13.* jundta Authent. *Credentes C. de hæreticis*: Quibus Jurisdictionem litatuitur, quod fi quis horum ad honorem, dignitatem, aut officium publicum fublimatur, vel aliqua ex dictis actibus exercitat, omnia nulla, & irrita efle

§. VII. De Pœnis Hæreticorum temporalibus, &c. 169

Quæritur II. An & quilter *hæretici* inducat pœnam in- 297
inhabilitatis? Refp. I. *hæretici*, nec Teftamentum, nec Codicillum, nec aliam voluntatem ultimam facere, nec hæredes inftituere, nec ea, quæ voluntate ultima quid quam capere, nec ab inftituto hæredes poffunt. Communis, & certa; claris Jurisdictis: *Excommunicamus 5. §. credentes. de hæresi Sit etiam intestabilis, ut nec testandi liberam habeat facultatem, nec ab hæredibus fuccedatur accedat & I. Manibosco 4. c. 2. §. 5. Cov. Sanchez. Layman. Azorius. Sanchez. nec ad omnes liberates, & fuccedentes quandiuet ita intestatus & infidi §. 1. Bergo de Testamentis. Barbosa. §. 6. Farinacius. Bonacina. Castro, Castro Epifcofus, fuos quoldiet alio genere reliquerit hæres.* Concordat Authens. *Credentes, & I. Arbiani, & I. Sicut, & vel ibi: Dicimus ut ipse, & omnes, qui cum illo, quæ fuscipiunt, nomina crimen hæreticorum confiftitum hæreditatem vel legatum, vel fideicommissum accipere, etiam in ultimis. Militis. Ecclesiastica tetum laicis propiginus, fine fare communis, fine militari testimonio.*

Et quoniam prædatus Jura universaliter, & indifinctè 298
ponuntur, nec ad pœnas caudatas fitvetur, nec ultimam aliquam voluntatem facere poffunt *Hæretici*: Farinacius *de Hæresi q. 190. & n. 44.* Barbosa *in Excommunicatione 13. §. 1. num. 29.* Pirhing *lib. 5. Nec mifericorde infamantur, nec fit. c. 1. nec filios inftitutere valent, I. Manibosco 4. c. 6. Cov. Sanchez. Dicit nec filios, nec hæredes ex inftitutere, aut aliter permittimus.*

Controversia autem eft inter Doctores, num hæc pœna 299
inhabilitatis habeat locum etiam ante fententiam inftitutam condemnatoriam, vel declaratoriam? Sanchez *citatus lib. 2. Moral. c. 2. n. 8.* & Illum fequens Castro Palao *de Fide Disp. 3. p. 3. n. 3.* Bonacina *de hæresi. de hæresi. num. 8.* Pirhing *lib. 5. num. 74.* alii volunt, Teftamentum *hæretici* ante fententiam Judicis efle validum, poffe tamen per fententiam inftitutam *Excommunicamus 5. §. credentes. de hæresi* dici *illum fit intestabilis*, quo verbo fit, temporis tutuel fententiam fictendam importari, dicunt.

Contra hos Doctores *Excommunicamus 5. c. 1. n. 30.* Cov. 300
various in *Clem. Si furiosus p. 1. §. 2. num. 2.* Penna *Dire. Inquisitor. Tract. 2. Quæst. 1. n. 1.* Peregrinus *de Jure Fisci, lib. 5. Tit. 1. num. 1. 32. & alii.* Testamentum *hæretici* efle ipso Jure nullum, ita, ut fit tempus fententia declaratoria: Communis, & certa: Quia *Excommunicatio* omnis Criminis, & ab illo commitur Testamentum nullum. Ratio est, quia licet textus Juris Canonici interpretando, vitio poffit quoque fuperfitiosa Jura Jure Civili dicta fanctium habeatur, omnem ultimam voluntatem *hæretici* intitiam efle, *cit. I. Manibosco 4. §. 5. C. de t.* textum lege *Bona n. 30.*

Quæritur III. Quidfter *hæretici* amittant pœnam *post* 301
diem 2. *Decretalis Excoriciis* à commiffi Criminis ipfo facto amittunt *pœnam* quæ *filium* in illo, hæque efficiuntur fui juris, ita ut poffint *hæreticus* illos nec emancipare, nec eorum inftitutere hæredes, nec eorum pœnam facere vitaliat. Sanchez *lib. 2. Moral. c. 4. num. 3. & 5. Farinacius de hæresi q. 2. num. 29.* Pirhing *lib. 5. num. 74.* textu claro *c. Quæcunque 2. §. fin. de 1. in 6. de* Illi Gallia communiter receptus, *ver. Deferint.*

Quæritur IV. An *& qualiter Dotis*, & alia privilegia 302
mulierum Hæretica *Jure Civili* ipso facto *amittant*? Refp. *Privilegia muliebrie conferentia iuspos priorlius antepotuit, nunc de certis inpotestis, & alia omnis, multiplicia. Lege de ma. Jundtuatis dit, quæ Constitutione non pertinent quoad ultimum, ita in forum adiutus status Jesus privilegium C. b. I. Ex qua generali dispositione Decretum, & alia reche infiniti, etiam beneficium C. Vellejanus Alia Muliebrium hæreticis adimi.*

Quæritur V. An? & qualiter in pœnam *confiscatus* Bo- 303
na Hæreticorum? Refp. I. Bona Hæreticorum omnia à die commiffi Criminis ipso Jure confiscantur *confiscata*, ita ut nec filio eorum Catholico Jure Civili, vel Regali, ita relinquatur. Barbosa *in c. Pergamenis 10. §. num. 3.* & 29. Farinacius *de hæresi q. 39. n. num. 3.* Sanchez *lib. 1. Moral. cap. 13. n. 1.* Cov. *Sanchez. Omnes*, & vere aliquo ab clara *c. Pergamenis 10. §. 1. c. cum secundum 39. §. 1. in 6.* ibi: *Bona hæreticorum ipso Jure de Fratrum confiscio decernimus confiscata.* Concordat Authent. *Quæ vero C. de Jure Confiscat. quod omnia bona tallium* (Hæreticorum) *confiscatur, nec ad eos amplius revertantur, ita ut filii non pertineant in posterum*: ubi etiam, *Bona C. Pergamenis 10. §. 1. c

tis bona dicto modo confiscentur, *l. Quisquis 5. pr. C. Ad l. Juliam Majest.* quanto magis (sunt verba *c. Vergentis h. t.*) *qui aberrantes à Fide Domini Dei filium Jesum Christum offendunt, a Capite nostro, quod est Christus, Ecclesiastica debent districtione præscindi, & bonis temporalibus spoliari; cum longè sit gravius, æternam, quam temporalem lædere Majestatem.*

304 Resp. II. Quamvis *hæreticorum* bona ipso Jure sint *confiscata*, indeque nulla requiratur sententia condemnatoria Criminis, juxta dicta; tamen requiritur sententia declaratoria ejusdem, ita ut ante hanc secutam *hæretici* possessionem non amittant, & bona sua *Fisco* tradere non teneantur. Farinacius *de hæresi q. 190. nu. 5.* Barbosa *in c. Vergentis 10. h. t. n. 3. & 4.* Surdus *de Aliment. t. 9. q. 39. n. 42.* Sanchez *lib. 2. disp. 22. n. 7.* Pirhing. *h. t. n. 60.* cum communissima aliorum, *arg. c. cum secundum 19. h. t. ad finem.* Ratio est; quia leges pęnales externam executionem requirentes, ante sententiam Judicis declaratoriam non obligant, nisi habeant clausulam *alia etiam declaratione non secuta*; prout amplius dictum, & probatum est *lib. 1. tit. 2. de const. a n. 227.*

305 Limita tamen hanc Conclusionem in casu, quo *hæreticus* est notoriè talis, tunc enim nec declaratoria requiritur, Farinacius *de hęresi q. 190. n. 5.* Navarrus *h. t. cons. 20. n. 5. & seqq.* Ab. *in c. cum ab homine de Judiciis n. 29.* Felinus *in c. 1. de const. n. 45.* Pirh. *h. t. n. 58.* Ratio est; Quia sententia declaratoria Criminis tantum requiritur, ut constet de Crimine; ergo si hoc jam notorium est, ita ut celari non possit, declaratio illius non erit expectanda, *arg. c. Evidentia de accusat.* Volunt tamen quidam ex præfatis DD. in casu notorii Criminis requiri saltem, ut Judex assignet terminum ad excusandum factum, quo elapso executio pęnæ fieri potest absque ulla declaratione Criminis.

306 Resp. III. Executio *Confiscationis* fit sequenti modo, videlicet, quod, si *hæreticus* est Clericus, bona ipsius intuitu Ecclesiæ acquisita cedant Ecclesiæ, cui servivit. Sanchez *lib. 2. c. 20. n. 24.* Barbosa *in c. Excommunicamus h. t. n. 7.* Clarus ℣. *Hæresis n. 13.* Covarruvias *lib. 2. var. res. c. 9. n. 12.* & alii, *arg. c. Excommunicamus 13. §. damnati h. t.* ibi: *Si vero Clerici, applicentur Ecclesiis, a quibus stipendia acceperunt, bona vero illius patrimonialia cedant Fisco*, puta Episcopali, quia Clerici hæretici bona patrimonialia nullibi eximuntur à pęna *Fisci*, Sanchez *l. c. n. 22.* Pirhing. *h. t. n. 68.* Farinacius *de hęresi q. 190. num. 144.* & alii volentes, Episcopum habere bona hujusmodi *confiscata* ad causas pias applicare. Si autem *hęreticus* est Laicus, *Confiscatio* fit per Judicem laicum & bona *confiscata* pertinent ad *Fiscum* Principis sæcularis, ita tamen ut executio hujusmodi fieri non possit, nisi prius a Judice Ecclesiastico sententia commissi Criminis declaratoria fuerit lata, *c. cum secundum 19. h. t. in 6.* ibi: *Confiscationis tamen hujusmodi executio vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet per Principes, aut alios Dominos temporales, antequam per Episcopum loci, vel aliam personam Ecclesiasticam, quę super hoc habeat potestatem, sententia super eodem Crimine fuerit promulgata*: Quia in causas *hęresis* solus Ecclesiasticus est Judex, juxta dicenda infrà.

307 Resp. IV. In executione *Confiscationis* attenditur ad tempus, & diem *hęresis* commissæ, ita ut etsi declaratoria sententia, quin & accusatio *hęresis* primum post mortem *Hęretici* fieret, effectus tamen sententiæ retrotraheretur ad diem commissi Criminis, & restitutio bonorum ab eodem tempore facienda esset. Farin. *de hęresi q. 190. n. 9.* Hostiensis *in c. Vergentis 10. h. t.* & ibi Jo. Andreas *n. 1.* Pirhing. *h. t. n. 60.* cum Glossa communiter recepta *in c. Accusatus §. Porro h. t. in 6. arg. c. c. Accusatus*, ibi: *Ad confiscationem post mortem illius nihilominus procedatur.*

308 Plura circa hanc *Confiscationis* pęnam *Hęreticos* afficientem, qui desiderat, legat fusè de illa tractantes Farinac. *de Hęresi q. 190. per totum*, Castro Palao *de Fide tr. 4. disp. 4.* Sanchez sæpè citatum, & alios.

309 Quæritur VI. An Vassalli & servi, aliique liberentur a privata obligatione debita hęretico, & fide eidem servanda? Resp. Affirmativè. Omnes ob claram Juris dispositionem *c. fin. h. t.* ibi: *Absolutos se noverint à debito fidelitatis dominii, & totius obsequii, quicumque lapsis manifeste in hęresin, aliquo pacto, quacumque firmitate vallato manent astricti.* Ubi Glossa ℣. *Absolutos* bene observat, hanc pœnam ipso Jure incurri, ita ut nulla requiratur sententia declaratoria, si *hæresis* est manifesta. Fagnanus *in c. fin. h. t. n. 3.* & ibi Abbas *n. 2.* Barbosa *n. 3.* Gonzalez *n. 1.* Farinac. *de Hæresi q. 189. n. 63.* & alii. Ratio est; quia verbum *absolutos* indicat sententiam ipso jure jam latam.

Nec obstat *c. excommunicamus 13. ℣. Moneantur h. t.* ubi videtur requiri sententia declaratoria Criminis. Nam contra est, quod hoc Capitulum non loquatur de hæreticis, sed de Catholicis Principibus hæreticos extirpare negligentibus. 310

Procedit conclusio etiam in casu, quo quis juratam erga illum, qui in hæresin lapsus est, habuerit obligationem, DD. citati, cum Glossa *in c. c. fin. h. t.* communiter recepta. Enimverò ex *c. c. fin. h. t.* DD. communiter inferunt, posse Papam causa Religionis Laicos ob delictum absolvere a juramento fidelitatis, & quavis alia etiam jurata obligatione, quam prius erga Delinquentem habeant: Tum quia in omni promissione censetur excepta Religionis causa, Gonzalez *in c. fin. h. t. n. 9. arg. ff. de in jus vocando.* Tum quia in Tali obligatione & juramento tacite intelligitur, si talis permanserit, cui de jure communicare licet, seu, si de jure se non reddit inhabilem aut indignum, Gl. *in c. c. fin. h. t. ℣. Aliquo pacto.* 311

Infertur I. Eum, qui aliquid debet Hæretico ratione emptionis, promissionis, mutationis, pignoris, depositi, mutui, vel alterius contractus, ipso jure esse immunem ab obligatione; nec teneri servare promissum, pactum, vel contractum, aut fidem etiam juratam hæretico datam, Farin. *de Hæresi q. 189. n. 57.* Abb. *in c. fin. q. 1. n. 1.* Pirh. *h. t. num. 82.* 312

Infertur II. Servos, & vassallos ipso jure liberari à servitio, & fidelitate Domini hæretici, sicut & famulos, ac famulas ab obsequio ejusdem. 313

Resp. II. Servi, & debitores hęreticorum, quamvis liberentur ab obligatione, servitio, & fidelitate hæreticis præstanda, tamen non absolutè liberantur, sed evadunt obligati Fisco, ita, ut quod prius vi contractus vel alterius tituli debebant hæretico, debeant nunc Fisco, & qui prius erat servus Hæretici, sit modo servus Ecclesiæ, Farinac. *de Hæresi q. 189. n. 68.* Abbas *in c. fin. h. t.* & ibi Socinus *n. 1.* Felinus *pr. in.* Barbosa *n. 6.* Castro Palao *de Fide tr. 4. disp. 4. pun. 26. n. 21.* eoque teste communis, & certa aliorum. Ratio est; quia juxta dicta, omnia hęreticorum bona, jura, & obligationes cedunt Fisco; ergo etiam jura quę habebant in servos, & debita passiva. 314

Limitant tamen conclusionem Castro Palao *l. c.* Pirhing. *h. t. n. 81.* & alii in servis Catholicis, quos plenè liberari, & sui juris fieri; servos verò infideles aut hæreticos in servitium Fisci transire volunt, *arg. l. Manichæos 4. §. fin. h. t.* 315

Resp. III. Licet quivis fidelis liberetur a privata fide, & obligatione etiam jurata hæretico facta *arg. c. fin. h. t.* tamen fides publica a Principe, vel Republica, vel alia publica authoritate illi data omnino servanda est. Farin. *de hæresi q. 197. a n. 24.* Castro Palao *l. c. n. 22.* Clarus *§. Hæresis n. 18.* Menochius *consil. 106. n. 226.* Becanus *de Fide c. 16. q. 1. n. 8.* Pirhing. *h. t. n. 83.* cum communi aliorum, *arg. c. 1. & 2. de pactis, l. 1. ff. eod. & l. Postliminii 5. §. 3. ff. de Captivis*: ubi etiam hosti fides data dicitur servanda. Ratio est; quia ita exigit bonum commune, utpote quod multum turbaretur, & pateretur, si hæreticis publica fides non servaretur, ut consideranti patet. 316

Accedit, quod fidem publicam omnibus etiam Infidelibus & *Hæreticis* servandam esse, velint etiam Jus gentium, & S. Paginæ. *Josue c. 9. ℣. 18. & 2. reg. c. 21. ℣. 6.* necnon sacræ historiæ, ex quibus constat, Deum ultorem fuisse violatæ fidei publicæ, cuicumque datæ. 317

Murmurant quidem, & conqueruntur communiter *hæretici* publicam fidem a Conc. Constantiensi datam Husso, non fuisse servatam, utpote quem non obstante dicta fide dicunt combustum. At iniqua & mendax est hæc murmuratio ac querela: Tum quia fides publica Husso non fuit data à Concilio Generali, sed ab Imperatore. Tum quia Imperator ei fidem publicam tantum dedit ad hoc, ut esset securus ab omni violentia contra Jus inferenda, quam *Hussus* passus non est, utpote qui de *Hæresi* convictus, mortis reus factus fuit: prout nonnulli etiam Catholici fatentur Authores, in specie Mynsinger. *cent. 1. Observ. 82.* Tum quia *Hussus* prius fregerat fidem, cum contra eam Imperatori datam, & contra hujus prohibitionem sub pę- 318

pœ-

na capitali factam arripuerit fugam, ut bene demonstrat Becanus *de Fide c. 16. q. 6.* & per consequens male factum non fuisset, si dato, non concesso, fides eidem fracta fuisset, juxta Tritum illud, *Frangenti fidem, fides frangatur eidem arg. l. qui fidem 16. ff. de transact. & c. sicut 29. §. fin. de Jurejur.* ibi: *Juramentum, quod de assensu factum est utriusque, eum non ligat, qui præstitit, dum ille, cui præstitum fuerat, servare negligit & c. Frustra 75. de reg. jur. in 6.* ibi: *Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem a se præstitam servare recusat.*

319 Quæritur VII. Qualiter pęna corporalis *Carceris* præsertim, & *ultimi supplicii* statutæ sint in hæreticos? Ante responsionem notandum est, in hoc puncto aliquod discrimen inter *hæreticos pœnitentes*, & *impęnitentes*, *relapsos*, & *non relapsos*. Hinc ut clara habeatur notitia, de singulis specialiter respondebimus. Et quidem circa impœnitentes. Resp. I. Hæretici impęnitentes, idest, convertere se nolentes, sed in Hæresi suapertinaciter perseverantes, ultimo supplicio afficiendi sunt, sive Clerici sint sive Laici, ita tamen ut Clerici Hęretici prius degradentur, & posteà potestati sæculari pęna mortis plectendi tradantur. Farin. *de hęresi q. 196. n. 4.* Clarus ℣. *hæresis nu. 7.* Abbas *in c. ad abolendam 9. n. 13.* Pirhing. *h. t. n. 92.* Engel *h. t. n. 15.* Castro Palao *de Fide tr. 4. disp. 6. pun. 2. n. 3.* eoque teste omnes *arg. l. Ariani 5. l. quicumque 8. cod. h. t. c. Excommunicamus 15. h. t.* ibi: *Damnati vero per Ecclesiam, sæculari judicio relinquantur, animadversione debita puniendi: Clericis prius a suis Ordinibus degradatis*, cum concordantiis, & constitutione Caroli V. 1540. edita, vi cujus Hæretici impęnitentes comburi, resipiscentes vero gladio feriri jubentur: Quibus accedit consuetudo *optima legum interpres*, qua constat, Hæreticos impęnitentes igne comburi: quo casu os eorum, & lingua ligari debet, ne suis blasphemiis pusillos scandalizent, uti pluribus allegatis bene advertit Farinacius *l. c.*

320 Resp. II. Pariter *ultimo supplicio* afficiendi sunt Hęretici relapsi, etiamsi pęniteant, hæresinque denuo abjurent, & plenè se convertant. Clarus *§. hæresis n. 7.* Felinus *in c. ad abolendam 9. h. t. n. 2.* & ibi Hostiensis *n. 9.* Abb. *n. 1.* Barbosa *n. 20.* Farin. *de hæresi q. 195. n. 4.* Castro Palao *l. c. n. 7.* eoque teste omnes, *arg. c. c. ad abolendam 9. h. t.* ibi: *Illos quoque, qui post abjurationem erroris, vel postquam se, ut diximus, proprii Antistitis examinatione purgaverint, deprehensi fuerint in abjuratam hęresin recidisse, sæculari judicio sine ulla pœnitudinis audientia decernimus relinquendos.* Concordat *c. Super eo 4. & c. Accusatus 8. h. t. in 6.* Ratio est; quia longe pejus, & periculosius est, reincidere in hæresin, quam primum incidere.

321 Dicuntur autem relapsi, vel verè & propriè; vel fictè, seu præsumptione Juris. Verè, & propriè relapsi dicuntur, qui postquam confessi, vel convicti hæresin abjurarunt, idest, jurejurando execrati sunt, in eam iterum inciderunt ita ut de eadem denuo convicti, vel confessi in judicio existant. Farin. *de hæresi q. 195. n. 3.* Pirhing. *h. t. n. 94.*

322 Fictè verò, seu ex præsumptione Juris relapsi dicuntur tripliciter. Primò, qui de hæresi accusatus propter vehementem suspicionem in judicio abjuravit hæresin, & posteà in eam iterum ita lapsus est, ut de eadem vel convictus, vel confessus habeatur. Farin. *l. c.* cum communi, texto claro *c. accusatus 8. prin. h. t.* ibi: Accusatus de hæresi, vel suspectus, quia magna de hoc crimine & vehemens contra eum suspicio orta erat, si hæresin in judicio abjuravit, vel posteà committit, in ipsa censeri debet, quadam Juris fictione relapsus, licet ante abjurationem suam, hæresis crimen planè probatum non fuerit contra ipsum. Qualiter relapsus æquè, ac verè relapsus ultimo supplicio est afficiendus, ut bene advertit Glossa in corpore communiter recepta.

323 Secundo dicitur quis fictione & præsumptione Juris in hæresin relapsus, qui postquam in una specie hęresis reus, hæresin universaliter abjuravit, posteà in aliam hæresis speciem incidit, *c. accusatus 8. §. Eum vero h. t. in 6.* ibi: Eum verò, qui in una hæresis specie, vel Secta commisit; aut in uno fidei articulo, seu Ecclesiæ Sacramento erravit, & postmodum hęresin simpliciter, vel generaliter abjuravit, si ex tunc in aliam etiam hæresis speciem sive sectam, aut alio articulo, seu Sacramento committat, volumus ut relapsum in hæresin, judicari. Ratione bene assignat Gl. *ib. ℣. Judicari*, videlicet, quia omnes hæreses sunt connexæ, habentes caudas ad invicem colligatas, & in vanitate conveniunt in idipsum, *c. excomm. 13. h. t.* Unde & hujusmodi relapsos ultimo supplicio affici debere rursus concedunt Omnes.

Tertiò dicitur fictione Juris relapsus, qui post abjuratam hæresin, in eamdem notoriè non incidit quidem, sed favet hæretico, *c. accusatus 8. §. Ille quoque h. t. in 6.* ibi: Ille quoque, de cujus lapsu in hæresin ante abjurationem constiterat, vel nunc constat, si post illam hæreticos receptet, deducat, visitet, sive associet, aut dona, aut munera eis donet, vel mittat, seu favorem eis impendat, qui excusari non possit, videlicet propter necessitatem famis; ut si eleemosynam det hæretico in extrema, vel gravi necessitate, vel si ignoret, illum esse hæreticum, prout explicat Glos. hic, ℣. *non possit* merito debet judicari relapsus, cum illum ex approbati a se prius erroris consequentia non sit dubium, id fecisse. Et hi quoque per jura citata, & communem DD. pęna mortis plectuntur. 324

Resp. III. Hæretici non relapsi, si statim, postquam deprehensi fuerint, sponte errorem suum confitentur, & pęniteant, hæresinque publicè abjurent, evadunt pęnam mortis, Fagn. in *c. ad abolendam 9. h. t. n. 15.* Farin. *de hæresi q. 193. n. 2.* cum communi, & certa aliorum, *arg. c. c. ad abolendam 9. h. t.* ibi: Puniendus, nisi continuò post deprehensionem erroris, ad fidei Catholicæ unitatem sponte recurrere, & errorem suum juxta arbitrium Episcopi publicè consenserit abjurare, & satisfactionem condignam exhibere. Concordat *c. excom. 15. §. si qui autem h. t.* Ratio est; quod, licet alias ordinariè loquendo pęnitentia non liberet à pęna mortis per crimen promerita, tamen hoc speciale est in crimine hæresis, in qua pia Mater Ecclesiæ judex nullum pęnitētem vult è gremio Ecclesię rejicere, sed ad exemplum Dei, qui non vult mortem peccatoris, sed ut magis convertatur, & vivat, pœnitentes ita misericorditer recipit, ut saltem pęnam mortis evadant. 325

Ut autem pęnam mortis evadat hæreticus non relapsus, quatuor videntur requiri conditiones in textu *n. præc.* allegato comprehensæ. Videlicet I. Ut statim, seu continuò post deprehensionem erroris pęniteat. II. Ut sponte, & non metu mortis id faciat. III. Ut hæresin publicè abjuret. IV. Ut aliam pęnam sibi imponendam subeat, & condignè satisfaciat. Fagn. *l. c.* 326

Circa primam tamen conditionem maxima est controversia inter DD. videlicet, qualiter ad evadendam pęnam mortis continuo, seu statim (ut loquitur textus) debeat hęreticus pęnitere, & errorem confiteri, uti videre est apud Farin. *de hæresi q. 193. n. 42.* Et quamvis ponderando verba juris debeat statim ac deprehenditur, & antequam depositiones testium, vel alii processus contra ipsum fiant, suum errorem confiteri, & pęnitere debeat, prout etiam teste Farinacio *l. c.* plures DD. *in c. c. ad abolendam h. t.* docent tamen praxis, & consuetudo optima legum interpres habet, hæreticos non relapsos pęnam mortis evadere; si in aliquo sensu non statim, sed primò post carcerationem, vel etiam post receptas, & publicatas probationes, ac testium depositiones, vel immediatè ante, immo etiam post sententiam a Judice Ecclesiastico latam errorem fateatur, & vere pęniteat, dummodo id faciat, antequam Curiæ sæculari tradatur. Farin. *l. c. n. 56.* Gonzalez *in c. ad abolendam 9. h. t. n. 4.* Sylvester ℣. *hæreticus §. 1. n. 18.* Clarus *§. hæresis num. 8.* cum communi aliorum testantium de communi consuetudine & praxi, etiam in Tribunali Inquisitionum. Azorius *p. 1. lib. 8. c. 14. q. 8.* 327

Resp. IV. Quamvis hęretici non relapsi pęnam mortis evadant, si, antequam tradantur Curiæ sæculari, vere pęniteant, tamen subjacent adhuc aliis pęnis, & quidem ordinariè loquendo, perpetuis debent mancipari carceribus. Far. *de hæresi q. 193. n. 101.* Castro Palao *de Fide tr. 4. disp. 6. pun. 1. n. 1.* cum Glossa communiter recepta *in c. excom. 15. ℣. si qui h. t.* per textum eodem capite expressum illis verbis: Si qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi, redire voluerint ad agendam condignam pęnitentiam in perpetuo carcere detrudantur. Ratio autem; ob quam tam gravibus pęnis mortis, vel perpetui carceris puniantur hęretici, est gravitas hujus criminis, maximaque dampa, & præjudicia, quæ ex eadem non tantum Ecclesiæ & Religioni, sed etiam bono communi, & tranquillitati Reipublicæ sequuntur per dicta supra. 328

Cæterum deprehensi in hęresi, ad hoc ut posteà sponte redeuntes, & pęnitentes in perpetuum carcerem detrudi possint ac debeant, dicuntur illi, qui vel evidentia facti, & 329

noto-

notoriè sunt hæretici; vel de hæresi legitimè convicti habentur. Barbosa *in c. Excomm. 15. h. t. n. 6.* Glossa *ibid. V. Deprehensi.*

330 Hinc si quis notorius hæreticus non existens, hæresin & errorem suum sponte saltem fatetur, & pœnitet, dum capitur, vel denuntiatur, vel antequam testes contra ipsum examinentur, vel saltem antequam testium depositiones contra eum publicentur, in perpetuos carceres detrudi necessario non debet. Castro Palao *l. c.* Farin. *de hæresi q. 193. n. 3.* Rojas *tr. de hæret. p. 2. n. 197. & seqq.* Pegna *direct. p. 2. q. 93. comm. 141.* Pirh. *h. t. n. 91.* Gonzalez *in c. excom. 15. h. t. num. 2.* Ratio est; quia tales deprehensi in hæresi non censentur.

331 Resp. V. Etsi quis juxta dispositionem Juris ad pœnam perpetui carceris etiam irremissibiliter per sententiam fuerit condemnatus, possunt nihilominus Inquisitores cum Episcopis hanc pœnam mitigare, eamque vel in carceres ad certum tempus, vel in aliam pœnitentiam commutare. Farin. *de hæresi q. 193. n. 104.* Clarus *§. hæresis n. 7.* Castro Palao *de Fide tr. 4. disp. 6. pun. 1. n. 2.* Gonzalez *in c. excom. 15. h. t. n. 2.* Pirh. *h. t. n. 91.* & alii, *arg. c. Ut commissi 12. §. & illorum h. t. in 6.* ibi: Et illorum, qui mandatis vestris obedientes humiliter stant propter hæresin in carcere, vel muro inclusi, pœnam una cum Prælatis, quorum Jurisdictioni subsunt, mitigandi, vel mutandi, cum videritis expedire. Quæ est specialis dispositio juris, cum alias de ordinario jure loquendo, Judex postquam tulit sententiam, censeatur functus Officio, ita ut in illa dispensare, vel eam mutare amplius non valeat, prout amplius dictum est *lib. 2. tit. 27. de sent. & re judicata n. 33.*

332 Porro circa hanc dispensationem, & mitigationem pœnæ, praxis Officii Inquisitionis illud habet, quod cum damnatis ad perpetuos carceres simpliciter dispenset post Triennium, cum damnatis verò irremissibiliter, post octo annos dispenset, si humiliter & patienter pœnam sustineant veræque pœnitentiæ, & emendationis signa edant. Farin. *l. c.* Gonzalez *in c. excom. 15. h. t. n. 2.* Idem facere possunt Episcopi in locis, ubi Officium inquisitionis non viget; quia in hujusmodi locis idem quod Inquisitores, valent: item etiam superiores Regulares ibi, ubi vi consuetudinis legitimè præscriptæ suos subditos in causa hæresis judicant.

333 Quæritur VIII. An? & quibus pœnis temporalibus vel corporalibus ex allegatis subjaceant filii hæreticorum? Resp. I. Filii etiam Catholici parentum hæreticorum privantur quavis hæreditate paterna, tam ex testamento, quàm ab intestato eis alias competente, & omnibus aliis bonis paternis. Farinac. *de Hæresi q. 191. n. 1.* cum communi aliorum, ob clara jura *c. Vergentis 10. h. t. cum secundum 19. eod. in 6.* & Authen. *Gazaros eod. h. t.* per quæ jura derogatum videtur Legi *cognovimus 19. cod. ad l. Jul. Majest. cod.* ubi Catholici filii admittuntur ad hæreditatem, & successionem paternam. Rationem hujus ex *c. c. Vergentis h. t.* jam allegavimus supra *n. 303.* quæ ratio eodem *c. Vergentis* ulterius justificatur illis verbis: Nec hujusmodi severitatis censuram, Orthodoxorum exhæredatio filiorum, quasi cujusdam miserationis prætextu debet ullatenus impedire; cum in multis casibus (etiam secundum Divinum judicium) filii pro patribus temporalibus puniantur, & juxta Canonicas Sanctiones quandoque feratur ultio non solum in Authores scelerum, sed etiam in progeniem damnatorum.

334 Ampliatur Conclusio etiam ad filias, ita ut etiam priventur Dote. Farin. *l. c. num. 8.* Azorius *p. 1. lib. 8. cap. 12. q. 6.* & ad Nepotes, aliosque descendentes, ita ut ab ascendentibus hæreticis nec ab intestato, nec ex testamento aliquid percipere valeant. Farin. *l. c. n. 22.* Pirhing. *h. t. num. 100.*

Verum tam conclusionem *n. 333.* positam quam ampliationem *n. præc.* factam limitat Sanch. *lib. 2. c. 27. n. 10.* in filiis natis ante hæresin parentum; sicut enim filios natos ante crimen læsæ Majestatis a parente commissum non incurrere pœnas temporales, ita etiam filios natos antè crimen læsæ Majestatis divinæ seu hæresin, easdem pœnas evadere vult, & ad longum ex professo probat.

335 Resp. II. Filii hæreticorum non sunt incapaces hæreditatis ascendentium, collateralium, & externorum Catholicorum. Farin. *de hæresi q. 191. n. 26.* Decian. *in tract. Crim. lib. 5. c. 45. n. 5. V. Limita octavo.* Molin. *de Jure, & Just. disp. 6. n. 19.* Gomez *de delictis c. 2. subr. de Crimine læsæ Majest. Divinæ, & humanæ n. 13.* Pirhin. *h. t. n. 99.* & alii. Ratio est; quia jura privationem successionis ex Testamento, & ab intestato statuentia de sola successione paterna, non item Avi, collateralium, & exterorum bonis loquuntur, consequenter ad hæc extendenda non sunt *c. odia de R. J. in 6. c. Pœnis eod. in 6.* cum concordantiis, ob quam Juris rationem, & dispositionem vera manet Conclusio, licèt filii Reorum criminis læsæ Majestatis humanæ non solum a paterna, sed quavis alia successione sint exclusi *l. quisquis pr. 5. C. ad Leg. Jul. Majest.* ibi: Filii vero ejus, quibus vitam Imperatoria specialiter lenitate concedimus (paterno etiam deberent perire supplicio) in quibus paterni, hoc est, hæreditarii criminis exempla metuuntur, a materna vel avita, omnium etiam proximorum hæreditate, ac successione habeantur alieni, de testamentis extraneorum nil capiant, sint perpetuo egentes, & pauperes, infamia eos paterna semper comitetur, ad nullos prorsus honores, ad nulla sacramenta perveniant: sint postremo tales, ut his perpetua egestate sordentibus sit & mors solatium, & vita supplicium. Ratio est; quia Lex pœnalis non est extendenda ultra casum & personas in jure expressas: prout alibi amplius diximus.

336 Resp. III. Filii hæreticorum sunt etiam infames. Farinacius de hæresi *q. 191. n. 26.* Covarruvias *lib. 1. var. resol. 8. n. 1. in fine.* Molin. *de J. & J. tom. 3. disp. 658. n. 25.* Pegna *in Directorio inquisit. p. 1. comment. 4. V. Hæc autem infamia,* cum Communi contra Sanchez *lib. 2. mor. c. 28. n. 5.* Probant aliqui conclusionem ex *c. 2. §. hæretici h. t. in 6.* ubi filii hæreticorum declarantur inhabiles ad Beneficia, & Officia, atque irregulares, ergo (inferunt) etiam infames; sed minus rectè, quia, uti suprà jam dictum, dari potest & datur inhabilitas hujusmodi, ac irregularitas absque infamia; ergo hæc ex illa male infertur. Alii probant ex *l. quisquis 5. C. ad L. Jul. Majest.* ubi Rei Læsæ Majestatis humanæ perpetua notantur infamia, ibi: Infamia eos paterna semper comitetur; ergo (inferunt) etiam filii hæreticorum tamquam Reorum criminis læsæ Majestatis Divinæ sunt infames, *arg. c. Vergentis 10. h. t.* Verum & hanc illationem non esse genuinam, constat ex *n. præc.*

337 Hinc aliter, optimè probatur ex pluribus Constitutionibus Pontificiis, ut Innocentii IV. ad extirpanda, edita 1252. Alexandri IV. rursus ad extirpanda, edita 1259. Clementis IV. quæ pariter incipit ad extirpanda, edita 1265. Honorii IV. Exhibita, edita 1286. Quibus specialiter statutum habetur, filios hæreticorum esse infames, ut videre est apud Farin. & Pegna *l. c.* Accedunt duæ Constitutiones Friderici Imperatoris eidem expressè statuentes: ut proin ruat principale fundamentum Sanchez docentis contrarium ex eo, quod nullo jure reperiatur statuta pœna infamiæ in filios hæreticorum.

338 Resp. IV. Reliquæ pœnæ temporales, & corporales hæreticorum, filios eorum Catholicos nullo modo afficiunt. Communis ac certa. Ratio est; quia nullibi in jure statutum reperitur, filios hæreticorum Catholicos aliunde ex præfatis pœnis subjacere. Immò quod a pœna corporali sint immunes, positivè statutum invenitur *c. Vergentis 10. h. t. & l. quisquis 5. C. ad l. Jul. Majest.*

339 Cæterum utrum pœna infamiæ, & privationis omnis successionis in bona paterna afficiat hæreticorum filios non tantum natos post hæresin patris, sed etiam genitos ante illam, uti supra diximus de pœnis quibusdam spiritualibus, vide latè pro, & contra discussum & finaliter negativè concludentem apud Sanchez *cit. lib. 2. mor. c. 27.*

340 Quæritur IX. Num pœnæ temporales, & corporales afficiant etiam hæreticos in Germania, & Romano Imperio? Resp. I. hæretici laici Augustanæ Confessionis, Lutherani videlicet, in Foro Civili temporalibus, & corporalibus pœnis non subjacent. Layman *lib. 2. tr. 1. c. 14.* & *in 6. pœnam.* Pirhing. *h. t. n. 83.* Ratio est; quia vi Pacis, & Federis publici, Religiosi nuncupati, a Pontifice non rejecti, gaudent cunctis privilegiis, Juribus & immunitatibus Civilibus, uti Catholici, per dicta supra, quod etiam praxi continua comprobatur.

341 Dicitur notanter, hæretici laici; quia si Clericus in hæresim quamcunque tandem, etiam Lutheranam labatur, pœnis temporalibus, & corporalibus, Carceris v. gr. perpetui (non item ultimi supplicii) omnino subjacet, iisque a Judice Ecclesiastico executivè affici potest, & debet: Tum quia quoad personas Ecclesiasticas

Principes laici per illum publicum Tractatum validè aliquid statuere nil potuerunt, *arg. c. quæ in Ecclesiarum 10. de const.* & amplius patet ex dictis *l. 1. tit. 11. de const.* ubi latè probatum est, leges, statuta, & dispositiones Laicorum de Ecclesiis, vel Ecclesiasticis personis etiam in favorem illarum factas, omni penitus carere valore. Tum quia Ecclesia quoad personas Ecclesiasticas, nec tacitè, nec expressè approbavit illud Fœdus, eximendo hæreticos à pœnis juris; immo contrarium huc usque practicavit, & etiamnum practicat; Clericos hæreticos deprehensos temporaliter, & corporaliter puniendo, & ad Carceres etiam perpetuos detrudendo.

342 Dicitur notanter, hæretici laici *Augustanæ confessionis;* quia num etiam alterius Confessionis, & Sectæ hæretici, v. g. *Calvinistæ, Zuingliani, Hugonotæ, &c.* sint immunes a pœnis temporalibus, & spiritualibus, meritò dubitari potest; quia per pacem publicam Religiosam Passavii conditam, & posteà Augustæ confirmatam, soli Hæretici *Augustanæ*, non item alterius Sectæ immunes a pœnis, & participes sunt facti jurium & privilegiorum, quibus gaudent Catholici.

343 Nec juvat alios hæreticos, si dicatur, illos a pœnis hæreticorum exemptos, juriumque, & privilegiorum Civilium participes esse factos saltem posteà per publicam pacem Monasteriensem, & Osnabrugensem. Nam contra est, quod illa *Pax* non tantum nullo, nec tacito modo approbata, sed positivè reprobata, annullata, & irrita declarata fuerit ab Ecclesia per Bullam Innocen. X. supra *n. 154.* allegatam. Hinc quamvis in Foro Civili illa *Pax* de facto observetur, ac proptereà etiam alii hæretici a pœnis immunes permittantur; tamen spectando jura Judex Ecclesiasticus hujusmodi hæreticos etiam laicos temporaliter punire, & ad perpetuos carceres detrudere posse videtur; cum nullo jure, aut valido pacto censeantur exempti.

344 Dicitur autem repetitis vicibus *spectando Jura;* quia utrum non saltem consuetudine legitimè præscripta a pœnis immunes, juriumque, & privilegiorum Civilium participes sint hæretici laici alterius, quam Augustanæ Confessionis, aliis discutiendum relinquimus.

345 Illud certum est, non expedire, ut Judex Ecclesiasticus hæreticum hujusmodi laicum propter hæresin temporaliter, aut corporaliter in his partibus puniat, eò quod sine publica perturbatione id fieri vix posset, hæreticis cunctis publicæ *Pacis* fractionem conquerentibus, & pro manutentione illos apud Catholicos instantibus, vel bellum novum proptereà moventibus; ut propterea ad evitandum majus malum etiam alterius quàm Augustanæ Sectæ hæreticos laicos impunitos, ac vindictæ Divinæ relinquere debeant; Enimverò ad evitandum majus malum, præstat minus permittere, & impunitum relinquere, *per vulgaria Juris.*

§. VII.

De Potestate absolvendi ab Hæresi & aliis Casibus reservatis, competente Episcopis.

S U M M A R I U M.

346 *Papa nullum peccatum nisi ob annexam Excommunicationem reservat.*
347 Forus *est triplex, alius* contentiosus.
348 *Alius* penitentialis, *alius* conscientiæ.
349 *Absolutio pro* Foro Conscientiæ *valet quoad omnia; nisi lis moveatur* in Foro externo.
350 *Ordinarii vi Tridentini possunt absolvere ab omnibus delictis occultis, etiam* Hæresi.
351 *Quæ facultas quoad casus Bullæ Cœnæ fuit revocata juxta communem DD.*
352 *Per eamdem bullam.*
353 *Quod probatur per declarationes Cardinalium.*
354 *Et Decreta Pontificum.*
355 *Alii negant esse revocatam.*
356 *Probare conantur suam opinionem ex Jure, & tribus n. seqq.*
360 *Solvuntur argumenta contraria, & duobus n. seqq.*
363 *Sententia prior est tenenda.*
364 *Solvuntur argumenta sententiæ posterioris usque ad n. 369.*
369 *Episcopus ut Delegatus Apostolicus potest absolvere ab* Hæresi notoria, *si Reus illam prius abjurat.*
370 *Virtute specialis facultatis Episcopi Germaniæ absolvunt à quavis* Hæresi.
371 *Impeditus personaliter accedere Papam; nequit per Episcopum absolvi à Casibus Bullæ Cœnæ juxta aliquos.*
372 *Juxta communem verò, & probabiliorem potest.*
373 *Probatur ex Jure.*
374 *Solvitur instantia.*
375 *Debet tamen ab Episcopo absolutus obligari, ut cessante impedimento adeat Papam.*
376 *Nisi habeat specialem facultatem absolvendi.*
377 *Solvitur instantia.*
378 *Referuntur in compendio impedimenta adeundi Papam atque declarantur usque ad n. 389.*
389 *Inter quæ juxta aliquos etiam frequentia casuum est, & num. seq.*
391 *Contrarium est verius.*
392 *Bulla Cœnæ non potest non recipi.*
393 *Impeditus personaliter adire Papam, non tenetur mittere Procuratorem, aut scribere pro absolutione, & num. seqq.*

Supponitur I. Cum Communi DD. quod S. Pontifex ordinariè nullum peccatum sibi reservet, nisi propter annexam Excommunicationem sibi item reservatam. Unde sublata Censura, censetur ablata reservatio culpæ; & ita si quis v. g. tempore Jubilæi, vel alias Confessario habenti specialem facultatem absolvendi a casibus Summo Pontifici reservatis fuisset confessus, ab eoque absolutus ab omni vinculo Excommunicationis, omissa tamen per oblivionem absolutione casus *reservati* Papæ, posset postmodum ad hoc per quemlibet Confessarium absolvi. Et similiter si hæreticus ignoret, hæresi annexam esse Excommunicationem, ac proin hanc non incurrit ratione ignorantiæ, juxta dicenda infra *tit. 39. de Sent. excom.* potest is a quolibet Confessario absolvi. Pirhing. *h. t. n. 37.* & Bassæus *V. casus reservatus To. 1. n. 2.* Layman *l. 5. tr. 6. c. 12. n. 2.* & alii passim. 346

Supponitur II. cum Ludovico Miranda *tom. 1. qu. regul. q. 46. ar. 7.* Sanchez *l. 8. de matr. dis. 34. n. 29.* & aliis, quod triplex sit *Forus*, alius *contentiosus*, alius *pœnitentialis*, alius vero *Forus conscientiæ*, qui est medius inter utrumque. Forus *contentiosus* idem est, ac Forus *externus*, &c. *Forus de verb. signif.* describitur dicendo: Forus est exercendarum litium locus. 347

Forus pœnitentialis est *forus Sacramentalis*, quando scilicet aliquis in Sacramento pœnitentiæ ab aliquo peccato, vel censura absolvitur, sive non præstita sibi Absolutione ligatur. *Forus* tandem *conscientiæ* mediat inter utrumque; licet enim *forus Sacramentalis* videatur nonnullis idem esse, ac *forus conscientiæ*, reverà tamen differunt: nam absolutio, quæ conceditur in *foro pœnitentiæ*, potest fieri a solis Sacerdotibus Confessariis, & quidem in Sac. pœnitentiæ. Absolutio verò in *foro conscientiæ* ab Excommunicatione, & aliis Censuris potest ab habentibus legitimam potestatem tam intra, quam extra Sacramentum pœnitentiæ, dummodò sit *prima Tonsura* initiatus, præstare, ut cum aliis a se citatis notat Navarrus *c. 27. Manual. n. 41.* quamquam commodius sit, ac magis receptum, ut talis absolutio committatur Presbytero. 348

Supponitur II. cum communi DD. quod absolutio pro *foro conscientiæ* valeat quidem quoad omnia, præterquam, quando lis movetur in *foro externo*; tunc enim judex secundum rigorem juris potest non habere rationem hujus absolutionis; nisi eam ultro acceptare velit; quia absolutio pro *foro conscientiæ* data, nihil præjudicat *foro externo*. Unde hæreticus v. g. absolutus ab habentibus legitimam potestatem pro *foro conscientiæ*, si postmodum accusetur de hæresi in *foro externo*, non evadit pœnas hujus *fori externi*, etiamsi pœnitentia aliqua publica fuisset ipsi imposita pro foro conscientiæ. Ratio est; quia utrumque judicium tendit ad diversos fines: nam in *foro conscientiæ* præcipuè consideratur salus animarum, & compensatio offensæ Divinæ; in *foro* autem *externo* debet attendi ad publicam vindictam, & satisfactionem Reipublicæ, quam Reus pravo suo exemplo offendit. Pirh. *h. t. n. 44.* cum aliis citatis, & Lay-

Laym. *l. 1. tr. 5. p. 2. c. 7.* pluribus hanc Absolutionem pro *Foro conscientiæ* declarans. His suppositis

350 Quæritur I. An? & quando Episcopi habeant facultatem absolvendi ab *hęresi*, & aliis Casibus Papæ *reservatis?* Præsertim an concessa eisdem a Conc. Tr. facultas absolvendi pro *Foro conscientiæ* ab *hæresi*, & aliis *reservatis* casibus occultò fuerit illis adempta per Bullam Cœnæ? Ante responsionem notandum *Primò*, in Conc. Trid. *sess. 24. de ref. c. 6.* datam fuisse Episcopis potestatem dispensandi in omnibus censuris ex delicto occulto provenientibus, & absolvendi a cunctis casibus occultis etiam Papæ reservatis, per sequentem textum: *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad Forum contentiosum dispensare: & in quibuscumque casibus occultis etiam Sedi Apostolicæ reservatis, delinquentes quoscumque sibi subditos in Diœcesi sua, per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in Foro conscientiæ gratis absolvere imposita pœnitentia salutari. Item & in hæresis crimine, in eodem Foro conscientiæ eis tantum, non eorum Vicariis sit permissum.*

351 Notandum *secundo*, magnam esse controversiam inter Doctores an præfata facultas a Trident. Episcopis concessa, fuerit revocata per Bullam Cœnæ in ordine ad casus in illa reservatos; & quidem in specie quoad *hæresim* in eadem Bulla inter alios casus specialiter reservatam. Una, eaque communior inter DD. sententia affirmat, dictam facultatem omnino fuisse revocatam. Ita docent Barbosa *de Offic. & potest. Episc. Alleg. 40. à nu. 3.* Sanchez *l. 2. Moralium, disp. 3. §. 2. n. 22.* Garcias *de beneficiis p. 11. c. 10. n. 115.* Durand. *in Bullam Cœnæ l. 1. §. 2. q. 12. & 13.* Pignatelli *Tom. 1. consult. 291.* dicens, id hodie esse certum ob plures Declarationes Cardinalium, Sperellus *dec. 112. n. 61.* aliique plurimi a Barbosa *l. c.* allegati.

352 Fundamentum præcipuum hujus sententiæ desumitur ex verbis Bullæ, ubi §. 21. Omnibus etiam Episcopali dignitate præditis expresse adempta est facultas absolvendi a casibus in Bulla reservatis, quomodocumque etiam per cujusvis Conc. Decreta prius concessa. Audiamus verba formalia: *Cæterum a prædictis sententiis nullus per alium quam per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesię mandatis, & satisfaciendo cautione præstita absolvi possit, etiam prætextu quarumvis facultatum, & indultorum quibuscumque personis Ecclesiasticis sæcularibus, & quorumvis Ordinum etiam Mendicantium, ac Militarium Regularibus, etiam Episcopali, vel alia majori dignitate præditis, ipsisque Ordinibus, & eorum Monasteriis, Conventibus, & Domibus, ac Capitulis, Collegiis, Confraternitatibus, Congregationibus Hospitalibus & locis piis, nec non Laicis, etiam Imperiali, Regali, & alia mundana excellentia fulgentibus, per Nos, & dictam Sedem, ac cujusvis Concilii Decreta verbo, litteris, aut alia quacumque scriptura in genere, vel in specie concessorum, & innovatorum, aut concedendorum, & innovandorum.*

353 Accedit, quod secundum hanc opinionem in supremo Generalis Inquisitionis Prætorio Romano fuerit pronunciatum. Insuper S. Congregatio Conc. Trid. Interpretum declaravit ex Bulla Cęnæ Domini sublatam esse facultatem Episcopis tributam in Trid. *Sess. 24. c. 6.* ut testatur Fagnanus *in c. quoniam de const. n. 29. & c. Dilectus de temp. ordinum. 31.* ubi subjungit: *Unde frustra nonnulli ex recentioribus Theologis hunc articulum in controversiam adducunt, cum habeamus claram determinationem S. Congregationis.* Refert etiam similes Declarationes plures Piasec. *prax. p. 2. c. 1. a. 3. a num. 6. & seq.*

354 Rursus ita declaravit Gregorius XIII. & Clem. VIII. prout varii Authores testantur apud citatum Barbosam. Unde & S. Franciscus Salesius, cum in examine Episcoporum sibi ex tringintaquinque quæstionibus Clem. VIII. primam proposuisset: *possentne Episcopi ab hæresi absolvere?* isque respondisset *Possunt ex Conc. Trid.* Papa respondente, non esse hanc suam mentem, antiquatum enim esse illum articulum; mox sententiam retractans verus Ecclesiæ filius subjungit: *Quandoquidem non est mens vestrę Sanctitatis, a mea discedo prorsus Pontificię acquiesco.* Ita ex vita hujus sanctissimi Antistitis refert P. Gobath *tr. 7. Theologię Experim. n. 370.* Unde si veræ sunt hujusmodi Pontificiæ Declarationes, ab hac sententia neutiquam videtur discendendum.

Secunda sententia, & priori directè opposita, negat, 355 per Bullam Cęnæ Domini revocari facultatem absolvendi ab *hęresi* aliisque casibus occultis pro *foro conscientię* in Conc. Tr. concessam. Hanc sententiam multi etiam DD. tenent, quorum 24. citat Barbosa *ib. n. 21.* Imò, quamvis Sanchez *l. 2. in Decalogum c. 11.* oppositam sententiam amplectatur, nihilominus tandem fatetur utramque, consequenter hanc secundam sententiam ex rationibus, & authoritate DD. reddi videri probabilissimam; addit tamen ad finem, *omnino tenendam esse sententiam priorem, ac in re tam gravi amplectendam esse sententiam posteriorem valde dubiam, & parum tutam.*

Cæterum hanc secundam sententiam probant nonnulli 356 ex eo, quia Decreta Concilii Generalis, præsertim novi ac moderni, cujusmodi est Tridentinum, non censetur revocari, nisi fiat expressa mentio Concilii, ut multi tenent DD. cum Sanchez *l. 3. de Matrim. disp. 26. n. 7. arg.* *nonnulli de Rescriptis*, & alibi; ergo cum in Bulla Cœnæ Domini nulla fiat mentio Conc. Trid. eidem non censetur derogare. Verum hæc ratio parum probat: nam ut diximus *l. 1. tit. 2. de const. §. 20. a n. 522.* Conc. Trid. derogari, etsi de illo non fiat mentio expressa; vide ibidem dicta expressè.

Melius igitur alii probare conantur hanc sententiam ex 357 eo. Quia correctio Jurium est vitanda, si fieri potest, *arg. c. cum exped. de elect. in 6;* & amplius diximus *in Proœmio §. 12. a n. 201.* Atqui hoc fieri posse videtur in proposito, dicendo, quod Conc. Trid. loquatur de potestate absolvendi ab *hęresi* occulta, & Bulla Cęnæ Domini de potestate absolvendi ab *hæresi* publica.

Confirmant suam opinionem *primò*. Lex generalis po- 358 sterior non tollit Legem specialiter loquentem priorem, sed potius distinguitur & limitatur per antiquam, ne videatur eam corrigere, *arg. c. Generi reg. jur. in 6. Generi per speciem derogatur*, cum Concordantiis. Antiqui Bulla Cęnæ loquitur generaliter de *hæresi* ejusque absolutione; Conc. Trid. vero loquitur specialiter de hæresi occulta, ut patet ex textu; ergo.

Confirmant II. Solvendo fundamenta prioris senten- 359 tię. Et quidem ad fundamentum *n. 352.* allegatum ex verbis Bullæ Cęnæ Domini desumptum, respondent juxta proximè dicta, eam non tollere potestatem absolvendi ab *hæresi*, aliisque casibus occultis vi Conc. Trid. Episcopis concessam; ut sic concordentur Jura Juribus, ac eorum correctio commodè evitetur.

Ad pronunciatum supremi Tribunalis S. Inquisitionis 360 dicunt illud non habere vim legis: & quamvis priorem sententiam reddat valde probabilem, non tamen tollere probabilitatem oppositæ sententiæ posterioris.

Ad Declarationes S. Congregationis respondent cum 361 Fagnano *in c. quoniam de const. n. 59.* & Engel. *in proœmio Juris Canonici, n. 16.* ex Decreto Greg. XV. An. 1621. & Urbani VIII. die 2. Augusti 1632. emanato, hujusmodi Declarationibus nullam fidem in judicio vel extra à quocumque adhibendam esse nisi *in authentica* forma solito Sigillo, & subscriptione Em. Cardinalis Præfecti, & Secretarii ejusque Congregationis pro tempore existentium munitę fuerint. Et ita sonat Decretum Urbani VIII. a Barb. *Lib. Juris Ecclesiastici universi c. 4. n. 83.* relatum.

Ad Declarationem Gregorii XIII. & Clementis VIII. respondent, de eadem non constare authenticè: cum igitur res hęc sit admodum ardua, & jam scientibus Summis Pontificibus controversa, putant non tolli probabilitatem secundæ sententię absque alia expressiori declaratione Pontificia. Ita olim Diana *p. 1. tr. 5. res. 2.* Bassæus *t. 1. V. Casus reservatus n. 32.* aliique. Verum his non obstantibus.

Resp. I. Ad Quæstionem *n. 350.* positam. Quamvis se- 363 cunda sententia *n. 355. & seq.* relata, olim probabiliter potuerit defendi, fueritque defensa à multis gravissimis Viris non sine gravi fundamento, ut ex dictis patet: de facto tamen secus dicendum, & omnino tenenda est Prima sententia *n. 351.* posita, idque ob novissimum Decretum Alexandri VII. Anno 1665. emanatum, sequentem inter alias Propositionem tanquam scandalosam damnantis: *Sententia asserens Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est Anno 1629. die 18. Julii in Consistorio S. Congregationis Eminentissimorum Cardinalium visa, & tolerata est.*

364 Nec sufficit dicere, prefatam propositionem esse damnatam propter ultimam particulam, de Consistorio Cardinalium falsò attestantem. Nam contra urget; quia dicta propositio est damnata tamquam scandalosa: ex sola autem tali attestatione parum scandali sequi posset, nisi versaretur circa doctrinam cæteroquin falsam, quæ habetur in prioribus dictæ propositionis verbis, ac olim jam rèjecta dicitur à SS. Pontificibus, & S. Congregatione Concilii per ea, ac per Declarationes *n. 353. & n. 354.* allegatas, sicque ex professo damnata censetur. Et ideo P. Gobath *tr. 7. Theologiæ experiment. n. 270.* novissimæ editionis, hoc unicum Decretum Alexandri VII. secundæ sententię opponit.

365 Neque urgent rationes *a n. 357.* in favorem secundę sententiæ allatæ. Siquidem habent duntaxat locum stante dubio de intentione legis: fallunt autem, si aliunde constet de contraria intentione legis, seu dispositione Legislatoris, prout fit in proposito.

366 Ad id, quo Declarationes *n. 353.* allegatas infirmare conantur, respondetur, verum quidem esse, quod Declarationes Cardinalium non probent, nisi in forma authentica afferantur juxta dicta *n. 361.* tamen etiam verum esse, quod ab irreverentia, & temeritate vix absit, Declarationes a probatis Authoribus (inter quos utique est Fagnanus, utpote S. Congregationis Secretarius) relatas ex hoc solo rejicere, quod non afferantur in forma authentica, prout ex eodem Fagnano *in Proœmio §. 8. n. 128.* amplius diximus.

367 Quapropter sententia hæc in praxi ubique etiam in Germania est tenenda, non obstante multitudine casuum, quia ob hos dantur Episcopis Germaniæ speciales singulis quinquenniis renovandæ facultates absolvendi ab hæresi, & aliis casibus Bullæ Cęnæ: prout in specie habet noster Rev. ac Celsissimus Princeps, & Episcopus Frisingensis juxta dicta *lib. 3. in Appendice n. 22. facultate 10.* ibi: *Absolvendi ab omnibus casibus reservatis etiam Bullæ Cœnæ, in locis tamen, ubi impugnè grassantur hæreses*: uti est in Germania.

368 Resp. II. Sicut ab hæresi, ita ab aliis casibus Bullæ Cęnæ absolvendi potestas alias vi Concilii Tridentini Episcopis competens, sublata est per eandem Bullam. Communis DD. quia casus omnes in dicta Bulla æqualiter sunt reservati, & clausula potestatis derogatoria est universalis quoad omnes; ergo si ob hanc Episcopus nequit absolvere ab hæresi, nec ab alio Bullæ casu absolvere poterit.

369 Resp. III. Quamvis juxta hactenus dicta Episcopus de jure communi nequeat absolvere in foro interno ab hęresi tamen de jure communi tamquam *Delegatus Apostolicus* id potest pro foro externo, casu quo *hæreticus notorius* hæresin prius abjurat, & pœnitens ad Ecclesiam redit, Farin. *de hæresi q. 192. n. 52. & seq.* Castro Palao *de Fide tr. 4. disp. 4. pun. 3. §. 2. n. 23.* Pirh. *h. t. n. 42.* & alii, *ar. c. ut officium prin. V. si verò h. t. in 6.* Quæ Absolutio etiam in foro interno eatenus juvat, quatenus sublata per absolutionem Episcopi Excommunicatione, quivis dein Confessarius a peccato hæresis absolvere queat. Ita DD. citati.

370 Porro virtute specialis facultatis possunt Episcopi Germaniæ pro utroque Foro absolvere Hæreticos, juxta dicta *num. 367.*

371 Quæritur II. An impeditus adire Summum Pontificem possit jure ordinario, & secluso speciali privilegio a proprio Episcopo absolvi ab Excommunicatione propter hæresin incursa, & aliis censuris Papæ etiam in Bulla Cęnæ reservatis? Non enim desunt, qui *negativè* respondent, quos citat Diana *p. 12. tr. de Conclavi res. 24.* atque ex parte sequitur *ib. res. 25.* Rationem dant; quia tantum articulus mortis excipi solet in reservatione censurarum Summo Pontifici facta. Quo non obstante.

372 Resp. I. Potest Episcopus impeditum personaliter adire Pontificem vel in perpetuum, vel ad longum tempus, absolvere ab hæresi, & aliis casibus vi Bullæ Cęnæ reservatis. Diana *cit. res. 24.* Layman *lib. 1. tr. 5. p. 2. c. 6. n. 5.* qui ex communi DD. ponit hanc Regulam: *Casus Papalis, superveniente impedimento adeundi Papam, fit Episcopalis;* quia id congrua subordinatio inter Prælatos requirere videtur. Castro Palao *de Fide tr. 4. disp. 4. pun. 3. §. 5. n. 4.* Abb. *in c. de cætero de Sent. excom. n. 1.* Navarrus *in Summa c. 27. n. 98.* Sylvester *V. Absolutio 4. n. 7.* Felinus *in c. quamvis de Sent. Excom.* Navarrus *c. 27.* Anchoranus *in c. eos qui eod. in 6.* Covarruvias *in c. Alma Mater p. 1. §. 11. num. 15.* cum communi. Ratio est; quia, ut notanter citati DD. ejusmodi impedimentum perpetuum, vel ad longum tempus, reputatur tamquam verus articulus, seu periculum mortis in ordine ad impetrandam dictam Absolutionem ab alio, quam a Papa. Probatur hoc ex eo: Tum quia sic *impeditus* moraliter est certus, se non posse ante mortem adire Summum Pontificem pro obtinenda Absolutione: Tum quia frustra & inutiliter, immo & periculosè talis expectabit verum articulum mortis; cum jam anteà & semper sit necessaria absolutio, sicque periculum tandem sine absolutione decedendi, si non posset hanc prius saltem a proprio Episcopo obtinere.

Probatur idem ex jure Canonico, *c. Mulieres c. de cętero* 373 *& c. ea noscitur de sent. Excom.* ubi expressè datur Episcopis facultas absolvendi ab Excommunicatione Papæ reservata, & incursa propter gravem percussionem Clerici, si excommunicatus ob capitales inimicitias, infirmitatem, senectutem, Sexum muliebrem, vel *alias justas excusationes, quibus in itinere rationabiliter excusetur, sine periculo se nequeat conspectui præsentare:* dummodo talis juxta facultates suas parti læsæ satisfaciat, simulque præstito juramento eidem injungatur, ut cessante impedimento, aut sanitate recuperata, Romanum Pontificem, vel Legatum ipsius adeat, mandatum Apostolicum accepturus; prout expressè habetur utroque *l. c.* Concordat *c. quod de his 20. c. de Monialibus 33.* & *c. quamvis 58. de sent. excom.*

Nec obstat, quod in citatis Capitulis fiat sermo de Ex- 374 communicatione & percussione Clerici contracta, quæ in *c. si quis suadente diabolo 17. q. 4.* extra mortis periculum Summo Pontifici reservatur. Resp. enim, eandem rationem, an proinde idem jus esse in omnibus Excommunicationibus reservatis, ut tradunt communiter DD. Nam id concedunt jura, ne Excommunicatus ob impedimentum adeundi Papam moriens sine absolutione incurrat periculum salutis æternæ. Adde *c. eos qui de sent. Excom. in 6.* ubi Glos. *V. Canonis* hoc extendit ad alios casus jure communi Papæ reservatos.

Resp. II. Quamvis Episcopus possit impeditus personaliter ire Romam, absolvere a casibus Papalibus Bullæ 375 Cęnæ, tamen debet eis sub juramento injungere, ut cessante impedimento illuc se conferant. Communis & certa ob clara jura *n. 373.* citata.

Dicitur autem notanter: *Spectato Jure communi*: nam 376 aliud erit, si Episcopus habeat speciale privilegium absolvendi, juxta dicta *n. 367.* Deinde etiam spectanda erit consuetudo locorum. Nam Episcopis in locis Roma remotioribus præscripsisse, possunt jurisdictionem absolvendi impeditos hujusmodi, sine onere, quod Reo imponere debeant obligationem sistendi se Papæ, vel ejus Legato, prout post Navarrum notat Laym. *l. c. n. 6. li. 1. tr. 5. p. 2. c. 6. n. 6.*

Nec refert, quod contra Bullam Cęnæ nulla fieri queat 377 præscriptio juxta dicta *n. 90.* Quia obligatio, qua tenetur Episcopus impeditis ire Romam injungere, ut cessante impedimento illuc se conferant, non est a Bulla Cęnæ, sed à SS. Canonibus *n. 173.* citatis, contra quos bene valet præscriptio.

Quæritur III. Quænam censeantur in jure esse impedi- 378 menta adeundi Papam? Resp. esse septendecim, quæ inter alios singillatim declarantur a Sylvestro *V. Absolutio 4. n. 3.* & sequentibus versiculis comprehenduntur.

Regula, mors, sexus, hostis, puer, Officialis,
Deliciosus, inops, egerque, senexque, sodalis,
Janitor, adstrictus, dubius, causæ levis ictus,
Debilis: absolvi sine Summa Sede merentur.

Ex his ly *Regula*, denotat Regulares, qui per suum Su- 379 periorem absolvendi sunt; prout *in Religionis favorem, & ut vagandi materia subtrahatur*, habetur statutum *c. Monachi 2. & c. cum illorum 32. de sent. excom.* Intellige, nisi excessus illi sint difficiles ac enormes, ut *ib.* subditur.

Ly Mors denotat mortis articulum, de quo habetur *c.* 380 *non dubium de sent. excom.* & alii. Per ly Sexus denotantur mulieres; nam hæ ob fragilitatem Sexus impediuntur a longis itineribus. Deinde ly Hostis significat habentem capitales insidias, ob quas metu mortis, aut alterius gravis damni sibi ab hostibus inferendi prohibetur ab itinere ad Sedem Apostolicam. Et hi proinde possunt absolvi ab Episcopo, ut habetur *c. De cætero, & c. ea noscitur de sent. excom.* Adde *Pueros, Senes, Ægros, Debilesque*, ut habetur *l. c.* juncto *c. quamvis & c. Pueri eod.*

Porrò

381 Porrò by Officialis indicatum, qui in causa percussionis Clerici secundo turbam casu fortuito (non tamen absque omni culpa) Clericum percussit. Hac adde Jurisconsultorum seu Officiorum, sub præsentia sui officii Clericorum seu Officialium, sub præsentia sui officii potestatem habent, nisi forte Clericum graviter vulnerasset, ut dicitur *cit. Sed verò d. 2. de sent. excom.*

382 Ly Delicatus, liquidem de delicatis, idest, de his, quæ magnæ sunt potentiæ, simulque N. B. ita delicati, quod *laboremveutient ad Sedem Apostolicam nequeunt sufferre*, ex explicatione *Glossatorum de jure excom.*

383 Per ly Inops infinuantur pauperes, seu inopia impediti, quomodo Romanum Pontificem possint adire, ut dicitur *eodem loco d. 2. sent. excom.* Nec obstat, quod *Glossa ibi* ait, pauperes habentur Sedem Apostolicam adire. Resp. enim cum Glossa hic, in priori loco fermonem esse de ipsis, qui tanta pauperitate laborant, ut ad Curiam Romanam non possint, in posteriori verò textu fermonem esse de his, qui possunt ire, licet pauperes sint.

384 Ly Sordidus, cum causa percussionis Clerici importat Clericos viventes in communi, & in una domo vel centes, & sub eodem tecto quiescentes; qui pariter ob mutuam pecuniorum egestatem Sedem Apostolicam adire non possunt, *quorum* ergò quasi gravioren expeditet, ut habetur *c. quoniam de vita & honest. Cleric.*

385 Ly Abrictus denotat obligatos (seu fubjectos alterius potestati: ut sunt servi, qui non sunt sui juris; item filiifamilias. Nam hi non possunt ire Romam invitis dominis, vel parentibus, atque idcò ab Episcopo possunt adhiberi, *c. Mulieres & c. relatum de sent. excom.*

386 Per ly Dubius rusticus in casu percussionis Clerici, intelligitur ille, de quo publicè fama est, quod verberavit Clericum: nam hic ad arbitrium Episcopi de hoc (si id negec) vel debet se purgare, vel ab ipso ad castelam abdici. Ita habetur *c. cum dilectus d. 2. de sent. excom.*

387 Ly Uterius per ly levis ictus, intelligitur levis percussio Clerici: nam Excommunicatus pro levi manuum injectione in Clericum posset per Episcopum absolvi, *arg. eorundem locorum.*

388 Tandem per ly Causæ, intelliguntur alia ipsius executiones, quibus quis ab itinere ad Sedem Apostolicam impediendo adhiberi possunt absolutione, ratione biliter executur, *arg. d. cetero de sent. excom.*: *Alias ipsius executiones.* Quæ quia possunt esse multiplices, in hiladisponendo relinquitur arbitrio boni viri, *arg. c. de causis de offiden.* Plura de his omnibus Sylvester *l. c. & alii.*

389 Porro ad hoc affirmatum reducitur ab aliquibus *Nunne frequentes Casuistæ*, ob quam posse Episcopum absolvere a casibus Papalibus, docent plures DD. ut Pirhing *d. n. 24.* Layman *in Casuistica Theologia Concesis. cap. 3. §. de Hæreticis* Vvagenerk *loc. licit. de officio Vicarii in 6. cum dubitantem etiam refert* Gobath *tr. de theolog. experim. n. 371. in Append.* & alii. Siquidem, ut loquitur citatus Pirhingus, *ob similem rationem, & multitudinem absolvendorum, ipsis necessarium & evidens impedimentum ne mittendi Romam: idcò ipsis casus Papales Episcopales, quamvis majoris facinoris, gratia aliqui Episcopi faciant potestatem a Papa petere solent.*

390 Adde verba citati Vvagenerk a citato Gobath relata & approbata, quæ sic sonant. Quod ad Episcopos Germaniæ attinet, recte meminisse jubet Lyman *l. c. n. 23.* dicitur, quam DD. uno ore non solum tanquam regulam, verumetiam necessariam tradunt, *Casus Papales ob nimiam frequentiam, vel impedimentum adeundi Papam, fieri Episcopis.* Quod vel maximè locum habet circa hæreticos in Germania, & in alia cæsibus ut confidenter existimem cum eodem Laymano, *Ecclesiastica esse potius, quam necessitatis, si Episcopi Germaniæ absolvant Hæreticos*, quemadmodum notorius a Pontifice specialiter petant, hæsitantes citatus Henricus Vvagenerk.

391 Verum quoniam ob impedimentum adeundi Papam Episcopo posse tantum absolvendi ab hæresi, & aliis casibus Bullæ Cœnæ attribuantur cum communi aliorum, juxta hæsitantes dicit *n. 371.* tamen ob frequentiam casuum id referre non audemus, nam aliunde facit casuum fit, hoc ipso, quod Germaniæ, & alias remotioribus Episcopis foleant sari speciales facultates a diffis casibus absolvendi, *dict. non fuerat n. 367. dicunt.*

392 Pariter non approbamus fundamentum, quo ad propediem citat Martinus Becanus, *Quamvis proximè citato Pontifice adeundi, non tamen ob frequentiam, qui ob impedimentum, quod Episcopi absolvere possint hæresim, nec Episcopi absolvere possunt hæresim, nec Episcopi absolvere possunt hæresim, nec Episcopi absolvere possunt

mors: periculum verò mortis, cum datur occasio, in qua frequenter homines pereunt, ut in conflictu bellico, in periculosa navigatione, & hujusmodi) in præsenti tamen materia idem est articulus mortis, & probabile periculum ejusdem: nam morale periculum in malis ita existimari, & vitari debet, sicut eventus ipse, juxta illud Ecclesiastici 3. *Qui amat periculum, peribit in illo.*

411 *Tertia* tandem pars, *dummodò de stando Ecclesiæ mandatis &c.* constat in primis ex Bulla Cœnæ Domini, ibi: *Nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo cautione præstita, absolvi possit.* Concordat *c. De cætero c. Ea noscitur & c. quamvis, & c. Quod de his, de sent. Excommun.* ubi præcipitur, ut absolutis tempore infirmitatis, vel ob aliud impedimentum adeundi Papam sub juramento injungatur, ut cessante impedimento vel infirmitate, ad Apostolicam Sedem, vel ejus Legatum accedant, mandatum ipsius humiliter suscepturi, simulque juxta facultatem his, quibus per eos consliterit injurias irrogatas, satisfaciant.

412 Quinimmò *c. Eos, qui de Sent. Excomm.* statuitur quòd absoluti propter mortis articulum, vel aliud impedimentum a sententia Excommunicationis ab eo, a quo aliàs non poterant, cessante impedimento, quàm cito commodè poterunt, se illi, a quo alioquin absolvi debuissent, contempserint præsentare, mandatum ipsius super illis, pro quibus excommunicati fuerant, humiliter recepturi, & satisfacturi, prout justitia suaserit, in eamdem sententiam recidant ipso jure.

413 Intellige hoc, non quòd redeat eadem numero Excommunicatio (hæc enim per absolutionem jam fuit sublata) sed alia omnino similis priori, & quidem ipso jure propter novam inobedientiam, atque contemptum sese debitè præsentandi de novo commissum. Arbitrantur etiam nonnulli apud Dianam *p. 2. de Conclavi, resol. 33.* Quòd *cit. c. Eos qui, de sentent. Excommun. in 6.* loquatur de excommunicatis *denuntiatis*, seu *deductis* ad Forum externum, non verò de excommunicatis non *deductis*. Verùm prior sententia est communiter recepta, nec proinde ab ea recedendum.

414 Quæritur IV. An similiter in mortis articulo absoluti a Casibus *reservatis*, v. g. Episcopo, sed nullam censuram annexam habentibus, teneantur, si convaluerint, comparere coram Superiore, sicuti tenentur absoluti ab aliqua censura? Resp. *Negativè*, cum Navarro *cap. 26. Manualis n. 26.* Suarez, & aliis communiter contra Hurtadum, quem in oppositum citat Diana *p. 4. tract. 4. Resolut. 199.* Ratio est: Tum quia peccata talia jam fuerunt directè absoluta, eò quòd in mortis articulo cesset omnis reservatio: nemo autem tenetur eadem peccata bis confiteri: Tum quia nullo jure constat talis obligatio, sicuti constat de habentibus censuram reservatam.

415 Neque urget id, quod habetur statutum de absolutione a censuris. Nam imprimis diversa juris dispositio oppositum suadet. Deinde Excommunicatio non incurritur nisi ob contumaciam, unde dignum est, ut talis specialiter se humiliet, & obsequentem ostendat Ecclesiæ, vel Superiori, cui fuit contumax: secus est in aliis casibus *reservatis*. Tandem etiam absolutus a censuris in casu præmisso, non tenetur postmodùm adire Superiorem ad hoc, ut iterum absolvatur, cum jam absolutus sit; sed ut mandatum ejus accipiat, atque ostendat se obedientem ad recipiendam debitam medicinam, & ad exhibendam majorem satisfactionem, si Superior ipsa majorem judicaverit imponendam, ut habetur in jure.

§. IX.

De Potestate absolvendi ab Hæresi, & aliis Casibus reservatis competente Regularibus tam respectu suorum Subditorum, quàm Sæcularium.

SUMMARIUM.

416 *Regulares pro Absolutione non mittuntur Romam.*
417 *Prælati Regulares habent Jurisdictionem quasi Episcopalem.*
418 *Sed non omnes.*
419 *Generales, & Provinciales possunt absolvere suos subditos ab omnibus, a quibus Episcopus de jure communi absolvit suos Diœcesanos.*
420 *Doctrina practica.*
421 *Ampla potestas absolvendi in Ordine Minorum, & num. seq.*
423 *Regulares ab Episcopo solam approbationem, a Papa verò jurisdictionem absolvendi habent.*
424 *Episcoporum reservatio principaliter afficit personam Confessarii.*
425 *Et ideò possunt Regulares absolvere alienum Diœcesanum a casibus in illius Diœcesi reservatis Episcopo.*
426 *Debent Regulares cavere Propositiones circa Absolutionem damnatas.*
427 *Nullus Regularis potest Sæcularem absolvere ab aliquo casu Bullæ Cœnæ.*
428 *Nisi talis personaliter accedere Papam sit impeditus.*
429 *Nec a casibus Episcopo reservatis absolvere possunt Regulares.*
430 *De potestate absolvendi, Remissivè.*

Quæritur I. Qualem potestatem habeant Superiores Regulares absolvendi a *reservatis* quibuscumque suos subditos? Ante responsionem notandum *primò*, quod Monachi, aliique Regulares, ob mutuam percussionem (idem servata proportione dic de aliis casibus Papalibus juxta dicta *num. 274*) non sint mittendi ad Sedem Apostolicam, sed possint absolvi a suo Prælato. Ita enim habetur *c. Monachi de senten. Excommun.* idque *in Religionis favorem, & ut evagandi materia subtrahatur*, extenditur in *c. Cùm illorum, de sent. excomm.* etiam ad eos, qui ante ingressum Religionis tale quid commiserunt; *nisi excessus ipsorum extiterit difficilis, & enormis*, ut mox ibidem subjungitur. Et hinc *n. 379.* annumerantur Regulares inter habentes impedimentum adeundi Summum Pontificem. 416

Notandum *secundò*, quòd Prælati Regulares, ut sunt Generales, & Provinciales ac hujusmodi Superiores Majores exempti, habeant jurisdictionem quasi Episcopalem in suos Subditos, prout loquuntur omnes Authores. Desumitur autem hoc ex *c. Abbates, de Privileg. in 6.* ibi: *Monasteriorum suorum conversis, & qui ad illa convolaverint, & in quos Ecclesiasticam, & quasi Episcopalem jurisdictionem obtinent.* Concordat Glossa *in Clem. 1. De rebus Ecclesiæ non alien. vers. Proprii.* Accedit ratio, quia jurisdictio in Regulares, quæ erat penes Episcopos, dum essent Regularium Superiores, translata est in Prælatos Regulares per exemptionem a jurisdictione Episcoporum. 417

Porrò nomine Prælatorum Regularium jurisdictionem quasi Episcopalem habentium intelliguntur soli Superiores *Majores*, nempe Generales, & Provinciales, ac hujusmodi. Licèt enim Prælati cæteroquin dicantur omnes illi, qui sunt Superiores Conventuum cum jurisdictione, *argum. cap. Decernimus, de Judiciis*, ibi; *& Alii Ecclesiarum Prælati*: ac nomine Prælaturæ etiam comprehendatur Prioratus, Guardianatus, Magistratus, seu alia Superioritas localis, secundùm quod sunt diversa nomina talium Prælatorum, qui Religiosis præsunt, ut notavit Glossa *in cap. Nullus de Elect. in 6. V. Prælaturam.* Nihilominus Guardiani, aliique Superiores locales tantùm habent in suos Subditos jurisdictionem ordinariam, & dignitatem Ecclesiasticam, qualem habent Parochi, & Curati, ut notat Sanctorus de Melfi *in Statuta Generalia c. 1. Statuto 4. §. Guardianum*: non autem quasi Episcopalem. His prænotatis: 418

419 Resp. I. Regulares Prælati Generales, & Provinciales, possunt absolvere suos Subditos ab omnibus casibus, à quibus possunt Episcopi suos absolvere de Jure communi. Ita communis Doctorum, quos citat, & sequitur Herincx *Disp. 7. de Sacramento pœnitentiæ, q. 9. num. 8.* Ratio patet ex proximè dictis. Confirmatur hoc ex Constitut. Pii V. (& habetur in Bullario Rom. Constit. ejus 132.) ubi Priori Conventuali, & Superioribus Prælatis Ordinis Prædicatorum, ne sint deterioris conditionis quàm Sæculares, conceditur eadem facultas absolvendi, & dispensandi erga Subditos dicti Ordinis, quam habent Episcopi in Clericos & Laicos sibi subditos: in hoc autem privilegio communicant alii Ordines præsertim *Mendicantes*, habentes communicationem privilegiorum.

420 Ex his inferes conformiter dictis, quidnam possint vel non possint Prælati Regulares, quantum est de jure communi in absolvendis suis Subditis: Nam sicut juxta dicta *n. 452. & seqq.* potest Episcopus suos Diœcesanos *impeditos* personaliter ire Romam, ita Superior Regularis potest suos Subditos utpote etiam *impeditos* personaliter ire Romam absolvere. Siquidem in Religionis favorem, & ut tollatur evagandi materia, possunt Superiores Regulares absolvere ab omnibus casibus Papalibus, nisi excessus fuerint difficiles, & enormes, de quibus *numero sequ.* Et quia habent in suos Subditos jurisdictionem ordinariam, & quasi Episcopalem, possunt dictam facultatem absolvendi delegare aliis, uti in simili diximus suprà *num. 398.*

421 Resp. II. *Ex Apostolica concessione possunt Generales, & Provinciales, eorumque Vicarii, & Custodes in suis Custodiis Fratres sibi commissos, vel ad eos undequaque declinantes, ab omnibus casibus, in quos inciderint, sive ante, sive post ingressum Ordinis, etiam Sedis Apostolicæ reservatis (Hæreticis, relapsis, Schismaticis, Litterarum Apostolicarum falsificatoribus, ad partes Infidelium prohibita deferentibus, Bigamis, & homicidis voluntariis exceptis) absolvere, ac etiam in quibusvis sententiis Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti à jure, vel ab homine generaliter promulgatis, ac etiam dispensare in irregularitatibus propter dictas sententias, aut ob celebrationem Divinorum in locis interdicta Ecclesiastico suppositis, vel ob susceptionem Ordinum cum prædictis censuris contractis: & ab iisdem casibus à propriis, quos sibi elegerint, Confessariis dispensari.*

422 Ita verbatim sonant Statuta nostra Generalia novissimè recognita, à Sede Apostolica confirmata, & à Reformata Provincia Bavariæ acceptata *c. 7. §. 4. fol. 117.* quæ eadem refert ac probat P. Angelus Lantusca *in Theatro Regularium V. Absolvo, n. 5.* citans Summos Pontifices, qui hanc amplissimam absolvendi potestatem Ordini concesserunt. Quia igitur de Legibus jam institutis non est judicandum, sed secundùm ipsas vivendum, *arg. c. In istis, dist. 4.* nunc determinationi Statutorum Generalium omnino insistendum censeo. Quibus sic stantibus

423 Quæritur II. An? Et qualem potestatem absolvendi Sæculares ab *Hæresi*, vel aliis casibus Papæ, vel Episcopo *reservatis* habeant Regulares tam Subditi, quàm Superiores? Ante Responsionem notandum *primò*, cum Communi Doctorum, quòd Regulares *exempti* jurisdictionem absolvendi Sæculares non accipiant ab Episcopo approbante, sed supposita approbatione Episcopi localis, & consensu proprii Superioris Regularis, eam concessam habeant à Sede Apostolica, prout desumitur ex *Clem. Dudum, §. Statuimus, de sepulturis.* Hinc Fagnanus *in cap. Omnis de Pœnitent. & remiss. num. 79.* sic ait: *Jam sacra Congregat. Concilii declaravit, Regulares intra Diœcesim Episcopi approbantis posse etiam audire pœnitentem alterius Diœcesis; cùm habeant jurisdictionem à Papa ex Clem. Dudum, de sepulturis*, & notat Glossa *in c. 2. de Pœnitent. & remiss. in 6. §. Item tertiò &c.* ibi: *Mendicantes verò sunt delegati à Sede Apostolica.* Aliam rationem addit Layman *lib. 5. tract. 6. cap. 10. n. 19.* quia videlicet Episcopus tam amplam jurisdictionem audiendi Confessiones omnium Fidelium undequaque venientium, eosque à Censuris etiam *reservatis* absolvendi dare non potest: sed eam Confessarii Mendicantium à Summo Pontifice, cum dependentia à consensu sui Prælati, & approbatione Episcopi accipiunt.

Notandum *secundò* cum citato Fagnano *n. 78. & seqq.* ac aliis communiter, quòd quando Episcopi, aliique locorum Ordinarii certos casus sibi reservant juxta Concil. Trident. *sess. 14. cap. 7.* talis actus *reservationis* principaliter ac directè afficiat personam Confessarii arctando ejus jurisdictionem; licèt etiam indirectè obstet pœnitentibus, eò quòd à tali Sacerdote ob defectum jurisdictionis absolvi non possint. Et hoc patet *primò* ex *cit. Concil. Trident.* ibi: *Extra quem articulum mortis cùm Sacerdotes nihil possint in casibus reservatis.* Concordat *Clem. Dudum, §. Per hujusmodi, de sepult.* & Extravag. *Inter cunctas, §. Sicque de privilegiis*, ibi: *sicque de casibus reservatis se nullatenus intromittant.* Patet enim, quòd hac loquendi formula Confessariorum jurisdictio restringatur, sicque reservatio Casuum ipsos principaliter, & directè afficiat. Ex quo rectè 424

Infertur à Fagnano *loc. cit. num. 78. & seqq.* quòd Regulares in aliqua Diœcesi ad audiendas confessiones ab Episcopo approbati sine facultate absolvendi à Casibus *reservatis*, possint absolvere pœnitentes ex aliena Diœcesi confluentes à casibus in Diœcesi pœnitentis *reservatis*, non autem, in qua Confessiones audiunt. Tum quia *reservatio* Casuum afficit Confessarium, limitando ejus jurisdictionem: non potest autem Episcopus limitare jurisdictionem Regularis extra suam Diœcesin existentis. Tum quia actus *reservationis* est localis, & restrictus ad suam cujusque Episcopi Diœcesin, ut desumitur ex *Concilio Tridentino loc. cit.* ibi: *Nec dubitandum est, quin hoc idem Episcopis omnibus in sua cuique Diœcesi liceat.* Tum etiam, quia non tenentur Regulares Confessarii habere notitiam Casuum *reservatorum* in aliena Diœcesi. His notatis 425

Resp. I. Quoad potestatem Regularium absolvendi Sæculares, esse in primis cavendas quasdam *Propositiones* novissimè damnatas. *Prima* sic sonat: *Prælati Regulares possunt in Foro conscientiæ absolvere quoscumque Sæculares ab Hæresi occulta, & ab excommunicatione per eam. Secunda est: Mendicantes possunt absolvere à Casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate. Tertia est: Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.* Et hæ tres *Propositiones* unà cum pluribus aliis, ut minimum tamquam scandalosæ, sunt damnatæ ab Alexandro VII. non obstante, quòd *ultima* earum olim fuerit fundata in Jure Canonico, nempe *in Clem. Dudum, §. Si verò, de sepult.* 426

Resp. II. Nullus Regularis, quantumvis privilegiatus, sive Superior, sive Subditus habet potestatem absolvendi Sæculares ab aliquo casu Bullæ Cœnæ. Communis, & certa, ob clausulam omnium privilegiorum plenissimè derogatoriam Bullæ Cœnæ insertam §. 24. cujus verba lege suprà *n. 325.* 427

Limitant aliqui Conclusionem in Sæcularibus personaliter Pontificem adire impediti: utpote quos à quolibet, consequenter etiam à Regulari Confessario uti in articulo mortis absolvi posse, docent juxta dicta suprà *num. 395.* 428

Resp. III. Nullus Regularis potest absolvere Sæcularem à casibus reservatis Episcopo illius loci, in quo talis Regularis existit. Rursus communis, & certa; quia contraria opinio est damnata; juxta dicta *n. 426.* Dicitur tamen notanter, *Episcopo loci, in quo talis Regularis existit*, ob dicta *n. 425.* 429

Resp. IV. Confessarii Ordinum *Mendicantium* ritè approbati habent generalissimam facultatem super omnes Casus, & censuras Papæ *reservatas*, exceptis iis, qui continentur in Bulla Cœnæ Domini; quibus adde casus Episcopis *reservatos*, ob proximè relatam *Propositionem* damnatam. Ita Herincx *loc. cit. qu. 2.* Sannig aliique communiter. Patet hoc ex variis concessionibus SS. Pontificum, quas videre est *in Compendio privileg. vers. Absolutio quoad Sæculares.* Tum etiam ex concessione Pauli III. facta Confessariis Societatis Jesu, & consequenter aliorum Ordinum habentium communicationem Privilegiorum. Et quidem 430

Verba Pauli III. in Bulla, *Cùm inter cunctas*, sunt valde notanda, & sic sonant: *Concedimus quorumcumque utriusque Sexus Christi Fidelium ad eos accedentium Confessio-*

nes audiendi, & confessionibus diligenter auditis, ipsos & eorum singulos ab omnibus, & singulis eorum peccatis, criminibus, excessibus, & delictis, quantumcumque gravibus, & enormibus, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, & à quibuscumque ex ipsis casibus resultantibus sententiis, & censuris, & pœnis Ecclesiasticis, exceptis contentis in Bulla, quæ in die Cœnæ Domini solita est legi, absolvendi, ac eis pro commissis pœnitentiam salutarem injungendi, plenam ac liberam facultatem. Hactenus citata Bulla.

Plura de potestate absolvendi competente Regularibus vide apud Moralistas, & Authores de Regularibus scribentes, uti Rodriquez, Miranda, Lezana, Portel, ac etiam Herincx *de Sacramento Pœnit. quæst. 3. Disp. 7.* & alios.

§. X.

De Judice Criminis Hæreseos.

S U M M A R I U M.

431 *In causa hæresis nullus Laicus, sed solus Ecclesiasticus potest esse Judex.*

432 *Etiamsi sola quæstio facti sit.*

433 *Jus civile contrarium statuens circa hoc fuit correctum à Jure Canonico.*

434 *Judices autem Ecclesiastici in causa Hæresis sunt sequentes. I. Papa.*

435 II. *Episcopi respectu omnium existentium in sua Diœcesi:*

436 *Quam propterea etiam visitare debet.*

437 *Episcopus etiam exemptorum Regularium Judex est in causa hæresis.*

438 *Nisi obstet consuetudo legitimè præscripta, uti in Germania.*

439 *Vicarius Generalis sine speciali mandato Episcopi non est Judex in causa hæresis.*

440 III. *Bene verò capitulum Sede vacante.*

441 *Non tamen respectu Exemptorum.*

442 IV. *Inquisitores Fidei.*

443 *S. Officium inquisitionis, & inquisitores unde initium, & originem habeant?*

444 *Extat hodie specialis congregatio universalis Inquisitionis, cui inquisitores omnes subjecti sunt.*

445 *Inquisitores Provinciarum, & Diœcesium non sunt judices Episcoporum, Nuntiorum, & Officialium Apostolicorum. Et n. seq.*

447 *Episcopi in suis Diœcesibus sunt inquisitores nati.*

448 *Inquisitores, & Episcopi possunt conjunctim, vel separatim in causa hæresis contra suspectos, vel denuntiatos procedere: & quomodò?*

449 *In locis, ubi non viget Officium inquisitionis, Episcopi soli gaudent omni facultate inquisitoribus aliàs competente.*

450 *Episcopi processum instituendo contra hæreticos debent eumdem modum observare, quem inquisitores: Et quis sit hic modus?*

451 *Principes, Potestates, & Judices sæculares nullo modo possunt se immiscere in processum à Judice Ecclesiastico contra hæreticos instituendum, vel institutum; sed debent immediatè exequi sententiam Judicis Ecclesiastici.*

452 *Nec possunt prætendere videre priùs processum a judice Ecclesiastico factum; Et si prætendunt, debet illis negari.*

453 *Probatur jure, ac ratione: & n. præced.*

454 *Dicitur statim, vel indilatè exequi, si intra sex dies exequitur.*

455 *Possunt Judices sæculares capere, & ad custodiam ponere hæreticos ad hoc, ut eos tradant judici Ecclesiastico.*

456 *Possunt etiam Statuta facere, quibus promovetur processus ab Ecclesiastico instituendus, non item quibus impediretur.*

457 *In Germania non expedit, quòd judex Ecclesiasticus hæreticos temporaliter vel corporaliter puniat, aut ita puniendos tradat Judici sæculari.*

431 QUæritur I. Quis sit, vel esse possit Judex Criminis *hæreseos*. Resp. I. Nullus Sæcularis, seu Laicus, sed solus Ecclesiasticus esse potest Judex in causa *hæresis*, sive incidentaliter, & principaliter, sive sola etiam sit quæstio facti de illa. Farinac. *de hæresi q. 186. à num. 152.* Pirhing *h. t. num. 126.* Del Bene *de immunit. & jurisdict. Eccles. cap. 16. dub. 22. num. 12.* Barb. *in c. ut inquisitionis h. t. in 6. n. 7.* cum Glossa communiter recepta *in cit. c. V. Prohibemus:* Estque hodie certa ob clara jura *cap. Ut inquisitionis, 18. §. Prohibemus, h. t. in 6.* ibi: *prohibemus quoque districtius, Potestatibus, Dominis temporalibus, & Rectoribus, eorumdemque Officialibus supradictis, ne ipsi de hoc Crimine (cùm sit merè Ecclesiasticum) quoquo modo cognoscant, vel judicent.* Ratio assignatur in citato textu, videlicet, quia hoc Crimen *est merè Ecclesiasticum*; de Ecclesiasticis autem sola judicat potestas Ecclesiastica, *c. Decernimus, 2. de judiciis*, ibi: *Decernimus, ut Laici Ecclesiastica tractare negotia non præsumant, sed Episcopi, & alii Ecclesiarum Prælati &c. Nec propter (Laicorum) prævaricationem, Ecclesiasticum dimittant jurisdictionem exercere.* Concordat *cap. Quanto 3. eod. & c. Si Judex, 12. de sent. excomm. in 6.*

432 Dicitur notanter *sive sola sit quæstio Facti de illa*: cùm quæstio Facti de *hæresi* à quæstione juris vix possit separari; quia si quis ob verba vel signa externa *hæresis* arguitur, necessariò investigandum erit, an scienter, vel ignoranter, an ex joco, & simplicitate, vel seriò & ex malitia, an recitativè vel ex propria mente, verba; an talia sint, quæ ad *hæresin*, & pœnas contra illam à SS. Canonibus statutas exiguntur, quæ utpote quæstionem juris in hac causa concernentia, non nisi à Judice Ecclesiastico cognosci valent, uti bene advertit Petrus Barb. *in l. Titia, 34. ff. solute Matrim. n. 37.*

433 Nec obstat, quòd in Jure Civili expressè statutum inveniatur *hæreticos* saltem laicos in causa *hæresis* judicari, & condemnari posse *arg. L. 1. §. 1. C. de Summ. Trinit. l. Quicunque §. 8. fin. C. h. t.* cum concordantiis. Respondetur enim hæc jura à SS. Canonibus correcta fuisse, ita, ut licèt olim Laici esse potuerint Judices in causa *hæresis*, tamen hodie esse non amplius possint. Farinac. *loc. cit.*

434 Resp. II. In specie autem Judices Ecclesiastici in causa *hæresis* sunt sequentes. I. Summus Pontifex. Omnes, quia ab eo omnis aliorum judicum jurisdictio spiritualis descendit, & dependet.

435 II. Quivis Episcopus est judex ordinarius in causa *hæresis* respectu omnium suorum Diœcesanorum tam laicorum, quàm Clericorum, Farinac. *de crimine hæresis. q. 86. §. 1. n. 5. & seqq.* Abbas *in c. Ad abolendam, 9. h. t. n. 3.* & ibi Joan. Andreas *n. 3.* Azor. *p. 1. lib. 8. c. 18. q. 2.* Pirhing *h. t. n. 124.* cum communi aliorum, Textus est *in Clem. 1. §. Propter quod, h. t.* Ratio est; quia Episcopi ex Officio possunt, & debent in suis Diœcesibus extirpare *hæreses*, consequenter etiam judicare, quinam sint *hæretici*, & debitis pœnis in eos animadvertere.

436 Immò *c. Excommunicamus, 13. §. Adjicimus, h. t. in virtute obedientiæ*, & sub pœna depositionis jirictè mandatur, ut *quilibet Archiepiscopus, & Episcopus, per se, aut Archidiaconum suum, aut alias honestas, idoneasque personas bis, aut semel in anno propriam Parochiam, in qua fama fuerit, hæreticos habitare circumeat: & ibi tres, vel plures boni testimonii viros, vel etiam (si expedire videbitur) totam Viciniam jurare compellat; quòd si quos ibi Hæreticos sciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu à communi conversatione Fidelium vita & moribus dissidentes, eos Episcopo studeat indicare. Ipse autem Episcopus ad præsentiam suam convocet accusatos, qui nisi se ab objecto reatu purgaverint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam canonicè puniantur. Si verò ex eis juramenti religionem obstinatione damnabili respuentes jurare fortè noluerint, ex hoc ipse tanquam Hæretici puniantur.*

437 Et quidem hæc jurisdictio Episcopi in causa Hæresis extenditur etiam in personas *Exemptas*, Ita ut has quoque ob Hæresin citare, judicare, & punire valeat, non quidem ut Judex ordinarius, sed ut delegatus Papæ, textu expresso *c. Ad abolendam, 9. §. fin. h. t.* ibi: *Si qui verò fuerint à lege Diœcesana jurisdictionis exempti, soli subjaceant Sedis Apostolicæ Potestati: nihilominùs in his, quæ contra Hæreticos instituta, Episcoporum subeant judicium: & eis in hac parte tanquam à Sede Apostolica delegatis (non obstantibus libertatis suæ privilegiis) obsequantur.*

Vi-

438 Videtur tamen usus, & consuetudo (quæ legitimè præscripta utique derogat legi Ecclesiasticæ, *c. fin. de Consuetud.*) in Germania obtinuisse, quòd Prælati Regulares suos Subditos etiam in causa *hæresis* judicent, & pœnis juris afficiant, uti videre est in casibus, quibus Regulares Apostatæ *hæreticam* Sectam amplexi, denuò revertuntur, & capiuntur: hos siquidem non ab Episcopis, sed Prælatis suis Regularibus judicari, ac puniri, satis in aperto est.

439 Porro, quamvis juxta dicta Episcopus in causa *hæresis* sit Judex competens, & ordinarius super omnes etiam *exemptos* Diœcesanos, tamen potestate judicandi in hac causa caret Vicarius illius Generalis, nisi speciale ad id habeat mandatum ab Episcopo sibi datum saltem sub clausula generali sequenti, vel simili; *Committimus, & concedimus tibi omnia, quæ nos possumus, etiam illa, quæ specialem mandatum requirunt.* Farinac. *de Hæresi, q. 186. nu. 13.* Imola *in Clem. 1. h. t. num. 18* Pirhing. *h. t. num. 124.* Ratio est; quia ob gravitatem hujus Criminis requiritur specialis commissio, ut desumitur ex *Conc. Trid. sess. 24. de Reform. cap. 6.*

440 III. Judex ordinarius in causa *hæresis* est etiam Capitulum Sede vacante (non item Vicarius ipsius Generalis, nisi specialiter deputetur, ob dicta *num. præced.* Farinac. *de hæresi, q. 186. n. 177.* Hostiensis *in c. Ad abolendam, h. t. num. 2. & 4.* Barbosa *n. 2.* Abbas *n. 1.* Pirhing *h. t. nu. 125.* cum communi aliorum, *arg. cit. c. Ad abolendam, 9. h. t.* ibi: *Vel Clerici ipsi Sede vacante.* Ratio est; quia Sede vacante transit tota jurisdictio Episcopi in Capitulum. Nec refert, sive per mortem Episcopi, sive per ejus capturam, vel alio modo, Sedes vacet. Farinacius *loc. cit. n. 179.* post Glossam *in Clem. 1. h. t. V. Sede vacante*, communiter receptam.

441 *Exemptos* tamen Capitulum Sede vacante in causa *hæresis* judicare nequit. Farinac. *de hæresi, q. 186. n. 182.* Abbas *in c. ad Abolendam, h. t. in fin.* cum communi aliorum. Ratio est; quia Capitulum Sede vacante succedit Episcopo solum in iis, quæ jure ordinario competunt Episcopo, non verò in iis quæ non nisi jure delegato, aut speciali habet, prout amplius diximus *lib. 3. tit. 9. a n. 42.*

442 IV. Judices competentes in causa *hæresis* sunt Inquisitores Fidei in S. Officio Inquisitionis, de quibus specialis meritò instituitur Quæstio, qua

443 Quæritur II. Quid sit Officium Inquisitionis: Quid Inquisitores? & quæ potestas eorum in causa *hæresis*? Pro *prima, & secunda* parte Quæsiti sciendum, quòd cùm circa initium Sæculi Tertii *hæresis* sub specie pietatis se non tantùm insinuaret, sed latè diffunderet, ita ut Galliam, Pedemontium, & Lombardiam plurimum inficeret, Innocentius III. Arnoldum Abbatem Cisterciensem, & alios ejusdem Ordinis, & reformationis Abbates scientia, & virtute præclaros, ad confutandos Albigensium errores destinarit.

Et cum *hæreses* nihilominus multum grassarentur, ita ut Episcoporum, & prælatorum cura, labor, & vigilantia necdum sufficeret ad eas extirpandas, & avertendas, S. Dominicus celeberrimi Ordinis Prædicatorum Fundator, Zelo Fidei, & animarum apud eundem Pontificem Innoc. III. institit, & obtinuit, ut contra omnes de *hæresi* insimulatos, suspectos, aut diffamatos verus institueretur Processus judiciarius, ad hoc ut dein de hæresi judicialiter confessi, aut convicti severissimè punirentur. Atque inde initium sumpsit S. Officium Inquisitionis contra hæreticam pravitatem, in quo primus Inquisitor Generalis institutus fuit dictus S. Dominicus, & post illum alii ejusdem Ordinis Alumni: quibus substituti dein, & alii subordinati fuere alii Inquisitores Inferiores, & locales in diversis Provinciis, & Diœcesibus, præsertim Italiæ, & Hispaniæ, ita, ut ibidem in singulis quasi Diœcesibus adsit S. Officium Inquisitionis, & Inquisitores contra *hæreticam* pravitatem, qui omnes hodie subjecti sunt S. Congregationi Cardinalium universalis Inquisitionis, vel S. Officii.

444 Nam cum dictus Pontifex cerneret, noviter exortas *hæreses* Lutheranam, & Calvinianam multum serpere, & invalescere, ad eas, & alias *hæreses* melius coercendas, & ne ulteriùs diffunderentur, atque ut Officium Inquisitionis ubique majori cum fructu, & exactè exerceretur, instituit memoratam Congregat. Anno 1502. per Constit. *Licèt ab initio, &c.* Cardinalis de Luca *Relat. Curiæ Romanæ, Disc. 14. a n. 2.* His notatis

445 Resp. I. Inquisitores omnes tam Generalis, & Supremus, quàm inferiores, & locales sunt veri Judices *hæreticorum* in suo districtu, Provincia, aut Diœcesi. Communis, & certa, *arg. c. Ut officium, 11 h. t. in 6* ibi: Ut Officium Inquisitionis contra hæreticos in Provincia, in qua vobis idem Officium est commissum, authoritate Apostolica possitis efficacius adimplere, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus ubique in præfata Provincia simul, vel separatim, aut singulariter (prout negotii utilitas suadebit) contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, necnon contra infamatos de hæresi, vel suspectos, juxta sanctiones canonicas (hominum metu Divino timori postposito) procedatis.

446 Limitatur tamen Conclusio in Episcopis, & Sedis Apostolicæ Nuntiis, aliisque Officialibus, utpote contra quos etiam suspectos de crimine hæresis inquirere nequeunt, sed tenentur capta priùs debita Informatione illos denuntiare Sedi Apostolicæ, prout expressè statuitur, *c. Inquisitores, 16. h. t. in 6.* & Extravag. *Matth. 3. ad fin. h. t.* inter communes.

447 Resp. II. Præter Inquisitores a Sede Apostolica specialiter deputatos, quivis Episcopus in sua Diœcesi censetur esse, ac revera est Inquisitor *natus*, ita ut eamdem cum dictis habeat potestatem in causa *hæresis*, ut bene observat Cardinalis de Luca *Relat. Curiæ Romanæ disc. 14. num. 4.* & patet ex dictis.

448 Resp. III. Inquisitores omnes tam *deputati* a Sede Apostolica, quam *nati*, idest, Episcopi, & Capitulum Sede vacante, quivis in suo districtu possunt, vel separatim, vel conjunctim contra *hæreticos* procedere; ita tamen, ut si separatim procedant, sententiam condemnatoriam ferre non possint Inquisitores *deputati*, nisi prius Processum communicent Episcopo, vel Sede vacante Capitulo: Nec Episcopus nisi suum Processum communicet Inquisitoribus, si in sua Diœcesi Officium Inquisitionis viget. Ita clarè sanctum habetur tum *cit. c. Ut Officium, 11. h. t.* Tum *c. Per hoc 17. eod. in 6.* ibi: *Ut inquisitionis negocium efficacius, melius*, velliusque procedat, concedimus, quod per Episcopos, & Inquisitores de facto eodem inquiri valeat communiter, vel divisim: *& si divisim processerint, teneantur sibi invicem communicare Processus; ut per hoc possit melius veritas inveniri, & nisi hoc casu Inquisitores in Sententiæ prolatione Diœcesanis, vel econtra duxerint deferendum.*

Pariter disponitur, & res ulterius declaratur *Clem. 1. §. Propter, h. t.* illis verbis: *Sic quod quilibet* (tam Episcopus nempe, quàm Inquisitor) de prædictis sine alio citare possit & arrestare, sive capere, ac tutæ custodiæ mancipare, ponendo etiam in compedibus, vel manicis ferreis, si ei visum fuerit faciendum: super quo ipsius conscientiam oneramus, nec non inquirere contra illos, de quibus pro hujusmodi negotio secundùm Deum, & justitiam viderit expedire. Duro tamen tradere carceri, sive arcto, qui magis ad pœnam, quàm custodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo Diœcesano, aut ejus officiali, aut Episcopali Sede vacante, capitulo super hoc delegato, si sui ad invicem copiam habere valeant intra 8. dierum spatium, postquàm se invicem requisierint, non valebit.

449 Dicitur autem notanter in Conclusione *n. 448. Si in sua Diœcesi Officium Inquisitionis viget*: Nam ubi hoc non viget, ut in Germania, Gallia, Polonia, possunt Episcopi totum Processum inchoare, & per sententiam etiam condemnatoriam soli finire, absque hoc, quòd Processum suum transmittant ad alienam Diœcesin, vel Provinciam, ubi Officium Inquisitionis, & Inquisitores existunt; eo quòd in præfatis locis, ubi Inquisitio non viget, munus Inquisitorum obeant, & eamdem, quam illi in hæreticos, potestatem habeant, ac privativè exerceant Episcopi, uti post Azor. *p. 1. lib. 8. c. 18. q. 2.* bene observat Pirhing *h. tit. num. 130.* receptusque probat usus, ac consuetudo.

450 Porro quandocumque Episcopi sive in loco, ubi viget Officium Inquisitionis, sive in alio Processum contra aliquem in causa heresis instituunt, possunt & debent eumdem modum observare, quem observare in hac causa tenentur Inquisitores a Sede Apostolica deputati, *c. Per hoc 17. §. fin. h. t.* ubi universaliter ita disponitur; *Sive autem ordinaria, sive delegata Episcopi potestate procedant, illum in procedendo modum observent, quem Inquisitores possunt, & debent per Jura communia, vel per speciales constitutiones, seu Ordinationes Sedis Apostolicæ observare.* Qualem autem modum, & ordinem in formando Processu contra hæreticos serva-

re debeant Inquisitores, vide apud Farinacium de Hæresi à q.185. Castro Palao *de Fide Tract.4. disp.8 punct. 3.* Pirhing. *h.t.* §.6. & alios, vide etiam Processum nostrum Criminalem *Tit.1.* traditum.

451 Quæritur III. Qualiter Principes, aliive Potestates, & Judices sæculares habere se debeant, ac possint in causa *hæresis*, præsertim in casu, quo ab Inquisitoribus, vel Episcopo intenditur, vel formatur Processus? Resp.I Principes, & Potestates sæculares quicumque de crimine *hæresis* non solum nullo modo cognoscere, nulloque modo resistere possunt, sed potiùs si invocantur, assistere tenentur tam Episcopis, quàm Inquisitoribus, si qui eorum contra *hæreticos* procedere, eos inquirere, vel processare volunt: Tenentur insuper pœnam ab Ordinario, vel Inquisitore impositam *hæretico*, illico exequi: vel si *hæretici* eisdem puniendi traduntur, ordinaria Juris pœna, etiam mortis afficere. Patet Conclusio ex *c.Ut inquisitionis 18.h.t.in 6.* quod totum hìc inserere placuit: & sic sonat.

Ut inquisitionis negotium contra hereticam pravitatem ad Dei gloriam, & augmentum Fidei nostris temporibus prosperetur, leges quasdam per Federicum olim Romanorum Imperatorem, tunc in devotione Romanæ persistentem Ecclesiæ promulgatas, quatenus Dei, & Ecclesiæ suæ sanctæ honorem promovent, & hereticorum exterminium prosequuntur, & statutis canonicis non obsistunt approbantes, & observari volentes; universos Sæculi Potestates, & Dominos temporales, ac provinciarum, terrarum, civitatum, aliorumque locorum Rectores, quibuscumque dignitatibus, vel officiis, aut nominibus censeantur, requirimus, & monemus, ut sicut reputari cupiunt, & haberi fideles, ita pro defensione fidei Diœcesanis Episcopis, & Inquisitoribus hæreticæ pravitatis a Sede Apostolica deputatis, aut in posterum deputandis pareant, & intendant in hæreticorum, credentium, fautorum, receptorum, & defensorum ipsorum investigatione, captione, ac custodia diligenti, cum ab eis fuerint requisiti, & ut præfatas personas pestiferas in potestatem, seu carcerem Episcoporum, aut Inquisitorum dictorum, vel ad locum, de quo ipsi, vel aliqui ex eis mandaverint, infra eorumdem Dominorum potestatem, vel Rectorem districtum ducant, vel duci faciant sine mora; ubi per viros Catholicos a præfatis Episcopis, seu Inquisitoribus, vel eorum aliquo deputatos, sub arcta, & diligenti custodia teneatur, donec eorum negotium per Ecclesiæ judicium terminetur.

Utique de hæresi a Diœcesano Episcopo, vel Inquisitore seu Inquisitoribus condemnatos, præfati Potestates, Domini temporales, Rectores, vel eorum Officiales, seu Nuntii sibi relictos statim recipiant indilatè animadversione debita puniendos: Non obstantibus appellationibus seu proclamationibus prædictorum nequitiæ filiorum: cum tam secundum legem Imperialem, appellationis, & proclamationis beneficium expresse sit hæreticis, credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defensoribus interdictum.

Prohibemus, quoque districtius Potestatibus, Dominis temporalibus, & Rectoribus, eorumdemque Officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cum merè sit Ecclesiasticum) quoquo modo cognoscant, vel judicent: sive captos pro eodem crimine absque dictorum Episcoporum, sive Inquisitorum, aut alterius eorumdem licentia, vel mandato a carcere liberent, aut executionem sibi pro hujusmodi crimine a Diœcesano, vel Inquisitoribus, seu Inquisitore injunctam promptè (prout ad suum spectat officium) facere, seu adimplere detrectent; vel aliàs Diœcesanorum, aut Inquisitorum judicium, sententiam, seu processum directè, vel indirectè impedire præsumant.

Si quis verò de prædictis Potestatibus, Dominis temporalibus, Rectoribus, vel eorum Officialibus, seu Ballivis contra prædicta fecerit, aut præfato Fidei negotio sæpè fatis Diœcesano Episcopo, Inquisitoribus incumbenti se opponere fortè præsumpserit, vel ipsum aliquatenus impedire, necnon & qui scientes in prædictis dederit auxilium, consilium, favorem, Excommunicationis se noverit mucrone percussum, quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, ex tunc velut Hæreticus condemnetur.

452 Resp.II. Principes, Potestates, aut Judices sæculares non differre, aut recusare possunt executionem sententiæ ab Inquisitore, aut Ordinario in causa *hæresis* latam, nec omittere, differre, vel negligere inferre pœnam Jure debitam Reo *hæretico* illis tradito, sub prætextu, quòd debeant priùs videre Processum a Judice Ecclesiastico factum, an sit ritè formatus, vel an sententia sit justa vel non. Nec ulla ratione possunt prætendere, videre, ac lustrare Processum, sed si petunt, potest & debet illum Judex Ecclesiasticus negare. Farinac. *de Hæresi, q.186.a n.165.* Castro Palao *de Fide Trin.4.d.sp.8.pun.14.n.5.* cum communissima, & hodie certa aliorum, quos copiosè ibidem allegat Farinac. dicens cum aliis, sententiam contrariam, communi Peritorum consensu, & usu explosam esse, atque rejectam, *arg. cit.c.Ut inquisitionis, 18. h.t. in 6.* ubi §. *Utique de Hæresi* expresse excipit Papa, ut *Domini temporales sibi relictos* (Hæreticos) *statim accipiant, indilatè animadversione debita puniendos, & §. Prohibemus. ne executionem sibi pro hujusmodi crimine a Diœcesano, vel Inquisitore injunctam, promptè facere, seu adimplere detrectent*: Accedit, & Conclusionem certam reddit Constitutio Innocentii VIII. *Dilectus*, estque decima inter Constitutiones dicti Pontificis *in Bullario Cherub.* ubi Papa præcipit, ut Judices sæculares sine ulla visione Processus ab Inquisitore facti exequantur sententiam, & quidem sub pœna Excommunicationis ipso facto incurrenda: uti patet ex tenore Bullæ sic sonantis.

Dilectus filius frater Antonius de Brixia Ordinis Prædicatorum in partibus Lombardiæ Inquisitor hæreticæ pravitatis, una cum Venerabili fratre Episcopo Brixiensi, seu ejus Vicario Generali, sicuti nobis nuper fecit exponi, contra nonnullos utriusque sexus Hereticos, ut accepimus, quos culpabiles, ut Hæreticos impænitentes repertos, pœna debita juris puniendos condemnavit: ac Officiales Civitatis Brixiensis, ut injunctam executionem adimplerent, requisivit, qui Officiales justitiam ministrare, & dictas sententias exequi (nisi priùs Processus per Episcopum, & Inquisitorem agitatos non viderent) in non parum Orthodoxæ fidei scandalum, recusarunt.

At cum hujusmodi crimen Hæresis sit merè Ecclesiasticum, & delicta nullo pacto impunita remanere debeant, tenore præsentium vobis committimus ac mandamus, ut si est ita, eisdem Officialibus sæcularibus Civitatis Brixiensis sub Excommunicationis pœna, & aliis censuris Ecclesiasticis, præcipiatis atque mandetis, ut infra sex dies, postquam legitimè fuerint requisiti, sine aliqua dictorum Processuum, per vos agitatorum visione, sententias per vos latas contra hujusmodi Hæreticos promptè exequantur appellatione remota. Quam Excommunicationis pœnam ipso facto volumus, & tenore præsentium declaramus, incurrisse, si quod mandatum fuerit, infra dictum sex dierum spatium, cessante legitimo impedimento, cum effectu non impleverint.

Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, statutis Civitatis Brixiensis cæterisque in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque.

Datum Romæ apud S Petrum sub annulo Piscatoris die trigesimo Septembris, 1486. pontificatus nostri Anno 3.

Ratio est; quia cum juxta *n 431. & c Ut inquisitionis*, de crimine *hæresis* nullo modo cognoscere, & judicare valeant, frustra processum super illo facto prætendunt. 453

Cæterùm ad hoc ut *indilatè* dicatur Judex sæcularis exequi, requiritur & sufficit, ut intra sex dies exequatur, prout patet ex dicta Bulla, & tenent communiter Doctores, ut videre est apud Farinac. *de hæresi, q.186. n.162.* 454

Resp. III. Quamvis Potestates sæculares de crimine *hæresis* nullo modo cognoscere, aut judicare, nec in processu contra *hæreticos* ullatenus se immiscere valeant per dicta: possunt tamen etiam non requisiti suspectos de *hæresi* capere, & detinere ad hoc, ut illos competenti Judici Ecclesiastico tradant. Farinac. *l cit.n.158* Clarus *de Hæresi n.4.* & alii. Ratio est; quia tali modo in judicaturam non se immittunt, nec Judicem ullo modo impediunt, sed potius debitè juvant in ordine ad coercendos, puniendos, & extirpandos *hæreticos*. 455

Ex eadem ratione possunt etiam facere statuta, & leges, quibus processus contra *hæresin* promovetur, Judicibus Ecclesiasticis assistitur, & pœnæ contra *hæreticos* a SS. Canonibus inflictæ exasperantur; licèt non possint concedere statuta, quibus negotium Inquisitionis contra hæreticos directè vel indirectè impediatur, aut retardetur, *c.Statutum, 9.h.t. in 6.* Farinac. *l.cit.n.157.* 456

Denique notandum, quòd, cum juxta dicta *a n.340* pœnæ temporales, & corporales a jure contra *hæreticos* Augustanæ Confessionis (& forsan etiam alios) in Germania per pacem publicam videantur sublatæ, frustra Judex Ecclesiasticus traderet *Hæreticum* Judici sæculari. Hinc vel ipse *Hæreticum* judicialiter confessum, aut convictum debita pœna etiam temporali, & corporali, ver. gr. perpetui carceris (non item mortis) afficere, vel quod consultius est, a pœnis corporalibus, & temporalibus omnino abstinere debet juxta dicta *numer. 345.*

Et hæc amore Religionis, & Ecclesiæ in odium vitii omnium perniciosissimi *Hæresi* dicta sufficiant. Qui plura desiderat, legat Farinacium *de Hæresi*, & alios de eadem integros Tractatus scribentes.

TITULUS VIII.

De Schismaticis, & Ordinatis ab eis.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis.*
2 *Schisma, & Schismatici quid?*
3 *Schisma aliud est* purum, *& propriè tale.*
4 *Aliud* non purum, *sed conjunctum cum hæresi.*
5 *Quinam censendi sint* Schismatici? *& qui non?*
6 *Separans se ab Episcopo suo, & Communitate Diœcesana non est* Schismaticus *propriè.*
7 Schisma *quomodò differat ab hæresi?*
8 *Pœnæ* Schismatici non puri, *sunt pœnæ Hæreticorum.*
9 *Pœnæ* Schismatici puri *sunt I. Excommunicatio.*
10 *II. Inhabilitas ad Beneficia Ecclesiastica.*
11 *Non item privatio Beneficiorum prius ritè obtentorum.*
12 *III. Est confiscatio omnium bonorum, ac privatio Officiorum, & bonorum &c.*
13 *IV. Est privatio omnis jurisdictionis Ecclesiasticæ, & consequens nullitas Actuum.*
14 Schismatici *tamen validè ordinant, quamvis ordinati ab eis sint suspensi.*
15 Schismatici *non sunt irregulares, nec infames, nisi schisma ipsorum sit notorium.*
16 *Si tempore* Schismatis *sunt duo Pontifices, & unus est certus, ei soli est adhærendum.*
17 *Si ambo sunt dubii, nulli est adhærendum. Et num. seqq.*
19 *Quid interea faciendum. Et num. præced.*

1 HÆresi, & Hæreticis proximè accedunt, immò ordinariè cum ipsis coincidunt *schisma*, & *schismatici*, nec non *Apostasia*, & *Apostatæ*; hinc post præcedentem Titulum de Hæreticis, in præsenti de *schismaticis*, & in statim sequenti de *Apostatis* recto ordine agitur. Itaque

2 Quæritur I. Quis sit *schisma*? Quid *schismatici*, & quomodò differant ab Hæresi, & Hæreticis? Resp. I. Quamvis *schisma* genericè, & largè loquendo sit quævis scissura, & divisio, seu disruptio Communionis, *arg can. schisma, cap.14.q.3.* ibi: *schisma quod græcum nomen est, scissuram significat*; propriè tamen, & ad propositum loquendo: *schisma* est scissura, seu disjunctio, ac divisio, qua quis se separat ab unitate universalis Ecclesiæ, in quantum hæc est *Corpus* quoddam Mysticum ex diversorum statuum Fidelibus tamquam Membris inter se, ac Romano Pontifice tamquam visibili *Capite* illius. Ita in re communis.

3 *Schisma* sic definitum dividitur in *purum*, & *non purum*, & conjunctum cum Hæresi. *Purum* fit, & est, quando quis omnes fidei Articulos, ac etiam supremam Pontificis potestatem, & primatum in Ecclesia credens, ex mera malitia Pontifici qua tali, seu qua *Capiti* Ecclesiæ, & Christi in terris Vicario subesse, & obedire, vel cæteris universalis Ecclesiæ Membris uniri, vel unicus & conjunctus esse detrectat; ut si aliquod Regnum, aut Provincia, quod obedientiam Papæ tamquam *Capiti* Ecclesiæ negans, constitueret sibi proprium Episcopum, aut Patriarcham assumeret, eique in spiritualibus obediret, spretis, vel neglectis, & non attentis Papæ mandatis; quamvis de cætero Papatum, & Articulos crederet. Et hujusmodi Regni, & Provinciæ Rex, Princeps, & Incolæ *puri*, & propriè dicti essent *schismatici*.

4 *Schisma non purum*, sed conjunctum cum Hæresi est; quando præter separationem ab unitate Ecclesiæ negatur una. vel plures propositiones fidei, v. gr. si negatur, vel non creditur Pontificem esse in terris Vicarium Christi, & *Caput* Ecclesiæ &c. Et quidem ordinariè, & practicè loquendo, vix unquam datur amplius *schisma purum*, sed quodvis conjunctum est cum Hæresi, ut bene notatur *can. Hæresin caus 24 qu. 3.* ibi: *Quod quidem, in principio aliqua ex parte intelligi potest: Cæterùm nullum Schisma non aliquam sibi confingit Hæresin, ut rectè ab Ecclesia recessisse videatur.*

Et ex his colliges, non omnes, qui Romano Pontifici obedire recusant, esse propriè *schismaticos*, sed illos dumtaxat, qui eidem tamquam universalis Ecclesiæ *Capiti* subesse, obedire detrectant. Hinc *schismaticus* non est, qui primatum Ecclesiæ credit, & Pontifici qua tali paratus est obedire, hic & nunc tamen ratione materiæ non obedit, v. gr. dum jubet, ut arma deponat vel ex odio erga personam &c. vel quia bellum cum ipso gerit &c. Pariter non est *schismaticus*, qui Papam non agnoscit Dominum temporalem alicujus Provinciæ, Regni &c. Sanchez *lib. 2. Moral c.26. n.3* Farinacius *q 184. n.11.* Pirhing *h. t. n.3.* Ratio est; quia similes inobedientiæ actus adhuc stant cum recognitione, & obedientia erga eundem tanquam Ecclesiæ *Caput*, nec separant ab Ecclesia, quatenus est *Corpus* mysticum, ut supra declaratum. 5

Pariter non censetur esse Schismaticus, nec *schismaticorum* pœnas incurrere, si ab Episcopo suo, etiam qua tali se quis separat, eique obedire detrectat; quia *schisma propriè dictum* est separatio ab Ecclesia universali, & *Capite* ejus. Sanchez *loc cit. n. 6.* Abbas *ad hanc Rubricam n. 1. & 2.* Azorius *p. 1. l. 8. q. 20. n. 4.* quamvis sit, & dici possit *schisma impropriè* tale, *arg. can. Scire 7. caus 7. q. 1. can. Loquitur 18. caus. 24 qu. 1.* 6

Resp. II. *Schisma purum* (quod vix ampliùs datur) in hoc differt ab Hæresi, quod hæc per se ac directè opponatur Fidei, negando, seu non credendo unum, aut plures Fidei Articulos, *schisma* verò opponatur unitati, tollendo Ecclesiæ unitatem, quæ per charitatem habetur, ut cum D. Thoma *2. 2. q. 39. a. 1.* benè advertit Sanchez *l. 2. Moral c 36. n. 6.* cum Communi. 7

Quæritur II Quæ sint pœnæ *schismaticorum*? Resp. I. *schismaticos non puros*, seu habentes adjunctam etiam Hæresin (quale sunt hodie plerique juxta dicta) easdem, quas Hæretici incurrunt pœnas; quia verè Hæretici sunt. De quibus pœnis vide *tit præc.* §. 5. & 6. 8

Resp II. *Schismatici puri*, seu nullam habentes Hæresin (quales sunt hodie pauci) sequentes incurrunt pœnas. I. Est Excommunicatio Major, *can. Nulli fas 5 Dist. 19. & canon. Ligaribus 43. caus. 23. quæst. 5. & Bulla Cœnæ §. 1.* vi cujus hæc Excommunicatio hodie est reservata Summo Pontifici, ut cæteri casus Bullæ Cœnæ, ibi: *Excommunicamus schismaticos, & eos, qui se a nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt.* 9

II. Pœna est inhabilitas ad Beneficia, & Dignitates Ecclesiasticas, præsertim Episcopalem. Farinacius *de Hæresi q. 184. n. 42.* Pirhing *h. t. n. 5 arg c. quia diligent. 5. de Elect. & c. 1. h. tit in 6.* quæ pœna probabilius locum habet etiam post peractam pœnitentiam, & *schisma* abjuratum, Farinacius *l. c. n. 36* Azorius *p. 1. l. 4. c. 20 qu 8.* Sanchez *l. 2. Moral c. 36. n. 18. arg. c. c. 5 de Elect.* ubi habetur, posse cum *schismatico* post abjuratum *schisma* in Episcopum electo dispensari, quod confirmari valeat: ergo sine dispensatione Electio non valet. 10

21 Volunt nonnulli, *Schismaticos* etiam privandos esse Beneficiis ante *schisma* ritè obtentis. Farinacius *de Hæresi qu. 184. num. 42.* Flamin. Parisien. *lib. 3. de Resignat. quæst. 1. num. 36. arg. c. un. h. tit. in 6.* verùm quia constitut. *cit. c. un. h. t. in 6.* fuit revocata (sola excepta Confiscatione bonorum ibidem statuta) a Benedicto XI. *Extravag. un. h. t. inter communes*, hinc cum Sanchez *loc. cit. n. 19.* Garcias *p. 11. cap. 10. num. 151.* Pirhing *h. t. nu. 7.* rectè negatur, pœnam privationis Beneficiorum ante ritè obtentorum incurri.

22 III. Pœna est *Confiscatio* bonorum, item *privatio* Officiorum, honorum, ac dignitatum, *cit. c. un. h. tit. in 6.* ubi ulteriùs disponitur, *quòd si Schismatici homines sunt privati, si quidem nobiles existunt, suarum substantiarum præscriptionem patiuntur: si autem ignobiles, non solùm in corpore verberentur, sed exilio perpetuo castigentur.*

23 IV. Pœna est *privatio* jurisdictionis Ecclesiasticæ, ita, ut quæcunque collatio Beneficii, alienatio rerum Ecclesiasticarum, uniones Ecclesiarum, sententiæ Censurarum, Absolutiones &c. a *schismatico* factæ ipso Jure sint irritæ, *can. Novitianus 6. cau. 7. qu. 1. can. Didicimus 31. cau. 24. qu. 1.* ibi: *Didicimus schismaticos nil habere Juris, & potestatis & c. 1. h. t.*

24 Notandum illud, quòd *cit. cap. 1 h. t.* sicut etiam *can. Ordinationes cau. 9. q. 1.* dicitur: Ordinatione a Schismaticis factas, esse nullas & irritas, sic esse intelligendum, videlicet, ut Ordines a *schismatico* accipiens sit suspensus ab executione eorum; Ordo tamen valeat, & characterem imprimat, ut bene observat Glossa communiter recepta *in c. cap. 1. h. t. V. Irritas.*

25 Non desunt docentes, *schismaticos* incurrere etiam pœnam *infamiæ irregularitatis*. Verùm, quia nulla de his pœnis reperitur dispositio in Jure, ideo benigniorem in pœnis sequentes interpretationem *arg. c. in Pœnis, de Reg. Jur. in 6.* pœnas illas incurri rectius negamus, nisi *schisma* sit notorium, indeque obsul enormitatem dictas pœnas inducens. Sanchez *lib. 2. Moral. cap 36 num. 20.* Farinacius *de Hæresi quæst. 184. num. 42. in fin.* Barbosa *in c. 1. h. tit num. 5.*

Quæritur III. Quid faciendum, & cui adhærendum tempore *schismatis*, quo duo habentur Pontifices electi? Resp. I. Si unus est certus, vel quasi certus Papa, ita ut prudenter de illo dubitari non possit, ei soli est adhærendum: & qui alteri favent, sunt *schismatici*. Caret controversia. 16

Resp. II. Si verò in tali casu legitimus Papa sit dubius, ita ut non possit prudenter cognosci, nulli est adhærendum. Ita Suarez *disp. 12. de schismate sect. 1. num. 11.* Cajetanus, Sylvester, & alii, quos citat & sequitur Basfæus *tom. 2. vers schisma num. 5.* Ratio est; quia reverà tunc nemo ex istis duobus habet jus verum in Ecclesia acquisitum. Accedit, quòd temerarium sit, ac periculosum, dubia habere pro certis. 17

Itaque unusquisque gerat se tunc, ut unum membrum Ecclesiæ, & Christo *Capiti* adhæreat, dubios ejus Vicarios habens pro dubiis, paratus uni certo adhærere, quando Ecclesiæ provisum fuerit de certo; Quod si contrarium fiat, periculum est, ne *schisma* foveatur, & peccatum committatur; Quamvis Sayrus *in Thesauro l. 3. c. 1. n. 12.* & Trullench arbitrantur, quod quamdiu causa est dubia, & duo vel plures contendunt de Papatu, ac se pro SS. Pontificibus gerunt, nec per Concilium Generale res est determinata, tam ipsi, quam eorum sequaces a peccato excusentur; dummodò parati sint ad determinationem Concilii a Papatu se abdicare, & ejusdem Concilii determinationi atque decreto acquiescere. Cæterùm prior Suarii sententia *n. præced.* allegata est tutior. 18

Cæterùm Christiana plebs satisfaciet adhærendo suis Episcopis, Parochis, & Doctoribus Catholicis, semper parata adhærere illi, quem Ecclesia receperit. 19

TITULUS IX.

De Apostatis, & Reiterantibus Baptisma.

SUMMARIUM.

1 *Apostasia in genere quid?*
2 *Quid Apostasia, & Apostata a Fide?*
3 *In quo differat ab Hæresi?*
4 *Apostata a Fide easdem, quas Hæreticus, incurrit pœnas.*
5 *Imò majores: & quas?*
6 *Caret etiam impunitate Hæreticis concessa per Pacem Religiosam.*
7 *Apostasia, & Apostata a Religione qui? Et quæ pœna.*
8 *Si Apostatans a statu Religioso ad Hæreticos transit, horum pœnis subjacet.*
9 *Etiam in Germania.*
10 *Potest tamen cum damnatis ad carceres dispensari.*
11 *Discedentes a Sacra Communione, quæ approbata per S. Sedem non est, non sunt Apostatæ, ut Virgines Anglicanæ, Bartholomeitæ &c.*
12 *Propria authoritate discedens a sua Religione, animo intrandi aliam, Apostata propriè talis de Jure communi non est.*
13 *Etsi alii contrarium dicant.*
14 *Apostatarum a Religione pœnæ sunt de Jure communi, I. Excommunicatio.*
15 *II. Suspensio ab Ordine Sacro in Apostasia suscepto.*
16 *III. Amissio privilegii Religionis.*
17 *Quibus in quavis Religione accedunt speciales pœnæ.*
18 *In Religione nostra Seraphica quis sit, & dicatur Apostata Et num. seq.*
19 *Ibidem alia Apostasia est* levis, *alia* levior, *alia* levissima.
20 *Alia* gravis, *alia* gravior, *alia* gravissima.
21 *Quævis dictarum ipso facto inducit Excommunicationem.*
22 *Carceris, & inhabilitatem ad Officia.*
23 *Cum Apostatis post medietatem pœnarum superatam dispensari poterit.*
Ordinariè loquendo post sententiam latam in pœnis dispensare nequit Judex Ibid.
24 *Apostatare ab obedientia quid?*
25 *Apostatare ab ordine sacro quid?*
26 *Discedens in Minoribus constitutus ad statum laicalem non est Apostata ab ordine sacro.*
27 *Perdit tamen ipso facto Beneficium, si quod habuit.*
28 *Pœnæ Apostasiæ ab ordine sunt.*
I Excommunicatio.
29 *II Infamia.*
30 *III. Irregularitas.*
31 *IV. Amissio privilegii Canonis.*
32 *V. Resipiscere nolentes possunt incarcerari.*
33 *Reiterantes Baptisma, seu Anabaptistæ qui? & qualiter delinquant.*
34 *Pœna Reiterantium Baptisma de Jure communi civili est ultimum supplicium.*
35 *De Jure Canonico est Irregularitas.*
36 *Quam contrahit etiam, qui Rebaptizanti ministrat, Acolythus v. g. Subdiaconus &c.*
37 *Pœnas præfatas non incurrit, qui sub conditione.*
38 *Vel ignoranter rebaptizat.*
39 *Solvitur instantia.*
40 *Quis dispenset in irregularitate ob reiteratum Baptisma contracta?*
41 *Iterantes* Confirmationem *non contrahunt irregularitatem.*
42 *Solvitur instantia.*

Quæ-

1 QUæritur I. Quid? & quotuplex sit *Apostasia*? Ante Responsionem nota, Apostasiam esse vocem Græcam, & idem significare ac *defectionem*, seu *recessum a Deo*, ut cum D. Thoma *2. 2. q. 12 art. 1.* communiter notant Doctores. Hinc in genere definiendo *Apostasiam*. Resp. *Apostasia est recessus, vel defectio a Deo*, dum vel Fides Christiana, vel status Religiosus, vel sacer Ordo susceptus deseritur. Triplex siquidem *Apostasia* est; *à Fide* videlicet, *a Religione*, seu statu *Religioso*, & *à sacro ordine*. Ita in re Communis, & magis patebit ex sequentibus Quæsitis, quibus singula *Apostasiæ* species examinabimus. Hinc

2 Quæritur II. Quid sit *Apostasia*, & *Apostata a Fide*, ac quibus subjaceat pœnis? Resp. I. *Apostasia a Fide* (quæ propriissimè *Apostasia* est, & à Communi post Glossam *in c. 1 h. t. V. Apostasia*, etiam *Apostasia perfidiæ* vocatur) est totalis discessus, seu defectio a Fide Christiana: Unde *Apostata* a Fide ille dicitur, qui a Fide Christiana penitus recedit, eamque totaliter deserit, ut si Christianus ad *Judaismum*, vel *Paganismum* transit, & *Judæus*, *Paganus* vel *Turca* efficitur Farinacius *de hæresi q. 183 n. 13.* Sylvester *V. Apostasia, n. 1.* Pirhing *h. t. num. 2.* cum communi, *arg. L. 1. 2. & 4. C. h. t.* juncto *can. Beatus 2. cau. 3. qu. 4.*

3 Differt ab *hæresi*; quòd hæc non ex toto, sed ex parte duntaxat, in uno, aut pluribus Articulis, *Apostasia* autem totaliter aberret a Fide. Hinc licèt illi, qui a vera Religione, & Fide Catholica ad Sectam aliquam hæreticam, *Lutheranam v. g.* vel *Calvinisticam* transeunt, vulgò *Apostatæ* dicantur, verè tamen, & propriè loquendo, *Apostatæ a Fide* non sint, nec pœnis contra *Apostatas* Jure communi specialiter statutis subjaceant; ut communiter advertunt Doctores.

4 Resp. II. *Apostatæ a Fide* incurrunt in primis omnes pœnas, quibus *Hæretici* sunt obnoxii. Abbas *in c. 1. h. t. num 3.* Sanchez *lib. 2. Moral. c. 7.* Farinacius *de hæresi q. 183. n. 19.* cum communi, & certa aliorum, *c. Contra, 13. de hæret. in 6.* ibi: *Contra Christianos, qui ad ritum transierunt Judæorum &c. tanquam contra Hæreticos, si fuerint de hoc confessi, aut per Christianos, seu Judæos convicti: Et sicut contra fautores, & defensores hæreticorum; sic contra fautores, receptatores, defensores talium est procedendum.* Ratio est; quia tales *Apostatæ* sunt verè *hæretici*, utpote deficientes a vera Fide, quam in Baptismo sunt professi. Hinc quamvis non omnis *Hæreticus* sit etiam verus *Apostata a Fide*; tamen omnis *Apostata a Fide* est verè *Hæreticus*; uti bene advertunt Doctores citati.

5 Imò, quia *Apostasia a Fide* præter *hæresin*, quam includit, ulteriùs in malitia se extendit, graviùs adhuc quàm *hæresis* punitur; dum videlicet quamdiu vivunt semper, post mortem verò usque ad quinquennium accusari, & in suis puniri valeant, *l. Si quis, 1. & l. Apostatarum 4. C. de Apostatis.* Nec suffragatur eis pœnitentia, uti *Hæreticis*, *l. Hi qui, 3. C eodem*, ibi: *Lapsis enim, & pœnitentibus subvenitur: perditis verò, hoc est, sanctum Baptisma profanantibus, nullo remedio succurritur.* Quod si alios seducant, præter bonorum fortunæ jacturam capite plectuntur. *l. Eum, 5. C eodem.*

6 Porrò *Apostatæ a Fide* privantur etiam impunitatis, & libertatis privilegio, quod in Pace Religiosæ, Monasteriensi item, & Osnabrugensi *hæreticis* concessum est; adeò ut sive Catholicus, sive Hæreticus a Fide Christiana totaliter deficiens Sectam *Judaicam*, *Machometicam*, vel *Gentilem*, & *Paganam* aliam assumeret, omnibus pœnis contra *Apostatas*, & *hæreticos* statutis subjaceret, uti liquet ex tenore dictorum Tractatuum *Pacis*.

7 Quæritur II. Quid sit? Et quas pœnas secum trahat *Apostasia*, & *Apostata* a Religione, seu statu Religioso? Resp I. Ad utramque hujus Quæsiti partem plenè patere *Lib. 3 T. 21. de Regularibus, & Transeuntibus &c. §. 8 a n. 247.* ubi etiam distinctionem *Apostatarum* horum a *fugitivis* Religiosis attulimus, nec non obligationem eorumdem, & potestatem, ac obligationem Superiorum Regularium erga *Apostatas*, pœnas insuper quas incurrunt illi, qui *Apostatam*, vel fugitivum Religiosum suscipiunt, hinc Benevolum Lectorem illuc remittimus, ne superflua fiat repetitio.

8 Resp. II. Si *Apostatans* a statu Religioso ad Hæreticos transit, & (ut sæpè fit) Sectam illorum hæreticam etiam quoad unam duntaxat Hæresin assumit, omnibus pœnis contra Hæreticos utroque Jure statim subjacet. Caret controversia. Ratio est; quia si verè *hæreticus* est, consequenter pœnas *hæreticorum* incurrit. Nec excusatur, si deprehensus, aut sponte rediens dicat, (ut plerumque dicere solent) se externè duntaxat, & simulatè Sectam *hæreticorum* assumpsisse, vel unam alteramve *hæresin* professum esse, internè autem semper Catholicum remansisse. Nam contra est, quòd Ecclesia judicet de externis, per *vulgata*.

Nec liberat eos a pœnis saltem spiritualibus, & Jure Ecclesiastico statutis, si dicunt, se esse in loco, & Provincia Germaniæ v. g. ubi vi *Pacis Religiosæ, & Monasteriensis* Hæretici immunes sunt a pœnis. Nam contra militant ea, quæ diximus supra *T. 7. de hæreticis a n. 274.* ubi lege. 9

Notandum tamen etiam, quòd si, ut fieri potest, & debet, tales a Religione *Apostatæ* deprehensi, vel sponte redeuntes ad perpetuos damnantur carceres, possit cum eis post aliquot annos dispensari, si cum emendationis, & veræ pœnitentiæ signis pœnam intereà patienter sustinuere, uti cum Farinacio diximus supra *cit. T. 7. §. 6. a n. 331.* 10

Illud etiam hìc addendum, non esse *Apostatas* personas discedentes a pia Communitate, quæ vera per Sedem Apostolicam approbata Religio non est; etiamsi juxta Instituti sui statuta, Novitiatum habeant, & tria vota ex devotione emittant, prout sunt Anglicanæ, & aliæ hujusmodi piæ fœminæ in Communitate viventes; item viventes in Instituto V. Bartholomæi Holzhauser, seu *Bartholomeitæ*. Tamburinus *de jure Abbat. Tom. 3. disp. 8. q. 1. num. 4.* Sanch. *l. 6. c. 8. n. 7.* & alii. 11

Controvertunt Doctores, num spectato jure communi *Apostata* propriè talis sit, pœnisque juris subjaceat, qui absque Superiorum suorum licentia propriam Religionem deserit, animo tamen aliam ingrediendi. Rodriquez siquidem *Tom. 1. qq. Regul. q. 30 art. 1.* Abbas *in c. fin. h. t. num. 4.* Sylvester *vers. Apostasia q. 4. n. 9* Pirhing *h. t. n. 8.* post Glossam finalem *in c. fin h. t.* volunt, talem de jure communi, *Apostatam* propriè non esse; quia, ajunt, licet talis illicitè agat, *arg. c. Joannes, & c. Non est de Regular.* tamen ab omni statu Religioso non recedit, & ideo *Apostata* propriè talis non est. 12

Castro Palao econtra *Tract 16. disp. 4. pun 16. num 7.* cum Suarez docet, talem etiam de jure communi esse verum *Apostatam*, eo quòd Religionem propriam, quam semel professus est, illicitè, & perpetuò deserat; quod ad *Apostasiam* a Religione sufficere putant. Nobis videtur prior sententia probabilior, quia inhærendo Juri communi in odiosis, & pœnalibus strictior interpretatio est sequenda, *arg. c. Odia, & c. In pœnis. de Reg. Jur. in 6.* 13

Resp. III. Pœnæ *Apostasiæ* a sola Religione, seu statu Religioso de jure communi sunt sequentes. I. Est *Excommunicatio*, quæ ipso facto incurritur, si dimisso habitu contingat *Apostasia*, secus, si habitu retento fiat. Sanchez *l. 2. Moral. c. 9. n. 20.* Pirhing *h. t. n. 9. arg. c. Ne Clerici, vel Monachi in 6.* 14

II. Est *Suspensio* ab Ordinibus sacris (non item Minoribus) quos durante *Apostasia* suscepit *Apostata*: quæ *Apostasia* etiam post pœnitentiam durat, donec a Papa dispensetur, ita expressè statutum habetur *c. fin h. t.* 15

III. Est, quod durante *Apostasia* ex stat privatus privilegiis suæ Religionis, Concilium Trident *sess. 25. de Regularibus. cap 19.* ibi: *Interim verò nullo privilegio suæ Religionis juvetur*. Vide etiam *Lib. 3. Tit. 31. a num. 247.* 16

Præter has pœnas iure communi statutas sunt aliæ, quas Religiones in particulari per propria statuta habent. Notandum enim, quamlibet ferè Religionem habere propria statuta circa naturam *Apostasiæ*, & *Apostatas a Religione*, & pœnas eorum. 17

Et quidem in nostra Religione pro *Apostata* habetur, & ut talis punitur omnis ille, qui sine legitima facultate sive cum habitu, & socio, sive sine illis etiam cum prætextu Superiores accedendi, & animo redeundi, vel aliam Religionem intrandi a Conventu recesserit, punitur autem secundùm gradus *Apostasiæ*, quam committit. 18

Enimverò in dicta nostra Religione, alia *Apostasia* dicitur, & est *levis*, alia *levior*, alia *levissima*: Item alia *gravis*, 19

tis, alia *gravior*, alia *gravissima Apostasiam levem* committit, qui sine Superioris tacita, vel expressa licentia è Conventu egressus, per diem naturalem duntaxat extra illum moratur. *Leviorem* committit, qui sine licentia exiens, extra suum Conventum in alio loco, etiam Ordinis nostri pernoctaverit tantùm: *Levissima* verò, qui sine licentia egrediens eadem die ad Conventum revertitur.

20 *Gravem Apostasiam* apud nos committit, qui sine licentia è Conventu discedens triduo extra illum moratur, etsi accessum ad Superiorem Majorem prætendat. *Graviorem* committit, qui per octo dies extra Conventum moratur. *Gravissimam* tandem, qui dimisso etiam habitu intra duorum mensium spatium reversus non fuerit: vel qui retento etiam habitu ultra duos menses in *Apostasia* perseveraverit; prout videre est in nostris Statutis Generalibus pro familia Cismontana editi sub Reverend. P. Generali, Michaele Angelo de Sambuca, *cap.* 2. §.8 ubi etiam pœna pro quavis *Apostasia* apponitur: Atque *nu.* 17. *ibid.* statuitur, etiam illum *gravis*, vel *levis* Apostasiæ pro diversitate moræ, reum esse, qui cum licentia è Conventu egrediens, tamen sine necessitate alio, vel alia via vadit, quàm sibi per facultatem liceat, quique tempus in facultate præscriptum excedit, quique sine socio de loco ad locum proficiscitur.

21 Inter quas pœnas est, quòd quivis etiam *levissimæ Apostasiæ* Reus, ipso facto sit excommunicatus, uti patet ex Statutis *loc. cit. n.* 2. ubi in genere omnes, & singuli *Apostatæ*, nullo excepto, ipso facto excommunicantur, uti post Portell. ℣. *Apostasia in addit. num.* 2. benè notat Kerchove *in Statuta c.* 6. §. 20. *num.* 2 Nec refert, quod aliquæ *Apostasiæ* dicantur *leves*, *leviores*, *levissimæ*: aliæ *graves*, *graviores*, *gravissimæ*; quia tales non dicuntur respectu levis seu *venialis*, & gravis seu *mortalis* peccati: nam quævis etiam *gravissima* est peccatum mortale, indeque sufficiens Excommunicationis causa; sed dicuntur tales respectu ipsius *Apostasiæ*, quæ suos gradus apud nos habet.

22 Porro sicut quævis etiam *levissima Apostasia* Excommunicationem, ita etiam pœnam carceris secum trahit, juxta citatorum Statutorum tenorem, quæ *loc cit. n.* 34. de omnibus, & singulis *Apostatis* universaliter etiam istud statuitur: *Tandem omnes apostatas, etiam postquam redierint, & in quacunque Provincia reperiantur, ad aliquod Officium nisi per decem annos post apostasiam laudabiliter, & religiosè vixerint, promoveri non posse.*

23 Notandum tamen etiam, quòd postquàm memorata Statuta nostra pœnas satis graves pro quavis Apostasia præscripsere, ad finem *num.* 35. addunt: *Possit tamen pro sua misericordia, in his pœnarum generibus, ubi personæ qualitas, & emendationis signa suadeant, medietate pœnitentiæ jam peracta, Capitulum Provinciale, per suffragiorum secretorum majorem partem (si bene visum fuerit) dispensare.* Quæ licentia est specialis sicut in pœna Hæresis juxta dicta supra *tit.* 7. §. 6. *nu.* 331. cùm alias Superior in pœna post latam sententiam dispensare non amplius valeat, ut alibi jam diximus, & magis adhuc dicemus infra *tit.* 37. *de Pœnis*, de quo vide etiam Kerchove *in Statut. General. cap.* 6. §. 23. Cæterum hoc specialia in Ordine nostro de *Apostatis* in gratiam eorum breviter dicta sint, quibus Statuta Generalia non sunt ad manum.

24 Ad *Apostasiam a Religione*, seu statu Religioso alii reducunt etiam *Apostasiam ab obedientia*. Alii verò ex illa distinctam *Apostasiæ* speciem faciunt docendo, quod largè, & generaliter loquendo, omne peccatum mortale dici possit *Apostasia ab obedientia*, unde *Eccles.* 10. dicitur: *Initium superbiæ hominis, Apostatare a Deo*. Magis verò propriè illum *Apostasiam ab obedientia* committere dicunt, qui formaliter ex superbia, vel contemptu resistit Superiori humano legitimè præcipienti, vel Sacris Canonibus. & justis Legibus obedire penitus recusat, *arg. can.* 1. & 2. *caus.* 3. *quæst.* 4. ibi: *Transgressores enim sponte legis suæ violatores, & recedentes, Apostatæ nominantur.*

25 Quæritur III. Quid sit? & quibus pœnis subjaceat *Apostasia*, & *Apostata* ab Ordine Sacro. Resp. I. *Apostasia* ab Ordine committitur, & *Apostata* ab illo dicitur; cùm quis in Sacris Ordinibus (puta *Subdiaconatu*, *Diaconatu*, vel *Sacerdotio*) constitutus ad statum Laicalem, vel etiam conjugii, dimisso Clericali habitu propria temeritate se transfert. Ita in re communis. Pateque descriptio ex terminis.

26 Dicitur notanter *in Sacris Ordinibus constitutus*: licèt enim aliqui, cum quibus sentit Gonzalez *in c.* 1 *h. t. n.* 5. velint, illos quoque *Apostatas* esse, qui in *Minoribus* constituti, dimisso habitu Clericali ad statum Laicalem transeunt, *arg. c. cap.* 1. *h. t.* Tamen Covarruvias *de Sponsalibus c* 9. §. 3. *n.* 2. cum Glossa *in c. tuæ* 3. *h. t.* ℣. *Tolerandi*, probabilius docent, tales veros *Apostatas*, & pœnis *Apostasiæ ab ordine* subjectos non esse; eo quod recedendo a statu Clericali per *Minores* Ordines assumpto, nullum saltem grave crimen committant, *arg. c.* 1 *de Clericis conjugat.* cum concordantiis; nec a statu perfectiori, sed a via duntaxat illius discedant, nec cogi valeant, ut ad statum Clericalem iterum redeant; uti tamquam *Apostatæ* cogi possunt, & debent, recedentes ab Ordine aliquo *Sacro*. Confirmatur communi praxi, & consuetudine, quæ est optima Legis interpres, *l.* 37. *ff. de legib.* cùm passim videamus, aliquos in *Minoribus* jam constitutos, dimisso Clericali habitu ad statum Laicalem transire, & tamen propterea pœnis *Apostasiæ ab ordine* non subjici, consequenter veros *Apostatas ab ordine* non esse.

27 Verùm quamvis si in *Minoribus* constituti transeant ad statum conjugii, non sint veri *Apostatæ*, nec pœnis *Apostasiæ ab ordine* subjecti, tamen Beneficia, si quæ habuere, ipso facto, & ante omnem Judicis sententiam perdunt, prout amplius diximus *L.* 3. *tit.* 3. *de Clericis conjugat. a num.* 9.

28 Resp. II. Pœnæ *Apostasiæ ab ordine Sacro* sunt sequentes. I. Est *Excommunicatio* non quidem latæ, sed ferendæ sententiæ; nisi Clericus in *Sacris* constitutus Matrimonium contrahere præsumpserit. Abbas *in cap.* 1. *h. tit. num.* 3. Pirhing *h. t. num.* 5. Sanchez *de Matrim. l.* 7. *disp.* 48. *n.* 1. *arg. cap.* 1. *h. t.* & *Clement. unic. de Consanguin. & Affin.*

29 II. Tales *Apostatæ* ipso facto sunt infames. Pirhing *h. t. num.* 5. *arg. can. Alieni* 23. *caus.* 2. *q.* 7. & *can. Beatus* 2 *caus.* 3. *qu.* 4. consequenter etiam inhabiles ad Actus, dignitates, & honores, a quibus excluduntur *infames*, v. g. ad ferendum testimonium, accusandum &c. Pirhing *h. t. n.* 5. Diaz *in Pract. crim. c.* 115. *n.* 2.

30 III. Est *Irregularitas*, præsertim si Matrimonium contrahere attentat talis *Apostata*: Tum quia sunt *Bigami* similitudinarii, prout diximus *lib.* 1. *tit.* 21. *de Bigamis non ordinand. a nu.* 15.

31 IV. Est *Amissio* privilegii Canonis, ita ut percutiens talem non incurrat Excommunicationem in Percussores Clericorum latam, *can. si quis suadente*, *caus.* 17 *qu.* 4. Ita desumitur ex *cap.* 1. *h. t.* & *c. Perpendimus* 23. *de Sententia Excommun.* quæ pœna præcipuè tunc locum habet, si talis *Apostata*, ab Episcopo ter admonitus non resipiscat; *cap. In audientia* 23 *eod.*

32 V. Possunt Episcopi tales *Apostatas*, qui nec minis, nec blanditiis induci volunt ad reassumendum habitum, duro mancipare carceri, *ita ut solummodò vita sibi misera reservetur, donec a suæ præsumptionis nequitia resipiscant*, prout expressè statutum habetur *c. a nobis* 5. *h. tit.*

33 Quæritur IV. Circa alteram Rubricæ partem, quid intelligatur per *Reiterantes Baptisma*, seu *Anabaptistas*? qualiter delinquant? & quas pœnas incurrant? Resp. I. *Reiterantes Baptisma*, seu *Anabaptistæ* sunt, & dicuntur illi, qui alios absolutè, & scienter rebaptizant, seu sæpius, quàm semel baptizant, vel qui se rebaptizari permittunt: Et hi gravissimum sacrilegium, immanissimum scelus, & inexpiabile facinus committunt, ut dicitur *can. Rebaptizare* 108. & *can. Cum itaque* 112. *de Consecrat.* eo quod Baptisma ritè collatum indelebilem imprimat Characterem, ac propterea irreiterabile sit, prout novissimè etiam definitum habetur a Concilio Trid. *Sess.* 7. *can.* 9. & *can.* 11. & *Sess.* 14. *cap.* 2.

34 Resp. II. Pœnæ *Anabaptistarum* sunt sequentes, videlicet, quod Jure Civili ultimo afficiantur supplicio tam illi, qui rebaptizant, quàm qui se rebaptizari sinunt, *l. Si quis* 2. *C. Ne sanctum Baptisma*, ibi: *Si quis rebaptizare quempiam de Ministris Catholicæ Sectæ fuerit detectus, unà cum eo, qui piaculare crimen commisit (si tamen criminis per ætatem capax sit) & hic, cui persuasum sit, ultimo supplicio percellatur.*

35 Jure Canonico verò contrahunt *Irregularitatem*. Navar. *in*

in Manuali, c. 27. *n.* 246. Barbosa *in c.* 2. *h. t. num.* 2. Pirhing. *h. t. num.* 13. & 15. *arg. c.* 2. *h. t. can. Confirmandum*, 65. *dist.* 50. *can. Assos*; 3. *dist.* 98. *can. Qui in qualibet* 10. *cau.* 1. *quæst.* 7. *can. Eos*, 118. *distinct.* 4. *de Consecrat.* cum Concordantiis.

36 Immò non tantum *Rebaptizantes*, sed etiam his ad rebaptizandum ministrantes, ut Acolythi, Subdiaconi, Diaconi, Irregularitatem saltem in tantum contrahunt, ut ad Ordines superiores ascendere non ampliùs valeant, si crimen sit publicum, *arg. c.* 2. *h. t.* ubi licet de solo Acolytho ministrante sermo sit, tamen etiam de aliis Ministris meritò extendunt Barbosa *in cit. c.* 2. *h. t. n.* 8. Pirhing *h. t. n.* 14. & alii. Ratio est; quia non respectu solius Acolythi qua talis, sed ratione Ministerii ex Officio præstiti, Ministrans *Rebaptizanti*, Irregularitatem contrahit; & quæ ratio etiam in aliis militat.

37 Dicitur autem notanter in Conclusione, *qui absolutè & scienter*; qui enim non absolutè, sed sub conditione, *Si non es baptizatus, te baptizo*, quis rebaptizat, aut rebaptizatur, Irregularitatem non incurrit; etiamsi temere, & sine prævia inquisitione, utrum jam baptizatus fuerit, id fiat. Barbosa *in c.* 2. *h. t. n.* 2. Layman *lib.* 1. *tr.* 5. *p* 5. *c.* 2. *num.* 1. Navarrus *in Man. c.* 27. *n.* 246. Pirhing. *h. t. num.* 13. Bonacina, & alii. Ratio est; Tum quia leges pœnales debent intelligi cum effectu, qualis in tali casu non haberetur hoc ipso, quod conditio apposita, si subest, suspendat, & impediat actum, eumque cessare faciat; Tum quia sub conditione *Baptizans* non habet intentionem rebaptizandi jam prius baptizatum; cum *actus agentium non operentur ultra intentionem* illorum, *arg. l. non omnis*, *ff. Si certum petatur.*

38 Pariter ab *Irregularitate* immunis est, qui ex ignorantia (dummodò crassa non sit) rebaptizat, aut rebaptizatur. Scotus *in* 4. *dist.* 6 *q.* 8. Layman *l. cit. num.* 1. & 2. Covarruvias *Man. c.* 27. *num.* 146. cum Communiori, & probabiliori aliorum. Ratio est: Tum quia hæc *Irregularitas* imponitur propter delictum; ergo ubi ob ignorantiam abest delictum, seu culpa, abest etiam *Irregularitas*: Tum quia propriè loquendo, non censetur *iteratum*, *quod nescitur esse factum*, *can. Solemnitates*, 16. *dist.* 1. *de Consecrat.*

39 Objiciunt Adversarii *can. Qui in qualibet*, 10. *cau.* 1. *q.* 7. ubi dicitur: *Qui in qualibet ætate alibi, quàm in Ecclesia Catholica baptizati, aut rebaptizati sunt, ad Ecclesiasticam militiam prorsus non permittantur accedere.* Item can. *Qui bis*, 117. *dist.* 4. *de Consecrat.* ibi: *Qui bis ignoranter baptizati sunt, non indigent pro eo pœnitere, nisi quòd secundùm Canones ordinari non possunt, nisi magna aliqua necessitas cogat.* Resp. Per hoc Canones nil probari contra doctrinam *nu. præced.* positam. Nam primus textus intelligi debet de ætate discreta, & doli capace, ut bene ibi explicat Glossa ℣. *Ætate*, & colligitur ex verbis subsequentibus; atque concordat *can. Placuit*, 3. *can Qui apud*, 4. *cau.* 1 *q.* 4 ubi expresse habetur, parvulos ab Hæreticis baptizatos, posteà si adulti ad Fidem, & Ecclesiam fuerint conversi, ad Ordines promoveri posse; additur ratio, videlicet, *quia suo ad id non fecerunt judicio*. Ad *can. qui bis*, respondetur illum non habere vim Legis, cum nec a Papa, nec ab aliquo Concilio proveniat, sed desumptus sit ex *Pœnitentiali* Theodori, ut bene advertit Covarr. *loc. cit.*

40 Cæterum in *Irregularitate*, quæ contrahitur ob iteratum *baptisma*, solus Papa dispensare potest, si delictum est publicum. Barbosa *in c.* 2 *h. t. n.* 7. Palao *Tr.* 27. *disp.* 6. *pun.* 16. *n.* 14 Pirhing *h. t. n* 16. *arg. cit c.* 2. *h. t.* Si verò delictum est occultum, dispensare valet Episcopus vigore Concilii Trid. *Sess.* 24. *de Reform. c* 6.

41 Quæritur V. Num etiam ob iterationem Sacramenti *Confirmationis* contrahatur *Irregularitas*. Ratio disputandi, & affirmativam tenendi desumitur ex *can. Dictum*, 8. *dist.* 5 *de Consecrat.* ubi æqualiter prohibetur reiteratio *baptismi, & Confirmationis*. Quo non obstante Resp. *Negativè*. Covarr. *in cit. Clem. Si furiosus*, *p* 1. *n* 8 & alii. Ratio est; quia nulla in Jure reperitur statuta Irregularitas in reiterantes *Confirmationem*, ubi autem in Jure expressa non est, asseri non potest, *arg. c. Is qui*, 18 *de Sent. Excomm. in* 6. ibi: *Irregularitatis tamen (cum id non sit expressum in Jure) laqueum non intendit.*

42 Ad *can. Is qui*, respondetur, ibi quidem æqualiter prohiberi reiterationem utriusque Sacramenti, non tamen æqualem pro utriusque *reiteratione* pœnam statui; consequenter cum pœnæ non sint extendendæ de casu ad casum per ea quæ diximus *lib* 1. *tit.* 2. *de Constit n.* 249 eas, quæ contra *iterantes baptisma* statutæ sunt, ad iterantes Confirmationem extendere non debemus.

TITULUS X.

De His, qui filios occiderunt.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis.*
2 *Parricidium propriè dictum quid?*
3 *Lege humana olim habebant parentes potestatem in liberos suos.*
4 *Parricidium impropriè, & largè tale quid.*
5 *Pœna Parricidii propriè talis, quæ olim fuerit de Jure Civili.*
6 *Et quæ hodie sit.*
7 *Pœna Parricidii impropriè talis quæ.*
8 *Quæ pœna Jure Canonico infligatur proli necanti parentem.*
9 *Et quæ parentes necanti prolem. Et n. seq.*
10 *Clericus Parricida hodie debet degradari, & Curiæ seculari tradi.*
11 *Prohibitum est ordinariè, ne parentes in eodem lecto tenentes tenellum infantem dormiant.*
12 *Pœna contrarium facientium. Et n præced.*
13 *Quam pœnam Jure Civili incurrat Mater procurans abortum fœtus animati.*
14 *Et quam, si fœtus adhuc inanimatus erat.*
15 *Jure Ecclesiastico, præsertim per Bullam Sixti V. gravissimæ statutæ sunt pœnæ contra omnes directè, ac indirectè procurantes abortum, juvantes item, consulentes &c.*
16 *Refertur dicta Sixti V. Bulla per extensum.*
17 *Hanc Bullam Sixti V. moderavit Gregorius XIV quoad pœnas procurantium abortus fœtus inanimati, non item animati.*
18 *Refertur Bulla Gregorii XIV. per extensum.*
19 *Referuntur in compendio gravissimæ etiamnum vigentes pœnæ contra quovis modo procurantes abortum fœtus animati, aut consulentes vel juvantes ad illum.*
20 *Ex quibus aliquæ obligant in Foro conscientiæ ante omnem Judicis sententiam. Et quæ?*
21 *Aliquæ nonnisi post sententiam criminis declaratoriam. Et quæ?*
22 *Quid Juris circa dispensationem ab his pœnis.*
23 *Non potest Episcopus dispensare in irregularitate, & inhabilitate ad Beneficia, ob procurationem abortus contracta. Et n. præced.*
24 *Solvitur instantia ex Tridentino.*
25 *Doctrina practica, quam miseri sint Clerici, quovis modo abortum fœtus animati procurantes, vel ad eum juvantes, consulentes &c.*
26 *Plura de procuratione Abortus. Remissivè.*

1 Post Crimina, quibus contra Deum, ejusque divinum cultum immediatè, & principaliter delinquitur, rectò ordine pergit Compilator ad delicta, quibus proximus læditur in corpore, & vita, utpote quæ inter temporalia est summum hominis bonum. Hinc in præsenti, & nonnullis sequentibus Titulis de *Homicidio*, quo vita hominis tol-

tollitur, tradatur. Et quoniam inter *Homicidia* omnium gravissimum est *Parricidium*, de hoc ante omnia in præsenti Titulo agitur.

Quæritur I. Quid sit *Parricidium*, & quæ pœnæ ipsius.

Resp.I. Parricidium proprie tale est homicidium, quo proles parentem, avum, aut avariam, vel parens proles, nepotem, Commenta, *Lan. C. de Bis, qui parentes aut filios occidit. Ed. L. 1. de l. Pompa parricidii, ff. ad Legem Pompejam de Parricidio.* Necnon, Eros qui parentem, fiv fratrem, *Parricidio.* Necnon, Eros qui parentem, fiv fratrem, & fine legitimo, five naturalem dumtaxat occidat, aut ab horum aliquo occidatur proles, aut si hæc incestuosa adulterina, aut nefaria fuerit, quod ex sanguine, *Parricidii* propriè dictum *Parricidium* est. Clarus §. *Parricidium*, nu. 1. Farinacius in *Praxi Criminal* p. 5. qu. 120. nu. 1. 2. 3. 4. Alexander in *I. Ea Lex*, §. *Sed quia regat. ff. ad S. C. Trebell.*

Nam liceat olim Legge Civili parentes potestas etiam in vitam fuit, ut alterum *Parricidium* *Infuit*, *ff. de Agnosc. & Tollum. ff. Iul. C. de patria potestate*, ibi: *potestas quidem ius vitæ in liberos, necisque patribus etiam dedit*, sic ut parentes potestas etiam in Legge humana fuit adempta, *I. Divus*, 5. *ff. ad Legem Pompejam, de parricidio*, & *Lan. C. de emancipatis*, ut apparet notum, quia alio, & *Lan. C. de emancipatis*, ut apparet notum, quia parentes proles occidit, *parricidium* est, *extra controversiam*.

Dictur autem notanter in Conclusione nuc. 2. potiq. *parricidium propriè tale*, quia improprie & largè loquendo, *parricidium* est, & dicitur quodvis homicidium cujuscunque fit, etiam collateralis, *Ut Sacerdotis*, *Ut* vis contingunet etiam collateralis, *ff. ad Legem Pompejam de parricidio*, ibi: *Legi Pompejo de homicidio cavetur, si quis patrem, matrem, avum, avam, fratrem, sororem, patronum, patronam, patronæ, patronæ, conjugem, conjugem, conjugem, uxorem, uxorem, virum, generum, socrum, socrum, vitricum, privignum, privignam, socrum de Matre ejus filiam, filiamve occidit, & ceteri eos reparem occidere: sic & parricidium improprie tale*, reducitur etiam homicidium Noverca; Spondi Iem, vel Spondiem, *I. Sed fideicomm. ff. ad Legem Pompejam de parricidio.*

Resp.II. Pœna *parricidii propriè tali*, Jure Civili olim erat, ut Legatur: *Si quis parentem occidit, ut ante affatis ejus, non antecipitato parentum continentur; fuit proparentis ejus filium, fuit pollam ad usque fuerit, & nec ipsum, nec malum fuliam, nec ipsum, nec fuliam, nec ipsum, nec fuliam, nec ipsum, nec

menta fecisset dedcrint, ac etiam scribendo litteras privatas vel apostolicas, ut illarum ratio accenses, contra Bonifacium abortum fatos tam animati, quam inanimis, ejusque gravissimi fcoleris participes, & adjutores, atenon contra, qui mulierem fecundam tentari impedierint, & flentibus aportiones feu venena praebuerent, confitutionem edidit, sub dato 4. Kal. Nov. Pontificatus Eiusdem 3. per quam illas diversas spiritualcs, & temporales poenas, etiam interdicta Excommunicationis fententiam contra eos promulgavit, & Sacerdotes fuos ad eam absolvendi facultatem reservavit, prout in eadem Constitutione plenius continetur.

5. Cum igitur possimodum experientia docuerit, et remedio hujusmodi, non quae sperabatur, utilitatem & finem praeterquam, verum potiore malitia fatanae multis in peccatum induci, dolentes Nos, Pontifices Sacerdotes inservatam abolevendi facultatem, reddito ad praeteritum aditu, cos & nefarios hujusmodi flagitiis perpetrandis ut facilius, & securius, ad etiam praeter Deum, & Ecclesiam, gravissimumque peccatorum, & scelerum occasionem deffit. Nos proprerea animadvertentes, gladium Ecclesiasticum, ad hujusmodi delictum quoad omnes, & singulos, quos, & quas, ad concernendum esse, ut ad medicinam etiam, non ad perniciem animarum, aut mors; Pulsorem, eum cuius sanguis, fratrum, & filiorum, ad divina pacem, ad pecuniam, aut voluerunt, qui venit animas hominum liberare, non perdere, nemo quamvis non sit, quod Deum laesit, quamdiu delictum manet occultum.

22 Circa Diffensationem, & absolutionem ab his poenis id solum notandum est Gregorius XIV. quod ab Excommunicatione in Bulla prius strictissime reservata absolvere possit Episcopus, & quivis alio Ecclesiaster deputatus. Unde nos in Irregularitate, nec in peccatorum Beneficiorum, ac inhabilitate ad illa minime dispensare valet. Episcopus, ed quod in lege Pontificia tamquam Superioris, ipse tamquam inferior dispensare non potest; prout amplius dictum, & probatum est Lib. V. Tit. A. §. 18. Hinc nulomòe tuta est doctrina P. Patrizii Sporer, quam in Theologia Sacramenta. p. 4. n. 932. ad finem tradit, dicendo, Episcopum posse dispensare in poena privatibus Beneficiorum, & inhabilitatis ad illa; qui aliàs cit. cap. 4. materiam de Abortu aggregat pertractavit.

23 Nec in contrarium valet fundamentum praedicto P. Sporer allatum, videlicet, Pontificem specialiter filio non reservasse delictum inhabilitatem: Nam contra eit; Tum quia Pontifex non Sacerdotibus Pontificia Impositia, folus Papa dispensare valeat. etiamsi eamdem dispensationem filis specialiter non referaet; hoc ipso, quod in lege Pontificia tamquam Superiori, illam inferior dispensare possit, ni fid alicui specialiter, vel generaliter concedat. quod non est in casu nostro. Tum, quod Sixtus V. dispensationem Superiori, ex parte Bullam impositis filii non reservavit expresse reservaret id ab filis virtutis: ac tam absolutionem, quam dispensionem facultatem etiam quoad fin an conferatur in Constitutione expressis, nihil & sacerdotibus non reservetur.

24 Ut Pontifex Sacrificantes non Episcopis Tridentinum sess. 24. de Reform. c. 6 quia ab Sacerdotibus conceditur illis facultas dispensandi in irregularitatibus, & suspensionibus ex delictis occultis provenientibus (excepta quae provenit ex Homicidio) non item in alia parte; sic Pontifex Sixtus, ut patet legentibus Et quoniam Pracuratio Abortus non Sacerdotibus, sed Episcopis, dispensantibus, neque in Irregularitate ex illo provenente dispensare poterit Episcopus.

25 Ut Pontifex, quam inflexus fin praeferim Clerici abortum fatus animati directè, vel indirectè procurantes, aut confilium, vel auxilium quovis modo ad illum prebentes, sive Sacerdotes, sive Laici, sive Beneficiati habeant. Sive non: si enim nullum pro illo tempore adhuc habent Beneficium, nullum amplius acquirere valent, nisi dispensera a Papa, quemadmodum ex illo delicto, sic occultum, & habent Beneficium, illud quidem ante fentqutiam criminis declaratam, & illicite retinetur, tamen ante eamdem fententiam, & licite detinetur in occultum, fiant qui fuerint regulares; consequenter praeter alios Irregularitatis effectus non amplius poffunt celebrare Missas, quod tamen plurima Beneficia requiruntur. ut proin Clerici ex hoc capite omnem fententiam in Foro conficientiae teneantur dimittere Beneficia, quia obf ratoni vigore Beneficii impofita fatisfacere non amplius poffunt, nisi a Papa dispenfetur; quod difficilè. & nonquis generosus de facto fieri poffit, vel habet Bulla Fratrum ad ill. cruciata.

Majorem, & exactam discussionem de Abortu qui delitetur, legat civatum Pontificium Sporer in Theologia Sacramenta p. 4 cap. 4 per totum. ubi expi ffè, & revera egregiè hanc materiam pertractat, & ejusdem fetus, quod fupra num. 22. impugnavimus.

TITULUS XI.

De Infantibus, & Languidis expositis.

SUMMARIUM.

1 *Ratio constituendi.*
2 *Expositio Infantum quid?*
3 *Expositio Infantum ordinariè graviter peccaminosa.*
4 *Eis non fit annus recandi Infantem, fed exponendi illum inferiorem alimum.*
5 *Et quoriendi propriam injuriam, honorisque suum.*
6 *Ubi fuiss ejf offensa, ibi injuriaeffi defensio, ibid.*
6 *An, & quando licitum fit exponere Infantem?*
7 *Parentes in fatua aut loco ejusdem exponunt Infantem pauperum in portum, & infans illo perit.*
8 *Quod fatua, & filii non perit, aut in vita publica exposuerit & perit?*
9 *Quid & in vita publica aut hospitali exposuerit, & non perit?*
10 *Subinde expositio vacat culpa, & poena.*
11 *Parentes exponentes Infantem, prodit patriam potestatem.*
12 *In locis, ubi proexpositis speculatur certa, & fundata intentio Offerentis, & alias Infantem: ubi verò non existant, tentur ad id Ecclesia aut Reflor illius.*
Ecclesia autem habet non ex fervor, fed ut trogat, & habeantur ad ubi.
13 *Defficientibus verò locis reddditus tenetur Communitas, & tandem fingulos solutum.*
14 *Affumptio Infantum Expositorum, non acquirit ius in ejus personam.*
15 *Ratio Laici, aut Ecclesiae Rectoris, & Expositum educant, non possunt amplius reparentur ejus.*
16 *An, & quando alii Expositum affumentes, & alterius reparentur matrem? & an non.*
18 *Educantes Expositum fuccedunt ab intestato.*
19 *Parentes agnoffent, & affumunt pulsum filium, & ipsis tenuiter, fed obedientes, & respectu.*
20 *Expositi habentur pro legitimis, & capacitas Ordinum, Beneficiorum, Officiorum Sec. non tamen Canonicatuum, & Dignitatum illarum, quae ex fundatione, vel Statuto requirunt Nobilitatem.*
21 *Quinque per Languidos intelligentur.*
22 *Eorum Expositio id gravitier peccaminosa.*
23 *Si ab exponentibus fuissent ut valeat.*
24 *Parentes, & Dominus prodeunt, vel ferventes exponentes potuisse parties, ut Dominus possit ... & ...*
25 *Dominus non teneatur ad magnas expensas pro ... fuisset qui talis.*

26 Re-

26 *Bene verò qua proximi.*
Pauper potest implorare Judicem Ecclesiasticum contra quemvis divitem, ut sibi subveniatur, ibid.
27 *De mercede famuli ægroti. Remissivè.*

1 Quia *Parricidio* propinqua, adeoque simplici *Homicidio* pejor est *Expositio Infantium*, utpote qua vel mors Infantis per exponentem intenditur, vel per accidens non rarò sequitur, adeò ut *l. Necare*, 4 *ff. de Agnoscend. & alend. liber.* expressè dicatur: *Necare videtur non tantùm, qui partum præfocat, sed & is, qui abjicit, & qui alimoniam denegat, & is, qui publicis locis misericordiæ causa exponit, quam ipse non habet*: ideo post præcedentem Titulum, de hac *Expositione* præsens recto ordine ponitur Rubrica.

2 Quæritur I. Quid ad præsens intelligatur per *Expositionem Infantium*? An, & qualiter illicita? ac quibus sub pœnis prohibita? Resp. I. *Expositio Infantium* ad præsens est, & dicitur illa, qua vel proles recens nata, vel saltem septennio minor (infra hanc enim ætatem proles constituta *Infans* dicitur, *l. Infanti*, 19 & §. 4. *C. de Jure deliberandi*, ibi: *Infanti, idest, minori septem annis*) exponitur, & derelinquitur ad hoc, ut vel omni alimento, & auxilio destituta pereat, vel ab aliis alenda, & educanda assumatur. Ita in re Communis, patebitque ex sequentibus.

3 Resp. II. *Expositio infantium* ordinariè est graviter peccaminosa, non tantùm si fit, ut Infans pereat, sed etiam si fit, ut ab aliis alenda, & educanda assumatur. *Prima* pars caret omni controversia; quia talis facta Expositio vero homicidio æquiparatur, *arg. cit l. Necare, 4. ff. De liber. agnoscend. & alend.* juncta *L. 2. C. h. t. & Novella 153. cap. 3* prout etiam tamquam homicidium punitur, juxta dicenda infra *n. 7*.

4 *Altera* pars docetur communi, & quasi unanimi Doctorum; quia etiam tali modo gravissimè prohibita est *Expositio* ab utroque Jure *c. un. h. t. l. Necare, 4. ff. De agnoscend. & alend. liber.* item *L. 2. & 3. C. h. t.* juncta *Novella 153.* ubi *in princ. Expositio Infantium* universaliter vocatur *crimen a sensu humano alienum*, *& c. 1. ibid. ad finem* taliter Exponentes, pejores homicidis pronuntiantur illis verbis: *Qui omni inhumanitate, & crudelitate referti sint, tanto deteriores homicidio pollutis, quanto calamitosioribus id inferunt.* Ratio est; quia licèt mortem prolis non intendant, tamen quantùm ipsis est, eam occidere videntur, hoc ipso, quòd alimentis destitutam, periculo mortis exponant, ignari, num aliquis, qui prolem, antequàm moriatur, assumat & alat, per jura citata, *& can. Pasce, 21. dist. 86. & can. fin dist. 87.*

5 Nec excusat a peccato parentem, si dicat, se non ex malevolentia erga prolem, sed ad declinandam infamiam exponere infantem; ad hanc autem declinandam, & propriam famam, aut honorem tuendum, præstat non modò prolis, sed & propriam vitam periculo exponere, *arg. l. isti quidem, 8. §. 2. ff Quod metus causa.* Nam contra est, quod fama & honor æquiparetur vitæ, ac propterea ad tuendum illum liceat quidem propriam vel alienam vitam periculo exponere contra injustum violatorem, seu si ab alio injustè invadatur, vel auferatur; neutiquam tamen alium occidere, vel periculo vitæ exponere potest, ob quem, aut intuitu cujus quis in fama, & honore justè læditur, aut patitur, juxta illud vulgatum: *Ubi justa est offensio, ibi injusta est Defensio.* Consequenter, cùm ad propositum nemo injustè violet famam, & honorem parentis, matris v. g. illicitè impregnatæ, sed ipsamet una cum corpore famam, & honorem suum spontè prostituerit, hoc ipso, quòd prolem naturaliter nascituram, & inde infamiam suam orituram providere debuerit, ac propterea in fama merito, & justè patiatur, non potest ad eam tuendam contra tot leges exponere innocentem infantem periculo vitæ: Aliàs enim sequeretur, quod ad famam tuendam posset quis etiam *abortum* fœtus animati, sive inanimati procurare, & natum propriis manibus occidere, cùm non referat, sive ferro, aut violenta manu, sive fame, sive alimentorum subtractione infans occidatur., *arg. cit. l. Necare, 4 ff. De agnoscend. & alend. liber. & l. 2. C. h. t. Novell. 153. c. 1.*

6 Dicitur autem notanter in Conclusione *ordinariè loquendo*, nam dantur casus extraordinarii, in quibus *Expositio Infantium* culpa vacat, & pœna; si nempe parens ob summam egestatem, vel aliam justam causam alere non valens prolem, exponit illam in tali tempore, & loco, ubi certum est, prolem ab aliis statim assumendam, & educandam, nullumque intereà mortis periculum fore; prout præcipuè fieri potest in illis Civitatibus, & locis, in quibus pro *Expositis* hujusmodi, specialiter erecta habentur Xenodochia, aut Orphanotrophia. Hujusmodi in casu *Expositionem* vacare culpa, cum aliis docet Gonzalez *in cap. un. h. t. numero 10. in fine*, Barbosa *de Officio, & potestat. Episcop. allegat. 51. num. 147.*

7 Quæritur II. Quibus pœnis subjaceat Parens Infantem exponens? Resp. I. Quamvis nonnulli cum Glossa *in fin. C. de Patrib. qui filios distrax.* universaliter, & indistinctè velint, Parentes, qui liberos exponunt, de Jure Civili pœnæ capitalis reos esse, tamen rectiùs cum distinctione dicitur, quòd Parens, qui per se vel per alium exponit infantem in sylva, vel deserto, aut tali loco, vel modo, ut mortem illius prævidere prudenter debuerit, etsi non intenderit (& multò magis si intenderit) ipsaque mors sequatur, Jure Civili punitur ultimo supplicio Bartolus *in l. Necare, 4. ff. de Agnoscend. & alend liber.* Boss. *Tit de homicidio nu. 7.* Christoph. Blumbacher *ad Constit. Carolin. a. 132 n. 1. arg. cit. l Necare, 4. ff. de agnoscend. & alend. liber. & constit Criminal. Caroli V. art. 132.*

8 Si autem in præfato aliquo loco deserto exponitur quidem, sed vivus adhuc reperitur; vel si in loco, & via frequentata prætereuntium misericordiæ ac charitati, aut in Hospitali, vel Orphanotrophio in circumstantiis ex se periculo mortis carentibus exponitur, & tamen mortuus reperiatur *expositus infans*, fustigatione, aut alia pœna corporis afflictiva plectendus videtur parens directè, aut indirectè *exponens*. Carpzovius *Pract. criminal. p. 1. q. 10. n. 11.* & desumitur ex *cit. Constitut. crimin. Caroli V. art. 132.*

9 Si verò in via communi, & publica, aut Ecclesia, vel Hospitali frequentata ita exponitur, ut nullum periculum mortis subsit, indeque vivus, & incolumis reperiatur infans, relegatione, aut etiam mitiori alia pœna arbitrio Judicis sufficienter puniri *Exponentem* censet Menochius *de Arbitrar. Judic. casu 396 numero 5.* & satis clarè desumitur ex *cit. Constitut. crimin. Caroli V. art. 132.*

10 Quòd si præter hæc accedat etiam talis egestas parentis, ut prolem alere nequeat, a culpa & pœna Civili immunis erit, præsertim in locis, ubi pro hujusmodi *Expositis* specialiter erecta habentur hospitalia, vel Orphanotrophia, juxta dicta *n. 6.*

11 Resp. II. Parens directè, aut indirectè *exponens infantem*, aut *Expositioni* consentiens, vel factam ratihabens, ipso facto perdit patriam potestatem, nec jus nec nomen patris, vel matris ampliùs retinet, nisi in quantum infanti favorabile est, adeò ut *expositus* alimenta ab *exponentibus* parentibus semper prætendere, & his succedere valeat, non autem hi vicissim, ita clarè decisum habetur *c. un. h. t. & L. 2. 3. & 4. C. eod.* Ratio est, quia parens *expositum* filium censere habetur pro derelicto, *l. final. ff. pro Derelicto: Nec enim suum quis dicere poterit, quem pereuntem contempserit*, ut dicitur *cit. l. 2. C. h. t.*

12 Quæritur III. Quis alimentare, & educare debeat *Infantes expositos*, quorum parentes ignorantur? Et quid Juris aut oneris accrescat *expositum* ex obligatione, vel charitate assumentibus, & educantibus? Resp. I. Si in aliquo loco extant Hospitalia, vel Orphanotrophia pro hujusmodi *expositis* specialiter erecta, in his recipi, & ex redditibus illorum ali ac educari debent: Communis, & certa. Ratio patet; quia, uti supponitur, ita exigit Fundatoris pia intentio, quam adimplere utique oportet; *per Vulgaria Juris*: Si verò hujusmodi pia loca alicubi non extant, & nullus de populo gratis, & sponte assumere velit educandum Infantem, Ecclesia aut Rector illius, vel si hæc sufficientes reditus non habeat, Communitas, in qua tales *expositi* inveniuntur, alimentare, & educare debet *expositum*. Barbosa *in c. un. h. t. num 4.* Surdus *de aliment. Tit. 1. q. 9.* Abbas *in c. un. h. t. num. 3.* Pirhing. *h. t. num. fin.* Ratio de Ecclesia est; quia cum redditus Ecclesiastici *sint patrimonium Christi, & pauperum*, proculdubio Ecclesiarum Rectores

tali *Exposito* pauperculo aliis mediis destituto præ aliis tenentur de præfatis redditibus succurrere. Servit huc, quod dicitur *can. Aurum, 70. caus. 12. q. 3.* ibi: *Aurum Ecclesia habet, non ut servet, sed ut eroget, & subveniat in necessitatibus.*

13 Quoad Communitatem verò deficientibus Ecclesiæ redditibus, ratio est; quia juxta Unanimen omnes & singuli tenentur succurrere cuivis in extrema necessitate constituto, *arg. can. Pasce, 21. dist. 36.* Et quoniam nullus ab hac obligatione immunis est, æquum & justum est, ut tota Communitas proportionaliter concurrat. Quòd si Communitas ex negligentia vel malitia non faceret, quivis in solidum teneretur; quia quemlibet tenet gravis obligatio juvandi proximum in extrema necessitate constitutum, prout ampliùs Theologi.

14 Resp. II. Qui *expositum Infantem* assumunt & alunt, nullum propterea acquirunt jus, aut potestatem in ejus personam. Ita clarè statuitur *c. un. h. t.* ibi: *Sanè qui hos suscipiunt, non possunt propter hoc in eorum personis jus aliquod vindicare.* Concordat *l. Sancimus, 3. C. eod.* ubi Conclusio magis declaratur & rationibus firmatur, præcipuè verò ne infans, qui non peccavit, servituti subjiciatur, & privetur libertate, quæ summè favorabilis est, *§. 1. Instit. de Jure person.*

15 Resp. III. Si *Expositum* suscepit, ac sustentavit Ecclesia, aut Hospitale, Episcopus, ac alius Rector Ecclesiæ, vel aliquis ad hunc finem erectus locus, non possunt expensæ in alimenta & educationem *Expositi* factæ repeti. Azorius *p. 2. Instit. lib. 2. cap. 26. q. 1.* Pirhing *h. t.* cum Communi. Ratio est; quia ex pietate & misericordia, aut ex officio fieri debuere, & censentur factæ, *arg. can. Sacrorum, 15. cau. 12. q. 2.*

16 Si verò ab extraneo aliquo *Expositus*, susceptus & educatus fuit, habet is jus repetendi expensas à parente *exponente*. Barb. *in c. un. h. t. n. 8.* Steph. Gratian. *discept. forens. c. 267. n. 41.* Pirbing *h. t. l. 1. C. h. t. & l. Patrem, 16. C. de Nuptiis.* Ratio est; quia licèt etiam talis suscipiens, actum misericordiæ erga *Expositum* exercere intenderit, tamen non præsumitur nefario parenti beneficium præstare, aut in ejus gratiam infantem educare; consequenter alimentorum & educationis expensas repetere potest, quas parens Jure naturali & divino facere tenebatur.

17 Quòd si tamen ex circumstantiis personæ suscipientis *Expositum*, vel aliis conjecturis prudenter præsumi posset, illum ex mera charitate, misericordia, & liberalitate, sine una reflexione aliquando repetendi expensas, infantem assumpsisse (ut si sanguine junctus, vel valdè dives, aut liberalis & virtuosus id facit) repetitioni locus non ampliùs foret; nisi ab initio protestatus esset, se velle sibi restitui. Pirhing *h. t.* Ratio est: quia quod merè gratis tribuitur, repeti ampliùs nequit, *arg. l. fin. De revocand. donat.*

18 Resp. IV. Quicumque Expositum infantem assumunt, & educant, id Juris acquirunt, quòd eidem (exclusis Fisco, parentibus consanguineis tamquam indignis) ab intestato succedant, si absque Descendentibus decedens bona temporalia reliquit. Surdus *de Aliment. tit. 16. q. 18. n. 19.* Engel *h. t. n. 4. arg. Novell. 115. c. 3.*

19 Resp. V. Quamvis parentes infantem *exponentes* illum repetere ampliùs nequeant, sed is statim fiat sui Juris, & liberetur à patria potestate, in quantum sibi favorabile, juxta dicta *nu. 11.* Si tamen ipsis ignorantibus, aut invitis infans ablatus, & expositus fuisset, eum pro suo agnoscere, & sibi iterum, ubicumque existat, assumere valent. Barb. *in c. un. h. t. n. 6.* cum communi, & certa aliorum. Ratio est; quia cùm in tali casu parentes omni culpa vacent, retinent jus & patriam potestatem ad filium.

20 Quæritur IV. Utrùm *Infantes expositi* habendi sint pro *legitimis*? Resp. *Affirmativè*. Patet Conclusio ex dictis *lib. 4. tit. 17. qui filii sint legitimi à n. 14.* Quibus adde, quòd licèt propterea capaces sint Ordinum, Beneficiorum, Dignitatum, Officiorum, artium &c. tamen capaces non sint Canonicatuum, Dignitatum, & Officiorum illorum, quæ ex Fundatione, aut Statuto requirunt *Nobilitatem*: Tum quia licèt præsumantur qualitates, quæ sunt necessariæ ad excludendum peccatum, vel communiter insunt: tamen non præsumuntur aliæ qualitates, præsertim ex Fundatione, aut Statuto requisitæ. Barbosa *h. t.* Gonzalez *eod. n. 8.* & alii.

21 Quæritur V. Quid intelligatur per *Languidos*? & quid Juris de *Languidis expositis*? Resp. I. Per *Languidos* ad propositum intelliguntur omnes illi, qui gravi, & diuturna, præsertim verò perpetua, & incurabili detinentur infirmitate, per quam ad labores, & quæcumque negotia, aut res gerendas inhabiles existunt. Barb. *in c. un. h. t.* Pirhing *h. t. n. 3. arg. l. Morbus 113. ff. de V. S.* patetque ex illo Joannis *cap. 5.* ibi: *respondit ei languidus*, & Matth. 4. *curavit languidos eorum.*

22 Resp. II. Sicut *Infantium*, ita & *Languidorum* quorumcumque, & cujuscumque ætatis existant, est graviter prohibita, indeque graviter peccaminosa, expositio, si ab exponentibus *Languidi* sustentari, & alii valent. Est communis, *arg. c. un. h. t. l. Sancimus 3. & l. fin. C. eod.* Ratio est; quia quantum in ipsis est, occidere videntur *Languidos*, *arg. can. Pasce 21. dist. 86.*

23 Dicitur autem notanter: *Si ab exponentibus languidi sustentari, & alii valent*; Nam si ob inopiam hoc præstare nequeunt, à culpa immunes sunt, si aliorum pietati eos exponunt, sicut suprà *n. 6.* de expositione *Infantium* diximus.

24 Resp. III. Si Domini servum *languidum*, aut parentes prolem septem annis majorem *languidam* culpabiliter exponant, privantur patria, & dominica potestate, ita ut proles fiat sui Juris, & servus acquirat plenam libertatem. Omnes claris Juribus, *cit. c. un. h. t. l. Sancimus, 3. & l. fin. C. eod.*

Infertur: parentes duplici via ad propositum privari *patria* potestate, videlicet *primò*, si infantem sive sanum, sive languidum, & *secundò* si prolem septennio majorem, languidam tamen exponunt: Non item si prolem sanam septennio majorem exponunt, ut post Abbatem *h. t. n. 2.* benè advertit Pirbing *h. t. n. 3.*

25 Quæritur VI. An? & qualiter teneatur Dominus de necessaria cura, & alimentis providere famulo ægrotanti? Resp. I. Dominum non teneri ad magnas, sed tenues duntaxat expensas pro cura ægroti famuli, ratione famulatus. Ita cum communi Bartolus in *l. si cùm dotem, §. sui autem, ff. soluto Matrim.* & in *l. in rebus comm.* Sylvester *v. Famulus, nu. 4.* & alii. Ratio est; quia cùm ratione famulatus præstet ei competens salarium, uti supponitur, intuitu ejusdem ad magnas expensas adstringendus non videtur. Quamvis valdè laudabile sit, si Dominus benè habens pro cura ægroti famuli expensas subministret.

26 Dicitur notanter *ratione famulatus*; quia ut *proximo* etiam per majores expensas succurrere debet, si habet, & famulus pauper est. Sylv. *loc. cit.* ubi addit, posse ægrotum famulum contra Dominum, item etiam contra quemvis alium divitem implorare officium Judicis saltem Ecclesiastici, ut sibi ægroto, & pauperi subveniatur, *arg. can. sicut, 8. dist. 47.* & ibi Glossa *V. Esurientium*, id probans ex *c. Ad Apostolicam, de simon.* Ratio patet; quia quivis tenetur pauperi in extrema, & gravi necessitate constituto subvenire de superfluis naturæ, vel status, prout ampliùs Theologi.

27 Num autem, & qualiter teneatur Dominus famulo ægrotanti pro tempore infirmitatis salarium, seu mercedem dare, habes *lib. 3. tit. 18. de Locato, & Conducto, §. 4. à num. 99.*

TITULUS XII.

De Homicidio Voluntario, & Casuali.

1 *Ratio Ordinis.*

1 QUamvis aliàs priùs de genere, quàm de specie tractari soleat; tamen hic agitur de *homicidio* in genere, postquàm propter criminis atrocitatem in præcedentibus Titulis jam actum fuit de quibusdam *homicidiis* in specie, *Parricidio* videlicet, & *Expositione infantium*.

§. I.

De Natura, & Divisione Homicidii.

SUMMARIUM.

2 *Homicidium, & pauperies quid?*
3 *Homicidium aliud est voluntarium, & quidem directè, vel indirectè.*
4 *Aliud Casuale.*
5 *Aliud justum & licitum (quod etiam necessarium dicitur) aliud illicitum, seu injustum, & dolosum.*
6 *Illicitum variè subdividitur.*
7 *Aliud namque est simplex.*
8 *Aliud qualificatum.*
9 *Idque aliud Proditorium, aliud Assassinium.*
10 *Aliud Sacrilegum.*
11 *Aliud Parricidium.*
12 *Aliud Veneficium.*
13 *Aliud ex insidiis.*
14 *Omne homicidium deliberatum, & præmeditatum est homicidium qualificatum.*
15 *Homicidium* Casuale *aliud est culpabile seu culposum; aliud merè* Casuale, *& inculposum.*

2 QUæritur I. Quid? & quotuplex sit *homicidium*? Resp. I. *Homicidium* (sic dictum quasi cædes hominis, *l. Ita vulneratus, 51. ff. à leg. Aquil. can. si homicidium, 41. cau. 23. q. 5.*) *est violenta exanimatio, seu occisio hominis ab homine facta.* Ita in re communis, *arg. cit. can. Si homicidium.* Dicitur autem notanter *ab homine*; quia si homo à fera vel bruto necatur, propriè *homicidium* non dicitur, sed *pauperies*, per Rubr. & Text. *Instit. & ff. Si quadrupes pauperiem &c.* Cæterùm non refert, cujus ætatis, sexus, aut conditionis sit, qui occiditur; cujusvis enim occisio ab homine facta, verum est *homicidium*, *l. 1. §. 2. ff.* & *l. Si quis 8. C. ad Leg. Cornel. de Sicar.* ita ut etiam partus animati in utero adhuc existentis occisio, *homicidium* dicatur, *l. Necare, 4. ff. de Agnos. lib.* & pœnis homicidii subjaceat, *cit. l. Si quis 8. Cod. ad Leg. Corn. de Sicar.* & dictum est suprà.

3 Resp. II. *Homicidium* prima, & principali sua divisione communiter, præsertim à Canonistis, dividitur in *Voluntarium*, & *Casuale*, uti patet ex Rubrica præsentis Tituli. *Voluntarium* aliud est *directè*, aut *indirectè* tale. *Homicidium directè Voluntarium* est, quod verè per se, ac directè intenditur; ut si quis animo & intentione occidendi hominem gladio transfigit, aut sclopeto trajicit illum. *Indirectè, seu in causa* voluntarium est, dum quis mortem alterius non intendit quidem, voluntariè tamen ponit talem causam, vel facit aliquid, ex quo mortem moraliter certè secuturam prævidet: ut si quis graviter percutiat, aut pedibus calcet prægnantem fœminam, & inde sequatur *abortus*; vel si in locum hominibus valdè frequentatum exploditur sclopetum, & inde homo occiditur. Valensis *h. t. n. 2.* cum communi.

4 *Homicidium casuale est*, quod nec directè nec indirectè intenditur, sed præter omnem intentionem casu & fortuitò accidit. Nam casus est causa agens præter intentionem secundùm Aristotelem *2. Physic.* ut si quis putans, sclopetum non esse oneratum, explodit ipsum, & explodendo præter omnem intentionem alium occidit.

5 *Homicidium voluntarium* subdividitur in *licitum* seu *justum*, & *illicitum* seu *injustum*. *Homicidium licitum* seu *justum* (quod etiam *homicidium necessarium* à Legistis communiter vocari solet) illud est, quod vel pro necessaria sui defensione servato moderamine inculpatæ tutelæ, vel ex voluntate, aut præcepto superioris jus gladii habentis, vel jubente lege, consequenter etiam necessariò, & vel inde justè ac licitè fit. *Homicidium* econtrà *illicitum*, seu *injustum* (quod etiam *homicidium in specie*, & *homicidium dolosum* nuncupatur) est, quod contra divinam, vel naturalem, vel humanam aliquam Legem prohibentem animo & intentione occidendi maliciosè fit.

6 *Homicidium* hoc *illicitum* & *dolosum* varias adhuc sub se species habet. Nam aliud est *simplex*, aliud *qualificatum*; & hoc aliud deliberatum, seu præmeditatum. Aliud *ex insidiis*; aliud *proditorium*; aliud *Assassinum*: aliud *Sacrilegium*; aliud *Parricidium*: aliud *Veneficum*.

7 *Homicidium simplex est*, quod contingit absque speciali aliqua mala qualitate & circumstantia, in rixa temerè exorta, vel ex subito iræ impetu, cum advertentia tamen rationis.

8 *Qualificatum* est, quod circa modum occidendi, locum, vel personam, specialem aliquam malam circumstantiam, vel qualitatem annexam habet: talia *homicidia* sunt.

9 *Homicidium proditorium*, & *homicidium Assassinum*, de quorum natura, & effectu fusè diximus suprà *lib. 3. tit. 49. de Immunit. Ecclesiast. §. 5.*

10 *Homicidium Sacrilegum* est, cùm quis personam Sacram, putà Sacerdotem, Religiosum, vel profanam in loco sacro occidit.

11 *Homicidium Parricidium*, si quis videlicet parentes, liberos, aut Sanguine junctos occidit, juxta dicta suprà *Tit. 10. n. 2.*

12 *Homicidium Veneficum*, seu *Veneficium* est, si quis venenum causa occidendi dat, vel propinat, eoque occidit.

13 *Homicidium ex insidiis*, dum quis scilicet inimicum suum occultè in certo loco expectat, & nil expectantem, nil prævidentem subitò ex improviso occidit.

14 Tamdem tale seu qualificatum homicidium est, & dici potest omne homicidium *deliberatum, seu præmeditatum*, quod videlicet sedato jam iracundiæ calore, plena animi deliberatione prævia, seu verè præmeditatè fit. De quibus omnibus ampliùs Criminalistæ. Hic sufficiat, naturam illorum breviter adduxisse, quia pro diversitate illorum, diversæ sunt, atque exasperantur, & temperantur pœnæ; prout partim ex dictis jam constat, partim ex dicendis patebit.

15 Homicidium *Casuale* pariter subdividitur in *Culpabile*, seu *culposum*, & merè *casuale*, seu *inculposum*. Illud est, quod quidem præter omnem voluntatem, aliqua tamen interveniente culpa fit: ut si quis dat operam rei illicitæ, ex qua mors alterius sequitur; etsi ad eam evitandam, operans, omnem adhibuerit diligentiam: vel si quis det operam rei licitæ tali cum negligentia, aut imperitia, ut mors exinde alterius proveniat. Vide Carpz. *prax. Crimin. quæst. 27. num. 8.* Merè *Casuale*, seu *inculposum* (quod propriissimè *Casuale*) quod prorsùs inopinatò & fortuitò, penitus nulla culpa, & nullo dolo interveniente contingit.

§. II.

§. II.

De Homicidio Voluntario illicito, seu injusto, & pœnis illius: ubi de injusta Vulneratione, & Mutilatione; pœnisque illius.

SUMMARIUM.

16 *Homicidii Voluntarii injusti pęna est mors, tam de lege divina.*
17 *Quam Civili humana:*
18 *Et quidem gladio inferenda; si homicidium est simplex: si autem est qualificatum, exasperatur ultimum supplicium.*
19 *De Jure Canonico homicida laicus excommunicatur.*
20 *Fit irregularis, & inhabilis ad officia, & Beneficia Ecclesiastica.*
21 *Clerici homicidæ injusti pęnæ sunt sequentes: Et quidem I. Est depositio ab ordine, & Officio, ac in carcere, vel ad Triremes condemnatio.*
22 *II. Est irregularitas.*
23 *III. Est perpetua inhabilitas ad cuncta Beneficia, & Officia Ecclesiastica.*
24 *IV. Potest etiam, & debet homicida clericus privari beneficiis prius ritè obtentis.*
25 *Immò, si beneficium, vel Officium Ecclesiasticum exercitium Ordinis requirit, tenetur in conscientia illud ultrò dimittere.*
26 *V. Si iterat homicidium, non item ob unum simplex Homicidium degradari, & Curiæ sæculari tradi debet.*
27 *Hactenus recensitas Juris pęnas etiam incurrit, qui mandat injustum homicidium.*
28 *Et si illud ante homicidium commissum revocet, casu, quo Mandatario revocatio in tempore non innotescit.*
29 *Incurrit quoque irregularitatem, si ipse mandatarius occidatur.*
30 *Vel si solam verberationem mandat, mandatarius fines mandati excedens, mutilet, aut occidat.*
31 *A pęnis tamen homicidii immunis erit, si mors non sequatur, nisi homicidium Assassinio modo mandaretur.*
32 *Easdem homicidii pœnas insuper incurrit* Consulens *homicidium.*
33 *Et si consilium in tempore revocet.*
34 *Nisi pro viribus illud refutare studeat.*
Consulens *mutilationem ei, qui volebat occidere, non est irregularis. Ib.*
35 *Easdem pęnas non contrahit efficaciter* Cooperans *ad homicidium.*
36 *Si plures animo occidendi aliquem impugnant omnes rei sunt pœnarum homicidii, si ignoratur, quis illorum occiderit.*
37 *Si verò constat, cujus ictu mors fuerit secuta, ille solus ordinariam, reliqui verò extraordinariam pęnam incurrunt de Jure Civili.*
38 *De Jure Canonico tamen in tali casu sunt omnes irregulares.*
39 *Quid Juris Civilis, si in rixa subito exorta quis occidatur.*
40 *Ac de Jure Canonico.*
41 *Ac in Foro conscientiæ?*
42 *Etiam qui, dum potest, non impedit homicidium, est irregularis, si impedire ex justitia tenetur. Et duobus seqq. num.*
45 *Secus est, si ex sola charitate tenetur.*
46 *Solvitur objectio. Et n. seq.*
48 *Præcisè approbans, seu ratum habens homicidium ab alio commissum non est irregularis.*
49 *Solvitur objectio.*
50 *Lethaliter vulnerans incurrit pęnas ordinarias homicidii.*
51 *Secus est de non lethaliter vulnerante.*
52 *Medicorum judicio statur, num vulnus sit lethale.*
53 *In dubio ultimum judicium non incurrit vulnerans.*
54 *Bene verò irregularitatem.*
55 *Mutilatio propriè dicta quid?*
56 *Inducit irregularitatem.*
57 *Etiam respectu consulentium, mandantium &c. uti in homicidio.*
58 *Requiritur tamen, ut membrum penitus sit separatum à corpore.*
59 *Quid Juris, & quas pęnas incurrat, qui se ipsum mutilat etiam in membro minus principali?*
60 *Homicidii* qualificati *pęna quæ præter ordinarias?*
61 *Homicidii* Proditorii *pœna specialis.*
62 Assassinii *pęna specialis gravissima.*
63 *Pęnæ* Parricidii.
64 *Pœnæ homicidii* Sacrilegi.

16 QUæritur I. Quæ sint pęnæ *homicidii Voluntarii injusti*? Resp. I. Quodvis *Voluntarium homicidium injustum* lege Divina, & humana Civili pęnam mortis secum trahit. Communis ac certa, & quidem de lege divina constat tam ex antiquo, quam novo Testamento: Nam *Genes. c. 9.* dicitur: *Quicumque effuderit humanum sanguinem, effundetur sanguis illius*: & *Levit. c. 24. ℣. 17. qui percusserit, & occiderit hominem morte moriatur.* Dein *Matth. c. 26. ℣. 52. Omnes, qui gladium acceperint, eoque percusserint gladio peribunt*, & *Apocalyps. c. 13. ℣. 10. qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi.*

17 De Lege Civili patet ex *§. Item Lex Cornelia 5. Inst. de Publ. Judic.* juncta *l. un. ℣. Et meritò, C. de Rapt. Virg. & l. quoniam 6. C. de vi publica.* Et quamvis olim ab hac pęna immunes fuerint homicidæ Nobiles, quibus loco pęnæ capitalis, pęnæ *deportationis*, seu *proscriptionis* imponebatur, *l. ejusdem. 3. §. 5. ff. ad l. Cornel. de Sicar.* videtur tamen hæc Lex correcta, & pęna *capitalis* cuivis homicidæ indistinctè imposita, *cit. l. quoniam 6. de vi publica*, ibi: *Placuit, si quis fortè interemptus sit in eum supplicium exerceri, qui vim facere tentaverit &c. & non jam relegatione, aut deportatione Insulæ plectatur, sed supplicium Capitale excipiat.* Accedit Constitutio Criminalis *Carol V. art. 37. & 137.* ubi omnes homicidæ indistinctè subjiciuntur *ultimo supplicio*. Clarus ℣. *homicidium n. 18.* allegans opinionem communem, & praxim receptam. Blumlacher ad *cit. art. 137. n. 9.*

18 Et quidem hæc pęna *ultimi supplicii* inferri solet gladio, si homicidium est *simplex* in rixa factum *cit. §. Item lex Cornelia 5. inst. de publ. judiciis* ibi: *Lex Cornelia de Sicar. quæ homicidas ultorè ferro prosequitur.* Si verò homicidium est *qualificatum* aliquod ex enumeratis à *n. 6.* solet exasperari, ita ut gladius in rotam, furcam, vel rogum commutetur, vel adustione per ferrum candens, forcipibus, truncatione membrorum &c. augeatur, juxta *Constitutionem Carolinam*. Carpz. *prax. crim. q. 24. n. 16.*

19 Resp. II. De Jure Canonico pęna laici homicidæ est excommunicatio non quidem ipso facto incurrenda, sed per Judicis sententiam infligenda; nisi pęnitentię satisfactione crimen commissum diluerit, *can. Itaque 20. cau. 24. q. 3.* ibi: *Censuimus homicidas à communione Ecclesiastica submovendos, nisi pęnitentiæ satisfactione crimina admissa diluerint*: quam Juris dispositionem de solis laicis homicidis intelligi debere, desumitur ex *can. Presbyter. 12. distinct. 80.*

20 Deinde habet communem jam Clericus duplicem pœnam, *Irregularitatis* videlicet & *inhabilitatis* ad Officium, & Beneficium Ecclesiasticum, de qua statim infrà.

21 Resp. III. Pęnæ Clerici injusti homicidæ voluntarii sunt sequentes. I. Est ab ordine & Officio deponendus, *can. si Episcopus 7. dist. 50. & can. Presb. 21. dist. 81. c. Inquisitio 21. pr. de accus. c. sicut 6. §. fin. h. t. c. Tuæ, 6. de pęnis*, juncto Conc. Trid. *Sess. 14. c. 7. de ref.* Et in arctum Monasterium detrudendus, *cit. can. Si Episcopus, & c. Tuæ*: cujus tamen in Monasterium detrusionis pœnæ loco hodie successit, & in usu est pęna perpetui carceris, aut condemnatio ad Triremes. Farinacius *Prax. Crim. qu. 119. num. 149. & 155.*

22 II. Ipso facto incurrit *Irregularitatem* (quam etiam laicus homicida contrahit) adeò, ut quantumvis occultum sit *homicidium*, ordines etiam post peractam penitentiam suscipere, vel susceptos exercere sine dispensatione summi Pontificis non valeat, *can. Minor. 1. can. Clericum, 5. dist. 50. c. Sicut 6. de cætero 7. h. t. Clem. un. eod.* juncto *Conc. Tr. Sess. 14. c. 7. & Sess. 24. c. 6. de Reform.* De qua pęna amplius infrà.

23 III. Est perpetuò inhabilis ad omnia Beneficia & Officia Ecclesiastica. *Concilium Trid. cit. Sess. 14. de Reform. cap. 7.* ibi: *qui sua voluntate homicidium perpetraverit,*

ffiendi, etiam id nec ordine iudiciario probatum, nec alia ratione, sed occultum fuerit, nulla tempore ad fiscum delitiis pertinuerit; pofficet illi absolvi Episcopus de Beneficio, etiamsi tum non habeat animarum, cum fieri licet: fed omnino, ut Beneficio & Officio Episcopali perpetuo carent.

24 IV. Privari etiam poteſt, & debet Beneficiis prius obtentis, illa tamen ipſo Iure & facto privatus non eſt. Clarus V. *homicidium* 21. Garcias *p. 11. de beneficiis c. 10. n. 19.* Farinacius *Praxis crimin. q. 110. n. 1. 2.* Pirhing. *c. 2. n. 1.* communi alorum. Idque patet tum ex Iuribus *d. n. 7.* allegatis. Tum ex *c. Clericis, 3. de Clericis, vel Monachis. c. Ex delicto. de regulis Iuris.* Tum ex Iuriſdictione, qui quia cum in penis benignior interpretatio ſit facienda, *c. Odia, etc. in penis de reg. Iur. in 6.* privationem ipſo facto contiere, communis affertur non debet ultra, niſi id in Iure expiimatur. Farinacius *cit. q. 119. n. 64.* & poſt ipſum Pirhing. *loc. cit.*

Ex quo inferitur, Clericum homicidam occultum beneficio ſuo priuſ ſtte obtenuo valide, & licite (nul poſſeſſio) Iniuſtinodi beneficium pretur eccleſiaſtico, Cum Canonicorum regularium perſonale exercitium Ordinis Sacri, tunc enim, cum praeter *irregularitatem* (quam iuxta dicta etiam occultus *homicide* ipſo facto incurrit) ordinem ſacrum exercet ſequeat, dicitur vel illicito pro diſpenſatione ſuper irregularitate Romae Iabore; vel ſi eam obtinere noluit aut ſon poſſit, beneficium ſuprime conferatur obſtiqua Iugatione abrdi dimittere. Covarruvias in *Clem. 5. de ſuper. p. 5. §. 1. n. 7.* Abbas *loc. Niſi ſum prolemo i. code venant. n. 10.* quod non poſſit ſatisfacere munerii & obligationi talis beneficii.

26 V. Si Clericus *homicidium* iteratu, gravius adhuc delictum, & in incorrigibilis eſt, etiam ſpiritualiter excommunicatus, degradandus, & curiæ ſeculari tradendus eſt, ita expreſſe ſtatuitur *c. cum non ab homine 10. de Iudiciis*, & ibi DD. communiter. Cæterum ex hoc Iure ſtatuto, quod Clericos ab unum *ſimplex* homicidium Curiæ ſeculari tradi non poſſit.

27 Quæritur II. Num hactenus enarratas Iuris poenas, perpetuum vel *irregularitatem* incurrat *homicida*, qui manibus non *ſimplex* homicidium *iniuſtum?* Reſp. I. Qui mandat homicidium *iniuſtum*, homicida, & omnino poenas ſubiacet. Communis ac certa Doctorum ſententia *d. 3. §. 8. de Iure Canonicorum Stater. Mandatur conſilio pro homicidio habetur, cum §. poſt tribunam. 3. diſt. 50. Clem. Ordinarius.* Ratio eſt, quia mandatum eſt verſi cauſa moralis *homicidii*, conſequenter penarum ipſius reus. *Nam qui facit per alium, id facit per ſe, ut facitur per ſe iuſtum, quod facit per alium, reg. Iur. in 6.* Niſi intereſt, *occidat qui, an conſum mortis in proſpat ſit; niſi intereſt 15. diſt. 84. Gonzal. de Sylve.*

28 Ampliatur doctrina etiam ad *ſimplex*, quod dicitur mandatum, ſi illud ante mortem demandatum non innotoſcit mandatorio quia hic quando mandatum ignorat, aut nominat Mandatarii. Sicut ſonſa, & poena ſuo evadere, ſi revocationem aut occiſionem Mandatorio ſufficienter intimaret; quia, cum in tali caſu ex voluntate mandantis non amplius mandatum ſtatuitur, ſed poena Mandatorio occidere centetur. Navarrus *Manual. c. 27. n. 13.* Diana *p. 2. tr. Miſcell. reſ. 7.* Pirhing. *d. n. 23.*

29 Ampliatur obertius, & propriius ad *homicidium* de occaſione hujus ipſo occidatur Mandatarius Sylvester *homicidium*, 1. *diſt. 7. n. 8.* Navarrus *p. 3. diſt. 2. n. 2.* Pirhing. *d. n. 2.* Reſpondeo, id quia ſicut qui ſe ipſum iniuſtè & temerariè exponit propriis mortis periculo, conſentire ſui *homicidio*, ita etiam ipſe mandatarius, ut ita eſt aliter ſe ſe exponat, conſentire eſte cauſa homicidii. Nec refert, quod praeter intentionem, & dementiam illius mandantis ſuam occidatur, vel mandatarius, & debeat, illum accidere poſſe, *arg. c. ſin. §. 1. de*

30 Ex qua ratione etiam is, qui mandat aliquem verberari, licet expreſſè illicitum, non occipatur, vel mandatarius mutilatur, *irregularis* efficitur, ſi Mandatarius finis mandati excedens mutilet, vel occidat, cum mandando in cauſa fuerit, & hoc eventu poſſe, debuerit cogitare.

31 Limitatur autem conclusio, cauſa, quo *homicidium* non ſequatur: Avila *Le. dub. 3. princ.* Pirhing *d. n. 23.* Covarruvias, Sayrus, Bartolus, & alii. Ratio eſt, quia regularitor loquendo, *irregularitas*, vel alia iuris poena, propter *homicidium* non incurritur, niſi actu ſequatur, vel niſi aliud inpitio ſit expreſſum, *arg. l. qui ſacerdotium d. V. S.* cum concordantiis; niſi homicidium modo *affiſſim* mandaretur; quod enim etiam non ſequta morte graviſſimus juris penarum incurrent tum mandans, quam mandatarius affiſſim texto expreſſo *c. 1. de 1. diſt.* ibi: *quemquam mors ex hoc ſecuta fuerit, non ſequatur.* Tum ratione vitæ inſtit. n. 6.

Reſp. II. Sicut mandans, ita etiam Confiliens homicidium, *Irregularitatem*, alias homicidii poenas incurrit, efficitur inhibit, illud ſi ipſo conſilio aliud homicidium ſimplicitur, illud alias non commiſſum. Communis & certa, *arg. Penitentiale 3. diſt. 46. Petrus Cantor. Summa 8. diſt. 3. diſt. Praecepto, & conſilio, Iure, & ſi quo verè & ſi ſi ſi

eit *irregularitatem*, *arg. c. fin. h. t. num. 6.* Ratio est; quia quoad effectum inducendi *irregularitatem* mutilatio æquiparatur *homicidio*, prout bene observat, & pro certa Regula tradit Glossa communiter recepta *in Clem. unic. h. t. V. Mutilet*, *arg. cit. Clem.* juncto *can. fin. dist. 55. c. In Archiepiscopatu*, *4 de Raptor. c. Clericis 5. ne Clerici*, *vel Monachi*.

57 Hinc eadem ratione communiter etiam tenent Doctores, quòd in illis casibus, in quibus contrahit *irregularitatem*, qui *homicidium* injustum consulit, mandat, cooperatur ad illud, vel id non impedit, aut ratum habet, juxta dicta *a num. 27. usque ad num. 50.* in iisdem eandem *irregularitatem* contrahat etiam *Consulens*, *mandans* &c. mutilationem.

58 Illud tamen observandum, quòd, etsi quis membrum alienum injustè lædat, ita ut totaliter inutile ad suam peculiarem functionem a natura sibi commissam reddat, tamen *irregularis* non fiat, si membrum tale non realiter & penitus separetur a corpore, uti contingit v. g. si oculi alicujus injustè lædantur quidem, tamen non eruantur: Ratio est; quia in pœnalibus strictè facienda est interpretatio, *c. in pœnis*, *& c. Odia*, *de Reg. Jur. in 6.* præsertim *irregularitate*, quæ non incurritur, nisi in Jure exprimatur, *c. is qui*, *de Sentent. Excommunicat. in 6.*

59 Dicitur autem notanter in Conclusione, *membri alieni*; quia, qui se ipsum mutilat, aut *Mutilationem* absque justa causa procurat, *irregularitatem* incurrit, non tantum si principale, sed etiam minùs principale membrum, v. g. digitum, aut articulum illius, aut aliam corporis partem mutilat, prout amplius diximus, atque ex Jure & ratione probavimus *lib. 1. tit. 20. de Corpore vitiatis*, *a n. 25.*

60 Quæritur VIII. An majores, & quas pœnas inducant *homicidia qualificata* a num. 9. recensita? Resp. I *homicidia qualificata* cuncta, habent in primis illud speciale, quòd juxta dicta *n. 14.* & 18. ordinarii *homicidii* pœnæ exasperentur pro diversitate atrocitatis, & malæ qualitatis admixtæ: item, quòd executio pœnarum utroque Jure statutarum sit certior, remissio difficilior, ac dispensatio in pœnis Ecclesiasticis difficillima, teste utriusque Fori curiarum praxi ac consuetudine, quæ est optima Legum interpres, *l. 37. ff. de Legibus*.

61 Resp *Homicidium proditorium* præter pœnarum ordinariarum exasperationem etiam illud habet, quòd privet Jure *Asyli*, prout fusè probavimus, & naturam illius declaravimus *lib. 3. tit. 49. a n. 154.*

62 Eodem Jure *Asyli* præter ordinarias pœnas *homicidii* privat etiam *homicidium assassinum* juxta dicta *a num. 130.* & insuper inducit excommunicationem ac depositionem ab Officio, & Beneficio ipso facto, nec non diffidationem perpetuam a toto populo Christiano cum aliis pœnis expressis *c. 1. h. t. in 6.* ibi: Sacri approbatione Concilii statuimus, ut quicumque Princeps, Prælatus, seu quævis alia Ecclesiastica, sæcularisve persona quempiam Christianorum per prædictos Assassinos interfici fecerit, vel etiam mandaverit (quamquam mors ex hoc forsitan non sequatur) aut eos receptaverit, seu defenderit, seu occultaverit, excommunicationis, seu depositionis a dignitate, honore, ordine, & officio incurrat sententias ipso facto: & illa liberè, aliis per illos, ad quos collatio eorum pertinet, conferantur. Sit etiam cum suis bonis mundanis omnibus tamquam Christianæ Religionis æmulus, a toto Christiano populo perpetuò diffidatus. Et postquam probabilibus argumentis constiterit, aliquem scelus tam execrabile commisisse, nullatenus alia excommunicationis, vel depositionis, vel diffidationis adversùs eum sententia requiratur.

63 *Parricidium*, quòd speciale quid circa pœnas prædictas habeat, constat ex dictis supra *tit. 10.*

64 *Homicidium Sacrilegum* ratione personæ occisæ, præter recensitas pœnas ordinarias exasperatas, etiam *excommunicationis* pœnam ipso facto inducere, aliunde satis patet ex *can. Si quis suadente*, *29. caus. 17. q. 4.* Sacrilegum verò ratione loci sacri, in quo fit, privationem *Asyli* secum trahere, dictum est *Lib. 3. tit. 49. de Immunitat. a n. 99.*

§. III.

De Homicidio Voluntario justè, & licitè commisso authoritate publica, vel in bello justo: & Irregularitate inde proveniente.

SUMMARIUM.

65 *Licitum est Jure divino, & humano malefactores authoritate publica occidere.*

66 *Probatur ratione.*

67 *Debet tamen adesse justa causa Legibus comprobata; sine qua etiam Principes occidentes committunt homicidium.*

68 *Potest Princeps supremus malefactorem ita proscribere & bannisare, ut bannisatum liceat cuivis privato occidere: si debitæ conditiones concurrant tam ex parte Principis proscribentis,*

69 *Quam ex parte privati bannisatum occidere volentis: Et quæ?*

70 *Raro licet privato occidere hujusmodi bannisatum.*

71 *In bello justo licitum est directè occidere nocentes hostes.*

72 *Non item innocentes, quales sunt pueri, mulieres, Clerici, Religiosi, homines simplices, & rustici.*

73 *Iniquæ sunt minæ belli ducis, minitantis, quod nisi se talitum se tradat &c. nulli, nec infanti parcere velit.*

74 *Indirectè, ac præter intentionem etiam innocentes in bello justo occidere licet: Et quando?*

Multitudo peccans non tota est occidenda: Ibid.

75 *Omnes, qui authoritate publica malefactorem occidunt, vel propinquè concurrunt; irregulares sunt ex defectu lenitatis.*

Recensentur omnes isti in compendio, ibid.

76 *Quicumque sive Clericus, sive Laicus criminaliter aliquem coram Judice laico accusat de crimine pœnam sanguinis promerente est irregularis; etsi contra pœnam sanguinis protestetur.*

77 *Secus est, si criminaliter accusat coram judice Ecclesiastico.*

78 *Vel coram Laico quidem, sed nonnisi Civiliter ad suum interesse, cum apposita protestatione contra pœnam sanguinis: etsi hæc nihilominus sequatur, & prævideatur.*

79 *Pariter irregularis non est, qui pro suo interesse recuperando malefactorem, v. g. furem capit, & tradit, vel indicat Judici, cum apposita protestatione expressa.*

80 *Qui verò pro interesse prorsùs extraneo id facit, irregularis esset.*

81 *Accusans Civiliter liber est ab irregularitate, etsi interim intendat pœnam sanguinis.*

82 *Protestatio contra pœnam sanguinis quomodo, & quando fieri debeat?*

83 *Sufficit, si fiat ante sententiam judicis condemnatoriam.*

84 *Qui coram Judice Ecclesiastico etiam Criminaliter sub protestatione accusat, non est irregularis.*

85 *Nec ille, qui accusat Criminaliter de crimine levi; etsi per accidens inde sequatur pœna sanguinis.*

86 *Neque qui accusat, vel denuntiat de crimine pendente in futurum.*

87 *Doctrina practica.*

88 *Laicus Criminaliter accusans ad pœnam sanguinis, est irregularis ex defectu lenitatis: Clericus verò ex delicto.*

Clericus licitè neminem potest accusare criminaliter coram laico, bene tamen coram Ecclesiastico Judice. Ibid.

89 *Judex condemnans ad pœnam sanguinis est irregularis,*

90 *Si effectus sequatur; secùs est, si pœna sanguinis in effectu non infligitur.*

91 *Papa tamen ad pœnam sanguinis damnans non est irregularis.*

92 *Nec inquisitores contra hæreticam pravitatem.*

93 *Neque Judæi Judices, aut Saraceni.*

94 *Nec Judices Ecclesiastici malefactorem tradentes Curiæ sæculari.*

195 *Principes Romani Imperii an? & quomodo possint esse Judices in causa Criminali, vel eam aliis committere?*

96 *Principes Ecclesiastici, & sæculares non incurrunt irregularitatem, contra malefactores statuendo pœnam sanguinis.*

97 *Doctrina practica.*

98 *Si effectus non sequitur, vel si pœna sanguinis in mitiorem mutatur, irregularitas non incurritur.*

99 *Confessarii, & Consiliarii Assessores suadentes in causa Criminali quando immunes sint ab irregularitate: vel non? & n. seq.*

101 *Confessarii, & Theologi interrogati possunt dicere, quid de Malefactoribus statuant Jura, etiam de occidendo &c.*

102 *Imò hoc consulere, & ut Confessarii mandare possunt.*

103 *Advocati, & Testes in causa Criminali irregulares sunt.*

104 *Non obstante protestatione.*

105 *Excipiuntur tamen Advocati, & Testes Laici ad id coacti.*

106 *Clerici testimonium ferentes in causa Criminali contra reum coram judice laico, non tantum irregulares sunt, sed etiam peccant.*

107 *Notarii quoque, Tabelliones, Scribæ, qui scribunt, dictant, vel authenticam reddunt sententiam sanguinis; item omnes Ministri justitiæ ad executionem concurrentes, Custodes Rei authoritate publica deputati &c. irregulares sunt effectu secuto.*

108 *Non item, qui privata authoritate, & remotè tantùm concurrunt, uti sunt Opifices conficientes furcam, funem, gladium, scalam &c. & nu. seq.*

110 *Confessarii, & alii privati, qui reum monent, ut in via procedat, scalam ascendat, manus ligandas præbeat, Ministro justitiæ, se accomodet, equum, ut citiùs pergat, pungunt &c. non sunt irregulares.*

111 *Doctrina practica, quid faciendum in his casibus, & quid faciendum Confessario assistenti Reis?*

112 *Spectatores etiam Clericos ultimi supplicii irregulares non esse,*

113 *Nec spectando graviter peccare,*

114 *Imò nec venialiter, si ex causa rationabili, & cum debita cautela spectatores agunt, probabile est.*

115 *Si in bello patenter injusto vel unus tantum occidatur, omnes totius Exercitus sunt irregulares.*

116 *Exceptis illis, qui præcisè spiritualiter assistunt.*

117 *In bello justo offensivo omnes & soli sunt irregulares, qui proprio facto aliquem occiderunt.*

118 *Non verò illi, qui moraliter certi sunt, à se nullum esse occisum.*

Sola vulneratio non inducit irregularitatem, ibid. & n. præc.

119 *Solvuntur objectiones: & n. seq.*

121 *Etiam Clerici in bello justo pugnantes immunes sunt ab irregularitate, si proprio facto à se nullum occisum esse certi sunt.*

122 *In dubio autem, num à se aliquis in bello sit occisus, pro irregulari se habere debet tam Laicus, quàm Clericus.*

123 *In bello justo defensivo ab irregularitate immunes sunt tam Clerici, quàm Laici, qui defensione propriæ personæ,*

124 *Vel Ecclesiæ, aut Patriæ proprio facto aliquem occidunt,*

125 *Si necessariò in tali bello pugnant.*

126 *Secus est de illis, qui aliis militibus ad bellandum sufficienter existentibus, spontè & non necessariò nomen militiæ dant, vel ibi pugnant, & occidunt, præsertim Clerici: & num. præc.*

127 *Quamvis etiam hos saltem laicos ab irregularitate excusent aliqui.*

128 *Doctrina practica pro favore illorum, qui sunt, vel fuere milites, in causa irregularitatis: Et nu. seq.*

65 Quæritur I. An? & qualiter licitum sit authoritate publica Principis, Judicis, seu Magistratus Malefactores, præsertim Bannitos, seu publicè proscriptos occidere? Resp. I. Certa & Catholica veritas est, licitum esse ex causa legibus comprobata, authoritate publica occidere Malefactores priùs legitime convictos, aut confessos. Ita enim volunt Divina, & humana Lex. Divina quidem *Exodi cap. 21. & 22.* præsertim verò V. 19. ibi: *Maleficos non patieris vivere*: ubi etiam plures pœnæ pro variis Maleficis enumerantur. Consonat Lex gratiæ *ad Roman. 13. v. 4.* ibi: *Non sine causa gladium portat; Dei enim Minister est, vindex in iram ei, qui malè agit.* Humana autem tam civilis per varias Leges in superiori §. citatas, quàm Canonica, *can. quæsitum*, *45. cau. 23. quæst. 4. can. Prodest. 4. can. quali*, *4. ead. cau. quæst. 5.* cum Concordantiis.

Ratio est; quia licèt aliàs solus Deus sit Dominus vitæ & membrorum hominis juxta Sapient. 16. V. 13 *Tu es enim Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem*; & potestas, quam olim Domini habebant in vitam servorum propriè *talium*, sit eis adempta *l. 1. ff. de his*, *qui sunt sui*, *vel alieni Juris*; tamen in vitam Malefactorum dedit Deus potestatem legitimo Magistratui, quatenus sicut pro conservatione totius corporis humani, putrida & nociva resecantur membra, ita à Communitate tanquam à Corpore politico Malefactores tanquam noxia & putrida membra tollantur, ne cætera membra inficiantur. 66

Dicitur tamen *ex causa à Legibus comprobata*; non enim pro libitu, aut ex vindicta privata, vel passione, sed duntaxat ex justa causa licitum est Magistratui, & supremis Dominis occidere; unde etiam supremi Domini, & Judices *Homicidii injusti* rei sunt, qui potestate sua in occidendo ex dolo vel culpa abutuntur, *l. 1. prin. §. 1* item *l. Lege Cornelia*, *4. ff. Ad Legem Corn. de Sicar.* 67

Resp. II. Potest Magistratus, vel Princeps supremus non tantùm Malefactores, quos in potestate præsentes habet, occidere, sed absentes ita Bannisare, seu publicè proscribere, ut cuivis etiam privato liceat talem occidere, si debite concurrant conditiones, tam ex parte Principis, vel Magistratus proscribentis, quàm ex parte privatorum Bannisatum occidere volentium. Et quidem, ut Magistratus prædicto modo aliquem proscribat, requiritur. Imò, ut de Capitali proscriptionem hujusmodi seu bannisationem promerente delicto sufficienter constet. In Criminalibus siquidem de delictis luce meridiana clariùs patere debet, per *vulgaria*. Secundò. Ut periculum grave ex malitia bannisandi immineat Reipublicæ, ut si esset proditor, perduellis, prædo, insidiator vitæ Principis, veneficus &c. Tertiò. Ut ordinario procedendi modo contra præsentem reum executio fieri nequeat; aliàs enim in contrarium militat Juris regula: *Non est singulis concedendum, quod per Magistratum publicè possit fieri, ne occasio sit majoris tumultus faciendi*, *l. non est*, *176. ff. de Reg. Jur.*

Ex parte privatorum Bannisatum occidere volentium requiritur primò. Ut sententia Banni per appellationem legitimè interpositam non sit suspensa, quia appellatio effectum suspensivum, & devolutivum habet per ea, quæ diximus *Lib. 2. tit. 18. de Appellat. §. 7. & 8.* Secundò. Ut occisio præcisè fiat ex Zelo justitiæ, & ob bonum publicum, non verò ex odio, aut passione privata, vel affectu vindictæ, aut turpis lucri. Tertiò. Ne occisio fiat extra Territorium proscribentis, sicut enim ipsi Magistratui, ita à fortiori privatis illicitum est, executionem contra reum facere extra Territorium. Farinac. *in Pract. Crimin. p. 3. q. 103. n. 213. arg. l. fin. ff. de Jurisdict. omn. Judic.* Quartò. Ut persona bannisata non sit speciali Jure conjuncta privato volenti occidere, v. g. Pater, Filius Conjux; hos enim occidere semper illicitum est, nisi ad delendam patriam veniant *arg. l. Minimè*, *35. ff. de Relig. & sumpt. fun.* Ita conditiones recensitas meritò requirit Clarus *§ homicidium*, *n. 54.* Layman *lib. 3. tr. 3. p. 3. cap. 2.* Sylvester, Sà, *v. Bannitus*, & alii. 68 69

Rectè tamen monet Molina *de J. & J. tr. 2. disp. 7.* rarò & non nisi ob gravem causam (qualis foret, si ex vita Malefactoris quotidianum immineret periculum Reipublicæ) licere Magistratui ita bannisare aliquem, & ita Bannisatum liberè occidere. Tum quia sequuntur plerumque multa incommoda: Tum quia si improvisi occisi pereunt in corpore, & anima, quod utique Charitati Christianæ repugnat. 70

Quæritur II. An? & qualiter in bello licitum sit occidere? Resp. I. Certum & indubitatum est apud omnes, licitum esse cunctis in bello sive *defensivo*, sive *offensivo* justo omnes hostes nocentes occidere. Ratio est; quia hoc ipso, quòd ad justam vindictam, & satisfactionem injuriæ, rerum, & damnorum reparationem bella licitè assumantur, licita etiam sunt media 71

necessaria ad bellum geredum, inter quæ procul dubio est, occidere hostem.

70 Dicitur tamen notanter *necessitas*, id est injuriarum res, & arma fomentes: innocentes enim, quales de jure natura sunt pueri, mulieres, & de jure Ecclesiastico Religiosi, Clerici, peregrini, homines simplices, & rusticani; longè secundùs Juris prudentiam, quamdiu contrarium de ipsis non constat, *arg. c. Innocentes, de Pœnitentiis Pars. per fin.* & ex intentione etiam in bello justo occidere non licet, ut ipsum docet Dd. juxta illud Daniel. 13. *Vers. 53. Innocentes & justum non interficis.* Hinc meritò à S. Ambrosio graviter reprehendit, & excommunicavit Theodosium Imperatorem, quòd ob rebellionem Civitatis Thessalonicæ nàm cum necessitas juberet etiam occidere innocentes, *ex Cam. apud Theodoretum, c. 69. can. 1. n. 7.*

Quare finitur finè & inquit semper finit illa bellì Dominus Civitates obidendum mirè, quod nisi certo tempore Civitas Deo vivat, hoc vel illam Deo commissa finit diffinitione tradere, & nulli, nec infanti in utero manentes parcere velit: quia, id dubium, innocentes etiam in bello obiper *Dei* ad intentione occidere non licet, hinc ipsum per accidens, vel præter intentionem, ut si bellum gerì, aut vitioria obtineri nequit, nisi etiam innocentes cum nocentibus, quibus pertinent fuisse, simul occidatur, jure etiam acidi in Acrum evertione, Civitatum expugnatione &c.

74 Imò ipsius etiam nocentes, potiquam bellum jam licitè & quasi ex illitus, interfecere ita non est; nisi atrox etiam morte diguum commiserint, aut truciatio eorum ad cinitatis atrocis vindictam, aliorumque terrorem, vel ad quietandam, & tranquillandam Reipublicæ pacem, quietem, ac securitatem, necessarium, aut valde conducens videatur; quod horum particularis ut medium ad finem justum, & licitum etiam Molina *de J. J. tract. 2. disp. 7. & 8.* ut, rectè tamen monentes, parcendum nihilominus est Multitudini, adeò, ut licèt fecundum rigorem justitiæ Commutativæ, quæ inter eam subiaris Authoribus, & nocentibus in reliquum nullitudinem exandefcere non fineat, fed rigori aliquid de mahanitate fuadet charitas ac Clementia Christiana, *arg. c. 1. dist. 46.* Sic etiam *agendum cum multitudine peccantium; frustrà enim exercenda est in peccata punienda, cum illi confitantur, ut in Pars. dist. 50. & Pars. Pars. Pars. Pars. can. 9. q. 2.* ubi: *Multitudinem fregit pœnal, ibi subtrahendum est Spiritali, ut addatur amplius Charitatem.*

75 Quæritur III. An? quisque Clericus, qui contrahant irregularitatem, qui authoritate publica ex jusdi cauli per legis compulsus, Sententiam Mortis latet, & ipse, id fecerit, vel id fecerit, vel id concurrant? Resp. I. Quamvis juxta dilta Malefactores jusdiffimè, & licitè occidantur, vel mutilentur ab authoritate Publica: Certum tamen est, Sententiam illi, omnes, qui publica authoritate occidunt, vel mutilant, & qui proplinque, aut mediatiliter, vel non adeò notabiliter occidunt, vel tantum authoritate publica concurrunt, vel illui fune Accusatores, & Delatores, item Judices, ejusque Assessores, & Consultores, Advocati, Testes, Notarii, Sententiam Sententiæ, ad Judices, fulderibus, legenes; Ministri justitiæ sententiam exequentes, effe irregulares. Ratio est, quod quamvis hi omnes nullum committant delictum, nullam Sententiam legum, aut alicuum fundant, vel ad fundendum concurrunt, cum tamen per fecta manufactoribus, & Jenitare Christiana, indequas Ecclesiæ mihabile remanet reputantur, ut in Aliud recuperam & immaculatam Deo hoilium offerant, ac reprehenente perfonam Christi, qui ut Agnus manuscrifitti, mas patiendo pro nobis fudit sanguinem, & pacificavit cum eisem ità legit veteri Deus ob nullum fanguinem humanum, quem David Rex fudit, in Bello, quod, fed à filius Ipsius Salomonis templum sibi ædificari voluerit, 1. Paralip. cap. 12. *Prof.* E Verùm quantumvis hæc certa fint, ità tamen quæstiuncula aliquas ex parte fuscitare difficultates controversiæ existunt, hinc pro majori claritate de singulis singulares conclusiones ponemus. Quare

Resp. II. Quisque Clericus, sive Laicus ceram judice licito aliquem *criminaliter* accusat de delicto fanguinis, mortis nempè, vel mutilationis pœnam fecum trahente accusat, vel denuntiat, *irregularis* est, & pœnam pœna reo Illigitur. Communis & certa *arg. can. 39 qui, dist. 50.* & supponitur *c. Pastoralis 31. h. 1.* Nec immunis redditur ab *irregularitate*, etiamsi contra pœnam mortis, aut mutilationis prosequtur, prout cum communi & certa illorum hæc authoritate Covarrubias *in Clem unic. de homicidio, p. 3. §. 3. num. 1. Suarez de Cens. disp. 43. sect. 2. num. 10.* Avila *de Cens. p. 2. disp. 2. sect. 3. num. 1.* Pithing. *n. 1. num. 10.* Avila *de Cens. p. 2. disp. 2. sect. 3. n. 1.* Pithing. *n. 1. num. 10.* Ratio est; quia ex illitus, & ex Sententia sufficiatur, hoc ipso enim, quod quis *criminaliter*, seu ad pœnam à jure flatutam; cum regularitet loquendo juxta *criminaliter* accusatum debet quoque particulares legis, juxta illud *can. Sunnomper*, 30. *caus. 11. quæst. 3.* ibi: *Secundum quod flatutum est, aliquotiens proferam sententiam*, ut probat talis prorogatio, & mutilis conseatur.

Dicitur autem *Clericus* *ceram Judice licito, & de illo in pœnam sanguinis* flatum *crabente*, ob dictam, non *in* numo Rex.

Aliud fiset, & ab *irregularitate* immunem facere, si quis Clericus, sive Laicus *criminaliter* dunxat, id tamen ad vindictam publicam, fed præcisè ad proprium fonitiere, perpetrandum, & ad pœnam aut damni illatio compulsus certum quocunque tandem Judice, & de quocunque crimine accusatus; etiamsi poteat Judex pœnam mortis, aut mutilationis flatuere, quia id ex accusatione non fit, cum non denuntiatus, immò quæ ipsi proferit, ut pœnam ad vindictam fed precise ad jutum fuum interfecit, ac quia id, quod ante sententiam proferit, cum fic facit, accusatione hujusmodi, aut bene decret Covarrubias *ut. Avila de Cens. n. 2. disp. 3. sect. 2. num. 9.* Barbosa *in Pastoral. 31. h. 1. n. 8.* & ibi Dodomanus commentat, *arg. de Pœnitentiis, 1. d. 1. & 2. Prælatis, 2. can. de 6.* ubi hæc doctrina expressè proponitur illa verba: *prælatis, vel Clericis non infringit, quidem de ex authoritate sibi quæ ipsi, quod judicem facilium de pœnitentiis petant concedunt; id est, fanguinis, vel mutilationis, vel damni illati) fibi fieri de pœnitentia contra eos, vel ad ipsos pertinentes, quos ipsi, quod id, quod id vindicam, pro id quorum sanguinis, aut mutilationis, vel damni dedit; quamvis quidem de facinoribus non fanguinis, vel mutilationis, sed de mercenariis delictis infliti sint pœnæ:* Ratio fundamentum. *Nam aliquotiens, & Prælati, aut Clericis propter mercenariis, quibus ipsi, non fedet ad pœnam mortis, vel mutilationis, sed ad pœnam mulctæ, & damni illati, quamvis ad ipsos, & quorum pertinent, &

man lib. 3. tit. 3. par. 3. cap. 7. num. 4. Palao loc. cit. num. 3. arg. cap. fin. Ne Clerici, vel Monach. ubi id expressè concessum cernitur. Nec obstat Regula Juris, quod qui facit per alium, perinde est, ac si faciat per se ipsum c. 7 de Reg. Jur. in 6. quia hæc Regula exceptionem patitur per dicta, c. fin. Ne Clerici, vel Monach.

96 Pariter ab Irregularitate immunes sunt Principes & Domini præfatam jurisdictionem habentes, tam Clerici quàm Laici, si condant leges & statuta, per quæ pœna mortis, aut mutilationis Transgressoribus imponitur, Suarez de Censur disp 47. sect. 1. n. 7. Avila loc. cit. dub. 5. Sylvester vers. homicidium 3. q. 7. n. 16 dict. 9. & Ratio est; quia tales leges directè, & per se non ordinantur ad homicidium, sed ad bonam gubernationem Reipublicæ, & ut Crimina evitentur. Accedit, quòd tales generaliter tantum in Malefactores, non verò in certam personam decernant pœnam sanguinis.

97 Cæterùm ex dictis colliges: malè agere, & secuto effectu irregularitatem proculdubiò incurrere Principes, Episcopos, & Prælatos Ecclesiasticos supradictam jurisdictionem habentes: si dicunt (uti subinde à nonnullius audire est) volo ut hic suspendatur, ille capite plectatur, vel auris ei abscindatur &c. vel, volo, ut diligenter de hoc, vel illo Malefactorem inquiratis, & deprehensum suspendatis; vel quamprimum hunc deprehenderitis, volo, ut suspendatur.

98 Dicitur autem notanter secuto effectu; si enim hic non sequatur, id est, quamdiu talis Malefactor actualiter pœna mortis, vel mutilationis non afficitur, irregularitatem, ita mandans, & minans non incurrit, per dicta suprà n. 90. Ab eadem liber etiam est Princeps tam Clericus quàm laicus, si pœnam mortis, aut mutilationis à judice inferiori jam impositam mitigat, & adgratiando pœnam v. g. rotæ, aut patibuli in pœnam gladii mutat, dicendo: volo ut iste non rota, sed gladio occidatur. Engel h. t. n. 63. Ratio est; quia non est condemnatio ad mortem, sed potiùs actus misericordiæ, quo condemnatio ad mortem jam facta mitigatur.

99 Resp. II. Assessores quoque, & Consiliarii seu Consultores, qui vel judici ad ferendam sententiam assistunt, vel suo suffragio, voto, aut Consilio, authoritate, publicè ac juridicè promovent, omnes sunt irregulares. Suarez de Censur. disp. 47. sect. 1. num. 4. Palao loc. cit. Tract. 29. disp. 6. pun. 14. §. 3 num. 7. & alibi; Pirhing. h. t. num 96. per dicta suprà à num. 75. Ratio est; quia omnes hi verè propinquè ad pœnam sanguinis concurrunt.

100 Dicitur autem notanter, authoritate publica ad id constituti, seu juridicè; quia aliud est de illis, qui sive Clerici, sive Laici, v. g. Theologi, Canonistæ, Juris periti, Confessarii à Judice vel aliis privatim interrogantur; & quidem hos ab Irregularitate immunes esse, si tantùm in genere respondeant, & explicent quid Juris sit, & quid de hujusmodi Malefactoribus jura statuant, nil suadendo circa Reum in particulari, docet Glossa communiter recepta in c. ex litteris 10. de Excess. Prælat. vers. Consuluit, & jam diximus, & probavimus Lib. III. Tit. fin. n. 13.

101 Sed controversia est, num taliter interrogati possint absque nota Irregularitatis circa Reum in particulari respondere, dicendo v. g. spectando Jura iste Reus suspendendus vel gladio perimendus, aut comburendus, vel ego opinor, hunc vi legum esse capite plectendum: Non enim desunt negativam tenentes; contra quos tamen satis probabiliter docet Palao cit. Tract. 29. disp. 6. pun. 14. §. 3. num. 7. citans Hurtado de irregular. difficult. 11. num. 40. & alii, etiam tales Irregularitati non subjacere, arg. can. Pessimum 32. can. 33. q. ult. in fin. Rationem dant; quia tales non contrahunt Irregularitatem ex delicto, cùm non peccent; nec ex defectu lenitatis; quia in plectendis Malefactoribus illi tantùm Irregularitatem contrahunt, qui authoritate publica ad causam sanguinis concurrunt. Accedit, verisimile non esse, Ecclesiam mediante irregularitate voluisse impedire, ne Confessarii, Theologi, jurisperiti suo munere & scientia salubriter fungi, aut id, ad quod jure divino dicendum tenetur, dicere possint.

102 Confirmatur ex rationibus n. præc. adductis. Communiter docent Authores, ut Layman lib. 3. tr. p. 3. cap. 7. n. 4. Suarez de Censur. disp. 47. sect. 1 n. 8. Molina Tr. 3. disp. 8. n. 8 Avila de Censur. disp. 5. sect. 2. dub. 7. Palao loc. cit. n 8. Bonacina disp. 7. q. 4. p. 1. n. 32. Pirhing. h. t. n. 98 ad finem, & alii, Confessarium penitus nullam incurrere irregularitatem; si absolutionem Sacramentalem neget judici non volenti reum condemnare ad mortem; ad quod ex officio tenetur: vel si hortetur, cogat, aut obliget reum ad fatendum in judicio crimen, si legitimè interrogetur; hoc ipso, quod confessarius præsertim interrogatus ad ita consulendum, & cogendum ex Officio, indeque jure Divino teneatur, consequenter verisimile non sit, velle Ecclesiam per irregularitatem impedire, quo minus isti muneri suo satisfaciant. Ergo etiam Jurisperiti, Theologi, Confessarii privatim positivè interrogati, quid de jure faciendum cum reo, possunt dicere, qualiter de jure puniendus veniat, cùm responsum hujusmodi munus status & officii exigat.

Resp. IV. Irregulares insuper sunt Advocati, & testes contra reum in causa Criminali pœnam sanguinis inducente. Palao Tract. 29. dis. 6. pun. 3. per totum, ubi n. 5. de Advocatis esse omnium sententiam asserit, arg. can. Aliquanto dist. 51. De Testibus verò est communis certa sententia apud eumdem; quam in specie etiam tenet Covarruvias in Clem. si furiosus p. 2. §. 5. n. 5 Molina tr. 3. disp 47. n. 10. Suarez de Censuris disp. 47 sect. 3. in fine. Layman lib. 3. tr. 3. p 3. c. 7. n. 5. & alii passim, arg. can. Aliquanto dist. 51. can. His, à quibus 30 can. 23. q. 8. c. Sententiam, 9. Ne Clerici, vel Monach. Ratio est; quia & hi ad mortem verè concurrunt. 103

Nec excusat eos ab irregularitate, si protestentur contra pœnam sanguinis; eò quod, uti bene advertunt Doctores n. præced. citati, protestatio illa solos ab irregularitate liberat, qui in judicio sanguinis causam propriam, non qui alienam prosequuntur. 104

Limitat tamen conclusionem & præcedentem doctrinam. Palao lo. cit. n. 3. cum aliis ibidem citatis, in testibus, qui citati venire recusantes coguntur, & compelluntur à judice ad testificandum (quod in nonnullis casibus, non item ordinariè, facere potest judex per dicta Lib II. Tit. XXI à num 18.) talem enim, sicut & Advocatum, si non liberè sed coactè contra reum causam assumere debet, immunem ab Irregularitate probabiliter censet; cùm verisimile non sit tales fieri irregulares ex eo, quod coacti facere debent. Nec tamen exinde similiter argumentandum de judice & aliis Officialibus justitiæ; quia voluntariè Officium assumpserunt, licèt liberè posteà assumptum necessariò administrent, & ad mortem Rei concurrant. 105

Porrò Clerici, si in causa Criminali coram judice laico contra Malefactorem agerent testes, non tantùm irregulares fierent, sed etiam peccarent, eò quòd eis in causa Criminali coram judice laico testimonium contra reum ferre, absolutè sit prohibitum, prout ampliùs dictum est Lib. 3. Tit. 20 à num. 168. Quare etiam ad hujusmodi testimonium coram laico judice ferendum nunquam cogi possunt. 106

Resp. V. Notarii quoque, Tabelliones, Scribæ, & alii, qui dictant, vel scribunt sententiam sanguinis; & qui ab alio scriptam signant, suoque sigillo authenticam faciunt; item qui eam legunt, & publicant; item qui torquent reum ad fatendum Crimen; & multò magis ipsi Executores sententiæ & justitiæ Ministri, veluti carnifices, lictores, satellites qui custodiæ causa comitantur reum ad supplicium, sive pedestres, sive equestres, hi omnes, inquam, morte, vel mutilatione secuta sunt irregulares. Navarrus Man. cap. 27 n. 217. Covaruvias in Clem. si furiosus, p. 2 §. 5. à n. 1. Sylvester vers. Homicidium 3 §. 1. n. 3. dicto 2. Suarez de Censuris disp 47 sect 4 n. 1 Avila de Censuris disp. 5. sect. 2. dub. 1. Layman lib. 3. tr. 3. p. 3. c. 7. n. 1. Pirhing. h. t. n. 96. Abbas, & Doctores in c. sententiam. Ne Clerici vel Monach arg. can. 1. dist. 51. can. Illi, à quibus 30 can. Si quis membrorum 31. cau. 23 q. 8. Ratio est; quia hi omnes propinquè, & notabiliter concurrunt; ergo. 107

Resp. VI. Illi, qui nulla authoritate publica, sed privata dumtaxat, non propinquè & notabiliter, sed valde remotè & per accidens concurrunt ad pœnam sanguinis, irregularitatem non contrahunt. Layman lo. cit. n 2. Pirhing. h. t. n. 87. Palao Tract 29. Disp 6. pun. 14 § 4. Glossa in c. de Cætero 11. vers. Causam h. t. & Doctores communiter, in c. tua nos h. t. 108

Infertur, non esse irregulares Opifices, qui conficiunt funes, furcam, scalam ad illam, gladium, quo reus occiditur. Layman loc cit. cap. 7. n. 2. Molina dt 1. & 1 tract. 3. disp. 74. num 2. Qui tamen putant, eos irregulares esse, qui funem ad suspendendum, vel ligna ad comburendum asportant, eò quòd, etsi hi forsan etiam priva- 109

privata dumtaxat authoritate, tamen valde propinquè concurrant.

110 Infertur ulteriùs, irregulares non esse illos privatos, vel etiam Confessarios, qui equum, cui reus insidet, pungunt, aut incitant ad citiùs vadendum; vel qui reum monent, ut in via procedat; ut scalam ascendat, manus ligandas præbeat, caput stipiti admoveat, Ministro justitiæ se accommodet &c. Palao loc. cit. Layman cit. lib. 3. tr. 3. p. 3. c. 7 n. 2. Molina loc. cit. Pirhing loc. cit. Sotus lib. 5. de Justit. q. 1. a. 9 §. Illis præbabitis. Ratio est: Tum quia hæc levia sunt, indeque quasi pro nihilo reputantur: Tum quia verisimile non est, Ecclesiam in hujusmodi casibus velle irregularitatem inducere, cùm videretur irrationabile, uti bene advertunt Doctores citati, qui ob dictas rationes etiam Confessarium Rei ab irregularitate excusant, qui simile quid facit.

111 Quo non obstante pro majori cautela meritò monet Suarez de Censuris, disp. 47. sect. 4. n. 10. Clericos, & Religiosos Reo in ultimo supplicio pro cura animæ assistentes, ut caveant, ne verbo aut facto aliquo accelerent, aut promoveant mortem, aut mutilationem illius. Et certè in specie cavendum, ne urgeant, aut moneant Ministros justitiæ, ut brevi veniant; aliquando incipiant, citiùs incedant, vel se expediant, etsi id faciant ex causa, quòd Reus jam sit dispositus: Immo, quando ipsi Ministri justitiæ, an reus jam sit dispositus, forsan ignari, ex Confessario interrogent, an ad locum supplicii procedere, aut exequi possint, aut debeant, rectiùs agit Confessarius, si ad similes interrogationes non directè affirmando, sed indirectè respondeat: dicendo, hoc nihil ad me, vos sciveritis, quid vobis agendum; nos sumus ad omnem obedientiam parati ac dispositi &c. Quamvis ab irregularitate, & a culpa immunis esset Confessarius; si directè affirmando responderet, ita jam posse eos procedere &c. Atque hæc sunt satis certa.

112 At controversia aliqua est, de Spectatoribus ultimi supplicii, num illi sint irregulares nec ne, hos enim, saltem si Clerici sunt, irregularitatem incurrere, volunt aliqui, pauci tamen Doctores, arg. c. sententiam 9. Ne Clerici, vel Monachi ibi: Aut ubi exerceatur, intersit. Econtrà Gonzalez ad cit. c. Sententiam n. 1. Palao Tract. 29 disp 6. punct. 14. §. 4 n. 2. Layman lib. 3. tr. 3. cap. 7. n 2. Navarrus cap. 27. nu. 114. cum Communiori aliorum rectè docent, nullum sive Clericum, sive Laicum spectatorem ultimi supplicii fieri irregularem; quia cit. c. Sententiam 6. Ne Clerici, vel Monach. (ut bene ad illud notat Gonzalez n. 1.) intelligendum est, de authoritativa præsentia executioni sententiæ aliquo modo cooperante.

113 Et quamvis nonnulli velint, Clericos, si ultimi supplicii spectatores agant, peccare; cùm id saltem prohibitum videatur cit. c. sententiam, id tamen culpam venialem non excedere, etiamsi ex sola curiositate fiat, cum aliis bene docet Suarez de Censuris disp. 47. sect. 4. in fin. Castro Palao loc. cit.

114 Immo non desunt, inter quos etiam videtur Layman loc. cit. qui docent, quòd etsi non deceat Clericos in Majoribus constitutos, inter turbam reliquam spectare ultimum supplicium, ne curiositatis vitio notentur, tamen nec venialiter peccet, si ex causa rationabili, v. g. ut aliquid addiscant a Sacerdotibus reo pro cura animæ existentibus, aut pro ædificatione propria, vel consolatione Rei; præsertim si ita se collocent, ut non multùm notentur a turba: vel si a longe ex domo prospiciant. Ratio est; quia si, uti cum aliis vult Gonzalez cit. c. sententiam 9. Ne Clerici, vel Monachi, intelligendum dumtaxat venit, de authoritativa præsentia, aliud jus privatam Clerici præsentiam prohibens allegari nequit. Accedit, quòd si aliquod adesset, ei per consuetudinem abrogatum esse, putat Palao loc. cit.

115 Quæritur IV. An? & quando ob Homicidium vel mutilationem in bello commissam contrahatur irregularitas? Ante responsionem nota, aliter discurrendum esse de bello injusto, aliter de justo, aliter de offensivo, aliter de defensivo. Pro majori claritate de singulis speciales ponemus conclusiones: Itaque Resp. I. Si in bello patenter injusto, sive defensivo, sive offensivo vel unus occidatur, omnes tam Laici, quam Clerici in tali bello pugnantes, vel cooperantes ad illud, & qualecumque auxilium ferentes, sunt irregulares, etiam illi, qui propriis manibus nullum occiderunt, aut mutilaverunt. Covarruvias in Clem. un. h. t. p. 2. §. 3. n. 2. in fine. Sylvester vers. Homicidium 3. qu. 6. dict. 1 Navarrus c. 27 n. 216. & 224 Suarez de Censur. disp. 47. sect 5. n. 1 Layman lib. 3. tr. 3 p. 3. c. 8. n. 2 Pirhing h. t. n. 114. Castro Palao Tract. 29. disp. 6. pun. 14. §. 5. n. 1. cum Communi aliorum arg c. sicut dignum 6. §. fin. h. t. c. quod in dubiis 5. de Pœnis. & ibi Glossa vers. Incitant. Ratio est; quia quandocumque plures communi auxilio, vel consilio ad homicidium concurrunt, censentur omnes una causa moralis: prout in simili jam diximus supra de homicidio injusto extra bellum a n. 35.

Excipiuntur tam illi, qui in tali bello assistunt militibus non ad hortandum in bello, sed ad juvandos illos in spiritualibus. Pirhing loc. cit. & alii. 116

Resp. II. Quicumque in bello etiam justo, sed offensivo, seu aggressivo, aliquem per se, seu proprio facto occidit, vel mutilat, irregularis est. Abbas in c. Petitio 24. h. t. n. 1. & Layman loc. cit. Palao loc. cit. n. 4. iisque testibus omnes, arg. c. Petitio 24 h. t. item can. Si quis dist. 51. sola tamen vulneratio non sufficit ad inducendam irregularitatem arg. cit. c. Petitio h. t. ibi: Pro eo, quod aliquos percussisti: & Ratio est; quia ob vulnerationem in jure irregularitas statuta non reperitur; consequenter non contrahitur, arg. c. is qui 18. de Sentent. excomm. in 6. 117

Dicitur notanter proprio facto, quia etsi plurimi in bello etiam offensivo justo ab aliis occidantur, tamen ab irregularitate immunes sunt tam Clerici, quam Laici, qui moraliter, aut certè sufficienter certi sunt, per se, aut suis armis, vel manibus nullum fuisse occisum, aut mutilatum, licèt unum, aut plures percusserint, vel vulneraverint non lethaliter Suarez de Censur. disp. 47. sect. 6. n. 5. Panormit. in c. Placuit, & fin. de Clerico percuss. Navarrus c. 27. num. 215. Covarruvias in Clem. Si furiosus p. 2. §. 3. n. 2. Molina tr. 2. disp. 110. Conclus. 2. Palao tr. 26. disp. 6 punct. 14. § 5. n. 2. Layman lib. 3. tr. 3. c. 8. n. 2. Pirhing h. t. n 117 cum Communi, argumentum a contrario sumentes ex c. Petitio 24. h. t. ubi Sacerdoti pugnanti in bello, in quo in persona ipse aliquos percussit, vel vulneravit, & ab aliis multi fuere occisi, mandatur ob irregularitatem abstinere a celebratione tunc solummodo, quando remorsum conscientiæ habeat, quòd ab eo revera aliquis fuerit occisus; ergo a sensu contrario, quando ei sufficienter constat, a se nullum esse occisum, aut mutilatum, abstinere non debet. Ratio est: Tum quia ob solam adhortationem ad pugnandum in justo bello, vel ob pugnam in eodem sine homicidio, aut mutilatione nulla in Jure invenitur statuta Irregularitas, consequenter nec nos eam adstruere debemus; cum irregularitas aliqua non contrahatur, quæ in jure non reperitur expressa, c. is qui 18. de Sentent. excomm. in 6. Tum quia alias multi involverentur irregularitate, & timore illius absterrerentur a pugna etiam in justo bello. 118

Nec valet objicere, quòd c. Petitio h. t. ex quo præcedens doctrina præcipuè probatur, non loquatur de offensivo, sed defensivo bello justo; nam contra est, quòd etsi hoc bellum ab initio fuerit defensivum, tamen postea transiit in offensivum, ex parte fidelium, utpote exeuntes è castro persecuti sunt hostes, uti post Suarez disp. 47. sect. 6. n. 5. bene advertit Pirhing h. t. n. 117. Accedit; præfatam doctrinam non solùm ex cit. c. Petitio, sed etiam ex ratione juri apposita sufficienter probari. 119

Pariter non obstant, quæ ab Adversariis objiciuntur. c. sicut 6. §. fin. h. t. & c. quod in dubiis 5. de Pœnis, ubi etiam non occidentes, sed hortantes præcisè, & juvantes in bello, præsertim Clerici videntur irregularitati subjacere. Respondetur enim, utrumque Capitulum loqui de bello injusto, uti patet ex textu prioris Capituli, & de posteriori bene ostendit Glossa vers. Incitante ibid. 120

Dices, Clericis absolutè prohibitum est, manu propria in bello offensivo pugnare, uti teste Palao Tract. 29. disp. 6. punct. 14 §. 5. n. 3 tradunt verè omnes Doctores cum Glossa in c. Petitio 24. h. t. vers. Remordet, arg. can. Clerici 5 cau. Quicumque 6. cau. 23. q. 8. can. Clericum qui 5. can. de his Clericis 36 dist. 50. juncto c. Ex multo 9. ad finem, de Voto; ergo saltem Clerici sunt irregulares, qui propriis manibus pugnant in bello offensivo justo; ubi aliquis habetur occisus. Resp. concesso anteced. negando conseq. quia ex eo, quòd Clerici prohibeantur propria manu pugnare in bello justo, non bene contra illos infertur irregularitas, utpote quæ non contrahitur, nisi in casibus a jure expressis, cit. c. is qui 18. de Sentent. Excomm in 6. 121

Illud tamen notandum, quòd si quis sive Clericus, sive Laicus rationabiliter dubitet, an non proprio facto aliquem in 122

in bello *offensivo* justo occiderit, aut mutilaverit, pro *irregulari* se habere debeat, *arg. c. Petitio* 24. *h. t.* ibi: *Cùm sit consultius in hujusmodi dubio abstinere, quam celebrare:* si verò dubium rationabile non est, sed leve, vel potiùs scrupulus, videtur melior esse conditio possidentis Jus accipiendi, vel administrandi Ordines. Engel *h. t. n.* 58.

123 Resp. III. Quantum ad bellem *defensivum* justum: Imprimis certum est, tam Clericum quam Laicum ab *irregularitate* immunem esse, qui etiam propria manu aliquem occidit, vel mutilat ad defensionem propriæ suæ personæ; prout facile contingere potest Capellanis Castrensibus, qui exhortandi, vel spiritualiter assistendi causa præsentes, ab uno, vel plures inimicis ita angustiantur ut nisi occidant, ipsi in periculo vitę sint. Suarez *de Censur. disp.* 47. *sect.* 5. *n.* 1. Palao *tr.* 29. *disp.* 6. *punct.* 14. §. 5. Pirhing *h. t. n.* 115. cum communi, *arg. c.* 2. *de Immunit. Ecclesiast.* Ratio est; quia hoc absque *irregularitate* fieri potest in rixa privata per dicta supra; *arg. Clem. Si furiosus h. t.* ergo multò magis in publico justo bello *defensivo*.

124 Pariter ab *irregularitate* immunes sunt tam Clerici, quam Laici, qui in bello *defensivo* justo necessariò pugnantes, ad defensionem Ecclesiæ, vel Patriæ aliquem etiam propria manu occidunt, vel mutilant. Suarez *loc. cit.* Palao *loc. cit* Coninch *disp* 18. *dub* 10 *n.* 96. Abbas *in c. penult. h. t. n.* 12. & ibi Barbosa *n.* 2. Molina *de Justit. tr.* 2. *disp.* 118. Pirhing *h. t n.* 115. cum Communi, *arg. cit. c. de Immunitat. Ecclesiast.* Ratio est; quia defensio Ecclesiæ, & Patriæ non minus, sed magis favorabilis est, quam propriæ, vel alterius vitæ privatæ, *l. utilitas* 3. *C. de Primipilo*; ergo si ob hanc, multò magis ob illius necessariam defensionem absque irregularitate licet occidere, & mutilare.

125 Dicitur autem notanter *necessario pugnantes*; quia si Clericus ad pugnandum necessarius non est, ut in casu, quo sufficientes ad pugnandum, & defendendum Ecclesiam, vel Patriam adsunt Laici, utique *irregularis* fieret, si propria manu etiam sub prætextu defendendi Ecclesiam, aut Patriam aliquem occideret, vel mutilaret, Layman *lib.* 3. *tr.* 3. *p.* 3. *cap.* 9. *n.* 2. Abbas *in c. Petitio, h t.* Sylvester V. *Homicidium*, 3. *q.* 6 Pirhing *h. t. n.* 115. *arg. cit. c. Petitio* 24 *h t.*

126 Immò Engel *h. t. n.* 58. universaliter & indistinctè de cunctis, etiam laicis docere videtur, quòd omnes, qui in aliquo bello quocumque tamdem *justo*, v. g ad defendendam Ecclesiam, vel Patriam vigente, non necessario vel coactè, sed liberè pugnantes aliquem occidunt, vel mutilant, *irregulares* evadant, *arg. Clem. un. h t.* ubi illi dumtaxat occidentes, vel mutilantes ab *irregularitate* excusantur, qui mortem aliter evitare non valentes id faciunt, quod non verificatur in illis, qui ad defendendam Ecclesiam, vel Patriam sufficienter existentibus aliis militibus, non necessario, sed liberè & spontè, ac gratis seu pro stipendio pugnant, aut nomen militiæ dant, sicque occidunt, vel mutilant. Idque confirmari potest a pari in publicis Ministris justitiæ, utpote qui, licèt pro conservando bono publico Patriæ malefactores occidant; tamen *irregulares* fiunt ex eo, quòd Officium hujusmodi liberè assumpserint. per dicta supra *n.* 105.

127 Secus foret, & ab *irregularitate* immunes Laici essent, qui pro defendenda Ecclesia, vel Patria necessariò pugnantes, utpote ad id authoritate publica adacti, vel in tali bello nomen militiæ ideò dantes, aut pugnantes, quia vident, non adesse sufficientes milites, vel alios ad resistendum hosti, & defendendam Ecclesiam. Immò plures Doctores, uti videre est apud Layman *loc. cit.* absolutè volunt, omnes Laicos etiam liberè pugnantes in bello *defensivo* justo ad defensionem Ecclesiæ, vel Patriæ ab *irregularitate* excusari; non item Clericos, quia hos absque necessitate, propria manu pugnare non convenit.

128 Cæterum ex hactenus dictis *a num.* 115. colligitur, non esse bonam consequentiam; *iste est, vel fuit miles; ergo est irregularis;* vel *ergo non potest ordinari;* vel *si jam ordinatus est, non potest celebrare:* Nam debet examinari, an etiam & in quali bello, justo vel injusto, offensivo, vel defensivo pugnaverit? an, & quomodo occiderit aliquem, vel mutilaverit? si enim fuit simpliciter miles, qui semper in præsidiis existens, aut alias nunquam in bello pugnavit, nec aliquem occidit, vel mutilavit, neutiquam *irregularis* est, cùm nullo Jure inveniatur statuta aliqua *irregularitas* in aliquem, quòd sit, vel fuerit miles.

129 Pariter irregularis non est, si in Castris quidem, & in conflictu, ita tamen collocatus fuit, ut sclopetum, vel sagittam in hostem nunquam emiserit, vel gladium, aut aliud armorum genus contra aliquem adhibendi, eumque occidendi, vel mutilandi nullam occasionem habuerit.

§. IV.

De Homicidio, & Mutilatione ob necessariam sui defensionem facta: & Irregularitate inde secuta.

S U M M A R I U M.

130 *Ob defensionem propriæ vitæ & membrorum, licitum est occidere injustum aggressorem.*
131 *Servato moderamine inculpatæ tutelæ.*
132 *Ad quod servandum requiruntur tria. I. Videlicet injusta aggressio ab altero facta.*
133 II. *Modus; in quo consistat?*
134 III. *Tempus, videlicet, ut incontinenti fiat defensio, & non ex intervallo.*
135 *Nisi certum periculum novæ periculosæ aggressionis foret.*
136 *Num tria hæc observata sint, arbitrio Judicis multum relinquitur*
137 *Etiam ob defensionem vitæ, vel membrorum proximi innocentis licitum est occidere injustum aggressorem.*
138 *Immo etiam ob defensionem bonorum temporalium.*
139 *Si sunt magni momenti.*
140 *Non licet tamen occidere injustum Judicem, Advocatum, & Testem grave damnum temporale illaturos.*
141 *Nec pro acquirendis eis, quæ nondum possidemus, v. g.*
142 *Hæreditates, legata &c.*
143 *Num liceat pro necessaria defensione honoris & famæ occidere?*
144 *Propositiones damnatæ ad propositum afferuntur.*
145 *Qui pro defensione propriæ vitæ, aut membrorum injustum occidit invasorem, irregularis non est. Et num. seq.*
147 *Nisi excedat moderamen inculpatæ tutelæ.*
148 *Qui, dum fuga salvare se posset, occidit, irregularis est.*
149 *Si fuga eidem infama, & honore graviter præjudiciosa non est.*
150 *Secus res se habet, si præjudiciosa est.*
Fama & honor æquiparatur vitæ: immo subinde magis æstimatur. Ibid.
151 *Qui occidit aggressorem quem priùs injuria ad aggrediendum inique incitavit, non est irregularis.*
152 *Nisi fugiendo salvare se possit.*
153 *Vel nisi periculum homicidii ex sua injuria secuturum prævidit.*
154 *Etiam ille ab irregularitate immunis est, qui pro necessaria defensione vitæ, vel membrorum proximi innocentis, occidit injustum invasorem.*
155 *Solvuntur objectiones, Et n. seq*
157 *Qui pro necessaria defensione rerum temporalium etiam licitè occidit, juxta communem DD. irregularis est.*
158 *Contrarium tamen etiam probabile, & in praxi tutum videtur.*
159 *Proponuntur, & solvuntur plures objectiones, ex lure & rationes contra hanc secundam doctrinam usque ad num.* 171.
167 *Fur tam diurnus, quam nocturnus servato moderamine inculpatæ tutelæ pro conservandis rebus temporalibus magni momenti occidi potest.*
Explicantur Iura, quæ contrarium velle videntur. Ibid.
Teli *nomine, quid intelligatur? Ibid.*
171 *Defectus lenitatis ex solo homicidio, quod publica, non item quod privata authoritate fit; committitur.*
172 *Sicut pro necessaria propriarum, sic etiam pro defensione alienarum rerum, absque culpa, & irregularitatis nota licet occidere injustum invasorem.*
173 *Non tantùm Laici, sed etiam clerici a culpa & pena irregularitatis immunes sunt, si servato moderamine inculpatæ tutelæ pro defensione vitæ, membrorum, rerum propriarum, vel alienarum occidunt injustum invasorem.*
174 *Homicidium pro necessaria defensione famæ & honoris commissum an inducat irregularitatem?*

130 QUæritur I. An? & quomodo liceat occidere aliquem ob defensionem vitæ, & membrorum? Resp. I. Cuivis licitum est, pro necessaria propriæ vitæ, & corporis, servato moderamine inculpatæ tutelæ injustum aggressorem occidere. Unanimis, & certa. Ratio est; quia jure naturali, divino, & humano permissum est, injustam vim vi repellere, textu expresso *c. significasti* 18. §. *fin. h. t.* cum Concordantiis, ibi: *Vim vi repellere omnes Leges, & omnia Jura permittunt.*

131 Dicitur autem notanter, *servato moderamine inculpatę tutelæ;* quia hoc nisi servetur, homicidium etiam ob sui defensionem factum, illicitum esse, rursus omnes fatentur, *arg. cap. significasti* 18. *h. t.* ibi: *Tamen id fieri debet cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam sed ad injuriam propulsandam.* Censetur autem tunc adhiberi moderamen inculpatæ tutelæ, quando quis occidit solum, quia reverà in conscientia, sine fraude & dolo putat, se non posse evadere, se periclitari in vita & corpore, nisi occidat injustum invasorem, prout jam diximus *in Theolog. Nostra Moral. tr.* 9. *dist.* 2. *n.* 17.

132 Porrò ad dignoscendum moderamen inculpatæ tutelę, Clarus §. *homicidium n.* 34. tria requirit, quod idem in re exigunt alii DD. videlicet I. *Causam* II. Modum III. *Tempus. Primo* itaque requiritur, ut occisionem præcedat causa, injusta nempe invasio; quia si quis ante hanc occidit, jam non sui defensio, sed alterius aggressio erit: sufficit tamen certò prævisa; quia non est necesse expectare, sed licet prævenire injustè aggredi volentem; præsertim si quis merito timet, quòd, nisi præveniat, adversario mox vel certè aggressuro sufficienter resistere non possit, quia in tali casu præventio, non aggressio, sed justa defensio contra certo imminentem injustam aggressionem est, ut benè advertit Navarrus *lib.* 5. *Cons. h. t. cons.* 31. & *in Man. c.* 15. *n.* 2. *in fin.* Suarez *de Censur. disp.* 46. *sect.* 1. *n.* 7. Pirhing. *h. t. n.* 92. Debet autem invasio præcedens, aut certè imminens esse *injusta;* hinc pro defensione vitæ suæ non licèt occidere invadentes Ministros justitiæ, quia hi *justè* invadunt, ut post Avilam *de cens. p.* 3. *disp.* 5. *sect.* 3. *dub.* 2. *conc.* 1. & alios, bene observat Pirhing. *l. c.*

133 *Secundo* requiritur debitus *modus* Defensionis, ita ut hæc injustæ invasioni, aut offensioni sit proportionata, & necessariam defensionem non excedens, *arg. c. ut famæ* 35. *de sentent. Excom.* ibi: *dum tamen non amplius eorum violentia se extendat, quam defensio exigit,* juncta l. sciencientiam §. 4. ff. Ad Legem Aquil. Hinc *modum*, & moderamen inculpatæ tutelæ excedit, qui illum, à quo quis pugnis ceditur, vel levem aggressionem patitur, armis repellit, mutilat, vel occidit: Item qui occidit eum, quem vulnerando, vel mutilando repellere, propriamque vitam, & membra tueri potest: Item, si quis injustum aggressorem occidit, quem pugno, baculo, percussione non lethali, vel exarmando illum, abigere, & vincere potest, *Modum* excedit, moderamen inculpatæ tutelæ non servat, & occidendo illicitè agit: sicut etiam ille, qui sine gravi suo incommodo aut periculo fugere, aut clamare, & auxilium implorando salvare se posset, & tamen occidit, per dicta. Sylvester V. *Homicidium* 3. *qu.* 4. *dict.* 1. Pirh. *h. t. num.* 92.

134 *Tertio* requiritur *Tempus*, ut videlicet occisio ad sui defensionem incontinenti fiat; quo quis injustam vim, vel aggressionem occisivam, aut mutilationem patitur, vel certò imminentem cognoscit; non verò posteà, & ex intervallo, postquam aggressor jam abiit, aut nocere & aggredi destitit, nullumque ampliùs periculum est, *arg. c. si verò de sent. Excom.* ibi: *Si in incontinenti vim vi repellat.* Concordat *l. quod est* §. 9. *ff. de vi armata.* Ratio est; quia si ex intervallo adversarium quis occidit, postquam amplius nocere non vult, vel non potest, vel metuendus non est, jam non amplius ex necessaria sui defensione, sed ex vindicta, consequenter illicitè agit; prout cum Communi aliorum latè deducit Farinacius *in praxi Crim. qu.* 125. *à nu.* 336.

Notant tamen merito DD. quod sicut nullus teneatur expectare, donec eum alter actu aggrediatur, sed sufficiat, si aggressionem injustam certò imminentem sciat, ad hoc ut pro defensione vitæ, & corporis illum occidere valeat, ita etiam possit eundem occidere, postquam aggredi jam cessavit, & aufugit, si certum periculum sit novæ invasionis; quia in tali casu præventio nec vindicta, nec injusta aggressio, sed pura defensio foret, juxta jam dicta suprà, Pirhing. *h. t. n.* 92. Navarrus *Man. c.* 15. *n.* 2. *in fine*, etiam diximus in Theologia nostra Morali *tract.* 9. *dist.* 2. *q.* 2. *n.* 18. 135

Cæterum num *Tria* hæc ad moderamen inculpatæ tutelæ requisita, ritè sint observata, relinquendum est prudentiæ & arbitrio Judicis. Farinacius *l. c.* Pirhing. *h. t. l. c.* & Communis aliorum. Ratio est; quia de factis particularibus ab varias circumstantias certa Regula tradi non potest. 136

Resp. II. Etiam pro defensione vitæ, & membrorum parentis, uxoris, prolis, fratris, sororis, conjunctorum, immò & extraneorum innocentium licitum est, iniquum aggressorem servato moderamine inculpatæ tutelæ occidere. Farin. *in praxi Crim. q.* 124. *à n.* 267. Clarus V. *homicidium n.* 27. dicens ab omnibus DD. approbatum, *arg. can. Fortitudo* 5. *can.* 23. *q.* 3. ibi: *Fortitudo, quæ vel in bello tuetur à Barbaris patriam, vel domi defendit infirmos, vel à latronibus socios, plena justitia est can. Non inferenda* 7. *can. qui potest* 8. *ead. cau. & q.* juncto *c. Dilecto* 6. §. *Et quidem de sent. Excom. in* 6. Ubi etiam injuriæ, & criminis socius reus censetur, qui dum potest, innocentem non defendit: *qui enim non repellit à socio injuriam, dicitur cit. can. non inferenda, tam est, quam ille, qui facit.* Concordat *l.* 1. §. 4. *ff. ad legem Cornel. de Sicar.* Et constitutio Carolina *art.* 150. §. Item *so enter*. Ratio est; quia non tantum possumus, sed etiam jubemus diligere, consequenter etiam defendere proximum, sicut nos ipsos: juxta illud: *Dilige proximum tuum sicut te ipsum*, Unde per Spiritum S. laudatur Moyses, quod Ægyptium injustum aggressorem Hebræi cujusdam occiderit, & absconderit in sabulo, *Exodi c.* 2. V. 11. 137

Quæritur II. Num etiam licitum sit ob defensionem bonorum fortunæ occidere injustum invasorem? Resp. *Affirmativè*, si bona sunt magni momenti, & aliter defendi vel recuperari non possunt. Covarruvias *in Clem. si furiosus p.* 3. §. *un. n.* 6. *in fine* Castro Palao *de Censuris disp.* 6. *pun.* 15. *n.* 7. & *seqq.* Suarez *de Censuris disp.* 46. *se.* 2. *nu.* 10. Lessius *lib.* 2. *de just. c.* 9. *dub.* 11. Clarus V. *Homicidium*, *à n.* 25. Petrus Navarrus *lib.* 3. *de Rest. c.* 4. *n.* 418. cum satis communi aliorum, *arg. l.* 1. *C. Unde vi*, ubi etiam universaliter concedi videtur illis verbis: *Rectè possidenti ad defendendam possessionem, quam sine vitio tenebat, inculpatæ tutelæ moderamine illatam vim propulsare licet;* consequenter etiam occidere, si occisio ad defensionem est necessaria; cum permisso fine permittantur etiam media ad illum consequendum necessaria, *arg. c. Prætereà* 5. *de Officio & Potest. jud. deleg. l.* 2. *ff. de jurisd.* cum Concordantiis: concordat *l. Furem* 9. *ff. ad l. Cornel. de Sicar.* Ratio est: Tum quia res & bona nostra utpote ad vitam conservandam necessaria, vitæ quodammodo comparantur, *l. Advocati* 14. *C. de Advocatis divers. judic.* & ibi Glossa communiter recepta. Tum quia, si pro defensione bonorum necessaria non liceret occidere injustum invasorem, improbi multum moverentur ad diripienda bona nostra. 138

Dicitur autem notanter, *si bona sunt magni momenti, & aliter defendi, aut recuperari non valent;* quia, quod ob res levis momenti occidere non liceat aggressorem, hodie certum videtur ex Decreto Innoc. XI. sequentem Doctrinam damnantis: *Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.* Pariter non licet occidere, si res alio modo defendi, aut iterum recuperari possunt, quia tunc non servaretur moderamen inculpatæ tutelæ, consequenter illicitè ageretur, *arg. cit. l.* 1. *C. unde vi.* Hinc benè infert Clarus *l. c. num.* 47. non licere occidere invasorem bonorum, v. g. furem, si clamando quis potest habere aliorum auxilium, & rem suam defendere, vel recuperare, vel si potest furem capere, vel si habet testes i quibus potest in Judicio, vel alio modo rem ab eo iterum recuperare. 139

Resp. II. Insuper interficere non licet iniquum accusatorem, testem, vel Judicem, etsi ab eis grave damnum 140

tam-

temporale imminet; sqq ab Alexandro VII. absolutè damnata est doctrina sequens: *Licet interfector sufficiens ad effugiandum, fortius tetigit, & ipsum Judicem, quo ampliùs prò hominis sententia; si ita vita non pateretur, incoactus damnum poterat.* Ratio est, quia admissa hac propositione, innumera sequerentur absurda, & multa damna: dum amore proprio hominis sententiae se ipsum exponeret, & dicerent innocentes, etiamsi reales non essent, & occidere nitescentur propriis perfidiae. Et ipso insuper Judices, accusatores, & reliqui, ut tuendae reddendae, rerum vel judicialiter, vel privatim occiderent, etiam non exigente justitia, aut occasione, ut ipsi, in considerantia non.

197 Resp. 13. Non licet defendere defensione occisiva, ea, ad quae jus inchoatum habemus, & quo nos possellores fecerunt; quia hoc etiam damnatum est ab Innocentio XI. in Sequenti Propositione, quae inter damnatas 31. est, ita loquens: *Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quem invadit, sed etiam quem ad ea, quae jus inchoatum habemus, & quae nos possessores fecerunt.*

198 Resp. IV. Parisiensis condemnatum est dicere: *Licitum est non solùm, quando Legumlatores jus, & possessionem dederunt, vel bona temporalia adeptae, vel legata substantiae & salutem (idcirco defensione occisiva) defendere: sed & jus habent in Catechismo, vel Pradicatione, ut Pradicatores, quando injuriè impedientur.* Rationem multiplicem, & fundamenta utriusque Conclusionis, justaque damnationis habes in *propositionum*, ubi apud Theologos, prò ut illorum illis, qui in *propositiones damnatas* scripserunt.

199 Quaeritur III. Utrum licitum erat, prò necessaria defensione innocentis, & famae occidere? Resp. Quamvis moliri DD. inter eos est Tanner. *to. 3. disp. 4. qu. 8. n. 2.* Suarez *de Cruciatis, disp. 4. sect. 1. n. 3. & 4.* affirmant, esse necessaria defensione bonorum fortunae id licere, juxta dicta *Num. 138.* confitentur à minore ad majus prò necessaria defensione bonorum fortunae, & honoris, imo quoque longè majoris & pretiantioris fuit ordinis; quàm bona fortunae, vitaque magis antiquiorem, quàm illa, adeò ut ut hanc bonorum ordinem, ut majorem, & pretiantiorem, quam vitae, *Isidr. Pelusiot. ep. quod meritò cessit libri Cibum vitae bonis, & mortis malorum, quàm mortis effabat.* Nihilominus contendunt in injuriosa defensione occidere licitum, cum turbidine dictur calus, in quo prò defensione bonorum & honoris licitum occidere, & quod ordinarie loquendo vel fama, & honor alia vita haberet carcere. Licet occidio non fit servato moderamine inculpatae tutelae, vel hujusmodi occidio vindicam ipsorum, vel si pallium concedere, ut *Proscriptio Reipublicae redundaret, ut ex* ipsa Theologos scribentes in *propositione damnatas*; inter quas est propositio sexta sub tertiam, ut damnata id quod hic dicimus, confirmat. Imprimis illa, quam allegavimus *n. 140.*

200 Quin damnata ab Alexandro VII. *Licitum est Religioso, vel Clerico Calumniatorem gravia crimina de se, vel de ipso Religione jurejure minitantem occidere, quando alia modus (defendendi non sufficiat) non superest, non videtur: sed Calumniator fit potestas, vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni, publicae vel certam gravissimi damnum, aut ipsius impingere, nisi occidatur.*

201 Item illa ordine 30. damnata ab Innocentio XI. *Fas est cum hominem occidere innocuum, qui etiam calumniam intentat, fingitque se calumniam intentaturum, ut bona quae defendendum, & quae impingat alapam, vel falsa percutiat, & post impingatum alapam, vel illum falsis flatim fugit.*

202 Quinto: IV. Ad Nonum irregularitas non contrahitur, qui prò juxta defensione vitae, membrorum, vel bonorum fama, honoris, vel fortunae proximum occidit? Resp. Id dicit Tanner *n. 10.* non modò non esse, sed nec defensiam defendendi proprie vitae, aut membrorum in aliam occidit invadorem, non tandem à culpa, & etiam *ab irregularitate*, omnino alia ipsa immunem esse. Contra *Navarrus de Clerc. sac. h. 6. p. 3. f. 4. n. 2.* Castro Palao *de Cruciatis disp. 4. p. 2. n. 2.* Suarez *de Cruciatis disp. 4. sect. 1. n. 4.* Barbosa *in Jus Clerc. tit. 6. n. 4. n. 11.* Navarrus *in Man. c. 2. n. 30. p. 2. n. 2.* Pichard. *to. 1. n. 3.* Cum communi, & nobis ceteris alacrum *arg. cit. clem. no. 6.* ubi dictum, *illum non ignorare irregularitatem, qui mortem aliter vitare non valens, fuerit occisus, vel multum invasorem.* Ratio est, quia talis non incurrit *Irregularitatem* ex delicto, cum tale homicidium carent omni culpa per dicta *supra n. 130.* nec ex defectu Jentialis, quia hic non intervenit, ubi cessat ex necessaria defensione sit, ergo.

Dices: *quod dic. 6. & cum qui dicit 8. disp. 30.* expressè: sunt hominum, certum illos, qui prò defensione alium occidunt, ab ordine repelli, conficiunt irregulares, *Sic & In Cont. Trid. sess. 14. de Ref. c. 7.* Ordinatio est omnitur diffensiva cum *Alfo, qui cum vim vi repellit, fium occidit invasorem, ergo Concilio non tabidit.*

Resp. Canones antiquos loqui de illis, qui non servato moderamine inculpatae tutelae occidunt, ut bene observat communior receptaque Glossa *fin in clerum de bi, cum qui vult. v. affirmatione.* Pariter Concilium Tridentinum loquitur de illis, qui non servato, ut ita vitae pertes excedunt moderamen inculpatae tutelae, ut ex summi aliorum bene observat Suarez *to. 3. Bassola de Cruce de parte 1. sect. 8. Sylvius, Pichard. Navarrus, Lugo.* Ita legans pro hoc Declarationem Cardinalium. Rationem responsionis ut ulterius est: Tum quia, sed colligunt ex textu *clem. sac. h. 6. n. 2.* Tum quia, ut dictum, ipsa tuta declarat autorum: Tum quia PP. Concilii Tridentini non videntur voluisse corrigere, & revocare *irregularitatem indicere.*

Dicitur tamen notanter: *qui servato moderamine inculpatae tutelae*, quia enim qui dido moderamine servato occidit, *irregularem* est, omnes fatentur. Probatur ex textibus *Canonis citatis: cum ex eis clem. sac. h. 6. irregularem indicere, occipiat, qui inculpatae tutelae non valens, omnesque qui servato moderamine inculpatae tutelae occidit, ergo* à fortiori *irregularem* est, quia in *Canonis* ut ita vitam servare valens, contemptum de moderamen inculpatae tutelae excedens *irregularis* est. Porro quadrat quia contemptum de servato moderamine inculpatae tutelae habes *supra n. 132.*

At Concretria non modica est inter DD. non minus contrahere irregularitatem, & occidere, cum *irregularitatem* concatenere videatur, qui injuriosè invadentem occidit cafu, quo ipsa fatuere te possit, *Ex quibus Abbas in Decretal. Abbatissae, de Homicidio, n. 3. Bonacinaa, tit. 6. q. 9.* Navarr. *c. 23. n. 21.* Barbosa *in clem. sac. h. 6. n. 2.* cum *Bonacina ibi. 8. Navarrus, communis.* Excepta absolutè: nisi in injuriosa defensione occidunt, quod *cit. clem.* solummodò illum excipit, *qui servato, ut vitare non valens occidit, qualiscunque sit, qui sigo fatuere.*

Contrarius contrà *in cit. clem. 3. q. 3. n. 6. & Sanctae decretis disp. 44. & 5. n. 3.* Bonacina *ibi. 8. n. 2. & 3. n. 4.* Bonacina *ibi. 8. n. 2. & 3. n. 4.* Bonacina *ibi. 8. n. 2. & 3. n. 4

Clerum, 3. de Iudeis C. Lapsi, 33. ff. de Ff. J. ibi: Sæpe ita Clerum, 3. de Iudeis C. Lapsi, 33. ff. de Ff. J. ibi: Sæpe ita conferuntur, ut ex quibusdam pro distantiis recipiantur, & disjunctis percipiuntur.

117 *At terribus respondetur, 6. Perfectiori, 3. h. t.* plus pro, quam contra Conclusionem militare, hoc ipso enim, quod eam contra Conclusionem militare, hoc ipso enim, quod eam contra Conclusionem militare, hoc ipso enim, quod e

nibus adhibendi debitam diligentiam vitandi mortem alterius, interfice de illis dubitabunt, quæ annexam habent aliquod mortis periculum, Quia in actionibus, quæ proprie nullum eorum habent mortis periculum, nulla specialis diligentia, vel cautela requiritur, hoc ipso, quod in tali actione, nemo de periculo cogitet, consequenter *homicidium*, si quod exinde contingat, mere casuale & fortuitum constituit, meriti tempus præfumatur.

197 Quæritur II. An? & quando Homicidium *Casuale* quoad effectum licitum induat *irregularitatem*, & aliis pœnis annexam? Aliis respondendum notandum, rursus magnam esse Controversiam inter Doctores. Aliqui enim, inter quos est D. Thomas 2. 2. q. 64. ar. 8. Innocentius *de cens. mo 19.* r. Navarrus *manual. cap. 7. num. 22. & seq.* Layman *lib. 3. tr. 3. p. 4.* Fagnan. *in c. ad audientiam, 1. 3. de n. q. & c. Significantibus* Canonistæ absolutè & univocè tollit voluntarium, vitium, ex cujus opere illicito requirit homicidium *Casuale*, *esse irregularem*, cuatenus, illi vitando omnem adhibuerit diligentiam & cautelam. Hæc probant ex *c. Dilectus 13. c. Joannes 23. d. 1.* ubi ab *Irregularitate* excludunt Clericos, qui operam dederunt, quantum, & debuerunt adhibuerit diligentiam de Homicidio *casuali* vitando; quod idem habetur in pluribus hujus Tituli capitibus; ergo à fonte contrario *irregularitatem* contrahunt, qui illicitè, ex qua homicidium *casuale* sequitur, operam dat, etiamsi omnem diligentiam de illo vitando adhibuerit.

198 Rationem dant, videlicet, quia citatis contrahitur *irregularitas* per Homicidium *casuale* ex illicito, quam licito opere factum, *arg. cit. c. Dilectus 13. & c. Joannes 23. d. 1.* cum Canonistarum, quod verum non est, si ex opere illicito factum *irregularitatem* non induxerit cum, qui illicitè operans debitam diligentiam in eo cavendo adhibuerit.

199 Confirmant suam doctrinam ex *c. cum nos 19. de sent. excommunic. Nec clericis, vel Monachis* ubi Clericis in Sacris constituti, & Monachi *irregulares* dicuntur, si Medicinam, vel Chirurgiam exercent, ex qua pretter omnem spem mortis sequatur, etiamsi fin in arte peritis, & omnem diligentiam de morte, & periculo vitando adhibuerant, ideque nulla alia ex causa quàm quod Clericis & Monachis illicitum exerta causam necessitatis excusans, aut diminuens exercere. Glossa *in cit. cap. nos 19. v. Congruatur.*

200 Alii contra, quod tamen, apud Suar. *de cens. disp. 35. sect. fid. 6. n. 4.* abhinc contrarium volunt, Homicidium, quod ex opere illicito, ex qua Homicidium *Casuale* sequitur, non fieri *irregularem*, si ad illud vitandi debitam adhibuerit diligentiam. Rationem dant, quia ad id tenetur ad vitandum eli voluntarium, consequèter eidem nò imputandum. Tertium tenetur, quod non sequimur, dat conclusio sequens.

201 Resp. I. Ad quæstionem *n. 197.* positam, quod operam tali vel illicite, quæ ex se aut natura sua induxit periculum mortis, vel mutilationis, mortifera, facile induciva est, & præterea, si progressa etiam prohibita existit, *irregularitatem* inficitur, si ex Homicidium sequatur, etiamsi ad illud vitandum omnem diligentiam, & cautelam adhibuerit. Ex contra verò Resp. 2. ex quo illicitum quidem, tam ex se in constituatur ell, ut mortis aut mutilationis periculum non induxerit, sequentes illud *irregularitatem* non contrahunt, etiamsi ex illo mors alterius *casualiter*, & fortuitè sequatur, cum quo ad mortem evitandam, debitam diligentiam adhibuit, nisi ita expressè Jure cavetur. Ita Covarr. *in Clement. de sept. §. 4. n. 10.* Navarrus *c. 27. n. 121.* Avila *de certitudine p. 3. disp. 6. sect. 1. num. 3. & fin. of tertia opinio.* Vasquez *tract. disp. 6. cap. 3. §. 4. n. 4.* Suarez *de cens. disp. 35. sect. 6. n. 4.* Sanch. *lib. 9. de Matrimon. disp. 32. n. 8.* Pirhing *d. 1. n. 8. 9. 10.* Prima pars probatur ex Textu *c. 5.* Casibus, tum ex ratione *d. n. 197.* allegata. Quibus accedit etiam hæc ratio, videlicet, quòd, qui exercet opus ex se periculosum, mortis, ac mutilationis, ut præterim ipsum illicitè, probatum est hoc periculum, & mors feu homicidium contestant indirectè faltem, & in causa voluntarium, cuilibet, ut merito imputantur ad culpam, & pœnam; nec excusatur ipsum diligentia ad vitandam mortem adhibita, quia Jure præsumitur, quòd in similibus operibus diligentia inficiens ad vitandam mortem, vel non adhibetur, vel etiam adhibita non inficiat.

202 Ratio *secunda* partis est, quia Homicidium *Casuale* ex illicito, nisi ab illicito illicitè non procedit, nec indirectè seu in causa, sicque nullo modo voluntarità est opinanti, & debitum pro illo vitando diligentiam adhibit. Non est illi voluntarium directè, ut ipse intendit, nec indirectè, seu in sua causa quia, ita positus supponitur, talis actio ex se vel natura sua in ell causativa, per ratioli mortis, nec hanc facilè induxit. Si ergo *homicidium* ex tali actione sequens, operam suis modo ell voluntarium, eidem ad culpam imputandum est, ita, consequenter nec ad pœnam *irregularitatis*, cum facilè Homicidio *casuali* non nisi proper culpam in illicito operatum imputetur.

Dumo in hac *secunda* parte Conclusione habetur *sup. n. 18. 20. & 21.*

Nec hæc *secunda* pars Conclusionis obstat *sup. n. 19.* addictis. Nam ad primum ex allegata Canonis addendum respondeo, in personalibus non valere argumentum à fonte contrario, quia *Irregularitas* Sacerdotum, utpote quæ non contrahitur nisi in casibus à Jure positis, *prefertim cit. qui de Sacerd. Excomm. n. 6.* Quod si quis contra, *cit. §. 13.* Canonicum nonnullos casus universalis effectus *regulares*, sibi exceptis casibus, quibus *homicidium* ex reatu fequitur, subdit, ad illud evitandum omni debita diligentia adhibuerit, quantum ad *Irregularitatem* ipsius *homicidii* illicitè aliqualiter fea aliquo modo voluntarium, non item de involuntario, *arg. Clem. un. §. 1. de sepult.* de quibus agit Pirhing *d. n. 8. & 9. Conclusione.*

Ad secundam respondetur, irregularitatem ex illicitum, quatenus ex illicito ex *homicidium casuale* illicitè, quatenus illicitum fecunt, quia dans operam rei licitæ permittunt, debitam diligentiam adhibuisse ad vitandum *homicidium*, omnera vero tanto operem rei illicitæ, haut prætermittunt pro re fe non habet, fed probare debet, diligentiam non fuisse adhibitam. Castro Palao *cit. §. 4. n. 3.*

Ad confirmationem ex *Canonibus de homicidio* in Chrismate, vel Medicina à Clericis adhibita, esse fecundum Jure deputionem, vel ipsos clericos, in Sacris constitutos, *Medicinam* Chirurgiam exercere, & Medicinam adhibere pretter non tamen ex eli prohibitum, fed etiam expressè permissum, quod transgressi fint in *irregularitatem* ex illicito fecunt *lib. 3. tit. 8. tit. 7. de Clericis, vel Monachis, ann. 13.*

Inferior, Clericum vacantem venantem, ex ea causa esse fecundum hoc illicitum, esse, quòd *irregularitatem* ex illicito debitam adhibuit diligentiam. Castro Palao *d. n. 4.* Resp. 3. *Gonzac. in clement. h. p. §. 4. n. 16.* Ratio est, quia hoc ipso, quod ex illicito, ex illicito *cit. §. 4. de clerc. non.* quia tamen venatio ipsa Pretor ex se non est prohibita, & mortis indeditia, diminutam ex se fomitem circumstantiarum, ut *Irregularitatem* ex illicito.

Resp. II. Homicidium *casuale* ex esse illicito fecunt, in praxi *irregularitatem* induxit, quia Jure pœnam illicitum delinquentibus imposita, fed extraordinariam inducit, tale opus ex se, vel natura sua induxit periculi mortis. Pro ut Conclusione *n. 197.* Ita Castro Palao *d. n. 4.*

Cæterùm ad hoc in quis incurrat *irregularitatem* ob *illicitum* prævenientem ex actione illicita, quæ ex se induxit periculo & mortis, & mutilationis, & ut intentionis graviter peccatrinoso omissio diligentiæ debitæ vitandi *demortium* per fundamenta fupra *n. 18.* allegata.

Quæritur III. An? & quando *homicidium* in obitum ex communitum induxit *irregularitatem*, & aliis Jure pœnis Anno reprehensionem notandum, quod ex illicitum ex actione prævenientem, ex intentionis potest, quo quis ad mortis non privatus, antinofior duntaxat, & actuatio illicitus, vel ad inflictionem, tantum, & remotè exercitatio illicitus, vel mutilat, talem enim *irregularitatem* esse, & quidem ex homicidio voluntario, non casuali, ac propterea illicitum ex pœnis Jure latis, quatenus ex illicito, ex illicito, & ex quatitudo de obtrectatione ex rationis privatæ. Hoc nomen.

Resp. I. Homicidium *casuale* ab obitum, & ex communitum, ex illicito, quatenus illicitum induxit, & illicitum fecunt, vel ratio potest, quatenus ex illicito, & ex illicito, & ex illicito, &

Reform. cap. 7. sic sonans; *Qui sua voluntate homicidium perpetraverit, etiamsi crimen illud occultum fuerit, nullo tempore ad Ordines promoveri possit, nec illi aliqua Beneficia Ecclesiastica conferre liceat, sed omni Ordine, ac beneficio, ac Officio Ecclesiastico perpetuò careat. Si verò homicidium non ex proposito, sed vim vi repellendo, ut si quis se à morte defenderet, fuisse commissum narretur; quam ob causam etiam ad SS. Ordinum, & Altaris Ministerium, & Beneficia quæcumque, ac dignitates jure quodammodò dispensatio debeatur; committatur loci Ordinario, aut ex causa Metropolitano, aut viciniori Episcopo, qui non nisi causa cognita, & probatis precibus ac narratis, nec aliter dispensare possit.*

218 Alter verò sess. 24. c. 6. ita sonat: *Liceat Episcopis in irregularitatibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta, quæ oritur ex homicidio voluntario & exceptis aliis, deductis ad forum contentiosum, dispensare &c.*

219 Resp. II. Nequit Episcopus dispensare in *irregularitate* proveniente ex *Homicidio* voluntario injusto directè intento (de quo egimus suprà §. 2.) quantumvis sit occultum. Barbosa *in Conc. Trid. cit. sess. 24. de Ref. c. 6. nu. 30.* Navarr. *manual. cap. 27. nu. 240* Covarruvias *in Clem. si furiosus h. t. p. 2. prin. & §. 1. num. 1.* Pirhing. *h. t. num. 125.* cum Communi & certa aliorum. Ratio patet; quia quidquid sit de Jure antiquo, potestatem dispensandi in præfato *homicidio* Episcopis non competere à *Conc. Trid. cit. sess. 24. c. 6.* vel declaratum, vel de novo statutum fuit, ubi per *homicidium voluntarium* intelligi *injustum* directè intentum, & volitum, bene observant Doctores suprà citati.

220 Resp. III. Pariter non potest Episcopus dispensare in *irregularitate*, quam ex *homicidio justo* publica authoritate facto in Judicio sanguinis, & in bello justo ob defectum lenitatis contrahunt Judices, & alii Officiales, ac Ministri ad mortē propinquè concurrentes (de quibus suprà §. 3. à n. 75. egimus) item milites in bello verè justo pugnantes (de quibus *cit. §. 3. à n. 115.*) Suarez *de Irregular. Disp. 47. sect. 6. in fine.* Castro Palao *de censuris Disp. 6. punct. 14. §. 7. n. 6.* Avila *de censuris disp. 6. sect. 5. dub. 1. concl. 1.* Guttierez *can. qq. lib. 2. c. 6. n. 170.* Garcias *de Benef. p. 7. c. 11. n. 40.* Navarr. *manual. c. 27. n. 217. & lib. 5. consil. consil. 39. h. t.* Layman *lib. 3. tr. 3. par. 3. c. 12. n. 5.* Pirhing. *h. t. n. 129.* cum Communiori & probabiliori aliorū. Ratio est; quia vi Concilii Tridentini *loc. cit.* Episcopis conceditur potestas dispensādi duntaxat in irregularitatibus ex *delicto occulto* provenientibus, ut patet ex textu suprà *n. 218.* relato; Atqui *Homicidium* publica authoritate justè factum, non est delictum, ergo. Accedit consuetudo, & praxis, quæ est *optima legum interpres*, *l. . ff. de leg.* constat enim Episcopos cum nullo ex præfatis ob defectū lenitatis *irregularibus* dispensare, sed illos ad Curiam Romanam dirigere solere, prout etiam stylus Curiæ, qui pro lege habetur, *c. ex litteris de constit.* idem tenet.

221 Resp. IV. Econtrà verò potest Episcopus dispensare in *irregularitate* proveniente ex *homicidio occulto* causa defensionis facto, non servato moderamine inculpatæ tutelæ (de qua sup. à §. 4. à n. 147.) Guttierez *can. qq. lib. 1. c. 65. n. 13.* Barbosa *in Concil. Trid. loc. cit. n. 32.* Navarr. *manual. c. 27. n. 239.* Layman *loc. cit. n. 2.* Avila *de censuris Disp. 6. sect. 5. dub. 5. concl. 1.* Molina *de J. & J. disp. 79. n. 8. & 11.* Pirhing *h. t. n. 118.* Ratio est; quia Concil. Tridentinum *sess. 24. de Ref. cap. 5.* concedit Episcopis facultatē dispensandi in *irregularitate* ex *delicto occulto*, proveniente, solùm excipit *Homicidiū* simpliciter *voluntarium injustum* directè intentum, volitum juxta dicta suprà *n. 219.* tale autem non est *homicidium* in Conclusione positum. Quamvis enim ob excessum moderaminis inculpatę tutelę sit illicitū, & injustum, tamē quia ob necessariam sui, vel aliorū defensionem non sponte sed quasi coactè, & necessariò, ac nōnisi quoad modū illicitè fuit, simpliciter & directè voluntarium dici non potest.

222 Nec obstat quòd in Conc. Trid. *sess. 14. de Ref. c. 7.* dicatur, dispensationē in irregularitate orta ex *homicidio* causa defensionis facto committendam esse Ordinario loci, ut causa cognita dispenset; ergo potestas dispensandi de Jure non competit, nec est commissa Episcopo, sed primùm per Papam committendo. Respondetur enim, ibi esse sermonem de *homicidio publico* causa defensionis facto, & de *irregularitate* inde orta, in qua Episcopum dispensare non posse, ipsimet fatemur, juxta dicenda infrà *nu. 224.* Pirhing *h. t. num. 128.*

223 Resp. V. Pariter dispensare potest Episcopus in *irregularitate* orta ex *Homicidio casuali* occulto (de quo suprà §. *præc.* à n. 181.) Barbosa *de Offic. & potestat. Episc. allegat. 39. n. 48.* Guttierez *loc. cit.* Navarrus *manual. c. 27. n. 218.* Layman *lib. 3. tr. 3. p. 3. c. 12. n. 2.* Miranda *in Manual. Prælat. tom. 2. q. 8. arg. 3. conclus. 2. & 3.* Pirhing. *h. t. n. 127.* Ratio est; quia in priori Conclusione *n. 221.* posita, videlicet, quia tale *homicidium* non est directè, sed indirectè duntaxat, & in causa voluntarium, consequenter à Concilio Trident. non exceptum.

Dicitur autem notanter tam in præcedenti, quàm in priori Conclusione *n. 221.* posita ex *homicidio occulto*. Nam 224

Resp. VI. Quandocumque *homicidium* causa defensionis factum, vel aliud casuale est notorium, & publicum, vel ad forum contentiosum jam deductum, dispensare in *irregularitate* inde orta minimè potest Episcopus. Barbosa *in Concil. Trid. cit. sess. 24. c. 6. n. 37.* Pirhing. *h. t. n. 128.* Bonacina *de Censuris Disp. 1. q. 3. punct. 2. n. 2.* Sanchez *de Matrim. lib. 2. disp. 37. nu. 12.* Guattierez *Can. qq. lib. 1. c. 3. ad finem,* & alii. Patet Conclusio ex Conc. Trid. tam *sess. 24. de Reform. c. 7.* quàm *sess. 24. de Reform. c. 6.* ubi in priori loco dispensationem in *irregularitate* orta ex *homicidio* causa defensionis, vel casualiter facto committendam, non commissam Episcopis dicit, si est publicum *homicidium*, per dicta *n. 217. & n. 222.* In posteriori autem (ut videre est in textu *n. 218.* adducto) præcisè in irregularitatibus ex *delicto occulto* provenientibus potestatem dispensandi concedit eisdem; ergo non in illis, quæ proveniunt ex delicto publico, vel deducto ad forum contentiosum. 225

Quæritur III. An? & in quibus *irregularitatibus* ex *mutilatione* provenientibus dispensare valeat Episcopus? Resp. I. Potest Episcopus in quavis *irregularitate* ex *mutilatione* quacumque tandem injusta, & voluntariè ac directè intenta, occulta, tamen dispensare. Garcias *p. 7. de Benef. c. 11. n. 3.* Suarez *de Censuris disp. 44. sect. 1. n. 4.* Navarrus *manual. c. 23. n. 240.* Layman *lib. 3. tr. 3. p. 3. c. 12. n. 2.* Diana *p. 4. tr. 2. resolut. 71.* Barbosa *in Concil. Trident. sess. 14. de Reform. c. 6. n. 36.* cum communi aliorum contra Sanchez *lib. 1. moral. c. 10. n. 40.* Ratio est; quia Concilium Tridentinum *cit. cap. 6.* excipit solam irregularitatem ex *homicidio voluntario* provenientem: exceptio autem firmat Regulam in contrarium in casibus non exceptis, *arg. l. in iis, quæ ff. de legib.* Accedit, quòd concessa à Tridentino facultas dispensandi in irregularitatibus ex *delicto occulto* provenientibus sit latè interpretanda, utpote beneficium Principis, & quidem Juri insertum, ac non tam personæ, quàm dignitati, *arg. cum dilecti 16. de Donat.* ibi: *In beneficiis plenissima est interpretatio facienda*, & *L. Beneficium 3. de Constitut. Princip.* Confirmatur etiam per Declarationem Cardinalium, de qua Doctores citati. 226

Nec obstat, quòd *homicidium*, & *mutilatio* quoad irregularitatem æquiparentur, *arg. can. Si quis absciderit 4. dist. 55.* cum Concordantiis. Respondetur enim *Homicidium*, & *mutilationem* æquiparari quidem quoad contrahendam irregularitatem, jure sic disponente, non verò æquiparari quoad gravitatem culpæ, & dispensationem. 227

Quæritur IV. An? & in quibus *Irregularitatibus* ex *Homicidio, mutilatione*, provenientibus dispensare valeant Superiores Regulares? Resp. I. Superiores Regulares possunt dispensare cum subditis suis in *irregularitate* proveniente ex *homicidio*, & *mutilatione* illicita, non tantùm casuali, & causa defensionis cum excessu moderaminis inculpatæ perpetrato, sed etiam cum directè & voluntariè intento, occulto tamen. Roderiquez *tom. 1. q. 24. art. 12.* Miranda *in manual. tom. 2. q. 8. Concl. 5.* Portel. *in dub. Regular. V. dispensare n. 8.* Hyacinthus Donatus *tom. 2. tr. 11. q. 9. & seqq.* Pellizar. *p. 1. tr. 10. c. 20. q. 24. & seqq.* Castro Palao *de censuris disp. 6. punct. 15. §. 3. n. 4.* & alii. Ratio est; quia hæc potestas eis competit ex specialibus privilegiis per varios Pontifices concessis, quos præfati allegant Doctores. Plura de his infrà *tit. 33. de Privilegiis*, item *tit. 83. de Pœnitentiis, & Remissionibus*. Cæterùm cùm sæpè fiat mentio, quòd possint Episcopi, & Superiores Regulares dispensare in irregularitatibus ex *delicto occulto* & *non deducto* ad forum contentiosum. 228

Quæritur V. Quodnam dicatur *delictum occultum*? & quod *non deductum ad forum contentiosum*? Resp. I. Imprimis certum est, illud *homicidium* in ordine ad obtinendam dispensationem esse, & dici *occultum*, quod probari nequit. Ratio est; quia quod probari nequit, propriè occultum dicitur. Abbas *in c. Vestra 7. de Cohabitat. Cleric. & Mulier. n. 7.* & ibi Fagnanus *n. 45.* dicens, neminem discrepare, & jam diximus suprà *tit. 1. n. 241.* 229

Infer-

330 Infertur, esse & dici ad propositum *homicidium occultum* etiamsi de illo quis sit diffamatus, vel suspectus, quando fit nemine præsente vel uno tantùm (quia unus testis nil probat per *vulgaria*) vel etiam duobus aut pluribus, sed talibus præsentibus, qui vel à Jure, vel facto à ferendo contra delinquentem testimonio sunt impediti.

331 Resp. II. Multi graves Doctores probabile censent, etiam illud *homicidium* in ordine ad obtinendam dispensationem sufficienter dici *occultum*, quod, licèt coram pluribus factum sit, consequenter probari possit, tamen non pluribus, quàm duobus, tribus, aut quinque notum est; consequēter *notorium* non sit notorietate facti, nec Juris, quippe de quo delinquens nec confessus, nec convictus, nec per sententiam aliquam criminis declaratoriam judicatus est. Ita ad propositum docent Sanchez *de Matrim. lib. 8. Disp. 34. n. 55.* Navarrus *Manual. c. 27. n. 255.* Francisc. Leo *Praxi S. Pœnitent. p. 2. c. 6. n. 6.* Idem tenere videtur Barbosa *Concil. Trid. sess. 24. de Reform. c. 6. n. 26.* allegans plurimos Doctores, *arg. c. Vestra de Cohabitat. Cleric. & Mulier.* Ratio est; quia etsi tale *homicidium* non sit propriè *occultum*, est tamen penè tale; cùm non sit *notorium*: Immo à Glossa *in c. Manifesta cau. 2. q. 1. occultum* absolutè dicitur; ibi: *Occultum dicitur, quod quinque sciunt*: & alibi, atque ampliùs diximus *cit. tit. 1. à num. 241.* ubi vide.

332 Resp. III. *Ad forum contentiosum deductum* dicitur omne & solum illud *homicidium*, vel aliud delictum, super quo ad Judicem jam delato facta est contestatio litis. Barb. *de Offic. & potestat. Episcop. allegat. 39. à n. 29.* Diana *p. 4. tr. 2. n. 93.* Castro Palao *tr. 3. c. 6. punct. 15. §. 1. n. 10.* Gavant. *Manual. Prælator. V. Absolutio n. 12.* Ratio est; quia *forum contentiosum* dicitur ex eo, quòd in illo contendatur, seu litigetur; atqui non contenditur in eo, donec inter partes litigantes detur contradictio, & contentio, quod fit per litis contestationem, *arg. c. Ex parte 10. de V. S.* Farinac. *Prax. Criminal. q. 10. n. 35. in fine*, ex his

Infertur, posse Episcopum in irregularitate ex *Homicidio Casuali*, vel causa defensionis orta, & Superiorem Regularem cum suis subditis in irregularitate ex *homicidio* etiam directè *voluntario* contracta dispensare, etiamsi Delinquens ratione illius jam sit judicialiter delatus, & citatus; si litis contestatio facta non est, & cæteroquin crimen adhuc non est *notorium*, sed *occultum* modo suprà à *n. 229.* declarato. 233

Volunt quidem nonnulli, ut Sanchez *lib. 2. Moral. c. 11. n. 1.* Laym. *lib. 1. tr. 3. p. 5. c. 9. n. 5.* Diana, & *alii*, posse Episcopum, & Regularem Superiorem, ut suprà, dispensare etiam post litis contestationem, postquàm nempe lis in judicio jam finita, & Delinquens ob delictum punitus est; eo quòd finis, ob quem S. Synodus prohibuit Episcopis, ne *delicto ad forum contentiosum jam deducto* dispensent, jam sit obtentus, ne videlicet Curię super delicto jam in cognoscentis authoritas minueretur, & satisfactio congrua impediretur. 234

Verùm quia, si Conc. Trid. *sess. 24. de refor. c. 6.* non tantùm prohibuit dispensationem, si *homicidium* ad forum contentiosum jam deductum, sed etiamsi illud jam est *notorium* & publicum: *homicidium* autem, de quo in foro contentioso jam cognitum, & sententia lata fuit, sit & maneat *publicum* ac *notorium* notorietate Juris, etiam post finitum judicium, hanc dispensandi potestatem meritò negant Garcias *p. 7. de Benefic. c. 11. n. 50.* Guttierez *can. qq. lib. 1. c. 3. n. 10.* Barbosa *loc. cit. nu. 35.* Castro Palao *de Censuris disp. 6. punct. 7. n. 13.* Bonacina *disp. 7. q. 5. punct. 1. n. 6.* pro qua opinione citatur etiam declaratio Cardinalium.

TITULUS XII.

De Torneamentis.

SUMMARIUM.

1 *Ratio ordinis.*
2 *Torneamenta quid?*
3 *Fieri possunt cum,*
4 *Et sine periculo vitæ.*
5 *Priori modo sunt prohibita.*
6 *Et quid sub pœna* Homicidii *afficiente occidentem, & privationis sepulturæ Ecclesiasticæ afficiente occisum.*
7 *Posteriori autem modo sunt licita, & consueta Laicis, & num. seq.*
9 *Non item Clericis.*

1 AD vitanda *homicidia* prohibuit Ecclesia frequentiores eorum causas, cujusmodi sunt *Torneamenta*, *duella*, & *ars sagittaria*. De quibus proin post Titulum de Homicidio in præsenti, & duobus sequentibus Rubricis rectò ordine agit Juris Compilator.

2 Quæritur itaque ad propositum præsentis Rubricę quid? quotuplicia? quibus? & sub qua pœna prohibita sint *Torneamenta*? Resp. I. *Torneamenta* (Germanicè *Thurnier*) sunt nundinæ seu feriæ, & hastiludia, seu pugnæ solemnes *Equestres*, quibus milites, vel, uti præteritis sæculis frequentiùs fieri solebat, Nobiles *Equestres* ex condicto convenire, & ad ostensionem virium, animositatisque & peritiæ tractandorum armorum congredi solent. Ita in substantia describuntur *c. 1. h. t.* & notant ibidem Doctores.

3 Resp. II. hujusmodi *Torneamenta* duplicia sunt, vel potiùs duplici modo fieri possunt. *Primò* temerè, & cum ordinariè adjuncto mortis periculo, quando nempe ad invicem congredientes, hastis acutas cuspides præfixas habentibus, aliisque armis ad vulnerandum præparatis utuntur.

4 *Secundo* modo sine temeritate, & mortis periculo; dum videlicet congredientes ad invicem debitam cautelam, vel arma hebetata, hastasque sine cuspide adhibent, vel loricis, & galeis securè ita muniti comparent, ut omne periculum vitę absit; vel denique hastis & armis non se invicem, sed suppositas figuras petunt.

5 Resp. III. Quamvis *Torneamenta* priori modo descripta veteri Jure Civili permissa videantur; *arg. l. qua actione 7. §. 4. ff. ad leg. Aquil.* & *l. solent 2. ff. de Aleat.* tamen Jure novo Codicis, & præcipuè Jure Canonico graviter sunt prohibita. Jure Civili quidem *l. un. C. de Gladiat.* Jure Canonico *c. 1. & 2. h. t.* Ratio adjungitur *cit. c. 1. h. t.* quia inde *mortes hominum, & animarum pericula sæpè proveniunt*; unde etiam *detestabiles* ibidem vocantur.

Resp. IV. Pœna in hujusmodi *Torneamentis* pugnantium est, quòd, qui illis aliquem occidit, veri homicidii & pœnarum illius utroque Jure statutarum reus sit, prout post Hostiensem *in Summa h. t. n. 3.* bene observat Pirhing *h. t. n. 2.* Ille verò, qui occiditur, licèt ei ante obitum Sacramenta Ecclesiæ non negentur, Ecclesiastica sepultura carere debeat, textu expresso *cit. c. 1. h. t.* ubi: *Quòd si quis eorum ibi mortuus fuerit, quamvis ei poscenti pœnitentia non negetur, Ecclesiastica tamen careat sepultura.* Intellige, si animo ibidem pugnandi accesserit; illi enim, qui ex alia etiam curiositatis fine illic existunt, & spectatores solùm, Ecclesiastica sepultura non privantur, si casu ibidem intereant, textu claro *c. 2. h. t.* 6

Resp. V. Licèt etiam posterior *Torneamentorum* modus *n. 4.* delatus, olim à Clem. V. in Conc. Viennensi per Constitutionem, quæ incipit *Passione*, sub Excommunicationis & aliis gravibus pœnis fuerint prohibita ex eo, quòd Nobiles ad illa se præparantes immodicos pro splendore & apparatu fecerint sumptus, indeque à dando subsidio Terræ sanctæ inhabiles fuerint redditi, uti observat Gonz. *in cit. c. 2. h. t. n. 7.* Dictam tamen Constitutionem, pœnasque in illa contentas ad instantiam Regis Gallię, & Germanię Principum, ac Magnatum revocavit Joannes 22. *In Extrav. un. h. t.* 7

Hinc *Torneamenta*, & *Hastiludia* posteriori modo accepta quæ nostris temporibus in Principum Nativitate inaugurationes, nuptiis &c. passim fieri solent, nec culpæ, nec pœnæ subjacent respectu Laicorum, etsi per accidens, ac præter opinionem homicidium alicujus sequatur, ut colligitur ex textu *cit. Extravag. Joannis 22. un. h. t.* & benè observat Navarrus *Manual. c. 15. n. 9. & 21.* Abbas *in c. 1. h. t.* & ibi Barbosa *n. 2.* Gonz. *in c. 1. h. t. n. 6.* & alii. Ratio est; quia hæc *Torneamenta* ex se nullum vitæ periculum adjunctum habent; & prorsus per accidens est, si mors ex eis sequatur. 8

Dici-

Dicitur tamen notanter *respectu Laicorum*, quia Clericis utique malo accepto prohibit *Sunt Turnamenta*. Gonzalez *loc. cit. n. 66. & seqq.* Sylvester F. Laxius *de Turnamentis*. Clarus S. Ludov. Tuldenus F. Ludov. *Turnamentum*. Clarus S. Ludov. *Variis Conciliis*, ut Herbipolensi celebrato tempore Honorii IV. ubi can. 4. ita statuitur. *Respiciuntur Turnamenta Clericis qui sunt in digenitatibus, sanctibus, & sacris ordinibus constituti, hoc Decretum pertinet ad Clericos Secularis*. Similis prohibitio, & quidem anathemate facta eit in Conc. Salisburgensi sub Nan IV.

TITULUS XIV.

De Clericis pugnantibus in Duello.

SUMMARIUM.

1 *Duellum quid?*
2 *Aliud est pugnare, aliud pugnare.*
3 *Aliud pretium.*
4 *Urumque est prohibitum.*
5 *Sub quo pretiosiu potest. & quibus?*
6 *Praeter Duellanes, etiam alii vocati Patrini, qui permittunt, favorem praebentes ad illud, sunt pretentes illud, ac Spectatores illius parvis subjacent, & num. seq.*
8 *Bulla Clementis VIII. contra Duellantes, bella digitissima, & mirabilia.*
9 *Et Duellum Indicant parvis Iuris, debet effe propriatis, illeb. ex conditio deliberata, cum deliberatione civili, & temporis.*
10 *Unde in subita ira praegrediente, & duellantes non incurrunt parvis.*
11 *Nec qui loco ad Duellum inepto etiam inchoantes provocantes fuerat, & sine morali intervallo, dimente calore ira factus congrediuntur.*
12 *Requiritur Insuper, ut sint armati, & modis periculum mortis indicantibus.*
13 *Unde ex eumque pugnis, intimum non subjacet parvis.*
14 *Et secundum Pignatelli nec illud Duellum, quod ex praeteritis Insultationes, vel conventione certi anni periculum & duodecim sit.*
15 *Quo quidem doctrinam controvertam pertinet.*
16 *Cui respondetur.*
17 *Et affirmatur, vel drimum illum probabilis esse, in praesens sumunt favorabilem pro militibus.*
18 *Spectatores Duelli quomodo Intermedii, sint à parvis?*
19 *Licitum est offerre, & accepiare Duellum pro necessaria defensione vitae, & membrorum.*
20 *Et Duellum fieri ratione magnae Immoeitis.*
21 *Pactum, & facinus objectio.*
22 *Specialiter Inquenda etiam pro necessaria defensione Famae & honoris licitum est duellare.*
23 *Praesiet vero Inquendo ordinarii illicitum, & parvis subjicum est.*
24 *Quia nec acceptio Duelli, nec oblatio illius necessarium modius est pro tuenda fama, & honore: & duabus n. seqq.*
Praesertim respiratione recusandi Duellum. Ibid.
27 *Ad evadendum notam timiditatis non licet accepiare Duellum.*
28 *Duellum offerre non est necessarium pro tuenda fama, & honore.*
29 *Nec ville, vel conductus.*
30 *Sententia objectiones usque ad n. 33.*
39 *Affertur praesis, vel corrupiela Germaniae duellandi pro tuenda honore.*
40 *Et refunditur, quando licitum sit, & quando non, & tribus n. seqq.*
46 *Affertur ille, & aliae Objectiones pro Germania praesis vivere Duello, & Solutiones: & n. seqq.*
48 *Ad ofendendum adversarium, vel peritiam duellandi non licit duellare.*
51 *Minis ex vindicta licitum est provocare ad Duellum.*
52 *Vel illud adhibere pro indagandis veritate, innocentia, vel justitia alterius.*
53 *Ob bonum publicum, divinandum v. g. Bellum, offerre, & acceptare liceat Duellum.*
60 *Nisi pro bono magis redeundum ratione vitiorum quam per bellum in parte Principis gerentis bellum justum.*
61 *Confiscationes Pontificis quoad penas temporales contra Duellum Iniustas non videntur receptae in Germania.*
62 *Beneficia quoad penas spirituales.*
63 *Pulsatio in Duello cum pulsatione Ecclesiastica, vel penitent; & obsolutus tam à pertetis, quam Confessaris sit, in loco Duelli, vel ultra fine mortis interrogatio.*
64 *Socus, sin alio loco pugnaverit, aut alterum dies poenitentiam tertiar.*
65 *De perfonis, quae accusant Duelli fabricem praesiet.*
66 *Spectatores Duelli quando sint immunes à parvis.*
67 *Quis Iuffit infestare ab Excommunicatione ob Duellum incursa?*

Quaeritur 1. Quid? & quotuplex sit *Duellum*? Resp. 1. *Duellum* fit dictum, quasi duorum bellum: vel cernamen in Iuvenis hanc Rubricae rebus de Duellis *Duellum* & *Duellum* Inquiriri *pugnam* inter *Iuvenes* conflictu Ipsorum ita re Commonis. Quod *Duellum* praeter *Monomachia* vocatur, *cum Monomachia* 2. 3. & 4.

Resp. II. *Duellum* ita definitum principiunt dividitur in falsemo, & privatum *Iudicium* est, quod fit servata certa forma, & determinata certa tempore, & locum facultate pertinegio peditum quod *Campum Iuvenum* communiter appellant; abhibitis etiam testibus, seu Patrinis, quos *Iuvenes* vocant.

Porro vero illi, quod quidem etiam ex conflictu, & tempo quo tempore & loco, absque aliis tamen testimoniis circa Secularium loci. & Partinis abhibitis fit, cum aliis non Iuvenibus ad hoc: *Rubricam*.

Quoque II. Ant & sub quibus pretiosiu *Duellum*? Resp. 1. immoderate Iuvenes *Duellum* utroque modo accepiunt Iure Divino & humano tum Civilis, quam Ecclesiastico sub poenis gravissimis ad prohibitis. Commoniis & certa *Lex. 1. & de Duellum Monomachia 2. 3. & 4. & Conc. Tridentiae. 5. & Reg. 1. 3. 4. Decretalis Duellum affectabit, & Iniquitate Iuvenum, & Iuvenum Iuvenum, & Clericis Iuvenum, & Iuvenum exterminatur, Imperatores, Regis, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocumque alio principatu Iuvenum, & quilibet ad Monomachiam in terris fuit inter Christianos concessum, & Insuper excommunicati, ac Iuvenis Dominis Christi, Christi Iuvenum, & Christi Iuvenum, & quod tum Duellum fieri permittit, quod ab Ecclesia obtinet, privati Iuvenis Iuvenum & Iuvenum fit, directis Dominis Iuvenum Iuvenum. Qui vero pugnaverint, & Iuvenum Iuvenum, & Iuvenum contra excommunicationis, ac omnium bonorum Iuvenum proprietatis, ac perpetua infamiae poenam incurrunt. Qui de Iuvenum Iuvenum pugnaverint, & Iuvenum Iuvenum, & Iuvenum contra perpetuis carcere Ecclesiastica. Iili autem, qui Iuvenum in eorum Duelli tum Iuvenum, & Iuvenum, & Iuvenum, & Iuvenum rationem ad Iuvenum, & Iuvenum, & Iuvenum, & Iuvenum, excommunicatione, ac perpetua malediction, & Iuvenum Iuvenum, non obstante quocumque privilegio, vel poenam Iuvenum, & Iuvenum, & Iuvenum.*

Resp. III. Praeter ipsos *Duellantes* memoratos poenis insuper subjacent etiam *Secundantes*, (Iuvenum, & Iuvenum, & Iuvenum, &

causis aliquid tale adeò firmiter afferitur, aut negatur, ut qui contradiceret is five nominatim, five in genere mendaci arguatur, aut mentiri dicatur. Ad hanc effectem ut militari etiam confitendo quæritur, declaratur, aut respondetur, qua mente, aut quo fenfu quippiam cujusmodi, quod ad fuperiùs expreffa fpecies, geftum, dilumbium fit. Vel defuper effet fi quifdam contra certam, vel incertam perfonam, vel penetratim contra quemcumque ad probandum armis & verificandum ftatim contrarium, probandum, fit, aut fuiffe, vel non fuiffe. Nec non quafcumque aliquid fe effe, aut fuiffe, vel non fuiffe. Nec non quafcumque etiam fine fcripto faftas talium rerum fuperiùs expreffarum contendentem, & ob hujufmodi fuperiùs caufas in locis publicis, vel privatis, ubi hominum multitudo convenire foleat, denuntiationes, narrationes, declarationes, & confiteri quæritur. Volentes eos omnes, & fingulos, qui fuo, vel alieno nomine ad effectum, de quo fuperiùs dictum eft, paradidam, vel his fimilia, multoque ante, aut poftea, proveniendum, fuiffe, & fuiffe, vel effe, aut fuiffe, & eorumque exemplaria dicta verum, compofuerint, fcripferint, miferint, denuntierint, divulgaverint, affixerint, aut ejmdem fuerint, publicaverint, publicofve fuerint, aut effe, aut fuiffe, aut fuiffe, & fingulare certamen, publice vel occulte inendum, vel ad provocandum aliquem ad pugnam, five ad duellum provocantem fcripta, quæ Manifefta, quæque charitatem provocatoria appellantur, fcribendo, diffamando, mittendo, deferendo, divulgando, auxiliari, confiliari, operari, vel operari in prædictorum, five id fuaferint, aut mandaverint, quibus in prædictis, vel eorum aliquo fe quomodolibet immiftcerint, etiamfi eorum aliquid, vel certum non effectum effectum accefferit, aut aliis ad pugnam provocantes, neque expreffa, & aperta provocatio fubfecuta fuerit, neque fcriptum prædictum, quod Manifefto dicunt, in publicum prodiierit, aut coidam intimate exteriorem, fi per eos non fteterit, quo minùs publicatum de nunciatio fieri Nihilominùs certo fciens, & penitè omnibus in prefenti, & alias prædictis Confitutionibus, & Decretis contentis fubjacere, tam fi fuperiùs enumeratis, quam fi aliis etiam non expreffis, & fpecificatis, vel innumeris digeftis, & gradibus, & præmeniatis excellant.

§. 7. Quipiimò de novo etiam per prefentes ex parte omnes, & fingulos Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, excommunicamus, & anathematizamus, maledicimus, & execramur omnes, & fingulos, cujuscumque ordinis, & dignitatis, vel occulte in quibuscumque locis, modis, & formis, ac caufibus fub prefenti nofira, & aliis prædictis Confitutionibus, & Decretis contentis, fingulare certamen (quod Duellum vulgò dicitur) ex compofito incentes, nec non illa fcelera diabolica, aut provocantes, opem, confilium, vel favorem præbentes, quomodò, & quatenus quæ fuperiùs prædicentur, aut comitantes, vel circa charitatis, five libellos, literas, nuncios, aut quæcumque alia fcripta hujufmodi fuiffe, aut effe, aut fuiffe, hujufque delicti focios de indufria, fpectatores, patronos, fautores, defenfores, quæcumque tam fuperiùs expreffa, quàm alia Ecclefiafica, vel mundana fuiffe, aut effe dignitate. Ita ut fingulares etiam perfonæ cujuslibet Communitatis, Univerfitatis, Collegii, aut Reipublicæ, quæ hujus criminis participes, aut confentientes fuerit, quamquam excellentes, fed fupradictos omnes eorumque fingulos, ipfo facto abque ulla monitione, Judicio decreto, aut miniftrofo, perpetuò excommunicatos, & communicantibus majoris, & maledictionis æternæ murione percuffos, & damnatos harum feriè declaramus, & fi in ipfo conflitio obierint, fepulturam Ecclefiafticam perpetuò privamus effe volumus. Ipfas verò Civitates, Terras, Oppida, vel Caftra, & loca, in quorum Territorio id factum fuerit, & in locis, vel quibus fuerint, quamdiù ibidem cum reforatibus Dominis, aut Magiftratibus, vel Senatu, aut Populo admiffum fuerit, Ecclefiafticis fuppofitorum beneficiis, cujus cumque ordinis, & dignitatis, aut excommunicationis abfolutionem, ab alio quàm à nobis, & pro tempore exiftente Romano Pontifice puniremus, & fatisfactione congruæ peracta in mortis articulo conftituti, nequeant obtinere, etiam præterquàm quàmvis facultatum & indulcorum quibufvis perfonis tam Ecclefiafticis cujuscumque Ordinis, aut militiæ, ftatus, gradus, aut conditionis exiftentibus, quàm Laicis, etiam Imperiali, Regali, vel alia mundana præeminentia infignitis, per Sedem Apoftolicam, vel in fpecie concefficum. Quæ omnia quoad premiffa, nolumus cuiquam in aliquo fuffragari. Præterea illis tam fpiritualibus, quàm temporalibus contra eos inflictis, nihilominùs in fuo robore permanfuris.

§. 8. Univerfis etiam, & fingulis Ecclefiarum Prælatis, Ducibus Noftris Imperatorum, Regum, & dilectus filios nobis Duces Vices, etiam annuatim & exercitum, Marchionum, ceterorque Principum Chriftianos, nec non Dominia, Potentatus, Communitates, & Univerfitates Civitatum, Oppidorum, & Caftrorum, illorumque Dominicilia, & Dominos temporales, aut etiam militum, & copiarum, tam equeftrium, quàm pedeftrium Duchum, Tribunos, Præfectos, Capitaneos in quibuscumque annis conclo, & Romanæ Ecclefiæ temporalibus, aut fub fubjectis locis confinibus, cujuscumque gradus, præeminentiæ, & nobilitatis exiftentes, hortamur, rogamus, & obtestamur per viscera Jesu CHRISTI, & ipsius divini nominis intuitu pro fua cuique eundem Deum, per quem regnant Reges, & qui Principum exercitus pugnat, atque ejus ira, & ab hinc Sedem reverentia, & devotione, non modò nihil tale in fuis Dominiis fieri permittant, nec ullo modo consentiant, fed hortentur hujufmodi, diligenter, & authoritate exterminare non valeant procurent, contra quoscumque delinquentes, & transgressores quomodolibet, cujuscumque, & quicumque sint, & quibuscumque pœnis gravissimis animadvertant, & per fuos officiales, & Curiæ Miniftros procedi curent, & obfervari Deo pretentes, perque acceptatione pugnarum, & ejus, & ad tutelam honorum, & ad propulsandas petulantes contra fuas accidenti, eundem ad vindictam hujus mortis, & ad fumendas de hoc delicto criminis mortalis, quæ nunquam cessent, contra verò memores, fi in eorum prædilectis gefferiint, fi in difficilio Dei judicio tanquam in novifimo ad rationem.

§. 9. Volumus autem, ut præfentium transumptis etiam impreffis, Notarii publici manu fubfcriptis, & publicis, & dignitatis Ecclefiafticæ, & Curiæ, aut Ecclefiafticæ, & mundanæ profus fidem ubique gentium, & locorum habeatur, quæ ipfis præfentibus adhibeantur ac exhibitis, & dentis.

§. 10. Quoque ad omnes, & fingulos Patres in Laterano Principis Apoftolorum de Urbe Basilicam, & Cancellariæ Apoftolicæ, vel alias de more Cardinalium, & Cardinalis Camerarii, & Cardinalis Camerarii Cardinalis, & Cardinalis, quódque eadem publication ejus quia in Urbe fint, quod tridum, qui vero extra Curiam, & Palatium, Cardinalis, perinde ardere, & affeciat, ac fi cum cuique cubiliet perfonaliter intimatæ fuiffent.

Nulli ergo omnino Ge-

Dat. Romæ in Monte Quirinali, anno Domini Dom. 1591. Kalend. Sept. Pont. nofri Anno 6.

Refp. IV. Ad hoc tamen, ut hæfitcus necessitas fuiffet, ut ipso contrahantur, regularior verum ac propriè dictum *Duellum* fequentes occafiatio requiftus condendum habeo ut *Duellum* ab Ecclefiafticis, & Religiofis pure defiderant & ex conditio, feu ex pacto & convenientia *Duellum* Secundum requiftum eft defignatio certa, & certa, & certa, & certa, & fi folus contendentes, & non tempus, vel locus & non locus, *Duellum* propriè dictum non fit, ac propriè non *Duellum* fed *Duellum* fatuus fuiffet, & non *Duellum* nec penis contra *Duellum* fatuis fuiffet, & non *Duellum* nec *Duellum* fatuus fuiffet, & non *Duellum* fed *Duellum* probantes ex *Confitutione Gregorii* XIII. fupra citata, qui nonnifi contra *Duellum* fatuum, & *Duellum* fatuum pœnis *Duellum* fatuum *Duellum* fatuum *Duellum* fatuum

verba, & injuriæ famam, & honorem honesti viri vel non lædunt, vel, si lædere videntur, facilè averti possunt alia via, respondendo v. g. *Sum & manebo honestus vir, nobilis &c. etsi nullum tecum committam duellum; quod recuso, non quia te timeo, sed quia illud Jure divino & humano prohibitum scio: quod autem te non timeam, sed cordatus existam, in opere ostendam, quando tu, vel alius me, ubique tandem aggredi tentaveris*: vel, *injurias, quas nisi duellum acceptem, mihi irrogas, vel irrogatas vis, video, quia eas mihi minimè præjudicare scio*: idem enim est ac si diceres *es honestus, cordatus vir, nobilis, egregius miles &c. Vade mecum ad rapinam, ad furandum, ad adulterandum, vel habebo te pro tali, & tali; vel eris talis, nisi mecum ad rapinam, furandum, fornicandum venis*: ac si dicas; *nisi mecum duellum ineas*; cum istud æquè ac illud divino & humano Jure sit prohibitũ: Cujusmodi responsiones à multis illustribus, & militaribus magna cum gloria eorumdem datæ sunt.

25 Confirmatur: si esset necessarium acceptare *duellum*, pro tuenda fama & honore, ideò potissimum esset, ne recusans præsertim Equestris, Nobilis, vel Miles contrahat notam viri timidi, aut minùs magnanimi, vel cordati, atqui ex hac causa non licet acceptare *duellum*; cùm Alexander VII. inter alias etiam sequentem Propositionem damnarit: *Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat*. Accedit, quòd uti ex dictis patet, talis recusans apud vulgares dumtaxat, quorum æstimatio, vel vituperium non curandum, minimè verò apud bonos & prudentes contrahat timiditatis notam, & hanc etiam apud vulgares facilè avertere possit respondendo, ut suprà.

26 Probatur nunc etiam, quòd ordinariè loquendo necessarium non sit pro tuenda fama & honore offerre *duellum*; quia si hoc necessarium esset, potissimum esset ob injuriam ab altero acceptam; cùm alia causa vix excogitari valeat; atqui propterea necessarium non est: Tum quia ordinariè loquendo alia via fieri potest injuriæ reparatio; videlicet vel legitima accusatione apud Judicem, ad quem finem conceditur in Jure actio injuriarum *§. In summ. Inst. de Injur.* vel per medium retorsionis; quo diluitur omnis macula ex verbis injuriosis illata, quod medium ipso Jure conceditur *l. Qui cum major, 14. §. Si libertas 6. ff. de Bon. libert. & l. Quæ omnia, de Procurat.* & datur etiam contra absentem; cùm sufficienter adhibeatur, si fit, quamprimum fieri potest *arg. l. 2. §. confestim autem ff. ad S. C. Tertul. & l. Annus ff. de Calum.* cum Concordantiis. Accedit, quòd propria authoritate privata sumere vindictam, medium illicitum sit juxta dicenda infrà *n.* 37.

27 Probatur ulterius, quòd nec quadrans seu utile medium sit pro tuenda fama & honore offerre, vel acceptare *duellum*. Tam offerens, quàm acceptans *duellum* contrahit maculam perpetuę infamiæ, juxta Constitutiones Pontificias, & Concilium Tridentinum *Sess. 25. de Reform. cap.* 19. ergo non pro tuenda, sed perdenda fama servit.

28 Dices: Constitutiones Pontificię quoad pœnam infamiæ in his partibus nō sunt receptę; ergo pro tuenda fama licitè servire poterit *duellum*. Resp. transmisso antecedente, negando consequentiam; quia, etsi dato non concesso, *duellum* pro tuenda fama utile esset, tamen non necessarium, consequenter nec licitum foret, cùm juxta dicta *à n.* 24. ordinariè loquendo semper alia media eamdem tuendi adessent.

29 Instabis: Dantur plures casus, in quibus pro tuenda fama & honore oblatio, & acceptatio *duelli* absolutè necessaria est; ergo saltem in his casibus licitum erit illud offerre, vel acceptare. Probatur antecedens frequenti praxi Germaniæ, ubi, uti refertur, si inter Milites, vel militares Officiales, aut belli Duces unus alterum verbis injuriosis afficit, vel facto injuriam infert, & Offensus Offendentem ad *duellum* non provocaret, talis ab aliis adeò despectus & abjectus haberetur, ut nullus cum eo amplius militaret, nec aliquis miles eidem, si Officialis esset, amplius pareret, etiamsi offensus alia via satisfactionem pro injuria habere posset. Idem fieret, parique cum despectu, & abjectionis effectu haberetur, si quis ab alio ex quacumque causa ad *duellum* provocatus non compareret, ipsis primariis belli ducibus, in his casibus non tantùm non punientibus, sed etiam concedentibus, immò ut fiat Duellum, urgentibus etiam privatione Officii militaris.

30 Ad hanc instantiam respondetur, credibile non esse, rem se ita habere, uti casus referuntur: Si tamen pessima hæc praxis seu corruptela in aliqua regione reverà existeret. Respondetur, gravissimè imprimis peccare Reges, & Principes, atque belli Duces, qui, dum possunt, similem praxin vel etiam privata hujusmodi *duella* tolerant, & multò magis qui positivè concedunt, vel, ut fiant, urgent, juxta dicta *num.* 7.

31 Illos verò, qui in hujusmodi casibus ad *duellum* offerendum, vel acceptandum ita necessitantur, & coarctantur, ut nisi offerant, vel acceptent, tamquam formidolosi, timidi, abjecti, & ad Officia militaria inepti haberentur, indeque Officio, quo actu fruuntur, seque, & suos sustentant, privarentur, vel promotionis, aliàs sibi debitæ, ac promeritæ spe perpetuò carere deberent; illos, inquam, in hujusmodi casu & culpa, & pœna vacare, sive offerant, sive acceptent *duellum*. Ratio est: quia in tali casu, uti supponitur, acceptatio & oblatio *duelli* est absolutè necessaria, sicque justa & licita defensio famæ, vel honoris, fortunæ, & æquivalenter etiam vitæ (juxta dicta *n.* 43.) contra iniquum aggressorem, putà injuria afficientem; consequenter ad oblationem *duelli* necessitantem, vel ad *duellum* provocantem, adeoque verbis aggredientem &c. Hinc sicut pro necessaria defensione famæ bonorum fortunæ magni momenti, licitum est cum moderamine inculpatæ tutelæ iniquum aggressorem occidere, ita etiam licebit *Duellum* offerre, & occidere, in eoque alterum occidere.

32 Nec refert, quòd in *duello* quis seipsum exponat mortis periculo; quia ad hoc jam patet ex dictis suprà *n.* 21 & 22.

33 Nec videtur hæc doctrina coincidere cum propositione damnata ab Alexandro VII. sequentis tenoris: *Vir equestris ad Duellum provocatus, potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat*. Quia aliud est, acceptare *duellum* præcisè ad evitandam timiditatis notam, quod illicitum, & meritò condemnatum est; cùm hæc nota ordinariè nonnisi apud vulgares incurratur, & apud hos etiam facilè evitari possit aliqua ex suprà dictis responsionibus *n.* 24. Aliud verò, illud acceptare ad evitandam timiditatis notam ita circumstantionatam, ut nisi *duellum* acceptetur, vel offeratur, gravissima jactura temporalis in Officio, Dignitate, honore, & bonis fortunæ &c. certò sequatur, uti in casibus nostris *n.* 29. positis, in quibus proinde planè extraordinariis casibus *duellum* offerri, & acceptari posse, diximus. Et ideo in Conclusione *n.* 22. posita notanter diximus *ordinariè* loquendo, non esse licitum offerre, vel acceptare *duellum*. Sed

34 Urgebis contra hanc ipsam Conclusionis *nu.* 23. positam partem: Vi statutorum Ordinis equestris S. Jacobi indagatur de Candidato, an provocatus ad *duellum* acceptarit illud, & recusasse compertus tamquam ignavus & timidus ad Ordinem non admittitur; ergo etiam ordinariè loquendo, licitum erit acceptare *duellum*, cùm aliàs dicti Ordinis statuta acceptationem *duelli* requirentia non fuissent approbata à Regibus Catholicis. Resp. Vigore allegatorum statutorum non requiri acceptationem *duelli* oblati, sed tantùm indagari, quomodò in casu oblati *duelli* se habuerit Candidatus; ad hoc, ut, si constet, eum ex ignavia & metu illud recusasse, vel declinasse, rejiciatur; recipiatur verò, si ex timore Dei, legisque divinæ, & humanæ allegatione, aliove simili modo & responso suprà *n.* 24. adducto illud recusavit. Mendo *de Jure Academico, l. 3. qu. 29. Appendice de Duello §. 2. V. Secundum*.

35 Instabis: Vir nobilis potest pro conservanda vita, & membris iniquum aggressorem occidere, etiam si fugiendo posset salvare vitam; quia fuga eidem multùm ignominiosa esset; ergo etiam pro tuenda fama & honore *ordinariè* licebit acceptare *duellum*; cùm recusatio illius viro nobili æque videatur ignominiosa, famæque, & honori præjudiciosa, ac si iniquum aggressorem fugiat. Resp. negando consequentiam & paritatem. Disparitas est: Tum quia, qui ad *duellum* provocatur, aggressionem actualem in corpore nondum patitur: Tum quia per acceptationem *duelli* fama, & honor ordinariè loquendo, non salvatur, sed perditur juxta dicta: Tum quia in casu oblati *duelli* aliæ viæ, & media ad manum sunt salvandi famam, & honorem per dicta *n.* 24. Cæterùm fatemur, quòd sicut vir Nobilis, vel Equestris ad evitandam ignominiam potest pro salvanda vita, & membris iniquum aggressorem occidere, etsi fugiendo salvare vitam valeret; ita etiam ad *duellum* provocatus, & insuper actualem, vel jam imminentem aggressionem patiens se defendere, & aggressorem occidere queat, etsi fugiendo salvare se potuisset.

36 Resp. III. Ad solam ostendendam animositatem, vires vel pe-

vel peritiam duellandi, aut digladiandi neutiquam licet offerre, vel acceptare *duellum*, Valentia 2. 2. *disp. 3. qu. 17. p. 1. cau. 5. nu.* 6. Azorius *lib. 2. cap. 5. qu.* 4. cum communi, & certa aliorum, *arg. c. 1. de Torneament.* ubi id expressè rejicitur: ibi: *ad ostentationem virium suarum, & audaciæ &c.* Ratio est, quia utique iniquum, & rectæ rationi graviter adversum est, pro tam vano fine medium tam atrox, & graviter periculosum, omnique Jure prohibitum assumere.

37 Resp. IV. Pariter omninò illicitum, pœnisque subjectum est, offerre *duellum* ex vindicta ob acceptam ab alio injuriam, vel ut per illud injuria illata tollatur, & *satisfactio*, ut vocant, ab injuriante præstetur. Rursus communis ac certa. Ratio est; Tum quia non licet sumere vindictam authoritate privata juxta illud Scripturę: *Mihi vindicta, & ego retribuam*: Et *l. Nullus 14. C. de Judæis*: Tum quia *duellum* ob eventus incertitudinem non est medium proportionatum ad reparandam injuriam.

Limitatur tamen Conclusio in casibus extraordinariis, in quibus oblatio *duelli* absolutè est necessaria ad avertendum grave præjudicium famæ & honoris &c. Juxta dicta *n.* 31.

38 Resp. V. Ulteriùs illicitum est, offerre vel acceptare *Duellum* tamquam medium indagandi veritatem, innocentiam, vel justitiam alterius partis. D. Thomas 2. 2. *q. 95. a. 8. ad* 3. Sanchez *lib. 1. Moral. cap. 39. nu.* 3. eoque teste, omnes, *arg. can. Monomachiam 2. 2. cau. 2. qu. 6. cap. 1. & 2. de Purgat. Vulg.* Ratio est; quia superstitiosum, & periculosum, ac omninò improportionatum est medium indagandi, seu demonstrandi unius innocentiam, veritatem, vel justitiam, cùm Deus innocenti, justo, vel veraci nullibi promiserit victoriam contra injustum, sed causas secundas ordinariè sinat motus suos agere, indeque facilè eveniat, quòd fortior, vel usu armorum exercitatior vincat, etsi causam malam foveat.

39 Resp. VI. Licitum est acceptare, vel offerre *Duellum* ob bonum publicum, ad dirimendum v. g. bellum, finiendasque belli calamitates, ad decidendam controversiam Principum, & obtinendam pacem, adeò ut ad dictum finem aut duo belli Duces, aut duo milites, aut certus numerus ex utroque hostili exercitu verum *Duellum* inire valeant, Navarrus *in Summ. cap. 11. n.* 39. Zoesius *h. t. nu.* 6. Sanchez *lib. 2. Moral. cap. 39. n.* 15. Pignatelli *tom. 9. consult. 88. n.* 48. cum communi aliorum. Ratio est; quia tali *duello* evitantur plurimæ cædes, & gravissima damna ex utraque parte. Et ob hanc causam Eduardus III. Rex Angliæ & Franciæ ad *duellum* provocavit Philippum VI. Valesium, Franciscus Gallię Rex Carolum V. Imperatorem Carolus Rex Svecię Christianum Regem Danię. Carolus Ludovicus Elector ad Rhenum Comitem Turenium.

40 Notant tamen bene: octores, principem justè bellantem nec offerre nec acceptare posse *duellum*, si per illud spes victoriæ redderetur magis dubia, quàm per bellum: quia in tali casu graviter præjudicaret suę Reipublicæ. Secus foret, si advertens se ad resistendum imparem, vel certè quasi nullam pro se superesse spem victorię bello obtinendæ: tunc enim & offerre, & acceptare potest *duellum* hujusmodi pro terminando bello, vel decidenda controversia; Doctores citati.

41 Quæritur IV. An omnes pœnæ à Concilio Tridentino, & Constitutionibus Pontificiis suprà allegatis contra *Duellantes* statutę locum habeant in Germania? Resp. Quamvis allegata Jura de se loquendo obligent universum Orbem Christianum, tamen quoad pœnas temporales, putà, perpetuæ infamiæ, proscriptionis, privationis jurisdictionis &c. in pleno rigore usu non videntur receptę in Germania, & partibus Septentrionalibus. Layman *l. 3. tr. 3. p. 3. cap. 5. n.* 4. quem secuti sunt Pirhing. *h. t. n.* 3. Konig *eod. n.* 29. Gobath, & alii id probantes multiplici experientia & praxi; qua patet, *duellantes* in his partibus dictas pœnas non sustinere.

42 Dicitur autem notanter *quoad pœnas temporales*; quia quoad pœnas spirituales, putà, excommunicationis, privationis sepulturæ, beneficiorum, item inhabilitatis ad illa &c. etiam in Germania esse receptas dictas Constitutiones, non est qui dubitet; nisi quòd Doctores præfati dicant, aliquos ob defectum ignorantiæ excusari à Censura, quod pro Foro interno, item externo admittimus.

43 Quæritur V. Num vulneratus in *duello* si ante mortem signa pœnitentiæ dedit, & tam à peccatis, quàm Censuris fuit absolutus, in loco sacro sepeliri valeat? Resp. I. Si vulneratus in ipso loco *duelli*, vel in alio quidem loco, sed tamen paulò post, eodem adhuc die, sicque sine vero sufficienti intervallo moritur, caret sepultura Ecclesiastica, etsi pœnitens, & à Censuris absolutus decedat. Sanchez *Select. disp. 39. n.* 9. Pignatelli *consult. 88. n.* 66. Lezana *V. duellum n.* 14. Diana *p. 4. tr. 4. Resolut.* 94. Konig *h. t. n.* 20. cum communiori aliorum. Ratio est: Tum quia Jura universaliter privant decedentes in *duello*, sine distinctione inter decedentes cum, vel sine pœnitentia: Tum quia ita expressè pręcipit Rituale Romanum jussu Pauli V. editum, in Rubrica *de Exequiis* in hæc verba: *Negatur Ecclesiastica sepultura morientibus in duello, etiamsi ante obitum dederint signa pœnitentię*: Tum quia pœnitentia & absolutio à Censuris ac peccatis non faciunt; quin adhuc verè dicantur decedere in *duello*; consequenter pœnis contra hos statutis subjacere. Confirmatur à simili in decedentibus in *Torneamentis*, vel in ludo agitationis taurorum, quia carent sepultura sacra, etsi pœnitentes moriantur, uti expressè habetur *cap. 1. de Torneamentis, & in Constitut. S. Pii V. de de Salute*. Ergo idem dicendum de decedentibus in *duello*.

44 Resp. II. Si vulneratus in *duello* moritur primò post notabile intervallum v. g. post unum vel alterum diem, sepultura sacra non caret. Diana *p. 11. tr. 6. Resolut. 26. V. duellum nu.* 14. Carafa *de duello tr. 2. sect. 3. qu. 19. n.* 9. Konig *loc. cit.* Portell. & alii. Ratio est; quia licèt talis decedat ex *duello*, non tamen in ipso *duello*, seu conflictu, quod tamen ad incurrendam dictam pœnam disertè requiri videtur tam in Concilio Tridentino, quàm à Clemente VIII.

45 Quæritur VI. Quænam personę præter *duellantes* subjaceant pœnis? & quibus? Resp. ad hoc jam constare ex dictis suprà *n.* 7.

46 Specialiter tamen notandum circa Spectatores, videlicet, quòd illi, qui vel animo *duellantes* à pugna impediendi, eos comitantur, & spectant; vel qui subitò ad locum *duelli* veniunt, ibique etiam curiosi expectantes manent: vel qui à fenestris januisque ędium congredientes spectant excommunicationis, & alias pœnas contra Spectatores latas non incurrant. Sanchez *lib. 2. Moral. cap. 39. nu.* 3. Mendo *in Appendice de duello n.* 312. Ratio est; quia Constitutio Pontificia loquitur de spectantibus ex proposito, sive data opera, & quasi approbantibus *duellum*.

47 Quæritur VII. Quis possit absolvere ab Excommunicatione ob *duellum* incursa? Resp. Quamvis excommunicatio ob duellum incursa per Constitutionem Clementis VIII. sit reservata Summo Pontifici, tamen ab illa vi privilegiorum absolvere possunt Mendicantes, tam *duellantes*, quàm Fautores & Spectatores eorum, ut benè observant Layman *lib. 3. tr. 3. p. 3. c. 5. n.* 4. Pirhing *h. t. n.* 3. & alii, eò quod etiam à Censuris Sedi Apostolicæ reservatis absolvere valeant.

Qui plura de *duellis* desiderat, legat Pignatelli *tom. 9. consult.* 88. ubi materiam de *duellis* practicè, & theoricè peregregiè tractat.

TITU-

TITULUS XV.

De Sagittariis.

S U M M A R I U M.

1 *Sagittariorum, & Ballistariorum nomine qui veniant?*
2 *Qualiter? & contra quos prohibita sit ars & exercitium Sagittariorum, & Ballistariorum?*

1 Quæritur, quid ad propositum intelligatur per *Sagittarios*? & quid statuatur de illis per Jura? Resp. I. *Sagittariorum*, & *Ballistariorum* nomine veniunt, qui vel in jaculandis sagittis, aut saxis ex arcubus & Ballistis (quarum usus olim frequens erat vel ut hodie usus est) in emittendis glandinibus, & majoris ponderis globis plumbeis, ferreis, aut etiam lapidibus, ex Tormentis bellicis peritiam habent, ut cum aliis notat Gonzal. *in c. un. h. t. n.* 3.

2 Resp. II. Quamvis *c. un. h. t.* artem *Sagittariorum*, seu *Ballistariorum* contra Catholicos exercere universaliter videatur prohibitum; tamen probabilius est, vel prohiberi hic dumtaxat artem hanc exercere pro infidelibus aut Hereticis contra Catholicos, conformiter *cap. ita quorundam 6. & c. Quod olim 12. de Judæis: & Extravag. 1. eod.* vel prohiberi eamdem etiam pro Catholicis contra Catholicos in bello injusto, uti post Glossam *in cit. can. ba. ¶. item* ibidem benè docent Barbosa, Honorius, & alii: Ex illa ratione, quòd nil referat ad justitiam, utrum justum bellum contra quemcumque gerens, apertè pugnet, an ex insidiis, *can. Dominus 2. cau. 23. q. 2.* ibi: *Cùm autem justum bellum susceperit, utrum aperta pugna, utrum insidiis vincat, nihil ad justitiam refert.* Dummodò *Sagittarii*, vel Ballistarii in exercitu non adhibeant incantationes, superstitiones vel alias diabolicas artes ad certius, vel fortius, aut longius nocendum hosti &c. quod præcipuè prohiberi putat Barbosa *h. t. n. 2.*

TITULUS XVI.

De Adulteriis, & Stupro.

S U M M A R I U M.

1 *Ratio Ordinis.*

1 POst Crimina quinto præcepto Decalogi adversa, diversa videlicet homicidia, & alia, quibus vita, & corpus proximi læditur, Compilator Canonum rectò ordine pergit ad delicta sexto præcepto contraria, quibus pudicitia læditur. Et quamvis Rubrica de duobus solummodò speciebus, *Adulterio* videlicet, & *Stupro* sonet; tamen occasione eorumdem meritò etiam de aliis speciebus delictorum carnis, *Fornicatione* videlicet, *Incæstu*, *Sacrilegio*, *Raptu*, & vitio contra naturam, seu *Sodomia* hìc agitur.

§. I.

De Adulteriis.

S U M M A R I U M.

2 *Adulterium impropriè, & propriè dictum quid?*
3 *Aliud est simplex.*
4 *Aliud duplex.*
5 *Copula carnalis cum alterius sponsa de præsenti Adulterium est.*
6 *Non item sponsa de futuro.*
7 *Solvitur Objectio.*
8 *In lege divina antiqua Adulterium sub pæna mortis, & quidem lapidationis fuit prohibitum:*
9 *De Jure Canonico pœnæ Adulteri Laici in Adulterio persistentis.*
I. Est Excommunicatio.
10 *II. Pæna fæminæ adulteræ est detrusio in arctum Monasterium.*
11 *III. Pæna est divortium.*
12 *IV. Amissio dotis, & donationis propter nuptias.*
13 *Clerici adulteri pæna quæ? Et duobus n. seqq.*
16 *De Jure Civili pæna Adulterii etiam est mors.*
17 *Quæ tamen pæna in plerisque Provinciis ob Adulterium prima vice non est in usu, sed alia: & quæ? Principes Adulteria non punientes peccant.*
18 *Adulterium conjugati cum soluta de Jure Civili non subjacet pænæ ordinariæ: quare?*
19 *Pæna Adulterii de Jure Bavarico.*
20 *Olim pater impune occidere poterat Adulterum cum filia in actu deprehensa.*
[21 *Sicut Maritus Adulterum vilis conditionis cum uxore in actu deprehensum.*
22 *Hodie tamen nihil horum licet.*
23 *Adulterii pænas non incurrit, qui illud vel non scienter,*
24 *Vel non actualiter committit.*
25 *Adulterium uxoris ante omnes Criminaliter accusare potest maritus.*
26 *Et post ipsum pater Adulteræ, & alii conjuncti.*
27 *His deficientibus etiam quivis extraneus, dummodò mas, & major 25. annis sit.*
28 *Civiliter quoad dotem & divortium uxor etiam accusare potest virum Adulterum; non item Criminaliter, loquendo de Jure Civili.*
29 *Secùs est de Jure Canonico.*
30 *Quamvis in criminibus requiratur plena probatio; tamen in Adulterio sufficit habita probatio per præsumptiones.*
31 *Violentas.*
32 *Enumerantur similes præsumptiones violentæ usque ad nu. 38.*
39 *Quando contra Adulterium agitur civiliter ad divortium seu separationem quoad cohabitationem & thorum, solus Ecclesiasticus est Judex.*
40 *Qui etiam de causa Dotis, & Donationis propter nuptias, atque alimentorum, si in causam Adulterii principaliter agitatam incidit, judicare potest.*
41 *Si contra Adulterium agitur criminaliter ad pænam sanguinis, solus Laicus Judex est.*
42 *Si ad aliquam pænam criminaliter agitur, mixti Fori est.*
Episcopus circa cuncta scelera Judex est. Ibid.

QUæritur I. Quid? & quotuplex sit Adulterium? Resp. I. Quamvis *adulterium* largè loquendo sit omnis copula extra statum Conjugii habita, *can. Nemo 5. cau. 32. quæst. 4.* ac propterea ibidem, sicut & è Lege Julia *adulterium*, & *Stuprum* promiscuè sumantur *l. Inter stuprum 101. ff. de V. S.* cum Concordantiis. Tamen propriè, & ad propositum loquendo *adulterium est alieni thori violatio*, ut dicitur *can. Lex illa 2. cau. 36. q. 1.* seu est *carnalis ad alteram personam vi conjugii non suam accessio, & conjunctio, qua fides & thorus conjugalis violatur.* 2

3 Resp. II. *Adulterium* propriè dictum dividitur in *simplex*, & *duplex*. *Simplex* est, & dicitur, non solùm, quando solutus cum conjugata, sed etiam quando conjugatus cum soluta carnaliter miscetur, *can. cùm ergo post can. Ille 14. cau. 32. qu. 5. & can. Puto 16. ead cau. & q. can. Non mæchaberis cau. 32. qu. 6.* Ratio est; quia vir æquè ac uxor ad fidem conjugalem astringitur *can. Nemo cau. 32. qu. 4.* indeque vir meretrici adhærens non minùs fidem & thorum conjugalem violat, ac uxor peccans cum non suo; quamvis Jus Civile aliud velit, & quoad pænas illius etiamnum servandum sit, per dicenda infrà *n. 18.*

4 *Adulterium duplex*, seu duplicatum, & bilaterale, est, quando maritus cum uxore aliena carnaliter miscetur, quod germanicè *ein doppelter Ehebruch* vocatur, sicuti *simplex ein einfacher.*

5 Resp. III. *Adulterium* quoque est commixtio carnalis viri cum sponsa aliena de *præsenti*, non item cum sponsa de *futuro*. *Prima* pars communis est & certa ob rationem; quòd sponsa de *præsenti* etiam ante Matrimonii consummationem sit vera uxor; cùm *nuptias non concubitus, sed consensus faciat*, *l. Nuptias 30. ff. de Reg. Jur.*

6 *Secundam* partem tenet Clarus §. *adulterium n. 9.* Zoesius *in comment. ff. ad leg. Jul. de adult.* Sanchez *lib. 1. de matrim. disp. 2. n. 8.* Covarruvias *p. 1. de Sponsal. cap. 1. n. 8.* cum Communiori contra Glossam *in cap. Quemadmodum. 25. ¶. Sponsam de Jurejur.* Abbatem *in cap. discretionem, de Eo qui cognovit.* Ratio est; quia Adulterium est violatio Thori alieni conjugalis; at verò per copulam cum sponsa de futuro non violatur Thorus alterius, hoc ipso, quòd ante Matrimonium de præsenti contractum sponsus non habeat jus ad Thorum sponsæ. Accedit Juris decisio *l. Inter 6. §. 2. ff. ad leg. Jul. de adulter.* ubi expressè dicitur: Propriè Adulterium in nupta committitur. Nupta autem nondum est sponsa de futuro, ergo.

7 Nec obstat *l. si uxor 13. §. divi ff. eod.* ubi habetur: Etiam in sponso hoc idem vindicandum, quia nec spem Matrimonii violare permittitur. cum Concordantiis. Resp. enim, in præfatis, & similibus locis verba esse intelligenda de Adulterio non propriè, sed largè accepto: ob quod tamen, quia vera injuria illata est sponso, jus ad sponsam ob præcedentia sponsalia habenti, datur eidem vera actio, *l. etiam 16. §. Sponsam quoque ff. de Injuriis.*

8 Quæritur II. Qualiter? & sub quibus pœnis prohibitum sit Adulterium? Resp. I. Adulterium tamquam gravissimum crimen, & peccatum mortale Jure Divino & humano, eoque tam Civili, quàm Ecclesiastico gravissimè, gravissimisque pœnis est prohibitum. Nam Jure divino veteris Testamenti pœna Adulterii fuit mors; uti patet ex *Levit. cap. 20. ¶. 10.* ibi: *Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius, & Adulterium perpetrarit cum uxore proximi sui, morte moriantur & Mœchus, & Adultera:* idem habetur *Deuteron. cap. 22. ¶. 22.* ibi: *Si dormierit cum uxore alterius, uterque morietur*, id est, *tam adulter, quàm adultera & auferes malum de Israel*: Et quidem per lapidationem, prout constat *Joan. cap. 8. ¶. 5.*

9 Resp. II. Jure humano Ecclesiastico diversæ pœnæ sunt statutæ contra Adulterantes. Et quidem I. Laicorum in adulterio persistentium pœna est excommunicatio non tamen latæ, sed ferendæ sententiæ, *c. Intelleximus 6. h. t.* & ibi Doctores.

10 II. Pœna fœminæ adulteræ est detrusio in arctum Monasterium ad agendam ibi pœnitentiam perpetuam, si maritus eam ampliùs recipere non vult, *c. Gaudeamus 19. de Convers. conjug.* quæ tamen pœna hodie non amplius est in usu, & relinquuntur Laici criminaliter, & publicè puniendi Curiæ sæculari.

11 III. Civilis tamen, & privata adulterorum pœna est divortium, seu separatio à thoro & cohabitatione, de qua latè egimus *lib. 4. tit. 19. de Divortiis* §. 3. ubi vide.

12 IV. Pœna est amissio Dotis in adultera, & amissio donationis propter nuptias in Adultero, de qua pœna etiam latè egimus *cit. lib. 4. tit. 20. §. 3. à num. 95.* ubi vide.

13 Clericorum adulterorum pœna est, quòd si quis de crimine adulterii confessus, vel, convictus fuerit, ab Officio & Beneficio deponendus sit, & insuper in Monasterium ad agendam pœnitentiam detrudendus, *c. Si quis 20. dist. 81.* ibi: *Si quis Clericus adulterasse, aut confessus, aut convictus fuerit, depositus ab Officio in Monasterium toto vitæ tempore detrudatur.* Concordat *can. Romanus 11. ead. dist.* ibi: *Depositus à Clericatus ordine.*

Quòd si verò nec confessus, nec convictus, sed tantùm suspectus & diffamatus sit de adulterio, purgatio Canonica indicenda est, in qua si deficit, ab Officio suspenditur, *arg. c. Significasti 5. h. t.* & ibi Doctores, atque Farinac. *praxi Criminal. p. 5. q. 40.* 14

Notat insuper Molina *loc. cit.* Clarus §. *adulterium num. 7.* Covarruvias *in 4. p. 2. cap. 7. num. 19.* Quòd si Clericus non accusetur de adulterio, aliquid de rigore remittere possit. 15

Resp. III. Jure Civili primitùs statuta erat pœna deportationis vel exilii, *l. Si quis 5. ff. de Quæstion.* posteà verò per Constantinum conformiter legi Divinæ suprà *n. 8.* citatæ, in adulteros decreta fuit pœna gladii, *l. Quamvis 30. §. 1. C. de leg. Jul. de Adulter.* quam pœnam in fœminas & viros, sive simplex, sive duplex verum Adulterium committentes indistinctè confirmavit Carolus V. *in Constitut. pœnal. art. 102.* 16

Notant tamen Doctores, & docet experientia hic pœnam mortis ob Adulterium simplex, imò etiam duplicatum saltem prima vice in plerisque Provinciis nō ampliùs infligi, sed loco illius adulteros prima vice puniri vel relegatione, seu exilio, vel fustigatione, vel statione ante fores templi cum candela accensa per aliquos dies Festivos, in quibus est major concursus populi, vel pœna pecuniaria, vel alia arbitraria. Clarus §. *Adulterium n. 7.* ubi ad finem dolet, quòd adulteria his temporibus debitè non puniantur; & addit: *Ego semper fui in hac sententia, quòd Principes hujus temporis, qui hoc gravissimum crimen severissimis legibus non coercent, illasque exequi non faciunt, gravissimè peccent. Et judicio meo iste est unus ex casibus, in quibus Christiana Respublica indigeret reformatione.* Hæc Clarus & meritò. 17

Notandum insuper tamen, quòd, etsi de Jure Civili juxta dicta *num. 3.* etiam adulterium sit, si conjugatus cum soluta carnaliter committetur; tamen hæc carnalis commixtio ordinariæ pœnæ Adulterii à Jure Civili statutæ non subjaceat, eò quòd, licèt Jus Civile subjaceat correctioni Juris Canonici declarantis etiam copulam carnalem conjugati cum soluta esse adulterium contra textum *leg. inter Liberas 6. §. 1. ad leg. Jul. de adult.* tamen eidem Juri quoad pœnas non præjudicet. Cæterùm cur Jus Civile adulterium conjugati cum soluta pro adulterio minùs proprio habeat, indeque minùs puniat; Ratio est; quia hoc Jus in adulterio principaliter respicit, & punit seminis commixtionem, & inde subsequentem prolis legitimi hæredis incertitudinem, dum præter virum legitimum alienus sive conjugatus, sive solutus cum uxore carnaliter committetur; quæ incertitudo non sequitur, dum conjugatus cum soluta congreditur. Econtrà verò quia Jus Canonicum in adulterio principaliter attendit violationem thori & fidei conjugalis, quæ etiam in conjugatorem carnalem cum soluta habente contingit, horum congressum pro vero adulterio habet, & in suo foro punit. 18

Statuta Bavariæ circa adulterium id ordinant, ut adulterium simplex juxta diversitatem personarum, & proportionem, ac quantitatem mediorum prima vice certa mulcta pecuniaria puniatur: Si verò duplex seu duplicatum est Adulterium, quo videlicet conjugatus cum conjugata peccat, sistuntur delinquentes tribus diebus Dominicis luminaria ardentia, & virgas in brachiis denudatis gestantes ante fores Ecclesiæ in conspectum & exemplum populi. Secundò commissum adulterium punitur relegatione perpetua. Tertiò recidivum pæna gladii, prout ampliùs videre est *lib. 5. tit. 9. art. 1. 2. & seqq. Chur. Bayrische Lands und Delicts Ordnung.* 19

Resp. IV. Quamvis olim inter pænas adulterii fuerit, quòd parens filiam familias in adulterio domi suæ generive deprehensam, eam unà cum adultero occidere impunè potuerit, textu expresso *l. Patri. 20. ff. de leg. jul. de adulr.* ibi: *Patri datur jus occidendi adulterum cum filia, quam in potestate habet.* & *leg. Nec in ea. 22. ff. eod.* ibi: *Jus occidendi patri conceditur domi suæ, licèt ibi filia non habitet, vel in domo generi.* 20

Item quòd maritus potuerit occidere adulterum, non quidem quemlibet, sed vilis conditionis in ipso actu cum uxore sua domi suæ deprehensum, textu claro *l. Maritus, 24. leg. Si adulterium 38. §. 8. ff. eod.* juncta *l. 4. C. eod.* Cujus 21

jus

ju utrusque ratione; quia in his casibus puter, & moniti publicè minisfti justitiæ confessorum conflitutæ; quantiâ quia ex hoc ipso reprafatus Imo mori homicidium tamen ut ipse Deum non approbarit, tamen à penis immoneri fuerint intuitu juli doloris, quo ad occidendum potentant mortem, mi plures volunt Theologi, *vrg. cit. l. fi adulterium 18. §. 3. fi. ad leg. Jul. de Adul.*

Nihilominus, quidquid Gloria de Jure Civili, hodie certum est, præsertim Leges à Jure Canonico in tantum effe correctas, ut Pater & maritus mortem modo occidentes in conficiatis minimè hiceat, indemnes existant; quamvis tamen Doctores Juris Canonici secum trahunt cum *Inter hæc. 6. & Can. Si quod veritas 9. can. 33. qu. 1.* Idque mentis: Tum quia æquum non videtur, ut quis non peniteat, & excepdam de crimine legitimo conflet, confiqualitas, & excepdam de crimine legitimo conflet, & modemente, & occidantur, contra *l. fin. C. de Mariti. & Mo-* *lestatione, & occidantur, & leg. Cuncti de Iudæ. Tum quia* femper præcitatur falsus certus Reonum, hoc ipso, quod in filigenti fuerint occisi.

Rep. V. Ad hoc, ut quis adulteri parens ordinarius fi-vel Civili, sive à Canonico Jure Ductus incurrat, *duo* *elucidata expedientia*, videlicet quod non solum adulterium copulative requiritur, sed adulterium copula carnalis. Hinc dedit *Bo. prima* à parnia adulteri liberæ est, quæ tiam ta, nuptiis vivo alterno, ita tamen, ut illa non adulterium incipiat, quamquam relicta, tum putativum, effe vinculum, *can. Si vitga 5. can. 34. 1.* Item quare, quod vel per errorem ab alterno, nisi fuerit non, quod ut ipse adulterio opprefla fuit, *can. Propaga 4. can. 34. qu. 5. can. In illum 6. can. 33. qu. 1. l. Vim passa 39. fi. ad leg. Jul. de Adul.*

Defficiis fecundi requisiti pœnas ordinarias adulteri exacti, qui solutam, quam uxoratam prius, cognoscit: Item qui pro consumendo adulterio nonnum adulteri, & ad adulterii proximum deveniat, eum tatur reipsa nondum exercere. Ratio est, Tum quia adulterium non est in animi propositio, fed ex actu intentatur, in ordine ad pœnas, *l. Fugitivus 21. §. de V. S.* Tum quia nullus propter solam intentionem, quæ non sequitur, fed propter actum & delictum ipsum in foro externo punitur per vindictæ.

Quartus III. Quinam & quando admittantur ad accusationem adulteri? Resp. I. adulterum uxoris nete cumbere etiam ante pœnam accusatio prædicta, *Nam* *ex quibus fit Angus. 3. 3. fi. Sicut fit ad leg. Jul. de adulter.* ubi ratio subjungit ut illis verbis: *Nam & propinquitas, & mulier adulteri exercitarium cum uxore, quam ex antiquo ceteris, & Adulteri non sit subsequens leg. 3. ad Limitatio ita sonatis: Nisi parter mortuus infamia ex aequat, aut derivat, cellatur magis cum uxore, quam ex antiquo ceteris, & pœnam mortis.*

36 Resp. II. Poli marium accusatio & agere vel nolentem, vel celebrum ad accusationem admittitur propriam *cit. l. de 5. §. fi. ad leg. Jul. de adult.* & poli parentem relinquo gentiali, fellicet, tiarum, patruus, avunculus adulterus, & alii, quos jubet, dolor prædicto commissum crimen premit, *quamvis 30. C. ad leg. Jul. de adult.*

37 Resp. III. Neglectibus, vel certionibus accusatore principalium cum carnalis adulterii ad accusandum adulterium, *l. Mariti. 18. §. lex iulia 6. cit. l. 5. ad leg. Jul. de adult. Jul. l. Publian 43. §. Sunt autem mipti cum Canonicorum.* Non quidem, sunt mariti *fi veritas 4. §. 1. cit. l. ad leg. Jul. de adult.* fed extranei, & quia Adulterium inter delicta publica *l. 1. §. de Publ. judic. lib. 48. & 3. tom. Lex 4. inflitut. red. dumvodo existanes* ætatis de majore 25. annis, *cit. l. 3. mortius 15. §. Lex julia 18. ad leg. Jul. de adult.*

38 Resp. IV. Quamvis explorati Juris & certa fentia fit, quod etiam uxor adulterium viri accusare possit, *cum* *non excludat non differunt, acquisitum donationem* proper nuptias fit tamen de Jure Civili virum de Adulterio Criminaliter accusare non valet, sive cum falsura, sive cum calumnia non habuerit *leg. 1. c. ad leg. Jul. de Adult. & ibi Glossa 5. Plaiorio. Sanch. de Matrim. lib. 10. disp. 8. n. 33.* Contra *de Spiritual 2. can. 5. §. 6. n. 1.* Pro certiudinem sui possessionem prolis semper majus est, & gravitia pœnitur de Jure Civili, quam adulterium viri.

Dicitur autem notanter *de Jure Civili*, quia de Jure Canonico etiam Christianæ accusare possit uxor mariuus Adulterum, *can. peccat. D. ultim. can. 32. qu. 5.* Gloria communiter receptus *incert. Sponsa. 4. can. 31. tomo 1. vb. V. Impartis, uti, Sponsus ad impotia non judicantur quoad debitum redditum, quod divortium, quod accusationem.* Quamquam juris disjunctionem amplexus est Carolus *in Constitut. parvuli, art. 120.* etiam uxori accusationem viri adulteri expediebat admittens.

Quartus IV. Quali requisitum? & sufficiat probatio ad condemnandum eum Adulteri? Resp. I. Quamvis aliis in criminibus ad condemnandum Reum requiritur, ut fit vel confessio, vel per probationes, quæ ad certitudinem convincitur, *can. Judex 2. can. 2. qu. 1. l. Judex criminalium dicitur non sufficit probatio, quam probationes, quam certitudo, & ipse confessione, aut per testimonia testis convincitur, concordat cum. Matt. 18. §. Nos tenet. can. 9. qu. 4. l. Quæstio de Jure. Quæstio non tenet. can. 9. qu. 4. l. Quæstio non fere defere in publicum nolimus defere, quemadmodum testimonia testium, vel testificia apostolica documenta, vel testimonia testium, & testimonia expedita, tamen in Adulterio causa probationem est necessaria, fed sufficit & requirunt tale probatio, quæ cum ex Reum fuit confessio, vel probationes, quæ ex publicum, vel testimonia, fed violentam & vehementiam uxoris, Sanches lib. 10. disp. 12. n. 4. & 42. Malicardus de Probat. Conjugi. 53. n. 3. Mascardus de Probatione lib. 1. Probatione. 58. n. 3. Sylvester V. Adulterium. n. 9. & alii communiter, *arg. c. mortius. 2. §. Divortii*, ubi non Adulterium necessitas, remotis arbitriis, & testibus, ita cautiori fides, ut per tellas & documenta plenè probatur quæ, metuendum, & adulterium, quamvis non probatur, ut grande hoc crimen, quod fatis frequenter committitur, manent impunitum, quæ alia effentiæ poffunt, quibus probationes & conclusiones, quæ ipsa, ipsa sunt alia delicta, difficilis probationis, ita etiam Adulterium sufficienter probatur c. 2. & Lucra 12. de probatione.*

Non sufficit autem quæcumque suspicio aut suspicio, fed ita juxta jam dicta de dolo, sive violentia, & certitudinem, & certitudinem, ita quæ ut prudens velementer urgeatur ad judicandum Adulterium à Reo fit poenitentum, Glossa *fin. mortius. 2. §. 3. Sufficiunt Doctores* cum Bulsomed. *probationem violentia plures non* mere Marcardus de Probatione. *cons. 3. Gloss. Sanches lib. 10. de matrim. disp. 12. n. 42.* Menochius *de Presumptionibus. 2. Presumptio. 41. n. 1.*

Primo est, quam refert Alexander *c. finem 1. de Pra. 3. fumpto*, vel fuerit, fi quis Adulterium cum eodem in flagrante, & Adulterii reus prædicatur.

Secundo est, fi qui de Adulterio accusati & defendant in pœnitentia confitentur mortem Matrimonii iuxta de consilio ejusdem conjugis mortui Matrimonii iuxta de consilio ejusdem conjugis mortui Matrimonii iuxta de consilio ejusdem conjugis mortui

III.

De aliis vitiis Carnis, Fornicatione videlicet, Concubinatu, Incestu, Sacrilegio carnali, & Sodomia.

SUMMARIUM.

54 Fornicatio *improprè, & proprè* tolitur quod?
55 *Est* citius non *solutus ab omni vinculo.*
56 *Est gravissimum peccatum etiam contra naturam.*
57 *Pena Fornicatoris Laici.*
58 *Pena clericorum fornicantium; inter quas etiam est privatio Beneficii.*
59 *Scholiae Glossarii ex Concilio Tridentino. Diversitas poenarum à Jure statuta de oppositum Episcopo. ibid.*
60 Concubinatus *improprè,*
61 *Et proprè* tollit quid?
62 Pena Concubinatus de *Jure Civili.*
63 *Et de Jure Canonico.*
64 *Pe ersitim contra Clericos concubinarios, aut suspectos mulieres habentes in domo, vel extrà.*
65 *Incestus* quid?
66 *Inferior, quinam* Incestum *committant?*
67 *Et qui non?*
68 Incestus *est gravius peccatum delictorum.*
69 Pena Incestus de *Jure Civili quoad* 70 *In alienigenis capitalis subjicitur poenae capitis: & quidem?*
71 Incestus *contrahendi suspicio poena de Jure Civili.*
72 Pena *Jure Canonico Incestuosorum* 73 Incestus *Etiam Matrimonio commissus à Laicis.*
74 Clericus Incestum *committens deponitur.*
75 *Sive in spiscat cum consorte spirituali, vel filia consfiscuali.*
76 Sacrilegium *Improprè quid?*
77 *Proprè Profanatio in ordine ad Poenam extremum est contra Monachos.*
78 Pena Sacrilegium *commitentis de Jure civili: num. 79.*
80 Pena contra Sacrilegium *Jure Canonico Romano, & non. 80.*
82 Sodomia *unde dicta?*
83 *Proprè Sodomia quid?*
84 *Et capitalis poenitet judicare*
85 *Sodomia cum pecora mortis, ac concremationis.*
86 *Trebis infuper Poena poenam infamiae.*
87 *Et privationem bonorum.*
88 *Quae poena non incurrit Sodomiam improprè dictam commitent, peccando cum mulere in vase propriae.*
89 Pena à *Jure Canonico statuta contra Sodomitam Laicum.*
90 Pena contra Sodomitam *Clericum, & non. 90.*
91 *Bulla PIV. contra Sodomiam exercentes.*
92 *Conditiones quae dam requisitae ad ejus obligationem.*

54 QUaetur Iquid? quotuplex? & quanam malitiae sit Fornicatio? Ante responsionem nota, hic non esse fermonem de Fornicatione Iaici, sed de Fornicatione Iaici, quae fensu quivis Illicitus Concubitus carnalis dicitur etiam Fornicatio, fed de Fornicatione proprè dicta: in quo fensu ait Sanctum Iesus Ecclesiastes, Omnis qui fornicatur, fedit cum fofora jam prius deflorata feu corrupta: *Ita in Commentarii, & certa reg. cap. Lex Iulia. 2. cap. 23. q. 4.* ibi; Fornicatione Iaici videntur esse gravia, quae ejusdiblet illicitis Coitus &c. tamen fpecialiter in ulu vidiuarum, vel meretricum vel concubinarum. Hinc per verba Iam prius deflorata differt à Stupro propriè dicto.

55 Inteligenaur autem per *solutum* illi, qui non tantùm à vinculo Matrimonii, fed etiam confanguinitatis affinitatis, ordinis, Religionis, voti, & alterius impedimenti matrimonialis fant liberi, ita ex abfque dispensatione Matrimonium inire poffint: Farinaccius *Praxi Criminal. q. 33. n. 7.* Menochius *de arbitr. Iudic. cap. 489. num. 1.* & *Sylvester V. Luxuri q. 3.*

56 Certum quid *Fornicatio* gravissimum fit peccatum mortale definitum habetur in Concilio Viennenfi *Clementinae 5. de Haereti.* ubi autem ertiones dimanantes quens Propositio. Actus carnalis, cum ad fine naturae illicitus, peccatum non est, maximè cum tentatur exercere. Et quidem dictam Fornicationem non tantùm cattiva divinum, & humanum positivum, fed etiam contra jus naturale offe, tortens defendit Theologorum, contra nullos voluerat, eam tantùm esse contra Jus Divinum positivum, non item naturale, quorum tamen dictorum ratata eft ab Innocentio XI. in fequenti propositione: Tum clarum videtur Fornicationem Clericorum esse contra jus vere naturale, & folum esse malam, quia interdictus, ut contrarium omnino contrario diffentiunt videatur. Vide hoc amplius apud Theologos.

Quaeritur II. Quis fint poenae Fornicationis? Resp. 1. Quatvis ratione illi non fint Iaici, tamen in Iure Civili *pena Fornicatoris, l. si vxor 3. §. 2. ad leg. Iul. de adulter. leg. quae adulterium 29. Cod.* tamen de Iure Canonico laici de Fornicatione non tenetur. Cattaeno *praelectione 2.* Quod ipsum etiam hodie fit in Foro Civili pro diversitate opinionum, & deliciorum praxi, confuetudine, & parentibus Statutis locorum.

Resp. II. Poena Clerici Fornicantis varie fiunt, inter quas pro arbitrio Iuo aliquam affumere, & etiam ad primitem Beneficii poterit unam *fimoplenam Fornicationis* accedere poteft Iudex Ecclesiasticus, praesertim fi delitum notorium & scandalosum eft, prout amplius dicimus à cibariam *Dist. 3. n. 1. & num. 4.* ub. vide.

Nam ex Decretum Tridentinum *fess. 25. de Reform. cap. 14.* ubi hoc, vel trina monitio requiri videtur, vinculum ad privationem Beneficii deveniendo. Ac Regulariter enim, praestatum repetitum monitionem praevium ipsorum requiri, antequam ad privatione Beneficii, etsi, quod fufficiam mulierem monitus dimittere nolit, Clericus, qui de lapsu carnali feu Fornicatione adulterii, ipsorum vel notorie ipsi Sacerdotes, quorum ipsorum Ordinis praesumi necessaria non eft, quamvis pro arbitrio Iudicis praemiti poffit ante privationem Beneficiorum ab non aliquibus Iudiciorum ed, fed ante omnes de Fornicatione, Concilium Tridentinum ad SS. Canones fe remittere videtur: mi cum inter diversitas poenas Fornicationis etiam privationem Beneficii ponat, quare ipsorum arbitrio ad ipsorum poteft Iudex; quia diversitas poenarum à Iure fiemnarum ejus opinionem Episcopo: *de conjug. q. de fin. dolo* Iudicis *V. certa. Abbas in. defiderabili, de Rescript. n. 3.* ibi Farinac. *de Delictis cerati q. 13. n. 13. & alii.*

Quaeritur III. Quidd & quotuplex? Iudicatur parvis fidebiles fit concubinatus? Resp. 1. Improprè, & improprè accipitur. *Improprè* loquendo eft concubitus mariti & familiae, inter quos quidem eft verum Matrimonium de *Iure Civili*, tamen ipse matrimonium illicitum, & illicitum, ut statutis olim ad bonefium fufficientiam Matrimonia requisitis, *cum Alter* cum *30. q. 5. quo fenfu Apostolus* ait esse fiorit Abrahae, quemadmodum Matrimoniae quia principalis uxor dicta fuit, concubina vocabatur; prout etiam ex ea ratione concubina vocabatur Matrimonia, praeter principalem uxorem, quemadmodum veteres Patriarchae ex dispensatione divina. *c. Genebrard. 2. de Deuter.* in hoc adverte. *Bonaventura dist. 3. n. 1. Bonacina dist. 3. q. 1. Ambrosius, & alii.* & eodem fensu de concubina loquendi fuit tenuit *num. 1. qu. 6. Greg. cap. 30. q. 5.* ubi Clarissimus Cardinalis Cajetanus ita ait: Concubina concubinatus in hoc fensu hic non eft fermonem de illo proprie tali. Hinc ad questionem

Resp. II. Concubinatus eft, cum quis cuilibet feminae domi fuae locuuoris deliner, & cum ea carnale commiscuerit habet. Ita re communis denotat *Sanchez 1. de Matrimonio, disputatione 10. n. 1. & 2.* Ac Iure Civili Concubinatus concubinarius fit, non tantùm qui domi fuae, fed etiam qui extra illam in alio loco reliner hujusmodi delinquentem, ut ex ea ad commercium carnale, qui cum communis tamen bene obfervat Farinacius in *Praxi Criminali. q. 33. n. 12.* Accedit *q. 3. dist. 3. cap. 3. q. 4. & desiderantes 1. Concilio Tridentino fess. 24. cap. 8. de Reform.* Differt concubinatus à simplici Fornicatione, quod haec per unicum, illae verò per multitudinem actus carnalem cum eadem fomina adulteratione fiat. Dixi *in praelectione Canon. Concubinatus in 3. Fornicatione. loc. cit. n. 9.*

Resp. III. Quaeqvis olim de Iure Civili concubinatus à Concilio Tridentino *Trident. 1. leg. in concubinata 3. §. 1. & Concilio Tridentino fess. 24. Canon. hoc* tamen hodie etiam in Foro Civili pro diversitate opinionum, & deliciorum praxi, confuetudine, & parentibus Statutis locorum.

Resp. IV. Poena Clerici Fornicantis varie fiunt, inter quas pro arbitrio Iuo aliquam affumere, & etiam ad primitem Beneficii poterit unam *fimoplenam Fornicationis* accedere poteft Iudex Ecclesiasticus, praesertim fi delitum notorium & scandalosum eft, prout amplius dicimus à cibariam *Dist. 3. n. 1. & num. 4.* ub. vide.

Nam ex Decretum Tridentinum *fess. 25. de Reform. cap. 14.* ubi hoc, vel trina monitio requiri videtur, vinculum ad privationem Beneficii deveniendo. Ac Regulariter enim, praestatum repetitum monitionem praevium ipsorum requiri, antequam ad privatione Beneficii, etsi, quod fufficiam mulierem monitus dimittere nolit, Clericus, qui de lapsu carnali feu Fornicatione adulterii, ipsorum vel notorie ipsi Sacerdotes, quorum ipsorum Ordinis praesumi necessaria non eft, quamvis pro arbitrio Iudicis praemiti poffit ante privationem Beneficiorum ab non aliquibus Iudiciorum ed, fed ante omnes de Fornicatione, Concilium Tridentinum ad SS. Canones fe remittere videtur: mi cum inter diversitas poenarum Fornicationis etiam privationem Beneficii ponat, quare ipsorum arbitrio ad ipsorum poteft Iudex; quia diversitas poenarum à Iure fiemnarum ejus opinionem Episcopo: *de conjug. q. de fin. dolo* Iudicis *V. certa. Abbas in. defiderabili, de Rescript. n. 3.* ibi Farinac. *de Delictis cerati q. 13. n. 13. & alii.*

Quaeritur II. Quidd & quotuplex? Iudicatur parvis fidebiles fit concubinatus? Resp. 1. Improprè, & improprè accipitur. *Improprè* loquendo eft concubitus mariti & familiae, inter quos quidem eft verum Matrimonium de *Iure Civili*, tamen ipse matrimonium illicitum, & illicitum, ut statutis olim ad bonefium fufficientiam Matrimonia requisitis, *cum Alter* cum *30. q. 5. quo fenfu Apostolus* ait esse fiorit Abrahae, quemadmodum Matrimoniae quia principalis uxor dicta fuit, concubina vocabatur; prout etiam ex ea ratione concubina vocabatur Matrimonia, praeter principalem uxorem, quemadmodum veteres Patriarchae ex dispensatione divina. *c. Genebrard. 2. de Deuter.* in hoc adverte. *Bonaventura dist. 3. n. 1. Bonacina dist. 3. q. 1. Ambrosius, & alii.* & eodem fensu de concubina loquendi fuit tenuit *num. 1. qu. 6. Greg. cap. 30. q. 5.* ubi Clarissimus Cardinalis Cajetanus ita ait: Concubina concubinatus in hoc fensu hic non eft fermonem de illo proprie tali. Hinc ad questionem

Resp. II. Concubinatus eft, cum quis cuilibet feminae domi fuae locuuoris deliner, & cum ea carnale commiscuerit habet. Ita re communis denotat *Sanchez 1. de Matrimonio, disputatione 10. n. 1. & 2.* Ac Iure Civili Concubinatus concubinarius fit, non tantùm qui domi fuae, fed etiam qui extra illam in alio loco reliner hujusmodi delinquentem, ut ex ea ad commercium carnale, qui cum communis tamen bene observ

speciem mœchus, necessario explicari debeat in Confessionali; Prout habet communis Theologorum, apud quos vide.

77 Resp. II. Loquendo pro Foro externo & contentioso, ac in ordine ad pœnas inferendas, Sacrilegium est copula carnalis a Clerico, vel Laico commisa cum Monniali: Clares § Fornicatio, Farinacius *proll. crim. q. 146. n. 5.* Prirhinda *l. 2. c. 8.* & plures alii a Farinacio relati, per *Jura sæpe* citandis.

78 Resp. III. De Jure Civili si quis Sacrilegium cum Monniali commiscit, vel Matrimonium cum ea contrahere attentaverit, pœna mortis, & bona delinquentis ad fiscum jubentur applicari Monasterio, in quo Monialis degebat. Menoch. *de arbitr. Jud. casu 389. n. 27.* Barbosa *in c. fin. ut de Prof. n. 4. nonnul. n. 13. & n. 38. & quæst. 5. de Episc. & Cler. concordat. con. 8. quæst. 1. con. 27. q. 1. & con. 8. quæst. non dicas 3. con. 36. q. 2.*

79 Nonnullam Farinacius *q. 146. n. 1.* quod, etsi pœna capitis adhuc procedat contra Sacrilegium cum Monialis, tamen bona illius non Monasterio Monialis, sed delinquentis hæredibus applicari confiscerit, juncta *Andrea Bonomanuarum C. de bonis proscrip.* nihil rapiunt, aut violentia in Monialem intervenisse.

80 Resp. IV. De Jure Canonico Sacrilegium cum Monialibus committens Laicus excommunicatur: Clericus vero non solum Beneficio privatur, sed etiam ab Ordine Clericali, in Monasterium ad pœnitentiam ibidem agendam detrudi jubetur. Menochus *de Arbitr. Jud. casu 389. n. 24.* Farinacius *loc. cit. n. 46. & n. 8. quæ Episcopus 6. & con. 8. quæ Mechaburnum 3. con. 37. q. 1.*

81 Monialis vero, quæ ad Sacrilegium libere consensit, ad agendam pœnitentiam in ordine Monasticum detrudi jubetur, *c. con. 8. quæ Mecaburnum 2. & con. 8. quæ supra n. 36. con. 37. q. 1.* juncta *Novell. 123. c. 43.* vel quod magis convenit, ad perpetuam carcerem ibi Monasterii detrudendam est, *c. Impudicus 11. con. 8. & q.* Menochius *l. c. n. 26.* Farinacius *l. c. n. 12.*

82 Quæritur IV. Quid fit? & quibus pœnis subjacetur Sodomia? Ante responsionem notandum, Sodomiam a Sodoma Civitate nomen habere, utpote in quo nefandum hac vitium enormiter grassabatur, adeo, ut propterea illud præcipiat tota Civitas Sodoma igne cœlitus delapso facrita concremata Gen. c. 19. v. 8. & 9.

83 Resp. I. Sodomia proprie est coitus carnalis non servata debita diversitate sexus, dum nempe masculus cum masculo, aut fœmina cum fœmina coit: prout cum D. Thoma 2. 2. q. 154. a. 1. tradit communis Theologorum, *ex c. alia 14. con. 32. q. 7.*

84 Resp. II. Sicut olim de Jure Divino Sodomia pœnam mortis ferebat textuale, *Levitici c. 20. v. 13. ibi: Qui dormierit cum masculo coitu fœminæ, uterque operatus est nefandum scelus: ita etiam de Jure Civili Sodomia proprie talis ultimo supplicio punitur, *l. Item lex Julia 4. lib. de publicis judiciis*. Imo Imperatores Constantinus & Constans jubent, *in superiori lege, armari hos, gladio vulnerare, qui fuerit, vel fuerit fuit vel, & Icum vir 31. C. ad l. Jul. de Adult.*

85 Hinc confiscando obtinuit, ut Sodomitæ rei, vel vivi, vel pœna mortis jam punitorum cadaverum igne concrementur. Farinacius *n. 7.* Clarus § *Sodomia n. 4.* cum communis consuetudinem observari mandavit Carolus V. *Ordon. tit. 116.*

86 Præterea Sodomitæ ipso Jure tunc infames etiam anno acusationem, & condemnationem, *c. Cum vir 31. C. ad l. Jul. de Adult.* juncta Gl. *lib. 3. Institutiones*.

87 Insuper ipso Jure privantur dominio rerum suarum, quæ *Fisco* addantur *cum secundum 35. de hær. in 6. & Gl. lib. 3. Pandarum* Clarus § *Sodomia n. 6.* Menochius *de Arbitr. Jud. casu 389. n. 19.* quam tamen pœnam non ubique recepta est, testatur Clarus *l. c.*

88 Dicitur autem notanter in Conclusione n. 84. poitus Sodomia proprie talis; quamvis etiam improprie talem qua vir cum fœmina congreditur in vase præposterо, fea ano; præsertim penis subjacere velint, & variis modis prædicari testatur Clarus § *Sodomia n. 2.* Menochius *de Arbitr. Jud. casu 389. n. 13. & pro tamen* Sylvester V. Iaurdus *q. 7. Matrim. p. 3. l. 1. c. 6. n. 4.* ait probabile, licenti, hanc imperitiam Sodomiam non ordinaria, sed extraordinaria, ac mitiorem subjacere pœnis, *arg. l. 3. 3. ff. de Extraordinariis: perfecto fugitivo punitur capite.* Ratio est; Quia est ad peccatum Sodomiæ mediocriter, inde mitiorem specialiter dicit in Conciliarii necessario explicari debeat; tamen, quia Sodomia adhuc debito diversitas sexus, perfecta Sodomia non est, & proxime ad pœnis ordinariis Sodomiæ subjacet. Proferitum cum in pœnis benignioris debeat, *per analogia.*

89 Resp. III. Pœnæ Criminis Sodomiæ de Jure Canonico sunt sequentes. Et quidem primo Laicus Sodomiam commitens impœnitus judicetur excommunicari *c. Clerici 4. de Prælat.* Illa: Si Laicus excommunicatus Sodomiæ & ceteris fidelium pœnitus fuerit alienus. *Secundo* Laicus Sodomia est infamis, *can. Infamis 5. q. 7. Ferris* poteat ubi vocat dicitur: *Sed ab Adulteria, arg. can. Omnes tam quæ de.*

Clerici vero Sodomiam commitentes pœnas de jure communi Canonico est, ut non tantum ab officio suo humiliet, sed etiam a Ratu, & ordine Clericali abjiciatur, *c. Clerici 4. de Prælat.* & ibi Glos.

Insuper contra refundum Crimen Sodomiæ, rigidam emanavit Bullam S. Pius V. quæ incipit *Horrendum*, ellque 32. inter Constitutiones dicti Pontificis, *tom. 2. Bull. Cœrub.* frequentis notata.

Pius V. Episcopus Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

Horrendum illud scelus, quo pollutæ spiritus Civitates a tremendo Dei judice conflagrarunt, quod ipsum nobis dolorem incutit, gravioremque animum nostrum commovet, ut ad illud quantum potest comprimendum fidei nostræ quantumvis cupiamus.

§. 2. Sane Lateranensis Concilio dignoscitur constitutum, ut quicumque Clerici, illa incontinentia, quæ omnium turpium est, propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ, deprehensi fuerint laberare, a Clero dejiciantur, vel ad agendam in Monasteriis pœnitentiam detrudantur.

§. 3. Verum ne tanti flagitii contagium, impunitatis spe, quæ maximo peccandi illecebra est, fidentius invalescat, Deteriora quæque Crimina mora, gravius delictorum deliberavimus, qui animæ interitum non horret cum, hac certe detestari civilium legum vindex gladius formidet.

§. 4. Itaque quod jam in ipso Pontificatus suscepti principio hac de re decrevimus, plenius nunc confirmpertetqui intendentes, omnes & quicumque Presbyteros, & alios Clericos cujuscumque ordinis, & regularem cuiusque status, & dignitatis, cum diuum meas exercemus omni publicis Clericali, omnique officio, dignitate & beneficio Ecclesiastico privatos Canonis authoritate privamus. Insuper judicem Ecclesiastica degradati, potestati fæculari tradantur, qui de illa illud idem capital supplicium, quod Laicus hoc in exitio devolutus, legitimis reperitur Sanctionibus constitutum.

Nulli ergo Hominum Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Domini 1568. tertio Kalendas Septembr. Pont. nostri anno 3.

Notat autem circa hanc Bullam Barbosa *de Officio & Potestate Episcopi* incurrendas pœnas præterquam Degradationis reqiuri *primo*, ut Clericus Episcopus exercere solitum. *Secundo* ita perfecta Sodomia. *Tertio* ut præcedat sententia condemnatoria, vel falsum declaratoria Crimis. De quibus omnibus videatur Barbosa *l. c.*

Caterum quanto malitiæ, & turpitudinis ille Sodomia, vide amplius apud Theologos.

TITULUS XVII.

De Raptoribus, Incendiariis & Violatoribus Ecclesiarum.

SUMMARIUM.

1 Rerum Ordinis.

2 POst crimina fexto Præcepto adversa, pergit compilator Juris Canonici ad crimina in septimo præcepto prohibita, quibus proximus lædetur in bonis fortunæ, quod inter alia fœcunt Raptores, incendiarii, violatores Ecclesiarum, Fures, Usurarii, falsarii & de aliquibus in pœnis, & subjectionibus Rubricis agitur. Et quamvis in præsenti Rubrica de etiam furtum de Rapta mulierum, prout est specialis Inventar nihilominus tamen, quia hic idem Rapta etiam injustitiam, & injuriam terti in fe continet, de eadem non incongrui cum aliis peccatis septimo Præcepto adversis hic tradatur. Hinc pontur

§. I.

De Raptu, ac Rapina, & Raptoribus tam perfonarum, quam rerum.

SUMMARIUM.

1 Raptus perfonæ, prout ab species luxuriæ, quid?
2 Deber fort cum violentia, & c. seq.
3 Circumstantiæ, vel minus benefficiæ fœminem.
4 De loco in locum non aliter diversum.
5 Libidinis extremæ gratia.
6 Pœna Raptoris, & Raptæ.
7 Et de jure Canonico fortunæ.
8 De Raptu perfonæ in extrema ad contrahendum Matrimonium. Permissæ.
11 Rapina rerum quid?
12 Deber fort circa res alienas.
13 Mobilem.
14 Fixæ potest circa res immobilem.
15 Deber autem fortiti Carmina res, gravius delictum deliberavimus, qui animæ interitum non horret cum, hac certe detestari civilium legum vindex gladius formidet.
16 Ipsa Rapina quid? Quam in ipso Pontificatus suscepti principio hac de re decrevimus, plenius nunc confirmpertetqui intendentes, omnes & quicumque Presbyteros, & alios Clericos cujuscumque ordinis, & regularem cuiusque status, & dignitatis, cum diuum meas exercemus omni publicis Clericali, omnique officio, dignitate & beneficio Ecclesiastico privatos Canonis authoritate privamus. Insuper judicem Ecclesiastica degradati, potestati fæculari tradantur, qui de illa illud idem capital supplicium, quod Laicus hoc in exitio devolutus, legitimis reperitur Sanctionibus constitutum.
17 Nulli ergo Hominum Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Domini 1568. tertio Kalendas Septembr. Pont. nostri anno 3.
18 Nomen autem circa hanc Bullam Barbosa de Officio & Potestate Episcopi incurrendas pœnas præterquam Degradationis requiri primo, ut Clericus Episcopus exercere solitum. Secundo ita perfecta Sodomia. Tertio præcedat sententia condemnatoria, vel falsum declaratoria Crimis. De quibus omnibus videatur Barbosa l. c.
19 Caterum quanto malitiæ, & turpitudinis ille Sodomia, vide amplius apud Theologos.

tem esse indicatum vel minis, vel imperiunis & dolosis precibus, aut prorsus fortiosus vim quamdam impo tranibus *l. 1. §. 3. ff. de vi armata.* Gutierrez *c. 20. q. 4. lib. 1. c. 3. n. 1.* & alii. Quare, nihil puella ipsamet faciatur, fe abiqua dolo, minis, aut importuna precibus liberè consensit abadtioni, cous probandi incumbit Raptori, prout cum Marcardo probat Gonzalez *tom. 5. ffm. de arg. cit. n. 1.* ibi: *§. Quæ hoc ipsum velle mulierum ab insidiis aequissimis hominis, qui meditatur Raptum, inducitur; nisi etenim eam tollicitaverit, nisi odiosis artibus circum venerit non facit cum velle, in tantum de decus fefe prodiverit.*

Dicitur fecundo virginis, vel alterius honestæ fœminæ, quæ ab adulto etiam vidiota, non minus mindu honestæ in venatis, v.g. meretricis notoriæ, Raptus proprie de ritchel loquendo non est, ac proptereà nec ordinarius, fed extraordinarius dumtaxat pœnæ, prætorio judicis infligendæ subjacet. Clar. *§. Raptus n. 3.* Farin. *q. 141. n. 133.* Sanch. *lib. 9. de Matr. disp. 12. n. 3.* Covarrum *ref. lib. 3. c. 4. n. 10. Rec. ref. Rot. de Raptu Rip.*

Dicitur tertio *de loco in locum non aliter diversa*; quia si fe honesta puella vel fœmina non fatiunt ab suo domo, v.g. paterna ad aliam, fed ab suo domicilio ad aliam ejusdem domus, vel a loco patenti ad fecretum, occultum libidinis causa; *raptor*, propriè Raptus non est, fed Stuprum præcisè, præsertim, si ita abductus violenter opprimitur, Farin. *proc. crim. cit. q. 143. n. 74.* Sanchez *l. c. n. 20.* Clarus *§. Raptus n. 2.* dicens esse omnium, *can. Ista illa 3. can. 36. q. 1.*

Dicitur quarto *libidinis extremæ gratia*. Nam si ex alia causa ad Raptum ducatur, Raptus propriè loquendo est, nec ordinariæ pœnæ illius subjacet, ut cum Clarus *§. Raptus n. 1.* Iuo de Ecc. Sanchez *lib. 9. de Matr. n. 17.* Decisiones *part. 34. n. 5. & alii.* Notandum tamen cum Sanchez & Claro *l. c.* quod si quis fœmiam libidinis causa rapiat, pœnæ ordinariæ subjacet, est poteat ab explicanda libidine impediatur.

Resp. II. Pœna *Raptus propriè dicti* a jure Civili fum sequentes, videlicet pœna Mortis, adeo ut Raptor, & nemes ad Raptum opem aliquam ferentes in ipso Raptu deprehendi, a parente, marito, cognatis, aut quibusvis Raptæ impugnd poffint occidi: postea vero legitimè convicti *ad bona fuspiciis* adici, non obstante quocumque Rescripto Apostolicoque. Ulterius omnia bona tam mobilia, quam immobilia Raptoris, & prabentium eidem opem ad Raptum, amministrandæ, & Raptæ addiuntur: ita expressè statuunt habetur *leg. 1. C. de Raptu Virg.* qui quam ampe valde longum, brevitatis causa Lectorem remittimus.

Resp. III. *Raptus propriè dicti*, prout et species luxuriæ admittit injustitiam habens, prout jure Canonico statuunt fum, quod fi Laicus fit Raptor, excommunicatur, fi vero Clericus prædo, & ordine Clericali privatur, *can. 1. & fequ. can. 36. q. 1. & c. & quis q. de Raptu.*

Referunt hic aliqui etiam pœnas a Concilio Tridentino *sess. 24. de ref. Matr. c. 6.* latas contra Raptores. Verum hæc pœnæ non contra hunc folius libidinis causa fa-Raptum agunt videntur tantum, fed contra illum, qui fe fine & intentione Raptum ducendi in Matrimonium, ut cum alis probabilibus docet Sanchez *lib. 9. de Matr. disp. 13. n. 3.* Layman, Sylvester, & alii, quod idem etiam non decumus *lib. 4. tit. 1. §. 1. n. 37.* in quo §. eum relatus de Rapta ad contrahendum Matrimonium facto tradidimus, ubi proin vide.

Quæritur II. Quid fit? & quibus pœnis subjacet *Raptus*, *& Raptor rerum?* Rapina est Raptus res de loquendo fumatur pro omni illicita alienatione res alienæ sive occultè, sive manifestè facta, *arg. non fi. pulta 10. can. 14. q. 1. ibi: qui aliquam accepit de aliquem res & fi. pulta 10. can. 14. q. 1. ibi: qui aliquem

fta ablatio, per vim facta. Ita in re communis, & patebit declaratio Definitionis verba.

13. Dicitur primò: Rei alienæ; quia qui rem suam propriam, vel quam falcam putat esse ablatam, non peccat, nec raptor proprie non committit, nec potest ei, his inquit, fed illus, quæ *§. fequit. 7. C. unde vi* decernetur fint in illos, qui propria authoritate violenter auferunt res ab alio possessas.

14. Dicitur secundò: mobilis; quia res immobiles non auferri vel rapi, fed invadi dicuntur *§. 1. fun. lib. de vi bonorum raptorum*: Ideo invasionem patriarum in bonis mobilibus non habet actionem vi bonorum raptorum post *tam cit §. 1. lib. de vi bonorum raptor.* Sed fuccurritur illi per Interdictum unde *vi, l. 1. ff. de vi & vi armata*; vel per judicium judicium legis Juliæ, *l. in eadem causa §. fin. ad l. Jul. de vi publica.*

15. Contrarii Rapina circa rem mobilem commiti potest in quavis re cujuscunque etiam minimi pretii cum delicta non reliquentur exobscito, & parvitate materiæ, fed pravitate affectus, & animus *§. 1. de obligat. ex delicto. Inst. de vi bonorum raptor.* ibi: etiamsi quis unam rem licet minimam rapuerit.

16. Dicitur tertiò injuria (alii ponunt dolosa) ablatio, quia qui rem alicujus jufte & legitime violenter auferit, ut his illis in bello jnfto, O fficiali, vel aliis authoritate Magistratus, conflituta in casibus permissis, illatare Crimen Rapinæ utique non contrahit. *Molina de J. & J. tr. 2. disp.* 68. n. 2. & 6. ibi communiter per vulgaria.

17. Dicitur quatrò per vim (adeqquia fit vim non abhibetur, fed res clam, & dolose auferitur, non Rapina, fed Furtum) est. Nam per vim Rapina, diffinitur *S. Pietro, qui in Epist. 2. cap. 2.* Ob quam injuriam vim, feu violentiam Rapina etiam gravius peccatum est, quam simplex *Furtum, cen Pater 13. can. 4. q. 1. ibi: Peccatur ab aliquo rem secretè auferre, multo major pena est, violenter eripere.* Unde etiam *Furtum improbior vocatur, l. proter. di 1. §. 5. ff. de pign. act. de vi bonor. raptor.* ex quo patet Rapinam duplex injuria inferatur proximo, una in rebus, altera in persona & honore, dum rem eidem extorquendo violentia abstrahitur.

17. Cæterum non refert, an vis armis, vel sine armis inferatur *Raptor est §. 1. ff. quod. limit.* ob nulla vis adhibita, furtum, quemadè Raptores rem mobilem palam auferunt, parati vim inferre, si res resistertent, Rapina est, *l. 1. §. 9. ff. de Furt. Pax. cit. 13. q. 1. c. 6. num. 3. Carpz. p. 2. quæst. crim. q. 9. n. 63.*

18. Refert. Pœna de Jure Civili contra Rapinam, & Raptores Publicos, & inter Civilitatem inter Raptores Clarum Crimen Rapinæ utique, ita ut præter rem ablatam eandem in triplo debet restituere, vel alternatim compensare, poli punam rem, non, ut Raptor, sed Rapina ablatam, vel aestimationem illius cum restitutione lucri cessantis, & damni emergentis restituere debet, *pertinaciter de vi bonorum raptor.* ibi: Est intra annum quadruplum, post annum simpli, concordat *l. 1. & 3. ff. eod. ad l. 1.* datur etiam actio contra raptorem lucri.

19. In Tyro conflentiæ tamen Raptor ante fententiam Judicis plus, quam simpli, restituere non tenetur, ut cum D. Thoma *2. 2. q. 62. a. 2. in corpore* habet communis Theologorum, poli fententiam tamen omnetur eidem acquiescere.

20. Refert. III. Si agatur Criminaliter contra Raptorem reum, distinguendum est, an cum vel fine armis Raptorum commiferit, fi cum armis rapuit, pœnam capitalem incurrit, *temquent, vel occidunt, Rotar simplicitè, fi fine pluriciter rapiant, folo capite plectuntur*, ut habet citata conflitutio Carolina *art. 126. 130. & 131.*

21. Si vero de armis rapuerit, quia illius est amissio certæ partis bonorum dignitatis item & honoris, una cum infamia *§. Item lex. Julia de Jud. de publ. Jud. l. 1. pena. ff. de vi publica.* Judicia *l. 2. eod.* Ordinatio tamen Carolina raptores indifinitè gladii, vel alia mortis pœna juxta loci conflitutionem afficit *ibid. art. 126.*

22. Refert. IV. De Jure Canonico pœna Raptoris ex excommunicatio inferenda ab Episcopo, vel alia raptoris excommunicatio, vel raptor fit alterius Diœcesis, a quo absolvi etiam a proprio Episcopo non potest, nec recipi ab eo, *S. ed Episcopum excommunicantem remitti debet, nisi plene satisfaciat, c. 1. de Clerico.* Quod si raptor in ipsa rapina moriatur, vel satisfacere nolens decedat, *tantumque in peccatorum mortali defunctus cavet Sepultura Ecclesiastica, c. Super ea. 2. de t. & c. Parce. 2. de Pœn.*

Illi verò, qui spoliant naufragos Catholicos in mari, *§. Ipso facto incurrunt excommunicationem Bullæ Cœnæ, cap. 4.* Pariter excommunicationem Bullæ Cœnæ ibidem incurrunt Latrunculi maritimi, infestantes *mare* ditionem Romanæ Ecclesiæ pertinens, *cap. 3. ibi: Item qui, quos Piratas appellamus, qui in mari Romanæ ditionem regnum Filius auxilio cifi tenentur*) damnata capitulatione illatum reibus fuis; nisi abinde reddiderint, *In commissione de mari* Pontificum *Julii secundi, vel Bullam Concilii Lateri. relatam Excommunicationis 1. §. 4.* qua tamen Excommunicatione non tenentur, qui bona naufragium, vel Piratarum, *Navigantium, Sacrorum Canonum* absinti Indulsum spoliant, nam licet & hi mali quam in spoliando, & ad restitutione non tenentur, tamen omnibus non est Concilium per pœnam Excommunicationis specialiter prospexit voluisse bona habitum Ecclesiæ, Carolo Palao *tr. 29. disp. 3. p. 3. §. 8.* Bonacina *de religione disp. 1. §. 5. pun. 3.*

Porro Laterones publici, & viarum Graffatores, *pœna* per jam allegatas Canonicas pœnas, etiam illatum reum, quod prevenitur jure Afylo, adeo ut fugitivus ad loca facra etiam vi extrahi inde possint. De quibus acquisivi *vide §. 3. §. 4. n. 30.*

§. II.

De Incendiariis, & Violatoribus Ecclesiarum.

SUMMARIA.

23 *Incendiarius propriè loquendo quis?*
24 *Talis non est, ex quibus negligentia, vel imprudentia, & non dolo aliqua incendium ortum.*
25 *Quibus pœnis Incendiarius plectitur.*
26 *Pœna illius, qui sine dolo ex negligentia, vel imprudentia ortum fuit, vel sensibilia cuiusdam incendium vastavit.*
27 *Nullus cujus equiparatur dolo, ibi.*
28 *Qui pœnam Incendiarius determinatur, arbitrio Judicis Imperiali.*
29 *Qui jure negligentia, vel incuria incendium causavit, in Foro interno ad nihil teneter, nisi ejus gravis Theologus incuriosus.*
31 *Incendium mere fortuitè fine ullius culpa fuitum, vel ipsum incitatio.*
32 *Pœna Incendiarii de Jure Canonico; & in Jur.*
34 *Pœna illius qui loco sacro incendit.*
35 *Qui effectuat Incendiarium, vel excommunicatione?*
36 *Dolus magnum perfuntur.*
37 *Si sectatus, unde incendium? eventum, profitentur culpa incendium ortum?*
38 *Incendia ordinariè culpa in habitationibus orientur, &*
39 *Ex quo tamen profiteantur nullus, vel non profiteantur, quo dolo, vel culpa aliqua in fore interno profiteantur.*
39 *Solutior objectio.*
40 *An? & quando poterfamilias teneatur ad damna, ob quod incendium causatur? ibi & c. 3. §.*
41 *Culpa, ex qua incendium fuit ortum, per conflatum, & presumptione sufficiente probatur.*
42 *Ecclesiarum Violatores qui? Sunt ipse Jure excommunicati; nec absolvi possunt, donec satisfaciant, nec conflitutum profitent.*
43 *Ecclesiæ Violatores non est, fed tantum incuriosi, vel sacrilegi, Indeque non ipso jure excommunicati, sed excommunicandi, qui ab Ecclesia ejiciendi sunt, fed cum non effringit; vel occultat.*
44 *Pœna Violatorum Ecclesiæ de Jure Civili.*
45 *Pœna contra hos, & sacrilegos fures juxta Alnetianum Carolinum.*

23 Quæritur I. Quis fit Incendiarius? & quibus pœnis subjacetur? Resp. I. Incendiarius propriè, & ad propositum loquendo, *generaliter Bremer item Mordarterrore est*, qui dolo mala, ex odio, vel vindicta, vel alia cujus commodi aut lucri conseguendi gratia, Civitatem, oppidum, pagum, prædium, aedes, vel alia bona alienaria, vel egenta, arcerum, *Ecclesiarum*, sive Sanctorum, *Sacra* fuppofito igne incendit, vel ad hoc faciendum pratium confilium, aut mandatum Commeliter *cum Ecc. P. 1. §. 1. q. 2. a. 2. q. 8. ff. Legat. edo. ff. de Incendio, & ruina: ibi: Appellatione ædium omnes species ædificii continentur.*

Cum Concensum dominorum ex incendio fecutorum tenentur, & compellantur, *l. 1. §. 1. de Incendiariis* ratio non est textu expressa, *c. In litteris 3. de t.*

24 Talis non est, ex quibus negligentia, vel imprudentia, ex aliqua etiam lata, vel levi, vel levissima contingit, Incendiarius propriè talis non est, nec pœna ordinariæ illius subjacitur, *§. 1. q. 2. a. 2. q. 8. ff. Legat. edo. ff. de Incendio* n. 28. Multò minus Incendiarius dici potest, qui authoritate legitima, vel ex mandato illius, qui potestatem habet, incendit ea *loc.*

25 Resp. II. Quod pœnam Incendiarii dolo mala, dato opera incendit, Incendiarius de Jure Civili ita statuitur habetur, *Legat. edo. ff. de Incendio, & Ruina ibi: Qui ædes, aceervamve frumenti, vasve dolium pro fundum combusserit, vinctus verberatus igni cremetur, Q. Scæv. ff. de Incendio Incendiarii, & Ruina* ita statutum habetur: Qui data opera in Civitate Incendium fecerit, si humiliori loco fuit, bestiis obiicitur; si dignior quidem id decerit, capite punitur ad certe in Infilam deportatur: ubi Glossa fundatur, ut igne cremetur. Inscriptio *l. 1. capitum. ff. de Incendio, & Ruina* tantur: Incendiarii Capite punientur, qui ob inimicitias, vel prædæ cupidinem dolo inirà ingrediuntur, & plerumque vel ex aedium, qui vicini sunt, vel villam, ignem ponunt: Item vetper Constitutionem Caroli V. *ar. 125. Incendiarii dolo* omnes indifinitè vivi concremandi vetitur.

28 Resp. III. Qui sine dolo, ex dolo, ex fola negligentia, vel imprudentia cum culpa tamen levi lata, levissima, fine dolo, aliquam aedium, ad pœnam ordinariam subjaciunt, *Bonacina de t. & c. Pœn. Carpz. p. 2. quæst. crim. q. 9. n. 63.* Ratione Arbitrium, quam omnium, quæ ad pœnam Incendiarii determinatur, arbitrio Judicis Imperiali, *Gloss. V. Culpa latior ad Legem Cornelium de Sicar. Clarus §. fin. q. 84. n. 1.* citans communem Jafon *in l. in actionibus ff. de in Jure vocando.*

29 Et quoniam præter restitutionem damnorum pœna ficiendæ non determinatur in Jure contra eum, qui ita culpa fine dolo culpa incendium, arbitrio Judicis pœnam varianti culpæ incendi, & personarum, semper tamen citra mortem, vel mutilationem imponi conservi vel per multam pecuniaria, vel per carcerem, relegationem, fustigationem &c. Farinac. *in pract. Crim. q. 10. n. 10. & q. 1. §. 3. de Effect. Ob. Bonacina* ibi: Especialiter quoad ipsi principalibus impositis est, idcirco causa cognita liberum erit arbitrium litaccedi, qui cognoscit.

30 Porro, quod ex Incendiarii dolosa nunquis dicta fuit pro Foro externo intelligenda veniunt; quia in Foro interno ante fententiam Judicis ad nullam restitutionem damnorum teneter, quia negligentia, incuria, imprudentia, vel alia culpa levi incuriosum ortum, vel causam est, nisi culpa lata Theologica praxeter peccatum mortis intervenit, quia, vel levitas, vel culpa ad reparationem damni in Foro interno non obliget, per decreta infra *n. 31. & 32.* Quod ex Foro interno ad Forum externum, *Carpz. p. 2. quæst. crim. q. 9. n. 63.*

31 Resp. IV. Quando incendium cum fortuito fine ullius culpa contingit, quivis fures a culpa, & reum ab omni pœna, & onere restitutionis in omni Foro immunis est Omnes, *l. 1. si fortuitè 13. ff. de Incendio, & Ruina, l. 31. q. 1. §. 3. ff. Locati*, ibi: *Siquidem fortuitus casus causam incendi dedit, non profitetur peccatum locatur, & c. Ex. eodem 15. §. 3. & §. 4. eod.*

32 Resp. V. De Jure Canonico Laici Incendiarii tenentur profanarum, fecus Ecclesiarum, Incendiarius prædiorum consilium, & auxilium præter poenitentiam tribus annis peragendam, *c. Fratrum de t. de injur. & damn. fact.* non excommunicandi

nec absolvi possunt, donec damna emissa refarcinar, & fi impenitentes decedunt, carere facta sepultura, *can 3. qui 33. & can. Pœnitentiam 33. can. 3. q. 4.* ibi: Si qui &c. Sive prodiio, sive pro vindicta, sive tributum vel pœnam fecerit, aut appositionibus consilium, vel auxilium fecerint aperte fuerit, excommunicentur: Et si mortuus fuerit Incendiarius, Christianorum ceteri sepultura: nec absolvatur, nisi prius damna, cui intulit, secundum facultatem fuam, refecerit.

33 Nec autem mortem pœnitens a Cenfura fuerit absolutus in loco facro fepeliri potest, ita tamen, ut heredes illius ad reparationem dominorum ex incendio fecutorum tenentur, & compellantur, *c. In litteris 3. de t.* Incendiarius tamen ex textu expresso, *c. In litteris 3. de t.*

34 Quod pœnam Incendiarii de Jure Canonico, & Civili, & Canonum, vel ex negligentia, & imprudentia, vel ex aliqua etiam lata, vel levi, vel levissima contingit, Incendiarius propriè talis non est, nec pœna ordinariæ illius subjacitur, *§. 1. q. 2. a. 2. q. 8. ff. Legat. edo. ff. de Incendio* n. 28. Multò minus Incendiarius dici potest, qui authoritate legitima, vel ex mandato illius, qui potestatem habet, incendit ea *loc.*

35 Resp. II. Quod pœnam Incendiarii dolo mala, dato opera incendit, Incendiarius de Jure Civili ita statuitur habetur, *Legat. edo. ff. de Incendio, & Ruina ibi: Qui ædes, aceervamve frumenti, vasve dolium pro fundum combusserit, vinctus verberatus igni cremetur, Q. Scæv. ff. de Incendio Incendiarii, & Ruina* ita statutum habetur: Qui data opera in Civitate Incendium fecerit, si humiliori loco fuit, bestiis obiicitur; si dignior quidem id decerit, capite punitur ad certe in Infilam deportatur: ubi Glossa fundatur, ut igne cremetur. Inscriptio *l. 1. capitum. ff. de Incendio, & Ruina* tantur: Incendiarii Capite punientur, qui ob inimicitias, vel prædæ cupidinem dolo inirà ingrediuntur, & plerumque vel ex aedium, qui vicini sunt, vel villam, ignem ponunt: Item vetper Constitutionem Caroli V. *ar. 125. Incendiarii dolo* omnes indifinitè vivi concremandi vetitur.

28 Resp. III. Qui sine dolo, ex dolo, ex fola negligentia, vel imprudentia cum culpa tamen levi lata, levissima, fine dolo, aliquam aedium, ad pœnam ordinariam subjaciunt, *Bonacina de t. & c. Pœn. Carpz. p. 2. quæst. crim. q. 9. n. 63.* Ratione Arbitrium, quam omnium, quæ ad pœnam Incendiarii determinatur, arbitrio Judicis Imperiali, *Gloss. V. Culpa latior ad Legem Cornelium de Sicar. Clarus §. fin. q. 84. n. 1.* citans communem Jafon *in l. in actionibus ff. de in Jure vocando.*

29 Et quoniam præter restitutionem damnorum pœna ficiendæ non determinatur in Jure contra eum, qui ita culpa fine dolo culpa incendium, arbitrio Judicis pœnam varianti culpæ incendi, & personarum, semper tamen citra mortem, vel mutilationem imponi conservi vel per multam pecuniaria, vel per carcerem, relegationem, fustigationem &c. Farinac. *in pract. Crim. q. 10. n. 10. & q. 1. §. 3. de Effect. Ob. Bonacina* ibi: Especialiter quoad ipsi principalibus impositis est, idcirco causa cognita liberum erit arbitrium litaccedi, qui cognoscit.

30 Porro, quod ex Incendiarii dolosa nunquis dicta fuit pro Foro externo intelligenda veniunt; quia in Foro interno ante fententiam Judicis ad nullam restitutionem damnorum teneter, quia negligentia, incuria, imprudentia, vel alia culpa levi incuriosum ortum, vel causam est, nisi culpa lata Theologica praxeter peccatum mortis intervenit, quia, vel levitas, vel culpa ad reparationem damni in Foro interno non obliget, per decreta infra *n. 31. & 32.* Quod ex Foro interno ad Forum externum, *Carpz. p. 2. quæst. crim. q. 9. n. 63.*

31 Resp. IV. Quando incendium cum fortuito fine ullius culpa contingit, quivis fures a culpa, & reum ab omni pœna, & onere restitutionis in omni Foro immunis est Omnes, *l. 1. si fortuitè 13. ff. de Incendio, & Ruina, l. 31. q. 1. §. 3. ff. Locati*, ibi: *Siquidem fortuitus casus causam incendi dedit, non profitetur peccatum locatur, & c. Ex. eodem 15. §. 3. & §. 4. eod.*

32 Resp. V. De Jure Canonico Laici Incendiarii tenentur profanarum, fecus Ecclesiarum, Incendiarius prædiorum consilium, & auxilium præter poenitentiam tribus annis peragendam, *c. Fratrum de t. de injur. & damn. fact.* non excommunicandi nec absolvi possunt, donec damna emissa refarcinar, & fi impenitentes decedunt, carere facta sepultura, *can 3. qui 33. & can. Pœnitentiam 33. can. 3. q. 4.* ibi: Si qui &c. Sive prodiio, sive pro vindicta, sive tributum vel pœnam fecerit, aut appositionibus consilium, vel auxilium fecerint aperte fuerit, excommunicentur: Et si mortuus fuerit Incendiarius, Christianorum ceteri sepultura: nec absolvatur, nisi prius damna, cui intulit, secundum facultatem fuam, refecito

Mascardo concl. 894. n. 19. & aliis bene observat Farin. cit. q. 110. n. 115. Qui ibidem etiam n. 111. Universaliter docet; quod regulariter loquendo, Dominus seu Pater familias non teneatur pro incendio culpa famulorum exorto, *arg. cit. l. Si vendita 11. ff. de periculo, & commodo.*

41 Dicitur tamen notanter in conclusione, nisi culpa alicujus in specie rationabiliter præsumatur; quia ad probandam culpam, ex qua incendium oritur, sufficiunt præsumptiones, & conjecturæ. Farin. *cit. q. 110. n. 94.* Gabriel *cons. 159. n. 7. & seq.* quæ proin si sufficienti præsumptione, vel conjectura contra certum, sive Dominum, sive servum probata habeatur, ad condemnandum sufficit. Cujusmodi præsumptiones; & conjecturas de culpa aliquorum, sicut & totam hanc materiam latè discussam vide apud Farinac. *cit. q. 110.*

42 Quæritur III. Quid ad propositum sint? & quibus pœnis subjacent Violatores Ecclesiarum? Resp. I. Violatores Ecclesiarum propriè, & strictè loquendo sunt, qui Ecclesias, aliave loca sacra, aut Religiosa violenter effringunt, & spoliant. Et hi de jure Canonico incurrunt pœnam Excommunicationis, etiam ipso facto, *can. Canonica 107. cau. 11. q. 3.* ibi: Ecclesiarum violatores authoritate Dei, & judicio S. Spiritus a gremio S. Matris Ecclesiæ, & consortio totius Christianitatis eliminamus, quoadusque resipiscant, & Ecclesiæ Dei satisfaciant, *can. Omnes 5. cau. 17. q. 4. & c. Conquesti 22. de sent. excom.* juncta Glossa *ib. V. Excommunicatos* ibique DD. communiter. A qua Excommunicatione absolvi non possunt, nec ad remedium pœnitentiæ admittuntur; si, dum possunt, satisfacere, vel sufficientem cautionem præstare nolunt: si verò pœnitentes volunt, dum non amplius possunt, absolutio eis quidem datur, sepulturæ tamen eorum Clerici interesse prohibentur, textu expresso *c. Super eo 2. h. t.*

43 Requiritur autem ad Violatorem Ecclesiæ, ut fiat effractio violenta, & spoliatio simul, adeò ut si quis solum violenter effringat locum sacrum, ex illo autem nil auferat vel spoliet quidem, vel furetur quid ab Ecclesia, illam tamen non effringant, propriè Violator Ecclesiæ non sit, sed invasor potius illius, aut fur Sacrilegus, adeoque Excommunicationem ipso facto non incurrat, sed primum excommunicari debeat, uti observat Glossa communiter recepta *in c. c. Conquesti 12. de sent. excom. V. excommunicatos, arg. c. conquestus 16. de Foro competenti.* Ubi hujusmodi Sacrilegi rerum sacrarum invasores usque ad satisfactionem congruam anathemati supponi jubentur, utpote saltem veri Sacrilegi invasores, aut fures rerum sacrarum, vel ad loca sacra pertinentium, de quibus Sacrilegis & pœnis eorum *tit. seq. §. 2. n. 55.*

44 Resp. II. De Jure Civili violatores Ecclesiarum, utpote gravissimi Sacrilegi, pro diversitate delicti, & delinquentium, aliarumque circumstantiarum vel ab bestiis, vel in perpetuum exilium, vel ad Metalla damnabantur, vel Capite plectebantur, vel suspendebantur, vel vivi concremabantur, textu expresso *l. Sacrilegii 6. ff. ad l. jul. peculat.* ibi: Sacrilegii pœnam dabit Proconsul pro qualitate personæ, proque rei conditione, & temporis, & ætatis, & sexus severius vel clementius statuere: & scio multos ad bestias damnasse Sacrilegos, nonnullos etiam vivos exussisse, alios verò in furca suspendisse. Concordant *l. Sacrilegii 9. l. hoc l. 10. ff. eod. & l. si quis 10. authen. de Episc. & Cler.*

45 Hodierno autem Jure per Ordinationem Carolinam pœnæ sunt determinatæ, ita, ut qui aufert vas, in quo Sanctissimum asservatur, vivus comburatur *art. 172.* qui verò aliud vas aureum, vel argenteum, cum vel sine reliquiis, vel calicem, vel patenam abstulerit: vel qui Sacristiam, templum, aut gazophylacium, seu cippum, vel capsam eleemosynariam animo furandi effregerit, aut dolosis instrumentis aperuerit, pœna corporali, vel capitali, exasperato, vel mitigato pro diversitate circumstantiarum supplicio afficiatur *art. 172. & 173.*

TITULUS XVIII.

De Furtis.

SUMMARIUM.

1 Ratio Ordinis.

1 Quamvis, ut suprà jam diximus, septimo Præcepto, quo prohibetur *Furtum*; prohibeantur omnia, per quæ in bonis fortunæ proximus injustè læditur, in quo sensu etiam *Rapina* comprehenditur, tamen præsens Rubrica specialiter agit de *Furto*, tamquam Crimine a *Rapina*, & ab aliis distincto. Hinc ponitur

§. I.

De Natura, & variis modis Furti.

SUMMARIUM.

2 Furtum propriè tale definitur.
3 Debet esse actualis acceptio rei alienæ.
4 Et quidem fraudulenta, seu animo furandi.
5 Ac lucri faciendi causa.
6 Rei alienæ: Nam rei propriæ Furtum non datur.
7 Nec rei, quæ habetur pro derelicta.
Quæ pro derelicta habentur, fiunt primo occupantis, ibid.
8 Nec datur Furtum rei incorporalis,
9 Nec immobilis.
10 Bene vero datur Furtum usus fructus, & possessionis, uti in Commodato, Deposito, & Pignore.
11 Furti etiam rei sunt, qui ad illud consulunt, juvant,
12 Item, qui rem furtivam scienter emunt, vel alias recipiunt.
13 Qui Furem scit, & non indicat, Furti reus non est, bene vero qui illum positivè occultat.
14 Si res furtiva aliunde recuperari potest, nullus privatus Furem indicare tenetur, nisi legitimè interrogetur, aut jubeatur.
15 Etsi Filius Familias rem fraudulenter a Patre auferens.
16 Et uxor a marito, verum Furtum committant, tamen nec hæc, nec ille actione Furti tenetur.
17 Benè verò illi, qui ope, aut consilio Furtum illorum secundarunt.
18. Qui rem alicubi inventam accipit animo retinendi, Fur est: non item, si accipit, ut Domino cognito restituat.
19 Tenetur tamen de Domino debitè indagare, alias Furti reus est.
20 Si post diligentem indagationem non appareat spes comparituri domini, potest quis rem inventam pro libitu distrahere, & non tenetur eam erogare ad causas pias, & num. seq.
21 Res, quæ pro derelicta habentur, fiunt primò occupantis.
22 Solvitur objectio contra inventorem, res inventas retinentes.
23 Quanto tempore inventor expectare debeat, num Dominus compareat?
24 Licitum est in extrema necessitate surripere aliena, si Dominus non sit in pari necessitate, & n. seq. ib.
Necessitas extrema facit rem alienam communem.
26 In quavis necessitate alienum accipere non licet absque peccato Furti.
27 Creditor rem sibi creditam a Debitore clam auferre in Foro externo prohibetur.
28 Non item in Foro interno, saltem casu, quo aliter sibi magno incommodo rem suam acquirere nequit.

Quæ-

2 Quæritur I. Quid sit? quo modo? & a quibus fiat *Furtum?* Resp. I. *Furtum a furvo*, id est, *nigro* dictum, eo quod *clam, & in obscuro fiat, & plerumque de nocte, a ferendo, vel auferendo*, ut dicitur *l. 1. prin. ff. h. t.* propriè loquendo, *est contractio rei fraudulosa, lucri faciendi gratia, vel ipsius rei, vel etiam usu ejus possessionisve.* Ita in terminis *l. 1. §. fin. ff. h. t.* vel ut communiter Theologi definiunt: *Est occulta acceptatio rei alienæ, domino rationabiliter invito.*

3 Explicatur Definitio per Legem data. Dicitur in primis *Contrectatio*, seu acceptio, qua res de loco ad locum actu movetur *l. Possideri 3. §. Rem ff. de acquir. possess.* quia in foro externo solo animo, seu desiderio, vel etiam externo furandi conatu furtum non committitur, nisi actu contrectetur, & de loco in locum transferatur. Hinc *qui Furti faciendi causa conclave intravit, nondum fur est l. 1. §. 7. ff. h. t.* Additur autem notanter *in foro externo*: Nam in Foro interno coram Domino Deo *Furti* jam reus est; qui furari solum intendit, etsi actu non furetur. *Exodi c. 20. V. 17. & can. Si propterea 29. dist. 1. de pœn.* ibi: *Intus fecisti, in corde fecisti, furti teneris, & nihil tulisti.*

4 Dicitur secundò *fraudulosa*, id est, injustè cum fraude, & dolo, voluntate, & affectu furandi facta; quia *furtum sine affectu furandi non committitur §. Placuit 7. inst. de Obl. quæ ex delicto*: Hinc qui rem alienam bona fide accipit, rationabiliter existimans, Dominum consensurum, vel si sciret, non fore invitum, in nullo foro reus est *Furti, l. Inter omnes 46. §. 7. ff. h. t.* ibi: *Rectè dictum est, qui putavit, se Domini voluntatem rem attingere, non esse furem, & l. qui re 76. prin. ff. eod.* ibi: *qui existimavit se non invito Domino id facere, furti non tenetur.* In dubio autem an Dominus sit invitus, necne; eum dissentire præsumitur, præsertim si res contrectatur insueto modo, *arg. l. qui vas 48. §. 3. ff. h. t.*

5 Dicitur tertiò *lucri faciendi causa*, quia qui rem aufert injuriæ causa, vel eam destruit, in ignem, vel flumen projicit, non *Furti*, sed injuriæ, ac damni dati reus est, & conveniri potest, *l. qui injuriæ 53. prin.* ubi ratio additur: *Nam malefica voluntas, & propositum distinguit*: quæ voluntas, cum in tali casu non sit lucri causa ad *Furtum* requisita, *Furtum* non est.

6 Dicitur quartò *rei ipsius*, alienæ videlicet, & quidem corporalis, ac mobilis: quia cum rei propriæ quisque moderator, & arbiter sit *l. in re mandata C. Mandati*, & ea uti vel abuti possit, *l. Sed etsi 25. §. 11. ff. de pet. & hæred.* rei propriæ Furtum non datur. Hinc etiam a *Furto* immunis erit, qui aufert rem alienam, bona fide putans esse suam *arg. §. 1. inst. de vi bonor. rapt.* præsertim cum in tali contrectatione etiam desit fraus, & dolus, seu furandi animus, sine quo non datur *Furtum, c. §. placuit 7. inst. de obl. ex delict.*

7 Sic etiam ex defectu *rei alienæ* Furtum non committit, qui accipit rem, quæ nullius est Domini, vel a Domino pro derelicta habetur, textu expresso, *l. falsus 43. §. 5. ff. h. t.* Siquidem hujusmodi res fiunt primò occupantis, *l. pro derelicta 2. & l. Si id 5. ff. pro derelicto.*

8 Pariter *Furtum* non est contrectatio *rei incorporalis*, quia res incorporalis contrectari, & tangi non possit, *§. Incorporales 2. inst. de rebus corpor. & incorp. furtum* propriè dictum respectu illius non datur Sylv. *V. Furtum n. 1.*

9 Insuper *Furtum* in re immobili non datur *l. Verum 25. ff. h. t. §. quod autem, inst. de usucap. & l. quam rem, 38. ff. eod.* quia propriè occultari, & de loco in locum moveri non possunt; *l. possideri 3. §. 18. ff. de acquir. possess.*

10 Dicitur quintò, *vel etiam usus ejus, possessionisve*, quia verum *Furtum* committit, non tantum qui rem alienam fraudulenter aufert, sed etiam qui usum, vel usumfructum, possessionem alicui de Jure competentem iniquè aufert, vel habentem illo privat. Hinc *furti* reus est Dominus, qui rem alicui pignori datam; inique aufert, *§. unde 14. inst. de obl. ex delicto & l. itaque 12. §. 2. ff. h. t.* Item qui rem alicui accomodatam, locatam, depositam clam fraudulenter aufert, *Fur est, §. 15. & seq. inst. de obl. ex delicto, l. cujus interest 10. l. Tum is 12. l. Inter omnes 46. §. 1. ff. h. t.* Prout è contra etiam *furtum* committit Commodatarius, usufructuarius, &c. qui re commodata, vel ad usumfructum concessa diutius, vel aliter, quam Dominus concessit, fraudulenter utitur: item qui rem in depositum aut pignus datam; ea taliter utitur, *§. 6. inst. de obl. ex delict. l. qui jumenta 40. l. si pignore 54. princ. ff. h. t.*

11 Resp. II. *Furtum* verò committunt, & actione *Furti* conveniri possunt, non solum illi, qui per seipsos rem alienam fraudulenter auferunt, sed etiam qui id mandant, Item qui consilium, aut auxilium ad id præstant. Farinac. *Praxi Crim. q. 168. n. 32. & seq.* Tuschus *V. Furtum, concl. 562. n. 1. & 2.* Cum Communi & certa aliorum, *§. Interdum 11. Inst. de obl. ex delicto*, ibi: Interdum quoque furti tenetur, qui ipse furtum non fecit, qualis est is, cujus ope & consilio furtum factum est, *juncta l. In furti 50. ff. h. t.* Ratio est; quia hi saltem moraliter contrectant rem alienam fraudulenter. Ex qua ratione etiam *Furti* reus est, qui *furem* cum re furtiva scienter recipit, & occultat. DD. citati *per Jura allegata*, juncta *l. Qui vas, 48. §. 1. ff. h. t.* ibi: Furem qui celat, furti tenetur.

Resp. III. *Furtum* insuper committere censetur, qui rem furtivam scienter a *Fure* emit; uti & ille, qui rem furtivam in solutum, vel alias scienter recipit. Harprecht *in §. fin. Inst. de oblig. ex delicto n. 14.* Haunoldus *de Jure & just. Tom. 6. tr. 2. n. 254. in fine, arg. §. 4. in fine Inst. de obl. ex delict. l. In civilem, 2. & l. Civile 5. C. h. t.* juncto *c. Qui cum fure, 5. h. t.* & ibi Glossa. Notant tamen Doctores citati, & Carpz *in Prax. Crimin. q. 87. n. 51.* Quantum ad receptores rerum furtivarum mitius agi, quam cum illis, qui ipsi rem alienam auferunt, nisi & illi auxilium, vel consilium præstiterint. 12

Resp. IV. Quamvis nonnulli absolutè asserant, etiam illum *Furti* teneri, qui *Furem*, aut rem furtivam scit, & non indicat, *arg. c. Qui cum 4. h. t.* ibi: Non fur solum, sed ille reus tenetur, qui furti conscius, quærente possessore indicat. Tamen hoc dictum cum distinctione accipiendum est, videlicet, quod qui sciunt *Furem*, & occultant, rei sint *Furti* per dicta suprà *n. 11.* Ille vero qui simpliciter scit *Furem*, eum tamen non celat, nec indicat, reus *Furti* non fit, textu expresso, *l. qui vas, 48. §. 1. ff. h. t.* ibi: Qui furem novit, sive indicet eum, sive non indicet, fur non est; cum multum intersit, furem quis celet, an non indicet: qui novit Furti non tenetur, qui celat, hoc ipso tenetur. 13

Nec in contrarium militat *c. c. Qui cum 4. h. t.* quia textus ille vel loquitur de non indicante, & simul participe rei furtivæ, ut vult Abbas *ib. n. 3.* qui utique *Furti* reus est per dicta supra: vel loquitur de non Indicante ipsam rem furtivam; hanc enim, qui quæsitus non indicat, *Furti* concepti, aut non exhibiti reus censetur, *§. Conceptum 4. Inst. de oblig. ex delicto.* Minimè verò ille, qui ipsam personam *Furis* non indicat: utpote quam potius occultare, quam manifestare regulariter convenit, si absque manifestatione res furtiva recuperari potest, *arg. c. Ne quis, cau. 22. q. 2.* Nisi forsan urgeret præceptum Superioris, v. g. Episcopi manifestationem *Furis* præcipientis, aut legitimè interrogantis; tunc enim utilitas, & authoritas publica exigens, ne delictum maneat impunitum prævalere debet, uti bene observat Gonzalez *in c. c. 4. h. t. num. 5. & 6.* 14

Resp. VI. Filius familias quoque a patre, & servus a domino fraudolosè quid auferens, verè ac proprium *Furtum* committunt, tamen quia pater filium, & servus dominum propria authoritate corripere potest, actio *furti* contra eos non datur, *§. Hi qui 12. inst. de oblig. ex delicto, l. Ne cum 16. & l. Servi, & filii, 17. prin. ff. h. t.* ibi: Servi, & filii nostri furtum quidem nobis faciunt, ipsi autem furti non tenentur: neque enim, qui potest in furem statuere, necesse habet, adversus furem litigare: idcirco nec actio ei a veteribus prodita est. 15

Pariter etsi uxor res mariti fraudulenter auferēs verum *furtum* committat, ob reverentiam tamen, & honorem Matrimonii turpis actio *furti* contra eam non datur, sed tantum actio rerum amotarum, *l. Si quis, 52. ff. h. t. & l. Manifestissimi, 22. §. 4. C. eod.* ubi ulterior ratio additur illis verbis; Quia lex ita atrocem actionem dare in personam ita sibi conjunctam erubuit. 16

Notandum tamen, quod etsi contra filium, & uxorem actio *furti* non detur; tamen illi, qui ope aut consilio ad horum *furtum* juvarunt, actione *furti* omnino teneantur, & pœnis *furti* subjaceant, prout circa furtum filiorum expressè statutum habetur *c. §. 12. inst. de obl. ex delicto* ibi: Si vero ope & consilio alterius furtum factum fuerit, qui utique furtum commiserit, convenienter ille furti tenetur, quia verum est, & consilio ejus furtum factum fuisse. De juvantibus autem *furtum* uxoris *c. l. Si quis, 52. prin. ff. h. t.* ibi: Si quis uxori res marito subtrahenti opem, consiliumve accommodaverit, furti tenebitur; sed etsi furtum cum ea fecit, tenebitur furti, cum ipsa non teneatur. 17

Resp.

18 Resp. VII. Qui rem alienam alicubi jacentem invenientes accipit animo retinendi, & Domino comparenti non restituendi, *vere furtum facit, & actione furti teneatur, texto expressè l. fossae 43. §. 4. ff. furti, ubi ait: Qui alienum, quod invenit, furti subiaceat, cum fossatis, furti obstringitur, sive scient, cujus sit, sive ignorent: Si vero hujusmodi rem quis accipit, non furti faciendi causa, seu, quod idem est, non ut fraudetur retinere, sed ut ei, cujus est, reddatur, a furti limitatione cessat, ut ibidem ait l. ff. §. 4. ibi: Si vero, ut domino restituat, fossa invenerit, cujus fuerit, non teneretur furti.*

19 Porro, si quis rem jacentem invenit ignorans, cujus sit, tenetur de Rei Dominio debite & diligenter indagare, & per promulgationem ex Cathedra, vel per Præconem, vel per edendum publico loco affixum, juxta qualitatem, & aestimationem hujusmodi rem inventam, quam indagatum sit, & cum retinet, Furti teneur, ut bene docent DD. citatim citandi: *arg. l. fossae 43. §. 4. & §. 7. ff. d. v. quia animo hujusmodi rem carnem accepit, & contrectavit.*

20 Si vero poliquam dictam, vel diligentem indagationem Dominii sufficienter fecit, paratus restituere, ipse eam retineret, ita ampliori spes de Dominio comparturo apparet, cum dithaere, vel confumere licite poteit, prout cum communi aliorum fatis probabiliter docet Castro Palao tr. 21. disp. 2. §. 4. Dec. §. 8. V. *Defuturo* 4. *Zocchia* l. 6. n. 13. Petrus Navarrus *Manual. c. 17. n. 13.* Molinam *de J. & J. tr. 2. disp. 146.* & alios volentes, Inventores rerum, si poli diligentem indagationem spes non apparet, Dominium comparturum, teneri res hujusmodi inventas paupertibus, vel ad causas pias erogare; cum hæc credatur voluntas Domini.

21 Ratio autem nostræ doctrinæ est: Tum quia, si poli debitam indagationem ipes comparturi Domini non amplius jungunt, res Dominum non amplius habere, (id desrelicta manuteneri, libertatem nacta censetur; cujusmodi res derelictas, sicuti & quæ pro derelictis bona fide existimantur, ab omnibus, & cujuscumque de religio, ut ait Navarrus, alienas ell *l. fossae 43. §. 6. ff. d. v.* Ita etiam si bona fide diftraeter, vel alienatio, a restitutione immunis erit, ut bene docent Castro Palao *l. c. n. 3. n. 40.* quod tales res derelictæ primo occupantis sint *l. 1. §. 1. ff. de Publicanis.* Tum quia nullus jure naturali, aut politivo teneturl punit, nisi in ventatis, aut ignorantiæ suspectibus, ut bene docent ipsi ultimi Scriptores Domini comparturi ipes non amplius apparet.

Nec enim in contrarium probat, quod *Zocchia* citatus objicit *loc. cit. pag. 6. n. 2.* ubi dicitur: *Si quid invenit, & non reddidit, rapuit, & Can. Multi l. cod. Can. 5. & l. Multi, Multi pro pecunia pecunia, & Dominum, & Dominus, non multi dedit qui dedit reddere; ergo non pecunia non est possibile reptare, sequitur inventor non reddit.* Respondeatur etiam ipse Canonis loqui de illis, qui vel de Dominia indagare nolunt, vel si eos fciunt, res inventas illis non restituere, minimè vero de illis: qui conspicio Dominum fatis referiunt ipes, & Dominum indagare & sufficienti indagatione facta, bona fide existimant, eum non amplius comparturum.

23 Quantum autem temporis requiratur, & quandiu Inventor notitiam Dominii expectare debeat, item quanta diligentia indagandi sufficiat, aut requiratur, cum ea regula tradidum poteit, fed arbitrio quidem juxta circumstantias judicandum est. Castro Palao *l. c. n. 3.*

24 Resp. VIII. Quamvis in eventu necessitate confitenda res non debeat ad fidei notitiam dari necessitatem absque culpa & pœna *furti* fubjacere quivis poliit, fortitaemen nonnisi, ab eo gravem necessitatem debet Princeps pars de necessitate evacuare, communis est certa. Ratio est; quia extrema necessitas rem, alienam facit communem, ut ait *Navarrus Manual. c. 17. n. 13. Ubi ait: Ex effectu Exitii S. Nec quidquam, de V. 3. in 6. ibi: Nec jure poli in extrema necessitatis articulo ad prehendum substantiam sua vita omnibus extremam necessitate detentis concessa probabitur; cum lege extrema necessitas fit exempta.*

25 Dumtamen Dominus rei non fit in pari necessitatem quia tunc propter æquialem necessitatem, & propter possessionem duplici, majorique jure ad illum, quam ad alium res talis pertinet, cum *in pari conditione melior fit conditio possidentis, ut in pari de R. J. in 6. pœna amplius Theologorum.*

Lib. V. Decretal. Tit. XVIII. De Furtis.

§. II. De Pœnis Furti, & Restitutione Furtis ablatarum: Necnon de Remediis illa iterum repetendi: ubi etiam de nonnullis Furtis in specie, & pœnis eorum.

SUMMARUM.

26 *Pœna Furti manifesti, & non manifesti in ordine ad salvandum quod*

27 *Dominio, & ejus interesse, competit illis Furti.*

28 *Datur actio Furti, & Condictio, ut res non cum Heredes illius, nisi petius cum fore ita jam furti contestata.*

29 *Datur actio mixta, qui conflio, vel auxilio furtum fuerit adunatum: non item contra Furtum ipsum, aut filii familias.*

30 *Furtum manifestum, & non manifestum quid?*

31 *Praesertim Furti, vel cujus Fur dicitur, qui quadruplum solvere debet, competit ipsum Dominio, dicitur contra eum, qui quadruplum solvere debet, cum ipso filio tam contra Heredes, cum ipso filio tam contra ipsum.*

32 *Item condictio furtiva: in qua conflio, vel, & non non non non non in heredes irrequisitis pessim.*

33 *Inter criminalia pœnas Furti, & etiam infamia.*

34 *Inter antiqua diversa pœnas furti pœnas, & pœnas circumstantiarum. Nonnunquam pœnas pœnas, aut mutilationis.*

35 *Item vero de pœnas novas, professtim Carolo V. Epistola 1. 2. Ediscutiam de Furtis.*

36 *Furtum simplex, & non simplex: Furtum minimum, & parvum quid? & quo pœnae ferum, pœnae vice.*

37 *Furti levioris, sin secundo vice commissi pœnae quid?*

38 *Furti etiam parvi ter vice commissi pœnae quid?*

39 *Furtum violentum quid, quae pœnae illius?*

40 *Utrum pœnae quo ex furtum pœnae vice commissum, non commissi furti, pro Quarto diffunde Bulla.*

41 *Affirmativa, sui nero videtur confundere.*

42 *Ex Bulla Pœnae Furtorum, Judices appellantur non Fisci, nec Judicia, sed Officialium Curiae Dominorum dicuntur, non obstante consuetudine, aut Statuto contrario.*

43 *Solutione objectio.*

44 *Judex tenetur ex officio Malefactores inquirere, & punire, &c.*

46 *De Jure Divino, & Canonico fur tenetur ad restitutionem, & quidem?*

47 *Ad quem facinorum potest Episcopus, non tantum Furem compellere, & solemne non fuerunt, vel noluerunt.*

48 *Nonnulli autem eventuum excusantur, & quid?*

49 *Fures fuit etiam infamis.*

50 *Et Irregularis.*

51 *Et Excommunicatus.*

52 *Principes secularis potest abolere infamiam Furis non item Irregularitatem.*

53 *Clerici Furis praeter infamiam, & Irregularitatem & Depositio.*

54 *Sed non pœnae ejusdem Furis, quid?*

55 *Pœnae Sacrilegii, quando cum violentia vel effractione.*

56 *Et quando cum effractione committitur.*

57 *Crimen Illegali quid?*

58 *Et quae pœnae illius?*

59 *Abigatus, & Abigeus qui?*

60 *Et quae pœnae illius?*

61 *Crimen Peculatus quid?*

62 *Et quae pœnae illius?*

63 *Quid sit Crimen de Reliquiis?*

64 *Et quae pœnae illius?*

65 *Quid Crimen Sepulchri Hæreditatis? & quae pœnae illius?*

66 *Quid Sepulchri violatio?*

67 *Et quae pœnae illius?*

68 *Amoeio termini quid? & quae pœnae illius?*

Quæritur I. Quæ sint pœnae Furti de Jure communi? Respondeo: Quod Furti, & Furis pœnae Furti sit, ut res furto manifesto ablata rite restituenti Actionem furti retineatur, fed falvum quadruplum; furto autem non manifesto ablata, ablatum, & non exprefsè *§. 18. Inst. de Act. & §. Pœnam 3. ff. de obl. ex delicto*, ibi: *Pœnae manifesti quadruplo; non manifesti duplo.*

26 Ad quem finem datur actio furti, quæ tamen merè penalis est, *§. fin. inst. de obligat. ex delicto*, quæ actio competit Domino, & cujus interest, furtum esse factum, *§. Actio, interfuit 19. ff. de Jud.* Cujus interfuit non fubripi, is actionem furti habet, *& l. Tum 11. ff. red. ibi.* Is cujus interest, furtum factum esse, *l. Ut in hoc, ff. de Publicanis.* Quæ actio fetur autem illius duraxat interesse, qui ob rem, quæ ablata illius fuit, pecuniam consequi potest, vel ad restitutionem, vel ad aestimationem, *§. pœna 3. ff. de J. Interdum 49. ff. hoc.*

27 Datur autem hæc actio contra Furem, est res jam peterit, *l. Inter omnes 46. prim. ff. h. ibi:* Inter omnes conflat, etiamsi extinta lit res furtiva, attamen furti remanere actionem contra furem. Et jam impubem esse dolum, *pœnam, l. Impubem 19. §. fin. hoc* tamen contra Heredes Furis, nisi ipse Fur in eum, dum adhuc prius jam fuerit contestata, *l. 2. ff. De pœnis dolo, §. 1. ff. de pœnis de testamentis.* Quia *l. Penalis 16. §. ff. de R. J. ibi: Penalis judicia fiunt pœnae non in heredes irrequisitis pessim.* Datur insuper contra eos, qui ad Furtum dederunt consilium & auxilium, aut non furtum non recipiunt, per dicta *n. 17. Cum quis 1. §. 1. ff. hoc.* Adhuc tamen filium familias, vel nepotem, vel servum per dicta *Furem §. 18.*

28 Est autem Furtum manifestum quando Fur a Domino, vel ab alio in ipso facto, vel in ipso Furtum furtum furtum cum re furtiva deprehenditur in loco furtiv; vel antequam cum re furtiva ex eo loco, quo ea ablata est, deferre, & cum ea illa deprehensa definitur. Non manifestum autem, quod fur ita non deprehenditur, *§. 3. ff. de obligat. ex delicto. Fur 98 l. 1. §. pœna 3. ff. de R. J. Fur 98 l. 1. §. Cum autem Furtum manifestum giavius punitur, quam non manifestum, inter alias rationes, quas refert Schenidel ex in §. fin. ff. de obl. ex delito n. 4. Hieronyt. in §. Pœnam in dict. red. n. 3. & 3. ff.* quod Furtum manifestum præter latitoem proximi probetur etiam localium publicæ periniciosum, nimirum propter publicam tranquillitatem, omni fulpicione violentiæ carere conflatur; consequentur majori pœna dignum *can. Bonus 4. §. Tolerabilior conf. 32. n. 4. & Ex statuto de tempore Ordin.*

29 Resp. II. Præter pœnam idem Furti, quæ non ipsa res abstra, fed quadruplum, vel duplum ipsius petitur, danetur adhuc alia duæ actiones & remedia profectoria, vel Vindicatio vindicet, & Condictio furtiva. Vindicatio vel furto abstrahit, ut actio realis competens Domino non tantum contra Furem, fed etiam contra quemcunque possessorem talis res furtiva, *§. 1. Inst. de actione §. fin. inst. de act. ex delicto ibi: Res furtiva aliis competit, aliis non competit, sive ipse Fur possidet, sive alius quilibet, sive bona, sive mala fide, justo vel injusto titulo rem furtivam possidetur, l. in rem illam 9. & l. civile 5. C. de l.* Tenetur etiam talis poliet rem furtivam Domino restituere etiamsi hic illi pretium pro re furtiva expensum non refundat, *cl. in rubrum 3. C. de l. ibi: In civilibus rem defideratur, ut aptius res furtivas non prius reddatis, quam pretium fuerit solutum Domino.* Datur etiam poliet actionem Furti, & jam accepum quadruplum *l. Furti 2. §. fin. pœnam 3. §. 4. & 5. ibi:* Poliet solutum duplo, aut quadruplo pœnam salva est vindicatio, & condictio.

Condictio furtiva est actio personalis, qua rei furto ablatæ restitutio, fi extat, vel non amplius extet, ejus aestimatio, cum ipso interest petitur, *l. Condictitia 2. ff. in rem furtiva §. fin. de conf furtiva* Competit autem foli Domino *l. 3. ff. red.* ibi: In furtiva re foli Dominio condictio competit. *Item qui 1. §. 5. ff. de condict. furtiv.* Quæ si fuerit plures, contra omnes in solidum, ita tamen, ut si unus plenè satisfecit, cæteri *sint liberi, l. 1. 2. de Condict. furtiv.* Datur insuper non tantum contra Furem, fed etiam contra quosdique hæredes illius, non solum ob id, quod de re furtiva ad illos pervenit, fed etiam in solidum, quamvis nil ad eos pervenerit, quod est singulare in actione furtum furtum, ne facile Fures habeant hæredes, *§. fin. inst. de obligat. ex delicto.* Condictio autem adversus furem ipsum, hæredemve ejus, licet non possidetur, competit: *Res ne furtiva 3. ff. pro furto 3. §. 1. in Condictione §. de Condict. furtiv.* Adeo quidem, ut si fur ultimo fuerit suppliciis affectus, hæres nihilominus ad restitutionem rerum furto ablatarum, vel aestimationem illarum Actione hac Condictionis conspicit, *quia vindicatio non tollitur, Navar. l. 1. n. 20. & 21.*

Resp. III. Præter Condictionem furti præter solutionem quadrupli, vel duplicis pœnæ ab aliquantum fuit, quod primis nobilis furti condemnatum, sit infamia, *§. 2. inst. de Pœna* temere litigant. *& l. Athletae 4. §. fin. de his qui notantur notantur.*

Deinde Criminaliter agitur contra furem, vel Juris antiquo punionem pro diversitate delicti, perfonarum, & aliarum conditionum, ut ablatæ pecuniariæ fisco accrescant, vel carceris, vel relegationis, vel damnatione ad Metalla, vel alia corporalis *Bull. §. 1. & §. 2. & §. 4. & Fur. 8. hoc. l. 6. de Jure ff. de Publicanis.* Ita tamen, ut ex pœna mortis, aut mutilationis ob simplex furtum aliquem punitri furtum simplicem, *dicit Bull. §. 1. & de furtis fugitivis*, ibi: Sed pro furto non, nisi ex pœna mortis, aut mutilationis, fed aliter castigabitur, *& Nevat. 134. c. 13. & pro fur.* ibi: Pro furtis autem hominum non ad pœnam mortis, aut mutilationis adhibendi, aut morti, fed aliter quam castigari. Fures autem vocantur, qui occulè, & fine armis hujusmodi delinquunt, *Bull. §. 1. & §. 2.* Latrones autem, qui cum armis, aut fine armis in domibus, aut itineribus, aut in portis, aut in aliis locis hujusmodi delinquunt.

Juri autem novo Cæsareo Friderici I. & Caroli V. præter antiquam pœnam quadrupli, vel duplicis Domino solvendi, vigore Publicanus furti per dicta Furem *n. 29. ob furta* in damnum Reipublicæ invalescentia graviores pœnæ etiam mortis, ac mutilationis fuerit flatuitur, & ferè ubique, pœnam Furtorum ita fuisse recepta. Sic enim Friderici Imperatoris *L. 1. Feud. c. 23. fin. & Bulla*: Si quis quinque foliidos valeat, aut plus furtit furtum, laqueo suspendatur, si autem foliidos valeat, vel minorem, ad arcem, ut ibi pater foliidum aureus, seu ducatus intelligitur juxta jus dicta *l. 1. c. 23. n. 2.*

Dein Carolus V. de Pœnis Furti ita flatuit, ut videlicet Furtum primum, fic prima vice commissum, si fit parvum (id est pro minoris foliidos non attingens) & simplex (id est tale, quod in folo furandi actu fine concurrentia alterius delicti consistit) & non manifestum, puniatur pœna, (id est, non ad mortem, sed ad non gravem carcerem) & quoque rem ablatam restituat cum *Urbanis an. 117.* Si vero hujusmodi primum simplex, & parvum furtum fit manifestum, & fur-bonifide conditionis existat, fuerit pœnam dictamis apparacat, puniatur pœna quadrupli, fi eil foliendo, fin minus pœna carceris corporalis. Si vero fur vilis conditionis est, ad mortalia vitiga damnatur, & relegatur, ita tamen tam hic, quam honestæ conditionis fur existens prius restituat rem ablatam, vel aestimationem ejus *n. 118.* Si autem furtum primum simplex & magnum est (id est quinque foliidos adequans, vel excedens) arbitrio judicis pudendum relinquitur *n. 120.*

Furtum secundum, ter secunda vice perpetratum, & simplex, & non manifestum, & parvum, & non ablatum, & non ablatum, & non ablat

utriusque valor quinque solidos non adæquat, hanc penam secum trahit, videlicet, publicorum pro numeratis, relegationem, & condemnationem: Si vero ablatus quinque solidos excedat, penam Judicis arbitrio imponitur *nov. 161.*

46 Tertium, qui tertia vice commissum Furtum, etiam simplex nulla attenta quantitate & valore rei abstulerit, penam Capitalem habet; ita ut mas laqueo, femina autem suffocatione agat, vel alia simili mortis pœna, qui id egerit, perimatur *nov. 163.*

47 Furtum violentum vero (idest, quod cum damno effractione, vel vim vel armis, vel quod cum furtum perfudolum vocatur) pœna Capitali, vel si circumstantiæ aliud tuidean non Capitali punitur *nov. 159.*

48 Quarum Controversiarum Decisiones Dominus vigore aliegatorum Jurium suorum posset Pro propter unum simplex Furtum magnum, pœna Mortis Mitiori Commutata Condemnatus fuit *ex l. 9. & 7. Menochius de Arbitr. Judic. cap. 2. 391. n. 9.* affirmativam tenent ob Constitutionem Friderici I. Ipsam aliegantem. Clarus vero Furnerus ex Francisco *Prat. Crimin. 1. 16. n. 47.* Fachin. *1. 9. contr. c. 91.* & alii negativam tuentur ex illa ratione, quod, ut ipsum, nullo hoc reprimitur pœna Mortis propter Furtum facta, Judex autem non debet esse rigidior punienda quam Lex ipsa, *l. Mensjudicentur 13. ff. de pœnis.* Nec obstare potuit Constitutionem Friderici I. urgent quæ eiusdem opinione non loquitur de simplici Furto, sed de violentia sub fidelitio, sit ex Rubrica colligitur, quæ fonat de Pace tenenda, & quæ violentiam.

49 Verum est hujus posterioris doctrinæ Authores plectant minorem illegendo Contemnantiam ex Judicio Contentioso Jura, Sententia Concordat & Sequitur videtur probabilior tam ex Constitutione Friderici I quam Carolina utpote quæ etiam pro uno simplici Furto mortem ad Criminis Judicis relinquit, & hoc ipso flatuit, quod si furtum tam magnum est, ut arbitrio Judicis pœnam mortis meretur, eam imponere valeat. Sed de his amplius Criminalibus. Incidentaliter tamen

50 Quæritur II. Num res furtiva apud Furem a Judice aut ordinarium Officium Fiscalis, vel Ecclesiæ, vel Abbatis, de Mitribus Judicium judicari, vel potius vera Dominis restituenda sit absque, vel sine damno: Resp. Certum est, indubitatum, & ex Canonum Decretis, & Legum Decretis certum esse, nemo dubitare. Ita tamen expedite decidunt vir Carolus V. *Interrog. Forensium 24. n. 8.* & Prudentiosus *Ludovicus 1. 39. & Dual. nachdem an ellicet. ab Ecclesiastica Ecclesia & confundendos contrarias tamquam verosa ab Fur & corporeitas fori divino & mundali contemnantes repetunt.* Utique enim iniquum & Juri naturali contrarium est, quod quis cum jactura, & damno alterius locupletari, & Dominus sua fine dicto illius in alterius transmittat. *L. Nam hoc 14. ff. de condict. indebiti ibi: Nam hoc natura æquum est, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem, jundo c. Inscriptionem 14. ff. de Furtis.* Ita etiam omnino inquam, & ratione naturali adversum est, ex facto unius alterum prægravari & delictum unius in alterius permutabili. *l. 1. ff. de edicto. Jud. mut. can. ibi: Omnino mutis Prædicat id agat, ne cujus detrimento sua fit ex facto alterius l. 55. ff. de R. J. Ibi: Ratione causæ, non adjunctione mutua, ut ex alterius cum cata, & prohibi debitum pœnam Doctrinam Authores & diuquentes tenere debent, *l. Crimen 3. de Pœnis, & Dual. cimum c. 6. cod.*

51 Nec quidquam min contrarium valet, quod inquit, de avis quibus Illegitimi possidentur, & Fiscus, vel Ecclesia, vel Abbatis, vel Mitrae, quæ Ecclesiæ, & Abbatiæ, & Mitrae, quæ Ecclesiæ, & Abbatiæ, & Mitrae, quæ Ecclesiæ, & Abbatiæ, &

De Vsuris.

§. I.

De Natura & Diviſione Vſuræ.

SVMMARIVM.

1 *Vſura vetat accipitur.*
2 *Proprie accipio deſpitor,*
3 *Et improbus in ſeſtiu nomi provenienz.*
4 *Vbi omnine Lucri intelligitur omne, quidquid eſt pretio eſtimabile, etiam obſequia, obligationes, remiſſiones &c.*
6 *Vſura alia eſt mentalis, alia realis.*
7 *Realis alia expreſſa, alia palliata.*
8 *Vſuræ alias ſunt centeſimæ, alias deciſimæ, alias ſeſſimeſes, quinquances, quadrantes, trientes, & non aliæ.*
10 *Alia ſimplices, alia vſuræ vſuræ.*
11 *Alia compenſatoriæ, ſeu reſtauratoriæ, alia punitoriæ, ſeu moratoriæ, alia lucrativæ.*
13 *De compenſatoriis, & punitoriis, Remiſſivis.*

Vſura juxta nominis Etymologiam dicitur ab *vſu*, *ſicuti culturæ à colne*; ideoque in genere ſignificat aliam alicujus rei. Sic hodie dicitur accepiſſe *aliquem pretium* vitæ &c. Dein accipitur *aliquo pro commodo*, ſeu fructu ex uſu rei proveniente, prout Cicero Libro de Senectute ait: terra nunquam ſine vſura reddit, quod accepit. Tertio, & magis ad propoſitum *aliquo ſuntitur vel pro* lucro ex mutuo, indeque *lucratur in aliquo* vocatur, & alio nomine etiam *Fœnus* dicitur, vel proſpiſtmet convertiſe ſeu contraxiſſe *vſuraria*, & ſic loquendo de *vſura* propriè dicta, ſeu lucratione.

2 Quæritur I. Quid ſit *vſura*? Reſp. cum Communi, dicendo: *vſura eſt pretium pecuniæ mutuatæ pro tempore*; ubi non videlicet Creditor ultra ſortem vi ſulius mutui alteri dari aliquid exigit, & quaſi ex juſtitia debitum accipit, *arg. can. plerique 3. de can. for. can. 14. q. 3.* Vel accipiendo eam pro contractu; *vſura* eſt mutuatio cum paſto expreſſo vel tacito accipienti lucrum aliquod temporale ultra ſortem ratione mutui.

Dicitur nonnetur, *ratione mutui*; ſive, ut alii loquuntur, ex vi & cauſa mutui principalis. Quia mutuum eſt unica veluti ſedes *vſuræ*, per contra *can. 1. de ſeſq. can. 14. q. 3.* & DD. communiter: ſicuti & textus S. Scripturæ *n. 14.* referendi, de Creditore ſecundum Deum, & Creatorem ex locatione, conductione, liberalitate, ſeu gratitudine mutuata *vſura* non committitur.

3 Porro ſub nomine lucri intelligitur quodlibet temporale, ſeu pretio æſtimabile, quod ultra ſortem mutuo datam accipitur, quali ratione mutui ex juſtitia debitum: ſive deinde illud ſit pecunia, ſive frumentum, ſive alia res pretio æſtimabilis, ut pluribus dicitur *can. ſi fœnerator. 14. ſeq. can. 14. q. 3.* ubi dicitur, vilpanum eſſe, quidquid ultra ſortem recipit, ſive ſit pecunia, ſive triticum, ſive mercces, ſive quodcunque aliud. Et hoc commutatio etiam extendunt DD. ad obligationes: Verbum quidpiam ſe dabitro ſeu pudio ſibi prædandi *retinet mutui*, ſi ſi quod emendi merces, ſibi vendendi, aut operas ſuas locandi, vel ut *mutuatorius* creditori præſtet obſequium ſimul indebitum. Layman *lib. 3. tr. 4. c. 16. n. 3.* Palaon *d. 3. 4. par. 1. n. 2.* Ratio eſt; quia hujuſmodi opera, & obligationes ſunt pretio æſtimabilia, adeoque vi ſolius mutui ad quæ *vſura* exigi non poſſunt.

Quæritur II. Quotuplex ſit *vſura*? Reſp. Eam varia dividi, & primò quoad ſubjectum, & tractum. Vſura mentalis eſt, quando quis eo animo ac intentione dat *mutuum*, ut acquirat lucrum ex mutuo tanquam ex illius obſequium, ſeu quando illius, cum mutuatio mutuo nulenne paſto expreſſo vel tacito de lucro. Quæ *vſura* mentalis non ſumitur hic pro ſola voluntate contraendi *vſuram*, quod peccatum ſi omni alia extentat ſale quæ propoſitum paſtum eſt, & dicitur *vſura interna*, quam vero mentalis ſed accipitur pro alio externo, quo mutuum fitur cum ſpe, & intentione accipiendi *lucrum* ex mutuo, quamvis fine illo paſto externo, *arg. conſulatio de usuris* in ſimili explicativum *Opera tit. 1. n. 5. & 6.* Dicitur mentalem. Vſura Realis contra eſt, quando qui mutuat cum paſto expreſſo, vel tacito accipiendi illud ſibi *lucrum ex mutuo*. Navarrus *de vſuris n. 13. & Dodici* communiter.

Deinde *vſura* realis dividitur in expreſſam, & tacitam, ſeu palliatam. Expreſſa ſeu formalis ſe manifeſtat, ut, quando expreſſe exigitur pro mutuo ſortem ultra mutuo tibi centum ſtuorum, eo pacto, ut poſt annum reddat tibi centum, & tot vel tantos. Vſura palliata ſeu tacita eſt, quæ non commitetur vi contractus mutui formalis & expreſſi, ſed alterius contractus omnino ſe ſpontaneus, ſed palliatus occultat, ut ſi Mercator dolum ſibi ſem ſolutionis pretii (ſecus ſi id fieret ratione lucri cantis, vel damni emergentis &c.) mores multo carius vendetur; nam hoc in ſe aliud non eſt, quam Emptor mutuum dare pecuniam, poſt aliquod tempus cum auditio recipiendam, quod reprobatur. *in criterio de usuris*.

4 Tertio: Vſura eſt pretium ſive merces mutuatione & moderatione. Hinc alias dicuntur Centeſimæ, alie Beſſales, Semiſſes, Quinquances, Quadrantes, Trientes, prout aggreſſiatur *ſimpliciter* ſed *ſimplex*, & alibi. Certum quidem eſt Vſura centeſima, juxta quam centum ſuſtituant interpretationem, variunt DD. Et quidem Vſuliuſ *d. 6. n. 4.* notat, quod centeſima dicitur liberari ſimpliciter in ſingulos menſes, & quotidie vſura ſortis illa, quando pro centum quolibet anno ſolvantur centum, ita ut ſingulis menſibus ſolvantur pro centum ſtorum ſingulis ſtorum. Unde quia Beſſales Vſuræ ſunt ſes, id octoncie centeſimæ Vſuræ, & Vſuræ Semiſſes ſunt ſemidia, ſimpliciter, quinque ejus uncias ſive partes, & quadrantes quatuor, trientes, tres unas partes, ſemiſſes juxta hanc ſuppoſitionem ſuſtinent, ſin reddant ſibi ſortem ſingulis annis: nam illa reddunt cito pro centum illi ſe vero fœx, quinque, quatuor, tria &c.

Ecnnera Hoſtiſtenſis, & Panormitanus *in cap. legit. h. t. n. 6.* item Glofſa *in Lege qui C. de Vſuris V. verbum ſuam*, & alibi, aliqua etiam Vocabularium Juris *V. Vſura*. *Ad ſorem non ſolere dicuntur centeſimæ deteriorem*. Unde ſi quis ſicut: *Dupliam consumeretur ſumma ſortis cum vſuris ad annum*. Unde juxta hanc ſuppoſitationem etiam alia ſimilia quibus ſit mentio in jure civili, eadem magnum quantitatem, videlicet Beſſales pro centum ſexagiona ſex Semiſſes quinquagina, & ſic loquendo de cæteris. Clarius ſuperius Glofſa *in dach. de usuris Vicentinorum*. ſibi Centeſimæ dicitur quæ annuæ ſorti aequiparantur, quaſi centenaria, ſed ſtus numerus eſt rotundus. Quarta centeſimæ dicitur, quæ quatuor annis æquiparantur, & ſic de ſimilibus.

§. II.

De Prohibitione, & Malitia Vſuræ propriè dictæ ſeu Lucrativæ.

SVMMARIVM.

13 *Vſura ſunt prohibitæ Jure Eccleſiaſtico.*
14 *Et Divino.*
15 *Iudaitur ſubſiſtit.*
16 *Sunt etiam prohibitæ Jure naturali.*
17 *Probantur rationes.*
18 *Solvitur inſtantia.*
19 *Propositio, & ſolutio objectio ex ſcriptura, & doctorum. ſeqq.*
20 *Nemo ſapiens omnino liberè ſolvere vſuras.*
21 *Vſura alternatim prohibitæ ſunt Jure Divino, & humano Eccleſiaſtico.*
22 *Ac ex Civili.*
23 *Ita, ut omnibus ſolute valide ſtipulationes licitè aut debitè ſint valentes, ac vi ſtipulationis ſolutæ repetiri ſuriſue poſſint.*

Ratio eſt quia hoc ſpectat; quam affert DD. Sabrilis *d. 18. n. 1.* Quia dum exigitur *vſura* ſine lucrum ex mutuo, ſed lucrum ſuum ſpiritu ſuum ſine lucrum ex mutuo, ſed lucrum ex mutuo, ſed lucrum ſuum ſpiritu ſuum principali, vel pro ſua ejus, ſed ſortem ſubſiſtit ſuriſue ſortis ſed ſuum principali, ergo illa prohibetur. Nam inprimis non potest exigi lucrum ex mutuo propriè ſortes, quia ſubſtitia commutativa deſiderat æqualitatem in contractibus, neque permittitur, ut ſalem ſe vel ejusmodi ſunt ſuriſue ſortis; ſed hodie 100. floreni mutuo accipiantur, & poſt annum centum reſtituantur, habentur dicit ſuriſue ſortis, ſed ſuriſue ſortis ſuriſue ſortis, quo tantum quia reſtituere aliquid ultra centum, aut ſuccedentibus temporibus ſuriſue ſortis & amplius.

Neque poterit dici, quod in mutuo pro uſu ſortis, ſuriſue ſortis mutuatur ſortis exigi lucrum; quia uſus ſin uſitatis rei pertinet ad Dominum, quod mutuatur ſine ſuriſue ſortis. Ita eſt Dominus rei mutuatæ (Mutuum enim idem ſuriſue ſortis, quod de meo tuum fit, ut habetur *c. 3. §. 1. cum ſequentibus*) ergo quotuplex ſuriſue ſortis, quod mutuatur ſuriſue ſortis, ſed ſuriſue ſortis ſuriſue ſortis, ſed ſuriſue ſortis ſuriſue ſortis, ſed ſuriſue ſortis

exigit aliquid pro eo, quod non est suum: horum autem quodlibet continet manifestam injustitiam, & repugnat Jure naturali: ergo

19 Confirmatur. Pecunia, frumentum, vinum, & alia hujusmodi res, in quibus maxime consistit, sunt in fructibus perituris ac consumptivis; ergo injustum est, pro earum usu, seu fructu aliquid exigere. *Aut probatur.* Res fructifera dicitur, ex qua permanente usu, vel frutum, seu commodum percipi, atque ab ea separari potest, velut inhabitatio ex domo, fructus ex agro, hac ac vitulus ex vacca. Atqui hoc non fit in pecunia, frumento, vino, ac similibus rebus, ergo illibus, ita quæ ipsis usu consumuntur, ut patet de baccae earum. *Ad Sensum confirmatur: si ex usu fructu earum res non ung ufus affertur; ergo Patet.* Hinc etiam Scholastici communiter *ubi ex usu fructus, & quod ex alio, Mutuo de propter naturam ejus bonae acquirendi modum, ut in ipsorum numerus numerali gaudet.*

20 Ex proximo dictis patet quomodo res quæ usu consumuntur, & exigi possunt, non sint in *mutuo*; Disparitas enim maxima est; quia imprimis *locatio* est caliam rerum, in quibus usus vel non est ipsarum abiumptio vel, fed quia permanente illarum usque utilitatem affernit. ut patet in locatione domus, agri, equi ad equitandum, & hujusmodi. Secus fit in *mutuo*, quod non nisi in rebus fungibilibus, fed illis consumptibilibus constitit, v. g. in pecunia, vino, frumento, & similibus, & cum horum usu (in principio de usu *fructu*, non de simplici usu fructu) separari nequeat; ipsa, *efficiens*, dominio, non nisi ipsorum aliud pretium exigeretur pro re ipsa ejusque dominio. aliud pro usu ipsius

21 Deinde in contractibus *Interitatis* mutuo locatione, dominus rei locatæ, ejusque retinet dimidium, *l. non solet ff. locati* & consequenter utilitas rei locatæ etiam ipsius relipiere debet, fructus ipsi ex illa accrescentes, ut ipsorum semper ipsius retinet dominium rei mutuatæ. Unde patet, quod *mutuum* ex natura sua politice fieri gratia, Mell, non plus petendo vi usus, quam rem, & proprietatem dominii *infra §. 4. & seqq.*

22 Objicies autem primo contra Basilicorum dicta. Deus concessit olim Judæis *usuras*, Deut. 23. Ergo licitum est, ut fructus non sit furtum, & alieno; ergo usura non fuit intrinsecè mala, neque prohibitæ jure naturali, cum in hoc sequent Deus prohibuerit, ut patet *Exod. 20. Deut. 5.* Respondeo: *Ex primo* quidem ut patet *Deut. 23.* Tiburna 2. *a. 4. pr. ad 3.* Judæis non fuisse ibi concessum fuisse exercere usuras, ita alienigenis tamquam hostibus, & propterea non prohibitas, sed tamen illas non malum, & ad evitandam majus malum; ne filiceat a fuis fratribus indigentibus *usuras* exterquerent, cum fuerint mutuo dare, & dedit.

23 Nec *Deut. 5.* quod *usuras* exadio videatur Judæis Deum colentibus permisit in *genuinum. Deus 28 Deuteronomii gentilis multis & ipse a nullis fuit ex eo* Deus *Deut. 23.* Gratia Doctor Angelicus, ibidem *fenus* largè accipi pro *usura*: promittitur enim Judæis in præmium abundantia divitiarum, ex quo contingit, quod illi mutuare possint *2. Deuteronomii de* ut ait Doctor mellus, respondent alii, Judæis fuisse licitum exercere *usuras* erga alienigenas utpote hostes, fos, & no modo, quo ita concessum fuit *Exod. 12. 35.* Egypticos spoliatos vasis aureis & argenteis, ac vestibus pretiosis illi commodatis: quæ enim nempe Deus, qui eil universorum Dominus, dedit Judæis, ut ipsorum in illa bona Ægypticorum impleret de ut ex annuntiam, atque in illa bona Alienigenarum utpote hostium fuerum, quos proinde jure potuerunt spoliare rebus fuis propriis, quas illorum fuerant, & ipsorum fuerant, & ipsorum fuerant, & ips

tantur *usura compensativa* (idest moderatur ratione lucri cessantis, aut damni emergentis, aut alterius juli titulij) non autem *usura lucrativa*. Hinc Lessius l. 2. c. 21. n. 18. non autem *usura lucrativa*. Hinc Lessius l. 2. c. 21. n. 18. quod ad jurisconsultos attinet, puto eos facile intellexisse *usuras* formaliter esse illicitas, tamen concessisse quidam moderatas, tum ob bonum communis, cum quibusdam aliis quij illi titulij intervenient, de quibus plura inferius.

Sed contra urget: quia hæc responsio vix potest quadrare legibus Juris Civilis, *si usuras omnino excipiamus* in Jure Civili, *Lex C. de usuris*, communibus hominibus non justa *Lex eu C. de usuris*, communibus hominibus permittitur *liquidari usuras semissis* (id est centesimas tantum) *quarum* (usurarum) *quantitatem* (quæ credat, homines vulgares solere per annum fua pecunia locari quinquagintà pro centum)

Ad hoc dicit potest de illis legibus, quibus per modum *laxi* permittuntur quinque tantum pro centum, ; ideque ex prælumptione lucri cessantis, aut damni emergentis, ex ratione *compensativa* Jure Naturali. Et illæ permissum, inferiori ordine ordinis Legis *d. n. 10.* Siquidem quilibet facile ex illis obtinebit Legis *d. n. 10.* Siquidem quilibet facile ex illis obtinebit Legis *d. n. 10.* Siquidem quilibet facile potest annuatim ex centum lucrari quinque, ex illis enim emergitur, vel aliqui lucri bonefto negotio applicet. Verum, quia illæ quilibet juxta dictam moderationem existunt, licet quilibet juxta dictam moderationem existunt, licet quilibet juxta dictam moderationem existunt, licet

64 Objicies: Ex hac Conclusione sequeretur, innumeros in Germania, ac Romano Imperio esse mortaliter peccatores, dum, & Doctores incertos viros, non tantùm faculares, sed etiam Ecclesiasticos verfari in continuo fere peccati mortalis usque qui sine allegatione, & reflexione illius lucri cessantis, damni emergentis, vel periculi fortis, imò nullo existente hujusmodi titulo, & per sufficientem hypothecam, pignus, fideijussionem plenè affecurati fide & fortunis ditare absque omni scrupulo quisque florenos pro summa Capitali, seu forte principali centum florenorum mutuò dantorum exigunt & accipiunt; atqui dirum, quod ferè mortaliter illicitum, cor & sanctum esse, quod omnes peccati mortalis condemnate, & praxim universaliter fine scrupulo ubique in Germania vigentem, gravissimè condemnare nequeat aliquis? Hæc objectio fortè non raro fatis anxium, & dubium me reddidit, cùm omnì ex una parte Communis illmam Doctorum sententia, dolidque nimis ab, & fatis fundamenta praxi Germaniæ contraria considerarem; ex altera parte verò id, quod objectio propònit, perpenderem, timui profectò, ne, dum Doctoribus, per hæc cuiubsque reflexione, indeque, quantùm potui, quæstionem hanc declinavi.

65 Nihilominùs ad objectionem propositam responderi potest, negando Quæstionis Tum, quia multi ex allegatis viris mutuum dantibus habent justum titulum lucri cessantis, vel damni emergentis, aut periculi fortis &c. Tum, quia multi prefatorum doctores loco veri mutui habere possunt & reverà habent intentionem emendi centum florenos ex utraque parte redimibiles, id est, juspercipiendi annuatim quinque ex rebus alterius pro pretio centum florenorum, juxta dicenda à n. 146. vel celebrandi tectum aut exprimendi contractum fociorum; quæ ratione in effectum idem habent, ac si mutuos centum pro quinque annuis dantes, juxta dicendo infra n. 200. & 201. Tum, quia multi ex eadem bona, & indubitata absque justo titulo quinque florenorum exigunt habentes ignorantiam invincibilem, & fint in bona fide; consequenter verum non est, quod dantes etiam veritate Conclusionis tor, & tantùm Germania mutuum dantes fint in flatu peccati mortalis; prout amplùs dicemus infra n. 200. & 201.

Cæterùm fi omnis justus titulus, simulque ignorantia invincibilis, & bona fides abest, plerique Doctores juxta dicta non, communiter condemnant, omnes five multi five paucissimi, dum, peccati mortalis condemnate verfari, qui pro forte principali, seu summa capitali centum florenorum exigunt *usuram*, seu *interesse*, vt vocant, quinque florenorum.

64 Dices: Satis communis Theologorum tenet, licitum esse fequi fententiam probabilem, relictâ probabiliori, atque sententia aliqua probabilis in Germania, cuta conclusionem pro quinque pro centum mutuò datis, non esse vera probabilem, cùm eam tenent graves Doctores, Tannerus videlicet, Hurtadus, & Sà &c. Responderi potest, distinguendo *Majorem*: Si sententia aliqua verè est probabilis, licitum est, eam sequi, (faltem in materiis non Fidei) tranfact; Si non est probabilis, fed tantùm tenuitur talis, negatur *Major*; cenfent autem plerique Doctorum, quod fententia volens licitum esse in Germania absque omni justo titulo exigere quinque pro centum mutuò datis, non esse verè probabilem, utpote nulla solidâ ratione, vel fundamento nitentem, juxta dicta fupra n. 27. ibi autem folida ratio & fundamentum deficit, fola Authoritas Doctorum præferim paucorum contra torrentem alionum, ad veram probabilitatem non fufficit.

De Usura Compensatoria, seu Reflauratoria, & de Titulis, ex quibus fit, & licitè additur, lucro videlicet cessante, & damno emergente, & periculo perdendæ fortis.

65 *Dantur justi aliqui Tituli, ex quibus ultra redditur sortis.*

66 Usura Compensatoria, seu Reflauratoria quid?

67 *Ob lucrum cessans, & damnum emergens, licit aliqui exigere ultra forem principalem mutuò datam.*

68 *Interesse non est verum lucrum, sed tantùm damnum.*

69 *Ad quod tanen requiruntur quatuor conditiones. In num. seq.*

70 *Non obstare ratione dubitandi.*

72 *Affertur, licitum esse, ob periculum perdendæ fortis ultra forem aliquid exigere.*

73 *Responderur quoad id rationem dubitandi. Eiusdem num. seqq.*

77 *In Foro interno usuratius est, qui verè intendit lucrum ex mutuo, est periculum in se suscipiat.*

QUamvis ex hactenus dictis certum fit, non esse in Concilio *mutuo* exigendi ex tacito accessione, licitam, ac Jure tam naturali, cum Divino prohibitam: nihilominùs quia dantur nonnulli alii tituli, ex quibus ob aliquid *ultra forem*, seu lucrum capitale, tam *mutuò* dantem accipitur, ut communiter tenent Doctores; de illis aliquos in præsenti, & quidem illos, qui circa aliqua *compensationem*, aliqua vera in lucrari fundamnabimus. Hinc

Quæritur 1. Quid sit? & ex quibus titulis licita fit *ultra forem principalem* exigere? Resp. *Ex quibus titulis, seu reflauratoria* cili, cùm ultra forem, seu summam capitalem *mutuò* datam ab quis exigitur non fit illicitum, fed tantùm *interesse* (vel *usura*) *compensatoria*, vel licitè lucro cessante, damno emergente & periculo perdendæ fortis provenit. Ita communiter Doctores, & probat ex decretis.

Quæritur II. An in *usuras* licitè, & absque *usura* poffit aliquid exigi ultra forem mutuò dati cessante, aut damnum emergente inde pòs ainsuper? Resp. 1. Affirmativam fententiam effe communiter receptam inter Doctores, quam tenet etiam Glossa *Decretorum* c. *Quemadmodum* 14. q. 4. *Summa Hostiensis*, & alibi passim. Rationes quæ *mutuum* licitè pòtest fum indemnitatis cenfiliem, *ut dispendium pertatur: nulli videtur prohibitum mutuò* dare in fimili liquitur Pontifex c. *Pervenit* de *Usuris*, & *Sententia* 8. *Longum fit, damnosum cuique esse officium fuum, & si quis ab Egrumendendum sufficiente operatum*. Accedit ratio loco laetis, quia *mutuum* fit *Charitatis*, & *Charitas* non est, fit pretio affimabilis; ergo licitè in ejus recompensam aliquid exigitur.

Resp. II. Ex, quod in tali casu exigitur ultra forem id fatisfactum capitalem, non accipitur tamquam vera *usura* fed tantùm *interesse*. Ita Glossa *communis* Doctorum, *quia quantum ex quod ab eo, licetum quia* Doctores *usuras quoque prohibet debet, non quod usuras, fed id fecit interesse, mutuum non non additudo*. Accedit ratio quia aliud est *mutuum*, aliud lucrum cessans, vel damnum emergens, occasione *mutuò* dati: licet enim mutuò dare dari gratis, & absque pretio *mutuum* licitum sit, tamen non tibiti pòtit figura forem exigi, bene tamen pretio exigi, ut lucrum inde vere *occasione mutuò* dati *cessante*, *de Testamentis quæ pretio*. & *l. 51. mutuò* dari *non mutuum habet*, *ibi: Interesse compensit, inquantum non interest, id est, quantum mihi abest, quantumcumque habere possit* & alibi.

Resp. III. Nihilominùs ut hoc licitè fiat, requiruntur plures conditiones. *Primò* est, *ut mutuum* vere cessantis lucri cessantis, vel damni emergentis, ita, ut *mutuum* non daretur, damnum non incurreretur, vel lucrum perciperetur: quare ità, vel adhuc habet aliqui pecuniis pro averiendo damno, aut lucro acquirendo sufficientes, & alio non affimatur, ex præfatis titulis exigere ob *mutuum* nil poteft. *Secundò* est, ut non exigatur ratione talis lucri cessantis, aut damni emergentis, nisi quantum illud arbitrio boni viri affimetur, spectatis omnibus causis & circumstantiis concurrentibus: nam plus exigens commitit injustitiam, etiì non proprie *usuram*, ut notat Pirhing *h. t. num. 20. Tertia* conditio est, ut *mutuum* prominutur *mutuatorum* de lucro cessante, vel damno grave Debitorum in ejus quod plus sperando ex *mutuo*, & idcò mentis in toto externo Ecclesiæ, quæ de occultis non judicat, *usuratus est conferendæ*, ut Doctor tenet, ac notat Pirhing *num. 18. Mercantibus* afferes, citatum textum procedere in Foro externo Ecclesiæ, quæ quia de occultis indicare nequit mentis conscientia tali contractu lucrum quasi ex *usura*, & non ratione falsus periculi. Secùs dicendum pro Foro interno de quod Deum, dummodo qui reverà non intendat lucri id quod Deum, dummodo qui reverà non intendat lucri id quod Deum, dummodo qui reverà non intendat lucri id

28 QUæritur I. Quid? An? & quibus ex Titulis licite fit *usura mutuaria*? Resp. *Usura mutuaria* quæ committitur in solvendis rebus mutuatis, quando *mutuator* aliquid ultra fortem, vel lucrum capitalem exigit à *mutuatario* non vi foliori *mutui*, sed in pœnam moræ, quam committit in solvendis res mutuatas debito tempore fortes, feu summa capitalis. Ita in re communis. Poteſt autem pœna hujusmodi esse vel *Legalis*, idest à lege vel Statuto imposita: vel *Judicialis*, idest, à Judice ad instantiam *creditoris* dictata: vel *Conventionalis*: idest: mutua conventione *mutuatoris*, & *mutuantis* facta.

Prima pœna est: licitam esse usuram *mutuatorum*, si pœna ab *legeiti vel judicialis*, Sylveſter *V. Usura 2. n. 8.* Castro Palao *tom. 3. tr. 2. disp. 2. n. 6.* ex communi Doctorum. Ratio est, quia cum hujusmodi constitutio pœnæ nil continet injuſtitiæ, ſed ad contractus debitam observantiam ſervitur, tam à ſuperiori Legislatore per jus, quam à Judice ad inſtantiam partis licitè & validè imponi poteſt.

29 Resp. III. Licite quoque eſt *usura mutuatorum* ſeu *pœnitentia* ex pœna conventionali, ſeu licitus ac validus inter *mutuatorem* & *mutuantem* eſt contractus de pœnam, ut *mutuatorius*, ſi ex lege civili tempore ſtatuto non ſolvitur *mutuum*, teneatur certum aliquid in pœnam ſolvere ultra fortem, ita Doctor ſubtilis *d. dist. 15. quæst. 5. ſ. De ſecundo articulo.* Conſentaneus *p. 2. de Spoſal. quæſt. 6. ſ. 2. n. 7.* Abbas *in c. Suam 6. de Pœnis in 6.* Layman *lib. 3. tr. 4. cap. 16. n. 13.* cum Glofſa communiter recepta, *in c. conquaſtus 8. de Pœnis in 6.* contra paucos alios. Ratio est, quia imprimis talis pœna juſtè imponitur, ac exigitur, ut *mutuatorius* ſic quaſi confringatur ſtatuto compore reddere fortem, ſe ſic fuiſſe pœnam fallit, *arg. c. dilectæ 3. de debitis.* Deinde, quia talis pœna, quæ ultra fortem exigitur, non ſolvitur vi *mutui*, ſed ob moram ſeu culpam non ſolvendi *mutuum*, ſiquidem Debitor, qui eſt in mora culpabilis, peccat contra juſtitiam, retinendo alienum invito Domino, unde juſtè poniitur pœna *Conventionalis*.

30 Neque obſtat, quod *l. Pœnam 22. ff. de usuris & fruct. dicit*: *Pœnam pro usura ſi ſtipulari nemo ſuæ ſponte modum ſibi ratum ſtatuunt poteſt.* Respondetur ratione hujus textuum: ſed probatur dictamen pœnam conventionalem immoderatam, non moderatam. Bartol. *in c. Suam 9. de Pœnis n. 2.*

Dicas. Nemo poteſt ſibi præſcribere pœnam impoſitam, ſi ſit ſuperior; ergo. Resp. enim, id verum eſſe ſloquendo de pœna *legali*, aut *judicialis*, utpote ad quam etiam invitus obligari poteſt ſuperior; ſecus eſt de pœna *conventionali*, cujus ex pacto ſeu mutuo pactum contentio, atque conventione imponitur. Nam ut habet Regula 85. Juris in *6. Contrahentes ex conventione ſegrem accipere cognoſcantur*, cum Concordantiis.

31 Concretim ut hoc licitè fiat, ſequentes requiruntur conditiones. Primo eſt, quam Doctor ſubtilis *loc. cit. & cum* Loſſius *l. 2. cap. 10. dub. 3.* aſſignat, ut non fiat in fraudem *usurarum* ſive ad hac pallio illius tegendas, quod tunc enſtructus fieri poteſt. Dicit Doctor *ubi ſupra*, *ſi. ſi. ſi.* ſi ſcilicet vel ſolet illem tranſiti poſitis, quam pecuniam ſpoſi de ſolvi.

Secunda conditio eſt, ut Debitor verè ſit culpabilis in mora. Dicit *ibi*, ad hoc autem, ut pœna ſit licita in mora, requiritur, quod ſciat vel ſciri debeat, ſe debere; quod interpellatus fuerit à die vel hora; & quod poſſibilitatem daret habendi, ſecundum ſuam conditionem. Unde *Mutuatorius* reverè ſit ſtatus impotens, vel aliàs à ſolvendo ſine ſua culpa impediatur, non poteſt exigi diſta pœna *conventionalis* propter communem Canonem *Doctorum, arg. cit. c. Significabit de Pignor. & c. Tranſlatitiæ 3. ſ. ſi de Obligat. de dil.* Ratio eſt: quia ubi culpa non adeſt, pœna exigi non poteſt; *cum ſit culpa certa, in damnum non ſed delictum, ut c. Conſcientes 2. de conſtitut.* cum Concordantiis. Navarr. *tr. Manual. c. 27. num. 23.* Loſſius *lib. 2. de Juſt. & Jur. c. 10. n. 31.* Hinc in Conclusione *n. 89.* poſtea notantur dictum *Si ſe ſua culpa &c.*

32 *Tertia* conditio eſt, ut mora non ſoluta ſit culpabilis; ſed etiam notabilis, & pœna culpa proportionatam, nam immoderata non valeret. Loſſius *loc. cit. n. 34.* Pirhing *lib. 3. n. 13.* Hinc & ſimili, pœnam legis commiſſoria in *Pignoribus* (idest, ut *Pignus* Creditoris, ſi ſecro tempore Debitor non ſolverit) reprobatur à Jure, ut habetur *in c. Significante de Pignoribus*, cum Concordantiis ibidem à Glofſa relata.

Quarta conditio eſt, ut ſiſti pœna conventionalis ad ſolvendum non pertineat terminus omnis brevis, ſive talis, intra quem creditor ſcit, Debitorem ſolvere non poſſe, tunc enim pœnæ lucrum potius, quam ſolutionem quæritetendere præſumeretur. Loſſius *loc. n. 35.* Molinaſ. 313. ad.

§. VI.

Examinatur varii Contractus, & Actiones; an ſint Usurarii nece?

SUMMARIUM.

87 *Usurarium eſt ratione ſoltus certæ ſe pecuniam.*
88 *Vel obligationis certo tempore non petendi fortem; ſi quod contra fortem exigente.*
89 *Quibus ex Titulis licite fit.*
90 *Si mutuatorius ex mera benevolentia vel gratitudine mutuatori aliquid ultra fortem dat, non eſt usura illud accipere.*
91 *Bene verò usurarium eſt, ſi intercentio poſitum, vel mutuatorius ſoltem ex titulo liberalitatis, vel gratitudinis aliquid ultra fortem det, vel pro ſe mutuatori.*
92 *Doctrina practica ad propoſitum.*
93 *Immò usurarium eſt, ſi quis abſque omni poſitione principaliter ratione mutui aliquid intendat, aliquid.*
94 *Non autem ſi mutuo principaliter, ſed ſecundario quid intendat, aut petat.*
95 *Vel ex Contractibus.*
97 *Qui ob ſolum diſlationem ſolutionis rem plurisvendit, quam valet, usurarium pallidam commitit.*
98 *Solutio Objectionis.*
99 *Sive usura mutuo detur, vel vendatur res conſumptibilis cum obligatione, ut in eodem quantitate ſumen temporis ſolvatur, ut certum tempus non ſolvatur, fructiſcat, ab futuro tempore plus mutuatorius ſolvat.*
100 *Sive ob, ſi ſolvat.*
101 *Nihil ſumen mutuator, aut vendator ſuperaſ tempus non ſolutum tempore reſervoſſet.*
102 *Cum Regula Juris, ſua ſolutionem mutuatorum mutuatorum ſit, quando adeſt ſuſtus titulus.*
103 *Texus ſi ſuſtus titulus abſt.*
104 *Sed ſi ſuſtus titulus abſt, principalis quidem diſſolutionem, laborat, & ſumptus ſentit debent in acquirendo debito; non verò Emp. or illius? Ex ſe.*
106 *Et ex ſe ſumptum conſiſt plus vel ſumen aliquid ultra fortem.*
107 *Non ſunt ſuſtentanda mala, ut eventant bona.*
108 *Eſt ſumptum non ſuſt ſuſtinendo debori: alterè, ſiue diuitiis, vel de ſuſtiis. Ibid. Ex ſe.*

Quæritur I. An ratione carentiæ pecuniæ, vel obligationis non repetendi eam certo tempore, poſſit aliquid ultra fortem mutuatorius dari exigi? Resp. Affirmatè, cum pluribus, quia ſolus ſoltus certæ pecuniæ, aut ſimiliter rei ejuſ compoſitionis mutuatur, non poſſit licitè aliquid ultra fortem exigi abſque laſe *usura*. Ratio eſt: quia ſolus ſoltus certæ rei mutuatur, & ſi incriſtiecum ipſi mutuatorius ſecus ſolvi ultra fortem poteſt exigi ratione mutui, nec etiam ratione hujus carentiæ pecuniæ. Ita *Navarr. Manual. c. 27. n. 20.* cum Concordantiis inter alias *Doctores*, *Navarr. Manual. c. 27. n. 23.* Loſſius *lib. 2. de Juſt. & Jur. c. 10. n. 31.* Hinc in Conclusione *n. 89.* poſtea notantur dictum *Si ſe ſua culpa &c.*

89 *Tertia* conditio eſt, ut mora non ſoluta ſit culpabilis; ſed etiam notabilis, & pœna culpa proportionatam, nam immoderata non valeret. Loſſius *loc. cit. n. 34.* Pirhing *lib. 3. n. 13.* Hinc & ſimili, pœnam legis commiſſoria in *Pignoribus* (idest, ut *Pignus* Creditoris, ſi ſecro tempore Debitor non ſolverit) reprobatur à Jure, ut habetur *in c. Significante de Pignoribus*, cum Concordantiis ibidem à Glofſa relata.

Quarta conditio eſt, ut ſiſti pœna conventionalis ad ſolvendum non pertineat terminus omnis brevis, ſive talis, intra quem creditor ſcit, Debitorem ſolvere non poſſe, tunc enim pœnæ lucrum potius, quam ſolutionem quæritetendere præſumeretur. Loſſius *loc. n. 35.* Molinaſ. 313. ad.

§. VI.

Examinatur varii Contractus, & Actiones; an ſint Usurarii nece?

SUMMARIUM.

87 *Usurarium eſt ratione ſoltus certæ ſe pecuniam.*
88 *Vel obligationis certo tempore non petendi fortem; ſi quod contra fortem exigente.*
89 *Quibus ex Titulis licite fit.*
90 *Si mutuatorius ex mera benevolentia vel gratitudine mutuatori aliquid ultra fortem dat, non eſt usura illud accipere.*
91 *Bene verò usurarium eſt, ſi intercentio poſitum, vel mutuatorius ſoltem ex titulo liberalitatis, vel gratitudinis aliquid ultra fortem det, vel pro ſe mutuatori.*
92 *Doctrina practica ad propoſitum.*
93 *Immò usurarium eſt, ſi quis abſque omni poſitione principaliter ratione mutui aliquid intendat, aliquid.*
94 *Non autem ſi mutuo principaliter, ſed ſecundario quid intendat, aut petat.*
95 *Vel ex Contractibus.*
97 *Qui ob ſolum diſlationem ſolutionis rem plurisvendit, quam valet, usurarium pallidam commitit.*
98 *Solutio Objectionis.*
99 *Sive usura mutuo detur, vel vendatur res conſumptibilis cum obligatione, ut in eodem quantitate ſumen temporis ſolvatur, ut certum tempus non ſolvatur, fructiſcat, ab futuro tempore plus mutuatorius ſolvat.*
100 *Sive ob, ſi ſolvat.*
101 *Nihil ſumen mutuator, aut vendator ſuperaſ tempus non ſolutum tempore reſervoſſet.*
102 *Cum Regula Juris, ſua ſolutionem mutuatorum mutuatorum ſit, quando adeſt ſuſtus titulus.*
103 *Texus ſi ſuſtus titulus abſt.*
104 *Sed ſi ſuſtus titulus abſt, principalis quidem diſſolutionem, laborat, & ſumptus ſentit debent in acquirendo debito; non verò Emp. or illius? Ex ſe.*
106 *Et ex ſe ſumptum conſiſt plus vel ſumen aliquid ultra fortem.*
107 *Non ſunt ſuſtentanda mala, ut eventant bona.*
108 *Eſt ſumptum non ſuſt ſuſtinendo debori: alterè, ſiue diuitiis, vel de ſuſtiis. Ibid. Ex ſe.*

Quæritur I. An ratione carentiæ pecuniæ, vel obligationis non repetendi eam certo tempore, poſſit aliquid ultra fortem mutuatorius dari exigi? Resp. Affirmatè, cum pluribus, quia ſolus ſoltus certæ pecuniæ, aut ſimiliter rei ejuſ compoſitionis mutuatur, non poſſit licitè aliquid ultra fortem exigi abſque laſe *usura*. Ratio eſt: quia ſolus ſoltus certæ rei mutuatur, & incriſtiecum ipſi mutuatorius ſecus ſolvi ultra fortem poteſt exigi ratione mutui, nec etiam ratione hujus carentiæ pecuniæ. Ita *Navarr. Manual. c. 27. n. 20.* cum Concordantiis inter alias *Doctores*, *Navarr. Manual. c. 27. n. 23.* Loſſius *lib. 2. de Juſt. & Jur. c. 10. n. 31.* Hinc in Conclusione *n. 89.* poſtea notantur dictum *Si ſe ſua culpa &c.*

Vel obligationis certo tempore non petendi fortem: ſi quod contra fortem exigente.

Quibus ex Titulis licite fit.

Si mutuatorius ex mera benevolentia vel gratitudine mutuatori aliquid ultra fortem dat, non eſt usura illud accipere.

Bene verò usurarium eſt, ſi intercentio poſitum, vel mutuatorius ſoltem ex titulo liberalitatis, vel gratitudinis aliquid ultra fortem det, vel pro ſe mutuatori.

Doctrina practica ad propoſitum.

Immò usurarium eſt, ſi quis abſque omni poſitione principaliter ratione mutui aliquid intendat, aliquid.

Non autem ſi mutuo principaliter, ſed ſecundario quid intendat, aut petat.

Vel ex Contractibus.

Qui ob ſolum diſlationem ſolutionis rem plurisvendit, quam valet, usurarium pallidam commitit.

Solutio Objectionis.

Sive usura mutuo detur, vel vendatur res conſumptibilis cum obligatione, ut in eodem quantitate ſumen temporis ſolvatur, ut certum tempus non ſolvatur, fructiſcat, ab futuro tempore plus mutuatorius ſolvat.

Sive ob, ſi ſolvat.

Nihil ſumen mutuator, aut vendator ſuperaſ tempus non ſolutum tempore reſervoſſet.

Cum Regula Juris, ſua ſolutionem mutuatorum mutuatorum ſit, quando adeſt ſuſtus titulus.

Texus ſi ſuſtus titulus abſt.

Sed ſi ſuſtus titulus abſt, principalis quidem diſſolutionem, laborat, & ſumptus ſentit debent in acquirendo debito; non verò Emp. or illius? Ex ſe.

Et ex ſe ſumptum conſiſt plus vel ſumen aliquid ultra fortem.

Non ſunt ſuſtentanda mala, ut eventant bona.

Eſt ſumptum non ſuſt ſuſtinendo debori: alterè, ſiue diuitiis, vel de ſuſtiis. Ibid. Ex ſe.

abstinent, vel aliam causam requirunt furnpus, labores, vel timenda fatui odia, pericula &c. et à fatuis peccatur pro ratione expensæ interesse locum cessans aut damnum emergens, nulla committitur usura. Communis Doctorum. Ratio clara est; quia cum hæc sint pretio æstimabilia, ratione illorum ipsa non amittere licet hujusmodi debita.

103 Si verò nullus hujusmodi titulus adest, *nera usura* committitur. Ratio patet; quia tunc excedit ob præsentem pecuniam, & anticipatam solutionem major pecuniæ quantitatis exigitur, *quod usuram facit*, ut dictum est.

104 Refp. II. Cafu, quo in obtinendo debito creditor principalis quidem difficultatem, laborem, & expensas fentit debetque, *emptor* verò talis debiti facilitatem, & lucrum, *quod* ulla expenfa, intergram acquirere poffet, ex eo, quòd apud Debitorem, Principem v.gr. vel Magnatem peculiarem in gratia exiftat, vel magna apud illum inimicitia poffeat &c. *usuraria* Extraneitas indubitata quoad hujusmodi mutuoris emtor. Mo-res tenui eft, fi debitum hujusmodi mutuoris emat. Mo-lina *disp.* 361. 2. 10. Leffius *lib.* 2. *cap.* 20. & alii. Ratio, quia debiti valor non ex ftatu, & quantitate Emptoris, quòd ex communi æftimatione defumendus eft; fecundùm communem æftimationem autem, & fecularis gratia, feu favorem Principis Debitoris, debitum hujusmodi minus ta-

105 tet, ergo

Aliud fores, & *usura* non erit, fi Emptor hujusmodi eft Prædefto Ecrarii, vel alius Officialis, cujus officium eft, creditoribus Principis ex illius ærario foluitionem præftare, aut demandare, ut bene advertit Leffius loco mo-8. Sabat. *de Fide dub.* 2. n. 8. Ratio eft; quia hoc idem eft, ac fi ipse Principe pro centum poft annum foluendis, fafteretur obligatus.

106 Quæritur VII. Utrum non faltem ob favorem cauffæ piæ, vel ob aliud opus bonum abfque alio jufto titulo licitum fit, exigere aliquid ultra fortem? Refp. Negativè Concilium cautè controverfia, ob cujus tamen decifionem Juris *Chapter* 9. *de.* Nam cùm ipsiem Pontifici propofita effet Quæftio, an poffit faltem ex difpofitione pecuniæ dari *ad alium*, ut eade pecuniæ fit pecuniæ & captivitate Sa-*ad alium*, ut eade pecuniæ fit pecuniæ & captivitate Sa-tanæ, ut eadem

gratuito constituerentur, hoc est, si illos erigentes, aliquos Census assignerent, quibus si non omni, saltem media ex parte hujusmodi Montium ministrorum solvantur expensæ, ut ad leviorem etis solvendi portionem, medio hoc pauperes gravari contingat, ad quos cum hujusmodi census assignatione pro impensarum supportatione erigendos Christi fideles majoribus Indulgentiis invitandos decernimus.

125 Vel si Congregatio pia erigeretur, cujus Membra gratis, & ex charitate *Montem* administrarent, solo contenti merito, & Indulgentiis inde lucrandis, pront laudabilissime & sanctissime fit *Frisingæ*, ubi per Reverendissimum, & Celsissimum S. R. I. Principem & Episcopum modernum erecta, atque ab Innocentio XII. confirmata, variisque Indulgentiis decorata est Congregatio charitatis erga pauperes, cujus Directores & Ministri cuncta, ac inter alia etiam *Montem* pietatis eidem incorporatum gratis administrant, ita ut *Mutuum* à *Monte pietatis* accipientes, nec pro *Montis* conservatione, nec pro Ministris illius aliquid vel minimum dare debeant, ac insuper illud beneficium habent, quòd sortem, seu summam Capitalem *Mutuò* acceptam, non simul & semel solvere teneantur, sed per partes, & successivè solutionem præstare possint; dummodò tempore præfixo tota Summa solvatur. In qua insigni, & laudabilissima charitate ut Deus *Frisingenses* conservet, & alios ad imitandam efficaciter moveat, optandum & sperandum; cùm in cujusvis loci communitate saltem aliquos reperiri sit, qui ex charitate ergo Deum & proximum laborem hujusmodi gratis in se suscipere non detrectarent, modò adessent, qui opus hujusmodi sanctissimum inchoarent.

§. VIII.

De Censibus, an sint liciti, vel usurarii?

SUMMARIUM.

126 Census *quid?*
127 Censuarius, *&* Censualista *quis dicatur?*
128 Census *contractu aliquo permutationis, donationis, vel & quidem præcipuè venditionis, constitui potest.*
129 Census *variè dividitur: Et quidem alius est* reservativus.
130 *Alius* consignativus.
131 Consignativus *alius est* realis, *alius* personalis,
132 *Alius* mixtus,
133 *Alius* pecuniarius, *alius* fructuarius,
134 *Alius* certus, *alius* incertus.
135 *Alius* temporalis *alius*, perpetuus: *& hic alius* redimibilis, *alius* irredimibilis: temporalis *alius ad certum tempus, alius* vitalitius.
136 *Proponitur status controversiæ.*
137 Census realis *consignationis emptione constitutus licitus, & ab* usura *immunis est.*
138 *Probatur ratione.*
139 Census *præfatus* realis *ex parte Venditoris* redimibilis *omni Jure licitus est.*
140 Census *verò ex utraque parte* redimibilis.
141 *Sicut &* Census *perpetuò* irredimibilis, *Jure naturali quidem licitus.*
142 *Humano autem tam Civili, quàm Ecclesiastico prohibitus est.*
143 *Consuetudo tamen, uti in Germania, licitus reddi potest.*
144 *Ita tamen, ut pro utroque hoc* Censu *majus detur pretium.*
145 *Proponuntur, & solvuntur Objectiones contra* Censum realem, *præsertim ex utraque parte* redimibilem, *&* perpetuum; *& duobus nu. seqq.*
146 Census *quomodò differat à mutuo?*
147 *Observatur inæqualitas, & quomodò?*
148 *Ut* Census realis *sit licitus, de Jure naturæ requiritur.* I. *Ut super re frugifera constituatur.*
149 II. *Ut justo pretio ematur, quod in Germania est centum pro quinque annuis.*
150 III. *Ut si res* Censui *subjecta, ex toto, vel ex parte perit, aut infrugifera reddatur, ex toto, vel ex parte pereat quoque* Census.
151 IV. *Ut res* Censui *subjecta invito* Censualista *non alienetur in talem, à quo* Census *facilè haberi nequit.*
152 *Præter has conditiones Jure naturæ requisitas, requiruntur insuper aliquæ Jure humano: Et quæ?*
153 *Bulla S. Pii V. certas conditiones ad* Censum *requirens.*
154 *Quæ Bulla omnes reverà obligat.*
155 *Ubi recepta, & per consuetudinem contrariam abrogata non est.*
156 *In Gallia, Germania, Belgio recepta non est, & proptereà ibidem etiam* Census *ex utraque parte* redimibiles *super quacumque re constitui, & pro centum florenis jus percipiendi annuos emi, consequenter usuræ facilè evitari possunt.*
157 *Etiam* Census personalis *de Jure naturæ est licitus.*
158 *Probatur à simili.*
159 *Differentia aliqua inter* Censum personalem, *& realem.*
160 *De Jure humano* Census personalis *non licet ibi, ubi Jus illud receptum est, benè verò alibi.*

Quæritur I. Quid? & quotuplex sit *Census*? Resp. I. Quamvis nomen *Census* variè accipiatur, ita ut quandoque sumatur pro æstimatione bonorum; quandoque pro ipsis bonis seu fortunis, quæ censentur, juxta illud Poetæ: *Dat Census honores, Census amicitias.* Quandoque pro Tributo, ut Math. 22. *Licet Censum dare Cæsari, an non?* tamen ad propositum propriè loquendo, *Census est jus contractu aliquo constitutum percipiendi annuam pensionem ex re, vel persona alterius.* Ita Lessius *lib. 2. de just. & jur. cap. 22. n. 2.* Pirhing *h. t. n. 65.* Layman *lib. 3. tr. 4. cap. 18. nu. 1.* Dicitur Primò: *Jus percipiendi annuam pensionem &c.* nam quamvis interdum ipsa *Pensio* vocetur *Census*, propriè tamen loquendo *Census* non est ipsa *Pensio*, sed jus tam exigendi. Et hinc si per contractum quis vendat *Censum*, non vendit pecuniam aut fructus annuos sed jus quoddam, ratione cujus Emptor *Census* potest annuatim exigere certam pecuniam, aut fructus ex re alterius. 126

Porro Venditor *Census*, id est, ille, qui accepta certa pecuniæ quantitate supponit rem suam *Censui*, sese obligando ad solvendam annuatim certam pensionem ex ea, dicitur *Censuarius*. Qui verò pretium dedit, seque *Censum*, seu jus percipiendi pensionem annuam ex re alterius emit, vocatur Censualista. Pirhing. *loc. cit.* & alii. 127

Dicitur Secundò. *Contractu aliquo constitutum.* Per quod differt *Census* à pensione illa, quæ quandoque constituitur in Beneficiis Ecclesiasticis authoritate Superiorum verbi gratia Parocho seni Parochiam resignanti ad sustentationem vitæ. Dicitur Tertiò. *Super re vel persona alterius:* Tum quia datur etiam *Census personalis*, ut infrà *numer. 140.* dicetur. Tum quia per hoc differt *Census* ab *Emphyteusi*, siquidem in hac, sicut & in *Feudo* dominium directum manet penes Dominum, utile verò transit in *Emphyteutam* vel *vassallum*: Secus fit in *Censu*, nam *Censualista* nullum habet dominium in re *Censuali* (quæ proinde simpliciter est alterius) sed jus duntaxat percipiendi ex ea quotannis certam pensionem, mediante contractu emptionis, permutationis, vel donationis, sibi competens. 128

Resp. II. *Census* variè dividitur. Et quidem Primò in *reservativum*, & *consignativum*, dein in *realem* & *personalem*, in *perpetuum* ac *temporalem*, ut alias subtiliores ejus divisiones taceamus. *Census reservativus* dicitur, cùm quis rem suam pleno jure dominii (id est, tam quoad dominium directum, quàm utile) transfert in alium donando, legando, vendendo, aut permutando, reservata sibi annua pensione ex re illa præstanda. Et de hoc est sermo *L. ult. C. de Rerum permutat.* Ibi: *Ea lege* ... *natis Candido, ut, quod placuerat, annuum sibi præstaret.* Quomodo Ioseph Ægyptiis dedit terras, priùs titulo permutationis cum tritico subjectas dominio Pharaonis, sub annuo *Censu* præstando. *Genes. cap. 47. ℣. 24.* 129

Census consignativus dicitur, quando quis super bonis suis, quorum dominium directum ac utrinque retinet, vel etiam super persona sua alteri jus pensionis annuæ consignat: qui *census* quamvis alteri constitui possit mediante contractu donationis, venditionis, vel permutationis, aut 130

aut alio consimili modo, tamen in proposito occasione materiæ *usurarum* præcipuè agitur de eo, qui emptione constituitur, utpote de quo est præcipua difficultas, an sit *usurarius* nec ne? dum v. g. centum florenis à te emo jus percipiendi in annos singulos ex agro tuo scapham frumenti, vel è Domo tua quinque florenos: in qua acceptione *Census consignativus* est veluti species quædam emptionis ac venditionis, unde & in jure Canonico in *Extravag.* Martini V. & Callisti III. quarum quælibet incipit, *Regimini*, de eo agitur sub Titulo, *de Emptione, & venditione.*

131 *Census consignativus* ulteriùs dividitur in *realem* & *personalem*. *Realis* est qui fundatur sub certa re una, vel pluribus, ex quibus pensio solvenda sit, v. g. super domo, agro, vinea &c. & ideò comitatur rem, ad quemcumque possessorem perveniat, donec *Census* redimatur. *Census personalis* est, qui fundatur super certa persona, obligante se ad annuam pensionem ex industria, arte, opificio, vel aliunde solvendam sine ordine ad aliam rem, ex qua pensio sit solvenda: quamvis interdum securitatis gratia fundus aliquis *Hypothecæ* supponatur, ut ex eo prætietur pensio: si hæc à persona debitrice nequeat obtineri.

132 Addunt Doctores *Censum mixtum*, qui videlicet constituitur super re, & super persona immediatè, ita ut etiamsi res pereat, persona tamen maneat obligata. Nam secus fit in *Censu* merè *reali*, ubi re ex parte vel in totum pereunte, perit simpliciter *Census* ex parte vel ex toto, ut ampliùs infrà dicetur.

133 Tertiò Dividitur *Census* in *fructuarium*, & *pecuniarium*. *Fructuarius* dicitur, ex quo debentur fructus, ut frumentum, vinum, & hujusmodi. *Pecuniarius* est, ex quo debetur pecunia, id est certa quantitas ejus.

134 Quartò. Dividitur in *certum*, & *incertum*. *Census certus* dicitur cùm certa pecunia, vel fructum summa in pensionem constituta est, ut quinque floreni, vel duæ scaphæ frumenti. *Census incertum* est, cùm indeterminata pars fructuum, v. g. tertia, vel quinta annuatim solvenda constituitur: sicut fecit Ioseph in Ægypto.

135 Insuper ratione temporis futuri, dividitur *Census* in *perpetuum*, & *temporalem*. *Perpetuus*, est, qui nullum determinatum tempus habet, sed vi conventionis perpetuò durat. Et hic ulteriùs dividitur in redimibilem, & quidem vel ex parte solius venditoris, ita ut ei liceat restituto pretio ab obligatione solvendi *Censum* se liberare; vel ex parte solius Emptoris, ita, ut hic resignato *censu* possit pretium suam repetere: vel ex parte utriusque, ita ut tam Venditor restituto pretio à *censu* se liberare, quàm Emptor resignato *censu* pretium pro eo priùs expensum iterum repetere prò libitu valeat. Et in *irredimibilem*, qui ampliùs redimi nequit. *Temporalis* etiam subdividitur in eum, qui extenditur ad certum tempus, v. g. ad 30. vel 50. annos: & in eum, qui extenditur ad tempus incertum, putà ad vitam unjus hominis, vel duorum, & hic *census* proprio nomine dicitur *Vitalitius*.

136 Explicata itaque natura & varietate *census* summè practica & magni momenti examinanda venit controversia, an, & qui *census* sint liciti, vel usurarii? ubi tamen præmittendum, non esse hic controversiam & quæstionem de *censu reservativo*, hunc enim licitum esse, probat exemplum Iosephi Proregis Ægypti, & communiter affirmant Doctores. Sed de *censu consignativo*, & quidem constituto per venditionem & emptionem: nam si is constituatur per legatum, aut per donationem, minor est difficultas, & nullum periculum *usuræ*. Emptiones verò *censuum* seu *censualium* redditnum omni tempore nonnihil visas esse suspectas, & ad instar clypei pro subterfugiendis *usuris* adinventas, rectè cum aliis notat Fagnanus *c. In civitate. Tit. de usuris n. 19.* Hinc

137 Quæritur II. An *census consignativus realis*, per emptionem & venditionem constitutus sit licitus vel potiùs *usurarius*? Resp. I. *census hic realis* tam pecuniarius, quàm fructuarius *redimibilis* ex parte venditoris est licitus, si eo pretio fuerit emptus, quod vel lex taxavit, vel loci consuetudo approbavit. Ita communissima, & hodie certa Doctorum sententia utpote clarè decisa in *Extravagantibus Martini V. & Callisti III.* quæ habentur in Jure Canonico Inter *Extravag.* communes, *Tit. de Emptione & venditione*: ubi ex professo definitur, ejusmodi contractus *Censuales*, seu *census* emptos, in quorum redditibus ac fructibus pleræque Monasteriorum, Hospitalium, Ecclesiarum, & Beneficiorum Ecclesiasticorum fundationes atque proventus consistere dignoscebantur, *esse licitos, jurique conformes, & vendentes eosdem ad ipsorum solutionem censuum & redditnum, juxta dictorum contractuum tenores efficaciter teneri &c.* Eumdem *censum* approbavit etiam S. Pius V. in Constitutione *cùm onus Apostolicæ*, infrà alleganda.

Ratio est: Tum quia *usura* non committitur, præterquàm in *Mutuo*, *arg. c. Si fœne averis, & seqq. 14. quæst. 3.* & patet ex ipsa definitione *usuræ* allata *num. 3.* Atqui in *censu* non intervenit *mutuum*, sed verus contractus venditionis vel emptionis; nam *censuarius* vendit sub certa pecunia ipsi *censualistæ* jus percipiendi fructu aliquos ex suo agro, prædio &c. ergo. Tum quia *census realis* est veluti pars quædam ususfructus: nam continet jus percipiendi partem fructuum, sive annuorum redditnum; ususfructus autem, sive jus percipiendi fructus prædii alieni, licitè emi potest, *arg. l. Necessariæ 8. §. fin. ff. de Periculo rei vendit.* Accedit, quòd *census realis* titulo donationis & legati indubitatè constitui possit, ergo etiam titulo emptionis. Et hæ rationes militant non tantùm de *Censibus* antiquis, sed etiam de novis, seu de novo sub certa numeratione pecuniæ constituendis; sicut nec Extravagantes *num. præced.* citatæ distinguunt inter *census* antiquos & novos: unde & hoc esse licitos passim fatentur Doctores, dummodò observentur certæ conditiones infrà ponendæ. 138

Dicitur autem notanter in Conclusione *num. 137.* posita: *census realis redimibilis ex parte venditoris*; quia de hoc expressè loquuntur, eumque ut licitum approbant præfatæ Constitutiones Pontificiæ suprà allegatæ. Num autem, & quo Jure licitus sit *census* ex utraque parte *redimibilis*, & *irredimibilis*? dabunt Conclusiones sequentes. 139

Resp. II. Loquendo *de Jure naturali* etiam ex parte Emptoris seu *censualistæ redimibilis census realis consignativus* licitus, & ab *usura* immunis est, Lessius *lib. 2. de I. & I. cap. 22. n. 56.* Layman *lib. 3. tr. 4. cap. 18. n. 5.* Pirhing *h. t. n. 71.* Engel *h. t. §. Verum quidem n. 22.* Gabriel *In 4. dist. 15. q. 12. art. 2. Concl. 4.* Medina *q. 15. De rebus per usuram acquisitis §. Quæ de Pacto.* Conclusio præter rationes suprà *n. 137.* allegatas inde probatur: Tum quia pactum redimendi ex parte utriusque etiam aliis emptionibus apponi potest, prout cum aliis bene docent Covarruvias *lib. Variar. Resolut. c. 2. n. 2.* Lessius *lib. 2. c. 21. n. 120.* Tum quia universaliter tractatus ex conventione legem accipiunt, *c. Contractus 75. de Reg. Jur. in 6.* & *l. Contractus 23. ff. eod.* Tum quia onus *censuario* impositum, quòd pretium pro libitu *censualista* reddere debeat, si hic *censum* remittat, ad æqualitatem compensari potest, solvendo majus pretium pro *censu*. 140

Resp. III. Etiam *census realis perpetuus*, & ex utraque *irredimibilis* licitus, atque ab omni *usura* immunis est, loquendo de Iure naturali. Lessius *loc. cit. cap. 22. n. 35.* Layman *loc. cit. n. 3. & 7.* Pirhing *h. t. n. 64.* Haunoldus, *tract. 10. n. 338.* Conclusio probatur iisdem rationibus, quibus præcedens. Et confirmatur à paritate cum licita emptione perpetua, & irredimibili usufructu; quod enim Juris est de toto quoad totum, est etiam de parte quoad partem; *l. quæ de toto ff. de R. J.* Accedit, onus Venditori incumbens, quòd *censum* redimere nequeat, posse aucto pretio compensari. 141

Dicitur autem notanter in utraque Conclusione, *loquendo de jure naturali*; quia loquendo de jure humano Civili, & Ecclesiastico uterque, scilicet tam *census* ex utraque parte *redimibilis* quàm *perpetuus*, & ex utraque parte *irredimibilis* expresse prohibitus est. Prior quidem à S. Pio V. in sua constitutione *cùm onus*, §. 12. ubi penitus prohibetur quòd Emptor pro libito repetere possit pretium: & à Carolo V. in Comitiis Augustanis *Anno* 1548. & 50. celebratis sub Titulo *de usurariis contractibus*, quibuscum concordare videntur Extravagantes *n. 137.* citatæ, hoc ipso quòd redemptionem *census* soli venditori permittant; idque propter periculum *usurariæ* intentionis, quæ in hujusmodi Censu facilè præsumitur in Foro externo, uti bene advertit Layman *cit. cap. 18. nu. 6.* Engel *h. t. §. 2. n. 22.* & alii. Alter verò seu *census* ex parte utraque *irredimibilis* per ambas Extravagantes *numer. 137.* citatas, item per infrà *num. 153.* adducendam. Constitutiones expresse velint, ut semper in potestate & libertate Venditoris maneat, *censum* venditum pro libitu redimere, restituendo iterum pretium Emptori. 142

Quo-

143 Quoniam verò ambo hi *census* sui naturali, vel Divino lion adversantur per dicta *num.* 130. & *seq.* fed fol. humanos *protect.* allegato; contra jus humanum autem valida & licita fit consuetudo. *Sed de Conjectat.* etiam licet & validè praeticari poterit, uterque tam *irrectimabilis* videlicet ex omni parte, feu perpetuus, quàm redimibilis ex utraque parte, in locis, ubi praefatae Conftitutiones humanae Civilis, & Ecclefiafticae vel non funt ufu receptae; vel per confuetudinem contrariam hinc inde praeteriquo ad hoc abrogatae, prout videtur, tam fe habet in Germania, utpote in qua tefte Laymano *lib. 3. tr. 4. cap. 3 8. num. 6.* Pirhing *l. 3. num. 32.* Quae fuit ab Ecclefia confuetudine introductum habetur, quod etiam *census* ex utraque parte *redimibiles* emantur, eando pretium centum floorum pro jure percipiendi fingulis annis quilibet.

Notatnum Laymanhoc *cit.* Pirhing *loc. cit.* Leffius, Gabriel, Lambertus, Antonius, aliique, *census* non ex utraque parte *redimibili* majus pretium dicunt quàm ex parte folius Vendicoris *redimibili*; cùm enim Venditor fit favorabilis, & contra Emptor magis onerofum, confequenter pretio minimabile fit, quòd ille reflicendo pretium pro libitu reliinere poffit *cenfum*, hic verò pretium pro *cenfu* redimendo rapere non poffit, fed nolens volens pro libitu venditoris reliinquere debeat, atque minori pretio nifi *cenfu* emi poteat, quàm fi ex utraque parte redimi valeat, adeò ut fi in Conftitutionibus pro *cenfu* ex utraque parte *redimibili* annuorum 5. floorum dnarior centum, pro *cenfu* ex parte folius venditoris *redimibili*, feu pro jure percipiendi annuorum 5. floorum, fufficiens pretium videantur fo. floreni.

144 Obijciet contra utramque conclufionem *num.* 140. & 141. poftrema, & doctrinam inde à *num.* 142. deducam: *cenfus* ex utraque parte *redimibilis* non videtur differre à *mutuo*; utpote in quo, fecut in illo Debitor fortem non poteft, fed in illo Debitor fortem non poteft, & Creditor illud repetere poteft; ergo fecut in *mutuo*, ita in illo ufuraria erit aliquid ultra fortem, vel pretium dnarium ut *cenfus* Reip. Refp. *ad 2.* & *3.* partitam: Difpariatas eft: Tum quòd, uti Doctores communiter beng colligunt, ex allegatis *num.* 132. Extraneitas hinc, inde in *mutuo* fit bona & *Reipublicae* pretium, tamen Debitor nihilominus ad reftitutionem *mutui*, & *ufurarum* obligetur; contrà verò in *cenfu realis*, & rem, ex qua *cenfus*, fructus dominium ac perfecipienti fructum, eafa perit, pretut quoque *cenfus*, & facultas repetendi pretium pro ea expenfum per dicendi infra *num.* 10. Tum quòd in contractu *cenfuali* vera intervenit conpetio & vendito, ergo differt à *mutuo*, & confequenter *ufurae* non Involvit, utpote, quae in folo *mutuo* datur, per fefe fcilicet *num.* 146.

146 Dicet, eft contra naturam pecuniae, & empionis, quòd eam pecunia praeferit, emanet pecunia fructus annuos fine principali, cùm pecunia ex fua natura fit fterilis, ut per eam emantur alia res pretio eftimabiles, & quidem perfectiores, non futurae, ergo Reip. Vicontractus *cenfualis* non emi ipfam pecuniam, five praefentem, five futuram tamquam mercem, fed jus praefens percipiendi fin tamquam pecuniam, ita non mercem, fed jus fitta incorporalia vendi poteat. Nec contra naturam empionis eft, quòd jus hujusmodi non fitatim, fed in futurum principium ut, [illegible] non percipiendi fitorum fructus agri, vineae, cuni valeant. *Hic empto §. ff. de contract. emptio.*

147 Ipecialis: In contractu empionis debet effe aequalitas inter mercem & pretium, *per vulgaria*; atqui hoc non datur in *cenfu* praeferim *redimibili* ex utraque parte vel *perpetuo*; cum enim vendicor *cenfum* praeter totum pretium centum v. g. floorum in acceptum debeat Emptori reflicere fingulis annis quinque, ideque in *cenfu perpetuo* fit, ut fuccifa diminutio, & fuccifa diminutio, & fuccifa diminutio, ita ut reftitui debeat pretium fuftinum, plaeat adeò non videtur aequalitas ad empionem requifita. Refp. Inaequalitatem hanc evitari, vel potifis varie comenfiari aliud: & quidem partim ob periculum amittendo & pretium, & *cenfum*, cafu, quo res *cenfi* fuo poftea perit: partim propter advenientem aliam impoffibilitatem demodo recuperandi pretium, quo fortan emptor indigetur ad fuftinda lucra, vel vitanda damna: partim quia ob molestias & expenfas, quas *cenfualis fa* fuper pata debet pro percepione *cenfus*: partim etiam, quòd pretium pro *cenfu perpetuo*, vel etiam ex utraque parte redimibili majori quàm. Caterùm fateor, nec Cafum ex utraque parte *redimibilem*, nec *perpetuum* praeftiari poffe in locis, ubi confuetudo non eft, quòd fuadet cum extante intrant, & obligant Conftitutiones tum Civilis, tum Ecclefiafticae *num.* 141. allegatae, prafertim cum expreffe prohibeant.

Quaeritur III. Quae conditiones requiruntur ad hoc, ut validus ac licitus fit *Contractus cenfualis?* Reip. Contractus *cenfualis* fit licitus ac juftus, fi jure naturae requirit requiftos conditiones. *Primò* eft, in *cenfu* conftituatur in re fructifera, quae affert aliquantum fructuum ut eft ager, domus, & hujusmodi: nam *in cenfu* tradunt jus percipiendi fructus alicujus rei, confequenter hac debet effe fructifera. Unde ex fructuum, vel redituum annuum fore, & fiere non poteft, fuper ea *cenfus* conftitui non valet; immò fi quidem fructus, fed pauciores fingulis annis affert, quàm *cenfus* exigatur, non quidem annuus fert, fuper ea fruftrà impofitus conftetur. Molina *de Just. & Jur. Disp. 389. n. 2.* Pirhing *l. 1. n. 78.* Medina *de Spiritu. n. 2.* cum communibus.

Secundò conditio Jure naturae requifita ad contractum *cenfualem*, eft, ut jubo preter *Cenfus* vendatur & emantur; hoc enim conditio ex natura rei requirit, ut ab eo, qui vendicitur & emptionem. Cenfetur autem, jubum ipsum, quod vel lege, vel contractu, aut fatum in effectibus arbitrio prohibetur, & prudentum vetum tranan eft: quale in Imperio Romano conftetur effe cenfum pro annuo annuorum prefatione, ut Conftitutione Caroli . editam *in Comitiis Augustae anno* 1548.

Tertia conditio eft: quod fi res cenfi fubjecta, non pertinaxe ex corpore, vel in perpetuum fimul ab eo dicitum tempus cum revifione fructuum alio tempore percipiendorum) infrugifera redatur, pro tanto jus cum pretiatione cum eo, qui ex corpore, aut extemo, ceffat. Siquidem *cenfualifa* habet jus ad fructus res, feu id dominus hujus juris; qualiter autem res dominio fui fructifiat aut perit. Hinc fi res fructifera domui cedit, fructifera perit abique culpa *cenfuarii*, perit *cenfus*: fecus, fi pertat, v. g. incendio ex culpa *cenfuarii*, nam tunc is vel debetur fundare pretium, vel ipfam domum, & ipsam domum conftituere, ut poft Leffium *lib. 2. cap. 24. n. 18.* Molinam *disp. 391. n. 3.* Tannerum, ac communem aliorum autorum *Pirhing l. 1. n. 80.* plurifariam hanc conditionem explicant.

Quarta conditio eft: ne res cenfi fubjecta, fine conditio *cenfualifa* ac tamquam in talem, quae fructifera, conplicitum, vel fine difficultate habeat non poffet. Pirhing *loc. cit. n. 81.* Sotus *lib. 6. q. 2. a. 3.* Ratio patet, quia alias *cenfualifa* redderetur nugatoria.

Reip. II. Praeter has fuae naturae ad *cenfum* requifitas conditiones funt nonnullae alae, quae vel in ipsius Extravagantibus Martini V. & Calixti III. *Romani Pontifi.* vel in Bulla S. Pii V. quae incipit, *cum omnes Apostolici, Anno* 1569. fuper *cenfibus* edita de novo requiruntur: ut quod *cenfus* non nisi fuper fruftibus fit conftitutus, & hujusmodi, vel ejus pro immobili habetur, conftituatur; in certa fuae impofitorum non nisi *redimibilis* conftituatur, non fequenter perpetui non admittatur, ut quod *cenfus* ab illo vico pereat non poffit, praeterquam fi *cenfuarius* demiserit, fe traditure petit velle *cenfus* extinguere, ut quod *cenfus* non procedat ex utraque parte *redimibile*; et *cenfus* augeri fuper eadem re conftitui non poffit, & hujusmodi, prout videre eft in citatis Extravagantibus Martini V. & Calixti III. *Romani Pontifi. & Pontifi. & Pontifi.* & praefertim Bulla S. Pii V. hic annexa.

Pius V. Episcopus Servus Servorum DEI. Ad perpetuam rei memoriam.

Cùm omes Apostolice fervinitis obtinuerunt conpleri 155
ratio Innumeros celebratos fuifle, & in dies celebrari cra-
fium contractus, quemadum non continentur intra limi-
ts nostris Anacefionibus aliqua contractibus fatuus
verum etiam quod deterius eft, contrariis conditi-
ctionibus, propterea antenem avaritiae flimulo, ad
quam cuam divinarum manifestum contemptum prafer-
terunt, non paruitus animarum, prout tantum fa-
lert conifulentes, ac plurium mentium pofitionibus etiam
fatisfaciebatur, tam grave morbo, lethifeque veneno
falutari antidoto non mederi.

§. 1. Hac igitur nostra Conftitutione ftatuimus, 156
cenfum feu annuum redditum creari, conftituitve nullo
modo poffe, nifi in re immobili aut quae pro immobili
habeatur, de fui natura fruugifera, quae nominatim certis
finibus designata fit.

§. 2. Rurfum nifi vere in pecunia numerata, pre- 157
fentibus duobus Testibus, & Notario, cum Publico in in-
ftrumenti, non autem prius recepto integro jubo
pretio.

§. 3. Solutione, quae vulgò anticipatio appellari, fieri, 158
aut in pactum deduci prohibemus.

§. 4. Conventione directe vel indirectè obligantes 159
ad cafus fortuitos, quo ablata ex natura contractus non
tenetur, nullo modo valere volumus.

§. 5. Quemadmodum nec pofitum usfecrus, aut restitu- 160
ta fructuum, quam redditus, cum cenfui fuppofitum, qui vo-
lumus ex ipsam fempere & liberè, ac fine folutione Lau-
demii, fine quarta, fine ullo quarantiaali, vel
tea, tam inter vivos, quam in ultima voluntate alie-
nari.

§. 6. Ubi autem vendenda fit, volumus dominum cen- 161
fus alis omnibus praetieri, eique denuntiari conditio-
nes, quibus vendenda fit, & per medium expe-
dari.

§. 7. Pafta continentia morofum Cenfus debitorem 162
tenere ad Interefte lucri cessantis, vel damnum Ter-
tio certus expectatis certa falaria, ad falaria feu exo-
pensas medio juramento Creditoris liquidandas, aut ren-
cenfu fuffulum, five aliquid, aut aliquid, aut
aliud jusce eodem contractu, five aliunde acquifitum per-
dere, aut in aliquam penam cadere, ex toto irrita fint, & 163
nulla.

§. 8. Imò & cenfum augeri, & novum creari fuper 164
eadem, vel alia re in favorem ejusdem, aut perfonae per
eum fuppofitae nomine pro libitu praetentis, vel fu-
turi omnino prohibemus.

§. 9. Sicuti etiam annullamus pacta continentia fo- 165
lutiones annuas ante fpeciatae, ad quem alias de jure,
& ex natura contractus non fpectantes.

§. 10. Pofterius quoque Decretum Futurum creandos 166
non fobiem re in novum vel pro parte peremptae, aut infra-
ctuofa in totum vel pro parte effecta, volumus ad tempus
pretiae, fed non ad perpetuitatem, conditionibus ad
obstante longissimi etiam temporis, ac immemorabili, ino
centum & plurium annorum praefcriptione, non obstan-
tibus aliquibus pactis illorum Redditibus fecularem
inferentibus, quibuscunque verbis, aut clausulis concepta
fint.

§. 11. Cùm verò traditione pretii redditus extinguen- 167
dui erit, volumus per bimestre ante id demandari ei
qui pretium dare debet, & ejusdem denuntiari, latis ad
num tamen, etiam ab invito pretium reperi posse, & ubi
pretium non volens intra bimestre folvat, nec ab invito
intra annum exigatur, volumus ab hominibus quantocum-
que redditum esti qui pofte pra ia tantum temper dena-
cia de ius fupra, & non obstantibus hac de quibus fupra
ejus debitor mandamus etiam quo ad pionius ac plures
demandam fuiffet, nec unquam effectus fecutus fuif-
fet.

§. 12. Pafta etiam continentia pretium cenfus extra 168
cafum prohibitum, ab invito, aut ob penam aut obliatum
cafum exposita, omnino prohibemus.

§. 13. Contrafaciuse fub alis forma pafthac celebrapo- 169
dos fenatentiis judicamus. Et ita illis propterea non ob-
ftantibus, quibuscunque vel tacite contra hac ne-
ratione dari, cemfeti aut dispiti concingat, à Fideis
volumus pofe vendicari.

§. 14. Hanc autem falutiferam fanctionem nodum in 170
cenfu novitur creandis, verum etiam in cenato quocumque
tempore alienando, quodo pofe publicatione quoftitu-
tionis creatis fit, perpetui, & in omnibus fervari volu-
mus.

§. 15. Declaramus pretium fenel cenfui conftituum, 171
quoquam pofe ob temporum, aut contrahentium quali-
tatem, fed non aliud accidens, nec quod ultimo contrahen-
tes mina vel metu.

§. 16. Et licet legem fpiritualem contractus jam celebratos 172
non extendamus, illos tamen omnes, in quo fic alia
forma pervenerunt cenfus, horum, ac in Domino, ut fin-
gulos adventantur pertinere bonorum Religiosorum fubji-
dium, & annuarum fa ferri confulam.

§. 17. Non obstantibus quibuscunque Conftitutionibus, & 173
ordinationibus Apostolicis, ftatutis, & confuetudinibus,
nec non privilegiis & litteris, etiam per quoscumque Ro-
manos Pontifices praedecessores nostros, ac etiam non fub
quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis
clausulis ac derogationes, quorum tenores ac ipsis, ac in-
tantibus Decretis, ex qua vis causis etiam per modum legis
universalis, aut alias quomodolibet editis, five in favo-
rem Ecclesiarum, conventuum, Monasteriorum, Con-
gregationum, Civitatum, & locorum concellis, approba-
tis, & innovatis, quibus omnibus & singulis illorum tenos-
ter praesentibus pro expressis habentes, quatenus directe
vel indirectè praefenti nostra Conftitutioni in toto vel in
parte contrariantur, ac illis ejusdem derogatis,
caetefque contrariis quibuscunque.

§. 18. Volumus autem, quod praesentes in Cancellaria 174
Apostolica publicatae, & affixae, ac inter Conftitutiones
extravagantes perpetuò valituras conscribantur.

§. 19. Et quia difficile foret praefentes ad singula quo-
que loca deferri, volumus, ut ejusdem Conftitutionis, quod
eum transumpti etiam impressis manu alicujus Notarii
fubscriptis, ac figillo alicujus Praelati munitis, eadem prors
fus fides ubique habeatur, quae praesentibus adhiberetur
si forent exhibitae vel ostensae.

§. 20. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pagi- 175
nam nostae prohibitionis, annullationis, ftatuti, mandati,
hortationis, derogationis, declarationis & volunta-
tis infringere, vel ei aliquo temerario contraire. Si quis
autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omni-
potentis DEI, ac BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus
se noverit incurrisse.

Dat. Romae apud S. Petrum, anno Incarnationis Do-
minicae, millesimo quingentesimo sexagesimo nono, quar-
to decimo Kalend. Februarii, Pontificatus nostri anno
quarto.

Sequuntur declarationes dubitationum desuper exortarum.

Pius Papa Quintus ad futurum
rei memoriam.

Etsi Apostolice Sedes magna sibilisc industria operam
dat, omnia perpetuo promulgare, vix tamen est ut aliqua
quam falta quae sit siqueaquique caverit, quin Ecclesiastica
Ecclesiastica Ecclesiastica Ecclesiastica, quorum
perplexitate malis in dubium evocantur.

§. 1. Priidem enim per Conftitutionem nostram de cen-
sibus, quae incipit *cum omnes* volumus, Cenfus, quos annuos
cum creandos, non fofum re, in novum vel pro parte peremp-
ta, aut infructuofa in totum effecta, ad tatam pertie, fed
etiam pro tempore pretiandos esse, ac pofte conftituen-
tis morofum cenfus debitorem ad interefte lucri cessantis,
vel Cenfuarius, fed falaria, & exopensas liquidandas, cen-
sis juramento liquidandas tenere, aut rem cenfi fuge-
ftam, five aliquam ejus partem amittere, aut aliud, ipsi five
ex eadem contrahi, five aliunde acquifitum perdere aut
in aliquam pannam cadere, ex toto nulla atque irrita esse
Cenfum autem, feu annuum redditum, non nisi in re im-
mobili, aut quae pro immobili habetur, ex fui natura fru-
ctifera, atque nominatim certis finibus designata fit; fed
nec cenfum ipsum, nisi ut in pecunia numerata, praesen-
tibus Notario & testibus in actis collectationis informan-
tis

pro Credit recuperando contra tertium possesorem proceda? Et etiam Fideijussores dari, aliave bona prædii Credentiæ gravari et obnoxia, & ipsius Creditoris hypothecaria? Denique an Creditor possidendi super plurimis bonis in ter de diversis conflictus pollet?

§. 5. Pollicemur ad, quod de pecunia numerata dicetur, prædictam, quæstionis in dodum affigmatione cuius creari pollet?

§. 6. Non hæc difficoniina, quanæum in nobis est, inlitere cupientes, neque præfentiam declaramus, nem infinitudinem, quæ tota vel ex parte in fructibus perpetuo redditur, non autem ex quibusdam bonis, aliquibus plurimis annis, five certificate, five alio casu non proveniunt, falva aliqui fuis commodis diffoluitur, intelligi debere.

§. 7. Pertinet ex cæsidiorem Bellum experimentum probetur, quæ ex pacto vel conventione tantum inter contrahentes initio, & instrumento conflus specialiter appositis refert pecuniam, non autem ex ipsis bonis, ut fuit diffoluitione repetendæ repiunt, & mandato Judicis adjudicantur.

§. 8. Cæterum Fideijussores dari, aliave bona hypothecari pro prædii conflus gravati evitabiue, aut fi prædium in alium devenerit, aut fi aliquis tertius Fideijussor intercessitum pollet, vel ipse bona obligare, quæ ipsi minimis problemus. Hæc autem omnia pro evidione dumtaxat, non autem tolerione pecunæ adjudicari posse intelligimus.

§. 9. Pofterius in Dotium affignandarum cafu, conflitum eredionem, & conflitutionem prædictam refpeclu dotis illius nuncratiuus contum Notario & teftibus facienda, fecum non habere. Sed in hoc cafu cafu ipfa refitio pecunia ad manum non habita creari pofte declaramus.

§. 10. Denique, ut periculis, quæ ex transportatione pecuniarum frequenter in dicto Regno eveniunt, occurratur, permittimus, ut fin creatione confius pecuniam ad manum commodè habent requirente, illius loco Emptor aqua, five fubftituendam fumendam idoneam integri periculi in ipfo emptione ab debent exhibere.

§. 11. Confitutione noftra præcidim, nam in cafu Dotium, quam cæteris omnibus in ea contenta, in fuo robore imperiis, Notarii publici manu, & Prælati Ecclefiaftici, ipfive curiæ figillo obfignata, eundem illam prorfus, tam in initio, quam in medio, & finem, fuis, fuis, quam ipfamet præfentia fuperere, & effene exhibita vel oftenda.

Datum Romæ apud S. Petrum, fub annulo Piscatoris, die 10. Junii 1370. Pontificatus nostri anno 5.

174 Resp. III. Quamvis nonnulli ut Navarrus *de Usuris nu. 69. & 70. & V. Census*, velint, hanc Constitutionem JV. vel folum præfumptionem *usuræ* esse latam, consequenter in conflictis non urgere, *nihil contrahitur consultitio usuræ* aliis immotis est, tamen omnino dicendum videtur, illam Bullam, ubi ait: *recepta, & per conflitutionem* contrariam abrogata non est, absolute obligare. Cæterum *Palau part. 5. Tract. 32. Disp. 6. pun. 15. num. 4.* aliqui tefti cenfent Doctores omnes. Ratio eft, quia revera illiaum pofteriori formam contrafta, ne pretexta Cenfus exercentur *usuræ*; ergo

175 Dicere, *prohibitum non esse, ab Bulla recepta, & per constitutionem contrariam abrogatum non esse*, quia ubi vel non recepta, vel prohibita recepta, poftea per conftitutionem contrariam iterum abrogata eft, *usuram* non Deo obligat, cum ita hominis vita non recepta, vel per conftitutionem contrariam abrogata non obligando non habeat, per ea, quæ conjunctim circa hoc *lib. 1. tit. 1. n. 6. cum feqq.* & *6. tit. 3. de confiscatione.*

176 Hinc quia tefte Leffio *lib. 2. cap. 23. dub. 13.* & excepitionis, dicta Bulla Pii V. in Gallia, Belgio, Germania & cæ. ufu recepta non eft, ibi non obligat, confequenter valide licite licitè fibem funt contractus *usurarii*, & etiamtur *cenfus* etiam ex utraque parte *redimibilis*, & *perpetui* quoque fuper bonis in genere, indeque *usuræ*, quæ in mutuo intentur, facile oriretur pofteri, & *usuræ* licitæ non tolerantur *cenfus*, five extra, five ex utraque parte *redimibilis*.

177 Quæritur IV. Num etiam *cenfus perpetuus* fit licitus? Resp. Etiam pauci Doctores *negativum* tenuerit: nihilominus Joannes Joquedo de Jure naturali licitum esse *emptiones cenfus perpetuus*; dummodo perfona, in quem conftituitur, fit frugifera, id eft, talis, que fua arte, opera, vel induftria fructus plures parit, unde cenfus fit vere pofilit. Ita citatus Leffius *n. 18. & feqq.* Abbas *in cap. retroactus de n.* 3. Gaitan *lib. 3 disp. 3. n. 23.* Layman *n.* & alii. Ratio eft, quia etiam hic folumnem vendentis, annuatim percipienti aliquid ex lucris, quæ conferuntur indufria annuatim acquirit, ergo videtur eadem ratio; quantum ad eft exaftitudinem, & fecfuia omni prohibitionem, quæ urget de cenfu in agrifi, aut alibi retum immobilibus conftituto.

Confirmatur. Potefi fuper induftria hominis conftitui obligatio folvendi annuatim aliquid ex fuis lucris per modum dotis, aut tributorum, quæ dicuntur *pensionis*, *arg. de Appellatione, & de Pofferfiofe de Decimis*, & in Tabula, de dofibus ut hominis *n. 18. fine cap.* Nihil autem obftat, fimilem conftitui non pofte; ergo.

Verum quidem eft, effe notabilem differentiam inter ita *cenfum perpetuum*, & *redemp.*; Nam & Debitor non fit obligatus, potefi prædictum *cenfu* redimere, tum, in dominium vindicari: fecus fit in *cenfu perpetuo*, libera non potefi in fervitutem rapi propter debita. Omitto alias differentias.

Dicitur autem notanter *de Jure naturali*; quia fecus ex utraque parte *redimibilis*, & perpetuo *redimibile*; ita etiam *perpetuitas cenfus* Conftitutione Pontificia, quæ eis status prohibitus eft; confequenter non nifi in locis, ubi illæ vel non receptæ, vel abrogatæ funt, ratet.

§. IX.

De Obligatione folvendi Usuras, & de dominio folutarum, ac non de Restitutione earundem.

SUMMARIUM.

181 *Debitor ex mutuo non teneatur fuliere promissas, vel usuras.*

182 *Nisi fuerunt ex eo solutæ fe obligatuerit.*

183 *Quod tamen jurramentum scriptum debet Creditor. Ibid.*

183 *Qui usuras etiam ex juramento debitis solvit, potest eas eorum Judicem iterum repetere.*

184 *Quid, si usurarii, & non repetitorum illas?*

185 Usuras compensatorias, *mai moratorias, aut ultra tale receptas nemo obligatus est solvere.*

186 Usurarius *non potest, nisi ex pecunia rerum per usuram retentarum, fidiri, ipsius bonis propriis permanet, sui confuffuit, sive ut differit mutuum.*

Commentatum, & confiscatione acquirit vel alienatum. Ibid.

187 *Minimè verò illarum rerum, quæ ita permissæ sunt.*

188 Usurarius *pretare non usura accepisse testes etiamsi fitnere fruffius illius, fi ipf frugifera.*

189 *Non verò fruffius, fin hominem mediante pecunia usurarie per usuram non acquisitos.*

190 *Solvitur objectio.*

191 Usurarius *non usuras accepisse testibus, & ipsi non fuisse.*

192 *Non obstante altera ratione, quia ex fruffius.*

193 *Bene verò quantitas aliquid de hæreditate fuisset, ut res usurarias non amplius offerat.*

Hæredes tenentur ad efficiendum dictum à defuncto latum, ipsi nullum commodum exantur hæditatis fiunt. Ibid.

194 *Pauperes usurarium, & hæredes illius excusat ipsis instante, donec ad pingiorem fortunam venerit.*

195 Mentalis usurarius *nil restituere tenetur, fi intelligit.*

196 *Vel fine mera liberalitate contulerit, vel sine ut mutuo quid accipit.*

197 Usurarius *mentalis tenetur ad restitutionem illorum usurarum receptarum.*

198 *Solvitur Objectio à parte de Simonia mentali.*

199 *Dubia disputatione: Et num. feq.*

Quæritur I. An debitor promissas aut pactas ob mutuum tenetur *solvere usuras lucrativas*? Resp. I. Debitor ex mutuo non tenetur *solvere* veras *usuras lucrativas*, etiamsi eas solvere promiserit, nisi fub juramento ad eas fuliendas fe obligaverit. Communis & certa, ex clarum dispositionem Juris. *Debitores & de Jurejur. cæpa* textum legi *num. 163.*

182 Resp. II. Quæ non fimpliciet promittitur, pactione, aut contractu, fed etiam fub juramento fe obligavit ad folvendas veras *usuras ex mutuo*, tenetur quidem illas folvere, vel Creditor eas repetere, nihilominus nihilominus non potefi Creditor adjuvi, ut juramentum, & per confequentem etiam *usuram* folutionem remittat: cafu autem, quo ne juramentum fuit ab Creditor, potefi illas in judicio repetere, debetque Creditor ad eas debiteri demo restituere, ut Canonum, & certa expedit dispensent fare. Etquidem primo quidem, ut juramenti, *c. 1. de Jurejur. Ibid.* Mandamus, *quatenus creditores ad usuras, quas debitori fibi præstitas, reddendas, Ecclesiastici differtiline cogatis.*

183 *Alterè verò pars, quod vi juramenti jam folutæ usuræ* iterum restitui debent, *arg. cit. Debitores & de Jurejur. Ibi:* Debitores ad *solvendas usuras, in quibus fe obligaverunt, cogi non debent. Si verò de ipsarum solutione juraverunt, quæ ipsi Dominis Creditoribus fecerunt, ut eas usuræ solutæ fuerint, Creditores ad eas restituendas sunt Ecclesiastica fiventiæ (Ecclesiastica fuerit) compellendi.*

Quod de Debitor juratus, fi, non repetitum *usuras* folutas, nihilominus creditor compelli potest, ut ad juramentum remittat, vel ab ejusmodi restitutione desistat, vel pacere non obftante hujusmodi juramento per Judicem ex officio compelli ad restituendas *usuras* jam folutas, ita clari flatuunt *Doctores n. 3. & 4. Ibid.* Quorum etiam ratio redditur illic verbis: *Ne de dolo & fraude contingat ea, (creditores fcilicet) commodus reportare.*

Dicitur autem notanter in textu *usuras solutas n. 163. & n. 165.* pofitis, *veras usuras lucrativas*, fiquidem ad *usuras compensatorias tas, & moratorias, feu punitorias* (de quibus *§. 4. & 5.*) fubrogatas, fuliendas non tenetur, fi ante ad illas, quæ aliqua jufto titulo verè, & propriè tales ufuræ funt.

186 Quæritur II. An *usurarius* acquirat dominium earum rerum, quas per *usuram* accepit? Resp. I. Si per *usuram* ab eo, in confiftit in pecunia, vel aliis rebus, ita ut hæreditatis, idque jam alibi proprius reliquit Creditoris conniftum aut confiftum habetur, dominium illius omnino habet Dominus, quem obligatione reftituendi idem requirentiel per dicenda Infra *n. 197.* Communis & certa. Ratio eft, quia etiam rerum alienarum, quæ ab Creditor, ut ipsi, quæ ipsi, quæ ipsi, per admixtionem cum propria acquirit: dominium, *§. Si autem, §. Quia § infra. de rerum divisi. tit. 1. si aliud vel. §. de fuit.*

187 Resp. II. res quæcumque etiam fungibiles cum alia propria ab usurario permissæ, ac confiftæ non fint, dominium earum nullatenus acquirit *usurarius*. D. Thomas *2. 2. q. 78. art. 4. ad 1.* Covarrubias *lib. 3. tertiæ relat. cap. 8. n. 3.* Navarrus *cap. 17. n. 70. & 71. cum cap. 18. n. 2.* cum communi illorum contra Glossam *in cap. fi quis usuram cap. 4. q. 4.* & quoslam alios. Ratio conclusionis eft, quia ad acquirendum rerum dominium non fufficit fola traditio, fed requiritur præcedens vendicio, vel alia justa causa, *Nemo potest* [illegible] *rerum dominia, quæ* [illegible] *causa in usuræ non adeo*, cum *usuræ* tradentis voluerit, tas, quam pro fufficienti causa allegant. Adverfarii, non fit transferre dominium, *Ibi*: *Si quidem rerum, hoc fuit, non* conferat rem *usurarum* creditori donare, nec per traditionem plus juris in creditorem transferre, quam quod debet; nil autem ei debet, per dicta *n. 186.*

188 Confirmatur: *Usurarius* tenetur ad reftitutionem rei ut Raptor, *can. 5. qui usuras cum 14. q. 4.* Raptor verò, aut Fur dominium rei fuftur e non acquirit, *L. Furi & L. Furem manifestus 10. ff. de condict. furt.* Immò, fi res frugifera eft, tenetur nil cum illa etiam fructus inde percepto reftituere; ergo dominium illius non acquirit, cum alias fructus fuerit fuos, utpote qui ad rei Dominum pertinent, *§. Si quis à non Domino 35. inftit. de rerum divisi.*

§. IX. De Obligatione folvendi Usuras, &c. 253

Illud tamen notandum, quod fi *usurarius* pecunia per *usuram* accepta quid emat, aut negotietur, inde compatiatur verum acquirit dominium, *textus clarus 1. Si alienat 8. C. Si quis alteri, vel filii.* Ratio eft quia res per pecuniam usuram comparatæ non funt fructus pecuniæ, utpote ex fe fterilis, fed fructus industriæ. Quare etiam Depofitarius, Fur, & Uxor id, quod ex re depofita, furtiva, vel marito defitnfi ad filium pertinente acquirit, *Ibi: Quod ex re depofita, vel furtiva, vel marito defitnfi, ad filium pertinet. Ibid. Quæ tot 48. §. 7. ff. de Furto l. 1. C. Si quis alteri, non filii.*

Quæ tamen contra *a praced. doctrinam*: Nullus debet 1.7 iniquitate fua reftitere quidem; ergo *usurarius* pecunia per iniquitatem *usurarum* accepta. Resp. *usurarius* non tenetur ad reftitutionem, nisi ex pecunia indufria *usurarum* pecuniam applicante, *textus* inifiquum eft, ex alia aliàs malo toperare commodum temporis, & propriæ industriæ *Doctorum*.

Quæritur III. An *usurarii*, eorumque hæredes tenentur ad reftitutionem? Resp I. Certum eft, quod, qui *usurarii* reftiti, in universo Jure tenetur ad reftitutionem earum, five Clericus ille, fi, five Laicus. Patet ex *cap. 1. §. 1.* Negue enim in uno minor eft ratio quàm in alio, cum utrque fint *usurarii*, *arg. cap. usuræ, can. 14. quæ usuram can. 14. q. 4.* & non non fiam detinet, quæ eft nonni reftituendi. *Ibi: Ipsorum peccatum non dimittitur nisi restituatur oblatum, ut habetur Regula 4. Juris in 6. & Cum ita.* Et quidem hæc reftitutio *usurarii* imponis debet fieri ab, quibus, aut eorum hæredibus, vel eorum hæredibus, vel, fi hi non extent, aut non fint fuperftites, pauperibus, prout *etc. Cum ita 6.*

Resp. II. Laicus, ut compellendi fint ad reftituendas *usuras* extra *Ecclesiam*, & Christianis, per fabricationem communis Christianorum, vel aliàs per Principes & Potestatem Laicalem: Ita habetur decretum *de usurarius, & usuraliam 6. Quanto amplius 6. i.* Nam generaliter dicitur *c. Si quis usuras 1. 3. & 4. Si quis usurarum accepit, vapulant fusti.* Et contrar. Judæus jure naturali & Divino obligatur, quo utrque *usurarius* fint damnatus; neque eos excusat illud Deut. 23. *de quo dicitur Deut. 23. Cum Christianis revocaverit Lev. 6. dicens: Mutuum date, nihil inde fperantes*: fimulque nunc cofiteatur restitutio dicte concellionis ibidem affignata.

Resp. III. Hæredes *usurarii* non tenentur ad reftitutionem hæredes *usurarium*, non tantum fuos, fed etiam extraneos. Ita notatur *c. Tunc 10. §. 1. Ibi: Respondemus, quod filii ad illa, quæ ab illis, quorum hæredes sunt, ipsi per rerum fui, fi obtenere, congetunt, iniquum quod de hæredes extraneis, tenetur carcerentur.* Et ratio eft, quia hæres non iuritus defunfi, ac proinde nec hæredes eft poftunt, ne alienos federe dilectas.

Non tamen ad hæredes *usurarii*, quam fcet hæreditas 174 *arg. c. In litteris de Restitutione: Ibi: Hæredes qui mores Oromprelles, ut justa restitutatis fuos (fcilicet) defunfi, ut ipsi, quæ ipsi, quæ ipsi, quæ

le exterior, qua datur *mutuum* cum intentione recipiendi lucrum vi ipsius, nullo tamen pacto externo superaddito, prout explicavimus supra *nu.* 6. Resp. I. Certum est, *usuram mentalem* non inducere obligationem restituendi, si nullum lucrum vi *mutui* fuit subsecutum, seu si Debitor Creditori nullas *usuras* solvit.

178 Resp. II. Insuper si *mutuatarius* ex mera gratitudine, benevolentia, & liberalitate quidpiam dederit ultra sortem, nulla est obligatio id restituendi, quamvis tale lucrum *mutuator* intenderit principaliter, utpote alioquin non mutuaturus, nisi ob perspectam *mutuatarii* gratitudinem tale commodum seu lucrum sperasset. Ita Pirhing *h. t. n.* 133. cum Navarro & aliis communiter. Ratio est clara; quia hic nil intenditur, neque recipitur vi *mutui*, sed ex mera liberalitate & gratitudine *mutuatarii*; unde nec intervenit *usura mentalis*.

179 Resp. III. *Mutuator* intendens lucrum recipere vi *mutui* licet sine pacto externo, contrahit *usuram mentalem*; & si quid accipiat ultra sortem, quod *mutuatarius* non ex mera liberalitate, sed tamquam debitum ratione *mutui* dedit, tenetur etiam in Foro animæ ad ejus restitutionem: Ita expressè habetur *c. Consuluit h. t.* juncta Glossa *ibid.* ℣. *Malè agere*, & omnibus Doctoribus.

180 Nec obstat *cap. ult. de Simonia*, ubi dicitur, quòd qui nullo pacto, sed solo animi affectu *Simoniam* commiserunt, non obligentur ad accepti restitutionem, sed taliter *Delinquentibus sufficiat per solam pœnitentiam suo satisfacere Creditori*; & consequenter à pari idem videtur dicendum de *usura purè* mentali. Resp. enim I. Licèt hæc instantia multùm torqueat Doctores, disparitatis rationem esse; quia id, quod pro *usura* datur, coactè datur, id est, absque consensu præstito per viam contractus secundùm se approbati; quod autem pro *Simonia* datur, sponte datur, id est, per contractum emptionis & venditionis, qui secundùm se approbatus est, ut explicat Navarrus *c.* 23. *Manualis*, *n.* 105. *§. quinto*, & sequitur Vallensis *h. t. §.* 4. *n.* 3.

181 Accedit alia ratio disparitatis ab iisdem Doctoribus assignata. Siquidem in *usura* turpitudo solùm est ex parte recipientis; nam *usura* benè solvitur, sed malè recipitur: neque enim *usuram* solvere est peccatum, *arg. c. Debitores, de Jurejur.* Econtrà in *Simonia* est turpitudo ex parte utriusque, cùm tam *simoniacè* dans, quàm recipiens peccet, & malè agat; atqui *in pari delicto potior est conditio possidentis*, juxta *Reg.* 65. *Juris. in* 6. cum Concordantiis. Quod intellige, nisi aliud Lex specialis disponat; prout fit in Simonia reali, *arg. c. de hoc de Simonia*, non etiam in mentali. Et hinc fit, quòd in *Simonia mentali* non teneatur quis receptum restituere, cùm par sit suum & dantis delictum; benè tamen receptum ob *usuram mentalem*, ubi dans est innocens, & absque delicto, quia melior est conditio innocentis.

182 Fateor tamen non deesse Doctores, quos citat & sequitur Wagnereck *c. Consuluit de usuris* volentes, quòd *usura* & *Simonia mentalis* Juris Divini atque naturalis ambulent pari passu, ac proinde etiam, recepta per *Simoniam mentalem* Juris Divini sint obnoxia restitutioni. Unde ad *cap. ult. de Simonia* respondent, ibi esse sermonem de *Simonia mentali* Juris dumtaxat Ecclesiastici, quæ non obligat ad restitutionem, si sit purè *mentalis*; cùm Ecclesia de occultis & merè internis non disponat, neque judicet. Quòd autem ibi sit sermo de *Simonia* merè Ecclesiastica, desumunt hi Doctores ex eo; quia agitur de pœnis dimissionis Beneficiorum *Simoniacè* obtentorum, quæ solo Jure Ecclesiastico *Simoniacis* imposita est (nam hanc pœnam Deus non imposuit, sed Ecclesia) & ad quam noluit Papa obligare committentes *Simoniam mentalem* dumtaxat. Eligatur responsio, quæ magis placuerit; mihi *secunda*, & *n. præced.* allata præ cæteris placet.

§. X.

De Pœnis, & Judice Usurarum.

S U M M A R I U M.

183 *Pœnas* Usuræ *non nisi* manifesti usurarii *contrahunt primùm post sententiam declaratoriam Judicis.*

Usurarius manifestus *quis sit? Ibid.*

184 Usurarii manifesti *pœnæ sunt.* I. *Infamia.*

185 II. *Clericus* usurarius *privatur Beneficio, & fit inhabilis ad aliud.*

186 III. *Laicus* usurarius *subjacet excommunicationi & irregularitati.*

187 IV. *Privatur etiam sepultura Ecclesiastica.*

188 V. *Amittit partem sortis principalis.*

189 VI. *Est inhabilis ad condendum Testamentum, & ad Assistendum eidem.*

190 *Sunt præterea* usurariorum *variæ pœnæ Municipales, ut in Bavaria.*

191 *Licita & utilis praxis reddendi se immunem ab usura & pœnis illius tam quoad doctos.*

192 *Quam indoctos præsertim in Germania.*

193 Usura *est mixti Fori non tantùm, si est quæstio facti,*

194 *Sed etiam si est quæstio Juris.*

195 *Solvitur Objectio.*

196 *Quando est quæstio de peccato, solus Ecclesiasticus est Judex.*

Quæritur I. Quænam sint pœnæ in *usurarios statutæ*? 183 Resp. Præter obligationem restitutionis Jure Divino debitæ, utroque Jure humano multas esse pœnas *usurariorum*, sive Clericorum, sive Laicorum, utroque Jure statutas; quæ tamen pleræque solos *usurarios manifestos*, idest Facto vel Jure tales, constringunt. Dicitur autem *manifestus usurarius facto*, qui palàm exercet *usuras*, ita, ut nulla tergiversatione id negare valeant. *Jure autem manifestus usurarius* dicitur, qui vel hoc Crimen in judicio confessus est, vel de illo convictus, vel de eodem per sententiam Judicis condemnatus. *Sylvester* ℣. *usura* 9. *q.* 1. Menochius *de arbit. Judic. casu* 235. *à n.* 9. & alii volentes requiri insuper sententiam Judicis *usurarii manifesti*, ad hoc, ut pœnas Juris incurrat, *arg. c. Cùm secundùm* 19. *de hæret. in* 6.

Prima itaque eorum pœna est, quod *usurarii manifesti* 184 sint ipso Jure infames, *c. infames § fin.* 3. *q.* 7. *c. Dilectus* 13. *de excessib. prælat. l. Improbum* 20. *c. quibus cau. infam.* quæ tamen ipso facto cessat, casu quo *usurarius* verè resipiscat, ac restituat. Felinus *in c.* 1. *de prob. n.* 19. Salas *de usuris dub.* 47. *n.* 1.

Secunda. Clericus *usurarius*, si monitus non desistat, 185 ab officio & Beneficio deponendus, ac insuper ad illud recipiendum inhabilis est, *arg. c. Præterea* 7. *de usuris*, *can. inter dilectos* 11. *de excess. prael. can. Si quis* 5. *dist.* 47.

Tertia: *Usurarii manifesti*, si Laici fuerint, excommunicari debent, usque dum debitè satisfecerint, *cit. c. Præterea* 7. *h. t.* & ipso facto irregulares existunt *can. Maritum dist.* 33. *can. Seditionarios* 8. *dist.* 46. 186

Quarta est, ut *usurarii manifesti non admittantur ad communionem Altaris* (*idest, ad perceptionem Sacramenti Eucharistiæ*) *nec Christianam, si in peccato decesserint, accipiant sepulturam, sed nec oblationes eorum quispiam accipiat.* Ita habetur statutum in Concilio Lateranensi sub Alexandro III. ac refertur *c. quia in omnibus h. t.* Quinimò *c.* 2. *h. t. in* 6. additur *manifestis usurariis* licèt mandaverint *usuras* restitui in ultimis voluntatibus, nihilominus Ecclesiasticam sepulturam esse denegandam, nisi prius de usuris (juxta quod patiuntur facultates) fuerit plenè satisfactum; vel secundùm formam illius Decreti idoneè caveatur. Taceo alias *usurariorum manifestorum* pœnas, quæ *cit. c.* 2. *h. t.* immò & in Jure Bavarico *lib.* 2. *der lands und polices ordnung* referuntur. 187

Quinta est omissio quartæ partis de sorte Principali, 188 quæ vigore Constitutionis Maximiliani I. 1500. Caroli V. 1548. Augustæ, & Rudolphi II. 1577. Francofurti editæ *Fisco* cedit.

Plures

189 Plures aliæ *manifestorum usurariorum* pœnæ comprehenduntur *c.* 2. *h. t. in* 6. ubi inter alia dicitur: *Nullus manifestorum usurariorum Testamentis intersit, aut eos ad confessionem admittat, sive ipsos absolvat, nisi de usuris satisfecerint, vel de faciendo pro suarum viribus facultatum præstent* (*ut præmittitur*) *idoneam cautionem. Testamenta quoque manifestorum usurariorum aliter facta non valeant, sed sint irrita ipso Jure.* Hæc ibi.

190 Præter has à Jure communi statutas pœnas *usurariorum* sunt aliquæ per Leges Municipales statutæ, quæ in suis locis videndæ, & observandæ in nostra Bavaria.

191 Cæterum, ut ex parte suprà *num.* 61. *&* 62. in simili jam dictum, sicuti à culpa, sic etiam à restitutione, & pœnis *usuræ* multi, præsertim doctiores se reddere possunt immunes, non tantùm in casu, quo adest lucrum cessans, vel damnum emergens, aut periculum sortis, aut pœna ob moram imposita per dicta *§.* 4. *&* *§.* 5. sed etiam his absentibus, si nempe loco *mutui* amant *censum*, seu dent per contractum emptionis sortem Principalem centum florenorum pro Jure quinque annuatim percipiendi ex bonis Debitoris, idque sive *redimibiliter*, *sive irredimibiliter* per dicta *§.* 8. *à n.* 149. vel si id faciat, vel facere intendat per tacitum, vel expressum contractum Societatis, ut fieri potest in casu, quo sortem Principalem dat ei, qui cum illa negotiatur, & honestum lucrum quærit, ita ut hic præstet industriam, ille verò pecuniam hac conditione, ut de lucro ex sorte Principali centum florenorum acquisito tribuatur pars subministranti pecuniam, v. g. annuatim quinque.

192 Et quamvis indocti, & rudes præfatas vias & titulos *usuram* declinandi non sciant, ac intelligant, sed absque ullo justo, quem scirent, titulo quinque annuatim exigant ob sortem Principalem *mutuò* datam, & in ipso contractu alium terminum non adhibeant quàm *mutui*, *ausleichen leichen anlegen* &c. tamen à peccato *usuræ*, restitutione, & pœnis ipsius passim immunes censendi sunt: Tum quia bona fide procedunt, id faciendo, quod varios doctos & probos passim practicare vident: Tum quia licèt hujusmodi indocti non adhibeant, nec adhibere valeant expressam intentionem & titulum ab *usura* excusantem juxta dicta; tamen quia meritò censendi sunt contrahere modo, quo possunt de Jure meliori, eorum contractus non tam mutuum, quàm emptio census, vel tacitus, aut expressus contractus societatis in re, & effectu judicari debent, etsi ob suam simplicitatem, & defectum notitiæ, terminum *mutui* adhibeant; præsertim cùm verbum *leichen* seu mutuum dare, apud Germanos verbum valde generale sit, uti post Layman *lib.* 3. *tr.* 4. *cap.* 18. *nu.* 13. benè notat Engel *h. t. n. fin.*

Quæritur II. Quis sit legitimus Judex Criminis *usuræ*? 193 Resp. *Usuras* esse mixti Fori, ita ut tam Laicus, quàm Ecclesiasticus de illis cognoscere, & judicare valeat, non solùm si tantùm *Facti* quæstio, crimen verò liquidò *usurarium* est; sed etiam quando est *Juris*, seu quando disceptatur, num hic vel ille contractus *usurarius* sit nec ne. *Prima* pars de casu, in quo sola est quæstio *Facti*, caret controversia; patetque ex *c. Post miserabilem* 12. *h. t.*

Alteram partem de quæstione *Juris* tenet Farinacius 194 *Prax. Crimin. q.* 8. *n.* 140. Menochius *de arbitr. Judic. casu* 398. *n.* 4. Covarruvias *lib.* 3. *Variar. Resolut. cap.* 3. *num.* 1. Sylvester ℣. *usura* 9. *princ.* Pirhing. *h. t. nu.* 14. & alii contra Glossam *in c. Cùm sit* 8. ℣. *Malefactores*, *de Foro compet.* Clarum ℣. *usura n.* 8. & nonnullos alios volentes cognitionem quæstionis *Juris* de hoc Crimine soli Judici Ecclesiastico competere. Probatur Conclusio nostra: Tum quia in Jure Canonico nullibi invenitur interdicta Judici Laico cognitio *usuræ* in casu quæstionis *Juris*, sed positivè concessa *c. Post miserabilem* 12. *h. t.* ubi sine distinctione inter quæstionem *juris*, & *Facti* conceditur Potestati sæculari facultas cognoscendi & judicandi *usuras*: Tum quia hoc Crimen non tantum Ecclesiastico, sed etiam Divino, & naturali Juri adversatur, nec plus spiritualitatis in se habet, quàm *Furtum*, *Homicidium*, *Adulterium* &c. Quæ cognoscere & judicare, etiam sæcularem Judicem posse, nemo negat.

Nec obstant, quæ Adversarii objiciunt, Jura ex *c.* 2. 195 *& c. Præterea* 7. *h. t.* Quia licèt ex his probetur, Crimen non tantùm secularis, sed etiam Ecclesiastici Fori esse, non tamen probatur, id esse solius Fori Ecclesiastici, præsertim cùm resistat *c. Post miserabilem* 12. *h. t.*

Dices: cognoscere, num actus aliquis sit peccaminosus, solius Fori Ecclesiastici est, *c. Novit* 13. ℣. *Non enim de Judic.* & *c. Per venerabilem* 13. *§. Nam si, qui filii sint legitimi*; atqui in quæstione *Juris* agitur de solo peccato; ergo. Resp. Pertinere quidem ad solum Forum Ecclesiasticum, generali definitione decernere, quænam sint peccaminosa nec ne; hoc tamen non obstante benè potest Judex sæcularis cognoscere, num hic vel ille contractus justus, vel injustus, Canonibus, & Legibus contrarius sit nec ne, ut citati Doctores benè advertunt. 196

T I T U L U S XX.

De Crimine Falsi.

S U M M A R I U M.

1 *Quid sit* Falsum? *& quæ requirantur ad illud?*

2 *Committitur quatuor modis, scilicet* Dicto, Scripto, Facto, *&* Usu.

3 Dicto *committitur, præsertim per testes in judicio dicentes* Falsum,

4 *Vel supprimentes verum: & quomodò?*

5 *Item, qui subornant, vel corrumpunt testes.*

6 *Ac ipsi testes dolosè negantes, se recordari, vel obscurè deponentes.*

7 *Item si Judex corruptus iniquam proferret sententiam.*

8 *Et Advocatus prodens secreta causæ sui Clientis.*

9 Scripto *committitur* Falsum, *si quis Falsum scribit Testamentum.*

10 *Vel dolosè mutat nomen, cognomen, genus, parentes, &c.*

11 *Vel sibi in Testamento iniquè scribit Legatum &c.*

12 *In Bullis Pontificiis novem modis contingere potest* Falsitas, *& quibus?*

13 *An? & quando per errorem latinitatis vel rasuræ censeatur falsum Rescriptum Pontificium? Remissivè.*

14 Facto *committitur* Falsum *per diminutionem ponderis, vel mensuræ publicæ.*

15 *Per suppositionem partus alieni.*

16 *Item ab eo, qui merces corrumpit.*

17 *Qui eamdem rem duobus in solidum vendit.*

18 *Qui honorem, vel gradum falsò simulat, v. g. Sacerdotii, Doctoris, Notarii.*

19 *Qui falsò alienis utitur Insignibus.*

20 *Qui utitur falsis constitutionibus.*

21 *Circa monetam* Falsum *committitur triplici modo, nempe cudendo sine legitima authoritate monetam justam.*

22 *Vel justum illius pondus minuendo.*

23 *Vel cudendo falsam.*

24 *Graviter etiam prohibetur, arte Alchimiæ conficere aurum, vel argentum.*

25 *Usu, seu potiùs abusu quomodo committitur falsum?*

26 *Pœna committentis Crimen* Falsi *cujuscumque.*

27 *Pœna testis* Falsum *committentis in Judicio de jure Civili, & num. seq.*

28 *Pœna testis* Falsum *committentis de jure Canonico: & num. seq.*

Pœnæ detrusionis in Monasterium hodie transit in pœnam triremium, aut perpetui carceris.

30 *Pœna Advocati,*

31 *Judicis committentis* Falsum.

32 Pe-

33 *Pana committenti* Falsum in Scripto;
34 *Pana committentium* Falsum *circa Litteras Apostolicas*
35 *Quæ feringunt, et ex* Falso *nulli sequatur damnum*
36 *Pana* Falsificantium *pondera & mensuras*.
37 *Pana* Falsum *fingentium partum*.
38 *Alterum* Falsiarium *pœna*.
39 *Pana* Falsum *committentis circa Monetam*.

Quærit ur I. Quid *sit* Falsum, & quot modis commetitur? Resp. I. cum Sylvestro *Falsum* est *Falsitas in Scripto, quæ* Falsum *quemvis verisimili cum dolo & jactura*. Tria fiquidem ad quis efficiendum, videlicet *primò* ut perversatur veritas, *Nemo 13. in pr. ff. ad Senatusc. de* Falsis, *mala fide, L. 1. & Impudentem 3. ff. & l. Nec exemplum 3. Cod. ad Leg. Cornel. de* Falsis. Et *tertiò*, ut *Falsitas* fiat cum noxa alterius, ita ut alteri tristetur, vel noxam nosabili damnum afferat, *l. qui falsa 6. & l. ff. falsa 3. ff. ad Leg. Cornel.* in quorum deficiente non teneatur quis penas hujus Criminis, *cit. Ex exemplum c. de Leg. Cornel. de Falsis*, cum Concordantiis.

2 Resp. II. Falsum, feu Falsitas, quot modis committatur? Resp. I. cum Sylvestro, *Falsitas* fit plurimis modis, videlicet *Dolo, Scripto, Falsi, Usu*, & *peculiaris Falsis*. Farinac. *Prax. Crimin. c. 116. 3. fol. 116. 9. 10. 11. Male. de probat. cons. 139. nult.* Damhaud *Prax. Crim. c. 13. Philip. Decius n. 1. Engel. de n. 1.*

Quærit II. A quibus *dolo* committatur crimen *Falsi*? Resp. I. *Dolo* fieri verbum *Falsum* per tortes, quæ falsum reflimonium dicunt in judicio, vel corrumpunt dolo malo. Hinc *c. 1. h. t.* dicitur: *Falsidicus testis non ne pena est?* & *qui verritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia de illo prudentes non sunt, & Deo nexus dedicatur.* Item habetur *can. Qui falsis 11. q. 3. concordat L. 1. & L. Falsi pœna 20. ff. ad Leg. Cornel. de Falsis*. Et hoc *Falsum* valde abominantur *Jura, cum in dicitur c. 1. h. t. Falsidicus testis perfidus & perfuratis ab abnoxius: primò Deo, cujus profanum contemnit; deinde Judici, quem mentiendo falsis, poterit non innocent, quem* Falsum *fecerit testis*.

Qui autem notus, quòd nunc testis occultando veritatem confessur *Falsitatis*, quando interrogatus à Judice ipse certus *Veritatis* falsa dicit, & nil dicit; vel quando punitur, & non pena veritate dicitur, quod ad propotium licit, & nihilominus eam tacendo fuppetit. Secus est, si pravis folum fuppetiset, & ad interrogata respondentes tunc enim, si non interrogatus tacet veritatem, non tenetur Crimine *Falsi*. Farinac. *Prax. Crimin. de Testib. q. 4. n. 2. 3.* ubi ultimatus occultantem veritatem excusat, si fine dolo id facit.

Resp. II. Ille quoque *Falsi* reus est, qui effem fubornat vel denis aut pecunia corrumpit, ad dicendum *Falsum* reflimonium, vel occulta nam veritatem, ficuti & qui uterur dicto reflis *falsi*, Clarus *Sententiarum* 5. *Q. 5.* Pirhing *h. t. n. 4.*

Illius vero fuffectus *Falsi* reus est, qui interpretatus respondet, fe non recordari, cùm debeat verifiuliter recordari: item fi per malitiam & dolum prondet verifiat & occultat, *Farinac. Tract. de Testib. q. 4. n. 2.* Pirhing *h. t. n. 4.*

7 Resp. III. Etiam Judex *potest* fieri *dolo* committi crimen *Falsi*, & ut Falsitatis punitur, fi pecunia corrumpitur, dolo malo contra Leges & Canonicanonis *c. Principum* fentiantur *cult. arg. L. 1. §. 3. ad ff. Judex ff. ad Legem Cornel. de Falsis*.

8 Resp. IV. *Falsi* adhuc reus confetur etiam Advocatus, qui parti adverfæ caufam prodit, & vel propria probatione aliis diffimulat, vel *Falsi* exceptionibus fuffulcit, quibus hoc admittit parem adversari adversitate prodit, vel indiretè prodit, Pirhing *h. t. n. 8.* Hinnoldus *tract. de Advocat. L. 1. §. 1. ff. Ad Leg. Cornel. de Falsis, q. 1. n. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. Tarpit. lus adulterium* vel minus utilem materiam *Falsum* fuppeditat, Molina *Disp. 201. num. 1.* Farinacius *q. 130. Pirhing h. t. n. 5.*

Quærit, qui duobus in foliidum eandem res alterutis 11 contradibus vendidit, pena *Falsi* coercetur, *Iqui duobus* nulli dat?

Quinta, qui fe pro militer gessit, cùm non esset miles, 12 vel fi quis fibi *Falsi* titulus honoris, vel fama, vel Clerici, Sacerdotis, Nobilis, Doctoris, Notarii & similium, Farinac. *q. 130. n. 8. 9.* Pirhing *h. t. n. 4.* Remigius *n. 6. arg. l. 1. qui 9. §. fi. ad.*

Sexta, qui illiterat, id est, alienis indignibus usurat, 13 aliqua fraude, libero homini licitum est, & nullum inde cuipiam principalium fiat, ut expresse habetur *l. ut. C. de Usuribus nonnulli*.

Resp. III. Teneur pena *Falsi*, fi quis in Testamento 14 injuste fibi adscripserit Legatum vel Fideicommissum, *l. 1. §. qui Legatum ff. ad Leg. Cornel. de falsis*. Item ratis litteris aliud in focum ejus, quod scripsum erat, ferebant, pro ut contigit *c. Olim de Restitutis*: modò id fat in focis fufficiens; nam in locis non fufficiet non prohibet. Refertipsum *fulfum, c. fin. h. t.* ted mox excaduine hujus clarius.

Quærit IV. Quot modis poste contingere *falsitas* in 15 ea Bullas Pontificias? Resp. I. Novem modos *falsandi*. Litteras Papales referit *Liber h. t.* quia tamen plerique confitur in diversis Bullis, quibus Litteras Papales, Litteras Pontificias, aut verus Sigilla falsis litteris appondi, ut patet ex textu, ibi: *In omnes litteras falsitatis cuncta nefaria, Litteras deprehendere valeatis, vel pro pestiferis Litteris dominus experimendas*.

Tertia *Species Falsitatis hæc est*, *ut falsa Bulla falsis litteris appenatur*.

Secunda, *ut filum de vera Bulla extrahatur exinde, & per aliud filum immissum, falsis litteris appenatur*.

Tertia, *ut filum de ea pulsa, in quo chorda plumbi infum, cum vera Bulla falsis litteris immittatur, fin eadem plicatur cum filo plumbeo, & sic Bulla falsis litteris appenatur*.

Quarta, *ut filum de fupperiori parte Bullæ, ultimo pars filii plumbo refundatur, & per idem filum litteris falsis injiciat, & reducitur intra plumbum*.

Quinta, *cum litteris pollulatis & redditis, inde aliquis per ea filum tenuem immittatur*.

Sexta, *cum Scriptura, quæ in pergamenis, quibus fiunt appodes vera Bullæ, cum aqua vel vino subtiliter abolita, fin delete, eadem chorda cum calce, & aliis justa caetum ut ita ceteris eadem, & sic deficiliuse*.

Septima, *cum chorda, cui fuerat appodita vera Bulla, in solitter abolitur, vel abrafa, ita falsifilum chorda falsis quantitatis, & ejusdem pulsus cum plumbo, nihilominus in eadem Bullam, & ita fuffulcitur, ut non patuerunt immissi, cui cum Constitutionem nefarium, fiscinter litteras nos de nobis, ut Bullam, & ita fuffulcitur, ut non patuerunt immissi, cui cum ad Bullam, falsas litteras cuiuslibet, ut de vera Bulla cum alis figlitur. Sed hæc species falsitatis non potest fuscipere contingere, nisi in Bullis, quibus Litteras scribuntur, vel qualitiste chorda falsitas cognoscitur. Si tamen, cuiuslibet ex diligentia fuffiorum pulsus, vel ipsa, cuiuslibet ex diligentia fuffiorum pulsus, vel abrafam

35 VIII. *Falsariorum n. 16. usque ad 20.* inclusive enarratorum pœna ordinaria arbitrio Judicis imponenda est, juxta dicta *n. 27.*

36 IX. Pœna Falsificantium Monetam eudendo adulterinam modo *n. 23.* declarato, est varia, videlicet *confiscatio* omnium bonorum; *damnatio* ad bestias; ac *ultimum supplicium* igne inferendum. Sunt insuper rei Criminis læsæ Majestatis, *l. 1. & 2. C. de Falsa moneta*, & *Ordin. Caroli V. art. 3.* Committentes autem *Falsum* circa Monetam modo *n. 21. & 22.* explicato puniendi sunt arbitrio Judicis in corpore vel bonis pro diversitate & frequentia delicti per Jura citata. Haunoldus *tom. 6. tr. 2. a n. 455.*

TITULUS XXI.

De Sortilegiis.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis.*
2 Sortilegium *largius*, *& propriè loquendo quid?*
3 Sortes *aliæ* Divinatoriæ, *& hæ prohibitæ.*
4 *Aliæ* Consultoriæ,
5 *Et aliæ* Divisoriæ *sunt.*
6 Sortilegium *variè dividitur.*
7 *Electio ad Officia Ecclesiastica per* Sortes *est illicita*,
8 *Et irrita.*
9 *Solvitur objectio.*
10 *Et confirmatur prior doctrina.*
11 Magia *quid? & quotuplex?*
12 *Superstitiosa habet duplicem finem.*
13 *Pœna* Sortilegii, & Magiæ *de Jure Canonico contra Laicos.*
14 *Et contra Clericos, ac n. seq.*
16 *Allegantur plures Constitutiones Pontificiæ contra* Sortilegos, & Maleficos.
17 *Pœnæ* Sortilegii, & Magiæ *de Jure Civili.*
18 Sortilegium, & Magia *sunt mixti Fori.*
19 *Potestque Judex Ecclesiasticus hujus Criminis Reos tradere Curiæ sæculari puniendos absque ullo periculo Irregularitatis Jure ordinario.*

1 QUoniam *Sortilegia* cuncta etiam aliquam in se continent *Falsitatem*, hinc tanquam *Falso* affinia meritò post Titulum de *Crimine falsi*, præsens subjungitur.

2 Quæritur I. Quid? & quotuplex sit *sortilegium*? Resp. I. Quamvis generalius loquendo nomine *sortilegii* & per Rubricam hujus Tituli veniant omnes *Superstitiones*, *Divinationes*, & *Magiæ*, ut benè advertit Engel *h. t. n. 1.* propriè tamen & specialius loquendo, *sortilegium* est *Divinatio*, quia per *sortes divinatorias*, & falsa signa, ope dœmonis futura, vel occulta manifestantur, Ita in re communis, pateque definitio ex terminis, solum notandus terminus per *Sortes Divinatorias*.

3 Sciendum namque triplicis generis esse *sortes*, videlicet, *Divinatorias*, *Consultorias*, & *Divisorias*. *Divinatoriæ* sunt, quæ adhibentur ad cognoscendum aliquod occultum, vel futurum, quod naturaliter sciri non potest, v. g. quis sit author talis furti, quid imposterum sit futurum, & hujusmodi, quod damnatur, ac fieri prohibetur *c. 1. h. t.* Immo hoc genus *sortium* passim sumitur pro ipsa *divinatione*, *sortilegio*, aut *Maleficio*, indeque gravissimè sud pena Anathematis prohibetur *can. sortes 7. 26. q. 5.* & alibi: nam cum talium absconditorum notitia non habeatur à DEO (suppono enim, hujusmodi *sortes* non adhiberi ex speciali instinctu & jussu DEI) neque alio naturali modo consequenter a Dœmone, qui vel expressè, vel tacitè imploratur.

4 *Sortes Consultoriæ* sunt, in quibus a DEO postulatur occultæ veritatis manifestatio, aut ancipitis Consilii alicujus directio imploratur. Et hæ *sortes*, licèt, si DEI jussu aut instinctu fiant, non sint illicitæ, de quibus dicitur Proverb. 16. *Sortes mittuntur in sinum, sed a Domino temperantur.* Sic quippe peccatum Achor *sorte* deprehensum est, Josue 7. Saul missis *sortibus* in universas Tribus Israel electus in Regem, *1. Reg. 10.* Sanctus Matthias Sorte in Collegium Apost. assumptus: ut taceam plura exempla, quæ referuntur *can. 26. q. 2.* Tamen regulariter, & extra casum, quo urgente necessitate voluntas Divina aliter investigari non potest, non licent, ut cum D. Thoma *2. 2. q. 35. art. 5.* benè advertunt DD. Ratio est; quia qui sine necessitate, prætermissis ordinariis mediis ad extraordinarium ac miraculosum DEI auxilium recurrit, videtur tentare DEUM, & se exponere periculo, ne decipiatur a Dęmone.

Sorte Divisoriæ sunt, quæ assumuntur ad dividendas res inter plures, vel ad dirimenda litigia, & huiusmodi. Et hęc per se malæ non sunt, sed sæpè bonę ac utiles, juxta illud Prov. 18. *Contradictiones comprimit Sors, & inter potentes quoque djudicat.* Sic de Jure communi, si plures, quibus optio alicujus rei fuit relicta, discordant in eligendo, *sorte* dirimitur lis, *arg. l. si duobus, C. communia de Legatis.* Omitto similia exempla in praxi passim occurrentia, quorum aliqua refert Glossa *c. fin. h. t. V. In Electionibus.* Usus tamen etiā harum *sortium* illicitus est in electione per dicēda *n. 7.* 5

Resp. II. *Sortilegium* suprà *n. 2.* definitum variè dividitur pro varietate nempe signorum, & rerum, per quas exercetur. Nam, ut benè explicat Berdonius *to. 1. ref. 4. n. 11.* Si *sortilegium* fit per terram, est, & vocatur *Geomantia*: si per aerem, *Aeromantia*: si per aquam, *Hydromantia*: si per ignem, *Pyromantia*: si per animalium interiora, *Haruspicium*: si per avium volatum, *Auspicium*: si per avium garritus & voces, *Augurium*: si per inspectionem pedum, *Pedomantia*: si per inspectionem manuum, *Chiromantia*: si per hominum voces, *Omen*: si per eorum somnia, *Onyraticæ*: si per signum totius corporis *Physognomia*: si per signa spatulæ, *Spatulamantia*: si per signa frontis, *Metoposcopia*: si per homines vivos arreptos *Pytonia*: si per corpora assumpta mortuorum, *Necromantia*: si per inspectionem astrorum, *Astrologia judiciaria* dicitur. 6

Quæritur II. An etiam in Electionibus valeat usus *sortium divisoriarum*, aut *consultoriarum*, puta, si duo Electi habeant paria vota, & neutra Eligentium pars velit cedere, an *sorte* possit dirimi quæstio? Ratio dubitandi est; quia imprimis in tali casu censetur quilibet sufficienter idoneus; unde non mittitur *sors* simpliciter super Electione. Deinde favet exemplum electionis S. Matthiæ Apostoli, *Act. 1.* Tamen Resp. I. In Electionibus ad Dignitates, & Officia Ecclesiastica de Jure Canonico *sortium* usus est absolutè & sine restrictione damnatus. Ita habetur *c. fin. h. t.* ubi Glossa *V. in electionibus*, solvit instantiam exemplo S. Matthię propositam, dicens, id factum esse Divina inspiratione. Accedit ratio; quia electio personarum Ecclesiasticarum ad Dignitates & Officia debet fieri ex defectu, & cum ratione attendendo ad capacitatem & merita personarum, unde non est casui & cæcæ fortunæ temerè subjicienda, ne contingat eligi minùs dignum, & minus habilem. 7

Resp. II. Electio ad Beneficia Ecclesiastica per *sortem* facta, est ipso Jure nulla. Ita Zoesius *h. t. n. 5.* Ratio est; quia est contra formam Electionis *in c. quia propter, de Elect.* præscriptam, qua forma non servata decernitur, factam hujusmodi Electionem ipso Jure esse nullam & invalidam, siquidem inter alia ibidem statuitur, ut Electio fiat vel per formam scrutinii, vel compromissi, vel inspirationis. 8

Nec obstat, quod Papa *c. fin. h. t.* hujusmodi Electionem dicat tantummodò esse reprehensione dignam, non autem ipso Jure nullam, immo eamdem postmodum confirmaverit. Resp. enim cum Zoesio *h. t. n. 5.* in dicta Electione non intervenisse vitium contra formam *in c. quia propter, de Electionibus* præscriptam, cum fuerit celebrata per compromissum; quamvis intervenerit alius error, eo quod Compromissarii *sorte* fuerint electi, quod ipsum de Jure Canonico est prohibitum. Licèt igitur hac de causa potuisset illa Electio irritari, tamen ipso Jure irrita non fuit; Papa verò ex gratia eam confirmavit, ut notat *Gl. ib. V. ad gratiam.* 9

Resp. III. Quamvis ex natura rei & per se loquendo non esset illicita *Sors*, præcipuè ubi duo sunt æquè idonei, aut paribus eligentium votis suffulti; nihilominus ex vi Juris Canonici verius est, Electionem seu divisionem neque in isto casu esse licitam. Ita Zoesius *n. 4.* siquidem *c. c. fin. h. t.* generaliter *Sortium usus in electionibus perpetua prohibitione damnatur.* Deinde *c. cit. quia propter de electionibus*, omnis Electio aliter facta quam per formam scrutinii, compromissi, vel inspirationis, est nulla; ergo. 10

11 Quæritur III. Quid? & quotuplex sit *Magia*? Resp. I. *Magiam esse artem seu rationem operandi mira.* Dividitur in *naturalem*, & *superstitiosam* seu diabolicam. Illa est, qua per causas naturales absque Dęmonis ope quædam producuntur mirabilia. Hæc vero, seu *superstitiosa* est, quæ Dęmonis ope mira facit.

12 *Superstitiosa*, seu diabolica duplicem habet finem, videlicet primo propriam ostensionem, aliudve proprium vel alienum commodum ope Dęmonis consequendum. Secundò noxam alteri ope Dęmonis inferendam; quæ noxa sic illata *Maleficium* vel *Veneficium* vocatur; prout amplius diximus in Theologia nostra Morali *tr. 5. dist. 2.* ubi etiam alia ad propositum adduximus.

13 Quæritur IV. Quæ sint pęnæ *sortilegii* & Magiæ? Resp. I. De Jure Canonico Laici *sortilegi*, si admoniti se non emendent, & servi, vel viles existunt, verberibus & cruciatibus castigandi sunt; liberi vero, ac honestiores in perpetuum carcerem sunt redigendi, *can. Contra, 10. cau. 26. q. 5.* ac etiam excommunicandi, *can. Admoneant, 15. in fine, ead. cau. q. 7.* possunt etiam ab Episcopo turpiter dehonestari, & è Diœcesi ejici, *can. Episcop. 12. cau. 26. q. 5. prin.* ac insuper si *Magiæ* sunt rei. Curiæ sæculari tradi per per Bullas infra citandas.

14 Clerici verò *sortilegi* ab Officio & beneficio deponi, sicque depositi in Monasterium (hodie in perpetuos carceres juxta dicta *n. 28.*) detrudi debent, *can. Oportet, 4. & duobus seqq. cau. 26. q. 5.* quod si etiam *Magiæ* rei sunt, degradari quoque, & Curiæ sæculari tradi debent, *can. Admoneant, 15. cau. 26. q. 7. in fine.*

15 Porrò tam Laici, quam Clerici *sortilegi* de Jure Canonico sunt infames, *can. constituimus, 9. cau. 3. q. 5.* Et si *sortilegium* hęresim admixtam habeat, aut sapiat, ut si Dęmon invocetur, colatur, vel quando ea, quæ soli Deo competunt, Deo negarentur, & Diabolo attribuerentur, subjacet Hæreticorum pęnis suprà *lit. 7. §. 5. & 6.* enarratis.

Extant insuper de pęnis, & judiciis contra *sortilegos*, *maleficos &c.* Speciales Constitutiones Innoc. VIII. *Summis to. 1.* Leonis X. *Honestis, to. 1.* Gregorii XV. *Omnipotentis, to. III.* & Sixti V. *Cęli, & terræ, tim. 2.* 16

Resp. II. De Jure Civili *sortilegi*, & multo magis *Magiæ superstitiosæ* rei pęnam publicationis omnium bonorum, & ultimi supplicii etiam aliquod per ignem inferendi incurrunt, *l. Nullus, 3. & l. Nemo 5. C. de maleficis.* Per Const. verò Caroli V. *Magiam* cum damno tertii exercentes igne cremandi, sine aliorum damno autem ejusdem rei arbitraria Judicis pęna, v. g. relegationis, carceris, vel etiam ultimi supplicii pro diversitate circumstantiarum puniuntur, Engel *h. t. in fin.* 17

Quæritur V. Quis sit Judex *sortilegii*, & *Magiæ*? Resp. esse mixti Fori, ita ut non tantum Clericos, sed etiam Laicos hujus criminis reos Judex Ecclesiasticus judicare valeat. Sanchez *lib. 2. Moral. c. 38. n. 92.* Abbas *in c. 1. h. t. n. 3.* Pirh. *in fin.* Clarus *§. hæresis, n. 25.* ipsoque teste communis, *arg. can. contra idolos, 10. cau. 26. q. 1.* Estque jurisdictio in *sortilegos* & *Magos* &c. etiam Ecclesiasticis Judicibus specialiter attributa per Bullam Sixti V. *Cęli, & terræ, hujus Papæ in tom. 2.* Bullarii Cherubini. 18

Illud etiam hic notandum, quod si Judex Ecclesiasticus *sortilegum* & *Maleficum* Curiæ sæculari tradendum invenit, id facere possit absque ullo periculo irregularitatis, & sine obtenta speciali facultate Papæ, Jure ordinario, per Jura citata; ita tamen, ut si Clericus Curiæ sæculari tradatur, prius degradetur; prout benè advertit Delrio *disq. 3. Magic. lib. 5. sect. 16.* de pęna, & supplicio Maleficorum, ubi etiam formam sententiæ contra *Maleficos*, & traditionis ad Curiam sæcularem exhibet, apud quem insuper copiose, & exactè invenies quæcunque circa hanc materiam desiderari possent. 19

TITULUS XXII.

De Collusione detegenda.

SUMMARIUM.

1 Collusio *quid?*
2 *A Civilistis vocatur* Prævaricatio, *vel* Tergiversatio.
3 *Non datur in Civilibus, sed tantum in Criminalibus: & beneficialibus causis.*
4 *Et fieri potest non tantum inter Actorem, & reum, sed inter Advocatos, & Procuratores.*
5 *Si Accusator per* Collusionem *ab accusatione desistit, potest & debet Judex ex officio inquirere.*
Delicta non debent manere impunita.
6 *Reus per* Collusionem *absolutus, potest denuò accusari, & inquiri.*
7 *Solvitur objectio: semel absolutus per sententiam a delicto, super illo amplius molestari non potest.*
8 *Pœna* Collusionis *in materia Criminali.*
9 *Et Beneficiali.*

1 QUæritur I. Quid sit? & circa quas causas fiat *Collusio*? Resp. I. *Collusio est latens & fraudolenta inter Actorem, & Reum conventio*, ut explicat Glossa *in c. Audivimus, h. t. V. Collusione*, dum nempè Actor cum Reo colludit, ejusque partes tacitè adjuvat, tacendo videlicet, vel omittendo veras probationes, & falsas defensiones, aut exceptiones admittendo, vel ab Accusatione desistendo, *arg. c. 1. & fin. h. t.*

2 Hæc *Collusio* a Civilistis vocatur *Prævaricatio*, & *Tergiversatio*, & Colludentes dicuntur *Prævaricatores*, vel *Tergiversatores*. Et quidem *Prævaricatio* vocatur, quando Accusator proprias probationes dissimulat, vel falsas Rei exceptiones admittit, ne puniatur, *l. 1. & l. ab Imperatore ff. de præv. Tergiv.* vero, quando Accusator ab accusatione jam cępta omnino desistit.

Resp. II. Quamvis nonnulli cum Hostiensi velint, *collusionem* committi posse tam in Civilibus, quam Criminalibus causis, tamen melius dicitur cum Mascardo *de prob. concl. 322. n. 6.* eam non nisi in Criminalibus, & beneficiis Ecclesiasticis committi juxta *c. audivimus 3. h. t.* minimè verò in Civilibus, nisi in præjudicium tertii vel in causa matrimoniali colludatur. Ratio est; quia in Civilibus licita est transactio, concordia & amicitia Litigantium, vel totalis litis sublatio, hoc ipso quod agatur tantum de privato interesse ipsorum. Dum econtra in Processu Criminali agitur de bono communi exigente, ne delicta maneant impunita, *c. ut famæ, de S. Excom.* 3

Cæterum *collusio* tam per Clericos, quam Laicos, & quidem non tantum inter Principales, sed etiam per Advocatos, & Procuratores; dum videlicet horum aliquis in prejudicium sui Principalis cum altero principali, vel Advocato illius colludit manifestando ei secreta, vel dissimulando, aut non refutando refutanda, vel probationes efficaces omittendo &c. Notandum tamen, quod ita male procedendo Advocati *collusores* propriè loquendo non dicantur, sed tantum impropriè *arg. l. 1. de Prævaric.* ibi: *Cæterum Advocatus non propriè Prævaricator dicitur.* Unde etiam potius *falsarius*, quàm *collusor* dicitur, & pęnis falsi subjacet per dicta *cit. 20. n. 8. & n. 30.* Quamvis etiam respectu talis *impropriè dictæ collusionis* pœnæ extraordinariæ subsit, *cit. l. 1. ff. de Prævaricat.* ibi: *Hic extraordinariè solet puniri.* 4

Quæritur II. Quid Juris, & quæ pęnæ sequantur, casu, quo fiat *collusio*? Resp. I. Si Accusator Criminalis ab Accusatione desistit, potest, imò debet Judex ex officio inquirere & procedere *arg. c. 1. & 2. h. t.* ibi: *Crimina semel audita Gregorius indiscussa nullo modo præteribat, etiamsi Accusatus cum Accusatore in gratiam rediisset.* Ratio est; ne 5

Crimina jam semel publicata maneant impunita, *L. Ita vulneratus, ff. ad l. Aquil. & c. ut famæ, 35. de sent. excom.* ibi: *cum publicæ communitatis intersit, ne crimina maneant impunita.*

6 Resp. II. Reus interveniente *collusione* per sententiam fuit absolutus, potest denuo accusari, & inquiri contra illum, quando de *collusione* constat, *arg. c. fin. h. t. & l. Prævaricationis, 3. §. 1. ff. de Prævar.* juncta *l. si quis, 11. C. de Accus.* Ratio est: Tum ne *delicta maneant impunita*, contra *cit. cap. Ut famæ, 35. de Sentent. Excommun.* Tum ne Reus in sua malitia commodum reportet, contra *l. 1. ff. de Dolo.*

7 Nec obstat, quod sententia Judicis absolutoria ita tollat crimen, ut de illo quæri non amplius possit, *arg. l. si cui, 7. §. 2. ff. de Accus. & c. de his, 6. eod.* ibi: *De his criminibus, de quibus absolutus est accusatus, non potest accusatio replicari.* Respondetur enim, quod sententia per *collusionem* lata sit nulla, & perinde ac si lata non fuisset, *l. Præses, 5. C. de Pignor. & l. cum non, 3. ff. h. t.*

Resp. III. Quamvis pena *collusionis*, seu *Prævaricationis* sit arbitraria, seu extraordinaria pro diversitate circumstantiarum imponenda, *l. Sciendum, 2. ff. de Præv.* ibi: *Sciendum est, quod hodie iis, qui prævaricati sunt, pœna injungitur extraordinaria,* juncta *l. 1. §. si quis, & l. 3. ad S.C. Turpil.* tamen *Prævaricator* etiam penam infamiæ in specie incurrit, *l. si is, 4. ff. de Præv.* 8

Resp. IV. Si *collusio* fiat super Beneficio Ecclesiastico (cujus *collusionis* casus aliquis narratur *c. Audivimus 3. h. t.*) uterque *colludentium* ipso privari debet Beneficio: Tum ne fraus & dolus alicui patrocinetur, uti habetur, *c. 4. h. t.* Tum ne delicta maneant impunita contra Jura supra allegata. 9

TITULUS XXIII.

De Delictis Puerorum.

SUMMARIUM.

1 Infantes *qui dicuntur? non subjacent pœnæ Criminali.*
2 *Nec pueri Infantiæ proximi.*
3 *Benè vero* Pueri *pubertati proximi: ita tamen ut a pena Capitali sint immunes.*
4 *Nisi crimen prorsus enorme committant.*
5 *Etsi* Minores *ordinaria pœna affici possent, tamen regulariter mitius punitur.*
6 *Ob peccata* Commissionis *nullam penam Criminalem incurrunt Minores, nisi ex dolo delinquant.*

1 MUlta hucusque dicta sunt de variis delictis, & penis eorum; jam vero in præsenti Titulo quæritur: Num etiam, & qualiter *Pueri* subjaceant pœnis delictorum hactenus recensitorum, casu, quo aliquod ex eis committunt? Resp. I. *Infantes*, id est *Pueri*, qui necdum compleverunt septimum annum ætatis, *l. si Infanti, 18. C. de Jure deliberandi*, excusantur a delictis, & penis per Leges statutis; cum doli capaces non sint, & quod agunt, ignorent, *arg. l. Etsi ff. ad Leg. Aquil. & l. Infans, ff. ad Leg. Cornel. de Sicariis:* ubi dicitur, quod si *Infans* damnum fecerit, aut aliquem occiderit, non teneatur ad penam. Concordat *Clem. un. de Homicidio.*

2 Resp. II. *Pueri* quoque Infantiæ proximi, id est, septennio non multum *Majores*, a penis delictorum a se commissorum immunes sunt, Farinacius *qu. 92. nu. 26.* Carpz. *Prax. Criminal. p. 3. qu. 144. num. 130.* Ratio est; quia etiam hi sufficienti judicio carent, & non multum distant a *Furiosis*, ut dicitur *§. sed quod 10. Inst. de Inutil. stipulat.*

3 Resp. III. *Pueri* pubertati proximi, sicut & alii, qui *infantiam* egressi, doli capaces sunt (quod Judicis arbitrio relinquitur, estque ex circumstantiis dijudicandum, cum contingat alios aliis maturius judicio pollere) si aliquod crimen *commissionis* perpetrarunt, puta, furtum, mendacium, perjurium, homicidium, vel hujusmodi, omnino etiam *criminaliter* puniri possunt, mitius tamen, quam si ab aliis crimen esset commissum, *ex h. t.* adeò ut etsi crimen *capitale* committant, ultimo supplicio affici non possint, nec etiam torqueri, *l. 1. §. 33. ff. de S.C. Silan.* Ratio est; quia ob defectum judicii, & prudentiæ minus malitiosè & dolosè delinquere præsumuntur, quam ætate provectiores, & ideò etiam mitius, quam isti puniuntur, *arg. l. fere in omnibus, ff. de R. J.*

4 Notat tamen benè Farinacius *lo. 3. tit. 3. de Pœnis temperandis, q. 92.* quod si *Pueri* in Conclusione præcedenti specificati crimina prorsus enormia committant, nec spes emendationis sit, ut in Veneficiis, etiam ultimo supplicio affici queant, *arg. l. Excipiuntur, 14. ff. ad S.C. Sila. & const. Caroli V. art. 164.* quam etiam de Crimine læsæ Majestatis procedere, defendit Declanus apud Farinacium *l. c. n. 107.*

5 Resp. IV. Quamvis consecuti pubertatem (quæ in materia *criminali* tam quoad fœminas quam masculos habetur exacta anno decimoquarto) sed *Minores* adhuc viginti quinque annis, ob delicta *commissionis* puniri possint pena ordinaria, *arg. l. si ex causa, 9. ff. de minor.* ibi: *Placet in delictis Minoribus non subveniri: & l. Auxilium, 37. §. 1. ff. eod.* tamen regulariter loquendo, & nisi alia delictum aggravantia concurrant, Judex *minores* mitius punire potest, & solet, quam *majores*, *arg. l. Auxilium, ff. de minorib.* ibi: *In delictis autem minor annis viginti quinque non meretur in integrum restitutionem, nisi quatenus interdum miseratio ætatis ad mediocrem penam Judicem perduxerit.* Concordat *l. Ferè in omnibus, ff. de R. J.* ibi: *Ferè in omnibus penalibus judiciis & ætatis, & imprudentiæ succurritur.* Clarus *§. fin. q. 60. n. 3.* Farin. *cit. q. 92. n. 41.* & alii.

6 Dicitur autem notanter in utraque præcedente Conclusione, ob *crimen commissionis;* quia ob peccata *Omissionis* non solum pueri pubertati proximi, sed etiam puberes, *minores* tamen, a penis Criminalibus sunt immunes, ut cum pluribus aliis benè notat Farinacius *l. c. n. 69. & 70. arg. l. licet 2. C. si adversus delict. & l. minoribus, 6. C. de his, qui ut indigni.* Ratio est; quia imprudentia potius, quam malitia præsumuntur tales omittere debita; consequenter intrat Regula supra citata *Ferè in omnibus;* Nisi forsan probetur, etiam tales omittendo commisisse dolum, tunc enim & hi penis subjacerent, *cit. l. Excipiuntur, 14. ff. ad S.C. Silan.*

TITULUS XXIV.

De Clerico Venatore.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis.*
2 Venatio *alia est oppressiva omnino illicita,*
3 *Alia Arenaria, pariter prohibita,*
4 *Alia Sylvatica de qua in præsenti.*
5 Venatio *Sylvatica quieta, & moderata raro facta, etiam Clericis est licita.*
6 *Non verò tumultuosa, & clamorosa, nec moderata nimis frequenter facta.*
7 *Ratio, cur* Venatio *Clericis sit prohibita.*
8 *Sententia Patrum contra* Venationem.
9 *Pœna Clerici* Venatoris.
10 *Sunt hodie abrogatæ.*

1 HActenus actum est de Delictis communibus tam Clericorum, quam Laicorum: Nunc incipit Compilator agere de peculiaribus quibusdam Clericorum delictis, incipiendo de *Venatione*, quæ licèt secundum se sit licita, de Jure tamen est prohibita Clericis, ut statim patebit. Nam

2 Quæritur I. An? & qualis *Venatio?* quibusque sub pœnis prohibita sit Clericis? Ante responsionem notandum cum Sylvestro *V. Venatio*, & aliis, tres præcipuè esse species *Venationis*. *Prima* est, & dicitur *Oppressiva*, sic dicta, quia per eam homines injustè gravantur, & quasi opprimuntur: & hanc illicitam esse, nemo negat, *arg. can. & §. fin. dist. 6.*

3 *Secunda* est *Arenaria:* quæ per pugnam cum Bestiis in arena pro quæstu exercetur, & hæc non tantum Clericis prohibita, sed etiam respectu Laicorum infamiæ inductiva est, *l. 1. §. 1. V. Item ff. de Postuland.*

4 *Tertia* est *Sylvatica*, quæ ad ferarum, & volucrum captionem, vel cædem instituitur sine *oppressione*. Et propriè dicitur, *Venatio*, de qua in præsenti agitur. Hinc ad Quæstionem

5 Resp. I. Quamvis hoc Titulo per duo Capitula prohibeatur Episcopis, Presbyteris, & aliis Clericis, utpotè servitio Divino specialiter addictis, ne instituant *Venationes*, aut sylvaticas vagationes cum canibus, & accipitribus, aut falconibus; ac ne canes, & accipitres, aut hujusmodi ad venandum habeant. Eademque prohibitio habetur in Conc. Tr. *Sess. 24. c. 12. de ref.* ac respectu Religiosorum specialiter *in Clem. 1. §. Porro, de sent. Monach.* tamen Jura hæc intelligenda non sunt de *Venatione quieta* & moderata, raroque facta, sed tantum de tumultuosa, & clamorosa, quæ magno cum apparatu, tumultu, & strepitu canum & armorum fit; adeo ut *Venatio quieta* & moderata, quæ sine magno strepitu, etsi aliquibus cum retibus, & laqueis, ac paucis canibus, ad capiendos, aut feriendos lepores, volucres, aliasque feras minores instituitur, Clericis interdicta non censeatur; sive dein fiat causa necessitatis ad tollendas feras noxias vineis, segetibus &c. sive causa utilitatis, ut dum ex tali *Venatione* partem redituum, vel alias fructum notabilem percipiunt, vel causa honestæ distractionis, recreationis, & sanitatis, uti cum Glossa *in c. 1. h. t. V. Voluptate*, communiter docent DD. & in specie Abbas *in c. c. 1. h. t. n. 1.* & ibi Hostiensis, & Barbosa *num. 2.* Sylvester *V. Venatio*, Bellet. *Disquisit. Cleric. p. 1. tit. de Disciplina Cleric. §. 19.* Pirhing. *h. t. n. 3.* & alii, id desumentes ex Conc. Trid. *Sess. 24. c. 12. de Reform.* ubi non omnis, sed illicitæ tantum *Venationes* interdicuntur Clericis, ibi: *ab illicitis Venationibus &c.* quales non videntur quietæ & moderatæ rarò factæ. Accedit consuetudo, optima Legum interpres, qua constat, hujusmodi *Venationem* passim etiam a doctis & timoratis Clericis, pro licita reputari, indeque sine scrupulo practicari.

Resp. II. *Venatio* tumultuosa & clamorosa, quæ magno armorum, retium, canum, accipitrum apparatu, tumultu, & vehementia fit, uti contingit, dum instituitur ad capiendos, vel feriendos Apros, cervos, aliasve præsertim majores feras, & aliquando etiam aves, omnino prohibita est Clericis; sicut & *Venatio* quieta, nimis tamen frequenter facta, ita Communissima DD. *arg. c. c. 1. & 2. h. t.* ibi: *Omnibus servis DEI venationes, & sylvaticas vagationes cum canibus, & accipitres, aut falcones habere interdicimus:* juncto *Conc. Tr. cit. sess. 24. c. 12. de ref.* ibi: *ab illicitis Venationibus abstineant;* cum enim his Juribus aliqua *Venatio* proculdubio sit prohibita Clericis, quieta vero, & moderata rarò facta sit licita, per dicta, certè saltem tumultuosa & clamorosa, necnon quieta, sed nimis frequenter facta erit prohibita. 6

Ratio autem, ob quam hujusmodi *Venatio* sit prohibita, est: Tum quia *Venatio* partim propter tumultum & clamorem satis dissolvit, & de honestate Clericalem modestiam; partim quia propter immitem calidi sanguinis animalium effusionem refert quandam speciem belli, simulque excitat in animis aliquam asperitatem, & truculentiam debitæ mansuetudini & lenitati Clericali valdè adversam: Tum quia per *Venationem*, etiam quietam, nimis tamen frequentatam Clerici à Divinis Officiis, & Spiritualibus, aliisque Clericalem statum decentibus occupationibus abstrahuntur, hoc ipso, quod *Venationi* nimium dediti primas diei curas, & primum idemque nobilissimum diei tempus, quod Divino obsequio, & præfatis occupationibus consecrare deberent, investigandis, & insectandis, capiendisque feris ac volucribus impendant, prout cum aliis bene observat Gonzalez *in c. 1. h. t. n. 7.* 7

Hinc satis terribiles inveniuntur SS. Patrum sententiæ Juri insertæ, uti *c. Esau, 11. dist. 86.* ibi: *Esau venator erat, quoniam peccator erat, & penitus non invenimus in Scripturis sanctis sanctum aliquem Venatorem, & Piscatores invenimus sanctos, & can. An putatis, 13. ead. dist.* ibi: *An putatis illum jejunare fratrem, qui primo diluculo non ad Ecclesiam vigilat, non beatorum Martyrum loca sancta perquirit; sed surgens congregat servulos, disponit retia, canes producit, saltus, sylvasque perlustrat, servulos inquam secum protrahit, forsan magis ad Ecclesiam festinantes, & voluptatibus suis peccata cumulat aliena, nesciens reum se futurum, tam de sua, quam de perditione servorum.* 8

Resp. III. Penæ Clericorum illicitam *Venationem* exercentium habentur *c. 1. h. t.* illis verbis: *Episcopum, Presbyterum, aut Diaconum canes, aut accipitres, aut hujusmodi ad venandum habere non licet: quod si quis talium personarum in hac voluptate sæpius detentus fuit: si Episcopus est, tribus mensibus a communione; si Presbyter duobus; si Diaconus ab omni Officio suspendatur,* quam Suspensionis penam etiam ad Subdiaconum extendit Glossa *in c. c. 1. h. t.* Minoristas vero Clericos arbitrio Judicis plectendos tradit *ibi.* Anchoranus, & Hostiensis *in summa n. 4.* 9

Verum has penas consuetudine abrogatas notat Wagnerek *h. t.* qua consuetudine etiam derogatum esse *Canonibus*, si qui essent, quibus talis quoque *Venatio*, & requisita ad eam, v. g. canes, retia &c. prohiberentur, quæ nec ab Officiis Divinis avocant, nec mansuetudini Clericali contraria sunt: Cum enim talis *Venatio*, & requisita ad eam ex se indifferentia, & Jure naturali permissa sint, *arg. §. Feræ 12. Inst. de rerum divis.* utique valebit consuetudo contra legem talia prohibentem, *arg. c. fin. de consuet.* 10

TITULUS XXV.

De Clerico Percussore.

SUMMARIUM.

1 *Ratio Ordinis.*
2 *Clerici Laicum etiam delinquentem propriis manibus percutere non possunt.*
3 *Limitatio remissiva.*
4 *Pœna clerici* Percussoris.
5 *Præsertim lethalis, vel enormis.*
6 *Superiores Ecclesiastici possunt, causa correctionis, verberibus castigare clericos sibi subditos.*
7 *Episcopus tamen propriis manibus etiam correctionis causa verberare neminem potest: sed de Jure id facere debet per alium clericum: de consuetudine vero etiam per Laicum.*
8 *Superiores Regulares habent privilegium per suos Laicos Religiosos seu Conversos verberibus castigandi suos subditos Clericos causa correctionis.*
9 *Magistri, præceptores, Moderatores, clerici possunt sibi commissos discipulos tam Laicos, quam clericos causa correctionis leviter, & moderatè percutere: Idem valent seniores Sacerdotes respectu Juvenum turbantium Officium Divinum.*

1 UTi Venatio sic etiam *Percussio*, seu rixatio repugnat mansuetudini, lenitati, aut modestiæ Clericali. Hinc post illam de hac recto ordine agitur præsenti Titulo.

2 Quæritur An & qualiter? quibusque sub Pęnis prohibitum sit Clericis percutere Laicum? Resp. I. Specialiter cuivis Clerico præsertim in *majoribus* constituto prohibitum est Laicum etiam delinquentem, sive fidelem, sive infidelem propriis manibus percutere. Communis & certa per clara Jura *can. 1. & can. Episcopum 7. dist. 45.* ibi: *Episcopum, aut Presbyterum, aut Diaconum percutientem fideles delinquentes, aut infideles inique agentes, ejici ab Officio suo præcipimus.* Concordat *can. Non licet, 25. dist. 86.* ibi: *Non licet Episcopo manibus suis aliquem cædere, hoc enim alienum a Sacerdote esse debet, & c. 1. h. t.* ibi: *Si quis in aliquo gradu sacro percussor extiterit, corripiatur a crimine, & si se non emendaverit, deponatur.* Ratio jam supra insinuata est; quia percussio repugnat modestiæ Clericali, ac mansuetudini Christi, quam imitari debent Clerici. Hinc *cit. can. Episcopum*, postquam percussio prohibita fuit, additur: *Quia nusquam nos docuit hoc Dominus. Econtrario verò ipse, cum percuteretur, non percutiebat; cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur.*

3 Limitatur tamen Conclusio in casu, quo Clerici Præceptores, moderatores, & Magistri leviter, & moderatè percutiunt sibi commissos Discipulos, juxta dicenda *num. 9.*

4 Resp. II. Pęna Clerici *Percussoris* est, quod imprimis pro qualitate, & circumstantia percussionis notabilis debeat corrigi, aut corripi, & puniri arbitrio Judicis: Postea vero si se non emendet, sed sæpius ac forsan etiam ob leves defectus percutiat, ita ut ex indignatione, & quadam iracundia ad verbera statim procedere soleat, tamquam inhumanus & ferus, statuque Clericali indignus deponi possit, & debeat; *arg. c. 1. h. t.* cujus textum lege *nu. præc.* Glossa, & DD. *ib.* communiter: Benè tamen inferentes, propter unam etiam notabilem, & gravem percussionem Laici, Clericum pęnam *Depositionis* non incurrere, sed aliter corripi debere, nisi percussio hujusmodi lethalis, vel saltem enormis esset.

5 Enim vero etiam ob unicam, lethalem tamen, vel enormem percussionem Clericus deponendus est, Glossa *in c. 1. h. t.* & ibi Hostiensis, Pirhing. *h. t. nu. 2. arg. can. fin. dist. 25. & c. 2. h. t.* Ratio est; quia gravissimè adversatur statui, modestiæ, & mansuetudini Clericali hujusmodi percussio.

6 Quæritur II. An? & qualiter prohibitum, vel permissum sit Superioribus Ecclesiasticis tam sæcularibus, quam Regularibus correctionis causa percutere, seu verberibus castigare, & punire Clericum subditum? Resp. possunt Episcopi, & Superiores Regulares, Clericos sibi subditos, & quidem existentes in *minoribus* etiam propter leves defectus; constitutos autem in *majoribus*, seu sacro aliquo Ordine initiatos, non nisi propter graves excessus, vel delicta (interquæ etiam *Ebrietas*) verberibus castigare, *can. Cum lætatus, 8. dist. 45. & can. fin. dist. 35.* & ibi Glossa *V. corporali*, communiter recepta.

7 Notandum tamen, quod Episcopus propriis manibus etiam correctionis causa percutere non possit Clericum, *cit. can. non licet, 25. dist. 86.* sed id committere debeat alicui alteri, & quidem Clerico, adeò, ut si id Laico committeret, tam ipse committens, quam Laicus ex mandato percutiens Clericum, essent excommunicati, *arg. c. universitatis, 24. de sent. Excom.* & ibi Barbosa *n. 2.* Navarrus *h. t. consil. 42.* Pirh. *h. t. n. 1.* nisi forsan alicubi esset consuetudo legitimè præscripta, quod Episcopi per Laicos verberibus castigent Clericos delinquentes, prout de Gallia testatur Barbosa *l. c.* & eamdem passim vigere, atque rationabilem, & in jure fundatam esse, dicunt alii, *arg. c. Clerici, 15. de sent. excom. in 6.* ubi Superioribus Ecclesiasticis permittitur, quod etiam per Laicos violenter capere, & incarcerare valeant Clericum delinquentem: Idque merito; ne alias contra *c. c. Famæ 35. de sent. excom.* delicta maneant impunita; cum difficile sit reperire Clericos, qui velint in se suscipere munus capiendi, carcerandi, & verberandi alios delinquentes Clericos.

8 Resp. II. Quamvis Superiores Ecclesiastici Episcopo minores, præsertim Regulares in casu, quo causa correctionis oportet verberare subditum Regularem, id facere deberent manu propria (nisi necessitas aliter urgeat) ut clarè decisum habetur *c. Universitatis, 24. de sent. excom.* Tamen Superiores Fratrum Minorum ex speciali privilegio Summorum Pontificum Alexandri VI. & Leonis X. etiam extra casum necessitatis subditos Religiosos per aliquos suos subditos Fratres Laicos seu conversos quoque verberibus castigare valent; uti videre est *in Compen. privil. V. Absolutio ordinaria, n. 20. & n. 25.* quo privilegio etiam alias Religiones per communicationem gaudere rectè docet Palao *tr. 29. disp. 3. pun. 23. §. 3. n. 11.*

9 Illud etiam hic advertendum, quod Clerici existentes Præceptores, Moderatores, & Magistri Artium liberalium, si verbis nil efficiunt, verberibus etiam castigare valeant non tantum Laicos suæ curæ commissos, *arg. c. Aut facta 19. dist. 1. de Pœnit.* sed etiam Clericos *c. 1. & c. cum voluntate 54. de sent. Excom.* Ubi idem etiam extenditur ad alios seniores Clericos, eosque ab Excommunicatione immunes esse declaratur, *qui Zelo devotionis pueros vel adolescentes in Minoribus Ordinibus constitutos turbantes divinum Officium leviter forsan percusserint;* eò quod hujusmodi percussiones causa correctionis adhibitæ, nec violentæ, nec suadente diabolo censentur *c. c. 1. h. t.* & ibi Abbas *n. 1.* Navarrus *Manual c. 27. n. 81.*

TITU-

TITULUS XXVI.

De Maledicis.

SUMMARIUM.

1 *Ratio Ordinis.*
2 Maledictum, & Maledici *qui?*
3 Maledicti *varia divisio*,
4 *In varios fieri potest.*
5 *Pœna* Maledici *in privatum.*
6 *Pœna* Maledici *in Imperatorem, vel alium Principem sæcularem supremum: Et n. seq.*
8 *Pœna* Maledicti *in Summum Pontificis Officium*,
9 *Et personam quæ?*
10 *Si soli personæ Episcopi* Maledictum *infertur, ille maledicentem punire non potest.*
11 *Debet tamen Reus ab aliis puniri.*
Judices sæculares punire debent injurias illatas Sacerdotibus, etsi hi non accusent. Ib.
12 *Pœna Clerici* Maledici,
13 *Et Religiosi, præsertim in Superiores: & n. seq.*
14 Maledici *Religiosi, presertim in Papam, Decreta Pontificia, Cardinales, Episcopos, aliosque sæculares, & Regulares Prælatos, aut Superiores.*
15 Blasphemia *quid? & quot modis fiat?*
16 *Alia est* hæreticalis, *alia non* hæreticalis.
17 *Pœna* Blasphemiæ *de Jure communi Canonico: Et n. seq.*
19 *Et per speciales Constitutiones Pontificias.*
20 *Pœna* Blasphemantium *per Leonem* X.
21 *Et S. Pium V. constituta.*
22 *Pœna* Blasphemiæ *de Jure Civili.*
23 *Quæ quibusdam in locis ex defectu Justitię, & Religionis non observatur, aliis verò in locis adhuc in usu est.*
24 *Qui ex calore iracundiæ blasphemat pœnam ordinariam non incurrit,*
25 *Si iracundia ex gravi, eaque justa causa proveniat.*
26 *Blasphemia per Sacramenta in his partibus consueta non subjacet ordinariæ pęnæ, benè tamen extraordinariæ.*
27 *Judex* Blasphemiæ hæreticalis *est Ecclesiasticus.*
28 *Non* Hæreticalis Blasphemia est *mixti Fori: & quomodo?*
29 *Judex sæcularis etiam* hæreticalem Blasphemiam *in his partibus punit.*

1 POst Titulum de *Percussoribus* rectè sequitur de *Maledicis*; quia & hi in suo sensu sunt percussores, & maledictum ipsorum percussio est, linguæ videlicet, ita ut sicut illi manu, ita hi lingua percutiant. De quibus

2 Quæritur I. Quid? & quotuplex sit *maledictum* vel *maledictio*, & Maledicus? Resp. I. *Maledictum* seu *maledictio*, a malè dicendo, vel loquendo sic nuncupatum, est, & dicitur, *malum dictum, seu mala locutio de alio;* & quia ita malè loquuntur, *maledici* vocantur. Ita in re Communis.

3 Resp. II. *Maledictum* dividitur in *Detractionem, Calumniam, & Blasphemiam* indeque *maledici* in *Detractores, Calumniatores, & Blasphemos. Detractio, & Detractor* est, quando quis de absente malè loquitur, ejusque famam denigrat, aut minuit dicendo de illo, quod sit fur, v. g. homicida, mendax, fallax &c. *calumnia, & calumniator* est, quando quis in faciem alterius, seu in præsentia illius malum objicit. *Blasphemia, & blasphemator* est, quando quis de Deo, vel Sanctis ejus malè loquitur juxta magis dicenda infrà *n. 15.*

4 Porro *maledictum*, prout comprehendit *detractionem, & calumniam*, fieri potest vel in privatum, vel in Superiorem, præsertim supremum, eumque vel sæcularem, v. g. Imperatorem, Regem, Principem, vel Ecclesiasticum, v. g. Papam, Episcopum &c.

5 Resp. III. Pęnam *maledicti* in privatum commissi est, quod præter reatum peccati, & obligationem restituendi famam *maledicens* sit obnoxius Actioni injuriarum, & palinodiæ, seu recantationi *arg. l. Item, 15. §. Generaliter 27. ff. de Jurejur. & Libel. fam.* cum Concordantiis *C. de quibus actionibus*, & magis infrà *tit. 36. de injur. & damno dato.*

Resp. IV. Quamvis olim pœna *maledicti* in Imperatorem, aut alium Principem secularem fuerit eadem cum pœna Criminis læsæ Majestatis, teste Arnobio Commune allegante, *lib. adversus gentes*, ubi ait: *Majestatis sunt apud nos rei, qui de vestris secus obmurmuraverint Regibus;* nihilominus hodie de Jure communi nulli certæ, sed soli arbitrariæ pęnæ ipsius Principis subest; ita tamen, ut etsi hic *maledictum* in conjectum, ut examinari valeat, referri velit, tamen suadente lege & magnanimitate punire non soleat, nisi *maledictum* in ipsum Officium Principis fiat, vel circumstantiæ aliud suadeant, *l. un. C. si quis Imperatori:* ibi: Si quis modestiæ nescius, & pudoris ignarus improbo, petulantique Maledicto nomina nostra crediderit lacessenda, ac temulentia turbulentus obtrectator temporum nostrorum fuerit: eum pęnæ nolumus subjugare, neque durum aliquid, nec asperum volumus sustinere: quoniam si id ex levitate processerit, contemnendum est: si ex insania miseratione dignissimum est: si ab injuria, remittendum. Unde integris omnibus, hoc ad nostram sententiam referatur, ut ex personis hominum dicta pensemus, & totum prætermitti, an requiri debeat, censeamus. 6

Dicitur autem notanter in Conclusione, *nisi maledictum in ipsum officium Principis fiat &c.* hoc enim, ubi contingit, utique puniri debet, & quidem graviter, *arg. c. 1. h. t.* ibi: *Ut pęna illius terrorem incutiat*, quod idem fieri debet, si verba *maledicti* seditionem, turbulentias, aut alias periculosas sequelas minarentur. Menoch. *de Arb. Jud. cas. 377. n. 7. & seq.* 7

Resp. IV. Pęna *maledicti* in summum Pontificem quoque de Jure communi arbitraria pro qualitate delicti est, tamen, ut si *maledictum* contra ipsam Sedem Apost. seu Dignitatem Pontificiam, seu Officium & Primatum ipsius fiat, pęna & quidem gravis atque exemplaris necessariò imponi debeat, *arg. c. 1. h. t.* ibi: *Quia nobis per litteras retulisti, quod Clericus multis coram adstantibus verba quædam in depressionem Officii, & Beneficii nostr. protulit; ipsum a temeritate sua compescat; ut pęna illius, aliis terrorem incutiat, ne de cætero in Romanam Ecclesiam in talia verba prorumpant:* & ibi DD. communiter. 8

Si vero in solam personam Papæ, præsertim ex levitate, temulentia, insania, vel animi commotione fiat, mansuetudo Christi, cujus Papa in terris Vicarius est, omnino requirit, ut ipse Papa talem injuriam suæ personæ illatam, remittat, *arg. can. Inter querelas, 17. cau. 23. q. 4. & l. si quis, 10. C. de Episc. & Cleric.* juncta *c. l. un. C. si quis Imperatori;* si enim juxta hanc legem ipsi Principes sęculares suę personæ *maledicentibus* ignoscunt, multo magis id facere debet Papa, qui illis, in moribus & mansuetudine exemplo esse debet. Exemplum insigne pro hac doctrina dedit S. Pius V. qui famoso carmine in sua persona gravissimè offensus, Reum deprehensum ad se adductum ita alloquebatur: *Si tu mihi ut Summo Pontifici maledixisses, impunè non fores. Verum quia in fratrem Michaelem* (hoc nomen ei ut Religioso erat) *in Monachum Scarponensem &c. convitia jactasti, liber abi, quo vis: Ego vero humilitatem generis mei, vitæ, & habitus semper animo retinebo, & libenter confitebor.* Barbosa *in c. c. 1. h. t. n. 2.* 9

Resp. V. Quamvis Episcopus aliquem ob *maledictum*, soli personæ suæ illatum ipsemet punire non possit, prout notat Glossa communiter recepta *in can. Inter querelas;* ibi: *Unde de cætero omnino esto circumspectus, atque sollicitus, & talia cuiquam pro defensione propriæ injuriæ tuæ inferre denuo non præsumas. Nam si tale aliquid feceris, in te scias posteà vindicandum.* Ratio est; Tum quia nullus Superiorem habens est Judex in propria causa, *per Vulgaria:* Tum quia Mansuetudo & Sanctitas Episcopi requirit, ut injurias suæ personæ illatas remittat, *arg. l. si quis, 10. C. de Episc. & Cleric.* ibi: *Cui sanctitas ignoscendi Gloriam dereliquit.* 10

Nihilominus arbitrio alterius Judicis pro qualitate delicti puniendus est, qui *maledicto* Episcopos offendit, ut benè advertit Hostiensis *in Summa h. t. §. Alii maledicunt Principem.* Farinacius *Prax. Crim. q. 105. num. 402.* Et quidem judices sæculares ex Officio punire debent illum 11

qui

qui *Maledicit* Episcopum offendit, vel etiam Sacerdotem vel Clericum, illum Episcopum, vel alii Clerici non accusat; quo universaliter loquendo *Maledicit* Judices Ecclesiastica Officia quoque, qui aliquam injuriam (qualis utique est illam *Maledictum*) inferit locis, aut personis sacris, vel exprofesso flagitium habentur *in Epist. ad C. de Episcopis, & Clericis*, illa verbis: *Si quis in hoc genus Sacrilegi proruperit, ut in Ecclesias Catholicas, Secretariis, Ministris, vel ipsi cultui, locisque aliquid, impetrit intrare, quod Episcopus, & Presbyter, & Diaconus intimatur, quod ipse Provincie moderator, Sacerdotum & Levitarum, Ministrorumque, seu quoque illius, & Catholicæ Ecclesiæ Ministrorum, seu cuiusque Clericorum, quos sacrosanctos vocitandum; sic expellet, ut Episcopus intimet proprio alicuium pulsus, cujus familias ignominia Sacerdotium, & Ministrorum Laudabile, familias omnes Sacerdotum, omnes & Ministrorum injurias velut crimen publicum persequi, ut de talibus Reliquimus statuere.*

Rebus Ecclesiasticis Clerici in specie præscribitur, *can. Clericus, 3. dist. 46.* illis verbis: *Clericus maledicit, & maxime in Sacerdotes, Ingratus est, & Episcopum offendit, & Deum, & Sacerdotem; nec unquam ad Deum obsequia satisfactione revocitur.*

Rec. VII. Si Religiosi aliquem Ecclesiæ Prælatum *maledicta* dicerint, aut detraxerint eidem, de jure commundebent per duos menses subjacere illis pœnis, quæ juxta Regulas, vel Statuta eorum ob gravia crimina imponuntur, ita exprefsio *Clem. 3. §. quidam etiam, de Privil.*

24 Dicitur notanter *de Jure communi*; quia præter hanc Juris dispositionem, *Maledicti* Religiosi per speciale Statuta prædictorum Ordinum, Ex quibus Ordine Seraphico per Statuta Generalia *maledicti*, seu qui male loquuntur de Summo Pontifice, vel Decretis & Conclusionibus Apostolicis de Cardinalibus, vel de Episcopis, vel aliis Ecclesiarum Prælatis, vel etiam de Superioribus Ordinis, gravissimis subjiciuntur pœnis; ut videre est in Statutis Bannatis Generalibus *c. 1. §. 1. ibi: Ad eos mandamus, ut si quis ob blasphemia, aut impudentes, vel irreverentiæ de persona Summi Pontificis, vel summæ ejus Ecclesiæ in Sacrilegium ejus in verbis, vel Decretis, vel Apostolicis Constitutionibus, Decretis, aut Sanctionibus aliquid temere ausus, & de eo legitimo testiferit, fomentis pœnis afficiatur, & ab ordine Ecclesiastico, & Sacerdotali deponatur.*

Qui verò Eminentissimos S. R. E. Cardinales, aut in eorum Dignitatem vel personam in genere, vel in specie, & Episcopos, & Ecclesiarum Ordinis Protectorem temerè ora laverit, aut de Episcopis, & aliis Ecclesiarum Prælatis obloquentia fierit, triduiio carceri mancipetur: & gravioribus eisem pœnis pro qualitate delicti, Superiorum abitrio subjacet.

Qui Ministro, Vicario, Commissario Generali non obedierit, & cui injuriosis, vel irreverentibus verbis aliquem ipsorum afficerit *&c.* Sufragiorum jure fexenolis caretur; ac fenestris carceris ponnam, vel etiam graviorem prò delicti qualitate plectatur.

Qui in Ministrum Provincialem, vel Commissarium ejusmodi crimina admittere, & carceri pena, Sufragiolum privatione. *&c.* Gravioribus infligatur.

Qui Prælato seo aliqua verba injuriosa contra illum protulerint, fiatim etiam trina monitione non præmissa, *&c.* Mancipetur.

25 Questiuer II. Quid, & quotuplex sit? Quibusque pœnis subjacita sit *Blasphemia? Resp.* Est *Blasphemia* *effatum* *contumeliosum* *Deum* *Deo* *quoque* *per* *potestatem* *triplicitet* *fieri* *potest*, videlicet *Primò*, dum de Deo negatur, quod est conversit, vel aliquid de illo affirmatur, quod non conveniat: *secundò blasphemiæ* *sunt* *exemplaqui* *quis* *v.g.* *dicit: Deus non est Omnipotens; non omnia fecit; non est sapiens*, vel aliud verbum contumeliosum contra Deum profert. Thomas *q. 13. a. 2. ad 1.* Eadem *q. 20. a. 1.* & pulterioris vero, fi dicitur: *Deus est Tyrannus; est peccator; est mendax; est injustus &c. Secundò*, quando quis Deum detestatur, aut malum aliquod ei imprecatur, *v. g. ut pereat, aut moriatur, ut confundatur, contemnatur, vel non amplius cognoscat, nec posit pulsare precata &c. Tertiò*, si hujusmodi nomen, vel contumeliæ locutiones in B. V. M. vel Sanctos; ficut enim Deus landatur in Sanctis suis, fic etiam Blasphemia, quæ fit contra Sanctos, in Deum redundat, inquit *Thomas*: Blasphemia in Deum exponitur, *q. 20. a. 1. ad 1.* Thomas: *Ex* Convertuntur in *c. Quantvis de Pœn.* Clarus *§. Blasphemia.*

Sylvester *V. Blasphemia*, cum communi alierum, *n. 4.*

Resp. II. *Blasphemia* præcipuè dividitur in *Haereticam*, *n. 16.* *sive Haereticalem*, quæ fit contra aliquid articulum fidei contrarium de Deo afferitur vel negatur; *id. Blasphemum non sit Omnipotentem, vel sim. sive omnisciem non sit, esse mendacem &c.* Hæc verò, *sive non haereticalis* est, quando quis Fideli non oppositum contra Deum pronuntiatur; ut si per modum imprecationis, vel detestationis in eum quis profertur, *v. g. imprecando interitum, opprobia in nomine*, vel *vi maledicendi*, *&c.*

Resp. III. Pœnæ *Blasphemiæ* atiae sunt de Jure Canonico, *vel* de Jure Civili, *vel* de Jure Municipali, *vel* de Jure Clerici *blasphemantis* ell depositio ab Officio, & Haereticali, *can. prædicti, 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.* Laici verò *Blasphemantes* pœna de Jure Canonico *Anathematis*, *can. Sacrosanctæ, can. fusti, ibi: Si Episcopus contra Deum aliquid fuerit, sit in Excommunicatione Ordinetur, deponatur, & Excommunicetur.*

Dein in *Blasphemos* alterius flatutum patet *c. 1. §. 1. ibi* illis verbis: Statuimus, ut si quis contra Deum, vel aliquem in Sanctorum honorem, vel Ecclesiam, vel Sanctos in Blasphemiam publicè relaxare præsumpserit, *a Episcopum* fium pœnæ subdatur interiius anotatur, videlicet, quod in Episcopi Diœcesi Ecclesiarum Ministrorum in manifestoDum ajuntur Miffarum folemnia Blasphemia exiliens, ultimo illorum die Dominico pallium & cataemonia sua ab humeris, legitimo sacrificio celebrantis, prædictus exiens fenis ferilis in pane & aqua ajunet, Ecclesiam mallicuus ingressus Quotiiet quoque prædictum Sacrificium fieri contrà fi poterit, aliquotiies ejusdem, ita unum. Et fi nec ad hoc ejus facultates suppeant, id in panem alium commutetur, cui etiam, fi contrà ipsorum ac pragmaticarum Sanctionum Ecclesiarum Ministrorum ingrediur, & in obitu Ecclesiastica carens sepultura. Per temporalem præterea poeetlatem conditione (si necessitas) ad Ecclesiam Sancti ambulatio exercetur. Blasphemus fi dives fiorit quadraginta solidorum, aliquotie triguiii

SUMMARIUM.

1 *Ratio Ordinis.*
2 *Poena conformis violantis clericis l. 38 depoſitio ab Officio, & Beneficio.*
3 *Quæ inſigni poſtea ante omnem ſententiam.*
4 *II. Quæ in Excommunicatione exiſtens celebrat, privatur Beneficiis ante omnem ſententiam.*
5 *III. Poena Cenſurari, eſſum Beneficia exercentis eſt privatus ipſo facto ſuſpenſus incurrendo.*
6 *Ad quam tamen convabendam requiritur poena, ut Cenſuratus exercat verum, ac proprium officium Ordinis.*
7 *Aliud Ordinis ad propoſitum qui ſat, & qui non ibid.*
8 *Tu ſuſpenſus, & excommunicatus vitandus irregularitatem, & abſtinant aliquem Sacramentorum, eſſ multiplex agam.*
9 *Obſtinatio.*
9 *Secunda cenſitio eſt, ut Cenſuratus temere, ſeu cum culpa eſſum Ordinis exercet.*
10 *Prima qui ignorat, ſe eſſe Cenſuratum, irregularitatem non incurrit, exercendo eſſum Ordinis.*
11 *Nec qui in extrema necſſitate eſſ.*
12 *Nec qui ad vitandum ſcandalum, vel infamiam, eſſum Ordinis exercet.*
13 *Nec illa, contra quem ſententia Cenſurae evidenter eſſ nullitar iata.*
14 *Tertiæ dubitatur quis poteſt ex ſua Excommunicatione.*
15 *Quæ ſint, ſe eſſe a Judice Eccleſiaſtico excommunicatum, & abſtinant, an vitet, & legitime, irregularis eſſ, ſi in illa miſtrat.*
Nec tunc aquipotit poſſ latam Excommunicationem interpoſitam. Ib.
16 *Dubitant, nunc contra ſe latam ſit ſententia Excommunicationis, vel ne perpetrata diſſidium, vel Excommunicatio eſſ annexa, ita, ut ſub poena Irregularitatis abſtinent ab exercitio Ordinis.*
17 *Solvitur Obje&io.*
18 *In materia mortali: præſertim cenſura & Irregularitatis in dubio deſcenſu ſequi iuterem: Et in ſeq. Conſilium ſenti term tenendum.*
19 *Non tamen vitandus ſed etiam tolerantus Excommunicatus irregularitatem incurrit, ſi eſſum Ordinis exercet.*
20 *Non item Excommunicatione minori ligatur.*
21 *Cenſuratus etiam minoris Ordinis eſſum exercens eſſ irregularis.*
22 *Et ſic tum ſalcmnitate facta.*

1 NUnc ex Clericorum gravibus delictis eſt, ſi violant cenſura, dum nempe in *Excommunicatione*, *Suſpenſione*, vel *Interdicto* exiſtentes aliquem eſſum Ordinis exercent, aut in loco interdicto Divina celebrant. Ob quod delictum, quia Pœnas contrahunt.

2 Quæritur I. Quas Pœnas incurrant Clerici violantes, ſeu qui in *Excommunicatione*, *Suſpenſione*, vel *Interdicto* exiſtentes aliquem eſſum Ordinis exercent? Reſp. I. Hujuſmodi Clericos ſequentibus ſubjici pœnis Eccuidem I. Incurrunt pœnam *depoſitionis* ab Officio & Beneficio, non quidem ipſo jure, ſed ſententia Judicis inferendam. Abbas in *Cleriei*, 3. *de* 2. ibi Ancharanus, Hoſtienſis, Barbola, & alii. *arg. l.* 1. 3. *de.* ibi *Clerici ſacrorum, ſi qui a ſuis, aut etiam de mandato Romani Pontificis, ab aliquibus Epiſcopis incredibili, vel excommunicatione abſolutionem dictus Epiſcopus, ſed mandit ſed diſſolutione relaxat, perpetua depoſitionis ſententiam pro suis temeritatis incurant;* Quamvis enim hic textus de ſolis *Excommunicatis*, & *Interdicto* loquatur, tamen Glofa communiter recepta in *ſec. Eccleſiaſt. V. Mutat*, hanc pœnam etiam ad *Suſpenſos* extendit.

Porrò hæc pœna ſtatim incontinenti, etiam abſque alia admonitione pro ſua ſententia poteſt Reo, Glofa citata, & ibi Abbas n. 2. *arg. c. Latores* 4. *de.* Necobſtat, *quodcc. clericis*, 3. *de* 1. dicatur: *Nihil omnino ſibi ſtatuat ſuſpenſus*: Refpondetur etiam, per hanc textum planum indicari, quam quod Epiſcopus poſſit, ſi velit, prius monere Reum, eique ſi monitus ſtatim ſe emendet, ex gratia diſpenſationis hanc *depoſitionis* pœnam remittere, Abbas *l. c.* Pirhing *h. t. n.* 3.

II. Pœna eſt, quod ſi in *Excommunicatione* exiſtens Divina celebret, ipſo facto incurrat *privationem Beneficii Ecclesiaſtici* 6. *de.* ibi: *Presbyteros autem, & alios Clericos, qui pro ſuis exceſſibus a te nexibus Anathematis Canonice innodati perſeverant, ſicut ſpiritualem officia celebrare, ſed Beneficia, quæ ſacrilegis ſuſtinent, ſuſpendere, & ſuſpenſa ſuſpenſa ſicut ſpoliatores ſpoliare; quod ultimum verbum, *ſpoliare* indicat tenemitam jam latam, ita ut Beneficiatus ſuſpenſus ſpoliatus ſum etiam debeat, ut poſt Tiraquellum *tract. Jurisdiction*, 3. *C. de revocand. Donat. V. Tertentur*, n. 167. beat adverat Barbola *l. c. generali*, 6. *de.* Ratio eſt, quamvis alii Clerici ipſo jure ſint irregularis, conſequentur ad obtenda munera benefici inhabilis, merito beneficiſi privatur. *arg. c. ſic. de reſcriptis*, 1. *de.*

III. Pœna illius, qui *ſuſpenſus interdictus*, vel *Excommunicatus* aliquem Ordinis exercet, eſt *irregularitas*, ipſo ipſo jure contracta. Ratio eſt, quia *Cenſuratus* ſuſpenſus Ecclesiaſtica *ſuſpenſus* patet ex *Apoſtolica*, 6. *de.* 1. *de.* 5. *de Sent. & re Jud.* ibi: *Quod ſibi ſuſpenſus dicunt excommunicatus irregularis ſit ſubditus, irregularis ſuſpenſus ſacrorum* Concordat. 1. 1. 1. *de de Sentent. Excommunicatio* 1. 6. *De Interdicto habetur c. Erroris* 20. *ord.* 1. *de.* ibi: *Eccleſiæ interdicta ſit ſubditus, irregularis officiar, & Contra Interdictum Injuſti non Interdictum* 1. *de.* Pirhing *h. t. n.* 1. *Ex Excommunicato autem textus ſint in can. Ejuſdem, ſi ſacrilegi, & ſacrilegi, ex ſuſpenſo, ſuſpenſo, ſuſpenſo,

22. de Privileg. Nec obstat, quam aliqui objiciunt, Bulla Martini *Ad abolendam*: quia per eam solis Fidelibus *non excommunicatis* habentibus communicationem cum *excommunicatis*, minimè verò ipsis *excommunicatis* favorem aliquem conferre voluit: prout patet ex illis verbis Bullę ad finem positis: *Per hoc non intendit excommunicatos in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari.*

20 Quæritur IV. Num etiam in *excommunicatione minori* existens contrahat irregularitatem celebrando aliquem actum Ordinis? Resp. *Negativè*, textus clarus habetur *c. fin. h. t.* ibi: *Si celebrat minori Excommunicatione ligatus, licèt graviter peccet, nullius tamen notam Irregularitatis incurrit.*

21 Queritur V. Utrum irregularitatem etiam incurrat *censuratus*, si actum Ordinis minoris Acolythus v.g. exerceat? Resp. *Affirmativè*, si id cum solemnitate, & quasi ex Officio faciat. Joan. Andreas *in c. 2. h. t. n. 2.* & ibi Abbas *n. 4.* Hostiensis *§. Sed quidquid* Barbosa *n. 3.* Fagnanus *n. 7. arg. c. c. 2. h. t.* Ubi generaliter sine distinctione inter *majorem*, & *minorem* Ordinem fit dispositio, sicut etiam *c. 1. §. fin. c. Is cui 20. de Sent. Exc. in 6.* Sine distinctione inter dictos Ordines de irregularitate pronuntiatur; ibi: *Si Divinis se ingerat, in suo agent Officio, ut prius*; atque ubi Jus non distinguit, nec nos debemus distinguere, *c. c. quia circa 22. de Priv.* ergo.

Dicitur autem notanter, *Si id cum solemnitate, & quasi ex Officio faciunt*; si enim hujusmodi actum Ordinis minoris sine ulla solemnitate, modo, quo eum juxta receptam consuetudinem defacto passim faciunt Laici, exerceant Clerici, eos ab irregularitate immunes esse, satis communiter docent Theologi, in specie Navarrus *Manual. cap. 27. num. 242.* Sylvester *V. Irregularitas, q. 27.* & ex Canonistis Covarruvias *in c. Alma Matr. p. 1. §. 6. num. 9.*

TITULUS XXVIII.

De Clerico non Ordinato ministrante.

SUMMARIUM.

1 *Sensus Rubricæ.*
2 *Pœnæ exercentis Ordinem, quem non habet, est I. Irregularitas, & qualis?*
3 *II. Est Suspensio ab Ordine ita suscepto.*
4 *Non item ab alio.*
5 *III. Est Excommunicatio. IV. Degradatio.*
6 *Ad contrahendam penam Irregularitatis requiritur, ut quis exerceat proprium actum Ordinis.*
7 *Et quidem seriò,*
8 *Ac temerè.*
9 *Cæterum non refert, num majoris vel minoris Ordinis actum exerceat, si id solemniter facit.*
10 *Laicus actum etiam majoris Ordinis exercens; non fit irregularis.*
11 *Valet argumentum* a Rubro *ad* Nigrum.
12 *Irregularitas non contrahitur, quæ non habetur in Jure expressa.*
13 *Si Laicus, vel Clericus non Sacerdos Missam celebrare, vel Confessionem Sacramentalem audire attentat, degradari, & Curiæ sæculari tradi, ab eaque gravissimè puniri debet: Et n. seq.*
14 *A qua pœna non excusat minor ætas, dummodo vigesimum annum compleat.*
15 *Quis possit dispensare in irregularitate per malum usum Ordinis contracta?*

1 Inter alia Clericorum delicta, unum, idque grave est, si exerceant Ordinem, quem non habent, v.g. si Diaconus Missam celebret, solemniter baptizet, Nuptias, aut aquas benedicat? &c. Hinc

2 Quæritur I. Quas pænas incurrat actum Ordinis exercens, quem non habet? Resp. Sequentes. *Prima* & præcipua est irregularitas, ita ut ad superiores Ordines, v.g. Diaconus ad Sacerdotium ordinari non amplius possit. Omnes, textu claro *c. 1. h. t.* ibi: *Numquam ordinetur*: videlicet ad Ordinem; quem nondum habet. Concordat *c. 2. eod.* Respectu tamen aliorum, quos jam prius habuit, non fit irregularis, benè vero a proximo suspensus, juxta statim dicenda.

3 *Secunda* pena talis Clerici est *suspensio* ab Ordine proximè suscepto infligenda ad biennium, vel triennium, *c. c. 2. h. t.* ubi statuitur, quod Diaconus, *qui Missarum celebrationem usurpare præsumpserit &c. ad Sacerdotis officium non poterit premoveri: a Diaconatu quoque biennio vel triennio maneat suspensus.*

4 Dicitur notanter *ab ordine proximè suscepto*; cum enim nec in hoc Capitulo, nec alibi fiat mentio aliorum inferiorum Ordinum, horum *Suspensionem* talis Clericus non incurrit. Suarez *de Censur. disp. 42. sect. 4. n. 4.* Pirhing. *h. t. n. 3.* quia dispositio penalis & odiosa, qualis est ista, restringenda potius, quam extendenda est, *arg. c. odia 15. de Reg. Jur. in 6.*

5 *Tertia* pœna est *Excommunicatio*, *c. 1. h. t.* ibi: *Si quis baptizaverit, aut aliquod Officium divinum exercuerit non ordinatus, propter temeritatem abjiciatur ab Ecclesia*: ubi verbum *abjiciatur* indicat hanc Excommunicationem non ipso facto incurri, sed primum infligi debere. Suarez *loc. cit. n. 2.*

Quarta pena est *degradatio*, & traditio Curiæ sæculari, juxta dicenda infra *n. 13. & seq.*

6 Resp. II. Ad hoc ut Clericus non *Ordinatus* Irregularitatem *n. 2.* specificatam incurrat, sequentes requiruntur conditiones. *Prima* est, ut proprium actum seu ministerium Ordinis exerceat, quod non nisi ab *Ordinato* exerceri potest; prout contingeret, si Minorista Epistolam cum manipulo, vel Subdiaconus Evangelium cum stola solemniter cantaret, aut horum aliquis, vel Diaconus celebraret, solemniter baptizaret, confirmaret, Sacramentaliter absolveret, extremam Unctionem conferret &c. prout in simili diximus suprà *tit. præc. n. 6.* & cum aliis docet Navarrus *Manual. c. 27. n. 242.* Suarez *de Cens. disp. 42. sect. 4.* Pirhing. *h. t. n. 5.*

7 *Secunda* conditio est, ut Clericus hujusmodi Ordinis actum exerceat *seriò* saltem quoad exteriorem actionem, si enim ex joco duntaxat, vel per modum ludicræ, vel scenicæ actionis id facit, in Ordine ministrare, vel actum ejus exercere non censetur, sed potius repræsentare eumdem, consequenter irregularis non evadit. Navarrus *l. c.* Bonacina *disp. 7. de Irreg. qu. 3. p. 6. num. 1.* Sylvester *V. Irregularitas, q. 12. limit. 2.* Suarez *l. c. n. 16.* Pirhing. *h. t. n. 6.* qui tamen cum citato Suarez benè subjungit, sufficienter, ad propositum *Seriò* agere illum, qui externam actionem Ordinis seriò producit eo modo & fine, ut homines decipiat, vel persuadeat, se ex vero ac sincero animo & intentione etiam interna talem actum Ordinis exercere, etsi revera talem intentionem & ministerium internam non habeat; imò nec habere possit, quando scit, quod Ordinem requisitum pro actu non habeat. Alias enim fere nullus hanc irregularitatem incurreret, hoc ipso, quod nullus, nisi crassus, qui scit, se Ordinem non habere, intentionem internam habeat verum proprium ac validum illius actum exercendi.

8 *Tertia* conditio est, ut *temerè & scienter* id faciat, Suarez *loc. c. num. 16.* Avila *de Censuris disp. 9. sect. 1. dub. 13. arg. cap. 1. h. t.* ibi: *Propter temeritatem*; hinc qui ex ignorantia invincibili probabiliter putat, se Ordinem, cujus actum exercet, habere, Irregularitatem non incurrit; quia hæc ad propositum imponitur in penam peccati; quod si abest, etiam pena abesse debet.

9 Sylvester *l. c.* Avila *l. c.* & nonnulli alii addunt, etiam *quartam* conditionem, videlicet, ut quis exerceat proprium actum Ordinis sacri, eo quod actus Ordinum minorum ex consuetudine etiam Laici exercere soleant. Verum

rum circa hanc conditionem discurrendum sicut supra *tit. præc. n. 21.* de Clerico *censurato* exercente actum *Ordinis minoris*, videlicet, quod si id faciat solemniter, & quasi ex Officio, irregularitatem æquè incurrat, ac si actum Ordinis sacri, seu *majoris* exerceat, per Jura, & rationes *cit. n. 21.* allegatas; præsertim cum etiam *c. 1. h. t.* universaliter dicatur: *Si aliquod divinum officium exercuerit non Ordinatus, nunquam ordinetur*: Si vero id facit absque ulla solemnitate, modo, quo juxta consuetudinem practicant Laici, irregularis non erit, Navarrus *l. c. nu. 242. dicto 7.* Suarez *l. c. n. 15.*

10 Quæritur II. Utrum Laicus exercendo actum Ordinis præsertim *majoris*, v.g. celebrando Missam, absolvendo Sacramentaliter, irregularitatem, vel aliam penam, & quam incurrat? Resp. I. Laicus qualemcumque actum Ordinis exercens irregularitatem non incurrit. Barbosa *in c. 1. h. t.* Bonacina *de censuris; disp. 7. q. 3. pun. 9. n. 1. V. Dixi Clericus*, Henriquez *lib. 2. V. Baptism. c. 29. §. 1. prope finem.* Layman *lib. 1. tr. 5. p. 5. c. 3. n. 3.* Ratio est: Tum quia Rubrica hujus Tituli, de solis Clericis non *Ordinatis*, minimè vero de Laicis loquitur, consequenter ad hos dispositio penalis extendi non debet, *arg. c. Odia, de R. J. in 6.* præsertim cum pena Irregularitatis in specie extra casus in Jure expressos non incurratur, *c. Is qui 18. de sent. excomm.*

11 Nec dicas pro Laicis hanc penam satis exprimi *c. 1. h. t.* Ubi universaliter & sine distinctione inter Clericum & Laicum statuitur, quod quicumque non *Ordinatus* aliquod divinum Officium exercuerit, sit irregularis. Respondetur enim Textum quidem indistinctè loqui, esse tamen intelligendum juxta Rubricam Tituli, quę expresse de solis Clericis sonat; valet enim argumentum a *Rubro*, ad *Nigrum*, si *Nigrum* non contradicat *rubro* juxta amplius dicta *in Proœmio l. 1. §. 6. a n. 96.*

12 Dices: eadem imò major ratio militat contra Laicum, quam Clericum non *Ordinatum* in Ordine ministrantem; cum ille gravius, quam iste peccet; majorque irreverentia & contemptus Ordinis consurgat ex Laici, quàm Clerici non *Ordinati* actu, seu exercitio Ordinis; ergo. Respondetur in materia Irregularitatis non valere argumentum à paritate, immo nec à majoritate rationum, sed esse universalem Regulam juris, quod, ubi irregularitas in Jure non reperitur manifestè expressa, non incurratur, prout habet Communissima Doctorum. *arg. c. c. Is qui, 18. de sentent. excommun. in 6.* ibi: *Cum id non sit expressum in Jure.*

13 Resp. II. Quamvis Laici actum Ordinis exercentes irregularitatem non incurrant, nihilominus si Laici, vel Clerici celebrationem Missæ, vel absolutionem Sacramentalem usurpare attentant, tamen ab Inquisitoribus, vel locorum Ordinariis tamquam *Idololatriæ*, & gravissimi *Falsi* rei, omni misericordia indigni judicari, & Curię sæculari debitis penis afficiendi tradi possunt ac debent, prout tam de Laicis, quam etiam Clericis ordinavit Clemens VIII. in Constitut. *etsi alias*, quæ est Octava inter Const. dicti Pontificis, *in Bull. Cherub.* ubi §. 3. ita statuitur: *Propterea ut gravissima hæc scelera committentes, post hac debito supplicio puniantur, motu proprio &c. decernimus, atque statuimus, ut quicumque non promotus ad sacrum Presbyteratus Ordinem, repertus fuerit, Missarum celebrationem usurpare, vel Sacramentalem confessionem audivisse, a Judicibus S. Inquisitionis, vel locorum Ordinariis tanquam Ecclesiæ misericordia indignus, à foro Ecclesiastico abjiciatur, & ab Ordinibus Ecclesiasticis, si quos habuerit, ritè degradatus, statim Curiæ sæculari tradatur, per Judices sæculares debitis penis plectendus.*

14 Quæ Constitutio ab Urbano VIII. denuò confirmata, magisque declarata fuit, adeò ut hi quoque ordinariæ penæ subjaceant, dummodo vigesimum annum expleverint; uti videre est in ejusdem Constitution. *Apostolatus Officium*, quæ est 79. *inter Constitutiones* dicti Papæ *to. 3. Bullar. Cherubini.* ubi §. 3. & 4. ita statuitur: *Nos detestantes impiam, & nefariam horum temeritatem, qui atrocissimo hoc scelere Catholicam veritatem facto impugnant &c. statuimus & decernimus, ut de cætero, qui imposterum ad Sacrum Presbyteratus Ordinem non promotus Missam celebrare, aut Sacramentalem Confessionem audire præsumpserit, ætate minori viginti quinque annis non excusetur, quo minus eidem Clementis constitutioni subjiciatur, dummodo vigesimum suæ ætatis annum compleverit.*

15 *Itaque non promotus sic delinquens nulla habita consideratione ætatis minoris, sive Laicus, sive Clericus sæcularis, aut cujusvis Ordinis, Congregationis, societatis etiam de necessitate exprimendæ Regularis, aut cujusvis alterius Instituti, etiam quantumvis exempti, & privilegiati, Nobisque, & Sedi Apostolicæ immediatè subjecti, nec non Militiarum quarumcumque, etiam S. Joannis Hierosolymitani fuerit, tradatur Curiæ sæculari debitis penis plectendus.*

16 Queritur III. Quis dispensare valeat in irregularitate per malum usum Ordinis contracta juxta hanc præcedentem, & etiam sequentem Rubricam? Resp. Quamvis olim fuerit solius Papę in hujusmodi irregularitate dispensare, *c. 1. §. fin. de sent. & re judicat. in 6. & cap. 1. de sent. excom. in 6.* tamen hodie vigore Tridentini hæc potestas etiam Ordinario competit, si delictum est occultum; secus, si est publicum, aut jam deductum ad Forum contentiosum. Communis, ac certa, textu expresso *Conc. Trid. sess. 24. de Refor. cap. 6.*

TITULUS XXIX.

De Clerico per Saltum promoto.

SUMMARIUM.

1 *Per* Saltum *ordinari quid? Est prohibitum. Ad honores per gradus ascendere Jura volunt. Ib.*
2 *Ordo per* Saltum *illicitè quidem, sed validè confertur, excepto Episcopatu.*
3 *Per* Saltum *ordinatus ipso facto est suspensus ab Ordine ita suscepto.*
4 *Non item ab alio ritè suscepto.*
5 *Per* Saltum *Ordinatus, quando fiat irregularis?*
6 *Qui absque prima Tonsura Ordines suscipit, est suspensus ab illis.*
7 *Non item qui absque Confirmatione aliquos suscipit.*
8 *Si quis per* Saltum *ordinatus, in suscepto Ordine non ministravit, potest in suspensione dispensare Episcopus.*
9 *In qua tamen, sicut & in irregularitate dispensare nequit, si in tali Ordire per* Saltum *ordinatus ministravit.*
10 *Nisi delictum sit occultum.*

1 Præter recensita delinquit insuper Clericus, qui per *Saltum accipit* unum, vel plures ordines, id est, qui superiorem, vel majorem omisso medio, inferiori, vel minore Ordine, v.g. omisso *Lectoratu*, *Subdiaconatum*, vel hoc omisso *Diaconatum*, aut *Presbyteratum* suscipit: sicut enim dictante lumine naturæ Leges Civiles statuere, ut non nisi gradatim à *Minoribus* ad *Majores* Ordines ascendatur, *l. Ut gradatim 11. ff. de onerib. & honorib.* ibi: *Ut gradatim honores deferantur, edicto, & ut à minoribus ad majores perveniatur*, *Epistola Divi Pii ad Titianum* exprimitur, juncta *l. Honor. 14. §. 5. ff. eod.* sic sanctè etiam ab Ecclesia ordinatum fuit, ut ad munera & honores ordinum non nisi gradatim, videlicet à *prima Tonsura* ad Ordines *minores*, & ab his ad *majores* debito ordine ascenderetur, *can. 1. dist. 52. can. Si officia 2. & can. fin. dist. 59.* juncto *Conc. Trident. sess. 23. can. 2. & c. 11. de refor.* Gradus autem, quibus ascenditur, præscribuntur *can. Cleros 1. dist. 21.* quibus Clericus successivè fit *Ostiarius*, *Lector*, *Exorcista*, *Acolythus*, *Subdiaconus*, *Diaconus*, *Presbyter*. *Episcopus*; adeò ut etsi Ordinatio non servato hoc ordine valida sit (excepto *Episcopatu*, qui de essen-

ssentia præqrequirit Ordinem *c. Ex litteris*, 10. *in fine*, *de Excess. Prælat.* tamen illicita est, & pœnis subjecta.

3 Quæritur I. Quibus pœnis subjaceat Clericus per *saltum* ordinatus? Resp. I. Qui per *saltum* sive ignoranter, sive scienter Ordinem suscipit, ipso facto ab Ordine, quem per *saltum* suscepit, tam diu manet suspensus, donec ordinem inferiorem omissum recipiat. Abbas *in c.un.h.t.* & ibi Barbosa *n.3.* Fagnanus *n.22.* Navarrus *Manual. c.22. n.242.* cum Communi, *can. sollicitudo dist.52.& c.un.h.t.*

4 Dicitur autem notanter *ab Ordine quem per saltum suscepit*; quia quamvis nonnulli cum Gonzalez *in c.c.un.h.t.n.5.* velint, talem Clericum esse etiam ab aliis Ordinibus ritè & gradatim susceptis suspensum; tamen probabilius videtur, Suspensione affici solum Ordinem per *saltum* susceptum. Barbosa *de Offic. & potest. Episc. n.10.* Suarez *de censuris disp.31.sect.1.n.48.* & plures alii a Barbosa allegati, *arg.c.c.un.h.t.* ubi per *saltum* promotus ad Sacerdotium pro usu & exercitio hujus solius Ordinis per Saltum promotus dispensatione opus habere videtur: quam interpretationem benignam fundet ipsa etiam materia pœnalis, *arg.c. Odia, & c. In pœnis, de R. J. in 6.*

5 Resp. II. Quamvis per *saltum* ordinatus fiat irregularis si *temerè* exercet actum ordinis per *saltum* suscepti, eo quod violet Censuram, Suspensionem nempe, juxta dicta, consequenter ex hoc capite irregularitatem incurrat per dicta supra; tamen ob solam susceptionem Ordinis per *saltum* irregularis non evadit, si ab exercitio talis ordinis abstinet. Barbosa *l.c.* Sylvester *V. Irregularitas, q.11.n.11.* Fagnanus *in c. un.h.t.* Suarez *l.c. n.45. & seq.* Ratio est; quia hæc Irregularitas in Jure nullibi reperitur expressa; consequenter non contrahitur, *arg. c. Is qui, de sent. exc. in 6.*

6 Quæritur II. Utrum etiam suspensus sit, qui ordines absque prævia prima *Tonsura*, vel absque *confirmatione* suscipit? Resp. I. Qui absque prima *Tonsura* recipit, ab illis ipso facto suspensus est. Sperel. *decis.114.* Barbosa *de offic. & potest. Episc. Alleg.47.n.7.* Pirhing. *h.t. n.7.* Ratio est: Tum quia, etsi dato non concesso *Tonsura* Ordo non esset, est tamen juxta omnes primus gradus ad Ordines, & eorum fundamentum, ac Ordinum instar in consuetis Ecclesiæ Ordinationibus confertur, & propterea etiam à sacris Canonibus Ordo vocatur, *c. cum contingat 11. De ætate & qualitate Præficiend.* ibi: *Per primam Tonsuram juxta formam Ecclesiæ datam, Clericalis ordo confertur.* Accedit declaratio S. Congregationis allegata a Gallemart. *ad Trid. sess.2. de ref.c.14.* qua declaratum habetur, eos, qui absque prima *Tonsura* Ordines suscipiunt, a se susceptis esse suspensos.

Resp. II. Qui absque Sacramento *confirmationis* primam *Tonsuram*, vel ordines suscipit, non est suspensus. 7
Zoesius *h.t.n.5.* Pirhin. *h.t.n.10.* Avila *de censuris p.7.disp.9.sect.1.dub.3.* & communis aliorum. Ratio est, quod etsi à Conc. Trid. *sess.23.de ref. c.4.* præcipiatur, ne quis prima *Tonsura* initietur, & consequenter ne ordinetur, qui Sacramentum *confirmationis* non susceperit, indeque illicitè agat, qui absque *confirmatione* primam Tonsuram vel ordines suscipit, tamen nec a dicto Concilio, nec à Jure communi ullibi aliqua Suspensio, vel irregularitas imponitur, consequenter non incurritur, *arg. sæpe c. Is qui 18. de sent.excom. in 6.*

Quæritur III. Quis possit dispensare in pœnis ob Ordines per *saltum* susceptos contractis? Resp. I. Si per *saltum* Ordinatus in Ordine ita suscepto non ministravit, potest dispensare Episcopus in *suspensione*, quatenus in ordine per *saltum* suscepto ministrare valeat, ita tamen ut prius ordinem omissum recipiat *c. un. h.t.* ibi: *Mandamus, condignam pœnitentiam pro hujusmodi negligentia injungas eidem, quæ peracta ipsum in Diaconum* (cujus ordinem omiserat) *ordinare procures, & sic de misericordia eundem ministrare permittas in Ordine Sacerdotii per saltum suscepto*, & Concilium Tridentinum *Sess.23.de ref.c.14.* ibi: *Cum promotis per saltum si non ministraverint, Episcopus ex legitima causa possit dispensare.* 8

Resp. II. Si per *saltum* promotus, ante dispensationem ministraverit in ordine ita suscepto, non potest Episcopus dispensare in Suspensione, nec in irregularitate ob ministrationem juxta dicta *n.5.* contracta, nisi delictum sit occultum. Patet Conclusio ex Conc. Tr. *l.c.* a sensu contrario; Ex hoc enim quod dicat Concilium, si non ministravit, potest Episcopus dispensare; benè infertur, ergo si ministravit, dispensare non potest. 9

Dicitur autem notanter *nisi delictum sit occultum*; hoc 10
enim ubi est, tam in irregularitate, quam Suspensione dispensare valet Episcopus vi Conc. Tr. *sess.24.de ref.c.6.* ibi *Liceat Episcopis in Irregularitatibus omnibus, & Suspensionibus ex delicto occulto provenientibus &c. dispensare.*

TITULUS XXX.

De eo, qui furtivè Ordinem suscepit.

SUMMARIUM.

1 *Ratio Ordinis.*
2 *Furtivè ordinem suscipere quis dicatur?*
3 *Furtivè ordinem suscipiens illicitè quidem, tamen validè ordinatur.*
4 *Nisi ordinans intentionem, vel protestationem faciat, & notificet, non ordinandi* Furtivè *se ingerentes.*
5 *Et hanc posteà non revocat.*
6 *Si Episcopus præmittit intentionem vel protestationem non ordinandi Furtivè se ingerentes, censetur in dubio seriò facere, consequenter talis invalidè ordinatur.*
7 *Solvitur ratio in contrarium: Et n. præc. In dubio valoris Sacramenti, iterandum est. Ib.*
8 *Non est consultum, ut Episcopus præmittat intentionem non ordinandi Furtivè se ingerentes, benè vero ut id sub Excommunicatione prohibeat.*
9 Furtivè *suscipiens ordinem est ab illo suspensus.*
10 *Ac etiam Irregularis, si contra præviam sub excommunicatione factam prohibitionem id facit.*
11 *Qui eadem die præter Minores etiam Subdiaconatum, vel cum hoc etiam Diaconatum* Furtivè *suscipit, suspensus, non irregularis est.*
12 *In pœnis* Furtivè *suscipientium ordinem aliquando solus Papa, aliquando etiam solus Episcopus dispensare potest. Et quando? ac n. seq.*

ORdinem *Furtivè* plerumque suscipiunt illi, qui per 1
saltum ordinantur; hinc recto ordine præcedentem præsens Titulus sequitur.

Dicuntur autem Ordinem *Furtivè* suscipere, qui vel in 2
examine rejecti, vel sine examine, simulque sine licentia seu consensu Ordinarii dolosè & furtivè se ingerunt cæteris ordinandis, *tan.quando 5.dist.24. can. Extra 5.dist.64.* vel qui eadem die Minores cum Subdiaconatu, vel duos Majores Ordines simul *furtivè*, & sine licentia requisita accipiunt *n.2. & 3. h.t.* De quibus

Quæritur I. An *furtivè* suscipientes Ordinem non tan- 3
tum illicitè, sed etiam invalidè ordinentur? Resp. Quamvis certum sit, hujusmodi suscipientes graviter peccare, utpote præceptum Ecclesiæ in gravi materia transgredientes, tamen ordo *furtivè* susceptus validè confertur, nisi ordinans seriam haberet intentionem non ordinandi Furtivè se ingerentes, seu absque licentia ordinarii accedentes. Communis DD. *arg.c.1.h.t.* ubi *furtivè* ordinatus non amplius jubetur reordinari, sublata Censura, quam incurrit, permittitur ministrare, manifesto argumento, ordinem furtivè collatum valere.

Dicitur autem notanter, *nisi ordinans seriam haberet in-* 4
tentionem non ordinandi &c. hanc enim si Ordinans habet, utique,

utique validè non ordinatur *Furtivè* se ingerens. Pirh. *h.t. n.5.* Rebuffus in *Praxi benef. tit. de Clericis ad Ordines malè promotis.* Glossa *4.n.19.* Ratio est; quia juxta unanimem & certam ad valorem Sacramenti essentialiter requiritur intentio Ministri conficientis Sacramentum, quæ, ut supponitur nō habetur, sed cōtraria efformatur respectu talis. Hinc benè attendendum, qualiter ante Ordinationem se habere, & qualem intentionem, protestationem, vel admonitionem formare & præmittere soleant Episcopi Ordinantes: Si enim, uti in nonnullis locis fieri solet, per se, vel Officialem Ordinandis indicant sequentem vel similem intentionem, aut protestationem: *Non intendimus ordinare illos, qui non fuere examinati, & approbati, vel qui furtivè se ingerunt, vel si aliqua Censura occulta sunt innodati; vel Protestamur, quod nolumus ordinare, qui &c.* Si inquam similis intentio, vel protestatio præmittitur; eamque reverà habeat Ordinans, utique validè non ordinantur, qui per intentionem hujusmodi excluduntur ob rationem *n. præc.* allegatam.

5 Notat tamen Layman *lib.5.tr.1.c.4.n.6.* Bonacina *de Sacramentis, disp.2.q.2.pun.4.n.6.* Hugo *de Sacram. disp.8. n.119.* Henriquez *lib.2.c.8.n.5.* quod si non obstante tali præmissa protestatione Episcopus posteà nihilominus habeat intentionem ordinandi præsentes, vel faciat intentionem universalem faciendi circa præsentes personas, quod facit Ecclesia, prævalet talis intentio priori; eo quod premissio hujusmodi protestationis non sit conformis ritui, & praxi universalis Ecclesiæ.

6 Quod autem aliqui apud Lugo *l.c.* docere videantur, hujusmodi protestationes ab Ordinariis absterrendi potius, quam nec ordinandi animo fieri, indeque in dubio validè censeri ordinatos, qui *Furtivè* se ingesserunt, vel aliqua ex supradictis conditionibus affecti fuere; & Layman *l.c.* absolutè velit, tales non obstante quacumque simili protestatione validè ordinari, eo quod Episcopus censeatur semper habere actualem, & practicam intentionem ordinandi hominem præsentem, dicere non audemus: Tum quia Episcopus, si reverà vult, omninò potest habere seriam intentionem non ordinandi, consequenter si eam manifestet verbis, censetur in dubio, eam serio habuisse; quia, ut dicitur *l. Labeo, 7. §.2. ff. de Suppellect. nemo existimandus est dixisse, quod non mente agitaverit, & l. Generaliter, 13. C. de non numerand. pecun.* ibi: *Nimis indignum videtur, quod sua quisque voce dilucidè protestatus est, in eundem casum infirmare, proprioque testimonio resistere.* Tum quia in dubio, quando agitur de valore Sacramenti tutior eligi, ac propterea Sacramentum etiam Ordinis reiterari debet, *arg. can. Presbyter 68.* ubi Presbyteri, de quorum valida Ordinatione dubium est, jubentur reordinari; sic etiam rebaptizari debet, de cujus valido Baptismo dubium est, *can. Parvulos, dist.4. de Consecr.* Sic etiam S. Congregatio respondet, constitutum in Minoribus Ordinibus debere de novo ordinari, si ratione dubii Baptismi, dubium est de valore Ordinum collatorum.

7 Nec in contrarium juvat ratio a Layman allata, videlicet, quod non obstante prævia seria protestatione Episcopi de non ordinandis dolosè se ingerentibus, censeatur tamen habere intentionem practicam ordinandi hominem præsentem. Nam contra est: Tum quod protestatio prævia, eaque seria de non ordinando certa qualitate destituto, vel affecto, accessuro, & præsentem se exhibituro, virtualiter duret, dum talis dein præsentem se præbet, adeò ut non valeat intentio actualis præsentem ordinandi, utpote quæ non nisi tale afficere censetur, qui prævia seria voluntate non fuit exclusus; minimè verò talem, quem non ordinare perseverans voluntas est; & circa quem, seu qualitates ipsius Ordinans hic & nunc ignorantiam habet, quæ causat involuntariam, *arg. l. Non idcirco, C. de Juris, & Facti ignor.* Accedit, quod si non obstante prævia seria protestatione, & intentione Episcopi de non ordinandis *Furtivè* se ingerentibus, tales validè ordinarentur, nunquam possint hi a valida Ordinatione arceri, quod videtur absurdum. Quare non solum tutius, sed etiam probabilius, consequenter amplectendum videtur, casu, quo Episcopus veram & seriam intentionem præmittit, & notificat, non ordinandi certas personas, illas; si *Furtivè* se ingerant, validè non ordinari.

Notant tamen DD. consultum non esse, ut Episcopi in- 8
tentionem, & protestationem præmittant, tales, vel tales non ordinandi: Tum quia hoc est difforme ritibus & praxi universalis Ecclesiæ: Tum quia secum trahit gravissima incommoda, & pericula, quæ ex dubia, & irrita Ordinatione oriuntur, uti etiam benè advertit Lugo *l.c.* quamvis consultum, & Juri conforme sit, ut sub Excommunicatione prohibeat, ne se ingerant non approbati, vel ne aliqui plures Ordines eadem die *Furtivè* recipiant, *arg. c.12.h.t.*

Quæritur II. Quæ sint pœnæ *Furtivè* suscipientium or- 9
dines? Resp. I. Qui unum, vel plures ordines *Furtivè* suscipit aliquo ex suprà *n.2.* allegatis modis, ipso Jure est suspensus ab ordinibus ita susceptis. Communis & certa *arg.c.1.2.3. h.t.* Quod si Episcopus sub Excommunicatione prius prohibet, ne quis ad Ordines *Furtivè* se ingerat, & tamen contra præceptum istud quis agat, nec in *Furtivè*, nec in aliis ritè susceptis Ordinibus licitè ministrare valeat, hoc ipso, quod sit excommunicatus, consequenter etiam sub pœna Irregularitatis actum alicujus ordinis exercere non possit.

Resp. II. Quando quis non approbatus etiam post præ- 10
viam sub excommunicatione factam Episcopi prohibitionem, *Furtivè* Ordinem aliquem suscipit, præter pœnam Suspensionis irregularitatem quoque incurrit. Barbosa *in c.1.h.t.n.5.* Abbas *in c. Cum H.2.h.t. in 2.* Layman *lib.1.tr.5.c.3.n.1.* Bonacina, & alii contra Navarrum *Alma Mater p.1.§.6.n.6.* fundamentum desumitur ex *c.c.1.h.t.* ubi statuitur, quod ita ordinatus *Furtivè* nequeat absque dispensatione ad altiores Ordines promoveri; quod est præcipuus effectus Irregularitatis, teste ipso Covarruvia *in Clem. Si furiosus, prin. n.1.*

Resp. III. Qui cæteroquin examinatus & approbatus ad 11
ordines *Minores*, vel aliquem *Majorem*, eodem die *Furtivè* se ingerendo suscipit, præter *Minores* Subdiaconatum, vel præter hunc etiam Diaconatum, solam Suspensionem, non verò Irregularitatem incurrit. Palao *de Censuris, disp.6. pun.17.n.1.* Suarez *de Censuris disp.42.sect.3.n.5.* Glossa *in c.1.h.t.* Bonacina, & alii. Ratio est, quia contra tali modo *Furtivè* suscipientes Ordinem sola Suspensio, minimè verò Irregularitas statuta invenitur in Jure, uti patet legenti, consideranti textum *c.2. & 3. h.t.* ubi autem Irregularitas in Jure expressè non habetur, non contrahitur, *arg. sæpè c.c. Is qui, 18. de sent. Excom. in 6.*

Quæritur III. Quis possit dispensare in pœnis ob Ordi- 12
nem *Furtivè* susceptum contractis? Resp. Si quis ordinem *Furtivè* suscipit nulla extante prævia prohibitione sub Excommunicatione, potest in Suspensione ab illo contracta Episcopus dispensare, vel etiam Superior Regularis, si talis post ordinem ita susceptum Religionem ingrediatur, textu expresso *c.1. & 2. h.t.*

Si vero contra expressam prohibitionem ab Episcopo 13
sub Excommunicatione factam Ordinem *Furtivè* quis suscipit, solus Papa dispensare potest, nisi talis etiam Religionem ingrediatur, & ibidem aliquamdiu laudabiliter versetur; hoc enim in casu etiam Episcopus dispensare potest, ut in *Furtivè*, & ritè susceptis ordinibus ministrare, ac insuper ad Ordines superiores ascendere valeat, prout clarè depositum habetur *c.1.2.& 3. h.t.* Quod si delictum sit occultum, etiam cum manente in sæculo dispensare poterit, vi Concilii Tridentini, *Sess.24. de Reform. cap.6.*

TITU-

TITULUS XXXI.

De Excessibus Prælatorum, & Subditorum.

SUMMARIUM.

1 *Non de cunctis, sed quibusdam dumtaxat excessibus hic quæstio est.*
2 *Episcopi excedunt I. Si indebitis exactionibus gravant Clericos subditos, aut inhonestè eos tractant.*
3 *II. Si eos Censuris indebitè vexant.*
4 *III. Si beneficia indignis conferunt.*
5 *IV. Si inferiorum prælatorum jura minuunt.*
6 *V. Si Exemptis privilegiatis aliquid præcipiunt contra tenorem privilegiorum, cui mandato obedire non tenentur Privilegiati.*
7 *Enarrantur quindecim* Excessus *Prælatorum contra Regulares in Communi.*
8 *Et duodecim in specie contra Fratres Prædicatores, & Minores.*
9 *Adducuntur etiam triginta Remissivè, & notabilis textus ex Clementin.*
10 *Episcopi in aliquibus contra exemptos procedere possunt tamquam Sedis Apostolicæ Delegati.*
11 *Prælati Episcopis inferiores quos excessus committant ad propositum?*
12 *Prælati Regulares specialiter excedunt ædificando contra formam præscriptam nova Monasteria.*
13 *Quæ forma necessaria non est, si reædificantur Monasteria ab Hæreticis, aut Infidelibus occupata.*
14 *Nec in reparatione, vel ampliatione Monasteriorum.*
15 *Neque si ædificatur Monasterium in exempto loco.*
16 *Nullius Diœcesis.*
17 *Benè tamen si trasferatur Monasterium ab uno loco Civitatis ad alium.*
18 *Subditi etiam Prælati Episcopo inferiores exempti quoque peccant, si non servant Festa, & Censuras, ab Episcopo indictas.*
19 *Item si negant, eum esse suum Dominum, aut trahunt ipsum ad Forum sæculare, aut consilio vel auxilio juvant ejus adversarium.*
20 *Item excedunt violando Clausuram Monasteriorum: de quo Remissivè.*

1 SI de cunctis, quæ ad hanc Rubricam reduci possent, ageremus, præsens Titulus amplissimus foret, hoc ipso, quod quævis transgressio Legis a Prælato, vel Subdito facta *Excessus Prælati*, vel Subditi sit, & dici possit. Quare ad evitandam omnem superfluam prolixitatem, more aliorum DD. eos duntaxat *excessus* adducemus, qui in hoc Titulo specialiter allegantur, & alibi non examinantur. Itaque

2 Quæritur I. Quinam ad propositum hujus Rubricæ sint *excessus Prælatorum?* Resp. Esse plures. & quidem alios Episcoporum, alios inferiorum Prælatorum. Nam I. Episcopi in Inferiores sibi subjectos *excessum* committunt, si eos indebitis oneribus, taliis, vel exactionibus gravant, *c. 1. h. t.* de qua materia egimus *lib. 3. tit. 39. de Censibus, & Exactionibus.* Item si eos inhonestè, & statui Clericali inconvenienter tractent, ut forsan propterea Laicis despicabiles reddantur, *c. c. 1. h. t.* Pro quo *excessu* Papa gravem minatur pœnam *l. c.* illis verbis: *Scituri pro certo, quod si rumores iterum ad aures nostras pervenerint, pro tantis excessibus vos taliter puniemus, quod timore pœnæ nostræ cæteri a similibus abstinebunt.* Huc quadrat etiam illud *can. esto subjectus 7. dist. 95.* ibi: *esto subjectus Pontifici tuo, quasi animæ parentem suscipe: sed Episcopi Sacerdotes se esse noverint, non dominos, honorent Clericos, quasi Clericos, ut & ipsis, a Clericis, quasi Episcopis honor deferatur.*

3 II. *Excessus* est, si eos Censuris indebitè vexant *eod. c. 1. h. t.* quandonam autem Censuræ indebitè ferantur, & quæ remedia contra eas, dicetur infrà *tit. 39. de sent. excom.* Intereà notandum, *c. c. 1. h. t.* eamdem pro hoc, ac priori *Excessu* pænam intimari.

4 III. *Excessus* est, si Episcopi inferiorum Prælatorum jura, immunitates, jurisdictionem privilegio, consuetudine, aut alio justo titulo eis competentem diminuunt, tollunt, aut Ecclesias eis subjectas a subjectione & obsequio liberant, *c. 2. h. t.*

IV. *Excessus* eorundem est, si Beneficia conferant indignis *cap. 2. h. t.* de qua materia vide supra *Lib. 1. Tit. 6. §. 10.* 5

V. *Excessus* est, si Episcopi privilegiatis & exemptis præsertim Regularibus aliquid præcipiunt, injungunt, interdicunt, aut prohibent, aut derogant contra tenorem suorum privilegiorum, *c. Sanæ 5. h. t.* ubi etiam conceditur, quod hujusmodi indebito Episcopi mandato gravati Prælati Regulares possint authoritate Apostolica obedientiam denegare. Concordat *C. cum ad quorundam 7. h. t.* ubi etiam declaratur, Excommunicationem latam contra Subditum, quia non patet contra privilegium, esse ipso jure nullam. 6

Enarrantur Episcoporum, & aliorum Ecclesiasticorum sæcularium contra regulares quindecim *Excessus c. Nimis iniqua 16. h. t.* ibi: *Nimis iniqua:* & infra. Cum Religiosi viri abnegantes salubriter semetipsos, elegerint in paupertate Christo pauperi ad placitum famulari, tamquam nihil habentes, & omnia possidentes: non desunt plerique tam Ecclesiarum Prælati, quam alii, qui cæca cupiditate seducti, propriæ aviditati subtrahi reputantes, quidquid prædictis fidelium pietas elargitur, quietem ipsorum multipliciter inquietant. Volunt namque contra Regulam à Sede Apost. approbatam, & sui Ordinis instituta, ipsis invitis eorum Confessiones audire, ac eis injungere pœnitentias, & Eucharistiam exhibere: nec volunt, ut Corpus Christi in eorum Oratoriis reservetur: & fratres ipsorum defunctos apud Ecclesias suas compellunt sepeliri, & eorum exequias celebrari: & si quis decedentium Fratrum alibi, quam in suis Ecclesiis eligat sepulturam, funus primo ad Ecclesias suas deferri cogunt, ut oblatio suis usibus cedat. Nec sustinentes eos habere campanam, vel Cæmeterium benedictum, certis tantum temporibus permittunt ipsos celebrare Divina. Volunt quoque in domibus eorum certum numerum Fratrum, Sacerdotum, Clericorum, & Laicorum, necnon cereorum, lampadum, & ornamentorum, pro voluntate sua taxare, ac residuum cereorum, quando noviter opponuntur, exigunt ab eisdem. Nec permittunt, quod novi Sacerdotes eorum alibi, quam in Ecclesiis suis celebrent primas Missas, eos nihilominus compellentes, ut in quotidianis Missis, quas in suis locis & altaribus celebrant, oblationes ad opus eorum recipiant, & reservent: quidquid etiam eis, dum celebrant Missarum solemnia intra domorum suarum ambitum pia fidelium devotione donatur, ab ipsis extorquere oblationis nomine contendentes, quod iisdem tam in ornamentis Altarium, quam in libris Ecclesiasticis absolutè confertur, vindicans perperam juri suo. Quo circa mandamus, quatenus universi & singuli a prænotatis gravaminibus desistatis, subditos vestros ab hujusmodi arctius compescendo. 7

Ulterius *c. Nimis prava 17. eod.* enarrantur Prælatorum Ecclesiasticorum sæcularium *Excessus* & gravamina contra Fratres Prædicatores, & Fratr. Minores in ipso: *Nimis prava:* & infrà: Cum quidam viri Religiosi Fratr. Prędicatores & Minores (quorum Ordinem & Regulam Sedes Apost. noscitur approbasse) in arctissima paupertate Christo pauperi famulentur, plerique Prælati, & alii eos ad Synodus suas cogunt accedere, ac suis constitutionibus subjacere, nec his contenti Capitula & scrutinia in locis Fratrum pro his corrigendis facturos se comminantur fidelitatem juramento firmatam ab eorum Ministris & Custodibus exigentes: eis quoque, ut tam extra Civitates quam intra cum eis processionaliter veniant ex levi causa mandantes, Excommunicationis sententiam fulminant in benefactores ipsorum & idipsum Fratres comminantes, eos de locis, in quibus Domino famulantur, satagunt amovere, nisi eis obediant in omnibus supradictis. Ad hoc ne Fratres ad honorabiliores Civitates, & villas, ubi Religiosè & honestè valeant commorari, a populis devotè vocati accedere audeant inhibentes, tam in accedentes Fratres, quàm in receptores eorum præsumunt excommunicationis sententiam promulgare. Ab eis etiam de hortorum fructibus Decimas, necnon de habitaculis Fratrum (sicut de Judæorum domibus) contendunt redditus extorquere: asserendo, quòd nisi Fratres morarentur ibidem, ab aliis habitatoribus proventus aliqui solverentur, & ut ipso suæ subdant totaliter ditioni, eisdem Ministros & Custodes volunt præficere pro suæ arbitrio voluntatis. Quocirca mandamus, quatenus universi & singuli a prænotatis gravaminibus desistatis, Subditos vestros ab hujusmodi arctiùs compescendo. 8

9 Insuper *Clem. un. h. t.* triginta hujusmodi *Excessus* adducit, quibus adductis generaliter concludit, ut sequitur: Et generaliter, quamplures Prælati Religiosis, præsertim exemptis & Privilegiatis in personis & rebus suis ac juribus spiritualibus, & temporalibus graves inferunt, contra justitiam & eorum privilegia, injurias ac jacturas Verum quia una est regularium & sæcularium Prælatorum, & Subditorum exemptorum & non exemptorum universalis Ecclesia, extra quam nullus omninò salvatur, quorum omnium unus est Dominus, una Fides, & unum Baptisma: decet ut omnes, qui ejusdem sunt corporis, unius etiam sint voluntatis, & sicut fratres ad invicem vinculo charitatis sint adstricti. Decet igitur, ut & Prælati & alii tam exempti, quam non exempti suis juribus sint contenti, & alter in alterius injuriam non prosiliat seu jacturam. Universis itaque Prælatis Ecclesiarum præsentis sanctionis edicto districtè præcipiendo mandamus, quatenus ipsi a prædictis gravaminibus omninò cessantes, & cessare suos subditos facientes, viros Religiosos exemptos, privilegiatos & non exemptos mendicantes & non mendicantes, charitativè tractent & foveant, & sua jura & privilegia inviolabiliter eis servent. Et quoniam plus solet timeri, quod specialiter, quàm quod generaliter inhibetur, eisdem Prælatis districtissimè inhibemus, ut Abbates, Priores, & alios Religiosos [illegible] ad sua Generalia, vel Provincialia vadant Capitula, impedire quomodolibet non præsumant.

10 Fatendum tamen, quod in nonnullis casibus Episcopi tamquam Sedis Apostolicæ *Delegati* non obstantibus Regularium privilegiis possint procedere contra illos vi Concilii Tridentini, per quod, uti etiam per aliquas Constitutiones Pontificias quædam eorum privilegia fuere revocata: quænam autem illa sint, dicemus infra *T. 33. de Privilegiis, & Excessibus Privilegiorum.*

11 VI. Faciunt etiam *Excessus* aliquos Prælati Episcopis inferiores, si [illegible] subjectas Ecclesias [illegible] uniunt, *c. Sicut* [illegible] neficiorum, [illegible] item si præsumunt cognoscere & judicare de causis Matrimonialibus, vel concedere indulgentias, vel imponere pœnitentias publicas; quia hi actus ad solam pertinent dignitatem Episcopalem, nisi Abbates, vel alii Prælati Episcopis inferiores ex privilegio Apostolico, vel legitima præscripta consuetudine aliud [illegible] jurisdictionis circa hæc habeant [illegible] *c. Ad audientiam 12. h. t.*

12 VII. Committunt *Excessus* Prælati Regulares, dum contra formam a Jure & Constitutionibus Pontificiis præscriptam ædificant Monasteria. De qua materia vide *l. 3. T. 40. § 2.* Dictis tamen ibidem pauca hic addenda, videlicet, quòd forma ibidem præscripta, & consequenter etiam consensus Ordinarii necessarius non sit.

13 *Primò*, quando reædificantur Monasteria ab Hæreticis occupata, & destructa. Donatus *p. 2. Tr. 1. q. 24.* Roderiq. *Tom. 2. q. 49. & 99.* Lezana *V. Monasterium n. 49.* & alii. Ratio est; quia per hanc reædificationem jus novum non acquiritur, cùm jus antiquum per Hæreticorum usurpationem non extinguatur.

Secundò eadem forma & consensus necessarius non est in reparatione, reædificatione, & ampliatione Monasteriorum. Donatus *loc. c. q. 23.* Rodriq. *loc. c.* Glossa *in can. Monachus cau. 18. q. 2.* Ratio est; quia Jura *c. lib. 3. tit. 40. §. 2.* allegata loquuntur de erectione novi Conventus, quo novum jus novusque titulus in aliquo loco acquiritur, quod cum non fiat in reparatione, & ampliatione Monasterii, ad hanc præfata Jura utpote pœnalia & odiosa extenuenda non sunt. 14

Tertiò, quando ædificatur Monasterium in loco exempto, & nullius Diœcesis existente. Laurent. de Franch. *p. 1. controvers. inter Episcop. & regular n. 495.* Ratio est; quia neque antiquiora, nec recentiora Jura consensum Ordinarii, & alia ad tale Monasterium requirunt: cùm Concilium Tridentinum licentiam Ordinarii requirat dumtaxat ad erectionem Monasterii in ejus Diœcesi: Constitutio verò Clementis VIII. *Quoniam §. 1.* in locis eorum ordinariæ Jurisdictioni subjectis. 15

Dicitur autem notanter, *& nullius Diœcesis*, casu enim, quo locus quidem exemptus certæ tamen Diœcesis existit, forma præscripta omninò servanda est. Donatus *loc. c. q. 40.* Cochler. *de Jurisdictione Ordinarii in exemptos p. 2 q. 45. n. 36. arg. Conc Trid sess. 25. de Regular. c. 3 & c. authoritate de Privileg in 6.* ubi expressè habetur: *Inhibemus ne in locis etiam exemptis hoc ipsi exempt. facere audeant.* 16

Putat quidem Rodriquez *Tom. 2. q. 49. art. 9.* etiam in casu, quo in eadem Civitate transfertur Monasterium ab uno v. g. minus commodo, aut sano loco ad alium locum, non requiri consensum Episcopi, eo quod Jura hunc requirentia tantum ex erectione novi Conventus loqui videantur; nihilominùs contraria sententia, quam tenet Donatus *loc. c. q. 26* Bordonus *Miscell. decis 125.* & alii, probabilior, & in praxi amplectenda est. Ratio est, quia consensus Episcopi ad talem translationem requiritur Jure antiquo, *can. si quis vult. 41. caus. 16 q. 7.* ibi: *Si quis vult Monasterium suum ad meliorandum in altum locum ponere, fiat cum consilio Episcopi.* ubi per *consilium* intelligi consensum fatentur omnes Doctores teste Donato. Jura autem nova cum antiquum non correxerint, ab illo interpretationem recipiunt. Accedit bina declaratio Cardinalium in favorem hujus doctrinæ edita, de qua testatur Donatus *loc. c. n. 7.* 17

Quæritur II. Quinam ad propositum hujus Rubricæ speciales hic notati sint *Excessus* Subditorum. Resp. Sequentes videlicet. I. Quando Subditi, etiam cæteroquin Prælati inferiores tamen Episcopo, in [illegible] Festivitates & [illegible] dicentur [illegible] *31. de offic. judic. ordinar. a n. 126* 18

II. *Excedunt* Clerici Episcopi subditi, si negant Episcopum esse Dominum suum, cùm sic agant contra fidem *Homagii*, reverentiæ, & obedientiæ in recipiendis Ordinibus, vel Beneficiis promissæ. Item si in causa spirituali vel Ecclesiastica illum trahant ad Forum sæculare: vel iniquos Adversarios Episcopi consilio, vel auxilio juvant; prout refertur *cap. Gravem 15. h. t.* ubi etiam jubetur Beneficio privari, qui aliquem ex his tribus *Excessibus* contra Episcopum committit. Glossa *fin. ib.* Pirhing *h. t. n. 31. & 32.* 19

III. *Excedunt* Clerici privat. alicujus Communitatis si absque licentia Superioris sibi faciunt, & usurpant Sigillum Communitatis, *c. dilecta 14. h. t.* 20

IV. Fit *Excessus* tam a Regularibus, quàm Sæcularibus Prælatis, & inferioribus utriusque sexus, si violantur Clausuræ Monasteriorum per ingressum vel egressum, de qua materia vide *L. 3. T. 35. de statu Monachorum, § 3.* 21

TITULUS XXXII.

De Novi Operis Nuntiatione.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis.*
2 Nuntiatio novi Operis *quid?*
3 *Fit circa sola futura, seu nondum perfecta opera.*
4 *Censetur autem* novum Opus *facere non solum qui ædificando, sed etiam, qui destruendo, ampliando faciem* Operis *mutat.*
5 *Intellige in* Operibus *solo adhærentibus.*
6 Nuntians novum opus *potest, sed non tenetur acceptare ab ædificante cautionem de* opere *destruendo, si jure non sit ædificatum.*
7 *Solvitur Objectio.*
8 Nuntiatio novi operis *fieri potest a quovis etiam privato, cujus interest.*
9 *Idque tribus modis, videlicet, vel verbis, vel jactu lapilli, vel per Prætorem.*
10 *Si quis in* nostro *ædificat, melius est Prætorem, vel jactum lapilli, quam solis verbis,* nuntiare novum opus, *& quare?*
11 *Ad* Nuntiationem novi *Operis non requiritur certa verborum forma, potestque fieri per substitutum.*
12 *Et quovis etiam Feriato die, dummodo fiat in vel prope locum.*
13 *Potest fieri contra quemvis etiam proprium Superiorem.*
14 *Sive dein in suo, sive in alieno in præjudicium alterius ædificet.*
15 *Datur etiam contra ædificantes Capellam, vel aliud ædificium pium.*
16 *Nisi hoc ex justa causa per Episcopum cognita, eoque concedente erigatur.*
17 *Nuntiatio ex tribus causis fit.*
18 *Cui* nunciatur [illegible] *desistere ab ædificio,* [illegible] *quod post* nuntiationem [illegible]
19 *Sive dein juste, sive injuste ædificaverit.*
20 *Quin ante omnem cognitionem judicialem, num jure ædificatum sit, destruere debet ædificium.*
21 *Is, cui* nuntiatur novum opus, *debet expectare per tres menses.*
22 *Si quis in eo,* quod possidemus, *ædificat, possum id propria authoritate etiam per vim impedire, aut destruere.*
23 *Vim vi repellere omnia Jura permittunt.*
24 *In suo ædificantem nemo privata authoritate violenter impedire, aut ædificatum ab eo destruere potest, ante* nunciationem novi operis.
25 *Bene vero post illam.*
26 *Qui post* nuntiationem novi operis *etiam in suo, quod possidet, ædificat, vim infert* nuncianti, *indeque vim impedire potest incontinenti.*
27 *Etsi ad tempus* nuntiationi *pareat, & ab ædificio cesset.*
28 *Ædificatum ante* nuntiationem *in eo, quod quis possidet, alius ante denuntiationem destruere non potest.*
29 Nuntiatione *non obstante potest quis pergere in ædificio,* I. Si nuntiatio *manifeste est injusta.*
30 *Solvitur Objectio.*
31 *Et allegatur opinio contraria.*
32 II. *Si est periculum in mora.*
33 III. *Si* nuntians *cautionem recipiat, &* nuntiationem *remittat, vel re adhuc integra moriatur.*
34 IV. *Vel si recusat deponere juramentum calumniæ.*
35 V. *Vel si intra trimestre non probat suum præjudicium.*
36 *Vel si Judex* nuntiationem *remittit, uti quandoque potest. Justitiæ & æquitatis ratio præferenda est rigori Juris. Ibid.*
37 *In suo fundo quilibet pro libitu etiam usque ad cœlum ædificare potest.*
38 *Nisi habeat servitutem Urbanam.*
39 *Vel ex suo ædificio vicini ædibus immineat periculum. Damnum infectum quid? Ib.*
40 *Vel si ad solam æmulationem alterius ædificet.*
41 *Vel contra favorem Religionis, aut boni publici.*
42 *Sæculares non possunt erigere altas domos, vel in jam erectis facere fenestras, ex quibus videri in Monasteriis possint Fratres aut Moniales, & n. præced.*
43 *Confirmatur eadem doctrina.*

INter alios Prælatorum & quandoque Subditorum *Excessus*, de quibus Compilator Juris Canonici tractavit Titulo præcedenti, etiam connumeratur is, qui committitur in ædificando, seu novum opus faciendo in præjudicium vicinorum, vel aliorum. Et hic *Excessus* corrigitur per novi operis nuntiationem, de qua agitur in præsenti Titulo, atque in Jure Civili tam *in Codice*, quam *Digestis*, cujus Leges Papa quoad hoc observari vult etiam in Ecclesiis, aliisque piis locis post novi operis Nuntiationem ædificatis, *c.* 1. *h. t.* Inter alias dicens: *sicut leges non dedignantur sacros Canones imitari, ita & sacrorum statuta Canonum Principum constitutionibus adjuvantur.* 1

Quæritur I. Quid sit Nuntiatio novi operis? a quo? quomodo? quando? ubi? & cui fieri possit, ac debeat? Resp. I. Nuntiatio novi operis est prohibitio recte, ne quis in ædificio, seu alio novo opere pergat, donec de jure ædificationis constiterit, aut præstita sit eo nomine satisdatio; ut proin *nuntiare* hoc loco idem sit, ac prohibere novum opus; consequenter iste nuntiet novum opus aliquod, qui prohibet, ne fiat tale opus novum *arg. l.* 1. *h. t.* cum Concordantiis. 2

Dicitur I. *Ne in opere novo faciendo &c.* Nam hoc Edictum remediumque operis novi Nuntiationis adversus opera futura introductum est non adversus præterita; hoc est, adversus ea, quæ nondum facta sunt, ne fiant. Nam si quid operis factum fuerit, quod fieri non debuit, cessat edictum de operis novi Nunciatione, & erit transeundum ad *interdictum quod vi aut clam*, aut hujusmodi, quo restituatur, si quid illicite factum est, prout habetur *l.* 1. *§. Hoc autem, ff. de operis novi Nuntiatione.* 3

Cæterum novum opus facere censetur, non solum ædificando, sed etiam qui destruendo aliquid, amplificando, novam fenestram aperiendo, aut alias in præjudicium alterius mutando. *arg. c. l.* 1. *§. Opus novum* 11. *ff. h. t.* ibi: Opus novum facere videtur, qui aut ædificando, aut detrahendo aliquid, faciem operis mutat. 4

Porro notandum, per novum hujusmodi opus futurum, intelligi illud, quod solo conjunctum, aut conjungendum est, & in eo fit; ita ut in eodem solo permaneat, ut proin qui messem colligit, arbores succidit, vineam putat &c. opus novum nuntiari non possit, sed alio remedio uti debeat texto expresso *l.* 1. *§.* 12. *h. t.* ibi: Hoc autem Edictum non omnia opera complectitur, sed ea sola, quæ solo conjuncta sunt. Idcirco placuit, si quis messem faciat, arborem succidat, vineam putet, quamquam opus faciat, tamen ad hoc Edictum non pertinere. 5

Dicitur II. *Aut præstita sit eo nomine satisdatio*, ideo cautio de opere suis sumptibus demoliendo, in casum, quo injuste ædificatum pronuntietur. Nam si ejusmodi cautio per Nuntiantem opus novum recipiatur, statim alter ædificare permittitur: non tamen talem cautionem nuntiator accipere cogitur, *c. significantibus & c. ult. h. t.* ac alibi. Quia ubi semel ædificatum est, durior causa redditur, & postea difficilius ad demolitionem devenitur, simulque ut dicitur *leg. ult. C. Ex quibus causis restitutio &c. Melius intacta Jura servari, quam post causam vulneratam remedium quærere.* 6

Nec obstat *l. Prætor ait ff. de operis novi nuntiatione.* & alibi, ubi dicitur, quod præstita satisdatione de demoliendo, vel 7

vel oblata & non recepta, possit quis licite ædificare. Resp. enim Glossa *in c. ult. h. t.* ℣. *Non obstante*, id intelligendum esse conformiter *leg. un. C. de novi operis nuntiation.* & dicto *c. ult. h. t.* quod videlicet oblata cautione de demoliendo, post tres menses possit quis ædificare, alioquin vero Nuntians novum Opus, si statim vel intra tres menses velit probare suum perjudicium, auditur, non obstante cautione, quæ sibi offertur.

8 Resp. II. *Nuntiatio novi operis* fieri potest à quovis, cujus interest, ne hujusmodi novum Opus fiat. Communis & certa *arg. cit. leg.* 1. *§.* 16. *ff. h. t.* Potestque illud nuntiare seu prohibere quis privatus, cujus interest, adeo ut necesse non sit, adhibere mandatum, vel authoritatem Judicis *cit. leg.* 1. *§.* 2. *ff. h. t.* ibi: *Nuntiare ex hoc dicto non habet necessariam Prætoris aditionem, potest enim nunciare quis, etsi eum non adierit.*

9 Resp. III. Nuntiatio novi Operis tribus modis fieri potest. Videlicet verbis solis: *secundo* per manus appositionem, vel jactum lapilli in locum, ubi novum Opus intenditur, aut inchoatur prohibendi causa, quod tamen verbis indicare debet, cum non quis lapidem projiciens in talem locum aut manum ædificio imponens intendatur nuntiare novum Opus; uti post Hostiensem *h. t. nu.* 8. bene advertit Pirhing. *h. t. Tertio* per Prætorem seu Judicem, instando apud illum, ut ipse sua authoritate prohibeat *novum Opus; arg. l. de Pupillo* 5. *Meminisse* 10. *ff. h. t.* ibi: *per Prætorem & l. Vi facit* 20. *ff. Quod vi, vel clam* ibi: *Prohibitus autem intelligitur quolibet prohibentis actu, idest, vel dicentis, se prohibere, vel manum apponentis, lapillumve jactantis, prohibendi gratia.*

10 Notandum tamen, quod etsi quis ex his Nuntiandi modis sit sufficiens, tamen casu, quo quis in nostro ædificare aut *novum opus* inchoare vult, melius sit per lapilli jactum, vel per Prætorem, quam simplicem verbalem Nuntiationem opus prohibere; quia hanc in tali casu; qui facit, amittit possessionem & eam acquirit adversarius, *cit. l. de pupillo* 5. *§.* 10. *ff. h. t.* ibi. Meminisse autem oportebit, quoties quis in nostro ædificare, vel in nostrum immittere, vel projicere, vult, melius esse, eum per Prætorem, vel per manum (idest per lapilli jactum) prohibere; quam operis novi Nuntiatione (*supple simplici verbali*) cæterum Operis novi Nuntiatione possessorem eum faciemus, cui nuntiaverimus, aut si in suo quid faciat, quod nobis noceat; tum operis novi denuntiatio erit necessaria. Sylvester ℣. *Nuntiatio novi Operis q.* 4.

11 Ceterum ad Nuntiationem verbalem nulla certa verborum forma requiritur, seu sufficiunt quævis verba intentionem prohibentis seu nuntiantis satis exprimentia, potestque illam facere per se, vel per alium suo nomine *l.* 1. *§. Item ff. h. t.* ibi: *Item nuntiationem, & nostro, & alieno nomine facere possumus.* Quocumque autem modo fiat, consultum est, ut coram testibus fiat, quatenus probari possit, eam factam esse.

12 Resp. IV. Quamvis nuntiatio novi operis quovis etiam Feriato, & sacro die fieri possit, necesse tamen est, ut fiat in, seu prope locum, ubi fit, seu intenditur novum opus *l.* 10. *§. Item* 4. ibi: *Item nuntiatio omnibus diebus fieri potest & l. De pupillo* 5. *§.* 2. *ff. eod.* ibi: *Nuntiationem autem in præsenti faciendam meminisse oportebit, idest, eo loci, ut opus fiat, sive quis ædificet, sive inchoet ædificare*

13 Resp. V. Nuntiatione novi operis potest quis, cuivis, seu contra quemcumque etiam proprium Superiorem suum in præjudicium alterius novum Opus molientem facere. *l. Non solum* 8. *prin. ff. h. t.* ibi: *Non solum proximo vicino, sed etiam Superiori opus facienti nuncupare Opus novum potero:* Idque vel mediate, vel immediate, adeo ut non solum ipsi Domino Opus novum inchoanti, sed etiam in loco novi Operis præsentibus v. g. fabris, opificibus, servis, vel aliis quibuscumque tamen, etiam mulieribus, qui Domino referre valent Nuntiationem, fieri queat, dummodo in, vel prope locum novi Operis fiat; textu expresso *cit. l. de pupillo* 5. *§.* 3. *ff. h. t.* ibi: Nunciari autem non utique Domino oportet, sufficit enim in re præsenti nuntiare ei, qui in re præsenti fuerit, usque adeo, ut eam fabris, vel opificibus, qui eo loci operantur, opus novum nuntiari possit. Et generaliter ei nuntiari novum Opus potest, qui in re præsenti fuit Domini, operisque nomine. Neque refert, quis sit iste, vel cujus conditionis, qui in re præsenti fuerit, usque adeo, ut etiam fabris, opificibus &c.

14 Nec refert, in quo loco, proprio, vel alieno talis Opus novum faciat, vel intendat, dummodo in præjudicium tertii fiat, *l. Ædibus* 18. *ff. h. t.* ibi: *Nec ad rem pertinet cujus solum sit in quo opus fiat* juncta *l. de Pupillo §.* 10. *ff. eod.* Neque refert, sive locus sit publicus, sive privatus, sive sacer & Religiosus, sive profanus, *leg.* 1. *§.* 7. *ff. eod.* ibi: In publico vel privato &c. vel in sacro, vel in religioso loco.

Hinc etiam de Jure Canonico conceditur Nuntiatio novi operis contra ædificantem Capellam in præjudicium Baptismalis Ecclesiæ, immo contra ædificantes quamcumque Ecclesiam in præjudicium alterius *cap.* 1. *h. t.* ibi Quia nulla Ecclesia in præjudicium alterius est construenda. Nam ut bene loquitur Abbas *in c. Pastoralis de his, quæ fiunt à Prælatis &c. Non decet unum Altare discooperire, ut aliud cooperiatur.* 15

Intellige, nisi id fiat ex causa justa per Episcopum cognita, & approbata, eoque permittente, v. g. ob numerositatem populi, amplitudinem Parochiæ, vel hujusmodi, prout habetur in Concilio Tridentino *Sess.* 21. *de refor. c.* 4. 16

Quæritur II. Ex quibus causis fieri possit novi operis nuntiatio? Resp. Ex tribus, videlicet, vel ad conservandum jus nostrum, quod novo Opere violari cernimus; vel ad avertendum præjudicium seu damnum ex novo Opere oriturum; vel ad tuendum jus publicum, textu expresso *cit. leg.* 1. *§.* 6. *ff. h. t.* ibi Nuntiatio fit aut Juris nostri conservandi causa, aut damni depellendi, aut publici Juris tuendi gratia. Adeo ut non tantum ad privatum proprium, sed etiam publicum, seu commune damnum, aut conservandum bonum quivis Nuntiationem novi Operis facere queat; Nam Reipublicæ interest, quamplurimos ad defendendam suam causam admittere, ut dicitur *leg. Nam* 4. *ff. eod.* 17

Quæritur III. quis sit effectus Nuntiationis novi operis? Resp. Effectum ipsius utroque Jure statutum esse, quod postquam nuntiatum est, ædificans desistere debeat à cœpto opere, & expectare per tres menses, intra quos probat Nuntians suum præjudicium, alioquin si spreta Nuntiatione ulterius pergat, quidquid postea ædificatum fuerit, sive jure, sive injuria; expensis ipsius ædificantis destrui debet, *c.* 1. *h. t.* ibi: Mandamus, quatenus diligenter considerans, quod si post Denuntiationem novi Operis, sive jure, sive injuria aliquid construatur, legalibus debet constitutionibus demoliri; etiamsi sit ædificium pium, aut sacrum v. g. Ecclesia, *c.* 2. *eod.* ibi: Mandamus, quatenus quidquid ædificatum est in Ecclesia de Laneech post novi operis Nuntiationem tuis facias expensis, penitus demoliri: ac *c. fin. h. t.* & concordat l. 1. *ff. eod.* 18

Nec refert, quod injuria, seu injuste nuntiatio fiat *cit. c.* 1. *h. t. & l. Prætor* 20. *§.* 1. *ff. eod.* ibi: Neque interest, jure factum sit an non: sive jure factum est, sive non jure factum est, Interdictum locum habet. Ratio hujus habetur *l. Prætor ff. h. t.* illis verbis: Qui igitur facit, etsi jus faciendi habuerit, tamen contra interdictum Prætoris facere videtur: & ideo hoc destruere cogitur. 19

Hinc ædificare pergens post nuntiationem, hujusmodi ædificatum propriis expensis destruere debet ante omnem cognitionem judicialem, an jus habuerit ædificandi, vel an alter juste vel injuste nuntiat novum Opus, immo nec auditur, donec ante omnia propriis expensis destruat, quod post nuntiationem factam ædificavit. *leg.* 1. *§. Sed si.* 7. *ff. h. t.* ibi: Sed si is, cui opus novum nuntiatum est, ante remissionem ædificaverit, dein cœperit agere, jus sibi esse ita ædificatum habere, Prætor ei actionem negare debet, & interdictum in eum de opere restituendo reddere. Ratio est: Tum quia talis nuntiatio se habet per modum Appellationis, qua pendente nil innovandum, *cap.* 1. *de Appellation.* Tum quia, ut supra *num.* 6. jam dictum, ubi semel ædificatum, durior causa redditur, & difficilius ad demolitionem devenitur, simulque melius sit, intacta jura reservari, quam post causam vulneratam remedium quærere. 20

Ob quas rationes *cit. n.* 6. etiam diximus, non tenere nuntiantem novum Opus acceptare cautionem de Opere illico destruendo, si de jure ædificandi non docuerit; sed debet ædificans facta sibi nuntiatione expectare per tres menses, ut intra eos nuntians suum præjudicium probare valeat, *cit. c. fin. h. t.* ibi: cui opus novum te nuntiasse proponis, non obstante cautione, quæ offertur ab ipso de opere destruendo, si non ædificatum existat, tenetur per trium mensium spatium expectare Juris sui præjudicium probare volentem. 21

22 Quæritur IV. An quis propria authoritate violenter impedire, aut destruere valeat, si alter post factam *Denuntiationem novi Operis*, ab illo non desistit. Resp. I. Si quis in eo, quod possides, novum Opus facere, vel ędificare præsumit, & ad Denuntiationem tuam non acquiescit, poteris tale Opus etiam per vim propria authoritate impedire, vel etiam ædificatum destruere, dummodò hoc non ex intervallo, sed in continenti faciat: Imo poteris in tali casu etiam absque ulla *Denuntiatione novi Operis* propria authoritate violenter impedire, ac destruere. Zoesius, *In l. Quod 3. §. 9. ff. De vi & vi armata*, & alii communiter, *arg. l. Sed si 27. ff. de Servitut. Urban. Præd. & cit. l. Quod est 3. §. 9. ff. De vi, & vi armata*, juncta *l. de Pupillo 5. §. 10.* ibi: *Si fortè in nostro aliquid facere quis perseverat, æquissimum erit, adversus eum, quod vi aut clam, uti.*

23 Ratio est; quia in tali casu vis vi repellitur, quod omni Jure permissum est, *l. Si verò 3. de Sent. Excommun.* Ubi Papa excusat illum, qui vim vi repulit; addita illa ratione: *Cùm vim vi repellere omnes Leges, omniaque Jura permittant.* Idem habetur *c. Dilecto eod. in 6. ubi* Papa approbat, quòd quidam Decanus adhibita vi se defenderit allegata dicta ratione iisdem quasi verbis: *Cùm* (ait textus) *omnes Leges, omniaque Jura vim vi repellere, cunctisque se defensare permittat: licuit utique ipsi Decano contra illius violentiam, injuriamque se tueri:* idem passim habetur in Jure Civili, ut *l. 1. §. 27. ff. De vi & vi armata*, ibi: *Vim vi repellere licere, Cassius scribit, idque jus natura comparatur.* Item sentit unanimis Doctorum, adeò, ut teste Gailo *de Pace publica, cap. 16. n. 8.* velint, *Clericum Sacra agere volentem, posse invasorem in Ecclesia impunè occidere, & posteà cepta Sacra perficere.* Hinc in tali casu quis non tam vigore *Denuntiationis*, quàm vigore *Interdicti, quod vi aut clam*, propria authoritate Opus in suo per alterum erectum destruere valet per *Jura citata*.

24 Resp. II. Si quis non in eo, quod possides, sed in suo novum Opus, in tui tamen præjudicium facit, propria authoritate non poteris illud statim in continēti violēter impedire, aut destruere, sed debes priùs adhibere *novi Operis Nuntiationem, arg. cit. l. de Pupillo 5. §. 10. ff. h. t.* ibi *Si in suo quid faciat, quod nobis noceat; tunc Operis novi Nuntiatio erit necessaria.* Ratio est; quia in suo ædificans ante Nuntiationem vim alteri inferre non censetur, *l. Altius C. de Servitut.* consequenter non intrat illud Juris axioma: vim vi &c. *n. præced. allegatum*.

25 Resp. III. Si quis etiam in suo ædificat, & post *novi Operis Nuntiationem* ædificare non cessat, sed adhuc pergere præsumit, potest Nuntians vel incontinenti talem propria authoritate etiam vi adhibita impedire, vel ædificatum post nuntiationem propria authoritate in continenti destruere, casu quo videlicet ædificans audita Nuntiatione forsan ad tempus, donec Nuntians discedat, cessat, & posteà inscio Nuntiante iterum pergit, *arg. toto tit. ff. Quod vi aut clam.* Probatur etiam Conclusio sequenti argumento: Secundùm omnes Leges & Jura licitum est iniustam vim vi incontinenti repellere; sed qui post *Denuntiationem novi Operis* etiam in suo proprio fundo ædificare pergit, iniustam vim infert Nuntianti, ac vi ædificare censetur; ergo Nuntians licitè poterit talem vim vi in continenti repellere. *Major* huius sillogismi est certa per clara Jura *num. 23. allegata*.

26 *Minor*, in qua est tota difficultas, probatur clarissimè ex Jure *l. 1. ff. Quod vi, aut clam* ubi expressè declaratur, quòd etiam ille verè vim facere, vique ædificare censeatur, qui post prohibitionem Nuntiatione novi Operis sibi factam, ædificare inchoat, aut pergit: *Vi factum* (inquit ibidem textus) *Quintus Mucius scripsit, si quis contra quam prohiberetur, fecerit: Et mihi videtur, plena esse Quinti Mucii definitio: sed etsi quis* (pergit textus ab una ad alias Nuntiationis species) *jactu vel minimi lapilli prohibitus facere perseveraverit, hunc quoque vi fecisse videri, Prædius, & Pomponius scribunt, eoque Jure utimur: sed etsi contra testationem* (id est, contra Nuntiationem coram testibus factam, uti notat Glossa Marginalis ibidem) Denuntiationemque fecerit, idem esse Cascelius, & Trebatius putant, quod verum est. Item *l. V. facit 20. ff. eod* ibi: Vi facit tam is, qui prohibitus facit, quàm qui quo minùs prohibeat, consecutus est &c. Prohibitus autem intelligitur quovis prohibentis actu, vel dicentis se prohibere, vel manum apponentis, lapillumve iactantis prohibendi gratia. *Quid clarius pro probatione* Minoris? ergo.

27 Nec refert, quòd ædificans post Nuntiationem ad tempus cesset, sicque Nuntiationi pariat, ac posteà iterum incipiat. Nam contra est, quòd huiusmodi cessatio ab ædificio ad tempus duntaxat facta non relevat, quo minus adhuc dicatur, vi ædificasse, si quis tale ædificium sine permissione nuntiationis rursus assumit; prout expressè iterum decisum habetur in Jure *leg. 1. §. 9. ff. quod vi, aut clam*, ibi: Si autem facientem prohibuero, isque destiterit in præsentiarum, rursusque posteà facere ceperit, vi eum videri fecisse, nisi permissu meo facere cæperit.

28 Dicitur autem notanter, *ædificatum post Denuntiationem*; quia quæ quis in suo proprio ædificat ante *Denuntiationem*, propria authoritate *Nuntiantis* destrui non possunt; per dicta num. 24. benè verò ædificata post *Denuntiationem*, cùm post hanc, non item ante illam vis nuntianti inferatur: quare benè notandum discrimen inter ædificantem in proprio, vel alieno fundo, ante, vel post *Denuntiationem*. Si quis enim in tuo, quod possides, ædificat, eum tanquam vim tibi inferentem illicò propria authoritate violenter impedire, vel ædificatum in continenti destruere, sicque vim vi repellere poteris, etiam absque ulla Nuntiatione *novi Operis*, per dicta *num. 22. & 23.* Si verò non in tuo, quod possides, sed in suo, tui tamen in præiudicium ædificet, propria authoritate illud destruere ante Nuntiationem novi Operis non poteris; sed hanc necessariò adhibere debebis. Quòd si verò hac per te facta ille ædificare continuat, illum tanquam vim iuxta dicta *num. 26.* inferentem vi adhibita impedire, vel etiam ædificatum post *Denuntiationem* propria authoritate destruere poteris. Hinc cautè & non nisi cum distinctione huiusmodi legere oportet Doctores de hac materia scribentes:

29 Quæritur V. An? & in quibus casibus nuntiatio suprà annotatis careat effectibus, ita ut ea non obstante *Opus novum*, v. g. ædificium aliquod continuari valeat. Resp. In sequentibus, videlicet I. Si ius ædificandi est notorium, & consequenter *Nuntiatio novi Operis* notoria iniusta est. Zoesius *h. t. num. 3.* Abbas in *cap. 1. eod. num. 10.* Pirhin. *h. t. num. 25.* Valensis, Perez, Gailus, & alii, *arg. leg. præter 20. ff. h. t.* cùm enim iuxta hanc Legem Nuntiatio remitti debeat, quando constat, Nuntianti ius aliquod prohibendi non competere, meritò etiam notoriè iniusta Nuntiatio contemnitur, præsertim quia frustra expectatur liquidatio Juris certi.

30 Nec obstant textus Juris *c. 1. h. t. cum concord.* ubi habetur ad *Nuntiationem novi Operis* alterum ab Opere cessare debere, *sive jure, sive injuria* aliquid construatur; consequenter sive iusta sive iniusta sit *Denuntiatio*. Resp. enim hunc textum intelligi non debere denuntiatione manifesta & notoriè iniusta, cùm Leges manifestas iniurias nullatenus foveant, *arg. l. placuit. 8. C. de Judic.* sed de ea, quæ vel dubia vel iniusta apparet, manifestè tamen talis non est. *Doctores citati*.

31 Fatendum tamen hoc non obstante opinionem contrariam teneri à Fachin. *Controvers. lib. 8. c. 44.* Tum quia iuxta dicta utroque Jure habetur, Nuntiationem suum effectum habere, *sive jure sive injuria aliquod construatur c. 1. h. t.* Tum quia privatis concedendum non est, quod Juris authoritate fieri potest, *arg. l. Factum 170. ff. de Reg. Jur.*

32 II. Quando periculum in mora est, ita, ut ex dilatione ædificii immineat damnum ædificare volenti; tunc enim nuntians acceptare tenetur cautionem de Opere destruēdo si jure fuerit ædificatum. Gailus. *lib. 1. Observat. 16. n. 8.* Molina *disp. 706. n. 45.* Abbas *in c. 2. h. t. n. 9. ar. l. de pupillo 5. §. 12. ff. h. t.* ubi ratio additur, illis verbis: *Quis enim dubitat, multò melius esse, omittere operis novi Nuntiationem, quàm impedire operis necessarii urgentem extructionem.* Accedit; quod, ubi est periculum in mora, recedatur à Regula Juris communis.

33 III. Si *Nuntians novum Opus* cautionē ab ędificante accipiat de Opere destruendo, si injustè constructum apparuerit, *c. Significantibus 3. h. t.* juncta *l. prætor 20. §. 6. ff. eod.* Quod facere potest, quamvis non teneatur per Jura citata. Vel si nuntians re adhunc integra moriatur, *l. Non solum 8. §. 6. ff. h. t.* ibi *Morte ejus, qui nuntiavit, extinguitur, nuntiavit.* Vel si idem nuntians spontè remittat Nuntiationem, *cit. l. Non solum §. 4. h. t.*

34 IV. Si nuntiāns ad instantiam ædificantis juramentum calumnię coram Judice deponere recusat, quod existimet, se habere justam causā nuntiandi, *l. de pupillo 5. §. 14. ff. h. t.* ibi Qui-

Qui Opus novum nuntiat, jurare debet, non calumniæ causa Opus novum nuntiare: ubi tamen additur: Hoc jusjurandum authore Prætore defertur, idcircò non exigitur, ut juret is antequam jusjurandum exigat. Ratio est; quia juramentum hujusmodi recusans præsumitur malitiose facere Nuntiationem. Hostiensis *h. t. n. 11.* Molina *disp. 706. n. 32.* Pirhing *h. t. n. 22.*

35 V. Si Nuntians intra trimestre non satis probat jus nuntiandi sibi competens, seu præjudicium ex Opere novo oriturum; spatio enim trimestris elapso in opere pergere potest, saltem si cautionem præstet, *c. fin. h. t.* Molina *l. c. n. 32.* & alii. Ratio est, ne alias frivolis Nuntiationibus ædificia nimis protrahantur.

36 VI. Si Judex Nuntiationem, quam fieri jussit, iterum revocavit, *l. Si opus 16. ff. h. t.* Sicut etiam, quando eam ab alio factam considerata æqualitate naturali (quæ nonnunquam præferenda est Juris rigori, *l. Placuit 8. de Judiciis*, ibi: Placuit in omnibus præcipuam esse justitiæ, æquitatisque, quam stricti Juris rationem) pro arbitrio suo ante elapsum trimestre remittit, uti ex dicta ratione nonnunquam potest, puta, si ex inspectione oculari, vel aliunde saltem summariter apparet de injuria Nuntiationis, vel de periculo damni ex dilatione orituri. Engel *h. t. n. 5* dummodò Judex interea petat, ut ędificans præstet cautionem de Opere destruendo, quando injustè erectum constiterit.

37 Quæritur V. An quilibet in suo fundo ædificare valeat, quidquid, & qualiter sibi placuerit? Resp cum Barbosa *in c. fin. h. t. n. 6.* Molina *disp. 109. a prin.* Engel *h. t. n 6.* & DD. communiter, regulariter loquendo id fieri posse, adeo ut non possit quis propterea a Vicino prohiberi, licet ex tali ædificio Vicinus quamdam incommoditatem sentiat; puta, quia ejus domus redditur obscurior, vel quia liberior prospectus adimitur. Desumitur hæc recepta doctrina ex *c. Altius C. de servitutibus*, ibi: Altius quidem ædificia tollere, si domus servitutem non debeat, Dominus ejus minimè prohibetur: (adde cum Summario ibidem) etiam usque ad cœlum: nam ut loquuntur Doctores, *Si domus est mea; tunc est mea usque ad cœlum, & infernum.*

38 Dixi in responsione, regulariter loquendo: fallit enim hoc in sequentibus casibus. I. Si vicinus habeat in domo ædificantibus servitutem Urbanam ex pacto, testamento, vel præscriptione acquisitam; ut sunt servitus altius non tollendi, non officiendi luminibus, non officiendi prospectui. Circa præscriptionem tamen notandum, non hoc ipso censeri servitutem præscriptam, quòd quis longo tempore non ædificarit; quia ædificare in suo est actus meræ facultatis, contra quem non inducitur Præscriptio.

39 II Si ex novo ædificio vicini ędibus immineat periculum damni vel ruinæ, rectè tunc ædificanti nuntiatur novum Opus, ut cautionem damni infecti præstet, *arg. l. 1. §. Nuntiatio ff. h. t.* juncto toto *tit. ff. de damno infecto*. Porro damnum infectum est damnum nondum factum, sed quod futurum veremur, ut explicat *lex 2. ff de damno infecto*. Unde præstare cautionem de damno infecto, idem est, ac sese obligare ad compensandum omne damnum, si quod ex ædificio alteri obvenerit.

40 III Rectè nuntiatur novum Opus, si quis tantum ad vicini æmulationem ipsius ædes obscurare, aut novas fenestras contra domum, vel hortum ejus aperire vellet. Neque enim malitiis hominum indulgendum est, qui nihil agunt, quam ut noceant, *arg. l. In fundo ff. de rei vendic.* Cæterum præsumitur quis ad æmulationem id facere, si ipsi ædificanti talis structura nullam affert utilitatem.

41 IV. Favore Religionis ac boni publici quandoque prohibetur quis novum Opus facere. Nam ut tradit Covarruvias *l. 3. Variar. Resol. c. 14. n. 8.* etsi licitum sit cuilibet proprium ædificium altiùs tollere, *l. Altius C. de servitut.* tamen Iure prohibitum est privatum ædificium ita altius extolli, ut ex eo videri possint Religiosi, aut Religiosæ intra proprias domos religiose habitantes, sicut placuit Salyceto, post Petrum & Cynum *in dict. l. Altius*: quasi favore Religionis privatus uti non possit jure suo, quod habet tollendi altiùs domum suam, aperiendo fenestras, & lumina, quæ prospectui fuerint opportuna. Ita discurrit Covarruvias *loc. cit.*

42 Similia habet P. Hyacinthus Donatus *in praxi resolutoria Rerum Regularium, tom. 1. part. 1. Tr. 2. q. 12.* ubi cum Lezana *V. Monasterium n. 23* rectè docet, certum esse, quòd sæculares non possint erigere ita celsas domos, ut videri possint Fratres, aut Moniales, & cui favet textus *in c. periculoso de statu Monach. in 6.* ibi: Ut sic a publicis & mundanis conspectibus separatæ Moniales, omnino servire Deo valeant liberius &c.

43 Eamdem materiam atque sententiam fusius tractat Alexander Sperellus Episcop. Eugub. *Decisione 58. Fori Ecclesiastici*, ubi etiam refutat Molinam asserentem, quòd a domo Religiosa justo pretio sit redimenda servitus non prospiciendi. Vide insuper Layman *L. 3. Tract 4 cap 17. num. 34.* ubi nonnulla alia exempla ponit publicum favorem concernentia, quamvis cęteroquin sequatur sententiam Molinę, sed a citato Sperello rejectam: & merito; quia cùm id de jure competat loco Religioso favore Religionis & honestatis, frustra dicitur id pretio redimendum.

TITULUS XXXIII.
De Privilegiis, & Excessibus Privilegiatorum.

SUMMARIUM.

1 *Materia hujus Rubricæ scitu utilis est regularibus.*

1 Celebris est præsens Titulus, scituque utilissimus, præsertim Religiosis Mendicantibus diversa Privilegia a Sede Apostolica habentibus: unde ut meliùs explicetur, simulque ob sui prolixitatem, expedit plures ponere Paragraphos.

§. I.
De Natura, & Divisione Privilegiorum.

SUMMARIUM.

2 Privilegium *minus propriè*,
3 *Et propriè loquendo quid?*
4 *Dicitur Lex privata, & quare?*
5 *Quæ de Iure competunt*, Privilegia *propriè non sunt.*
6 Privilegium *variis nominibus in Jure venit: & quibus?*
7 Privilegium *aliud est contra, aliud præter Ius.*
8 *Quorum illud est propriè dictum* Privilegium: *istud verò minus propriè, & potius beneficium.*
9 Privilegium *contra Ius est strictæ interpretationis, præter Ius verò latæ.*
10 Privilegium *aliud est in corpore Iuris clausum.*
11 *In quo differant?*
12 *Aliud est reale, aliud personale.*
13 *Differentia inter utrumque.*
14 *Aliud mixtum.*

15 *Aliud est perfectum ex genere concessum.*
16 *Quibus in Privilegium perfectum, aut vetus fit, quid Juris?*
17 *Rursus aliud Privilegium est merè gratiosum, aliud ex mutuatorum.*
18 *Aliud perpetuum, aliud temporale.*
19 *Quid de Privilegium personæ, & conventionale?*
20 *Per Fe. & ad Sedem concessum?*
21 *Communicatio, & privatorum?*
22 Privilegio *Communitatis privatus remuneratur aequali beneficio Privilegiatorum?*
23 Privilegium *propio motu, & ad preces concessum quid?*
24 Privilegium *vivæ vocis omnis, & litteris concessum quid?*

Q Ueritur I. Quid sit privilegium? Resp. I. Quamvis Privilegium quandoque accipiatur pro Rescripto, seu Litterarum scriptura, in quo tamen, non beneficium Principis constituer, seu concedatur, *arg. c. Cum illectus de testam. tit. 8. in mult. ex c. Ex parte b. t.* Communiter tamen dicitur propriè privilegium accipitur, pro ipsomet jure, beneficio, seu gratia capitana a Principe concessa. Hinc propriè loquendo de privilegio

Resp. II. Privilegium dicitur *Lex privatura contra, vel præter Jus aliquod concedens: cap. Privilegia dilig. 5. c. Abbate de Feriis. fgnificat. ibi: Cum privilegium sit lex privata, non generalis, nisi aliquid specialiter indulgeat.* Dicitur autem Lex, non quod obligationem inducat respectu ejus, cui datum est (nam privilegium est lex privata, non concernens, nisi ejus cujus intu, beneficium, seu gratia a Principe concedatur; nemo autem beneficio sibi concesso uti cogitur, *arg. l. Iuvitis ff. de Reg. Jur. ibi: Invitis beneficium non datur*) sed quoad alios, quibus præcipitur, ut illud observari faciant; vel prohibetur, ne impediant. Pribing. *d. t. n. 2.*

II. Dicitur privata, quia privilegium conceditur ob bonum privatum privilegiati, certæ v. g. personæ particularis alicujus Collegij, Universitatis, Religionis, Monasterij, Ecclesiæ, Civitatis &c. Cum privilegia, seu Leges, & gratia datur facultas aliquid agendi, vel omittendi, vel peccandi contra, vel præter legem, aut jus commune: eò non contra lex commune, seu Jus, sed ferantur ob bonum totius Communitatis.

Dicitur insuper contra, vel præter Jus; quia quod Jure communi concessum, fruitur per privilegium impetrantem, *arg. l. 1. C. de Thesaurit. l. 10. ibi: Superfluum est hoc privilegio publicari quod jamdiu legi permissum est.* Interdum tamen illa a Principe concedunur ad ampliandam confirmationem & securitatem, ut fit: *Quia in casibus de Procurat. Ex. c. Ex Clericis §. fin. de Jure jurando.* Quia tamen non funt propriè ejusdem privilegij, sed potius declaratio Juris communis, vel naturalis.

Porro privilegium varia habet nomina in Jure, quæ quasi Genuinam sunt. Quandoque enim etiam vocatur *Indulgentia, l. 16. ff. de Reg. Iubiudo Indulgentia, c. Dudum §1. h. t. item Rescripta, l. 8. de prædiatoria §. 1. de Reliqual. Fabricæ Ecclesiæ Sagittæ & prerogativa, l. ult. ff. de Ad. fruell. & cit. expon. Iubiudo Concessa, l. 1. prin. ff. de Testament. nuncupat. Privilegium Pontificum, §. 6. Inst. de I. N. G. & C. item Lex propria, l. Municipalium §. 1. §. fin. ff. ad Municip. item Rescriptum, Diploma, Indultum, Privilegia, Favor, Gratia, Immunitas &c. Arcana Iustit. Max. l. 5. c. 22. n. 1.*

7 Quæritur II. Quotuplex sit privilegium? Resp. cum communis Doctrina, varia esse privilegiorum distinctiones. Ex quidem *primo* aliud privilegium est contra Jus, aut ratio, seu Decimis, vel a jurisdictione Ordinaria, vel hujusmodi, quæ consuetudinem contra Jus commune. Aliud præter Jus, sive (ut ait Iouanne) ultra Jus: id est, gratias absolvendi a Reservatis, vel dispensandi, & hujusmodi, quando videlicet ipsamet materia, seu actus privilegio non est quidem in se Jure prohibitus, sed tamen non nisi certis personis concessus.

Differunt *primo*; quia Privilegium contra Jus dicitur propriè privilegium, *arg. l. Ius singulare ff. de Leg. ibi: Ius singulare est, quod contra rationem rationis propter aliquam utilitatem, auctoritate rationabilem introductum est.* Nam per Jus singulare intelligitur privilegium, quia de re, & illi dicitur esse contra rationem rationis, id est, contra rationem Juris communi seu legis, prout ex antecedentibus verba liquet. Econtra Privilegium propter Jus meretur quidem nomen privilegij (cum & ipsi comparat debitio privilegium sit fic, eo quod ut lex privata & favorabilis ex speciali gratia Principis concessa) non tamen adeo strictè fumitur, ob rationem specialem ex eorum lege desumptam, ac proda dicitur beneficium Principis. Beneficium enim strictè sumitur propriè contra privilegia a Principe præter Jus, ut notat Abbas in *Rubrica de Rescriptis.*

Differunt ulteriùs, quia privilegium contra Jus plerumque est strictæ interpretationis, *arg. c. Porro, v. Iuvenis gratia.* Alia verò privilegia, quæ sunt præter Jus, non gratiæ ac beneficia Principis, laxè interpretari debent, prout infra diximus *t. 1. q. de Rescriptis. n. 130.*

Secundò, Privilegium dicitur Lex privata, Corpori Juris; id illud extra Corpus Juris, seu datum per speciale Rescriptum Principis. Privilegium clausum in Corpore Juris dicitur, quod continetur in Decretalibus Pontificum vel præter aliaJeges, Corpori Juris communis inferum esti: ut funt quamplura privilegia Ecclesiarum ac perfonarum Ecclesiasticarum, populorum, Iubditorum, Iudicum, Iudicum hujusmodi, quæ passim habentur in utroque Jure. Privilegium extra Jus dicitur, quod per speciale Rescriptum Principis (per speciales litteras Principis) conferuntur, loco, seu Communitati concessum est, & nondum Iuri communi inferum.

Tertiò, Privilegia illibæ; privilegia quoad effectum: sam privilegium in Corpore Juris clausum non debet Indexignorare, & si quidem contra illud præcipiat, non tenetur principalem illi obtemperare, *arg. c. cum ex officio de Rescript. Prælatum.* Econtra privilegia extra Corpus Juris, tunc fint Publi, potest Iudex ignorare, & si quid contra privilegium mandet, vel aliquem contra privilegium impetrat, eo ipso Iudex ipse Iudicium, seu Jus, quod per speciale Rescriptum (per speciales litteras Principis) conferuntur, loco, seu Communitati concessum est, & nondum Iuri communi inferum.

Quarto, quia illibæ; privilegia quoad effectum: sam privilegium in Corpore Juris clausum non debet Indexignorare, & si quidem contra illud præcipiat, non tenetur principalem illi obtemperare, *arg. c. cum ex officio de Rescript. Prælatum.* Econtra privilegia extra Corpus Juris, tunc fint Publi, potest Iudex ignorare, & si quid contra privilegium mandet, vel aliquem contra privilegium impetrat, eo ipso Iudex ipse Iudicium, seu Jus, quod per speciale Rescriptum (per speciales litteras Principis) conferuntur, loco, seu Communitati concessum est, & nondum Iuri communi inferum.

Quinto, quia illibæ; privilegia quoad effectum: sam privilegium in Corpore Juris clausum non debet Indexignorare, & si quidem contra illud præcipiat, non tenetur principalem illi obtemperare, *arg. c. cum ex officio de Rescript. Prælatum.* Econtra privilegia extra Corpus Juris, tunc fint Publi, potest Iudex ignorare, & si quid contra privilegium mandet, vel aliquem contra privilegium impetrat, eo ipso Iudex ipse Iudicium, seu Jus, quod per speciale Rescriptum (per speciales litteras Principis) conferuntur, loco, seu Communitati concessum est, & nondum Iuri communi inferum.

Sexto, quia illibæ; privilegia quoad effectum: sam privilegium in Corpore Juris clausum non debet Indexignorare, & si quidem contra illud præcipiat, non tenetur principalem illi obtemperare, *arg. c. cum ex officio de Rescript. Prælatum.* Econtra privilegia extra Corpus Juris, tunc fint Publi, potest Iudex ignorare, & si quid contra privilegium mandet, vel aliquem contra privilegium impetrat, eo ipso Iudex ipse Iudicium, seu Jus, quod per speciale Rescriptum (per speciales litteras Principis) conferuntur, loco, seu Communitati concessum est, & nondum Iuri communi inferum.

Septimo, quia illibæ; privilegia quoad effectum: sam privilegium in Corpore Juris clausum non debet Indexignorare, & si quidem contra illud præcipiat, non tenetur principalem illi obtemperare, *arg. c. cum ex officio de Rescript. Prælatum.* Econtra privilegia extra Corpus Juris, tunc fint Publi, potest Iudex ignorare, & si quid contra privilegium mandet, vel aliquem contra privilegium impetrat, eo ipso Iudex ipse Iudicium, seu Jus, quod per speciale Rescriptum (per speciales litteras Principis) conferuntur, loco, seu Communitati concessum est, & nondum Iuri communi inferum.

Octavo, quia illibæ; privilegia quoad effectum: sam privilegium in Corpore Juris clausum non debet Indexignorare, & si quidem contra illud præcipiat, non tenetur principalem illi obtemperare, *arg. c. cum ex officio de Rescript. Prælatum.* Econtra privilegia extra Corpus Juris, tunc fint Publi, potest Iudex ignorare, & si quid contra privilegium mandet, vel aliquem contra privilegium impetrat, eo ipso Iudex ipse Iudicium, seu Jus, quod per speciale Rescriptum (per speciales litteras Principis) conferuntur, loco, seu Communitati concessum est, & nondum Iuri communi inferum.

Nono, quia illibæ; privilegia quoad effectum: sam privilegium in Corpore Juris clausum non debet Indexignorare, & si quidem contra illud præcipiat, non tenetur principalem illi obtemperare, *arg. c. cum ex officio de Rescript. Prælatum.* Econtra privilegia extra Corpus Juris, tunc fint Publi, potest Iudex ignorare, & si quid contra privilegium mandet, vel aliquem contra privilegium impetrat, eo ipso Iudex ipse Iudicium, seu Jus, quod per speciale Rescriptum (per speciales litteras Principis) conferuntur, loco, seu Communitati concessum est, & nondum Iuri communi inferum.

Decimo, quia illibæ; privilegia quoad effectum: sam privilegium in Corpore Juris clausum non debet Indexignorare, & si quidem contra illud præcipiat, non tenetur principalem illi obtemperare, *arg. c. cum ex officio de Rescript. Prælatum.* Econtra privilegia extra Corpus Juris, tunc fint Publi, potest Iudex ignorare, & si quid contra privilegium mandet, vel aliquem contra privilegium impetrat, eo ipso Iudex ipse Iudicium, seu Jus, quod per speciale Rescriptum (per speciales litteras Principis) conferuntur, loco, seu Communitati concessum est, & nondum Iuri communi inferum.

Undecimo, quia illibæ; privilegia quoad effectum: sam privilegium in Corpore Juris clausum non debet Indexignorare, & si quidem contra illud præcipiat, non tenetur principalem illi obtemperare, *arg. c. cum ex officio de Rescript. Prælatum.* Econtra privilegia extra Corpus Juris, tunc fint Publi, potest Iudex ignorare, & si quid contra privilegium mandet, vel aliquem contra privilegium impetrat, eo ipso Iudex ipse Iudicium, seu Jus, quod per speciale Rescriptum (per speciales litteras Principis) conferuntur, loco, seu Communitati concessum est, & nondum Iuri communi inferum.

Duodecimo, quia illibæ; privilegia quoad effectum: sam privilegium in Corpore Juris clausum non debet Indexignorare, & si quidem contra illud præcipiat, non tenetur principalem illi obtemperare, *arg. c. cum ex officio de Rescript. Prælatum.* Econtra privilegia extra Corpus Juris, tunc fint Publi, potest Iudex ignorare, & si quid contra privilegium mandet, vel aliquem contra privilegium impetrat, eo ipso Iudex ipse Iudicium, seu Jus, quod per speciale Rescriptum (per speciales litteras Principis) conferuntur, loco, seu Communitati concessum est, & nondum Iuri communi inferum.

Tertiò, privilegium aliud est reale, aliud personale, vel aliud mixtum. Privilegium reale dicitur, quod proximè & directè concernit res, loco, moenia, dignitatem, *arg. Tredio, Ecclesiæ, Monasterio, Prælatus, Iudicis &c.* In consequentiam verò personis, quæ eadem rem, locum, officium, vel causam habent. Privilegium personale, vel quod proximè & directè concernit personas, non consequentialiter rei, *arg. c. Mandatum de Prescript. ibi: Quæ non res ordinatus, sed personæ Ord. & alibi.*

Differunt autem plurimum; quia Privilegium reale, in eum cohæsuerat rei, transit ad quicumque successores, & possessores: privilegium autem personale fertur in quatuor, & extinguitur cum persona, *ex Iuriscon. Bart. in 6. Concordat. l. Privilegia ff. de Reg. Iur. ibi: privilegia quædam cauiæ sunt, quædam personæ: & ideo quædam ad hæredes transeunt, quædam cum persona cum persona sunt ad hæredem non transeunt. Addit l. 1. omnibus ff. eod. ibi dicitur: In omnibus causis id observatur, ut ubi personæ considerantur, ibi privilegia, id deficiente ea beneficium quoque deficiat. Et hujusmodi privilegium dicitur Privilegium singulariter personale, ex quo non transeunt in successores, & ipso deficiente deficit.*

Datur etiam privilegium mixtum, hoc est, partim personale, partim reale, vel quod multa de natura utriusque participat. Talia privilegia dicuntur communiter concessa Corpori aut Collegio perpetuum (& idem quidem privilegia corporalia nuncupantur) atque hæc ad totum illi corpori, vel Collegio, quod ad Iudicium ut Collegio vivum, sed etiam transmittuntur ad eorum Successores.

Hucpedant privilegia, quæ dicuntur communiter personalia, & certo personarum generi concedunur. Tale imprimis est privilegium restitutionis in integrum concessum Minoribus (id est, illis, qui ante 25. annum completum in aliquo contractu gravitet laesi sunt) quod tamen hæredes transit, *ex Non solum ff. de Reg. Iur. ibi: Hæredes enim privilegium Ex. Iuriscon. Vel Iuriscon. Iuriscon. Iuriscon.

26 Hinc Potestates publicæ, sive Ecclesiasticæ, sive seculares, tantum in his *Privilegia* ab obligatione legis communis quemquam eximentis concedere possunt, & quelegem sua facere omnibus, seu disponere valent, v. g. Papa ex dictione suam temporalem per se ac directe potest dare Privilegia tam in spiritualibus, quam in iisque sunt omnia spiritualibus, ut sunt decimæ, &c. Prælati Papa in eorum potestate cæcedere privilegia, quæ eximunt à legibus eorum subditos & condita, vel à sua Ecclesia, quæ ipsi ut superiores, & ut subditi Principis in temporalibus tantum privilegia dare possunt; quia Laici in spiritualibus sine imitione non possunt *Leges condere quidquid*, & ut sic ipsi Principes non possunt *Leges condere*, & quomodo, quæ de causis possunt concedi privilegium? Ref. I. privilegium non solum Ecclesiæ, sed & absolutè Laici, fit, ut eximantur à legibus, qui vere & absolutè dicuntur Privilegia sic fuit primitus concedi quemodò materia Privilegii sit sub privilegiatis jurisdictione. Ita communis Doctorum, & pater indubitatus. Sic quippe Imperatores multa privilegia, quæ tunc Jure communi, partim per speciales Diplomata, concesserunt Ecclesiis, ac personis Ecclesiasticis, quamvismon fint sub privilegiatorum Ecclesiarum Principum, *ex Dumpmium de Confess.* 1. & 6. Sic etiam Principes alicui extenso concedere potest privilegium, v. g. Ter-Territorio fit liber à prædandis vectigalibus, & pedis conferibere milites, &c.

28 Ref. II. Regulariter loquendo, ad substantiam privilegii non requiritur Scriptura, sed etiam ex otenensive sibi *ex oraculo* Talium fabulis. Ita certa & communis Doctorum, *arg. c. Infinitatem 3. q. 4. & Bart. arg. de Jurisdict. de Pavitate, de rescript.* lib. 1. *Quia quod privilegium, cum tangit jus sanctitatem hominum, & facilitatem etiam quia valet sine consensu* & c. Accedit ratio, quia sicut non sufficit Jus Ecclesiæ, quod ipsa Ecclesia non sit substantiam privilegii, sic non sufficit voluntas Principis sufficiatur de Ecclesia, quia in hoc non obstante quandoque requiritur Scriptura ad validitatem privilegii, ejusque firmitatem, *arg. Pareto d. 1.* ubi dicitur, impiisenda esse privilegia, ut eorum tenor ipsorum Concedentis, quemadmodum & eos ibi Agens in omnibus effectibus, aut si tam Ecclesiæ aliquid specialiter dicitur, & concessum, à vobis oportet obtineri. Ita hic. Oportet scriptura ad obtinendum non tantum privilegia, sed & Privilegia sic tenti.

29 Insuper de Ryo Cuiz Romano, & juxta Regulas Canonicas, & Publicas, *Gr. ut ratione expediendi Licentiam* ad eximur informes, & nulli suffragantur dispositiones antiquæ in Superiis Literæ Apostolicæ fint concessæ, nonobstante, quod Pontifex 10. ipse in figmata ad libellum Supplicem, *ut ratione Eius* gratium concederit. Ita enim, pilicanda per verbum *Gr. ut ratione Concessionis* Apostolicæ, quibus Pontifex declarat *Gr. Regula Cancellariæ* quod hi, hæc, cum sanctionibus, & Constitutionibus gratiæ Apostolicæ fint informes: flamit, quod Judices quicumque quos efficiet hanc Sedem Ap. ad Jura Ecclesiæ, & Ecclesiarum juxta Pagliacionem signatarum Ec. ad Jura Ecclesiæ defuse pertinentium ratione & formas debent judicare. Et Literæ Gratiæ ut ratione expediendi, & Litigantium, quorum interesset, instantiam ad Apostolicam Sedem fieri non possunt, & Pius Officiales ad formas debitas reducendæ. Hæc ibi. Et concordat *Reg. 12. quæ inferibitur. Nulli suffragant aliquibus Apostolicæ Concessioni.* Nec tamen quod aliquando in Supplicationibus petantur, quæ omnia concedere non intendit Pontifex, proinde quinam ab ipso concessa fuerint, ex Literis deducunt impedit effectuandum.

30 Et hæc quidem loquendo pro Foro externo certus fuit, ut illum autem pro Foro Conscientiæ, & Conscientiæ, variant Doctores. Negant non paucioh tenorem fatis urgentem Regularum Cancellariæ quoad relatarum, & Gratiarum, & illominimis non improbabilem cenfet Engel d. 1. n. 8. poli Rebuffum, Gutterez, Laymannum, & alios: ejusdem gratia publicanda fuerit, ipse qui quoad omnes qualitates) cenfetur perfecta per folam signaturam, eo prætextu, quia fcripturæ non eft de fubftantia privilegii, ut dictum est. 27. cum communi. Et quidem quod gratia Papalis perficitur per folam fignaturam, etiam ante expeditionem Bollarum, quæ requiruntur folum ad probationem, patiter fuetur V vugaerech *ad Reg. 18. Cancellar. de* Barbosa *l. 3. Juris Ecclesiæ. universi. c. 13. n. 199.* Claire multos alios.

31 Dicitur autem notanter in Conclusione *num. 28. post* 1. *Regularier loquendo*, quia fuit nonnulla, quæ ex Pontificali dispositione Juris de fubftantia requirunt Scripturam. Veluti *primis* facultas ingrediendi *Conclavium Monialium*, nulla est, nisi ab Epiffopo vel alio legitimo Superiore in Scriptis concedatur, *Conc. Trid. Sess. 25. de Regular. c. 5.* Ibi Ingredi intra ipsos Monasterii menibil intra, ut Ingredi intra ipsos Monasterii menibil intra, ut ingredi, nisi ex conditione & Sexus, vel aetatis fuerint fine Episcopi, vel Superioris licentia in scriptis obtenta fub Excommunicationis pena ipfo facto incurrenda, nisi ab Episcopo, & c. *Trid. Sess. 25. c. 5.*

Secundo ad fubftantiam, & valorem Apostolicæ Collationis, Confirmationis, & Unionis Beneficiorum requiritur Scriptura, ita ut ante Litterarum expeditionem Beneficius cenfeatur intributus, & fructus non facias, *Gonz. Joinnt. 1. Decretal. Tit. 3. n. 1. de Offic. Vicarii.*

Tertio; Facultas non refidendi in Beneficio Curato ad fin fubftantiam requirit Scripturam vi *Conc. Trid. Sef. 23. de Reforma. c. 1.*

Ref. III. Ad concefionem privilegii, ut fit licita, requiritur juffa causa, non autem ad hoc, ut fit valida. Ita communis. *Arg. c. 1. Petrus de Privilegiis*, ubi Pontifex Infinitatibus & legal ita requirit, ut nullus abique rationabili causa eximatur à Lege communi, Consequenter ad hoc, ut *ex Privilegiis contra Nos* - Nedum *pretor Jus*; quia licet fine causa facta concessio faepes prodigalitatem, & accipientem poenam fortunam, inducerentur non tamen consequenter non antea, quando adhuc ignoranti à *privilegiatis*, quoque ab eodem accepta nondum fuit. Unde in simili, à quo abfque ibi, ut in liberate memoretur, non acquiritur fervo liberatus, nisi pro eo tempore, quo fervus de hoc certior factus eft, notat clare *Ad solo. Jeff. de acquisitione Rerum Dominii*. Quia quod Constitutio Constitutionis primum acquirere à liberis prælibis, id eft, prætentatis, *Lib. C. de confiscat. l. 1.* ut juncta Glofla *d. Idem donatio* non conferit jus aliquod Donatario ante Idem donatio, & consequenter ante notitiam ipfius, *ad Officia. ff. de Donat. Inter Virum & Uxorem non tribuitur*, juxta *Reg. 7. ff. de R. J.* Omnia fimilia.

Dici tamen notanter *n. 4.* *Regularier non habebit effectum*. Nam exceptione per fe, ac ex natura, & ex ipfo motu proprio concedendo *privilegium*, vel illud fiatim habere fumi effectum à die concefionis, quia hoc non excepto potefi non Principi, & ab eo, qui ex concedendo, tantos poffit trahi ad pretenta, vel ad prendenta negotia, hominibus quibus ipfe in ea, quæ ipfi cavetur, *ex ex conflit.* Accedit, quod nonnulla Privilegia tantum aufferant à privilegiatos aliquod onus, v. g. non folendi pecunia. Deinde, & fubftantiam, & quoad effectum, cum ex non poffint habere fumi effectum illico à die primæ confcionis, id Principes expeffe velit, dummodo ex poffitio accepentem ad ipfum Principem, & ad Agentem Tiefamento relifion fecuta ex poffitudo ejus acceptione cedit, fen debeat Legatario à die mortis Teftatoris, *l. 3. ff. de Legat. 3.* & *Ad Ecclesiam Tiberim*.

32 Ref. IV. Nihilominus *privilegium* ab fupplicatione ipfius *privilegiatis*, vel Procuratoris, quemadmodum & ipfi habet effectu à die collationis, neque opus eft, ut prius innotefcat *privilegiatis*. Ita fupracitati Authores. Ratio est, quia quando *privilegium* ex ipfo motu proprio fupplicavit, & Princeps concedit *privilegium*, flatim adeft ejus acceptatio, mutfoque hinc inde confenfus, dum ex parte unius adeft concefio, ex parte alterius acceptatio *privilegii*, feque perficiat habetur donatio.

47 Confirmatur idipfum rationibus, quibus generaliter omnibus Donatio, & Donatio inter vivos, & Donatio mortis causa, *privilegium*, vel dispensationem prodeffe à tempore concefionis etiam ignoranti, *Empirica in Respiratio gratiæ* (quibus annunciantur *privilegia*) non accidentur tempus *profectione*, id tempus *data*, ita ut itarum cauta, cum gratia eftimatur, & habetur Impetratio, & ex ea pro parte acquirunt, *c. cum te de Rescriptis*. Deinde Legatum in Testamentum relictum acquiritur *ignoranti*, dummodo expeffitudo acceptetur, feu non refpuatur, *c. cum pro 5. fundi ff. de legat. 1.* ergo idem dicendum de *privilegia*, faltem pro quo quis fupplicavit per fe, aut per fum *procuratorem*. Insuper relitatio Deportati prodeft ignoranti, *arg. l. ejus, qui in provincia ff. fi certum petatur*: acquiritfinito Deportati eft aliquod *privilegium*, vel gratia, ergo. Tandem etiam cuilibet Beneficii prodeft *ignoranti*, & quamvis ei non tribuat *jus in re*, bene tamen *jus ad rem*, ut pafim voluunt Doctores; neque enim ratio quæ cum fitiorum eft beneficium, diffenti, five repudiatione potest Epiffopus illud alteri conferre *c. fi fit alteri de Preb. in 6.*

Et certè ducatus refpondendum fuit primum Doctores. 48 Nam interior *primis* cum Sanchez *l. 2. n. 8.* & alii, valere Matrimonium, cui fimplex Sacerdos poft peritam à fe mandatitius literis, aut Procuratore, *ubique* à Papa, vel Ordinario concedam licentiam affiliendi interfuit, quantevis dida concefione nondum fuerit certior factus fi. *Ad Decretales de Sponsalibus*, & multo magis deprehensa, *Lib. Jeff. fecunda*, valere Abfolutionem à Relevatis, vel Excommunicatione, quæ ab Ordinario, & Superiore Interrumpitur fuit petita, & à Superiore jam concessa, licet Nuntius reclum redierit. Tacco Gemilla plura. Necdubitat, quin Sacerdos licentiam ante concessam ipsi non notum videatur illicitus ac temerarius. Ref. omin, quamvis periculum fit atque illicitum propter defectum certæ cognitionis de ea, quæ ipsi fuerit fibi facta ab eo, qui arrentate, nihilominus ab eum gefftum fore validum.

Quæres autem, quemodò textus Juris *n. 30. & 31.* ubi agit de Publicatione *Bullarum*, & Rescriptorum, quæ ante videntur contra *respondi concessionem*, & publicatione contra *pro* Ref. I. *Ad Decretales Deffonatus. 2. n. 7. Parthenopaeus 3. q. 8. n. 5. & T. de Clandest. Deffonatus. n. 17.* in iis cafibus, quæ 30. relevantur, prægrevet requiri alterius partis notitiam, cui reftitum notum aliquam ejus respectum obligationem: hic enim fervus manumittitur tenetur ad ipsi Patronatus, Confitel ad omeia Consistatus, Donatarius ad Attoidora, Donatarius ad Donatorem ingratum, *c. ult. de Donation. in mahoud.* Eoenza tamen fcin in cafibus *n. 33.* relatis, fimilque in hiis habetur aliquid fpecialis favore ultimy voluntatis, & Donationis ab Intestato.

Ad cap. 5. ff. ubi offiant de Preben. in 6. pro utraque respondens allegatum, refpondeo, etiam Beneficiatum esse ratione Beneficii, & fubjectionem Episcopi: unde collatio Beneficii facta ignoranti meritò non tribuit *Jus in re*, ob ipsum defectum acceptationem, bene tamen *jus ad rem*, cum hoc non obstante liberè poffit dimitti, vel poftea non acceptari; poft acceptationem verò femel factam, pro quam tempus *Jus in re*, & quafi dominium ipfius, ut ex plicat Pirhing. *T. de preben. n. 53.* non poteft amplius dimittere beneficium fine authoritate & confenfu Superioris, *c. de cetero. de Renunciatione*, & *Concordatis*.

Cur autem collatio Beneficii abfente fata amplitudo ex voci vivo pro quo, cum tamen collatio Beneficii contestatur effe *Donatio quadam, cap. 4. de Donation. Ibi: Donationes vero vel conferibere Beneficiorum*: fimulque *Donatio* aute acceptationem Donatarii, & fuscitationem, *Ad Decretales. ff. de Donation Cur*, inquam, ejufmodi collatio Beneficii amplitudo evocatur non poffit ante acceptationem ad initiandum Donatarii, & fuscitationem, *Ad Agentem* Tiefamento relifion fecuta ex poftitudo ejus acceptione cedit, fen debeat Legatario à die mortis Teftatoris, *l. 3. ff. de Legat. 3.* & *Ad Ecclesiam Tiberim*.

48 Ref. II. Nihilominus *privilegium* ab fupplicatione ipfius *privilegiatis*, vel Procuratoris, quemadmodum & ipfi habet effectu à die collationis, neque opus eft, ut prius innotefcat *privilegiatis*. Ita fupracitati Authores. Ratio est, quia quando *privilegium* ex ipfo motu proprio fupplicavit, & Princeps concedit *privilegium*, flatim adeft ejus acceptatio, mutfoque hinc inde confenfus, dum ex parte unius adeft concefio, ex parte alterius acceptatio *privilegii*, feque perficiat habetur donatio.

47 Confirmatur idipfum rationibus, quibus generaliter omnibus Donatio, & Donatio inter vivos, & Donatio mortis *privilegium*, vel dispensationem prodeffe à tempore concefionis etiam ignoranti, *Empirica in Respiratio gratiæ* (quibus annunciantur *privilegia*) non accidentur tempus *profectione*, id tempus *data*, ita ut itarum cauta, cum gratia eftimatur, & habetur Impetratio, & ex ea pro parte acquirunt, *c. cum te de Rescriptis*. Deinde Legatum in Testamentum relictum acquiritur *ignoranti*, dummodo expeffitudo acceptetur, feu non refpuatur, *c. cum pro 5. fundi ff. de legat. 1.* ergo idem dicendum de *privilegia*, faltem pro quo quis fupplicavit per fe, aut per fum *procuratorem*. Insuper relitatio Deportati prodeft ignoranti, *arg. l. ejus, qui in provincia ff. fi certum petatur*: acquiritfinito Deportati eft aliquod *privilegium*, vel gratia, ergo. Tandem etiam cuilibet Beneficii prodeft *ignoranti*, & quamvis ei non tribuat *jus in re*, bene tamen *jus ad rem*, ut pafim voluunt Doctores; neque enim ratio quæ cum fitiorum eft beneficium, diffenti, five repudiatione potest Episcopus illud alteri conferre *c. fi fit alteri de Preb. in 6.*

Et certè ducatus respondendum fuit primum Doctores. 48 Nam interior *primis* cum Sanchez *l. 2. n. 8.* & alii, valere Matrimonium, cui fimplex Sacerdos poft peritam à fe mandatitius literis, aut Procuratore, *ubique* à Papa, vel Ordinario concedam licentiam affiliendi interfuit, quantevis dida concefione nondum fuerit certior factus fi. *Ad Decretales de Sponsalibus*, & multo magis deprehensa, *Lib. Jeff. fecunda*, valere Abfolutionem à Relevatis, vel Excommunicatione, quæ ab Ordinario, & Superiore Interrumpitur fuit petita, & à Superiore jam concessa, licet Nuntius reclum redierit. Tacco Gemilla plura. Necdubitat, quin Sacerdos licentiam ante concessam ipsi non notum videatur illicitus ac temerarius. Ref. omin, quamvis periculum fit atque illicitum propter defectum certæ cognitionis de ea, quæ ipsi fuerit fibi facta ab eo, qui arrentate, nihilominus ab eum gefftum fore valid

56 *Nostra Minorum Religio in specie tam cum Mendicantibus, quàm non Mendicantibus plenissimam habet* Communicationem Privilegiorum: *probatur ex variis Bullis.*
57 *Præsertim Clementis VIII.*
58 *Et ex aliis, Remissivè.*
59 *Quomodo intelligenda sit hæc* Communicatio?
60 Privilegium *uni personæ privatæ concessum non transit ad alios.*
61 *Neque* Privilegium *concessum Ecclesiis ad certum tempus. v. g. septennium.*
62 *Neque concessum ob specialem rationem, uti est concessum loco miraculoso Indulgentiæ Portiunculæ, Indulgentiæ Altaris* privilegiati.
63 *Ponitur quæstio, & ratio dubitandi, utrùm cæteri Mendicantes communicent cum privilegiis Societatis JESU.*
64 *Resolvitur* Affirmativè, *etiam quoad illa* privilegia, *quæ habent cum clausula*, ne alii eis per Communicationem gaudeant.
65 *Quia Pontifices successores absolutè concesserunt Communicationem: & qui?*
66 *Religiosi Mendicantes non communicant cum aliis in pœnalibus, & odiosis.*
67 *Doctrina practica ad propositum: Et n. seq.*
69 *Cessantes ex aliqua ratione, vel Privilegio apud eum, cui primitùs concessum est, non cessat apud* Communicantem.
70 *An, & quando* Communicantes Privilegiis *aliorum, possint illius contra hos uti? & duobus n. seqq.*
71 Privilegiatus *contra* privilegiatum *non utitur* privilegio, *quomodo intelligendum? & n. seq.*

53 Quæritur I. Quid sit? & quomodo fiat *Communicatio Privilegiorum?* Ref. I. *Communicatio*, & *communicare* à ly *communis* derivatum, idem esse, ac commune facere, & conferre alicui, quòd priùs alteri jam fuerat concessum, ita ut *communicatio privilegiorum* consistat in participatione, & concessione quadam *privilegii*; quia Superior *privilegium*, quod uni simpliciter concesserat, etiam ad alterum extendit. Sic *cap. 2. h. t. in 6.* Studio Generali Romano vigenti communicantur *privilegia* aliorum studiorum Generalium.

54 Resp. II. *communicatio privilegiorum* dupliciter fieri potest, videlicet vel *absolutè, plenè, & perfectè*; vel *imperfectè, & relativè. Primo modo* fieri dicitur, dum *privilegium*, quod priùs uni Communitati, aut personæ fuerat concessum, alteri *absolutè, plenè*, ac *illimitatè* ita conceditur, ut illa persona, cui fit *communicatio* de se, & per se independenter ab alio, frui possit *privilegio*, ac si ei priùs specialiter esset concessum. *Altero modo* illis fit, quibus non propter se, sed ob connexionem, quam habent cum aliis communicatur Privilegium; ut Medicis, Familiaribus, Advocatis certarum Religionum. Donatus *Tom. 1. Tr. 7. q. 1.* cum communi Doctorum.

55 Quæritur II. An? & qui Ordines, ac qualem habeant *communicationem privilegiorum?* Ref. I. Ordines mendicantes omnes habent inter se absolutam, perfectam, & plenissimam *communicationem privilegiorum*, prout omnes Doctores hac de re scribentes unanimiter docent, atque ex variis Constitutionibus Pontificiis præsertim Julii II. Leonis X. & S. Pii V. manifestè patet.

56 Et quidem pro Ordine FF. Minorum notanda amplissima concessio Clementis VII. per Bullam, quæ incipit: Dum fructus uberes, & refertur circa finem Compendii Privilegiorum, in qua Pontifex motu proprio, & ex certa scientia, omnia & singula Privilegia, Immunitates, Exemptiones, Indulta, Indulgentias, peccatorum remissiones & gratias, dicto Minorum, & S. Claræ, ac Tertio de Pœnitentia nuncupato, Ordinibus, illorumque personis, locisque concessa &c. approbat, & innovat: eisque omnia & singula Privilegia, concessiones, Indulgentias, & gratias &c. quibusvis Ordinum mendicantium, vel non mendicantium Congregationibus quomodolibet concessa, & concedenda, suæ professionis Regularis Observantiæ non contrariæ, communicat in omnibus, & per omnia, perinde ac si eis specialiter concessa fuissent. Ita citata Bulla Clementis VII. S. Pii V. Gregorii XIII. Sixti V. & aliorum Pontificum, ut notat Herincx *disp. 4. de legibus q. 6. n. 73.*

His adde Constitutionem Clementis VIII: *Ratio pastoralis* 1597. editam, & habetur *in Bullario Romano Tom. 3. Constit. 51. dicti Pontificis*, quæ plurimum notanda est, ac sonat, ut sequitur.

CLEMENS PAPA VIII.

Ad perpetuam rei memoriam

Ratio Pastoralis Officii nostri exigit, atque efflagitat, ut quorum Religionem, ac virtutem Sedi Apostolicæ, totique ecclesiæ non modò illustrem, & præclaram, sed utilem etiam ac necessariam esse animadvertimus, eosdem nostris, & ejusdem Sedis Apostolicæ honoribus, & beneficiis libenter prosequamur. Cùm verò ex bonis, & commodis spiritualibus Ord. Mendicantium, ea longè, lateque pateant, semper que patuerint, quæ à sacro Ordine FF. Minor. de Observantia, ab ipsis fundatæ Religionis initiis, in omnes Christianæ Reipublicæ Provinciis profluxerunt, quotidieque profluunt, & promanant, faciendum nobis esse statuimus, ut in eodem Ordine, nostris & Sedis Apostolicæ gratiis, atque muneribus honestando, nihil Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum benignitati ac studio concedamus.

§. I. Cùm igitur pro parte dilecti filii Jo: Baptistæ Moles Commissarii Generalis in Romana Curia Ultramontanæ Familiæ prædict. Ordin. de Observantia nobis expositum fuerit, ex ipsius Sedis benigna dignatione provenire; ut Romanus Pontifex quandoque Prædecessorum suorum Roman. Pontif. gesta innovet, ac Apostolica authoritate innovata, & restaurata muniat, fulciat, & in pristinum statum reponat ac reducat, nec non propterea nonnulli Romani Pontif. prędecessores nostri, quasdam gratias, concessiones, indulgentias, & peccatorum remissiones, absolutiones etiam plenarias, libertates, prærogativas, favores, immunitates, exceptiones, declarationes, facultates multaque alia privilegia, & indulta, tam præd. Frat. Minorum, quàm S. Claræ, ac Tertio de Pœnitentia nuncupato Ordinibus, illorumque Superioribus, Fratribus, Monialibus, & Sororibus, ac utriusque sexus personis, & Monasteriis, Domibus, Ecclesiis & locis quibuscumque dictorum Ordinum nunc & pro tempore existentibus, in genere vel in specie, etiam per modum Communicationis, sive extensionis privilegiorum, aliis Ordinibus, Domibus, Ecclesiis, & utriusque sexus personis Ordinum Mendicantium, & non Mendicantium existentibus concessorum concesserunt, aut jam concessa confirmarunt, & approbarunt, prout in singulis concessionibus, declarationibus, & litteris eorundem prædecessorum expeditis pleniùs dicitur contineri.

§. II. Cùm autem sicut eadem expositio subjungebat, illa quę sępiùs Apostolica auctoritate prędicta munita existant majorem obtineant roboris firmitatem pro parte prædicti Jo: Baptist. Moles, nobis fuit humiliter supplicatum, ut prędictis Privilegiis, immunitatibus, exemptionibus, libertatibus, favoribus, conservatoriis, declarationibus, facultatibus, gratiis, concessionibus, indulgentiis, & indultis, pro illorum observantia, nostræ approbationis robur adjicere, aliàsque in præmissis opportunè providere, & benignitate Apostolica dignaremur.

§. III. Nos igitur, qui omnium votis, præsertimque illorum, qui sub suavi Religionis jugo divinis laudibus, & Christianæ Religionis augmento incumbentium personarum tranquillitati & commoditati conlulunt, libenter annuimus, eaque favoribus prosequimur opportunis, hujusmodi supplicationibus inclinati, quæcumque præmissa, ac omnia singula alia privilegia, immunitates, exceptiones, libertates, prærogativas, favores, conservatorias, declarationes, facultates, dispensationes, gratias, concessiones, indulgentias, & indulta spiritualia & temporalia, etiam per modum Communicationis, & extensionis inter se, & cum aliis Ordinibus Mendicantibus, & non Mendicantibus, ejusdem Fratrum Minorum Regularis Observantiæ, & S. Claræ, & de Pœnitentia Tertio Ordinibus etiam in Congregatione sub trium votorum substantialium professione, & eorumdem Superiorum Ord. Minorum Regularis Observantiæ hujusmodi obedientia degentibus, ipsorumque Superiorum Fratribus, Monialibus, Sororibus, ac utriusque sexus etiam singularibus personis, necnon Monasteriis, Domibus, Ecclesiis, & locis quibuscumque in genere, & in specie, etiam per solam signaturam, etiam vivę vocis oraculo, ut pręfertur, aut aliàs per eosdem Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac nos & Sedem prædictam sub quacumque forma, & expressione verborum concessa, ac etiam iteratis vicibus approbata, nec non omnibus & singulis, in eis forsan contentis clausulis, decretis, & declarationibus quibuscumque, ac singulas desuper etiam pluribus vicibus confectas litteras, & in eis contenta, & inde secuta quæcumque illorum omnium tenores & formas datas, effectus, & decreta in illis apposita, acsi verbo ad verbum insererentur, & in his essent inserta, præsentibus pro sufficienter expressis habentes, dicta authoritate Apostolica tenore præsentium ex certa scientia (in his omnibus) in quibus decretis Conc. Trid. non adversentur, salvis etiam decretis a nobis in favorem Fratrum Reformatorum concessis) approbamus, & confirmamus, ac innovamus, perpetuamque roboris firmitatem obtinere, & firmiter observare, necnon Ord. Fratrum Minorũ Regularis Observantiæ, & S. Claræ, ac Tertio de Pœnitentia nuncupato, etiam in Congreg. sub obedientia Fratrum Minorum de Observantia hujusmodi degen. Superioribus, Fratribus, Monialibus, etiam Tertiariis nuncupatis, sororibus, personis, Monasteriis, Domibus, & Ecclesiis, & locis prędictis, etiam per modum Communicationis, & extensionis hujusmodi suffragari, illisque frui, uti & gaudere, quando & quoties opus fuerit, posse & debere, in judicio & extra, ac etiam in foro conscientię, in omnibus & per omnia ac si specialiter & expresse eisdem Fratrum minorum, & S Claræ, & Tertio de pœnitentia Ord per nos concessa fuissent, decernimus. Supplentes omnes & singulos juris & facti, ac solemnitatum etiam de juris necessitate, aut alia quomodolibet requisitarum, forsan omissarum, & alios quoscumque defectus, si qui forsan intervenerint in eisdem.

§. IV. Quocirca Venerabilibus Fratribus Mantuæ, & Toy Episcopis, ac dilecto filio causarum Curiæ Cameræ Apostolicæ generali Auditori, per easdem præsentes committimus & mandamus, quatenus ipsi, vel duo, vel unus eorum per se, vel alium, seu alios, faciant auctoritate nostra præsentes litteras, & in eis contenta quæcumque, plenum eorum effectum sortiri, illiusque omnes, quos concernant, pacificè frui & gaudere. Non permittentes quemquam desuper contra præsentium tenorem sub quovis prætextu & causa, etiam defectu intentionis nostræ per quoscumque quomodolibet indebitè molestari, quinimmo quidquid contrarium attentari vel fieri continget, omnia semper in pristinum reponi. Contradictores quoslibet & rebelles, etiam per quascumque pœnas Ecclesiasticas, & alia opportuna juris & facti remedia, appellatione quacumque postposita, compescendo, ac legitimis super his habendis, servatis processibus etiam iteratis vicibus aggravando, invocato etiam adhoc si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Sicque per quoscumque Judices, & Commissarios, ac S. R. E. Cardinales, nec non sacri Palati Apostolici causarum Auditores, sublata eis quavis aliter judicandi & interpretandi facultate, judicari, & definiri debere.

§. V. Non obstantibus præmissis, ac piæ memoriæ Bonifacii Papæ VIII. etiam Prædecessoris nostri de una, & in Concilio Gen. de duabus dietis, dummodò ultra tres dietas aliquis præsentium vigore ad judicium non trahatur, aliisque Apostolicis constitutionibus, ac Provincialibus & Capitularibus statutis & constitutionibus, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, privilegiis quoque, indultis & litteris Apostolicis, etiam in forma Brevis per quoscumque Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac etiam nos, & Sedem prædictam, etiam motu proprio, ac scientia & potestatis plenitudine similibus ac cum quibusvis irritativis, annullativis, restrictivis, reservativis, exceptivis, restitutivis, declarativis, mentis attestativis, ac derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, efficacissimis, & insolitis clausulis quomodolibet, etiam pluries concessis, firmatis, & innovatis. Quibus omnibus, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione, de illis eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua, ac de Verbo ad Verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, etiam quòd in eis caveatur expressè, quod illis nullatenus, aut non nisi sub certis modo & forma derogari posset, tenores hujusmodi, ac si de Verbo ad Verbum, nihil penitùs omisso, & forma illis tradita observata inserti forent, præsentibus pro sufficienter expressis & insertis habentes, Motu, scientia, & auctoritate similibus derogamus. Aut si aliquibus communiter, vel divisim ab eadem sit Sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, cæterisque contrariis quibuscumque.

§. VI. Verùm, quia difficile foret, præsentes litteras ad singula quæque loca, in quibus forte opus esset, deferri, volumus & pariter Apostolica auctoritate decernimus, quod illarum transumptis manu alicujus ex Secretariis cujusvis prædictorum Prælatorum Generalium, ac Romanæ Curiæ Commissarii, & suorum successorum, aut Notarii publici subscriptis, & sigillo officii alterius eorumdem, aut alicujus personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, seu Curiæ Ecclesiasticæ munitis, eadem prorsus fides in judicio, & extra illud adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Dat Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die 20 Decemb. 1597. Pontificatus nostri Anno sexto.

Plures similes Concessiones Remissivè vide *l. 1. tit. 11. a num. 45* 58

Resp. II. Hæc *Communicatio Privilegiorum* currit de Prælatis ad Prælatos, de Fratribus privatis, id est sine Prælatura, ad Fratres privatos, de Conventibus ad Conventus, de Festivitatibus ad Festivitates. Ita declaravit & concessit Prædicatoribus, & FF. Minoribus Sixtus IV. & Julius II. per sequentem Bullam. 59

Venerabilibus Fratribus Salamantino, Pacen. & Corduben. Episcopis, & eorum cuilibet.

Julius Papa II. Venerabiles Fratres Salutem, & Apostolicam benedictionem Alias ad supplicationem Charissimi in Christo Filii nostri Ferdinandi Regis &c & infra, quodque in prædicta Privilegiorum, gratiarum, & indultorum præfatorum Communicatione, tam universaliter per Prædecessores nostros toti Ord. Minorum, quam etiam per nos particulariter prædictorum Regnorum Fratribus facta, eaque quoad Absolutionem, dispensationem, vel alias ad Priorem Generalem, seu Magistrum Ord. Prædicatorum spectare ad Magistrum, vel Vicarium Generalem FF. Minorum pertineant, & ea, quæ ad Priores Conventuales, id est, Prælatos singularum Domorum Ordin. Prædicatorum, & eorum Vicarios: similiter spectant ad Guardianos, & eorum Vicarios Ord Minorum, & ea, quæ ad Priores, seu Vicarios, vel Superiores Vicarios, id est, Prælatos, qui medii sunt, quocumque nomine censeantur, & vocentur, inter dictum Generalem, seu Magistrum Ord. & Priores Conventuales, eorumque Vicarios, simili modo spectant ad Ministros, & Vicarios Provinciales, ac Custodes; qui etiam medii sunt inter Ministrum, & Vicarium Generalem & Guardianos, eorumque Vicarios similiter pertineant, & sicut de potestate Prælatorum, scilicet de Prælatis ad Prælatos dictum est; ita de Congregationibus unius ad Congregationem alterius Ord. & de Fratribus privatis, id est, sine Prælatura ad Fratres privatos, & de Festivitatibus ad festivitates, in his casibus, in quibus Congregationibus, Fratribus privatis, aut Festivitatibus unius Ordinis aliquid conceditur, Congregationibus, Fratribus privatis, ac Festivitatibus alterius Ordinis nunc & pro tempore respectivè concessa intelligantur. Ita qui ea, quæ in honorem Sanctorum Dominici, Petri Martyris, Thomæ de Aquino, Catharinæ de Senis, Fratribus, vel locis Prædicatorum sunt concessa, omnia illa Fratribus Minoribus præfatis, eorumque locis in Festivitatibus Sanctorum Francisci, Antonii, Ludovici, Bernardi, Bonaventuræ, quinque Martyrum dicti Ord qui apud Marochium martyrii coronam adepti sunt, & S. Claræ, & in aliis Festivitatibus dicti Ordinis Minorum, licèt sint in majori numero, quam Festa ipsorum Fratrum Prædicatorum, sint & intelligantur concessa, ad tollendam quamcumque hæsitationem, & inde fortè ortum scrupulum, auctoritate & tenore præfatis declaramus.

Dat. Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die prima Junii 1509. Pontificatus nostri anno sexto.

Ref. III. Nihilominus Privilegium concessum uni Religioso privato non communicatur aliis Religiosis. Ita communiter Doctores. Siquidem talia *Privilegia* sunt *personalia*: unde habet locum *Reg. 7. Jur. in 6. Privilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona.* Adde, quòd in aliis plerumque cesset ratio concessionis, v. g. prærogativa meritorum, personæ habilitas, vel hujusmodi. Et quia *diversitatem corporum diversitas sæpè sequitur animorum*,

rum, c. 5. de Concil. Prov. Quod uni prodeffet, ſpiritualiter fortè nocuerit.

61 *Indulgentia de Privilegiis* conceſſis aliquibus Eccleſiis, ad tempus determinatum: ſi fuit Indulgentia in hoſpitiis, ad tempus determinatum Eccleſiis, per tot vel tot annos aliquibus Sandii conceſſa Eccleſiis, Regularibus, ſanctis, nam hæc non communicantur aliis Regularibus, aut nostrum Doctores, ac proinde Privilegia de Spiritu Sancto *Bonifac. Regul. 11. indp. 1. fol. 3. num. 4.* Donatus *p. 1. in Bonifac. Regul. 11. indp. 1. fol. 3. num. 4.* Donatus *p. 1. Tom. 1. tr. 17. q. 14. qr. 13.*

62 Idipſum ipsis præſtantur, & alios afferendum eſt de *Privilegiis*, quæ Eccleſiis fuerunt obaliquam ſpecialem rationem, ut quando Indulgentia conceſſa eſt uni loco (ſpecialis, quia ibi eſt imago B. V. Mariæ) ut Eccleſiæ Sanctæ Petronillæ, Pontificum, nam hæc eſt ſpecialis ratio illius loci, quia ibi ſepulta eſt Petronilla: Et ob hanc causam communiter referunt Doctores, vix uno vel alterum excepto, Indulgentias Pontificum, non extendere ad omnes Eccleſias aliorum Pontificum, ut Ordinem S. P. N. Francisci. Idem affirmandum de *Indulgentiis privilegiatis* ob ſpecialem rationem Altaris: Sed ſic dicendum de Indulgentiis perpetuis, & quæ continent ſolo diſcrimine Indulgentiarum. Vide Donatum *loc. c.*

63 Quæritur II. Utrum Eccleſiæ Regulares habeant *Communicationem* cum Eccleſiis Secularibus? Eſt concedendum: Ratio dubitandi eſt, quod prædicta Societas habeat quoſdam privilegia cum clauſula, *ne illis per Communicationem* aliorum Eccleſiarum *Mendicantes*, uti videre eſt in Bulla *Gregorii XIII. Plures nulla ex quibus eſt, per inter Confinia* tiones dicti Pontificis, *Tom. 1. Bullar. Clerob.* ubi Papa, Ordinem Mendicantium concedit ſecipendos Privilegia ſequentis tenoris concedit.

65 §. II. Nonnulli tamen Antiſtites poſt Conc. Trid. dementer ſic præſtantes, priuſque, tam in minoribus, quam laicorum Ordinum Inquiſitoribus, quam Regularibus, ſecularibus, temporaque determinatorum poſt mentem exercitatos, hæreſum, antequam ad ſuperiores Officiorum deſcriptum ſtemus, antequam ad ſuperiores ordines aſcendunt, omnino expediunt, chorique officiis plenè reſumendum ſanctionibus, ſed ſecundum Ordinem, ut ſtatuit, & mandatis, ac Parochiis, quibus ſecularibus, ac Regularibus, ſed ſimpliciter habenda eſt conſtitutionem Sacræ Rotæ, ac Ordinis Inquiſitoris nominis, quamvis ad eoſdem Ordines ſuſcipiendos numeratis aliquam omnibus dicendum eſt.

66 §. III. Ratio hæc incommoda, quamvis in noſtrum, ſed curreie voluerit omnibus Epiſcopis, & aliis Antiſtibus, ac ſuperioribus ſuperiorum præſtantiam, ac proprium, atque præſtantiſſus & fortiſs in Sacrorum promovendis, qui licentiam ſuſcipiendi, ac ab huiuſmodi promovendis, qui licentiam Præpoſiti Generalis dicti Societatis ſit pro tempore conſtituit, vel ſuſcipiendi habuerit, & ſolebant præſtantiſſimum ſuſcipiendi vel exigant, ſed ipſos etiam abſque ulla ſunctione in Ordinibus ipſis, interſtitiorum ſuſcipiendi, ſed ſuſcipiendos ſubſtituendos, aut impoſitione manuum de cæteris, aliis, earum ſecularium Eccleſiaſticis, idoneitate, propriis Ordinariis, ac ſuis, ac aliis aliis ſequiſitis ad ſuſcipiendum, vel extra tempora ſuſcipiendi, ſed ſuſcipiendi, ſed ſuſcipiendi, ſed

confirmatione in forma communi, prout post Merolam tom. 3. de Privil. c. 5. de Confirm. n. 21. vult Dominicus Cavalcanus 3. tom. 3. de Privil. c. 5. de Confirm. n. 21. ut ex specialione tamen respective relevatione esse vult Sanctis Sedes.

Quæritur III. Cum confirmatione *Confirmationem esse in forma speciali, sive in forma communi?* Resp. ad Sanctis quæstionem jam patere ex dictis *lib. 3. tit. 30. n. 8.* ubi vide.

Quæritur IV. An de iudio, & qualiter confirmatio fiat *Privilegia Regularium?* Resp. Generaliter ad Sanctis quæstionem, Regularium præsertim Mendicantium Privilegia de facto reverè pluries esse confirmata; quia Gubernatores pertinentem Privilegiorum Bullas Mendicantis possibi habetur, quarum infra aliquas allegabimus.

Resp. II. Mendicantium *privilegia* præterium nobis Ordinis non esse *in forma communi* confirmata, *sed in specialis, & certa specialis* fuisse confirmata evidum. Patet Conclusio ruffus ex diversis Confirmatoriis Bullis quarum ex Bullis quidem ante nobis confirmatis ex Bulla Gregori XIII. *Ex benigna*, cuius Copia authentica Fridinge apud nos in Archivio habetur frequentes tuorum.

Gregorius Papa XIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

EX benigna Sedis Apostolicæ provisione provenire dignum est, ut petentes Deo devoto sub Regulari cathilmonio Domino militantes pia devotione proficiant, unde Romanus Pontifex quandoque per Prædecessores suos pro Religiosis conservatione, & augmento, ac personarum earundem quiete, & commodo concessis apostolicis, & indivisis, ac approbatis & innovatis Apostolicis Constitutionibus. Sane pro parte dilectæ filii Christophori de capite fontium moderni Generalis Minoritti Ordinis Fratrum Minorum de observantia Nobis supplicatio fuit, quod cum inter Operarios, qui ad excolendum vineam Domini Sabaoth mittitur, Dei gratia Ordo ipse Fratrum Minorum Sancti Francisci, ut Ordo, ac animarum salutis fructus temporalium utiuolet, & spontalie afferre concuet, & exinde prudissi fantis studiis, sanctitatis, & religionis, que falsae antiquitatis ab Apostolica Sede, cujus continuat pacem, & Religionis Ordo idem fortiter tutatus est, tam spiritualis quam temporalis fuisse, & ipsum Ordinem, ac Fratres ejusdem, & eorum, quibus & sua Bulla Officii, ac vitam illum Regularem facilitat, atque magis expedite transigere possint, & ut per Religiosi prædicti Ordinis Fratres ad omnes pro pluribus promptiores, alacriusque ad sua Officia perfolvenda redantur, eumque etiam ex ipsius Sedis provisione, ac benigna dignatione provenire dignoscitur, ut Romana Pontifex quandoque prædecessorum fuorum Romanorum Pontificum pella innovet, ac Apostolica nolitione concedat, & reliquaria monia, & discussa in prilitum fatum reponat, ac reducat, necnon propterea nonnulli Romani Pontifices prædecessores nostri omnibus & singulis, cujuscumque, indulentiis, & concessionibus, ac abbolutiones etiam plenariae, libertatem, prerogativas, favores, immunitates, exemptiones, & dilectationes, ac gratias, ac omnia & singula privilegia, & indulta tam spiritualia, quam temporalia etiam per Sedem Sigmatenam, aut per Oracula vivæ vocis non pro tunc concessa, ipsam pro tunc eo fori ac prædicta Fratrum Minorum, quam fancte Clarissæ, ac tertio de pœnitentia nuncupato Ordinibus, illorumque Superioribus, Fratribus, Monialibus, & Sororibus, ac utriusque sexus personis, & Monasteriis, Domibus, Ecclesiis, & loci quibuscunque dictorum Ordinum nunc, & pro tempore existentibus in perpetuum, sive extensionis privilegiorum inter se, ac etiam cum aliis quibuscunque Ordinibus Mendicantibus, & non Mendicantibus, ac Ordinibus, ac tam concessis confirmarunt, & approbarunt, prout in singulis concessionibus, & literis earundem Prædecessorum defectu confectis plenius dicitur contineri. Cum autem, sicut eidem expositio fuit pungebat, illa, quæ sæpiis Apostolicis authoritate præfatum munire existunt, majorem obtinuerit inherentiam firmitatem, diffuque Christophorus Minister Generalis cupit privilegia, facultates, concessiones, indulta, dispensationes, & singulas alias gratias huiusmodi etiam per Nos approbari, innovari, & confirmari pro parte Christophori Nobis fuit humiliter supplicatum, ut eidem privilegia, immunitatibus, exemptionibus, libertatibus, favoribus, conservatoriis, declarationibus, facultatibus, dispensationibus, gratiis, concessionibus, indulgentiis, & indulta pro illorum obtinendi, ac illorum vera ac pleniora habere adjicere, aliquique in premissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur quorumvotis præsertim illis, quibus sub fiavi Religionis ingo divinis laudibus, & Christiana Religionis augmentis incumbunt, non perfuntur non inhabitantibus, & commodiori confiliuer, libenter annuimus, eaque favoribus prolequi, ac omnia, & singula privilegia, & indulta, ac omnia, & singula, quæ, & prerogativas, & favores, & exemptiones, libertatem, prerogativas, favores conservatoriis, & declarationes, facultates, dispensationes, gratias, concessiones, & indulgentia, & indulta spiritualia, & temporalia, etiam per modum Communicationis, & extensionis inter se, & cum aliis Ordinibus Mendicantibus, & non Mendicantibus, ac Ordinibus Minorum Regularis Observantiæ, ac Sanctæ Clarae, & tertio de pœnitentia etiam in congregatione fuit etiam vocantes Superioribus, & Superiorissis, & eorum Superioribus Ordinis Minorum regularis Observantiæ hujusmodi obedientia dependentibus, ipsorumque Superioribus Fratribus, & Monialibus, Sororibus, necnon Monasteriis, Domibus, Ecclesiis, & loci quibuscumque, in genere, & in specie, etiam per totum Sigmatenam, etiam vivæ vocis oraculo, ut præfertur, etiam per prædecessores, quoscumque alios Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac Nos, & Sedem prædictam, quam Inquisitores, Regesta, & Bullarum Pontificiarum, ac Ordinis, & expeditiones verborum concedit, ac etiam iterato visitantes approbatas, nec non cum omnibus & singulis prædictis omnis clausulis, decretis, & statutis etiamsi singulas, seu de eo indubitas literas, & in eis contenta, & inde facta quæcumque, illorum omnium tenores, & forma, ac ut, & quemadmodum, illorum omnium, & singulorum verba ad verbum inferentur, perfentibus pro sufficienter expressis habentes, ac ea dicta authoritate Apostolica tenore præsentium confirmamus, & approbamus, & ea, quæ ut prædicta prædictis prædicitur, quatenus fint in illis, & sacris Canonibus, & decretis facti Concilii Tridentini non adversentur, quatenus roboris firmitatem, ac ut ipsorum, & singulorum roboris firmitatem obtinere, & firmiter obtineri, ac necessa Ordinibus Fratrum Minorum Regularis Observantiæ, & Sanctæ Clarae, ac tertio de pœnitentia nuncupatis etiam in Congregatione Sacrorum Prælatorum Minorum de Observantia Instituta Obedientia Fratrum Minorum, Sororum, Monialibus modi degentibus, Superioribus, Fratribus, Monialibus Fratribus Tertiariis nuncupatis, Sororibus, Personis, Monasteriis, Domibus, Ecclesiis, & loci prædictis, ac omnibus illorum communicantibus, & extensionibus, & omnibus, & singulis, ac, & gaudere, quando, & quotes ipsis fuerit, & debere in judicio, & extra, ac ubique in forte conficiendis in omnibus, & per omnia, ac ut Clarissimi, & coperfed eidem Fratrum Minorum, ac S. Clarissimi, & pœnitentia nuncupatis Ordinibus, & Monasteriis, & Domibus, & Ecclesiis, & loci prædictis, ac omnibus, & singulis juris, & facti, ac solemnitatum, etiam de jure necessitate, ac alias quomodolibet requisitarum fortiori confirmatio, & alias quomodolibet requisitarum fortiori confirmatio in eidem Quoscirca Venialibus Fratribus Cordulen & Leodien Ecclesiis, ac illetio filio Curia cauffarum Commissarius, & Ecclesiarum Cathedralium prædictarum commissarius, & mandamus, quatenus ipsi, vel duo aut unus eorum per se, vel alium, seu alios faciant authoritate nostra ipsos Fratres, ac Sorores, & eorum quemquam quoque plenum esse effectum, & fortiti, illique omnes, quos concernit, pacifice, & quiete uti, non permittentes, quemquam eidem Fratres, & Sorores, ac eorum quemquam de molestari, contradicentes quosliber, & rebelles, etiam per quilcunque, ac illorum vide hitur, centuras, & pœnas Ecclesiasticas pofpicita compellendo, non obstantibus pofpicita compellendo, non obstantibus legitimis super his habendis fervatis processibus, ac illorum vitiis, & aggravando, invocato etiam ad hoc, brachio fæculi, auxilio brachii fæculari. Non obstantibus, & fanctis, ac constitutionibus super cathedrali, Basilicis, & aliis Venerabilibus Conciliorum Clementine, & Regula de Ecclesiis, & clausulis de Septuaginta, ac etiam ex Bullis, & Constitutionibus Apostolicis, ac Ordinis, & Cancellariæ Apostolicæ, & de fundentis consuetudinibus, ac extra vigilantibus, & notorio, Jesuum vigilem fecimus, & omnibus, & singulis eandem prædictis materiam extravagantibus, & concernentibus, ac regulis Cancellariæ Apostolicæ editis, & in forum edendis, ac plenariæ Bonifacii PP. VIII. etiam Prædecessoribus fuit, ac Nos, & in Concilio generali de duabus literis editis, dumodo non ultra tres dietas ad quæ, præsentium vigore ad judicium extrahatur, aliique Apostolicis constitutionibus, ac prætactibus, capitulis, tribus, generalibus, & specialibus conventionibus, & ordinationibus, etiam in ultimo generali Capitulo Generali Cio celebrato, aliique Concilii editis, necnon statutis, & confuetudinibus, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis, & quibuscumque, ac etiam Sedis Apostolicæ, indulto, & litteris Apostolicis etiam in forma Brevis tertium, Joannis Bonifacii, Clementem septimum, Paulum tertium, Joannem tertium, Pium quintum, Gregorium tertium, Clementem septimum, Paulum quintum, Gregorium decimum Pontifices prædecessores nostros, ac etiam Nos, & Sedem eandem, ac Ordinis, & Cancellariæ, & licentia, & potestatis pleniaria fimilibus, ac cum quibuscumque clausulis, & sufficientibus, & insuetis, ac etiam derogatoriis eorundem retroactivis, reflectivis, referendis, & quivis, & reflectivis, declarativis, mentis assertativis, ac derogatoriis eorundem retroactivis, & reflectivis, & sufficientibus, & insolitis clausulis quomodolibet etiam pluries concessis, confirmatis, & innovatis, quibusqui omnibus etiamsi pro illorum sufficienti derogatione illis, eorumque statutis, tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio fit quæ ita ut si expressis habetur, aut aliqua alia exequifita forma ad hoc servanda foret, etiam quod in eis cavetur, ac ea cavetur, ac ea cavetur, non non nisi fub certis modo, & forma de regari poterit, ac ita hujusmodi, ac de verbo ad verbum nihil omitius omisso, & forma tradita observata, ac ea, quæ ipsis, & præsentibus pro sufficienter expressis, & insertis habentur, illis etiam in fus dictum permanentis, hac vice eximatur specialiter, & expressè, ac ita, & aliquibus aliis omnibus, ac vel illis generalibus Sedis indultum, quod fortiori, vel ejusmodi, ac ita, & aliquibus aliis omnibus, ac

habeant; ubi præmissis solitis præmitendis ad propositum ita loquitur Pontifex: De venerabilium fratrum nostrorum S.R.E. Cardinalium sententia, & consultatione requisita, & Episcoporum & Regularium, præsertim consilio, & attenta relatione, quam Venerabilis etiam Frater noster Alexandrus Episcopus Portuensis ejusdem S.R.E. Cardinalis Sententias postquam didi Ordini apud Nos, & Sedem Apostolicam consultos effecit Cardinalibus super præmissis fieri, prædictam Pontificalem VIII. quæ incipiunt, Ratio Pastoralis, ac Pauli V. quarum initium Injunctæ nobis, & Bonifacii VIII. Prædecessorum, quarum initium Ut Romanorum Ecc. Romanorum Pontificum successoribus illustres, super præmissis privilegia respectivè emanatas, dumtaxat tamquam in eis, nec sine revocatione, aut saltem qua revocatione comprehendi, sacrilegae Canonibus, & Concilii Tridentini decretis, & posterioribus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, Regularibus Statutis, & Institutis non adversentur, authoritate Apostolica tenore præsentium confirmamus, & approbamus, illisque inviolabilis Apostolicae Firmitatis robor adiicimus, &c.

Ex quibus colliges, *privilegia* solis *canonibus* etiam per *Commendatorum* cultu, aliis Mendicantibus, quam non Mendicantibus, vel alia ratione nobis comperanda omnino adhuc valere, & firma esse debere, sicut ea quæ a Conciliorum Apostolicorum Pontificum post allegatas Bullas emanata expressè fuere revocata, & quæ (sacris Canonibus, & Concil. Trident. Decretis, aut Regularibus Statutis quibus solitis adverterunt. Sed occasione huius

88 Quæritur V. Quomodo intelligenda fuit grimoh allegata pratica Constitutionibus Bullis, & Privilegiis Bullis confirmatoris hoc tempore inferi solitæ Clausulæ, videlicet *Quatenus, vel dummodo sint in usu, vel sint revocatæ, sicut Sacrorum Canonum, & Concilii Tridentini Decretis Etc. non adversentur.* Resp. Adhuc quæstionem patere ex dicendis *Cap. 6. n. 108. & seq.*

89 Inter hæc circa *Confirmationem Privilegiorum* notandum, quod, si in una confirmatoria Bulla minus quam in alia contatur, & aliqua Privilegia sint favorea in una Bulla confirmata, & expressè non confirmentur, per hoc illa non tamquam revocata, sed relinquuntur in suo

[illegible] non adversentur, & quatenus Bullæ non sint [illegible] nec solus Papa aliqua Privilegia revocare, nisi id expressè, vel tacitè non omnes.

Hinc enim privilegia & favores in Bulla Greg. XIII. n. 83. allegata expressè pofitos, & in Bulla Clementis VIII. vel Pauli V. n. 84. & 85. per extensum adscribi, & ponitur ad in his Bullis pofitos, & in illis omnibus plenè valere, nisi revocatos pofterius, vel clausula aliqua revocatoria obfitos.

90 Propter speciales Bullas *Confirmatorias privilegiorum Ordinis* nostri, etiam aliarum Religiosarum Privilegia specialiter confirmata; ita enim inter alios Clemens [illegible] Bullam Confirmatoriam Privilegia P.P. Dominicanorum per Bullam [illegible] *Ut Romanorum* Ecc. & habetur per extensum [illegible] *n. 1. n. 1. & 2.*

Privilegia Ordinis B. Mariæ de Mercede Redemptionis Captivorum confirmavit Urbanus VIII. per Bullam *Inspeximus*, quam habet Tom. 2. Bullarum Ordinis.

Cisterciensium *privilegia* confirmavit Innocentius X. per Bullam *Regimi nobis*, quæ habetur *Tom. 8. Bullarum*.

Ita ubi Bullas Bullis pofteriores Bullas Bullis pofteriores, quæ vorbis dubiis agunt, si quinam ex illis, vel inter Ordinibus, vel *Confraternitates* ex certis Bullis, & Privilegiis, dominio, & jure participare voleant, quæ, in dulcum communicandi cum aliorum Ordinum *privilegiis* non tamen concessis, fed eorum concedendis in futurum, vel habet Ordo noster, & hodie omnes Mendicantes tale Donato *p.1. Tom. 11. n. 9.*

§. V.
De Extensione, & Interpretatione Privilegiorum.

SUMMARIUM.

91 Extensio, & Interpretatio Privilegiorum *de plano.*

92 *alia* Extensio dicitur extensiva, *seu Interpretatio extensionem.*

94 *Alia* Comprehensiva, *seu Interpretatio per comprehensionem.*

95 *Rursus alia* Interpretatio *ex* authoritativa, *seu declarativa, alia declaratiuis.*

96 Authoritativa, *a fato Authoris Privilegii, Definitiuis vel a pertinente Definitiuis fuit posta.*

Superiores Regulares dicti dominantur interpretandi nolent fuit Privilegia, quibus dicitur fuit quam. Ibid.

97 Illi verba fuit clara, nulla interpretatione indigent. Ibid.

98 *Privilegium non extenditur de persona ad personam. Et n. 99.*

100 *Nisi ex subiectamatteria, vel tenore Privilegii aliud defumatur.*

101 *Ad aliud Privilegium esse inutile.*

102 *Pri communicatio non Privilegiati cum Privilegiato aliud requirit.*

103 *Ad fat Interpretationis comprehensiua, fin declaratiuis Privilegii mercum gratium commendatis.*

103 *Verum, fi illi, vel iuste interpretari possint, vel debent Privilegia? Resoluit.*

104 *In Privilegium Interpretatione fecunda di propriis verborum.*

105 *Iuste effectus significationem, vel usum communem, ac secundum ipsi Privilegiati proprietatem.*

106 *Privilegium non fecundis Iuste proprietate verborum extendendum, adiunm cum restrictione dari.*

107 *In moderata Comprehensiua Interpretatione, quatenus fuit in usu.*

108 *Quomodo intelligenda fit Bullas, & quatenus fuit in usu.*

109 *Quæ Privilegia, & quando confirmatur per non usum, vel usum contrarium esse, vel omnia? Resoluit.*

110 *Clausula* Quatenus fuit in usu, vel dummodo fuit in usu, *fere omnibus Privilegiis Regularibus* [illegible]

111 *Limitatur in aliis vel aliter esse.*

113 *Clausula* Quatenus fuit in usu *non pertinebit Regularium Privilegiis diffensendo per Fuit interpretationem.*

112 *per impedimentum effectatis ex deliberatione.*

113 *Intelligendum, Quatenus fuit in usu Canonum, & Decretis* Concilii Tridentini *non intelligitur verbis dummodo fuerit Canonibus non intelligitur Concilii Tridentini Decretis.*

114 *Confirmatio consultiuit.*

115 *Et rationes.*

116 *Fere qualiscumque,* Dummodo Decretis Concilii Tridentini non adversentur, *confirmatione consuetudinem Indultorum Privilegia, quæ a Concilio Tridentino non sunt revocata.*

117 *Confirmatur per argumentum Remissiui. Et n. 118.*

118 *Quomodo intelligendum illa clausula?* Dummodo non adversentur.

QUæritur I. Quid & quotuplex sit ad Privilegia Extensio, & Interpretatio Privilegiorum? Ad cum Layman *in cap. Ventum in Concilio Lateranensi*, quod Eutenso Capitulo Ecc. Lateranensis, quam aliqui ex summo vocant, alia impropriè, alia simpliciter. Sive ut loquitur Pontifex *Bonifacius* VIII. *Privilegium* [illegible] *Bullis de Privilegiis n. 88. & 18.* & Dupuy *de Libertatibus Ecc. Gallicanis*, Tom. 1. Tractatus, Ita per extensionem, seu extensiva, alia per comprehensiva, seu comprehensiva.

§. IV. De Extensione, & Interpretatione Privilegiorum. 289

93 *Extensio extensiva*, seu interpretatio per extensionem est, quando Legis alicujus decisio transferitur ad alium casum, vel personam, non tamen ultra verba Legis, fed etiam Pretor interpretatur Legislatorem, qui non contra mentem ejus. Et talis Interpretatio per extensionem in Legibus, ob adaequatio rationis (similitudinem) tam intra quam extra radicem, redè seri potest, de qua *in definitiuis ibem et Iudicium. c. Cum Corporalia, de Translat. Episcopi, & amplius Canonum, & Decretorum Concilii n. 1. & n. 3.* Exemplum pulchrum hujus *Extensionis* propriè dictam habetur *c. Cum dilectus, §. Nos igitur. De confirmat. vitiosa*: ubi Pontifex *ex Legibus Civilibus*, quas *Canonistarum* ut illrit contestationem excipiantur, fi de uorte eorum mentatur, ne veritas occulteur, & probandi facultas liberatur, ad infirmandum, & ad Ecclesiasticam, & ea nb patritatem rationis, fi de ipsorum corruptione timentur, etiam lite non contestata cendes effe remedia.

94 *Extensio comprehensiva*, seu interpretatio Legis per comprehensionem, & declaratiosem fit, fi decisio Legis transferur ad alium casum, vel personam, non tamen extra mentem Pretoris verba, comprehensam tamen in mente Legislatoris: Siquidem *Interpretatio* Legum positio mentl Legislatoris, quam verba ejus, *ergo* Pretor habebit effectus: unde in *setera* prævalet qualitas magis favens, & per quam jus alterius non laeditur ex cum mentione.

Inteliigo *extensio* fuit *comprehensiva*, & ea quæ non appellat comprehensionem (five declaratiosem.

95 Rursus alia *Interpretatio authoritativa*, *seu propriatiua*, fea *definitiua*, ac judicialis, atque cui in de extra judicium fides adhiberi potest, & debet. Alia *declaratiuis*, *seu magistralis*, *seu* Pretoria, *seu* Pontificia, *seu* Doctorum, vel Magistros obfcura verba *privilegii*, & mens concedentis *privilegium* declarat.

96 Quæritur II. A quo fieri possit *Interpretatio privilegium*? Resp. Quoram authentica privilegiorum Interpretatio (superestante dubio facti) a Pontifex, vel eum, qui concessit *privilegium*, prout omnes fatentur, *arg. i. de Iure alia, de Iustent. Rescriptum. c. Cum venissent, de Iudiciis. l. 2. C. de Legibus. n. 2. Respondeo*, ita juxta unanimem *Interpretatis Ordinalis* potest fieri à Theologis, aliisque viris doctis, ut ampliùs diximus *lib. 1. tit. 1. num. 164.* Præterea autem privilegia Pontificia authoritatem *definitiuam* Interpretari à Prælatis Religiosorum, quorum interpretatio pofitos Sedebit una concilicnia acquiescere, ut in mutuo omnibus fit necessaria, ut Privilegium non fit inutile, fed aliquid operetur. Rationis enim est, quia aliquam habet domum, & effectus proprius ad illius proprias significationes extendere. Hæc *Interpretatio*

97 Refp I. Proprietas verborum, fecundum quam interpretanda fune Privilegia, defumenda ex usitata significatione, vel alia communi, ac fecundum fua privilegia proprietatem, ac fecundum illa, ut fit privilegium Papæ, fecundum jus Canonicum, & vero privilegium Principis fecundum Fecundum Jus Civile fit interpretatio. Ita cum Hirin Pirhing *tit. 1. Ec confirmatior* dicitur debet commune illud dictum Doctorum, fundamentum in interpretatis Juris non *p.7. relatio*: *Privilegia non plus ajunt quam verba expressim ont: videlicet sed, vel fefellit accepta*, juxta quod privilegium vel est favorabile, vel odiosum, & ferata propria significatione communi, ac fecundum jus, vel jus, fed fpecialis necessitas cogat verba hoipropriare.

Refp II. Privilegium mere favorabile extendendum 106 est, quantum fieri potest, falva verborum proprietate, juxta mentem fubjectam, & ut fundamentum Privilegium vero odiosum est restringendum, ut quibus minimum operetur, falva eamen verborum proprietate, ita videlicet, quod quantum ex eorum effectu, fed habeant necessitatem: prout amplius dictum *cit. lib. 1. tit. 3. & Respiritis à n. 130. item n. 3. & 7. p. 1. tom.*

Quæritur VI. Quidnam fuerit fuciendo fit *Interpretatio privilegiorum privilegii* nempe, vel *iuste*? Resp. Ad hoc quæstionem ex *Cap. 3. de Rescriptis*, ubi *Innocentius* III. *tom. 3. p. 10. tom. 1. de Rescriptis*, *p. 7. per tum*, ubi vide, ne fit superflus repetitio.

Quæritur V. Quomodo in *Interpretatione privilegiorum* 104 fit servanda proprietas verborum? Ante explanationem fuppono cum omnium, quod *Interpretatio privilegiorum* fempet fieri debet in propria verborum significatione, nisi fit quæ omnino fit necessaria, ut Privilegium non fit inutile, fed aliquid operetur. Ratio enim est; quia aliquam habet domum, & effectus proprius ad illius proprias significationes extendere. Hæc *Interpretatio*

Refp I. Proprietas verborum, fecundum quam interpretanda fune Privilegia, defumenda ex usitata significatione, vel alia communi, ac fecundum fua privilegio proprietatem; ita videlicet, ut fi fit privilegium Papæ, fecundum jus Canonicum; fi vero privilegium Principis fecundum Fecundum Jus Civile fit interpretatio. Ita cum Hirin Pirhing *tit. 1. Ec confirmatior* dicitur debet commune illud dictum Doctorum, fundamentum in interpretatis Juris non *p.7. relatio*: *Privilegia non plus ajunt quam verba expressim ont: videlicet sed*, *

riis Bullis Gregorii XIII. Pauli V. Clementis VIII. & Innocentii XI. suprà allegatis. Hinc omninò præstat scire, quid importent, & quomodò intelligendæ sint hę clausulæ; quarum proin prima in hoc quæsito, reliquas in subsequentibus examinabimus. Itaque

108 Resp. I. Clausula. *Quatenùs sunt*, vel *Dummodò sint in usu*, id importat, & insinuat, quòd Papa, vel alius Princeps privilegia, quæ per non usum, vel usum contrarium jam cessarunt, aut amissa fuere, consequenter non ampliùs sunt in usu, nolit de novo confirmare, seu confirmando de novo revalidare. Rodriquez *tom. 1. qq. regul. quæst. 8. art. 3.* Donatus *tom. 1. part. 1. trat. 11. quæst. 13.* Laurent. de Peirin. *in Declarat. privil. Ordin. Minim. tom. 2. super Constitut. 1. Gregorii* XIII. *num. 1.* & alii. Ratio est; quia Clausula hæc debet aliquid significare, & operari, cùm aliàs frustra membranam occuparet; non apparet autem quid aliud significare aut importare deberet, ergo.

109 Quænam autem privilegio, & quando per *non usum*, vel *usum contrarium* censeantur esse amissa, & cessare, habetur infrà *§. 10. à n. 203.* ubi *n. 205. & seqq.* asseritur, & probatur, quòd privilegia, quæ sine aliorum gravamine concessa meram gratiam continent, per *non usum*, vel *usum contrarium* neutiquam amittantur, ubi etiam enarrantur quædam necessariò requisita ad hoc, ut privilegia in aliorum præjudicium concessa per *non usum*, vel *usum contrarium* cessasse, vel amissa dicantur. Videlicèt *primò*. Quod fuerit occasio utendi privilegio; *secundò*. Quòd talis occasio scienter fuerit omissa, seu quòd quis sciverit se habere privilegium agendi, vel omittendi hoc, vel illud, & tamen neglexerit; *tertiò*. Quòd voluntariè, seu liberè, non verò per violentiam, infirmitatem, aut absentiam impeditus omiserit uti privilegio; *quartò*. Quòd debito tempore fuerit voluntarius *non usus*, vel *usus contrarius* privilegii; *quintò*. Quòd *non usus*, vel *usus contrarius* privilegii provenerit ab iis, qui renuntiare possunt privilegio, prout ampliùs *lo. cit.* ubi vide.

110 Intereà hìc colliges, quòd Clausula, *Dummodò sint in usu*, vel *quatenùs sint in usu*, ferè numquam in aliquo obsistat privilegiis Regularium: Tum quia pleraque eorum privilegia sunt meræ gratiæ sine aliorum gravamine concessæ, v. g. Privilegium absolvendi, dispensandi, suscipiendi extra tempora, vel non servatis *Interstitiis* Ordines, celebrandi in Altari *portali*, benedicendi &c. quæ & alia privilegia in meris gratiis consistentia cùm per *non usum*, vel *usum contrarium* neutiquam cessent, vel omittantur, præfata Clausula Bullę confirmatorię inserta eis nihil obest, consequenter circa hujusmodi privilegia non est attendenda: Tum quia Regularium privilegia etiam cum gravamine aliorũ concessa non uni personæ, sed toti Religioni, vel certo generi personarum, v. g. Superiorum illius, Lectorum &c. conceduntur, consequenter etsi data occasione unus vel alter privilegio liberè non utatur, vel actum contrarium exerceat, privilegio Communitatis minimè præjudicat.

111 Secùs foret, si privilegium odiosum uni soli personę Regulari, vel certo alicui Monasterio in specie cum gravamine alterius esset concessum; tunc enim per *non usum*, vel *usum contrarium*, concurrentibus requisitis amitti potest.

112 Colliges ulteriùs, quòd ex *non usu* impugnari nequeat privilegium dispensandi super impedimento Affinitatis etiam in primo gradu, juxta dicta *lib. 4. in Appendice §. 11. à num. 542.*

113 Quæritur VII. Quomodò intelligenda sit? & quid operetur Clausula? *Dummodò sacris Canonibus, & Decretis Concilii Tridentini non adversentur.* Resp. I. Per hujus Clausulæ verba *sacris Canonibus* non intelligi sacros Canones in Corpore Juris communis clausos, seu cõtentos, sed intelligi Canones Concilii, ita ut sensus sit, *Dummodò sacris Canonibus Concilii Tridentini, & Decretis Concilii Tridentini, non adversentur.* Barbosa *de Clausulis Claus. 124. nu. 2.* Rodriquez *tom. 1. qq. regul. q. 8. art. 2.* Donatus *tom. 1. tr. 11. q. 14.* Miranda *tom. 2. q. 52. art. ... Respons.* Menda cum communi & certa aliorum. Ratio est; quia, si per citata verba *sacris Canonibus* intelligerentur Canones, & Decreta Corpori Juris communis inserta, nulla, & otiosa, sibique contradictoria esset omnis cõfirmatio privilegiorum, eò quòd juxta dicta suprà *n. 8.* omnia Regularium privilegia propriè dicta adversentur Juri communi, quæ proin privilegia confirmarent, & non confirmarent suis bullis Pontifices, sicque sibi contradicerent. Quare Barbosa *lo. cit. Clausula 52. n. 3.* post Sorb. *l. cit.* benè advertit, neminem sanæ mentis non videre, quàm absurdum, & à mente Pontificum confirmantium privilegia Regularium alienum sit, dicere per hujus Clausulæ verba *sacris Canonibus* intelligi Canones Corpori Juris insertos.

Confirmatur: *Consuetudo est optima Legum interpres, l. 37. ff. de Legib.* atqui consuetudine & praxi totius Orbis Christiani habetur, quòd Regulares validè & licitè practicent sua privilegia sacris Canonibus Corpori Juris communis expresse adversis, dummodò Concilii Tridentini sacris Canonibus, & Decretis in sensu infra ponendo non adversentur. 114

Cur autem Pontifices in suis Bullis confirmatoriis adhibeant verba *sacris Canonibus, & Decretis*. Ratio est: tum quia Concilium Tridentinum constat Canonibus & Decretis: tum quia etiam ipsa *Decreta*, & *Canones* sub inde vocat, uti patet ex *sess. 14. de reformat. in fine Procœmii*, ubi subsequentia Decreta de Reformatione Canones vocat illis verbis: *Sacrosancta Synodus, hos qui sequuntur Canones statuendos, & decernendos duxit.* 115

Resp. II. Plures, iique Classici Doctores infrà *§. seq. n. 139.* citandi probabilissimè, & solidè defendunt, quòd per præfatæ Clausulæ verba illa; *Dummodò Decretis Concilii Tridentini non adversentur*, non intendant Pontifices eximere omnia & singula Regularium privilegia, quæ Concilio Tridẽtino, vel Decretis illius qualitercumque adversantur, sed illa dumtaxat, quæ à Concilio expresse fuere revocata, qualia sunt omnia, quæ contraria sunt Decretis *sess. 25. de Regularibus*, sicut & illa, quæ adversantur præcedentium Sessionum Decretis positis cum Clausula *non obstantibus privilegiis*, vel simili, uti magis dicetur infrà *§. seq. à n. 139.* Ratio Conclusionis est; quia hoc ipso, quòd Concilium Tridentinum aliqua Decreta fecerit cum Clausula *Non obstantibus privilegiis*, seu alia simili Clausula privilegiorum derogatoria, seu revocatoria; alia verò sine hujusmodi Clausula, meritò colligere licet, præfatum Concilium Tridentinum quoad hæc Decreta nullã Clausulam privilegiorum revocatoriam, seu derogatoriã habentia non intendisse privilegia çis contraria revocare, sed potiùs intendisse ea relinquere in suo valore; aliàs frustrà & superfluè in aliquibus Decretis apposuisset derogatoriam Clausulã; atqui si intendit quoad memorata Decreta, privilegia relinquere in suo valore, privilegia Decreti hujusmodi propriè non adversantur, uti consideranti patet; ergo. 116

Confirmatur ex Bulla Gregorii XIII. *Pium & utile*, & Bulla Pii V. *Et si mendicantium*, per argumenta *lib. 1. tit. 31. n. 49. & 50.* allegata: ex quibus colligitur quoque, quòd Bulla Gregorii XIII. *Pium & utile*, nostris privilegiis etiam ideò non obsit, quia idem Põtifex per aliam subsequentem Constitutionem de novo concessit omnia & singula nostra privilegia olim concessa, non obstante sua, & aliorum prædecessorum revocatoria, uti patet ex Bulla *n. 83.* allegata, quę aliquot annis post Bullam *In tanta*, emanavit, cùm hæc jam 1573. illa verò anno 1575. fuerit edita. 117

Confirmatur Conclusio ulteriùs per doctrinam *§. seq.* qua ostenditur Concilium Tridentinum non revocasse omnia privilegia alicui ex suis Decretis qualitercumque contraria, sed illa dumtaxat, quæ in præcedenti Conclusione allegavimus. 118

Quæritur VIII. Quomodò intelligenda sit? & quid importet Clausula, *Quatenùs, & dummodò non sit revocata*, vel *sub aliqua revocatione comprehensa?* Resp. Hanc Clausulam id importare, & significare, quòd Papa nolit confirmare privilegia, quæ per Legem, Constitutionem, vel Decretum generale, aut speciale expresse, vel tacitè fuere revocata, & de novo non ampliùs concessa, vel confirmata. Ita communis. Dicitur autem notanter, *& de novo non ampliùs concessa, vel confirmata.* Ratio est; quia etsi privilegia aliqua expresse, vel tacitè per Legem, aut Decretum revocentur, tamen si de novo iterùm conceduntur, præsertim cum Clausula prioris revocationis derogatoria, à Clausula, *Dummodò non sit revocata*, non afficiuntur, sed ea non obstante verè confirmari censentur. Ratio patet; quia cùm talis nova concessio novam importet gratiam, novumque privilegium, consequenter à priori revocatione tale novum privilegium non afficiatur, ac posteà, uti supponitur, necdum revocatum habeatur, nullatenùs revocatum censetur, sicque sub Clausula: *Dummodò non sint revocata*, minimè comprehenditur, sed ea non obstante omninò confirmatur. Hinc ad ultimam revocationem, vel concessionem attendendum, & juxta illam, dicta Clausula intelligenda est. 119

§. VI.

§. VI.

De Revocatione Privilegiorum ut sic, & in specie de illa, quæ facta est à Concilio Tridentino.

SUMMARIUM.

120 Privilegium *merè* gratiosum *Subdito concessum potest à Concedente, vel ejus Successore iterum revocari ex justa causa.*
Solvitur instantia de Donatione, à qua Privilegium differt. Ibid.

121 Privilegium *etiam merè* gratiosum *non Subdito concessum revocari ampliùs nequit.*
Privilegia *ab Imperatoribus concessa Ecclesiis nequeunt ampliùs revocari. Ibid.*

122 *Nec* Privilegia remuneratoria, *vel per modum pacti, vel contractus etiam Subdito concessa.*

123 Revocatio Privilegiorum *alia est* tacita, *alia* expressa: *Et hæc rursùs alia* communis, *alia* extraordinaria.

124 *Per clausulam Generalem communem*, non obstantibus quibuscumque Privilegiis, *non censentur revocari privilegia in Corpore Juris clausa.*

125 *Neque privilegia extra Corpus Juris, si fuere concessa cum clausula, quòd revocata non censeantur, nisi expresse eorum fiat mentio.*
Benè tamen per clausulam extraordinariam, Non obstantibus privilegiis, sub quacumque forma conceptis: *vel etiam* quorum eorum specialis mentio fieri deberet. *Ibid.*

126 *Per nullam ex prædictis clausulis revocantur privilegia per modum contractus, vel intuitu meritorum concessa.*

127 Revocatio privilegiorum tacita *quid sit? & quomodò fiat.*

128 *Per Decretum, vel Legem aliquam universalem posteriorem non censentur revocari priora privilegia eidem contraria, nisi in Lege exprimatur.*

129 *Vel nisi privilegium sit in Corpore Juris clausum.*

130 *Si contra privilegium impetratur rescriptum, nulla facta illius mentione, Rescriptum est* subreptitium.

131 *Nisi prius privilegium sit generale, & posterius speciale.*

132 *Per sententiam privilegio contrariam non revocatur, sed ut nullum reprobatur privilegium.*

133 *Si* Revocatio privilegii *fit per Legem aliquam generalem, statim à tempore promulgationis habet effectum.*

134 *Si verò fit ab homine privatim, primùm tunc valet, quando innotescit* privilegiato.

135 *Proponitur status controversiæ, an & quæ privilegia à Concilio Tridentino sint revocata.*

136 *Falsissimum est à Concilio Tridentino omnia Regularium privilegia esse revocata, cùm plurima ab eodem sint confirmata.*

137 *Regularium privilegia omnia, quæ adversantur Decretis sess. 25. de Regularibus, sunt revocata.*

138 *Sicut & illa, quæ præcedentium Sessionum adversantur Decretis clausulam privilegiorum sufficienter derogatoriam habentibus.*

139 *Non verò illa, quæ contraria sunt ejusdem Concilii prioribus Decretis absque derogatoria privilegiorum clausula positis.*

140 *Quia Lex generalis non derogat prioribus privilegiis extra Corpus Juris positis, nisi exprimat.*

141 *Et quia Concilium aliqua Decreta, sine aliqua derogatoria clausula posuit.*

142 *Item quia aliàs etiam derogaret consuetudinibus particularibus,*

143 *Et sibi ipsi contradiceret.*

144 *Probatur etiam consuetudine passim vigente.*

145 *Ponitur, & solvitur Objectio de revocatoria privilegiorum clausula à Concilio posita.*

146 *Respondetur etiam ad Bullam Pii IV.*

147 *Regulares nec in Foro conscientiæ uti possint suis privilegiis à Concilio Tridentino expresse revocatis.*

148 *Benè verò illis, quæ quidem sunt contraria alicui Decreto Concilii Tridentini, ab eo tamen non fuere revocata.*

Quæritur I. An quodlibet privilegium semel concessum possit denuò revocari à Concedente, vel ejus Successore? Res. *Privilegium* merè *gratiosum*, sive omninò gratis à Principe concessum Subdito contra vel præter Jus commune, potest à Concedente, vel ejus Successore revocari: validè quidem etiam absque alia causa, quamvis non licitè, nisi justa causa interveniat. Felinus *in c. Nov. 13. de Jud. n. 8.* Sylvester *V. Privilegium, n. 10. dict. 7.* Suarez *l. 8. de Leg. c. 37. n. 2.* Sanchez *de Matrim. dis. 33. n. 5.* Pirhing *h. t. n. 187.* cum communi. Siquidem hæc est ordinaria privilegiorum maximè *gratiosorum*, ut sub tacita revocationis conditione dari soleant, juxta dicta *n. 17.* atque desumitur ex *c. Decet de Reg. Jur. in 6.* ibi: *Decet concessum à Principe esse mansurum.* Nam ibidem ly *decet*, quantùm ad Principem ponitur propriè, ita ut decentiam importet, non necessitatem. 120

Nec obstat, quòd Donatio inter vivos semel perfecta & acceptata non ampliùs revocari possit, nisi ob ingratitudinem Donatarii, *arg. c. ult. de Donat.* cum concordantiis, prout ampliùs dictum *L. 3. T. 24. de Donat.* Resp. enim esse disparitatem inter privilegium & Donationem: nam vi Donationis perfectæ & acceptatæ mox transit dominium rei donatæ in Donatarium: econtra verò jus, quod cuipiam conceditur vi privilegii omninò gratis à Principe concessis, seu merè gratiosis, non transit in dominium privilegiati, sed semper pendet à mera voluntate Principis privilegium concedentis; ideòque ab illo revocari potest (non minùs, ac lex à se, vel suo Antecessore lata) validè quidem etiam sine causa, quamvis non licitè ac decenter, adeòque non sine culpa saltem veniali. Pirhing, & Doctores citati.

Dixi in Conclusione notanter primò *privilegium Subdito concessum*. Nam privilegium non Subdito non potest revocari ampliùs per ipsum Concedentem: quia postquàm fuit acceptatum, transit in pactum, seu contractum, quo propriè dictum jus acquiritur privilegiato, quod non subdito auferri nequit, ut post Laymanum *c. cap. 23. n. 24.* argumentatur Pirhing *h. t. n. 186.* Sive, quia tale privilegium habet vim suam mox, cùm pervenerit in notitiam privilegiati, *arg. c. 1. §. Ex parte, De concession. præbend. in 6.* Et sic non potest ampliùs revocari, cùm sit ei jus quæsitum, & Concedens non sit dominus, seu superior, prout tenet & argumentatur Abbas *in c. Novit ille de Judic. n. 23.* post Archidiaconum, & Jo: Andream. Idem tenet Glossa *in c. Decet de reg. jur. in 6.* id exemplificans de privilegiis, quæ Princeps, & Imperatores concesserunt Ecclesiis: quia (inquit) tale privilegium concessum non Subdito est contractus ab initio voluntarius, sed ex post facto est necessitas. Ita loquitur Glossa. Excipit tamen Pirhing *h. t. n. 186.* cum Felino, & Suarezio casum, quo privilegium posteà vergeret in notabile damnum Principis concedentis: quia tunc privilegium potest revocari; nam conditio hæc ex natura rei intelligitur inclusa in prima privilegii concessione. 121

Dixi notanter secundò *privilegium merè gratiosum, sive omninò gratis concessum*. Siquidem privilegia etiam Subditis data in præmium, seu remunerationem meritorum, aut præstitorum obsequiorum, item privilegia concessa per actum, seu contractum onerosum (ut si Princeps pretio accepto privilegium concedat) vel etiam facta per contractum lucrativum, v. g. per donationem absolutam cum translatione dominii alicujus rei, vel juris (ut cùm datur, seu donatur alicui castrum, vel jus alicujus Vectigalis seu Tributi) non ampliùs possunt revocari, neque Subdito invito auferri, nisi ex gravi causa spectante ad bonum commune. Ita Pirhing *h. t. n. 187.* Engel *n. 22.* ac alii passim. Ratio est; quia Princeps tenetur servare pacta cum Subditis inita, & quod datur in remunerationem præteritorum laborum, non censetur gratis datum, sed vim pacti habet; saltem si merita aliunde non erant debita, sed liberaliter exhibita, & talia, ut Princeps ex justitia commutativa quodammodo teneatur illa recompensare; si enim merita aliunde erant debita, consequenter privilegia intuitu illorum non ex justitia, sed liberaliter concessa, tunc juxta Do- 122

natum *tes. p. 3. tit. 12. n. 9.* & alioz ab eo citatos poſſunt revocari abique gravi cauſa bonum commune ſuadente.

123 Quarto: Il Quotaqua *Ex* 1 *Decretorum* ſeri poſſit, ac ſe leat Quorum? & quando ſuſta confeatur *Revocatio Privilegiorum?* Reſp. Leum *Papa* Ville, alia *tacita*. Priior ſeu *expreſſa* purſus eſt abque, *ſpecialis* videlicet, & *generalis*: Pgior ſeu ſeri poteſt & ſolet *privilegium* in ſpecie revocatur. *Generalis* eſt, & generaliter ſit, quando in genere omnis revocantur privilegia conceſſa Decretum ſecuta. Decretum ſecuta ſunt ſolet ſpecificare ſeri poteſt, & ſolet, nem. pd vel per commonem Clauſulam generaliter dicendo, *Non obſtantibus quibuſcunque Decretis* ſeu *Privilegiis* ſimili, vel ter generaliter, *ſpecialem* tamen, & extraordinariam, *dicendo: Non obſtantibus privilegiis quibuſcunque ſub quacunque verborum forma concepta*, vel *non addito: Etiamſi eorum mentio de verbo ad verbum fieri debet.*

124 Reſp II. Per Clauſulam commonem generalem, *Non obſtantibus quibuſcunque Decretis*, Legi poſſunt intimam abſque alia expreſſa, & ſpecifica mentione non tollunur privilegia clauſa in Corpore Juris, & certis perſonis conceſſa. *Sanchez Dp. l. 2. d. 28. n. 1. Pichinp l. 6. n. 18. Pignatel. tom. 2. n. 24. Laym. loc. n. 26.* & alii paſſim, poſt Gloſſam *in Authen. que in provincia C. de Crimin. V. Illic annul privilegio.* Rationem dant: Tum quia privilegia eſtabiliſ in Corpore Juris non ſunt ſimpliceiter *Privilegia*, ſed etiam Leges publicae: Tum quia corredio Juriſ eſt evitanda, quamvis ſeri poteſt, quoque ſicut praeſumendo, nil ſed ſe ſcrip. *tur, arg. e Clem. expedit, de Elect. in 6.* Unde per generalem derogationem non cenſetur tolli in ſpeciale priius, habentes rationem ſpecialem, aliquin ſi Decreta id ſolo violentur, ſeciſſet ejus mentionem ſpecialem.

125 Reſ. III. Inſuper privilegia illa, quamvis in Corpore Juris non contenta, quibus laſtcontra id, quod revocata cenſeri non debeant, niſi fiat ſpecialis & expreſſa eorum mentio, aut de verbo ad verbum, vel alio conſimili modo. Hec tamen, privilegia non cenſentur ſubjacere ſed Clauſulam illam generalem, *Non obſtantibus quibuſcunque privilegiis*: bene tamen, ſi dicatur: *Non obſtantibus quibuſcunque privilegiis, ſub quacunque verborum forma concepta, vel ſimilibus*: Etiamſi de verbo ad verbum debeat de ipſis fieri mentio, ut habetur. Ita poſt Abbatem in *c. Cuſtodiat. de Cenſibus* & Layman *loc. cit.* & alii Doctores paſſim, patetque ex texta Clauſularum harum privilegia vel Revocationi eorum inſtitutum; hoc ipſo eſtatim, quod Decretum ſe ipſum concedens dicat, ei non derogari, niſi ſpecialis & expreſſa, aut de verbo ad verbum mentio eorum fat, vulci non derogat, niſi tale mentio fat, & eorum, ſi dicent vel Succeſſor in Revocatione dicat, Privilegium revocari, eſti dicitur Clauſulam habeat, intendit revocari non obſtante illa Clauſula, *i. eorp.*

126 Reſ IV. Per nullam ex predictis Clauſulam generalem conſentur revocata privilegia per modum contractus concaſſa, vel in remuneratorem oneriorum, niſi fatum in ipſe adduat Clauſula, *Etiamſi per modum contractus fuerint conceſſa, vel etiam meritorum inſtitut.* Sanch. *de Matrim. l. 8. diſp. 1. n. 3.* Suarez *de Legib. l. 5. n. 3.* Dunat. *Tom. 2. Tr. 13. q. 9.* Pirihp *loc. n. 18.* qui cum communi aliorum. Ratio eſt: quia cum juxta Clauſulam Privilegia ordinarii ſint ſolum, & non ſint non poſſit, niſi ex cauſa gravi ab bonum commune, revocata cenſeri non debent, niſi ſpecialiter expreſſum. Accedit, quod ſi Revocatio edat in praejudicium tertii, ſufficiendo ſit *jus* tertii, in conſequentiam non praejudicat voluntas revocandi, niſi expreſſimatur.

127 Reſ. V. Quarto: nunc attinet ad tacitam *Revocationem Privilegii*, ſi fit per odium Principis directe contrarium, ſeu qui non poteſt ſubſiſtere ſine Revocatione Decretorum, ſecus conceſſi, dummodo poſſit praeſumi, eum ſcire privilegium antea conceſſum, illuque revocari, *arg. l. Item Diplomata, ff. de Excuſationibus Tutorum* Dic. ac docent paſſim Doctores, qui quoad hanc tacitam privilegiorum revocationem quaſdam ponunt Regulas, ex quibus eſt:

128 Regula primo: Per Legem generalem non cenſetur Principes velle derogare particularibus locorum, aut perſonarum, nec alio in Corpore Juris commentis non cenſis, ſed ita alia, vel per ſpecialem Decretum, Indultum, Conſtitutionem, aut Bullam conceſſis. Layman *loc. cit. n. 4.* Suarez *l. 8. de Legib. c. 39. n. 2.* Layman *loc. cit. n. 4. cap. 1. n. 2. 7.* Pirih. *loc. n. 19.* Abbas, & alii Canoniſtae *in c. 1. de Clericis peregrinantibus, & Decretalibus in Pontiens. 19. de Preſcriptis. apud Pontiens. & c. 1. de Conſt. in 6.* ac notat Gl. *in* commenter recepta. Ratio eſt, quia Princeps, vel Papa primitur non habere voluntatem tollam privilegiorum in Corpore Juris non clauſorum.

Aliud eſt de *privilegiis* in Corpore Juris clauſis, cum ipſis Principes receptis cenſentur, ſecundum in ſcriptis poſſunt ſub habere, proprium eſtum ſere, conſequenter revocare privilegium in Corpore Juris clauſum, ſi legem contineſ dum tenebunt contrarium addit, ut bene advertunt Doctores citati.

Regula ſecunda: Si contra privilegium prius concedatur Decretum, ſubſiſtere non poteſt Regula ſecunda, ſed contrarium, nulla ſalta mentione priioris, cenſebitur hoc poſterius eſſe *ſubſiſtere*, adeoque in relatum, *arg. c. Cum ordinem de electione canonica. Ex quorum, ff. de Obſtin Bonorum*, & amplius ſcilicet Gl. *ſed ut c. de Reſcriptis.*

Fallit tamen hac *Regula*, ſi prius privilegium ſit generalis, *Decretum Generale Privilegium*, Leg. *poſtea Indultum, & Non ignore, de probat. in c. Siquidem generaſ per ſecundum* ut habet *c. 34. tit. in 6.* ac notatur cum ciuſdem Gloſſa *in Clem. Ne Romani, de Reſcript. c. nil ſe. Pignatel. gloſſam alteri in ipſo quaeſito* grave praejudicium oriretur, *arg. c. Ex ſuo de Elect. praeſcriptorum.*

Regula tertia: Per Decretum latum a Principe contra privilegium non revocatur privilegium, ſed potius repetitum, ſed, tanquam *Dispenſatio*, ſed potius repetitum, ſed, tanquam *Dispenſatio*, ſed potius repetitum, ſed, tanquam *Dispenſatio*

adversantur. Resp. Concilium Tridentinum *ut loc. derogare dumtaxat Regularium privilegia, quæ adversentur alicui ex Decretorum §. §. 5. de tyb. Regularibus* positis, ut ipse, quo non obstantibus privilegiis obtervari jubebat, non vero derogare per illum Clausulam privilegia, quæ militant contra aliquod Decretum in prædictis Sectionibus abrogione derogatione privilegiorum positum: Id ipsum colligitur tum, quia ibidem non prædicit, ut obtervetur omnia contrania *in superioribus Lateranensibus*, sed tantum *in superioribus Decretis* Sessionis 25. de Regularibus ipse claritter habitis: Tum ex ipsis verbis *c. 1. cap. 24.* hoc ipsum, quod Concilium in Sectionibus expressis præcipiat, *ut omnia & singula in superioribus Decretis concinna* a Regularibus contra, non obstantibus privilegiis obtervetur, manifeste indicat, ac tertio tunque id omnibus & singulis Decretis dictæ *Sessionis 25. de Regularibus*, ex definitione Sacri, non vero de omnibus, & singulis Decretis totius Concilii; cum omnia & singula, fed pauciffima tantum priorum Sessionum Decreta Regulares concernant: Legatur *cap. 21. §. 5. de Regularibus*, & clarit ipse patebit, quod, dum ibi fancta Synodus præcipit, ut non obstantibus privilegiis omnia & singula in superioribus Decretis contra Regulares obtervantur, certe idem non intelligat omnia & singula in toto Concilio contenta, utpote Regulares in pauciis concernentia, fed de omnibus, & singulis contentis in Decretis quibus Sessionis 25. *de Regularibus* spectabitur habitum.

146 Obiicies secundo: Bullam Pii IV. *In Principio Apostolorum Sedis, de referitur Tom. II. Bullarii fol. 135. quæ Ejusdem Pontificis confirmatio* 94. obi Papa omnia & singula etiam Regularium quorumcumque Privilegia illa quæcumque singulariter forma, & ex quacumque causa concessa, universaliter ac indistincte revocat, & annullat in omnibus & singulis, in quibus illa fatuata, & Oratorio Constitutionum: ergo non tantum privilegia Decretis, *sess. 25. de Regularibus*, vel aliqui ex prioribus Sessionibus Decretis cum expressa derogatione non obstantibus, vel aliqui ex illis, fed etiam illa revocat, quæ alicui cuiquamque tandem Decreto dicti Concilii contrariantur Resp. cum Bullarium Tomo 1. *fol. 8. art. 9.* & *fol. 15. §. 1.* Bullarium omnimodo obscite Concilionis *n. 139.* positæ. Ratio est, quia ipsa Bulla per tuam Clausulam vult quidem, ut non obstantibus privilegiis, omnia Decretorum Concilii, Tridentinii observentur, fed non in illo fensu, quam in quo obtervari vult ipsum Concilium, ejusque Lex, vel Decretum; alias per id ad corrodendum aliam, quam fecuta est prælata Constitutio aliqua Pii IV. *Ad specula Decretorum*, & Legum dicti Concilii, utpote quæ fore edita in majus valoris, minus obtervantiæ non eorundem Decretorum, vel puta ex illis verbis Bullæ, *Non, quibus impressis cuiusdem, tam sanctæ, & Universalis Dei Sacrosanctæ Decretis, sive, & Legibus, effectus ubique consequi, & ab omnibus obtemperari oportet &c.* necessaria deducat intelligi, & interpretari juxta fensum & mentem Legis, quam concinnat, ac, ita ut eadem obtinationes, & exceptiones, quas habet, vel recipit corroborata, recipere etiam debeat corroborans, ut ment. Gloss. *Innocentii ad Clem. 1. de Rescriptis* & ceteros fecat aliquid, debeat intelligi fecundum id, ad quod refert, *arg. 1. in Testamento, §. de Cond. & Demonstr.* etiam Bulla Pii IV. relectiqs fed ad Decretum Concilii, ut ibi fecundum mentem, & fensum dictorum Decretorum intelligi, & explicari, consequenter, quia ipsa Decreta Concilii fine clausula Privilegiorum derogatoria profsus nil derogant Privilegiis juxta dicta, pecipsa Bulla corroborans delicta Decreta eiidem derogat, fed eaodem modo, & fensu illi quoque in fuo valore, quo ea reliquunta à Decretis.

147 Quæritur V. An Regulares fallem in Foro conscientiæ possint fatis privilegiati, a Concilio Tridentino contrariis, ac revocatis, vel etiam contrariis? Resp. I. Quamvis non desint doctores, Regulares uti pofte privilegia etiam expresse revocatis Concilio Tridentino, tamen *Regularibus* hodie eit cuius quoad illa privilegia, quæ post Concilium de novo sunt fatis concessa, eo quod sententia contraria, hodie fit damnata ab Alexandro VII. in illis terminis: *Regulares possunt ad privilegia sibi, quæ sunt expressè revocata a Concilio Tridentino.* Expressè quidem a Concilio revocata sunt omnia & singulia, quæ sunt contraria alicui ex Decretis *Sess. 25. de Regular.* vel etiam alicui prioruin Sessionum Decretum cum expressa Clausula privilegiorum sufficiunt derogatoria propiis.

Resp. II. Non tantum in Foro interno, fed etiam extra valida & licita sunt Regularibus privilegia, quæ fant contraria alicui ex præcedentibus Decretis dictæ illa privilegiorum derogatoria clausula polita. Patet Concilior jura, rationes, & Doctores *n. 139.* positos.

§. VII.

De Privilegiis vivæ vocis Oraculo concessis, ac Revocatione, & Valore illorum.

SUMMARIUM.

149 Vivæ Vocis Oraculum quid?
150 *Pro Pars totum ejusdem sit valitate cum Privilegiis scripta data.*
151 *Non tem pro Forum, ac, vide pro Forum.*
152 *Privilegia vivæ vocis Oraculo concessa, inde pecunia Pontifice, ac Curia revocata, & quoad scripta.*
153 *Bulla Gregorii XV. revocatoria.*
154 *Et Urbani VIII. etiam Oraculo ad Infantem Hispanie vel Ecclesiam Cardinalium probatur revocatis.*
155 *Privilegia vivæ vocis Oraculo concessa sine, quæ probantur reflumuntur Bullarum Officialium.*
Papæ, quibus de gratia a Pontifice concessis sibi habes fides, & dicit, pro utroque Foro adhibenda.
156 *Prudentia in Bullarum Officialium.*
157 *Inter Officiales prædictos possunt etiam de Cardinalis, & eorum filios, & ab ea Pontifice deputantur, vel Procuratores Pontificiis Curiæ.*
158 *Plura adhuc cuiusque tabula Oraculo vivæ vocis? Quæ?*
159 *Oraculum Pontifice vivæ concessa ante Lenonem X.*
160 *Item ante Gregorium XIII.*
161 *Et Clementem VIII. concessa adhuc valent.*
162 *Et Pius non tantum pro Forum interno, non tantum omnia quoad Forum extrinsecum.*
163 *Oraculum vivæ concessa Pii Urbanum VIII. omnia & singula non pro Foro interno.*
164 *Non tamen pro Foro externo, nisi sufficienter in illo probari valeant.*

Quæritur I. Quid? & cujus valoris sit Privilegium *ab ipso vivæ vocis oraculum?* Resp. I. *Vivæ vocis oraculum* esse Privilegium, quod Princeps, v. g. Pontifex Romanus, fecus ac ceteri, quos concedit, quæ ut habilia, ac ratum pro Foro externo probari, & publicari valeat, poffeta in scriptorum redigatur, & tellimonio authentico illi, quibus id concedit, incumbit, fic diplomi redatur. In re communis, patet quæ ex termini.

Resp. II. Gratiæ & Privilegia *Pontificis vivæ vocis* concessa tanta valent, quantum Privilegia in scriptis concessa. Rursus communis, teste: *clarus can. Infinitum, n. 1. cap. 2. de Rescriptis*, & *Pontifex, de Cons. dist. 4.* ubi distinxit & probavimus, ad efficiendam & fabricandam Privilegii non requiri scriptorum, consequenter quoad substantiam illa Gratiæ Pontificis, quoad vivæ vocis idem valere, quantum valet privilegium in scriptis concessum. Ubi cadit Lemonis & specialiter concessum *Gratiæ*, quod vivæ vocis Oraculo, ut minoris valoris & efficacius, quam privilegia per Bullam concessa, vivæ vocis ut in nullo *Congregatio Privilegiorum*, & *Oraculum* vivæ vocis.

Dilcutur autem notanter *pro Pars totum*; quia ex illis non pro Foro externo, quia, & Pontifex, & Ecclesia, illa esse concessa, fed infuper requiritur, ut testimonio authentico concessio illorum probetur: *Pars totum, pars in Tomo 1. fol. 1. §. 1. art. 1.* & *pars* in Constitutione *Julii II.* Romani Pontificis & Regum *collectæ* 22. Ratio est: quia aliqui quoque Laici, qui se habere privilegium vivæ vocis Oraculo concessum, sicque præterea Oraculi vivæ vocis eindem Legis & Consei in Foro externo non fine prudentia, & cautela tenuis.

Quæritur II. An? & quæ *Oraculo vivæ vocis* in Bullis 151 fint revocata? & quomodo? Resp. I. Omnia Privilegia pari ter revocata? & quomodo? Resp. I. Omnia Privilegia pari-

§. VII. De Privilegiis Vivæ Vocis Oraculo concessis, &c.

personis tantum à quocumque tandem Pontifice usque ad Urbanum Papam *vivæ vocis Oraculo* concessa hodie pro utroque Foro funt revocata, ita ut nectio Foro interno, nec externo amplius sint licitæ hujusmodi privilegia sub *vivæ vocis oraculo* concessa, ersi ad fupplicationem Regum fint concessa, ac de illidem verbi concinnis Cardinales pro ipsis manu scriptum relinquentes fint, nil per Officiales, & Ministros illos, quibus in ea tatione Officii, Gratiis, Privilegiis, & favoribus ad vivæ vocis oraculo, seu *vivæ vocis Oraculo* concessis, aut in futurum concedendis fidem facere, & authenticare, ac quibus Officialibus properea fabrefactis, & ab gratiarum tabularum Ministris & Officiis, & certa ob chartas & expressas *Revocationes* à Greg. XV. & Urb. VIII. factas. Enim verò Greg. XV. per suam Const. *munus Pastoralis* fub *Julii 15. anno 1. pro Tom. III. Bullar. Romani* universaliter *vivæ vocis oraculorum* facit *Revocationem* sequentem.

Gregorius XV. Papa.

Ad perpetuam rei memoriam.

RomanusPontifex in specula militantis Ecclesiæ divinitus constitutus, ad ea, quæ ad Christi gratiæ & Salutis, & Ecclesiæ pacis & fortitudinem fuis conferre, illis interim fundendibus tantis, juxta oneribum fibi Pastoralis Officii debitum modo valeat, aut revocare, quatenus & temporum qualitatem debite pensitis, conficiet in Domino fabritiet expedire.

§. 1. Etsiquidem Maxima Pontificia Prudentia, ac maxima deliberatione nostra, deque Apostolice potestatis plenitudine; Omnia & singula indulta, facultates, privilegia, gratias, & concessiones Sanctæ Romanæ, & Ecclesiæ Cardinalibus, tam ad forum interius, quam ad exterius spectantes, ac tam ad supplicationem partium, quam motu, scientia, & potestatis plenitudine, ac ex certa nostra Apostolica, quamvis vivæ vocis Oraculo hactenus quandoquoque, & quatenus quæ quoque, & necessitate temporum mera causa Ad quinto Cardinalis, Capitulis, tam Mendicitatum, quam non Mendicitatum, Societatibus, tam Societatis JESU, ac Congregationibus publicis, sive privatis, & earum respective Præpositis, Decanis, Magistris, Ministris, Prælatis, Priioribus, Rectoribus generalibus, vel Provincialibus quoque eumque nomine cuiusque etiam quomodolibet, quibuscumque, ac Sacris pedibus immediate subjectis cuiusque dignitatis, præeminentiæ, ac quoque Ecclesiarum, ac ministris, non tantum Pontificiis Curiæ Cardinalibus, in ea quoque, ac ceteris, quæ non sunt fortita effectum, seuere prædictis, ac ceteris, cellisque, ac monasteriis, & ad nullatenus, ac revocata, cassa, fubata, abrogata, & annulata, vitiniique & effectus vacua perpetua fore, & effecque tunque ipsorum Pontificum, ac ceteris, vel cuiusque, ac quilibet ils de cætero uti ullo modo possit, etiam expressis, & specialis mentio etiam de verbo ad verbum ils facienda esset, ac non fuit, & Cardinalis, & declaranus.

§. 5. Firmis tamen, & in fuo robore permanentibus omnibus indulis, & aliis concessibus prædictis vivæ vocis Oraculo S. R. E. Cardinalibus ad ipsorum, vel alterum quorumcunque fuerem propria S. R. E. Cardinalium manu firmata, per ipsos Cardinales, vel Secretarios S. R. E. Cardinales relitionem in scripcis prabeuerum.

§. 7. Decretones, pratlenes litteras, & in ea contenta quoque, ac omnia & singula in eis contenta, ac ea quæ ibidem terrefe habentes, fies habere pretenentes, ad hoc vocati, & audiri ad interest, ac ipsorum, vel ab eorum, ac ipsorum intentionis ardet, ea ulu quocumque defectu notari, impugnari, redargui ad eas vel controversiam, revocari, ad eremium juris reduci, aut retrovitiliti, quemquamque jurisprudentiæ, vel Tabili remedium impetrari vallatures posse, sed illis semper validas, & efficaces esiliere, & fore, fuoque plenario, & integro effectu, Officiorum Curiæ, & ceteris.

§. 4. Sicque per quoscunque Judices ordinarios & delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac S. R. E. Cardinales, ejusdemque Legatos, & Nuncios judicia ea, & eorum cuilibet quavis alicui judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari, & definire debere, ac ea rium, & inane, si fecus super his à quoquam quavis authoritate cieneri, vel ignorantes concilegrit attentari.

§. 5. Non obstantibus prædictis quibuscunque constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, Ordinibus, Societatibus, & Congregationibus prædictis, eorumque Præpositis, Decanis, Magistris, Ministris, Prælatis, Prioribus, Rectoribus, personis tantum à quocumque tandem Pontifice usque ad Urbanum Papam *vivæ vocis Oraculo* concessis hodie pro utroque Foro funt revocata, ita ut nectio Foro interno, nec externo amplius sint licitæ hujusmodi privilegia sub *vivæ vocis oraculo* concessis, ersi ad fupplicationem Regum fint concessa, ac de illidem verbi concinnis Cardinales pro ipsis manu scriptum relinquentes fint, nil per Officiales, & Ministros illos, quibus in ea tatione Officii, Gratiis, Privilegiis, & favoribus ad vivæ vocis oraculo, seu *vivæ vocis Oraculo* concessis, aut in futurum concedendis fidem facere, & authenticare, ac quibus Officialibus properea fabrefactis, & ab gratiarum tabularum Ministris & Officiis, & certa ob chartas & expressas *Revocationes* à Greg. XV. & Urb. VIII. factas. Enim verò Greg. XV. per suam Const. *munus Pastoralis* fub *Julii 15. anno 1. pro Tom. III. Bullar. Romani* universaliter *vivæ vocis oraculorum* facit *Revocationem* sequentem.

Gregorius XV. Papa.

Ad perpetuam rei memoriam.

RomanusPontifex in specula militantis Ecclesiæ divinitus constitutus, ad ea, quæ ad Christi gratiæ & Salutis, & Ecclesiæ pacis & fortitudinem fuis conferre, illis interim fundendibus tantis, juxta oneribum fibi Pastoralis Officii debitum modo valeat, aut revocare, quatenus & temporum qualitatem debite pensitis, conficiet in Domino fabritiet expedire.

§. 1. Etsiquidem Maxima Pontificia Prudentia, ac maxima deliberatione nostra, deque Apostolice potestatis plenitudine; Omnia & singula indulta, facultates, privilegia, gratias, & concessiones Sanctæ Romanæ, & Ecclesiæ Cardinalibus, tam ad forum interius, quam ad exterius spectantes, ac tam ad supplicationem partium, quam motu, scientia, & potestatis plenitudine, ac ex certa nostra Apostolica, quamvis vivæ vocis Oraculo hactenus quandoquoque, & quatenus quæ quoque, & necessitate temporum mera causa Ad quinto Cardinalis, Capitulis, tam Mendicitatum, quam non Mendicitatum, Societatibus, tam Societatis JESU, ac Congregationibus publicis, sive privatis, & earum respective Præpositis, Decanis, Magistris, Ministris, Prælatis, Priioribus, Rectoribus generalibus, vel Provincialibus quoque eumque nomine cuiusque etiam quomodolibet, quibuscumque, ac Sacris pedibus immediate subjectis cuiusque dignitatis, præeminentiæ, ac quoque Ecclesiarum, ac ministris, non tantum Pontificiis Curiæ Cardinalibus in ea quoque, ac ceteris, quæ non sunt fortita effectum, seuere prædictis, ac ceteris, cellisque, ac monasteriis, & ad nullatenus, ac revocata, cassa, fubata, abrogata, & annulata, vitiniique & effectus vacua perpetua fore, & effecque tunque ipsorum Pontificum, ac ceteris, vel cuiusque, ac quilibet ils de cætero uti ullo modo possit, etiam expressis, & specialis mentio etiam de verbo ad verbum ils facienda esset, ac non fuit, & Cardinalis, & declaranus.

§. 5. Firmis tamen, & in fuo robore permanentibus omnibus indulis, & aliis concessibus prædictis vivæ vocis Oraculo S. R. E. Cardinalibus ad ipsorum, vel alterum quorumcunque fuerem propria S. R. E. Cardinalium manu firmata, per ipsos Cardinales, vel Secretarios S. R. E. Cardinales relitionem in scripcis prabeuerum.

§. 7. Decretones, pratlenes litteras, & in ea contenta quoque, ac omnia & singula in eis contenta, ac ea quæ ibidem terrefe habentes, fies habere pretenentes, ad hoc vocati, & audiri ad interest, ac ipsorum, vel ab eorum, ac ipsorum intentionis ardet, ea ulu quocumque defectu notari, impugnari, redargui ad eas vel controversiam, revocari, ad eremium juris reduci, aut retrovitiliti, quemquamque jurisprudentiæ, vel Tabili remedium impetrari vallatures posse, sed illis semper validas, & efficaces esiliere, & fore, fuoque plenario, & integro effectu, Officiorum Curiæ, & ceteris.

§. 4. Sicque per quoscunque Judices ordinarios & delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac S. R. E. Cardinales, ejusdemque Legatos, & Nuncios judicia ea, & eorum cuilibet quavis alicui judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari, & definire debere, ac ea rium, & inane, si fecus super his à quoquam quavis authoritate cieneri, vel ignorantes concilegrit attentari.

§. 5. Non obstantibus prædictis quibuscunque constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, Ordinibus, Societatibus, & Congregationibus prædictis, eorumque Præpositis, Decanis, Magistris, Ministris, Prælatis, Priioribus, Rectoribus,

& aliis Superioribus prædictis, sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, ac irritantibus aliis decretis in genere, vel in specie, ac aliis concertarum prænotibus, quomodolibet concessis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus, & singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quæ pia alia expressio habienda, aut aliqua expressa forma ad hoc servanda foret tenore hujusmodi præsentium, ac ipsorum tenores, de sufficienter expressi, & de verbum inseriti habendi illis aliis in fuo robore permanentibus, hac vice dumtaxat specialiter, & expressè derogamus, ceterisque contrariis quibuscunque.

§. 6. Volumus autem, ut præsentium transcriptis etiam impressis, manu alicujus Notarii Publici subscriptis, & Episcopalis alicujus personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, munitis, eadem prorsus fides adhibeatur in judicio, & extra illud, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

§. 7. Quodque eadem præsentes litteræ, seu illarum transcriptum, ac ea quæ in illis contenta, in Joanni Laterannensis Principis Apostolorum Basilicæ in acie Campi Floraæ affixæ, omnibus, & singulis, ac cui universique interesse possit, innotescant.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub anulo Piscatoris, die 1. Julii, 1622. Pontificatus Nostri Anno 1.

Inquam tamen Bulla quoad §. 4. & 5. breve adverendum, 154 quod licet libidem & Revocationem exceptionem tamen non de omnibus & singulis, quæ ipsum concessit, ac non illis, ac quorum concellitur Cardinales in scripcis, vel manu scriptum fecerunt, tamen ipsis tenorem Concil. Tridentini *sess. 25. de Regularibus* ipsum, ac ipsorum Cardinalium, quod illi quoque ad ea concedere revocavit Urbanus VIII. in fua Constitutione: *Alias Pii Pontificis Maximi Gregorii XV. Cancellarii Constitutionem* sed illa Urbani VIII. *de Bullarum Curiæ*, tibi § 2. Revocationem etiam præsertim *Oraculorum* vivæ vocis, vel vivæ vocis Oraculo, ac *Oraculorum vivæ vocis* pro parte, *n. 139. N. B. R. E. Cardinalium quorumcunque munus formam Gregoriano quinto, etiam limitis, contemplat sane, sic ad infinitum* Cancellarii Cancellarii Cancellarii

culo per eos à Romanis Pontificibus pro tempore existentibus habito fides haberi solebat, quoad ea, quæ ut præfertur ad cujuslibet eorum Officium, seu munus, quo funguntur, pertinet, in litteris etiam nostris prædictis super revocatione Oraculorum hujusmodi emanatis minimè cōprehensos fuisse, nec esse, nec comprehendi debere declaramus, & decernimus: & ad abundãtiorem cautelam eosdem Officiales, seu Ministros adversus easdem Constitutiones, quatenus opus sit, restituimus, & plenariè reintegramus in omnibus, & per omnia, perinde ac si quoad illos prædictæ Constitutiones non emanassent.

157 Ex qua proin Constitutione satis probata habetur Conclusio *n.* 155. posita: simulque patet, quare in antecedenti Conclusione *nu.* 152 posita notanter addiderimus limitantem Clausulam: *Nisi per Officiales, & Ministros illos &c* Ubi notandum, quòd inter hos benè etiam esse possint Cardinales, adeò, ut, etsi absolutè loquendo Cardinalis cujuscumque testimonium de Oraculo concesso non sufficiat pro valore *Oraculi*, sufficiat tamen, si alicui Cardinali, ut de illo testetur, à Papa specialiter committitur; vel si Protector Ordinis, de quo testatur, existit; quia etiam tali ex Officio à Pontifice commisso incumbit, de iis saltem, quæ talem Ordinem concernunt, testari, ut post Peyrinum benè advertit Donatus *tom.* 1. *p.* 1. *tr.* 16. *q.* 12.

158 Infertur I. Plurima adhuc valere Privilegia *vivæ vocis Oraculo* concessa; quia plura habentur debitè authenticata, consequenter sub *Revocatione* Greg. XV. & Urbani VIII. non comprehensa. Cujusmodi *Oracula* sunt omnia illa, quę in nostro Compendio Privilegiorum à Hieronymo à Sorbo juxta Decreta Concilii Tridentini, & alias Constitutiones Pontificias reformato, comprehenduntur, & signantur sub littera majoris O. Sciendum namque, quòd Privilegia, quę in dicto comprehensa sequuntur, seu notantur sub præfata littera majori O inducent *vivæ vocis Oraculum* vere *authenticum*: signata verò sub littera parvi o *vivæ vocis Oraculum* non *authenticum*.

159 Infertur II. Privilegia *vivæ vocis Oraculo* concessa ante tempora, vel tempore Leonis X. item concessa ante Gregor. XIII. immò etiam ante Clementem VIII. hodie adhuc saltem pro Foro interno valere. Ratio imprimis de cōcessis usque ad Leonem X. est, quia illa non sunt revocata per Gregorium XV. & Urbanum VIII. Siquidem Leo X. concessit, quòd Fratres Minores Regularis observantię secura conscientia possint uti omnibus à Sede Apostolica sive per Bullas, sive per Brevia, sive *vocis vivæ Oraculo* concessis privilegiis, prout ea in libris Ordinum reperiuntur. Et pro majori conscientiarum securitate pro Foro interno omnia de novo concessit *vivæ vocis Oracula autentica*: ut videre est in nostro Compendio privilegiorum; atqui *vivæ vocis Oracula* verè *authentica*, seu testimonio Officialium ad id deputatorum comprobata non sunt revocata, uti patet ex dictis *n.* 155. & sequentibus; ergo.

160 Ex eadem ratione; quia videlicet non sunt revocata, valida adhuc existunt *vivæ vocis Oracula* usque ad tempora Gregorii XIII. & ab ipsomet concessa; eò quòd hic Pontifex Minimorum, & nostri Ordinis Privilegia, cuncta etiam *vivæ vocis Oraculo*, concessa, per specialem Bullam *ex certa scientia*, & *de Apostolicæ potestatis plenitudine* confirmarit, & innovarit, sicque de novo concesserit; cùm confirmatio Privilegiorum *ex certa scientia*, novum jus, novamque concessionem efficiat per dicta suprà *n.* 19. Concessio autem Privilegiorum per Bullam facta revocata non sit; uti benè ad propositum argumentatur Peyrinus *tom.* 2. *Privil. c.* 2.

Nec obstat, quod dicit Bordonus *to.* 2. *ref.* 31. *n.* 5. videlicet, quòd *Confirmatio Oraculorum* non mutet naturam eorum. Respondetur enim, hoc verum esse si *vivæ vocis Oraculo* confirmantur & innovantur novo *vivę vocis Oraculo*, secùs tamen, si dicta *Oracula* confirmantur & innovantur per Bullam *ex certa scientia*, tunc enim utique acquirunt novam naturam, & novum esse, cùm ex *vivæ vocis Oraculis* evadant *Privilegia scripta*, eorumque naturam assumant, uti benè observat Pelliz. *tr.* 8. *c.* 1. *n.* 132.

161 Pariter etiã Clemens VIII *ex certa scientia* confirmavit, & innovavit, consequenter ob clausulam, *ex certa scientia*, de novo concessit omnia Ordinis nostri Privilegia, à quocumque Pontifice sive per Bullam, sive *vocis Oraculo* concessa; adeò, ut *vivæ vocis Oraculo* ante ipsum cessa per Bullam ipsius evaserint *Privilegia Bullata*, ac per consequens revocationi Gregorii XV. & Urbani VIII. minimè subjecta.

Dicitur autem notanter in Illatione secunda *n.* 159. posita, *saltem pro Foro interno*: Tum quia Leo X. *vivæ vocis oracula* de novo concessit pro Foro dumtaxat interno: Tum quia etsi Gregor. XIII. & Clemens VIII. omnia & singula *Oracula vivæ vocis* confirmarint, & de novo concesserint per Bullam juxta dicta *n.* 160. & 161. ibi tamen omnia & singula concessa probare non possumus, consequenter omnia & singula pro Foro externo non valent, sed illa tãtùm, de quibus vel authenticè constat juxta dicta: vel reliquis quæ quidem libris Ordinum reperitur: cæteroquin tamen in specie tamquam authentica probari non possunt (qualia sunt omnia, quæ in nostro Compendio littera Minori, o, signantur) pro solo Foro interno valentibus, utpotè pro hoc solo à Leone X. confirmatis. 162

Infertur III *Vivæ vocis oracula* post Urbanum VIII. concessa valere, & quidem pro Foro interno omnia, & singula, de quibus sufficienter constat, quòd fuerint concessa, etsi de iis testimonium authenticum ab Officialibus supradictis non habeatur, sed alii fide digni Superiores, Generales, Provinciales, Procuratores Generales, ac alii hujusmodi fide digni, in quorum præsentia Papa privilegium oretenus concessit, de illis testimonium ferunt. Ratio patet, quia cùm par in parem non habeat imperium, consequenter Constitutiones Gregorii XV. & Urbani VIII. manus Successorum non ligent, nec ad eorum novas concessiones se extendant, procul dubio hujusmodi subsequentes concessiones *vivæ vocis oraculo* factę in Foro conscientię valebunt, si de eorum concessione quocumque testimonio fide digno constet. Accedit, quòd dictæ Constitutiones ex professo, & præcisè loquantur de *oraculis* anteà concessis, minimè verò concedendis, uti legenti patet. 163

Verùm, ut talia *vivæ vocis oracula* post Urbanum VIII. concessa etiam pro Foro externo valeant, non sufficit quodvis cæteroquin fide dignum testimonium de eorum concessione, sed debet esse tale, quale ad probandum in Foro externo aliàs requiritur, & sufficit; quamvis absolutè necesse non sit testimonium suprà *nu.* 155. allegatum Officialium; sed sufficiat etiam aliud cæteroquin in Jure sufficiens; cùm probatio per testimonium dictorum Officialium ab Urbano VIII. præscripta, solùm ad probanda Oracula præcedentia, non item futura concedenda se extendat, per rationes *num. præcedenti* allegatas. 164

§. VIII.

De Amissione Privilegiorum per interitum personæ, aut rei privilegiatæ, ac propter abusum, damnum superveniens, lapsum temporis, & cessationem causæ.

SUMMARIUM.

165 *Ratio Rubricæ.*
166 Privilegium personale *perit per interitum personæ privilegiatæ*,
167 *Non item per mortem, vel depositionem ab officio illius, qui Privilegium absolute concessit. Et num. seq.*
169 *Secùs tamen esset, si Privilegium non absolute, sed cum certa limitatione, vel usque ad* beneplacitum nostrum *fuisset concessum.*
170 *Privilegium concessum sub Clausula*; usque ad beneplacitum Sedis Apostolicæ, *vel* donec revocavero, *non expirat morte concedentis.*
171 *Si res, cui Privilegium inhæret, perit sine spe restitutionis, perit etiam Privilegium.*
172 *Prout contingit, si authoritate Superioris destruitur Ecclesia, v. g. sine spe restitutionis.*
173 *Secùs verò, si perit res cum spe restitutionis. Et dudur n. seqq. cum certa declaratione.*
176 *Privilegium etiam amittitur per* abusum.
177 *Assignantur varii Privilegii* Abusus.
178 *Inter quos est, quando* Privilegiati *ex causa Privilegii sumunt occasionem peccandi.*
179 Abusu *non ipso facto, sed per sententiam primum amittitur Privilegium; nisi in Jure aliud exprimatur.*
180 *Privilegium revocari potest, si incipit cedere in grave præjudicium aliorum, vel Communitatis.*

181 Pri-

181 *Privilegium cessat etiam* lapsu temporis, *ad quod dumtaxat fuit concessum.*
182 *Sicut etiam, si perit conditio, ad cujus durationem fuit concessum.*
183 *Privilegium cessat etiam* cessante causa.
184 *Putà* finali, *non item impulsiva.*
185 *Si Privilegium est contra Jus commune, vel tertii.*
186 *Simulque tractum successivum habet.*
187 *Ac causa finalis non tantùm* negativè, *sed etiam contrariè cesset.*

165 Quia non solùm *Revocatione*, sed pluribus aliis de causis contingit amitti Privilegia, ut bene notat Glossa *can. Privilegium* 11. *q.* 3. & ampliùs patebit ex dicendis. Hinc

166 Quæritur I. An Privilegium amittatur non solùm per *interitum personæ privilegiatæ*, sed etiam *privilegiantis*? Resp. I. Certum est Privilegium singulariter *personale* amitti per interitum personæ, utpote cui adhæret, juxta Reg. 7. Jur. in 6. *Privilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona*, unà cum Concordantiis *n.* 13. adductis.

167 Resp. II. Nihilominùs Privilegium absolutè, & sine limitatione concessum non perit per mortem, vel depositionem ab officio ipsius *Privilegiantis*, sive concedentis privilegium. Ita communis Doctorum. Siquidem *Donatio* & gratia simpliciter facta & acceptata non pendet in conservari ab influxu donantis, seu concedentis, & habetur *c. Si super gratia de Offic. Delegat. in* 6.

168 Et hoc quidem non tantùm in beneficiis, sed etiam in priviligiis, dispositionibus, & aliis gratiosis licentiis & facultatibus jam actu concessis, valdè esse notandum, rectè ait Engel *Tit. de Rescriptis*, *n.* 20 Donatus *Tom.* 1. *p.* 1. *tr.* 13. *q.* 5. citans concordem Doctorum; & ampliùs vide *Lib.* 1. *Tit.* 3. *de Rescriptis*, §. 11. *à n.* 250.

169 Dixi notanter, *Privilegium absolutè concessum &c.* Nam aliud esset, si Privilegium detur non simpliciter, sed cum aliqua conditione, aut determinatione ad certum tempus, putà, ad dies vitæ vel durationem officii; nam clarum est, ejusmodi deficiente conditione, vel elapso tempore etiam cessare Privilegium, vel gratiam. Sic si Princeps concedat Privilegium, vel quamcumque gratiam, sub Clausula, *Usque ad beneplacitum meum*, illud cessabit in morte ejus, utpote per quam expirat omnino beneplacitum ipsius, textu claro *c. Si gratiosè de Rescriptis in* 6. & amplius diximus *lib.* 1. *tit.* 3. *de Rescript.* §. 11. *à n.* 262.

170 Secùs dicendum, si Papa det gratiam *usque ad Apostolicæ sedis beneplacitum: tunc enim, quia Sedes ipsa non moritur durabit perpetuò*, prout ibidem subditur. Addit Laymanus *lib.* 1. *tr.* 4. *cap.* 23. *n.* 11. post Navarrum, Covarruviam & alios, similiter non extingui gratiam morte Concedentis, quam hic concessit sub Clausula, *donec revocavero*, quia actus revocationis est novus & positivus, & consequenter dum à concedente, dum viveret, non fuit exercitus, manet Privilegium post ejus mortem: Verba autem illa, *usque ad beneplacitum*, *donec voluero*, significant perseverantiam voluntatis, quę per mortem extinguitur, ut dictum.

171 Quæritur II. quando *per interitum rei privilegiatæ* amittatur Privilegium? Resp. I. Quamvis Privilegium *reale* cohæreat rei, sicque per destructionem rei etiam pereat Privilegium, juxta Reg. 42. Jur. in 6. *Accessorium naturam sequi congruit principalis*: hoc tamen non est indistinctè intelligendum, sed tunc demum procedit, si res privilegiata destruatur sine spe restitutionis. Ita Zoesius *h. t. n.* 43. Engel *n.* 14. post glossam *c. Privilegium, de Reg. Jur. in* 6. quibus proinde *arg. l. æde sacra* 73. *ff. De contrahend. Empt.*

172 Infertur. I. Quòd si res, Ecclesia, vel alius locus privilegiatus destruatur authoritate Superioris, absque spe restitutionis, illicò pereat Privilegium ejus, ac proinde non sic ulteriùs vocandus v. g. Clericus Ecclesiæ illius.

173 Quòd si verò per vim Hostium, ruinam, vel alium casum fortuitum locus, vel alia res privilegiata, putà, Ecclesia, fuerit destructa cum spe tamen refectionis, conservantur ejus privilegia & jura, per textus mox citandos, sed cum discrimine. Nam si jus vel privilegium adhæret pavimento, remanet continuo: ut Consecratio loci sacri, quæ etiam salva manet loco destructo, *l. Æde sacra ff. de contrah. Emtion.* ibi: *Æde sacra terræ motu diruta, locus Ædificii non est profanus.*

Si autem usus juris vel privilegii præcisè requirat ipsam rem privilegiatam, putà Ecclesiam, adeò ut alibi non possit haberi, tunc quidem pro tempore suspenditur privilegium, exstructa tamen Ecclesia iterum revivíscit, *arg. c. Pastoralis*, 7. *q.* 1. & *l. Cùm loca ff. de Religiosis*, & *Sumpt. fun.* ac notat citatus Zoesius *n.* 43. 174

Et dixi notanter, *adeò, ut alibi non possit haberi*: nam si usus Privilegii posset alibi haberi, tunc privilegium ne quidem suspenditur, sed per habitudinem ad locum manet in personis, quæ uti possunt tali privilegio, etiam in alio loco, *arg. c. Quia Monasterium de Religios. domib* ubi Monasterium hostilitate desolatum unitur alteri Monasterio *cum omnibus rebus suis, & quæ ei competunt actionibus*; & consequẽter adhuc remanserant illi talia jura non obstante sua destructione, quibus dein alter Abbas uti poterat per habitudinem ad dictum Monasterium licèt destructum. 175

Quæritur III. An? & quando *per abusum* perdatur privilegium? Resp. I. Certum est, *per abusum* posse perdi privilegium, textu claro, *c. Privilegium omninò meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate*. Quæ verba etiam habentur, *can. Ubi ista. dist.* 74. & *c. Ut privilegia. h. t.* ac alibi. 176

Resp. II. cum Zoesio hic *n.* 38. *Abusus* propriè significat defectum in ipso usu privilegii, vel in his, quæ ipsum concernunt. Et hoc contingit imprimis per excessum, utendo privilegio ultra ejus limites, alio tempore, loco, aut in materia, vel persona non concessis. Exemplum hujus refert *cit. c. Ubi ista dist.* 74. unde *c. Ut privilegia h. t* dicitur: *Quædam in eisdem privilegiis duximus declaranda, ne minùs sanè intellecta pertrahantur ad abusum, propter quem possint meritò revocari*. Quinimmò qui *astutè*, id est, *malitiosè* voluntatem Principis interpretatur, *infamis* efficitur, *l.* 2. *C. de Legibus.* 177

Deinde fit *Abusus privilegii*, quando quis ex causa privilegii accipit occasionem Peccandi. Exemplum habetur *c. Contingit de Sentent. excomm* ubi Clerici privilegio Clericali ad illicita abutentes, & post trinam monitionem se non corrigentes, perdunt privilegium Clericale. Idem accidit, si quis fini ipsius privilegii per pravos mores repugnat, *arg. c. Recolentes; de statu Monach.* & *c. Ex parte de Clericis conjugat.* & *c. Ex parte h. t.* ubi Clerici laicè viventes privantur privilegio Clericali. Quia enim hujusmodi *Abusus* sunt culpabiles, meritò puniuntur per subtractionem privilegii: *cùm malitiis hominum indulgeri non debeat, sed potiùs obviari*, *cit. c. Ex parte h. t.* 178

Resp. III. Non tamen semper ipso Jure amittitur privilegium per *Abusum*, sed per sententiam & revocationem est auferendum. Ita Zoesius *loc. cit.* post Suarezium, & desumitur ex textibus *n.* 72. & 73. relatis. Interdum tamen ipso facto amittitur, quando de jure expressum est: ut si quis spe immunitatis in Ecclesia crimen committat, *c. ult. de Immunitat. Ecclesiast.* aut si Clericus Tyrannidi & enormitatibus se immisceat; nam ipso facto amittit privilegium Clericale, *c. Cùm non ab homine*, & *c. Perpendimus, de Sentent. excomm.* ac ampliùs explicat Glossa *ibid.* 179

Quæritur IV. An? & quomodo *propter enorme damnum superveniens* amittatur privilegium? Resp. cum Engel *h. t. n.* 16 Si privilegium cedere incipiat in grave aliorum, vel Communitatis detrimentum, saltem per sententiam revocari potest. Desumitur hoc ex *c. Suggestu de Decimis*. Ubi Summarium sic habet: *Revocatur privilegium, si ex post facto incipit enormiter esse nocivum*: Concordat *c. Cùm sint de Clericis non resident.* ubi privilegiati super absentia, per subtractionem proventuum redire coguntur ad ministerium Ecclesiæ, quæ patiebatur ministrorum defectum, non obstantibus Apostolicis indulgentiis. 180

Quæritur V. An? & quando Privilegium cesset *per lapsum temporis*? Resp. cum communi, id locum non habere *in privilegio perpetuo*, sed solùm in *privilegio temporali*: nam istud elapso tempore, ad quod privilegium concessum, & restrictum est, illicò finitur, *arg. c. de Causis de Offic. Deleg.* 181

Huc reducitur *Amissio Privilegii* sub conditione concessi: nam cessante conditione, cessat etiam privilegium. Siquidem tale privilegium datum est solùm ad tempus, indeterminatum tamen, id est, tamdiu dumtaxat, quamdiu durat ipsa conditio, sub qua concessum est. 182

Quæritur VI. An? & quando cesset privilegium *propter cessationem causæ*? Resp. cum Communi, privilegium cessare *propter cessationem causæ*, ob quam datum est: nam

ut

ut dicitur *c. Cessante* 60. *de Appellat. cessante causa cessat effectus*.

184 Intellige hoc de causa *finali*, quæ est principalis causa privilegii, ita ut ab ea dependeat privilegium, & in *fieri*, & in *facto* ac conservari, & sine qua Princeps privilegium nullo modo concessisset. Limita tamen id 1. quoad causam solummodò impulsivam: Nam cessante solùm causa *impulsiva*, quæ tantùm secundariò movet Principem ad concessionem Privilegii, non idcircò cessaret; cum in ea non nitatur.

185 Limita id 2. cum Zoesio *h. t. num.* 32. & Pirhing *n.* 169. ut locum habeat solùm in privilegio, quod derogat Juri communi, aut alterius tertii, ad cujus conservationem etiam requiritur causa. Siquidem privilegium *præter jus*, seu quod continet merum beneficium Principis, ad sui conservationem non requirit aliam causam præter liberalem concessionem: quinimò juxta Reg. 16. Jur. in 6. *Decet concessum à Principe beneficium esse mansurum*.

186 Limita 3. Ut habeat locum dumtaxat in privilegio *tractum successivum* ad actum seu effectum reiterabilem habente: nam si privilegium in unica tantùm actione consistat, putà in dispensatione super Matrimonio, jamque habeat suum effectum consummatum, v. g. actualem dispensationem concessam super Matrimonio, manebit salvum, etiamsi postmodùm causa cesset, & ad casum devenerit, à quo inchoari non posset. Siquidem, ut habeat Reg. 73. Jur. in 6. *Factum legitimè retractari non debet, licèt casus posteà eveniat, à quo non potuit inchoari*.

187 Limita 4. cum Engel *h. t. nu.* 21. Zoesio, Pirhing, & aliis, ut hic modus amittendi privilegium tunc præcipuè procedat, quando finis seu causa privilegii non tantùm cessat *negativè*, sed etiam *contrariè*. Ubi nota, quòd tunc causa privilegii cesset *negativè*, quando ratio, quæ movet Principem ad concessionem privilegii, non ampliùs subsistit, usus tamen ejus non est injustus. *Contrariè* verò tunc dicitur cessare causa finalis privilegii, quandò usus propter mutationem materiæ & circumstantiarum factus est iniquus ac injustus; nam cum privilegium de re illicita sit nullum, cessabit quamprimum causa ejus *contrariè* cessat; ut verificetur in proposito illud, quod in simili dicitur *l. Vrianus, ff. de Fidejussoribus*, ibi: *Ut quemadmodum incipere aliàs non possunt* (intellige privilegia cum tali injustitia) *ita nec remanent*.

§. IX.

De Amissione Privilegii per Renuntiationem: & quando ea fieri possit.

S U M M A R I U M.

188 *Personale Privilegium amittitur Renuntiatione Privilegiati.*
189 *Ad amissionem Privilegii personalis requiritur acceptatio concedentis Privilegium.*
190 *Privilegio in favorem Communitatis, Dignitatis, aut loci concesso per privatum renuntiari non potest.*
191 *Sic Clericus renuntiare nequit Privilegio Fori, aut Canonis.*
192 *Nisi in casibus à Jure expressis.*
193 *Nec Religiosus Privilegio Ordinis, vel Monasterii.*
194 *Privilegio in favorem duorum concesso unus altero invito renuntiare nequit.*
195 *Potest tota aliqua Communitas, vel Religio renuntiare privilegio sibi concesso, quod eidem vel non est utile, vel est indifferens. Et duobus num. seqq.*
196 *Non autem, si talis Renuntiatio cederet in præjudicium Ecclesiæ, vel Communitatis, in quo casu etiam unus de Capitulo contradicens impedire potest Renuntiationem.*
197 *Quòd si privilegium incipiat esse nocivum, per se cessat.*
198 *Datur præscriptio contra privilegium Ecclesiæ, & qualis.*
199 *Superiores Generales, & provinciales in Capitulis congregati, possunt explicare, limitare, vel abrogare usum privilegiorum, vel ei renuntiare, ex speciali privilegio nostro Ordini,*
200 *Et Societati Jesu concesso.*

Circa præsentem modum amittendi privilegia, certum est, quòd privilegium alicui personæ particulari in ejus solius favorem concessum, per ejus liberam, & expressam Renuntiationem amittatur: *cùm liberum sit unicuique juri suo renuntiare*, uti *c. Si de terra h. t.* & alibi. Unde & *l. Si quis in conscribendo C. de pactis*, dicitur: *Regula est juris antiqui, omnes licentiam habere, iis, quæ pro se introducta sunt, renuntiare*. Verumtamen *qui juri suo semel renuntiat, non potest posteà ad illud pervenire arg. c. Cùm inter de Electione, & concordat c. Quàm periculosum* 7. 1 188

Intellige hoc, postquàm ea *Renuntiatio* à concedente Privilegium fuit acceptata: nam ante hujus acceptationem poterit Privilegiatus mutata voluntate, non obstante *Renuntiatione*, uti privilegio, *arg. c. Licèt de Procurat. in* 6. ubi dicitur, quòd procurator, qui constitutus ab absente renuit acceptare mandatum, possit pœnitere, seu mutata voluntate illud acceptare, quamdiu mandans in eadem persistit voluntate, quod in dubio præsumitur. Ita Zoesius *n.* 34. *h. t.* Pirhing. *n.* 173. & alii. Et hæc videntur certa, sed mox ulteriùs 189

Quæritur I. An pariter privilegium principaliter concessum in favorem alicujus Communitatis, Dignitatis, vel loci, possit renuntiari à personis particularibus cum ejusdem præjudicio? Resp. *Negativè* Patet id ex *c. Si diligenti de Foro competent*: ibi *Cùm non sit beneficium hoc personale, cui renuntiare valeat, sed potiùs toti Collegio Ecclesiastico publicè sit indultum, cui privatorum pactio derogare non potest*. Hinc ibidem allegatur illud receptum: *pactio privatorum juri publico minimè derogatur*. 190

Sic Clerici etiam volentes, & quamvis proprium eorum juramentum accesserit, non possunt renunciare privilegio *Fori*, vel sibi constituere Judicem laicum, prout decisum habetur *cit. c. Si diligenti de Foro competent*. Neque possunt renuntiare privilegio *Canonis*, textu claro *c. Conting.* 36. *de Sentent. excommunicat.* ibi: *Cùm ille Canon non tam in favorem Clerici ordinati, quàm in favorem Ordinis Clericalis fuerit promulgatus*, ut ibidem subditur. 191

Nec obstat, quòd Clericus *facto* possit renuntiare Privilegio Clericali, nempe immiscendo se enormitatibus, *c. Cùm non ab homine & c. perpendimus de Sentent. Excommun.* Vel per dimissionem habitus, & Tonsuræ usque post trinam monitionem, *c. In audientia, & c. Contingit* 45. *de Sentent. Excommun.* Nam talia sunt Jura specialiter statuta *in odium Clericalis excessus, & terrorem atque correctionem similium, cit. c. Cùm non ab homine* Simulque *frustrà Legis auxilium invocat, qui committit in Legem*, ut ibidem dicitur. 192

Similiter Religiosi non possunt renuntiare Privilegio *Exemptionis* suæ Religionis sine consensu Papæ: qui eos ab aliorum Ordinariorum jurisdictione exemit, sueque protectioni immediatè subjecit, *arg. c. Cùm tempore de Arbitris*. Quamvis nihilominùs multi graves Doctores velint apud Engel *h. t. n.* 18. posse Religiosos *exemptos* subjicere sese Episcopo, ut ab eo absolvantur à peccatis & Censuris, vel dispensetur cum ipsis in voto, juramento, vel irregularitate, casu quo Episcopus, non autem Prælatus Ordinis, talem facultatem habet: ne alioquin, quod ob gratiam eorum concessum est, in ipsorum retorqueatur dispendium, contra *Reg.* 61. *Jur. in* 6. 193

Addit Fagnanus *in cit. c. Inter alia de Immunitat. Ecclesiast. nu.* 89. generale esse, ut Privilegio in favorem duorum concesso alter altero invito renunciare non possit, *arg. c. Ad Apostolicam de Regularib.* juncta Glossa ibidem, *vers. Monasterii*. Siquidem *in re communi, potior est conditio prohibentis*, juxta Reg. 56. Jur. in 6. 194

Quæritur II. An saltem tota aliqua Communitas, v. g. Religio, Prælatus cum Capitulo, Civitas, vel Conventus, possint renuntiare Privilegiis sibi concessis? Resp. *Affirmativè, arg. c. Cùm accessisset de Constitut. & c. pro illorum de præbendis*. Unde & hic locum habet illud commune dictum: *quilibet suo juri renuntiare potest*. Item, *beneficio nemo uti cogitur* per dicta suprà *n.* 3. 195

Intellige, dummodò talis *Renuntiatio* non cedat in Ecclesiæ, vel aliorum præjudicium. Nam Privilegio Ecclesiæ nemo potest renuntiare, *arg. c. Contingit. il 1. de Sent. Excommun.* & notat Fagnanus *in c. Inter alia de Immunitat. Ecclesiast. n.* 88. Immò generatim loquendo non potest Prælatus, Capitulum, vel Conventus renuntiare juri acquisito per privilegium, statutum, vel consuetudinem; si tale jus Ecclesiæ sit utile, ac honorificum, adeò ut 196

ut vel unus solus aliis de Capitulo contradicere possit, ac *Renuntiationem* impedire; non obstantibus iis, quæ alioquin doceri solent toto Titulo, *De his, quæ fiunt a majori parte Capituli*. Quinimmò si omnes contra facerent, Superior v. g. Episcopus posset, ac deberet impedire, quatenus id cedit in damnum Ecclesiæ. Ita Layman *L.* 1. *Tr.* 4. *c.* 23. *n.* 10. Pirhing *h. t. n.* 174. post Innocentium, & alios. De quo vide etiam *L.* 1. *T.* 21. *a n.* 534.

197 Igitur Prælatus cum Capitulo illis solum renuntiare potest privilegiis, ac juribus aliis, quæ Ecclesiæ non sunt utilia, vel saltem indifferentia. Quòd si privilegium nocivum esse incipiat, per se cessat, ita ut observari non debeat juxta *Reg.* 61. *Jur. in* 6. *Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum*. Ita citati Doctores.

198 Verumtamen id publicæ utilitatis causa, atque ad evitandas lites, & ne jura ac dominia rerum diutiùs maneant in incerto, receptum est, ut propter negligentiam Prælati currat contra Ecclesiam *præscriptio* 40. annorum, *arg. c. De quarta & c. Ad aures de præscription. & c. Accedentibus de privilegiis*. Intellige, nisi Ecclesia illa gaudeat Privilegio Præscriptionis centenariæ, ut Ecclesia Romana, contra quam non nisi centenaria Præscripcio currit, *arg. c. Cum vobis de præscript.* Immò etiam quidam Ordines specialiter sunt privilegiati, ut contra eos non currat nisi *præscriptio* 60. annorum, ut concessum est ab Eugenio IV. Ordini S. Benedicti, atque Ordinibus Mendicantibus concessum esse notant Lessius *l.* 2. *de Just. & jur. cap.* 6. *dub* 7. Engel *T. de præscript. n.* 33. Molina, & alii. Verùm de Præscriptione hac latè vide *Lib.* 2. *Tit.* 26. *de Præscription.*

199 II. Leo X. informatus, quòd sint nonnulla vivæ vocis Oracula concessa Ordini Fratrum Minorum, quorum aliqua aliquibus temporibus fuerunt utilia, sed fortè præsentibus non sunt, nec futuris erunt: ac propterea aliqua sunt in aliquibus locis necessaria, & aliqua non, concessit, ut non solum Generalis in suo Generali, sed etiam quilibet Provincialis in suo Provinciali Capitulo de consensu ejusdem Capituli, vel majoris partis, declarare possit, & valeat, utrùm ab usu alicujus concessionis vivæ vocis Oraculo factæ abstineri debeat: post quam quidem declarationem tam Fratres, quam Moniales, ac si concessio hujusmodi per suam Sanctitatem suspensa vel revocata fuisset, concessione eadem impostèrum non utantur. Ita Leo, ut videre est *in Compend. privileg. vers. Oracula vivæ vocis*.

200 Idem etiam de aliis scriptis Privilegiis dicendum esse, rectè docet Roderiquez *Tom.* 1. *Regul. q.* 9. *art.* 2. Idque probat ex concessione Gregorii XIII. facta Societati Jesu, & ratione; quià, cùm interpretativa voluntas totius Ordinis, vel Provinciæ contineatur in Capitulis generalibus, & Provincialibus, quidquid ab istis fit, a toto Ordine, vel Provincia fieri censetur: quæ tota utique privilegio renuntiare potest. Id, quod etiam consuetudine & praxi Ordinum comprobatur.

§. X.

De Amissione Privilegiorum per non Usum, vel Actum contrarium, Ubi etiam de Privilegiis in specie Usu adhuc vigentibus.

S U M M A R I U M.

201 *Privilegia alia sunt* affirmativa, *alia* negativa.
202 *Alia sunt* concessa cum gravamine aliorum: *alia merè* gratiosa sine illius gravamine.
203 *Per* non usum, *aut* usum contrarium *dupliciter amittuntur privilegia, videlicet vel via* Præscriptionis, *vel* tacitæ Renuntiationis.
204 *Aliqua ex præfatis via per non Usum amittuntur privilegia* affirmativa *concessa cum gravamine aliorum*.
205 *Ad quod tamen requiritur* 1. *Quòd privilegiatus habueris occasionem utendi privilegio*.
206 *Et notitiam illius*.
207 *Et* liberè, *id est, sine ulla coactione, aut impedimento illo uti omiserit?*
208 *Et quidem tempore ad præscriptionem requisito, si hac via omitti dicatur*.
209 *Privilegia* affirmativa, *quæ sunt meræ gratiæ (uti sunt etiam Indulgentiæ) nunquam amittuntur* per non Usum.
210 *Probatur ratione*,
211 *Et Solvitur instantia*.
212 *Privilegia* negativa *merè gratiosa non amittuntur per* non Usum.
213 *Benè tamen concessa* cum onere aliorum,
214 *Dummodo Usus contrarius* voluntarie.
215 Libere *seu* sponte.
216 *Et ab eo fiat, qui privilegio expressè renuntiare potest*.
217 *Per expressam Renuntiationem unico actu perdi potest privilegium, sicut etiam via præscriptionis, si cætera concurrunt*.
218 *Via tacita Renuntiationis privilegium regulariter loquendo non quidem amittitur Unico actu*.
219 *Tamen etiam per unicum actum amittitur, si Privilegium non habet tractum successivum, nec effectum iterabilem, sed in unico actu contrario consistit*.
220 *Item si ex conjecturis colligere licet, quòd quis per usum contrarium velit renuntiare Privilegio etiam tractum successivum habente*.
Statuto jurato contravenientes Capitulares censentur illi renuntiare Ibid.
221 *Quamvis Privilegium habens tractum successivum via* tacitæ Renuntiationis *per unicum actum ordinariè quidem non amittatur, datur tamen Adversario quasi possessio ad præscribendum*.
222 *Ut Privilegia* Affirmativa *aliis onerosa habentia tractum successivum per* non Usum *amittantur via Præscriptionis requiritur, & sufficit tempus ad Præscriptionem ordinariæ requisitam*.
223. *Possunt amitti via Præscriptionis*.
224 *Quantum tempus acquiratur in specie?*
225 *Requiritur etiam, quòd adsit occasio, notitia, & libertas utendi privilegio*.
226 *Privilegia negativa aliis onerosa amitti possunt per actum contrarium via Præscriptionis, & tacitæ Renuntiationis*.
227 *Tempus ad hoc requisitum quod?*
228 *Doctrina prædicta ad præscriptum: Et n. seq.*
230 *Respondetur ad c. Si de terra h. t.*
231 *Status Quæstionis de privilegiis hodie valentibus*.
232 *Multa centena Privilegia partim pro utroque, partim pro Foro Interno adhuc valent, utpote nec ullibi revocata: Et duobus n. seq.*
235 *Compendium nostrorum Privilegiorum fuit exactè reformatum juxta Decreta Conc. Trident. & Constitutiones Pontificias*.
236 *Valent etiam adhuc plurima vivæ vocis Oracula: & quæ?*
237 *Causæ* Amissionis *privilegiorum parum obsunt privilegiis nostris*.
238 *Privilegia scripta, seu Collata, & Oracula authentica in nostro Compendio reperta valent pro utroque Foro*.
239 *Paucis exceptis, illis nempe, quæ per novas Constitutiones pro certa materia editas, sunt revocata*.
240 *Plura de privilegiis Remissivè*.

Nota *primo* cum Laymano *l.* 1. *Tract.* 4. *c.* 23. *& seqq.* Pirhing *h. t. n.* 175. & aliis, Privilegia quædam esse *affirmativa*, quibus videlicet datur facultas aliquid agendi. Quædam verò *negativa*; quæ nempe in non faciendo consistunt: ut est Privilegium immunitatis a solvendis Decimis vel Tributis, privilegium exemptionis a jurisdictione Ordinarii &c 201

Rursum privilegia tam *Affirmativa*, quam *negativa* alia esse concessa cum gravamine aliorum, ut quoad *negativa* apparet in allatis exemplis. Quoad *affirmativa* verò in privilegio imponendi Tributa, exigendi Decimas. Alia verò sunt meræ gratiæ, & in nullius præjudicium cedentes, ut est *affirmativum* privilegium celebrandi ante auroram, dispensandi in irregularitatibus, absolvendi a casibus Reservatis, comedendi carnem in Quadragesima; item *negativum* privilegium non interessendi processionibus. 202

Nota *secundo*, dupliciter intelligi posse, quod privilegia amittantur per *non Usum* privilegii, aut contrarium actum. I. Per modum præscriptionis, si nimirum concurrentibus cæteris requisitis, tempore ad præscriptionem sufficien- 203

§ IX. Quomodo Privilegia amittantur.

fecisti, & odiata fuisti occasione utendi Privilegio, quia eodem non est usus; aut post alium contrarium sine prorogatione sufficiens decretum temporis ad Praeripientem, sufficiens ac receptum. II. Per tactum Ecclesiae, sacrilegium: quo cuiens Clerus & volens, aut non coactus, absque protestatione adium Privilegio contrariatur exercet, limitatis Foro exterior remittatur laici fori ac Privilegio; si caetera etiam requisita concurrunt. His notatis

204 Quaeritur I. An? quando & quae Privilegia *affirmativa* amittantur per *non usum*? Ante responsionem fetio notanter, hic quoti de Privilegiis *affirmativis*; quia haec fola per *non usum* amittuntur; Contrarium enim *negativum* tantum per *usum* amittitur. Hoc notato. Resp. I. Privilegia *affirmativa* concessa cum gravamine alterius v. g. exigendi Decimas, impositi Tributi, Tributum Ecclesiae, & caetera requisita concurrunt, amittuntur vel via Praeripitionis, vel tacitae Renuntiationis. Communis & certa, *arg. c. Cum fuerit 3. de Priv. Bull. Inst. Cum notum, q. quod potest, & L. 1. de Nundinis ibi: Nundinis impetratis e Principe non utendo qui moriti, decerniti tempore nundinis non fuerit, & certum, & potest, ibi dicitur: Ex privilegio tamen indulto tanto tempore valet decrabere totius fi; cum illorum Statutorum non fit renuntiatum.* Rationes; quia tunc alia obligationes & fervitutes non *rendunt quoad perpetuas*, v. g. transeundi per alium vasum talium amittuntur, ut amplius dictum est *L. 1. 3. de Praeripit.*

205 Resp. II. Ad hoc, ut Privilegia *affirmativa* cum gravamine alterius concessa amittantur per *non Usum*, plura requiruntur: Patet Concilio indulto, Inquisitione Pontificia, quod fuerit occasio utendi privilegio, & tamen eo usus non fuerit privilegiatus, hoc enim ubi deest, non amittitur Privilegium, sed ad tempus aliquod suspenditur, ut fatetur ipse privilegio, ut fatentur omnes, *arg. l. decrbitrium, ff. de Servit. Rustic. praed.*

206 *Secundo*, ut fciente oriatur Usus privilegii, id est, ut fciat se habere privilegium, & tamen data bona occasione, eo uti omittat; qui enim ignorat, se habere privilegium agendi hoc aut illud, non amittit, fi illo uti omittat: Innocent. in *c. Accedentibus, principb. de c. Dominus Tom. 1. part. 1. Tit. 9. q. 8. n. 8.* Dibing *d. n. 225.* cum communis sententia, *arg. l. Bona, ff. Bona, quae libertis mortis testatoris vel usus amittitur.*

207 Tertia requisitum, ut privilegiatus ipsorum & voluntate omittat vel privilegia, & eum quis violenter, aut metu firmitatem vel adhesitam ab Sfe impediunt, privilegium non amittit. Glossa *in c. cap. De Praeripit. q. 1. 3. Tomo 1. de usus.* Dunozet *tr. com. Tom. 1. Pithing. loc. cit. & communis aliorum*; fiuoque aliquoties dectfum est Decretum Rotae Romae ut, quia deficiente usu privilegiorum, & ad delictum ejus, qui privilegiatus privilegio privari poffet, nec indicium voluntariae Renuntiationis, nec fufficiens via Praeripitionis, ut per decisiones infra.

208 *Quarto* requiritur sufficiens tempus, fiva Praeripitionis amittit dicatur, de quo tempore infra n. 224.

209 Resp. III. Ad Privilegia *negativa* non fatis metae gratia, atque in nullius gravamen cedunt, v. g. celebrandi ante aurorum, abfolvendi, dispendandi, & hujusmodi, per *mortem* amittuntur Sfum nunquam amittit. Glossa *in c. De privilegio b. c. verf. Semel in anno.* Layman citans Suarezium. & Pithing. *l. n. 198.* Engel. *loc. n. 19.* Bassius *in Praeripitionem p. n. 16.* poft Bonacinam. Rodrigum, alios. Idemque nonnulli extendunt ad Indulgentias perpetuas, quae per longum tempus non amplius fuerint utitatae, idque ex aequitatem rationis.

210 Accedit ratio: Quia imprimis hujusmodi privilegia non amittuntur via Praeripitionis, cum nemo fit, qui contra hujusmodi privilegia non oneratur praeripitionem poffit. Neque amittuntur per tacitam Renuntiationem, quia quisque libertam facultatem habet privilegio uendi, vel non uendi pro ut ei fuerit in familiaris *non Usus vel Usus contrarius* fit affectibus facultatis, qui non induxit Praeripitionem, vel Renuntiationem, *non videntur* talia Privilegia per non amisti, dummodo habeant causam fuccessivam & effectum irrelabilem. Hinc in fimili *Pelunzarius C. de Exceptat. Tutorum*, dicitur: *Quotiertie tutiis mutare privilegii nihil derogat*, id est, fi quis contra fuum privilegium (ponit fufcipit unam Tutelam, non idcirco cenfetur renuntiafe privilegio, ita quod deinceps poffit conpelli & aliam impofitum fufcipere.

211 Quod fi objicias contra hanc doctrinam textum *n. 204.* relatum. Resp. Privilegium Celebrandi Nundinas numerari inter Privilegia *onerosa*: quia Mercatoribus in tali loco exaftitentibus non tantum fuit onerofa, ea quod obviam adventantium Mercatorum non poffet officere ut pretio carione diftrahere. Vel certe hoc ipft fpeciale de privilegio Nundinarum, quia fpecialiter expreffum lupe, ut non nifi fub tali conditione a Principe concedatur quod proinde tanquam odiofum non eft extendendum ad alia privilegia *mere gratia*, quibus talis conditio neque ex jure fcripto, neque ex confuetudine annexa eft.

212 Quaeritur II. An, quando & quae privilegia negativa amittantur per *contrarium* Usum? Resp. Quoad negativa *mere* merae gratiae, v. g. non jejunandi, nunquam amittuntur per Usum contrarium. Suarez *lib. 8. de Leg. c. 32. n. 2.* Pithing. *loc. cit. & de Leg. pen. n. 1. 2. 3. n. 183.* cum communis per Rationes & Jura non allegata.

Resp. II. Contra Privilegia *negativa* cum onere alicujus cuncta, v. g. non folvendi Decimas, vel Tributum, amittit poffunt per *Usum contrarium*. Suarez *loc. cit. n. 2. n. 1. 2. 3. n. 1. & 2.* Pithing. *loc. cit.* Layman *n. 1. 7. n. 23.* Pithing *lib. n. 198.* cum communis & certa, *arg. c. Cum accessisset ad Conf. ub.* Statutum confirmatum Chortiate Apostolica in favorem Canonicorum contra, *ipso petita dilli Canonicis contrarentur*, & confequenter ab alia contrario fidem obligationem non amittunt, Poffunque amisti vel via Praeripitionis, vel tacitae Renuntiationis per dicta n. 203.

Verum, si per tacitam Renuntiationem amittantur, ita requiritur *primo*, ut quisfaciener, & voluntarie exercat actum contrarium animo renuntiandi privilegio: nam qui ignorat fe habere privilegium, vel illius libertatem agit contra illud, aut expreffe protefetur, fe nolle per hoc renuntiare, *non praejudicat*, ipso privilegium amittit illud *l. 1. C. de Ju. qui ignorat per mor. ff. Ant. Matthaeus. Cum accessisset de Conf. ub. 7. & ibi Fellinus. n. 3. Limit. 3. Layman loc. cit. n. 1.*

Secundo, ut fciente oriatur Usus privilegii, id est, ut fciat fe habere privilegium, & tamen data bona occasione, eo uti omittat; qui enim ignorat, fe habere privilegium agendi hoc aut illud, non amittit, fi illo uti omittat: Innocent. *in c. Accedentibus, principb. de c. Dominus Tom. 1. part. 1. Tit. 9. q. 8. n. 8.* Dibing *d. n. 225.* cum communis sententia, *arg. l. Bona, ff. Bona, quae libertis mortis testatoris vel usus amittitur.*

Tertia requiritur, ut privilegiatus ipsorum & voluntate omittat vel privilegia, & eum quis violenter, aut metu firmitatem vel adhesitam ab Sfe impediunt, privilegium non amittit. Glossa *in c. cap. De Praeripit. q. 1. 3. Tomo 1. de usus.* Dunozet *tr. com. Tom. 1. Pithing. loc. cit. & communis aliorum*; fiuoque aliquoties dectfum est Decretum Rotae Romae ut, quia deficiente usu privilegiorum, & ad delictum ejus, qui privilegiatus privilegio privari poffet, nec indicium voluntariae Renuntiationis, nec fufficiens via Praeripitionis, ut per decisiones infra.

Quarto requiritur sufficiens tempus, fiva Praeripitionis amisti dicatur, de quo tempore infra n. 224.

Resp. III. Ad Privilegia *negativa* non fatis metae gratia, atque in nullius gravamen cedunt, v. g. celebrandi ante aurorum, abfolvendi, dispendandi, & hujusmodi, per *mortem* amittuntur Sfum nunquam amittit. Glossa *in c. De privilegio b. c. verf. Semel in anno.* Layman citans Suarezium. & Pithing. *l. n. 198.* Engel. *loc. n. 19.* Bassius *in Praeripitionem p. n. 16.* poft Bonacinam. Rodrigum, alios. Idemque nonnulli extendunt ad Indulgentias perpetuas, quae per longum tempus non amplius fuerint utitatae, idque ex aequitatem rationis.

Accedit ratio: Quia imprimis hujusmodi privilegia non amittuntur via Praeripitionis, cum nemo fit, qui contra hujusmodi privilegia non oneratur praeripitionem poffit. Neque amittuntur per tacitam Renuntiationem, quia quisque libertam facultatem habet privilegio uendi, vel non uendi pro ut ei fuerit in familiaris *non Usus vel Usus contrarius* fit affectibus facultatis, qui non induxit Praeripitionem, vel Renuntiationem, *non videntur* talia Privilegia per non amisti, dummodo habeant causam fuccessivam & effectum irrelabilem. Hinc in fimili *Pelunzarius C. de Exceptat. Tutorum*, dicitur: *Quotiertie tutiis mutare privilegii nihil derogat*, id est, fi quis contra fuum privilegium (ponit fufcipit unam Tutelam, non idcirco cenfetur renuntiafe privilegio, ita quod deinceps poffit conpelli & aliam impofitum fufcipere.

Quod fi objicias contra hanc doctrinam textum *n. 204.* relatum. Resp. Privilegium Celebrandi Nundinas numerari inter Privilegia *onerosa*: quia Mercatoribus in tali loco exaftitentibus non tantum fuit onerofa, ea quod obviam adventantium Mercatorum non poffet officere ut pretio carione diftrahere. Vel certe hoc ipft fpeciale de privilegio Nundinarum, quia fpecialiter expreffum lupe, ut non nifi fub tali conditione a Principe concedatur quod proinde tanquam odiofum non eft extendendum ad alia privilegia *mere gratia*, quibus talis conditio neque ex Jure fcripto, neque ex confuetudine annexa eft.

Quaeritur II. An, quando & quae privilegia negativa amittantur per *contrarium* Usum? Resp. Quoad negativa *mere* merae gratiae, v. g. non jejunandi, nunquam amittuntur per Usum contrarium. Suarez *lib. 8. de Leg. c. 32. n. 2.* Pithing. *loc. cit. & de Leg. pen. n. 1. 2. 3. n. 183.* cum communis per Rationes & Jura non allegata.

Resp. II. Contra Privilegia *negativa* cum onere alicujus cuncta, v. g. non folvendi Decimas, vel Tributum, amittit poffunt per *Usum contrarium*. Suarez *loc. cit. n. 2. n. 1. 2. 3.* Pithing

cestis, & eadem etiam Gregorius XIII. & Clemens VIII. ex certa scientia per specialem Bullam de novo confirmarunt & concesserunt, consequenter iocerunt, quod dicta nostra *Oracula* in libris Ordinis nostri reperta Gregoriana, & Urbana revocationi non subiacerent, & consequenter adhuc falsum in Foro conscientiæ valeant, juxta dicta *Sup. Cum Oracula vivæ authentica*, vel quæ per novam Bullam non sunt concessa, evadant Privilegia Scripta, & pro confirmanda à diffis Pontificibus nullatenus revocata.

237 Porrò ipsæ dictæ magna capita Privilegiorum parum vel nil minuitur *nostis usu sibi contraria*, aut renuntiatione illorum, aut alia annifionis causa: Tum quia pluriima ex eis sunt mere personalia, quæ non *Usu*, aut *Usu contrario* minime cessant per dicta *supra*. Tum quia pleraque sunt dari Ordini, Dignitati, Officio, aut Communitati; quibus pro personis renuntiari nequit: Tum quia alia antiquissima cassis facile probari nequit, & interim *prædegestæ* sunt in possessione Privilegiorum. Hinc ad Quæstionem n. 231. pertinet per totum.

238 Resp. II. Omnia & singula privilegia *scripta*, *seu Bulla*, *seu* omnia & singula vivæ *voci Oracula* vere *authentica*, quæ in notitia reformato privilegiorum Compendio reperiuntur, & nova aliqua Constitutione post Clementem VIII. circa certam materiam expressè revocata non sunt; & contra quæ causa aliqua annifionis probari adhuc posterior reprobatur à fore, ut dicemus *Tr. sup.* De probatione, (de dicta, quæ à SS. Canonibus diffinitæ & approbata, *Dist. 16. cap. 3. qu. 1.* fermè per totum, hic notata. Resp. Quod Canonica Pergatio fit innocentiæ alicujus crimine, de quo ipsa diffinitum est, *Canonice* fen ipsa scripterum SS. Canonum facta offensio.

Resp. III. Quamvis olim varia fuerit modus *Purgationis Canonicæ*, *v. gr.* per juramentum tam à Reo, quàm Accusatore præstitum ad Sepulchra, vel Reliquias Sanctorum, *can. Robert. c. Mirandum 3. can. Quanto 8. c. 1. q. 3.* præterea vero illorum, qui ad Purgandum magis clerebant, ed quod imbibili harum Reliquiarum virtute, vel innocuo meritorum eximen Sanctorum Deus Sup. ejus fundamentum intentionem, vel crimen, & perjurium Diffamatorum, vel Accusatorum, prout plures testantur SS. Patres apud *Bandinum ad decretum Gratiani 33. q. 3. n. 4.*

Ibem per sufcepionem SS. Sacramenti Eucharistiæ, vel celebrationem Missæ, *arg. can. Sapit 3. q. 1. p. 3. can. 4.* quod præfumebatur, nullum non renovatum Reus: ut ed coaficius criminis à fe commifi in fui condemnationem audeat fumere Corpus & Sanguinem Christi, præterea cum ex fignum innocentiæ fum i ipsorum, in hac verba *Corpus Domini fit mihi ad probationem hodiernæ causæ.*

Nihilominù præter, & alii modi *Purgandi* præsertim à Judiis de cauffis fibilati, & alia forma ejusdem introducibilis, hodie fervanda ed, illa videlicet, quæ præscribitur *c. Quoniam 5. de Jud.* vel cum impetratione Bullæ five Rescriptis Pontificalis Evangelia debet juraré, quod crimen libi de quo intentatur ed, nec per fe, neque cuiam per fubiliteam perfonam, aut alium fed nonnullos fcienter illi perpetratum fit. Et nonnumer fic dicitur, non enim fufficit Reo de criminibus Infamiaro juraré, quod fit innocuus ab illis crimine, quæ, hoc enim verificatur per tunc perfonam pozitam tam, utpote per quam peccata commifia diminuntur: sed quia hoc nemo fcire potefl, juxta illud *Job. c. 8. Etiamsi fic facere, hoc ipsum ignorat omne nos*, cum Concordante idcircò jurandum effet temerarium, indiferetum, & pugnans ad *Purgationem Canonicam*, prout idipsum exprobrabat *c. ult. d. 4.*

Deinde fiat adhibendi Compurgatores, plures vel pauciores juxta qualitatem perfonæ, de fidei ac fortunæ, nam hic numeri ed arbitrarius, & à Judice taxandus, *arg. Inter 6. t.* ubi quæcumqeàem Compurgatores propter

priuridem criminis obiecti requirantur, fed *cap. 2. de Purgatione Canonica*, & *Ex. Innocentius*, & *Ex. Innocentius*, vel quinque, quamvis & pauciores fufficere poffint, *arg. Cum diffinitione 6. & Cum in Synodo*, *cent.* ubi dos Abbates fuerunt deputati, ac notat *Pirhing. de n. 1.* Debent autem hujusmodi Compurgatores ejle vicini ipsius Rei, qui vitam & conversationem ipsius ignoscant, fimilje portionin honcfiac ac bonæ famæ, *c. Cum Pro & c. Cum in juramento 12. d. 4.* qui jurabunt, quòd credant, *Purgandum* non commiffle crimen objectum, fed quòd credantur, ipsum verum jurafle. Unde qaeri debet interim juramentum *Purgandi*, & *Compurgatorum*, nam ille debet juraré *juramento de veritate*, quod nunque dicitur, non certum non fufficit, Compurgatores vero juraní *de credulitate, c. Quoniam 5. & Ex Diffinitione*, 13. *d.* 4.

Porrò fi quis fit Peregrinus, aut alias ignoratus, ut ex compurgatores de vita & honeftate ipsius nociliam habentes acquirere non poffint, *c. Ex Diffinitione*, 13. *d.* 4. Diffamatus, ut, credituor, ita tamen ut non tantùm juret, fe certum non commiffle, fed etiam juret, fe Compurgatores habere non poffe. Abbas *c. Ex Diffinitione 13. n. 7.*

Quæritur II. A quo? & quando iudici poffit, ac debeat *Purgatio Canonica?* Resp. I. *Purgatio Canonica* indici potest à folo Judice competente, qui de crimine aliàs cognoscere poteft, aut debet, adeò, ut ità à non Judice indicta fat, nullum ibi à fuo legitimo Judice *purgatione Canonica* defecerit in ea, vel quia ipse juraro nolui, vel cerce, quia non invenit Compurgatores, qui, prætilio de credulitate juramento, aut non expugare valuerit, tamquam convicius de crimine, audeatque criminis punlendus ed, *cit. c. Inter 5. fin. In c. De Jud. & c. infamatum, de fornicia.* Ratio ed, quia præfumptio verifimilis, quæ ex infamia Rei ortu ed, Reo in *purgatione* deficiente, transfit in violentam, vicium fufficit procedere poteft ad fententiam, & inflicere pœnam falem extraordinariam, prout amplius dix i *cit. 2. tit. 23. §. 3.* immò juxta aliquoferiam ordinariam, *Mechachius lib. 5. pr. cap. 1. n. 4.* Farinac *praxi Crim. q. 84. n.* Chonnic. *de præsumpt. n. 3.* præferim in indici Ecclesiastico, ubi etiam ordinariè pœna non cel mortis aut mutilationis, *Pirhing d. n. 3.*

Resp. II. *Purgationi* legitimè ediæ plures funt effectus: 17 Prius ejusdem *Purgatio*: Nam primò legitimè purgatus illaeò ed absolvendus à crimine, declarandus non cens, & in statum priffinum restituendus. *Secundò* fitatum debet abfolvendo à fufpicione; cafe quo ob infamiam criminis ed indicta. *Ex. c. Ex nostrum 8. & c. Inter 10. d.* Tertiò mox exaudit bona ecclesiastica, *in c. Ex nostrum 8. ac. 9.* ejusque fufmitio tollitur, fama restituitur, vel existimatio restituitur, præterea fi vicium etiam bonis moribus adoretur, *cit. Inter 10. d.*

Quærit, quòd ordinariè, loquendo de eodem crimine ac 18 cuffari amplius nequeat. Glofla, Hoftiensis, & alii communiter. Tum ne de eodem delicto eiusdem hominis ipsi quæratur cuotra *I. Lucis 6. ff. Nonat. Compens. de Crimin.* Tum quia jusjurandum non minoris authoritatis ed, quàm res judicata, *l. Jusjurandum, 3. ff. de Jurisjurando.*

Dicitur autem *nonlicet ordinariè loquendo*, quia lieitamen præcedente nonnet doctrina in casu, quo concurrentibus novis indiciis nova infamia, vel Accusatoe adfit, Abbas in *c. Ex nostrum 8. d. n. 1.* Item in casu, quò quitiam, aut locum, injuriam prosequitur, *c. Ut ait 3. §. 3. de Accusat.* vel doceret Infamam purgatio fe, perjuriofe, *c. Adnotandi, 3. ff. end.* vel probatum Accusatorem fuisse præcaricatum, *l. præcaricatuis 3. §. 3. ff. de prævaricat.*

Plura de *purgatione canonica* dicere non præftat, ne quod 20 magna ex parte jam in definitionem abierit; quamvis in Officio Inquisitionis adhuc vigeat dicatur.

TITULUS XXXIII.

De Purgatione Canonica.

SUMMARIUM.

1 *Purgatio Canonica quid?*
2 *Olim fiebat per juramentum ad sepulchra, vel Reliquias Sanctorum.*
3 *Vel per Sumptionem Eucharistiæ.*
4 *Hodie verò per juramentum Illius.*
5 *Et juramentum Compurgatorum, ita ut ille de veritate, hi verò de credulitate jurent.*
6 *Pergitur ordine fere Canonicorum.*
7 *Purgatio Canonica non nisi à competente Judice indici potest.*
8 *Et legitimè adhuc indicatur, reqiuritur Ut tetis de crimine publicè fit diffamatus, aut suspectus.*
9 *II. Et quidem verosimiliter.*
10 *III. Et fama erium non habeat à Malevolis.*
Propter scandalum vitandum recedatur à Jure communi. Ibid.
11 *IV. Requiritur, ut crimen, vel innocentia aliter probari non possit.*
12 *V. Et crimen non sit notorium.*
13 *VI. Et diffamatus perjuse fe illis fide digna.*
Pirhet, & Bilbhio non indicitur Purgatio Canonica, sed Forum. Ibid.
14 *Judex petit Purgationem Canonicam indicere vel ex officio, vel ad instantiam partis.*
15 *Et quidem non solum fitor crimine, fed etiam fuspe macula, defectu, aut impedimento.*
16 *Diffamatus in Purgatione deficiens, punitur ut reus; & quoliter?*
17 *Purgationis vitiffaltis effectus quo?*
18 *Ordinariè et tali crimine non amplius petest accusari.*
19 *Nihilominùs in casibus emergenti, vel de novo, vel quatenus quatenus jurium, aut probare vult, Diffamatus permissis.*
20 *Purgatio Canonica hodie fere in desuetudinem abiit, excepto officio Inquisitionis.*

Quæritur I. Quid sit, & quomodo fieri debeat *Purgatio Canonica?* Ante respondendum nota, *Purgationem Canonicam* ut ille quæratur ad purgandum, aliud non esse quàm *ofensionem innocentiæ de objecto fibi crimine*. Et hæc duplex est, videlicet *Canonica & vulgaris*, quarum

TITULUS XXXV.

De Purgatione Vulgari.

SUMMARIUM.

1 *Purgatio vulgaris quid?*
2 *Efficitur, & reprobatur a Jure pluribus in casibus.*
3 *Solutior objectio ob exemplis Sanctorum,*
4 *Et veteri Testamento defumpta.*

QUaeritur quid? & an licita vel valida sit *purgatio vulgaris?* Resp. I. *purgatio vulgaris* fit dicitur à *Vulgo*, ed quod sic nulla lege, sed à *Vulgo*, fabricatur diabolo, fuscitatis adinventa, *c. Mensa 4. q. 1.* ed temeraria probatio innocentiae; vel per Duellum, vel per ferventis, aut frigidam aquae, ignitorum ferri contactum, aut alia simili vulgari adinventione, ea conditione, ut victus in duello, vel ferro condemne adultus, aut aliter fuis laboratus ut reus; ſi innocens, reputatur innocens, *c. ex ſe. 6. q. 1. ut. 1.*

Resp. II. *Purgatio vulgaris* tamquam illicita reprobata est, & damnata à SS. Canonibus, *c. ex Mensa. 4. q. 1.* Mensem tamen praefenti *Titulo*, & quidem *numerorum 2. 4.* necnon toto praesenti *Titulo*, & quidem tribus de causis. *Primò*, quia per eam non raro contingebat quotoquam damnari, qui revera innocentes erat, de quo non ferebat *Calius c. 1. 2. Secundò*, quia per purgationem hujusmodi vulgarem Dominus Deus tentari videtur, *capaulb. 6. & Mensomachiam 1. quaest. 3. Tertiò*, quia ed invesa à Diabolo *c. Confitebiſi, & Mensam 4. 5.* Hinc Concilium Tridentinum *Seſſ. 25. cap. 1. de Reformat. ait. Detestabilis duellorum usus fabricante diabolo introductus, et crucem corporum mortis animarum etiam periculum ferens.*

Nec refert, quod multi Sancti ad hujusmodi purgationem se obtulerint; eaque ſuam innocentiam Deo miraculose concurrente oftenderit. Respondetur enim, id ex peculiari instinctu Divino factum esse, quo ablatus id facere tentantibus Deo non licet, *per Jura allegata.*

Dicet, Deus ipse hujusmodi *purgationem* in veteri Testamento praescripsit. *Num. c. 5. vers. 18.* ſicut & Goedeliam Moguntinum ſub Rabano celebratum, *cap. 14. Qui Presbyterum occiderit Gr. ac negaverit, ſi illiter ſi, cum ferruginiata abulus juret. ſi forvus, ſuper duodecim tonnes ferraginiat, ergo.* Resp. *purgationem* illam in antiquo Testamento praescriptam ſolitis *Ceremoniarum*, quam quia Deus praecepit, eidem etiam affiſtentiam ſibem tacit promiſit: jam verò cùm *Ceremoniae*, conſequente etiam promiſſio affiſtentiae Divinae ceſſarint, ea non amplius licet ut. Ad Concilium dicо, ed per ſacros Canones derogatum eſſe.

TITULUS XXXVI.

De Injuriis, & Damno dato.

SUMMARIUM.

1 *Reiſis Ordinis.*

QUis crimina & excessus, de quibus hactenus egimus, ſunt ſubinde cum injuria & damno; hinc praecedentis Titulo ſequens recto ordine ſequitur:

§. I.

De Injuriis.

SUMMARIUM.

1 Injuria *largè & propriè loquendo quid?*
2 *Requiritur ad eam dolus, ſeu malus animus.*
3 *Hinc ab injuria, & offensa injuriarum immunes ſunt omnes, qui ſunt dolo incapaces; ſicut & qui corrigendi causa verba injuriosa adhibent.*
4 *Corrigendi causa non expedit verba contumeliosa adhibere.*
5 *Verba ex injuriosa proferens praesumitur dolo proferre.*
6 *Injuria ſuri potest tam abſenti, quàm praeſenti, idque vel verbis,*
7 *Vel Scriptis.*
8 *Vel Facto.*
9 *Hac injuria alia dicitur verbalis, alia ſcripta, alia reaelis, alia levis, alia atrox.*
10 *Potest quis non tantum in ſeipſo, ſed etiam in alio proferim ſibi ſubditis injuriam pati; & propterea agere.*
11 *Injuriam passus potest contra injuriantem instituere actionem injuriarum vel Civilem, vel Criminaliter.*
12 *Actio injuriarum quomodo Civiliter institutatur.*
13 *Et quomodo Criminaliter?*
14 *Quid ſimil unum aliquoſqu, ad alium transferre nolo.*
15 *Pena injuriarum, praeſertim Libelli famoſi.*
16 *Rationes injuriarum inſtituendarum etiam ab abſentibus, ſeu ſecretariis, & quidem vel ſola, vel cumulativè cum alia.*
17 *Datur actio injuriarum etiam contra illum, qui verum, occultum tamen crimen objiciat.*
18 *Nihil Reipublicae interſit illud manifeſtari.*
19 *Ex actione injuriarum condemnatus, ipſe fallacitatis informiam.*
20 *Exceptio nonnullis caſibus; & in ſeq.*
21 *Actio injuriarum vivit cuilibet, nullati I. Remiſſae, ſed condemnatae tacitae, vel expreſſae.*
22 *Quam tamen facere nequit ſubjectus praeſtati alterius, hoc abſentem, haud ſuae diſtinctionis.*
23 *Il. Mare tam injuriarum, quàm injuriati.*
24 *III. Praeſcriptione annus unus.*
25 *Nihil in injuria refti, vel ſcriptum.*
26 *IV. Reverſum.*
27 *Injuriam passus tenetur quidem injuriato ignoſcere:*
28 *Non tamen tenetur remittere actionem injuriarum, ſed actionem Ex conciliatione inſtituere potest, & ſolet.*
29 *Non tamen ſemper tenetur.*
30 *Plerumque ita dolilius, ſanctius, & utilius eſt remittere, quàm inſtituere actionem injuriarum.*
31 *De odio injuriae injuriatis Remiſſa.*
32 *In utroque Foro licitum eſt retinere injuriam.*
33 *Si ſint tam moderantur injuriae varie, & ſic.*
34 *Et in continenti; potest etiam ſubinde poſt intentatum.*

QUaeritur I. Quid ſit? & quibus modis inferatur injuria? Resp. I. Quamvis generaliter loquendo injuria exeo dicta, quod non Jure fiat, ſit, & dicatur omne id, quod contra inſtitutum, & aequitatem fit, ſen quod non jure fit: *Inſtit. de §. 3. ff. de injuriis, ibi: Omne enim, quod non jure fit, injuria fieri dicitur:* tamen ſpecialiter, & ad praesens *injuria* ſumitur pro contumelia, ſeu pro delicto, per quod dolo malo interior alteri contumelia, ut *L. 1. ff. §. 1. ibi: Specialiter autem injuria Gr. Dicitur contumelia,* quae per quandam vilipenſionem, deſpectum, vel contemptum honor, reſpectuve de alteri aliquatenus laditur; Contumelia enim à *contumendo* dicitur, *p. infin. l. 1.*

Dicitur autem notanter *dolo malo*; cum enim juria dicitur id praeſentis in contumelia, ſeu quadam vilipenſione, deſpectum, contemptum, honorem alterius aliquatenus ad eam malus dolus, ſeu malus animus, & propoſitum alterum injuriandi, ſeu dicendi, vel faciendi, quod in illa vilipenſione, deſpectu, & proborum honorum deſpectu mentum vergat, *L. 3. §. 1. c. 3. §. 8. c. 8. § ſunt contrali, §. 5. c. ead.*

Hinc inferitur, *injuriam* non inferre, & conſequenter actioni injuriarum non ſubjici ſequentes. 2 Infantes, & impuberes, *Inſtit. §. 18. c. de injuriis, & delictis* ob ſuam Eos, qui per quam quid injuriatur facient, & dicant, *cit. Illud §. 3. §. 8. c.* Illos, qui ut officii, aut ſtatus ſui causa modestiores, aut correctionis, & emendationis intentionis injuriam quid in alterum commitunt aut facient, ut Laudingaſtii, *Brunnemann. ad Inſtit. §. 18. c. de injuriis* Rum, Praeceptores liberorum, Domini reſpectu famulorum, Maeſtri reſpectu uxorum, Superiores reſpectu ſubditorum *§. 1. Item qui ſubditorum, §. 3. §. 8. c. Ibi: Ut quis corrigendi animo, aut emendandi, non tenetur.* Et probatur etiam exemplo Christi, qui Petrum vocavit Satanam. *Matth. 16. & Discipulos contra Petrum Satanam, & tardos corde, & Paulus Galatas vocat Insipientes.* Correctiones *Semper* non tamen rectè S. *Augustinus Epist. 48. ad Seremon. Domini in omnes, p. 30. c. 10.* & non nihil ex magna neceſſitate hujusmodi injuriosae objurgationes eſſe adhibendas, inquit quibus plerumque magis exacerbantur, q. 3. ex eirendantur ſubditi.

Ceterum alia perſonae mentis, & dolli capaces ſi quid illaqueatur injuriosum, ut ſe ipſum, aut dicent, dolo ſeu injurandi animo feciſſe praeſumuntur, adeò ut alterum ſic tentum per iocum, aut alterum ſalto inveniendi animo ſit, incumbit probatio ſibi, *c. 2. 3. Menochius de praesumpt. lib. 3. praeſum. p. 1. n. 9. Illiterius. n. 3. n. 4. 5. 6. ead. certitude c. 6. n. 1. 2. Gallus. 3. Politorum. p. 1. n. 1.* ecoverit ſe verbum vel ſalvum ea in injuriatum non eſt, cum probandi illi incumbit, qui alterius animo injuriandi fadum eſſe, *L. 1. §. 1. ff. de Publicanis. adm. 2. Publicanus qui te clarius, q. 3. ff. de R. I.* quo probatio per conjecturas ſet. *Zacchias ff. de n. n.*

Resp. II. *Injuria* tribus, verbo videlicet, ſcripto, & facto inferri potest. *Prohibet*, quando quis de alterò ſive abſentet, ſive praeſentet quid publicum an injuriosum ſentiendo proferit, objiciendo, vel enumerando defectum morum, aut naturae, quod v. g. ſit fur, homicida, adulterer, ſpurcus, quo injuriatus publicè Ex tribunal dicitur *aug. 1. Item apud Lebennem §. 3. §. 1. ibi: Cum tamen non ſentimpoſſeri, verum abſent quoque ſcirit poſſe, Labeo ſcribit. Cursus de c. 1. Tarinacius in Practi Criminis. p. 1. q. 2. n. 23. & 24.*

Scripto ſit, dum quis libellum, carmen, ſatham, aut biſtoriam in alterius contemptum, probrum, vel infamiam in literis evulgat, *L. Ex Cornelia. §. 9. c. 1. item, 1. §. 3. p. 8. c. Quod in Publicum. §. 1. ibi: Quod in Publicum ad ſcriptis in vulgus fugerit, Libellus famosus dicitur, l. un. C. de libelli famosi. vulgo Pasquilli.*

Facto ſit, dum quis alterum verberat, vulnerat, domum quis violenter ingreditur, vel aliud quid in contemptum, probrum, aut infamiam illius facit, *Calvinius. §. per ſe. ff. l. 1. item, 1. §. 3. §. 8. ff. ead.*

Hinc caſti dicitur *injuriam in verbalem, & realem & utramque in ſcriptam, & mixtam*, quae ex circumſtantiis deſumitur. Evadit autem *injuria atrox*, vel ex ipſa injuria facti, ut ſi crimen plebeius vulneratur, aut ſublimis ſedentis *§. 9. injurias. de §. 1. Praetor edicit, p. in fine §. Ibi: ut tamen ſe perſona ſedentis v. g. Elii. §. 9. injuria de §. 3. Sunius, 1. 17. §. 3. §. 8. ead vel Inſtitutor. 1. Atrocius, C. B. vel ratione loci, ut ſi quis templo, vel loco publico injuriam inferat, cit. §. 9. infin. l. 1.*

Resp. III. *injuriam* quis pati potest non tantum in ſeipſo; ſed etiam in eorum perſonis aliis ſibi conjunctis, aut pos-

teſtati ſuae ſubjectis; ut in filiofamilias pater, in uxore maritus, in ſervo Dominus, ita ut hi etiam proprio nomine inſtituere valeant actionem injuriarum, *l. 1. §. 3. §. 8. p. Pontius. c. 8. Zacchia Inſtit. ead. Farinac. Praxi Criminis. p. 130. n. 2. 3.* Parier ſi Clericus, vel Religiosus *injuriam* inferatur, etiamſi Illes, quae ſi Ecclesiae, vel Monasterio illegare poteſt Epiſcopus, vel Superior Regularis. *Farinac. l. c. n. 34. Eugel. l. c. n. 7.*

Quaeritur II. *An* quando? & quibus adjunctis in Foro ſit externo parari *injuria* alteri illata? Resp. I. *injuria* alteri illata ſacit, quod *injuriatus* contra Injuriantem inſtituere poſſit actionem injuriarum, ſive Civilem, vel Criminaliter, praeut voluerit. Cum mutis, & certa tenus exceptis *§. 1. in Summa, 1. 10. §. 1. ib. In tamen, ſi fortasse ſit, de omni injuria eum, qui paſſus, ejus poſſit vel Criminaliter agere, 2. vel Civiliter.*

Civiliter agit *actione injuriarum* paſſus. ſi pro injuria illi illata praetendit ad ſum privatum commodum. ſeu interiore certam ſuam pecuniariam, tantum videlicet, ruborem, & dolorem ſuum, ut ſi ſit probatum, ſe dolorem pati ſuum illi caſtaeos ſuffimatiſſet. *§. in ſummum, 1. 10. §. 1. Gaudinus 3. §. 8. ff. ead* cum concordantiis, *Gaudinus* judex praetorum hujusmodi tantum moderetur, texto & interpretes *§. Pena autem, & §. dicat, Inſtit. §. 1.* vel etiam ab Advocatorum ſuorum, quae, quatenus ſecit affinet injuriam illi illatam, *c. 1. 2. §. 1. §. 8. Glosa Fa. Antoine.* Quaeritur praeſis magnorum Tribunalium habetur, in Advocatorum ſuorum, & Cancellariorum, quae poſſint attendendo in locorum praeſis, & continendo, ſibi bene adverte Hanrodus *de J. & J. Tom. 1. to. 2. n. 3.*

Criminaliter vero agit, ſi ſe ſumma Judice petit, ut Reus 13 vel pena pecuniaria arbitrio Judicis pro qualitate *injuriae* taxanda, & Fisco ſupplicanda, vel in corpore punitur, *cit. §. in Summum, 10. infin. l. 1. §. 1. ff. §. 1.* cum concordantiis, Bartol. *in l. 3. cit. §. 8. ff. de priver. Delict.* Clarus *d. injuriis num. 2.* Mylinger *Centur. 3. Observat. 4. num. 3.* ubi tamen bene adverti, ut ſaltem à Carolo V. *Ordinat. Camer. Imperiali. 4. tit. 3. §. 8.* ob *Injuriam* ſe *Iudem* in die plurimum non agi, alterius, ſed publicum, ſed ad reditionem hominis praeſumitur per *Pallaudium*, ita ac *Iniuriae* verbaſit recantationem. Ibi revocationem inſtituit *c. 1. excommunicatos, Cc. Menochius de praesumpt. lib. 3. praeſum. 1. n. 1.*

Verum ut ſi injuria diſta 1 berum ſe injuriare civiliter, 14 vel criminaliter agere contra injuriantem, tum ex ſumum *§. 1. §. 1. §. 8. c. 1. §. 1. §. 8. c. 1. §. 1. §. 8. c

famam ita ut ab aliqua manifestationem delicti occulti violari absque injuria non possit; cum inhamanum ac injuriosum sit, absque justa causa aliorum occulos detectos vel deteriores mutare animo manifestare.

II. Non Reipublicæ interest; cum verò ob utilitatem publicam, Immò etiam advertendum propulcum rerum illicitarum, manifestiores occulti, aut delictiola, & defectus, vigilandum sit, ne aliis noceat, quod sit perfectus, vel quod inhabilis ad Officium &c. arg. *l. Emunt pl. 1. §. 1. de publicanis*, aequum non est, ut, ut ipse, ut aliquis, qui non cenentur inhamanum, cum delicta nocentium nota esse expediat.

Refp. IV. Quod ex actione injuriarum sive *Civili*, sive *Criminali* condemnatur, ipso jure est infamis, *l. 1. §. 7. Abletus, 4. & De his, qui notantur infamia. Digestorum. §. Qui injuriarum 10. C. eod. Ibi injuriarum non pœna, quæ fere damna infamia notatur.* Limitatur tamen Canonicis ita ratione injuria omnibus scrie effet, ut ex Canonicis Rationibus, *§. 1. Infamia, instit. §. 1. n. 9.* quamvis Clericus condemnatus decretæ *§. Injuriæ, n. 6.*

Porrò ab illatione, intimatione Actione injuriarum *Civilibus* convenitur, ut interpretetur judicium sententiam transigat cum injuriam pulsa, *l. Furti, §. Pulsaque, 3. in fine. D. De his qui notantur infamia. Sed etiam Civilibus convenitur* tuo per Procuratorem fiat in judicio, & in Procuratorem fertur ut dentia, *l. 1. Furti, §. Ipsa ait tamen, 3. & De his qui notantur infamia. Ad Salinas. 1. Ad Sabinum. Cum Criminibus* convenitur, quia *criminaliter* convenio non licet per procuratorem defendere, *l. fin. c. 1.*

Refpo. Ex infamia intimatione Actione injuriarum convenitur, & judex in sententia Damnat, & honorem referre quod ex causa rationabili non transferre *ff. arg. Quod ait l. 1. §. penultimate, §. De his qui notantur infamia*; sed etiam ex confuetudine, & ritratis particularibus malorum forum debet, Hieronchi *§. In fama n. 112. Infra §. 1.*

Quæstio III. quibus modis tollatur *Actio injuriarum?* Refp. quinque potissimum. 1. *Condemnatione* fit ex reflione per aliquam facta, vel exprefsè, quia per verba expressa, & hoc pactum, aut transactionem &c. vel certam excl. ejus fit injuriam pulsus, illam integram non in mentionem non retentam, quod est, quia injuriam pulsus, quam non intimatam retinet remittere, ad convertum in vitae *l. 2. Non fabam, §. 1. §. 1. §. 5. §. 6. De injuriis, & famosis libellis.*

Nonnullam tamen cibi remittitur injuria quod ulla, qui sub poenitentiae alterius est, v. g. filius familias et pedum parta, Religiosus religiosus, & similia. Unus reciprocus non pulsus, quia injuriam remittere in vito illa, sub quo poenitenfe est, contrà reci Pater, vel Prælatus pulsi remittere injuriam illatam filio vel subditorum sibi non pulsorum. *Jay non Bal. 1. p. 2. c. 6. n. 3. Engel. l. 1. tit. 3. Konig. l. 2. n. 16. arg. l. Sed Fabius, 3. §. 10. 11. 12. & seqq. §. de injuriis, ubi tamen 6. 11. refert. ff. limitatio III. agitur. Quod ex Canonicis Rationibus, est pater remittat, injuriarum alterum filio damnum, ut pulsi, & potest, pertinet ulla, ut aliquo fit filii bonum filii, ut ne mutuo dolore potest vitiosum filii, sed tamen ex Rationibus non mutatur.*

II. Mutat cum *injuriam*, quam *injuriat*, inter laetum contumeliam contingere. Rationibus *§. 1. injuriæ cum ulla unqua laetitia, nemo in hæredem, aut, injuriarum, §. 8. ff.* cod. nulli sit contumelia *Canon. Ratione, per dicenda 11. c. 1.*

III. *Propriam* injuria nulla *annis 8. non convertit, §. de injuriis, ibi. Cum injuriarum ab annis tempore pœnitentia* ex Ratione; quia injuriarum illa, quæ non sunt, quæ non sunt, in illis contingunt, nu habet communis Doctorum *de injuriis de pœnitentiis, cap. 1.*

Interdum tamen *dictum pro eo, mum de injuria revocatio*, quia actio *de injuriarum reatum*, qua quis verberatus, pulsatus, aut domo vi excluso est dicat perpetuo, Mylinger hic *affirmat. n. 3. Ecce clam ab injuria fertiges*, Gaslin *Ibi. affirm. 104.* ubi testatur de prani Canonis Imperialis. Et quidem actionem injuriarum Criminalem ob libellum famosum perpetuum esse omnes fatentur. Patiner perpetuo, utpote lege nova, & per confuetudinem introducta centum; ubi ad Palaodium. Harpreclit *§. fin. institut. §. 1. n. 13.* Klingensperger *§. 1. n. 4. 5.*

IV. Tollitur Actio injuriarum *per Reconciliationem*, si nempe injuriam verbalem pulsus, cum pulsorum in injuriarum, v. g. si quis alio voccatus fit, pulsatus injuriatus, & dicit, *Tu mentiris: ana in pulsus est, donec talem me esse profeto. Harprecht in §. Hæc actio n. 10. instit. §. 1. n. 9.* Klingensperger *ubi supra §. 1. n. 4. 5. §. Quod injuriarum.* Ratio est, quia per reconciliationem condonatur satisfactum injuriæ, satisfactione autem tollitur actio injuriarum, *l. Sed §. 1. §. 5. & seq. §. de injuriis.*

Quæritur II. Num etiam? *de quo in Decretalibus*, ut ipse, quia pulsus autem tentare injuriam *actione injuriarum*, vel ad *Palladium?* Resp. I. Quamvis injuriam pulsatus tentare injuriarum ignoscere in hoc Canon, quod dicitur *odium*, nullamque vindicta cupiditatem ab verbis illum habere, vel ferore, minus non esse in illegaria de vita, tamen non tentear eidem remittere injuria, vel ignoscere in injuria, ut omnium etiam *actionem* injuriarum, vel ad Palladium *actionem*, ita, ut, innocuibus pulsatus, ut ipse, ut damnum illum fanum, & honorem, harum actionem actionem pro libitu affinere. Communis, & certa. *Petrus pro Lata. vendo ulla, & vindicta clare patet, ex præcepto Canon. Matth. 5. intimata.*

*Altera pars debitum imprimis ex Verbis Divina, Deus, cap. 1. Canon Ratione Sanctum, Deus, Ratione, Ratione, nolite tibi, quam nolite tibi ipsi fecisse, & seqq. Deinde Canon Non fant. 16. can. 11. §. 3. ibi: Non sunt inimici, sed Ratione, & Ratione, pro quo ipse, quemadmodum, ut ipse, quia, gentis fim, per quam hi, ut aliquam vel ratione injuriam, ut, sunt, sicut inimici, ubi, sicut, dicunt, filiorum sua, ut affirmat conformitatem, existimationem hominum non solum inquietudinem verbis eum creditur contemnunt, sed, ut, ipsa, ut, ipsa, ut, ipsa

47 Resp IV. Quando *Damnum* inferens, vel incapax culpæ, vel *fortuitus*, vel *insanus*, vel *faltem* in præcavento, *dolo* damno prius omnem diligentiam adhibuit, *non* tenetur ad *pœnam* ex *culpa* insulti, *sed* non tenetur ad recompensationem. Prima pars habetur *c. Illud* 3. *q. 4. c. & si sed* eq. *fi ad Legem Aquil.* unde damnum à furioso vel infante illatum reputatur inter casus fortuitos, nisi culpa alicujus alterius præcesserit. Impubes autem, si fit *doli capax*, tenetur, ut *Idem notatur*.

48 Secunda pars habetur ex *capab. 5. fin. &c.* junctis *§. 4. & 5. instit. de lege Aquil.* cum concordantiis. Tertia verò ex eo liquet: quia nihil *vetat* vicinos *dolo* fecisse *damnum*, *Idalius, de Reg. jur. & nemo damnum facit, nisi qui id fecerit, quod facere jus non habet*. Hinc damna in bello inter hostilitas illata refarcienda non sunt; quia omni jure vim repellere licet, *l. Scientiam, §. ad legem Aquil.* Similiter non tenetur, *qui in suo fundo fodiens vicini fontem evertit, l. Item ambo, nec ad hoc, sed fonte suum melioremfaciendi, id fecit*, texta clara *L. 1. §. Denique Marcella, ff. de aqua plurali arcenda.*

49 Resp V. Non solum *Damnum* illatum tenetur Reus refarcire, sed etiam remere litigans condemnandus est vitiosi in expensis litis, quatenus ignorantia facere pro parte *Actoris*, & quidem in casibus pecuniariis. Ita tenet Prælitigi *tit. de Pœnis n. 8. & seq.* atque defumitur ex *cap. Cum Ecclesia de pœnis, De certo in cap. consistorii vitiosa vitiatur expensis condemnari.*

50 Et hoc integer non tollum, quando aliter per calumniam vel dolum litigat, fed etiam *§. Sed* ejusdem *dolo*, temere litans & incomfulto litigaverit, quod quidem in dubio semper præsumitur contra vitiosum. Si verò talis jusdem caulam litigandi habuit, non debet condemnari, *cap. Licet, 4. §. Ceterum de sent. excomm. & l. Qui falsidium, §. Illitem, §. de Legatis* 3. ac tenet glossa magna *c. Fiunt in litibus, in dolo & contumace*. Aliquam autem expensam, in quas vitiosus condemnari debet vitiosi, fant taxandæ à Judice secundum mores debet vitiosi, fant taxandæ à Judice secundum qualitatem litigantium, præmissis tamen, ut ipse taxantem, quod retro taxatum expenderit, *arg. c. Olim, de injuriis*.

49 Resp IV. In nullo Foro teneter aliquis refarcire Damnum, quod calu omnino fortuito, qui prævidere, & evitari non potuit, contingit. Unanimis, & certa *c. Olim, de commodato, & L. 1. §. 4. ff. de obligat. & Act.*

Quæritur III. Qualis detur actio ob *damnum* datum? Resp. *Justa jam dicta*, dari adhibenda ex *lege Aquilia*, quæ tria capita continet, *damnum* quoque, & *pœnam* dumtaxat de facto fuit in illa, ita ut vi *penal capitis*, *Damnum damnum* importat occidionem hominis, vel pecudis, ideoque animalium, quæ gregatim pascentur, ut boves, oves, hœc, dicet adimitur occisi animalis non tantum, quanti fuit tempore interitus, fed etiam quanti tedet per eum annum, in integrum adimatur omne damni, quod occasione occisionis hominis, vel animalis, vel ejusdem, à secretorum, & affinitate de contingit, *§. in Jolidum pro illo ff. ad legem Aquil.* Rationes verò *pœnalitatis* tenetur ad refarciendum damnum, five vulnerando homines, vel pecudes, five deteriorando vel deformando res illatum, ac inimper in specie, & animal, quæ pretatem non judicat, velut canes, aves, ferræ &c. recitat, pœnam illatum, quatenus prædicti debet, ac quatenus quantum retro in pœnalitatis tripartita diebus fuerat, *§ illud autem, 4. ff. de eod.*

Hæc ex *Ulpiano* in *Lege Aquilia* regulatur legum, ita do folum petatur affimatio *Damni*, & quantum interest *Damnificanti*, damnum datum non esse, *Pro. §. Ejusdem. de. l. ad Legem Aquil.* Quam tamen ratio in pœnalitatis conventur *Damnificans*, uti ad duplum, qui damnatorius ab res fuerit, *l. Furtum, 7. §. fin. & l. 8. de furtis confertum*. Et in quadruplum, qui vim inferit *damnum*, *L. 1. ff. De vi bonorum raptorum*. Item ad quadruplum illo, qui tempore calumniosi, quæ incertaque, cimes, ruina, naufragii & de damnificati, *l. 1. pr. de l. 1. §. Non solum §. de incendio, ruina &c. amplius* Civilitas, vide etiam Engel *l. 1. n. 36.*

Actioni ex *lege Aquilia* affinis est actio ratione electionis, vel effusionis, vi cujus ille, qui inhibitus detinet, vel cibus, aquæ, ex quo aliquid in publicum, quo ex eum vulgo tranfitur, effusum & ejectum, indeque alteri damnum illatum est, convenitur in dodium, licet inhibitatur non effuderit, vel ejecerit, quo illatum, quatenus dal damni damnificantem facilius consequatur, cum aliis ipso impossibile fuerit, probationem contra illatum fieri, qui effudit vel ejecit; contra quitantem ipse habitator, qui damnum refarcivit, habet actionem pro suo interesse, *l. 1. de fonte, ff. de aqua, & pluvia, qui dejecerunt, & ibi Doctores*, Engel *l. 1. n. 36.*

TITULUS XXXVII.

De Pœnis.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis.*

2 QUia in præcedentibus Titulis actum est de variis delictis, recte ordine tractandum de pœnis; quia bonum commune requirit, ne delicta maneant impunita.

§. I.

De Pœnis in Genere.

SUMMARIUM.

3 *Definitur* Pœna.
Ubi nulla culpa, ibi nulla pœna. Ibid.
3 Pœna alia *est* Civilis, *alia* Criminalis, *alia* Conventionalis, *alia* Legalis, *alia* Judicialis.
4 Criminalis *alia pecuniaria, alia corporalis*: Corporalis *alia capitalis, alia non capitalis*: *& quæ dari? Ultimum supplicium quid? Ibid.*
5 *Pœna mediatoria, & extraordinaria? Pœna ex arbitraria pœnæ etiam ultimum supplicium imponi.*
6 *Pœna negativa, & positiva quid?*
7 *Regulariter imponendi Judex inferior non potest magis quam Dominus Jurisdictionis.*
8 *Bene tamen Principes superiores.*
9 *Et ex rationabili causa Judex inferior.*
10 *In pœnis arbitrariis Judex procedere justa quæstiones delicti.*
Arbitrium Judicis relinquitur, semper debet esse regulatum. Ibid. n. 11.
12 *Pœna arbitraria potest etiam ultimum supplicium effe.*
13 *In delictis mixtis pœna est eligenda circa propositum pœnarum.*
14 *In casibus, ut gravioribus delictis non nimis clementer pœnam mitetur.*
15 *Transgressiones Legis interitum pœnam illius, cessantem pœnam ignorari.*

Quæritur I. Quid, & quotuplex *sit pœna*? Resp. I. Proprié loquendo, *pœna est malum dictum, ibid cap. 1. §. de verbor. significat*. Idem Pœna est Supplicium, quasi ob delictum afficitur: liquidem sit dicitur, *cum* Pœna propriè dicitur latius, quæ punit & vindicat, quod Pœna propriè dicitur latius, *cum* quæ punit & vindicat. Nam fin cuique commodit, fea per culpam delinquit. Quia pœna regulariter nemo punitur, quia Pœna est mentum culpæ, juxta illud Deus *1. 5. pro mensura peccati est, & plagarum modus*: similque pœna constituitur in commodum hominum, *ff. pœna ff. de pœnis*; quæ ratio deficit in eo, qui non peccavit. *Dicit regulariter*, nam in crimine lese Majestatis filii etiam innocentes, in detractationem patrimonii *pœnam patitur, ff. ad Senatusc. de silentio*, in nonnullis aliis casibus, ubi labor alta causa quærendi, ad terrorem cæteros ne peccant innocentes. Unde *regula 16. de nonnullis* etiam aliqua limitatione dicendo: *pro culpa, nisi fuerit causa, ma ed obstet pœnam.*

2 Resp II. Pœna est genus nomen, divisum quoad *Nam pœna* vindicatio *illa tantum civilis, alia criminalis. Pœna civilis* dicitur, quæ non tendit ad vindictam publicam, ied ad privatam, *Idem, Idem*, & hoc ipso *Delictum* loquendo, non ell pœna propriè dicta, bene tamen minus propriè talis. Et hæc subdividitur in *conventionalem, legalem*, & *judicialem*. *Pœna conventionalis* dicitur, quæ conventione pactum, velut si quid damni vel factum non fecerit, contribuitur in præfixi debet, *cap. 1. de pœnis in Conciliis*. *Pœna legalis* est pœna civilis, quæ à lege imponitur, vel pro reparatione *damnorum*, vel propter recreationem, aut emendationem *Reipublicæ*. *Ad finem pœnalis* est, quæ à Judice inferior. *Pœna* rursus alia est *pœnalis Reipublicæ*, hæc quæ alia vindicatur, *alia mediatalis*, & *extraordinaria* infra.

3 *Pœna criminalis* est, quæ tendit ad vindictam publicam. Et hæc rursum varia dividitur, *pœna* est *pecuniaria, corporeus, in pecuniaria, in corporalem, item in capitalem, & non capitalem*, de quibus plura infra. *Capitalis* quidem *pœna* ita eam hominis, vel civilem. *Quia* species plures enarrantur *l. capitalium pœnarum §. ff. de l.* Inter quas fant *ultimum supplicium*, quo vita naturalis adimitur, *l. ultimum supplicium ff. de legib. ultimum supplicium* *mortem* *falsum interpretantur*. Item damnatio ad *metallum*, & *deportatio*, quibus amputantur *civilem pœnam*, & *Bonum Reipublicæ*. *Pœna* *non capitalis* est, quæ quis vel vita naturali, & civili carceratur, uti *fant*, *relegatio, suffigatio, membri amputatio, incarceratio, flagellatio multa*, *l. Capitalium 4. §. ff. h.t.*

5 Rursum *pœna* alia est *ordinaria*, *alia extraordinaria*, *pœna* ordinaria *pœna ordinaria* dicitur, quæ *pœna* ad certa delicta, ac determinata; five quam lex, principes aut conditionis indoxit, seu præscripsit. *Extraordinaria* verò, *pœna* ad certa delicta, ed, quæ nulla Legis, Statuto vel consuetudine est definita, ed ejus arbitrio Judice imponenda, juxta arbitrium & moderationem, ipsius pro qualitate delicti, & ut ita ejus circumstantia, prout fit, quando Lex adhuc quidem prohibet, fed pœnam non statuit, aut saltem hanc non determinavit, *l. Quæ* *pœna* *ff. de pœnis*, *Ubi* *Doctores*.

6 Ulterius *pœna* alia est *lata*, *alia ferendæ sententiæ*, *alia positiva*, quæ vindicatur *pœna* *negativa* *pœna* *positiva* *pœna* *negativa* *pœna* *positiva* *pœna* *negativa* *pœna* *positiva*

Attendenda igitur erit doctrina, *1. Responsionum ff. de Pœnis*, dum ibi judicibus in hoc verba: *Responsionum ff. judicibus, ne quid aut durius aut remissius constituat, quàm causa fa-cere possit: nec enim aut severitatis, aut clementiæ gloria quærenda est, sed prospectio justitiæ, prout quoque res exposuerit, servandum est. Plane in publicis causis pronunciatos ad lenitatem Judices esse debent, in gravioribus pœnis leniorisatem Legum non aliquo temperamento temperitatis fieri possit.* Hæc ibi.

Quæritur III. An? & quando Pœna laxa, vel serenda fentenfie obligit in Conscientia? Resp. ad hoc quæstium patere tit. *1. c. §. 9. per totum.*

Quæritur IV. An quis executione 3 Pœna ex eo, quod legem cuipiam fuisse quidem transgressuam, ignorat tamen pœnam transgressoribus postam. Resp. Negative? Responsio patet ex dictis tit. *3. de sententia §. 1. à n. 321.*

§. II.

De Pœnis Ecclesiasticis in specie, præsertim verò de Privatione Beneficiorum, Depositione, Degradatione, Infamia, & Irregularitate.

SUMMARIUM.

1 Definitur Pœna Ecclesiastica, seu Canonica.
2 Afferuntur plures species illius.
3 Alia sunt medicinales: & quæ?
4 Alia vindicativæ: & quæ?
5 Inhabilitas ad beneficia quid sit? & quomodo obligat?
6 Privatio Beneficiorum quid? & an quibus casibus provenire? & quando, & quomodo obligat?
7 Depositio simplex, seu verbalis, & Degradatio quid?
8 Subiectæ tantum ex parte impositur, vel & ab Officio dumtaxat, vel Beneficio.
Qui depositi jubentur ab officio, deponendus etiam ab à Beneficio. *ib.*
9 Sed non contra.
10 Depositio in Iure absolute prolata indicit Depositionem simplicem inducit ad omnem Clericatus Gradum.
11 Complectitur & omni beneficio & Officio, & inducit perpetuam inhabilitatem ad Beneficium.
12 Depositio quomodo differat à Privatione beneficii, & à Suspensione?
13 Est Depositio verbalissen naturæ fin si perpetua, sive non in certis casibus differatur puta ad circa illum Equipaginis.
14 Impetitio Infamiæ directè falsa superiora Principes, indirectè autem etiam aliis differunt per pœnit.
15 Ob quæ crimina quis incurrat pœnam Depositionis?
16 A quo? & quomodo infligi debeat? Remittitur.
17 Degradatio, seu Depositio Realis quid?
18 Ad cum semper requiritur sententia Judicis.
19 Per Degradationem, non item per simplicem Depositionem amittitur ciuges Clericale privilegium Fori & Canonis.
20 Degradatio facinoris aliquos impositur ob quodvis crimen in Iure Civili ultimum supplicium habens.
21 Rejicitur hic opinio.
22 Et certissimum, Degradationem incurrit ob ipsa crimina in Iure expressa.
23 Allegantur hic criminia.
24 Depositio simplex ab Episcopo, & necessitate Sede à Capitulo, & aut saltem Privatio Generali ex speciali mandato fieri potest, & debet.
25 Degradatio realis verò, sive solemnis à solo Episcopo conferenda.
26 Ut quæ autem fieri debeat affirmie certo numero Presbiterorum: & quorum?
27 Qui non tantum conflabitum, sed etiam detrimentum habeant.
28 In quibus, ut ex eo ad depositionem verbalem & reclam Clerici in Minoribus sufficiat mejo: pars affirmitum.
29 Tamen Reo existente Presbytero unanimis consensus omnium.
Terminus concordes indicant unanimem, ib.
31 Modus & forma, quæ in Degradatione reali sit solemnis fieri debet?
46 Dum Degradatus traditur Curiæ Secuiari, debet prius interrogatio fieri, an pœnam mortis tem ordinis.
47 Differentia inter simplicem Depositionem, & Degradationem. & a. seq.
48 Quæ, cui Degradatus traditur, non potest petere, & examinare Prescibum Episcopi; nisi tuis fuerit.
50 Nec institutur contra Degradatum novum Processus, & Delictum ab ipso Ecclesiæ Clerum.
51 Bene novi, & pari ordine.

Quæritur I. Quid, & quotuplex sit *Pœna Canonica*, seu Ecclesiastica? Resp. Pœna Canonica, seu Ecclesiastica est definitio *Pœnæ Canonicæ* à Doctore nostro Subtilissimo *in 4. dist. 15. q. 1. §. In ista quæstione*, illa verba: *Pœna Canonica est pœna inflicta per Canones, vel pœnitentiam pro delictis, vel arcens punitum, ab aliqua pœna Ecclesiastica, quæ aliter illi tolleret*, prout ipsa diximus, & explicantur in Theologia moralis, *tr. 1. p. 4. n. 4.* Nihilominus quia dantur plures Pœnæ Ecclesiasticæ per SS. Canones prescriptæ, quibus præstat definitionis varia non convenium, idcò *pœna Canonica, seu Ecclesiastica* magis latè, & prout omnes Ecclesiæ pœnas comprehendit, dicitur, & contendendo ultimo præfatæ definitionis verba, benè dicitur: *Pœna Eiusdem pœna Canonica est, quæ ab Ecclesia. Ius proprie ab Ecclesia per Canones, vel secundum Canones infligitur.* Definitio nam ex remotis, sola notanda verba per Canones, quibus verbis indicatur pœna ipso Iure, seu ipso Canone ianimpositæ, & ipsa Ecclesia ipso Iure Canonum, & ex secundum Canones, quibus verbis innitur pœna per sententiam primùm ipsorum prescriptum tamen SS. Canonum Ecclesiæ; & quin ipsi conformiter non infligerent à Judice, sicut ipsuli.

Resp. II. Etsi varius apud communem Theologorum *pœnæ Canonicæ* species dumaxat numeratur in quatuor species, videlicet *Depositionem, Degradationem, infamiam, irregularitatem, excommunicationem suspensionem, & interdictum*, prout *Lib. 1. Theologia moralis Moralis tract. 1. p. 4. n. 4.* numerantur plures species *pœnæ Canonicæ*, seu *Ecclesiasticæ* in tenia definitionis *n. prec. dictæ*, *Pœna Ecclesiæ*, *seu Canonicæ* ab propositum benè definitione in eam, quæ ipsa ab Ecclesia interno, seu pœnitentiali (*de quo ibi: pro*) & in eam, quæ infligitur Foro externo, (*seu judicialis quæ pœnæ varius subdividuntur in medicinales, & medicinales.*

Medicinales sunt, quæ propter culpam imponuntur ad id hoc, ut per eam fideli peccatori, & à commodatio delitat, & funt ipsæ Censuræ Ecclesiasticæ, *Excommunicatio* videlicet, *suspensio*, & *interdictum*, de quibus infra tit. 39. per totum, & profectò.

Vindicativæ funt, quæ tendunt ad vindictam delinquentis, ac propterea propriè *pœnæ* dicuntur juxta definitionem *n. 1.* datam: quarum *1. practicæ* vulgò frequentes inventuntur in Iure Ecclesiastico, videlicet *1. Inhabilitas* ad beneficia, Dignitates, & Officia Ecclesiastica. *II. Depositio* simplex, seu verbalis, *III. Depositio. IV. Degradatio. V. Infamia. VI. Irregularitas. VII. Pœna pecuniaria. VIII. Carcer, seu incarceratio. IX. Flagellatio. X. Mutilatio membrorum. XI. Verberatio, seu flagellatio. XII. Exilium, seu relegatio. XIII. Confiscatio bonorum.* Dequorum fere prioribus, utpote magis usitatis, & ad Forum Ecclesiæ, & Iudicium, ac in sequenti §. agitimus. Hinc

Quæritur II. Quid sit *Inhabilitas* ad beneficia, Dignitates, & Officia Ecclesiastica? & quomodo obligat? Resp. *Inhabilitas illa* ut est *pœna Ecclesiastica*, *quæ quis inhabilis, & impotens redditur ad omnia ecclesiastica beneficia, officia, & munera Ecclesiæ*, quod ex collatio ipso facto, & aut omnem licentiam sit nulla. Communis & certa, præsertim ex dictis *tit. 1. n. 4. & Cap. 1. vers. 6. n. 326.* ubi prescribet ducuimus pœnas ab ipso Iure impositas, quæ nullam externam executionem requirunt, fed potiùs in suspicione, & mentia, seu abhitentia consistunt, ita obligatin conscientia. Vide ibidem.

Quæritur III. Quid, quoque sit, & quomodo intelligendi sit, ac quomodo obligat *privatio* Beneficii, Dignitatis & Reo. Resp. primò, *Esse pœnam Ecclesiasticam, quæ quis privetur Beneficio, Dignitate, vel Officio Ecclesiastico, ratione* ob *ctiam*; quæ pœna quot modis, & ex quibus casibus provenire, & quos effectus habeat? quomodò, & quando obligat in conscientia: vide *lib. 3. tit. 5. de præbendis digniis. §. 12. per tot.*

12. Quæritur II. Quid, & cujus effectus sit *Depositio simplex*, seu verbalis? & ab quo criminia contrahantur? Resp. I. *Depositio verbalis*, quæ etiam *Degradatio verbalis* dicitur, est pœna *Ecclesiastica*, qua Clericus quis perpetuò privatur Ordine & munere Clericali, & Sacerdotali, & Beneficiali, non quidem quoad characterem, qui est indelebilis, cum *Ordinatur 30. diff. 4. de consec.* fed quoad exercitium Ordinis, celebrationem, & ministrationem &c. & hoc ipso etiam ab Officio, & Beneficio *Sacerdotis de conjugio diff. 30. sect. 1.* Navarrus *Manual. cap. 23. numer. 1.* Layman *lib. 1. tr. 5. p. 3. cap. 1. à num. 1.* Barbosa *de offic. Episcopi Allegatione 3. n. 1.* cum communis, *arg. c. de Episcoporum. 4. de Iudiciis, & clericorum 3. de vita & honest clericor. & Infamiam, & de Simonia. Latores 4. de clericis excommunicat.* cum concordantiis.

Dicitur autem notanter *depositio verbalis absolutè accepta*; quia in Iure plerumque dicitur Depositio, *absolutè* dicitur, fed ex parte dumtaxat, v. g. à folo Beneficio, vel à solo Officio imponitur, cui definito pœnam non convenit; cum non *restitutio, sed tantùm periculo* lit, & Clericus fervat debet; ita tamen, ut etiam in Iure jubeatur quis deponi à solo Officio, nulla facta mentione de Beneficio, ejusdem de ipso etiam Beneficio ambitiose etiam deponendus fit, hoc ipso, quod Beneficium detur propter Officium, uti cum Glossa *in can. 1. can. 1. q. 7.* Barbosa Suarez *loc. cit. n. 14.* sic nè obiectat Layman *loc. cit. n. 2.*

Quod si tamen in Iure quis à solo Beneficio deponi jubeatur, hoc ipso deponitur à Officio, & Beneficio, vel deponendus non est? Layman *loc. cit. Sanchez loc. cit. arg. Ordo referring et in tapeinis, & reg. jur. in 6.*

Certum Iure est, & fine addito à Iure quis jubetur deponi, intelligitur *Depositio verbali, vel sola* & mutere clericali, quin fieri debet, & pœnitentiam obtenendo pro Beneficio, cum hæc propè, & simpliciter loquendo fit *Depositio*. Barbosa *loc. cit. num. 2.* plures allot citans, *arg. c. 1. n. 1. de 6.*

16 Porrò hæc *depositio* semper etiam fecum trahit privationem ab omni Officio, & Beneficio, hoc ipso, quod privant Ordine Sacerdotali, & Clericali, vel exercitium aliquod Ordinis vel moneris clericalis habere, conficiunt Beneficia, & Officia Ecclesiastica, quæ dicunt, fine ambitiosa non possit. Et quoniam *depositio* ex fe est perpetua, hoc ipso adest ad omne Beneficium perpetua inhabilitas reddit, & ad omne Beneficium, & Officium. Suarez *de censuris disp. 38. sect. 7. num. 3.* volens *depositionem* quamlibet etiam à solo Beneficio importare perpetuam inhabilitatem ad omnia Beneficia.

17 Colligas, quidem *depositio* differat à *privatione* Beneficii, & à *suspensione*: à *privatione* quidem differit, quia hoc pœnæ ratione fit, & ratione cum reddit inhabilem ad alia Beneficia; benè verò *depositio* à *suspensione* verò, quia hoc ex natura sua non est perpetua, fed mediocris, seu temporalis ipso Iure Beneficio, fed administrationem dumtaxat, & percepcione fructuum ad tempus, nel parcide dicendis infra *n. 28.*

18 Notandum tamen hic, quod, etsi juxta dicta *depositio verbalis* ex natura fua fit perpetua, tamen Episcopus potest prescribere quod ipse Clericus quis *depositus*, cum quo restituere in statum pristinum, & ab Adulterium, vel aliud minus crimen, depositus fortuitus. Abbas *in c. de Filiorum. 1. de 1. n. 1.* & Ut Barbosa *n. 8.* Gonzales *n. 1. Layman in c. ult. n. 5.* textu expressè *tit. c. de Clericis 1. n. 1.* *De adulteriis* ibi: *Quod si Episcopus, quæ fuerit, nisi ipse potest Episcopus cum Clericis post peractam pœnitentiam dispensare.*

19 Nec obstat, quod *depositus* fit infamis, *cum infamis. 3. q. 1. c. 4.* cum infamibus autem solus Papa dispensare potest, *arg. c. Cum tu 3. de sponsal. & re ipsa cap. 1. de populus.* Resp. enim, quod quæ vir directa tamen restituto fuit Papæ, aut superno Principi competat, tamen indirecta tamen restituitur, & quæ per quamlibet consequentiam fit, etiam ab alio fieri queat, *c. 1. l. 5. n. 9. Ferrarius de populus.* Hinc etiè Episcopus in pœna *infamiæ* dispensare directè non valeat, nihilominus ipse per fora tuta potest dispensando collere pœnam *depositionis*, indirectè etiam tollere poterit pœnam *infamiæ* inde ortam: Abbas *in c. 1. de Clericis 4. de Iudiciis* num. 5.

Jus Canon. Anacl. Reiff. Tom V.

§. II. De Pœnis Ecclesiasticis in specie. &c. 311

Resp. II. Quæritur criminis, ob quæ pœnam *Depositionis* 30 Juxta imponi solunt fine variis, vel rei, *delictum. Cuscubinarum, Simonia, usuræ, Sagittas, Incestus, Furtum, Perjurium, Homicidium*, & his gravioria crimina, *Iniuria* & nomora, ut in Tinnia de his criminibus bab. 1. c. & dofumtur etiam *c. ex. de Clericis 4. de Adulteriis, & Fornicatiis*. Barbosa *de Offic. & potestat. Episc. Allegat. 11. n. 13.* Vi *Depositio* Pirhing *lib. 1. n. 19.* cum communi Doctorum, pœnalis tamen & coactiva, non verò in plerisque locis jam obtinuit, quod pœna *Depositionis* non nisi propter crimina valdè enormia, & publicè valdè scandalis prudent; juxta iscriptiones *c. Cum Clericis 3. de Clericis*, ut benè advertunt Abbas *in c. ut de Clericis de Iudiciis n. 3.* Layman *lib. 1. tr. 5. p. 3. cap. 1. n. 2.* Barbosa *loc. cit. n. 4.* Gonzales *n. 4.* Quindique forset *Dimissione* voluntariam & perpetuam, *deliberium*, vel *Stuprum* violentum, *Furtum* facrilegum ex precisola, commutatio, quod tadas mutationes *Forensiae* notoria, *arg. cap. 51. extra 6. de cohabit. Clericis & mulier.* Concilium Trid. *sess. 24. in Decreto de reformatio. in Decretis Mofar. ab. cap. 1. de Reformatione Episcopi, ut non sinat, ita publicè & notorè criminosa sit, fundit Atlas ministrare provinciat*, cum concordantiis.

Quæritur III. Quomodò Clerici posit, ac debeat, discrimi infra *n. 29.*

Quæritur V. Quid? cujus effectus sit *Degradatio*? & ob quæ crimina inferatur? & cujus infligatur? Resp. I. *Degradatio*, *ejusque etiam Depositio realis* vocatur; est pœna Ecclesiastica, qua Clericus Ordines, & Beneficia clericalia, consequentur etiam omni Beneficio & Officio, nec non privilegio Fori & Canonis, per incentiam solumtenus & authentice Ecclesiæ, & tradatur curiæ Secuiari, ab eadem juxta leges pœnalendas, Barbosa *loc. cit. n. 4.* cum communis & certa sitentum, *arg. c. Cum non ob homine de jure. c. Degradatio. 2. de Pœnis 1. de.*

Dicitur autem notanter primò per *sententiam*: Tum quia *Degradatio* ipso jure, fed à Judice Ecclesiastico, & per sententiam Canonicam debet imponi. Tum quia ad *Degradationem* requiritur certa solemnitas à Jure præfcripta, præterquam *Degradatio de Pœnis tit. 6.*

Dicitur secundò in definitione Degradationis, *nec non privilegio Fori & Canonis*. Siquidem per *Degradationem* Clericus, qui Ordines, & Beneficia amittit, per Ordinationem quidem privatur quoad omnia privilegia Clericali tum Fori, tum Canonis, Barbosa *loc. cit. n. 4.* Quinetiam ejiciatur à Foro Ecclesiastico, & tradatur Curiæ Secuiari ita ut fit conformius ipsi jurisdictione magistratus facultatibus, quæ quoad Ecclesiæ Ministrum, & Clericum, ut ipsi ejusque Iustus Ecclesiæ de quibus *Barbosa loc. cit. n. 4.* Quinetiam quoad habitat *Clericalem* & *Verba Aspiratio* & *Clericus Ordines Beneficia* & *Officia Ecclesiastica Curiæ Secuiari, debent Beneficia efficiuntur intercedere, ita etiam merito* *Clericus quoad* & *non fructuoso moderetur*. Privatur etiam *Clericus degradatus privilegio* canonis, ita ut ejus iterator per peccatum, quamvis injustus, non incurrat Excommunicationem latam in percutientes Clericum, *arg. c. Nos vinos. Ita Degradatus tamquam exutus privilegio Clericali, Secuiari Fori per conformitatem applicatur*, & nondum *Degradatus* ab Ecclesia *Pœnis tit. 6. Degradatus* ab eadem *Ordine, Beneficio, & Officio Clericali*. Dum capitata *Degradatus* vel habet *Beneficium*, & simplicet *depositus*

tutem non spernere, *arg. c. Nihil enim 11. c. de Consecrat. dist. 5.*

37 Resp. prudent. cum citato Fagnano n. 38 & seqq. Pœnam *Depositionis* imponi tantùm in casibus à Jure expressis. Probatur id ex eo, quia Lex Civilis in mulcta cautione impon. Laico pro certis delictis pignum mortis, Lex Canonica vero non aliam pœnam, quàm *Degradationis Absolutis*, & traditionis Curiæ Secularis: Si enim Laicis imponitur pœna mortis *Authentica, de Ecclesiis, Episcopis, & Clericis*, ibi: *Sacrilegis autem nuptiarum gladio puniri oportet*. Et tamen pro *Adulterio* Clericus secundum Canones non mortem sed solùm perpetuam *Degradationem* ex *Canonum* decretum deriuatur, *c. si quis Clericus dist. 81.* Item prohibet Lex Civilis imponi Laico pœnam *ultimæ supplicii*, *l. non C. de Expos. Hæreticorum*, Ed. Canonum Clericis *Degradationis*, sed *Depositionis*, *can. de Puellis 34. q. 2.* Omittis alia exemplaria, quæ refert Fagnanus *cit. n. 38. & seqq.*

38 Porro Canones pro quibusdam Canonum Clericis imponitur pœna *Degradationis* & traditionis Curiæ Secularis, sunt sequentia. 1. *Hæresis*, *c. Excommunicamus 5. distinct. 24. & ibi Abbas num. 11. Clemens Illustrissimus* literarum Apostolicarum, *c. Ad Justiarium de Crimine Falsi. III. Crimen insultantum, & obtrectationis in proprium Episcopum, c. Quia de Sententiis 11. q. 4. IV. Crimen affinitatis* in Clerico, *arg. c. Pro humani, de Homicidio in 6. V. Incorrigibilitas Clerici* post ferventem aliarii pœnarum *prudius, arg. Cum non ab homine de Judiciis. VI. Crimen sacrilegium* contra naturam, *ex Constitutione S. Pii V. quæ incipit. Dominus ad Gregorium 13. de Vitis Clericorum. VII. Crimen Simoniæ, vel Auditio Confessionum à non Presbyteris, ex Constitutione B. Clementis VIII. & incipit: Bisdiabo. IX. Crimen Mutationum in Beneficiis, ex Constitutione Urbani VIII. quæ incipit: In supremo.* De quibus plura Fagnanus *loc. cit. n. 68. & seq.*

39 Quæritur VII. A quibus? & quomodo fieri possit, & debeat tam perbaiis, quàm verbalis *Depositio*, seu *Degradatio*? Resp. 1. *Depositio simplex* tam verbalis à proprio delinquente Clerico, Episcopo tamen non facta, quàm verbalis, Clericorum (cum non sit actus Ordinis, sed Jurisdictionis) quibus Vicario Generali hæc potestas detetur, colliguntur *Decretal. Ut Clericorum 3. de Officio Vicarii*, *arg. c. Ut Clericorum 3. de Officio Ordinarii*, & *Pontificum Legatorum*, *c. Ut Clericorum 3. de Officio Legati*, & *Pontificum* ab eorum Clericis, vel per Vicarios Generales, *c. Ut Clericorum 3. de Officio Vicarii*, & *Legati*, & *Pontificum* ab eorum Clericis, vel per Vicarios Generales, *c. Ut Clericorum 3. de Officio

tur: similiter incestuosos, homicidas, perjuros, raptores, maleficos, veneficos, adulteros, & de bellis publicis fugientes, & qui indigna sibi petunt loca tenere, aut facultates Ecclesiæ abstrahunt injustè, & qui fratres calumniantur, & accusant, & non probant, vel qui contra innocentes, Principum animos ad iracundiam provocant, & omnes anathematizatos, vel pro suis sceleribus ab Ecclesia pulsos, & omnes, quos Ecclesiasticæ vel sæculi Leges infames pronuntiant. Quibus accedunt alia delicta, de quibus suis in Titulis agitur.

57 Notandum tamen, quòd etsi non desint Doctores volentes, *Infamiam* ex recensitis etiam occultis delictis oriri, quia Infamia perpetrationi & non manifestationi criminis imposita est, uti cum aliis argumentatur Sylvester ℣. *Irregularitas q. 14.* tamen probabilius est, eam non nisi ex crimine manifesto oriri, eò, quòd *Infamia* sit bonæ famæ seu æstimationis apud alios diminutio, quæ utique non sequitur, ubi crimen est occultum. Abbas *in c. Ex tenore 4. de Temporib. Ordin. n. 4.* Sanchez *lib. 2. Moral. cap. 26. nu. 1.* cum Communi, quòd si tamen crimen cum tempore evulgatur, illicò completa adesse censetur *Infamia* cum suis effectibus etiam ante ullam criminis declarationem.

58 Quæritur III. Quinam sint *Infames* sententia judicis? Resp. Omnes accusatos, & condemnatos de publico delicto, id est, tali, cujus accusatio cuivis est permissa *§. 1. Instit. de public. judic.* velut sunt, *Proditio, Crimen falsi, Adulterium l. infamem ff. de public. judic.* Item *Rapina, Furtum, expilata Hæreditas, Injuria* &c. licèt enim hęc posteriora crimina non censeantur publica, sed privata, tamen per sententiam Judicis condemnatoriam irrogant Infamiam, *l. Infamem, l. decuriones 5. l. Furti 8. l. Si expilasse 12. C. Ex quibus causis irrog. infam.* quam etiam ille incurrit, qui pretio conductus accusare omittit. Item de dolo malo vel calumnia, aut prævaricatione in publico judicio commissa condemnatur, *Fustibus 6. C. Ex quibus caus. infamia irrogat.* ob quæ crimina, condemnatus *Infamis* efficitur, etsi in sententia nulla fiat mentio de *Infamia*, ut cum aliis benè notat Perez *in C. Ex quibus caus. infamia irrog. n. 12.* dummodo sententia per appellationem non sit suspensa, sed jam abierit in rem judicatam. Sylvester ℣. *Infamia n. 12.* Molina *de just. & jur. disp. 9. n. 4.* & deducitur ex *l. Furti 6. §. 1. 1. ff. de his qui infamia notant.*

59 Quæritur IV. Qui sint effectus *Infamiæ*? Resp. sequentes potissimum: I. *Infames* sunt irregulares, ita ut neque Ordinem suscipere, nec in suscepto ministrare valeant *can. fin. dist. 51. can. infames cau. 6. q. 1.* Navarrus *cap. 27. n. 204.*

60 II. *Infamia* tam ex turpitudine Facti, quàm à jure proveniens excludit à dignitatibus & honoribus præsertim Ecclesiasticis juxta *Regul. 85. jur. in 6.* ibi: *Infamibus non pateant portæ dignitatum, & l. Neque famosi 2. C. de dignitat.* eò quòd Dignitates & reliqua Beneficia Ecclesiastica non nisi ab illis administrari debeat, qui probatæ sunt vitæ & integræ æstimationis, *c. Inter dilectos 10. de Excess. Prælat.*

61 III. *Infamia* ulterius excludit ab actibus legitimis, & publicis muneribus, ac officiis, Judicis, Assessoris, Advocati, Accusatoris, immò etiam Testis, *c. Testimonium 54. de testib. l. Testium 3. §. 1. ff. eod.*

62 IV. *Infames* repelluntur ab hæreditate Testamento relicta, non tantùm si parentes, sed etiam si fratres, aut sorores de inofficioso agant, *l. Fratres 27. C. de inoffic. Testament.* & ibi Bruneman. *n. 1.*

§. IV.

De Irregularitate.

SUMMARIUM.

63 Irregularitas, *quid?*
64 *Quomodò differat ab Excommunicatione, & Suspensione.*
65 Irregularitas *alia est* ex delicto, *alia* ex defectu.
66 Irregularitas *nunquam contrahitur, nisi in casibus à jure expressis: Et n. seq.*
67 *Vel ubi diuturna Ecclesiæ consuetudo illam induci vult.*
68 *Recensentur delicta, ob quæ* Irregularitas *contrahitur.*
69 *Veluti sunt* reiteratio Baptismi.
70 Violatio Censuræ.
71 Indebita susceptio Ordinis.
72 Hæresis, & Apostasia à Fide.
73 Homicidium, & mutilatio, injusta.
74 Omnia delicta inducentia Infamiam juris.
75 *Dummodò sint publica.*
76 Irregularitas ex Infamia *subinde ex parte cessat post peractam pœnitentiam.*
77 *Recensetur* Irregularitates ex defectu.
78 *Veluti sunt defectus animi.*
79 *Quò referuntur etiam Neophyti.*
80 *Recensentur defectus corporis* Irregularitatem *inducentes: & quatuor n. seqq.*
85 Irregulares ex defectu natalium *quinam? Et duob. n. seq.*
88 Irregulares ex defectu ætatis *qui?*
89 Irregulares ex defectu libertatis *qui?*
90 *Et* Sacramenti.
91 Irregulares ex defectu lenitatis, *seu concurrentes ad justum homicidium, aut mutilationem, quinam?*
92 *Irregularitatis effectus sunt I. Privatio Ordinis suscipiendi.*
93 *Privatio usus Ordinis jam suscepti.*
94 *Privatio Beneficii suscipiendi.*
95 *Papa super quavis* Irregularitate *dispensare potest.*
96 *Episcopus verò super ea, quæ provenit ex delicto occulto excepto homicidio, sicut & Capitulum Sede vacante.*
97 *Prælati Regulares saltem Mendicantes in suis Subditis quoque dispensant.*

Quæritur I. Quid? & quotuplex sit *Irregularitas*? 63
Ante responsionem nota, *Irregularitatis* nomen derivari à ly *Irregulare*, quod significat aliquid intra regulam non contentum. In proposito tamen sumitur magis strictè, scilicet pro impedimento canonico, quo quis excluditur à susceptione vel executione Ordinum. Et definitur à nostro Doctore Subtili *4. sent. dist. 25. q. 1.* dicendo: quòd sit *inhabilitas ad susceptionem Ordinum, & executionem actuum Ordinis.* Siquidem præcipuus *irregularitatis* effectus est, per modus inhabilitatis alicujus impedire Ordinum susceptionem, & susceptorum usum. Et hoc modo *irregularitas* est una ex septem *Pœnis Canonicis*; & dicitur pœna saltem largè loquendo, juxta dicta.

Differt autem *irregularitas* ab Excommunicatione & Suspensione non obstante, quòd & hæ immediatè ab Ordinum susceptione vel receptione. Tum quia *irregularitas* non est Censura Ecclesiastica, sicut Excommunicatio & Suspensio, immò quandoque contrahitur absque ulla causa. Tum quia ipsa directè impedit susceptionē & executionem Ordinum, & quidem (quantùm est ex se, ac nisi per legitimam dispensationem; vel cessante aliunde defectu tollatur) in perpetuum: Excommunicatio autem impedit quidem susceptionem & executionem Ordinum, sed indirectè tantùm ac mediatè, in quantum separat hominē totaliter à communione Fidelium, sub qua etiam comprehenditur communicatio in Sacramenti Ordinis susceptione & receptione. Suspensio autem idipsum facit, sed ad tempus duntaxat, ut ex infrà dicendis patebit. Hoc prænotato 64

Resp. II. *irregularitatem* communiter dividi in *irregularitatem ex delicto*, & in *irregularitatem ex defectu*. Differunt autem hæ duæ species, quòd *irregularitas* orta *ex defectu*, sæpiùs absque dispensatione tollatur sublato defectu: *irregularitas* autem *ex delicto* semper maneat, donec legitimè in eâ dispensetur. 65

Quæritur II. In quibus casibus generatim loquendo contrahatur *Irregularitas*? Resp. cum Communi, in iis duntaxat, qui sunt Jure expressi. Ita clarè desumitur ex *c. is qui de Sentent. excomm. in 6.* ibi: *Licèt in hoc temerè agat, irregularitatis tamen (cùm id non sit expressum in jure) laqueum non incurrit.* 66

Quinimò ex hoc textu rectè post alios infert Laymanus *lib. 1. tr. 5. part. 5. cap. 1. n. 5.* Irregularitatem non ab homine per sententiam, sed solo jure communi seu Pontificio non item particulari sive Episcopali imponi posse. Quin etiam (subjungit idem Author) defectus ille, ob quem irregularitas incurritur, debet esse specificè nominatus in jure: neque ab uno ad alium casum, ob similem, vel majorem rationem extensio fieri potest. Nam quia odiosa est & pœnalis, restringenda est, non laxanda, juxta *c. odia de reg. jur. in 6.* ac proinde qui dicit aliquem irregularem, debet dare causam Juris, inquit Fagnanus *c. Si quis presbyter, de cler. excomm. n. 5.* 67

In-

Interim tamen negari vix potest, aliquas *Irregularitates* sine Jure expresso ex communi DD. consensu, & diuturna Ecclesię consuetudine fuisse introductas: siquidem consuetudo est optima Legum interpres; simulque, si est rationabilis & diuturna, est constitutiva Juris, habetque vim Legis. Layman *loc. cit.*

68 Quæritur III. Quænam sint *Irregularitates* ex delicto? Resp. Ex sequentibus capitibus eas oriri, nempe ex reiteratione Baptismi, ob violationem Censuræ Ecclesiasticæ, ex indebita susceptione Ordinum, ex delicto Hæresis, & aliis delictis *Infamiam* inducentibus, & tandem ex Homicidio. De quibus omnibus singillatim hic dicemus, dempto Homicidio, de quo latè diximus suprà *tit. 12. de Homicidio à num. 2.*

69 *Primò* itaque oritur *Irregularitas* ex Baptismo seriò, atque scienter reiterato, tam ex parte Baptizantis, quàm Rebaptizati, *arg. c. Ex litterarum de Apostatis, & c. Qui in qualibet 1. qu. 7.* ac alibi. Hæc tamen Irregularitas non incurritur ob reiterationem Sacramenti Confirmationis, cum id Jure cautum non sit, ac bene observavit Doctor noster Subtilis, *4. dist. 6. q. 8.* Idem dicendum, si Rebaptizatio fiat sub conditione, *si non es baptizatus &c.* quamvis temerè, & non præmissa inquisitione debita, utrum Baptismus antea ritè fuerit collatus nec ne, id accidat; siquidem leges pęnales debent intelligi cum effectu; non autem fit reiteratio Baptismi sub illa conditione collati, si ipse antea fuit validè collatus. Plura circa hanc *irregularitatem* vide *tit. 9. de Apostatis, & reiterantibus Baptisma à n. 34.*

70 *Secundò* oritur *irregularitas* ex violatione Censurę Ecclesiasticæ, de qua irregularitatem ampliùs vide *tit. 27. de Clerico excommunicato, deposito, vel interdicto ministrante à nu. 5.*

71 *Tertiò* contrahitur *Irregularitas* ex indebita susceptione Ordinum: ut si quis *furtivè* fuerit ordinatus; nam talis non potest in Ordine suscepto ministrare, neque ad altiorem Ordinem promoveri, nisi cum eo legitimè fuerit dispensatum, ut dicitur *c. 1. & 3. De eo, qui furtivè &c.* & amplius habet *tit. 29. De eo, qui furtivè à n. 11.* Similiter, qui ab Episcopo excommunicato, interdicto, aut suspenso, simoniaco, schismatico, prout ex pluribus textibus Juris probat Navarrus *l. c. n. 241.* Omitto alios casus.

72 *Quartò* Hæretici, Apostatæ à Fide, Schismatici, eorumque fautores, ac receptores (id est, qui favent hæreticis, vel Schismaticis formaliter sumptis, seu qua talibus) sunt *Irregulares*, *arg. c. quicumque de Hæreticis in 6.* & alibi. Requiritur nihilominus ad hanc *irregularitatem* incurrendam Hæresis exterior sufficienter manifestata. De qua *irregularitate* vide *tit. 7. de Hæreticis §. 5. à n. 254. & tit. 9. de Apostatis à n. 4.*

73 *Quintò* inducitur *irregularitas* ex homicidio, & mutilatione, de qua latè egimus *tit. 12 de Homicidio voluntario, & casuali à n. 22.*

74 *Sextò* omnes illi, qui sunt *Infames infamia Juris* (de quibus suprà *à n. 55.* diximus) simul prohibentur promoveri ad Ordines altiores, *arg. c. Infames 6. q. 1.* ibi: *Hi omnes, inquam, nec ad sacros gradus debent provehi.*

75 Ubi tamen notandum, quod licèt aliàs *irregularitas* etiam ex occulto delicto externo contrahatur, *arg. c. nisi cum pridem 10. ℣. Nos tamen de Renunt. & c. fin. de Temporib. Ordin.* juncto Conc. Trid. *Sess. 24. de Ref.* ubi concedit Episcopis facultatem dispensandi in *irregularitate* ex delicto occulto (excepto homicidio) proveniente. Nihilominùs cùm Crimen occultum non pariat *Infamiam*, vel saltem tollatur per solam pœnitentiam juxta dicta *n. 57.* non incurritur præfata irregularitas, nisi crimina *Infamiam Juris* inducentia sint publica, dummodò excipiatur homicidium. Ita cum pluribus aliis Layman *l. c. c. 4. n. 8.* & desumitur ex *c. fin. de Temporib. ordinat.* ibi: *Si proposita crimina ordine judiciario comprobata, vel alias notoria non fuerint, non debent hi (præter reos homicidii) post pœnitentiam in jam susceptis, vel suscipiendis Ordinibus impediri.*

76 Quinimò hæc irregularitas ex Infamia proveniens, solùm impedit ascensum ad Ordines altiores; non vero post peractam pœnitentiam impedit ministerium in Ordinibus jam susceptis, *arg. c. Infames 6. q. 1.* Quod intellige, nisi aliunde crimen inducat Irregularitatem impedientem ministerium in Ordinibus jam susceptis, prout fit in hæresi, in homicidio, in violatione Censuræ Ecclesiasticæ per exercitium Ordinis &c.

77 Quæritur IV. Quænam sint *Irregularitates ex defectu*? Resp. Esse sequentes, videlicet, quæ proveniunt I. Vel ex defectu animi; II. vel corporis, III. vel natalium, IV. vel ætatis, V. vel libertatis, VI. vel Sacramenti seu ex Bigamia, VII. Lenitatis. De quibus omnibus, etsi jam ex professo actum sit *lib. 1.* ac præsertim *tit. 14.* nihilominus partim breviter recapitulando, partim remissivè de iis agemus.

I. Itaque sunt & censentur *Irregulares ex defectu animi*, qui vel carent usu rationis, vel habent defectum omnimodæ scientiæ: hi enim Jure etiam naturali Divino arcentur à suscipiendis Ordinibus, utpote inepti ad munus tale subeundum singulis Ordinibus correspondens. 78

Huc adde *Neophytos*, id est, ex lege Judaica, vel Ethnica nuper conversos ad fidem Christianam & baptizatos *arg. c. 1. dist. 48.* ubi & hujus ratio additur illis verbis: *Evidens namque est Apostolicum preceptum, dicens: Non Neophytum, ne fortè elatus in judicium incidat, & laqueum Diaboli*, 1. Timoth. 3. 79

II. Sunt & censentur *Irregulares ex defectu corporis*, qui ita sunt corpore vitiati, ut vel absolutè non possint peragere Ordinis ministeria, vel non sine aliorum horrore. Ita desumitur ex *can. Illitteratos dist. 39.* ibi: *Illitteratos, aut aliqua parte corporis vitiatos, vel imminutos, nullus præsumat ad Clericatus ordinem promovere.* Ubi Gl. ℣. *Imminutos*, addit ly *enormiter* Concordat *c. Presbyterum & c. tuæ nos de Clerico ægrotante*, cum Concordantiis. 80

Sic Presbyter, cui medietas palmæ cum duobus digitis per prædonem fuit abscissa, Missam celebrare non permittitur, quia *nec securè propter debilitatem, nec sine scandalo propter deformitatem membri hoc fieri potest*, quamvis cæteris officiis Sacerdotalibus fungi valeat *c. Presbyterum de Clerico ægrotante.* 81

Similiter censetur *Irregularis* propter notabilem deformitatem, cui oculus erutus est, *arg. c. si Evangelia dist. 55.* ibi: *Nam illi, cui erutus est oculus, non possunt secundum Canones Sacerdotii jura concedi.* Aliud foret dicendum de eo, qui caret solo visu dextri oculi, modò habeat utrumque oculum integrum; vel qui habet visum brevem, aut non videt sine perspiciliis; quia hujusmodi vitium non inducit notabilem deformitatem. 82

Dixi notanter; *qui caret solo visu oculi dextri.* Nam utrum carens visu oculi sinistri (quem stylus Romanus *oculum Canonicum* appellat, eò quod necesse sit videre ipso, ut celebrans Canonem Missæ sine indecora, & nimia faciei conversione legere possit) sit *Irregularis*, major est difficultas. Et quidem affirmat communior DD. alii verò id limitandum censent, si absque notabili deformitate seu indecentia *Canonem* legere nequeat. 83

Porrò *Irregularis* non est, qui sex digitos in manu habet: neque qui uno digito ex minoribus caret: neque gibbosus nisi gibbositas sit conjuncta cum magna deformitate: neque claudus, nisi sit magna gressus deformitas, ita ut baculo vel pede ligneo uti debeat, quod indecorum foret in Altaris ministerio. In dubio autem, an corporis defectus sit enormis, ita ut magnam deformitatem sicque *Irregularitatem* inducat, nec ne, ad ordinarium Prælatum pertinet judicium. Plura circa hoc Laymanus *cap. 7. de Irregularitatib.* 84

III. Sunt, & censentur *Irregulares* ex defectu natalium: qui sunt illegitimè nati, *arg. c. 1. de Filiis Presbyt.* cum concordantiis. Et hæc *Irregularitas* introducta est partim in detestationem paterni sceleris; partim ob turpitudinis notam, quam filius ex tali nativitate juxta communem hominum existimationem contrahere censetur; partim quia timetur, ne filius paternæ incontinentiæ imitator existat, ut observat Glossa *in cap. fin. de Filiis Presb. in 6. ℣. Defectu.* 85

Intellige *primò*, nisi tales per subsequens matrimonium legitimentur, *arg. c. Conquestus & c. Tanta, qui filii sint legitimi &c.* & alibi. Quia subsequens Matrimonium fictione Juris retrahitur ad tempus conceptionis, *l. Nativitatis.* Idque favore liberorum, prout amplius declaravimus *lib. 4. Decretalium tit. qui filii sint legitimi, n. 14. & 15.* 86

Intellige *secundò*, nisi *Illegitimus* Religionem intraverit: Nam tunc filii illegitimi possunt ad sacros Ordines promoveri, non tamen ad aliquam Prælaturam, ut habetur *cit. c. 1. de Filiis Presbyt.* ibi: *Filii presbyterorum, ut cæteri ex fornicatione nati ad sacros Ordines non promoveantur: nisi aut Monachi fiant, vel in Congregatione canonica regulariter viventes; Prælationem verò nullatenus habeant?* 87

Cæte-

Cæterum de hac *Irregularitate* ampliùs vide *lib. 1. tit. 17. de Filiis presb. non ordinandis*.

88 Sunt & censentur *Irregulares ex defectu ætatis*, illi qui nondum habent legitimam ætatem ad receptionem Ordinum requisitam, de qua novissimè plura statuit Concil. Tr. *Sess. 23. c. 11. & 12. de Ref.* quæ Irregularitas tamdiu durat, quamdiu durat talis defectus ætatis, *arg. c. ult. de Temporib. Ordin.* cum Concordantiis. Adveniente autem legitima ætate absque alia dispensatione cessat.

89 V. Ex defectu *libertatis* inducitur *Irregularitas* pluribus in casibus. Primo in Servis seu Mancipiis, ut patet ex toto *tit. 18. lib. 1. de servis non ordinand.* & alibi. *Secundo* in conjugatis; nam conjugati non admittunt ad Ordines sine licentia uxoris, votum continentiæ emittentis, *c. Uxoratus. De conversione conjugatorum*. *Tertio* obligati ad ratiocinia, & hujusmodi, de quibus plura DD. de qua *Irregularitate* vide *tit. 19. lib. 1. Decret. de obligatis ad ratiocinia non ordinandis*.

90 VI. Contrahitur *Irregularitas ex defectu Sacramenti, seu Bigamiæ*, de qua vide *lib. 1. tit. 11. de Bigamis non ordinandis*.

91 VII. *Irregularitas* contrahitur *ex defectu lenitatis* quam omnes homicidium, vel mutilationem etiam justam mandantes & cooperantes ad eam incurrunt, de qua *Irregularitate* latè vide *hoc lib. tit. 12. §. 3. à n. 75.*

92 Quæritur V. Quos effectus pariat *Irregularitas*? Resp. Tres potissimum. Quorum *primus* & Principalis est privatio Ordinis suscipiendi, *can. Curandum 6. can. Si cujus uxorum 8. dist. 34.* cum Concord. etiam *primæ Tonsuræ*. Navar. *de Temporib. ordin. Cons. 24. n. 2.* Garcias *p. 7. c. 12. n. 30.*

93 *Secundus* effectus est privatio usus, seu exercitii Ordinis jam suscepti alicujus, vel si totalis est, cujuscunque *arg. c. fin. de Temporib. Ord. c. Ad audientiam de homicid.* cum Concordantiis.

94 *Tertius* effectus est privatio beneficiorum obtinendorum, si *Irregularitas totalis* est, *arg. c. Dudum 12. de Elect. c. fin. de Cleric. duel.* Ratio est; quia hoc ipso, quod Beneficium detur propter Officium, *c. fin. de rescr. in 6.* & *Irregularis* Officii divini capax non sit, etiam Beneficium obtinere non potest, *arg. c. fin. de Cleric. excomm. Ministr.* Ex cujus Capituli textu Sylvester *V. Excommunicatio 4. n. 4.* Palao *tr. 29. disp. 6. p. 5. n. 27.* Suarez, Layman, & alii deducunt, collationem Beneficii *Irregulari* factam, esse quidem irritandam, non tamen ipso Jure irritam. Ratio est; qui sicut *Irregularitas* non nisi in casibus jure expressis datur, *c. c. Is qui*, sic quoque eidem effectus alii, quàm qui in jure expressi, tribuendi non sunt.

95 Quæritur VI. Quorum dispensatione, vel aliàs tollatur & cesset *Irregularitas*? Resp. I. Summus Pontifex super quavis *Irregularitate*, sive ex *delicto*, sive ex *defectu*, proveniente dispensare potest. Unanimis, & certa. Ratio est, quia quævis non nisi jure Ecclesiastico est introducta, *can. Sunt quidem 6. can. 25. q. 1. c. Proposuit. 4. De concess. Præb.* In jure autem Ecclesiastico Papam dispensare posse, palam est.

96 Resp. II. Episcopi quoque in omnibus *Irregularitatibus* ex delicto occulto provenientibus, & ad Forum contentiosum non deductis (excepta ea, quæ ex homicidio voluntario provenit) cum suis subditis per se, aut Vicarium suum generalem speciali mandato ad id præditum dispensare possunt, textu expresso Conc. Trid. *Sess. 24. c. 6. de ref.* potestas, quæ jure ordinario Episcopis competit, etiam ad Capitulum Sede vacante transit, uti & competit Abbatibus, ac aliis Prælatis jurisdictionem quasi Episcopalem habentibus, ut cum Abbate *in c. Verum 7. de Foro comp. n. 9.* & Felino *in c. Eam quæ de rescript.* bene docet Sanchez *lib. 8. de Matr. disp. 20. n. 10.*

97 Resp. III. Prælati Regulares saltem Mendicantes cum subditis suis saltem pro Foro conscientiæ dispensare possunt super quavis *Irregularitate* etiam ex Bigamia, & homicidio (dummodò hoc notorium non sit) Rodriquez *to. 1. qq. Reg. q. 24. art. 13.* & videre est passim *in Compendiis privil.* Imò *Irregularitas ex defectu natalium* orta per ipsam Professionem Religiosam tollitur, ita tamen, ut etsi ad Ordines, tamen ad Dignitatem aliquam promoveri non valeat *c. 1. de Filiis presb.*

§. V.

De Pœnis Ecclesiæ magis temporalibus.

S U M M A R I U M.

98 *Enumerantur Pœnæ Ecclesiasticæ temporales.*
99 Pœna pecuniaria *quid? licitè imponitur, ita tamen ut non Judici Ecclesiastico, sed causæ piæ applicetur.*
100 *Olim limitabatur hæc doctrina.*
101 *Hodie tamen passim & universaliter procedit.*
102 *Solvitur Objectio.*
103 *Si Episcopus est pauper, potest* Pœnam pecuniariam *sibi, aut fabricæ suæ Ecclesiæ applicare.*
104 Pœna Verberationis *quid importet? Et qualiter sit in usu?*
105 Pœna Torturæ *quid? an? & quando contra Clericos adhiberi valeat.*
106 Pœna Exilii, *seu* Relegationis *quid?*
107 Pœna Carceris, *vel* Carceratio, seu ad custodiam *infligi potest, & quando?*
108 *Vel ad Pœnam etiam perpetuo.*
109 *Ob quæ crimina carcer perpetuò infligatur?*
110 *De Pœna Carceris, & effectu illius in nostro Ordine: Remissivè.*
111 *Detrusio in arctum Monasterium hodie non amplius est in usu; loco illius imponuntur Triremes, vel perpetui carceres.*
112 *Pœna confiscationis bonorum quoque clericis imponi potest, & quomodo.*

Quæritur I. Quænam? & qualiter in usu sint Ecclesiasticæ *Pœnæ temporales*? Resp. I. *pœnæ Ecclesiæ temporales* sunt sequentes, videlicet. I. *Pœna pecuniaria*. II. *Verberatio*. III. *Tortura*. IV. *Exilium*, seu *Relegatio*. V. *Incarceratio*. VI. *Arctum Monasterium*. VII. *Confiscatio bonorum*. De quarum singularum natura & usu, singulares sequentes Conclusiones: Hinc 98

Resp. II. *Pœna pecuniaria* in hoc consistens, quod Delinquens, loco alterius pœnæ, vel una cum alia certam summam pecuniariam solvere debeat, licitè & validè à Judicibus Ecclesiasticis imponi potest, ita tamen, ut regulariter loquendo non ipsi Judici, sed causis piis applicetur. Covar. *lib. 2. Var. Res. c. 9. n. 8.* Abbas *in c. Licet 3. h. t. n. 8.* & ibidem Fagnanus *n. 97.* Barbos. *n. 4.* Farinacius *Prax. Crim. q. 19. n. 51.* & alii communiter *arg. c. Statuimus 53. caus. 16. q. 1. c. Dilectus 8. de Offic. Ord. c. postulasti 14. de Judæis*, ubi pœna pecuniaria expressè etiam præscribitur, ibi: *Ipsum pœna pecuniaria puniat, vel alia temporali*, cum Concordantiis. Ratio est; quia hæc pœna subinde magis quam alia à Delinquentibus timetur, indeque ad coercenda crimina nonnunquam magis deservit. Unde etiam praxi ferè ubique recepta cernitur. 99

Dicitur tamen notanter; *ita tamen ut regulariter loquendo, non ipsi Judici &c.* licet enim olim satis recepta fuerit doctrina Covarruviæ *l. c. n. 9.* distinguendo dicentis, quod in casibus & delictis, pro quibus ex Lege, statuto, aut consuetudine *pœna pecuniaria* est definita, possit eam Judex sibi applicare; nisi ex eodem statuto aut consuetudine in causas pias, vel in compensationem injuriæ, vel damnum passi esset convertenda. In illis vero casibus, in quibus Judex solo arbitrio suo *pœnam pecuniariam* imponit, eam sibi applicare nullatenus valeat; cum in his, non item in illis casibus avaritiæ suspicio subsistit. 100

Tamen hodie post Concilium Tridentinum præfata distinctio non amplius procedit, sed absolutè tenendum est, *pœnas pecuniarias* à Judicibus Ecclesiasticis impositas, causis & piis locis applicari debere. Barbosa *de Offic. & potest. Episc. Alleg. 107. n. 10.* Diana *p. 10. tr. 8. res. 2. §. Ad hæc omnia quanta, in Summ. Bullar. V. pœnæ pecuniariæ pag. 295.* Ratio est; quia ita expressè statuitur à dicto Concilio Tridentino *Sess. 25. de ref. cap. 3.* ibi: *Liceat eis (Judicibus Ecclesiasticis) si expedire videbitur, in causis ad Forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus, contra quoscunque etiam Clericos per mulctas pecuniarias, quæ locis piis ibi existentibus, eò ipso, quod exactæ fuerint, assignetur &c. procedere, & causas definire.* Accedunt Declarationes Cardinalium, quas refert Barbosa, & Diana *l. c.* etiam habent, quod, nisi Episcopus si pauper, pœnas pecuniarias nec possit applicare fabricæ Ecclesiæ Cathedralis, aut domus Episcopalis, sed debeat illas aliis locis piis applicare. 101

102 Nec obstant, qui objiciuntur, Text. Juris *c. Irrefragabili, 13. §. fin. de offic. ordin. c. Ut Clericorum, 13. De vita, & honestat. Cleric. & c. Licet, 3. h. t.* ubi expressè prohibitum videtur, pro delictis pœnas pecuniarias imponere. Tum ne avaritiæ detur locus: Tum ne delicta invalescant; quia *nullam Reus pertimescit culpam, quam redimere nummis existimat, can. Pauper 72. cau. 11. qu. 3.* Respondetur enim præfatis juribus prohiberi solùm pœnas pecuniarias, quæ ex avaritia, & lucri cupiditate, aut non observato ordine judiciario imponuntur, minimè verò, quæ piis causis, & locis applicantur. Ad rationem respondetur, eam procedere, si cuncta crimina ordinariè sola pecuniaria pœna plectentur, non verò, si id spectatis personæ, & delicti circumstantiis fiat, & ubi apparet, hanc pœnam magis, aut æquè timeri, quàm corporalem servire.

103 Illud tamen notandum, quòd si Episcopus verè esset pauper, sufficientem ex redditibus Episcopatus sustentationem pro suo statu non habens, posset pœnas pecuniarias sibi, fabricæ Ecclesiæ Cathedralis, aut domus Episcopalis applicare; prout allegatis Cardinalium Declarationibus rectè docet Barbosa *l. cit.* & in Conc. Trid. *l. cit. n. 25.*

104 Resp. II. per *Verberationis, seu Flagellationis* pœnam intelligitur verberatio moderata, ne ad sanguinis effusionem deveniatur *c. 1. de calumn.* & *c. in Archiepiscopat. 4. de rapt.* quæ etsi in plerisque locis in desuetudinem abierit, tamen adhuc fieri potest, prout dictum jam *tit. 2. de calumniat. num. 10.*

105 Resp. III. Per *Torturam* intelligitur gravior pœna corporis afflictiva ad hoc imposita, ut Reus ad fatendam veritatem adigatur: Cui licèt de jure antiquo Clerici non potuerint subjici, prout ex *l. Militiæ, 8. c. De quæstionib.* & etiam *Concil. Matisconensi I. can. 19.* desumitur; tamen hodierna Tribunalium Ecclesiasticorum consuetudine, & praxi recepta, Clerici etiam Sacerdotes torqueri possunt prout cum aliis observat Farinac. *Prax. crim. q. 9. n. 7.* Guazinus *Defens. Reorum, 33. c. 10. n. 3.* qui tamen rectè monet, ob præsumptionem Innocentiæ fundatam in Ordinis, & status dignitate, majora quàm in Laico requiri criminis indicia. Addit Clarus *§. fin. q. 64. n. 24.* Clericos præsertim Sacerdotes, si torquentur, minùs quàm Laicos torqueri debere ob reverentiam statui debitam; qualiter in nostro Ordine fieri possit, & debeat *Tortura* vide *tit. 1. à n. 472.*

106 Resp. IV. Per pœnam *Exilii*, seu *Relegationis* ordinariè intelligitur sola *Relegatio* extra Diœcesin, quam Episcopus contra Clericum delinquentem adhibere hodie adhuc potest, & solet *c. 1. de calumn. can. cùm beatus, 8. dist. 45.* cum concordantiis, quòd si Episcopus ob gravitatem delicti etjam civitatis, & patriæ Jura Clerico adimere, sicque perfectum *Exilium* in eum decernere velit, brachium sæculare ad id implorare debet *c. si quis, 2. de Clerico excomm.* juncto Concil. Trid. *sess. 24. de refor. c. 8.* eò quod penes Ecclesiam non sit Exilium tam strictum indicere. Barbosa *in cit. c. si quis, n. 4.*

107 Resp. V. *Incarceratio*, seu *carcer* dupliciter decerni potest contra Reum etiam Clericum, videlicet *primò* solius custodiæ causa, quando nempe Clericus suspectus est de fuga *c. si Clericos, 15. de sent. excomm. in 6.* vel ne impediat aut subornet testes, prout aliis allegatis pen. docet Ludovicus da Amæno *in Pract. crim. tit. Reis, §. 2. nu. 6.* quo tamen in casu locus carceris quantùm circumstantiæ admittunt, debet esse honestus, & corporis non afflictivus; simulque præcedere informatio saltem extrajudicialis de infamia Rei, vel indiciis criminis ad constituendum Reum sufficientibus, eò quod Incarceratio etiam solius custodiæ causa afferre solet infamiam, & præjudicium non facilè reparabile. Jason *in l. Si se, 4. §. 6. ff. de judiciis.* Felin. in *c. cùm super 27. de sent. & re judicat.* Ludov. de Amæno, *l. cit.*

Secundò decernitur, & accipitur pro Pœna, in quo casu propriè formaliter dicitur quis incarcerari, & esse in formali carcere, in quo sensu, etsi de jure communi ad perpetuos carceres detrudi potuerint soli servi, *l. Servi, 10. C. de pœnis*, non item liberi homines, *l. Incredibile, 6. C. eod.* jure tamen Ecclesiastico, & recepta praxi hodierna formalis carcer tam perpetuus, quàm temporalis pro pœna infligitur Reis, *c. Excommunicamus. 15. de Hæreticis, c. quamvis, h. t. in 6.* ibi: *Quamvis ad reorum custodiam non ad pœnam carcer specialiter deputatus esse noscatur, nos tamen non improbamus, si subjectos tibi Clericos confessos de criminibus, vel convictos (eorum excessibus, personis, cæterisque circumstantiis provida deliberatione pensatis) in perpetuum, vel ad tempus, prout videris expedire, carceri mancipes ad pœnitentiam peragendam.* 108

Ubi notandum, quòd *carcer perpetuus* Clericos in pœnam decerni non possit, nisi ob crimina in jure expressa, vel ob quæ in sæculo pœna mortis infligitur, uti cum Innocentio *in c. Tuæ, 6. h. t.* notat ibidem Abbas *n. 5.* In quo casu etsi ob criminis valdè enormis atrocitatem *carcer* exasperari possit, ita, ut nonnisi *pane doloris, & aqua angustiæ* sustentetur, *c. Novimus, 27. de V. S.* & contra vitæ subsidium mortis solatium invocet, *c. Felicis, 5. §. si quis verò h. t. in 6.* tamen vitæ necessaria non sunt subtrahenda. 109

Qualiter in ordine nostro circa incarcerandos procedi debeat; & quos effectus *carcer formalis* in pœnam impositus secum trahat, vide statuta generalia *c. 5. & c. 6.* item Ludovicum de Amæno *in Pract. crimin. tit. pœnarum genera à num. 73.* 110

Resp. IV. *Detrusio in arctum Monasterium* antiquo jure solita, *c. Pervenit, 2. de Adulterio c. Inter, 10. de Purgat. Canon. c. Tuæ, 6. h. t.* cum concordantiis hodie in desuetudinem abiit, & loco illius vel *Triremes*, vel *carceres perpetui* infliguntur. Fagnanus *in c. cùm non ab homine*. Farinacius *in Prax. crimin. q. 119. n. 55.* 111

Resp. VII. *Confiscatio bonorum* Clericis quoque imponi potest, *c. Urgentis, 10. de Hæreticis, c. cùm secundùm, 19. ibidem in 6. c. Super, 25. de V. S.* ita tamen, ut bona confiscata applicentur Ecclesiæ, in qua Clericus Beneficium habuit, *arg. c. Excommunicamus, 13. §. Damna. tit. de Hæreticis*, quòd si Clericus nullum Beneficium habuit, bona illius confiscata veniunt ad Fiscum Ecclesiæ vel Episcopi, convertenda in pios usus. Farinac. *Prax. crimin. q. 190. à n. 154.* notat tamen Sanchez *lib. 2. Moral. c. 20. n. 25.* quòd si Clericus beneficium non habet, Fiscus sæcularis, quoad bona Clerici patrimonialia ægrè cedat. 112

TITULUS XXXVIII.

De Pœnitentiis, & Remissionibus.

S U M M A R I U M.

1 *De hac Rubrica Remissivè, excepto Sigillo Confessionis.*
2 *Sigillum confessionis quid? Et quinam ad illud tenenantur.*
3 *Pœna violantis Sigillum olim præter depositionem erat perpetua peregrinatio, vel detrusio in arctum Monasterium.*
4 *Hodie verò præter depositionem est Carcer perpetuus.*
5 *Ad quam tamen incurrendam pœnam requiritur, ut violans* Sigillum *sit Sacerdos.*
6 *Verum aliquod peccatum mortale, vel veniale in specie revelans.*
7 *Idque præsumptuosè, seu graviter peccaminosè.*
8 *Manifestet alicui alteri, quàm pœnitenti.*
9 *Judex in causa Violati Sigilli est solus Ecclesiasticus, & quidem ordinarius [illegible] [illegible]lum.*
10 *Solvitur objectio desumpta [illegible] contrariis.*
11 *[illegible] in processum contra violatorem Sigilli non requiritur licentia pœnitentis.*

12 *Si Violator sigilli fatetur se reum, punitur pœna ordinaria.*
13 *Si dicit, se peccatum ut notitiæ aliundè habitæ manifestasse, probare debet, unde illam notitiam habeat.*
14 *Si dicit, se cum licentia pœnitentis revelasse peccatum, debet probare licentiam sibi datam, casu, quo pœnitens sit delator.*
15 *Secùs est, si alius est accusator.*
16 *Etiam si pœnitens sit accusator, creditur Confessario, si est cæteroquin integræ famæ, & vitæ.*
17 *Si cæteris paribus dubium est, creditur confessario.*
18 *Ad probationem Violati sigilli sufficiunt testes singulares.*

1 AGitur in hoc Titulo præcipuè de virtute, & Sacramento *Pœnitentiæ*. Verùm quia hæc materia penitùs Theologica est, & de hac Theologi ex professo tractant, nil de ea hic agentes Lectorem ad Theologos, & nostram Theologiam Moralem remittimus. Illa dumtaxat breviter tangentes, quæ circa Sigillum Confessionis Sacramentalis ad Jus Canonicum spectare videntur, videlicet de Judicio, & Pœnis frangentium Sigillum Confessionis. Hinc

2 Quæritur I. quæ sint pœnæ violantium sigillum confessionis Sacramentalis? Ante responsionem suppono, & naturam, & gravissimam obligationem servandi sigillum Sacramentale, seu non revelandi, sed secreta tenendi peccata cuncta, quorum notitiam ex sola confessione Sacramentali, etiam simulata, vel aliàs invalida, vel occasione confessionis sacramentalis habemus, adeò, ut etsi ad illud principaliter, & primariò obligetur sacerdos confessionem sacramentalem percipiens; secundariò tamen, & per accidens etiam reliqui quicumque tandem ad idem teneantur, ad quos notitia alicujus peccati in confessione sacramentali detecti, sive immediatè, sive mediatè, sive justè, sive injustè devenit, ut proin præter alios etiam sequentes graviter teneantur ad sigillum videlicet, qui potestate absolvendi carentes, peccata bona fide confitentis, vel ex ignorantia, vel malitia exceperunt, qui confiteri propè astantes unum vel plura peccata illius etiam contra voluntatem suam, vel ex industria audierunt: qui alterius peccata ex confessione scripta, & sic in confessionali deposita legerunt; Illi, quibus confessarius vel ex inadvertentia, garrulitate, vel malitia manifestavit peccata confitentis: Illi, quos confessarius de licentia pœnitentis ratione peccatorum in confessione auditorum consulit: Illi, à quibus petita est licentia absolvendi aliquem à casibus reservatis: Item qui ex necessitate peccata sua altiori voce confitentem v. g. surdastrum, aut moribundum, aut in naufragio constitutum audierunt. Item internuntii, & interpretes pœnitentium: & alii similes, de quibus etiam Theologiam nostram moralem vide *tr.* 14, *dist.* 9. *q.* 3. quo supposito

3 Respond. I. Propter grandem, & toti Ecclesiæ summè præjudiciosam malitiam violationis sigilli sacramentalis Ecclesia semper subjecit, & adhuc subjicit gravissimis pœnis sacerdotes sigillum sacramentale violantes, adeò, ut antiquo jure ab ordine sacerdotali deponi, & qua vis stabili mansione privati perpetuò ignominiosè circumire debuerit. *Can. sacerdos* 2. *dist.* 6. *de Pœnitentia*, ibi: *qui hoc fecerit* (sigillum videlicet violaverit,) *deponatur, & omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinando pergat*; quæ tamen peregrinandi pœna utpote in opprobrium Ordinis clericalis, & spirituale damnum peregrinantis ob circumvagationem continuam vergens agnita, posteà mutata fuit in perpetuam detrusionem arcti Monasterii, pœna Depositionis manente, *c. omnis Utriusque* 12. *§. caveat h. t.*

4 Verùm quia hodie detrusio in monasterium abiit in desuetudinem, & loco illius suffecta est detrusio in perpetuos carceres juxta dicta suprà Tit. 37. num. 111. Ideo ordinaria pœna violantis sigillum sacramentale præter depositionem hodie est carcer perpetuus, ita tamen, ut requiratur ad eam condemnatoria sententia. Lugo *de Pœnit. disp.* 23. *n.* 147. Fagundez *de Præcept. Ecclesiæ lib.* 2. *c.* 17. *n.* 2. per jura citata.

5 Resp. II. Ut propter violationem sigilli quis præfatam Pœnam, Depositionem videlicet, & perpetuos Carceres incurrat, sequentia requiruntur, videlicet I. ut violans sigillum sit sacerdos: quia citato *c. sacerdos*, & *c. omnis utriusque* 12. *h. t.* solis sacerdotibus pœna memorata imponi jubetur, consequenter tanquam odiosa dispositio ad alios extendi non debet. Hinc pœnæ præfatæ non subjacent adstantes, qui audita peccata confitentis aliis revelant, vel qui eorum notitiam ex schedula confessionis scripta habent, & produnt, vel qui ea à confessario iniquè revelante audiere &c.

6 II. Requiritur, ut sacerdos revelet verum aliquod mortale vel veniale peccatum in specie v. g. homicidii, jactantiæ, vel in genere dicat, talem confessum fuisse peccatum mortale; Diana *Tr.* 11. *p.* 5. *resolut.* 51. Suar. *de pœnit. disp.* 33. *sect.* 8. *arg. cit. c. sacerdos*, & *c. omnis* &c. ubi de solis peccatis fit mentio, consequenter de solis illis intelligenda venit juris dispositio; hinc licèt illi, qui alia etsi aliàs sub sigillum cadentia, vel uti defectus natalium, vel aliud quidpiam probrosum, aut præjudiciosum pœnitenti revelant, gravissimè peccent, gravique arbitraria Judicis, & quidem graviori pœna plectendi sint, quàm violantes secretum naturale, ordinariæ tamen pœna violantis sigillum non subiacent. prout cum aliis benè observant DD. cit.

7 III. Requiritur, ut peccatum reveletur *præsumptuosè*, idest graviter malitiosè *arg. c. omnis utriusque* 12. *§. caveat h. t.* ibi: *præsumpserit revelare*. Hinc licèt ille, qui ex ignorantia, inadvertentia, vel in ebrietate, consequenter non præsumptuosè, nec graviter peccaminosè contra sigillum revelat aliquod peccatum, aliqua extraordinaria pœna puniri valeat, tamen ordinariæ non subjacet; nisi forsan in foro externo contra ipsum præsumeretur, cum cum sufficiente advertentia, consequenter præsumptuosè, ac graviter peccaminosè egisse; quæ præsumptio in Foro externo utiq; fit, nisi sigillum violans aliud ex circumstantiis probet: cùm aliàs pœna ordinaria à quovis facilè eluderetur dicendo, se ex inadvertentia fuisse locutum.

8 IV. Requiritur, ut quis peccatum non ipsi pœnitenti peracta confessione, extra illam sine ipsius licentia objiciat sed alicui alteri revelet; quia revelare propriè non dicitur nisi is, qui secretum sibi commissum alteri prodiit; quare extra confessionem objiciens peccatum ipsi pœnitenti, ordinariæ pœnæ non subjacet, sed extraordinariæ dumtaxat. Granad. *de Sacram.* & *tr.* 11. *disp.* 8. *n.* 3.

9 Quæritur II. quis sit Judex in causa violati sigilli? quomodo procedere debeat? quales probationes in ea requirantur? admittantur, & sufficiant? Resp. I. solus Ecclesiasticus, & quidem Episcopus ordinarius Rei est Judex in causa violati sigilli sacramentalis, quòd solus Ecclesiasticus, minimè verò laicus hujus causæ sit Judex, tenet cum communi aliorum Lugo, ubi sup. *n.* 148. Gobath. *Quinar. Tr.* 5. *n.* 200. Et ratio est; quia cùm causa violati sigilli ex annexo Sacramento, sicque ex natura sua spiritualis, & Ecclesiastica sit, soli Ecclesiastico, non item laico Judici competit, *c. Decernimus* 2. *c. quando* 3. *de Judiciis*, *c. ut inquisitioni*, *§. Prohibemus*, *de Hæreticis*.

10 Nec obstant exempla in contrarium Jacobi Regis Aragoniæ, qui Episcopo Gerundensi sigillum sacramentale violanti, linguam à tergo extrahi jussit; teste Altrete *lib.* 2. *Eccles. discipl. c.* 19. *num.* 2. Et Senatus Tholosani, qui sacerdotem sigilli violatorem in furcam agi, & cadaver ipsius igne cremari fecit, ut refert Raynaud. *Prax. Spirit. histor.* 13. Resp. enim, præsatos vel ex delegatione Apostolica, vel in sacerdotes priùs degradatos processisse, aliàs contra immunitatem Ecclesiarum egisse; cùm nulla etiam Imperialis vel Regalis authoritas habeat potestatem judicandi, & condemnandi personas Ecclesiasticas, nisi ad hoc authoritate Ecclesiastica delegentur, vel persona Ecclesiastica degradata potestati Laicæ tradatur, *can. nullus* 1. *can. clericum* 4. *cau.* 11. *quæst.* 1. *c. At si clerici* 4. *c. cùm non ab homine* 10. *de Judic. cùm concord.*

11 Resp. II. Ad hoc, ut Judex Ecclesiasticus contra sigilli violatorem processum instituere valeat, non requiritur licentia pœnitentis, cujus peccata fuerunt sacrilegè revelata. Ita cum aliis docet, & satis efficaciter probat Sbroz. *Tribunal. Pœnit. lib.* 2. *qu.* 4. *à n.* 288. contra Gobath, *arg. cit. can. sacerdos* 2. *dist.* 6. *de Pœnit.* & *c. omnis utriusque h. t.* ubi prorsus nulla facta mentione de habenda licentia pœnitentis præcipitur, ut pœnæ ibidem præscriptæ inferantur violantibus sigillum. Ratio est, tum quia ex isto processu nullum emergit præjudicium pœnitenti, nec irreverentia Sacramento; cum ex una parte notitia peccati ex violato sigillo habita, nullo modo noceat pœnitenti, utpote qui propterea nec inquiri, nec puniri potest, adeò, ut notitia illa perinde se habeat, ac si non adesset; uti fatentur omnes: Tum, quia per

per istum processum potiùs evitatur, quàm causatur irreverentia Sacramenti, fidelesque potiùs animantur, quàm absterrentur à confessione sacramentali, videntes, in sigilli violatores tam severè procedi. Tum quia obligatio sigilli introducta, & pœnæ violatoribus statutæ sunt non tantum in bonum privatum alicujus pœnitentis, sed in favorem ipsius Sacramenti, & totius Ecclesiæ, qui favor a privato consensu unius privati pœnitentis non dependet. Tum etiam quia violatio sigilli est crimen publicum *arg. si quis suadent, caus.* 17. *q.* 4. utpote sacrilegium, quod criminibus publicis annumeratur *l. si quis* 10. *c. de Episcopo*, & *cleric.* consequenter non attento privatorum assensu, vel dissensu puniendum venit.

12 Resp. III. Si quis via inquisitionis, aut denuntiationis vel accusationis de violatione sigilli judicialiter interrogatus se reum fateatur, alia probatione opus non est, *arg. l. generaliter* 13. *c. de numer. pecun. c. fin. de cohabit. cleric.* & *mulier.* cùm propria confessio sit optima probatio, per vulgaria.

13 Si verò dicat, se peccatum non ex aliqua confessione, sed tanquam aliunde sibi notum manifestasse; incumbit ei probare, qua via, & modo illius notitiam acquisivit: in qua probatione si deficit, & tamen in negatione violati sigilli perseverat, ex præsumptione violati sigilli punitur pœna extraordinaria, Sylvest. *V. Confess.* 6, 7. *n.* 5. Abb. *In c. omnis h. t. n.* 26. Lugo *l. cit. n.* 151. nisi aliunde plenè convincatur; tunc enim ut convictus utique sentire debet pœnam ordinariam.

14 Si autem fatetur, se quidem peccatum ex confessione, sed cum licentia pœnitentis revelasse, onus probandi hanc licentiam incumbit revelanti, saltem in casu, quo pœnitens ipsum accusat, aut aliàs negat, se licentiam dedisse; prout cum aliis benè advertit Lugo *l. cit.* eo quòd licentia hujusmodi sit quid facti, quod non præsumitur, sed probari debet ab allegante *c. Cùm in Jure* 31. *de off. deleg.* & *l. In bello* 12. *ff. de capt.* & *postlim.*

15 Dicitur autem notanter, *si pœnitens est accusator*; quia si tertius aliquis accusat, vel detegit, incumbit, aliàs probationes afferre ob præsumptionem stantem pro confessario; qui bonus, & sigillum servans præsumitur, donec probetur contrarium *can. de scrutin. c. final. de præsumpt.* & *l. Meritò* 51. *ff. pro socio*.

16 Immò etiamsi pœnitens sit accusator, vel neget, se dedisse licentiam manifestandi peccatum, creditur confessario, licentiam sibi datam asserenti, casu, quo revelatio peccati parùm vel nil præjudicat pœnitenti, simulque confessarius sit vir prudens, nec non integræ famæ ac vitæ. Secùs foret, si revelatio facta esset multùm damnosa pœnitenti, vel tertio, præsertim si pœnitens existeret probatæ vitæ, & conversationis; tunc enim pœnitenti contra confessarium credere; & hunc tamen pro sigilli violatorem extraordinaria saltem pœna castigandum esse, benè cum aliis observat Diana *p.* 1. *tr.* 11. *resol.* 52.

17 Porrò si cæteris paribus dubium existat, confessario potiùs asserenti, quàm pœnitenti neganti licentiam datam, credendum esse, benè cum aliis docet Mascardus *de probat. conclus.* 351. *n.* 30. ex illa ratione, quòd in factis, quæ ad officium Judicis spectant, & aliter fieri non possunt, pro Judice præsumatur, *arg. can. Hoc etiam* 37. *cau.* 2. *q.* 6. & *can. Absit*, 14. *cau.* 11. *q.* 3.

18 Cæterùm ad probationem violati sigilli sufficere etiam testes singulares cum aliis rectè docet Tanner *To.* 4. *disp.* 6. *qu.* 9. *nu.* 122. & Sbroz *Tribunal. Pœnit. lib.* 2. *q.* 4. *à n.* 281. Tum ob enormitatem delicti summè præjudiciosi; tum quia ordinariè difficilis est probationis; dum sacrilegi Violatores sigilli, pluribus simul præsentibus non facilè sigillum violent.

19 Ad hanc Rubricam pertineret quidem etiam tractare de potestate absolvendi tam à communibus, quàm reservatis peccatis; quia tamen de hac materia tractabimus infrà *tit. seq. §. fin.* ubi de potestate absolvendi à censuris agemus lectorem illuc remittimus.

TITULUS XXXIX.

De Sententia Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti.

SUMMARIUM.

1 *Ratio Ordinis.*

1 POst pœnas vindicativas sequuntur pœnæ Ecclesiasticæ spirituales, *Censuræ* videlicet Ecclesiasticæ quæ sunt *Excommunicatio*, *Suspensio*, & *Interdictum*: De quibus singillatim per plures agemus paragraphos, priùs tamen sit

§. I.

De Natura, & Divisione Censuræ.

SUMMARIUM.

2 Censura *unde deriveтur?*
3 *Quid sit?*
4 *Est pœna spiritualis.*
5 *Medicinalis.*
6 *Non nisi à potestate Ecclesiastica imponi potest.*
7 *In specie quinam inferre possint* Censuram?
8 *Et ob quam causam.*
9 Excommunicatio major, *vel alia* Censura gravis *non infligitur, nisi propter peccatum mortale.*
10 *Externum.*
11 *Contra præceptum Ecclesiasticum.*
12 *Contumaciter, seu cum aliqua contumacia commissum. Et nu. seq.*
14 *In quo consistat hæc contumacia?*
15 *Censura solis christianis, non vero Infidelibus.*
16 *Benè autem Hæreticis infligi potest.*
17 Censurandus *debet esse rationis capax.*
18 *Et jurisdictioni* Censurantis *subjectus.*
19 *Episcopi in generali sententia Suspensionis, aut Interdicti non comprehenduntur.*
20 *Reges, & Imperatores ab Episcopi* Censura *ligari non valent.*
21 *Ad incurrendam* censuram *à jure, aut Decreto generaliter latam, non prærequiritur aliqua monitio. Et n. seq.*
23 *Benè tamen citatio ad hoc, ut se defendere possit.*
24 *Ad infligendam Excommunicationem ab homine prærequiritur monitio trina.*
25 *In scriptis facta, & Excommunicato intimata, vel publicè affixa.*
26 *Eadem monitio requiritur ad infligendam Excommunicationem à jure latam ferendæ sententiæ.*
27 *Nisi delictum, & contumacia essent notoria.*
28 *Suspensio, & interdictum aliquando sine monitione imponuntur.*
29 *A* Censura *excusat probabilis ignorantia facti.*
30 *Et Juris ac nu. seq.*
32 *Doctrina practica ad propositum.*
33 *A censura etiam excusat gravis metus.*
34 *Nisi violatio Legis cederet in damnum boni publici, aut cedere in contemptum legis, aut potestatis, vel authoritatis Ecclesiasticæ.*
35 Censura *jam lata invalida est, si* Censurans *caret jurisdictione.*

36 *Vel*

36 Vel eam impedimen habet per propriam conferam, vel Appellationem

37 *Insuper licentia eß conferat ex defectu ordinis, vel circumstantiis.*

Ad id ipsum cuique, qui debere petere, quia vel ad eß, non tamen probatur habere: Et non sic.

Vel dicit, Et tamen probatur in forma certa.

Innocens conferatur, vel excommunicatus secundum allegata, & probata, in forma certa pro tali habente Jus dicit: Et non sic.

Quamvis tamen Deo ab eis tamquam sit, & in forma contra non agere possit.

Conferat, & infideles, videlicet Excommunicatio, Suspensio, Interdictum.

Quinto harum alicuß à Jure, aliis ab homine, aliis à Jure, alia ferendæ sententiæ. Et sic.

NOtandum prius, nomen *conferendi* ex *conferendo* derivatum, *ordinem* quidem, *Beneficium* vero, *officium*, tam sententiam *conferendi* mores corrigendi, & poenam decernendi. Quare occasione poterunt accepitionis Beneficiorum, quibus Prælatos hodie adhuc figendum correctionem quantum, & punitionem, juxta illius Juvenalis Satyra 1. *Ne tantum cerdo, tantum conferre rationem.* H. N.

2 Quartus est quid sit conferre: ut fit? Resp. I. *Conferre* ut fit ell poena Ecclesiastica spiritualis, meticulosa, per potestatem Ecclesiasticam conferendi delinquentibus, ut ipsos in illicita, prius ad id quorumdam bonorum spiritualium ad hoc, ut corrigatur, & à contumacia desistat. Ita in ea communis. Et patebit ex declaratione singulorum verborum.

3 Dicitur inprimis; *Pœna Spiritualis*, tum ob differentiam pœnarum corporalium, quæ sunt *Mortis*, *Mutilationis*, *exilii*, *carceris* &c. Cujusmodi pœna non est *conferre*, utpote quæ neque corporis afflictionem, nec privationem bonorum temporalium, quemadmodum patuit, sed potestatem ac fecundarii hæc enim ferqui trahit, et dum vig. Excommunicatio privat communione politica, & civili, quemadmodum patuit, & Ex. 1. *Reg.* 25. ut cum alias bene ad verbis *Avila de conferr. p. 1. dub. 4. n. 2.*

4 Dicitur *Medicinali*, quia conferra non est pœna vindicativa (velutti pœnalis, quia pœna vindicativa ad hoc tendens futurum correctionem Delinquentis, idest, inobedientis proprium Ecclesiastica) sed *medicinalis* quia pœnitentiali, vel *medicinalis*, *Quemadmodum Medicinalis* *Ecclesiastica* *Ex. 1. Reg. 16. Illis verbis Christi, Ecclesiam non audierit sit ibi sicut Ethnicus & publicanus.* De cellesiastica vero *vide c. Cupiens 3. q. 4. & 7.* Nonnullus tamen, multos pecuniarum Divino, & naturali, fecundarii cum Ecclesiastico, de quidem sub *conferra* ob *conferra* ob *conferra*

5 Dicitur inlatum *in contumaciam n. 8. possita*, *contumacia* *contumaciam*, quia ad incurrendam contumaciam omnino requirit contumacia seu inobedientia contumax, qua delinquentes ut pracipiendis Ecclesiastice potestatis contumaci potestatem ipsorum conferat, ut cum contumaci potestatem ipsorum conferat, ut cum contumaci

6 Nec obstat quod ipsa non solum ob contumaciam, sed ob ipsum ob alium causam excommunicat: *Petit c. Ego, ut ego dicit, Ex. 1. Reg. 1. Ego, Ego, quemadmodum alia qualibet causa Inordinata, & Excommunicatione reatur ab Episcopo.* Resp. enim cum Abbate *ad cit. c. 1. n. 1.* ratione Excommunicationis ipsa contumaciam, quæ ut ita contumaciam Excommunicationis, sive excommunicatio, illud Bellum, five non. Et hoc ulcinam Ecclesiastica potestas quod petit ipsa ut ipsa non *Ex. 1. Reg. 1.* Ecclesiastica potestas proferatur non tantum propter contumaciam, sed etiam propter causam aliam, five ob delictum, sed ob id tale delictum appellatur causa Excommunicationis non immediata; sed mediata dumtaxat.

7 Cæterum dum dicitur, ad incurrendam *conferra* ex quibus contumaciam, non est intelligendum, quod requiratur contumacia expressa ac formalis; sufficit enim contumacia virtualis, & consequens Ecclesiæ interpretatione de hac conferra, quod quis fiat, aliquid per Legem, aut legitimum superiorem Ecclesiasticum sub *conferra* ob prohibitum, & tamen illud facere potest, ita enim Jure conferra, & tamen non autoritatem pracipiendi.

§. I. De Natura & Divisione Cenfurræ.

8 Quartus: IV. Quibus poßit *Cenfura* infligi? Resp. *Cenfura* non nisi in delinquentes Christianos, rationis capaces, & Jurididitioni ferentes *Cenfuram* subjectas fere potest. Probatur inductione. Probatur inductione. Dicitur primo non nisi Christianos, quia Judæi, Pagani, Saracenii, & alii Infideles, hoc ipso, quod Ecclesiæ potestati non subsunt, *nulli Cenfuræ* subjacentur, juxta illud D. Pau 1. *Quid mihi de iis, qui foris sunt, judicare?* 1. ad Corinth. 5.

9 Aliud est de Hæreticis, hi enim, quia per Baptismum janua Ecclesiæ ingressi sunt, subjecti Ecclesiæ potestati manent, *Cenfuræ* omnino subjacent. Et ingenuo vel præcipuum Superiorem Ecclesiastica, quæ ipsi *Cenfuræ* potest omnino manifestandum. *arg. can. de Judæis 3. dist. 45. c. Mulieres 3. de Baptismo.* Palaor. *ex. dip. 1. quæst. 6. n. 1.* Layman *ubi supra 4. n. 2.*

10 Dicitur secundo *rationis capaces*; quia Infantes, fatuoli, amentes hoc ipso, quod rationis, vere cadunt & cadunt capacitate, ut *Cenfuræ* ipsis *conferra* *manifestæ* *ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro de Libell. c. confessionis, de libell. confessione* ipsi ad ferendam excommunicationem latam à *consensu de Abbate* *Ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro* *Cenfuræ* *Ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro de Libell. c. confessionis, de libell. confessione* ipsi ad ferendam excommunicationem latam à *consensu de Abbate* *Ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro* *Cenfuræ* *Ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro*

11 Dicitur secundo *nondum* *conferra* *ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro* *Cenfuræ* *Ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro*

12 Dicitur tertio *Jurisdictioni subjecta*, quia Infantes, fatuoli, amentes hoc ipso, quod rationis, vere cadunt & cadunt capacitate, ut *Cenfuræ* ipsis *conferra* *manifestæ* *ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro de Libell. c. confessionis, de libell. confessione* ipsi ad ferendam excommunicationem latam à *consensu de Abbate* *Ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro* *Cenfuræ* *Ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro*

13 Dicitur tertio *Jurisdictioni subjecta*, quia Infantes, fatuoli, amentes hoc ipso, quod rationis, vere cadunt & cadunt capacitate, ut *Cenfuræ* ipsis *conferra* *manifestæ* *ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro de Libell. c. confessionis, de libell. confessione* ipsi ad ferendam excommunicationem latam à *consensu de Abbate* *Ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro* *Cenfuræ* *Ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro*

14 Dicitur tertio *Jurisdictioni subjecta*, quia Infantes, fatuoli, amentes hoc ipso, quod rationis, vere cadunt & cadunt capacitate, ut *Cenfuræ* ipsis *conferra* *manifestæ* *ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro de Libell. c. confessionis, de libell. confessione* ipsi ad ferendam excommunicationem latam à *consensu de Abbate* *Ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro* *Cenfuræ* *Ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro*

15 Quartus: IV. Quibus poßit *Cenfura* infligi? Resp. *Cenfura* non nisi in delinquentes Christianos, rationis capaces, & Jurididitioni ferentes *Cenfuram* subjectas fere potest. Probatur inductione. Probatur inductione. Dicitur primo non nisi Christianos, quia Judæi, Pagani, Saracenii, & alii Infideles, hoc ipso, quod Ecclesiæ potestati non subsunt, *nulli Cenfuræ* subjacentur, juxta illud D. Pau 1. *Quid mihi de iis, qui foris sunt, judicare?* 1. ad Corinth. 5.

16 Aliud est de Hæreticis, hi enim, quia per Baptismum janua Ecclesiæ ingressi sunt, subjecti Ecclesiæ potestati manent, *Cenfuræ* omnino subjacent. Et ingenuo vel præcipuum Superiorem Ecclesiastica, quæ ipsi *Cenfuræ* potest omnino manifestandum. *arg. can. de Judæis 3. dist. 45. c. Mulieres 3. de Baptismo.* Palaor. *ex. dip. 1. quæst. 6. n. 1.* Layman *ubi supra 4. n. 2.*

17 Dicitur secundo *rationis capaces*; quia Infantes, fatuoli, amentes hoc ipso, quod rationis, vere cadunt & cadunt capacitate, ut *Cenfuræ* ipsis *conferra* *manifestæ* *ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro de Libell. c. confessionis, de libell. confessione* ipsi ad ferendam excommunicationem latam à *consensu de Abbate* *Ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro* *Cenfuræ* *Ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro*

18 Dicitur tertio *Jurisdictioni subjecta*, quia Infantes, fatuoli, amentes hoc ipso, quod rationis, vere cadunt & cadunt capacitate, ut *Cenfuræ* ipsis *conferra* *manifestæ* *ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro de Libell. c. confessionis, de libell. confessione* ipsi ad ferendam excommunicationem latam à *consensu de Abbate* *Ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro* *Cenfuræ* *Ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro*

19 Dicitur tertio *Jurisdictioni subjecta*, quia Infantes, fatuoli, amentes hoc ipso, quod rationis, vere cadunt & cadunt capacitate, ut *Cenfuræ* ipsis *conferra* *manifestæ* *ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro de Libell. c. confessionis, de libell. confessione* ipsi ad ferendam excommunicationem latam à *consensu de Abbate* *Ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro* *Cenfuræ* *Ex. 1. Dist. 45. c. Bona 3.* v. *Porro*

Ecclesiæ filium imposita, ex quod eam hic & nunc datam tertiæ clausæ, omnodo excipias excommunicationem in perculsores Clericorum latam, utpote fere omnibus etiam nullis notam; item alias Excommunicationes communiores, vel publicè denuntiatas.

23 Resp. III. A *Cessare* usque ad regularem excusatur, qui ex metu gravi mortis, membrorum, aut status, quod Divina Beneficia & transgrediatur. Legem Ecclesiæ filium sub *Cessare* pena poliatur, Pirhing. *de Cens. n. 47.* Suarez. Layman. *de Censuris*, Ali communiter. Ratio est, quia Lex Ecclesiastica transgredi quoad nonobligant cum periculo vitæ, membrorum, vel alterius gravis damni, juxta communem Doctorum *c. 2. de Regul. Jur. in 6. Illud quod non tenetur in lege, necessitas facit licitum.* Accedit ratio; quia lex humana debet esse secundùm naturam humanam, Id est, humanæ fragilitati accommodata, id autem non fit, si ordinetur obligatum cum periculo tam gravis damni.

24 Dictum autem notanter, *regularitèr*, quia in casibus extraordinariis, quibus Medicus Medicinam, Sacerdos Sacramentum, Magistratus Reipublicæ videtur pro conservando bono publico, aut ejus violato cedere in contemptum Fidei, vel Legis, aut particulari Ecclesiæ, Reipublicæ, quia gravamen etiam vitæ Legem Ecclesiæ filium poliatur non excusatur ab illa: ubi bene cum aliis docet *Layman lib. 1. tract. 2. c. 3. n. 8.* Suarez *de Censuris Disp. 3. sect. 3. & alii.* Ratio est, quia cum in talibus casibus nullus metus excusat absolutè, sed tantùm *Cessare* sufficienter, quod cum aliis amplius divinus in Theologia nostra Moralis *Tract. 2. de Pœnis. n. 2. 3.* ita etiam non excusat à *Cessare*.

25 Resp. IV. A *Cessare* etiam contra fe jam lata quis injustè minatis, & illa intuitu alii, ut non nullum producat effectum, triplici ex capite, videlicet. Ob defectum Jurisdictionis, si nemqe ferat ab eo, qui vel subditus in *Cessare* non caret jurisdictione ferendi *Cessare*, vel jurisdictionem quidem feu Impedimentum habet per Excommunicationem, vel Suspensionem ejusmodi latam non, si quidem ex, aut prælaterit, novere fe esse Excommunicatum, Sempotius verò ante elapsum terminum præfixum dierum appellet: tali enim casu Sententia *Cessare* in Excommunicationis non incurrerent etiamsi sub *Cessare* injunctum minè adimpleret. Ratio est, quia, quod benè notandum, liceat Appellantibus Conclusum prædictum Excommunicationis actu, & absolutè jam latam, seu infliction, effectum illius minime impedire, vel suspendere, textus citatus *c. 8. qui 20. de Sententiis excommunicationis. & ibi. Licet fere Excommunicatio, fit absolutio, vel ingressio Ecclesiæ fuit suspendere Appellationem legitimam, quamvis suspendere, tamen Cessare effectum non quivis per Appellationem suspendit, & quia contra eam nondum absolutæ, fed conditionatè ab invasa latam Excommunicationem in tempore legitimè appellet, revocatione *c. Præterea 48. de Appellat. & jam dictum est Lib. II. de Appellat. num. 432.*

27 II. Ex defectu *Cessare* invalidè, & negligentum substantialem ordinem; ut si Judex eam ferat, nulla nec unica quidem præmissa admonitione; vel si omittatur citatio Rei, ipsue ad fui defensionem non admittatur; juxta dicta supra n. 21.

28 III. *Cessare* contra aliquo lata est invalida ob defectum Justæ, aut sufficientis causæ, juxta dicta supra n. 8. Porro sufficientia, vel justitia causæ triplicitèr potest deficere, videlicet, primò, si nec à parte reli adest, nec fundum aliquata, & probata, prominent adeffe, ut juxta consuetudinem, quod eleemosynam tribuerit, vel quod fecerit id, quod facere illicitum, & pravum non est. Quinimodò Excommunicatio usque invalida est, cum consuetuat erroneum inveterabilem, uti Juris loquuntur, *c. Per vas de Sentent. excommunic. & Restitutio, §. Porrò ad fin. 6.*

29 Deinde potest justitia, vel sufficientia causæ deesse, si quidem causa à parte reli adest, cùm non è, reverè commissa, & de eo tamen Reus non confestus, non sufficientes habent, ut ex illorum intuitu causa fundum esse, cum tamen non subsistit fecundum Judicium, seu Forum externum; consequenter sententia *Cessare* contra eum non probatum, nec confestum causam nullis, nullo ipso *Cessare* effectu fulmen Excommunicationis.

Tertia potest valuer deficere causa, quod quidem à parte reli prorsus non subsistat, tamen ut existens juridicè probatur ipse Reus *Cessare*, v. g. per suos falsi infirmata, vel ejusmetu extortum fallam confessionem potuit Rei; in quo casu tetti talis Reus coram Deo Cessorum aliquam non ferat, nec effectibus illis subjiciatur, tamen Reo forum non habere fe debet pro *Cessare*, prout magis patebit ex sequentibus. Nisi

30 Quæ Reus ab Ant? quando? quomodo *Cessare* Ex excommunicationis, g. & effectibus ejus quis subjacet vel ab eis immunis fit? vel ejusque ulla vera subsistente causa, fecque immunem, ut talem fore Deum ex causa ferat, v. g. excommunicatur, reipsa coram Deo, & in foro conscientiæ *Cessare*, excommunicatione non v. g. non incurrit, non ejus effectibus subjacet, confessione commotus Reus Excommunicatus, & sufficientibus probatur, contemnit fe Cessare, & ab eis, quibus fuit ipsius Reus Cessorum, & ab ipsis Cessare, & Cessare sufficientibus probatur, & Cessare Cessare, & Cessare sufficientibus probatur, & Cessare Cessare, & Cessare sufficientibus probatur, & Cessare

congruò impetrare specialia beneficia, eique, si cæteroquin capax est, applicare proprias satisfactiones, & certos fructus suorum bonorum operum, juxta illud David Psalm. 118. *Particeps ego sum omnium timentium te*, & illud in Symbolo Apostolico, *Credo Sanctorum Communionem*.

56 *Communio* Fidelium merè *externa* est, quæ consistit in externo Fidelium convictu, colloquio, contractibus, & aliis commerciis externis, indeque mere politica est.

57 *Communio* Fidelium inter se *mixta* est, quæ in exterioribus quibusdam actionibus, & cæremoniis Ecclesiasticis consistens, internum fructum spirituale ex sua propria institutione operatur: quo spectat imprimis tam activus, quàm passivus usus Sacramentorum, id est, administratio & perceptio eorum. Item communia Ecclesiæ suffragia, quæ in Sacrificio Missæ, aliisque publicis Ecclesiæ officiis ac functionibus, puta Horis Canonicis, Benedictione cinerum, palmarum, & hujusmodi pro universali Ecclesia funduntur. Quibus adde satisfactiones Christi, & Sanctorum, quæ ex communi thesauro Ecclesiæ per Indulgentias Ecclesiæ applicantur, de quibus *communionibus* vide etiam Layman *lib. 1. tr. 5. p. 2. c. 3. n. 2.* Covarruviam *in c. Alma mater princ. n. 3.*

58 Notandum ulterius, certum esse apud omnes, quod Excommunicatio non privet *communione pure interna*, seu bonis internis; quia Ecclesia non vult, neque potest privare bonis & virtutibus Fidei, & Charitatis; cum gratia, & charitas habitualis non nisi per propriam culpam mortalem, minimè verò per pœnam cujuscumque tandem auferri valeat: & dum etiam per propriam culpam mortalem amittitur, recuperari potest per contritionem perfectam, manente adhuc Excommunicatione, qua forsan innodatus existit, textu expresso *c. A nobis 28. §. Vinculum h. t.* Imò interna Fides & Spes manere possunt in excommunicatis etiam actuali culpæ mortali adhuc subjectis.

59 Insuper certum est, Excommunicationem non privare fructu Orationum, & aliorum bonorum operum, quæ alii fideles proprio nomine, & privata intentione excommunicatis applicant, sed illo duntaxat fructu, quæ ex orationibus & sacris actionibus nomine Ecclesiæ peractis cuivis fideli non excommunicato obveniunt, ut proin quivis licitè & meritoriè, simulque fructuosè pro excommunicato possit privatim orare, & pia opera peragere &c. His notatis adducamus effectus in specie, quos producit Excommunicatio ex eo, quod privet *communione* Fidelium. Itaque

60 I. Effectus *majoris excommunicationis* est, privare hominem *communione mixta* suprà *n. 75.* allegata, id est, communibus Ecclesiæ suffragiis, seu fructu & bonis spiritualibus, quæ ex actionibus Ecclesiæ factis cuivis fideli aliàs obveniunt, de quibus suprà *cit. n. 97. arg. c. Sacris h. t.*

61 II. Effectus *excommunicationis majoris* est privare excommunicatum usu activo & passivo Sacramentorum, ita ut sine peccato mortali nec recipere, nec administrare possit ullum Sacramentum; etiamsi in occulto duntaxat excommunicatus, & vitandus non esset, ac insuper per contritionem perfectam apud Deum in gratia jam existeret. Ratio est; quia ageret in re gravi contra Ecclesiæ præceptum quo cuivis excommunicato, donec absolvatur, graviter prohibitus est usus Sacramentorum, *arg. c. cum illorum 32. h. t. & c. fin. de Cleric. excom. minist.* cum Concordantiis.

62 III. Effectus est assistentia divinorum Officiorum, ita ut excommunicatus absque peccato mortali interesse non possit; vel aliis divinis Officiis, putà, publicis Orationibus, Horis Canonicis, Processionibus, Benedictioni olei, candelarum, aquæ, chrismatis &c. *c. Significavit 18. c. Responso 43. h. t. c. Latrones cap. fin. de cleric. excommun. ministr.* cum Concordantiis *Clement. 2. §. Nonnulli h. t.*

63 Concionem tamen in Ecclesia audire permittitur, tempore quo nulla Missa, vel aliud divinum Officium ibidem peragitur, idque ideò, ut citiùs ad pœnitentiam, & deponendam contumaciam præstandamque satisfactionem, & obedientiam Ecclesiæ excitetur, *c. Responso 43. h. t.* & ibi DD. Potest etiam privatim orare, imo tenetur privatim recitare Horas Canonicas, ad quas aliàs ut Clericus vi Ordinis Beneficii, vel Professionis Religiosæ obligatus est. Layman ubi suprà, *n. 6.* Navarrus *in Manual. cap. 27. n. 103.*

64 IV. Effectus est privatio sepulturæ Ecclesiasticæ, *c. Sacris 12. de sepultura, cap. Consuluisti 7. de consecr. Eccles. & Clem. 1. Sepult.* cum Concordantiis: quem, sicut & alios effectus intellige non tantum de excommunicatis vitandis, sed etiam non vitandis, prout ampliùs diximus *lib. 3. tit. 28. de Sepult. à n. 84.* ubi vide.

65 V. Effectus est incapacitas, & inhabilitas ad dignitates, Beneficia, Officia Ecclesiastica quæcunque obtinenda, adeò ut quævis Collatio, præsentatio, electio, confirmatio, & institutio alicujus excommunicati ad Beneficium sit ipso Jure nulla & irrita, *c. Postulasti 7. de cleric. excommun. minist.* ibi: *Cum excommunicatis communicari non debeat, clericis excommunicationis vinculo innodatis Ecclesiastica Beneficia conferri non possunt; nec illi ea valent licitè retinere, nisi forsan cum eis misericorditer fuerit dispensatum cum ea non fuerint canonicè consecuti*, cum Concordantiis. Ratio est; quia Beneficium datur propter officium divinum, cujus cum excommunicatus incapax sit, etiam ad Beneficium inhabilis est. Quo non obstante valet excommunicatus Beneficium ante excommunicationem ritè obtentum retinere; imò etiam possessionem capere Beneficii priùs obtenti. Ratio est; quia à Jure solum irritatur actus, quo acquiritur Jus in Beneficio, sive titulus illius, quem jam acquisitum apprehensio possessionis supponit.

66 VI. Effectus est privatio distributionum quotidianarum. Ratio est; quia hæ tantum dantur præsentibus publicæ persolutioni Officii divini: cui cum excommunicati præsentes esse nequeant, etiam distributiones quotidianas percipere non possunt, *arg. c. un. de cleric. non resident. in 9.* juncto Concilio Tridentino *sess. 24. de ref. c. 2.* Garzias *de Benefic. p. 7. c. 13. nu. 125.* Moneta *p. 2. de Distribut. qu. 15. num. 18.*

67 Fructibus tamen grossis Beneficii ipso Jure non privat, Glossa *in c. Pastoralis 53. Subtrahuntur, de Appel.* Sanch. *lib. 3. de Matr. disp. 51. n. 12.* Layman ubi suprà *n. 9.* cum communiori & veriori aliorum, contra Abbatem *in c. c. Pastoralis n. 17.* Guttierez *lib. 1. qq. canon. c. 1.* & alios. Ratio est; quia nullo Juris textu privatio horum fructuum ipso facto infligitur; textus enim citatur *c. Pastoralis, & illi Proventus Ecclesiastici meritò subtrahuntur*, commodè intelligi potest de sententia ferenda, consequenter ita intelligi debet, *arg. c. Odia de Reg. Jur.*

68 VII. Effectus est, quod excommunicatus Rescriptum aliquod sive gratiæ, sive justitiæ à Sede Apostolica impetrare non valeat, & impetratum ipso Jure sit nullum, nisi in ipsa causa Excommunicationis, vel Appellationis ad excommunicati defensionem impetretur, *c. Dilectus 26. de rescript. & c. 1. eod. in 6.* atque ampliùs diximus *lib. 1. tit. 3. de rescript. §. 2. à n. 39.* ubi vide.

69 VIII. Effectus est privatio omnis jurisdictionis Ecclesiasticæ, ita, ut tam in externo, quàm interno Foro acta Jurisdictionis ab excommunicato facta ipso Jure sint nulla, *arg. cap. Audivimus 4. cau. 24. qu. 1. c. Ad probandum 24. de Sent. & re judic.* cum Concordantiis. Hinc excommunicatus non potest alium excommunicare, *cit. can. Audivimus*, neque conferre Beneficia, *arg. c. un. Ne Sede vacante in 6.* neque eligere, *c. cum dilectus*, & *c. cum inter il 1. de elect.* ubi Electio à suspensis celebrata censetur irrita; omnis autem excommunicatus hoc ipso est etiam suspensus ab Officio.

70 Vult tamen Navarrus *c. 27. Manual. n. 21.* Pirhing. *h. t. n. 18.* Layman *lib. 1. tr. 5. p. 2. c. 4. n. 13.* & alii, præfatum octavum effectum ipso facto in vitandis duntaxat excommunicatis, non item in toleratis locum habere, ita ut tolerati præfatos, & alios Jurisdictionis suæ actus liberè exercere valeant, nisi contra ipsos tanquam excommunicatos, sicque minùs idoneos excipiatur, *arg. c. ad probandum de sent. & re jud.* Ratio est; quia ex una parte hoc ipso, quod excommunicatus aliquis tolleretur, etiam sustinentur acta ipsius (nisi specialis deponatur Exceptio) ne alioquin plura incommoda, & inconvenientia sequantur, quæ Concil. Constantiense sublata voluit per dicenda infrà. Ex altera verò parte dictum Concilium excommunicatos nullatenus in aliquo relevare, aut eis quomodolibet suffragari voluit; ergo sicut ante hac, ita & nunc, facta saltem exceptione & oppositione, acta ipsorum sunt invalida.

71 IX. Effectus est privatio Communionis Forensis sive actum pertinentium ad Judicium externum sive Ecclesiasticum, sive Laicale, tam civile quàm criminale, ita, ut in nullo horum excommunicatus possit esse Judex, Actor, Advocatus, Tabellio, Testis &c. quod intellige de solis excommunicatis vitandis, de toleratis enim procedit doctrina *num. præc.* allata; adeò ut acta ab eis tanquam

Actio:

Actoribus, Advocatis &c facta valeant, si nemo contra illos tanquam inhabiles ad standum in Judicio excipiat, econtrà verò si excipiatur, irrita existant, *arg. c. A nobis de Except. & c. 1. eod. in 6.* Et quamvis Judex excommunicatos vitandos a Judicio repellere graviter teneatur, textu expresso, *c. Decernimus 8. h. t.* ac etiam toleratos repellere possit per Jura citata, tamen hos repellere non tenetur, nisi Excommunicatio notoria sit, vel aliquis contra eos excipiat.

72 Limita tamen præfatum effectum in Reo, utpotè qui etiam ut vitandus excommunicatus, in quovis Judicio stare potest & debet; cum alias accusari & conveniri in Judicio non posset, consequenter ipse a sua malitia commodum reportaret, *c. Intelleximus 7. de Judiciis*.

73 X. Effectus est privatio Communionis politicæ cum fidelibus, ita ut cum eis nec contrahere, vel commercia aut negotia habere, nec cum eis cohabitare, convivere, familiariter conversari, officiosè colloqui valeant, nec fideles cum ipsis, *can. Sicut 16. cau. Cum seqq. cau. 11. q. 3. c. Nuper 29. c. Aliquando 41. h. t.* cum concordantiis, de quo tamen effectu plura §. 4.

74 XI Effectus est, quòd si quis per annum in Excommunicatione insorduerit, id est, pertinaciter perstiterit, de hæresi reddatur suspectus, ita, ut contra illum tanquam de hæresi suspectum procedi possit, uti statuitur in Concilio Tridentino *sess. 25. de reformat. cap. 3.* ac insuper si nullum impedimentum alleget, seque purgare recuset, etiam condemnari valeat ut Hæreticus, *c. Cum contumacia, de Hæretic. in 6.* Ratio est; quia talis videtur omninò contemnere potestatem Ecclesiæ, cujus Claves, & Excommunicationem non timet, nec curat. Insuper si quis propter suspicionem hæresis, vel alterius criminis conjuncti cum contumacia (ut quia legitimè citatus non comparet) excommunicatus fuerit, atque in tali Excommunicatione per annum perseveraverit, censetur convictus de illo crimine, *arg. c. Excommunicatus §. Qui autem de Hæretic.* atque cum communi aliorum tradit Covarruvias *in c. Alma mater §. 7. num. 10.* fusius hanc pœnam deducens.

75 Porrò circa effectus *Excommunicationis majoris* hactenus recensitos specialiter notandum, iis non tantum excommunicatos vitandos, id est, publicè denunciatos, & notorios percussores Clericorum, sed etiam toleratos, id est, quacunque alia etsi penitus occulta majori Excommunicatione innodatos, exceptis casibus, quos circa unum vel aliquem effectum notavimus, subjacere. Ratio est, quia Jura indistinctè loquuntur, consequenter indistinctè intelligi debent, *arg. c. Quia circa 22. de Privilegiis*.

76 Nec in contrarium quid probat Bulla Martini V. *Ad evitanda*; quia per illam Bullam prorsus nullus factus est favor ipsis excommunicatis, sed tantum reliquis non excommunicatis Christianis, quatenus nempe tuta conscientia cum excommunicatis communionem tam in Divinis, quam politicis habere valeant, nisi fuerint publicè denunciati aut notorii percussores Clericorum; quod dum Pontifex statuit, ad finem expressè addit, quòd *per hoc non intendat excommunicatos in aliquo relevare, aut quomodolibet suffragari*.

77 Notandum tamen, quòd sicut ab observatione aliarum Legum humanarum excusat justa causa, v. g. ignorantia invincibilis, necessitas, gravis metus, vel grave periculum mortis, damni corporalis, gravis infamiæ, jacturæ bonorum, officii, &c sic etiam ob similem causam possit quis subinde excusari à Lege excommunicatos præfatis effectibus afficiente; sic v. g. in casu necessitatis, deficiente alio Sacerdote, potest excommunicatus administrare Sacramenta infirmo; idem facere, sicut etiam ingredi Ecclesiam, Jurisdictionemque exercere potest, si ad id metu mortis, vel jacturæ bonorum adigitur. Pariter potest ille, qui occulta, sibi tamen benè cognita Excommunicatione laborat, ad evitandum scandalum, gravem jacturam famæ, bonorum &c. administrare, vel recipere Sacramenta, ac Divinis interesse, & cum aliis ultrò conversari, &c. Dummodo id revera requiratur ad vitanda enarrata damna; ubi enim horum nullum periculum adest, vel si est, alia ratione aut via, quàm transgressione Legis evitari potest, viam hanc amplecti, effectusque recensitos sustinere coram Deo graviter tenetur excommunicatus, juxta omnes.

§. III.

Solvuntur quædam dubia de Excommunicatione.

SUMMARIUM.

78 Excommunicatio *alia* est latæ, *alia* ferendæ sententiæ.
79 *Ex quibus cognosci valeat, quòd* Excommunicatio *sit* latæ.
80 *Vel* ferendæ sententiæ, *& quatuor n. seqq.*
85 *Potest quis sæpiùs excommunicari.*
86 *Atque ab una Excommunicatione absolvi altera remanente.*
87 *Solvitur instantia.*
88 *Nomine Universitatis veniunt Collegium, Capitulum, conventus &c. quot personæ requirantur ad illa?*
89 *Hodie licitè non potest excommunicari integra universitas, seu Communitas, nec Collegium.*
90 *Benè verò olim fieri poterat.*
91 *Potest etiam hodie adhuc interdici integra universitas, v. g. Civitas, Regnum &c.*
92 *Si integra communitas excommunicatur, etiam hodie valet.*
93 *Et quidem certò, si Excommunicatio feratur a Papa.*
94 *Probabiliter verò, si feratur ab inferiore Papa.*
95 *Solvitur instantia.*
Quandonam actus contra Legem factus censeatur irritus? & quando non? Ibid. & num. seq.
97 *Quomodo differant inter se sententia Excommunicationis, & declaratio seu sententia declaratoria*
98 *Ad declarationem non prærequiritur trina monitio.*
99 *Nec citatio, si crimen est notorium.*
100 *Secus si notorium non est, aut de illo non plenè constat, tunc enim requiritur citatio pro discussione causæ, ob quam quis sit declarandus excommunicatus.*
101 *Quibus competat potestas ferendi Excommunicationem. Remissivè.*
102 *Cautissimè, & non nisi deficientibus aliis mediis adhibenda est Excommunicatio.*
103 *Excommunicatio est maxima pœna in Ecclesia Dei.*

Quæritur I. Quænam *Excommunicatio* censeatur *latæ*, & quænam *ferendæ sententiæ*; ubi nota, quòd *Excommunicatio* sit pœna, qua nulla major in Ecclesia datur, *c. Corripiantur 24. q. 3.* quia separat a Corpore Christi, quod est Ecclesia. Quæ quidem pœna quandoque imponitur ipso Jure, adeò ut posito delicto mox incurratur, & dicitur *Excommunicatio latæ sententiæ*. Quandoque verò Legislator eam comminatur Delinquenti, ita, ut posito delicto primum per sententiam Judicis sit imponenda, & appellatur *Excommunicatio ferendæ sententiæ*, prout jam dictum est supra *n. 146.* 78

Resp. I. Hæc verba Legi pœnali inserta, *ipso facto, ipso Jure, ex tunc, sit excommunicatus &c.* manifestè indicant Excommunicationem latæ sententiæ. Idem dicendum, quando Legislator sibi, vel Legi suæ adscribit sententiam dicendo, v. g. *authoritate nostra, virtute præsentis Constitutionis sit excommunicatus &c.* Similiter si lex utatur solo verbo indicativi modi præsentis, aut præteriti temporis, v. g. *excommunicamus, excommunicationem se noverit incursurum, sciat se esse excommunicatum &c.* ut post Suar. *l. 5. de Legibus, c. 6.* notat Henrinex *disp. 5. de Legibus, n. 7.* Sylvester *vers. Excommunicatio I. n. 22.* Laym. *lib. 1. tract. 5. p. 1. n. 3.* 79

Resp. II. Si Lex solum comminetur pœnam excommunicationis nulla alia particula, v. g. *prohibemus sub pœna Excommunicationis, sub terminatione Anathematis, sub pœna Excommunicationis contrafacientibus infligenda &c.* continet excommunicationem ferendæ sententiæ. Idem dicendum, si Lex utatur verbo, vel participio futuri temporis, v. g. *reus erit talis pœnæ, subjacebit Excommunicationi*, & hujusmodi, dummodò nulla alia particula ex enumeratis *n. præc.* opponatur. Et hoc ipsum Herin. *l. c. n. 4.* verisimiliter censet de illis verbis absolutè prolatis, *Excommunicationem se noverit incursurum*. Nam, cum de tali Excommunicatione ferendæ sententiæ possint prædicta verba absolutè posita commodè explicari, id erit faciendum; quin *in pœnis benignior est interpretatio facienda* juxta *Reg. 49. jur. in 6.* cum Concordantiis. 80

81 Resp. III. Insuper si Lex utatur verbis imperativi modi, qui non afficiunt immediatè ipsam personam, sed vel reatum pœnæ, v. g. *reatum talis pœnæ incurrat*, *fiat reus excommunicationis*: *vel ipsam actionem Judicis*, *dicendo* v.g. *excommunicetur*. Hujusmodi, inquam, locutiones solùm continent Excommunicationem ferendæ sententiæ. Idem dicendum, quotiescumque dubium est, an verba Legis contineant Excommunicationem latæ vel ferendæ sententiæ: quia in *obscuris minimum est sequendum* per Reg. 30. Jur. in 6.

82 Dixi notanter, *quæ non afficiunt immediatè ipsam personam*. Siquidem verba illa, *excommunicationem incurrat*, important Excommunicationem ipso Jure, ut benè post Tiraquellum notat Fagnanus *in c. de Sentent. excommun. n.* 57. Similiter hæc verba, *sicut excommunicatus ab omnibus evitetur*, importare Excommunicationem latæ sententiæ, fusiùs contra nonnullos oppositum tenentes propugnat Fagnanus *in c. Super specula. Ne Clerici vel Monachi, &c. n. 1. & seqq.*

83 Utrùm autem illa verba, *sit excommunicatus, &c.* nullo alio addito seu absolutè prolata contineant pœnam latæ sententiæ, nec ne, variant Doctores. Affirmant non pauci, & ratio esse potest, quia hujusmodi verba imperativi modi afficiunt immediatè ipsam personam. Oppositum nihilominùs tenet Navarrus *c. 27. Manual. n. 12.* videlicet allegata verba non continere sententiam latam, sed ferendam, nisi cùm alia Jura id declarant. Probat id Navarrus multipliciter. Et quidem tum authoritate Glossæ *c. 2. de Foro compet.* ℣. *Sequestratus*, secundum quam plurimi Canones illa verba continentes sententiam ferendam significant.

84 Tum, quia verbum *sit*, est futuri temporis, juxta quod Glossa *in cap. Si quis ex Clericis de Vita, & honestat. Cleric.* ly, *anathema sit*, explicat per ly, *anathema erit*, *argum. dist.* 30. quasi per totum, ubi clausula ista solùm denotat excommunicationem ferendæ sententiæ. Tum tandem, quia quamvis ly *sit*, quandoque significet tempus præsens, nihilominus stante dubio mitior pars in pœnis est eligenda: atqui prædicta verba sunt dubia, ut patet ex hactenus allegatis, & ipsa Doctorum varietate; ergo.

85 Quæritur II. An quis sæpiùs possit excommunicari? Resp. Affirmativè, *arg. c. Cùm pro causa, de Sentent. excommun.* & notat Glossa *in c. Engeltrudam*, 3. *q.* 4. Nec obstat, quòd ejectus ex Ecclesia non possit ampliùs ejici, sicut & occisus non potest ampliùs occidi. Resp. enim cum citata Glossa, Excommunicationem habere duos effectus, unum ejiciendi extra Ecclesiam, & alterum detinendi extra, & licet Excommunicatio posterior non possit consequi primum effectum, in jam excommunicato, benè tamen secundum.

86 Porrò ligatus pluribus Excommunicationibus potest absolvi ab una, & tamen non ab altera, & qui verè vult absolvi ab omnibus, omnem causam, pro qua vel quibus fuit excommunicatus, debet exprimere, *arg. cit. c. Cùm pro sua, de Sent. Excommunicat.* juxta Glossam ibidem ℣. *Tanquam excommunicatum*.

87 Nec obstat, quòd unum peccatum non dimittatur sine altero, *arg. c. Minores §. Sed adhuc de Baptismo*, ibi: *Dominus, qui totum hominem salvum fecit in Sabbato, opus imperfectionis non novit, & ob hoc peccata non ex parte, sed ex toto dimittit*. Respondit enim Fagnanus *in cit. c. Majores n. 62. de Baptismo*: disparitatem esse; quia absolutio a peccatis est actus divinus, qui non debet esse absque perfectione, secùs est de absolutione ab Excommunicatione, quæ est actus humanus Ecclesiæ, utpote per quam inducta est excommunicatio.

88 Porrò Universitatis nomine censetur Synodus, Concilium, Conventus, Collegium, Capitulum &c. Et licet Baldus quinque homines requirat ad Universitatem Castri, vel Villæ, *arg. L. fin. c. de Testamentis*, meliùs tamen Fagn. *loc. cit. n.* 34. post Glossam *in l. Sicut. ff. quòd cujusque Universitatis nomine &c.* censet, Universitatem posse constitui per tres *arg. l. Neratius ff. de verbor. significat.* ibi: *Neratius Priscus tres facere existimat Collegium, & hoc magis sequendum est*. Quinimò duo faciunt Congregationem, *arg. cap. 1. de Elect.* Et licèt unus non sit universitas, neque per unum ab initio constitui possit universitas: nihilominus, si unus solus remaneat, jus & nomen universitatis conservatur in illo, textu claro, *L. Sicut ff. Quod cujusque Universitatis nomine &c.* Hoc prænotato

Resp. I. Hodie non potest ferri sententia in universitatem, vel Collegium; sed in singulos tantum de universitate, vel Collegio, quos culpabiles esse constiterit, promulgari debet. Ità habetur expressè *c. Romana de Senten. excommun. in 6.* idque providè statuit Pontifex, *volens animarum periculum vitare, quod exinde sequi posset, cùm nonnunquam contingeret innoxios hujusmodi sententia irretiri*, ut ibidem habetur. 89

Dixi notanter *hodie*. Nam olim potuisse Capitulum, & sic universitatem excommunicari, notat post Abbatem, & Joan. Andream Fagnanus *in c. Olim de Litis contestat. n. 2.* & fusiùs in *c. Responso de Sentent. excommun. num. 53. & seqq.* idque probat ex casu & textu illius Capituli *Olim de litis contest. & c. Significat vers. Sed a parte de except. &c.* Accedit, quòd *cit. c. Romana de sentent. excommun. in 6.* Jus novum contineat, non enim procedat per viam Declarationis, sed novæ Constitutionis, ibi: (*penitùs prohibemus*) & consequenter ante illam Constitutionem benè poterat Communitas excommunicari. Sed defactò secùs dicendum. 90

Non obstat, quòd tota Civitas, vel universitas aliqua possit interfici, *arg. c. Responso de Sentent. excommun.* Immò quandoque *Interdicto* puniantur, qui non peccaverunt: nam pro peccatis Regis Regnum interdicitur, *arg. c. Non est vobis de sponsalib.* Civitas pro peccatis Episcopi, *c. Sanè de offic. delegat.* vel Domini, aut Rectoris, *c. Si sententia de sentent. excommun.* Resp. enim cum Fagnano *in cit. c. Responso de sentent. excommun. num. 42.* hoc esse verum ac speciale in Interdicto, non autem in pœna Excommunicationis; interdicti enim non fraudantur Ecclesiæ suffragiis, sicut excommunicati. Unde hodie universitas non excommunicatur, sed personæ singulares, licèt interdici soleat. 91

Resp. II. Nihilominùs sententia Excommunicationis, si hodie feratur in universitatem, probabiliter est valida, & ligat singulos de Communitate doli capaces, saltem quoad Ecclesiam. Ita Glossa *in c. Romana de sentent. excomm. in 6 vers. Penitùs*, appellans hanc sententiam tutiorem, & sequitur Fagnanus *loc. cit. n. 102. & seqq* post Bernardum, Butrium, & alios, quamvis etiam multi teneant oppositam. 92

Et quidem si sermo sit de excommunicatione a Summo Pontifice in universitatem lata, cùm ipse non subjaceat ulli prohibitioni Juris positivi, non est dubitandum, quin liget omnes de universitate, etiam innoxios. Intellige quoad Ecclesiam, seu quatenus in facie Ecclesiæ se debent gerere quasi excommunicatos: secùs quoad Deum, cujus judicium nec fallit, nec fallitur, atque ampliùs declarat textus expressus *in c. A nobis 16. de sentent. excommun.* Intellige insuper quoad personas doli capaces: nam infantes & furiosi non ligantur Excommunicatione, etiam quoad Ecclesiam. Fagnan. *ibid n. 31*. 93

Quòd autem defactò teneat sententia Excommunicationis (modo proximè declarato) si in universitatem feratur ab inferioribus Papa, probatur imprimis authoritate plurium Doctorum *n. 92.* jam relatorum, hanc sententiam appellantium tutiorem. Accedit, quòd olim potuerit excommunicari universitas juxta dicta *n. 90.* Atqui in nova dispositione *c. Romana de sentent. excommun. in 6.* prohibetur quidem excommunicari universitas vel Collegium, ibi: *In universitatem vel Collegium proferri sententiam Excommunicationis penitùs prohibemus*; non tamen irritatur, neque invalida declaratur sententia talis, si proferatur. 94

Neque urget *L. Non dubium C. de Legibus*, junctò *c. Imperiali 25. quæst. 2.* ubi dicitur. *Quæ contra Leges fiunt, pro infectis habenda sunt, licèt Legislator fieri prohibuerit tantùm, non specialiter dixerit, inutile esse debere, quod factum est*. Nam dictum istud plures patitur limitationes, ut notat Jason *ad cit. l. Non dubium arg. c. Ad Apostolicam, de Regularib.* ibi: *Multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem*. 95

Cæteris autem limitationibus dimissis, & magis ad propositum, respondet Fagnanus *loc. cit. n. 103.* dictum illud habere locum duntaxat, quando lex simul tribuit potestatem faciendi actum illum, & præscribit conditiones, ac modificationes prohibendo, ne aliter fiant: tunc enim recipitur potestas qualificata seu modificata solùm, & ideò actus non servatis modis præscriptis a Lege redditur nullus ex defectu potestatis. Secùs est, quando Lex præscribit conditiones, vel facit prohibitionem ei, qui priùs potestatem 96

tem vel jurisdictionē agendi jam habebat (prout olim Episcopi habuerunt potestatem excommunicandi Universitatem) tunc enim sustinetur actus in vim potestatis præexistentis; licèt transgrediens sit puniendus, sicque sententia Excommunicationis in Universitatem lata foret quidem injusta, sed non ipso Jure nulla, *arg. c. Sententia 11. qu. 3.* ibi: *Sententia Pastoris, sive justa sive injusta fuerit, timenda est*.

97 Quæritur IV. In quo differant sententia Excommunicationis, & declaratio seu sententia declaratoria Excōmunicationis? Resp. cum Fagnano *in c. Non potest de Sentent. & re judicat. n. 18. & seqq.* differre *primò*, quia Excommunicationis Sententia infligitur per sententiā Judicis, non sic autem fit in declaratione Excommunicationis à Jure inflictę: nam qui ipso Jure excommunicatus est, per declarationem amplius non ligatur; cùm à principio ligatus fuerit, sed solùm declaratur excommunicatus, ut ab aliis evitetur. Ideòque ex declaratione neque infertur pœna gravissima, qualis infertur ex sententia Excōmunicationis, neque tanta in ea requiritur solemnitas, *arg. c. Pastoralis de Appellat*.

98 *Secundò* differunt, quia Excommunicatio ferri non debet, nisi præmissa trina monitione, vel saltem una pro omnibus cum competentibus dierum intervallis, *arg. c. Sacro de Sentent. excommun.* ibi: *Nisi competente admonitione præmissa* junctò *c. De illicita, 24. q. 3. & c. Constitutionem, de Excommunicat. in 6.* eo quòd Excommunicatio feratur propter contumaciæ perseverantiam, & ut isthac medicinali pœna quispiam castigatus citiùs à sua contumacia deficiat. Quāvis Jure novo S. Concilii Trident. *Sess. 25. c. 3. de Reformat.* si delicti qualitas id exposcat, infligi Excommunicatio valeat *præcedente bina* saltem monitione, etiam per Edictum. Econtrà ad declarationem Excommunicationis alia monitio non requiritur, cùm ea ipso jure jam contracta supponatur, ac declaretur, & Lex ipsamet semper moneat à tali actu sub pœna Excommunicationis esse abstinendum.

99 *Tertiò* differunt; quia ad Excommunicationem à Judica infligendam requiritur citatio Rei, saltem per Edictum, si is aliter inveniri nequeat. Secùs est in declaratione Excommunicationis, dummodò factum ipsum sit notorium: neque enim citandus est cui notorium est defensionem non cōpetere, prout ex communi docet citatus Fagnanus *n. 21*.

100 Dicitur autem notanter: *dummodò factum sit notorium*; nam si hoc occultum est, vel de eo nondum manifestè constat; citatio Rei est necessaria ad discutiendam causam, ob quam sit declarandus excommunicatus, Glosa in *Clement. Præsenti, vers. Constiterit de Censib & Clement. 2. de Pœnis*; quatenus vel Reus se defendere, vel factum verificari queat, ob quod feratur declaratoria, licèt in ipsa declaratione non requiratur.

101 Quæritur V. Quibus competat potestas ferendi *Excommunicationem majorem*? Item qualiter & quando hac potestate uti possint & debeant? Resp. I. Ad primam partem hujus Quæsiti patere ex *§. 1. an 7* ubi specificavimus omnes, quibus competit potestas ferendi Censuram ut sic, consequenter etiam Excommunicationem.

102 Resp. II. Excommunicatio cautissimè ac sobriè, & non nisi aliis deficientibus mediis infligenda est. Pro hujus Cōclusionis probatione, & declaratione meritò per extensum assignatur dispositio circa hoc facta à Concilio Tridentino *Sess. 25. de Reformat. 3* verbis: Quamvis excommunicationis gladius nervus sit Ecclesiasticę disciplinæ, & ad cōtinēdos in officio populos valdè salutaris, sobriè tamen, magnaque circumspectione exercendus est: cùm experientia doceat, si temerè, aut levibus ex rebus incutiatur, magis contemni, quàm formidari, & perniciem potiùs parere, quàm salutem. Quapropter excommunicationes illę, quę monitionibus præmissis ad finem revelationis, ut ajunt, aut pro deperditis seu subtractis rebus ferri solent, à nemine prorsus, præterquam ab Episcopo decernantur, & tunc non aliàs, quàm ex re non vulgari, causaque diligenter, ac magna maturitate per Episcopum examinata, quę ejus animum moveat: nec ad eas concedendas cujusvis sæcularis, etiam Magistratus, auctoritate adducatur: sed totum hoc in ejus arbitrio & conscientia sit positum: quando ipse pro re, loco, persona, aut tempore eas decernendas esse judicaverit. In causis verò judicialibus mandatur omnibus Judicibus Ecclesiasticis, cujuscunque dignitatis existant, ut quandocunque executio realis vel personalis in qualibet parte judicii propria auctoritate ab ipsis fieri poterit, abstineant se tam in procedendo, quàm definiendo à

censuris Ecclesiasticis, seu Interdicto: sed liceat eis, si expedire videbitur, in causis civilibus ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus, contra quoscunque etiā laicos, per mulctas pecuniarias, quæ locis piis, ibi existentibus, eo ipso quòd exactæ fuerint, assignentur; seu per captionem pignorū, personarumque districtionem per suos proprios, aut alienos executores faciendam, sive etiam per privationem Beneficiorum, aliaque Juris remedia procedere, & causas definire. Quòd si executio realis, vel personalis adversus reos hac ratione fieri nō poterit: sitque erga Judicem contumacia, tunc etiam eos anathematis mucrone, arbitrio suo, præter alias pœnas ferire poterit. In causis quoque criminalibus, ubi executio realis, vel personalis, ut suprà, fieri poterit, etiam à Censuris abstinendū: sed si dictę executioni facilè locus esse nō possit: licebit Judici hoc spirituali gladio in delinquētes uti: si tamen delicti qualitas, precedente bina saltem monitione, etiā per Edictum, id postulet. Nefas autem sit sæculari cuilibet Magistratui prohibere Ecclesiastico Judici, ne quem excommunicet, aut mandare, ut latam Excommunicationem revocet, sub pretextu, quòd contenta in presenti Decreto nō sint observata: cùm non ad seculares, sed Ecclesiasticos hæc cognitio pertineat. Excōmunicatus verò quicunque, si post legitimas monitiones non resipuerit, non solùm ad Sacramenta, & Communionem Fidelium, ac familiaritatem non recipiatur, sed, si obdurato animo, Censuris annexus, in illis per annum insorduerit, etiam contra eum, tanquam de hæresi suspectum, procedi possit.

Ratio autem Conclusionis est tum illa, quæ in Concilio Tridentino *loc. cit. princ.* jam est allegata: Tum quia Excommunicatio est pœna gravissima, quam habet Ecclesia, *can. Corripiantur 17. cau. 24 q. 3* ibi: *Qua pœna in Ecclesia nulla major est*; consequenter, dum alia media sufficiunt, adhiberi non debet. 103

§. IV.

De Excommunicatione Canonis, seu in percussores Clericorum, & de Excommunicationibus Bullæ Cœnæ.

SUMMARIUM.

104 *Ratio Rubricæ.*
105 *Quid intelligatur nomine Excommunicationis* Canonis?
106 *A quo sit lata?*
107 *Quinam veniant nomine Clerici; vel Monachi?*
108 *Violentam manum Clerico vel Monacho injicere quis dicatur.*
109 *Enumerantur variæ actiones in specie, quæ violentam manuum injectionem continent, & propterea secum Excommunicationem trahunt: & num. seq.*
111 *Etiam ille* Excommunicationem Canonis *incurrit, qui similem violentam actionem, seu manus injectionem mandant.*
112 *Vel suo nomine, aut intuitu ipsius factam ratihabet.*
113 *Item qui consilium, auxilium, vel favorem præbent ad hujusmodi violentam manus injectionem.*
114 *Pariter & illi, qui cùm possent, & ex officio deberent, non impediunt.*
115 *Qui omnes recensiti non excusantur ex eo, quòd dicant, Clericum commeritum fuisse percussionem.*
116 *Vel consensisse in eandem.*
Clericus non potest renuntiare privilegio Canonis, ibid.
117 *Quando ex causa aliqua quocumque tandem violenta manus injectio excusatur à peccato mortali, excusatur etiam ab* Excommunicatione Canonis.
118 *A quo etiam immunis est, qui ob necessariam sui, suorumque, vel aliorum defensionem manus violentas injicit.*
119 *Doctrina practica ad propositum, quòd sæpè ab Excommunicatione excusentur rustici, & alii violentas manus injicientes Clerico injustè aggressori.*
120 *Alia similis doctrina practica ad propositum.*
121 *Prælatis, & Magistris suos etiam in Majoribus constitutos Clericos subditos aut discipulos.*
122 *Sicut etiam parentes & propinqui filios aut propinquos.*

123 *Sed non nisi in Minoribus constituto disciplinæ, & correctionis causa moderatè percutere possunt.*
124 *Mulier quoque pro defensione suæ pudicitiæ percutiens Clericum ab* Excommunicatione *immunis est.*
125 *Sicut etiam percutiens, vel occidens Clericum cum matre, filia, uxore, aut sorore turpiter viventem.*
126 *Quid, & unde dicatur* Excommunicatio Bullæ Cœnę?
127 *Quæ, & quot sint hujusmodi Excommunicationes.*
128 Bulla Cœnæ *per extensum ponitur.*
129 *Specialia* de Bulla Cœnæ, *& ejus Excommunicationibus.*
130 *Inter specialia, quæ habent Excommunicationes* Bullæ Cœnæ, *est, quòd contra eas nunquam valeat consuetudo, præscriptio, aut non receptio.*
131 *Doctrina practica ostendens plures hodie esse excommunicatos per* Bullam Cœnæ.
132 *Non obstante, quòd ut tales non denuntientur.*
133 *Et Excommunicationes hæ non curentur.*

104 QUamvis innumeræ quasi Excommunicationes tam in sacris Canonibus, quàm Constitutionibus & Decretis Pontificum, Episcoporum, aliorumque Superiorum Ecclesiasticorum inveniantur, præ aliis tamen celebriores, & frequentiores sunt *Excommunicatio Canonis*, & *Excommunicationes Bullæ Cœnæ*, de quibus proin in hoc §. agemus.

105 Quæritur I. Quid sit? contra quos? & à quo statuta sit *Excommunicatio Canonis*? Resp. I. Per *Excommunicationem Canonis* intelligitur illa, quam ipso facto incurrunt omnes percussores Clericorum, seu omnes illi, sive Clerici, sive Laici, qui violentas manus in Clericum, vel Monachum, seu Religiosum injecerint. Communis & certa *can. Si quis suadente diabolo 29. cau. 17 q. 4.*

106 Resp. II. Hæc Excommunicatio lata est ab Innocentio II. in Concilio Lateranensi relato, *cit. can. Si quis suadente diabolo 29. cau. 17. q. 4.* ibi: *Si quis suadente diabolo hujus Sacrilegii reatum incurrerit, quòd in Clericum, vel Monachum violentas manus injecerit, Anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporum illum præsumat absolvere (nisi mortis periculo urgente) donec Apostolico conspectui præsentetur, & ejus mandatum suscipiat.*

107 Quid autem nomine Clerici, vel Monachi intelligatur, vide *lib. 3. tit. 1. de Vita & honestat. Cleric. §. 1. per totum.* Item *tit. 31. §. 1.* vide etiam dicta in *Theologia nostra Morali tract. 13. disp. 11. à n. 63.* quibus adde, esse certa vitia, ratione quorum Clerici privilegio citati *Canonis* non gaudent, ita ut percutientes talem Clericum non incurrant hanc Excommunicationem, de quibus vitiis in hoc V. Libro suis in locis jam fecimus mentionem.

108 Quæritur II. Quænam dicatur violentæ manus injectio in Clericum, vel Monachum ad hoc, ut propterea præfatam Excommunicationem ipso facto quis incurrat? Resp. Violentę manus injectione ad propositum intelligitur quævis actio externa injuriosa, & graviter peccaminosa violenter injecta personæ Clerici, aut Monachi, vel rebus corporis illius adhærentibus. Ita in re communis, prout videre est apud Navarrum *Manual. c. 27. n. 77.* Barbosam *in c. Si quis suadente, à n. 29.* Molinam *de J. & J. disp. 51. n. 8.* Suarez *de Censuris, disp. 22. sect. 1. n. 27.* Layman *lib. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 6.* & alios.

109 Infertur pro praxi, violentæ manus injuriosam, & graviter peccaminosā injectionem committere, consequenter excommunicationem *Canonis* ipso facto incurrere imprimis illum, qui Clericum, vel Monachum manum, pede, ense, baculo, aliove instrumento, vel etiam veneno occidit, mutilat, vulnerat, percutit. Item, qui sputum, pulverem, sordes, lapidem, vel quid aliud in eum projicit. Insuper, qui fræno equi, aut currui, cui Clericus insidet, violentas manus injicit, vel fugientem ita insequitur, ut causa sit, quòd violentiam insequentis fugiens Clericus præceps in foveam, aut flumen ruat. Item, qui vestimenta personæ Clerici adhærentia violenter detinet, vel dilacerat, vel ea, etiam pileum tantùm, aut quid aliud, v. g. librum, baculum &c. violēter eripit, ut cum aliis tenent Sylvester *verf. Excommunicatio 6. n. 4.* Layman *loc. cit. n. 6.* Navarrus *c. 27. nu 77.* Barbosa *loc. cit.* Secùs est, si quis detineat, dilaceret, conculcet vestimenta, aut res Clerici corpori ejusdem non adhærentes.

110 Pariter violentam manum injicere, & Excommunicationem incurrere censetur, qui Clericum, vel Monachum etiam absque ulla læsione corporali in carcere, vel custodia publica vel privata, vel in domo aut alio in loco injuriosè concludit, detinet, ne egredi, vel progredi possit. Doctores citati, textu expresso *c. Nuper, 29. h. t.*

Idem est de illo, qui aliquam ex recensitis *n. 109. & n. 110.* injuriosis actionibus mandet, dummodò effectus sequatur, *c. Mulieres, 6. h. t.* ibi: *Illi verò, qui non per se ipsos, sed eorum authoritate, vel mandato alii violenter injiciunt manus in Clericos, ad Sedem Apostolicam sunt mittendi: cùm is committat verè, cujus authoritate vel mandato delictum commititi probatur.* 111

Idem dic de illis, qui hujusmodi injuriosam violentam actionem non quidem mandant, suo tamen nomine, vel gratia, & intuitu ipsorum factam signo aliquo externo (non autem affectu merè interno) ratihabent; secùs foret, si quis hujusmodi actionem non suo, sed alterius nomine factam ratihaberet textu expresso *c. Cùm quis, 23. h. t. in 6.* ibi: *Cum quis absque tuo mandato manus injicit in Clericum tuo nomine violētas: si hoc ratum habueris, excommunicationem latam à Canone incunctanter incurris; cùm ratihabitio retrahatur, & mandato debeat comparari. Si verò injectio eadem tuo nomine non fuit facta, tunc licet pecces ratihabendo eandem, non tamen propterea excommunicationis ullius vinculo innodaris, cùm quis ratum habere nequeat, quod ejus nomine non est gestum.* Concordat Clementina, *Si quis suadente, 1. de Pœnis:* ut proin in hoc etsi aliàs odiosa materia procedat, *Reg. 10. Jur. in 6. Ratihabitionem retrotrahi, & mandato comparari non est dubium.* 112

Ulteriùs eandem Excommunicationem incurrunt, qui consilium, auxilium, aut favorem præbent ad hujusmodi injuriosam actionem. Ita citati Doctores, *arg. c. Quanta, 47. h. t. & Clement. 1. de Pœnis*, ubi inter alios hujus violentæ injectionis, & excommunicationis, Reos etiam numeratur is, qui *injuriosè, vel temerè percusserit, aut banniverit, vel hæc mandaverit fieri, vel facta ab aliis rata habuerit, vel socius in his fuerit facientis, aut consilium in his dederit, aut fravorem &c.* 113

Tandem ejusdē violentiæ injectionis, & Excommunicationis Rei sunt, qui dum sine gravi suo incommodo possent, & ex officio talem injectionem impedire tenerentur, non impediunt, consequenter eidem favent, & tacitè consentiunt, veluti si ab ea proposita vel attentata pater filium, Dominus servum, Magistratus, vel alius Superior nō impediti subditum, *c. Quanta 47. h. t.* ibi: *Ne autem solos violentiæ hujusmodi authores præsumptio aliquorum existimet puniendos, facientes, & consentientes pari pœna plectendos Catholica condemnat authoritas. Eos delinquentibus favere interpretamur, qui cum possint, manifesto facinori desinunt obviare*; & ibi Doctores cum Navarro *Manual. c. 27 nu 78.* Molina *disp. 52. à n. 27.* Layman *loc cit n. 7.* 114

Neque ab Excommunicatione hactenus recensiti excusantur, si etiam cum veritate dicant, Clericum hujusmodi violentam manus injectionem commeritum esse, vel ad eam dedisse causam; quia taliter delinquens Clericus à Superiore, & Judice suo Ecclesiastico, & non ab alio est puniendus vel castigandus. Barbosa *in cit can Si quis suadente, 29. cau. 7 q. 4. n. 47.* cum aliis. Secùs, & ab Excommunicatione immunis foret, si quis pro necessaria sui defensione, servato moderamine inculpatæ tutelæ violentas manus aliquo ex præfatis modis incuteret, prout magis dicetur infrà, *n. 18.* 115

Rursus ab Excommunicatione immunis non est, si Clericus in sui percussionem, & manuum injectionem consentiat, & percussioni v. g. corpus ultrò subjiciat etiam ad satisfactionem injuriæ per Clericum priùs illatæ alteri; quia etsi in tali casu percussio hujusmodi non sit violenta respectu Clerici percussi, est tamen violenta & injuriosa, atque redundans in opprobrium status Clericalis, in cujus totius, & non in privati Clerici alicujus favorem concessum est *privilegium Canonis*, cui favori, & privilegio renūtiari non potest pacto privatorum, *c. Si diligenti, 12 de Foro compet. & c. Contingit, 36. h. t.* Quòd si percussio ex consensu Clerici facta, injuriosa non esset, ut sic tamen causa occultæ mortificationis, & satisfactionis pro suis peccatis ex motivo virtutis admitteretur, Excommunicationem percutientis secum non traheret. 116

Dicitur autem notanter in Conclusione *n. 108.* posita, *injuriosa, & graviter peccaminosa*; quia cùm *Excommunicatio Major* sit pœna omnium gravissima, *can. Corripiantur, cau. 24. q. 3.* non nisi propter actionem graviter peccaminosam incurritur *per dicta §. 1.* Hinc juxta Communem Doctorum, si quis vel ob actionis levitatem, vel defectum intentionis injuriandi (uti fit in casu vexationis) vel ob ignorantiam personæ Clericalis, vel ob defectum sufficiētis advertentię, & deliberationis ex nimia animi perturbatione, vel vehementi passioni proveniente, vel ob aliam causam à mortali peccato excusatur, etiam ab Excommunicatione immunis est. Ubi tamen notandum circa hanc materiam, esse subinde actionem graviter peccaminosam respectu Clerici, v. g. violentam vestimenti illius apprehensionem, vel pilei detractionem, quę respectu alterius tantùm levis materia, leviterque peccaminosa esset. 117

118 Pariter ab Excommunicatione liber est, qui ad, sui vel alterius defensionem in corpore, vel bonis fortunę, servato moderamine inculpatæ tutelæ, Clerico violentas manus injicit, v. g. violenter cum detinet, vel etiam percutit, dummodò incontinenti id faciat, & modum non excedat, *arg. c. Ex tenore, 10. h. t.* ibi: *Nisi se defendendo fecerit*, & adhuc clariùs, *c. Si verò, 3. eod.* ibi: *Si verò Clericum vim sibi inferentem quis repellat, vel lædat, non debet propter hoc ad Sedem Apostolicam mitti, si incontinenti vim vi repellat*: rationē subjungit ibidem Papa illis verbis: *cùm vim vi repellere, omnes Leges, omniaque jura permittant*, cùm talis detentio, vel percussio non tam sit injuriosa, ac peccaminosa actio, quàm sui, vel aliorum contra injustam vim justa & licita defensio.

119 Infertur, rusticos, vel alios plebejos, vel etiam alios sępè ab Excommunicatione excusari, toties nempè, quoties contra rixosum, insolentem, vel aliàs injustum aggressorem Clericum violenter se defendūt, ita ut violēter in corpore aggredientem Clericum violenter repellant, vel vestes illius violenter detineant, vel etiam, ubi opus est, incontinenti percutiant; cùm talis non tam sit injuriosa manus injectio, quàm justa defensio per clara Jura citata, quod benè observare habent Judices Ecclesiastici.

120 Ex eadem defensionis causa ab Excommunicatione immunis est, qui domi suę turbationes, insolentias, vel rixas causantem Clericum vi è domo repellit, vel excludit: item qui Clericum cum bonis vi aut clam injustè ablatis fugiētem insequitur, ablata violenter etiā percutiendo, si aliter non potest, extorquet: sicut etiam ille, qui Clericū debitorem de fuga suspectum, violenter in custodia, vel aliàs detinet, ad hoc, ut eum Judici Ecclesiastico præsentare, & debitam satisfactionem consequi valeat, prout cum aliis benè advertunt Palao *tract. 29. disp. 3. pun. 23. §. 3. num. 15.* Layman. *ubi suprà n. 8.* Molina *disp. 55. à n. 3.*

121 Ulteriùs Excommunicationi non subjacent Prælati seu Superiores, aut Magistri, qui Clericum subditum, vel discipulum etiā in Sacris v. g. Subdiaconatus Ordine constitutum, correctionis, vel disciplinæ causa percutiunt; quod idem dic de aliis ex mandato Superioris, vel Magistri Clericum ejusmodi percutientibus textu expresso *c. ex tenore, 10. h. t.* ibi: *Nisi de mandato suorum fecerit Prælatorum, vel nisi super eum* (Subdiaconum videlicet) *prælationis ministerium habeat*, concordat *c. Cum voluntate, 54. h. t.* ibi: *Si quis verò ratione officii, quod in Ecclesia obtinet, aut etiam alii Clerici seniores zelo &c.*

122 Ab eadem Excommunicatione immunes sunt parentes & propinqui, qui disciplinæ, vel correctionis causa filium, vel propinquum *in Minoribus* constitutū moderatè, seu leviter percutiunt, textu expresso, *cit. c. Cum voluntate, 54. §. fin. h. t.* ibi: *Si quis verò ratione officii, quod in Ecclesia obtinet, vel etiam alii Clerici seniores zelo devotionis pueros, vel adolescentes in Minoribus Ordinibus constitutos turbantes divinum Officium; & qui obtentu prælationis, vel magisterii subditos, vel Scholares correctionis causa leviter forsan percusserint, excommunicationis sententiam non incurrunt: quod & de his dicendum est, qui aliquos de familia sua, vel propinquos inferiori in Ordinum simili modo, ut cohibeantur à suis insolentiis, & scientia, bonisque moribus informentur, duxerint corripiendos.*

123 Dicitur autem notanter *in Minoribus constitutum*; quia in Majoribus constitutum filium, aut propinquum, parentes, aut propinqui etiam correctionis causa percutere non possint sine Excommunicatione, ut benè advertunt Interpretes *in cit. c. Cum voluntate*, prefertim Barbosa *num. 6.* & cum aliis docet Palao *loc. c n 8.* Ratio est; quia cùm ex una parte nullibi in Jure concessum sit parentibus, aut propinquis percutere Clericum filium, aut propinquum *in Sacris constitutum*, sicuti concessum est Magistris, & Superioribus respectu subditorum, & discipulorum; ex altera verò parte *in cit. c. Cum voluntate*, filios, & propinquos dumtaxat *in Minoribus constitutos* concedatur percutere, valet argumentum à sensu contrario, & subintrat *can. Si quis suadente diabolo* universaliter sub Excommunicatione prohibens percussionem Clerici.

Insuper ab Excommunicatione immunis est mulier, quæ Clericū etiam Sacerdotem suę pudicitię insidiantē, quem verbis, aut fuga vel omninò non, vel quin iterū redeat, abigere non valeat, verberibus, fuste, vel alia violenta manus injectione repellit. Doctores suprà *n. 120.* citati per Jura *ibid.* allegata; quia & hæc percussio est justissima defensio. 124

Tandem ex speciali Juris cōstitutione ab Excommunicatione immunis est, *qui in Clericum cum uxore, matre, sorore, vel filia propria turpiter inventum* (turpes actus, oscula, amplexus, aliosve exercentem) *manus injecerit*, prout expresse statuitur *c. Si verò, 3 h. t.* ubi tamen subjungitur: *Cæterum, si in stupro, vel adulterio, quod committit cum ea, quæ ipsum ita proxima consanguinitatis linea non contingit, ceperit, aut in eum violentas manus injecerit, non erit à sententia illius Excommunicationis immunis.* 125

Porrò etsi quis turpiter agentem cum uxore, matre, sorore, filia Clericum percutiens graviter peccet, si modū excedat, v. g. graviter mutilet, aut occidat, tamen Excommunicationem non incurrit. Navarrus *Manual. cap. 27. n. 84.* Layman. *loc. cit. n. 9.* Molina *disp. 55 nu. 5. arg cit. c. Si verò, 3. h. t.* per quod etiam excessivè percutiens in tali casu Clericum ab Excommunicatione immunis esse censetur, non tantùm in abominationem turpissimi criminis, sed etiam & præcipuè ob difficultatem in tali casu tam justum temperandi dolorem, & cohibendi impetum vindictæ. 126

Quæritur III. Unde dicatur? quid? & quotuplices sint *Excommunicationes Bullæ Cœnæ*? ac quid speciale habent? Resp. I. *Excommunicationes Bullæ Cœnæ* sunt illæ, quæ continentur illa Bulla, quam à pluribus Pontificibus jam pridem editam, & renovatam quilibet Pontifex ad initium sui Regiminis rursum innovat, & singulis annis certò, eamque magna solemnitate in die Cœnæ Domini publicat, & denuò renovat, ac confirmat; ob quod *Bulla Cœnæ* dicitur, in eaque contentæ *Excommunicationes Bullæ Cœnæ* nominantur. 127

Resp. II. *Excommunicationes Bullæ Cœnæ* sunt plures, utpotè ob plura & varia delicta, in plures ac diversos delinquentes latæ; quos deliquentes hic in compendio subjungimus. Itaque *Excommunicationibus Bullæ Cœnæ* ipso facto sequentes subjacent delinquentes. I. Hæretici omnes externi, seu qui hæresin externam committunt, eorumque receptores, fautores, & defensores; item legentes librum ab Hæretico scriptum, & de Religione tractantem, talemque librum imprimentes, retinentes, defendentes, ac Schismatici. II. Appellantes à sententiis vel mandatis Sūmi Pontificis ad futurum Concilium. III. Piratæ seu latrunculi maritimi, eorumque fautores &c. IV. Auferētes bona naufragantium Christianorum ubivis terrarum. V. Imponentes nova pedagia, seu gabellas præterquàm in casibus à Jure sibi concessis. VI. Falsificātes litteras Apostolicas. VII. Deferentes arma, & alia usui bellico idonea ad Christiani nominis hostes, vel hæreticos expresse, & nominatim à Sede Apostolica declaratos. VIII. Impedientes eos qui victualia Romam vehunt. IX. Qui vexant, aut injuriis afficiunt eos, qui Romam vadunt, aut redeunt. X. Vexantes Peregrinantes Romā. XI. Offendentes Cardinales, & alios Ecclesiæ Prælatos. XII. Offendentes aliquem, qui pro causa Curiam Romanam accedit. XIII. Appellantes à gravamine, & futura executione litterarū Apostolicarum ad Laicā potestatem. XIV. Officiales, & alii, qui causas Ecclesiasticas avocāt à Judicibus Ecclesiasticis; aut hos eas prosequi volentes, impediunt. XV. Judices sæculares, qui personas Ecclesiasticas ad sua Tribunalia trahunt. XVI. Qui impediunt Prælatos, & Judices Ecclesiasticos, ne sua jurisdictione juxta præscriptum Legum Christianarum utuntur: item qui contra sententias, & Decreta Judicis Ecclesiastici, vel ad ea, judiciumque Ecclesiasticum eludenda recurrunt ad potestatem Laicalem: Sicut & hæc ipsa, ejusque Officiales, qui his recurrentibus deferunt. XVII. Usurpantes jurisdictionē, fructus, ac redditus Sedis Apostolicæ, vel aliarum Ecclesiarum, eosve sequestrantes. XVIII. Imponentes onera personis Ecclesiasticis. XIX. Judices sæculares, qui in causis criminalibus Clericorum sese intromittunt. XX. 128

Qui

Qui directè, vel indirectè, per se vel per alios invadunt, destruunt, occupant, vel detinent bona & terras ad Romanam Ecclesiam pertinentes. Prout magis patebit ex ipsa Bulla Cœnæ Domini, quam à Clemente X. editam ex Tomo V. Bullarii Cherubini, utpotè ibidem novissimam, desumptam per extensum subjungimus pro commoditate Lectoris Bullarium forsan ad manum non semper habentis.

BULLA COENÆ DOMINI.

129 Pastoralis Romani Pontificis vigilantia, & sollicitudo, cùm in omni Christianæ Reipublicę pace, & tranquillitate procuranda, pro sui muneris officio assiduè versatur, tum potissimùm in Catholicæ Fidei, sine qua impossibile est placere Deo, unitate, atque integritate retinenda, & conservanda maximè elucet. Nimirùm, ut Fideles Christi non sint parvuli fluctuantes, neque circumferantur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, ad circumventionem erroris: sed omnes occurrant in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei in virum perfectum, neque se in hujus vitæ societate, & communione lædant, aut inter se alter alteri offensionem præbeat, sed potiùs in vinculo charitatis conjuncti, tanquam unius corporis membra sub Christo capite, ejusque in terris Vicario Romano Pontifice Beatissimi Petri Successore, à quo totius Ecclesię unitas dimanat, augeantur in ædificationem, atque ita divina gratia adjutrice, sic præsentis vitæ quiete gaudeant, ut futurę quoque beatitudine perfruantur. Ob quas sanè causas Romani Pontifices Prædecessores nostri, hodierna die, quæ anniversariæ Dominicæ Cœnæ commemoratione solemnis est, spiritualem Ecclesiasticę Disciplinæ gladium, & salutaria justitiæ arma per ministerium Summi Apostolatus ad Dei gloriam, & animarum salutem solemniter exercere consueverunt. Nos igitur, quibus nihil optabilius est, quàm Fidei inviolatam integritatem, publicam pacem, & justitiam Deo Auctore, tueri, vetustum, & solemnem hunc morem sequentes

§. 1. Excommunicamus, & anathematizamus, ex parte Dei Omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, auctoritate quoque Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, ac Nostra, quoscumque Hussitas, Wichlephistas, Luteranos, Zuinglianos, Calvinistas, Ugonottos, Anabaptistas, Trinitarios, & à Christiana Fide Apostatas, ac omnes, & singulos alios Hæreticos, quocumque nomine censeantur, & cujuscumque sectæ existant, ac eis credentes, eorumque receptatores, fautores, & generaliter quoslibet illorum defensores, ac eorumdem libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate nostra, & Sedis Apostolicæ scienter legentes, ac retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes ex quavis causa, publicè, vel occultè, quovis ingenio, vel colore, nec non Schismaticos, & eos, qui se à nostra & Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.

§. 2. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes & singulos cujuscumque status, gradus, seu conditionis fuerint; Universitates verò, Collegia, & Capitula quocumque nomine nuncupentur, interdicimus, ab ordinationibus, seu mandatis nostris, ac Romanorum Pontificum pro tempore existentium ad universale futurum Concilium appellantes: nec non eos, quorum auxilio, consilio, vel favore appellatum fuerit.

§. 3. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes Piratas, cursarios, ac Latrunculos maritimos, discurrentes Mare nostrum, præcipuè à monte Argentario usque ad Terracinam, ac omnes eorum fautores, receptatores, & defensores.

§. 4. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos, qui Christianorum quorumcumque Navibus, tempestate, seu transversum (ut dici solet) jactatis, vel quoquo modo naufragium passis, sive in ipsis navibus, sive ex eisdem ejecta in mari, vel in litore inventa, cujuscumque generis bona, tam in nostris Tyrrheni, & Adriatici, quàm in cæteris cujuscumque maris Regionibus, & litoribus, surripuerint; ita nec ob quodcumque privilegium, consuetudinem, aut longissimi, & immemorabilis temporis possessionem, seu alium quemcumque prætextum excusari possint.

§. 5. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, qui in terris suis nova pedagia, seu gabellas, præterquam in casibus sibi à jure, seu ex speciali Sedis Apostolicę licentia permissis imponunt, vel augent, seu imponi, vel augeri prohibita exigunt.

§. 6. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes falsarios litterarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis, ac Supplicationum gratiam, vel justitiam concernentium, per Romanū Pontificem, vel S.R.E. Vicecancellarios, seu gerentes vices eorum, aut de mandato ejusdem Romani Pontificis signaturā, nec non falsò publicantes litteras Apostolicas, etiam in forma Brevis, & etiam falsò signantes supplicationes hujusmodi nomine Romani Pontificis, seu Vicecancellarii, aut gerentiū vices prædictorum.

§. 7. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes, & inimicos, vel Hæreticos per nostras, sive hujus sanctæ Sedis sententias expresè, & nominatim declaratos deferunt, seu transmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stannum, chalybem, omniaq; alia metallorum genera, atq; bellica instrumenta, lignamina, canabē, funes, tam ex ipso canabe, quàm alia quacumque materia, & ipsam materiam aliasque hujusmodi, quibus Christianos, & Catholicos impugnant, nec non illos, qui per se, vel alios de rebus statum Christianæ Reipublicæ concernentibus, in Christianorum perniciem, & damnum, ipsos Turcas, & Christianæ Religionis inimicos, nec non Hæreticos, in damnum Catholicæ Religionis, certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstant. Non obstantibus quibuscūque privilegiis quibusvis personis, Principibus, Rebuspublicis, per Nos, & Sedem prædictam hactenus concessis; de hujusmodi prohibitione expressam mentionem non facientibus.

§. 8. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes impedientes, seu invadentes eos, qui victualia, seu alia ad usum Romanæ Curiæ necessaria adducunt, ac etiam eos, qui, ne ad Romanam Curiam adducantur, vel afferantur, prohibent, impediunt, seu perturbant, seu hæc facientes defendunt per se, vel alios, cujuscumque fuerint ordinis, præeminentiæ, conditionis, & status, etiam Pontificali, seu Regali, aut alia quavis Ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate.

§. 9. Item excōmunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Sedem Apostolicā venientes, & recedentes ab eadem, sua vel aliorū opera interficiunt, mutilant, vel spoliant, capiunt, detinent, nec non illos omnes, qui jurisdictionem ordinariam, vel delegatā à Nobis, vel Nostris Judicibus non habentes, illam sibi temerè vendicantes, similia contra morantes in eadem Curia audent perpetrare.

§. 10. Item excōmunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, seu deprædantes Romipetas, seu Peregrinos ad Urbem causa devotionis, seu peregrinationis accedentes, & in his dantes auxilium, consilium, vel favorem.

§. 11. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, percutientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter insequentes S.R.E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolicæ Legatos, vel Nuncios, aut eos à suis Diœcesibus, territoriis, Terris, seu Dominiis ejicientes: Nec non ea mandantes, vel rata habentes, seu præstantes in eis auxilium, consilium, vel favorem.

§. 12. Itē excōmunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, vel per alios personas Ecclesiasticas quascumque, vel sæculares ad Romanam Curiam super eorum causis, & negotiis recurrentes, ac illa in eadē Curia prosequentes, aut procurantes, negotiorūq; gestores, Advocatos, Procuratores, agentes, seu etiam Auditores vel Judices super dictis causis, vel negotiis deputatos, occasione causarū, vel negotiorū hujusmodi, occidunt, seu quoquo modo percutiunt, bonis spoliant, seu qui per se, vel per alios directè vel indirectè, delicta hujusmodi cōmittere, exequi, vel procurare, aut in eisdē, consilium vel favorē præstare non verentur cujuscumque præeminentiæ, & dignitatis fuerint.

§. 13.

§. 13. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes tam Ecclesiasticos, quàm sæculares cujuscumque dignitatis, qui prætexentes frivolam quamdam appellationem a gravamine, vel futura executione litterarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis, tam gratiam, quam justitiam concernentium: Necnon citationum, inhibitionum, sequestrorum, monitoriorum, processuum executorialium, & aliorum Decretorum a Nobis, & a Sede prædicta, seu Legatis, Nunciis, Præsidentibus, Palatii nostri, & Cameræ Apostolicæ Auditoribus, Commissariis, aliisque Judicibus, & Delegatis Apostolicis emanatorum, & quæ pro tempore emanaverint, aut aliàs ad Curias sæculares, & laicam potestatem recurrunt, & ab ea, instante etiam Fisci Procuratore, vel Advocato, appellationes hujusmodi admitti, ac litteras, citationes, inhibitiones, sequestra, monitoria, & alia prædicta capi, & retineri faciunt, quive illa simpliciter, vel sine eorum beneplacito, & consensu, vel examine exequutioni demandari, aut ne Tabelliones, & Notarii super hujusmodi litterarum, & processuum exequutione instrumenta, vel acta conficere, aut confecta parti, cujus interest, tradere debeant, impediunt, vel prohibent, ac etiam partes, seu eorum agentes, consanguineos, affines, familiares, Notarios, exequutores, & subexequutores litterarum, citationum, monitoriorum, & aliorum prædictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, carcerant, detinent, ex Civitatibus, Locis, & Regnis ejiciunt, bonis spoliant, perterrefaciunt, concutiunt, & comminantur per se, vel alium, seu alios, publicè, vel occultè; quive aliis quibuscumque personis in genere, vel in specie, ne pro quibusvis eorum negotiis consequendis, seu gratiis, vel litteris impetrandis ad Romanam Curiam accedant, aut recursum habeant, seu gratias ipsas, vel litteras a dicta Sede impetrent, seu impetratis utantur, directè, vel indirectè prohibere, statuere, seu mandare, vel eas apud se, aut Notarios, seu Tabelliones, vel aliàs quomodolibet retinere præsumunt.

§. 14. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoscumque, qui per se, vel alios, auctoritate propria, ac de facto quarumcumque exemptionum, vel aliarum gratiarum, & litterarum Apostolicarum prætextu beneficiales, & decimarum, ac alias causas spirituales, & spiritualibus annexas, ab Auditoribus, & Commissariis nostris, aliisque Judicibus Ecclesiasticis avocant, illorumve cursum, & audientiam ac personas, Capitula, Conventus, Collegia causas ipsas prosequi volentes impediunt, ac se de illarum cognitione tanquam Judices interponunt: Quive partes actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt, ad revocandum, & revocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut litteras in eis decretas, & ad faciendum, vel consentiendum eis, contra quos tales inhibitiones emanarunt, a censuris, & pœnis in illis contentis absolvi, per statutum, vel aliàs compellunt, vel exequutionem litterarum Apostolicarum, seu exequutorialium, processuum, ac decretorum prædictorum quomodolibet impediunt, vel suum ad id favorem, consilium, aut assensum præstant, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætensionum, sed etiam donec ipsi ad Nos informandos, ut dicunt, supplicaverint, aut supplicari fecerint, nisi supplicationes huiusmodi coram Nobis, & Sede Apostolica legitimè prosequantur, etiamsi talia committentes fuerint Præsidentes Cancellariarum, Consiliorum, Parlamentorum, Cancellarii, Vicecancellarii, Consiliarii, Ordinarii vel extraordinarii quorumcumque Principum sæcularium, etiamsi Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacumque præfulgeant dignitate, aut Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Commendatarii, seu Vicarii fuerint.

§. 15. Quive ex eorum prætenso officio, vel ad instantiam partis, aut aliorum quorumcumque, personas Ecclesiasticas, Capitula, Conventus, Collegia Ecclesiarum quarumcumque coram se ad suum Tribunal, Audientiam, Cancellariam, Consilium, vel Parlamentum, præter Juris Canonici dispositionem trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant directè, vel indirectè, quovis quæsito colore; Necnon qui statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas, seu quævis alia decreta in genere, vel in specie, ex quavis causa, & quovis quæsito colore, ac etiam prætextu cujusvis consuetudinis, aut privilegii, vel alias quomodolibet fecerint, & ordinaverint, & publicaverint, vel factis, & ordinatis usi fuerint; unde libertas Ecclesiastica tollitur, seu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut alias quovis modo restringitur, seu nostris, & dictæ Sedis, ac quarumcumque Ecclesiarum juribus quomodolibet directè, vel indirectè, tacitè vel expresè præjudicatur.

§. 16. Necnon qui Archiepiscopos, Episcopos, aliosque superiores, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoscumque Judices Ecclesiasticos ordinarios quomodolibet hac de causa directè, vel indirectè carcerando, vel molestando eorum agentes, procuratores, familiares, necnon consanguineos, & affines, aut alias impediunt, quo minus sua jurisdictione Ecclesiastica contra quoscumque utantur, secundum quod Canones, & sacræ Constitutiones Ecclesiasticæ, & Decreta Conciliorum generalium, & præsertim Tridentini, statuunt, ac etiam eos, qui post ipsorum Ordinariorum, vel etiam ab eis delegatorum quorumcumque sententias, & decreta, aut alias fori Ecclesiastici judicium eludentes, ad Cancellarias, & alias Curias sæculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata etiam pœnalia Ordinariis, & delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi procurant: eos quoque, qui hoc decernunt, & exequuntur, seu dant auxilium, consilium, patrocinium & favorem in eisdem.

§. 17. Quive jurisdictiones, seu fructus, redditus, & proventus ad Nos, & Sedem Apostolicam, & quascumque Ecclesiasticas personas ratione Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentes usurpant, vel etiam quavis occasione, vel causa, sive Romani Pontificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium expressa licentia sequestrant.

§. 18. Quive collectas, decimas, talleas, præstantias, & alia onera Clericis, Prælatis, & aliis personis Ecclesiasticis, ac eorum, & Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus, redditibus, & proventibus hujusmodi absque simili Romani Pontificis speciali, & expressa licentia imponunt, & diversis etiam exquisitis modis exigunt, aut sic imposita, etiam a sponte dantibus, & concedentibus recipiunt. Necnon qui per se, vel alios directè, vel indirectè prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem præstare non verentur, cujuscumque sint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiamsi Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones, & alii potentatus quicumque, etiam Regnis, Provinciis, Civitatibus, & terris quoquomodo Præsidentes, Consiliarii, & Senatores, aut quavis etiam Pontificali dignitate insigniti. Innovantes decreta super his per Sacros Canones, tam in Lateranensi novissimè celebrato, quàm aliis Conciliis generalibus edita, etiam cum censuris & pœnis in eis contentis.

§. 19. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoscumque Magistratus, & Judices, Notarios, Scribas, Exequutores, subexequutores quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiendo, seu sententias contra illas proferendo, vel exequendo, sine speciali, specifica, & expressa hujus S. Sedis Apostolicæ licentia, quique hujusmodi licentiam ad sensus, & casus non expressos extendunt, vel aliàs illa perperam abutuntur: etiamsi talia committentes fuerint Consiliarii, Senatores, Præsidentes, Cancellarii, Vicecancellarii, aut quovis alio nomine nuncupati.

§. 20. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, seu alios, directè, vel indirectè sub quocumque titulo, vel colore invadere, destruere, occupare, & detinere præsumpserint in totum, vel in partem, Almam Urbem, Regnum Siciliæ, Insulas Sardiniæ, & Corsicæ, Terras citra Pharum, Patrimonium B. Petri in Tuscia, Ducatum Spoletanum, Comitatum Venaysinum, Sabinensem, Marchiæ Anconitanæ, Massæ Trebariæ, Romandiolæ, Campaniæ, & Maritimas Provincias, illarumque terras, & loca, ac terras specialis commissionis Arnolforum, Civitatesque nostras Bononiam, Cæsenam, Ariminum, Beneventum, Perusium, Avenionem, Civitatem Castelli, Tudertum, Ferrariam, Comaclum, & alias Civitates, & terras, & loca, vel jura ad ipsam Romanam Ecclesiam pertinentia, dictæque

Ro-

Romanæ Ecclesiæ mediatè, vel immediatè subjecta: necnon supremam jurisdictionem in illis Nobis, & eidem Romanæ Ecclesiæ competentem de facto usurpare, perturbare, retinere, & vexare variis modis præsumunt, necnon adhærentes, fautores, & defensores eorum, seu illis auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstantes. Volentes præsentes nostros processus, ac omnia, & quæcumque his litteris contenta, quousque alii hujusmodi processus a Nobis, aut Roman. Pont. pro tempore existente fiant, aut publicentur, durare, suosque effectus omninò sortiri.

§. 21. Cæterum a prædictis sententiis nullus per alium quàm per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo cautione præstita, absolvi possit, etiam prætextu quarumvis facultatum, & indultorum quibuscunque personis Ecclesiasticis sæcularibus, & quorumvis Ordinum etiam Mendicantium, ac Militiarum Regularibus, etiam Episcopali, vel alia majori dignitate præditis, ipsisque Ordinibus, & eorum Monasteriis, Conventibus, & Domibus, ac Capitulis, Collegiis, Confraternitatibus, Congregationibus, Hospitalibus, & locis piis, necnon laicis, etiam Imperiali, Regali, & alia mundana excellentia fulgentibus, per Nos, & dictam Sedem, ac cujusvis Concilii decreto, verbo, litteris, aut alia quacunque scriptura in genere, vel in specie concessorum, & innovatorum, aut concedendorum, & innovandorum.

§. 22. Quòd si fortè aliqui contra tenorem præsentium talibus excommunicatione, & anathemate laqueatis, vel eorum alicui absolutionis beneficium impendere de facto præsumpserint, eos excommunicationis sententia innodamus, gravius contra eos spiritualiter, & temporaliter prout expedire noverimus, processuri.

§. 23. Declarantes, ac protestantes quamcunque absolutionem, etiam solemniter per Nos faciendam, prædictos excommunicatos sub præsentibus comprehensos, nisi priùs a præmissis, cum vero proposito ulteriùs similia non committendi destiterint, ac quoad eos, qui contra Ecclesiasticam libertatem, ut præfertur, statuta fecerint, nisi priùs statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas, & decreta hujusmodi publicè revocaverint, & ex archiviis, seu capitularibus locis, aut libris, in quibus annotata reperiuntur, deleri, & cassari, ac Nos de revocatione hujusmodi certiores fecerint, eos non comprehendere, nec eis aliter suffragari, quin etiam per hujusmodi absolutionem, aut quoscunque alios actus contrarios, tacitos, vel expressos ac etiam per patientiam, & tolerantiam nostram, vel Successorum nostrorum quantocunque tempore continuatam in præmissis omnibus, & singulis, ac quibuscunque juribus Sedi Apostolicæ, ac S. R. E. undecunque, & quandocunque quæsitis, vel quærendis nullatenus præjudicari posse, aut debere.

§. 24. Non obstantibus privilegiis, indulgentiis, Indultis, & litteris Apostolicis generalibus, vel specialibus supradictis, vel eorum alicui seu aliquibus aliis, cujuscunque Ordinis, status, vel conditionis, dignitatis, & præeminentiæ fuerint, etiam, ut præmittitur, Pontificali, Imperiali, Regali, seu quavis Ecclesiastica, & mundana præfulgeant dignitate, vel eorum Regnis, Provinciis, Civitatibus, seu locis a prædicta Sede ex quavis causa, etiam per viam contractus aut remunerationis, & sub quavis alia forma, & tenore, ac cum quibusvis clausulis etiam derogatoriarum derogatoriis concessis, etiam continentibus, quòd excommunicari, anathematizari, vel interdici non possint, per literas Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de privilegiis, indulgentiis, & indultis hujusmodi, ac de ordinibus, locis, & nominibus, & dignitatibus eorum mentionem, necnon consuetudinibus etiam immemorabilibus, ac præscriptionibus quantumcunque longissimis, & aliis quibuslibet observantiis scriptis, vel non scriptis per quæ contra hos nostros processus, sententias, quominus includantur in eis, se juvare valeant, vel tueri.

§. 25. Quæ omnia, quoad hoc, eorum omnium tenores ac si ad verbum, nihil penitus omisso, insererentur, præsentibus pro expressis habentes penitus tollimus, & omnino revocamus cæteraque contraria quæcunque.

§. 26. Ut verò præsentes nostri processus ad publicam omnium notitiam faciliùs deducantur, chartas, seu membranas processus ipsos continentes, valvis Ecclesiæ S. Joan. Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe appendi facimus, ut ii, quos processus hujusmodi concernunt, quòd ad ipsos non pervenerint, aut quòd ipsos ignoraverint, nullam possint excusationem prætendere, aut ignorantiam allegare, cum non sit verisimile id remanere incognitum, quod tam patenter omnibus publicatur.

§. 27. Insuper, ut processus ipsi, & præsentes litteræ, ac omnia, & singula in eis contenta eo fiant notiora, quo in plerisque Civitatibus, & locis fuerint publicata, universis & singulis Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & locorum Ordinariis, & Prælatis ubilibet constitutis, per hæc scripta committimus, & in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipiendo mandamus, ut per se, vel alios præsentes litteras, postquam eas receperint, seu earum habuerint notitiam, semel in anno, aut si expedire viderint, etiam pluries in Ecclesiis suis, dum in eis major populi multitudo ad divina convenerit, solemniter publicent, & ad Christi Fidelium mentes reducant, nuncient, & declarent.

§. 28. Cæterùm Patriarchæ, Archiepiscopi, aliique locorum Ordinarii, & Ecclesiarum Prælati, necnon Rectores, cæterique curam animarum exercentes, ac Presbyteri sæculares, & quorumvis Ordinum Regulares ad audiendas peccatorum confessiones quavis auctoritate deputati, transumptum præsentium litterarum penes se habeant, easque diligenter legere, & percipere studeant.

§. 29. Volentes earundem præsentium transumptis etiam impressis Notarii publici manu subscriptis, & sigillo Judicis ordinarii Romanæ Curiæ, vel alterius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis eandem prorsus fidem in judicio, & extra illud ubique locorum adhibendam fore, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si essent exhibitæ vel ostensæ.

§. 30. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam nostræ excommunicationis, anathematizationis, interdicti, innovationis, innodationis, declarationis, protestationis, sublationis, revocationis, commissionis, mandati, voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo septuagesimo primo, septimo Kal. Aprilis, *Pontificatus nostri* anno primo.

Die, Mense, & Anno, quibus suprà, supradicta Bulla affixa fuit ad valvas Basilicæ Apostolorum SS. Petri, & Pauli, S. Joan. Lateranensis; S. Mariæ Majoris, & alia loca solita, & consueta Urbis per me Matthæum Bertallerium Sanctiss. D. N. Papæ Curs.
Pro D. Mag. Curs. Ægidius Felicius Curs.

Resp. III. *Excommunicationes Bullæ Cœnæ* habent specialia sequentia. I. Quòd sint latæ sententiæ. II. Quòd sint specialissimè reservatæ summo Pontifici, ita ut ab eis nullus quantumvis privilegiatus Regularis absolvere possit, nisi in mortis articulo, neque Episcopus (nisi speciali privilegio de novo muniatur.) III. Quod nullus contra eas, vel potiùs contra Bullam, qua feruntur, valeat titulus, vel prætextus præscriptionis, consuetudinis quantumvis immemorialis, vel non receptionis, vel privilegii, vel dignitatis, uti partim ex ipsa Bulla §. 24. partim ex dictis suprà *tit. 7 de Hæret.* constat, ubi a *n.* 70 latè probavimus, contra *Bullam Cœnæ* nil valere titulum non receptionis, vel consuetudinis, aut præscriptionis &c. ubi vide. 130

Infertur, multos reverà hodie existere, qui alicui ex præfatis Excommunicationibus defactò subjacent, cùm multos eorum in uno vel alio per *Bullam Cœnæ* sub Excommunicatione prohibito delinquere, manifestum sit. Inter quos utique sunt Judices & Officiales laici, qui quavis ratione impediunt Judices Ecclesiasticos, quò causas Ecclesiasticas debitè prosequi, vel jurisdictione sua liberè uti non valeant: Item & illi, qui contra potestatem Ecclesiasticam ad laicalem recurrunt, atque Officiales illis assistentes. Hæc enim, proh dolor! passim practicari videmus, non obstante, quòd sub Excommunicatione inevitabili prohibita sunt in *Bulla Cœnæ* §. 17 *n.* 14. 15. &c. 131

Neque excusantur, quòd contra eos etiam notorios in Foro externo Ecclesiastico plerumque non procedatur, neque ut excommunicati denuntientur, aut vitentur; quia per hoc minime relevantur, quid adhuc coram Deo, & in conscientia verè excommunicati existant, & effectibus Excommunicationis suprà allegatis in Foro interno subjaceant. 132

133 Minus excusantur, quod ab eis, & aliis nonnullis hujusmodi Excommunicationes non curentur, sed rideantur tantùm & contemnantur; veniet enim tempus, quo risus eorum vertetur in fletum, & stridorem dentium: Præterquam quod intereà etiam adhuc in hoc mundo præter ordinarios Excommunicationis effectus, specialiter ob hujusmodi contemptum, vindicativam manum Dei teste experientia multiplici & varia sentire debeant; quantumvis Judices Ecclesiastici, vel ad evitanda majora mala, vel quia nemo eos accusat, excessus sub Excommunicatione prohibito tolerent.

§. IV.

De Excommunicatis vitandis, & Casibus, in quibus vitari debent: ubi etiam de Excommunicatione minori.

SUMMARIUM.

134 *Excommunicati alii sunt* tolerati, *alii* vitandi: *Et qui?*
135 *Hodie vitandi sunt soli publicè denuntiati, & notorii percussores Clericorum.*
136 *Quinam dicantur publici percussores Clericorum?*
137 *Juxta Concilium Basiliense omnes notorii excommunicati sunt vitandi.*
138 *Cui contrarium prævalet Concilium Constantiense.*
139 *Fideles, quamvis non teneantur, tamen possunt vitare, & repellere quemvis excommunicatum, præsertim notorium.*
140 *Excommunicati etiam tolerati tenentur, quantum possunt, communionem aliorum vitare.*
141 *Casus in quibus* vitandos *oportet vitare.*
142 *Inter quos est I. Collocutio aut discursus etiam per literas*
143 *II. Oratio cum illis.*
144 *III. Auditio Missæ, ac Divinorum.*
Quid Juris, si excommunicatus durante Missa ingrediatur Ecclesiam. Ib.
145 *IV. Amica, vel honorifica salutatio.*
146 *V. Quævis communicatio in politicis.*
147 *VI. Communicatio in mensa, cibo, & potu.*
148 *Absque causa communicans in aliquo dictorum peccat, & excommunicationem saltem* Minorem, *& subinde etiam* Majorem *incurrit.*
149 *Præsertim si communicat in crimine criminoso.*
In crimine criminoso communicare quid?
150 *Dantur plures casus, ob quos licet communicare cum excommunicatis* vitandis; *inter quos.*
151 *I. Est utilitas temporalis & spiritualis excommunicati, & communicantis.*
152 *II. Lex Matrimonii, ut cujus uxor cum viro excommunicato, & hic cum ea omnem habere potest communionem, uti p lus.*
153 *III. Est subjectio, ut cujus liberi cum parentibus excommunicatis, & subditi cum Superioribus, ac reciprocè communicare valent.*
154 *IV. Est ignorantia tam Juris, quam Facti.*
155 *V. Est necessitas tam excommunicati, quam cõmunicantis.*
156 *Excommunicatio minor quid sit.*
157 *Ejus effectus, quod sine peccato mortali non possit recipere aliquod Sacramentum.*
158 *Quare dicatur excommunicatio* Minor?
Non est reservata, sed potest in foro interno absolvi à quovis jurisdictionem absolvendi à peccatis habente, ib.

134 NOtandum prius, quod inter excommunicatos *excommunicatione majori*, alii sint, & dicantur *tolerati*, ex eo, quia Ecclesia tolerat ac permittit, quod illos nullus Fidelium vitare, sed cum eis sicut cum aliis tam in divinis, quam humanis, ac politicis communionem ac commercium liberè habere valeant; ipsis excommunicatis *toleratis* nihilominus manentibus obligatis, ut præter alios effectus suprà enumeratos, quantum in ipsis est, communionem Fidelium tam in divinis, quàm politicis vitent, eisque ultrò se non ingerant, nisi ad id ab ipsis Fidelibus requirantur, prout magis patebit ex dicendis infrà *n.* 140. Alii excommunicati sunt, & dicuntur *vitandi*, ex eo quod non tantùm ipsimet teneantur vitare omnem communionem seu communicationem cum aliis Fidelibus, sed hi quoque teneantur vitare communionem talium excommunicatorum juxta dicenda infrà *n.* 140.

Quæritur I. Quinam excommunicati? in quibus? & qualiter sint vitandi? Resp. Quamvis olim Jure antiquo omnes excommunicati *excommunicatione Majori* publici quidem, seu notorii publicè, occulti verò occultè fuerint vitandi ab omnibus Fidelibus, *arg. c. cum non ab homine* 14. *h. t.* tamen hodie post Concilium Constantiense circa annum 1414. celebratum, ex mandato Martini V. nullus ex quacunque tandem causa excommunicatus, à Fidelibus necessariò vitandus est, nisi ut excommunicatus specialiter & nominatim quoad personam à Judice Ecclesiastico publicè sit denuntiatus; vel nisi sit notorius percussor Clerici, ac proptereà Excommunicationi *Canonis, si quis suadente diabolo*, subjectus. Communis ac certa, patetque clarè ex Constitutione Martini V. quæ incipit, *Ad evitandam*. 135

Ubi notandum, tunc aliquem esse, & dici notorium percussorem Clerici, quando factum illius adeò manifestè, & notoriè constat, *ut non possit aliqua tergiversatione celari, nec aliquo Juris suffragio excusari*, prout loquitur Pontifex in cit. Bulla. Unde si percussio Clerici adhuc est occulta, [illegible] constituta, quod vel plenè probari non possit, sed celari, vel ex aliqua causa excusari, ut si percussor probabiliter ostendat; se ex joco duntaxat, vel inadvertenter percussisse Clericum, vel ignorasse illum esse Clericum; talis percussor non erit vitandus, prout communiter advertunt DD. 136

Et quamvis Felinus *in c. Rodulphus de rescriptis n.* 39. & Covar. *p.* 1. *§.* 2. *n.* 29. cum Navarro velint etiam post Conc. Constantiense hodie adhuc vitandos non tantum publicè denuntiatos, sed & alios quoque Excommunicatos notorios, id est, quos *excommunicationem majorem* incurrisse ita notoriè constat, ut nulla tergiversatione celari, nulloque Juris medio excusari valeat; eo quod ita expressè statutum habeatur à Conc. Basiliensi *Sess.* 22. *circa finem*, quod Concilium tanquam posterius Conc. Constantiensi in hoc derogare, & consequenter servandum esse, volunt citati DD. ex eo, quia lex posterior derogat priori, *c.* 1. *de const. in* 6. *& l. Sed & posteriores* 28. *ff. de Leg.* 137

Tamen Layman *lib.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 1. Suarez *de Censuris disp.* 9. *sect.* 2. *n.* 5. cum communiori, & probabiliori aliorum volunt, non obstante Concilio Basiliensi servandum in hoc passu esse Concilium Constantiense, & Bullam Martini V. *Ad evitandam*; consequenter procedere Conclusionem *n.* 135. positam. Ratio est: Tum quia Concilium Basiliense tanquam acephalum reprobatum est ab Eugenio IV. & licèt in paucis Decretis, Beneficiorum collationes, dispensationes, & absolutionem à Censuris concernentibus, tamen non quoad reliqua universaliter fuit confirmatum: Tum etiam quia Bulla Martini V. consuetudine, *quæ est optima Legum interpres*, fuit jam recepta, & confirmata, prout specialiter videndum est in partibus Septentrionalibus, ubi licèt Hæretici quantumvis notoriè sciantur excommunicati, sicut & alii quantumvis notorii excommunicati non vitantur, nisi vel publicè denunciati, vel publici percussores Clericorum existant: ut proin Concilio Basiliensi, etsi quid roboris ad præsens ex se haberet, jam derogatum fuisset per consuetudinem contrariam legitimè præscriptam, *c. fin. de Consuet.* 138

Illud tamen cum Layman ubi suprà *n.* 2. *§. Tertium*, Pirhing. *h. t. n.* 155. & aliis notandum, quod etsi reliqui Fideles nullum quantumvis notorium excommunicatum vitare teneantur, nisi sit publicè denuntiatus, vel notorius percussor Clerici, possint tamen pro libitu, & favore suo vitare talem excommunicatum; consequenter Superiori, cujus Excommunicatio notoria est, obedientiam negare, Judicem, Advocatum, Rectorem, Procuratorem, Testem accusare, aut repellere, si notoriè constat, eos Excommunicationem incurrisse. Ratio est, quia per Bullam Martini V. prorsus nullus favor ipsis excommunicatis factus est, sed cæteris Fidelibus duntaxat, quatenus, si velint, cum excommunicatis hujusmodi notoriis communionem habere possint: quo favore uti non tenentur, *arg. L. Invito* 69. *ff. de reg. jur.* ne quod in gratiam ipsorum concessum est, in eorum retorqueatur dispendium, *c. Quod in gratiam* 61. *de reg. jur. in* 6. 139

140 Ulterius notandum, quod etsi cæteris Fidelibus permissum sit, communicationem habere cum excommunicatis *toleratis*, hi tamen nihilominus tam in divinis, quam in politicis communionem Fidelium, quantum possunt, vitare teneantur, ita ut eisdem ultrò se ingerere non valeant, nisi ab eis requirantur; eò quòd Martinus V. per suam Bullam solis reliquis Fidelibus, minimè verò excommunicatis in aliquo favere, vel eos in aliquo tolerare, sed eos sicut *vitandos* cunctis *excommunicationis majoris* effectibus suprà enumeratis subjectos remanere intenderit; prout liquet ex verbis Bullæ, quibus *in fine* expressè protestatur, *quod per hoc non intendat, excommunicatos in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari*.

141 Resp. II. Casus, in quibus vitari debent publicè & nominatim *denuntiati*, ac notorii percussores Clericorum, seu *vitandi* excommunicati, compendiosè comprehenduntur sequenti versiculo, qui versiculus & casus desumuntur, ac potissimum probantur ex *can. excom. 17. cau. 11. q. 3.* ubi expressè prohibetur, ut nullus cum excommunicatis *in oratione, aut cibo, aut potu, aut osculo communicet, nec ave eis dicat* &c.

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

142 Ubi per *Os* intelligitur collocutio & discursus cum excommunicato, etsi per litteras, internuntium, vel alia signa fiat. Similiter ratione hujus particulæ prohibentur oscula, amplexus, & alia hujusmodi signa amicitiæ, nec non receptio munerum, Bon. *tom. 1. Disp. 2. de Excomm. pun. 6. c. 2.* & alii.

143 Per *Orare*, prohibetur omnis communio in sacris, aut divinis; puta in orationibus, Processionibus, Missis, & aliis Divinis Officiis. Hinc non licet Fidelibus orare cum excommunicatis *vitandis* (benè verò licet privatim orare pro ipsis per dicta suprà) vel Missam audire, nec hanc celebrare coram ipsis.

144 Quod si Missa jam inchoata Ecclesiam ingrediatur Missam auditurus excommunicatus vitandus, moneri potest & debet, ut exeat; si vero monitus exire recusat, novam Excommunicationem Papæ reservatam incurrit, *Clem. 2. h. t.* potestque per vim expelli. Si autem nec hac via, forsan ob potentiam ejus ab Ecclesia expelli poterit, erunt Officia divina, præsertim verò Missa omittenda; dummodò Sacerdos nondum venerit ad *Canonem*, vel, ut alii volunt, ad *Consecrationem*; tunc enim oporteret eum pergere usque ad *Sumptionem*, ne Sacrificium maneat incompletum. Peracta tamen Sumptione calicis Sacerdos debet discedere, ac reliqua peragere in Sacristia, vel penitus omittere, si talis locus non adsit. Verùm reliqui Fideles, excepto ministro Altaris, statim ut apparet, excommunicatum monitum nec velle egredi, nec posse expelli ab Ecclesia, debent discedere; quia alioquin participarent in Divinis cum excommunicato, sicque peccarent & Excommunicationem saltem *minorem* ipsimet incurrerent per dicenda infrà *n. 165.* Bonac. *l. c. punct. 3. §. 1. nu. 3.* Herincx *disp. 5. de Censur. p. 6. n. 28.* Sannig. *disp. 2. de Excom. q. 2. n. 8.* & alii.

145 Per *Vale* prohibetur omnis honorifica, vel etiam amica salutatio, etiam signis, & gestu facta.

146 Per ly *Communio* quævis conversatio, & communicatio politica in contractibus, judiciis, laboribus, exercitiis &c. nullatenùs siquidem licitum est cum excommunicato inire contractum, stare cum ipso in Judicio, collaborare, aut idem onus facere cum illo.

147 Tandem per ly *Mensa* communicatio in conviviis, in cibo & potu: nec enim licitum est comedere & bibere cum excommunicato *vitando*, etiamsi cum aliis sit in eadem domo, Collegio, convictu, Monasterio.

148 Resp. III. Quicunque absque causa rationabili excusante communicat in aliquo ex dictis casibus cum excommunicato *vitando*, peccat, & Excommunicationem incurrit, hac cum distinctione, quod, si communicatio sit notabilis, & in Divinis saltem publicè celebratis, peccet mortaliter; si verò est in politicis, venialiter, Navarrus *Manual. c. 27. n. 29.* Bonac. *l. c. punct. 6. n. 5.* cum Communi aliorum. Et si quis à Papa per sententiam nominatim est excommunicatus, ac publicè denuntiatus, communicans cum eo Clericus incurrit Excommunicationem *Majorem*, Laycus verò *Minorem*, Sylvester, *V. Excommunicatio 5. num. 22.* Barb. *in c. Significavit 18. h. t. n. 2.* & ibi Gonzalez *nu. 4. arg. cit. c. Significavit*, juncto *can. Excommunicatos cau. 11. quæst. 3.*

149 Porrò si quis cum excommunicato communicat *in crimine criminoso*, id est, si quis cooperatur crimini & contumaciæ; propter quod lata est Excommunicatio in aliquem, præbendo eidem auxilium, consilium, aut favorem, præter peccatum mortale incurrit etiam Excommunicationem *Majorem* juxta Communem, eò quòd facientem, & consentientem par pœna constringat, *c. Nuper 29. & c. Quod in dubio h. t.*

150 Quæritur II. An? & quæ sint causæ, ob quas à peccato, & Excommunicatione excusatur is, qui cum excommunicato *vitando* communicat? Resp. I. Omninò dari causas, ob quas absque reatu culpæ & censuræ licet communicare cum excommunicatis etiam *vitandis*, prout plures hujusmodi causæ specificantur *can. quoniam multos 103. cau. 11. q. 3.* quæ sequenti versiculo communiter exprimi solent.

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

151 *Prima* itaque causa per ly *utile* donata est *utilitas* tum temporalis, tum spiritualis tam excommunicati, quàm communicantis, sic enim propter utilitatem spiritualem excommunicati licet eum verbis, & facto exhortari ad ejus conversionem, & resipiscentiam, atque cum illo conversari de illis, quæ pertinent ad absolutionem, textu expresso, *c. cum voluntate 54. prin. h. t.* & propter utilitatem communicantis licet ab eo debitum exigere, *c. si verè 34. h. t.* eumque convenire in judicio, *c. Intelleximus 7. de Judiciis*; vel ab eodem Medico, Advocato, aut aliàs experto medicinam, vel consilium petere, quando non adest alius, qui æquè utiliter consulere potest, Laym. *lib. 1. tr. 5. p. 2. c. 2. n. 16.* Bonacina *ubi suprà qu. 2. punct. 6. §. à num. 9.* Sylvester *V. Excommunicatio nu. 4.* Avila *de censuris disp. 11. num. 2.*

152 *Secunda* causa per ly *Lex* indicata est *Lex Matrimonii*, vi cujus potest uxor cum viro excommunicato *denuntiato* communicationem habere uti prius quoad thorum, & cohabitationem in exigendo & reddendo debito, in colloquiis familiaribus, in mensa, in gubernatione domus, *cit. can. quoniam multos 103. cau. 11. q. 3.* juncto *c. inter alia 21. h. t.* quod idem licet excommunicato marito respectu uxoris, *arg. c. c. Inter alia*, ubi socio excommunicato licita est communicatio cum socio, quam priùs habebat in contractu Societatis. Accedit: Tum quia in correlativis dispositum de uno, censetur dispositum de altero, ubi eadem de utroque est ratio, uti ad præsens, ubi animæ periculum, & utilitas domestica, ob quod uxori permissa est communicatio, in marito æquè procedit, ac in uxore, Layman *l. c.* Navarrus *c. 27. nu. 27.* Sylvester *ubi suprà* cum communi.

153 *Tertia* causa per ly *Humile* intimata est *subjectio*, ratione cujus liberi cum parentibus excommunicatis, servi & subditi cum Dominis, vel Superioribus suis, milites cum Ducibus belli communicare non prohibentur, *arg. cit. can. quoniam multos, cau. 11. q. 3.* Sicut econtra excommunicati parentes, Domini, Superiores cum liberis &c. communicare possunt; cum ratio, ob quam his conceditur communicatio, evitatio videlicet periculi animarum, etiam in his militet. DD. *n. præc.* citati.

154 *Quarta* causa per ly *res ignorata*, indigitata est *ignorantia* tam juris, quam facti, qua quis vel ignorat, aliquem esse excommunicatum; vel id scit quidem, ignorat tamen, eum propterea esse vitandum, dummodò ignorantia crassa non sit, *c. fin. de const. in 6.* Layman *l. c. n. 16. V. quarto* Pirhing. *h. t. n. 118.*

155 *Quinta* causa per ly *Necesse* indicata, est *necessitas* quæcunque notabilis, sive se teneat ex parte excommunicati *vitandi*, sive ex parte communicantis, vel alterius, sicque necessitas animæ vel corporis, vel famæ, vel fortunæ, idque sive necessitas proveniat ex violentia, vel metu gravi injustè incusso, sive aliunde ex defectu subditorum vitæ, victus, vestitus, medicinæ, consilii, auxilii necessarii &c. *can. quoniam 103. c. Inter alia 1. & c. Si verè 34. h. t.* Laym. *l. c. n. 10. V. Ultimo*, Suarez *de Censur. disp. 15. sect. 3. n. 8.* Hinc potest ab excommunicato eleemosyna peti & accipi, quando quis indiget; potest etiam cum illo communicari in loco, ubi adhuc est bonæ famæ, si alioquin foret infamandus; potest insuper ab eo aliquod peti necessarium consilium, vel auxilium, si aliunde haberi non potest.

156 Quæritur III. Quid sit? quem effectum habeat? & quando incurratur *Excommunicatio Minor*? Resp. I. quamvis excommunicatio *Minor* olim fuerit varia, adeò ut subinde aliqua privarit sola communione hominum; alia perceptione solius Eucharistiæ; alia perceptione Sacramentorum omnium, prout patet ex variis *Canonibus cau. 11. q. 3.* hodie tamen sola postrema viget; indeque benè definitur, quòd sit *Censura Ecclesiastica privans solo usu passivo, seu perceptione Sacramentorum quorumcunque*. Est in re communis & certa, *arg. c. A nobis, 2. de Except. & c. Si quem 59. h. t. & c. Si celebrat. de Clerico excommunicato*, ubi de excommunicato Excommunicatione *Minori* habetur, quòd *non videatur à collatione, sed participatione Sacramentorum (quæ in sola consistit perceptione) remotus*.

157 Hinc patet ad secundam Quæsiti partem, videlicet effectum principalem, & directum Excommunicationis minoris in hoc solo consistere, quòd quis licitè nullum recipere possit Sacramentum, adeò, ut graviter peccet, si hac Excommunicatione innodatus aliquod recipiat, textu claro, *c. fin. de Clerico excommun. minist.* & ibi Doctores.

158 Cæterùm dicitur Excommunicatio hæc *Minor*, non quòd sit in se quid leve, sed respectu *Majoris*: Tum quia illa minores habet effectus, quàm ista, & hæc non nisi propter peccatum mortale, illa verò subinde etiam ob peccatum veniale incurritur per dicta *superiùs*; Tum etiam quia Excommunicatio *Minor* nunquam est reservata, indeque à proprio excommunicati Parocho, vel alio habente jurisdictionem absolvendi eum à peccatis, absolvi in Foro interno potest excommunicatus, *c. Nuper 29. h. t.* In Foro externo autem is absolvit, qui ad id Jurisdictionem habet.

§. VI.

De Suspensione.

SUMMARIUM.

159 Suspensio *quid?*
160 *Datur etiam in perpetuum; sed tunc potius est Depositio verbalis.*
161 Suspensio *alia est* latæ, *alia* ferendæ *sententiæ.*
162 *Alia à Beneficio, alia ab Officio; alia ab utroque simul: alia partialis, alia totalis.*
163 *Soli Clerici propriè suspendi possunt.*
164 *Superiorissæ Monialium suspendi quidem possunt ab Officio suo; tamen hæc non est propriè* Suspensio.
165 *Non solum personæ particulares, sed etiam integra Communitas suspendi possunt.*
166 *Si integra Communitas suspenditur per statutum, vel sententiam, non censentur comprehensi Episcopi, vel alii Superiores Prælati.*
167 Suspensio *à Beneficio, non hoc ipso inducit* Suspensionem *ab Officio.*
168 *Nec contra: Et num. seq.*
170 *Nisi ex culpa* Suspensio *esset perpetua.*
171 *Nomine* Suspensionis *absolutè & simpliciter positæ intelligitur Suspensio totalis ab Officio & Beneficio.*
172 Suspensio *ferri potest non tantùm per modum Censuræ, sed etiam per modum pœnæ ob præteritam culpam.*
173 *An? & quando prærequiratur monitio prævia?*
174 *Effectus* Suspensionis *quinam?*
175 *Actum* Suspensione *prohibitum exercens, an & quando incurrat Irregularitatem?*
176 *Actus* Suspensione *prohibiti an? & quinam valeant?*
177 Suspensio *ad tempus lata, cessat tempore illo elapso.*
178 *Lata per modum Censuræ tollitur per absolutionem.*
179 *Lata per modum pœnæ tollitur dispensatione.*

159 Quæritur I. Quid? & quotuplex sit *Suspensio*? Resp. I. *Suspensio* est censura Ecclesiastica, qua prohibetur Minister Ecclesiæ ab aliquo actu Ecclesiastico aliàs sibi competente. Ita in re communis Doctorum. Ubi ly *Censura* ponitur loco generis, reliqua verò loco differentiæ: quamvis Scotus *in 4. dist. 25. q. 1.* addat ly, *& hoc ad tempus*, ut sic clarius secernatur Suspensio à Depositione verbali, quæ privat ministerio actuum Ecclesiasticorum in perpetuum, & absque spe restitutionis.

160 Nec obstat, quòd detur etiam *Suspensio* in perpetuum, juxta Glossam *in Clement. Cupientes, de Pœnis, v. Suspensi*, & Doctores passim. Resp. enim cum Laymano *lib. 1. tr. 5. p. 2. cap. 5. num 1.* allegante Navarrum, Panormitanum, & alios, *Suspensio in perpetuum*, & sine spe restitutionis sit *totalis*, videlicet ab omni Officio & Beneficio, eam in effectu censendam esse Depositionem. Nam Depositionis pœna cum suspensione magnam similitudinem gerit, ac proinde in sacris Canonibus hæ duæ pœnæ interdum promiscuè usurpantur.

161 Resp. II. *Suspensio* variè dividitur, ut benè notat Glossa citata, & communis Doctorum. Nam primò alia est *latæ* sententiæ, quæ scilicet ipso Jure infligitur Delinquenti: alia *ferendæ sententiæ*, quæ primùm per sententiam Judicis ob delictum imponitur.

162 *Secundò*, Suspensio alia est ab Officio, alia à Beneficio; quarum utraque dividitur in *totalem*; & *partialem*. & alia *ab Officio & Beneficio* simul. *Suspensio ab Officio* dicitur ea, qua prohibetur exercitio Ordinum, vel aliarum functionum, quæ aliàs ratione Ordinis aut muneris, seu officii Ecclesiastici incumbunt. *Suspensio à Beneficio* est, qua fructus sui Beneficii Clericus administrare & percipere prohibetur. Hæc utraque dicitur *totalis*, si quis ab omni prorsus officio, vel perceptione omnium fructuum suspenditur. *Partialis* verò, quando unus spiritualis actus Ordinis aut muneris Ecclesiastici cuipiam prohibetur, aut pars tantùm aliqua fructuum Beneficialium subtrahitur. Layman *lib. 1. tr. 5. p. 3. cap. 1. n. 2.* Pirhing. *h. t. num. 198.*

163 Quæritur II. In quem possit cadere Censura *Suspensionis*? Resp. I. Omnes & soli Clerici, præter Papam, possunt incurrere Censuram *Suspensionis*: unde hæc est propria Clericorum, & quæ Laicis non competit, quamvis Excommunicatio, & Interdictum sint Censuræ Clericis & Laicis communes. Layman *ubi suprà*, Palao *Tract. 29. disp. 4. pun. 1. n. 1. arg. c. In Ecclesiæ 2. de Instit.*

164 Existima quidem Layman *loc. cit. cap. 1. n. 1.* post Henriquez, non improbabiliter etiam in Abbatissam, Priorissam, & alias hujusmodi præfectas Monialium posse cadere censuram *Suspensionis* ab officio. Verumtamen hæc potiùs est suspensio ab officio suæ œconomiæ ejusque actibus, quàm ab actibus Ecclesiasticis, ratione ordinis Clericalis cuipiam competentibus, utpote cùm ea sit incapax omnis tum Ordinis Clericalis, tum veræ Jurisdictionis Ecclesiasticæ.

165 Resp. II. Non solùm personæ singulares, sed etiam integra Communitas Clericorum, v. g. Capitulum Censuram *Suspensionis* incurrere potest. Ita Pirhing. *de Sentent. excommunicat. num. 2. 6.* cum aliis, id probans ex *c. Quia sæpè de elect. in 6.* ubi tum totum Capituli corpus tum singuli Capitulares, qui bona Prælati defuncti occuparunt, vel diripuerunt, ab Officiis, & Beneficiis Ecclesiasticis suspenduntur.

166 Resp. III. Nihilominùs generali statuto vel sententia Suspensionis, aut Interdicti non comprehenduntur Episcopi, & alii Superiores Prælati, nisi de ipsis Episcopis expressè mentio habeatur. Ita statutum legitur *c. Quia periculosum de Sentent. excommun. in 6.* Idque *propter executionem Pontificalis officii, quod frequenter incumbit*, ut *ibid.* dicitur, simulque ob prærogativam dignitatis Episcopalis.

167 Quæritur III. An *Suspensio ab officio* includat *Suspensionem à Beneficio*, & econtrà? Resp. I. Certum est, quòd Suspensio à Beneficio non hoc ipso inducat Suspensionem ab officio, ut benè notat Glossa in *c. cum Vintoniensis 25. de elect. v. Administrant*.

168 Resp. II. Etiam Suspensionem ab officio per se loquendo non includere Suspensionem à Beneficio. Layman cum communi aliorum. Abbas *ibid. nu 6.* Ratio est; quia Censura Suspensionis, tanquam pœna ob delictum proprium inflicta est strictæ interpretationis, *arg. c. Odia restringi de Reg. Jur. in 6.* simulque in pœnis benignior est interpretatio facienda, juxta *Reg. 49. Jur. in 6.* Idem patet ex *c. Inter sollicitudines de Purgat. canon.* ibi: *Licèt Ecclesiastica Constitutio tales ab Officio tantùm deceat suspendendos*. Adde *c. A crapula de Vita & honestat. Cleric.* ubi textus loquitur alternativè, *ab Officio vel Beneficio*; & consequenter suspensus ab Officio, non per hoc est suspensus à Beneficio, aliàs superfluè adderetur secunda, si includeretur sub prima, ut notat Glossa *in Clemen. de Pœnis*.

169 Nec obstat, quòd Beneficium detur propter Officium, *c. Relatum 4. de Cleric. non resident.* consequenter siquis suspensus est ab officio, suspensus etiam sit à Beneficio. Respond. enim, quòd Beneficio semel canonicè obtento, non eo ipso quis amittat fructus Beneficii, si ad tempus peragere nequeat Officium eidem annexum, prout patet in Clerico ægrotante, vel inhabili reddito, *c. 1. & c. 3. de Rectoribus, & Clerico ægrotante*.

Dixi

170 Dixi notanter, *per se loquendo*. Nam si suspensio ab officio esset *perpetua*, & in effectu depositio, tunc totaliter suspensus ab officio, saltem per sententiam esset privandus Beneficio: Nam *cùm Beneficium Ecclesiasticum detur propter Officium*, *c. fin. de rescript. in* 6. Si quis ex propria culpa in perpetuum officio privetur, meritò etiam propter annexionem Beneficium amittere debet; ita tamen, ut Depositus saltem alimenta ab Ecclesia recipiat, ne in opprobrium Ordinis Clericalis mendicare cogatur.

171 Illud tamen cum Laymano *loc. cit. n. 2. Suar. loc. cit. disp. 25. sect. 2. n.* 9. Palao *loc. cit. punct. 1. n.* 3. cum communi aliorum notandum, quod si absolutè, ac sine limitatione *suspensio* imponatur, neque ex adjunctis limitatio aliqua colligi possit, an sit à Beneficio vel Officio, eam censendam esse omnino *totalem*, & ab utroque. Ratio est; quia propositio indefinita æquipollet universali: simulque tunc non est ratio, cur potiùs de uno quàm de altero lata intelligatur. & ita intelligenda dispositio *c. Cùm bonæ 3. de ætate, & qualit. &c. Clement. 1. §. Quibus, de Privileg.*

172 Quæritur IV. An *suspensio* possit ferri non solum per modum Censuræ propriè dictæ, sed etiam per modum pœnæ, atque ob culpam merè præteritam? Resp. Affirmativè; prout benè notat Panormitanus *in c. Reprehensibilis, de appellat. n.* 3. Laym. *loc. cit. c. 3. n.* 3. cum aliis, quos citant.

173 Et quidem *suspensio* feratur ob contumaciam, seu per modum Censuræ propriè dictæ, requiritur ad eam canonica monitio. Quod tamen intellige de Suspensione facienda à Judice; secùs, si ea à Canone jam sit lata, vel imposita, *arg. c. Reprehensibilis de appellat.* & notat ibidem Panormitanus *n.* 5. Quòd si vero feratur *suspensio* in pœnam delicti, non est opus prævia monitione, *arg. c. Cum literis de testib.* ubi Papa sine monitione imposuit pœnam *suspensionis*, & notat Abbas *l. c.* Navar. *c. 27. Manual. n.* 159. allegans Communem: plura de Monitione vide *suprà §. 1. à n.* 21.

174 Quæritur V. Quis sit effectus *suspensionis*? Resp. I. Effectus ipsius est privare suspensum actibus, vel exercitio, seu usu omnis vel alicujus potestatis, seu Juris, aliàs ratione officii sibi competentis, prout patet ex definitione *suspensionis* supra *num.* 160. data. Solùm hic notandum, quòd hæc actuum privatio sit strictè interpretanda, ita ut *suspensus* specialiter ab uno duntaxat Ordine; possit actus alterius Ordinis exercere. Suspensus Episcopus ab Ordinatione, non sit suspensus à Consecratione &c. Ratio patet ex dictis *n.* 16[illegible].

175 Resp. II. Si suspensus ab Officio actum *suspensione* sibi interdictum culpabiliter exercet, contrahit irregularitatem, *c. 1. de sentent. & re judicat.* At verò suspensus à Beneficio, si ejusdem administrationi se ingerat, & fructus percipiat, non efficitur irregularis; perdit tamen Beneficium ipso Jure, *arg. c. Cupientes*, *§. Cæterùm de elect. in* 6. Pirhing *h. t. n.* 209. Engel *h. t. n.* 79.

176 Cæterùm Ordines, & alii actus per *suspensionem* prohibiti, sunt validi excepta Electione, *c. Cum dilectus de consuetud. c. Cum inter 16. de election. & c. Cùm bonæ 8. de ætate, & qualit. &c.* Et exceptis actibus Jurisdictionis, hinc absolutio Sacramentalis, quam absolutè Suspensus impertitur, invalida est, nisi ob Suspensionem occultam sit error communis, ob quem Ecclesia jurisdictionem supplet, prout alibi dictum, *arg. c. Infamis 1. cau. 3. q. 8. l. Barbarius 3. ff. de Officio Prælat.*

177 Quæritur VI. Quibus modis tollatur *suspensio*? Resp. I. *suspensio* imposita ad certum tempus, v. g. ad triennium, vel sub conditione. v. g. *donec restituat*, tempore elapso, vel impleta conditione, per se ipsam cessat absque alia Superioris absolutione. Ita Navar *loc. cit. n.* 161. citans Glossam *in Clement. 1. de Decimis*, *V. Donec*. cui similis Glossa habetur *in c. Quia sæpè de elect. in 6. v. Donec*, estque communis Doctorum.

178 Resp. II. Per absolutionem tollitur ea *suspensio*, quæ est Censura propriè dicta, propter contumaciam inflicta, ea Lege tacita vel expressa, ut tunc & non anteà absolutio danda sit, quàm si à contumacia recedatur. Ita Layman *loc. cit. c.* 4. ubi pluribus explicat, quinam, & à quibus *suspensionibus* possint absolvere; de qua & aliarum Censurarum absolutione etiam nos agemus in sequentibus.

179 Resp. III. Insuper tollitur *suspensio* per relaxationem sive dispensationem, si ea lata fuit propter peccatum præteritum ut pura pœna; sive dein ea lata sit in perpetuum, sive ad certum tempus, & istud nec dum sit elapsum. Layman *loc. cit.*

§. VII.

De Interdicto.

SUMMARIUM.

180 Interdictum *in sensu Civili*,
181 *Et in sensu Canonico quid?*
182 *Ejus definitio.*
183 Interdictum *aliud est* locale; *Idque vel generale, vel particulare.*
184 *Aliud* particulare; *Idque rursus vel generale, vel particulare.*
185 *Aliud* mixtum.
186 *Interdicto populo non censetur interdictus Clerus; & econtra.*
187 *Sub generali* Interdicto *Cleri non veniunt Religiosi utriusque sexus.*
188 *Nec Episcopi, nec Prælati, nec Canonici Cathedrales, sed soli inferiores Clerici.*
189 *Sub* Interdicto *generali populi, vel Cleri alicujus loci non censentur interdicta Ecclesia, vel alia loca sacra talis loci.*
190 *Sub* Interdicto *Civitatis comprehenduntur etiam Suburbia.*
191 *Sub* interdicto *Ecclesiæ comprehenduntur etiam Capella, ac Cœmeteria contigua: non item separata. Contiguum quid? Ibid.*
192 *Differentia aliqua inter generale, & particulare* interdictum locale.
193 *Interdicto Cœmeterio vel polluto non censetur interdicta vel polluta Ecclesia.*
194 *Interdicta Civitate, vel Diœcesi censetur etiam interdicta Ecclesia Cathedralis.*
195 *Solvitur objectio.*
196 *Ad servandum* interdictum locale, *tenentur omnes etiam Regulares incolæ & extranei.*
197 *Qui causam dederunt* interdicto locali *in quovis etiam interdicto loco prohibentur celebrare, & audire Divina.*
198 Interdicti effectus *principaliter sunt tres.*
199 *I. Est privatio, quorundam non omnium Sacramentorum; & quidem in specie Sacramentum Baptismi dari potest omnibus etiam adultis tempore* interdicti.
200 *Sicut & Sacramentum Confirmationis, exceptis specialiter interdictis.*
201 *Item etiam Sacramentum Pœnitentiæ exceptis nonnullis casibus.*
202 *Non item Sacramentum Eucharistiæ, nec extremæ Unctionis, nec Ordinis.*
203 *Nisi in periculo mortis, & simul necessitatis.*
204 *II. Effectus* interdicti *est privatio Divinorum Officiorum?*
205 *Qui tamen multum limitatus est hodie.*
206 *Ita, ut Missæ, & alia Divina tempore* interdicti generalis *quotidie celebrari valeant, dummodò fiat non pulsatis campanis: & num. seq.*
208 *Submissa voce.*
209 *Januis clausis.*
210 *Et personaliter* interdicti, *& qui* interdicto *causam dederunt, excludantur.*
211 *In Festis Paschatis, Pentecostes, Assumptionis B. V. Mariæ, & Corporis Christi* interdictum *censetur suspensum.*
212 *III. Effectus* interdicti *est privatio sepulturæ Ecclesiasticæ.*
213 *Limitatur tamen dictus effectus, & quomodo? num. præced. & seq.*
215 *Si quis. in loco* interdicto *sepelitur, non est amplius exhumandus.*
216 *Violans* interdictum, *peccat graviter.*
217 *Clericus violans* interdictum *incurrit varias pœnas: Et quidem I. Evadit irregularis.*
218 *II. Suspenditur ab Officio, & Beneficio.*
219 *Non tamen ipso facto.*
220 *Privatur voce activa & passiva eligendi.*
221 *III. Perdit privilegium sepulturæ tempore* interdicti.

222 IV.

222 IV. *Regulares non servantes* Interdictum *sunt etiam excommunicati.*
223 *Regulares non tantùm servare, sed etiam publicare tenentur* Interdicta *ab Ordinariis lata.*
224 *Salvis tamen eorum Privilegiis.*
225 *Laici non servantes* Interdictum, *& alios non servare facientes peccant graviter, & sunt excommunicati.*

180 Quæritur I. Quid? & quotuplex sit *interdictum*? Ante responsionem notandum, non agi hic de *interdicto*, quantum est de jure Civili, quod olim aliud non erat quàm formata quædam & solemnis conceptio verborum, quibus Prætor aliquid fieri jubebat, vel prohibebat. Differebat autem *interdictum* ab actione, quia solemnitas actionum erat inducta de jure Civili, *interdictum* autem de Jure Pretorio. Sic dicitur *interdictum, ne quid fiat in loco publico: interdictum, quod vi aut clam: Interdictum uti possidetis*: & alia hujusmodi, de quibus Vocabularium, *V. Interdictum*.

181 Sed agitur de *interdicto*, quantùm est de Jure Canonico, in quo sensu sumitur pro Censura Ecclesiastica, per quam Fidelibus interdicitur, seu prohibetur aliquid ad cultum Divinum spectans, videlicet, participatio quorumdam Sacramentorum, divinorum Officiorum, & sepulturæ Ecclesiasticæ. Siquidem hi tres effectus sunt introducti, de quibus in progressum. Hinc ad quæsitum

182 Resp. I. *Interdictum* in sensu Canonico acceptum communiter definitur, quòd sit *Censura Ecclesiastica, qua homo arcetur à participatione quorumdam Sacramentorum, ab omnibus Officiis divinis, & ab Ecclesiastica sepultura*. Est in re communis patetque ex *c. Non est. 11. de Spons. & Matrim. Quod in te de Pœnit. & Remiss.* Addunt nonnulli hæc verba, *quatenus hæc ad divinum cultum spectant*: ut sic clariùs distinguatur *Interdictum ab Excommunicatione*, quæ quidem privat hominem omnibus prædictis bonis, sed non sub eadem ratione formali, id est, non quatenus sunt res sacræ, sed quatenus habent rationem communicationis cũ aliis. Doctor noster subtilis *4. d. 25. q. 1.* describit *Interdictum* dicẽdo, quòd sit *arctatio à quibusdã actibus Ecclesiasticis exercendis, vel ab assistendo quibusdam talibus.* His prænotatis

183 Resp. II. *Interdictum* prima sui divisione dividi in locale personale, & mixtum. *Interdictum locale* dicitur illud, quod directè fertur in locum, quatenùs in eo interdicuntur seu prohibentur fieri & audiri Missę, divina Officia, & hujusmodi. Et tale *interdictum* indirectè tantùm afficit personas; dum scilicet sunt in tali loco vel Ecclesia *interdicta*: unde illæ personę poterunt alibi Divinis interesse, Sacramenta recipere, ac sepeliri in loco sacro, *arg. c. si sent. excomm. in* 6. Porrò hujusmodi *Interdictum locale* aliud est *generale*, quo videlicet interdicitur locus varia sub se loca complectens, v. g. Regnum, Provincia, Civitas. Aliud particulare, quo interdicitur particularis aliqua Ecclesia.

184 *Interdictum personale* est, quod immediatè & directè fertur in personam, per quod videlicet persona arcetur à participatione quorumdam Sacramentorum, divinorum Officiorum, sepulturæ Ecclesiasticæ in quocumque loco. Siquidem hujusmodi interdictum sequitur personam, quocumque ierit, sicut umbra comitatur corpus, & lepra leprosum, *arg. cit. c. si sentent. §. cùm verò de sentent. excomm. in* 6. Ubi additur, quòd si populus alicujus terræ *interdicto* notetur, singulares personæ interdici censeantur, ne alioquin sententia effectu careat.

Porrò sicut locale, ita & personale interdictum aliud generale, quo videlicet totus populus alicujus loci, districtus, Civitatis, &c. vel integra aliqua Universitas, Collegium, Capitulum, Conventus interdicitur. Aliud particulare, quo scilicet una dumtaxat, vel plures personæ interdicuntur.

185 *Interdictum* tandem mixtum est, quo simul locus & personæ talis loci interdicuntur. Unde interdictum mixtum includit locale & personale simul.

186 Quæritur II. Quęnam sub *interdicto generaliter* lato contineantur? & quinam obligentur ad illud. Resp. I. Hoc dubium pluribus resolvi in *c. si sent. & c. si civitas de sent. excom. in* 6. juncta Gloss. *ib.* Et quidem loquendo imprimis de Interdicto personali, si, nisi aliud sit expressum in eo, sententia interdicti feratur in Clerum, non censetur interdictus populus; nec econtrà interdicto populo censetur Clericus interdictus. Unde uno ipsorum interdicto, alius licitè admittitur ad Divina, ut expresse habetur, *cit. c. Si sent. 16. de sent. excom. in* 6. Siquidem in materia pœnali qualis hęc est, verba sunt strictè interpretanda, *c. Odia de R. J. in* 6. Cæterùm interdicto populo censentur omnes illius loci habitatores, etiam in Suburbiis existẽtes quamtumvis innocentes & absentes comprehendi, adeò ut nullibi nec in sito, nec alio loco audire possint Divina &c. *cit. c. si sent. 16. de sent. excomm. in* 6. ibi: Cùm alicujus terræ populus interdicitur, singulares ex eo personæ, quas interdictas esse constat, non debent alicubi (casibus expressis in Jure dumtaxat exceptis) audire Divina, vel Ecclesiastica recipere Sacramenta. Concordat *c. si civitas 17. eod.*

Porrò sub generali interdicto Cleri non comprehenduntur Religiosi utriusque sexus: nam etsi in materia favorabili nomine Cleri intelligantur etiam Religiosi utriusque sexus; secùs tamen est in materia odiosa, prout latè probavimus *l. 3. T. 1. de vita & honest. Cleric. à n.* 19. 187

Pariter sub generali Interdicto Cleri non comprehenduntur Episcopi, nisi de eis expressa fiat mentio, juxta *c. Quia periculosum de sentent. excomm. in* 6. Immò nec alii Prælati Ecclesiastici, nec etiam Canonici cathedrales, sed soli inferiores Clerici sæculares, quia hi soli nomine Cleri veniunt in materia odiosa, prout ampliùs dictum *c. lib. 3. T. 1. à n.* 14. 188

Illud etiam circa Interdictum generale populi vel Cleri notandum, quòd per illud non censeantur interdictæ Ecclesiæ, vel loca sacra talis loci, ut proin, licèt in eis Divina celebrare, vel audire non possint singulares personæ interdicti populi, vel Cleri, tamen alii non interdicti Clerici, v. g. peregrini Divina ibidem celebrare, & alii non interdicti audire possunt. Navar. *Manual. c. 17. n.* 167. Palao *Tract. 29. dis. 5. pun. 2. §. 2. n.* 11. Gl. *in c. si sent. 16. de sent. excomm. in 6. V. In Clerum*, & ibi Barbosa. Ratio est; quia nullibi in Jure expressum reperitur, quòd sub interdicto generali personali etiam locale comprehendatur. 189

Resp. II. Loquendo verò de interdicto locali, sciendum ex *c. si civitas eod. in* 6. quòd interdicta Civitate, Castro, aut Villa, etiam eorum Suburbia, & continentia ædificia eo ipso intelligantur interdicta. Ideò autem hic fit ampla & latior interpretatio, ne cæteroquin Interdicti sententia vilipendatur, si possent in prædictorum Suburbiis Divina celebrari; cùm incolæ ad eadem absque labore excurrentes Interdicti vim passim eluderent, prout expressè dicitur *cit. c. si Civitas 17. de sent. excomm. in* 6. 190

Et ob eandem rationem, si Ecclesia sit Interdicto subjecta, nec in ejus Capella celebrari, nec in Cœmeterio ipsius eidem Ecclesię contiguo poterit sepeliri: secùs si contigua non existant. Ita subjungitur *cit. c. si Civitas 17. de sent. excomm. in* 6. Porrò contigua dicuntur ea, quorum extrema invicem se contingunt, ut ait Glos. *ib.* sive quando inter parietem Ecclesiæ, & ipsam capellam vel Cœmeterium nihil aliud interponitur. Pirhing *h. t. n.* 225. post Barb. 191

Unde colliges differentiam inter Interdictum locale generale, v. g. totius Civitatis, & inter particulare, v. g. unius Ecclesiæ, quòd in posteriori casu solùm censeantur interdicta, quæ sunt Ecclesiæ contigua modo explicato: in priori verò casu omnia loca continentia, & non tantùm contigua. Quæ autem censeantur continentia ædificia, Judicis arbitrio est relinquendum, ut notat Glossa *ibid. V.* Continentia. 192

Econtrà verò Interdicto, vel polluto Cœmeterio non censetur interdicta vel polluta Ecclesia. Communis Doctorum, *c. unic. de Consecr. Eccles. in* 6. Siquidem accessorium naturam sequi congruit principalis, ut habet *Reg. 42. Jur. in* 6. non tamen econtrà principale afficitur vitio accessorii. 193

Resp. III. Si interdicitur Civitas, vel Diœcesis, censetur etiam interdicta Ecclesia Cathedralis ibidem existens. Suarez *de Cens. disp. 32. sect. 2. n.* 21. Palao *ubi suprà §. 1. n. 3. & 4.* contra Covarr. *in c. Alma mater p. 2. §. 1. n. 4.* & probatur *arg. c. si Civitas 17. de sent. excomm. in* 6. ubi expressè habetur, quòd interdicta Civitate omnia loca ibidem interdicta censeantur, cùm aliàs facilè eluderetur Interdictum talis Civitatis, celebrando nempe, & audiendo Divina in Ecclesia Cathedrali. 194

Nec in contrarium probat aliquid *c. quamvis 4. de Præb.* ubi habetur, quòd in odiosis nomine Ecclesiæ non veniat Ecclesia Cathedralis. Nã contra est: Tum quia ad pręsens non est quęstio, utrùm interdictis Ecclesiis, interdicta etiã censeatur Cathedralis Ecclesia, consequenter utrùm no- 195

mine Ecclesiæ veniat etiam Cathedralis; sed utrum interdicta Civitate, vel Diœcesi censeatur etiam interdicta ecclesia Cathedralis: Tum quia dispositio dicti *c. Quamvis* 4. *de Præbend.* in materia Beneficiali duntaxat, non item in aliis, Ecclesiam Cathedralem à nomine Ecclesiarum Civitatis, vel Diœcesis eximere intendit; uti clarè patet ex ipso textu *cit. c. Quamvis*, ibi: *Quamvis sub nomine Ecclesiarum Civitatis, & Diœcesis comprehendatur aliàs Ecclesia Cathedralis*; ut proin hujus Capituli dispositio potiùs pro, quàm contra Conclusionem *n.*204. positam militet.

196 Resp.IV. Ad *interdictum locale* tam generale, quam particulare servandum graviter tenentur omnes incolæ, & extranei, non tantùm sæculares, sed etiam Regulares tam exempti, quàm non exempti; nisi speciali privilegio super eo muniti existant. Communis & certa, textu expresso *c. Authoritate* 4. *de Privil. in* 6. & *c. licet* 11. *eod.* Ratio est; quia per *interdictum locale* privatio Divinorum affixa est loco interdicto respectu cujusvis personæ.

197 Porrò circa *interdictum locale* specialiter notandum, quòd illi, qui causam *interdicto* dederunt, non tantùm in loco interdicto, sed etiam in quovis alio loco prohibeantur celebrare & audire Divina, prout cum Sylvestro V. *interdictum* 2. *n.*7. docent Suarez *de Censuris disp.*37. *sect.*1. *n.*15. Barb. *in c. Sententia* 16. *de Sent. excomm. in* 6. *n.*3. & alii, *arg. cit. c. Si sententia*, ubi illis tantùm incolis loci interdicti conceditur audire Divina in alio non interdicto loco, qui causam non dederunt *interdicto*; ergo à sensu contrario illis, qui dederunt causam, non conceditur.

198 Quæritur III. Qui sint effectus *interdicti*, & quomodo iidem intelligendi? Resp.I. Effectus *interdicti* esse tres, qui in ejus definitione jam ponuntur; & sunt privatio participationis quorumdam Sacramentorum, prohibitio Officiorum divinorum, & privatio Ecclesiasticæ sepulturæ.

199 I. Igitur effectus *interdicti* est privatio quorundam Sacramentorum. Et notanter additur, *quorumdam*; quia tempore *interdicti* non prohibetur administratio, & receptio omnium Sacramentorum, sed aliquorum tantùm. Nam imprimis Baptismi, & Confirmationis Sacramentum non tantùm parvulis, sed etiam adultis, propter moræ periculum licitè tempore *interdicti* administratur, *cap. quoniam de Excommun. in* 6.

200 Pariter etiam Sacramentum Confirmationis parvulis & adultis tempore *interdicti localis & personalis* generaliter facti consueta cum solemnitate dari, ac propterea etiam Chrisma in Cœna Domini confici potest, textu expresso *cit. c. quoniam* 19. *de Sentent. excommun. in* 6. Specialiter tamen *interdictis*, sicut & iis, qui *generali interdicto* causam dederunt, Sacramentum Confirmationis dari non potest, ut cum Bonacina benè observat Suarez *disp.* 32. *sect.*2. *n.*9. *c. Alma mater*.

201 Insuper etiam Sacramentum Pœnitentiæ non tantùm morituris, sed etiam sanis (nisi sint Excommunicati, vel nisi causam dederint interdicto, ac necdum satisfaciant, neque idoneam de satisfaciendo cautionem præstent) ritè tunc administratur, *c. Alma mater de Sent. excomm. in* 6. Insuper tunc moribundis Sacramentum Eucharistiæ per modum *Viatici* dari potest, *c. quod in te de Pœnit. & Remission.*

202 Igitur tempore *interdicti* denegatur sanis Eucharistiæ Sacramentum, ut notat Glossa communiter recepta *in cit. c. Alma V. Admittantur*; quia circa hoc Sacramentum Eucharistiæ sanis administrandum nulla reperitur nova concessio, sicque standum est antiquitati. Insuper denegatur tunc Sacramentum extremæ Unctionis, *cit. c. quod in te de Pœnit. & Remission.* ibi: Per generale Interdictum denegatur omnibus tam Unctio, quàm Ecclesiastica sepultura. Idem dic de Sacramento Ordinis, quod conferri prohibetur personis *interdictis*, aut in loco *interdicto*. Tandem prohibetur Benedictio nuptialis, quamvis Matrimonium sine ea licitè contrahatur tempore *interdicti*, & ab *interdictis*, ut post Innocentium notat Sylvester V. *interdictum*, *n.*9. & alii.

203 Notanter tamen *n. præc.* dicitur Sanis; quia constitutis in probabili periculo mortis, & infirmitatis, difficilis partus, condemnationis, imminentis prælii, aut alia simili causa proveniente Sacramentum Eucharistiæ licitè administratur, textu expresso *c. quod in te* 11. *de Pœnit. & Remission.* & *c. Permittimus* 57. *h. t.* Immò infirmo aliud Sacramentum recipere non ampliùs valenti, etiam extremam Unctionem dari posse, putant Pirhing *h. t. n.*234. Palao *tr.*29. *disp.*5. *pun.*4. §.1. *n.*20. *arg. cit. c. quod in te de Pœnitent. & Remission.* Sacramentum Ordinis quoque Clericis specialiter non *interdictis* conferri posse casu magnæ necessitatis, & penuriæ Sacerdotum, volunt Sylvester, V. *interdictum* 5. *n.*9. Pirhing *h. t. n.*235. & alii.

204 II. Effectus *interdicti* est privatio divinorum Officiorum, *c. permittimus* 57. *h. t.* & *c. Si sententia* 16. *eod. in* 6. ubi per divina Officia intelliguntur functiones, & actiones spirituales, quæ primò ac per se annexæ sunt Ordini sacro, & quæ ex institutione Christi & Ecclesiæ à solis Clericis exercentur, uti in specie sunt Sacrificium Missæ, solemnes Benedictiones templi, fontis Baptismalis, aquæ benedictæ, Cinerum, Palmarum, Candelarum, Orationes, & Litaniæ cum solemni Processione; item quævis publica, & solemnis oratio præsertim horarum Canonicarum; quæ tamen privatim dici debent ab iis, qui aliàs illas tenentur, etsi *interdicti sint*.

205 Quibus tamen divinis Officiis non annumerantur Conciones, quas etiam tempore *interdicti* in Ecclesia haberi posse, censet Navarrus *Manual. c.*27. *n.*176. Suar. *de Censuris disp.*34. *sect.*3. *à n.*1. eò quòd hæ non ad Deum orandum, & precandum, sed ad populum instruendum, ut à vitiis abstineat, & Ecclesiæ obediat &c. ordinentur.

206 Notandum tamen, quod hic secundus effectus, videlicet privatio divinorum Officiorum quoad *interdictum* generale (non item particulare) satis fuerit moderatus à Jure novo *c. permittimus* 57. *h. t.* & *c. Alma mater Eodem in* 6. adeò ut vigore *cit. c. permittimus*, hodie tempore *interdicti* possint semel in septimana Missam celebrare causa conficiendi SS. Corporis Christi pro infirmis.

207 Vigore *c. Alma mater h. t. in* 6. autem possunt tempore *interdicti* generalis in Ecclesiis & Monasteriis quotidie celebrari Missæ, & alia Officia divina, sicut extra tempus Interdicti fieri poterant; dummodò quatuor sequentes serventur conditiones; videlicet *primo*, ut id fiat *non pulsatis campanis* pro convocatione populi, nec pulsatis tintinnabulis ad *Sanctus*, & elevationem S. Hostiæ. Quo non obstante campanas ad Concionem habendam, & ad salutationem Angelicam, sicut etiam, dum Viaticum portatur ad infirmos, pulsari posse, sicut & tintinnabula putant Sylvest. V. *interdictum* 5. *n.*7. Suar. *loc. cit. sect.*2. *n.*19. Covarruvias *in c. Alma mater p.*2. §.4. *n.*5. & alii; eò quòd hæc nomine divinorum Officiorum non veniant.

208 *Secunda* conditio est, ut Missæ, & alia divina Officia fiant submissa voce; idest, absque organis, solemni cantu &c. ut ii, qui extra Ecclesiam sunt, nil de iis audiant.

209 *Tertia* conditio est, ut fiat januis clausis; quatenus, etsi fideles ad Missam, aliaque Divina convenire, Ecclesiam ingredi, & ibidem divina Officia audire valeant, extra tamen existentes videre nequeant, quid ibidem agatur, *arg. Clem.* 1. *de Sentent. Excommunicationis*.

210 *Quarta* conditio est, ut personaliter *interdicti*, & ii, qui *interdicto* generali causam dederunt, excludantur, & ad audienda Divina nullatenus admittantur, ita de concessione celebrandi Divina sub quatuor his conditionibus expressè statutum habetur in *cit. c. Alma mater h. t. in* 6. ubi lege.

211 Eodem *cap. Alma mater* ulteriùs dispositum invenitur, quòd in 4. Festivitatibus Natalis Domini, Paschatis, Pentecostes, & Assumptionis B.V.M. à primis Vesperis usque ad Completorium Festivitatis inclusivè *interdictū* ita maneat suspensum, ut Missę Sacrificium & alia Divina omni cum solemnitate celebrari valeant, ita tamen, ut nihilominùs exclusi maneant Excommunicati; personaliter verò *interdicti*, & qui interdicto generali causam dederunt, intrare quidem, & Divina audire, Altari verò appropinquare non valeant faciendo oblationem. Quæ *interdicti* suspensio à Mart. V. & Eug. IV. fuit extensa ad Festum & totam Octavam Corporis Christi teste Pirhing *h. t. n.*246.

212 III. Effectus *interdicti* est privatio sepulturę Ecclesiasticæ. Et hic effectus sic intelligendus est, ut imprimis in loco sacro *interdicto* nullus quantumvis innocens, nec infans nec amens possit sepeliri, *c. quod in te de Pœnit. & Remission.* nisi habeat privilegium, quale datur (ut alios privilegiatos taceam) omnibus Clericis, qui personaliter *interdicti* non sunt, & Interdicto locali causam non dederunt, ac tempore *interdicti generalis* illud servaverunt; hi enim cum silentio, idest, absque campanæ pulsatione, divino Officio, & aliis consuetis solemnitatibus in loco sacro etiam *interdicto* sepeliri valent, *c. Quod in te, de Pœnitent. & Remission.* cujus dispositio licèt loquatur de *Interdicto generali*, speciale tamen excludere non videtur, ut in *cit. c. Quod in te* notat Abbas *n.* 10. Sylvester *loc. c. n.* 10. & alii.

213 Porrò tempore Interdicti localis generalis (secùs est in personali, vel si alicujus terræ populus Interdicto notetur nam etiam tunc singulares personę censētur interdictę, ne alioquin sententia effectu careat) possunt homines illius loci, qui personaliter interdicti non sunt, extra illum locum efferri, & in alio sacro non interdicto sepeliri, *arg. c. Si sententia de Senten. Ecommun. in* 6.

214 Quinimò, si quis sepultus fuerit extra locum sacrum tempore Interdicti, cessante Interdicto in locum sacrum transferendus, si id commodè fieri possit, ut post Gloss. *in c. A nobis* ll.2 *de Senten. Excommun. in* 6. *V. Forma*, notat Navarrus *cap.* 27. *Manual. nu.* 176. Pirhing *h. t. num.* 251.

215 Si autem contingit contra prohibitionem Juris aliquem interdictum sepeliri in loco sacro, non erit is extrahendus quia hoc non habetur statutum Glossa *cit.* & Engel *h. t. n.* 96. Quamvis secùs sit dicēdum de Excommunicatis, quippe qui in loco sacro sepulti debēt exhumari, *c. Sacris de Sepult.* Nam hæc pœna non est extendenda ad alium casum Jure non expressum simulque Excommunicatio privat communione Fidelium, non verò Interdictum.

216 Quæritur IV. Qualis? & sub quibus pœnis sit obligatio servādi Interdictum? Res.I. Interdictum servandi est obligatio gravis, adeò ut illud violare ex genere suo sit peccatum grave. Communis & certa Doctorum. Ratio est; quia Interdictum violantes, præceptum Ecclesiæ in gravi materia violant, consequenter mortaliter peccant, per ea quæ de obligatione Legum diximus *l.* 1. *T.* 2. *de Constit.*

217 Res.2 Personæ Ecclesiasticæ tam Regulares quàm sæculares Interdictum violantes, præter culpam mortalem varias incurrunt pœnas Patet inductione. Nam *primò* contrahunt Irregularitatem, textu expresso *c. Is qui* 18. §. *fin. &c. Is cui* 20. *h. t in* 6.

218 *Secundò* incurrunt suspensionem, ab Officio, Beneficio, & jurisdictione *c. Tanta est* 18. *de Excessib. Prælat* ubi Summarium sic habet: Non servans interdictum suspensus est ab Officio, Beneficio, & omni jurisdictione Gl. *ib vers. Irritas* & Abbas *n.*1 Suarez ubi suprà *sect.*4. *n.*16 Laym. *l.* 1. *Tr.* 3. *p.*4. *c.* 3. *n* 3. cum aliis volentes, hanc pœnam ipso facto incurrere omnes cujuscumque *interdicti* violatores.

219. Gonzalez econtrà in *cit. cap fin de Excessib Prælat nu.* 2. cum Bonacina, & aliis satisprobabiliter docet, violantes *Interdictum* ordinariè non ipso jure esse suspensos ab Officio & Beneficio, sed suspendēdos primùm; *ar desumpto ex secunda parte c. cap. fin.* ubi primùm suspendi jubētur violatore *interdicti*. Nec obstare videtur, quòd Episcopi *interdictum* violantis sententia & alia acta ibidem declarentur irrita; quia specialis ratio erat de illo Episcopo, ut potequi non solùm ut *interdictus* illa facere, sed etiam alios ad violandum *interdictum* Sedis Apostolicæ inducere, & compellere præsumpserit.

220 *Tertiò* privātur jure passivæ & activæ Electionis, ita ut nec eligere valeāt *c. is qui h. t. in* 6 nec ipsi eligi, aut postulari *c.* 1. *de postulat. Prælat.* Layman *loc. c.* Sylvester *V. interdictum* 6. *q.* 2.

221 *Quartò* perdunt ipso facto privilegium, ipsis alias de jure *c. Quod in te de Pœnitent. Remission. &c. Is cui h. t. in* 6. competens, vi cujus tempore *interdicti* sepeliri possunt in loco sacro, per dicta *n* 223.

222 *Quintò* Religiosi etiam exempti non observantes *interdictum* generale locale, quod ab Ecclesia Cathedrali, & Parochiali observari vident, præter memoratas pœnas incurrunt Excommunicationem *Clemen.* 1. *h. t* ubi additur idem intelligendum esse de Cessatione in Divinis.

223 Porrò Religiosi etiam exempti non solùm servare, sed & publicare tenentur *interdictum* & alias Censuras ab Episcopo latas, quando Episcopus id mandat, *Concil. Trid. Sess.* 25. *de Regular. c.* 12. ibi: Censuræ, & interdicta necdum a Sede Apostolica emanata, sed etiam ab Ordinariis promulgata, mandante Episcopo à Regularibus in eorum Ecclesiis publicentur, & serventur.

224 Hęc autem & pręfata de Religiosis intellige, salvis eorum Privilegiis circa *interdictum*, de quibus vide Compendium Privilegiorum, & etiam nostrum Augustinum Mathæucium in suo libro intitulato *Officialis Curiæ V. interdictum c.* 20.

225 Resp.II Quamvis contra Laicos interdictum violantes pœnę speciales in jure non reperiantur statutę, tamen illud certū est, quòd Laici quicumque præsertim Domini temporales, & officiales ipsorum, qui Clericos quomodolibet compellunt, aut cogunt, ut in loco interdicto Missas, vel alia Divina publicè & solemniter celebrent: Item qui pulsatis campanis, vel voce Præconis, vel alio modo alios præsertim Excommunicationis vel interdicti sentētia specialiter innodatos, ad Divina audienda evocant, aut convocant: Item qui eosdem nominatim excommunicatos, vel interdictos, ne ad Clericorum monitionem de Ecclesiis tempore Divinorum exeant, impedire præsumunt; aut ipsimet excommunicati, vel interdicti ad monitionem exire recusant, vel Divinis violenter se ingerunt, gravissimè peccent, & excommunicationem Papę reservatam ipso facto incurrant, prout ferè in terminis expressè statutum habetur *clement Gravi* 2 *h. t.* quæ digna est lectu, teneturque cum communi ac certa aliorum, Suarez *de censuris dis.* 23. *sect.* 4. *n.* 27. Pirhing *h. t. n.* 245.

§. VIII.

De Judice Censurarum, & de Absolutione ab eisdem; præsertim ab Excommunicatione; ubi etiam quædam de potestate absolvendi a Censuris, ac aliis tam reservatis, quam non reservatis peccatis competente Regularibus.

SUMMARIUM.

226 *Solus Ecclesiasticus, minimè verò Laicus est Judex censurarum, earumque valorem, vel nullitatem cognoscere, & declarare valet.*

227 *Laici in causa censurarum partes Judicis assumentes sunt ipso facto excommunicati.*

228 *Et quidem in specie* I. *Qui publicè censuratum faciunt adesse Divinis.*

229 II. *Qui censuras nullas declarare præsumunt.*

230 III. *Vel Judicem Ecclesiasticum impediunt, ne per censuram latam, vel ferendam alios ad rectum compellat.*

231 IV. *Qui illos vexant, in quorum favorem censuræ latæ sunt; vel ferri volunt.*

232 V. *Qui contra censuras recurrunt ad potestatem sæcularem.*

233 VI. *Qui ita recurrentibus assistunt.*

334 VII. *Vel qui ad recurrendum præbent consilium, favorem, auxilium.*

235 *Nec excusantur, si aliquid horum faciant sub prætextu nullitatis; nisi hæc sint manifesta, vel notoria.*

236 *Neque excusantur, si faciant sub prætextu violentiæ prohibendæ.*

237 *Doctrina practica, quàm multi hodie sint excommunicati.*

238 *Nihil eos juvante prætextu non receptæ, vel consuetudine abrogatæ Bullæ Cœnæ.*

239 *Causa fusiùs de hac materia loquendi.*

240 *Excommunicatio major etiam præstita satisfactione non tollitur sine absolutione.*

241 *Nisi Authoritas velit.*

242 *Si excommunicatio lata est ab homine per sententiam specialem, absolvere ab illa potest is solus, qui eam tulit.*

243 *Et ejus Successor.*

244 *Ac Superior obtinens plenam jurisdictionem in Authorem censuræ, qualis non est Archiepiscopus respectu Episcopi.*

245 *Quid operetur appellatio à censura comminata & lata?*

246 *Ab excommunicatione lata à Jure vel homine per decretum aut sententiam generalem sine reservatione absolvere pro utroque Foro potest subditum suum Superior.*

247 *Et pro interno etiam Parochus, & quivis Confessarius non item pro foro externo.*

§. VIII. De Judice Censuram, & de Absolutione &c.

248 *Abbatissa si simplici Confessori pro Foro interno, quid possit de Foro externo.*
249 *Quis absolvat ab Excommunicatione reservata?*
250 *Quis possit absolvere à suspensione, & Interdicto? & Quis ratione sexus.*
251 *De peccatis absolvendi à Concilio, & alias casibus reservatis conspiratis Episcopis, Regularibus, & aliis Confessariis Reservatis.*
252 *Regulares vel Privilegiorum pollent absolvere ab omnibus casibus Papae reservatis: ex quibus contentis in Bulla Coenae & ad hic etiam fuse Subditos.*
253 *Casus Bullam pollunt etiam absolvere Excommunicatos à peccatorum Clavis, & quorum Clementem VII. pro Bulla reservatos.*
254 *Et privilegiorum non possunt Regulares absolvere à crimine de homicidio per sententiam publicam latae.*
255 *Absolutione Regularum non Regulares non relevant in Foro externo.*
256 *Semel approbatus ab Ordinario potest vel ab Privilegio, vel saltem ex vicinis confessariis quovis Diocesis absolvere, Est in litteris, & non in loco, ubi Episcopus residet.*
260 *Vi privilegiorum Regulares non possunt absolvere Religiosos seculares Ordinis.*
261 *Mendicantes Religiosi confessariis specialis ad absolvendum privilegium, vel Dominicani, quando sunt in Ordine.*
262 *Quod idem omnibus alis Religiosis, quorum vocum aliqui.*
263 *In Ordine nostrorum Minorum Conventuali, & morali articulo in loco alias confessari extra Conventum; quatis articulis ejus confessari necessitas relevanda.*
Doctrina prolixa de Collectoribus Bullae.
264 *Praeter casus reservatos à Clemente VIII. pacisco pollunt Regulares in capitulis Generali, vel Provinciali absolvere alios reservatos.*
265 *Quatis obligatio confessarii casus reservatos, vel liqua illa in confessione committenda sit, cujus quam in absolvendo habeantis potest eum absolvendi quo alium conferatur.*
266 *Absolutio à consultis duos potest variis, 1. 2. affinitis, conditionem, ad consultorum in Sacramentis.*
267 *Absolutio à Confessis duos potest in Extra confessionem, etiam absentis, & invicis: & quomodo?*
268 *Et publicè duos.*
269 *In nullo Foro absolvit potest Consanguineus: nisi pollus fuerit forsan per Sedem?*
270 *Dubium profilus ad propinquos.*

Q Uæritur I. Quibus Judex Censuram, & ad hoc, an ex litterarum nullitatis, vel injuritia, & valore, vel nullitate judicare, confequenter Cenfuratos praeferim, excommunicatos? Cenfura & Cenfuratus, Excommunicatio, & Excommunicatus fed deliberare valeat? Refp. I. Hujusmodi Judicem esse folum Superiorem Ecclesiasticum, nullatenus autem aliquem quamvis magnum existere, Principem Ecclesiae Laicum. Ita unanimis & certa. Ratio patet; quia Cenfura ex natura & effentia ita funt penae & mera fpiritualia ac Ecclesiastica, quod Ecclesiae pofitum, juxta Omnes; in materia autem fpiritualis folum Ecclesiasticum, nullatenus autem Laicum aliquem pofit judicare, & cognoscere, cum non dicitur ab eo, ob clara Juna ex, de Judiciis, ubi unanimiter & abfolute dicitur: *Praelatorum, ut Laici Ecclesiastica negotia exercere non possit, Tum Bonifacius I. c. 7. §. 3. n. 66.* Quibus accedit manifesta Decisio Concilii Trid. *Sess. 23. de Reforma. 3. ubi* Jus omnibus habet: *Si quis Episcopis dixerit, quod non Episcopus, vel Sacerdotes, vel Ecclesiastici, non ad Sacrilegos, sed Ecclesiastico cognitio pertinear. Quare*

Et quidem in specie I. ipso facto excommunicantur, 1. qui Cenfuratos, praeterim nominatim Excommunicatos, & Interdictos, ut ad Divinos audiendos in Ecclesia Ingrediens, conveniant, vocant, hospitantur, infligant, vel etiam publicus Cumpanis, aut voce Praecoris convocant, vel non nisi compellant: licet etiam, qui alios praeterim fubditos, etiam monitis tempore Divinorum ab Ecclesia dicitur, prohibent, licet etiam ipsi ibidem remanentes, tenuto ex, *Bullae Coenae §. 14. ubi: Item omnes Graves à do. quam* ita commodiatae Lectoris per eversum hic referre, inde dixit, & fic fonat.

Cavetur ad hoc Perlatorum quoreda perdavit, quibus Nobis quidam, & Domini temporales (terra eorum Ecclesiastica Jurisdictioni subjecta) nedum in locis Ecclesiarum, & Cathedralis, & aliis infignium locorum Ecclesiarum, Mistas & alia divina Officia publice & folemniter celebrari faciunt, & Clericos ad celebrandum Divina Officia, vocare, & interdum (quod eft deterius) compellere: hisque non contenti excessibus, per eos quorum non solum publicationem, sed & voce proscriptorum sitam interdictos, ut (interdicti) non obstante sententia ad audiendas Missas hujusmodi remanent, facit & evocant. Nonnulli quoque publicè Jura Ecclesiastica usurpantes, & (licet excommunicationis, & interdicti sententia publicè sint innodati) de Ecclesia, dum in ipsis Missarum Celebratione solemnitate Ecclesiae, dum in ipsis Missarum celebratione solemnitate Ecclesiae, dum in ipsis Missarum celebratione solemnitate Ecclesiae, dum in ipsis Missarum

Ordinis, Provincialis respectu Subditorum Provinciæ, Abbas, Prior, Guardianus, Rector, Præpositus, Magister Monachorum; Papa non Forisiniensem etiam Parochianorum, & quivis Confessarius aliis potestatem habens absolvendi talem ab aliis peccatis, Sylvester V. *Absolutio. 1. num. 4.* Navarrus *cap. 27. n. 39.* Suarez *de Cenſuris disp. 7. ſect. 1. num. 23. & 28.* Engelgrd. *1. qu. 124.* Innocentius *in Nuper 29. §. 1. num. 8. in gl. cit. cap. Nuper.* 29. Quapriam ratione Capitulum loquatur de ſola *Excommunicatione latæ*, tamen, quia ratio ibidem data etiam de Maiori procedit, ibi: *Quia non ſolum ſuos ſubditos, ſed etiam alios, qui ſpiritualiter non retinuit*, ad eam quoque meritò extendunt Doctores citati.

247 Notanda tamen circa aliquam partem conclusionis verſus *Abbatem per Forisiniensem partis Confessarius* ſcr. ſatis absolutio ab Excommunicatione, & alias Cenſuris à ſimplici Confeſſario, qui Superior Confeſſarius non eſt, pro Foro externo, ſed Forum Excommunicatio eſt notoria, vel ad Forum externum jam deducta, per prior tulitur Excommunicatio non obſtante, & abſolutione à ſimplici Confeſſario facta, deinde ex Foro externo genere ejuſdem excommunicatum, conſequenter à communione, & Divinis per Excommunicationem interdictis abſolvitur, & abſolvere non refert, adeò, ut tranſgrediens in aliquo, v. g. celebrando poſtea à Judice Eccleſiaſtico ut irregularis declaratur. Et ſi ait, quamvis Judex id facere non tentaret, ſed poſſit, ſi velit, abſolutionem pro Foro interno datam, etiam pro Foro externo accepta. Layman *lib. 1. tr. 9. p. 1. c. 5. num. 4. & 7.* & alibi ſeqq. Sylvester *V. Abſolutio. 1. num. 4.* Navarrus *lib. 2. Conſil. de Judiciis n. 7. & cit.* Ratio eſt, quia Forum internum, & externum, ſunt quid ſubdiſtinctum, cum in illo principaliter ſpectetur ſalus animæ, & compenſatio offenſæ Divinæ; in alio verò ad vindictam publicam procurandam & exemplo aliorum, ac Reipublicæ ſatisfactionem bonumque commune ſpectetur, ut proin abſolutio pro Foro interno non deroget, vel præjudicet Foro externo, ut poſt poſtrum Mirandus, Layman *loc. cit. §. 4. & 7.* & alibi ſeqq. Sylvester Layman *loc. cit.*

248 Quòd ſitamen Excommunicatio à Jure vel ab homine per Decretum, aut ſententiam generalem ſit latæ, vel referendæ, ut ſcilicet, poſſit abſolvi ab ea per ſimplicem Confeſſarium, etiam publicè habere omnem communionem in divinis, & politicis, ut cum aliis benedicere, Layman *lib. 1. tr. 9. c. 1. cap. 9. n. 1.* ubi etiam addit, poſſe in Foro interno abſolutam etiam notorium excommunicatum in occulto celebrare, & aliis communicare, Excommunicationem prohibita agere, ſi omne licandalum abeſt, quamvis ſi deprehendatur, ut violator Cenſuræ poſtea punitus valeat in Foro externo. Et ſi ait, Sacrilegos, & ſimplices Confeſſarii obiervare habeant circa abſolutionem publicè Excommunicati, dicetur infra *n. 249. tem. 260. & ſeqq.*

249 Reſp. III. Si Excommunicatio eſt à Jure vel per ſententiam, aut Decretum generale latæ, & Author illius abſolutionis ſit referatur, tunc ab illa abſolvere poteſt particularis ſed Referentem, vel ejus Succeſſorem, vel Delegatum ab eo vel Superiorem in ſenſu ſupra *n. 235.* declarato. Layman *loc. cit.* Abbas *in c. Ex frequentibus 3. de Sententia Excommun.* de certa abſolut. *grg. 5. Nuper 29. §. 1.*

250 Quæritur 3. Quizabſolvere poſſit à *Suſpenſione & interdicto* Reſp. I. Suſpenſio, & Interdictum ſunt Cenſuræ, & Interdicto, ſicut Cenſuræ ferúntur per ſpeciales ſententiam ab homine, in ſolos, ejus autoritate, vel ejus Succeſſor, vel Delegatus, vel Superior, ut ſecus per Doctores, & Jura ſupra *n. 242.* allegata, & in ſenſu *ibid.* declarato.

251 Et autem Suſpenſio, vel Interdictum à jure, vel homine per Decretum, vel ſententiam generalem latæ ſi ſine clauſula referationis, abſolvunt il, qui in ſimili caſu abſolvunt ab Excommunicatione, ut ſupra dictum *n. 247.*

252 Quòd à Suſpenſio à jure vel homine per ſententiam generalem latæ ſuit cum clauſula referationis, pariter abſolvunt il, quibſimili referavit Excommunicationem abſolvere valeat, juxta dicta *n. 249.*

253 Reſp. II. Si Suſpenſio, vel Interdictum latum eſt ad certum dominatus tempus, aut donec hoc vel illud fiat, aut preſtetur, elapſo tempore, preſtipto adimplenta ceſſat, ut cum Glofia communiter receptaſ in *Clemente 1. V. Donec Deinde*; benè docet Abbas *loc. cit. & Judicis* Navarrus *Manual. cap. 27. n. 161.* Sylvester *V. Interdictum 3. num.* Covarruvias *in c. cline mater p. 1. V. 11. n. 8. & alii.*

254 Quæritur 4. an, & quando & quaſem potentatem abſolvendi à Cenſuris, & cæſibus Papæ referratis ex Delegatione, Privilegio, vel jure habentes, Reſp. Regulares, & alii Confeſſarii? Reſp. ad hoc quæſitum jam pertrac. *Tit. VI. de Haereticis §. 2. & 3.* ubi occaſione Abbatiſſæ ab Hæreſi, ejusque tram de abſolutione à ſpontaneis cæſis tam Epiſcopis, quàm Papæ referratis.

255 Et inter alia ex Privilegio conceſſo per Conſtitutiones 35. Paulli III. Gregorii XIII. Clementis VIII. Urbani VIII. ita Pontifiæ abſolvendi Regulares Mendicantes Bæ. aliquam Indulgentiam, & Cenſuras ſibi ſubditis peccantis & Cenſuris, poſtea, Excommunicatione, Suſpenſione, & Interdicto ſimpliciter ſimpliciter abſolvendi referatis, ſolis exceptis cæſibus in Bulla Cœnæ contentis, à quibus tamen ſuos ſubditos Regulares abſolvere poſſunt Superiores, prout Pontifiæ probat Pontifiæ Duzas *in 1. part. n. 13. q. 27. & tom. 2. n. 11. q. 13. & 18.* ac novilſimè noſter Pelta Pontifiæ in ſuo Examine Eccleſiaſtico *tom. 1. p. 2. n. 1. & 2.*

256 Et quamvis Clemens VIII. cæſibus Bullæ Cœnæ etiam abſolvere non ſit, videlicet I. Excommunicationem Cenſuram Eccleſiaſticam contra Ordinem Regularem Gregorii XIII. *Cum alias.* II. Violationem clauſuræ Monialium ad minus fineam cæſibus contentum. III. Duellum publicum, & Duellantes, & alios, qui illi ſpectant, quæ non levis, ted gravis eſt. IV. Simoniam realem, & confidentialem; ita ut ſicut à cæſibus Bullæ Cœnæ, ita etiam ab hoc ab ea ſicut à cæſibus Bullæ Cœnæ, ita etiam ab hoc ab ea ſpecialem abſolvere poſſint Superiores juris abſolvere poſſint Seculares præter Romanum Pontificem, tamen Stoa in *Tribunal. parati. lib. 2. q. 9. n. 8.* & alii obſervant, poteſtatem abſolvendi à cæſibus pribs conceſſam, non ſolle revocaram à Clemente VIII. quod Regulares extra, ſed tantum per Jralam.

Notandum autem circa hoc privilegia, & poteſtatem 257 abſolvendi primò; quòd vi horum non poſſint abſolvere à cenſuris ab homine per ſententiam ſpecialem latis, ut dicitur *lib. 2. n. 23.* neque ab *interdicto locali.*

Secundò, quòd, eſt vidicitorum privilegium Mon. 258 dicantes pro Foro conſcientiæ abſolvere poſſint ab omnibus cæſibus, & jure, vel per ſententiam generalem latis etiam referratis Summo Pontifici (non item à referratis Epiſcopo) tamen hæc abſolutio non ſit ſecundum non relevatum, quin cenſura exiſtente nocuria, vel jam deducta ad Forum contentioſum, *Conſiſtorii* abſolve debent in Foro penitentiæ, ac punitum poſſint ut tranſgreſſores, ſi in aliquo peccaverint, & ab aliquo cenſuram.

Tertiò, Regulares vi ſidiorum privilegiorum non poſſe 259 abſolvere à cæſibus Bullæ Cœnæ, ſed ad ſpecialem abſolutionem Pontifiæ, & ab aliquo peccato aliquem facultatem ſine autorione Epiſcopi in aliqua Diœceſi, juxta ſuprà dicta.

Solum ſe ſtatuit, ut Regulares in examine ſemel abſolvant ſimpliciter Regulares ab aliquo Epiſcopo, ab apostolari ſimpliciter, ita dicentes Sacramentum ſed non ab omnibus cæſibus, ut Cardinalis *Conſiſtorium Congregationem* Cardinalium ſupra *Conſiſtorium* 260 *n. 9.* Ubi etiam apud eundem Authorem in ſuo Tractatum *n. Peritiſſ.* poteſtas ad propriam ſed ad eam 1560. Clemens X. ampliorem ſuperat Pontifiæ, ac editam 1670.

Ita ſimilitur notandum II. quòd Regulares ſemel ab- 261 ſolvant à cæſibus Ordinarii, quando alegrum ſanitatem, probati ab aliquo Ordinario, quando alegrum ſanitatem, ſed ſolum ſi ſint in manu, poſſitio in qualibus Diœceſi cæſibus per Conſiſtorium Secularium quorum eunque, ſed ſi ſint Ordinario ratia Diœceſis non ſint exempti ſuperiori, ſed ſed ad ſuperiorem, ſed ad ſuperiorem conceſſe Eugenius IV. Fratribus Minoribus, ac Gregorius XIII. Jeſuitis, ab 1574

te S. Sacramentis & communioni fidelium in Nomine Patris &c. In Absolutione à Suspensione verò: *Absolvo te à vinculo Suspensionis, quam incurristi propter N. & restituo te executioni Ordinum*: Si censura est dubia, servari solet hæc Formula: *Si teneris aliquo vinculo Excommunicationis, Suspensionis, vel Interdicti, absolvo te, &c. in quantum possum, & tu indiges, in Nomine Patris, &c.*

268 Si absolutio datur publicæ & solemniter, præmitti solet aliquis Psalmus pœnitentialis, & adhiberi certus ritus, *c. A nobis 28. h. t.* & in Pontificali, vel etiam in Rituali Diœcesano præscriptus.

269 Resp. III. Nullus neque in Foro interno, neque externo absolvi potest ab Excommunicatione vel alia Censura, nisi *Censuratus priùs* satisfecerit parti læsæ, ob damnum, vel injuriam, ratione cujus fuit excommunicatus, *c. Solet 2. h. t. in 6.* vel cum ea transactum, vel si hoc statim fieri nequit, sufficiens cautio per pignora, vel fidejussionem præstetur, vel si nec ista ob inopiam vel aliam causam fieri potest, per juramentum, Laym. *lib. 1. tr. 5. p. 2. c. 2. n. 8.* Abbas *in c. qua fronte 25. de Appellat.* Sylvester *V. Absolutio 3. num. 3. arg. Authent. Generaliter C. de Episcop. & Cleric.*

270 Et quamvis Laym. *loc. cit.* rectè notet; pro Foro interno, spectata qualitate personæ sufficere etiam nudam promissionem, vel fidei interpositionem censurati, si censura est occulta: tamen etiam *l. c. p. 1. c. 7. n. 7.* idem rectè monet, Regulares privilegiatos cavere debere, ne etiam pro solo Foro interno absolvant aliquem vi Juris communis, aut sententiæ generalis notoriè censuratum, v.g. Excommunicatum, vel cujus Excommunicatio jam fuit deducta ad forum contentiosum, priusquam parti læsæ actu satisfecerit; quia aliàs, si talis Reus saltem pro Foro interno absolutus jam existit, ab Ecclesia tam facilè adigi non valet ad satisfaciendum parti læsæ, quod benè observare habent Confessarii Regulares: quamvis & in hujusmodi notoriè Excommunicatis circumstantiæ suadere possint, ut ad solam præviam cautionem, vel promissionem absolutio pro Foro interno prudenter dari queat.

TITULUS XL.

De Verborum Significatione.

SUMMARIUM.

1 *Ratio Ordinis.*
2 *Inter regulas de intelligenda Verborum significatione sunt etiam sequens. I. Verba intelligenda sunt cum effectu, ut aliquid operentur.*
3 *II. Verba sunt intelligenda secundùm subjectam materiam.*
4 *III. Sunt intelligenda, ut excludatur delictum.*
5 *IV. Verba clara non admittunt interpretationem.*
6 *V. Verba sunt intelligenda, ut non derogetur quæsito Juri tertii.*
7 *VI. Et ut evitetur absurdum.*
8 *VII. Atque contradictio, vel correctio.*
9 *VIII. Verba sequentia accipiunt interpretationem à præcedentibus, & econtrà.*
10 *De aliis regulis. Remissivè.*

1 Constat sæpè dubitari de sensu, & significatione verborum Juris, hinc sicut in Jure Civili, ita & in Canonico interpositus fuit Titulus *de verborum significatione*. Quoniam verò de hac multa jam diximus suprà *lib. 1. tit. 2. de const. §. 15. 16. & 17.* de Interpretatione Legum, & Regulis in ea observandis, pauca hic afferemus ponendo aliquas Regulas ad intelligendam *verborum significationem*.

2 Regula I. *Verba intelligenda sunt cum effectu, ita ut aliquid operentur, & non sint superflua l. 1. §. Hæc autem verba ff. quod quisque Juris & l. 31 quod quisque Juris*, juncto *c. relatum de cleric. non resident. can. Hæc autem verba 17. dist. 1. de pœnit.* nec minimum verbum, quin & ne syllaba superflua sit *l. quoties 12. ff. de reb. dub.* Censentur autem aliquid operari, quando etiam solius majoris declarationis, cautelæ, & omnis dubitationis tollendæ, vel efficacioris voluntatis demonstrandæ gratiâ ponuntur, ut exprimant id, quod tacitè jam inest, vel in genere continetur. Abbas *in c. Si adversus 11. de Hæretic. arg. l. quæsitum 12. §. 4. ff. de Fundo instr. & cit. c. si adversus de Hæretic.*

3 Regula II. *Verba sunt intelligenda secundùm subjectam materiam, & naturam actus, vel contractus, de quo agitur, & secundùm qualitates personæ, ad quam sunt relata, c. quemadmodùm 25. de Jurejur. c. constitutum 6. V. cùm autem de relig. glos. dom. l. ubi ita 27. ff. de mortis caus. donat.* Menoch. *lib. 3. præsumpt. 104. n. 20.* Tuschus *concl. 95. & 96.* Ratio est; quia proferens verba præsumitur ea accommodare materiæ, actui, vel contractui, de quo agitur, & personæ, ad quam diriguntur, *c. intelligentia 8. h. t. l. non aliter 69. ff. de legat. 3.*

4 Regula III. *Quando dubius sensus verborum in bonam & malam partem accipi potest, is accipiendus est, qui excludit delictum adeò ut potiùs interpretatio, & significatio verborum impropria admittatur, quàm delictum, c. estote 2. de R. J. l. Meritò 31. ff. pro socio.* Ratio est; quia in dubio nemo deliquisse præsumitur, & factum cujusque in meliorem partem interpretandum est. Dicitur autem in dubio, quia ubi verba de delicto sunt clara, vel certè longè majorem turpitudinis, quàm honestatis speciem præferunt, & excusandi causa non apparet, hæc Regula non procedit, sed subintrat generalis sequens.

5 Regula IV. *Verba clara non admittunt interpretationem, neque voluntatis conjecturam*: de qua Regula vide *lib. 1. tit. 2. §. 16. n. 384.*

6 Regula V. *In dubio illa significatio præferenda est, quæ non derogat quæsito Juri tertii c. denique cau. 14. qu. 5. c. super eo 15. de Officio delegat. l. nec avus 4. C. de emancipand. lib.* adeò ut ad avertendum præjudicium Juris quæsiti tertio verba etiam impropriè accipiantur. Tusch. *concl. 128. n. 1.* quæ Regula non tantùm in privatorum actibus & dispositionibus, v.g. contractibus, Testamentis, sed etiam in Decretis ac Beneficiis Principum procedit, *cit. l. Nec avus & l. Prætor ait 2. §. 10. & 16. ff. ne quid in loco pub.* Sicut & in quibusvis Privilegiis, & rescriptis Pontificum, etiamsi cum clausula ex certa scientia, vel motu proprio sint emanata; cum omnia tacitè contineant clausulam salvo jure tertii, vel sine præjudicio tertii, quatenus nemini præjudicent, sed Jus cuilibet illæsum & integrum conservent, *c. licet 12. de offic. ord. c. dudum 31. de priv. c. quamvis 8. de rescr.* cum Concordantiis. Ratio est; quia Jus tertio jam quæsitum etiam publica authoritate, non nisi necessitatis, vel utilitatis publicæ causa auferri potest; & etiam hac urgente supremus Princeps vel Papa auferre non censetur, nisi exprimat. Innoc. *in c. innotuit 20. de election.* Pirhing. *de const. n. 20.*

7 Regula VI. *Verba interpretanda sunt, ut evitetur omne absurdum, adeò ut ad hoc evitandum etiam improprietas verborum admittatur.* Barbosa *de Axiomat. Juris, Axiom. 2. V. absurdum.* Tuschus *litt. A. concl. 66. n. 17. arg. l. nam absurdum, ff. de Bonis libertorum.*

8 Regula VII. *Verba sunt interpretanda, ut eorum correctio, & contradictio excludatur, c. inter dilectos 6. V. cæterùm de Fide instrum. c. cùm expediat 29. de election. in 6.* cum concordantiis. Ratio est; quia nemo idem velle, & nolle, vel à sua dispositione illicò recedere, & se incontinenti corrigere præsumitur.

9 Regula VIII. *Verba sequentia interpretationem accipiunt à præcedentibus ejusdem dispositionis, & vicissim, l. si servus 50. in fine ff. de legat. 3.*

10 Alias similes Regulas vide *cit. lib. 1. tit. 2. §. 16. & 17.* item Barb. *de axiom. juris* nec non *de Appellationibus juris, & dictionibus usu frequentibus.* Item etiam Lexicon Juris.

TITULUS XLI.

De Regulis Juris.

SUMMARIUM.

1 Regula Juris *quid?*
2 *Alia est Authentica,*
3 *Alia* Brocardica.
4 *De* Regulis Juris *in specie qui scribant.*
5 *Quid sentiendum* de Regulis Juris.

1 Uti *Digesta* Juris Civilis, ita etiam tam quinque Libri, quàm sextus Decretalium, *Titulo de Regulis Juris* clauduntur. Ubi *per regulam* ad propositum intelligitur sententia quædam generalis plurium Legum, & Canonum Summam paucis complectens: seu quæ jus de variis rebus, eamdem tamen rationem habentibus, per diversas Leges & Canones constitutum, brevi compendio complectitur, & proponit: sic v.g. diversi Canones & Leges, quarum aliæ fœminas ab Officio Judicis, aliæ à postulando, aliæ à fidejubendo &c. repellunt, unica comprehenduntur Regula: *Fœminæ ab omnibus officiis civilibus & publicis remotæ sunt*; quæ est *Regula 2. ff. de R. J.*

2 Regulæ hæ aliæ sunt *Authenticæ*, aliæ merè doctrinales, quæ communiter *Brocardicæ* vocari solent. *Authenticæ* sunt, quæ authoritate Apostolica, vel Imperiali, Juri Canonico, vel Civili, & præsertim sub præsenti Rubrica de Regulis Juris in quinto & sexto Decretalium ad finem, atque *ff.* ponuntur.

3 *Brocardicæ* sunt, quæ à Juris consultis, vel aliis Doctoribus ex variis juris textibus, ac dispositionibus, vel etiam Philosophorum dictis depromptæ per modum axiomatum habentur, & applicantur quidem; Jus tamen non faciunt, nec juris authoritatem habent, cùm in nullo jure clausæ supponantur.

4 De Authenticis Regulis juris in specie integros scripsere Tractatus varii Doctores, inter quos est Augustinus Barbosa *in Collect. ad lib. 6. Decret.* Henricus Caninus *in Summa Juris*, Dynus, Petrus Fechius, & alii, cujusmodi Tractatum etiam hic annectere, quia non vacat, Lectorem ad allegatos Doctores remittimus, parati tamen ea, quæ de Regulis juris tam quinque, quàm sexti Decretalium in specie jam conscripsimus, in secunda editione hujus Operis nostri publicæ luci committere, si primam boni, æquique haberi, & in Bibliopolæ cistis non otiari conspexerimus.

5 Intereà circa *regulas juris* illud monere conducens duximus, quòd, etsi multis rationibus utile sit *regulas juris* sæpiùs legere & memoriæ imprimere (cùm plurimùm serviant ad facienda & firmanda argumenta causæ, atque in dubio potiorem faciant causam illius, pro quo stant & allegantur, donec Adversarius jus in contrarium, & legitimam exceptionem afferant, prout advertit *Glossa fin. h. t.* Tamen multùm decipiuntur illi, qui vel putant, se totum jus ex illis intelligere, vel illis tam pertinaciter adhærent, ut nullam contra illas exceptionem audire velint; cùm tamen materiæ, quas hæ Regulæ summarissimè perstringunt, habeant maximam amplitudinem, & quævis Regula suas exceptiones: Ita ut etiam de *his regulis juris authenticis* verum sit illud Brocardicum, *Nulla regula sine exceptione.* Et meritò dixerit Juris Consultus *in l. 1. ff. de reg. jur. non ex regulis jus, sed ex jure regulam esse desumptam*: per quod insinuare vult: Juris fundamenta, & notitiam priùs ex aliis titulis esse addiscenda; ac posteà per compendiosas juris Regulas in memoriam revocanda.

Hactenùs ergo in quinque Libris tradita, & scripta sufficiant, cedantque ad majorem gloriam Dei; B. V. Mariæ, totiusque Ecclesiæ triumphantis; militantis verò, & omnium Legentium utilitatem. Nos intereà humillimè prostrati in terram infinitas Deo gratias agimus, quòd gratias & vires hoc opus absolvendi misericordissimè largitus sit, Eique soli, de omni eo, quod in illo bonum est, omnem laudem & gloriam per omnia tribuimus, atque hinc unà cum præcedentibus Libris Judicio, & Correctioni Sanctæ Ecclesiæ Catholicæ humillimè subjicimus. Amen.

INDEX ALPHABETICUS RERUM ET VERBORUM

Littera P. denotat Prœnium, T. Titulum, N. Numerum F. Folium.

A

A Bigatus, Abigeus. T.18.num.60. F.53. Pœna illius, *ibid.*
Abortus quos pœnas habeat, si fœtus jam fuit animatus T.30.n.15. F.188. Et quas, si fuit inanimatus. num.14. gravissimæ pœnæ contra procuratores dicti, vel indirectè abortum, juvantes, iem, & consilentes, Datarias per Sixtum V.n.15. Quos Bulla per extensum refertur, n.16. quæ fuit modifcata per Bullam Greg.XIV. n.17. quæ refertur per extensum, n.18. F.190. Referur tri in compendio pœnæ contra dicti, vel indirectè procuratores abortum fœtus animati, & consulentes, n.19. F.190. Quæ illorum, & aliorum aliqui obligantur in obligatione pœnæ Sixtum V. Iudicis Et quæ ibi. n.21. & seq. F.191. De illis pœnis, quibus mulieres, & Clerici, qui ex modo abortum fœtus animati procuraverunt, vel ad eum juvantes, & consulentes, num.25. Dispensatio in pœnis abortus quis possit, num.26.
Abolitio ab hæredibus, & quando competat Episcopis. T.7.n. 3.10. & seq. F.17.n.7. Vt Testatores illam petant, ab hæredes excusatis. Indie vero de jure Communi, reclamante Bulla Cœnæ, id non amplius possibile. n.35. F.18. Pœnitentes Episcopis, ut delegati Apostolici, vel ex Bulla Cœnæ hæredibus, & Vicariis illam petentibus, n.36. F.18. Et virtute Decretalis facultatis Pontificiæ in Germania, & quibus hæredibus. n.37. Item de jure Communi à quavis abolitione possunt impedientes accedere Papam perhoalter, n.39. F.19.
Abolitione ab hæredibus, & quando non possit à Regularibus. T.7. n.41. & seq. F.18. Prælati Regulares Majores habent potestatem absolvendi suos Subditos ab omnibus ecclesiis, etiam Sypreffi, n.42. & seq. F.19. Nolitu Regularis, quantum vis Exemptus, ab hæredi absolvere possit aliquem Sæcularem. n. 44. & F.19. Nisi Sæcularis sit impotens, perfugium habet *ibidem*, n.48.
Abolitione ab hæredibus simplicibus, non Privilegiatis, Confessarius fieri non potest, etiam circa illos, qui personaliter accedere nequeunt Summum Pontificem. T.7.n.49. & seq. F.19. Pœnitentes fieri, & hæredes absolvere, non possunt, per Episcopum perfunctum accedere potest. n.53. Vel si Episcopus tantum, ad absolvendi impotentes ad Papam, deputetur. n.58. & seq. F.19. Virtute Jubilæi ab hæredi absolvere non possunt simplices Confessarii. n.60. & seq. F.20. In articulo mortis possunt. n.62. F.20.
Abolitio à Cœlibes reservata Pontifici an, & quando competat Episcopis. T.7.n.3.46. & seq. F.17. Et quo Episcopi absolvere Cœlibes fieri reservatis fuos Subditos absolvere, ita fuo fiat occulte. n.310. Et non fint ex cæfibus Bullæ Cœnæ, n. 312. & seq. F.17. Quæ Cœlibes reservata Pontifici, Bulla Cœnæ, cæfibus absolvere impedito per Pœnitentiam accedere Papam, n. 317. & F.17. Et Pœnitentiam Compendiosam, ab Episcopis, ut Sedis Apostolicæ Delegatis, Papam n.318. & seq. F.17. Quæ non est frequentia, falsum n.389. F.17. & Impedito, à perfugitate adire Papam, non tenetur minere Procuratorem aut fcribere per abolitione Sacramentali, n.393. & seq.
Abolitio à cæfibus Papæ reservatis, & quando fieri possit à Regularibus. T.7.n.416. & seq. F.18. Prælati Regulares majores absolvere possunt suos Subditos ab omnibus cæfibus, etiam Sypreffi, n.419. & seq. F.19. Nolitu Regularis, quantum vis Exemptus, ab hæredi absolvere possit aliquem Sæcularem. n. 424. & F.19. Nisi Sæcularis sit impotens, perfugium habet *ibidem*, n.428.
Abolitio ab hæredi simplicibus, non Privilegiatis, Confessarius fieri non potest, etiam circa illos, qui personaliter accedere nequeunt Summum Pontificem. T.7.n.495. & seq. F.19. Pœnitentes fieri, & hæredes absolvere, non possunt, per Episcopum perfunctum accedere potest. n.537. Vel si Episcopus tantum, ad absolvendi impotentes ad Papam, deputetur. n.538. & seq. F.19. Virtute Jubilæi ab hæredi absolvere non possunt simplices Confessarii. n.400. & seq. F.20. In articulo mortis possunt. n.542. F.20.
Abolitio à cæfibus reservatis Pontifici an, & quando competat Episcopis. T.7.n.346. & seq. F.17. Et quo Episcopi absolvere cæfibus Pontifici reservatis fuos Subditos absolvere, ita fuo fiat occulte. n.350. Et non fint ex cæfibus Bullæ Cœnæ, n. 352. & seq. F.17. Quæ Cœlibes reservata Pontifici, Bulla Cœnæ, cæfibus absolvere impedito per Pœnitentiam accedere Papam, n. 357. & F.17. Et Pœnitentiam Compendiosam, ab Episcopis, ut Sedis Apostolicæ Delegatis, Papam n.358. & seq. F.17. Quæ non est frequentia, falsum n.389. F.17. & Impedito, à perfugitate adire Papam, non tenetur minere Procuratorem aut fcribere per abolitione Sacramentali, n.393. & seq.
Abolitio à cæfibus Papæ reservatis, & quando fieri possit à Regularibus. T.7.n.416. & seq. F.18. Prælati Regulares majores absolvere possunt suos Subditos à

sunt Excommunicatio, n.2.F.1.8.6. Infamia, n.29. Irregularitas, n.3.4. 20. 21. Suspensio Clericorum, n.1.

Apostata, & Apostata in Religione Nostra quid? & quotuplex? & quæ poenas habent speciales. T.p.n.18. & fes. F.1.8.7. Cum Apostata nolens post mortem parentum superstant differpatri petenti, n.13.

Appellatio quid operetur in causis Cenfuræ latæ, vel comminatæ. T.p.n.245. F. 341.

Appellatio in procellis criminalibus, quando, & quomodo fieri; vel admitti possit, ac debeat. T.1. n.5.1.6. & fes. F.6.1.51 magnificè ell frivola, reiicitur, ibi Non item ll ell dubia, nam ex Pontifice pendet, & ex Pontifice, & ex Episcopis, & Metropolitanis. n.5.106. Adquem, & quo ordine fieri debeat, n.507. Quid debeat facere Judex à quo, dum ex appellatio infinuatur, n.508. Privilegia Ordinum, & Monachorum, & Clericorum, & Ecclesiarum, & Monasteriorum, n.510. Appellatio potest etiam per tertium hominem fieri, vel per edictum, n.511. Ex. Debet fieri debito tempore, n.512. F.6.4. potest tam à definitiva, quam interlocutoria fieri, n.513. Ea facta quid facere debet; Judex, n.514.

Appellatio in procellis criminali facta quomodo introducì, & poll eam quid fieri debeat; quæ à Judice, quæ à Reo. T.1. n.1.6. & fes. F.6.4.

Appobam homicidium. Vide Homicidium appobam.

Appobatus fuit Pontifex Ecclesiasticus, & Pontifex, vel ex privilegio, vel ex facto ex tacito consensu in quavis Diœcesi abjiciere Episcopum, & ell in litiem; & non in loco, ubi Episcopus exilit. T.1.p.n.259. F.3.41.

Arbitrium Judicis relinquit semper debet esse regulatum. T.37. n.1.6. & fes. F.3.39.

Arbitrarius in pœnis Judice debet procedere secundum qualitatem delicti. T.1.p.n.10. F.3.39.

Articuli delictorum Judicis, & quomodo poslint, ac debeant ad Advocatos, vel Reo fieri. T.1.n.4.60. F.3. Et super ipsis examinandi Testes n.4.5. F.4.

Affidini homicidii pœnæ speciales. T.1.n.7.2. F.1.98.

Affessores in procellis Ecclesiasticis quando adhibendi, expediat, vel necesse sit. T.1.n.446. F.3.

B

Baccalaureus quid. T.1.n.5. F.1.16.

Bullistæ, & Sagittarii qui. T.1.n.1.F.2.19. Et qualiter illorum exemplaribus fiat. F.1.20.

Bacus Juris quid. T.1.n.480. F.19.

Banniatum sit, & quando licet occidere. T.1.n.468. & fes. F.1.98.

Baptisma Reiteratum, seu Ambaptiffa qui; & quibus pœnis subjacent. T.p.n.18. & fes. F.1.8.3. Baptisma etiamsi suspicio, non sit Irregularem. n.33. Quas pœnas non incurrit, qui sub conditione, vel ignorant ex rebaptisat. n.33. & fes.

Baptizati, an, & quando valeant Individui libere indicis, & invitis Parentibus. T.6.n.3.1. & fes. F.1.32.

Bellum an, & quando indicere possint, indebitum propter Indebitutem Principis Christiani. T.6.n.43. & fes. F.1.31. Et Hæreticis propter hæresim. T.7.n.23. & fes. F.6.3.

Benedictio, Sacra, & spiritualis non est, & quomodo fine labe Simoniæ vendi, vel mutari possint. T.1.p.n.22. F.1.10.

Benedictionalia, rerum abhibendarum, vocari simpliciter, nequit & cur. T.1.p.n.1.5. & fes. F.1.81.

Blasphemia quid, & quotuplex. T.6.n.17. & fes. F.6.4. Pœnæ blasphemiæ de jure communi commisso, n.5. F.1.6.6. Et per speciales Constitutiones Pontificias, n.9. Præterim Leonis X. n.10. F.1.6.7. Pœnæ Blasphemiæ de Jure civili, n. 22. & fes. F.1.65. Quales colerent incaudisse blasphemiæ, pœnam ordinariam non incurrit, n.24. Si incauda ex graviori ejus jurisdictione, n.25. Blasphemiæ per Sacramenta in ibi partibus confecta non subjacent pœnæ ordinariæ, n.26. F.1.65. Bene tamen extraordinariæ, ibi Judex blasphemiæ quos fci, n. 27. & fes.

Bulla Clementis VIII. per extensum contra duellantes. T.1.n. 8. F.1.1.6.

Bulla Clementis VIII. concedens amplissimam communicationem non prinilegiorum cum omnibus Ordinibus, tum Mendicantibus, quam non Mendicantibus, edita in favorem Nostræ Religionis. T.13.n.52. F.8.8.

Bulla Cœnæ Domini. T.3.n.1.17. F.3.50. Referuntur in compendio fugitivam omnes Excommunicatos loco ea concessæ, ibi. Posterius ipsa Bulla per extensum, n.130. Affirmatur quadam speciali de ipsa, & ejus Excommunication-bus; præsertim quod quoad omnis ubique terrarum omnes Christianos obliget; in specie autem quoad Lutheranos, & Recentionem Librorum hæreticorum: nec quidquam contra eam valeat prætextus non receptionis, aut consuetudinis contrariæ. T.7.n.13. & fes. F.1.4.5. & T.1.p.n.130. & fes. F.1.4.5.

Bulla Gregorii XIII. in qua ms forma etiam speciali, & certa fiscentia constituunt omnia privilegia Ordini Nostro concessa, quæ etiam habent ex in ipsis Authentica in Archivo Consistorio. T.3.n.8.F.1.26.

Bulla Gregorii XIV. contra abutentium procuratores. T.10.n.18. F.1.90.

Bulla Innocentii X. reprobans, & invalidans Tractatum vel Obnubegnitis, & Monaslerientis. T.7.n.134. F.1.51.

Bulla Innocentii XII. de celebratione Millarum, & facienda, pro Mortuis Ordinum Mendicantium, ac etiamsi Sacerdotes. T.1.p.n.11. F.9.9.

Bulla Annæ X. contra blasphemos. T.1.n.6.10. F.1.66.

Bulla Pauli V. pariter confirmatoria Privilegiorum Nostrorum authenticè exibens in Archivio Consistorii Pontificio. T.3.n.8. F.1.26.

Bulla Pii V. per extensum de Simonia Confidentiali. T.3.n.4.F. 7.8.

Bulla Pii V. certas conditiones ad Cenfuram requiens. T.1.p.n.15. F.1.30. Quæ tamen in Gallia, Belgio, & Germania receptæ non ell. n.16. & fes.

Bulla Pii V. contra Sodomitas. T.1.6.n.91. F.1.14.

Bulla Sixti V. contra abortum procurantes. T.1.6.n.15. F.1.81.

C

CAlumniator quid. T.2.n.1. F.3. Calumniator ejusdem, & qui non probare potell desistam, de quo accusatur. n.2. F.1.1. Vel demonstrare Judicialiter alterum, n.3. & quomodo profiteatur Calumniatus denuntiare ex officio, n.4.

Calumniatoris pœnæ quæ. T.1.n.8.6. & fes. F.1.7. Debet refundere expensas, ibi, & interest infamiæ, fortasse, n.7. contra Testimonia, n.8. Clericus est privatur Beneficio, & vertenti pœnæ. n.10. Si Calumniatoris non pœnæ non est opus, ex mutuo petit in aliam, n.11. F.7. Recentiores cauta, ab quas Actuarius, vel Recuntiator a præsumpta calumnia, & ejus pœnæ cessant n.12. & fes. Quæ causæ, ut cessent, & quomodo pœnæ probari, n.12.

Carceres, vel Carceratio fieri potell aut ad custodiam, & quando. T.37.n.107. F.3.17. aut ad pœnam etiam perpetuam, ibi, & n.69. Ob ut cremina Carcer perpetuus infligatur, n.70. Dupliceq carceris, & ejus differentia, n.71. Quibus Medicis, n.110.

Carceratus collocatus cuis quandoque pabet Reus ante citationem, vel constitutionem. T.1.6.5.1. F.3. Item & magis, n.5.8. F.4.3. In Ordine Nostro requiritur ad hoc conditum pertinent, n.59. F.3. Et ut ejusdem incarceratur Reus, & Decretum, & expressum carceris, n.60. forma hujus Decretis, & Reus a Decretis carceratus, confodiae cauta fuit, appellat, etiamsi non sit conditionatum, n.61.

Calligatio fervis dumtaxat, non excellive gravis permissa ell Mulieribus. T.1.n.8.1.F.1.20.

Calus Reservati Pontifici, vel Episcopo, & quando ab Episcopo Regularibus, vel alia Cenfellurus absolvi possint. Vide Absolutio in Calibus, vide Cenfuræ ad hæresi.

Calus Bullæ Cœnæ, vide Bulla Cœnæ.

Cauta, & Tituli excusantes a Simonia, & præsertim ex restitutione Simoniæ acceptorum. T.3.n.10.3. & fes. F.1.1.

Cautio excusantes à Cenfura qualibet. T.3.n.3.8. & fes. F.1.1.

Cautio quando non sufficit ad non incurrendam Eum, qui proscit Clericum, vel violentat manus ei injicit, n.113. & fes.

Cauta, & Ministerium, vi quorum Ecclesiastica Cenfura prædicatione communicam habere, fuit plures. T.3.p.n.1.5. & fes. F.1.34. Vel ut ministra temporalia, & spiritualium Ecclesiarum, quæ Communicantes, n.1.5. Quæ Matrimonii, vicinitas Ulsor cum Vito Excommunicato, & hic cum ea contrahentes quæ pœnæ, n.1.5. & fes. Quæ Beneficiati cum Excommunicatis, quam Communicantis, n.1.5.5.

Cenfura Ecclesiastica quid. & quotuplex. T.3.p.n.2. & fes. n. 5.1.F.3.2.1. Ob pœnas spiritualia, n.4. Medicinalia, n.5. Quæ non sub Potestate Ecclesiastica imponi possit, n.6. & fes. Quæ videlicet Excommunicatio, Suspensio, & Interdictum, n.4. F.3.2. quo ubi sortam alia ell à jure, alia ab homine, alia latæ, alia ferendæ Sententiæ. n.4.5.

Cenfuram ferendi cui, ex qua causa, & contra quos competat? T.3.p.n.6.6. & fes. F.3.20. Recentiorum in Sententia, quam tamen potest ferendi Cenfuram, ab Episcopo, vel Metropolitano, & alia Cenfura gravia non inflitutur, nisi propter peccatum mortale, n.9. Nonnulla, non contra plurigenos Ecclesiasticos, n.11. Cum aliquo contumacia commissum, n.12. Ex scientia contumacia omnia privilegia Ordini Nostro concessa, quæ etiam habent in ipsis Authentica in Archivo Consistorii, n.12. Reges & Imperatores ab Episcopis cenfuari non valent, n.13.

Cenfura ex incursum, qualiter præpropter ut monito. T.3.p.n.2. & fes. F.3.21. Nulla requiritur ad incurrendam cenfuram, ajunt, vel Decretum Generalium latum, & de ipso, bene tamen citatio, ad hoc, ut Reus se defendere possit, n.23. Ad infligendam Excommunicationem ab homine præsupponit Monitio canonica, n.24. Ex Scripturis Divinis, & Canonibus, nicanda intimata, vel publicata, n.25. Idem est de Excommunicatione à jure latæ, n.26. Ad Sententiam ferendam, & ejus Quæ, & contumacia effect ut ratione, n.27. Suspensio, & Interdictum ab jure non fuit monitum, n.28.

Cenfura à jure, incurrenda, & quale ferendæ sententia, vel alia cauta. T.3.p.n.29. & fes. F.3.22. excusat probabili fuit, n.29. & fes. & de ipso. Dubitatio non prædicandi quoquidem, n.32. excusat etiam metus gravis, n.33. F.3.3. Nisi violatio Sacramentorum in dictum non fuerit, n.34. Contra quorum Legis, vel Pontifalis Ecclesiastica, n.34. cenfura etiam sam lata non incurritur, licentiatus cures jurisdictionem, n.35. Vel tam imperfecta, & ignorantia, n.36. Cum, vel apparitionem, n.36. Vel si deceit defectus ad ordinis sufficiatis, aut existimatio. n.37. Vel si deceit ad ordinis cenfuram, quæ deficere potest, quia vel adeft quidem, non tamen probata habetur, n.38. Vel deceit, & tamen probatur in Foro externo, n.40. Innocua ministrantur, n.41. Ad Sacramentorum, quibus pro utrique foro habere se possit, & debeat, n.41. & fes. F.3.14.

Cenfuræ Absolutio. Vide Absolutio à Cenfuris.

Cenfuræ ram, præterim Excommunicationis, Judex. Vide Judex Cenfuræ ram, præterim Excommunicationis.

Cenfuram latam, vel commutandam an impedat, vel suspendat appellatio. T.3.p.n.34. F.3.4.

Cenfuram violentes, præsertim Clerici. Vide Violantes Cenfuram.

Cenfusque, & quotuplex. T.1.p.n.16. & fes. F.3.8. Recentiorum varia species Cenfus. n.13.p. & fes. F.1.18. Cenfus in non-Officiat arrearum. n.16. & fes. F.1.19.

Cenfus Realis, conditionalis empcione conditionem, licitus, & ab usura vitandus. T.1.p.n.17. & fes. F.1.24. Reditus ex parte venditori annui juse licitus est. n.1.9. R. dimilis vero ex arrepare, & ejus ex parte; & perpetuo desinibilis jure naturali licitus est. n.19.6. & fes. Humana vero probabiliores ell. n.1.2.2. Nisi abit confuetudo in contrarium, ibi Communis, n. 1.2.

Cenfus Realis ex Ecclesiæ Ecclesiæ pertinent certæ conditiones jure naturæ, & quæ. T.1.p.n.1.8. & fes. F.1.9.6. Item aliquæ jure Humanitatis, & quæ. n.1.8.F.1.9. & Bulla Pii V. certæ conditiones ad cenfum requiruntur, n.1.3. Quæ nonnos obligant, n. 1.4. F.1.9. Quæ ex Pontifice, & Ecclesiæ Constitutione absolvuntur non ell, n.1.5. Uti in Gallia, Germania, Belgio, n.1.6.

Cenfus Perpetualis jure naturæ licitus ell. T.1.p.n.17. & fes. F. 3.5. Non item jure humano, n.16.6. F.1.3. Differentia inter Cenfum Realem, & Personalem, n.1.9. F.3.2.

Cenfus Rei ad ordinandos Ecclesiastica ell ad Ecclesiæ proscribi criminali. T.1.n.4.4.F.6.8. Quomodo fieri debeat? n.4.8. F.6.9.

Cenfus Rei præcurritur, antequam qui declaratur Cenfuram, præterim Excommunicationis Juris latæ tentetur, incurrit. T.1.p.n.3.1. F.3.1. Nisi delictum, & contumacia effect ostaria, & n.9.9. ac leg.

Cenfuræ, vel absolutionis, quomodo quæ privilegia, quid operetur. T.1.p.n.1.2.4. F.3.3.

Cenfuræ, quæ quibus privilegiis sub quorumque forma concepta & Clausulis, Etiam illorum, quorum specialis mentio fieri debeat quid operetur. T.1.p.n.1.3.5. F.3.3.

Cenfuræ Confuetudinaria, quomodo, & quibus inferatur quomodo fiat intelligendæ. T.1.p.n.1.0.5. & fes. F.1.4.9. Et quidem in Gallia quomodo intelligendæ? Clausula, Quæ non fuerit in ofici, vel, Quomodo fit intelligendæ, n.1.0.8. & fes. Item Clausula, Quomodo Et Canonibus non adversetur, n.1.1.9. & fes. Item Clausula, Quomodo Decretis Concilii Tridentini non adversetur, n.1.1.6. & fes. F.1.5.0. Clausula, Quomodo non fit revocata, n.1.1.8.

Clericus Cenfuram violans. Vide Violantes Cenfuram.

Clerici medicinam, vel Chirurgiam exercentes, licet irregulares, & inde mors sequatur. T.1.n.2.0.0. F.1.0.8. Item, & ex illis in vesania sequatur. n.2.1. F.1.1.

Clericus Officium exercens, quem non habet. Vide Officium exercens.

Clericus Pœnitens. Vide Pœnitens.

Clericus percussione, vel mutum violantem Ejectionis Excommunicationem, & quando Excommunicatus cenfuram latæ. T.1.p.n.10.5. & fes. F.2.17. Item Quinam, & quando ab eadem Excommunicatione immunes. fuit. n.1.17. & fes. F. 3.2.

Clerici non possunt accusare criminaliter. T.1.n.5.8. F.1.90. Nec esse Testes in causa criminali contra judicet Laicos, n.1.0.6. F.1.0.2.

Clericus per falsum promotus. Vide Ordinatus per falsum.

Clericus vestator. Vide Vestator.

Collusionis. T.1.2.n.1. F.3.9. dicitur etiam prævaricatio vel ceptio. Collusionis Ecclesiastica, & Ecclesiæ non Civilibus, fed tantum criminibus, & Beneficiibus cauta, n. 2. Non Ecclesiastica, & Ecclesiæ Civilibus, n.3. Ex Ecclesiæ Ministros, & Procuratores, n.4. Reuspet collusionem abinitur potest denuo accusari inquiri, n.6. & fes. Pœnæ Collusionis, n. 8. & fes.

Communicatio Privilegiorum, vide Privilegiorum Communicatio.

Communio quid, & quotuplex. T.13.p.n.4. & fes. F.13.40. quam per Excommunicatio Major, n.3. & fes. n.1.7. F.6.

Comparatio Litterarum, vel Scripturæ quando, & quomodo fieri possitque cenfuram. T.1.p.n.3.6. F.4.7. Et quid eam affinere pertinere in arte n.3.9. F.4.5. Et quomodo n.3.9.1. judicium pertinere arte, & obstaculum, n.3.9.1.

Compendium Privilegiorum Nostrorum cauta nuit reformatum juxta Decretia Concil. Tridentini, & Constitutiones Pontificias, indequit magnam ab hominum, & Secularium. T.3.1.n.3.3. F. 3.0. contenta in illa privilegia Scriptæ, feu Bullatæ, & oracula authentica, quorum pro utroque foro. n.3.4. Pauca excepta, & quibus, n.3.5.9 Valent etiam plurima Vivæ vocis oracula non authentica, & quæ, n.3.5.6.

Concilium Tridentinum, & qualia revocarit Regularium Privilegia. T.13.n.13.3. & fes. F.4.4.

Concilium quid, & quotuplex Ecumenicum. T.3.p.n.6.3. F.1.1.

Concubinatus quid. T.1.6.n.6. & fes. F.1.24. Pœna illius de Jure Civili, n.6.1. Et de Jure Canonico, n.7. Praeterion ex ita Crescens Concubinatus, n.8. Quæ Principes habitantes ex illa, n.8.9. vel extra, n.6.4.

Concubitus fornicarii quid? Cui, & contra quem competat. T.1.8. n.3.2. F.3.3.

Confessarius, vel extra Confessionale an, & quomodo fiat, ac, vel non absolvere possit, & quomodo Monitis adhibet Statutis. T.1.2.n.10.5. F.2.0.1. Item qualiter reum monetur, ac, vel non Confessionale, & Italiæ absolvere, quando prabet. Dec. n.10.1. F.2.0.1. Doctrina practica ad propositum, n.10.1.

Confessionem audiens non Sacerdos. Vide Ordinem exercens.

Confessio Sacramentalis Tamquam facta, quod non amplius pafsit Confessionem, & quomodo fieri possit. n.1.1.

Confirmationem iterantes non fuit Irregulares. T.9.n.4.1. & fes. F.1.1.6.

Confirmatio, seu Innovatio Privilegiorum. Vide Privilegiorum Confirmatio.

Confirmi alicui extra Ordinem non possunt Regulares. T.9.n. 280. F.3.1. Nisi fint in titiorum, n.280. & fes. vel in motis Ecclesiarum, n.281. & fes. Quibus ell necessitas celebrandi, n.2.6.1. F.3.4.3. Quid in Ordine Nostro? n.

Confirmatio ab Episcopo cenfuram quando fieri possit. T.1.n.4.3.8. F.4.9. Eequomodo, n.4.3.9. Jurata, & præsumptiva cauta, n.4.4.0.

Confusionis, & quando cenfuram attulere possint. T.1.n. 3.9.F.4.

Confusionis quid, vel amicitiæ intuita conferre Beneficium, non ell Simonia. T.1.n.1.3.1. & fes. F.3.9.

Confusionem tolerantes non licet. T.2.n.1.F.2.9.

Confusionem tolerantes, & quando Officiales, n.2.6.2. Et quomodo Officiales, n.2.6.3. F.3.4.3. Quid in Ordine Nostro? n.

Confusionem tolerantes

Corporis delicti vitiantur quando fieri debeat. T.1.n.13.f.P.27.
Et quomodo, n.137. Forma vitiandi & notandi vitiationem Judicialem, & quandoque id valeat absque Corpore delicti requiratur petitio in ccn. 339. & quinam elle poffint, ib.
Correctio Fraterna an, & quatenus permittit debeat Denunciatio Evangelica, vel Judicialis. T.1.n.61. & feq. F.7.
Correctionis causa rapit verba injuriosa, vel contumeliosa ibidem. T.16.n.4.F.305.
Crimen falsi. Vide Falsum.
Culpa lata an, & quando equiparetur dolo. T.1.n.51.F.11.
Culpa ubi nullatenus ha bipiatur. T.17.n.1.F.308.
Cuftodie cuafa ante Conflitutionem an, quomodo, & quando excetari poffit Reus. T.1.n.358.F.44.

D

DAmnum, & damnificatio quid, & quot modis fieri poffit. T.3.6n.17. & feq. F.307. Dari nel inferri potefl non tantum ex dolo, fed etiam ex culpa juridica lata, levi, aut levissima, n.18.
Damnum datum pariet actionem ex lege Aquilia, ac refarcitionem: & infuper quando interest, damnum pariet actionem ibidem F.T.16.n.7.F.308. Ubinde parit etiam actionem ad duplum & quadruplum, n.21. Nec non actionem ex effusio, vel dejectio, n.21. F.308.
Damnum illatum quibus pariat obligationem pro utroque fuerit. T.3.6n.39. & feq. F.307. In foro externo ex quavis etiam levissima culpa juridica retinet obligatio recitandi, ib. & n.40.
In foro interno datur non tantum, quando ex dolo, n.41. Sed etiam ex culpa interiori, n.42. Non tamen fine culpa Theologica, n.43. F.307. Nisi poft Sententiam Judicis, n.44. Culpa Theologice incapax, fecat & abfolucio diligentiam debitam fe malle fuo reatu ad relaxationem damnum, n.45. Sicut nec, qui illud fine iniuria, n.46. Liitigant tenetur ad expensas litis, n.47. Si tenetur litigare, n.48. Ob damnum cafu contingens a nullus tenetur, n.49.
Damnum injuriam, quid, T.3.n.39. F.297.
Decretal. S. Congregationis de appellatione Miffarum à Parochis facienda. T.1.n.3.f.6. & feq. F.99.
Defensiones Causae Advocum, & Advocatus non dantur Reo ante tempus ejus examen. T.1.n.4.n.97.F.44.
Defensores Hæreticorum qui & quibus penas fubjacent. T.3.n.3.n.5.F.3.
Degradatio. Vide Depositio realis.
Delegatus ad Inquirendum pro Criminalem quis & quomodo fieri poffit. T.1.n.241.F.34. Quid ante omnia facere debet Delegatus, non pas. Et in procedendo Contra Superiorem Localem, n.242. F.34.
Delicta non debent manere impunita. T.1.n.6.F.25. Delicta portorum. Vide Portorum Delicta.
Denunciatio quid, & quotuplex. T.1.n.8.F.P.
Denunciatio Canonica quid. T.1.n.14.F.16. Ad eam quinam tenentur.
Denunciatio Civilis quid, & cujus effectus. T.1.n.14.F.16.
Denunciatio Evangelica quid, & quamam requiratur ad eam. T.1.n.60.F.7. Fraternaliter ad eam quando fieri debet Correctio Fraterna, n.61. Et quidem Jure Divino, n.63. Nisi crimen jam fit notorium, n.65. Vel vergat in periculum Communitatis, vel Tertii, monitione non avertendum, n.66. Vel fi monitio nihil profutura videatur, n.67. Vel nonnemo praejudicium, n.69. In Religiosis, praefertim Moliis (ordinatur loquendo) ad denuntionem nulla praeequiritur monitio, vel correctio fraterna, n.70. & feq.
Denunciatio Evangelica vocatur etiam fraterna, paterna. T.1.n.61.F.7.
Denunciatio Evangelica quivis potefl. T.1.n.77.F.8. Et quidem quovis peccatum occultum, omnino nocivum, n.78.
Denunciatio Evangelica fieri debet Secundum Ordinem. T.1.n.74.F.19. Nisi crimen jam fit notorium, n.75. Vel nocivum Communitati, aut Tertio, n.76.
Denunciatio Evangelica quatis fieri debet. T.1.n.79.F.19. Nisi adfit causa excufatus, n.81.
Denunciatio Judicialis quinam, & quotuplex. T.1.n.85.F.19. Alia est publica, alia privata, alia criminalis, n.84.
Denunciatio Judicialis quomodo fieri debeat, & quae requiratur ad eam. T.1.n.84.F.19. Denunciatio Judicialis tenetur denominare Telle, & media probatione fuggerere, n.95. Non item probare delictum, n.96. Et ad denunciatio Judicialem non requiritur praevia Correctio Evangelica, n.n.n.98. & feq. An praerequiratur monitio, n.104. & feq. F.11. Denunciationem Judicialem facere an, & quando qui teneatur. T.1.n.106. F.11. Debet denunciari delictum Communitati, vel Tertio praejudicium, ib. Nisi fpes certa adparet, dimum fola correctione fraterna averti poffe, n.107. Si delictum Communitati, vel Tertio praejudicium probari nequit, nemo teneatur illi judicialiter denunciare, n.108. Et ubi res ita comparata, ut inviglet, & inquirat, n.109. & feq. Delitti notorii, & manifefti, debent denunciari, n.113. F.11. Etiam tunc, cum ex hac, nemini praejudicia, n.113. Debeatfi praeterea Iaepe fieri debent denunciationes Judicialis, praefertim in Religiosis, ubi Judex tenetur ex officio inquirere de delictis, n.114. F.11.
Denunciationes Judiciales facere quis potefl, & tenetur. Et quando excufatur ab ea, compendiosa notitia. T.1.n.121. F.13.
Denunciationis Judicialis refpectu Judicis effectus quinam. T.1.n.125. F.13. Ex hac facta debet Judex inflituere procefl. ibid. Et cuftodiae quinam, & quomodo, n.126. Et fi fit fuga, vel ve fubornet teffes, n.135. F.13. Et quomodo tunc ad Sententiam fieri cum conflitit, peritorum in Convenia, n.139.
Denunciationis Judicialis effectus refpectu denunciantis quinam. T.1.n.150. F.13.
Denunciatio Judicialis pendente denunciatione non potefl promoveri ad dispositeli, vel ordines, nec potefl effe reflis, vel Accusator Reo. T.1.n.6.F.N.N. Nisi crimen, n.7. Et quo? Et manifefle apparet eam fieri ex calumnia, n.14. F.14. Nec etiam formam debitam, n.15. Aut tantum Civiliter, n.16. Nec poffl jurare non amittere, n.17. Denunciationes Mandatitiae, & jurisdictionem Officii, vel Dignitatis prohibitae, n.18. & feq. Nec quoque Ecclesiae, n.19. Nec denunciatio praeceffitati, n.19. Denunciatio Judicialis tenetur ut pecccto mortali fatteri veritatem legitime interrogata, n.20. Et Conflitutio, vel constitutio Conventionis Monachorum, n.21. F.14. Vel extraordinarium, n.24.
Denunciatio Evangelica fieri debet Reflis in procefl, fed etiam Denunciatio Judicialis ex officio. T.1.n.126. & feq. F.12. Non item Denunciatio Judicialis vitiatur, n.126. F.12. Reed vel Accusator non tenetur, nisi ab Decretis praelicis ad propulsam, n.130.
Denunciatio, vel Accusatio criminalis in probatione delictorum praesumitur calumniosa, fubjacet poenis & quibus. T.1.n.3. & feq. F.7.
Depositio Episcopi, fen verbalis quid? cujus effectus? & ab quo crimina contrahunt. T.1.n.2.n.6. & feq. F.1. Subinde etiam ex parte impositio, n.2. Et Demum quod Officio depositio etiam à Beneficio, ib. Sed non è contra, n.24. Depositio in jure abfolutè prolata indicat Depositionem verbalem tantum & omnes ordines Clericali, n.24. Nec ab Officio, n.25. n.26. Depositio quomodo differat à privatione Beneficii, & Suspensione, n.27. F.1. Depositio Episcopi quinam fit effectus perpetua, n.28. Et cur non abfolutam certa in cafibus differatur poenam Beneficii Episcopi, ibid. Ob quae crimina quinam poenam Beneficii, n.29.
Depositio realis, vel Degradatio quid, & ob quae crimina inquatur. T.3.7. & feq. F.311. Ad Demum quod Officio depositio Judicia, n.3. F.311. Et Beneficii, non item per verbalem; ubi situr privilegium fori, & Canonis, n.34. Secundum aliqua opinionem modo vocatur, aliquam fuspicionem incurrat hoc, n.35.n.3.F.312. Rejicitur haec opinio, n.36. Et consistere, non ob fola crimina in jure expeffa omnia, n.37. Aliqua per Canonem, n.38.
Depositio tam verbalis, feu fimplex, quam realis, fit degradatio, n.39. Et quinam, & quomodo non verbalis? T.3.n.40.n.3. & feq. F.3.n. Simplex fieri potefl ab Episcopo, & Vicario Sede à Capitulo, ac utriuque Vicario Generali Capitulo, & mandatu Sedis Reali, n.41. Et degradatio Judicialis fieri potefl, ab Episcopo, & Utraque fieri debet affl nente eorum Praelatorum, & eorum, n.42. Qui non tantum conflituunt, fed etiam vocum votum habent, n.44. F.312. Ita, ut Ut omnis Ecclesiae concinnos respiratur, n.45. & feq. Modus & nomina quae in depositione reali referuntur debent, n.46. Dum degradatus tradit Curiae Saeculari, debet praemitti intercessio fieri cum protestatione, ut, eam non omittere non ob Ecclesiae Ordinem, Differentia inter Depositionem Simplicem, & Degradationem, n.47. & feq. Dum degradatus traditur Curiae Saeculari, ex parte Judex Laicus petere, & examinare processum Ecclesiae, quam fit rite factus, n.49. Nec inflituere novum processum; & Delictum eft merit Ecclesiae, n.50. Reed tunc, & eft fuorum, n.51. F.313.
Detractionis in Monasterium prima hodie metatis ad Ut Tumores vel perpetuos Carceres. T.10.n.12. F.197.
Dispensare in penis poft Sententiam ordinariae non potfunt Judices, & Superiores. T.9.n.23. F.186.
Dispensatio in Irregularitate ex dolo fieri potefl. T.7.n.65. & feq. F.316. Papa in quavis dispensat, ib. Episcopus quoque in quavis, quae praevenit ex delicto occulto, excepto, homicidio, n.66. quod id potefl Capitulum Sede Vacante, ibid. Praelati Regulares, fallem mendicantes, cum fatisfactioni dispensare poffunt, faltem pro foro Conficentiae, in quavis Irregularitate, ex delicto occulto provenente, n.67.
Dispensatio in Irregularitate ob reiteratam Baptisma à quo fieri potefl. T.9.n.4.F.187.
Dispensatio in penis Abortus à quo fieri potefl. T.10.n.11. & feq. F.199.
Dispensatio in Irregularitate ex homicidio facto, & quavis alia dispensat Papa. T.12.n.235. & feq. F.12.n.1.n.1.n.1

res, & Prædicatores, n. 8. ac 30. Remissivè, cum notabili textu ex Clementina, n.9.
Excessus Prælatorum Episcopi inferiorum tam Sæcularium, quàm Regularium, qui. T.31.n.1. & seq.F.273.
Excommunicatio ut sic, unde, quid, & quotuplex. T.39.n.47. & seq.F.325. Etbymon illius, ib. Dicitur etiam anathema, n.48. Differt tamen ab hoc, & quomodo? n.49. excommunicatio propria, quid? n.50. alia est major, & quæ, n.51. F.325. alia minor, n.52. Nomine Excommunicationis simpliciter posito in Jure semper intelligitur major, n.53.
Excommunicationis majoris effectus quinam. T.39. nu.54. & seq.F.330. Sunt plures; veluti privatio Communionis, nu.60. F.324. quæ triplex est, n.54. F.323. Videlicet purè interna, n.55. Purè externa, n.56. Et mixta, n.57. excommunicatio non privat communione, & Bonis internis, n.58. Nec oratione, & fructu bonorum operum, quæ quis ex privata devotione pro Excommunicatis peragit, & applicat, n.59. alius effectus Excommunicationis est privatio usus activi, & passivi Sacramentorum, n.61. F.324. Præsentiæ, seu Assistentię Missæ, vel aliis Divinis Officiis, n.62. concionem tamen in Ecclesia audire, & ibi orare potest Excommunicatus tempore, quo Divina ibi non peraguntur, nu.63. Privat ulterius sepultura Ecclesiastica, n. 64. Inducit inhabilitatem ad quęvis beneficia, & Officia Ecclesiastica, n. 65. Privationem distributionum quotidianarum, n.66. Non item fructuum grossorum, n. 67. Inhabilitatem impetrandi Rescriptum Apostolicum, n.68. Privationem omnis jurisdictionis Ecclesiasticę, n.69. Hic tamen effectus locum habet in Excommunicatis toleratis, nisi contra ipsos excipiatur, nu. 70. Privat insuper Communione forensi, seu actuum ad judicium externum pertinentium, n. 71. F. 324. excepto, quod Excommunicatus in judicio, ut Reus, stare possit, & debeat, nu.72. Privat Communione Politica, n.73. Insordescentem per annum in ea reddit suspectum de hæresi, & nonnunquam convictum, n.74. Recensiti effectus, exceptis casibus enarratis, etiam Toleratos Excommunicatos afficiunt, n. 75. seq. Ob gravem tamen, & urgentem causam excusatur quis à Lege hos effectus imponente, n.77.
Excommunicatio Canonis, seu in percussores Clericorum, quid, à quo, & contra quos sit lata. T. 39. nu.105. & seq. F.328. Lata est in *Concilio Lateranensi*, relato Can. *Si quis suadente Diabolo*, n.106. contra omnes sive Clericos, sive Laicos, violentas manus in Clericum, aut Monachum injicientes, n.105. Nomine Clerici, aut Monachi ad propositum quinam intelliguntur? n.107. Violentam manuum Clerico, vel Monacho injicere quis dicatur, n. 108. Enumerantur variæ actiones in specie hanc violentam manuum injectionem continentes, n. 9o. & seq. etiam ille, qui similem violentam actionem mandat, Excommunicationis reus est, nu.111. F.328. Item qui suo Nomine, aut intuitu ab illo factam ratihabet, n.112. Item qui consilium, auxilium, vel favorem ad eam præbent, n. 113. Et illi, qui cum possent, & ex officio deberent, eam non impediunt, n. 116. Hi omnes recensiti non excusantur, si dicant, Clericum commeritum fuisse percussionem, n.115. Vel consentiant in eandem, n.116.
Excommunicatio ferendæ Sententiæ, quæ. T.39.n.78.F.325. & unde cognoscatur, quòd sit ferendæ sententiæ, n.80. & seq.
Excommunicationis à pœna quando, & quinam immunes sint percutientes Clericum. T.39.n.117. & seqq F.328. quandocunque ex aliqua causa manus violentæ injectio excusatur à peccato gravi, excusatur etiam ab excommunicatione Canonis, ib. A qua etiam immunis est, qui ob necessariam sui, suorum, vel aliorum defensionem manus violentas injicit, n.118. doctrina practica ad propositum multos excusans ab excommunicatione Canonis ob violentam manus injectionem in Clericum, præsertim injustum Aggressorem, num. 119. & seq. F. 317. Prælati quoque, & Magistri ab excommunicatione sunt immunes, si suos etiam in Majoribus constitutos subditos, aut discipulos Clericos correctionis causa moderatè percutiunt, n.121. Idem dic de Parentibus, & propinquis respectu filiorum, aut propinquorum in Minoribus constitutorum, n.122. & seq. Mulier quoque pro defensione suæ pudicitiæ percutiens Clericum ab excommunicatione immunis est, n.124. Sicut & percutiens, vel occidens Clericum cum Matre, Filia, Uxore, aut Sorore turpiter viventem, nu.125.
Excommunicatio latæ sententiæ, quæ. T.39.n.78 F.325. & unde cognoscetur, quod sit latæ Sententię, n.79.
Excommunicatio est maxima pœna in Ecclesia Dei. T.39.n.103. F 327.
Excommunicatio cautissimè, & non nisi deficientibus aliis mediis, adhibenda est; singularis Textus Concil. Trid. ad propositum. T.39.n.102.F.327.
Excommunicationem ferendi potestas quibus competat? T. 39. num. 7. Fol. 320.
Excommunicari potest quis sæpiùs. T.39.n.85. F.326. Atque ab una Excommunicatione absolvi, altera permanente, n.86. & seq.
Excommunicari tota aliqua Universitas, vel Communitas hodie licitè non potest. T.39.n.89. & seq. f.226. bene tamen interdici etiam integra civitas, & regnum, n.9. Si integra etiam Communitas excommunicetur, valet, n.92. F.326. & quidem certò, si fertur à Papa, n.63. Probabiliter verò, si fertur per Inferiorem Papa, n.94. & seq.
Excommunicationis Sententia, & declaratio, seu sententia declaratoria. T.39.n.97.F.327. Ad declarationem non prærequiritur trina monitio, n.98. Nec citatio, si crimen est notorium, n.99. Secus, si notorium non est, aut de illo plenè non constat, n.100.F.327.
Excommunicationis cujuslibet à pœna, an, & quando excuset ignorantia? gravis metus? vel alia causa. T.39.n.29.F.321.
Excommunicationis nomine simpliciter, & absolutè positæ in Jure, semper intelligitur Excommunicatio major. T.39.n.53. F.323.
Excommunicationis bullæ Cœnæ unde, quid, & quotuplices? T.39.n.127. & seq. F.329. enumerantur singillatim in compendio, n.128. Refertur bulla Cœnæ per extensum, n.129. referuntur specialia de hac bulla, & ejus Excommunicationibus, n.130. & infertur doctrina practica, ostendens, plures hodie de facto esse excommunicatos per bullam Cœnæ, n.131. F.331. Non obstante, quod publicè non sint denuntiati, n.131. & Excommunicationem non curent, n.133.
Excommunicatio minor quid sit. T.30.n.156.F.334. ejus effectus est, quod sine mortali peccato non possit recipere aliquod Sacramentum, ea ligatus, n.157.F.335. Ab ea in foro interno quilibet absolvere potest, n.158.
Excommunicationem, an, & quando suspendat, vel impediat appellatio. T.39.n.245.F.341.
Excommunicationis absolutio. Vide Absolutio à Censuris.
Excommunicati nequeunt accusare criminaliter. T.1.n.24.F.3. Quibus aliis pœnis, & effectibus sint subjecti. T.39.n.60. & seq.F.324. possunt audire Conciones, n.63.
Excommunicati quando dubitant de valore Excommunicationis quomodo in utroque foro habere se possint, & debeant. T.127. n.14. & seq.F.267. & quomodo, si se innocentes sciunt & tamen in foro externo secundum allegata, & probata sunt excommunicati. T.39.n.41. & seq.F.322.
Excommunicati hodie sunt plurimi, præsertim Judices sæculares, & alii Laici in causa Censurarum se immiscentes, vel Judicem Ecclesiasticum, aut alios propterea impedientes, vexantes, sive à Judice Ecclesiastico ad potestatem sæcularem recurrentes, vel recurrentem recipientes, *vel consilium aut favorem ad id præbentes &c. T.39.n.227. & seq.F.340. Item* n.131.F.322.
Excommunicati vitandi quinam sint? in quibus casibus, & qualiter vitari debeant, T. 39.n.134. & seq F.333. Hodie vitandi sunt omnes, & soli publicè denuntiati, & notorii Percussores Clericorum, n.135. Notorii percussores Clericorum quinam dicantur, n.136. Alii notoriè Excommunicati probabilius vitandi non sunt, n.137. & seq. fideles quamvis non teneantur, tamen possunt vitare, & repellere quemvis Excommunicatum, præsertim notorium, n.139. F.333. excommunicati etiam tolerati tenentur, quantùm possunt, Communionem aliorum vitare, n.140. ea, in quibus vitandos oportet vitare, sunt collocutio, aut discursus etiam per litteras, n.141. & seqq. Oratio cum *illis*, n.143. & auditio Missæ vel Divinorum, n.145. Quid Juris, si Excommunicatus durante Missa ingreditur ecclesiam, ib. Vitanda insuper est amicitia illorum, vel honorifica Salutatio, ib. quævis communicatio in Politicis, n.146. communicatio in mensa, sive cibo, & potu, n.147. Absque causa communicans in aliquo dictorum peccat, & incurrit Excommunicationem minorem, n.148. F.334. Ac subinde etiam Majorem, præsertim si communicat in crimine criminoso, n.149.
Excommunicatos vitandos ex quibus causis, & in quibus casibus vitare quis non teneatur. Vide Causæ, & casus, vi quorum licet cum excommunicatis vitandis Communionem habere.
Exilii, & Relegationis pœna quid. T.27.n.106.F.217.
Expilatæ hæreditatis crimen quid, & quæ pœnæ illius. T.18.n.65. F.235.
Expositio Infantium quid. T.11.n.2.F.192. est graviter peccaminosa, n.3.F.192. etsi non fiat animo necandi infantem, sed exponendi illum misericordiæ aliorum, n.4. Vel avertendi propriam infamiam, n.5. Dantur tamen casus, in quibus licet exponere infantem, & qui, n.6.
Exponentium Infantem pœnæ, si Expositio fit in loco deserto, vel sylva. T.11.n.7.F.191. & si fit in via publica, aut hospitalis, n.9. Parens exponens Infantem perdit patriã potestatem, n.11.

Expositi Infantes habendi sunt pro Legitimis. T. 11. num. 20. F.193.
Expositos Infantes quis alimentare, & educare debeat? T. 11. n.12. & seq. F.192. Ubi existunt pia loca pro illis erecta, hæc, ubi verò non sunt, Ecclesia vel Rector illius assumere, & alere debent infantem, ib. Quibus non refarciuntur expensæ, n.15. Deficientibus præfatorum redditibus alere tenetur Expositos Communitas; & tandem singuli in solidum, num.13. Assumentes Expositum non acquirunt Jus in Personatu, n.14. Et tamen succedunt ab intestato, n.18. An, & quando Educantes Expositum possint repetere expensas. n.15. & seq. Parentes assumere possunt infantem, ipsis invitis ablatum vel expositum, n.19. F.193.
Expositio Languidorum seu Infirmorum quid, & quomodo prohibita? T.11. n.21 & seq. Parentes, & Domini prolem, vel servum languidum exponentes, privantur patria, ac dominativa potestate, n. 24. & seq. Dominus an, & ad quas expensas teneatur pro cura famuli, qua talis, n.25. & seq.

F

Foedus cum Hæreticis, vel Infidelibus inire, vel eos juvare, vel auxilium illorum implorare contra alios, præsertim Catholicos, an, & quando possint Principes Catholici? T.7. n.156. & seq. F.176.
Falsum, seu crimen falsi quid, & quot modis committatur? T. 20.n.1. & seq. F.256. Committitur principaliter dicto, scripto, facto, usu, n.2. quibus, & qualiter crimen falsi committatur dicto, n.3. & seq. F.256. Quot modis committatur scripto, n.9. & seq. quot modis contingere possit in Bullis Pontificiis, n.12. & seq. quot modis committatur facto, n.14. & seq. F.256. quot modis committatur circa monetam, n.21. & seq. qualiter committatur usu, seu potiùs abusu, n.25.
Falsi pœnæ quæ? T.20.n.26. & seqq. F.257. Pœna testis falsum deponentis in judicio, n.27. & seq. Pœna Advocati, n.30. Et Judicis committentis falsum, n.31. Pena committentis falsum in scripto, n.32. Et circa Litteras Apostolicas, n.33. Pœna falsificantis pondera, & mensuras, n.35. F.258. Ac supponentis partum, n.34. Pœna falsum committentis circa monetam, n.38.
Fama, & honor æquiparantur vitæ; immò subinde magis æstimantur. T.12. n.150. F.206.
Famæ ob defensionem, & honoris an occidere liceat. T.12. n.143. & seqq. F.206.
Famosum quid. T.1. n.244. F.24.
Famulis ægrotis, vel infirmis quid pro cura suppeditare teneantur Domini. T.11. n.25. & seq. F.193. Et an debeant eisdem mercedem, n.27.
Fautores, & Receptores Hæreticorum quinam, & quibus pœnis subjaceant. T.7.n.251.F.165.
Fenestræ domus an fieri possint, si ex illis videri potest in Monasteria Fratrum, & Monialium. T. 32. n.42. & seq. F.277.
Fides publica, etiam Hæreticis, & Infidelibus, est servanda. T.7. n.316. F.170.
Fidem frangenti Fides frangi potest. T 7.n.318.F.170.
Filii, & Nepotes Hæreticorum, etiam Conversorum, quibus pœnis subjacent. T.7.n. 268. & seq. F. 166.
Filii Innocentes ob delicta Parentum Divino, & humano judicio puniri solent. T.7.n.287. seqq. F.167.
Fiscalis Advocatus. Vide Advocatus Fiscalis.
Flagranti in crimine deprehensus quis dicatur. T.1.n.267.F.25. Punitur non servato Juris ordine: & quomodo, n.268. Judex Pro tribunali non sedens, non dicitur aliquem in flagranti deprehendere, n.269.
Fornicatio quid, & quotuplex. T.16.n.54. & seq F.224. Est gravissimum peccatum contra naturam, n.56. Pœna fornicationis Laici, n.57. F.225. Pœnæ clericorum fornicantium inter quas est etiam privatio Beneficii, n.58. & seq.
Forus triplex est, alius contentiosus, alius pœnitentialis, alius conscientiæ. T.7.n. 347. F.173.
Forum ad contentiosum quando dicatur res deducta. T. 12. n. 232. F.213.
Fur tam diurnus, quàm nocturnus, servato moderamine inculpatæ tutelæ, pro conservandis rebus temporalibus magni momenti licitè occiditur. T.12.n.167. F.225.
Fures quinam sint. Vide Furtum.
Furtum propriè quid, à quibus, & quomodo fiat. T.18.n.2. & seq. F.231. Definitur furtum, ib. Debet esse actualis acceptio fraudulenta, n.3. & seq. Lucrifaciendi causa, n.5. F.231. Rei alienæ, n.6. Mobilis, n.8. & seq. Datur etiam Furtum ususfructus, & possessionis, ut in deposito, pignore commodato, n.10. Furti Rei sunt, qui ad illud cooperant, juvant, n. 11. Item qui rem furtivam scienter emunt, vel aliàs recipiunt, n.12. Qui furem positivè occultant, n. 13. Si res furtiva aliunde recuperari potest, nullus tenetur furem indicare, nisi legitimè interrogetur, num.14. filius familias rem à Patre, & Uxor à Marito auferens committunt furtum, n. 15. & seq. Actione tamen furti non tenentur ib. Bene verò, qui ope, aut consilio furtum illorum secundant, n.17. F.232. qui rem alicubi inventam accipit animo retinendi, fur est: non item, si accipit, ut Domino cognito restituat, n.18. Inventor rei alienæ tenetur de Domino indagare, n.19. Et per tempus expectare, n.20. Ac quamdiu & usquedum Dominus compareat, n.22. & seq. Furtum non committit, qui in extrema necessitate quid aufert. n.24. & seq. Creditor rem sibi debitam clam auferens in foro externo, non item in foro interno, habetur pro fure, n.27. & seq. F.232
Furti pœnæ in ordine ad solvendum, quæ. T.18. n.28. & seq. F.233. Domino, & cujus interest, competit actio furti, n.30. etiam contra Impuberem, necnon contra consulentes, & auxiliantes, n.31. Competit insuper vindicatio rei contra quemvis possessorem, n.33. Et condictio furtiva, n.34. F.eod. Inter criminales pœnas furti est etiam infamia, n.35. Et mors, non quidem antiquo, bene verò novo Jure, n.35. & seq. Furti magni & parvi, simplicis & non simplicis, pœna prima vice, num.38. Secunda vice, num.39 Tertia vice, num.40 Violenti furti pœna, num.41. Utrùm possit quis ob furtum prima vice commissum ad mortem condemnari, num.42. & seqq.
Furtum Sacrilegum, quid. T. 18.n.54. F.235. Et pœna illius quando cum violentia, vel effractione, n.55. Et sine hac committitur.
Furto ablatorum restitutio non Fisco, nec Judici, nec Officialibus Ejus, sed Domino fieri debet. T.18.n.44. & seqq.F.234. Et quidem Jure Divino, ac Canonico, n.46. Ad quam faciendam Episcopus furem compellere potest, sicut & scientes rem furtivam, ut revelent, n 47. & seq. Furtum etiam inducit Infamiam, n.46. Et irregularitatem, n.50. F. eod. Si est notorium, n.51. Princeps sæcularis potest abolere Infamiam furis, non item irregularitatem, n.52. Fur Clericus præter præfatas pœnas deponitur, n.53.

G

Germanię consuetudo & praxis exigendi quinque pro centū, an, & quando sit licita, ac valida T.19.n.55. & seq. F.241.
Grassatores viarum, & Latrones, quibus pœnis subsint. T.07. n.24. F 228.
Gratitudinis causa dare temporale, vel præstare temporale pro spirituali, an, & quando sit simoniacum. T.3.n.106. & seq. F.87.

H

Hæredes tenentur ad resarcienda damna à Defuncto illata. T.19.n.175 F.253.
Hæresis, & hæreticus quid. T.7.n.3.F.133. Requiritur ad eam error in intellectu, & pertinacia voluntatis, n.4. Externè negans fidem non est Hæreticus, n.6. Nec internè errans circa illam, si paratus est, se submittere judicio Ecclesiæ, n.7. & seq.
Hæresis, & hæretici quotuplices sint? T.7.n.12. & seq. F.134. hæresis alia est formalis, alia materialis, ib. De vulgo hæreticorum plurimi sunt materiales, n.13. Hæresis formalis alia est externa, alia interna, seu mentalis, n.15. Externa alia occulta; alia publica, n.26. F.135.
Hæreses antiquæ, & recentiores plurimæ enumerantur, & explicantur in specie. T.7.n.18.F.eod.
Hæresis, & Hæreticorum absolutio a quo fieri possit? Vide Absolutio ab hæresi.
Hæresis Judex non potest esse Laicus, sed solus Ecclesiasticus. T.7.n.331. F.180. Etsi sola quæstio facta sit, n.431. Ecclesiastici autem Judices in causa hæresis sunt Papa, n.434. F.181. Episcopus respectu suorum Diœcesanorum, num.435. & seq. Etiam Regularium Exemptorum, n.437. Nisi obstet consuetudo, ut in Germania, n.438. Vicarius Generalis sine speciali mandato non est Judex in causa hæresis, n.439. Bene verò Capitulum Sede vacante, n.440. Non tamen respectu Exemptorum, n.441. Inquisitores fidei, seu Officium Inquisitionis qualiter cum, vel sine Episcopis sint Judices in causa hæresis, n. 443. & seq. F. 181. Principes, & Judices Sæculares non possunt se immiscere in processum à Judice Ecclesiastico contra Hæreticos instituendum, vel jam institutum, sed debent illico exequi Sententiam Judicis Ecclesiastici, nu. 451. F.182. Nec possunt prætendere, videre priùs processum ab Ecclesiastico factum, num.452. & seqq. Possunt tamen sæculares Hæreticos capere, & ad custodiam ponere, ad

hoc, aut ex eadem Judici Ecclesiastico, n. 45. F. 83. Ac etiam statuta fuerunt in favorem, non item in præjudicium præcipiebat Ecclesiastici formandi, n. 45. & Ecclesiastica non adstringuntur Ecclesiasticis Hæreticis Seculares temporaliter, vel corporaliter punit, n. 45.

Hæresis pejor est Judaismo, & Paganismo. T. 7. n. 141. & seq. F. 153.

Hæreticipejores, & Perniciosiores sunt Judæis, & Infidelibus T. 7. n. 141. & seq. F. 153. Hæreticus, an, & quando sit, qui dubitat de fide, vel aliquo articulo fidei. T. 7. n. 10. & seq. F. 132.

Hæreticis communiter non licet Christianis, & qualiter. T. 7. n. 12. & seq. F. 132. Licet, Laicis Hæreticis non permittentur periculum, ib. Pollunt etiam cum illiterati contractibus, non tamen Matrimonium, n. 24.

Hæreticorum Disputatio cum Catholicis an fieri possit? T. 7. n. 26. & seq. F. 137. Laicis etiam deditis Catholicis fuit Excommunicatione illi prohibitum ne cum illis disputarent, ib. Quæ prohibito tamen in pluribus locis in recepta non est, ibi. 28. Clerici Inferiores dediti bene disputare possunt cum Hæreticis? & quomodo, n. 29.

Hæreticis prælegere non pollunt Laici. T. 7. n. 31. F. 138. Neque Clerici sint Inferiores Episcopi, n. 32.

Hæreticis ad hoc Catholica recipere, vel in illis non tolerare non pollunt Principes Catholici, sed tenentur pulsis (ordinarii bonorum) ipsos usque repellere, expellere, & exterminare. T. 7. n. 139. & seq. F. 152. Extraordinaria tamen, ad evitandum majus Religionis, & Ecclesiæ Catholicæ malum recipi, & tolerari pollunt. n. 146. Mitiores tamen, ad evitandum aliud malum, vel procurandum Bonum temporale, n. 147. Dictitant prudentes, Ad propulsandum, & Hæresim extirpandum, & tranquillum, & per pacis, vel aliam contractum, cum subjecto non invalidum, vel inducit ex fuit permittum, ibi. 150. Quare si Germanis non, tamen Principes Catholici, n. 152. F. 153. Quod juris de quare Religionis Catholicus inter, & Hæreticos Pulsari, dupliciter Vindicatur Ecclesiastica, & Civilis, Monasterii, ib. & n. 154. Bulla Innocentii XI. per extremum reprobans Tractatum pacis Osnabrugensis, & Monasteriensis, n. 154.

Hæreticis, vel Infidelibus juvare in bello, vel ipsos pro auxilio invocare, vel bonis contemplatione in eorum pollicitationem Catholici contra alios, quatenus licitum? T. 7. n. 156. & seq. F. 156. Certum est, id quo licere cum conditionibus Ecclesiæ prædictis, vel cum conditione prædicta, Hæresis, & Religionis emolitur, n. 160. & seq. F. 157. Etiamsi coperquin Princeps Catholicus habeat bellum pollum, ib. Exemplis geniis ad propulsandum, n. 161. & seq. Quibus Hæreticis, ibidem, n. 1. 2. 3. & seq. F. 158. quod licere debeat Principes Catholicos, & Hæreticos Ecclesiasticos in bello bellii, n. 171. & seq. Regulariter, & ordinatie loquendo, illicitum, de impium est, Infidelem, aut Hæreticum pro auxilio vocare, vel eos juvare, aut fœdera cum illis, vel Hæreticis contra Catholicos, n. 182. & seq. F. 159. Dantur tamen casus extraordinarii, in quibus licet, n. 190. & seq. F. 161. Plurimus tamen fuisse casus prudentia inspecie, ibidem, n. 1. 2. & seq. Fol. 161.

Hæreticus fabricus fuus Princeps Catholicus bello expugnare debet, & illud medium deceit. T. 7. n. 225. F. 161. Ex constitutione pulsus Inquisitionis non obedit, n. 226. Doctrina prædicta ad propulsum, n. 227.

Hæreticis non fabricis fuis ab solum capitis bellum intentare possunt, Ecclesiastica Hæreticorum Ecclesiastica, ibidem, n. 7. num. 228. F. 163. Bene vero Authoritate Papæ, n. 229. & seq.

Hæreticorum pœnæ spirituales. T. 7. num. 234. & seq. F. 164. Enumeratur in compendio, n. 237. Inter quasi Excommunicatio Papæ reservata, ibidem, n. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. & seq. formalis; num. 239. Et externa, n. 240. Doctrina prædicta ad propulsum de hæresi formali externa, n. 241. & seq. F. 165. Essentia Excommunicationis incurrentes Catholicus Hæreticis, n. 247. & seq. Eorum Receptores, ibi. 249. F. 165. Fautores, & Defensores, n. 250. & seq. Eorum absolvi non possunt, ibi. 252. Hæretici publici, & probabiliter etiam occulti, [illegible] n. 254. & seq. F. 165. Hæretici omnes, eorumque Fautores, & fuit Infidelibus, & Beneficia, & Officia Ecclesiastica, num. 256. Tenentur Beneficium in hoc recedere, non cum fructibus Ecclesiæ restituere, ibi. 257. Si fuerunt occulti Hæretici, ibi. 258. Quid de occultis, num. 259. Sunt inhiper privati Beneficiis prohibetur, n. 260. Ad quam rem non requiritur fententia judicis declaratoria, n. 261. & seq. Bene vero criminis declaratoria, n. 265. F. 166. Privantur inhiper Sepultura Ecclesiastica, n. 264. Illi omnes, qui ad pœnas excommunicationis Hæreticorum Beneficium obtinuerunt, privantur fic obtento, & sunt inhabiles ad alia, num. 267. F. 166.

Hæreticorum Filii, & Nepotes quibus possit spiritualiter adjuvari. T. 7. n. 268. & seq. F. 166. Sunt inhabiles ad Officia, & Beneficia Ecclesiastica, ib. Nisi Parentes eorum antea tem[illegible] conversati, n. 270. Quæ tamen, etiam conversi, non inhabiles, n. 271. F. 167. Stuctur & conversionem Filii, quia Hæretici in [illegible] Parentibus, n. 273. Etiam in Filii Parentibus remanent, n. 274. & seq. Nec juvant non nisi, & per eos Hæreticis in Germania [illegible] n. 276. Non sunt fructuosi, quæ tamen non ubique vigent, n. 278. & seq. F. 168. Filii Hæreticorum fuit contra hæresi Beneficio spiritualis [illegible] n. 281. Non tantum è pœnæ, [illegible] Parentum in hæresis, ea cur obtinuerunt, n. 282. & seq. Spiritualiter quoque [illegible] Hæreticorum Filii [illegible] quam Parentum in hæresis nati, n. 286. & seq. Quomodo [illegible] Hæretici non [illegible] n. 290. F. 168.

Hæreticorum pœnæ temporales, & corporales recensentur in Compendio. T. 7. n. 292. F. 169. Et fuit Infamia, n. 293. Cui Infamiæ annexa, [illegible] Hæreticorum, n. 294. 295. Infuper inhabiles ad Officia, honores, & Alium Civilem, ibi. Alia eorum pœnæ est Incapabilitas ad ea, & pulsus, 297. & [illegible] ad cuia pius, & ante fententiam Judicis, n. 299. & seq. Privantur inhiper Patria pulsi [illegible] n. 301. T. 7. 169. Amittunt dotem, [illegible] Privilegia municipiorum de [illegible] n. 303. Confiscantur eorum Bona, n. 305. & seq. Liberantur eorum Servi, & Filii abobligatione, & fide, Hæreticis [illegible] n. 308. & seq. F. 170. Quomodo Bona [illegible] Hæreticis, non tamen Filiis [illegible] n. 312. Obligatur tamen fides, n. 314. Fides [illegible] Hæretici est [illegible] n. 318. Et Servitus est Hæretici [illegible] n. 320. Hæretici [illegible] n. 321. Hæretici [illegible] n. 322. Hæretici [illegible] n. 323. Hæretici [illegible] n. 324. Hæretici [illegible] n. 325. Hæretici [illegible] n. 326. Hæretici [illegible] n. 327. Hæretici [illegible] n. 328. Hæretici [illegible] n. 329. Hæretici [illegible] n. 330. Hæretici [illegible] n. 331. Hæretici [illegible] n. 332. Hæretici [illegible] n. 333. Hæretici [illegible] n. 334. Hæretici [illegible] n. 335. Hæretici [illegible] n. 336. Hæretici [illegible] n. 337. Hæretici [illegible] n. 338. Hæretici [illegible] n. 339. Hæreticorum [illegible] Lectio Retentio, Impositio, Defensio, vide Librorum hæreticorum, Lectio, Retentio, [illegible]

Hæretici Lutherani Laici in Germania immunes sunt à pœnis Ecclesiasticis, [illegible] n. 1. 2. 3. & seq. F. 171. Pœnitent Clericis, n. 341. Item etiam ab Hæretici in Germania immunes sunt à pœnis temporalibus, n. 342. & seq.

Hæreticorum quid de quo quæstio? T. 12. num. 8. & seq. F. 194. Aliud est voluntarium, n. 3. Aliud casuale, n. 4. F. 194. Aliud facinus, & [illegible] aliud [illegible] n. 5. Quid temporalis. Aliud quid sublimum, n. 6. Qualiscumque dividitur in prudentiam, & Affinium, n. 9. Sic [illegible] n. 10. Particularium. n. 11. Verbalium, [illegible] n. 12. Commutatione [illegible] n. 13. Deliberatum, seu premeditatum, n. 14. Casuale aliud est subjectum, n. 15. & [illegible] n. 16.

Homicidio inutili voluntarii suma pure Divino, & humano est mors. T. 12. n. 16. & seq. F. 195. Et quidem gladio interno, & [illegible] [illegible] quibus [illegible] [illegible] [illegible]

Inno cens Confortes q. Excommunicates fecundum allegata, & probata, quomodo in utroque foro habere licebit, & debeat. T. 39. n. 1. & fee. F. 32.
Innovatio privilegiorum. Vide Privilegium innovatio.
Inquisitio quid, & quotuplex. T. 1. n. 149. F. 1. Alia est generalis, 1. 2. Alia specialis. n. 152. Alia mixta. n. 153. Alia particularis. n. 154. Alia judicialis. n. 155.
Inquisitio judicialis Generalis an, & quando publica, & ex officio. T. 1. n. 157. F. 1. Debet initiari ex officio. Ibi citatis 7 num. 157. Potest initiari absque precedente infamia, n. 158. Etiam judicialiter, num. 159. Requiritur tunc ad eam fabricandam, vel perficiendam, vel initiandam debitum, num. 161. Judex initiaturus voluens inquisitionem generalem judicialem prius monere debet interrogandos, numer. 163. F. 16.
Inquisitio judicialis specialis an, & quando fieri possit, ac debeat? T. 1. n. 1. F. 1. Ubi non est ante omnem delictum, & fuit. Vel ad initiandam partis, n. 172. Ex officio mere initiari nequit sine precedenti infamia, vel sufficientibus indicijs vehiculi, quibus ex officio, & de iure initiari possit, nisi ex infamia initiata potest fieri infamia, num. 173. Sicut etiam hac inquisitio initiari debet ex publicis indicijs. n. 174. F. 2. Ibi denuntiatione publicati per aliquem, etiam privatum, potest inquisitio judicialis initiari absque precedenti infamia inquisitoria, n. 175. F. 3. Ibi. F. 5. Obiectorum publicatio ad propositum, num. 184. F. 18. Potest ulterius initiari absque infamia, si fuerint sufficientia indicia criminis ab aliquo commissi, n. 185. Item si eorum est conjunctum cum illo, de quo prius confessus, aut diffamatus est Reus, num. 186. Vel si in inquisitione generali judicialis, aliquis fuerit denuntiatus, num. 187. & fee. Item, si delictum, in communi Communitatis, aut Ecclesiæ, ac alibi commissum. 188. F. 20. Item contra diversos domos, in qua inventur heres occisus, n. 190.
Inquisitio judicialis specialis quibus generatur infamiam. T. 1. n. 191. F. 18. Non est necessaria probatio infamiæ, & facti ex officio non initiatur inquisitionem specialem, n. 192. Quando inquisitio publicatur publicatur publicatur. num. 193. Inquisitio fit ad infamiam partis, non requiritur infamia, nec probatio ipsi, n. 194. Nihil diminuit ejus vim, & efficaciam, loco testium, seu testis, num. 195. Rarissimè, & vix unquam præcipitatur ad inquisitionem specialem probatio facti, nec, nisi ex Judicis ad prudentiam, & conscientiam, sine probatione infamiæ, etiam in casibus, quo requiritur, n. 198. F. 19.
Inquisitionem criminalem non generalem quam specialem initiatur, quando tenetur Superiores. T. 1. n. 199. F. 19.
Inquisitio specialis criminalis summaria, quando requiritur. T. 1. n. 200. F. 20. Debet fieri a competenti Judice, ibi Et debet ante omnem delictum de propositum, F. 21. Inscitio delicti, vel permanente, non item revocanda, n. 202. Aliud est collapse de corpore delicti fadi permanente, n. 203. Aliud de delicto fadi transeunte, num. 204. & fee. F. 22. Non est initiandum per aliquem inspectum, vel fur præsente Reo, num. 207. Et etiam tenebrosis, aut crepusculis, vel in aliquo suspicione, & nominibus testium, n. 208. Apud Regulares tantum nomina Testium non communicantur, & tolunde nec apud Seculares, n. 209. Debent etiam expriment circumstantiæ delicti, n. 210.
Inquisitio specialis criminalis quo ordine fieri debeat. T. 1. n. 211. F. 22. Solemnis Requisitorum, vel ordo omittitur præcedat, reclamante Reo, cui nullus, n. 212. F. 23. Limitatur in penalis Regularis, num. 213. Non non reclamante valet procedere, n. 214. Quando Reus semel confessus est in judicio etiamne fine tortura, non amplius potest reclamare contra nullitatem processus, n. 215. Nihil debitum notio cognitio delicti, n. 216. Deducit pratica confolatoria pro Judicibus, n. 217.
Inquisitio criminalis specialis quos parat effectus respectu Rei. T. 1. n. 218. F. 23. Durante inquisitione non potest Reus proponere ad Superiorem Ordinaria &c. Ibi Confessus, & condemnatus potest non tantum extraordinaria, sed etiam ordinariam, n. 219. & fee.
Inquisitio initiata, & quando initiata potest, ac debeat. T. 1. n. 164. F. 16. Mixta, seu generalis secundum quid respectu Professor debet initiari, si non conflat de delicto. ibidem & n. 169. Aquisitio initiata ad inquisitionem specialem, num. 166. Potest initiari; etiè certè non conflet de delicto, num. 167. & fee.
Inquisitio mixta, quæ est generalis respectu criminum, & specialis respectu delinquentis, parter fieri potest, n. 169. Non autem judicialiter, n. 170. F. 17.
Inquisitores fidei, & Officium inquisitionis unde, & quid, quatenus potestatem habeant judicandi, & procedendi in causis hæreseos. T. 2. n. 443. & fee. F. 18. Episcopi in suis Diœcesibus sunt Inquisitores nati, n. 444. Illius, seu illius vicem officium Inquisitionis, Episcopi soli gaudent omni laudem Inquisitorum, n. 445. F. 18.
Inscitio delicti quid, & quotuplex. T. 1. n. 180. & fee. F. 19. Inscitio Civili, & Ecclesia Canonica, quid? n. 181. & fee. Inscitio publicatio, & notorietas, vel pertinaciam, num. 182. Aliud pertinaciam, num. 184. Aliud mixtum, num. 185. F. 3.
Interdictio generali quomam continetur, & quinam obligat. tur. T. 1. n. 186. & fee. F. 13. Interdictio populo non continet interdictum Clero, & Ecclesiis, vel interdictum Ecclesiis, & Clero non veniunt Religiosi officiis, num. 187. Ibi. Episcopi non Prælati, vel Canonici Cathedralis, n. 188. Ad interdictio generali, populi, vel Clericorum non extendunt interdictum Ecclesiæ, vel alia loca facra tali Loci, n. 189. Ad interdictum Canonicorum comprehendunt Sabbatis, n. 190. Ad interdictio Ecclesiæ comprehendunt etiam Capellæ, ac cæmeteria contigua, non item feparata, n. 191. Interdictum Ecclesiæ, & Cæmeterii, non comprehendunt locale n. 192. Interdictio cæmeterii, vel pollutio non continet Ecclesiam, & Ecclesia non cæmeterium, n. 193. Interdictum Ecclesiæ, vel cæmeterii non continet Ecclesia Cathedralis, numero & fee. Ad formulam interdictum licet contrarium omnes, et ubique, Ecclesiæ, & Cæmeterii. n. 196. F. 13. Qui caudam decorant interdicto locali in una vivariorum, non interdicto loco, prohibentur celebrare, & dire Divina, n. 197.
Interdictio effectus nomen; & quomodo intelligendi. T. 1. n. 1. & fee. F. 13. Sive portio, quomodo intelligenda in omnem Sacramentorum, num. 199. Sacramentum Reponiti dicitur in omnibus, quæ sunt quoad interdicti. ibi. Sicut, & Sacramentum Confirmationis, excepta peculiaribus Ordinibus, n. 200. Item Sacramentum Pœnitentiæ, excepta omnibus casibus, num. 201. Quæ verò non interdicta sunt, & quomodo facit, & irregulare est, nec Ordinem, num. 202. Nisi in periculum mortis, n. 203. Also interdicti effectus est privatio Divinorum Officiorum, n. 204. Qui non sunt interdicti, quomodo fieri debent, n. 205. Ita, et Milite, & alia Divina tempore interdicti generali quotidie celebrari, & quomodo celebrari debeat in omnibus cum pania, n. 206. & fee. Ibi. Ecclesiæ, vel Cæmeterii, num. 209. Pœnitentiæ interdicti, & qui interdicto celebrant, & dicunt, n. 210. Ita in Ecclesia Publicis, & Parochialibus. Affumptionis F. V. MARIÆ, & Gasparis Christi interdicti, dum contingit, quomodo celebrari, & quomodo celebrari, & est privatio Ecclesiæ, num. 212. Limitatur tamen in celebrans, & quomodo? num. 213. & fee. Sed Laici violantur interdicti, & quos violant Laici interdicti, n. 215.
Interdictum violantes graviter peccant. T. 39. n. 216. F. 13. Et Clerici incurrent irregularitatem, num. 217. Suspendunt ab Officio, & Beneficio, num. 218. & fee. Privatur vice Officij, & Beneficiorum, n. 219. Non sepelientur sepultura tempore interdicti, n. 221. Regulares, non fergunt ex interdictum fient Excommunicati, n. 222. Regulares non tantum fergunt, sed etiam publicare tenentur interdicta ab Ordinariis, n. 223. Nulla interdum Provinciales, n. 224. Laici violantes interdicti, & quos violant Laici interdicti, gravitier, & sunt Excommunicati.
Interpretatio verborum. Vide Verborum Interpretatio.
Interrogatio in Generalis, quæ, & quomodo proponi debeant in peccatis criminali. T. 1. n. 372. F. 38.
Interrogatio generalis Reo proponenda quæ, & quomodo? T. 1. n. 43. & fee. F. 46.
Interrogatoria specialis telli proponendi Regulæ, principia, & Praxis T. 1. n. 374. & fee. F. 38. Telli ordinarii non solent, quamvis possint fabinde interrogatoria specialia per analogia proponi. n. 375. & fee. Reus verò per analogiam interrogatur, n. 376. F. 39.
Interrogatoria fecialis quæ? & quomodo proponi possint, ac debeant. F. 1. n. 14. & fee. F. 6. Ibi.
Interrogatoria ab Advocato Rei, vel ipso Reo proponenda. Formulæ quando, & quomodo fieri possint, ac debeant. T. 1. n. 43. & fee. F. 1. Quomodo ipsi examinari debent Testes. n. 45.
Interrogatoria proponuntur Idiomate Vernaculo Testis, vel Rei & scribuntur idiomate Latino. T. 1. n. 346. F. 38.
Inventor rei alienæ quid facere, quomodo de Domino inquirere, quamdiu illum expectare, & quid interea cum re inventa agere possit, & debeat. T. 1. & fee. F. 32.
Irregularitas ex fac, quid, & quotuplex, & quando constituitur. T. 3. n. 63. & fee. F. 3. 19. quomodo differat ab Excommunicatione, & Suspensione? n. 64. Irregularitas ab Ordine, alia ex delicto, n. 65. Irregularitas, seu impotentia in ordinibus, Jure expressis, n. 66. & fee. vel ab diuturna Excelsine confuetudo illum indaci vult, n. 67.
Irregularitates ex delicto quæ contrahuntur? T. 3. n. 68. & fee. F. 13. Illam inducunt reiteratio Baptismi, n. 69. Violatio Confessor, n. 70. Indebita fuscipere Ordinis. n. 71. Haeretici, & Apostatæ Fides. n. 72. n. 73. Homicidia, & mutilacia injuria, n. 73. Omnia delicta inducentia infamiam Jure, n. 74. Damnando Dei Publicis. n. 75. Irregularitas ex infamia fabinde ex parte cessat, poli præcedens pœnitentiam, n. 76. F. 13.
Irregularitas ex defectu necessetur. T. 3. n. 77. & fee. F. 13. Quæ oriuntur ex defectu natini, n. 78. Quæ oriuntur, & Nonnulla ex defectu natalium, & Sacramentorum, n. 80. & fee. Item, ex defectu Natalium, & quali, num. 81. & fee. Ex defectu natalis, n. 82. & fee. Ex defectu Libertatis, n. 83. & fee. Ex defectu Sanitatis, n. 84. & fee. Ex defectu lenitatis. n. 85. F. 3. 16.
Irregularitas quatenus ex defectus. T. 3. n. 92. & fee. F. 3. 16. Parvi privationem Ordinis fuscipiendi. Ibi. Privationem ulteriorem Ordinis fuscipiendi, n. 93. Ac beneficii fuscipiendi, non Qui.
Irregularitatis ipsa quomodo differatur quis potest? Vide Dispensatio ab Irregularitatis.
Irregularitates homicidio jure, quod dicitur, vel indirectè Authoritate publica conflatur, & ex delicto, vel ex quo contrahuntur. T. 3. n. 95. & fee. F. 3. 20. Recentetur in compendio, ibi.
Irregularitas ex accusatione criminali. T. 1. n. 96. F. 3. 20. Omnis enim Laico accusans de crimine quam languinis promentem, est Irregularis, n. 97. Non tamen Judice Ecclesiæ, & Saeculari, n. 98. Vel non sufficiant ad fatum incertitudinem, non proceditur contra personam languinis, n. 99. Sicut, et qui pro malefactoribus, n. 100. Ita, et Reus, & Testes, capiti, & tradit, vel indicant Judici cum appellatione, n. 101. Qui verò non intentio fecerit facit, Irregularis est, n. 102. Accusans civiliter liber est ab Irregularitate, nisi intendat intendat personam languinis, n. 103. Procedit contra personam languinis quoad, & quomodo fieri debeat ad veritatem Irregularitatem, n. 104. & fee. Ab Irregularitate immunis est qui criminaliter accusat, & intendit contra personam Judice Ecclesiastico, n. 84. & fee. Vel de crimine in futurum, n. 86. F. 20. Doctrina practica ad propositum, n. 87.
Irregularitatem quando contrahant Judex diffamat fenestratum & non fenestratum. T. 3. n. 105. & fee. Quomodo concitatenes ad tam, T. 1. n. 84. & fee. F. 20. Effectu locuto eam incurrit quivis fine Clericus, fine Laicus, n. 106. & fee. Ibi. Ecclesiæ, & Ecclesiæ. F. 20. Intentionem haereticum pravitatis, n. 92. Ac Judicium Ecclesiastica tradendum malefactorum Curiæ Secularis Ecclesiæ, n. 93. Ad Principis, Principibus S. R. I. num. 93. & fee. F. 20. Consilium, & Affectum contrahunt Principes, vel vocantur dantes, tunc Irregularis, num. 99. Quid de Confessariis & Theologis eadem pœnam fundentibus, vel Testes in causa criminali fient Irregularis, num. 103. F. 20. Nisi ad confessarij, num. 103. Potest Regularis Confessarius, & Laicus, & Clericus, & alia ad Missiones Sullitiæ, ad executionem pœnæ languinis concurrent, n. 104. Recipiunt, qui privata Authoritate Ecclesiæ, & Sæculari concurrunt, nisi quis Ecclesiæ conscientiæ fatum, fumem, gladium &c. nu. 105. & fee.
Irregularitatem homicidio, vel mutilatione in bello, T. 1. n. 11. & fee. F. 20. Si in bello pacemter injuriæ, vel mutilatio Secondatur, omnes contrahunt Irregularitatem, & Ecclesiæ illa, qui præcipit spiritualiter adjuvant, num. 116. In bello injuriæ, & Ecclesiæ, & Sæculi Clericus Irregularis, qui pretrio fallo aliquem occidant, num. 117. Non item, qui moralitter certi fant, & fallum illo occidant, nu. 118. & fee. Ibi. Ecclesiæ Clerici fent, n. 121. F. 20. Dubitant, an in tali bello aliquis fefe occiat, pro Irregulari haberi debet, n. 119. & fee. Ibi. Ecclesiæ Ecclesiæ Irregularitatem non mutet fant tam Clerici, quam Laici, qui pro defensione propriæ Perfonæ, vel Ecclesiæ, aut Patriæ propriis fallo aliquem occidant, n. 123. & fee. Si necessario in tali bello pugnant. nu. 125. F. 20. Scelis libeat, sit illum, & nomen militiæ fentet dantes. nu. 126. Doctrina practica pro favore illorum, qui fatent, vel fatere milites, & tuta Irregularitatem, n. 128. & fee.
Irregularitas ex homicidio, vel mutilatione ob defensionem vitæ, membrorum, famæ, bonoris, vel fortunæ, an, & quando contrahatur? T. 1. n. 40. & fee. F. 20. Irregularis non est, qui occidit, vel mutat pro defensione fum vitæ aut membrorum in suo loco, nisi excedat moderamen incul-

pate tutelæ, ibi. n. 60. An, & quando excidatur fervaret moderamen inculpatæ tutelæ, ex occidit, vel vulnerat, dum fugiatur? & quando? n. 61. & fee. F. 20. Ab affectu participatæque immunis est, qui fervaro moderamine inculpatæ tutelæ occidit, vel mutilat pro defensione rerum temporarum, nu. 137. & fee. F. 20. 37. ad eadem immunes sunt non tantum qui pro defensione proprium, fed etiam, qui pro defensione alterius vitæ membrorum, & bonorum tutorum, occidunt, inquilum involuerem, fervato moderamine inculpatæ tutelæ. nu. 138. & fee. F. 20. Ibi. Ecclesiæ necessaria defensione fit ad commitent homicidium, vel mutilationem immuni ab aliquo irregularitate, n. 139.
Irregularitas ex homicidio mere casuali, ex opere licito, & culpa, nulla incurrit irregularitas. T. 1. n. 2. 176. F. 20. Adulterium, & vel mutilatio, & ex culpa. n. 142. F. 20. Ex casu mortem aliquem occidens ab irregularitate immunes fient, nu. 139. & fee. Ibi. Ecclesiæ, vel mutilationem ex opere licito committit, irregularis est, & ex culpa gravi omittit debitum diligentiam evendi mortem, aut mutilationem, n. 141. Ubi vero potest adjuvare, & non facit. Ibi. Ecclesiæ ex omnibus mum diligentiam, n. 142. F. 20. 39. Secundum aliquos levis culpa est irregularis, nam diligentia est in omnibus, & Ecclesiæ, n. 146. Sed probabilior est sententia, quod ex culpa gravi, n. 147. & fee. In aliquibus licitis, omni periculo mortis carentibus, nulla sit contra pœnam diligentia, & ex diligentia diligentiam de ea mortem et alterius, n. 150.
Irregularitas homicidium casuale ex opere illicito secundum aliquos semper fequitur. T. 1. n. 151. F. 20. Probabilius respondetur cum difficultione de opere illicito ex natura sua interdicto, & ex circumstantiis, quæ mortis, aut mutilationem fequitur, & de aliione illicito ad non habente. n. 152. & fee. Ibi. Clericus, & Ecclesiæ, & Ecclesiæ, & Ecclesiæ, irregularis fient, & mors inde casualiter fequatur. n. 209. Non item, si mors casualiter fequatur ex ipsorum venatione, n. 201. F. 20.
Irregularitas ex homicidio casuali in ebriatione, aliam ratione, aut damnum commisso, vere indubitatur. T. 1. n. 202. & fee. F. 20. 60. Ex ebriatione ulterior mutilatione, & mortem. n. 206. & fee. Dummodo homicidium prius non intendat, aut rationabiliter prævideat, n. 207. Qui ab experientia fefe, fe in ebriatione, vel ebrietatem, & ex ebrietate, & ex ebrietate, & ex ebrietate aliquem occidit, vel mutilat, num. 211. & fee. F. 20.
Irregularitatis ex homicidio, vel mutilatione fecutæ dispensatio. Vide Dispensatio in irregularitate ex homicidio, vel mutilatione fecutæ.
Jubilei tempore, & vetatur, an Confessarii Simplices absolvere, & absolvere, & absolvere Papalibus ab? T. 2. n. 406. & fee. F. 177.
Jubilæum. Vide Jubilei Indulta.
Judex Curiarum, & quarterius Representationis, ad hoc, aut de illam valere, vel mutilare Clericorum valeat, ed Laici Ecclesiæ? T. 1. n. 1. & fee. F. 20. 1. Ita, et Sæculaires, & Ecclesiæ, & Ecclesiæ, & Ecclesiæ

Titul. 2. num. 502. & seq. Fol. 63.
Judex ad quem, quid observare, & facere debeat, quando ad illum in Processu criminali appellatur? T. 1. num. 516. & seq. F. 63. Appellationem frivolam egerit, n. 517. Legitimam admittit, n. 518. F. 73. Malè judicantem punit, n. 520. Prius tamen auditum, n. 521.
Judex tenetur formare processum, accusatione apud se facta. T. 1. n. 54. F. 6.
Judicis in præsentia peccans quomodo procedetur? T. 1. n. 269. F. 26.
Judæi, & Judaismus quid? T. 6. n. 2. F. 128. Judæi pejores sunt Saracenis. n. 29. F. 130.
Judæi, an à Principibus Christianis in suis Territoriis licitè recipi, & unà cum ritibus suis tolerari valeant? T. 6. n. 3. & seq. F. 128. Respondetur affirmativè: quare? n. 4. F. eod. Judæi antiquas suas Synagogas restaurare possunt, non tamen novas erigere. n. 5. Ubi defactò non existunt, recipiendi facilè non sunt: & quare? n. 6. Semel recepti expelli ampliùs nequeunt, n. 7. Nisi justa adsit causa, n. 8. Possunt certis Legibus, & pœnis coerceri, nu. 9.
Judæis commorari, vel cum eis communicationem habere qualiter prohibitum sit Christianis? T. 6. n. 20. & seq. F. eod. Non possunt Christiani cum eis habitare in eadem domo: nec uti illorum Medico, vel Medicina, ib. Nec eis pro mercede servire, n. 11. Sive intra, sive extra domum illorum, n. 12. & seq. Nec possunt habere Judæum in domo sua pro servo, n. 14. Nec aliquem invitare ad convivium, n. 15. Neque committere illis officia publica, n. 16. Nec aliquid relinquere in testamento, n. 17. Licitum tamen est Christianis inire contractus cum Judæis. n. 18. Et curiositatis gratia, intrare ipsorum Synagogas, atque ritus illorum observare, n. 19. F. 129.
Judæis quænam de Jure sint concessa, & imposita? T. 6. n. 20. & seq. F. eod. Gaudent Jure civium aliorum, nu. 21. Conversi sunt immunes à vexa aliorum Judæorum, nu. 22. Litigantes cum Christianis coram Judice Christiano comparere debent, n. 23. Delinquentes contra Clericum puniendi specialiter, n. 24. Debent portare habitum à Christianis distinctivum, n. 25.
Juramentum calumniæ in processu criminali quomodo præstetur à Laico, vel Sacerdote accusatore? T. 1. n. 350. F. 35.
Justitiæ, & æquitatis ratio præferenda est rigori Juris, T. 32. n. 36. F. 277.

L

LAbor an, & quando excuset à Simonia? T. 3. n. 305. & seq. F. 122. Præsertim in Missa, n. 36. F. 119.
Laicus Ordinem exercens. Vide Ordinem exercens.
Laici judicium assumentes, vel se immiscentes in causa Censurarum, vel in ea judicem Ecclesiasticum impedientes, vexantes, vel à Judice Ecclesiastico ad Potestatem Sæcularem recurrentes, vel ad id consilium, aut favorem præbentes sunt ipso facto Excommunicati. T. 39. num. 227. & sequent. F. 336.
Languidi quinam censeantur? T. 11. n. 21. F. 193. Eorum expositio qualiter prohibita? nu. 23. & seq. Languidi vel infirmi pro cura ad quas expensas teneantur Domini? num. 25. & seqq.
Latrones, & Grassatores viarum qualiter puniantur? T. 17. n. 24. F. 228.
Lectio librorum hæreticorum, & aliorum prohibitorum.
Vide Librorum hæreticorum Lectio.
Vide Libri legi prohibiti.
Lectores & Professores, etiam Controversistæ, vi officii legere non possunt libros hæreticos. T. 7. num. 125. F. 150.
Legis commissoriæ pactum quid; & an sit licitum? T. 19. n. 117. F. 265.
Libellus accusationis in processu criminali quando, & quomodo fieri possit ac debeat? T. 1. n. 349. & seq. F. 35. Præstat etiam cum illo offerre directorium probationis, & Testium denominationem. n. 354. & seq. F. 36.
Libri Missarum quomodo formari debeant ad hoc, ut cognosci valeat, Missas omnes juxta Decreta Pontificia, & intentionem petentium ritè fuisse persolutas. Tit. 3. numer. 214. F. 105.
Libri legi quinam, & quomodo prohibeantur per Indicem librorum prohibitorum? T. 7. n. 99. & seq. F. 146. Prohibentur per illum libri triplicis Classis, videlicet primæ: & qui? nu. 100. Secundæ Classis: & qui? n. 101. F. eod. Tertiæ, & qui? n. 102. Libri secundæ, & tertiæ Classis, ob doctrinam minùs sanam prohibiti, sub peccato gravi quidem, sed nulla sub Excommunicatione prohibentur, n. 105. defactò novus confectus est Index librorum prohibitorum continuò crescens, nu. 109. F. 147. Easdem cum antiquo regulas habens, num. 110. Enumerantur Regulæ Indicis librorum prohibitorum, n. 111. Librorum per Indicem prohibitorum Lectio, num etiam in Germania, & partibus Septentrionalibus sit peccaminosa? n. 113. & seqq. Etiam Regulares tenentur ad observantiam Indicis librorum prohibitorum, n. 121. F. 139.
Librorum hæreticorum Lectio, Retentio, Impressio, defensio, quomodo sint prohibitæ per Bullam Cœnæ. T. 7. nu. 34. & seq. F. eod. Prohibetur sub Excommunicatione omnium, & solorum librorum hæresin continentium, vel de Religione tractantium Lectio, Retentio &c. n. 35. Ad quam incurrendam requiritur, ut Author Libri sit hæreticus, n. 36. Quid Juris de libris Controversiç, quos in his partibus Catholici, & Hæretici contra se invicem edunt, n. 38. F. 140. Lectio libri hęretici est prohibita, etsi liber sit tantùm manuscriptus, n. 39. Nomine libri hęretici veniunt etiam epistolę, Conciones, Orationes, & aliç breves scripturę Hęreticorum, n. 40. & seqq. Requiritur insuper ad incurrendam Excommunicationem, ut liber Hęretici tractet de Religione, vel hęresin contineat, n. 46. F. 140. Quandonam censeatur liber Hęretici principaliter de Religione tractare; vel alio de objecto tractans, hęresin inspersam habere, ad hoc, ut censeatur à Bulla Cœnç prohibitus? n. 47. & seqq. Ulteriùs requiritur, ut talis liber hęreticus scienter legatur, n. 55. F. 141. Sine licentia Sedis Apostolicę, n. 56. Facultatem legendi libros prohibitos hęreticos, eamque communicandi, an, & quomodo habeant Episcopi Germanię? n. 57. & seq. Etiam doctissimi sine facultate legentes librum hęreticum sunt Excommunicati, licèt bono animo, & absque perversionis periculo legant n. 65. & seqq. Excusat tamen parvitas materię, n. 67. F. 143. Et quę? n. 68. & seq. Excommunicatur, qui legit notabilem partem libri, etsi in illa hęresis non contineatur, imò qui legit solam dedicationem, vel prœmium, n. 70.
Librorum hæreticorum omnium illorum Retentio est prohibita, quorum Lectio est prohibita per Bullam Cœnę, T. 7. n. 71. F. eod. Sive dein suo, sive alterius nomine, sive in propria, sive in aliena domo eos quis retineat, n. 72. Etiam partem retinens pro involucro peccat, n. 73. Datur tamen in Retentione parvitas materiæ: & quæ? n. 74. & seq.
Librorum hæreticorum Lectionem, & Retentionem, etiam in Germania, & aliis partibus Septentrionalibus, sine peccatò gravi, & Excommunicatione haberi non posse, ad longum demonstratur: & ex professo refutatur doctrina Laymani, & Becani, dicentium, Bullam Cœnæ quoad hoc in his partibus non esse receptam, vel consuetudine contraria abrogatam. T. 7. n. 79. & seqq. F. eod.
Libros hæreticos an, & qualiter legere, & retinere possint vi Indulti, seu facultatis Pontificiæ, Regulares? T. 7. num. 130. & seq. F. 151. Lectores, & Professores, etiam Controversiæ, illos sine speciali licentia legere non valent, n. 125. F. 151.
Libri hæretici, vel aliàs prohibiti, debent tradi Inquisitoribus, vel comburi, vel consignari aliquibus habentibus facultatem legendi, præsertim Monasteriis: & Quare? T. 7. nu. 127. & seq. F. 89.
Librorum prohibitorum Impressio qualiter prohibita per Bullam Cœnæ? T. 7. n. 135. F. 151. Et qualiter per Tridentinum? n. 136. Item, qualiter per Indicem librorum prohibitorum? n. 137. F. 152. Licentiati quid? T. 5. n. 4. F. 125. In favorabilibus veniunt nomine Doctorum, & gaudent illorum privilegiis, n. 12. Et quibus? n. 6. & seqq.
Litterarum Recognitio, & Comparatio. Vide Recognitio Litterarum, Vide Comparatio Litterarum.

M

MAgia quid, & quotuplex? T. 21. n. 11. & seq. F. 259. Ejus pœnæ de Jure Canonico, n. 13. & seq. Et Civili, n. 17. F. eod. Et mixti fori n. 18.
Magister quid? qui convenit cum Doctore. T. 5. num. 2. F. 151. Magistrorum, & Doctorum, privivilegia quæ? n. 6. & seqq.
Magistri, Præceptores &c. in corrigendis discipulis Irregulares fiunt, si ex gravi Eorum excessu mors, aut mutilatio sequantur. T. 12. nu. 182. F. 209. An, & quomodo verberibus castigare possint Clericos discipulos? T. 25. num. 9. F. 262.
Maledici, & Maledictum quid? T. 26. n. 2. F. 263. Maledicti divisio, nu. 3. In varios fieri potest, num. 4. Pœna maledici in privatum, num. 5. Et in Imperatorem, vel alium Principem Sæcularem, n. 6. & seq. Pœna Maledici in Pontificis Officium, n. 8. Et in ejus Personam, n. 9. Si in solam personam Episcopi maledictum infertur, ille maledicentem punire non potest, sed debet per alium puniri Reus, n. 11. & seqq. F. eod. Pæna Clerici maledici, n. 12. Et Religiosi, præsertim in Superiores, nu. 13. pæna maledici Religiosi in Ordine nostro, ibid.
Mandantes Homicidium. Vide homicidium mandantes.
Manifestum quid, & in quo diferat à famoso, & publico? T. 1. n. 245. F. 24.
Medicinam, vel Chirurgiam exercentes Clerici sunt Irregulares, si mors inde causaliter sequatur. T. 12. numer. 200. F. 208.
Mendicantes Regulares an, & qualem habeant potestatem absolvendi à casibus Summo Pontifici, etiam in Bulla Cœnæ, reservatis? Vide Absolutio à casibus Papæ reservatis, an, & quando fieri possit à Regularibus.
Metus gravis an, & quando excuset à Censura, præsertim Excommunicationis? T. 39. n. 33. & seqq. F. 321.
Milites an, & quando sint Irregulares? T. 12. nu. 115. & seq. F. 203.
Minæ Belli Ducum, quod, nisi fortalitium tradatur, nulli, nec infanti parcere velint, injustæ sunt. T. 12. n. 73. F. 200.
Minores ordinaria pæna criminali affici possunt, regulariter tamen mitiùs puniuntur. T. 23. n. 5. F. 260. Ob peccata omissionis nullam incurrunt pænam, n. 6. F. 261.
Missæ applicatio pro Parochianis quoties fieri debeat à Parochis. T. 3. n. 210. F. 199. Decretum circa hoc Pontificium, ib. Olim impugnatum, nunc denuò confirmatum, n. 211. Aliud Decretum priori simile in Authentica forma, n. 212. Novissima Constitutio Innocentii XII. de Celebratione Missarum, n. 213.
Missæ stipendium à quibus, quomodo, quando, & quantum, etiam absque labe simoniæ. exigi, & accipi possit. T. 3. n. 101. F. 98.
Missæ quod sint juxta Decreta Pontificia, & intentionem petentium, debitè lectæ, & applicatæ, quales, & quomodo fieri debeant earum libri, præsertim apud Regulares? T. 3. n. 214. & seq. F. 105.
Missam celebrans non Sacerdos. Vide Ordinem exercens.
Moneta à quibus, & quomodo falsificari dicatur? T. 20. nu. 27. & seqq. F. 257. Quibus pœnis subsint eam falsificantes, n. 36. F. 258.
Moniales ob Simoniam commissam in susceptione ad Religionem, nullas incurrunt Juris pęnas. T. 3. n. 256. F. 114.
Monitio prævia an, & quando fieri debeat ante Denuntiationem Evangelicam, vel Judicialem? T. 1. n. 62. & seqq. F. 7.
Monitio pręvia an, qualis. & quando fieri debeat ante Censuram, præsertim Excommunicationis? T. 39. nu 21. & seqq. F. 219.
Mons Pietatis unde, & quid. T. 19. n. 118. & seq. F. 247. In iis licitè datur aliquid ultra sortem non pro lucro Montis, sed pro sustentatione Naturæ, n. 120. Montes Pietatis liciti sunt declarati à Summis Pontificibus, & laudati, n. 121. Excommunicantur, qui contra illos prędicant, aut disputant, n. 122. F. 248. Montes Pietatis, in quibus mutuum omnino gratis datur, ita ut neque aliud supra sortem pro Ministris exigatur, perfectiores sunt, & facilè fieri possunt, n. 124. Atque de facto Frisingę existunt, n. 125.
Mulieres non possunt accusare. T. 1. n. 17. F. 3.
Multitudo peccans non est tota occidenda. Tit. 12. num. 74. F. 200.
Munus Simoniacum. Vide Simonię pretium.
Mutilatio quid? T. 12. n. 55. F. 198. Inducit Irregularitatem n. 56. Etiam respectu Consulentium, Mandantium, &c. nu. 57. F. 198. Requiritur tamen, ut membrum penitus sit separatum à corpore, nu. 58. Quid Juris de mutilatione membri minùs principalis, n. 59.

N

NAufragantium Bona spoliantes qualiter puniantur? T. 17. n. 23. F. 228.
Necessitas extrema facit rem alienam communem. F. 18. n. 24. F. 232. In ea licet alienum surripere, nisi Dominus sit in pari necessitate, ib. & n. seq.
Necessitas gravis non reddit licitum accipere alienum. T. 18. n. 29. F. 232.
Notarius ante omnia creari debet ad processum criminalem, quare, & quomodo? T. 1. n. 344. & seq. F. 35.
Notorium quid, & quotuplex? T. 1. n. 246. F. 24. Sumitur subinde pro manifesto, quamvis differat abeo, & plus dicat, n. 247. Varietas Notorii, n. 248. Quod fit coram majori parte Communitatis, Notorium facti est, nu. 249. Si Communitas magna est, non est necesse ad Notorium facti, ut fiet coram majori parte populi Communitatis, n. 250. F. 24. Vel majori parte populi totius loci; sed sufficit, si fiat coram majori viciniæ, Parochiæ, Collegii, Monasterii. n. 251. In præsentia tamen sex hominum, ib.
Notorium crimen, vel delictum puniri potest, non servato Juris ordine. T. 1. n. 263. F. 25. Non requiritur ad id Accusator; nec Denunciator, n. 254. Nec potest recusare Judex, n. 255. Neque requiruntur Testes ad probandum delictum, benè verò ad probandam notorietatem, nu. 256. Neque requiritur citatio, n. 257. F. 25. Nec solemnitas in ferenda sententia, nu. 258. Quæ tamen fertur, n. 559. In notorio crimine non datur Appellatio, n. 260.
Notorium crimen ut sine ordine puniri valeat requiritur, ut sit propriè notorium. T. 1. n. 262. F. 25. Et de notorietate legitimè constet, n. 263. Sicut etiam de malitia delicti, n. 264. Consultum etiam est, ut non puniatur sine citatione, & sententia, n. 265. & seq.
Novi operis nuntiatio. Vide nuntiatio novi operis.
Nunciatio novi operis quid, à quo, quomodo, quando, ubi, & cui fieri possit, ac debeat? T. 32. n. 2. & seqq. F. 274. Fit circa sola futura, nondum perfecta, opera nova, n. 3. Novum opus, & præsens quid, n. 4. & seq. Nunciatio novi operis fieri potest à quovis etiam privato, cujus interest, n. 8. F. 275. Verbis, jactu lapilli, vel per prætorem, num. 9. Quis horum modorum sit melior, nu. 10. Ad nuntiationem non requiritur certa verborum forma, potestque fieri per substitutum, n. 11. Et quovis die, etiam feriato, n. 12. Contra quemvis, etiam proprium Superiorem, n. 13. Sive in suo, sive in alieno præjudicium alterius ædificet, nu. 14. F. 275. Datur etiam contra ædificantes ædificium pium, nisi de licentia Episcopi erigatur, n. 16. Fit ex tribus causis: & quibus, n. 17.
Nunciatio novi operis quos effectus pariat? T. 32. nu. 17. & seq. F. 275. Cui nunciatur novum opus, illico tenetur desistere ab ædificio, vel propriis expensis destruere, quod post nunciationem ædificavit, n. 18. Sive dein justè, sive injustè ædificaverit, n. 19. Quin etiam ante cognitionem judicialem, nam jure ædificatum sit, destruere debet ædificium, n. 20. Hinc debet expectare post nunciatum opus per tres menses, n. 21. Si quis in eo, quod possidemus ædificat, possumus id propria Authoritate etiam per vim impedire, aut destruere, n. 22. & seq. In suo proprio ædificantem nemo ante nunciationem violenter impedire potest, n. 24. F. 276. Bene verò post illam, n. 25.
Nunciatio novi operis an, & in quibus casibus careat effectu? T. 32. n. 29. & seq. F. 276. Caret, si nunciatio est manifestè iniqua, ibid. & seq. Si est periculum in mora, n. 32. Si nuntians cautionem recipiat, & nunciationem remittat, vel re adhuc integra moriatur. n. 33. Si recuset deponere Juramentum calumniæ, n. 34. Vel si intra Trimestre non probat suum præjudicium, nu. 35. Vel si Judex nuntiationem legitimè remittit, n. 36.
Nunciatio novi operis facti an, & quando vi impedire possit ædificare pergentem, vel violenter destruere ædificatum, T. 32. n. 22. & seq. F. 275.

O

OCcidere licitè potest Authoritas publica malefactores. T. 12. num. 65. & seq. F. 198. Si adest causa Legibus comprobata, n. 67. Aliàs etiam Princeps occidens injustum committit homicidium, ib. Potest etiam malefactorem ita bannisare, & prohibere, ut quivis privatus eum possit occidere, si certæ adsint conditiones. n. 68. & seqq.
Occidere in bello justo etiam directè licet nocentes hostes, T. 12. n. 71. F. 199. Non item innocentes, quales sunt pueri, mulieres, Clerici, Religiosi, homines simplices. n. 73. indirectè & præter intentionem etiam innocentes occiderę licet in bello justo, n. 74.
Occidere privata Authoritate (servato moderamine inculpatæ tutelæ) licet ob necessariam defensionem vitæ, & corporis. T. 12. num. 130. & seqq. Fol. 205. Ac Bonorum fortunæ magni momenti, num. 148. & seq. F. 205. Non tamen licet occidere iniquum Testem, Judicem, vel Accusatorem, etsi ab eis grave damnum temporale immineat, num. 140. F. 206. Neque licet defensione occisiva defendere ea, ad quæ jus inchoatum habemus, numer. 141. Neque licet occidere impedientes nos ab hæreditate, vel legato adeundo, num. 142. Num liceat pro defensione famæ occidere? num. 143.
Occultum propriè tale quid? punitur à solo Deo. T. 1. n. 241. F. 23. Occultum vel quasi tale quid. n. 242.
Occulta peccata sub sigillo, & Secreto naturali manifestari non

ro, debent in vitrictine ordinario, bene vereß abique figilio, de decreto naturali commißa fentiunt, T. 1. n. 296. & leqq. F. 16.
Occulta peccata gravia in vitrictione ordinaria cognita an, & quando poßit Superior alia manifestare, & propter alia punire fuldatum. T. 1. n. 301. & leqq. F. 16.
Occultum homicidium quando dicatur, ad hoc, ut dispensari valeat in irregularitate Episcopus, vel Superior Regularis. T. 1. n. 129. & leqq. F. 111.
Officium Inquisitionis, & Inquisitores fidei unde, & quid, quatenus poßint habere poßeratali, & procedendi in causis haereßs. T. 1. n. 48. & leqq. F. 130. Principum Iura Directoris Iuri Inquisitorum ratio, & Principum Iura Directoris Iuri Inquisitorum ratio, & Principum Iura Directoris Iuri Inquisitorum ratio, &

terpretatio per extensionem, alia comprehensiva, seu interpretatio per comprehensionem, n. 94. Interpretatio privilegiorum alia diffusiva, alia restrictiva, n. 95. Privilegium interpretandum, n. 97.

Privilegium interpretatur quo fieri possit? T. 3. n. 96. & seq. F. 389. Authentica, seu authoritativa seu fola Authoris privilegii, doctrinalis verò à privatis Doctoribus fieri potest, fallibilis tantùm à superioribus Regulariibus fabulis fabulæ poffunt. Ubi verba funt clara, nulla admittitur interpretatio, n. 97. 98. Ut ut privilegia ftricità, vel laxè fint interpretanda, n. 103. Privilegium interpretatur ex verbis, ex ratione, ex prætextis verborum, n. 104. Juxta æftimam fignificationem, vel aliam extensionem, ac Secundum jus privilegiorum interpretatur, n. 105. Quomodo intelligendæ funt confirmationibus privilegium inferte clauliæ: *Quatenus fint in usu: Domuoda Ad, Canonibus, & Decretis Concilii Tridentini non derogetur: Domuoda non fit nocuura*, n. 107. & feq. F. 439.

Privilegium interpretatur ex Ratione, & perfona, ut eiusdem identitate, & majoratio rationis, T. 3. n. 98. & feq. F. 390. Nili ex fabulis materia, vel tenore privilegij aliud defumatur, vel alia Scripturæ fit interpretatio, n. 99. Et Commentaciatio non privilegiatus cum privilegiato aliud requirat, ma. 100. Vel fit declaratio privilegij nemam gratiam conferens, n. 101.

Privilegium Revocatum, & à quo fieri poffit? T. 3. n. 102. & feq. F. 391. Privilegium merè gratiofum, & Contractui confimile, potest à concedente, vel eius Successore ex justa causa, tempore revocari. Id Non licet concedenti non fubdito, n. 102. Fiat. Hinc privilegia ab Imperatoribus concefla Reclesiis nequeunt amplius revocari, n. 121. Neque privilegia revocantur, vel per mutationem Status, aut conditionis, etiam Subditos concedentis, n. 122.

Privilegium Revocatio quotuplex fit, quomodo fieri poffit, & fofiat; & quæ non quæ fofi revocatu? T. 3. n. 123. & feq. F. 392. Alia eft tacita, alia expreffa: & hæc alia communis, alia extraordinaria. de per Contractum generalem & communem *Non obfcurbus quibofcumque privilegiis*, non continetur revocari privilegia in Corpore Juris clauso, n. 124. Nec privilegia extra corpus Juris, à filiere concedi, cum clausula: *Quibus revocata non confentur*, nisi expressa eorum fit mentio, n. 125. Bene tamen per Generalem clausulam, revocantur: *Non obfcurbus privilegiis fub quocumque forma concessis*. Vel alia cum Generali clausula: *Non obstantibus*, per ea tamen ex præsidiis clausulis revocantur privilegia non modò contrarius, vel intuitus meritorum concessi, n. 126.

Privilegium revocatio tacita quid fit, & quomodo fiat? T. 3. n. 127. & feq. Ad per Decretum, vel Legem aliquam universalem poffitudinem non continetur, nisi expressè prius privilegia eidem contraria, vel revocatio lege expressa, n. 128. Vel nisi privilegium in Corpore Jurisdicti clausum, n. 129. Sicutamen privilegia Ecclesiarum, nisi fallfa, nisi expressa illius, relevatum est fubrepitium, n. 130. Nisi privilegium fuerit fofiectum, & poffitum fpecialis, n. 131. Per Generalem privilegio contraria non revocatur, fed et nullum repositum privilegium, n. 132.

Privilegium revocatio, & quorum fafta fit? Concili. Tridentini, T. 3. n. 133. & feq. F. 398. Pallifiorum eft, a Concili. Tridentini Regulariibus privilegia ab eo revocata, eiusdem ipsa ab Eodem fist confirmata, n. 136. Sunt tamen privilegia Regularium revocata ea omnia, quæ adversantur Decretis Concilij, de Regularibus, n. 137. Sunt tamen ea, quæ eorum statum Seffionum adversantur Decretis, clausulam privilegiorum fuffiscient derogantes, & revocantur habitus, bus, num. 138. Non verò illa, quæ contrariantur Decretis Concilij priorum Decretis aliqua derogatoria privilegiorum clausula fuerit, n. 139. Probatur varia fundamenta, n. 140. & feq. Reformatorum ab obfcurionem, 145. & feq. Regularies, ne in eos Concilium ita pollunt fint privilegia à Concili. Tridentino expreffè revocata, n. 147. & feq. Quomodo, & quæ quidem contrariant aliqui Decretos Concilii Tridentini, n. 148. Non tamen omnia, quæ ita fint, n. 149.

Privilegia vivæ voci oraculo concessa quo? T. 3. n. 149. & feq. Pro eo intentio fuffiscit, ut Regularies, & Clerici, & Principes data. num. 150. Non item pro eo fuffiscit, ut, & publicatur. num. 151.

Privilegia vivæ voci oraculo concessa 30. & quæ fint revocata? T. 3. n. 152. & feq. F. 404. Hodie pro utroque fore fint revocata, aliquibus exceptis. Ibid. Bulla Gregorii XV. illum revocatoria. n. 153. Et Urbani VIII. etiam vivæ vocis oracula ad intentam Regum, vel cohimonio Cardinalium probata revocantur, n. 154. Vivæ vocis oracula, quæ pluribus de gratis Vinti Officialium, ac Ministrorum Papæ, quibus de gratis Vinti Officialium, ac Ministrorum Papæ, quibus pro utroque fore adhuc valent, n. 155. & feq. F. 405. quibus adhuc exilunt vilida vivæ vocis oracula? & quæ non. 156. Vivæ omnia concessa ante Lonoem X. n. 159. Gregorium XIII. n. 160. & Clementem VIII. n. 161. & ita fuerit lege de invitatorum, non tamen extorum, n. 162. Oracula verò concessa Urbani VIII. omnia, & fingula valent pro forisinstantia, n. 163. Non tamen pro externo, nisi fuffiscient in illis pro valeant, n. 164.

Privilegium amittit per institutum personæ, vel ejus religiosæ. T. 3. n. 165. & feq. F. 406. privilegium personale non per institutum personæ privilegiatæ, n. 166. Non item personæ, vel dedicationem ab obfcro privilegium alienat concedentis, n. 167. & feq. Sectis effet, fi privilegium concedatur, ut Ecclesiæ, vel Conventui, non tamen personæ, n. 168. Quomodo intelligendæ funt confirmationibus privilegium inferte clauliæ: *Quatenus fint in usu: Domuoda Ad, Canonibus, & Decretis Concilii Tridentini non derogetur: Domuoda non fit nocuura*, n. 107. & feq. F. 439.

Privilegium revocatio, & quomodo, & per quos, etiam ex identitate, & majoratio rationis, T. 3. n. 98. & feq. F. 390. Nili ex fabulis materia, vel tenore privilegij aliud defumatur, vel alia Scripturæ fit interpretatio, n. 99. Et Commentaciatio non privilegiatus cum privilegiato aliud requirat, ma. 100. Vel fit declaratio privilegij nemam gratiam conferens, n. 101.

Privilegium Revocatio, & à quo fieri poffit? T. 3. n. 102. & feq. F. 391. Privilegium merè gratiofum, & Contractui confimile, potest à concedente, vel eius Successore ex justa causa, tempore revocari. Id Non licet concedenti non fubdito, n. 102. Fiat. Hinc privilegia ab Imperatoribus concefla Reclesiis nequeunt amplius revocari, n. 121. Neque privilegia revocantur, vel per mutationem Status, aut conditionis, etiam Subditos concedentis, n. 122.

Privilegium Revocatio quotuplex fit, quomodo fieri poffit, & fofiat; & quæ non quæ fofi revocatu? T. 3. n. 123. & feq. F. 392. Alia eft tacita, alia expreffa: & hæc alia communis, alia extraordinaria. de per Contractum generalem & communem *Non obfcurbus quibofcumque privilegiis*, non continetur revocari privilegia in Corpore Juris clauso, n. 124. Nec privilegia extra corpus Juris, à filiere concedi, cum clausula: *Quibus revocata non confentur*, nisi expressè eorum fit mentio, n. 125. Bene tamen per Generalem clausulam, revocantur: *Non obfcurbus privilegiis fub quocumque forma concessis*. Vel alia cum Generali clausula: *Non obstantibus*, per ea tamen ex præsidiis clausulis revocantur privilegia non modò contrarius, vel intuitus meritorum concessi, n. 126.

Privilegium revocatio tacita quid fit, & quomodo fiat? T. 3. n. 127. & feq. ad per Decretum, vel Legem aliquam universalem poffitudinem non continetur, nisi expressè prius privilegia eidem contraria, vel revocatio lege expressa, n. 128. Vel nisi privilegium in Corpore Jurisdicti clausum, n. 129. Sicutamen privilegia Ecclesiarum, nisi fallfa, nisi expressè illius, relevatum est fubrepitium, n. 130. Nisi privilegium fuerit fofiectum, & poffitum fpecialis, n. 131. Per Generalem privilegio contraria non revocatur, fed et nullum repositum privilegium, n. 132.

Privilegium revocatio, & quorum fafta fit? Concili. Tridentini, T. 3. n. 133. & feq. F. 398. Pallifiorum eft, a Concili. Tridentini Regulariibus privilegia ab eo revocata, eiusdem ipsa ab Eodem fist confirmata, n. 136. Sunt tamen privilegia Regularium revocata ea omnia, quæ adversantur Decretis Concilij, de Regularibus, n. 137. Sunt tamen ea, quæ eorum statum Seffionum adversantur Decretis, clausulam privilegiorum fuffiscient derogantes, & revocantur habitus, bus, num. 138. Non verò illa, quæ contrariantur Decretis Concilij priorum Decretis aliqua derogatoria privilegiorum clausula fuerit, n. 139. Probatur varia fundamenta, n. 140. & feq. Reformatorum ab obfcionem, 145. & feq. Regularies, ne in eos Concilium ita pollunt fint privilegia à Concili. Tridentino expreffè revocata, n. 147. & feq. Quomodo, & quæ quidem contrariant aliqui Decretos Concilii Tridentini, n. 148. Non tamen omnia, quæ ita fint, n. 149.

Privilegia vivæ voci oraculo concessa quo? T. 3. n. 149. & feq. Pro eo intentio fuffiscit, ut Regularies, & Clerici, & Principes data. num. 150. Non item pro eo fuffiscit, ut, & publicatur. num. 151.

Privilegia vivæ voci oraculo concessa 30. & quæ fint revocata? T. 3. n. 152. & feq. F. 404. Hodie pro utroque fore fint revocata, aliquibus exceptis. Ibid. Bulla Gregorii XV. illum revocatoria. n. 153. Et Urbani VIII. etiam vivæ vocis oracula ad intentam Regum, vel cohimonio Cardinalium probata revocantur, n. 154. Vivæ vocis oracula, quæ pluribus de gratis Vinti Officialium, ac Ministrorum Papæ, quibus de gratis Vinti Officialium, ac Ministrorum Papæ, quibus pro utroque fore adhuc valent, n. 155. & feq. F. 405. quibus adhuc exilunt vilida vivæ vocis oracula? & quæ non. 156. Vivæ omnia concessa ante Lonoem X. n. 159. Gregorium XIII. n. 160. & Clementem VIII. n. 161. & ita fuerit lege de invitatorum, non tamen extorum, n. 162. Oracula verò concessa Urbani VIII. omnia, & fingula valent pro forisinstantia, n. 163. Non tamen pro externo, nisi fuffiscient in illis pro valeant, n. 164.

Privilegium amittit per institutum personæ, vel ejus religiosæ. T. 3. n. 165. & feq. F. 406. privilegium personale non per institutum personæ privilegiatæ, n. 166. Non item personæ, vel dedicationem ab obfcro privilegium alienat concedentis, n. 167. & feq. Sectis effet, fi privilegium concedatur, ut Ecclesiæ, vel Conventui, non tamen personæ, n. 168. Quomodo intelligendæ funt confirmationibus privilegium inferte clauliæ: *Quatenus fint in usu: Domuoda Ad, Canonibus, & Decretis Concilii Tridentini non derogetur: Domuoda non fit nocuura*, n. 107. & feq. F. 439.

Privilegium interpretatur ex Ratione, & perfona, ut eiusdem identitate, & majoratio rationis, T. 3. n. 98. & feq. F. 390. Nili ex fabulis materia, vel tenore privilegij aliud defumatur, vel alia Scripturæ fit interpretatio, n. 99. Et Commentaciatio non privilegiatus cum privilegiato aliud requirat, ma. 100. Vel fit declaratio privilegij nemam gratiam conferens, n. 101.

Privilegium Revocatio, & à quo fieri poffit? T. 3. n. 102. & feq. F. 391. Privilegium merè gratiofum, & Contractui confimile, potest à concedente, vel eius Successore ex justa causa, tempore revocari. Id Non licet concedenti non fubdito, n. 102. Fiat. Hinc privilegia ab Imperatoribus concefla Reclesiis nequeunt amplius revocari, n. 121. Neque privilegia revocantur, vel per mutationem Status, aut conditionis, etiam Subditos concedentis, n. 122.

Privilegium Revocatio quotuplex fit, quomodo fieri poffit, & fofiat; & quæ non quæ fofi revocatu? T. 3. n. 123. & feq. F. 392. Alia eft tacita, alia expreffa: & hæc alia communis, alia extraordinaria. de per Contractum generalem & communem *Non obfcurbus quibofcumque privilegiis*, non continetur revocari privilegia in Corpore Juris clauso, n. 124. Nec privilegia extra corpus Juris, à filiere concedi, cum clausula: *Quibus revocata non confentur*, nisi expressè eorum fit mentio, n. 125. Bene tamen per Generalem clausulam, revocantur: *Non obfcurbus privilegiis fub quocumque forma concessis*. Vel alia cum Generali clausula: *Non obstantibus*, per ea tamen ex præsidiis clausulis revocantur privilegia non modò contrarius, vel intuitus meritorum concessi, n. 126.

Privilegium revocatio tacita quid fit, & quomodo fiat? T. 3. n. 127. & feq. ad per Decretum, vel Legem aliquam universalem poffitudinem non continetur, nisi expressè prius privilegia eidem contraria, vel revocatio lege expressa, n. 128. Vel nisi privilegium in Corpore Jurisdicti clausum, n. 129. Sicutamen privilegia Ecclesiarum, nisi fallfa, nisi expressè illius, relevatum est fubrepitium, n. 130. Nisi privilegium fuerit fofiectum, & poffitum fpecialis, n. 131. Per Generalem privilegio contraria non revocatur, fed et nullum repositum privilegium, n. 132.

Privilegium revocatio, & quorum fafta fit? Concili. Tridentini, T. 3. n. 133. & feq. F. 398. Pallifiorum eft, a Concili. Tridentini Regulariibus privilegia ab eo revocata, eiusdem ipsa ab Eodem fist confirmata, n. 136. Sunt tamen privilegia Regularium revocata ea omnia, quæ adversantur Decretis Concilij, de Regularibus, n. 137. Sunt tamen ea, quæ eorum statum Seffionum adversantur Decretis, clausulam privilegiorum fuffiscient derogantes, & revocantur habitus, bus, num. 138. Non verò illa, quæ contrariantur Decretis Concilij priorum Decretis aliqua derogatoria privilegiorum clausula fuerit, n. 139. Probatur varia fundamenta, n. 140. & feq. Reformatorum ab obfcionem, 145. & feq. Regularies, ne in eos Concilium ita pollunt fint privilegia à Concili. Tridentino expreffè revocata, n. 147. & feq. Quomodo, & quæ quidem contrariant aliqui Decretos Concilii Tridentini, n. 148. Non tamen omnia, quæ ita fint, n. 149.

Privilegia vivæ voci oraculo concessa quo? T. 3. n. 149. & feq. Pro eo intentio fuffiscit, ut Regularies, & Clerici, & Principes data. num. 150. Non item pro eo fuffiscit, ut, & publicatur. num. 151.

Privilegia vivæ voci oraculo concessa 30. & quæ fint revocata? T. 3. n. 152. & feq. F. 404. Hodie pro utroque fore fint revocata, aliquibus exceptis. Ibid. Bulla Gregorii XV. illum revocatoria. n. 153. Et Urbani VIII. etiam vivæ vocis oracula ad intentam Regum, vel cohimonio Cardinalium probata revocantur, n. 154. Vivæ vocis oracula, quæ pluribus de gratis Vinti Officialium, ac Ministrorum Papæ, quibus de gratis Vinti Officialium, ac Ministrorum Papæ, quibus pro utroque fore adhuc valent, n. 155. & feq. F. 405. quibus adhuc

possit? T. 3. n. 298. & seq. Item, n. 222. & feq. F. 501.

Privilegia in specie quænam adhuc valent pro Regularibus Mendicantibus, præterim Ordinis Minorum. T. 3. n. 231. & feq. F. 501. Multa contenta privilegia Regularium, præsertim Ordinis noftri, pro eorum Conventibus, partim non loco interim adhuc valent: & quæ? n. 232. & feq. Quæ privilegia, in specie plurima, reperiuntur in compendio noftrorum privilegiorum. & alibunum Regularium. Ut Compendium noftrorum privilegiorum fuit exaffe reformatum juxta Decreta Concilii Tridentini, & Constitutiones Pontificiæ magis autorithoritatis, & fecuritatis ab, 233. F. 501. Valent etiam abhuc plurimum vivæ vocis oracula: & quæ ita. Cuoc fuffiscient privilegia, tum quoad Regulares, n. 234. & feq. F. 502. Privilegia scripta, seu Bullata, & oraculis authentica, reperiuntur in compendio noftro, vel pro utroque fore, n. 238. Ita dantur pauciis excepta, quæ per novas Confitutiones, pro certa materia editas, fuit revocata, n. 239.

Privilegia Regularium, quæ non per solos Pontifices, & per eos ex esfectus præjudicet? T. 3. n. 6. & feq. F. 260. Pontifex omnia privilegia Regularium, per Constitutionem inquisitionem, & denuntiationem. T. 2. n. 3. F. 3. Solvitur infinitia, n. 4.

Processus criminalis Regularium non requisit ficitum ordinem, & apices juris adhuc concurrentes. T. 2. n. 13. F. 8. Eli enim tantum, ut Ordinarius, & Nuncius Pontificius apices juris, n. 13. F. 20. illius Praelati Regularies facilitàs pertinent officia, n. 316. In illis non communicantur nomina se filium, n. 317. Frontem juris statuta, & confuetudines cujusvis Ordinis, n. 318. Tenentur tamen Regulares in Ordine esfentialia, & quæ ad esfentialia, n. 319. Quæ ad proprietatem facitat, n. 319. Quæ ad in specie fuffiscientiam ad diversa esfentialia Regularium, n. 320. Quandoque Reo petenti manifestè debeant nomina scaturio, & fuffiscium, n. 321. & feq. Ita Reo non petente, non obfcuritate nomina esfilium, & accusatoris, n. 322. F. 32. Etiam juris Praelicum criminalium noftrum, n. 111. Reformatorum ab obfcurionem, 145. & feq. Regularies, ne in eos Concilium ita pollunt fint privilegia, fint revocata, n. 147. & feq. Quomodo, & quæ quidem contrariant aliqui Decretos Concilii Tridentini, n. 148. Non tamen omnia, quæ ita fint, n. 149.

In eam fofiedi commentaria ell Ludovicus de Ameno, cujus commentarii magnæ authoritatis funt, n. 324. Ex utilitate, num. 325.

Processus criminalis quemcumque inspecie, formandi praxis, fere plurimum ex Ordine. Vide Processus criminalis. Ita formandi processus.

Processus à Judice Ecclesiastico, fidem citra crimen Ecclesiasticum non quidem, n. 1. Vel examinare Judex Laicus, vel novum influere, & tradere. T. 1. n. 49. F. 133.

Procurare omnem ut Reo, ut Reo, ut Reo,

De reddeis crimen quid, & quæ poena illius? T. 18. n. 63. & fcq. P. 135.
Religiosi Beneficium cum referuatione pensionis reus est Simoniæ confidentialis. T. 3. n. 39. F. 77.
Religiosorum, Religiosis, etiam in favorem Tertii, quomodo fieri valeant fine labe Simoniæ? T. 1. n. 149. & fcq. P. 93.
Responsones Accultaris, vel Advocati Ecclesiæ. Vide Advocatus Ecclesiæ.
Reliquæ Simoniacæ acceptorum. Vide Simoniacæ acceptorum reliquiæ.
Retorsio injuriarum in utroque foro licita est? T. 36. n. 3. F. 107.
Si fat cum moderamine inculpatæ tutelæ, n. 14. & fcq. Et bonitatem, n. 36. Potest etiam blasphemia per quid excitatum. 1b.
Revelatæ furem, vel rem furtivam quisam tenet? T. 18. n. 47. & fcq. F. 134.
Reuam poffit blandi vestes, aliisque modis & remedia, vel arte involvi, aut induci ad furandum? T. 2. n. 144. & fcq. F. 23. Ac interrogati de locis crimina. 1b.
Reuam poffit, vel debet fub tormentis interrogari? T. 1. n. 232. F. 141. Reguli, & perjurium committat? n. 123.
Reuin judicio crimen fine tortura confiffat, non amplius poffit retractare contra nullitatem ex parte Judicis? T. 1. n. F. 60.
Reuin intra terminum peremptorii præfixum in causa criminali non comparet, vel non respondent, pro contumaci declaratur, & condemnatur. T. 1. n. 43. F. 34.

S

SAcrilegium extrahit proprietatem, & impropriatio quid? T. 16. n. F. & fcq. F. 113. Ejus poena de Jure Canonico, n. 14. & de jure Gannico, n. 80. & feq.
Sacrilegium furtum, & pœnæ illius. T. 18. num. 15. & feqq. P. 125.
Sacrilegi hæreditati pœnæ speciales, T. 11. n. 64. F. 198.
Sacerdotes ex procellis criminalibus ad Sacerdotium non possibili vitare oportet. T. 1. n. 38. F. 20.
Sagittariones, & Balistiarii ante mortem qui veniant? T. 15. n. 1. F. 220. Et quatenus ex illorum prohibita? n. 2.
Ex talium pœnitentia. Vide Ordinatos per fatum.
Sarcerni pœnæ, & quid furta de illis? T. 16. n. 6. & feq. P. 130. Bonum Pecloum, non item templa permittuntur effici in locis Christianis. n. 18. Et quæ? n. 24. F. Fend. Neque ejus ad illos differi arma, etiam tempore pacis. n. 30. & feq. Tradatur, & Commuteta tamen cum illis tempore pacis licent, n. 31. Sarcerni Commentarium ut ipsi ejus Sacerdotes aliquod ex munere gaudent differunt, n. 3. Et illorum Sacerdotium quo ritu illum præbent contra Canones, n. 33. & feq.
Saracini, & Judæi an Principibus Christianis ejusdem ejus possint ad recipiendum Fidem, & Baptismum? T. 6. n. 3. & feq. P. 130. Nequeunt direffi, n. 40. Hæc tamen indirecte cogi? & quomodo. n. 43. P. 131. Pafficur etiam directe cogi ad fidem, & fidem fortiri jam receptam?, n. 6. Saracenis, & aliis Infidelibus ad fidem inducitur ut hellum indici queat, ou. 45. Quod autem fieri poteft, à dominum Ecclesiæ non excludendi Evangelium. n. 50. F. 132. Saracenorum, & aliorum fidelibus Liberis inficis, aut invitis parentibus an aliquando baptizari valeat? n. 1. F. 133.
Scandali vitandi gratia recedituri à jure Communi. T. 34. n. 10. F. 32.
Schifma, & Schismatici quid? T. 8. n. 2. F. 183. Et quotuplex? num. 3. & feqq. Schismatici quinam cenfendi, vel non? num. 5. F. 60. Schisma quomodo differat ab hæresi? num. 7.
Schismaticum quinam habentur cognitum hæresis, fine eadem cum Hæreticorum pœnis, T. 8. n. 8. F. 60. Schismatici post quinque fuit Excommunicatione. n. 9. Inhabitatus ad Officia, & Beneficia. n. 10. Non item quinam Schismatici, n. 11. Bene vero privatio officiorum, bonorum, juridictionis. & Confiscatio Bonorum. n. 12. & feq. Schismatici valide ordinant, Ordinati tamen ab eis funt filipendi, n. 14. Schismatici non fuit Templarius, nec infames, nisi Schisma fit notorium, n. 15. F. 184.
Schismatis tempore, quo duo funt Pontifices, quid faciendum Christianis. T. 8. n. 17. & feqq. F. 60.
Scriptura an, & quando requiratur ad privilegium. T. 33. n. 28. & feq. F. 160.
Sem inium in quavis Diœcesi erigi debet? & quomodo. T. 3. n. 28. F. 137.
Seminaria in proecelle criminali antequam feriatur, quid obtineri, & fieri oportet. T. 1. n. 43. & feqq. F. 60. Citatio Reiad audiendum fententiam eft de fabfantia processus. n. 59. Potest fieri oretenus, & Reus, & Actor fint prefentia alitatis in præfentia Judicis, n. 48. Forma hujus citationis. n. 46. Dum ferius fententia, non est necessaria præfentia Rei, vel Actoris, nisi alibi jam effent in loco. n. 60. Contestatur plurialia Respublica circa ferendam fententiam, quæ. & feq. F. 60. Forma fententiæ definitivæ, n. 50. Si fuit illegalis fere fententiæ, debet effe prefentia, & alia fententia. n. 50. & feq. F. 61.
Sententia in proecelle criminali lata executioni dari non potest, nisi poft 10. dies, ut videatur, an, & qualiter Reus appel. let. T. 1. n. 60. F. 61.
Sententia pœnarum criminis fere imponendam, 1400. & quando ineffe mitiori? T. 1. n. 1. F. 60.
Sepulchri violatio quid, & quæ pœna illius. T. 18. n. 66. & feq. P. 135.
Sigillum Confessionis quid, & quinam ad illud tenetur. T. 18. n. 2. F. 128.
Sigillum Confessionis violantium pœnæ. T. 18. n. 3. & feq. P. 128. Ejusque violatio, n. 18. Hodie est difficilis, n. 20. Et non perpetuus, num. 4. Ad quam incurrendam requiritur, ut vox sigillum fit Sacerdotis, n. 5. Verum aliquod peccatum mortale falteem in genere, vel veniale in specie, revelatum, n. 6. Ejusque pœnitentiam, n. 7. Et gravitter peccaminosa, n. 7. Alicui alteri, quin pœnitenti, n. 8.
Sigilli violatio à non, & quomodo procellari debeat? T. 18. n. 6. & feq. F. 128. In Sacro Officio Sanctissimæ Inquisitionis, Ordinarius violatorem figilium Judex eft, n. 18. Solvitur obligatio defumpta ab exemplis cuiusdam, n. 20. Ad fermonem procellam contra violatorem figilii non requiritur licentia pœnitentis, n. 21. Si violator figilii fatetur fe eum, pœnitentem esse ordinaria, n. 22. Si dicat, fe pœnitentem se aliunde haufisse manifestaffe, probare debet, unde illum noverit habere, n. 23. F. 129. Si dicat, fe non pœnitentem, sive revelaffe, debet probare licentiam fibi datam, cale quo pœnitentem ed delivere. n. 24. Secus eft, si aliunde fit detentum. 25. Et ambiguum, an Acusatus, qui dicit Confessorem, pœnitentem esse vel incertum fuerat, & vitare, n. 26. Et certum, prudentem esse, non esse Confessorem, n. 27. Ad probandum violati Sigilli fufficiunt Testes fingulares, numero. 28. F. 130.
Significatio verborum, & regula prima. Vide Verborum figificatio.
Simoniæ quinam originem, naturam, & malitiam, T. 3. n. 8. & feq. P. 73. Quod nomen habeat? 1b. Quid fit? n. 1. Et pœnam gravissimam, & omnium maximam, n. 6. & feq. Et Novissimum, & Secundum vetus ad Sacrilegium, n. 8. Et pœnæ ejusdem Ecclesiæ, n. 10. Non datur in ea levitas materiæ, quamvis, n. 11. Quomodo, n. 12. F. 74. Hæc ex parte ejus virorum, n. 13.
Simoniæ conceptus, & ejus, n. 1. F. 75.
Simonia confidentialis quid? T. 3. n. 8. F. 75. Et annumeratur acquisitio Beneficii ex pacto accellus, regreffus, & legitimi, n. 3. 13. Proponitur alia quæstio, an ex illa Simonia confidentialis, n. 13. & feq. F. 77. Religiosus Beneficium, fervata illo pensione, rem est Simoniæ confidentialis. n. 39. non item permutant, n. 39. Quam tamen committere possint Ordinarius, vel alius Collator, permutationem concedendo. & quomodo. n. 40. Simonia confidentialis, quæ ex pacto fiunt Divini, fubinde Ecclesiastici, n. 41. Bulla S. Pii V. pracitum de hac, n. 41.
Simonia conventionalis quid? T. 3. n. 19. F. 75.
Simonia Juris Divini, & Juris Ecclesiastici quid? T. 3. n. 44. & feq. F. 106. Reddit divinitus in hac materia, num. 50. & feqq.
Simonia mentalis, & interna quid? & quomodo differat? T. 3. n. 15. F. 106. Mentalis subinde ex parte utriusque, fubinde ex parte unius tu, n. 16. F. 106. Esset tamen in non exterior, & realis, n. 16.
Simonia realis quid, & quæ requiratur ad eam. T. 3. num. 20. F. 76.
Simoniæ materia, fin Mere quid? T. 1. n. 43. F. 73. Et ejusdem studia, & qualia? n. 44. & feq. Enumeratur plurimæ ejusdem materiæ simoniacæ, n. 47. & feq.
Simoniæ Juris divini pœnæ, seu mana simoniacum est simonia, & fola res temporalis, T. 1. n. 66. & feq. F. 79. Mancipiorum aliud est, & dicitur Simonia, n. 79. Aliud absque pœna, n. 80. Aliud à lingua, n. 81. F. 80. Doctrina pœnitentiarum, n. 82. Non est Simonia fine pœna fine pœnitentiæ agere, aut commendare, ut mihi, vel alio conferatur Beneficium, n. 83. Bene vero aliud petentem, & refigentem Beneficium minus digno conferatur, n. 84. Dare Beneficium vel aliud spirituale interno confiftit in merito, aut demerito. n. 85. Nec illud conferatur ex timore mali incurrendi, n. 86. F. 79.

Simonia ex commutatione, requiritur pœnam, vel contrahitur. T. 3. n. 68. F. 80. Sufficit tamen tacita, vel implicitam. n. 69. Et in parte unius dumtaxat, indemnes, vel non. n. 70.
Simonia in tempore committitur, & datur vel præstatur temporalis fine consensu spirituali; aut contra T. 3. n. 87. & feq. P. 84.
Simonia quomodo dando, vel præstando temporale fub pœnæ consequendi spiritualis doctrina, & ejus pœnitentia. T. 3. n. 100. F. 85.
Simonia urbem commutatur, & Beneficium contradius non publicum interveniat, 6 dolo, aliis ex temporalibus, vel spiritualibus, non tamen ex Beneficio interna, & interior, neque datur temporalis, & relatum non est ad dandum spirituale? T. 3. n. 71. & feq. F. 80.
Simonia urbanum fit, dare de propriis temporalibus, & animo regundi alteri fub pœnæ consequendi spiritualis, non fed ad temporalem, vel ad spiritualem. T. 3. n. 72. & feq. F. 80.
Simonia, an se quando commutatur dando, vel præstando temporalis pro spiritualis, ex pœnitentia, & vindicta? T. 3. n. 106. & feq. F. 87. Et Simonia, & fit tantum, vel est profitendum dando pœnitentiam, & Confessionem, & non pœnitentiam? Contestatur tamen obligatio antiquiora pœnitentiæ, & ex fatisfieri potest, n. 109. Vitandus tamen est ut ad tempus, n. 110. Sacerdotis, illi pœnitentiæ, n. 110. F. 144. Simonia an commutatur, & quatis pro commutatione spiritualis dari Ber gratia, & quomodo, n. 111. & feq. Et quomodo, n. 112. Et quomodo pœnitentiam accepto ex quantitatione Simonia est, & vel pœnitentiam, n. 114. F. 87. Scandali, ex mora gratitudine fit pœnitentiæ, n. 117. feq.
Simonia quando commutatur, & pœnitendo, dando, vel præstando temporalis pro spiritualis, ut aliis pro se interceat, temporaliter, commendari in ordine, & obtinendum spiritualis. T. 3. n. 121. & feq. Et quomodo, n. 122. Et quomodo, n. 123. Et commendationem ad obtinendum spiritualis. In Non item, ipsa, cito datur, ut ad Ecclesiam quam dat vitam non Beneficium, n. 125. F. 88. Nec fi datur, ut audientiam procuret, fallicitam tem infinnet. n. 127. Poft procet, aut recommendationem tam facta per spiritualiter, vel aliter non fit quomodo tem all Simoniam. 128. F. 89. Fidei promittem dare temporalia pro spiritualis in loco interno Simoniam non committit, n. 130. Non pœnas illius incurrit, n. 131.
Simonia quando & quomodo commutatur in collatione, vel petitione Beneficiorum eorum. T. 3. n. 148. F. 92.
Simonia in Electione, & Postulatione commutatur, & datur vel præstatur, quæ non sunt de ratione vetti ad Beneficium. T. 3. n. 133. & n. F. 93. Illinam per Tertium dare temporalia pro voto, & postulatione, & Electione, & Beneficio, n. 134. Et Simonia in ipsum Electionem nulla Quam multa Beneficia non conferuntur fine voto. n. 135. Et quam multa Beneficia non conferuntur fine voto, n. 136. Datum & jus annumerum Beneficiorum Ecclesiastica in ordine ad propulsum, n. 137. F. 94. Quid ergo Simonia, & Electione, & Postulatione, & Beneficiorum propulsum voto, quod Eligentes, n. 140. Non est Simonia, quando Electio, & Postulatio Beneficiorum, & non vetti Simonia est, pœnitentes Obtinentes, vel Beneficium non voto, n. 141. Et Electione Ecclesiæ Eligentes commutantur, Simoniam, n. 143. F. 94. Et quæ ipsa Simoniam dat ut temporalis, ne eligatur obtinere, n. 144. Non vero, & datur, ne eligatur in genere, n. 145. Et quomodo non infingi aliquam ex ejusdem, n. 146. Et temporalem pro coadmiratione, aut in impugnatur Electio, & Beneficiorum, n. 147.
Simonia quando commutatur in permutatione Beneficiorum. T. 3. n. 155. F. 95.
Simonia quando commutatur in Refignatione Beneficiorum. T. 3. n. 159. & feq. F. 96. Et Simonia refignatione Beneficiorum conditionem, vel pactum, aut tantum vetti ex parte in obtinendo Beneficio pro fidei. n. 161. F. 96. Et Religiosus in vetti temporalem conditione Pacto Beneficiorum, n. 162. F. 97.
Simonia quando commutatur in constitutione pensionis annuæ. T. 3. n. 176. F. 98.
Simonia quando commutatur in administratione Sacramentorum, & Sacramentorum, & aliorum fundionum spiritualium. T. 3. n. 183. & feq. F. 97. Et Sacro, fpro his temporalia exigere non potest pœnitentiæ, & Simoniam, n. 184. Non item, & accipiatur per modum Stipendii pro Sacrificiis, n. 185. Contestatum est verum, n. 186. & feq. Per fundationem fuit tradition temporalis non Simoniam Hospitum accipere pollunt ejusdem Civitatis diversa, n. 191. Et Simoniæ Beneficiorum, & Sacrorum Clericis, quæ spiritualia temporalia pro fundationes Officiorum, n. 196. Inhumanis pœnitentiæ, & accipiendo, & exigendo Stipendia pro sacrificiis, & Sacramentis, & aliis, n. 197. & feq. F. 98. Et Sacrificiorum, & Sacramentorum, & aliorum Sacrorum, & Sacrorum, & Sacrorum, &

Labor exercitioni sum intentus, 2. sem. F. 69. Vestimentis injuste Redempto n. 308. & seq. Doctrina practica ad propositum, n. 139. Ex Imaginibus non excitatur, quia adventpenitus, nisi juvetur in acquisitione Spiritus, n. 146. & seq.

Simonia è genuis quae causae excutiant. T. 3. n. 310. F. 208. Quae excusant à culpa, excusant etiam à poena simoniae. ib. Ignorantia tamen potest non excusar abs, quando ex illa timetur commissio, n. 311. Simoniacè acquirendi temporalia necesse quis reditucre, est accipendo illa ignorè, se peccare, n. 312. n. 313. Simoniacè acquirens, non tenetur restituere, n. 314. Doctrina practica de praecipitione simoniae accepta cum temporalibus, n. 315. Quis Beneficiatus Ecclesiasticus ab alio, ipso ignorante, promovendi procuratum per triennium bona sua possidet, non tenetur amplius illud restituere, n. 332. Bene vero, illinter triennium efficit, 2. 500. Simoniaè Beneficium procurans non gaudet tuguia de Triennali, n. 333. Simonia quae, & quotiens pro ratione cumulari. Pactum in iniquitatem, est consecrandis Beneficiis. T. 3. nu. 157. & seq. F. 94. Simoniae Judex, arcuitur, & reiiciunt ab officio valeat. T. 3. nu. 348. & seq. F. 214. Judex Ecclesiasticus ab officio excitur, & reiiciu potest non ablatus inhabilis, n. 349. & seq. Simonia in temporalibus quid? per pactum. T. 3. n. 156. & seq. F. 113. Pacta quae vera in simoniae, quae in simoniae dispensatio potest, tamen excitiam, diffiguratae laici, etiam pro fomo interno, licet pactum de certa allegatione, n. 141. F. 113. Quae non interpretanda id dispensatione, n. 142. Quid valeat Spiritualia ex dispensatione in pecunia Simoniae, n. 336. & seq. F. 208. Excusatio Dispensationis Apostolicae in pecunia simoniae quae requirat, & quomodo fieri debeat, n. 346. & seq.

Simonia Abbatis ab incursum Cenobium quae relapsa. Ius ex poenitentiae. T. 3. n. 343. & seq. F. 141. & commutatio in Beneficio, vel in praebendam Religiosi, solum Papa adhibetur, ibid. Ex ut principio mendicantes, n. 134. Quibus non possunt, ubi simonia cumulatè est in suscepione Ordinum, vel cultationum, n. 343.

Sacius criminis non potest esse Testis in poenitentiae criminali. T. 1. n. 221. F. 121. Nisi in aeteris criminibus; & quibus, nunc. 232.

Sodomia unde, & quid. T. 16. n. 22. & seq. F. 226. Punitur gravissimè, quamvis ipsa mortis ac amorgenerandi. n. 23. & seq. Trahit secum ipsum infamiae, & privationem Bonorum, n. 82. & seq. F. 226. Pretor Sodomiae punitur, n. 88. Poena a Jure Canonico illatione contra fondomitam Laicum, n. 89. Et Clericum, n. 90. Bulla S. Pii V. contra Sodomitas, nu. 91.

Spiritualia. T. 3. n. 1. F. 1. 8. Alienationes prohibitae, & prohibitae. Alia conflutur, n. 4. Alia dividuntur, n. 5. F. 6. Effectus prohibitae illicitae, n. 7. Et invalidae, n. 8.

Spiritualium quid. T. 1. n. 3. F. 1. Et quotuplex, n. 6. F. 1. Spiritualia quae quae de Jure Canonico. n. 7. Et quae de Jure Civili, n. 8. F. 1. Et. Spiritualium ex mixti forum, n. 8. Pertinque Judex Ecclesiasticus ut integra tradere Curiae Secularis pertinendo abstinet quae ipsa Ecclesiae, n. 9.

Spiritualium Ecclesiasticum an, & quando subiiciat pecuniae. T. 1. n. 6. F. 1. 8.

Spiritualium utilium simplicis non sunt Irregulares. T. 1. n. 1. 2. F. 1. 93. Nec privatur percipiendo, n. 13. Inde non venialiter, & ex crassa negligentia cum debita causa inducitur, n. 14.

Spiritualium res, quatenus materia simoniaquid. T. 3. n. 14. F. 7. Alia sit laicus naturalium, n. 45. Fructus. Alia coalitio, n. 46. Alia effectiva, n. 47. Spiritualia pro spiritualibus simoniae data possunt, n. 128. F. 111.

Spiritualis temporalis quantum materia Simoniaquid. T. 3. n. 31. F. 10. Alia est annexa antecedentem, n. 32. Alia concomitantem, n. 34. Alia consequens, n. 35.

Statuta quae contravenientes Capitularis conferunt illi renuntiare. T. 1. n. 210. F. 190.

Statuta Capitulorum Cathedralis Hispaniae de non dando voto, quia per vel per aliam preces ad presso illud procurat. T. 3. n. 13. F. 301.

Stipendium pro Administratione Sacramentorum, & sacramentalium, alternatque nullionem Spiritualium, quomodo exigi & accipi possit. T. 3. n. 185. & seq. F. 97.

Stipendium pro Missis, à quibus, quantum, & quomodo accipiatur, etiam absque licentia. T. 3. nunc. 101. & seq. F. 98.

Studentes Theologiae, vel Juri Canonico, etiam in absentia, percipiunt fructus Beneficii sui. T. 3. n. 140. F. 126.

Stupum quid, & quotuplex. T. 16. n. 43. & seq. F. 232. Aliud est impropriè, aliud propriè tale. ib. & n. 50. Aliud violentum, aliud voluntarium. num. 45. Violentum, fructus & dolus, aut metus injuste obtentum, etiam justitiae adventur nu. 46.

Stupri poena non violenti. T. 16. n. 47. F. 60. Et violenti, n. 48.

& seq. Vilipendat non pecunia, nec mortalia consolidat. ib. Poena Clerici ibi prum committentis, n. 52. & seq.

Superiores Ecclesiastici an, & quomodo verbi relinquantur pulsi, ab Ecclesiae Clericum, vel Religiosum. T. 25. num. 6. & seq. F. 262.

Superiores transgressiones pulsares, & majori poena fere quam subditorum. T. 1. n. 286. F. 18.

Superior Visitator, Jure Visitans. Vide Visitator Superior. Vide Visitatio Regularium.

Supplicii non pulsum accusare. T. 1. n. 27. F. 4.

Supplicium quod, & quotuplex, & cum ita fieri potest. T. 30. n. 15. & seq. F. 331. Datur etiam in peccatum, licet nil pulsum de depositio verbalis, nam. 16. & 17. Inter, aliud ferendae sententiae, n. 18. Alia ab Officialis Beneficiis ab ab autoritate Sinodi, n. 19. Clerici propriè laicalis pulsi, n. 20. & 21. F. 108. Supplicia Officialium Beneficiorum pulsari ab Officialis, quae tamen non est propriè laicalis, n. 16. Officialis integrae Sinodi, n. 17. Quae tamen non comprehendunt Episcopi, vel alii Superiores Prelati, nisi expressiones, n. 18.

Suspensio nunquam, nisi ex delicto, cum ita poscat ius jure, in delitiquer suspendo tertia ab Officio, & Beneficio. T. 30. n. 1. F. 338.

Suspensionis effectus unum. T. 30. n. 17. & seq. F. 338. Abusus suspensionis prohibitum ex quorum incertus irregularitatem, & quam n. 20. n. 173. Abusus suspensionis prohibitus, & quinam tuentur. n. 167. Suspensio à Beneficio non hoc insinuatur Sacrificium, vel Officio. ib. F. 208. Aut contentum. 168. & 169. Ex eo qua suspensio effet perpetua, n. 170.

Suspensio quibus modo tollitur T. 30. n. 7. F. 338. & 339. Latae sententiae, & quomodo relapsi. ibid. Non contra Sacrificium vel Ministrum, n. 178. Latae per modum poenae voluntar dispositionis, n. 179.

T

TEntationis quid? intelligatur. T. 1. n. 182. F. 20. Tentationem non quid, & quotuplex. T. 13. n. 2. & seq. F. 113. Quae haec quae non sunt tentationes, n. 3. Tentationis bonitudini, n. 5. & seq. Fieri potest sine peccato vitae, sine laicis Laicis. n. 8. Non item Clericis, n. 9.

Testamentum quomodo, & quotuplex? pollit, ac debet in principio criminali Regularium. T. 1. n. 14. & seq. F. 17. Apud mortis cordis. & Testamentum Difficultatis, vel pondus, ac pretium, illa fieri non pulsit. ib. Obiaat testimonia, & testium impedimentum pulsi Testamentum. n. 15. Testamentum non impedimentum pulsi Delicuisse aliquo crimine natuisse? n. 16. Testamentum non nisi ex quorum valeat? Testamentum non quomodo. n. 17. Ante tertiam & decimam & quid? n. 18. Sub tertia non nisi ex nonnulla, & gebus Reis n. 19. Testamentum in tertiam, ita ut in pondere, debet aliter die in hanc tertiam, & quotidie. n. 20. Testamentum pulsi & Ratificatione Sacrae Patronis quae ipsa non cum termino ad pulsi, & Ratificatione vitiatur, commutantur etiam Patrono defuncto.

Adoris, vel Advocato Reiaci, horum pretium. 182. F. 19.

Tridentinum Concilium, & qualia revocari? Regularibus privilegia. T. 13. n. 13. F. 190.

De Triennali Regularis, & quando in eis Beneficii Simoniaci accepti locum habent. T. 3. n. 332. F. 142.

V Enatio quid, & notuplex, item quae licita, vel illicita. T. 14. n. 1. & seq. F. 16. Spiritualia quieta, & moderata ab Ecclesiae cum Clericis? Laicis, n. 2. Non esse venationis, & clamorosa, nec moderata sunt, nec frequentes fuisse. n. 8. Fuit quare. n. 7. Sententiae Patrum contra venationem. n. 8. Et Clerici Venatores, n. 9. Licet habit quae, n. 10.

Vocationem exercentes Clerici non sunt Irregulares. T. 13. n. 101. F. 110.

Vendere rem plures justo pretio an sit ufura? T. 19. n. 97. & seq. F. 245.

Verborum significatio quomodo intelligenda? T. 14. n. 3. & seq. F. 14. Levandae sunt inter alia Regulae sententiae. n. 3. Ita fuit intelligenda cum effectu, vel aliquid sonuerit. n. 11. Verba fuit intelligenda secundum subjectam materiam. n. 3. 111. Verba fuit intelligenda, ut excludantur alia. n. 3. V. Verba fuit non admittunt interpretationem. n. 3. V. Verba fuit intelligenda, ut non derogatur quibus fuit. nunc. n. 6. VI. Verba fuit intelligenda, ut evitetur abiudicum. n. 7. F. 141. VII. Verba fuit non intelligenda ut vitetur contradictio, vel correctio. n. 8. VIII. Verba fuit quaestio accipiunt interpretationem a praecedentibus, & contra. n. 9. De alia Regula temsifice, n. 10.

Vexatio quotuplex, & quas redeuntur ex eodem? Simonia? T. 3. n. 308. & seq. F. 139.

Vim violenta conciliat, indeque vi repellitur, qui poll nunciationem non agerit, et ante illam, sed debet, adiutari. T. 1. n. 26. F. 4. Et ab ad tempus mutationem parari, & ab adiutari, ibid. n. 27.

Vim vi repellere omnia jura permittunt? T. 3. n. 42. F. 6.

Vindiciae Gentilium Clerici deponuntur ab Officio, & Beneficio. T. 1. n. 28. F. 286. Aliae omnes mortuorum. n. 3. Quis in Excommunicatione celebrat, privatur jure Beneficii, n. 4. Crescentiae quae non obstant Ordinis exercens ed irregularis, n. 5. & seq. Sed id temere, fieri cum culpa facit n. 9. F. 167. fieri ab, & facit ex ignorantia, n. 10. Vel in exercendo necessitate, n. 11. Et ab ignorantia, non intellium, n. 12. Vel in ratio, qua Gentiles evidenter est nulla, n. 13. Aut non obstante ab Ordinis Ecclesiastici, quidatur, ut verè ab Excommunicatus, vel certatur? n. 14. & seq. Non tamen excommunicatio etiam tantum Ecclesiae monitatus vel regularium incurrit ultra Ordinis exercens, nu. 19. F. 208. Non tem Excomunicatione minori ligatus, n. 20. Contra Ordinis exercens non tam excommunicatus vel regularis. n. 21. Et ab eum fulminatur latae, n. 22.

Vitiatores Ecclesiarum, & quae restitutio de Jure Canonico. T. 19. nu. 42. F. 230. Violator Ecclesiae, non est, sed tantum intuitu, aut ut facilitas, quia ab Ecclesia aliquid dantur ut est, fed non ut Ordinis, & exercet. n. 43. Poenae Violatorum Ecclesiae, & facrilegi fora de Jure Civili. n. 44. & seq.

Violenta manus injectio in Clericum, vel Monachum Excommunicationem importat ordinarie. T. 30. n. 128. & seq. F. 139. Et quando tam immunis est ab Excommunicatione, n. 129. & seq. F. 208.

Vitiatio corporum Civili. Vide Corporis delicti vitiatio.

Vitiatio Regularium quid, ad quam poenam, & quae, & quotiens? Regularis, n. 1. & seq. F. 17. & seq. F. 248. Et ab ea inquisitio. ibid. Et quidem ordinaria generalis, ut pacterna. ibid. Quomodo vitiatio ad de Jure Canonico. n. 2. Et quomodo tenetur vitiatur subditus, n. 13. F. 60. Et quidem per se, nil impedimur, nu. 13. Ipse pertinet ad ea ipse, vel fempli in ea, vel ad ea vitiatur. n. 14. Et ad ea vitiatur. n. 15. Pulsare, & debet Superiores fuit subditos vitiatores in ea, quorum respectivo, vel vitiatur. n. 16. & 17. & seq. F. 60.

Vitiatio Regularium ordinaria quomodo intitari, & quae in illa inquirit, vel interrogari pulsare, & debant. T. 1. n. 18. F. 28. Ordinarii est tantum inquirit generalia pacterna. ibid. Quo non debet ad ea vitiatur, & ad ea de Jure ordinari. & quomodo, n. 28. Ea confratrum non pulsi. F. Vitiator inquirere de fabulis, & ipsorum, nu. 18. & seq. Etiam in ea de notio, n. 19. & seq. Deponens ordinarie inter gaire, & debet pulsare Vitiator, n. 20. & seq. F. 28. Et vitiatorum ordinaria praejudicium fabulis, dientur, ut fabulis manifestae manifestanda, nu. 19. In ea non adhibetur Secretarius, nunc. 19. Sed debet Vitiator, & notari, & ea notari, & ea, nunc. 19. 20.

Vitiatio ordinaria Regularium dum fit, quae dei Ea, vel delicta Qua manifestari debant. T. 1. n. 19. & seq. F. 29. Tempus fabulis manifestandi Vitiatoris non tantum delicta, & delicta in damnum Communitatis, vel ipsorum vergentes. Sed etiam defectus & peccata fabi delinquunt nocivi, ac pecunia occultatio. n. 20. Et ea quae ad fabulis fabula, & discretio ipsorum totali cognitio, in vitiatione ordinaria manifestari non debent. n. 19. & seq. F. 28. Publicae vitiatio, & fore poenitentione aut monitione fraterna delinquentia emendatur. Vitiatores, n. 20.

Vitiator Superior an, & quomodo pulsi delicta occulta in vitiatione poterat cognita manifestare, & propterea delinquentes quae ipsa? F. 29. & seq. F. 28. Et ea quae delicta, nor cilia, etiam gravia, occulta tamen, delicta sunt, vel pulsitur quotidiana revelare, ibid. Et propter illa delinquentum à loco amovere, & alia conducentia deponere. nunc. 30. Non tamen potest propter delictum poenitentiae, vel contrarie delicti, vel contrarie delicti, vel non revocatio, abiiciatur etiam una, vel alterio Tolle, nu. 30.

Vitiator Superiorum, & quandoque vitiatione ordinaria pulsi decernit ad proprium criminalem? T. 1. nunc. 30. & seq. F. 60. Pacta, & in vitiatione ordinaria propriae pacterum non notorum. n. 30. Vel de quo non existit fama, n. 30. Quam

fit in vitiatione ordinaria signa denuntiat judicialiter quoddam delictum, n. 30. Etiamsi Vitiator à Vitiatione in Superior, n. 30. Item, & in vitiatione propriae pacterum contra accusata, nu. 30. Sed etiam, & ad illam Inquisitio, ut ea ad aliquo commisit, nu. 30. F. 30. Vel de de aliam vergit in domum Tertio, n. 30. Vel delinquens deponendum ut illegitimi, n. 30. F. 30.

Vitae vocatorum concilia. Vide Privilegia.

Vitium inquisitionis quid? T. 13. n. 6. F. 109. Potest etiam pro pacta extraordinaria supponi, n. 7.

Uti certatio, vel non uti quando amittantur Privilegia. Vide Privilegia. Uti certatio, vel non uti quando amittantur Privilegia. Vide Privilegia.

Usura quid, & quotuplex? T. 19. nunc. 8. & seq. F. 236. Definitio, n. 9. Et lucrum sit non mutuo pretiosum, nunc.

Judicis declaratorium afficiunt. T. 19. n. 183. F. 254. Et sunt infamia, n. 184. Privatio Beneficii, & inhabilitas ad aliud, num. 185. Excommunicatio & Irregularitas Usurarii Laici, n. 186. Privatio sepulturæ Ecclesiasticæ, n. 187. Amissio Partis sortis principalis, n. 188. Inhabilitas ad condicidum testamentum, n. 189.

Usura, & pœnas illarum declinandi in mutuo aliquid ultra sortem exigendo, vel recipiendo utilis, & licita praxis, tam quoad doctos quàm indoctos, præferitur in Germania. T. 19. n. 191. & seq. F. 255.

Usuræ Judex. T. 19. nu. 193. F. eod. Est mixti fori, non tantùm, sed quasdam fidei. ib. Sed etiam sed quasdam Juris, n. 194. & seq. Quando est quæstio de peccato, solus Ecclesiasticus Judex est, n. 196.

Usurarius an, & quando acquirat Dominium rerum usura acquisitarum. T. 19. n. 166. & seq. F. 253.

Usurarius restituere tenetur præter rem usura acceptam etiam fructus illius, sed frugifera. T. 19. & n. 168. F. eod. Non verò fructus industriæ, n. 169. & seq. Usurarii, & hæredes eorum tenentur ad restitutionem faciendam: Et cui? n. 172. & seq. Hæredes tamen non tenentur ultra vires hæreditatis, n. 174. & seq. F. 254. Pauperes Usurarium, & hæredes ejusdem a restitutione, donec ad pingiorem fortunam venerint, n. 176.

Usurarius mentalis an, & quando teneatur ad restitutionem, n. 177. & seq.

Vulnerans lethaliter incurrit pœnas homicidii. T. 11. n. 30. F. 137. Non item vulnerans leviter, n. 31. In dubio, nemo, nus sit lethale, nec ne, fiatur judicio Medicorum, n. 32. Mente dubio ultimum judicium non incurrit vulnerans, n. 33. Hunc verò Irregularitatem, n. 34.

Omnia ad majorem DEI Gloriam.